ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ।

ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ (ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ, ଫ—ମ)

ସଂଗ୍ରାହକ—ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

ସହକର୍ମିଣୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ

ସହାୟକ—୧ । ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ, କାବ୍ୟତୀର୍ଥ,
୨ । ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର, ଏମ୍.ଏ., ବି.ଏଲ୍.
୩ । ଶ୍ରୀ ବିଚ୍ଛନ୍ଦଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବି.ଏ
୪ । ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର
୫ । ଶ୍ରୀ ସାମନ୍ତ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର
୬ । ଶ୍ରୀ ଗୋଲୋକଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ
୭ । ଶ୍ରୀ ଭଗବାନ ପଣ୍ଡା
୮ । ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର

M. Patnaik. Pleader.
Sutahat, Cuttack-1.

PŪRNṆACHANDRA

ORḌIĀ BHĀSHĀKOSHA.

(A lexicon of the Oriya language)

Volume—V (Consonants, Pha—Ma)

Compiler—**G. C. Praharaj**
(Kaiser-I-Hind)

Advocate, Patna High Court, Cuttack, B. N. R., Orissa (India).

Colleague—Srimati Pitambari Debi,
with the help of a body of assistants.

Printed and published by M. Kar,
THE UTKAL SAHITYA PRESS
CUTTACK.
1936

ମୂଲ୍ୟ—ସମସ୍ତ ୭ ଖଣ୍ଡର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ—ଟ ୧୧୫୮
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ—ଟ ୨୦୫

Advance subscription
for a complete set of 7 volumes—Rs. 115/-
Cash price for each volume separately—Rs. 20/8

The layer of the foundation-stone of the Lexicon.
ଭାଷାକୋଷର ମୂଳଭିତ୍ତି ସଂସ୍ଥାପକ

H. E. Sir. J. A. Hubback, K. C. S. I., I. C. S.
The first Governor of the Province of Orissa.
ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରଥମ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍
ମାନ୍ୟବର ସାର୍ ଜେ. ଏ. ହବ୍ବାକ୍ କେ. ସି. ଏସ୍. ଆଇ., ଆଇ. ସି. ଏସ୍.

One of the Illustrious PATRONS of the Lexicon.

ଭାଷାକୋଷର ବିଶିଷ୍ଟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ

The Hon'ble Sir Courtney Terrell, Kt. Chief Justice, Patna High Court.

ମାନ୍ୟବର ସର୍ କୋର୍ଟ୍‌ନି ଟେରେଲ୍, ଚିଫ୍ ଜଷ୍ଟିସ୍, ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟ୍ ।

AGENTS FOR THE PUBLICATION.

1. **Messrs Luzac & Co.**
   Oriental and foreign book-sellers
   46, Great Russell Street,
   London, W. C. I.

2. **Von. Otto Harrassowitz**
   Querstrasse 14,
   Leipzig, C. I.
   Germany.

3. **Librarie C. Klincksieck**
   11 Rue-de-Lille
   Paris, 7E,
   France.

4. **The Bhashakosha Office**
   P. O. Chandnichauk,
   Cuttack,
   (Orissa, India).

5. **The Students' Store**
   Berhampore & Cuttack,
   (Orissa).

6. **The Pathasala Press,**
   Bankipur, Patna (Bihar).

7. **The Cuttack Publishing House,**
   Nayasarak,
   Cuttack.

Price Rs. 115/- for a whole set of 7 volumes.
Rs. 20-8 for each volume purchased separately.

The illustrious PATRON of this volume
and a staunch supporter of the lexicon from the start.
ଭାଷାକୋଷର ୫ମ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ମୂଳରୁ ସହାୟକ ।

Sahityasamrat Maharaja Sri Vikram Dev Varma, D. Litt.
Maharaja, Jeypore, Vizag.
ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ୍ ଉତ୍କଳଶ୍ରୀବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ରାଜର୍ଷି
ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା, ଡି. ଲିଟ୍, ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟାଧୀଶ୍ୱର ।

Maharaj Kumar Sri Sri Sri Ramkrushna Dev
Heir apparent to the Maharaja of Joypore (Vizag)
Taken in adoption by the Maharaja on 3-6-1935.

ଜୟପୁର ମହାରାଜକୁମାର, ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ଦେବ ।
୩ । ୬ । ୧୯୩୫ ତାରିଖରେ ଦତ୍ତକପୁତ୍ରରୂପେ ଗୃହୀତ ।

The fifth volume of the

PŪRṆṆACHANDRA ORDIĀ BHĀSHĀKOSHA

is dedicated, with kind permission, to

Captain, Maharaja Sri Sri Sri Krushna Chandra Gajapati Narayan Deo, M.L.C.

Maharaja of Paralakimedi, District Ganjam,

Who is a worthy scion of the adored Gajapati race and justly regarded by 15 millions of Oriyas as the Father of the New Orissa Province, whose heart is the receptacle of all the manly virtues which go to the making of a ruler of men, whose burning patriotism has impelled him to make staggering sacrifices for the Nation, whose munificence for the cause of education and for the development of Oriya literature and Oriya language has carried his name far beyond the confines of Utkal, the milk of human kindness in whose heart for his people has made him a unique figure among the rulers of Utkal and through whose liberality the coping stone is set to this national temple of learning, the Purnnachandra Ordia Bhashakosha, Volume V.

in grateful regard
by
his humble admirer,
THE COMPILER.

CUTTACK
March, 1936

ବିଶାଳ-ଉତ୍କଳ-ରାଜନ୍ୟ-ମୌଳି-ମଣ୍ଡନ, ରାଜପତ୍ନିବଂଶାବତଂସ, ଶୌର୍ଯ୍ୟ-ଧୈର୍ଯ୍ୟ-ଔଦାର୍ଯ୍ୟ-ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟାଦି ସକଳ ଗୁଣନିଧାନ, ମାତୃଭୂମିହିତୈକବ୍ରତ, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟାଣ୍ଡିବ-କର୍ଣ୍ଣଧାର, ଦାନ-ଧ୍ୟାନ-ସର୍ବସ୍ୱ, ପ୍ରଜାରଞ୍ଜନତତ୍ପର, ଶରଣାପାଳନ, ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତାରିତକୀର୍ତ୍ତି, କରୁଣାକୋମଳହୃଦୟ, ଗୁଣିଗଣାଗ୍ରଗଣ୍ୟ, ମହାରାଜୋପାଧିକ ପାରଳଖେମଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟାଧୀଶ୍ୱର ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ ଅବିରତ-ଦାନ-ପୂତ କରକମଳରେ ଏହି ଭାଷାକୋଷର ପଞ୍ଚମଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହେଲା ।

• ମହାରାଜଙ୍କ ଦାନପତ୍ର
ଭାଷାକୋଷ ୫ମ ଖଣ୍ଡର ସମ୍ପାଦକ
ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

କଟକ
୧୯୩୬, ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ

The ILLUSTRIOUS DEDICATEE of this Volume

ଭାଷାକୋଷ ୫ମ ଖଣ୍ଡର ଉତ୍ସର୍ଗପତ୍ରଗ୍ରହୀତା

Captain Maharaja Krushna Chandra Gajapati Narayan Deb,
Maharaja of Parlakemedi, District Ganjam

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ଗଜପତି ରାଜବଂଶାବତଂସ ପାରଳାଖିଣ୍ଡିର ଉତ୍କଳପ୍ରାଣ
ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ

ପାରଳା ଗଜପତି ପ୍ରଶସ୍ତି

କାପ୍ତେନ୍ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ,
ଏମ୍. ଏଲ୍. ସି, ମହାରାଜ, ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି, ଶ୍ରୀକରକମଟେଲସ୍ ।

ଶ୍ରୀମନ୍ମହାରାଜ,

ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ଇତିହାସ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାରଳାଖେମଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ଏବଂ ବୁଡ଼ାରସିଙ୍ଗ ଏଷ୍ଟେଟ୍ ଓ ମାଲକୁଦାର ଏଷ୍ଟେଟ୍ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୌଡ଼ୁଗୁରାଣ୍ଡି ତଥା ବୋରାନଣ୍ଟା ଗ୍ରାମଦ୍ୱୟର, ଚକାଡୋଲ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆନନ୍ଦପୁରମ୍‌ର ଓ ସୁଖଜଣ୍ଟା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଡେଲାଙ୍ଗ ଏଷ୍ଟେଟ୍‌ର ଅଧୀଶ୍ୱର ହେଲେହେଁ ଶ୍ରୀଲମ୍ବଙ୍କର ରାଜତ୍ୱ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଭୂଖଣ୍ଡର ସୀମାମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ଜନନୀ ଜନ୍ମଭୂମିର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ସମୁନ୍ନତିକଳ୍ପେ ଅକଳିତ ତ୍ୟାଗ ଫଳରେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ସାର୍ବଭୌମ ଉତ୍କଳୀୟଙ୍କ ହୃଦୟସିଂହାସନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପୂଣ୍ୟ ସୌରଭମୟ ଭକ୍ତିସୁମନରେ ପୂଜା ପାଉଅଛନ୍ତି । ବିଶାଳ ଭାରତଭୂମିର ସାର୍ବଜନୀନ ଅଗ୍ରଗତିକଳ୍ପେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ଯେଉଁ ସବୁ ଅକାତର ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି, ତଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀଲମ୍ବଙ୍କ ଯଶଃସୌରଭ ଭୌଗୋଳିକ ଶାସନସୀମାର ବାଧା ଅତିକ୍ରମ କରି ବହୁମୁଖରେ ଦିଗ୍‌ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ରାଜକୀୟ କୃଷି କମିସନ୍ (Royal Commission on Agriculture)ର ତଥା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିଷଦର ସଦସ୍ୟ ଏବଂ କୋୟାମ୍ବାଟୁର କୃଷିକଲେଜର ପରାମର୍ଶଦାତା ଓ ପରିଦର୍ଶକରୂପେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ଉତ୍କଳର ତଥା ଭାରତର ଉନ୍ନତିବିଧାନ କରି ଯେଉଁ ବିଚକ୍ଷଣ ମନୀଷାର ପରାକାଷ୍ଠା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ । ଲଣ୍ଡନର ପ୍ରଥମ ଗୋଲଟେବୁଲ୍ ସମ୍ମେଳନୀରେ ଉତ୍କଳର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳର ଏକୀକରଣ ସମସ୍ୟାପ୍ରସଙ୍ଗ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କମିଟୀର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ (Co-opted) ସଦସ୍ୟରୂପେ ମାତୃଭୂମିର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ପରିକଳ୍ପନା ସଦାଶୟ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ଓ କରାଇ ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ସ୍ୱଜାତିର ତଥା ସ୍ୱଦେଶର ଯେଉଁ ଅଶେଷ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିଅଛନ୍ତି ତାହାର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଏହି ମାତୃଭୂମିର ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସଂଯୋଜନପୂର୍ବକ ଏକ ବିଶାଳ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶର ଗଠନରେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ଯେଉଁ ନିପୁଣତା ପ୍ରକାଶ, ପ୍ରାଣପାତପରି ଓ ଅକଳିତ ଅର୍ଥରାଶି ବ୍ୟୟ କରିଅଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଉତ୍କଳର ଇତିହାସରେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବଙ୍କର ମହତୋମହୀୟାନ୍ ଯଶଃଶ୍ରୀମଣ୍ଡିତ ନାମ ଗଜପତି ବଂଶର ବିବଗତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟନିର୍ମାତାମାନଙ୍କ ନାମବତ୍ ଚିରକାଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ରହିବ ।

ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ନିଖିଳ ଭାରତୀୟ ଭୂସ୍ୱାମିମଣ୍ଡଳର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଲଣ୍ଡନରେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ଜଏଣ୍ଟ୍ ସିଲେକ୍ଟ କମିଟିରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ରାଜନୀତିକ ବିଚକ୍ଷଣତାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଦେଶରେ ଶିଳ୍ପ ଓ ବାଣିଜ୍ୟର ପ୍ରସାର ଓ ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବଙ୍କର ଉଦ୍ୟମ ଅତୀବ ଗୌରବାବହ । ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ୫୭ ମାଇଲ୍‌ବ୍ୟାପୀ ରେଲପଥ, ଧାନକଳ, ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀୟ (Second Grade) ପ୍ରକାଣ୍ଡ କଲେଜ୍, ସଂସ୍କୃତ କଲେଜ୍, ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲୁଗୁ ବାଳକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାଳକାବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଆଦର୍ଶ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ଆଦି ବିବିଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନମାନ ସୃଷ୍ଟି କରି ଏବଂ ସେ ସମସ୍ତର ସୁପରିଚାଳନାରେ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ପ୍ରଜାକୁଳର ସର୍ବବିଧ ଉନ୍ନତିର ପନ୍ଥା ପରିଷ୍କାର ଦେଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରଗତିପରତାର ଏକ ମହନୀୟ ଆଦର୍ଶ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଦେଶର ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବଙ୍କର ଅକୁଣ୍ଠିତ ଦାନ ଏ ଦେଶର ରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳୀର ସତ୍ୟତ ଅନୁକରଣୀୟ । ମାତୃଭାଷାର ଓ ସାହିତ୍ୟର ଲୁପ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରତ୍ନର ଆହରଣ ଓ ପ୍ରକଟନରେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଯତ୍ନ ଏବଂ ଅଯାଚିତ ଦାନ ଏ ଜାତିର ହୃଦୟସିଂହାସନରେ ଶ୍ରୀଲମ୍ବଙ୍କ ପୂତ ସ୍ମୃତିକୁ ଚିରକାଳ ଜାଗ୍ରତ ରଖିବ । ପାରଳାଖେମଣ୍ଡିର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ସଂକଳିତ ଓଡ଼ିଆ 'ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ଅଭିଧାନ'ର ନିଅଣ୍ଟ ମୁଦ୍ରଣବ୍ୟୟ ଭାର ସହସ୍ର ଟଙ୍କା ଦାନ କରି ଓ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଶୁଦ୍ଧ ଲିପି ଲେଖନାର୍ଥ ତତ୍ରତ୍ୟ କଲେଜ୍ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଛଅ ମାସ ସବେତନ ଅବସର ଦେଇ ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କଠାରୁ ଉକ୍ତ ଅଭିଧାନର ପରିପୋଷକ ଓ ଜୀବନଦାତା ଉପାଧି ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ପଦ୍ୟାବଳୀର ପ୍ରକାଶଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀଲମ୍ବୁ ଉତ୍କଳର ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ସାହିତ୍ୟକୁ

ନବଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହଙ୍କ 'ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ' ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଏ ଦେଶର ଓ ଜାତିର ଶିଳ୍ପ, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଗୌରବମୟ ଅତୀତ ଅମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଅଛି । କେବଳ ଏତିକି ନୁହେଁ; କଲିକତାର ଗବେଷଣା ମନ୍ଦିର ଓ କୃଷ୍ଟିତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗୁରୁତର ଅନୁଶୀଳନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶ୍ରୀଗୁରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଏକ ଲକ୍ଷ ଓ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ଅକାତର ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଚାରିଶ ବର୍ଷ ହେବ କଟକରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାମକୃଷ୍ଣ ସେବକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ମଠଗୁଳିକ 'ରାମକୃଷ୍ଣକୁଟୀର' ନାମକ ଶ୍ରମାବାସ ନିର୍ମାଣାର୍ଥ ତାହାଁର ପରିଚାଳକ ଓ କମିଟିଗଣ ପେଉଁ ଦୁର୍ଲ୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ଅର୍ଥସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ିଥିଲେ, ଶ୍ରୀଗୁରୁ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟର ସ୍ୱୀକୃତି ଓ ସ୍ୱୀକୃତ ଧନର ଆଂଶିକ ପ୍ରଦାନଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଅଛନ୍ତି ଓ ସେହି ସାହାଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ କଟକରେ ଅଧିବାସକାରୀ ଓ ନିର୍ଦ୍ଧନ ଶ୍ରମିମାନେ, ତଥା ଶ୍ରମହୀନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଚିରକାଳ ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କ ଯଶୋଗାନ କରୁଥିବେ । ସ୍ୱୀକୃତ ସାହାଯ୍ୟର ପୂର୍ତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଉକ୍ତ କୁଟୀର ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ଦେବଙ୍କ ନାମ ସହ ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କ ନାମ ଧାରଣ କରି ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଓ ପରିଶ୍ରମସମ୍ପୃକ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସଦାଜାଗ୍ରତ ରାଜଧାନୀ କଟକ ନଗରରେ ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତାର ମୂକସାକ୍ଷିରୂପେ ବିରାଜିବ ।

ଗତ ଇଉରୋପୀୟ ମହାସମରରେ ଯୁଦ୍ଧବିଶାରଦ ଟ ୩୧,୦୦୦୦୍ ତିନି ଲକ୍ଷ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରି, ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ପାଇଁ ସୈନିକ ଓ ଶ୍ରମିକ ସଂଗ୍ରହ ଓ ପ୍ରେରଣ କରି ଓ ସର୍ବୋପରି ସ୍ୱୟଂ ସୈନିକବିଭାଗର ଅବୈତନିକ କମିଶନ୍ ଗ୍ରହଣ କରି ଶ୍ରୀଗୁରୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟସେବାର ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସିଂହଭୂମିରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଓ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଟ ୫୦୦୦୍ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ଓ ଏହି **ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷର ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ପାଇଁ ଟ ୫୦୦୦୍ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା** ଦାନ କରି ଶ୍ରୀଗୁରୁ ମାତୃଭୂମି, ମାତୃଭାଷା ଓ ଜାତିପ୍ରୀତିର ଯେଉଁ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ ଓ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ସର୍ବଥା ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ମାତୃଭାଷାର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କର ବହୁତୋମୁଖୀ ଦାନ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ନାନାଦିଗରେ, ନାନାଭାବରେ ଏ ଦେଶର ଓ ଜାତିର ଅଗ୍ରଗତିରେ ସହାୟତା କରିଅଛି । ସେ ସକଳର ସମ୍ୟକ୍ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅସମ୍ଭବ; ଏହା କେବଳ ସିନ୍ଧୁରୁ ବିନ୍ଦୁ ଏ ମାତ୍ର ।

ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କର ଏବଂବିଧ ଦେଶପ୍ରାଣତା ଓ ପ୍ରଜାବତ୍ସଳତାରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ସର୍ବଦାଶୟ ସରକାର ବାହାଦୁର ପ୍ରଥମେ ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ ଓ ପରେ ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ରାଜା ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ; ଏବେ ପୁଣି ନବବର୍ଷ ଉପଲକ୍ଷରେ 'ମହାରାଜ' ଉପାଧିରେ ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କର ଗୌରବାବହ ନାମକୁ ଅଳଙ୍କୃତ କରିବାଦ୍ୱାରା ଦେଢ଼କୋଟି ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଆଦରପ୍ରତିମା ଓ ରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳମୌଳି ବୀର ଶ୍ରୀ ଗଜପତି କୁଳ-ମଣ୍ଡନ ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କୁ ସମ୍ମାନିତ କରି ଓଡ଼ିଆର କୃତଜ୍ଞତାଭାଜନ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଗୁରୁ ଜଣେ ଅବ୍ୟର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦୀ ମୃଗୟୁ ଓ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ କ୍ରୀଡ଼ାକୁଶଳୀ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ଭାରତର ତଥା ଇଂଲଣ୍ଡର ବହୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କ୍ଲବ୍‌ରେ ଓ ସଂଘରେ ଶ୍ରୀଗୁରୁ ସଭ୍ୟରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଗୁରୁ ଏକାଧାରେ ଦାନବୀର, ଧର୍ମବୀର, ଯୁଦ୍ଧବୀର ଓ ଆଧୁନିକ ଜଗତରେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ କର୍ମବୀର ହୋଇ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ବରପୁତ୍ରରୂପେ ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡରେ ବିରାଜୁଅଛନ୍ତି । ଭାଷାକୋଷର ଧାତ୍ରୀସ୍ୱାମୀୟ ଓ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହର ପ୍ରଥମ ସୂଚନାକାରୀ ଓ ଏଥିର ଅରଣ୍ୟାଗାରରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଶୁପାଳନ କରି ଆସିଥିବା ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ୍ ଉତ୍କଳ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ମହାରାଜ ରାଜକବି ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱମଦେବ ବର୍ମା, ଡି. ଲିଟ୍ ମହୋଦୟ ଟ୍ ୧୦୦୦୦୍ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରି ଭାଷାକୋଷର ୫ମ ଖଣ୍ଡ ରୂପ ଯେଉଁ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରାଇଥିଲେ, ଶ୍ରୀଗୁରୁ ପାଞ୍ଚସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା ଦାନକରି ସେହି ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାମୁଦ୍ରଣକର୍ମ ସୁକର କରାଇ ଉତ୍କଳ-ସାରସ୍ୱତ ଜଗତରେ କୋଣାର୍କର କଳାକୁଶଳୀ ଧର୍ମପଦ ରୂପେ ଗୌରବଶାଳୀତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଗୁରୁ ଏ ବୃଦ୍ଧର ଧନଧୁରନ୍ଧରାଜ୍ୟଶ୍ରୀଲାଭସୂଚକ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରି ଚିରଜୀବୀ ହୋଇ ନବୋତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶର କର୍ମବୀର ନେତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ହେଉନ୍ତୁ, ଏହାହିଁ ଆନ୍ତରିକ କାମନା । ଇତି ।

ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ, କଟକ
୧୯୩୬, ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ

ଶ୍ରୀଗୁରୁଙ୍କ ଗୁଣସୌରଭମୁଗ୍ଧ
ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ, ଭାଷାକୋଷ ସଂଗ୍ରାହକ

The late Maharaja Purnnachandra Bhanj Deo of Mayurbhanj
ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମୟୂରଭଞ୍ଜାଧୀଶ୍ୱର ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଦେଓ

Maharaja Sir Pratap Chandra Bhanj Deo, K. C. I. E.
Maharaja and Ruler, Mayurbhanj State
ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶରେ ପ୍ରଥମ ସହାୟକ
ମୟୂରଭଞ୍ଜାଧୀଶ୍ୱର ମହାରାଜ ସର୍ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଦେଓ, କେ. ସି. ଆଇ. ଇ.

Introduction to the Fifth Volume

OF THE

PŪRṆṆACHANDRA ORḌIĀ BHĀSHĀKOSHA

The reason of delay in bringing out this volume.

Through the Grace of the Almighty Father and the blessings of my well-wishers, I am now able to place the fifth volume of the Oriya lexicon in the hands of the public.

Though it had been contemplated, while bringing out the fourth volume in June 1934, that the entire work would be completed in 2 more volumes, the 5th and the 6th, to be published at intervals of 10 months from each other, the fifth volume itself has been delayed by 11 months more than the estimated time, and out of the 12 remaining letters, 4 letters only—ଫ (pha), ବ (ba), ଭ (bha) and ମ (ma), could be contained in this volume by lengthening it to even 1600 pages. There still remain 8 more letters of the alphabet to be dealt with. Had the fifth volume progressed to the letter ଲ (la), it would have been possible to deal with the last 5 letters of the alphabet in the 6th and the last volume. But, as the fifth volume could not be pushed further than ମ (ma), the remaining 8 letters will require two more volumes, the 6th and the 7th.

After the publication of the 4th volume a great calamity overtook us by the unexpected death of its publisher, Sree Visvanath Kar, in October 1934. His death disorganised the working of the press, and it took some months to reorganise the printing of this volume.

Each volume has been costing, on the average, Rs. 16000/- (sixteen thousand rupees) for revision and fair-copying of the manuscripts for the press, paper, printing, proof-reading, preparation and printing of the half-tone blocks and binding.

The patron of this volume, Sahitya Samrat Maharaja Vikram Dev Varma, D. Litt, of Jeypore, Vizag, to whom the 4th volume was dedicated, made a donation of Rs. 10,000/- which enabled me to begin the printing of this volume. When the printing advanced to about two-thirds, it was found out that this volume had to be pushed on to 1600 pages (instead of 1200 pages, as had been the case with the first three volumes) to complete the letter ମ (ma). This increase of size necessitated a further expenditure. So, the progress of printing had to be put in abeyance, pending further receipt of help. The financial difficulty was brought to the notice of Captain Maharaja Sree Krushna Chandra Gajapati Narayan Dev, of Parlakimedi, through his Dewan Sreejut L. Patnaik, B. L., M. B. E. The Maharaja Saheb paid a visit to the Bhashakosha office on 17-11-35 and made a donation of Rs. 5000/- which enabled me to push on the printing.

The balance of the incidental charges were met by donations received from the following gentlemen :—

The Raja Saheb and Ruling Chief of Athmallik State, Rs. 500 (in addition to his previous donation of Rs. 1500),

M. Rahim Khan, merchant, Cuttack, Rs. 200/-,

Raja Saheb of Dharakota, Rs. 100/-,

Lal Sibnarayan Deb of Kharial Rs. 100/-,

Raja Saheb and Ruling Chief of Khandapara State, Rs. 40/-,

Rai Saheb Nrusinga Charan Chowdhury of Jajpur, Rs. 100/-,

S. N. Suthoo Esq. Proprietor, Darpan Estate, Cuttack, Rs. 25/- and

Kumar Gokul Chandra Laha, Proprietor, Harispur Estate, Cuttack, Rs. 25/-

The last 3 donations were made in response to personal appeals made by Mr. B. C. Mukherjee, I.C.S. late District Officer, Cuttack, who evinced a keen interest in the progress of the work and made personal appeals to some prospective donors of the districts of Cuttack and Balasore. The personal interest taken by this Indian District Officer in this national concern is a matter of supreme satisfaction to us all.

The Contents of this volume.

The 1st volume dealt with the vowels, 13 in number. The second volume dealt with six consonants, the third with twelve, the fourth with 4 and this volume with 4 more consonants. So, the five volumes have dealt with 39 letters of the alphabet. There remain still 8 more letters, of which the letter ସ (sa) alone will occupy the major part of one volume. So, it is apparent that two more volumes, the 6th and the 7th, will bring the work to completion.

Thus, it will be seen that the entire work will occupy 7 volumes, instead of two, as had been at first estimated by experts before the printing began.

The space-saving devices.

The space-saving devices followed in the 3rd and 4th volumes have been rigorously adhered to. The explanatory head-lines appearing at the top of every page in the first three volumes have been given at the beginning and at the end and at very rare intervals in this volume. The suggestion made in the 4th volume to save space, viz, the printing of the different meanings and quotations under every word in continuous lines, has been given effect to in this volume. By these devices it is calculated that the space of 800 pages has been saved for the dictionary matter.

The number of words in this volume.

The number of words and phrases in the 1st four volumes is 96,000. This volume contains 39,000 words and phrases, thus bringing the word collection to 135,000 in these 5 volumes. It is hoped that the remaining 8 letters will bring the total word-collection to 200,000 (two hundred thousands), in comparison with the number of Hindi words (93,000) collected by the Hindi Sabda Sagar, lexicon, in 8 volumes, published by the Nagari Pracharini Sabha of Benares and 75,000 words collected in Jnanendra Mohan's Bengalee dictionary.

Books of Reference.

Besides the books of reference used in the previous volumes, the two following works have been used,—

1. Scientific Terminology or Baijnanik Paribhasha, in English-Bengalee, by Bangiya Bijnana Parishad and published by the Calcutta Engineering College, which book was kindly presented to me by the publishers.

2. The handy Bengalee dictionary 'Chalantika' by Sreejut Rajsekhar Basu.

The names of the two books are incorporated in the bibliography prefixed to this volume.

The articles on 'Mahima Gosain' and 'Mahima Dharma' in this volume have been contributed by Abadhuta Biswanath Baba. Maharaj Vikram Dev Varma, D. Litt, Babu Jagabandhu Sinha, Dr. Radha Charn Panda L. M. P., Pandit Baikoli Mahapatra Joyotistatwabinode, Patayet Balabhadra Dhir, Babu Manmohan Ghosh, Babu Lakshmi Narayan Sahu M. A, Professor Bepin Bihary Roy and some other friends have agreed to contribute special articles for the coming volumes.

Incompleteness of the vocabulary and the defects in this compilation.

No one is more conscious than myself of the incompleteness of the word-collection, as many thousands of dialectical, scientific, technical, classical, colloquial, mythological, professional and other words could not be brought within this collection for reasons stated in the previous volumes. Whenever I am coming across a new word beginning with a letter not yet dealt with, I am incorporating it in my manuscript. In the case of words beginning with letters already published, I am noting them in a separate book, to be incorporated in the contemplated Supplement to this lexicon.

As for many other defects in this compilation, my only consolation is that no human work is free from error. To friends who have been and will be pointing out mistakes and defects I shall always remain grateful. Whenever possible, I shall correct the mistakes pointed out to me if I am convinced that the mistakes are real and the suggested corrections justified.

My colleagues and assistants.

I have suffered a grievous loss by the death of Sree Viswanath Kar, my publisher. My valued colleague, Pandit Rama Chandra Rath Samant, who had worked with me with rare devotion in the revision and fair-copying of the manuscripts for 5 years, met an early death in January 1935. This was another great loss to me.

Though the Hon'ble C. L. Philip Esq. C. E. I., I. C. S., Member, Board of Revenue, Bihar and Orissa, who had been a very valuable colleague in the publication of the earlier volumes, is no longer with us, he has been watching the progress of the work with keen personal interest.

My other colleagues, Viz. Srimati Pitambari Devi, Pandit Kulamoni Das Kabyatirtha, Babu Krushna Chandra Misra, M. A., B. L., Pandit Narasingha Mahapatra Samant, Babu Bhubaneswar Misra and Babu Golok Chandra Pradhan, have worked in their respective capacities as before. Srijut Satindranarayan Ray, M. A. B. L., has been furnishing me with Bengalee synonyms. To the services of Babu Rameswar Jha of Beheta, Dt. Darbhanga, Headmaster, Fawcus Vaisya Bidyalaya, Cuttack, and Pandit Truptanarayan Thakur of Janardanpur, Dt. Bhagalpur, Head Pandit, the assistance of Pandit Sures Chandra

Prominent helpers

ଭାଷାକୋଷର ବିଶିଷ୍ଟ ସହାୟକଦ୍ୱୟ

Raja Narayan Prashad Deo, Ruler, Baudh State.

ବୌଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟାଧୀଶ୍ୱର ରାଜା ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ ।

Raja Kishor Chandra Deo, Ruling Chief, Athmallik State.

ଆଠମଲ୍ଲୀକର ରୁଲିଙ୍ଗ୍‌ଚିଫ୍ ରାଜା ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।

Jha of Beheta, Assistant Teacher of the above institution, has been added in supplying Hindi synonyms.

I have, in the meantime, secured the services of my talented and versatile young friend, Sreeman Bichhanda Charan Patnaik B. A. (Hons), late Secretary Prachi Samity, late Editor of the Prachi Magazine and of the Vaitarini. Pandit Krushna Chandra Kar V. M. and Pandit Bhagaban Pati V. M. two well known Oriya writers, have joined my staff.

Babu Kulamani Kar, Manager U. S. Press, has been reading through the proof-sheets in the place of Babu Padmacharan Das, who left Cuttack.

Babu Krushna Chandra Sen Gupta, M. A., B. Ed. Headmaster, Cuttack Training School, has been rendering me occasional help in the revision of the manuscripts.

Babu Dinabandhu Rath of Athgarh State, has been of great help to me in finding out quotations from books of reference.

My serious apprehension that on the death of Sreejut V. Kar, the smooth passage of the work through the press would be handicapped, has been belied by the promptness and devotion of his son, Sreeman Mahananda Kar, now Editor of the Utkal Sahitya Magazine, who has spared no pains to uphold the high reputation of the Press.

I have been kept supplied with dialectical, technical and colloquial words by Mr. H. C. Baral, B. Sc., I. S. R. S. Assistant Traffic Superintendent, G. I. P. Ry, Bombay, Dr. R. C. Panda L. M. P, Sreemati Aparnna Debi, poetess of Puri, Babu Bamadeb Misra, B. A., Dewan, Athmallik State, Mr. A. B. Dey, M. A., B. L., State Judge, Bamra State, Babu Achyutananda Purohit, Government pleader, Sambalpur, Babu Binayak Das U. B. P., Teacher Bonai State, Kabichandra Kali Charan Patnayak of Banki, Pandit Baikoli Mohapatra, Astrologer, of Khallikote, Lal Sibnarayan Singh Deo of Khariar, Raja Durga Madhab Prasad Singh Deb of Rampur, Kalahandi State, Babu Jagabandhu Sinha of Puri and Babu Dinabandhu Rath of Athgarh State. Some of these friends have also been trying to enlist subscribers and financial helpers for the publication.

My illustrious patrons and benefactors.

To the Hon'ble Mr. J. A. Hubback, M. A., C. S. I., I. C. S., the Governor designate of the Orissa Province, the work owes Government patronage. His services have been gratefully acknowledged in the previous volumes. The first volume has been, with his kind permission, dedicated to him. For the last 7 years he has always had a pa rental solicitude for the completion of the work.

Sahitya Samrat, Utkal Bikramaditya, Maharaj Sri Sri Sri Vikram Dev Varma, D. Litt., of Jeypore Vizag, has been connected with this work since its inception, and his services have been gratefully acknowledged in the previous volumes. The fourth volume has been dedicated to him. He has agreed to be constituted the Patron of this volume. For the last 33 years the compiler has been connected with him by ties of intimate personal friendship and collaboration in the fields of politics and literature. As a momentous of the Maharaja's taking in adoption his daughter's son, Maharajkumar Ramkrushna Dev, the ceremonies of giving and taking, of Duttahoma and naming of whom were performed on 3-6-35 in the presence of the Agent to the Governor of Madras and other distinguished guests and the deed of adoption in whose favour was duly executed and registered by the Maharaja, the Bhashakosha has got a fresh addition of Rs. 2000/- to its funds. In memory of this momentous occasion the Maharaj Kumar's photo has, with the Maharaja's kind permission, been reproduced in this volume.

Captain, Maharaja Sri Sri Sri Krushna Chandra Gajapati Narayan Dev, M. L. C. of Paralakimedi (Dt. Ganjam), whose name will go down to distant posterity as the progenitor of the Orissa Province, and to whose unremitting efforts and noble sacrifice the Orissa Province owes the inclusion of the Jeypore and Paralakemidi areas, made a donation of Rs. 5000/- (five thousand) which enabled me to push on the printing of this volume to completion. In acknowledgment of his help, this volume has, with his permission, been dedicated to the Maharaja Saheb.

The Hon'ble Sir Courtney Terrell, Kt., Chief Justice, Patna High Court, has been taking a lively interest in the progress of the work. In the course of the progress of this volume through the press, His Lordship was pleased to pay visits to the Bhashakosha office on 9-1-35 and 17-1-36 and to the Utkal Sahitya Press on 17-1-36. His Lordship has laid me under a great obligation by permitting His Lordship's photo to be reproduced in this volume, as an illustrious patron of the lexicon.

Mr. E. C. Gibson, C. I. E., I. C. S., late Agent to the Governor General, Eastern States Agency, who was constituted patron to the fourth volume, has—continued to take a personal interest in the completion of the work and has been sending me his good wishes from Gwaliar, where he is now the Resident.

Lt. Colonel A. S. Meek, C. M. G. Agent to the Governor General, Eastern States Agency, has always extended kind welcome to the work and its compiler. I am thankful for his sincere appreciation and good wishes.

H. E. Sir H. L. Stephenson, G. C. I. E., K. C. S. I., K. C. I. E., I. C. S., Governor of Burma, was constituted Patron of the first volume. While Governor of Bihar and Orissa, His Excellency made a liberal grant of Rs. 19200/- towards the publication of the work and the revision of the manuscripts. His Excellency is still solicitous for the smooth progress and completion of the work.

His Excellency Sir, J. D. Sifton, K. C. S. I., K. C. I. E., I. C. S., Governor of Bihar and Orissa, was constituted Patron of the 2nd volume. He has always been very gracious to me. Under His Excellency's Government the compiler was presented with The Kaiser-I-Hind medal. I am grateful to His Excellency for his personal interest in the work.

I am grateful to Maharaja Sir Pratap Chandra Bhanj Deo, Kt., K. C. I. E, Ruler, Mayurbhanj State, whose initial donation of Rs. 8000/- supplemented the Government grant and enabled me to go on with the publication of the 1st and 2nd volumes. I hope that the Bhashakosha willbe favoured with the Maharaja's further bounty.

Raja Narayan Prasad Deb, Ruler Baudh State, Patron and Dedicatee of the 3rd volume, has continued his personal interest in the completion of the work.

I am thankful to Maharaja Braj Mohan Dev, O. B. E. Ruler, Kalahandi State, for his donation of Rs. 1000/-, which enabled me to begin the revision of the manuscripts 8 years ago. He is the subscriber of 25 sets of the work. I hope the work will be favoured with the Maharaja's further bounty.

Raja Kishore Chandra Dev, Ruling Chief, Athmalik State, has continued his patronage of the work. For this volume he contributed Rs. 500/- and paid a visit to the Bhashakosha office on 25-10-35.

G. E. Fawcus Esqr, M. A., C. I. E., O. B. E., V. D., I. E. S., Director of Public Instruction, B. & O, has continued his watchful parental solicitude for the completion of the work. I am fully convinced that he has always a kind thought for the compiler and his work. He had a great share in securing me the patronage of the B & O Government and of the Patna University. Though shortly he will not be our D. P. I. his good wishes and benediction will always be with the work.

E. S. Hoernle Esqr. I. C. S., Commissioner of the Orissa Division, has been taking a personal interest in the progress of the compilation. He has very kindly gone through this introduction.

H. Dippie Esqr. M. A., D. S. O., the Director designate of Orissa, to whom the work has been well-known for a pretty long time, was pleased to pay a visit to the Bhashakosha office on 17-12-35 during his visit to Cuttack, and was glad at the progress the work has been making.

Prospective Patrons and Helpers.

Recently I have been fortunate to cultivate the acquaintance of Maharaja Rajendranarayan Singh Deo, the enlightened young Ruler, Patna State, whom I had the privilege of visiting at Balangir on 27-1-36. From what I saw of his administrative ability, suavity of manners, burning patriotism, patience, store of information and high ideals, I am happy that in him we have, amongst us, a Ruler of the type of the Rajarshis of yore. God granting him a long life, he will occupy a high place of honour and distinction amongst his compeers. I found a set of the Bhashakosha at his elbow near his office-table. He evinced a keen interest in the progress of the compilation and made enquires about the financial outlook of the undertaking. I hope the Maharaja will be one of my distinguished patrons.

Maharaja Sir Biramitrodaya Singh Deb, Gyanagunakar, Dharmanidi, K. C. S. I., M. R. A. S., Ruler Sonepur State, a prominent patron of Oriya literature,

Raja Ram Chandra Dev, the representative of ancient Gajapati Maharajas of Utkal,

Raja Bhanuganga Tribhubana Dev, Ruler, Bamra State, the scion of a line of rulers of literary distinction,

Raja Balabhadra Narayan Bhanj Deo, Ruler Keonjhar State, who has already been one of my supporters,

Raja Indra Deo, Ruling Chief, Bonai State, whom I had the privilege of meeting at Bhawanipatna in April 1935,

Raja Kishore Chandra Deo, Ruling Chief, Daspalla State.

Raja Kishore Chandra Birabar Harichandan Ruling Chief, Talcher State, a distinguished man of letters,

Raja Sir Rajendra Narayan Bhanj Deo, O. B. E. of Kanika, who had blessed the manuscripts with his appreciation and good wishes,

The Calcutta University,
The Patna University,

Constant supporters of the work.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିରନ୍ତର ଉତ୍ସାହଦାତା ।

The Hon'ble C. L. Philip Esq., C. I. E., I. C. S.
A true friend of Orissa.
ଉତ୍କଳବନ୍ଧୁ ମାନ୍ୟବର ସି. ଏଲ୍. ଫିଲିପ୍
ସି. ଆଇ. ଇ, ଆଇ. ସି. ଏସ୍ ।

Sreejukta Laksminarayan Patnaik
B. L., M. B. E.
Dewan, Parlakimedi Samasthanam.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ,
ବି. ଏଲ୍., ଏମ୍. ବି. ଇ.
ଦେବାନ୍, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଷ୍ଟେଟ୍ ।

G. E. Fawcus Esq., M.A., C.I.E., I.E.S.
Director of Public Instruction B&O
ବିହାରଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜି. ଇ. ଫକସ୍ ।

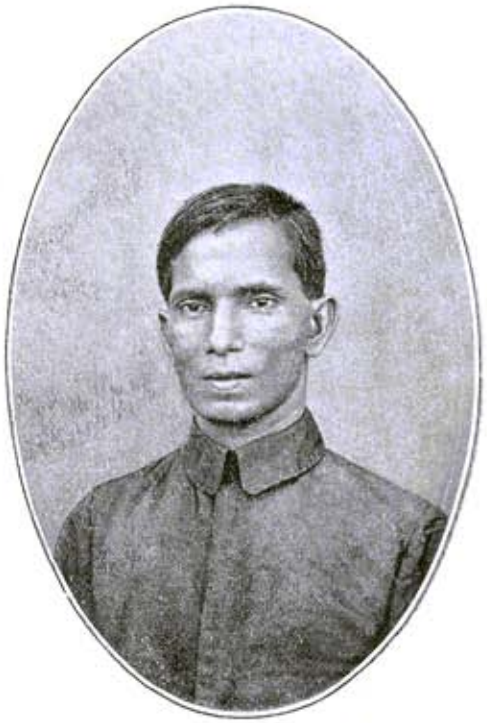

Rai Bahadur Laksmidhar Mahanti,
B. L., M. L. C.
Advocate, Cuttack.
ରାୟବାହାଦୁର୍ ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି, ଏମ୍. ଏଲ୍. ସି.
ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍, କଟକ

Dewan Bahadur, S. K. Mahapatra.
Retired Supdt. of Police
ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପୁଲିସ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ
ଦେବାନ୍ ବାହାଦୁର୍ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର ।

Rai Bahadur Bhuyan Bhaskar Chandra Mahapatra, Zamindar of Bhadrak, Balasore,

have been approached for help. I hope they will extend their help and patronage and enable me to bring my labour of the last 20 years to a close.

I hope that Raja Artatran Dev, Raja Saheb Khariar State, Raja Munipal, Ruling Chief, Pallahera State, and other doners will redeem their promises of help.

I gratefully acknowledge the receipt of Rs. 400/- (four hundred rupees) from the Zamindar Saheb of Mahulpatna, Kalahandi State, towards his promised donation, after the printing of this volume was finished. The latereceipt of his photo did not enable me to reproduce it in this volume.

My well-wishers.

I am glad to find that after the late Sir Sayed Mohammad Fakhr-ud-din, I have secured the active sympathy and support of Khan Bahadoor Shaikh Abdul Majid B. A., of Cuttack, who was one of the signatories in the printed appeal issued in 1929. He has volunteered to bring the work prominently to the notice of his co-religionists. In the meantime, at his instance, M. Rahim Khan, merchant of Cuttack, visited the Bhashakosha office and has become one of its supporters. M. Rahim Khan has promised a donation of rupees one thousand and has already made part payment.

Lal Sibnarayan Deo, uncle of the Raja Saheb of Khariar, whom I met at Bhawanipatna (Kalahandi) in April 1935, has been supplying me with hundreds of dialectical words. He has secured me promises of help from the Raja Saheb of Khariar, the Ruling Chief of Pallahera and the Zamindar Saheb (Raja) of Mahulpatna. He has been trying to secure the patronage of the Ruler of Bamra State and of other prominent personages of his circle. Not being satisfied with this, he has recently sent me a donation of Rs 100/-.

I have, in the meantime, been privileged to cultivate the acquaintance of Prachya Vidya Maharnnaba Rai Saheb Nagendra Nath Vasu of Calcutta, the Editor of the Bengalee and Hindi Encyclopedias. He has helped me by getting the half-tone blocks for this volume executed by his artist and recommending the work to the patronage of the Vice Chancellor of the Calcutta University.

Mr. S. C. Tripathi, I. E. S., the Principal designate of the Ravenshaw College, Cuttack, first brought the work to the kind notice of Maharaja Sir Pratap Chandra and has been keeping the Maharaja informed of the progress and financial outlook of the work.

Mr. K. C. Neogi, late M. L. A, Dewan, Mayurbhanj State, has expressed sincere sympathy for the work.

Professor P. K. Parija, I. E. S., has been watching the progress of the work and has been helping me in various ways

Rai Bahadur Lakshmidhar Mohanty M. L. C, Advocate, Cuttack, has been as vigilant as before.

Srijukta L. Patnaik, B.L., M.B.E., Dewan, Paralakimedi (Ganjam); had, as Secretary of the Oriya Sahitya Sangha, helped me to begin the fair-copying of the manuscripts, and as Dewan of the Estate, laid my financial outlook before the Maharaja of Paralakimedi, the dedicatee of this volume.

Kumar Bidyadhar Singh Deo, B. A., B. L., M. R. A. S, of the Raj family of Icha (Chotanagpur) and son-in-law of Maharaja Vikram Dev Verma, and O. Pulla Reddi Esqr, I. C. S, late Dewan of Joypore Samasthanam, have been sincere well-wishers of this work.

Professor B. C. Mazumdar M. A., B. L. of the Calcutta University, who has done more for the Oriya literature than any other single individual in and outside Orissa, has been watching the progress of the work with keen interest.

Srijukta Sashi Bhusan Rath, Editor of the New Orissa and of the Asha, Berhampur, has been advertising the work and noticing the gradual progress of the work in his papers.

Sri Sashi Bhusan Rai, author and writer, of Cuttack, who is known and respected throughout the Oriya-speaking area, has been bringing the work to the notice of prominent personages of Utkal.

Dewan Bahadur S. K. Mohapatra, retired Superintendent of Police, has been a well-wisher of the compilation and the compiler.

Mr. B. Das, M. L. A., A. I. C. I., and his brother 'Swami' B. N. Das, Advocate, have been speaking highly of my humble labours before prospective helpers.

Rai Bahadur Uma Charan Das, Personal Assistant to the Commissioner, Orissa Division,

Babu Baikuntha Nath Dutta B. L., the seniormost Advocate, Cuttack,

Rai Bahadur Jugal Kishor Tripathi, M. A. Dewan, Keonjhar State,

Babu Batakrushna Mohanty, B. A., late Offg. Dewan, Baudh State,

Sriman Chintamoni Acharya, M. A., B. L., Advocate, Government Pleader, Cuttack,

Rai Bahadur Loknath Misra B. L., Advocate, Government Pleader, Puri who had helped the publication with Rs. 500/-,

Babu Achyutanand Purohit B. L., Government Pleader, Sambalpur,

Babu Jagabandhu Si nha Pleader, writer and author, Puri,

Rai Saheb Nalini Kanta Ghosh, B. A., Duputy Magistrate and Duputy Collector, Sadar Subdivisional Magistrate, Puri,

Babu Satis Chandra Mitra, M. A., Deputy Magistrate and Deputy Collector, Puri,

Babu Nagendra Nath Dutt, M. A., Deputy Magistrate and Deputy Collector, Banki,

Kabichandra Kalicharan Patnaik, the famous musician, singer and playwright of Banki,

Rai Saheb Bhikari Charan Patnaik, Pleader and the father of ericulture and cottage industries in Orissa.

Babu Durga Charan Rai, Sadar Subdivisional Officer, Patna State.

Babu Lakshminarayan Sahu M. A., the indefatigable Member of the Servants of India Society,

Babu Nityananda Sahu, Manager, Arunodaya Press, Cuttack,

have been my sincere well-wishers. Sreeman Prabhat Kumar Mukherji M. A., of Cuttack has been a new acquisition to me as an active helper. He introduced me to Prachya Vidya Maharnava Sj. N. N. Vasu and to the authorities of the Bangiya Sahitya Parishad of Calcutta.

Pandit Akula Misra Kabyatirtha, Manager of the Cuttack Trading Company, has kindly presented me with 2 costly fountain pens, one after the other, for use in connection with the dictionary—work.

Babu Nidhiram Mishra, B.A., Managing Director of the Orissa Chemical and Pharmaceutical works, has been supplying the Bhashakosha office with writing ink for the last year.

All these friends have, each in his way, been sincerely helping me, by securing patrons, and subscribers. They have not remained satisfied by expressing their sincere appreciation of my humble labours, but have demonstrated their sincerity by personally approaching prospective patrons, securing promises of help and, in some cases, actually securing financial help, publicity and subscribers for the work.

Had the lexion not got such a galaxy of active supporters, helpers, patrons, benefactors, associates, assistants and advertisers, it could not have advanced so far. Of some of these benefactors I have reproduced the photos in this and in the previous volumes and will be doing so in the subsequent volumes, in acknowledgment of the disinterested services rendered by them in one shape or another.

The bestowers of benediction on this work.

His Holiness, Mahant Maharaj Gadadhara Ramanuja Das, Kaiser-I-Hind, of Emar Math, Puri, besides rendering financial help, has given his blessing for an early completion of the work.

His Holiness, Jagadguru Satchinanda Saraswati of Sankarananda Math, Puri, has visited the Bhashakosha office more than a dozen times, whenever he has come here, and pronounced his benediction every time on the yet unpublished manuscripts. In the course of his extensive tours through the Oriya-speaking areas for starting a Brahmacharya Bidyalaya at Bhubaneswar, he has been invariably alluding to my humble labours, invoking God's blessings on the work and speaking very highly of it at every public meeting which he has addressed.

Sree Biswanath Baba Abadhut, of the Mahima-Dharma persuation, has continued his personal felicitations and prayers to the Almighty Brahma for the completion of the work.

His Holiness, Bhakti Siddhanta Saraswati Swami Maharaj of the Gourdia Math, Baghbazar, Calcutta, was pleased to pay a visit to the Bhashakosha office on 1. 9. 1935 and pronounce his benediction on the manuscripts.

Distinguished visitors

Besides the Hon'ble Sir Courtney Terrell Kt., Sankar Satchidananda Swami, Biswanath Baba, Bhaktisidhanta Saraswati Swami Maharaj and Mr. Dippie, as stated in the above paragraphs, the Hon'ble Sir Bijoy Prasad Sinha Roy, Minister of Local Self-government, Bengal, paid a visit to the office on 27. 12. 35 and was greatly pleased with the work.

My valuable subscribers.

Government of Bihar and Orissa have subscribed in advance for 130 copies,
Maharaja Brajamohan Dev, O. B.E, Ruler, Kalahandi State, has subscribed for 26 sets,
Learned scholars, societies and libraries in England and Europe for 20 sets,
The Ruler of Keonjhar, for 10 sets,
The Ruler of Baudh, for 8 sets,
Maharaja of Sonepur, for 6 sets,
The Raja Saheb of Dharakote for 6 sets,
The Raja Saheb of Madhupur for 6 sets,
and The Ruling Chief of Athmallik for 5 sets.

The mention of my subscribers will not be complete unless I refer to subscriber No. 334, Moulvi Shaikk Abdul Rashid, Assistant Teacher, Madrassa

Kumar Sri Bidyadhar Singh Deo B. L., M. R. A. S.
କୁମାର ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାଧର ସିଂହ ଦେଓ ବି.ଏଲ୍., ଏମ୍. ଆର୍. ଏ. ଏସ୍.

O. Pulla Reddi Esq. I. C. S., late Dewan Jeypore Samasthanam.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଓ. ପୁଲ୍ଲାରେଡ୍ଡୀ ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ଜୟପୁର ପୂର୍ବତନ ଦିବାନ

Sultania, Buxibazar, Cuttack, who draws a monthly salary of Rs. 12/- and has to maintain a big family. He approached me and prayed to be enlisted as a subscriber on a concession rate. In consideration of his circumstances and his longing to own a set, I accepted him as a subscriber on Rs. 45/- for a complete set, payable by monthly instalments of Rs. 2/-. This stipulation he scrupulously carried out and cleared the sum within 22 months.

The bestowers of bendiction and good wishes, now in heaven.

I had been cherishing the fond hope of laying the lexicon after completion, in the hands of His Most Gracious Majesty, the late King Emperor, George V. Now that His Majesty is in heaven, I offer from the core of my heart my homage and tribute of loyalty and devotion as an humble subject of His late Majesty.

I tender my homage to my father, the late Narasingha Praharaj, who left us in 1914 and whose literary taste, I imbibed from my child-hood. He had been feeling bitterly the want of a comprehensive Oriya Dictionary. He heartly approved of my idea of undertaking word-collection for a lexicon, in 1913-14. The fruit of the labour of his unworthy son was not fated to be laid in his hands. I trust that from heaven he is showering his blessings on the work.

My debt to my Guru, late Mr. M. S. Das, C. I. E., has been repeatedly acknowledged in the previous volumes. I trust that he is fondly watching the progress of the work from heaven.

The late Srijukta V. Kar is, I believe, looking upon the progress of the work of his unworthy associte with the same solicitude as when he was with us.

The late Pandit Nilmoni Misra, the sage of Jajpur, who breathed his last on 1-12-35 at the age of 73, had been a constant visitor and well-wisher of the work. He contributed an article for the word 'Jajpur' for the dictionary. He did not live to see his contribution published. I trust he is watching the progress and blessing the work from heaven.

My thoughts turn to my departed daughter, Srimati Labanyabati Debi, the wife of Rai Bahadoor Loknath Misra M. L. C. Advocate, Government Pleader, Puri. She had collected for me some Oriya and Bengalee books of reference before her death. Reference has been made to her help in the introduction to the first volume.

Rai Bahadur Ajay Chandra Das and Rai Bahadoor Ramsankar Roy are no more in the land of the living to encourage me by constant suggestions and supply of words. They are still watching the progress of the work in heaven.

Number of copies sold and presented.

Upto date 366 sets have been subscribed in advance and 64 sets presented to patrons, well-wishers and assistants. Since the publication of the 4th volume in June 1934, 16 sets have been subscribed for and 14 sets presented.

It may be stated here that out of 360 sets sold, about 300 sets have been sold at the prepublication prices of Rs. 20/- to Rs. 30/- per set.

Bestowal of honour and appreciation.

The 'Revista Degli Studi Orientali', the magazine of the Rome University, published a very appreciative article on this work, in the Italian language, in its volume XIV, Fasc 2, of August 1933, from the pen of Professor Giueseppe Tucci. I give the following extracts therefrom :—

"X X The dictionary is, on account of its size and wealth of documentation, the most complete that could be desired. X X X Gopal Praharaj has highly deserved well of his country and the rebirth of vernacular studies in India. X X X X This work will greatly facilitate the study of a literature, which has also many points of contact with the literature of Bengal, and is not, by any means, one of the least interesting in India."

The Italian was very kindly translated for me into English by Professor Binoy Kumar Sircar, M. A., of the Calcutta University, to whom my thanks are due.

The Cuttack Baisya Tili Jatiya Samiti, Association, presented the compiler with an address of welcome and appreciation at a special gathering on 10-3-35.

The members of the club at Jeypore (Vizag) met the compiler in an evening party and presented him with an address of welcome and appreciation on 21st October 1934.

The compiler was awarded a Silver Jubilee Medal on the occasion of the late King Emperor's Silver Jubilee on 6-5-35.

At the 6th annual sitting of the Gangadhar Sahitya Parishad of Sambalpur on 29-1-36, over which the compiler was invited to preside, appreciating allusions were made to his humble labours.

Financial out-look, receipts and requirements.

The size, and consequently the cost, of the work have far outgrown the orginal and subsequent estimates

The cost for every volume has been Rs. 16,000/- on the average. Now the cost of publishing the entire 7 volumes, in more than 9000 pages, is estimated to come to Rs. 110,000/- in round numbers. Towards this requirement, a sum of Rs. 24,000/- was received from the Government of Bihar & Orissa and from the Patna University, Rs. 39,000/- from the generous doners, Rs. 10,000/ from advance subscribers in and outside India and Rs. 10,000 as loan on the security of my residential house. So, provision has been made to the extent of Rs. 83,000/-, and a further sum of Rs. 27,000/- will enable me to bring out the remaining two volumes, the 6th and the 7th. I depend upon the generosity of the patrons whom I have been approaching.

The price of the work

Before the printing was undertaken, the entire work had been calculated to occupy 2 volumes, of 3600 pages, requiring an outlay of Rs. 40,000/-. As the printing advanced and the size and cost of the work were found to gradually increase, the price was gradually raised to Rs. 40/-, Rs. 50/-, Rs. 60/- and Rs. 80/- respectively, per set.

Now, on the publication of the 5th volume, it is found that the work will be completed in 2 more volumes, requiring a larger outlay. So, the advance price of a complete set of 7 volumes is now fixed at Rs.115/- (one hundred and fifteen rupees) and the cash price for each volume, purchased separately, Rs. 20/8 (Rupees twenty and annas eight).

The expected time-limit for the publication.

Unless there is insurmountable financial or other difficulty, as befell the publication of this volume, the 6th and 7th volumes will be out at intervals of 10 months each; and it is hoped that the publication of the entire work will be completed by the end of 1937.

A word to intendng subscribers of slender Income.

Many friends have complained that the high price of the work makes its purchase beyond the reach of persons of moderate income. To meet this difficulty it is contemplated to introduce the system of payment by easy monthly instalments of Rs. 3/- (three) spread over 40 (forty) months or of Rs.2-8 (two eight) spread over 50 (fifty) months, on the subscribers furnishing security, to the satisfaction of the compiler or his book-sellers, about the regularity of the stipulated monthly payments. For those who cannot afford even this, it is contemplated to bring out much cheaper editions of the work (e, g. popular edition, students' edition, pocket edition), the price of which will suit the pockets of persons of slender means.

Thanksgiving.

To all my colleagues, supporters, well-wishers, sympathisers, helpers, patrons, volunteers and critics I again tender my thanks.

I tender my loyalty and homage to His Most Gracious Majesty, the King Emperor Edward VIII, and invoke God's choicest blessings on His Majesty. I tender my homage to the Great Benevolent Being who has brought me and my dictionary safely up to this stage and pray that He may give me strength to see it through.

Conclusion

It is hoped that the Grace of the Almighty Father which has brought the publication of the Oriya lexicon and the formation of the Orissa Province, pari passu, to their present stages, will bring out the completion of the former and the harmonious working of the latter, and that the Oriya language and the Oriya nation will occupy their legitimate places of honour in the eyes of the civilised world in the near future.

God's will be done. Amen !

Bhashakosha office.
Cuttack.
ORISSA.
March, 1936.

GOPALCHANDRA PRAHARAJ,
Compiler.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆଶୀର୍ବାଦକ !

Bestowers of blessing on the work.

His Holiness

Mahant Gadadhar Ramanuj Das (Kaiser. I. Hind)

of Emar Math Puri.

ପୂଜ୍ୟପାଦ ମହନ୍ତ ଗଦାଧର ରାମାନୁଜ ଦାସ (କୈସର୍-ଇ-ହିନ୍),

ଇମାର ମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ।

His Holiness

Jagadguru Sankara Satchidananda Saraswati Swami,

of Sankarananda Math, Puri.

ପୂଜ୍ୟପାଦ ଜଗଦ୍‌ଗୁରୁ ଶଙ୍କର ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ୱାମୀ,

ଶଙ୍କରାନନ୍ଦ ମଠ, ପୁରୀ ।

ଅବତରଣିକା

ଏ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶରେ ବିଳମ୍ବ ଘଟିବାର କାରଣ

ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅପାର କରୁଣା ଓ ମୋ ମଙ୍ଗଳାକାଙ୍କ୍ଷୀ-ଗଣଙ୍କ ଶୁଭାଶୀର୍ବାଦରୁ ଭାଷାକୋଷର ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।

୧୯୩୪ ମସିହା ଜୁନ୍‌ମାସରେ ଭାଷାକୋଷର ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲାବେଳେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଉ ଦୁଇଖଣ୍ଡରେ ଶେଷ ହେବା ଓ ପଞ୍ଚମ ଓ ଷଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ ଦଶ ଦଶ ମାସ ବ୍ୟବଧାନରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉ ହେଉ ଅଟକିଲା ସମୟରୁ ୧୧ ମାସ ଅଧିକ ଟପିଗଲା ଏବଂ ଏ ଖଣ୍ଡକୁ ବଢ଼ାଇ ବଢ଼ାଇ ୧୬୦୦ ପୃଷ୍ଠା ବିଶିଷ୍ଟ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ବାକି ଥିବା ଅକ୍ଷରରୁ 'ଫ' 'ବ', 'ଭ' ଓ 'ମ', ଏହି ଚାରିଗୋଟି ମାତ୍ର ଅକ୍ଷର ଏ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇ ପାରିଲା । ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଆଉ ଆଠଗୋଟି ଅକ୍ଷର ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଅଛି । ଏ ଖଣ୍ଡରେ କୌଣସିମତେ 'ଲ' ଅକ୍ଷର ଯଦି ସରି ପାରିଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅବଶିଷ୍ଟ ୫ ଗୋଟି ଅକ୍ଷର ଷଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ 'ମ' ଅକ୍ଷରକୁ ଟପି ପାରିଲା ନାହିଁ; ଫଳତଃ ଅବଶିଷ୍ଟ ଆଠଟି ଅକ୍ଷର ନିମିତ୍ତ ଷଷ୍ଠ ଓ ସପ୍ତମ, ଏପରି ଆଉ ଦୁଇଟି ଖଣ୍ଡ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ।

ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶ ପରେ ଭଗବାନ୍ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶକ ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କୁ ୧୯୩୪ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର୍ ମାସରେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତଭାବରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ନେଇଯାଇ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଦାରୁଣ ଦୁଃଖରେ ପକାଇଲେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ମୁଦ୍ରଣାଳୟର ପରିଚାଳନାରେ ଜଣେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା; ତେଣୁ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଆରମ୍ଭ ହେବାରେ ଅଯଥା ବିଳମ୍ବ ଘଟିଲା ।

ମୁଦ୍ରଣୋପଯୋଗୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସଂଶୋଧନ ଓ ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବା, ଫଟୋମାନଙ୍କରୁ ହାଫ୍‌ଟୋନ୍ ବ୍ଲକ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇବା, କାଗଜ ଓ ଛପାଖର୍ଚ୍ଚ ଜୁଟାଇବା, ପ୍ରୁଫ୍ ଦେଖିବା, ଛପା ହେବା ପରେ ଛପା ଫର୍ମାମାନଙ୍କୁ ସଜାଇବା ଓ ବନ୍ଧାଇବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡପାଇଁ ହାରାହାରି ଟ ୧୬୦୦୦୦ (ଷୋଳ ହଜାର) ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିବା ଦେଖା ଯାଉଅଛି ।

ଏ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଜୟପୁରାଧୀଶ୍ୱର ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ୍, ଇନ୍ଦ୍ରଳ ଇନ୍ଦ୍ରମାଦତ୍ତ, ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା, ଡି. ଲିଟ୍, ମହୋଦୟଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଟ ୧୦,୦୦୦୦ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କାରେ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା । ଗ୍ରନ୍ଥର ବାରଯଣ ଛପା ବର୍ମ ଶେଷ ହେଲା ବେଳକୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ 'ମ' ଅକ୍ଷରକୁ ଶେଷ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏ ଖଣ୍ଡକୁ ୧୬୦୦ ପୃଷ୍ଠା ବିଶିଷ୍ଟ କରିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରଥମ ତିନି ଖଣ୍ଡଠାରୁ ଏ ଖଣ୍ଡର ଆୟତନ ୪୦୦ ପୃଷ୍ଠା ଅଧିକ ହୋଇଗଲା । ଆକାରବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟୟବୃଦ୍ଧି ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଅଶୁ ଅର୍ଥପ୍ରାପ୍ତିର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନ ଦେଖି ମୁଦ୍ରଣ ବନ୍ଦ କରି ବହୁ ସମୟ ହାତ ବାନ୍ଧି ବସି ରହିବାକୁ ହେଲା । ଭଗବାନଙ୍କ କରୁଣାରୁ ପାରଳା ରାଜ୍ୟର ଦେବାନ୍, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆରମ୍ଭରୁ ଅକୃତ୍ରିମ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏଲ୍., ଏମ୍. ବି. ଇ, ଭାଷାକୋଷର ଏହି ଆର୍ଥିକ ଦୁଃସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ପାରଳାଧୀଶ୍ୱର କାପ୍ତେନ୍ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ ଓ ମହାରାଜ ଗତ ନଭେମ୍ବର୍ ୧୬ ତାରିଖରେ ଭାଷାକୋଷ ଅଫିସରେ ପଦାର୍ପଣ କଲେ ଓ ଭାଷାକୋଷର ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଟ ୫୦୦୦୦ (ପାଞ୍ଚହଜାର) ଟଙ୍କା ଦାନ କଲେ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ଏ ଦାନ କରାଗତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ଏହି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ରହି ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରକାଶ କରିବା ମଧ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । ଏହି ସବୁ କାରଣରୁ ଏ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶରେ ବିଳମ୍ବ ଘଟିଅଛି ।

ଏହି ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସଦାଶୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଦାନ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟତା କରିଅଛି ।

୧ । ଅଠମଲିକ ରାଜ୍ୟାଧୀଶ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ	ଟ ୫୦୦୦
୨ । ଗଣ୍ଡାମର ଖରିକୋଟ ରାଜ୍ୟାଧିପ	ଟ ୧୦୦୦
୩ । ଏଚ୍, ରହିମ୍ ଖାଁ, କଟକ	ଟ ୨୦୦୦
୪ । ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜେଶ୍ୱର	ଟ ୪୦୦
୫ । ଖଡ଼ିଅଳ ଲାଲ୍ ଶିବନାରାୟଣ ଦେବ	ଟ ୧୦୦୦
୬ । ରାୟ ସାହେବ ନୃସିଂହ ଚରଣ ଚଉଧୁରୀ, ଯାଜପୁର	ଟ ୧୦୦୦
୭ । ଦର୍ପଣ ଜମିଦାର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏସ. ଏନ. ସୁଠୁ, କଟକ	ଟ ୨୫୦
୮ । ଭୂମାର ଗୋଲୁଚନ୍ଦ୍ର ଲାହା, ଜମିଦାର, ହରିଶପୁର, କଟକ	ଟ ୨୫୦

ଶେଷୋକ୍ତ ଦାନ ତିନୋଟି କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଭୂତପୂର୍ବ କଲେକ୍ଟର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବି. ସି. ମୁଖର୍ଜୀ, ଆଇ. ସି. ଏସ୍, ମହୋଦୟଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚେଷ୍ଟାର ଫଳ । ସେ ମହୋଦୟ ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟର ଅଗ୍ରଗତି କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉ ଥିଲେ ଏବଂ କଟକ ଓ କାଲେକ୍ଟରିର କେତେକ ବଦାନ୍ୟ ଧନିକମାନଙ୍କୁ ଭାଷାକୋଷପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ ଦାନ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜଣେ ବିଜାତୀୟ ଜିଲ୍ଲାଧୀଶ୍ୱରଙ୍କର ଏତାଦୃଶ ମମତା ଓ ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ମୋ ମନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରୀତି ଓ ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହୋଇଅଛି ।

ଏ ଖଣ୍ଡର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଷୟ

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡରେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରୁ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ୧୩ ଟି ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ଯଥାକ୍ରମେ ୬୫ ଓ ୧୨୫ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡରେ ୪ ଗୋଟି ମାତ୍ର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସରିଲା ଓ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ଆହୁରି ଚାରିଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଶେଷ

ହେଲା । ଏହିପରି ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡରେ ୩୯ ଟି ଅକ୍ଷର ଶେଷ ହୋଇ ଆଉ ୮ ଗୋଟି ଅକ୍ଷର ବାକି ରହିଅଛି । ଏଥିରୁ ଏକା "ସ" ଅକ୍ଷରଟି ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ୧୦୦୦ ପୃଷ୍ଠା ଛାଡ଼ା ହେବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ଅଛି । ତେଣୁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ସଙ୍କଳନ-କର୍ତ୍ତା ମୋର ଚରିଶି ବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ଶ୍ରମ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୬ଷ୍ଠ ଓ ୭ମ, ଦୁଇ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶରେ ଯାଇଁ ପୂର୍ତ୍ତିଲାଭ କରିବ । ୧୯୨୯ ମସିହାରେ ମୁଦ୍ରଣବିଶାରଦ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଅଟକଳ କରି ଥିଲେ ଯେ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମାପ୍ତିଲାଭ କରିବ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗ୍ରନ୍ଥ ୨ ଖଣ୍ଡରୁ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ୭ ଖଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲାଣି ! !

ଗ୍ରନ୍ଥର ଆକାର କମାଇବାର ଉପାୟ

ଗ୍ରନ୍ଥର ଆକାର କମାଇବା ପାଇଁ ତୃତୀୟ ଓ ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବିତ ହୋଇଥିଲା, ଏ ଖଣ୍ଡରେ ସେ ସବୁ ଅନୁସୃତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରଥମ ୩ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋଦେଶରେ ଓ ୪ର୍ଥ ଖଣ୍ଡରେ ୧୦୦ ପୃଷ୍ଠା ବ୍ୟବଧାନରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ସଙ୍କେତ ଏ ଖଣ୍ଡର ଅଦ୍ୟରେ, ପ୍ରାନ୍ତରେ ଓ ଓ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ମାତ୍ର ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ଓ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗମାନଙ୍କୁ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଧାତୁମୂଳଅ ଲଗାଲଗି କରି ଛପିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ମୁଁ ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶ ଯାଏ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ଓ କଳେବର ବୃଦ୍ଧି ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରି ଏ ଖଣ୍ଡରେ ତାହା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଗ୍ରହଣ କଲି ।

ଏ ଖଣ୍ଡର ମୋଟ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା

ପ୍ରଥମ ଚାରିଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟାଂଶମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ୯୬ହଜାର । ଏହି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡରେ ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା ୩୯ହଜାର; ତେଣୁ ଏ ଖଣ୍ଡକୁ ମିଶାଇ ମୋଟ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୧ଲକ୍ଷ ୩୫ହଜାର ହେଉଅଛି । ଆଉ ଯେଉଁ ୮ଟି ଅକ୍ଷର ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଅଛି, ତହିଁର ଅନୁ-ମାନିକ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୬୫୦୦୦ ହେଉଥିବା ସ୍ଥଳେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଟ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ଦୁଇଲକ୍ଷ ଭାଷାକୋଷରେ ସଂଗୃହୀତ ହେବ । କାଶୀର କାଶୀପ୍ରକାଶିଣୀ ସଭାକର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରକାଶିତ ଆଠ-ଭାଗବିଶିଷ୍ଟ 'ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର' ନାମକ ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୋଟ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୯୩ ହଜାର ଅଟେ ଓ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ମୋହନଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନରେ ସଂଗୃହୀତ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୭୫୦୦୦ ଅଟେ । ଏଥିରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶବ୍ଦବିଭବ ସହଜରେ ଅନୁମେୟ ।

ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ

ପ୍ରକାଶିତ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ସଙ୍କଳନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଏ ଖଣ୍ଡର ସଙ୍କଳନରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥଦ୍ୱୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।

୧ । ବଙ୍ଗୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦ ସଙ୍କଳିତ ଓ କଲିକତା ଲିଟିଲୋୟରିଙ୍ଗ୍ କଲେଜ୍ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରକାଶିତ "ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭାଷା" ।

୨ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜଶେଖର ବସୁଙ୍କ କୃତ ବଙ୍ଗଭାଷାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅଭିଧାନ "ଚଳନ୍ତିକା" ।

ଏ ଖଣ୍ଡର ଅଦ୍ୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥ-ତାଲିକାରେ ଏହି ଦୁଇ ପୁସ୍ତକର ନାମ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇ-ଅଛି ।

ଏ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ 'ମହିମା ଗୋସାଇଁ' ଓ 'ମହିମା ଧର୍ମ' ଶୀର୍ଷକ ସନ୍ଦର୍ଭଦ୍ୱୟ ବ୍ରହ୍ମ ଅବଧୂତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । ମହାତ୍ମା ବିଜୟଦେବ ବର୍ମା, ବାବୁ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ, ଡାକ୍ତର ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା, ପଣ୍ଡିତ ବାଇଚୋଳ ମହାପାତ୍ର ଜ୍ୟୋତିଷତତ୍ତ୍ୱବିନୋଦ, ପଟ୍ଟାଏତ ବଳଭଦ୍ର ଧୀର, ବାବୁ ମନମୋହନ ଘୋଷ, ବି. ଏଲ୍, ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ଏମ୍. ଏ, ପ୍ରୋଫେସର ବିପିନବିହାରୀ ରାୟ ଆଦି ବନ୍ଧୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତେକ ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖିବାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି ।

ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଓ ସଂକଳନରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତ୍ରୁଟୀ

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ସମୂହର ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ, ଏହା ମୁଁ ନିଜେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରୁଅଛି; କାରଣ, ବହୁ ସହସ୍ର ପ୍ରାଦେଶିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ, ପାରିଭାଷିକ, ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ୟବହାର ସିଦ୍ଧ ଓ ଯୌଗିକ ଶବ୍ଦ ମୋ ସଂଗ୍ରହର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ବସ୍ତୁତଃ ସ୍ୱୀକାର କରି ଅସିଅଛି । ତଥାପି ଯେଉଁ ଅକ୍ଷରମାନ ଅଦ୍ୟାବଧି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇନାହିଁ, ତତ୍ତତ୍ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟ ନୂତନ ଶବ୍ଦମାନ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଲେ ତାହା ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଯୋଗ କରୁ-ଅଛି । ଯେଉଁ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ମୁଦ୍ରଣ ସମାପ୍ତ ହେଲାଣି ତତ୍ତତ୍ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାକୋଷର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡ ନିମନ୍ତେ ମୋଟଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ଛପି ରଖିଅଛି ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତ୍ରୁଟୀମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୋର ଏତିକି ମାତ୍ର ବକ୍ତବ୍ୟ ଯେ ମାନବୀୟ ଯେ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦରୁ ଏକାବେଳକେ ମୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯେଉଁମାନେ ଦୟା କରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲକ୍ଷିତ ଭ୍ରମ-ପ୍ରମାଦ ପ୍ରତି ମୋ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ଅଛନ୍ତି ଓ କରିବେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋର କୃତଜ୍ଞତାଭାଜନ । ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଭ୍ରମ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ଭ୍ରମ ହୋଇଥାଏ ଓ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ସଂଶୋଧନ ଯଦି ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ମନେ ହୁଏ, ତେବେ ତାକୁ ସଂଶୋଧନ ଗ୍ରହଣ କରି ତଦନୁଯାୟୀ ମୋର ଭ୍ରମ ନିରାକରଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ କୁଣ୍ଠିତ ହେବି ନାହିଁ ।

ମୋ ସହକର୍ମିଗଣ

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ମୋ ଗ୍ରନ୍ଥର ଯୁଗ୍ମପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ବ୍ୟଥିତ ଭାବରେ ମୋର ଯେଉଁ କ୍ଷତି ହୋଇଅଛି ତାହା ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂଶୋଧନ ଓ ସମ୍ପାଦନରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷକାଳ ମୋହର ବିଶିଷ୍ଟ ସହକର୍ମୀ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ପଣ୍ଡିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ସାମନ୍ତ

Well-wishers of the work.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମଙ୍ଗଳକାମିଗଣ ।

M. Rahim Khan, Merchant, Cuttack

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମୁନସୀ ରହିମ୍ ଖାଁ, ମହାଜନ, କଟକ

Khan Bahadur Sayed Abdul Majid B. A. Cuttack.

ଖାଁ ବାହାଦୁର ସୟଦ ଅବ୍‌ଦୁଲ୍ ମଜିଦ୍ ବି. ଏ. କଟକ ।

Rai Saheb Nalinikanta Ghosh, B.Sc. B. L
Deputy Magistrate, Puri.

ରାୟ ସାହେବ ନଳିନୀକାନ୍ତ ଘୋଷ
ବି. ଏସ୍. ସି, ବି. ଏଲ୍
ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ପୁରୀ ।

Babu Bamdeb Misra, B. A.
Dewan, Athmallik State.

ବାବୁ ବାମଦେବ ମିଶ୍ର ବି. ଏ.
ଦେବାନ୍, ଅଠମଲ୍ଲିକ ଷ୍ଟେଟ୍

Sj. Amarballabh Dey M. A. B. L.
State Judge, Bamra State.

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅମରବଲ୍ଲଭ ଦେ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍.
ଷ୍ଟେଟ୍ ଜଜ୍, ବାମଣ୍ଡା ଷ୍ଟେଟ୍

ନିଜର ଅତୁଳନୀୟ ନିଷ୍ଠାପର ଜୀବନ ସାଙ୍ଗ କରି ଗତ ୧୯୩୫ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କଲେ । ତାଙ୍କ ଅକାଳ ବିୟୋଗରେ ଭାଷାକୋଷ ଦାରୁଣ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ବୋର୍ଡ୍ ଅଫ୍ ରେଭିନ୍ୟୁର ସଦସ୍ୟ ମାନ୍ୟବର ସି. ଏଲ. ଫିଲିପ୍, ସି. ଆ. ଇ., ଆଇ. ସି. ଏସ୍. ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର କମିଶନର ଥିଲା ବେଳେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ପ୍ରକାଶ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋହର ଜଣେ ସମ୍ମାନନୀୟ ସହକର୍ମୀ ଥିଲେ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ମମତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଅଛି ।

ମୋହର ସହକର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ଓ ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାସ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ, ବାବୁ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଏମ. ଏ., ବି. ଏଲ, ପଣ୍ଡିତ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର ସାମନ୍ତ, ବାବୁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର, ବାବୁ ଗୋଲୋକ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ପୂର୍ବପରି ନିଜ ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମରେ ଲାଗି ଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଚ୍ଚାନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ରାୟ ଏମ. ଏ., ବି. ଏଲ. ପୂର୍ବପରି ମୋତେ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଯୋଗାଉ ଅଛନ୍ତି, ଫକିର୍ ବୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ (କଟକର ହିନ୍ଦୀ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ)ର ହେଡ୍ ମାଷ୍ଟର ଦ୍ୱାରକାଙ୍ଗା ଜିଲ୍ଲାର ବେଦେଟା ଗ୍ରାମନିବାସୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରମେଶ୍ୱର ଝା ଓ ହେଡ୍ ପଣ୍ଡିତ ମୁଜଫରପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଜନାର୍ଦ୍ଦନପୁର ଗ୍ରାମ ନିବାସୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜୟନାରାୟଣ ଠାକୁର ଦ୍ୱୟଙ୍କ ମୋତେ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଯୋଗାଉଥିଲେ । ଏବେ ପଣ୍ଡିତ ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଝା ସେ ଦୁହିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋତେ ଉକ୍ତ କର୍ମରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀ ସମିତିର ଓ ଇଂରାଜୀ 'ପ୍ରାଚୀ' ପତ୍ରିକା ଓ 'ବୈତରଣୀ' ପତ୍ରିକାର ଭୂତପୂର୍ବ ସମ୍ପାଦକ ନିଷ୍ଠାପର ତରୁଣ ବାଣୀସେବକ ଶ୍ରୀମାନ୍ ବିଜୁଦାଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏ. (ଅନର୍ସ୍) ବିଗତ ୨ବର୍ଷ ହେଲା ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ପାଇବା ଯୋଗୁଁ ପଣ୍ଡିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର ଶକ୍ତିବୃଦ୍ଧି ଘଟିଅଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ସୁପରିଚିତ ସୁଲେଖକଦ୍ୱୟ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପଣ୍ଡିତ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର ଓ ପଣ୍ଡିତ ଭଗବାନ ପତି ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ କର୍ମୀରୂପେ ଯୋଗ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।

ବାବୁ ପଦ୍ମଚରଣ ଦାସ କଟକ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପରେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ମେନେଜର୍ ବାବୁ କୁଳମଣି କର ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧନ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

କଟକ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲର ହେଡ୍ ମାଷ୍ଟର୍ ବାବୁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନ ଗୁପ୍ତ ଏମ. ଏ., ବି. ଇଡ ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସଂଶୋଧନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୋତେ ବେଳେ ବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ପରେ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସରେ ଅତି ସୁରୁଖୁରୁରେ ଚଳିବ ନାହିଁ ବୋଲି ମୋ ମନରେ ଗୁରୁତର ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ଅପୂର୍ବ 'ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ' ପତ୍ରିକାର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀମାନ୍ ମହାଜନ କର ମୋ ମନରୁ ସେ ଆଶଙ୍କା ସମୂଳେ ଦୂରୀଭୂତ କରିଅଛନ୍ତି । ମନପ୍ରାଣ ନିୟୋଗ କରି ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠା ସହିତ ସେ ଭାଷାକୋଷ ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ଓ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ପୂର୍ବ ସୁନାମ ଓ ପୂର୍ବ ଟେକ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହିଅଛି ।

କମାଣ୍ଡାଣ୍ଟ ଜି. ଆଇ. ପି. ରେଲୱେର ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ାଲ ବି. ଏସସି., ଆଇ. ଏସ. ଆର. ଏସ., ଡାକ୍ତର ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା ଏଲ. ଏମ୍. ପି, ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରବାସିନୀ ଓଡ଼ିଆ ନାରୀକବି ଶ୍ରୀମତୀ ଅପର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ, ଆଠମଲ୍ଲିକ ରାଜ୍ୟର ଦେଓାନ୍ ବାବୁ ରାମଦେବ ମିଶ୍ର ବି. ଏ., ରାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟର ଷ୍ଟେଟ୍ ଜଜ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅମରେନ୍ଦ୍ର ବକ୍ସିଦେ ଏମ. ଏ., ବି. ଏଲ. ସମ୍ବଲପୁରର ସରକାରୀ ଓକିଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ପୁରୋହିତ, ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶଠାରୁ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦଚୟର ନିଷ୍ଠାପର ସଂଗ୍ରାହକ, ଘାରଲାଖେମୁଣ୍ଡି ନିବାସୀ, କଣାଇଗଡ଼ର ଶିକ୍ଷକ 'ଉଭୟଭାଷାପ୍ରବୀଣ' ଲେଖକ ବାବୁ ବିନାୟକ ଦାସ, ବାଙ୍କୀ ନିବାସୀ ଉତ୍କଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟ୍ୟକାର ଓ ସଙ୍ଗୀତାଚାର୍ଯ୍ୟ ବାବୁ କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ କବିଚନ୍ଦ୍ର, ଖଣ୍ଡିକୋଟ ନିବାସୀ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ୍ତ୍ୱବିନୋଦ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଇକୋଳ ମହାପାତ୍ର, ଖଡ଼ିଅଳ ରାଜ୍ୟର ନରପତିଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଲାଲ୍ ଶିବନାରାୟଣ ସିଂହ ଦେଓ, କଳାହାଣ୍ଡି ଅନ୍ତର୍ଗତ ମଦନପୁର ରାମପୁରର ରାଜା ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାମାଧବ ପ୍ରସାଦ ସିଂହ ଦେବ, ପୁରୀର ବାବୁ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ ଓ ଆଠଗଡ଼ବାସୀ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଘାନବନ୍ଧୁ ରଥ ମୋତେ ଶତ ଶତ ପ୍ରାଦେଶିକ, ଘାରାଭାଷିକ ଓ ଘରୋଇ ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇ ଅସୁଅଛନ୍ତି । କେବଳ ଏତିକି ନୁହେ, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଜଣ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରାହକ ସଂଗ୍ରହ ଓ ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଦେଶର ବଦାନ୍ୟମଣ୍ଡଳୀଙ୍କ-ଠାରେ ଅଳ କରିବାରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି ।

ଭାଷାକୋଷର ସମ୍ମାନନୀୟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ମଣ୍ଡଳୀ

ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରଥମ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଉତ୍କଳବନ୍ଧୁ ମାନ୍ୟବର ମିଷ୍ଟର ଜେ. ଏ. ହବାଇ, ଏମ. ଏ., ସି. ଏସ. ଆଇ., ଆଇ. ସି. ଏସଙ୍କ କରୁଣାରୁ ଭାଷାକୋଷ ସଦାଶୟ ସରକାରଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତା ଲାଭ କରିଥିଲା । ସେ ମହାନୁଭବ ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର କମିଶନର୍ ଥିଲା ସମୟରେ ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପରିଦର୍ଶନ କରି ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତେ ମୁକ୍ତହସ୍ତରେ ଟଙ୍କା ମଞ୍ଜୁର କରିବା ନିମନ୍ତେ ସରକାରଙ୍କଠାରେ ଦୃଢ଼ଭାବେ ସୁପାରିସ୍ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁମତି ସହକାରେ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ ହୋଇଅଛି । ତାଙ୍କର ସୁପାରିସ୍ ରେ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କର ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ଓ କମିଶନର୍ ଏବଂ ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟ୍ସ୍ ଏଜେନ୍ସିର ମହାମାନ୍ୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ୍ଙ୍କ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ମହୋଦୟମାନଙ୍କ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା । ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ସେ ସର୍ବଦା ଜନକୋଚିତ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ପୋଷଣ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି ।

ସାହିତ୍ୟ କଳାଦର ପୋଷକତା ଓ ସମ୍ବୁଦ୍ଧାର ଦାନ୍ତ୍ୱ ହେତୁରୁ ଯାହାଙ୍କ ନାମ ଆଜ କୁହଳ ଓ ଅନ୍ଧ୍ରଦେଶର ଘରେ ଘରେ ସୁପରିଚିତ, ସେହି ଜୟପୁରାଧୀଶ୍ୱର ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ୍, କୁହଳ ବିଦ୍ୟାଦେବ, ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଡି. ଲିଟ୍, ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଲେଖା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଦିନୁଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠଭାବରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ । ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ଲିଟ୍ଲରୀ ଡେଭଲପ୍-ମେଣ୍ଟ୍ କମିଟି ଆଗରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ଖଣ୍ଡେ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ଅଧ୍ୟୟନ ପ୍ରଣୟନ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଅଧ୍ୟାପକ ବଳଭଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମହାରାଜ ପ୍ରଥମେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲେ । ସେହିଦିନୁ ସେ ମୋତେ ଶତ ଶତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇ ଆସିଅଛନ୍ତି । ଭାଷାକୋଷର ଏହି ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ନିମନ୍ତେ ସେ ଗତ ବର୍ଷ ମୋ ହସ୍ତରେ ୧୦ ହଜାର ସମର୍ପଣ କରିବାରୁ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଆରମ୍ଭ କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବପର ହେଲା । ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରୁ ଯେତେ ଯେତେ ସହାୟତା ମିଳିଅଛି ତାହା ପୂର୍ବଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ଅବତରଣିକାରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ କୃତଜ୍ଞତା ସହକାରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଅଛି । ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କର ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ ହୋଇଅଛି ଓ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ସେ ମୋତେ ଦୟା କରି ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ରାଜନୀତି ଓ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମହାରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗତ ୩୩ ବର୍ଷ ହେଲା ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁତା ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇ ମୋ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।

ଗତ ୩୦।୩।୩୫ ତାରିଖ ଦିନ ମହାରାଜ ନିଜର ।ଦୌହିତ୍ର ମହାରାଜକୁମାର ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ଦେବଙ୍କୁ ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ମାଦ୍ରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ମହୋଦୟଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ସପ୍ରଦାନ ଓ ଗ୍ରହଣ ବିଧି ଓ ଦତ୍ତହୋମ ଉତ୍ସବ ସମାହିତ ହୋଇ ମହାରାଜକୁମାରଙ୍କ ନାମରେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ-ପତ୍ର ଯଥାବିଧି ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି ହେଲା । ଏହି ଶୁଭୋତ୍ସବର ସ୍ମାରକ ରୂପେ ଗୋଦ୍ ମହାରାଜକୁମାରଙ୍କ ନିଜ ଭଣ୍ଡାରରୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଭଣ୍ଡାରକୁ ପୁଣି ଟ ୨୦୦୦୦ ମିଳିଅଛି । ମହାରାଜଙ୍କ ଅନୁମତି ସହକାରେ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ମହାରାଜକୁମାରଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଅଛି ।

କୁହଳର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଂଶଧରଗଣ ନବୀନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି ଯାହାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟ ନାମ ସ୍ମରଣ କରୁଥିବେ ଏବଂ ଯାହାଙ୍କ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଶ୍ରମ ଓ ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ ଭିତ୍ତିର ଫଳରେ ଜୟପୁର ଓ ପାରଳା ଭୂଖଣ୍ଡ ନୂତନ ପ୍ରଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲା, ସେହି ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ପାରଳାଧୀଶ୍ୱର କାପ୍ଟେନ୍ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ, ଏମ. ଏଲ. ସି, ଗତ ୧୩।୧।୩୫ ତାରିଖରେ ଭାଷାକୋଷ ଆଣ୍ଡମରେ ପଦାର୍ପଣ କରି-ଥିଲେ । ମହାରାଜ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ସମାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଜୟପୁର ମହାରାଜଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତା ବଳରେ ଅଦ୍ୟ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଆଜ ପାରଳାର ମହାରାଜାଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଅଭିମୁଖେ ଅଗ୍ରସର ହେଲା; ତେଣୁ କୃତଜ୍ଞତାର ଶ୍ରୀଣ ନିଦର୍ଶନରୂପେ ଭାଷାକୋଷର ଏହି ପଞ୍ଚମଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ଅନୁମତି ସହକାରେ ମହାରାଜଙ୍କ ମହନୀୟ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ ହେଲା ।

ଗାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟର ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି ମାନ୍ୟବର ସର୍ କୋର୍ଟନି ଷ୍ଟୁଆର୍ଟ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ ହେଲା ଦିନୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ଅସାଧାରଣ ମମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଆସି ଅଛନ୍ତି । ସେ ମହାନୁଭବ ଗତ ୪।୧।୩୫ ତାରିଖ ଦିନ ଭାଷାକୋଷ ଆଣ୍ଡମରେ ଦ୍ୱିତୀୟବାର ଓ ଗତ ୧୩।୧।୩୬ ତାରିଖ ଦିନ ତୃତୀୟ ବାର ପଦାର୍ପଣ କରି ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ କରିଅଛନ୍ତି । ସେ ମହାନୁଭବଙ୍କୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଜନୈକ ସମ୍ପାଳନୀୟ ପୋଷକରୂପେ ବରଣ କରି ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକୃତି ୫ମ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବାକୁ ସେ ମୋତେ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞତା ପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ ।

ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ୍ ଷ୍ଟେଟ୍ସ୍ ଏଜେନ୍ସିର ମହାମାନ୍ୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଜେନେରଲଙ୍କ ଭୂତପୂର୍ବ ଏଜେଣ୍ଟ ମିଷ୍ଟର ଇ. ସି. ଗିବସନ୍, ସି. ଆଇ. ଇ, ଆଇ. ସି. ଏସ., ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦୂର ଗୋୟାଲିୟରରେ ରେସିଡେଣ୍ଟରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ ରହି ସ୍ୱକୀୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ପୂର୍ବ ମମତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଅଛନ୍ତି ।

ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ୍ ଷ୍ଟେଟ୍ସ୍ ଏଜେନ୍ସି ନିମନ୍ତେ ମହାମାନ୍ୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଜେନେରଲ ଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ଲେଫଟ୍ନେଣ୍ଟ୍ କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ଏ. ଏସ. ମୀକ, ସି. ଏମ. ଜି, ଭାଷାକୋଷକୁ ଓ ଭାଷାକୋଷକାରଙ୍କୁ ସର୍ବଦା କୃପାଦୃଷ୍ଟିରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ୍ଷ୍ଟେଟ୍ସ୍ ଅଧୀଶ୍ୱରମାନଙ୍କର କୃପାଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ସେ ମହୋଦୟ ମୋର ଅଶେଷ କୃତଜ୍ଞତାର ଆଧାର ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଭୂତପୂର୍ବ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ମାନ୍ୟବର ସର୍ ଏଚ୍. ଏଲ. ଷ୍ଟିଫେନ୍ସନ୍ ଜି. ସି. ଆଇ.ଇ., କେ. ସି.ଏସ. ଆଇ., କେ. ସି. ଆଇ. ଇ., ଆଇ. ସି. ଏସ. ମହୋଦୟ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଅମଳରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଭଣ୍ଡାରରୁ ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ୧୯୨୦୦ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ମଞ୍ଜୁର ହୋଇ-ଥିଲା । ସେ ମହୋଦୟ ଆଜ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିଲେ ସ୍ୱକୀୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ପରିସମାପ୍ତି ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସଦିଚ୍ଛା ସର୍ବଦା ପୋଷଣ କରୁ ଅଛନ୍ତି ।

ମାନ୍ୟବର ସର୍ ଜେ. ଡି. ସିଫ୍ଟନ୍, କେ. ସି. ଏସ. ଆଇ., କେ. ସି. ଆଇ. ଇ., ଆଇ. ସି. ଏସ୍ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଏକ୍ଜିକ୍ୟୁଟିଭ୍ କାଉନସିଲ୍‌ର ସଦସ୍ୟ ରୂପେ ଓ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ରୂପେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ କୃପାଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ ଓ ସେ ମହୋଦୟଙ୍କୁ ଗ୍ରନ୍ଥର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ କରି ଯାଇଥିଲା । ସେ ମହୋଦୟ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ରଗତ କରୁଣା କେବେ ହେଲେ ଊଣା କରି ନାହାନ୍ତି ଓ ସପ୍ତାହକ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଅଳ ନେଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛି ତେତେବେଳେ ସେ ତା ଅଳକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ ଶୁଣି ଅଛନ୍ତି । ସେ ମହୋଦୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ଥିବା କାଳରେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର କାଇସର୍-ଇ-ହିନ୍ ରୌପ୍ୟପଦକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଏଣିକି ସେ ମହୋଦୟ ପ୍ରଦେଶାନ୍ତରର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏ

The compiler and his assistants
ସଂଗ୍ରାହକ ଓ ସହକର୍ମୀଗଣ

The Compiler, G. C. Praharaj
ସଂଗ୍ରାହକ, ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

Srimati Pitambari Debi
ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ।

Pundit Kulamani Das Kabyatirtha.
ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାଶ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ ।

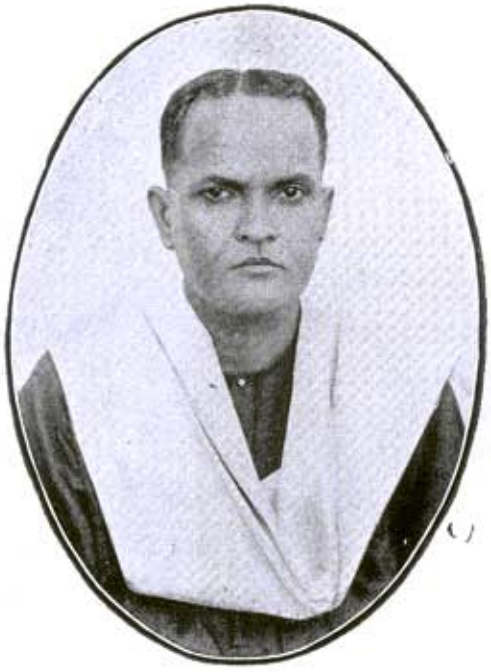

Babu Mahananda Kar
Publisher of this volume,
Editor, the Utkal Sahitya.
ଏ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ରୀ ମହାନନ୍ଦ କର,
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ

Sreejukta S. N. Ray, M. A., B. L.
Advocate, Cuttack.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ନାରାୟଣ ରାୟ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍.
ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍, କଟକ ।

ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ମମତା ଯେ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଥିବେ, ଏ ଆଶା ଗ୍ରନ୍ଥକାର ପକ୍ଷେ ଜଗାନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ଦିଗନ୍ତବିଶ୍ରୁତକୀର୍ତ୍ତି ମହାରାଜ ମୟୂରଭଞ୍ଜାଧୀଶ୍ୱର ସର୍ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେବ, କେ. ସି. ଆଇ. ଇ. ଙ୍କ ପ୍ରାଥମିକ ଦାନ ଆଠହଜାର ଟଙ୍କା ଓ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଦାନରୁ ସମ୍ବଳ କରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ଅଗ୍ରଜ 'ଦୁର୍ଗୀନନ୍ଦ'ଙ୍କ ନାମରୁ ଶିରୋଦେଶରେ ଧାରଣ କରି ଭାଷାକୋଷ ଦୁସ୍ତର ପାରାସମୁଦ୍ର ପାର ହୋଇଅଛି । ଆଉ ଦୁଇ ସମୁଦ୍ର, ଲଙ୍କା ସାତ ସମୁଦ୍ର ପାର ହେବା ନିମନ୍ତେ—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିପୂର୍ତ୍ତି ନିମନ୍ତେ—ସେ ମହାମନା ତାଙ୍କର ଅଶେଷ ରାଜଭଣ୍ଡାରରୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରଖିବେ, ଏହା ଆଶା କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ବୌଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟାଧୀଶ ରାଜା ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ ମହୋଦୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥିଲେ ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କର ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ । ସେ ମଧ୍ୟ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ପରିସମାପ୍ତି କଳ୍ପେ ନିଜର ମମତାମୟ ଉଦ୍‌ଦେଶ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଅଛନ୍ତି ।

ଅଷ୍ଟମଲ୍ଲିକେଶ ରାଜା କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଚିରାଚରିତ କରୁଣା ପୂର୍ବବତ୍ ବଜାୟ ରଖିଅଛନ୍ତି । ଏହି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ସମୟରେ ସେ ମହୋଦୟ ପାଞ୍ଚଶତ ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଗତ ୨୩।୧୦।୩୫ ତାରିଖ ଦିନ ସେ ଦୟା କରି ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ପାଦ ପକାଇ ଯାଇ ଅଛନ୍ତି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର ମହାମତି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜି. ଇ. ଫର୍ଜସ୍, ଏମ୍. ଏ, ସି. ଆଇ. ଇ, ଓ. ବି. ଇ, ଡି. ଡି, ଆଇ. ଇ. ଏସ୍ ୧୯୨୯ ମସିହାରେ ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସନ୍ଦର୍ଶନ କରି ଗ୍ରନ୍ଥକାର ପ୍ରତି ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ ସହାନୁଭୂତି ଜ୍ଞାପନ କରିଥିଲେ । ସେହିଦିନ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଗତ ସାତ ବର୍ଷ ହେଲା, ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ସେ ଜନକୋଚିତ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଓ ମମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସୁପ୍ରସନ୍ନ ହୃଦୟରେ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତେ ସେ ଯେ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ନେହାର୍ଦ୍ର ସ୍ଥାନ ମାର୍କା ମାରି ରଖିଅଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ମୋର ବିଲାର୍ବ ମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତାଙ୍କଠାରୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରଶଂସାବାଦ ଶୁଣି ଓଡ଼ିଶାର ବିଭାଗୀୟ କମିଶନର୍ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତେ ସରକାରଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ କ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରିକ ସହଯୋଗ ଫଳରେ ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କା ମିଳିଲା ଓ ଆଉ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବ । ଏଣିକି ଅମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ ସେ ଦୂରରେ ରହିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କର ସଦିଚ୍ଛା ଓ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଭାଷାକୋଷ ବଞ୍ଚିତ ହେବ ନାହିଁ, ଏହା ମୋର ଧ୍ରୁବ ବିଶ୍ୱାସ ।

ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର ସୁଯୋଗ୍ୟ କମିଶନର୍ ମହାଶୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଇ. ଏସ୍. ଦେଶ୍ମୁଖ୍, ଆଇ. ସି. ଏସ୍, ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ନେହ ଓ ମମତା ରଖି ଅଛନ୍ତି । ଏଣୁଏବ ଇଂରାଜ ଅବତରଣିକାରେ ତାଙ୍କର ଥରେ ଆଖି ପଡ଼ିଅଛି ।

ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏଚ୍. ଡବ୍ଲି, ଏମ୍. ଏ, ଡି. ଏସ୍. ଓ, ଆଇ. ଇ. ଏସ୍; ବନ୍ଧୁବର ହେଲା ଭାଷାକୋଷ ସହିତ ସୁପରିଚିତ । ସେ ୧୩।୧୦।୩୫ ତାରିଖରେ କଟକରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବା ସମୟରେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଭାଷାକୋଷର ମୁଦ୍ରଣ ଏତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିବା ଦେଖି ଅତିଶୟ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଭାବୀ ପୃଷ୍ଠପୋଷକବର୍ଗ

ଗତ ୨୭।୧।୩୬ ତାରିଖରେ ବଲାଙ୍ଗିରଠାରେ ନାନା ସଦ୍‌ଗୁଣ-ବିଭୂଷିତ ପାଟଣାରାଜ୍ୟାଧୀଶ ଯୁବକ ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ର-ନାରାୟଣ ଦିଓ ଦେଓ ମହୋଦୟଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ପରିଚୟ ଲାଭ କରିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପାଇ ମୁଁ କୃତାର୍ଥ ହୋଇଅଛି । ତାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ, ଦକ୍ଷତା, ସୌଜନ୍ୟ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଦେଶପ୍ରୀତି ଓ ବନ୍ଧୁତୋଷଣ ଜ୍ଞାନସମ୍ଭାର ଦେଖି ଗୌରାଣିକ ଯୁଗର ରାଜର୍ଷିମାନଙ୍କ କଥା ମୋ ମନରେ ଉଦୟ ହେଲା ଓ ଆମ ଦେଶ ଏପରି ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ନରପତିଙ୍କୁ ବକ୍ଷରେ ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁଅଛି । ଉତ୍କଳର ରାଜନ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଏହି ଉଦୟମାନ ତରୁଣ ମହାରାଜ ଦିନେ ସେ ଗୌରବାବହ ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅସନର ଅଧିକାରୀ ହେବେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

୧୯୨୯ ମସିହାରେ ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଦାନବଳରେ ଭାଷାକୋଷ ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ସମାଳୋଚନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ସେହି ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ବଳାଦଣ୍ଡି ନରେଶ ମହାରାଜ ବ୍ରଜମୋହନ ଦେବ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଓ ସାହିତ୍ୟର ପରିପାଳକ, ସାହିତ୍ୟସେବକ, ଦାନ-ବୀର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜ ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ ଦିବ୍ୟଦେବ ଧର୍ମନିଧି, ଜ୍ଞାନଗୁଣାକର, କେ. ସି. ଆଇ, ଇ ଏମ୍. ଆର୍. ଏ. ଏସ, ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ସାହିତ୍ୟସେବକ ନରପତିଗଣଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ବଂଶଧର ବାମଣ୍ଡାର ତରୁଣ ନୃପତି ରାଜା ଭାନୁଗଙ୍ଗ ଦିବ୍ୟଜନ ଦେବ, ବାମଣ୍ଡାର ପୂଜ୍ୟପାଦ ରାଜମାତା ମହୋଦୟା, ଉତ୍କଳର ଗର୍ବ ଓ ଗୌରବାସ୍ପଦ ପ୍ରାଚୀନ ମହାରାଜବଂଶର ବୀର ଶ୍ରୀ ଗଜପତି ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସହାୟକ କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟେଶ୍ୱର ରାଜା ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ର ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜଦେବ, ଧୀରପ୍ରଶାନ୍ତ-ଚେତା, ସୌଜନ୍ୟ ଓ ସଦାଳାପମଧୁର, ସାହିତ୍ୟରସିକ ବଣାଇ ରାଜ୍ୟାଧିପ ଶ୍ରୀ ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ର ଦେଓ, ଦଶପଲ୍ଲାଧୀଶ ଯୁବକ ରାଜା କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେଓ ଭଞ୍ଜ, ତାଳଚେରର ସାହିତ୍ୟସେବକ ନରପତି ରାଜା ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଖାରବର ହରିଚନ୍ଦନ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଙ୍ଗେ ପନର ବର୍ଷ ହେଲା ସୁପରିଚିତ । ଢେଙ୍କାନାଳ ନରେଶ ରାଜା ସର୍ ରାଜେନ୍ଦ୍ର-ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜଦେଓ, ନାଇଟ, ଓ. ବି. ଇ, ବଡ଼ାମ୍ବା ରାଜ୍ୟର ଯୁବକ ରୁଲିଙ୍ଗ୍ ଚିଫ୍ ରାଜା ଜାନକୀନାରାୟଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଖାରବର ମଙ୍ଗରାଜ ମହାପାତ୍ର, ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷବର୍ଗ, ଗ୍ରନ୍ଥକାରର ଓ ସହଧର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀଙ୍କ ସହୋଦର-ପ୍ରତିମ, ବିଶ୍ୱ ବାହାଦର ଜୁଯାଁ ରାଜ୍ୟେଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ବଦାନ୍ୟ ମହୋଦୟଗଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଭାଷାକୋଷର ଆର୍ଥିକ

ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ଯାଇଅଛି ଏବଂ ଗ୍ରନ୍ଥକାରର ଦୃଢ଼ ଆଶା ଯେ, ଏହାମାନଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତାଦ୍ୱାରା ଭାଷାକୋଷର ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶପଥ ସୁଗମ ହେବ ।

ମୁଁ ଆଶା କରେଁ ଯେ, ଖଡ଼ିଆଳ ରାଜ୍ୟାଧିପ ରାଜା ଅର୍ଜୁନାଣ ହରିଚନ୍ଦ ଦେଓ, ପାଲଲହଡ଼ା ନରେଶ ରାଜା ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ, ଏମାର ମଠାଧିପ ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଗଦାଧର ରାମାନୁଜ ଦାସ ଆଦି ଦାତୃମଣ୍ଡଳ ଅନ୍ତରେ ନିଜ ନିଜ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା କରି ଭାଷାକୋଷର ସହାୟତା କରିବେ । ଏଠାରେ କୃତଜ୍ଞତା ସହକାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଅଛି ଯେ କଳାହାଣ୍ଡି ମନ୍ଦୁଲପାଟଣାର ଜମିଦାର ସାହେବ ରାଜା ଶ୍ରୀ ଭୂମାଶଙ୍କର ପ୍ରସାଦ ସିଂହ ଏ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣକର୍ମର ପରିସମାପ୍ତି ପରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ସାଢ଼ାତିନି ପାଞ୍ଚଶତ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରୁ ଚାରିଶତ ଟଙ୍କା ପ୍ରେରଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଫଟୋ ବିଳମ୍ବରେ ହସ୍ତଗତ ହେବାରୁ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ଦିଆଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଭାଷାକୋଷର ଭୂତାକାଙ୍କ୍ଷିବର୍ଗ

ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛି ଯେ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଭୂତାକାଙ୍କ୍ଷୀ ସ୍ୱର୍ଗତ ସର୍ ସୟିଦ୍ ମହମ୍ମଦ୍ ଫକ୍‌ରୁଦ୍ଦୀନ୍‌ଙ୍କ ପରେ ମୁ ଉଲ୍ଲାଲୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ଲୁଲପ୍ରତାପ ଖାଁ ବାହାଦୁର ସେଖ୍ ଅବ୍‌ଦୁଲ ମଜୀଦ୍ ବି. ଏ ମହୋଦୟଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି ଓ ସହାୟତା ଲାଭ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସହାୟତା କରିବାକୁ ଗତ ୧୯୨୯ ମସିହାରେ ଯେତେବେଳେ ଉତ୍କଳର ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ମୁଦ୍ରିତ ପ୍ରାର୍ଥନାପତ୍ର ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲା, ଖାଁ ବାହାଦୁର ସେତେବେଳେ ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନାପତ୍ରରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିଥିଲେ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଦୃଶ ଦୃଷ୍ଟି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ଏବଂ ତାଙ୍କର ସୁଚନାକ୍ରମେ କଟକର ବ୍ୟବସାୟୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏମ୍. ରହିମ୍ ଖାଁ ଭାଷାକୋଷର ଜଣେ ସହାୟକ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶକଳ୍ପେ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇ ଇତିମଧ୍ୟରେ ତହିଁରୁ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ମଧ୍ୟ ଦାନ କରି ସାରିଅଛନ୍ତି ।

ଗତ ୧୯୩୫ ମସିହା ଅପ୍ରେଲ ମାସରେ କଳାହାଣ୍ଡି ଭବାନୀ-ପଟ୍ଟଣାଠାରେ ଖଡ଼ିଆଳ ରାଜ୍ୟର ନରପତିଙ୍କ ପିତୃବ୍ୟ ଲାଲ୍ ଶ୍ରୀ ଶିବନାରାୟଣ ସିଂହ ଦେଓଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ଲାଭର ସୌଭାଗ୍ୟ ଘଟିଥିଲା । ସେ ଅନନ୍ୟ ବାଣୀଭକ୍ତ; ସେ ଲଭ-ମଧ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତ୍ର ଶତ ଶତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇ ଅଛନ୍ତି ଓ ଖଡ଼ିଆଳର ରାଜା ସାହେବ, ପାଲଲହଡ଼ାର ରାଜାସାହେବ ଓ ଜୟପାଟଣାର ରାଜାସାହେବଙ୍କଠାରୁ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତ୍ରେ ଟ ୨୫୦୦୦ ଦାନର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିପତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିଅଛନ୍ତି । ଉତ୍କଳର ରାଜନ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଭାଷାକୋଷର ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଲାଲ୍ ସାହେବ୍ ନାନା ଉଦ୍ୟମ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ବନ୍ଧୁ ଭାଗ୍ୟରୁ ମୁଁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀ ବିଶ୍ୱକୋଷ ସଙ୍କଳୟିତା ପ୍ରାଚ୍ୟବିଦ୍ୟାମହାର୍ଣ୍ଣବ ରାୟ ସାହେବ୍ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ୍ ପରିଚୟ ଲାଭର ସୁଯୋଗ ପାଇଅଛି । ସେ ମହାଶୟ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ଅଧିକାଂଶ ଫଟୋର ବ୍ଲକ୍‌ମାନ ତାଙ୍କ ନିଜ ଅର୍ଥରେ (କାରଗର)ଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇ ଦେଇଅଛନ୍ତି ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାଇସ୍ ଚାନ୍‌ସେଲରଙ୍କ ସଦୃଶ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ୟାମଚରଣ ତ୍ରିପାଠୀ ଆଇ. ଇ. ଏସ୍ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ପ୍ରଥମେ ମୟୂରଭଞ୍ଜାଧୀଶ ମହାରାଜ ସର୍ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଦୃଶ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ ।

ମୟୂରଭଞ୍ଜ ରାଜ୍ୟର ଦେବାନ୍ ସଦାଶୟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କେ. ସି. ନିୟୋଗୀ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ଜ୍ଞାପନ କରିଅଛନ୍ତି ।

ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିଡ଼ା ଏମ୍. ଏ., ଆଇ. ଇ. ଏସ୍. ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଜଣେ ଅକୃତ୍ରିମ ବନ୍ଧୁ ଅଟନ୍ତି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାର ଡେପୁଟୀ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍ ରାୟ ବାହାଦୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି, ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍, ଏମ୍. ଏଲ୍. ସି. ଗତ ବର୍ଷ ହେଲା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତ୍ରେ ସର୍ବଦା ଅବହିତ ସୁଦୃଷ୍ଟି ରଖିଅଛନ୍ତି ।

ଫାରଲାଖେମଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ଦେବାନ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି. ଏ., ଏମ୍. ବି. ଇ. ମହୋଦୟ କଟକର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟପ୍ରଚାର ସଘର ସମ୍ପାଦକରୂପେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଖାଣ୍ଡୁଲିପିର ସମ୍ମାର୍ଜନକଳ୍ପେ ମୋତେ ପ୍ରଥମେ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏବେ ଫାରଲାଖେମଣ୍ଡି ରାଜ୍ୟର ଦେବାନ୍‌ରୂପେ ଏ ଖଣ୍ଡର ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ପ୍ରତି ମହାରାଜଙ୍କ ସଦୃଶ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଅଛନ୍ତି ।

ବ୍ରହ୍ମପୁର ଇଂରାଜୀ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା 'ଦି ନିଉ ଓଡ଼ିଶା'ର ଓ ଓଡ଼ିଆ ଦୈନିକ ଓ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା 'ଆଶା'ର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ପାଦକ ନିରଳସ କର୍ମୀ ମୋର ସୋଦରପ୍ରତିମ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଶଶିଭୂଷଣ ରଥ,

ହିନ୍ଦଭୂମିର ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ,

ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବିଦିତନାମା ଲେଖକ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ମୋ ବାଲ୍ୟସହଚର ଓ ସଖାର୍ଥ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶଶିଭୂଷଣ ରାୟ,

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟସେବାରେ ଯେଉଁ ମହୋଦୟ ଅନନ୍ୟ-ସୁଲଭ ନିଷ୍ଠା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି, କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ସେହି ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର ଏମ. ଏ., ବି. ଏଲ୍,

ହିନ୍ଦଭୂମି ରାଜ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡର ଅଧିପତିଙ୍କ ଅନୁଜ ଓ ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ ମହାରାଜ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ଜାମାତା ଭୂମାର ବିଦ୍ୟାଧର ହରିଚନ୍ଦ ଦେଓ ବି. ଏ., ବି. ଏଲ., ଏମ୍. ଆର୍.. ଏ. ଏସ୍,

ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ଭୂତପୂର୍ବ ଦେବାନ୍ ପ୍ରିଞ୍ଚର୍ ଓ. ପୁଷ୍ପା ରେଡ୍ଡି, ଆଇ. ସି. ଏସ୍,

ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ପୁଲିସ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ ଦେବାନ୍ ବାହାଦୁର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର,

ପ୍ରିଞ୍ଚର ବି. ଦାସ, ଏ. ଆଇ. ସି. ଆଇ, ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ,

କଟକର ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ "ସ୍ୱାମୀ" ବି. ଏନ୍. ଦାସ,

ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗ କମିଶନରଙ୍କ ପର୍ସନାଲ୍ ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ରାୟ ବାହାଦୁର୍ ଶ୍ରୀ ଭୂମାଚରଣ ଦାସ,

Assistants.
ସହକର୍ମୀଗଣ

Babu Krushna Chandra Misra, M. A., B. L.
ବାବୁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର, ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍.

Babu Bhubaneswar Misra.
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର ।

Sriman Bichhanda Charan Patnaik, B. A. (Hons).
ଶ୍ରୀମାନ୍ ବିଚ୍ଛନ୍ଦଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବି. ଏ.

Babu Golok Chandra Pradhan.
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଗୋଲୋକଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ।

Pandit Narasingh Mahapatra Samant.
ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର ସାମନ୍ତ ।

କଟକର ସପ୍ରତିପର ପ୍ରବୀଣ ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ଦତ୍ତ,

କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟର ଦେଓାନ୍ ରାୟବାହାଦୁର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଯୁଗଲ-କିଶୋର ତ୍ରିପାଠୀ, ଏମ୍. ଏ,

ମୋ ନାଇ, କଟକର ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଓ ସରକାରୀ ଓକିଲ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚିନ୍ତାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ,

ମୋ ଜାମାତା, ସୁଖର ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଓ ସରକାରୀ ଓକିଲ ଶ୍ରୀମାନ୍ ରାୟବାହାଦୁର୍ ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର,

ସମ୍ବଲପୁରର ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଓ ସରକାରୀ ଓକିଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ପୁରୋହିତ,

ପୁରୀର ଓକିଲ ବାବୁ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ,

ପୁରୀ ସଦର ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ୍ ଅଫିସର୍ ରାୟସାହେବ୍ ନଳିନୀକାନ୍ତ ଘୋଷ ବି. ଏ,

ପୁରୀର ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟର ବାବୁ ସତୀଶଚନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ର ଏମ୍. ଏ. ବି. ଏଲ୍,

ବାଙ୍କୀର ଡେପୁଟିକଲେକ୍ଟର ବାବୁ ନରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦତ୍ତ ଏମ୍. ଏ, ବି. ଏଲ୍,

ବାଙ୍କୀନିବାସୀ ସଙ୍ଗୀତପ୍ରାଣ କବିଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀମାନ୍ କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ,

ପାଟଣା ରାଜ୍ୟର ସଦର ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ଅଫିସର୍ ଶ୍ରୀମାନ୍ ବାବୁ ଦୁର୍ଗାଚରଣ ରାୟ,

ନିରଳସ କର୍ମବୀର ରାୟସାହେବ ଉକାଶୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ,

ଅରୁଣୋଦୟ ପ୍ରେସର ମାନେଜର୍ ବାବୁ ଜଟାନନ୍ଦ ସାହୁ,

ମୋର କର୍ମଠ ନୂତନ ଯୁବକ ସହକର୍ମୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପ୍ରଭାତକୁମାର ମୁଖର୍ଜୀ ଏମ୍. ଏ,

ଏହି ବନ୍ଧୁମାନେ ଭାଷାକୋଷପାଇଁ ଶବ୍ଦଚୟନ, ଗ୍ରାହକ ଓ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ସଂଗ୍ରହରେ ଓ ନାନା ଉପାୟରେ ନିଜ ନିଜର ଶକ୍ତି ଅନୁରୂପ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋର କୃତଜ୍ଞତା-ଭାଜନ । ଏମାନେ କେବଳ ଯେ ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ, ତାହା ନୁହେଁ; ପରନ୍ତୁ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଏମାନେ ଭାଷାକୋଷ ନିମନ୍ତେ ଭାଷା ଦାତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇ ଅର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଏବଂ ତନ୍ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷ ଯେପରି ସାଧାରଣରେ ବିଜ୍ଞାପିତ ହୋଇଅଛି, ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ସେପରି ହୋଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତା ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ । ବସ୍ତୁତଃ ଏପରି ବଳିଷ୍ଠ ଓ କର୍ମଠ ସମର୍ଥକ, ସହାୟକଙ୍କର ଓ ସହକାରୀ ନ ଥିଲେ ମୁଁ ଏ ବୃହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ଏହି ସହାୟକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି ଏ ଖଣ୍ଡରେ ଓ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଅଛି ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ହେବ । ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଗଭୀର ଅନ୍ତରିକ କୃତଜ୍ଞତା ମୁଁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଅବତରଣିକାରେ ଜ୍ଞାପନ କରିଅଛି ଓ ଏ ଖଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆଶୀର୍ବାଦକମଣ୍ଡଳୀ

ପୁରୀ ଏମାରମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଭକ୍ତିଭାଜନ ଶ୍ରୀ ଗଦାଧର ରାମାନୁଜ ଦାସ, ଜାଇସର-ଲ୍-ହେନ୍-ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ନିମିତ୍ତ ଅର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଛଡ଼ା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ଶେଷ ପରିସମାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି ।

ପୁରୀ ଶଙ୍କରାନନ୍ଦ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ପୀଠାଧୀଶ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଜଗଦ୍‌ଗୁରୁ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ୱାମୀ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ଦସ୍ତା କରି ବହୁବାର ପଦାର୍ପଣ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦାନ କରିଯାଇ-ଅଛନ୍ତି । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ସଂଗୃହୀତ ଭାଷାକୋଷ ନିମିତ୍ତ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସହାୟତା ଓ ସହାୟତା ଆଶା କରୁ-ଅଛନ୍ତି ।

ମହାମାଧ୍ୟମାଚାର୍ଯ୍ୟ ଅବଧୂତ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତି ନିଜର ପୂର୍ବ ମମତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଅଛନ୍ତି ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ସମାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ଅଲେଖ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛନ୍ତି ।

କଲିକତା ବାଗବଜାର ଗୌଡ଼ୀୟ ମଠର ଭକ୍ତିସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ୱାମୀ ମହାରାଜ ଗତ ୧୮।୧।୩୫ ତାରିଖରେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ବିଘ୍ନ ସମାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ ।

ଭାଷାକୋଷାଶ୍ରମର ବିଶିଷ୍ଟ ପରିଦର୍ଶକବର୍ଗ

ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟର ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି ସର୍ କୋର୍ଟନି ଟ୍ରେଲ୍, ଶ୍ରୀଲ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ସ୍ୱାମୀ, ଶ୍ରୀଲ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା, ଶ୍ରୀଲ ଭକ୍ତିସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର ମନ୍ତ୍ରୀ ମାନ୍ୟବର ସର୍ ବିଜୟପ୍ରସାଦ ସିଂହ ରାୟ ଗତ ୨୭।୧।୩୫ ତାରିଖରେ ଓ ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗୀୟ ଡାଇରେକ୍ଟର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଏଚ୍. ଡିମ୍ବି ଗତ ୧୭।୧।୩୫ ରେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରାହକଗଣ

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍	୧୩୦	ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ
କଳାହାଣ୍ଡି ମହାରାଜ	୨୫	,,
ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଇଉରୋପର ବିଦ୍ୱତ୍‌ସମାଜ ଓ ପୁସ୍ତକାଗାରମାନେ	୨୦	,,
କେନ୍ଦୁଝର ଅଧୀଶ୍ୱର	୧୦	,,
ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟର ଅଧୀଶ୍ୱର	୮	,,
ସୋନପୁର ମହାରାଜ	୭	,,
ଖଲକୋଟ ରାଜାସାହେବ	୭	,,
ମଧୁପୁର ରାଜାସାହେବ	୭	,,
ଅଠମଲ୍ଲିକ ଅଧୀଶ୍ୱର	୫	,,

ଯାଇଁ ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଅପୂର୍ବ ଅନୁରାଗ

ଭାଷାକୋଷର ୩୩୪ ନମ୍ବର ଗ୍ରାହକ ମୌଲବୀ ଶେଖ୍ ଅବଦୁଲ୍ ରସିଦ୍ (କଟକ ବକ୍ସି ବଜାର ସ୍କୁଲ୍ ଡାକଅ ମାଦ୍ରାସାର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ)ଙ୍କର ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ଅପୂର୍ବ ଅନୁରାଗର କଥା ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ସେ ମହାଶୟ ୧୨ଟ ମାତ୍ର ଟଙ୍କା ବେତନ ପାଆନ୍ତି ଓ ଚାରୋଟି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପରିବାର ପୋଷନ୍ତି । ଏପରି ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ୱତ୍ୱା ସେ ଭାଷାକୋଷର ଗ୍ରାହକ ହେବା ନିମନ୍ତେ ମୋ ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ଏକ ସାର ବହି ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଟ ୪୫/ଟଙ୍କାରେ ଦେବା ପାଇଁ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲି ଓ ମାସିକ ତାଙ୍କୁ ଟ ୨/ କରି ଦେବାକୁ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା କଲି । ସେ ମହାଶୟ କୌଣସିମତେ ତାଙ୍କ ବେତନରୁ ପ୍ରତି ମାସରେ ଟ ୨/ ଲେଖାଏଁ କାଟି ମୋ ସହିତ ହୋଇଥିବା ତାଙ୍କ ବଚନକୁ ରକ୍ଷା କରିଅଛନ୍ତି । ଭାଷାକୋଷର ଗ୍ରାହକ ହେବାରେ ସେ ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି, ତହିଁରେ ମୁଁ ଯେ କେତେ ମୁଗ୍ଧ, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ ।

ଭାଷାକୋଷର ସ୍ୱର୍ଗତ ଆଶୀର୍ବାଦକମଣ୍ଡଳୀ

ସମସ୍ତ ଭାଷାକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ପରେ ତାହା ନେଇ ମହାମହିମ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କୁ ଭେଟିବାର ବାସନା ମୁଁ ଭାଷାକୋଷ ମୁଦ୍ରଣ ହେଲା ଦିନୁଁ ମନରେ ପୋଷଣ କରିଥିଲି; କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦୈବ ମୋତେ ସେ ସୌଭାଗ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ କଲେ । ତେଣୁ ଆଜି ସ୍ୱର୍ଗତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପବିତ୍ର ଆତ୍ମାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ମୋର ଗଭୀର ଭକ୍ତିର ଭୂସୁମାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି ।

ଭାଷାକୋଷର ଏହି ଖଣ୍ଡର ସମାପ୍ତି କାଳରେ ମୁଁ ମୋର ସ୍ୱର୍ଗତ ପିତୃଦେବ (ନରସିଂହ ପ୍ରହରାଜ)ଙ୍କୁ ମୋର ଅଖଣ୍ଡ ଭକ୍ତି ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି । ୧୯୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ ମରଦେହ ତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମୁଁ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସୂତ୍ରରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଖଣ୍ଡେ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ଅଭିଧାନର ଦାରୁଣ ଅଭାବ ସେ ସର୍ବଦା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଓ ସେ ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ପ୍ରରୋଚନା ଦେଉଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରେରଣାରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ଏହି ଭାଷାକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ତାଙ୍କ ସ୍ନେହମୟ କରକମଳରେ ସମର୍ପଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଲା ନାହିଁ । ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ଯେ ଆଜି ସ୍ୱର୍ଗରେ ଥାଇ ସେ ତାଙ୍କର ଏହି ଅଧମ ପୁତ୍ରର ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପରେ ଶୁଭାଶୀର୍ବାଦ ବର୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି ।

ଉତ୍କଳ ଜନନୀଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତମ ବରେଣ୍ୟ ପୁତ୍ର ପୁଣ୍ୟପାଦ ସ୍ୱର୍ଗତ ଗୁରୁଦେବ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ, ସି. ଆଇ. ଇ.ଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ଯେ ଚିର ପରିମାଣରେ ଋଣୀ, ତାହା ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ଅବତରଣିକାରେ ବର୍ଣ୍ଣନ କରିଅଛି । ଆଜି ସେହି ଅନାମୟ ଧାମରେ ଥାଇ ସେ ତାଙ୍କ ଅଧମ ଶିଷ୍ୟର କୃତି ଉପରେ ସଦୟ ଦୃକ୍‌ପାତ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱର୍ଗତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅଧମ ସହକର୍ମୀର ଏହି କୃତିକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଉପରୁ ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମମତା ସହିତ ଅନାଇ ରହିଅଛନ୍ତି ।

ଯାଜପୁରର ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର ୨୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଗତ ଡିସେମ୍ବର ୧ ତାରିଖ ଦିନ ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ କଲେ ଜୀବଦଶାରେ ସେ ମହୋଦୟ ବହୁବାର ଭାଷାକୋଷ ଅଣ୍ଡମରେ ପଦାର୍ପଣ କରି-ଥିଲେ । ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ସେ 'ଯାଜପୁର' ଶୀର୍ଷକ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ସାଧ ବିଧାତା ତାଙ୍କୁ ଇହ ଧାମରେ ରଖିଲେ ନାହିଁ । ସ୍ୱର୍ଗରେ ଥାଇ ସେ ଜନକସ୍ଥଳର ମମତା ସହିତ ଭାଷାକୋଷର ଅଗ୍ରଗତି ଅବଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଭାଷାକୋଷର ଏହି ପଞ୍ଚମଖଣ୍ଡର ଉପସଂହାର କାଳରେ ମୋର ପ୍ରାଣୋପମା କନ୍ୟା, ସୁଶ୍ରୀ ଅଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ଓ ସରକାରୀ ଓକିଲ ରାୟ ବାହାଦୁର୍ ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ଦେବୀର ସ୍ମୃତି ମୋତେ ଶୋକରେ ଅଭିଭୂତ କରୁଅଛି । ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ଲାବଣୀ ମୋ ନିମନ୍ତେ କେତେକ ଖଣ୍ଡି ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମୋ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟରୁ ସେ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖି ଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ଅବତରଣିକାରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ତାର ନାମୋଲ୍ଲେଖ କରିଅଛି ।

ସାଧାରଣ ଅବ୍ୟବହୃତ ନାନା ଶବ୍ଦ ଓ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଯୋଗାଇ ଭାଷାକୋଷ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାପାଇଁ ମୋତେ ସାହସ ଦେବାକୁ ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଜୟଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ଓ ରାୟ ବାହାଦୁର ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ଆଦି ଇହଧାମରେ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ଏ ଦୁହେଁ ଦିବ୍ୟଧାମରୁ ଭାଷାକୋଷ ଉପରେ ପୂର୍ବ ମମତାସହ ସଦୟ ଦୃକ୍‌ପାତ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ବିକ୍ରୀତ ଓ ଉପହୃତ ପୁସ୍ତକର ସଂଖ୍ୟା

ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୩୨୨ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ନିମନ୍ତେ, ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ପୃଷ୍ଠପୋଷକ, ଶୁଭାକାଙ୍କ୍ଷୀ ଓ ସହକର୍ମୀଙ୍କୁ ୨୫ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପହାର ଦିଆ ହୋଇଅଛି ।

୧୯୩୫ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସରେ ଚତୁର୍ଥଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ଦିନଠାରୁ ୧୨ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରାହକ ମିଳିଅଛନ୍ତି ଓ ୧୫ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପହାର ଦିଆ ହୋଇଅଛି ।

ଏଠାରେ ଏହା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ, ଯେଉଁ ୩୨୨ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ନିମନ୍ତେ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ମିଳିଅଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାୟ ୦୦ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ପୂର୍ବ ଘୋଷଣା ଅନୁସାରେ ପ୍ରତି ସେଟ୍ ଟ ୨୦/ ରୁ ଟ ୩୦/ ମୂଲ୍ୟରେ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଉଅଛି; କାରଣ, ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୋଇଥିଲା ।

ସମ୍ମାନ ଓ ପ୍ରଶଂସାଲାଭ

ଲଣ୍ଡନର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ମୁଖପତ୍ରରେ ମହାଶୟପ୍ରବର ଗ୍ୟେସେପ୍ ଟର୍ଣ୍ଣୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତବ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷର ସମାଲୋଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସମାଲୋଚନାରୁ କେତେକ ଧାଡ଼ି ଏଠାରେ ଉଦ୍ଧାର କରାଗଲା । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ

Helpers of the work.
ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସହାୟକଗଣ

Sj. Jagabandhu Sinha
Pleader, Puri.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିନ୍ହ
ଓକିଲ, ପୁରୀ ।

Sj. Sashibhusan Rai
Author and writer, Cuttack.
ବାବୁ ଶଶିଭୂଷଣ ରାୟ
ଲେଖକ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥକାର, କଟକ

Sreemati Aparnna Debi
Poetess, Puri
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅପର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ
ନାରୀକବି, ପୁରୀ

Sreeman Chintamoni Acharya, M. A., B. L.
Advocate, Govt. Pleader, Cuttack.
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଚିନ୍ତାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍.
ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପ୍ଲିଡର୍, କଟକ ।

Sreeman Krushna Chandra Sengupta
M. A., B. Ed.
Headmaster, Training School, Cuttack.
ଶ୍ରୀମାନ୍ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସେନଗୁପ୍ତ, ଏମ୍. ଏ., ବି. ଇଡ.
ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର୍, ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍, କଟକ ।

ବିନସ୍ୱାମୀ ସରକାର ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଇଂରାଜୀରୁ ଭାଷାର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ ଏହିପରି କରି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।

× × × "କୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ଯେଉଁପରି ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ, ଆକାର ଓ ପ୍ରାମାଣିକତାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଏହି ଭାଷାକୋଷ ସର୍ବତୋଭାବେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗତା ଲାଭ କରି ଯଥାର୍ଥରେ ସେହିପରି ହୋଇଅଛି ।

× × × "ଗୋପାଳ ପ୍ରହରାଜ ତାଙ୍କର ଶ୍ରମସ୍ୱୀକାର ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାମାନଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାକୁ ପୁନରୁଦ୍ଭାବିତ କରି ଯଥାର୍ଥରେ ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଧନ୍ୟବାଦାର୍ହ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

× × × "ଯେଉଁ (ଓଡ଼ିଆ) ଭାଷାର ବଙ୍ଗଭାଷା ସହିତ ଅନେକ ସୌସାଦୃଶ୍ୟ ରହିଅଛି ଓ ଭାରତୀୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷା-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଭାଷାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଛି, ତାହାର ଅନୁଶୀଳନରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାୟତା କରିବ ।"

କଟକର ବୈଶ୍ୟ ଭଲାଜାତୀୟ ସମିତି ଗତ ୧୦।୩।୩୫ ତାରିଖ ଦିନ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଅଧିବେଶନରେ ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ବା ମାନପତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରି ସମ୍ମାନିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାମହିମ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ଜୁବିଲୀ ଉତ୍ସବରେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଜୁବିଲୀ ପଦକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ଗତ ୨୧।୧।୩୨ ତାରିଖ ଦିନ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ସମ୍ବଲପୁର ଗଙ୍ଗାଧର ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦର ୬ଷ୍ଠ ଅଧିବେଶନରେ ସଭାପତିର୍ମ ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ବରିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ତହିଁରେ ସ୍ଥାନୀୟ ବନ୍ଧୁଗଣ ଏକ-ମୁଖରେ ଭାଷାକୋଷର ସାଧୁବାଦ କରିଥିଲେ ।

ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି

ପ୍ରାପ୍ତ ଧନ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତ୍ୟୟାଜନ

ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ଆକାର ଓ ବ୍ୟୟ ପୂର୍ବର ସବୁ ଅଟକଳରୁ ବଳିଗଲା । ପୂର୍ବରେ କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶରେ ହାରାହାରି ୫୧୬,୦୦୦୲ (ଷୋଳ ହଜାର ଟଙ୍କା) ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନର ଅଟକଳ ଅନୁସାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସର୍ବସୁଦ୍ଧା ୯,୦୦୦ ପୃଷ୍ଠା-ବିଶିଷ୍ଟ ୭ ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ଓ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶରେ ମୋଟ ୫ ୧୧୦,୦୦୦(ଏକ ଲକ୍ଷ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା)ବ୍ୟୟ ହେବ । ଏଥିରୁ ୫ ୬୪,୦୦୦୲ (ଚଉଷଠି ହଜାର ଟଙ୍କା) ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ସରକାର ବାହାଦୁର ଓ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଙ୍କ ଠାରୁ ମିଳିଅଛି; ୫ ୩୯,୦୦୦ (ଅଣଚାଳିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା) ରାଜା,ମହାରାଜ ଓ ସାହିତ୍ୟର ପୃଷ୍ଠପୋଷକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମିଳିଅଛି; ୫ ୧୦,୦୦୦ (ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା) ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ରୂପେ ଭାରତରୁ ଓ ଭାରତ ବାହାରୁ ମିଳିଅଛି ଓ ୫ ୧୦,୦୦୦୲ (ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା) ଗ୍ରନ୍ଥକାର ନିଜର ବାସଗୃହ ବନ୍ଧକ ଦେଇ ଋଣକରିଅଛି । ଏହିରୂପେ ଅଳସୁଦ୍ଧା ସର୍ବମୋଟ ୫ ୮୩,୦୦୦୲ (ତେସୀଅଶି ହଜାର ଟଙ୍କା)ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ପାରିଅଛି । ଅନ୍ତର ୫ ୨୨,୦୦୦୲ (ସତେଇଶି ହଜାର ଟଙ୍କା) ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲେ ୬ଷ୍ଠ ଓ ୭ମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ଆଗରୁ ଯେଉଁ ବଦାନ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛି, ଏଥିନିମନ୍ତେ ସେହିମାନଙ୍କ ମୁକ୍ତହସ୍ତତା ରୂପରେ ଯେ ମୋର ଏକାନ୍ତ ଭରସା, ଏହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର ।

ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଲ୍ୟ

ମୁଦ୍ରଣ ପୂର୍ବରୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ସର୍ବମୋଟ ୩୬,୦୦ ପୃଷ୍ଠାବିଶିଷ୍ଟ ୨୫ ମାତ୍ର ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ଅଟକଳ କରାଯାଇଥିଲା ଓ ପ୍ରକାଶବ୍ୟୟ ସର୍ବମୋଟ ୫୪୦,୦୦୦ (ଚାରିଲକ୍ଷହଜାର ଟଙ୍କା) ଧରାଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବରୁ ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ୫ ୩୦୲ (ତିରିଶି ଟଙ୍କା) ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ସେହି ବିଜ୍ଞାପନ ଫଳରେ ପ୍ରାୟ ଶତାଧିକ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥଯାଇଁ ଅଗ୍ରିମ ଓ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକା ଦାମ୍ ନ ନେଇ ସପ୍ତଖଣ୍ଡ-ବିଶିଷ୍ଟ ଏକସାର ଲେଖାଏଁ ଭାଷାକୋଷ ପୂର୍ବପ୍ରଦତ୍ତ ସେହି ମୂଲ୍ୟରେହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଅଛି । ଗ୍ରନ୍ଥ ମୁଦ୍ରଣ ଆରମ୍ଭ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆକାର ଅଟକଳ ଅପେକ୍ଷା ବୃହତ୍ତର ହେବାର ଦେଖାଗଲା ଓ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଲ୍ୟ ୫ ୪୦୲ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲା, ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଅଧା ଦାମ୍‌ରେ ୧୩୦ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥଯାଇଁ ଗ୍ରାହକ ହୋଇ ଥିଲେ;ତେଣୁ ଏକ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ହାରରେ ୧୩୦ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଅଛି । ଏହା ପରେ ଯେଉଁମାନେ ଯେତେ ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରାହକ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସେହି ସେହି ବେଳର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଅଛନ୍ତି ଓ ପାଇବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଅଧିକା ଦାମ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ୁନାହିଁ ।

ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶ ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଉଅଛି ଯେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଉ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ସମାପ୍ତ ହେବ । ଏତଦୃଷ୍ଟିରେ ୨ଖଣ୍ଡ-ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ୫ ୧୧୫୲ (ଏକଶତ ପନର ଟଙ୍କା) ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ୫ ୬୦୩ (କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଆଠଅଣା) ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲା । ଭାରତରେ ଓ ଭାରତ ବାହାରେ ଗ୍ରନ୍ଥବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ କମିସନ୍ ଏହି ଦାନ ଉପରେ ରହିଅଛି ।

ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶର ଆନୁମାନିକ ସମୟ

ଏହି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ ବେଳେ ଯେପରି ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ଓ ଅପରାପର ବାଧା ଆସି ପଡ଼ିଲା, ଯଦି ସେପରି ହିଁ ନ ଘଟେ, ତେବେ ଦଶ ଦଶ ମାସ ବ୍ୟବଧାନରେ ୬ଷ୍ଠ ଓ ୭ମ ଖଣ୍ଡମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ଓ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ୧୯୩୭ ସାଲର ଶେଷ ସୁଦ୍ଧା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ।

ସ୍ୱଳ୍ପ ଆୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥକ୍ରୟେଚ୍ଛୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସୁବିଧା

ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଭାଷାକୋଷର ମୂଲ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ହୋଇଥିବାରୁ ସ୍ୱଳ୍ପ ଆୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହାର କ୍ରୟ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ସ୍ୱଳ୍ପାୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ମାସିଆଣ୍ଡ ଅଂଶିକ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଗ୍ରନ୍ଥ କ୍ରୟ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରା ଯାଇଅଛି । ମାସିକ ଦେୟ ୫ଟଙ୍କା

ନିୟମିତ ଭାବେ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରନ୍ଥକାରର ବା ପୁସ୍ତକବିକ୍ରେତାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଜନ୍ମିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପାରିଲେ କ୍ରେତା-ମାନଙ୍କର ଏକ କିସ୍ତିରେ ସମୁଦାୟ ଟଙ୍କା ଦେବାର ଅସୁବିଧା ଆଦୌ ରହିବ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମାସିକ ଚାରିଟଙ୍କା ହାରରେ ୪୦ କିସ୍ତିରେ ବା ମାସିକ ଅଢ଼େଇଟଙ୍କା ହାରରେ ୫୦ ମାସରେ ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥର ଦାମ୍ ଚୁକାଇ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ରୁଲ୍ସ କରାଯାଇ ପାରେ ।

ଯେଉଁମାନେ ଏ ମାସିକ କିସ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଗ୍ରନ୍ଥ କ୍ରୟ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷମ,ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଜନପ୍ରିୟ,ଶିକ୍ଷୋପଯୋଗୀ ଓ ଫକେଟ୍ ସଂସ୍କରଣାଦି ସୁଲଭ ସଂସ୍କରଣମାନ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ବାସନା ଅଛି । ସେହି ସୁଲଭ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ସଂସ୍କରଣ ଛପିବା ତାହାର ଫଳରେ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ ।

ଧନ୍ୟବାଦ

ମୋର ସହକାରିବର୍ଗ, ସହାୟକବର୍ଗ, ଛାତ୍ରାଛାତ୍ରୀଗଣ, ସମାଜ-ସେବକଗଣ, ସାହାଯ୍ୟଦାତୃବର୍ଗ, ପୃଷ୍ଠପୋଷକବର୍ଗ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସମାଲୋଚକବର୍ଗଙ୍କୁ ମୁଁ ପୁନଶ୍ଚ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି ଓ ଏହି ଜାତୀୟ ଜ୍ଞାନମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାମୃଦ୍ରଣ କଲେ ସେ-ମାନଙ୍କ ସହାୟତା, ସାହଚର୍ଯ୍ୟ, ସଦିଚ୍ଛା, ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ପୋଷକତା ଆଶା କରୁଅଛି ।

ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ

ମହାମହିମ ନିଜାମ ସମ୍ରାଟ୍ ଭାରତାଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଅଷ୍ଟମ ଏଡ୍ୱାର୍ଡ଼ଙ୍କ ପଦଦେଶରେ ମୁଁ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ବଶ୍ୟତା ଓ ଅଖଣ୍ଡ ଭକ୍ତିର ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି । ଜଗଦୀଶ୍ୱର ତାଙ୍କ ଉପରେ ଓ ତାଙ୍କର ଅର୍ବ୍ବଜନଦ୍ବ୍ୟାପୀ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଉପରେ କଲ୍ୟାଣ ବର୍ଷଣ କରନ୍ତୁ, ନିରନ୍ତର ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛି ।

ଉପସଂହାର

ଯେଉଁ ପରମ କାରୁଣିକ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅପାର କୃପାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସଂଗଠନ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ପାଖାପାଖି ହୋଇ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଅଛି,ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକର ପୂର୍ତ୍ତି ଓ ଅପରର ଚଳନ-ସୌକର୍ଯ୍ୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସଦସ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଫଳରେ ସଭ୍ୟ-ଜଗତ୍ ସମକ୍ଷରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଅତିରେ ନିଜ ନିଜର ପ୍ରାପ୍ୟ ଗୌରବାବହ ସ୍ଥାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବେ ।

ଜଗତ୍‌କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପଦଦେଶରେ କୃତଜ୍ଞତା ଅଞ୍ଜଳି

ଶେଷରେ, ଯେଉଁ ମହାମହିମାନ୍ ମଙ୍ଗଳମୟ ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତା ମୋତେ ଓ ମୋର ଏହି ଭାଷାକୋଷକୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରସର କରାଇ ଆଣିଅଛନ୍ତି, ଆଜି ତାଙ୍କର ପଦଦେଶରେ ମସ୍ତକ ଅବନତ କରି ମୁଁ କୃତଜ୍ଞତା ଲୋତକଧୌତ ଅର୍ଘ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରି କୃତକୃତ୍ୟ ହେଉଅଛି । ମୋର ଦୁର୍ବଳତାରେ ସେ ମୋର ସହାୟ ହୁଅନ୍ତୁ ଓ ମୋର କ୍ଷୀଣ ବାହୁରେ ଶକ୍ତି ସଞ୍ଚାର କରି ଏହି ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ତ୍ତି ସାଧନ କରାନ୍ତୁ । ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ।

ଓଁ

ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ

ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ
କଟକ, ଓଡ଼ିଶା,
୧୯୩୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ, ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ

ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ
ସମ୍ପାଦକ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ।

Co-workers.

ସହକର୍ମିଗଣ

Sj. Haris Chandra Baral, B. Sc., I. S. R. S.
Asst. Traffic Supdt. G. I. P. Ry. Bombay.
ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବଡାଳ, ବି. ଏସ୍‌ସି.
ଜି. ଆଇ. ପି. ରେଲୱେ, ଆ: ଟ୍ରାଫିକ୍
ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍

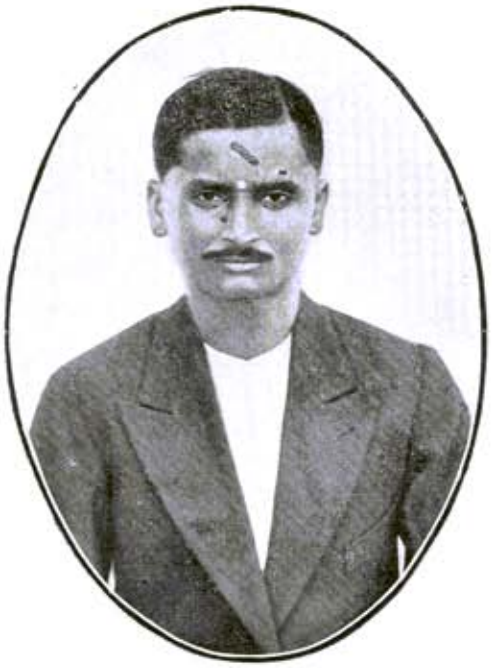

Babu Rameswar Jha,
Headmaster, Fawcus Vaisya Vidyalaya,
Cuttack.
ବାବୁ ରାମେଶ୍ୱର ଝା,
ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର, ଫକସ୍ ବୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ ।

Pandit Truptanarayan Thakur,
Head Pandit, Fawcus Vaisya Vidyalaya,
ପଣ୍ଡିତ ତୃପ୍ତନାରାୟଣ ଠାକୁର,
ହେଡ୍‌ପଣ୍ଡିତ, ଫକସ୍ ବୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ ।

Babu Dinabandhu Rath, Athgarh.
ବାବୁ ଦୀନବନ୍ଧୁ ରଥ, ଅଠଗଡ଼ ।

Pandit Sures Chandra Jha
Teacher, Fawcus Vaisya Vidyalaya, Cuttack.
ପଣ୍ଡିତ ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଝା
ଶିକ୍ଷକ, ଫକସ୍ ବୈଶ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ, କଟକ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ସଙ୍କଳନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଭିଜ୍ଞାନ ଗ୍ରନ୍ଥ, ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ :—

M. W.—ମିଷ୍ଟର ମୋନିଅର୍ ଉଇଲିଅମ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦକୋଷ ।

କୀର୍ତ୍ତିକାର (Kirtikar)—ଡକ୍ଟର କୀର୍ତ୍ତିକରଙ୍କର 'Indian Plants' (ଭାରତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ) ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ।

ଅପ୍ଟେ (Apte)—ପ୍ରୋଫେସର୍ ଅପ୍ଟେଙ୍କର Practical Sanskrit-English Dictionary. (ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।

ବିମ୍‌ସ୍ (Beams)—Beams Comparative Grammar of four Indo-Aryan languages. (ବିମ୍‌ସଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଚାରି ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ) ।

ଚାମ୍ବର୍ସ୍ (Chambers)—Chambers's Twentieth Century English Dictionary.

ପ୍ରୋଥେରୋ (Prothero)—A short primer of Indian History by Mr. M. Prothero.

Haines—ହାଏନ୍‌ସ୍ ସାହେବଙ୍କ Botany of Bihar and Orissa (ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ଉଦ୍ଭିଦତତ୍ତ୍ୱ) ।

Howells—ପାଦ୍ରୀ ହୋଏଲ୍‌ସ୍ ସାହେବଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ।

Fallon—ଡକ୍ଟର୍ ଫାଲନଙ୍କର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ-ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦକୋଷ ।

Sir George Greierson—Linguistic Survey of India. (ସ୍ରୀଯୁତ ଗ୍ରିଅରସନ୍‌ଙ୍କ ଭାରତର ଭାଷାବିଚାର) ।

Grundy—ପାଦ୍ରୀ ଗ୍ରଣ୍ଡି ସାହେବଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦକୋଷ ।

Sutton—ପାଦ୍ରୀ ସଟନ୍‌ଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ।

ଗୋପୀନାଥ ନନ—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ 'ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ଅଭିଧାନ' ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭାଷା—ବଙ୍ଗୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦ୍ ସଙ୍କଳିତ ଇଂରାଜୀ-ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ଗୁପ୍ତ—ଉତ୍କଳ ଅଭିଧାନ ।

ରାମନାରାୟଣ ଲାଲ୍—ଇଂରାଜୀ-ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦକୋଷ—The Student's practical English-Hindi Dictionary.

ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରମୋହନ ଦାସଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଅଭିଧାନ ।

ବିଶ୍ୱକୋଷ—ପ୍ରାଚ୍ୟ ବିଦ୍ୟାମହାର୍ଣ୍ଣବ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ବଙ୍ଗଳା ବିଶ୍ୱକୋଷ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ ।

ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର—ରାୟ ବାହାଦୁର ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ରାୟ ବିଦ୍ୟାନିଧିଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ 'ବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦକୋଷ' ।

ପ୍ରକୃତିବାଦ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାମକମଳ ବିଦ୍ୟାଲଙ୍କାରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସଚିତ୍ର ବଙ୍ଗଳା 'ପ୍ରକୃତିବାଦ ଅଭିଧାନ' ।

ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର—କାଶୀ ନାଗରୀ ପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ 'ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର' ବା ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ବୃହତ୍ କୋଷ ।

ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ରଙ୍କ ସରଳ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।

ଗାଙ୍ଗୁଲି—The Stundent's Bengali and English Dictionary (ଡ. ଗାଙ୍ଗୁଲିଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।

ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ—କବିରାଜ ଦେବେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଓ ଉପେନ୍ଦ୍ରନାଥ ସେନ୍ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ' ।

ସମର୍ଥକୋଷ—ରାଜା ରାଧାକାନ୍ତ ଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ 'ସମର୍ଥକୋଷ' ଅଭିଧାନ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ—ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ—ବଙ୍ଗାକ୍ଷରରେ ମୁଦ୍ରିତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ ।

ତଲନ୍ତିକା—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜଶେଖର ବସୁଙ୍କ କୃତ ବଙ୍ଗ ଭାଷାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଅଭିଧାନ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗର ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

(ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ନାମ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଦିଆ ଯାଇଅଛି)

ଅଚ୍ୟୁତ, ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ—କବିବର ଜଣାର ନେମ୍ବାଳ ଗାଦର ମହନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ।

ଅଜସୃଚନ୍ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଜସୃଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ।

ଅଭିମନ୍ୟୁ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର ।

ଅଲଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ—ପଣ୍ଡିତ ଚୂଳମଣି ଦାସଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଅଲଙ୍କାର ଗ୍ରନ୍ଥ ।

ଆଶା—ଶ୍ରୀ ଶଶିଭୂଷଣ ରଥଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ ସାପ୍ତାହିକ ଓ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ।

ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ପ୍ରାଚୀନ କବି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ।

କୁନ୍ତଳା; କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ଦେବୀ ।

ଚୂଳମଣି—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଚୂଳମଣି ଦାସ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ—ଖରିକୋଟର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜା ।

ଗଙ୍ଗାଧର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ।

ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ—ଚାଳତେରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା ।

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ—ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରାଚୀନ କବି ।

ଗୋଲୋକ—ଅଧୁନା ପ୍ରକାଶିତ କାବ୍ୟ ଲନ୍ଦୁରେଖାର କବି ।

ଚକଟ—ସ୍ୱଚାସାହେବ ଚକଟ ।

ଚିନ୍ତାମଣି—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚିନ୍ତାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।

ଚିନ୍ତାମଣି—କବି ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି ।

ଜଗନ୍ନାଥ—ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତକାର ଭକ୍ତକବି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ।

ଜଗବନ୍ଧୁ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ ।
ତାରଣୀ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତାରଣୀଚରଣ ରଥ ।
ତୁଳସୀ-ବିକ୍ରମ—ଜୟପୁରର ମହାରାଜା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ କୃତ ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କ ହିନ୍ଦୀ ରାମାୟଣ ଅବଲମ୍ବନ ପଦ୍ୟାନୁବାଦ ।
ଦାଶରଥି—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଦାଶରଥି ଦାସ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ—ଭକ୍ତକବି ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ।
ଦୈନିକ ଆଶା—ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ।
ନନ୍ଦକିଶୋର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ ।
ନବରତ୍ନ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାଶଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓଡ଼ିଆ ମାସିକ ପତ୍ରିକା
ନାରାୟଣ—କବି ନାରାୟଣ ଦାସ (ହରିବଂଶ) ।
ନୀଳକଣ୍ଠ—ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ (ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ) ।
ନୀଳମଣି—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର ।
ପଦ୍ମାମୃତ—କଟକରୁ ଟ୍ରେଡିଙ୍ଗ୍ କମ୍ପାନିଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ଶିଶୁ ପତ୍ରିକା ।
ପୀତାମ୍ବର—କବି ପୀତାମ୍ବର ଦାସ (ନୃସିଂହ ପୁରାଣ) ।
ପୀତାମ୍ବରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ।
ପ୍ରତାପ—ପ୍ରାଚୀ ସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଶଶିସେନା ।
ପ୍ରାଚୀ—କଟକ ପ୍ରାଚୀସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରବନ୍ଧମାଳା ।
ପ୍ୟାରୀମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ (ଇତିହାସ) ।
ଫକୀର; ଫକୀରମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ।
ବଳରାମ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବଳରାମ ଦାସ (ରାମାୟଣ) ।
ବି. କେ. ପୁ—ବିଷ୍ଣୁ କେଶରୀ ପୁରାଣ ।
ବାଇବୋଳ—ବାଇବୋଳ ମହାଯାଜକ ଜ୍ୟୋତିଷ ଭୁବନୋଦଙ୍କ ଜ୍ୟୋତିଷସାର ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ।
ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର—ପ୍ରୋଫେସର୍ ଶ୍ରୀ ବିଜୟଚନ୍ଦ୍ର ମଜୁମଦାର ।
ବିନାୟକ—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆ (ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ) ।
ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା—ମହିମା ଧର୍ମ ପ୍ରତିପାଦକ ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା ମହିମା ଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଅବଧୂତ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ।
ବିଷ୍ଣୁ କେଶରୀ ପୁରାଣ—ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରବନ୍ଧମାଳା ।
ବ୍ରଜନାଥ—ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସମରତରଙ୍ଗ ।
ଭକ୍ତଦାସ, ଭକ୍ତଚରଣ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସ ।
ଭଞ୍ଜ—କବି ଭୂପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ।
ଭୀମଭୋଇ—ନିରକାର ଭଜନାଦିର ରଚୟିତା ଅନ୍ଧକବି ଭୀମ ।
ଭୀମା—ଭୀମା ଧୀବର (କପଟଯାତ୍ରା) ।
ଭକ୍ତାରିଚରଣ—ରାୟ ସାହେବ ଶ୍ରୀ ଭକ୍ତାରିଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ।
ଭୂଷଣ—ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରବନ୍ଧମାଳାର କବି ଭୂଷଣ ପ୍ରଣୀତ ପ୍ରେମପଦ୍ମାମୃତ ।
ମଦନମୋହନ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଦନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ (ଭାର୍ଥଦର୍ଶନ) ।
ମହାଦେବ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ମହାଦେବ ଦାସ (ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ) ।
ମଧୁସୂଦନ—ଭକ୍ତକବି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ।
ଯଶୋବନ୍ତ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଯଶୋବନ୍ତ ସିଂହ ।
(ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା)
ରାଜକିଶୋର—ଡାକ୍ତର ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ନନ୍ଦ ।
ରାଧାନାଥ—କବିବର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଧାନାଥ ରାୟ ।
ରାଧାମୋହନ—ଚିତ୍ରକୂଟର ରାଜା ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।
ରାଧାଚରଣ—ଡାକ୍ତର ରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡା ।
ରାମଦାସ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ରାମଦାସ (ଦାର୍ଢ୍ୟଭାବଣ୍ଡି) ।
ରାମଶଙ୍କର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟବାହାଦୁର ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ।
ଶିଶୁଶଙ୍କର—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଶିଶୁଶଙ୍କର (ଉଷା ଅଉଲାଷ) ।
ସତ୍ୟସମାଚାର—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସମାଜ—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସହକାର—ଶ୍ରୀ ବାଳକୃଷ୍ଣ କରଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ।
ସାରଳା—ପ୍ରାଚୀନ କବି ସାରଳା ଦାସ (ମହାଭାରତ) ।
ସୁଭଦ୍ର ଦେବ—ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁଭଦ୍ର ଦେବ ।
ସୋନପୁର—ସୋନପୁର ମହାରାଜା ସର୍ ଶାରମ୍ପିରୋଦୟ ସିଂହ ଦେବ ଧର୍ମନିଧି ଜ୍ଞାନଗୁଣାକର, K. C. I. E. ।
ହରେକୃଷ୍ଣ—କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର ।
ହୁ. ଶ—କାଶୀନାଗରୀପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାସଙ୍କଳିତ ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର ।

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଇଂରାଜୀ ଆକ୍ଷରରେ ଅକ୍ଷରାନୁକରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ।

LETTERS & SOUNDS USED IN THE ENGLISH TRANSLITERATION OF THE ORIYA WORDS IN THIS WORK.

ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର	Capital	Small
ଅ	A	a
ଆ	Ā	ā
ଇ	I	i
ଈ	Ī	ī
ଉ	U	u
ଊ	Ū	ū

ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର	Capital	Small.
ଋ	Ṛu	ṛu
ୠ	Ṛū	ṛū
ଌ	Ḷu	ḷu
ଏ	E	e
ଐ	Ai	ai
ଓ	O	o

Well-wishers in heaven.

ସ୍ୱର୍ଗତ ମଙ୍ଗଳକାମିଗଣ ।

The late Visvanath Kar

ସ୍ୱର୍ଗତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ।

The late Pandit Nilamani Misra of Jajpur

ସ୍ୱର୍ଗତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର, ଯାଜପୁର ।

My daughter, the late Labanyabati Debi.

ମୋ ସ୍ୱର୍ଗତା କନ୍ୟା, ଶ୍ରୀମତୀ ଲବଣ୍ୟବତୀ ଦେବୀ ।

ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର	Capital	Small
ଔ	Au	au
ଂ (ଅନୁସ୍ୱାର)	—	ṁ
ଃ (ବିସର୍ଗ)	—	ḥ
ଁ (ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)	—	ñ
କ	K	k
ଖ	Kh	kh
କ୍ଷ	Ksh	ksh
ଗ	G	g
ଘ	Gh	gh
ଙ	Ṅ	ṅ
ଚ	Ch	ch
ଛ	Chh	chh
ଜ	J	j
ଝ	Jh	jh
ଞ	Ñ	ñ
ଟ	Ṭ	ṭ
ଠ	Ṭh	ṭh
ଡ	Ḍ	ḍ
ଡ଼	—	ṛd
ଢ	Ḍh	ḍh
ଢ଼	—	ṛdh

ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର	Capital	Small
ଣ	Ṇ	ṇ
ତ	T	t
ଥ	Th	th
ଦ	D	d
ଧ	Dh	dh
ନ	N	n
ପ	P	p
ଫ	Ph	ph
ବ	B	b
ଭ	Bh	bh
ମ	M	m
ଯ	J	j
ୟ	Y	y
ର	R	r
ଳ	Ḷ	ḷ
ଲ	L	l
ଅବର୍ଗୀୟ ବ ବା ୱ	W	w
ଶ	Ṡ	ṡ
ଷ	Sh	sh
ସ	S	s
ହ	H	h

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଅକ୍ଷର ଓ ଚିହ୍ନମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ।

ABBREVIATIONS USED IN THIS WORK WITH THEIR MEANINGS.

ଅ = ଅବ୍ୟୟ ପଦ ।

ଅଦାଲତ = ଅଦାଲତଅଦାଲତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

+ ଅଧିକରଣ = ଅଧିକରଣ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+ ଅନ୍ୟରୂପ = ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ତରରୂପ ।

+ ଅପାଦାନ = ଅପାଦାନ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ଅଶୁଦ୍ଧ = କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବା ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ ବା ଉଚ୍ଚାରଣ ।

ଆ = ଆରବୀ ଭାଷା ।

ଆଇନ୍ = ଆଇନ୍ ବା ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଇଂ = ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ।

ଇତର = ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

ଇତା = ଇଟାଲୀୟ ଭାଷା ।

ଇତ୍ୟାଦି = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଓ ସେହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ।

ଉ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ = ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ।

ଏକାର୍ଥକ ସବତର = ପୂର୍ବ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଏକାର୍ଥରେ ବା ସମାନାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦାଂଶ ।

ଓ = ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ।

କଟରଥ = କଟର ଓ ଜମିଦାରୀ ଓ ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତା ଅଦରେ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଦଲାଲ ଲୋକମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

କବି, କାବ୍ୟ = କବିମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ।

+ କରଣ = କରଣ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+ କର୍ତ୍ତୃ = କର୍ତ୍ତୃ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

+ କର୍ମ = କର୍ମ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

କର୍ମଧା = କର୍ମଧାରୟ ସମାସ ।

କୋଲ୍ଲ = କୋଲ୍ଲ ଭାଷା ।

କ୍ରି = କ୍ରିୟାପଦ ।

କ୍ରି. ବିଶ = କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ ।

ଖ୍ରୀ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ।

ଖ୍ରୀ. ପୂ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମର ପୂର୍ବାବ୍ଦ ।

ଗଣିତ = ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଗାଳ = ଉଚ୍ଚରଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ।
ଗୁ = ଗୁଜରାଟୀ ଭାଷା ।
ଗ୍ରା, ଗ୍ରାମ୍ୟ = ଗ୍ରାମ୍ୟ ବ୍ୟବହାର; ମାର୍ଜିତ ସାହିତ୍ୟରେ ପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଶବ୍ଦ ।
ଗ୍ରୀ, ଗ୍ରୀକ୍ = ଗ୍ରୀକ୍‌ଭାଷା ।
ଜର୍ମାନ୍ = ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷା ।
ଜ୍ୟୋତିଷ = ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ତତ୍ = ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।
ତା = ତାମିଲ ଭାଷା ।
ତୁର୍କୀ = ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ଭାଷା ।
ତୁଳ = ଅଲୋଚିତ ବିଷୟକୁ ବା ଶବ୍ଦକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଷୟ ବା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କର ।
ତେ = ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ।
ଦର୍ଶନ = ଦର୍ଶନ-ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଦେ = ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ ।
ଦେଖ = ଏ ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦକ୍ରମରେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦକୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଖୋଜ ।
ଦ୍ର = ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।
ଦ୍ରା = ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ।
ଧା; ଧାତୁ = ସଂସ୍କୃତ ଧାତୁ ।
ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ = ଧ୍ୱନିଅନୁକରଣରେ କଥିତ ବା ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ଅର୍ଥସୂଚନାକାରୀ ଶବ୍ଦ ।
ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ସହଚର = ପୂର୍ବ ଶବ୍ଦର ଧ୍ୱନି ଯୁକ୍ତ ସହଚର ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦାଂଶ ।
ନଞ୍ ତତ୍ — ନଞ୍ ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।
ନପୁଂ. = ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ ।
ନାଟକ, ନାଟକୀୟ = ନାଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ବା ଶବ୍ଦ ।
ନାମ = ସ୍ଥାନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ନାମ ।
ନିରର୍ଥକ ସହଚର = ପୂର୍ବ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ଥହୀନ ସହଚର ଶବ୍ଦ ।
ନୋଟ୍ = ଅଲୋଚିତ ଶବ୍ଦ ବିଷୟରେ ଟୀକା ।
ନ୍ୟାୟ = ୧. ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ୨. ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ନ୍ୟାୟ ବା ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଧିରେ ପ୍ରାମାଣିକ ଉକ୍ତି ।
ପଦ୍ୟ = କେବଳ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର ।
ପର୍ତ୍ତୁ(ଟ୍ଟୁ) = ପର୍ତ୍ତୁ(ଟ୍ଟୁ)ଗୀଜ୍ ଭାଷା ।
ପା = ପାଲି ଭାଷା ।
ପୁଂ = ପୁଂଲିଙ୍ଗ ।
ପ୍ରା = ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ।
ପ୍ରାଚୀନ = ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଫା = ଫାରସୀ ବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।
ବ = ବଚନ; (୧ବ = ଏକବଚନ; ୨ବ = ଦୁଇବଚନ; ବହୁ ବ = ବହୁବଚନ ।)
ବ = ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା
ବି = ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ।
ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା = ବିଜ୍ଞାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ।
ବିଣ = ବିଶେଷଣ ପଦ ।
ବିଣର ବିଣ = ବିଶେଷଣର ବିଶେଷଣ ।
ବିପରୀତ = ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦେ = ବୈଦେଶିକ ଭାଷା (ଯଥା—ଇଂରାଜୀ, ଆରବୀ, ଫାରସୀ, ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍, ଜର୍ମାନ୍)ରୁ ଆଗତ ବା ଗୃହୀତ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦ୍ୟକ = ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଆୟୁର୍ବେଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ବତର; ବତ୍ରୀ; ବତଡ଼ = ବସ୍ତ୍ରର ବାଳ୍ୟର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ କୋଣରେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର କୃଷିଜୀବୀ ଲୋକଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
+ଭାବ = ୧. ଭାବାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
୨. ଭାବ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ଭାବାର୍ଥକ ବା ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର = ପୂର୍ବ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପୃଥକ୍ ବା ବିପରୀତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦାଂଶ ।
ମ = ମରାଠୀ ଭାଷା ।
ମ. ଧ. ଲୋ = ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ ।
ଯଥା = ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର, ଅର୍ଥର ବା ପ୍ରୟୋଗର ଉଦାହରଣ ।
ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ = ଶବ୍ଦର ଆରୋପିତ ଅର୍ଥ ।
ଲରଅ = ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଉତ୍କଳଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପଭାଷା ।
ଶିଶୁବଚନ, ଶିଶୁଗୀତ, ଶିଶୁରଞ୍ଜକ = ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନାର୍ଥ ବୋଲାଯିବା ବା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ ବଚନ ବା ପଦ ।
ସଂ = ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ।
ସଙ୍ଗୀତ, ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତ ।
+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ = ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
+ସମ୍ବନ୍ଧ = ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ସଂଜ୍ଞା = ସଂଜ୍ଞାନାମ ପଦ ।
ସହଚର = ମୂଳ ଶବ୍ଦର ସହଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ବା ଯୋଡ଼େ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ସାନ୍ତାଳୀ = ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
ସ୍ତ୍ରୀ = ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
+ସ୍ୱାର୍ଥେ = ଶବ୍ଦର ମୌଳିକ ଅର୍ଥରେ ଯୁକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ହି = ହିନ୍ଦୀ ବା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ।
ହେତୁ = ହେତୁ ଭାଷା ।

୧ବ = ଏକବଚନ
୧ମ = ପ୍ରଥମ
୧ମା = ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ।
୨ବ = ଦ୍ୱିବଚନ ।
୨ୟ = ଦ୍ୱିତୀୟ
୨ୟା = ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।
୩ୟ = ତୃତୀୟ
୩ୟା = ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।
୪ର୍ଥ = ଚତୁର୍ଥ
୪ର୍ଥୀ = ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ।
୫ମୀ = ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତି ।
୬ଷ୍ଠୀ = ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ।
୭ମୀ = ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ।
ବହୁବ = ବହୁବଚନ ।
+(ଯୁକ୍ତ) = ପରେଶ୍ୱର ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବା ଧାତୁ ପ୍ରତ୍ୟୟର ଯୁକ୍ତ ହେବା ଚିହ୍ନ ।
–(ସମାନ) = ଧାତୁ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବା ଦୁଇ ପଦ ମିଶି ନିଷ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ ।
—(ଭାସ)=ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ ବା ଦୁଇ ଭାବ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧସୂଚକ ଚିହ୍ନ ।
Etc. = The words following
Law = Legal term.

Well-wishers of the work.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମଙ୍ଗଳକାମିବୃନ୍ଦ ।

Rai Sahib Nagendra Nath Vasu, Editor, The Bengalee Viswakosha

ବଙ୍ଗଳା ବିଶ୍ୱକୋଷର ସମ୍ପାଦକ

ପ୍ରାଚ୍ୟବିଦ୍ୟାମହାର୍ଣ୍ଣବ ରାୟ ସାହେବ ଶ୍ରୀ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁ ।

Srijut Sashibhusan Rath,
Editor, The New Orissa and the Asha, Berhampur.

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶଶିଭୂଷଣ ରଥ

ସମ୍ପାଦକ, ଆଶା ଓ ନବ ଓଡ଼ିଶା, ବ୍ରହ୍ମପୁର ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ।

ଫ

ଫ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଦ୍ୱାବିଂଶ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଓଷ୍ଠ । ମିଳିତ ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟ ପ୍ରଶ୍ୱାସର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ମେଲା ହେଲେ ଏ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ—The 22nd consonant corresponding to 'ph' or 'f'.

Pha ଫ ଫ

ଫ. ବ—(ଫୀୟ ଧାତୁ=ପ୍ରବଳ ହେବା+ଅ)—

୧ । (+ଭାବ. ଅ) ଫୀତି; ଫୁଲି ଉଠିବା—

1. Swelling; expansion.

୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଝଞ୍ଝାବାତ; ଝଟିକା; ଝଡ଼—

2. Tempest; gale.

୩ । (+ଭାବ. ଅ) ଜୃମ୍ଭଣ; ହାଇ—3. Yawning.

୪ । ଫଳବତ୍ତା; ଉର୍ବରତା—

4. Fruitfulness; fertility.

୫ । (ଫଲ୍ ଧାତୁ=ବିକଳ ହେବା+ଭାବ ବା କରଣ. ଅ)—କଟୁଭାଷଣ; କର୍କଶ ବାକ୍ୟ—5. Harsh speech.

୬ । ଫୁତ୍କାର; ଫୁଙ୍କିବା—

6. Blowing air through the mouth; whiffing.

୭ । ନିଷ୍ଫଳ ବା ନିରର୍ଥକ ବାକ୍ୟ—

7. Nonsensical words.

ଫଇ(ଏ)ଜ(ଜ୍ଜ)ତ(ତି)—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ଫଜୀହତ୍)—୧ । କଳଙ୍କ; ଅପଯଶ—1. Blame; scandal.

Phai(e)ja(jja)ta(ti)

ଫଇଜ୍ଜତ୍; ଫୈଜ୍ଜତ୍ ୨ । ଲାଞ୍ଛନା; ଅପମାନ—2. Disgrace.

ଫଜୀହତ, ଫଇଜତ୍ ୩ । ଝଗଡ଼ା; ବିବାଦ; କଳି—3. Quarrel.

ଫେଜ(ଜ)ତ(ତ)
ଫଜ(ଜ୍ଜି)ତ(ତ)
ଫଜଯୁତ(ତ)
ଫଜ୍ୟତ(ତ)

୪ । ଗାଳି; ଶୋଧନ—

4. Rebuke; scolding; reproach.

ବିଣ—୧ । ଗାଳି ଖାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ; ନିନ୍ଦ୍ୟ—1. Blameable; deserving rebuke.

୨ । ତିରସ୍କୃତ—2. Rebuked.

ଫଇଜତ(ତ) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଳମନ୍ଦ କରିବା—

Phaijata(ti) karibā To scold; to rebuke.

ଫଇଜ୍ଜତ୍‌କରା ফজীহত করনা (ଫଇଜତ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଇଜତ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଳି ଖାଇବା—To be rebuked.

Phaijata khāibā (ଫଇଜତ ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଇ(ଏ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ଫଏଲ୍)—ଦୁଷ୍କାର୍ଯ୍ୟ—

Phai(e)l ଦୁଷ୍ଟାମୀ ফৈল Wickedness.

ଫଏଲବାଜ
ଫୈଲ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—(ସଂ. ଫୀୟ ଧାତୁ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବିସ୍ତୃତ—Scattered; diffused.

ଫଇଲ୍ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଷ୍କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—

Phail kārdhibā To show wickedness.

ଦୁଷ୍ଟାମୀକରା ফৈল নিকালনা

ଫଇ(ଏ)ଲ୍ ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଦୁଷ୍ଟ—Wicked; vicious.

Pha(e)l bāj ଦୁଷ୍ଟ ফৈলবাজ

(ଫୈଲ୍‌ବାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଫଇ(ଏ)ଲ୍ ବାଜି—ବ]

ଫଇଲାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଫଇଲାଟ୍)-ଖୋଲାସ୍ଥାନ; ଫଇସଲା ସ୍ଥାନ—Open; open space.

Phailāṭa

(ଫୈଲାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଇ(ଏ)ସଲ(ଲା)—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ଫୈସଲ୍)—୧ । ନିଷ୍ପତ୍ତି; ମୀମାଂସା—1 Decision.

Phai(e)sala(lā)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅକ୍ଷର ସ୍ପୃଷ୍ଟାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେଉଁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଲୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଳିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଣ' ଦେଖିବେ ।

ଫୟସଲ(ଲା) ୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା—2. Completion of work.
ଫୈସଲ(ଲା) ୩ । ମକଦମାର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଆଦେଶ; ଡିଗ୍ରୀ—
ଫୟସଲ(ଲ୍ଲା) } ଅନ୍ୟରୂପ 3 Decree of a suit.
ଫୈସଲ(ଲ୍ଲା) } ୪ । ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନ—
4. Open place.
୫ । ମକଦମାର ବିଚାର ଫଳ; ରାୟ—5. Judgment.
ବିଣ—୧ । ମୀମାଂସିତ—1. Decided.
୨ । ଅନାବୃତ (ସ୍ଥାନ)—2. Open.
୩ । ଫାଙ୍କା ବା ଶୂନ୍ୟ (ସ୍ଥାନ)— 3. Empty (space).
୪ । ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ; ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା—4. Spacious.
(ଯଥା—ସେଠାରେ ଫଇସଲ୍ଲା ଜାଗା ନାହିଁ)
ଗ୍ରା. ବି—ବଡ଼ଭୋର; ଫସର ଫାଟିବା ଅବସ୍ଥା—
Day-break.

ଫଉଜ(ଦ) —ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ସୈନ୍ୟ—
Phauja(da) 1. Army; host.
[ଫୌଜ(ଦ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଫଉଜ ବୁଲେ ବୁଢ଼ିହୋଇରେ ଉଶାଅ ବେଳବଣ୍ଟି ଧାରଣାଚ – ବଳସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚଉଶୋସବଙ୍କ ଫ. ଗୀତ ।
ଫୌଜ ଫୌଜ
୨ । ଜନସମୂହ; ବହୁ ଲୋକ—2. An assemblage of men; a crowd of people.
୩ । ଦଳ; ପଲ—3. Crowd; herd.
(ଯଥା—ଘୁଷୁର ଫଉଜ, ଗୋରୁ ଫଉଜ ଇତ୍ୟାଦି) ।

ଫଉଜଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଫୌଜ୍‌ଦାର୍)—୧ । ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ—
Phaujadār 1. Commander; general of an army.
ଫୌଜଦାର ଫୌଜଦାର ୨ । ଫଉଜଦାର ମକଦମାର ବିଚାରପତି;
(ଫୌଜଦାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—2. Magistrate.
[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ରାଜତ୍ୱରେ କିଲ୍ଲାଦାର୍ (ଦୁର୍ଗଜାୟକ) ମାନଙ୍କୁ ଫଉଜଦାର୍ ନାମ ଦିଆ ଯାଉଥିଲା । ଦୁର୍ଗରକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଅଧୀନ ଗୁଡ଼ିଏ ସେନାଦଳ(ଫଉଜ) ରହୁଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]
୩ । ପୁଲିସ କର୍ମଚାରିବିଶେଷ—3. Name of a class of Police officials.

ଫଉଜଦାରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଫୌଜ୍‌ଦାରୀ)—୧ । ଅପରାଧଘଟିତ
Phaujadāri ମକଦମା—1. Criminal case.
(ଫଉଦାର, ଫୌଜଦାରି, ଫୌଦାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅପରାଧ—
ଫୌଜଦାରୀ ଫୌଜଦାରୀ 2. Criminal offence
୩ । ଅପରାଧସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମକଦମାର ବିଚାର—
3. Trial of criminal cases.
୪ । ଅପରାଧଘଟିତ ମାଡ଼ପିଟ—4. Criminal affray.
[ଦ୍ର—ମୋଗଲ ଶାସନରେ ଶାସନ ବିଭାଗ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଯଥା—୧ । ଅପରାଧସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ଫୌଜଦାରୀ—Criminal. ୨ । କ୍ଷତିପୂରଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ଦେଓାନି—Civil. ଓ ୩ । ରାଜସ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ମାଲ୍—Revenue.]
ବିଣ—୧ । ଅପରାଧଘଟିତ ମକଦମାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to criminal case.
୨ । ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to the Magistrate.

ଫଉଜଦାରି ଅଦାଲତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଅପରାଧମାନ ବିଚାର
Phaujadāri adālata କରାଯିବା ଅଦାଲତ—
ଫୌଜଦାରୀ ଆଦାଲତ ଫୌଜଦାରୀ ଅଦାଲତ Criminal Court.
(ଫଉଜଦାର କୋର୍ଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ ଅପରାଧପାଇଁ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚାର କରାଯାଏ ତାହାକୁ ଫଉଜଦାରି ଅଦାଲତ, ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ ସ୍ୱତ୍ୱ, କ୍ଷତିପୂରଣ, ଋଣ ଓ ଦେୟ ଟଙ୍କା ଆଦିର ଦାବୀ ବିଷୟ ବିଚାର କରାଯାଏ ତାହା ଦେଓାନୀ ଅଦାଲତ ଓ ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ ରାଜସ୍ୱ ଓ ଭୂକର ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟ ବିଚାର କରାଯାଏ ତାକୁ ମାଲ୍ ଅଦାଲତ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଫଉଜଦାରି କେଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଫଉଜ୍‌ଦାରି+ଇଂ. କେଶ୍)—
Phaujadāri keś ଅପରାଧଘଟିତ ମକଦମା—
ଫୌଜଦାରୀ ମୋକଦ୍ଦମା ଫୌଜଦାରୀ ମୁକଦ୍ଦମା Criminal case.
[ଫଉଜଦାରି ମକଦ(ଦ)ମା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫଉଜଦାରି ସୁପର୍ଦ୍ଦ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଫଉଜ୍‌ଦାରୀ+ସୋପର୍ଦ୍)—
Phaujadāri supardda ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ବିଚାରାଧୀନ (ମକଦମା);
ଫଉଜଦାରି ସମ୍ପର୍ଦ୍ଦ } ଅନ୍ୟରୂପ ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ
ଫଉଜଦାରି ସୋପର୍ଦ୍ଦ } ନିକଟକୁ ପୁଲିସଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ
ଫୌଜଦାରି ସୁପର୍ଦ୍ଦ } (ଅପରାଧୀ ବା ମୁଦ୍ଦାଲା)—
ଫୌଜଦାରୀ ସୁପର୍ଦ୍ଦ ଫୌଜଦାରି ସୋପର୍ଦ୍ଦ (an accused or a case) Committed to the court of a Magistrate for trial.

ଫଉଜି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ଓ ଫା. ଫୌଜୀ)—୧ । ସାମରିକ—
Phauji 1. Military; relating to war.
(ଫୌଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୈନିକସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ଫୌଜୀ ଫୌଜୀ 2. Relating to the army.

ଫଉତ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ଫୌତ୍=ମୃତ)—ମୃତ—Dead.
Phauta ବି—ମୃତ୍ୟୁ—Death.
(ଫୌତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫୋତ୍ **ଫୌତ୍**

ଫଉଦ ବିଗାଡ଼ୁ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଫୌଜ୍+ବିଗାଡ଼ନା)—
Phauda bigārdu ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜନା
ଫଉଜବିଗା(ଗି)ଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ କରି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଫୌଦବିଗାଡ଼ୁ } ଅସନ୍ତୋଷ ଓ ବିଦ୍ରୋହ ଜାତ
ଫୌଦବିଗ(ଗି)ଡ଼ା } କରାଏ—1. Inciting the soldiers to mutine.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଉ	ନ୍ଦ

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦଳସ୍ଥ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମନ ପରାମର୍ଶ ବା ମନ ଉଦାହରଣ ଦ୍ୱାରା ବିଗାଡ଼ିଦିଏ—2. Spoiling the whole party by one's evil advice or example.

ଫଉଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଷ୍ଫାୟ ଧାତୁ; ଷ୍ଫୀତ)—୧ । ଷ୍ଫୀତହେବା; ଫୁଲିଯିବା—1. To be swollen.
Phaulibā
ଫୁଲେଯାଓବା **फुलना** ୨ । ଫମ୍ପା ହୋଇ ଫୁଲିଯିବା—2. To be puffed up with an empty interior.
(ଫଉଲିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଏଜି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ୍ ଆକବରଙ୍କ ସଭାର ନବ ରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the nine gems or talented men of the Moghal Emperor Akbar the Great's court.
Phaeji
(ଫୈଜି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫୈଜୀ **फैजी**

ଫଏର୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ. ଫାୟାର୍)—ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା; ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିବା—Shooting; firing of a gun.
Phaer
(ଫୈର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫୟେର **फायर**

ଫଏର୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟାଇବା; ନଳୀ ଦାଗିବା—1. To shoot; to fire a gun.
Phaer karibā
ଫଏର କରା **फायर करना** ୨ । ବୋମ ବା ବୋମା ଫୁଟାଇବା—2. To fire a bomb or cannon.

ଫଏରବ—ବୈଦେ. ବିଣ (କଟରଆ) (ଆ. ଫରେବ୍)—ଚତ୍ରକତାମୂଳକ; ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—Fraudulent.
Phaeraba
(ଫରେବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫରେବ **फरेब**

ଫଏରବି—ବୈଦେ. ବି (କଟରଆ) (ଆ)—ଚତ୍ରକତା—Fraud.
Phaerabi
(ଫରେବି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଫରେବୀ **फरेबी** ବିଣ—ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—Fraudulent.

ଫଏରବି କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଳନା ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To act fraudulently.
Phaerabi kārdhibā
ଫରେବି କାଢ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଫରେବୀ ବାହିରକରା
ଫଏରବି କରିବା } **फरेबी निकालना**

ଫଏଲ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଫା)—ଫଇଲ୍ (ଦେଖ)—Phail (See.
Phael
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଫଲ୍ଲିକା)—ଫଳ ମାଛ—A kind of flat fresh water fish.
[ଦ୍ର—ତୁଳନା କର, ନଦୀ ସ୍ଥଳରେ ସମ୍ବଲପୁରରେ ନଏଦ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ ।]

ଫଏଲି ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ସଂ. ଷ୍ଫାୟ ଧାତୁ. ଭୁଲ. ହି ଫଏଲ୍ ଜାନା)—ବ୍ୟାପିଯିବା; ମାଡ଼ିଯିବା; ଖେଳେଇ ହୋଇଯିବା—To be diffused.
Phaeli jibā

ଫଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫଁ ଫଁ (ଦେଖ)
Phañ Phañ phañ (See)

ଫଁଦା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଫନ୍ଦା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phañdā (etc) Phandā etc (See)

ଫଁଦି—ଦେ ବି—ଫନ୍ଦି (ଦେଖ)—Phandi (See)
Phañdi
ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍କଳୀୟ) ବିଣ—ବଦ୍ ଖିଆଲ—Ill-intentioned.
(ଫନ୍ଦି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଁଦିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥକୁ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧିବା—To tie up two things with a rope or string.
Phañdibā
[ଫଁଦା(ବେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫଁପା—ଦେ ବି ଓ ବିଣ—ଫମ୍ପା (ଦେଖ)—Phampā (See).
Phañpā
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝିଣ୍ଟିକା; ପଙ୍ଗପାଲ—Grass-hopper; locust.

ଫଁ ଫଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ସର୍ପ ଗର୍ଜନର ଶବ୍ଦ—1. Hissing sound (as of snakes).
Phañ phañ
ଫଁଅଁ } ଅନ୍ୟରୂପ ଉଚ୍ଚପ୍ରାସ୍ୟେ ଫଁ ଫଁ ସ୍ୱନେ ନିଶ୍ୱାସି ସର୍ପଗଣ ଅସ୍ଥୁରନ୍ତି ପରସ୍ପରେ । ରାଧାକାବ୍ୟ, ମହାସାହା ।
ଫଁଅ ଫଁଅଁ }
ଫୋଁସ୍ ଫୋଁସ୍ ୨ । କ୍ରୋଧରେ ଘନ ଘନ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାର
फन् फन्; फौं फौं ଶବ୍ଦ—2. Repeated hissing sound of an enraged person.

ଫକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫକ ଫକ (ଦେଖ)
Phak Phaka Phaka (See)
(ଫକ୍ ଫକ୍; ଫକ୍‌ବିନା[ବି]; ଫକ୍‌କ[ବି]ରି; ଫକ୍ ଦ[ଧ]ସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫକ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବଡ଼ମାଛର ପେଟ ଉପରେ ଥିବା ବାୟୁପୂର୍ଣ୍ଣ ଥଳା ରଙ୍ଗର ଦୁଇ ଅଂଶବିଶିଷ୍ଟ ଥଳ; ମାଛଫଟକା—The air-bladder of a fish.
Phak-nā
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପିଲାମାନେ ଝିପି ଫୁଟାଇବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ଫୁଟିଲାବେଳେ ଠୋ ଶବ୍ଦ କରେ ।]

ଫକ୍ ଲୋ ଲାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଆ)—ଖଇ—Fried paddy.
Phak lo lāi

ଫକ(କ୍ର)ଡ଼—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଫକ୍ରର୍=ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ)—
Phaka(kka)rda
୧ । ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ; ଧଡ଼ୀବାଜ—1. Fraudulent.
ଫକ(କ୍ର)ଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫକ(କ୍ର)ଡ଼ିଆ
ଫକ(କ୍ର)ଡ଼ବାଜ୍
ଫକ(କ୍ର)ଡ଼ଂବାଜ୍
୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ—2. Deceptive; cheating.
୩ । ପ୍ରଗଳ୍ଭ; ବାଗ୍ମୀ—3. Bragging; wagging.
फक्कड़ फक्कड ୪ । ନିର୍ଦ୍ଧନ; ଗରିବ; କଙ୍ଗାଳ—4. Poor; destitute.
୫ । ଅପବ୍ୟୟୀ—5. Squandering; spendthrift.
୬ । ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ—6. Unsubstantial.

୭ । ତୁଚ୍ଛ; ହେୟ—7. Mean; despicable.

ଫକ(କ୍କ)ଡ଼—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ଶଠତା; ଧୂର୍ତ୍ତତା; ଧଡ଼ିବାଜି—
Phaka(kka)rdi 1. Fraud; deception

ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ାମି; ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ବାଜ; ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ଂବାଜ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଦୁଷ୍ଟାମି—
2. Wickedness.

ଫକ୍କଡ଼ୀ ୩ । ନିର୍ଦ୍ଧନତା—3. Poverty.

ଫକ୍କଡପନ ୪ । ଫାଜଲାମି—4. Vain-glory.

୫ । ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟତା—5. Hollowness.

୬ । ପ୍ରଗଲ୍ଭତା; ବାଗ୍ଜାଲତା; ଆତ୍ମପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଖାଇଦେବା; ବାଲଙ୍ଗି—6. Bragging; wagging; drollery.

୭ । ନୀଚତା—7. Meanness.

(ଫକ୍କଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଦେ. ବିଣ.—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧନ—
ଫକ୍କଡ଼େ 1. Poor.

୨ ବାଗ୍ଜାଲ—2. Bragging.

ଫକ(କ୍କ)ଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ କଥା କହିବା;
Phaka(kka)rdi māribā ବାଲଙ୍ଗି କରିବା—
ଫକ୍କଡ଼ୀ କରା **ଡୀଂଗହାଁକନା** To brag; to talk big.

ଫକତ—ବୈଦେ. ଅ. (ଆ. ଫାକତ୍)—୧ । କେବଳ—
Phakat 1. Only; merely; simply.

ଫକତ **ଫକତ** ୨ । ମାତ୍ର; କିନ୍ତୁ—2. But.

୩ । ଅପରନ୍ତୁ—3. On the other hand.

ଫକ ଫକ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅ.—୧ । ଡେଇଁ ଡେଇଁ
Phaka phaka ଗୁଲିବା ବା ନାଚିବା ପ୍ରକାରେ—
ଫକ ଫକ 1. In a jumping or frisking manner.

ଫୁଡ୍ରକ୍ ଫୁଡ୍ରକ୍; ଫକ୍ ଫକ୍ ୨ । ବାଷ୍ପଗୁଳିତ ଇଞ୍ଜିନ୍‌ର ନଳରୁ
(ଫକର ଫକର, ଫକ ଫାକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବହୁ ପରିମାଣରେ ଧୂଆଁ
ବାହାରିବା ପ୍ରକାରେ—2. Like smoke coming out of an engine in gushes.

[ଦ୍ର—ଫକ ଫକ ଓ ଫକର୍ ଫକର୍ ଅପେକ୍ଷା ଫୁକ୍ ଫୁକ୍, ଫୁକ୍ରୁର(ରୁ) ଫୁକ୍ରୁର(ରୁ) ଶବ୍ଦ ଡେଇଁବା ଜୀବର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ସୂଚନା କରେ । ଯଥା, ମାକଡ଼ ଗୁଡ଼ାକ ଗଛରୁ ଫକ ଫକ ଡେଇଁ ପଳେଇଲେ, ଗୁଣ୍ଡୁଚମୁଷାଯାକ ଗଛ ଡାଳରୁ ଫୁକ୍ ଫୁକ୍ ଡେଇଁ ପଳେଇଲେ; ବଡ଼ ମନୁଷ୍ୟ ଫକ ଫକ ହୋଇ ଡେଇଁଛି, ଛୁଆପିଲାଟି ଫୁକ୍ରୁର ଫୁକ୍ରୁର୍ ହୋଇ ଦଉଡ଼ୁଛି ।]

ଫକା(କ୍କା)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଫକ୍; ତୁଲ. ସ. ପିଙ୍ଗ)—
Phakā(kkā) ୧ । ପିଙ୍ଗଳ; ପିକା; ପାଣ୍ଡୁର; ବିବର୍ଣ୍ଣ—
ଫାକାସେ; ଫିକା 1. Ashy; pale, light-coloured.

ଫିକା ୨ । ବ୍ୟର୍ଥ—2. Vain.

[ଫକା(କ୍କା)ସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୩ । ଶୂନ୍ୟ; ଫମ୍ପା—
3. Empty.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଫିତା—Tape.
ଯଥା—ସୁନାର ହାତକଡ଼ି ଓ ଚମଡ଼ାର ଫକା)

ଫକାଶି—ଦେ. ବି—ଫାକାଶି (ଦେଖ)—Phākāsi (See)
Phakāsi (ଫକ୍ଷାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫକା ସିନ୍ଦୂର—ଦେ. ବି—ଫେଣ୍ଟା ସିନ୍ଦୂର ଗାଢ଼ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ—
Phakā sindūra Pale-coloured vermilion.
ଫିକାସିନ୍ଦୂର **ଫିକାସିନ୍ଦୁର**

ଫକୀର—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଆ. ଫକୀର୍)—୧ । ମୁସଲମାନ୍ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ
Phakīra ବା ସାଧୁ—1. A Mahomedan mendicant.

ଫକରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଭିକ୍ଷୁକ—2. Beggar.
ଫକରୁଣୀ }
ବୃନ୍ଦାବନ ବନେ ଫକୀର ବେଶ ଦୋଇ ।
(ଅମୀର—**ବିପରୀତ**) କୃଷ୍ଣକବି, ମହାଭାରତ ବନ ।

ଫକୀର ୩ । **ଅତି ଦରିଦ୍ର** ଲୋକ—
ଫକୀର 3. A **very** poor man.
ଯେ ଯେ ଦେଖେ ଦେଖେ ବାର ସେ ଫକୀର । ମଧୁସୂଦନ, ବିଦ୍ୟାବିଳ ।

୪ । **ଅପରିଣତ ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ** ଦିଆଯିବା ନାମ—
4. A name given to males who are born after the death of their elders.

(ଫକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ—୧ । ଗରିବ—1. Poor.

୨ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—2. Needy; in want.

୩ । ଫକୀର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to a Mahomedan mendicant.

୪ । ଗରିବ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପଯୁକ୍ତ—
4. Befitting a poor man.

ଫକୀର ତକିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ମୁସଲମାନ ଭିକ୍ଷୁକମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରମ—
Phakīra takiā A hermitage or shelter for
ଫକୀର ତାକିୟା **ଫକୀରତକୀୟା** Mahomedan mendicants.

ଫକୀରମୋହନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟ-
Phakīramohana ସେବକ ଓ କବି—A late poet and literary genius of Orissa.

[ଦ୍ର—ବାଲେଶ୍ୱର ସହର ନିକଟସ୍ଥ ମଣ୍ଡିକାଶପୁରରେ ବିଖ୍ୟାତ ସେନାପତି ଉପାଧିକ ଖଣ୍ଡାୟତ ବଂଶରେ ୧୮୪୩ ମସୀହା ଜାନୁଆରୀ ମାସ ୧୭ ତାରିଖରେ ଫକୀରମୋହନଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଫକୀର-ମୋହନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷଗଣ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତିମାନଙ୍କ ଅଧୀନ ସୈନ୍ୟ ଓ ସେନାପତି ଥାଇ ଦେଶର ମାନଗୌରବ ରକ୍ଷାପାଇଁ ଲଢ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ବଂଶଧର ଫକୀରମୋହନ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ସାହିତ ଓ ଉତ୍ସାହିତରେ ଜାତିର ଉନ୍ନତିପାଇଁ ଲଢ଼ି ଜୀବନ ଶେଷ କରି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପିତା ଲକ୍ଷ୍ମଣଚରଣ ସେନାପତି ଗରିବ ଥିଲେ । ସେହି ଗରିବ ଘରେ ବଢ଼ି ଫକୀରମୋହନଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ବିପଦର ବହୁ କଶାଘାତ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତାଙ୍କର ବୟସ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେଉଣୁ ସେ ପିତୃମାତୃହୀନ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଓ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ଘରେ ରହି ପ୍ରତିପାଳିତ ହେଲେ । ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ନାନାପ୍ରକାର ରୋଗ ଓ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିଥିଲେ । ନଅ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଗାଆଁ ଗୃହାଳରେ ତାଙ୍କ ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ଗନ୍ଧ ନ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ବଙ୍ଗଦେଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ରହିଥିବା ଯୋଗୁଁ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ବଙ୍ଗାଳୀ ପ୍ରଭାବ ବେଶି ଥିଲା । ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଉଠାଇ ଦେଇ ବଙ୍ଗଳା

ଚଳାଇବାକୁ ନାନା ଉପାୟ ଅନୁଧାବନ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷା ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆ ଅବଧାନେ ମିଳୁ ନ ଥାନ୍ତି ।

ଫକୀରମୋହନ ପିଲାବେଳେ ଖୁବ ଡଗଲା ଥିଲେ; ମାତ୍ର ପଢ଼ାରେ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ମନ ଥିଲା । ବେଶିଦିନ ସେ ପଢ଼ି ପାରି ନ ଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ସରକାରଙ୍କ କଟକଣାରେ ସମୁଦ୍ର ପାଣିରୁ ଲୁଣ ମରା ଯାଉଥିଲା । ଦରିଦ୍ର ଥିବାରୁ ୧୩ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଫକୀରମୋହନ ପାଠ ଛାଡ଼ି ଲୁଣ ଠିକାଦାର ସିରସ୍ତାରେ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଦରମାରେ ଚାକିରି କଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ଫେରିଲା । ସେ ବାରବାଟୀ ବଙ୍ଗୋତ୍ତଳ ସ୍କୁଲରେ କେତେ-ଦିନ ପଢ଼ି ସେ ସ୍କୁଲରେ ଅଢ଼େଇ ଟଙ୍କା ବେତନରେ ଶିକ୍ଷକତା କଲେ । ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଠଗୋଟି ମାତ୍ର ସ୍କୁଲ ଥିଲା । ସେହି ଗୋଟିଆ ସ୍କୁଲଟିରେ ପାଠ ପଢ଼ାଉଥିବା ବେଳେ ସେ ସଂସ୍କୃତ ଭଲ କରି ପଢ଼ିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ଘଟିଥିଲା । କେତେ ଦିନ ପରେ ସେ ବାଲେଶ୍ୱର ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରିଚାଳିତ ସ୍କୁଲରେ ଦଶ ଟଙ୍କା ବେତନରେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ହେଲେ ।

ଫକୀରମୋହନଙ୍କୁ ୨୩ ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲା ବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭୀଷଣ ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ (୧୮୬୬ ସାଲରେ) ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ କଲିକତାର ବିଖ୍ୟାତ ଖବରକାଗଜମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବିଷୟ ଲେଖି ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶର ଲୋକଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି, ଓଡ଼ିଶାରୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଲୋପ ସାଧନ କରି ବଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ଏବଂ ସେହି ଭାବରେ ବଙ୍ଗଦେଶର କଲେବର ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରବାସୀ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଭାରି କଳ୍ପନା ଜଳ୍ପନା କରୁଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ ସେମାନଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଅଣ୍ଟାଉଡ଼ି ଠିଆ ହେଲେ । ସେ ନିଜେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ବନ୍ଧୁକଷ୍ଟ ସହି ଗୋଟିଏ ଛାପାଖାନା ବସାଇଲେ ଏବଂ ସମ୍ବାଦବାହିକା ଓ ବୋଧଦାୟିନୀ ନାମକ ଦୁଇଟି ଓଡ଼ିଆ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ନୁହେଁ ବୋଲି ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଯେଉଁ ଫନ୍ଦି ଖେଳୁଥିଲେ ଫକୀରମୋହନ ଏବଂ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର, ରାଧାନାଥ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାହା ପଣ୍ଡ ହୋଇଥିଲା । ଖାଲି ଏତିକି ନୁହେଁ, ଏମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ସାର୍ଥକ ହୋଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ବୋଲି ସରକାର ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାଗଲା । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଜୀବନ ରହିଲା ।

ଫକୀରମୋହନ ପିଲାଦିନୁ ଉଦାର ମତବାଦୀ ଥିଲେ । ସମାଜର ନାନା ଅନାଚାରକୁ ସେ ସୁଖ ପାଉ ନ ଥିଲେ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ-ଜାତିର ଶିକ୍ଷାହୀନତାରେ ସେ ବ୍ୟଥିତ ହେଉଥିଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ ରାଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବଡ଼ ସୁଦକ୍ଷ ଥିଲେ । ସେ ବହୁ ଗଡ଼ଜାତରେ ଦେବାନୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ୧୮୭୨ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମେ ସେ ମାଲଗିରି ରାଜ୍ୟର ଦେବାନ ହେଲେ । ଦେବାନ ହୋଇ ରାଜ୍ୟର ଉନ୍ନତି ଓ ରାଜବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଲାଭ ଦିଗରେ ସେ ମନପ୍ରାଣ ଲଗାଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ କୁଶଳତାରେ ସମସ୍ତେ ଖୁସି ଥିଲେ । ମାଲଗିରି ଦେବାନୀ ପରେ ସେ କଟକଜିଲ୍ଲାର ଭମପଡ଼ାରେ କିଛିଦିନ ଦେବାନୀ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ତା ପରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟର ସହକାରୀ ମାନେଜର ହେଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ସାତକାଣ୍ଡ ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳ ଛାଡ଼ି ଦଶପଲ୍ଲା ଓ ପାଲଲହଡ଼ାରେ କେତେଦିନ ଲେଖାଏଁ ଦେବାନୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଫକୀରମୋହନ କେନ୍ଦୁଝରର ଦେବାନ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଅମଳରେ କେନ୍ଦୁଝରରେ ବିଖ୍ୟାତ ଭୂୟାମେଳ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଯେପରି ବୁଦ୍ଧି ଖଟାଇ ମେଳଆମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ରାଜପରିବାରଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ଓ ନିଜକୁ ଘୋର ବିପଦରେ ପକାଇ ମେଳ ଶାନ୍ତ କରିଥିଲେ ତାହା ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର । ସେହିଠାରେ ଥିଲାବେଳେ ଦିନେ ବାଟରେ ବାଲେଶ୍ୱରଠାରୁ ଅନନ୍ତପୁରକୁ ହାଟରେ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ ପୁସ୍ତକଟି ଲେଖିଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ ଏକେଶ୍ୱରବାଦୀ ଥିଲେ । ଥରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଏକେଶ୍ୱରବାଦ-ସମ୍ମିଳନୀରେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଏକାକୀ ଯାଇ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଶେଷ ଜୀବନର ସେ ବହୁଦିନ କଟକରେ କଟାଇଥିଲେ । କଟକରେ ଥାଇ ସେ ବୌଦ୍ଧାବତାର କାବ୍ୟ ଏବଂ ପୁଷ୍ପମାଳା ପ୍ରଭୃତି କବିତା ଲେଖିଥିଲେ ।

ଫକୀରମୋହନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଜଣେ ଯୁଗପରିବର୍ତ୍ତକ । ସେ ସର୍ବଜନବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ଗଦ୍ୟ ଓ କବିତା ଲେଖୁଥିଲେ । କି ପଦ୍ୟ, କି ଗଦ୍ୟ, କି ଗଳ୍ପ, କି ଉପନ୍ୟାସ, ସବୁଥିରେ ସେ ନୂତନତ୍ୱ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମାମୁଁ, ଲଛମା, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷାରେ ମାନବ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣବିଷୟରେ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେ ମହାଭାରତ, ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା, ଅବସର ବାସରେ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ, ପୂଜାଫୁଲ ପ୍ରଭୃତି ବହୁତ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ଅଛନ୍ତି ।

ସେ ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ରସିକ ଏବଂ ଉଦାରମନା ଥିଲେ । ପର-ଦୁଃଖରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ତରଳି ପଡ଼ୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ଗୁଣ ଚିହ୍ନି ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ତାଙ୍କୁ "ସରସ୍ୱତୀ" ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡରେ ସୁପରିଚିତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଉପାଧି ଉତ୍କଳର ବ୍ୟାସକବି । ମୃତ୍ୟୁର ଛଅ ମାସ ପୂର୍ବରୁ ଫକୀରମୋହନ କଟକରେ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ସଭାପତି ଆସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ୧୯୧୮ ମସିହା ଜୁନ ମାସ ୧୪ ତାରିଖ ରଜସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ୭୬ ବର୍ଷ ବୟସରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା ।]

ଫକୀରୀ—ବୈଦେ. ବି—୧ । ଫକୀରର ଅବସ୍ଥା ବା ବୃତ୍ତି—
Phakiri 1. Mendicancy.

ଫକୀରୀ ୨ । ଉଞ୍ଛାବୃତ୍ତି—2. Beggary.

ଫକୀରୀ ୩ । ଦରିଦ୍ରତା—3. Poverty.

୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ନାମ—ଅପର୍ତ୍ତିଆଣୀ ବାଳକାଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
4. A name given to Aparttiāṇi girls.

ବିଣ—ଫକୀରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Appertaing to a Phakira.

ଫକୀରୀ କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଚିତ୍ରିତ ବା ଡୋରିଆ କଉଡ଼ି—
Phakiri kaurdi A kind of striped or pictured cowrie or sea-shell.

ଫକୀରି ସିଂହ - ଗ୍ରା. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ବିସୂଚିକା ରୋଗ; ହଇଜା—
Phakiri simha Cholera.

ଫକୋଷ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଫକ୍ସ୍ = କୋକଶିଆଳ = ହି. ଫକ୍‌ଶିୟାଲ୍)—ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
Phakosha A kind of wild beast.

ମଇଁଷ ଘୋଡା ଫକୋଷ ବଳେସ୍ୱା—ଶ୍ରୀ, ପ୍ରଭାସ ଶଶିସେଣା ।

ଫକ୍କ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଫାଙ୍କି ଦେବା—
Phakka 1. To use unfair means

୨ । ଭଣ୍ଡିବା; ଠକିବା—2. To cheat

ଫକ୍କଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ—ଫକ୍କଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phakkarda (etc) Phakarda etc (See)

ଫକ୍କଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଫକ୍କଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phakkardi (etc) Phakardi etc (See)

ଫକ୍କିକା—ସ. ବି. (ଫକ୍କ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Phakkikā ୧ । (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ ଓ ଭାଷ୍ୟ ଆଦି ଋଷିପ୍ରଣୀତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଫାଙ୍କି; କୂଟତର୍କ; କୂଟପ୍ରଶ୍ନ—1. Hair-splitting argument; sophistry; sophism (on topics of Grammar by Pāṇṇini).

୨ । ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣାର୍ଥ ପୂର୍ବପକ୍ଷ—2. A thesis to be maintained in argument.

୩ । ଚାତୁରୀ—3. Trick.

୪ । ମାୟା—4. Illusion.

୫ । ପ୍ରତାରଣା—5. Fraud; cheating.

ଫଗୁ—ଦେ. ବି. (ସ. ଫଲ୍ଗୁ)—୧ । ଫଲ୍ଗୁ; ଅବିର—1. Red
Phagu powder (made from the root of wild
ফাগ; ফাউগ; ফাগু अबीर ginger).

ଫଗୁ ବର୍ଣ୍ଣୋଦକେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଇଷ୍ଟିତ ବହୁରତ୍ନ ଯୁବାବଳ—
ରଘୁନାଥ. ପାଣ୍ଡୁ ।

୨ । (ପୁଂ) ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
2. A name given to males.

ଫଗୁ ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଦୋଳ ସମୟରେ ହନୁମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ଫଗୁ
Phagu khela ଫୋପଡ଼ାଫୋପଡ଼ି ହେବା ଓ ଦେବଦ୍ୱିଜଙ୍କୁ
ফাগ খেলা ଫଗୁଲଗି କରିବା ଉତ୍ସବ—Mutual throwing
फाग खेलना of red powder and sprinkling it on the images of Deities.

ସଖୀ ସଙ୍ଗେ ଖେଳୁଛନ୍ତି ଫଗୁଖେଳ—ରଘୁନାଥ. ଜଳକେଶ୍ୱର ।

ଫଗୁଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ଫାଲ୍ଗୁନ)—ମାଘର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଚୈତ୍ରର
Phaguna ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଗୁନ୍ଦ୍ରମାସ; ଫାଲ୍ଗୁନ ମାସ—The month
ফাগুন फगुवा; फागुन of Phālguna.

[ଦ୍ର—ଏ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ର ପୂର୍ବଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଥାଆନ୍ତି । ଏ ମାସର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଦୋଳଯାତ୍ରା ହୁଏ, ଏହି ମାସର କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ରାତିରେ ଯାଗର ଯାତ୍ରା ହୁଏ ।]

ଫଗୁଣ ଫୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶୂଦ୍ରଜାତିରେ ବଢ଼ିଲା କନ୍ୟା
Phaguna phuṭā ପ୍ରଥମେ ଶାଶୁଘରୁ ବାପ ଘରକୁ ଫଗୁଣ ମାସରେ
ଆସିବା କାର୍ଯ୍ୟ—The act of a Śūdra girl's coming back to her father's house from the house of her father-in-law after attaining puberty.

ଫଗୁ ଦଶମୀ—ଦେ. ବି—ଫାଲ୍ଗୁନ ମାସର ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ—The 10th
Phagu daśami day of the bright fortnight of the
ফাগুন দশমী फागुन दसमी month of Phālguna.

[ଦ୍ର—ଫଗୁଦଶମୀ ଦିନ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଗ୍ରହଙ୍କର 'ଉତର ଫଗୁ' ଉତ୍ସବ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ଦିନ ମନ୍ଦିରରେ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବିଗ୍ରହଙ୍କ ଉପରେ ଫଗୁ ପକାଯାଏ ଓ ତତ୍ପର ଦିନଠାରୁ ବିଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରାଯାଇ ୫ ଦିନ ଦୋଳଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ ।]

ଫଙ୍କୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଫଙ୍ଗସ୍)—ଫିମ୍ପି;
Phaṅku ଛତୁଆ—Mold; mildew.

ଫଜର୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ ଫଜର୍)—୧ । ସକାଳ—
Phajar फजर फजर 1. Morning.
(ଫଜର, ଫଜର, ଫଜର—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ପ୍ରତ୍ୟୁଷ; ବଡ଼ିଭୋର—
2. Daybreak; early morning.

ଫଜରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ପ୍ରାତଃକାଳୀନ—Relating to
Phajari फजरी फजरी morning.
(ଫଜର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଜରି ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ପ୍ରାତର୍ଭୋଜନ—
Phajari kāna Breakfast; morning meal.
फजरी खाना फजरी खाना

ଫଜଲି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫଜଲୀ)—ମାଲଦହଦେଶୀୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Phajali ଆମ୍ବ—A kind of mango from Māldaha
फजली फजली (ଫଜୁଲି, ଫଜଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) in Bengal.

ଫଜିତ—ବୈଦେ. ବି. ଓ (ଆ)—ଫଇଜତ (ଦେଖ)
Phajita Phaijata (See)

ଫଜିତ
ଫଜିଅତ(ତ)
ଫଜିହତ(ତ) } ଅନ୍ୟରୂପ

ଫଜିତ ହୋଇ ଦୂରରେ ଥିଲେ ଡୋଡେ,
ଭଜିତ ହେବାର ସତ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍ତାକରତନ୍ତ୍ର ଫ, ଗୀତ ।

ଫଜିଲ—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଫଜର (ଦେଖ)
Phajila Phajara (See)
(ଫଜିଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଟ୍—ସ. ଅ. (ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ = ଭେଦ କରିବା + କ୍ୱିପ୍)—ମନ୍ତ୍ର ଶେଷରେ
Phaṭ ତାଳ ମାରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଶବ୍ଦ; ମନ୍ତ୍ରାଂଶବିଶେଷ—
A sound uttered at the end of a Mantra.

ଦେ. ଅ.—ଫଟ୍ ଫଟ୍ (ଦେଖ)
Phaṭ phaṭ (See)

ଫଟ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବକ—
Phaṭ kari Making a popping sound.
फटकरे फटसे

[ଫଟ୍‌କରି(ନା), ଫଟ୍‌କରି, ଫଟ୍‌ଦ(ଧ)ସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫଟ୍‌କାର—ଦେ. ବି.—୧ । ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ (ଯଥା—ଲୁଗା କାଚିବା, ପାଛୁଡ଼ିବା,
Phaṭ-kāra ହାତରେ ତାଳ ମାରିବା)—
1. The sound of 'Phaṭ'.

୨ । ହାତର ତାଳ ଶବ୍ଦ—2. Sound of clapping.

୩ । ଧୁତ୍‌କାର୍ (ଦେଖ)—3. Dhut-kāra (See)

ଫଟ୍‌କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତାଳ ମାରିବା—
Phaṭ-kāribā 1. To clap.

फटकारना ୨ । ଧିକ୍କାରିବା—2. To fie; to cry shame.

ଫଟ୍ ଫଟ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଶ୍ଳେଷ କାଠ ଭାଙ୍ଗିବାର
Phaṭ phaṭ ଶବ୍ଦ—1. Popping or cracking sound.

ଫଟର ଫଟର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫଟା ଫଟ୍ } ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଫାଟି ଯିବାର ଶବ୍ଦ—2. Bursting sound.

ଫଟଫଟ फटफट ମୂଳ ବାଇଶ ଗଡ଼ାଇ ଫଟ୍ ଫଟ୍ କରି ଫୁଟୁ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।

୩ । ଜୁତା ଯୋଡା ବା କଠଡ଼ି ମାଡ଼ିଲେ ତାହାର ତଳରେ ଗୋଡ଼ର ତଳିଆ ଥରକୁ ଥର ବାଜି ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
3. Popping sound produced by the heel coming in contact with the sole of the slipper.

ଫଟ—ସଂ. ବି.—(ଷ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ. ଜପାତନ)—୧ । (ନାଗ ଆଦି)
Phaṭa ସର୍ପର ଫଣା—1. The expanded hood of a venomous serpent.

୨ । ଦନ୍ତ—2. Tooth.

୩ । ପ୍ରତାରଣା; ଶଠତା; ଧୂର୍ତ୍ତତା—
3. Cunning; fraud; deception.

୪ । ପ୍ରତାରକ; ଶଠ—4. A rogue; a cheat.

ଫଟଇ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ବଂ. ଫଟୁଇ)—
Phaṭai ୧ । ପୋଷାକ—1. Dress.

୨ । ଫତୋଇ; ହାତକଟା ସାମା—2. Jacket.

ଫଟକ ବିସିନୀ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଷ୍ଫୁଟ+ବ୍ୟସନୀ)—ସତ୍ତ୍ୱବନଥିଁ;
Phaṭaka bisinī ସୌଖୀନ୍ ଶୁଭ୍ର ବେଶଧାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
फटिकचाँद अलबेला, रङ्गीला, फटकव्यसनी Foppish.

ଫଟକ ବିସିନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫଟା ବିସିନୀ } ଦେ. ବି.—ସତ୍ତ୍ୱଖୀନ୍ ଶୁଭ୍ର ବେଶଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Beau; fop; coxcomb.

ଫଟକା—ଦେ. ବି.—୧ । ମୂତ୍ରାଧାର—
Phaṭakā 1. Kidney; bladder.

चुटकी फटका

୨ । (ସଂ ଷ୍ଫୋଟ) ହାତ ବା ଆଙ୍ଗୁଠିର ତାଳ ବା ଷ୍ଫୋଟନ ଶବ୍ଦ—
2. Cracking sound of the palms or fingers.

୩ । ଫୋଟକା (ଦେଖ)—3. Phoṭakā (See)

ଫଟକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝୁରୁଡ଼ାଇବା; ତାଳ ମାରି
Phaṭakā(ke)ibā ଚଢ଼େଇକୁ ଝୁରୁଡ଼ାଇ ଦେବା ଭଳି କରିବା;
फटकाना, हडकाना ଫିଡ଼ିକେଇବା—1. To scare away a person (like scaring birds with clapping).

୨ । ଫଟ୍ ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା—
2. To make cracking sounds.

ଫଟକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫଟ୍ ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Phaṭakāribā 1. To make cracking sounds.

फटकारना ୨ । ଧିକ୍କାରିବା—2. To fie.

ଫଟକିବା—ଦ୍ୱିଦ କ୍ରି—୧ । ଫଡ଼ିକିବା; ଝୁରୁଡ଼ିକରି ପଳାଇଯିବା—
Phaṭakibā 1. To fly away being scared.

हडकना ୨ । ଦଳ ଛାଡ଼ି ବା ସଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ପଳାଇବା—
2. To flee away from a company.

୩ । ଫାଟିଯିବା—3. To burst.

ଫଟ ଫଟକା—ଦେ. ବି—ଫୁଟୁ ଫୁଟୁକା (ଦେଖ)
Phaṭa phaṭakā Phuṭu phuṭukā (See).

ଫଟ ଫଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଫଟ୍ ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—
Phaṭa phatiā Making a popping sound.

फटफटिआ फटफटिया

ଫଟରଙ୍ଗ ପୁରାଣ—ପ୍ରଦେ. (ସାଳପୁର) ବି—ଖଟାଙ୍ଗ ପୁରାଣ (ଦେଖ)
Phaṭaraṅga purāṇa Khaṭāṅga purāṇa (See).

ଫଟା—ସଂ. ବି. (ଫଟ+ଆ)—୧ । ନାଗଆଦି ସର୍ପଙ୍କ ଫେଣା—
Phaṭā 1. Expanded hood of venomous snakes.

୨ । ଦନ୍ତ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—2. Tooth; fang.

୩ । ପ୍ରତାରଣା (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—3. Deceit.

ଫାଟା ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଷ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଫାଟିଯୁକ୍ତ; ଫାଟି
फटा, फटहा ଯାଇଥିବା—1. Cracked.

୨ । ଚିରା—2. Torn.

୩ । ଦଦରା; ଭଙ୍ଗା—3. Broken.

୪ । ଅକାମିକା—4. Worthless.

୫ । ହୀନ; ନୀଚ; ହେୟ; ତୁଚ୍ଛ—
5. Despicable; mean; ignoble.

(ଫଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୬ । (ସୁଂ) ଯେ ଯିଗର କରି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପ୍ରଶ୍ନ କରେ—
6. Pertinacious; asking questions with persistence.

୭ । ବାଚାଳ—7. Talkative.

ଫଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଷ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଫାଟିବା କ୍ରିୟାର
Phaṭā(ṭe)ibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of 'phāṭibā'.
फाटना फटाना

୧ । ଫାଡ଼ିବା—1. To split.

୨ । ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡ କରିବା; ଭାଙ୍ଗିବା—
2. To break; to crack.

ଫଟାଇବ ବାଜିଲେ ସବୁ ଜନ ମୁଗ୍ଧ ।
କୃଷ୍ଣସଂହିତା ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟାଇ ପୃଥକ କରାଇବା—3. To cause two persons to separate by bringing about dissensions.

୪ । ଚିରି ଦେବା—4. To tear.

୫ । ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ପୃଥକ କରିଦେବା—
5. To cause two persons or things to separate.

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିନାଶ କରିବା; ଲୋପ କରିବା—
9. (figurative) To destroy.

ଫଟାଇ ବଥିଲ ଧୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରହାର କଟାକ୍ଷ କପଟ ବାଣ । ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । ଫଟାଇ ଦେବା (ଦେଖ)—8. Phaṭāi hebā (See).

ଫଟା(ଟେ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ; ସ୍ତ୍ରୀ ଭାଷା; ଛୁଟ୍ ଧାତୁ)—
Phaṭā(ṭe)i hebā ୧ । ଗୁଡ଼ାଏ ବୃଥାରେ ବକବା; ଗପିବା—
फटहा होना 1. To prattle; to babble; to talk much.
୨ । ଯିଗର ଭର ଉପର୍ଯ୍ୟପର ପ୍ରଶ୍ନ କରବା—
2. To ask questions with persistence.

ଫଟା କଉଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଫଟା ପାହୁଲା (ଦେଖ)
Phaṭā kaurḍi Phaṭā pāhulā (See)
କାନାକଡ଼ି **फुटिकउडि**

ଫଟା କପାଳ—ଦେ. ବ.—ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; ହୀନ କପାଳ—
Phaṭā kapāḷa ହୀନ କପାଳ **फटाकपाल** Ill luck.

ଫଟା କପାଳରୁ ବଳକୀଳା ବାଦ କାଳସାକ ମୋର ଯାଇ ନାହିଁ.
ଅଗୋ ପ୍ରିୟ ସହ । ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫଟା କପାଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ.—ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ; ମନ୍ଦ କପାଳିଆ—
Phaṭā kapāḷiā Unfortunate; unlucky.
ହୀନ କପାଳେ **फटाकपालाका**
(ଫଟାକପାଳୀ, ଫଟାକପାଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫଟାକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ତାଳପୋଟକା—
Phaṭākā Crackers made of palm-leaves.

ଫଟାକି ଉଆଁସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ଦୟାବଳୀ ଅମାବାସ୍ୟା; କାର୍ତ୍ତିକ
Phaṭāki uāñsa ଅମାବାସ୍ୟା—The newmoon of the month of 'Kārttika'.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଲୋକେ ଫଟକା ବାଣ ଫୁଟାନ୍ତି ।)

ଫଟା ଗାଲୁଆ—ଦେ. ବଣ.—ଅଘଟଘଟା; ଯେ ଅସମ୍ଭବ ଓ ମିଛ କଥାକୁ
Phaṭā gāluā ସତ ବୋଲି କରି କହେ—
ଡାହା ମିଥ୍ୟାବାଦୀ **गपी, फटहा** Bragging; boastful and lying (person).

ଫଟା ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ.—ଅଳ୍ପ ଗଞ୍ଜେଇରେ ନାନା ପ୍ରକାର ମସଲା
Phaṭā pāṇi ପଡ଼ି ଘୋଟା ହୋଇ କରି ଯାଇ ଥିବା ପାଣୀୟ—
A slightly intoxicating drink made of hemp leaves and spices pasted together.

ଫଟା ପାହୁଲା—ଦେ. ବ.—କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ମୁଦ୍ରାଖଣ୍ଡ; ଅତି
Phaṭā pāhulā ସାମାନ୍ୟ ଧନ—Not even a single
କାନାକଡ଼ି **टुटापाइ** cracked pie.
(ଯଥା—ମୋ ପାଖରେ ଫଟା ପାହୁଲାଟିଏ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।)

ଫଟାଫଟି—ଦେ. ବଣ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଫଟାଇବା—
Phaṭā phaṭi 1. Mutual breaking.
ଫାଟାଫାଟି (ଯଥା—ସେ ଦୁହେଁ କଳି କରି ମୁଣ୍ଡ ଫଟା ଫଟି ହେଲେ)
फटाफुटी ୨ । ଚିରି; ଦଦରା—2. Broken; cracked.

ଫଟା ବିସିନି—ଦେ. ବଣ (ସ. ବ୍ୟସନୀ)—ଯାହା ପାଖରେ ପଇସାଏ
Phaṭā bisini ନ ଥାଏ, ଅଥଚ ବାହାରେ ବିସିନିପଣିଆ ବା
ଫଟୀକଚାନ୍ଦ ରସିକତା ଦେଖାଇ ହୁଏ—1. Penniless yet
फटकव्यसनी foppish (person).

ଫଟିକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ (ସ. ସ୍ଫଟିକ)—ନିର୍ମଳ; ସ୍ୱଚ୍ଛ—
Phaṭik Transparent.
ଫଟକିରୀ ଦେ. ବ. (ସ. ଫଟିକାରୀ)—ଫିଟିକିରି—
फीटकरी Alum.

ଫଟିକ—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଫଟିକ)—ସ୍ଫଟିକ; ଏକପ୍ରକାର ଧଳା ସ୍ୱଚ୍ଛ ପଥର-
Phaṭika Crystal; quartz; rock-crystal.
ଫଟିକ **बिलोर; फटीक** ଦେ. ବଣ—ସ୍ୱଚ୍ଛ—Transparent.

ଫଟିକ ନବାତ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବ. (ସ. ସ୍ଫଟିକ + ଫା. ନବାତ୍)—
Phaṭika nabāta ମିଶ୍ରି—Sugar candy.

ଫଟିକାରୀ—ସ. ବ. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଫିଟିକିରି (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
Phaṭikārī Alum.

ଫଟୋ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ଆଲୋକ ଚିତ୍ର; ଆଲୋକ
Phaṭo ସାହାଯ୍ୟରେ ଛବି ଯିବା ଛବି—
(ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Photo; photograph.
ଫଟୋ, ଫଟୋଗ୍ରାଫ **फोटो** ୨ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଉଠାଇବା ଯନ୍ତ୍ର—
2. Camera.

ଫଟୋ ଉଠା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଲୋକ ଚିତ୍ରଦ୍ୱାରା ଛବି
Phaṭo uṭhā(ṭhe)ibā ଉଠାଇବା—To photograph; to
ଫଟୋତୁଳା **फोटोउठाना** take photo with a camera.
(ଫଟୋ ଉଠାଇବା, ଫଟୋ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଟୋ ଉଠିବା—ଦେ. ବ—ଆଲୋକ ଚିତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା
Phaṭo uṭhibā ବସ୍ତୁର ଛବି ଉଠିବା—Being photo-
ଫଟୋଉଠା **फोटोउठना** graphed.
(ଫଟୋ ଉଠୁଥିବା, ଫଟୋ ନିଆଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଟୋଗ୍ରାଫର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ
Phaṭograpḥar ଆଲୋକଚିତ୍ର ଉଠାରେ—Photographer.
ଫଟୋଗ୍ରାଫର **फोटोग्राफर**

ଫଟୋଗ୍ରାଫି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଆଲୋକଚିତ୍ର ଉଠାଇବାର ବିଦ୍ୟା—
Phaṭograpḥi ଫଟୋଗ୍ରାଫୀ **फोटोग्राफी** Photography.

ଫଟୋ ଫ୍ରେମ୍—ବୈଦେ. ବ, (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) (ଇଂ)—ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ରଖିବା
Phaṭo phrem ପାଇଁ ରୂପାର ତାରକସି ବା ନକାସି ବନ୍ଧା ଫ୍ରେମ—
ଫଟୋଫ୍ରେମ୍ A fancy frame inlaid with filagree work
फोटोफ्रेम् for keeping a photo.

ଫଡ଼୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ (ଦେଖ)
Phard Phard phard (See)

ଫଡ଼୍‌କା—ଦେ. ବ—(ଉଡ଼ିବା ସମୟରେ ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ ଶବ୍ଦ କରିବାରୁ, ସ.
Phardkā ପତାକା)—ପତାକା—Flag,
ପତାକା, ଝଣ୍ଡା ବାନ୍ଧୁ ସେ ପଛେ ଫଡ଼କା ବାନା
झण्डा, फरहरा ଯେବେ ହୋଇଲେ ଲଡ଼କା ସନା । ତ୍ରିନାଥ, ସମ୍ବଳରଙ୍ଗ
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. (ହି. ବାଂଶଫଟକା)—ଫସଲ ନଷ୍ଟ
କରୁଥିବା ପଶୁମାନଙ୍କୁ ହୁରୁଡ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ
ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A kind of sound-producing
contrivance made of bamooo for scaring
away wild beasts which ravage crops.

[ଦ୍ର—ଆଠ ଦଶ ହାତ ଲମ୍ବା ଭଣ୍ଡାଡ଼ିଶର ମୂଳ ପଟରୁ ୨୪ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫାଳେଇ ଗୋଟିଏ ଫାଳର ଅଗରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ସେ ଦଉଡ଼ିକୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗଛଡାଳରେ ଥିବା ଲୋକ ଧରିଥାଏ; ବାଉଁଶଟି ପୋତା ହୋଇଥାଏ । ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଦଉଡ଼ିବନ୍ଧା ଫାଳଟି ଆର ଫାଳରେ ବାଜି ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ । ସେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲେ ଗଛରେ ଫସଲ ଖାଇବାକୁ ଆସୁଥିବା ଜନ୍ତୁମାନେ ହୁରୁଡ଼ି କରି ପଳାନ୍ତି ।]

ଫଡ଼ଫଡ଼—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଲୁଗା ଚିରିବାର ଶବ୍ଦ—
Pharda pharda 1. Sound of tearing cloth.
(ଫଡ଼ଫାଡ଼, ଫଡ଼ର ଫଡ଼ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପକ୍ଷୀ ପ୍ରଥମେ ଉଡ଼ିବା
ଫଡ଼ଫଡ଼ ସମୟରେ ଡେଣାକୁ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—
ফড়ফড় 2. The sound of flapping of wings; fluttering sound.

୩ । ଆମଦୋଷରୁ ଅଧୋବାୟୁ ସହିତ ମଳ ବାହାରିବାର ଶବ୍ଦ—
3. The sound produced by wind mixed with stool during evacuation.

୪ । ଆଗ ପଛ ନ ବିଚାରି ଅନର୍ଗଳ ଗପିବା—
4. Talking garrulously.

୫ । ପତାକା ପ୍ରଭୃତିର ଉଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
5. The fluttering sound of flags.

ବିଭୁ ସଇନ୍ୟେ ଗଜଶ୍ରେଣୀରେ ପତାକା
ଉଡ଼ି ଉଡ଼େ କରିଲେ ଫଡ଼ ଫଡ଼ ଉଡ଼ା—କୃଷ୍ଣସଂହ, ମହାଭାରତ ଶ୍ରୀଷ୍ମ ।

ଫଡ଼ଫଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ପରଫରସ୍ପରେ)—୧ । ପକ୍ଷୀମାନେ
Pharda pharda hebā ଡେଣା ବାଡ଼େଇବାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ
ফড়ফড় হওয়া କରିବା; ଫଡ଼ ଫଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—
ফড়ফড়ানা, ফড়্ফড়্ হোনা 1. To flutter; to make a fluttering sound; to flap the wings.

୨ । ବାଜେ କଥା ଗପିବା—
2. To talk irrelevantly.

୩ । ଔତ୍ସୁକ୍ୟ ସହିତ ଗପିବାଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ହୃଦୟହୀନତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—3. To be loquacious or garrulous; to show signs of light-heartedness by one's garrulity.

୪ । ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ଚଞ୍ଚଳ ଗତି କରିବା; ଫର ଫର ହେବା; ଅସ୍ଥିର ହେବା—4. To move with restlessness; to be restless.

ଫଡ଼ଫଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଫଡ଼ ଫଡ଼ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—
Phardaphardiā 1. Making a fluttering or
ফড়ফড়িয়া ফড়ফড়িয়া flapping sound.
(ଫଡ଼ଫଡ଼ୀ, ଫଡ଼ଫଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ପୁଂ) ବାଗୁଲି—
2. Loquacious; garrulous.

୩ । (ପୁଂ) ଭୁରୁଭୁରିଆ; ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—
3. Restless; hasty.

ଫଡ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ବଡ଼ ବସ୍ତୁକୁ ଫାଡ଼ିଲେ ବା ଚିରିଲେ ସେଥିରୁ
Phardā ବାହାରିବା ଲମ୍ବ ଅଂଶ ବା ଖଣ୍ଡ—1. A strip or
ফালি long piece split or separated from the
ফাড়া main thing.
(ଯଥା—ଫଡ଼ାଏ କାଠ ।)

୨ । ଏକଖଣ୍ଡ—2. One piece; strip; one slice.
(ଯଥା—ଫଡ଼ାଏ ଆମୁଲ ।)

୩ । ମାଂସର ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ; ବଡ଼ ଛଲିକା; ଛେଲା—
3. A big lump of meat.

୪ । ଫାଡ଼ିବା କର୍ମ—4. The act of phārdibā (See)

ଫାଡ଼ା ବିଶ.—୧ । ଚିରି ହୋଇଥିବା—1. Split.
ফাড়াহুআ ୨ । ପୃଥକ୍ କୃତ; ବିଭକ୍ତ—2. Separated.

ଫଡ଼ା ଆମୁଲ—ଦେ. ବି.—ଆମ୍ବକୁ ଦୁଇ ଫାଳ କରି ଚିରି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ
Phardā āmbula ଲୁଣ ମସଲା ଆଦି ଦେଇ ଶୁଖାଇ ତିଆରି
ফালা আম্ব କରା ଯାଇଥିବା ଆମୁଲ—Pickle made of
ফাড়াআচার split-up mangoes.

ଫଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଫାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Phardā(rde)ibā The causative form of phārdibā.
ফাড়ান ୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଫାଡ଼ିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
ফড়ানা 1. To cause to be split.

୨ । ପୃଥକ୍ ବା ବିଭକ୍ତ କରାଇବା—
2. To cause to be separated.

୩ । ଚିରାଇବା—3. To cause to tear.

ଫଡ଼ା ତଉଜି—ଦେ. ବି.—(କଟକିଆ) କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ରେଜିଷ୍ଟରରେ
Phardā tauji ଏକ ତଉଜି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜମିଦାରିରୁ ଅଂଶ ପୃଥକ
বাঁটা তৌজী କରି ନିଆ ଯାଇଥିବା ବିଭାଗ; ପୃଥକ୍ ତଉଜି—
বাঁটা তৌজী Separate account opened in the Collector's register in respect of a portion of a zamindary by marking it with a separate serial number.

ଫଡ଼ି—ଦେ. ବି.—(ସ. ଫଳକ)—୧ । ଖଣ୍ଡା—
Phardi 1. Sword.

୨ । ପାଇକମାନେ ଖେଳିବାର କାଠ ଖଣ୍ଡା—2. A wooden sword used for mimic sword-playing exercises.

୩ । କର୍ପୂର, ଚନ୍ଦନ, ପାନଖିଲି ଆଦି ସଜ୍ଜିତ ଥିବା ଥାଳି—
3. Plate or tray for holding scents and betel.

୪ । ଢାଲ—4. Shield.

ଫଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି.—(ସ. ଫଳକ)—୧ । ଜନ୍ତୁର ଧଡ଼ରୁ ପୃଥକ କରା
Phardiā ଯାଇ ଥିବା ପିଣ୍ଡି ସହିତ ଗୋଡ଼—1. Leg sepa-
ঠেঁঠা, ঠাঁগ rated from the trunk, the part of the
রান body consisting of the rump; rump and leg.

୨ । ଚୁତୁଆ; ପିଣ୍ଡି ଓ ଜଙ୍ଘ—
2. Rump; buttock and thigh

୩ । ପିଠି—3. Buttocks.

ଚଣ୍ଡାମିଷ୍ଟ ବଳ୍ଦର ମାଇଁସ ଫଡ଼ିଆ
ବହୁ କଳ ଦେଖେ ଉଷ୍ଣାସ କରି ହସ୍ୟ । ବୃଷ୍ଣସଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଫଡ଼ିଆ ଖସିବା—ଦେ. ବି—ଆଘାତ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଫଡ଼ିଆ ବା ପିଠି ତଳର
Phardiā khasibā ହାଡ଼ କଣ୍ଟହାଡ଼ରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇଯିବା—
ଠେଁଗଭାଂଗା Dislocation of the thigh bone or femur.
କାଁଚ୍ଛଟୁନା, ରାନ୍ ଟୁଟନା

ଫଡ଼ିକାର—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ଭୃତ୍ୟବିଶେଷ (ଯେଉଁମାନେ
Phardikāra ଥାଳରେ ସଜ୍ଜିତ କର୍ପୂର, ଚନ୍ଦନ, ପାନଖିଲି ଆଦି
ଧରି ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଥାଆନ୍ତି)—Servants who bear
plates holding betel and scents; tray-bearer.
୨ । ଯେ ଖଣ୍ଡାରେ ଖେଳ ଦେଖାଏ—2. Sword-player.
୩ । ଖଡ୍ଗଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି)—3. Swordsman.

ଫଡ଼ି ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଫରି ଖେଳ (ଦେଖ)—
Phardi khela Phari khela (See)

ଫଡ଼ିଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି (ସଂ. ପତଙ୍ଗ)—୧ । ଝିଣ୍ଟିକା—
Phardinga (ଫଡ଼ିଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Locust.
ଫଡ଼ିଙ୍ଗ୍, ଫଡ଼ିଙ୍ଗ ଫର୍ତିଙ୍ଗା ୨ । ଝିଙ୍କାରୀ—2. Cricket.

ଫଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ (ସାଜପୁର) ବିଣ—ନିଷ୍ଫଳ—
Phardu Fruitless; vain.

ଫଡ଼ୁଆ—ପ୍ରା. ବି—ଫରୁଆ (ଦେଖ)
Phardua Pharuā (See)

ଫଡ଼ୁଆ ପାଣ୍ଡା ଭଳିପେଡ଼ ଲଗି,
ସାଜବଡ଼ ମିଶାଇଣ । ଭାରତ, ସାଅନ୍ତିଆ ବାହା ।

ଫଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗତି କରିବା; ଗମନ କରିବା—
Phaṇ (root) 1. To go; to move.
୨ । ଗମନ କରାଇବା; ଗତି କରାଇବା—
2. To cause to move.
୩ । ଅନାୟାସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା—
3 To grow easily.
୪ । ତରଳ କରିବା; ପାଣିଆ କରିବା—
4. To dilute; to liquefy.
୫ । ବିସ୍ତୃତ ହେବା—5. To spread; to expand.
୬ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—6. To shine.

ଫଣ(ଣା)—ସଂ. ବି—(ଫଣ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—
Phaṇa (ṇā) ସାପର ବିସ୍ତୃତ ମୁଣ୍ଡ; ସାପର ଫେଣା—
The expanded hood of a snake.

ଫଣ ଧର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଫଣ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଫଣୀ; ଫଣା
Phaṇa dhara ଥିବା ସର୍ପ (ନାଗ, ଗୋଖର, ଢମ୍ବା)—Hooded
snake (e.g cobra de capello).

{ ଫଣକର, ଫଣବାନ୍, ଫଣଭୃତ୍, ଫଣାକର
ଫଣାଧର, ଫଣାଭୃତ୍, ଫଣାବାନ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଫଣଧରଧର—ସଂ. ବି—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଫଣଧର=ସର୍ପ+ଧର=
Phaṇadharadhara ଯେ ଧରେ)—ମହାଦେବ; ଶିବ—
Mahādeba; Siba.

ଫଣଫଣ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ; ଲାଲବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Phaṇa phaṇa 1. Red coloured.
ଫୋଲାଫୋଲା ଫୁଲାଫୁଲା ୨ । ଫୁଲୁକା—3. Slightly swollen.

ଜ୍ୱର ସନ୍ନିପାତ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଫଣ ଫଣ । ବିଣିଣ ହୋଇଲା ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀଷଣ ।
ବୃଷ୍ଣସଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଫଣଫଣା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଶ୍ୟୋଣା; ଶ୍ୟୋଣାକ)—ଔଷଧିବୃକ୍ଷ-
Phaṇa phaṇā ବିଶେଷ—A medicinal plant;
Colosanthes Indica; Oroxylum Indicum; Bignonia Indica.

ସଂ. ଶ୍ୟୋଣା, କଟ୍ୱଙ୍ଗ, ଶ୍ୟୋଣାକ, ନଟ, ଶ୍ୟୋନାକ, ଶୋଣଶ, ଟୁଣ୍ଟୁକ, ମଣ୍ଡୁକପର୍ଣ୍ଣୀ, ପଟୋର୍ଣ୍ଣୀ, ଶୁକନାଶ, କୃଟନଟ, ଦୀର୍ଘବୃନ୍ତ, ଅଗ୍ନିଜ୍ୱ, ପୃଥୁଶିମ୍ବ, କଟମୁର, ଭୂତବୃକ୍ଷ, ଶଲକ, ମୟୂରଚଡ଼ା, ଭଲ୍ଲୁକ, ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁକ—
ଶୋଣା, ସୋନା, ନାସୋନା
ସୋନାପଠା, ସୋଣା, ସଣ୍ଣା, ଅର୍ଜୁ
ମ. ଟେଣ୍ଟୁ
ନେପାଳ-କରୁମଦନ
ତା. ପନ
ତେ. ପୁନ୍ଦଲପୁ, ପୋଦାମାନ୍ତୁ
ଗଣ୍ଡାମ. ଫାମ୍ପୁଣିଆ
ଗୁ. ଅରଡ଼ୁ ଶୋ, ମରମଟ୍ୟ

[ଦ୍ର—ପଟଳାଦି ବର୍ଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତରୁ; ଉଚ୍ଚରେ ୨୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ପତ୍ର ଦ୍ୱିଧାପର୍ଣ୍ଣ ଓ ୨।୩ ହାତ ଲମ୍ବ । କାଠ ଲଘୁ । ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଂସଳ ଓ ନାଲି ବାଇଗଣି ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ । ଫୁଲର ଭେଦ୍ମ ଦୀର୍ଘ; ୫ ଗୋଟି କେଶର । ଫଳ ଶିମ୍ବ ଛୁଇଁପର ବିନ୍ଦୁ ବଡ଼; ଏହା ୧ ହାତ ୧୨ ହାତ ଲମ୍ବ ଓ ୩।୪ ଆଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା । ବୀଜରେ ପଶ୍ମ ଥାଏ ।

ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଦଶମୂଳର ଏହା ଗୋଟିଏ ଉପାଦାନ । ଏହା କଷାୟ ତିକ୍ତ ରସ, କଟୁ ବିପାକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ନି ବର୍ଦ୍ଧକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ, ଧାରକ, ପୀତଶ୍ଳେଷ୍ମଜ ଅତିସାର ଓ ସନ୍ନିପାତ ଜ୍ୱର ନିବାରକ; ଏହାର କଞ୍ଚା ଫଳ କଷାୟ ମଧୁର ଓ କୃମି, କଫ, ବାୟୁ, ଶୂଳ, ଅର୍ଶ ରୋଗରେ ଉପକାରକ; ପାଚିଲା ଫଳ ଗୁରୁପାକ ଓ ବାୟୁପ୍ରକୋପକ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ବିରେଚକ; ଏ ଗଛ ପାହାଡ଼ତଳେ ଓ ନଈକୂଳରେ ବେଶି ଉଠେ]

ଫଣମଣି—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଗୋ.)—ଫଣାବିଶିଷ୍ଟ ସର୍ପ (ଯଥା ନାଗ,
Phaṇa maṇi ଗୋଖର)ର ଫଣା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମଣି—
A small round jewel found in the hood of cobra and other snakes.

ଫଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି (ଫଣ+ଆ)—ଫଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phaṇā (etc) Phaṇa etc (See)

ଫଣି କେଶର—ସଂ. ବି—ନାଗେଶ୍ୱର (ଫୁଲ)—
Phaṇi keśara The Mesua Ferra (flower).

ଫଣିଜା—ସଂ. ବି—ନାଗଫେଣିଆ ଗଛ—
Phaṇijā (ଫଣି ମନସା—ଅନ୍ୟରୂପ) The cactus.

ଫଣି ଜିହ୍ୱକ—ସଂ. ବି—ବଳା (ଦେଖ)
Phaṇi jihwaka Balā (See)

ଫଣି ତଲ୍ପଗ—ସଂ. ବି—(ଫଣି ତଲ୍ପ=ସର୍ପ ଶଯ୍ୟା+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)
Phaṇi talpaga —ବିଷ୍ଣୁ (ଅନନ୍ତ ଶୟନ କରିଥିବାରୁ)—
Bishṇu.

ଫଣି ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଣିନ୍+ପ୍ରିୟ; ସର୍ପମାନେ ବାୟୁ
Phaṇi priya ଅହାର କରନ୍ତି ବୋଲି ଜନପ୍ରସିଦ୍ଧି ଥିବାରୁ) ବାୟୁ—
Air; the wind.

ଫଣି ଭୁକ୍—ସଂ. ବି—(ଫଣିନ୍+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.କ୍ୱିପ୍, ୧ମା ୧ବ)
Phaṇi bhuk ୧ । ମୟୂର—1. Peacock.
୨ । ଗରୁଡ଼—2. Garurda.

ଫଣୀ ଭୂଷଣ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧାରୟ; ଫଣିନ୍+ଭୂଷଣ) ମହାଦେବ;
Phaṇī bhūshaṇa ଶିବ—Śiba.
୨ । (ରୂପକକର୍ମଧା) ସର୍ପରୂପ ଅଳଙ୍କାର; ଭୂଷଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ସର୍ପ—2. Snake put on as an ornament (by Śiba).

ଫଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (ଫଣ+ଇନ୍; ଫଣିନ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)
Phaṇī ଯାହାର ଫଣା ଥାଏ—Hooded.
(ଫଣିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି.—ସର୍ପ—Serpent.

ଫଣୀନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି—(୭ମୀ ତତ୍; ଫଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଇନ୍ଦ୍ର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ)
Phaṇīndra ସର୍ପରାଜ; ବାସୁକି; ଅନନ୍ତ—
The Great Serpent (Bāsuki); the king amongst serpents.
ଫଣିରାଜ, ଫଣୀଶ୍ୱର } ଅନ୍ୟରୂପ

ଫଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବି (ଲଂ)—୧ । ଜଳବଳ; ଅର୍ଥକୋଷ; ପୁଞ୍ଜି;
Phaṇḍ ନଗଦ ଧନ—1. Fund; treasure; cash.
ଫଣ୍ଡ; **ଫଣ୍ଡ** ୨ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଞ୍ଚିତ ଧନ—
2. Money collected and stored for a particular purpose.

ଫଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(ଫନ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥ. ଡ)—ଜଠର;
Phaṇḍa ଉଦର—Belly; stomach.

ଫଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ଭୁଲ. ବଂ. ଫାଁଡ଼ା)—୧ । ମାରାତ୍ମକ ଦଶା;
Phaṇḍā ଅତିଶୟ ମୃତ୍ୟୁ ଅବସ୍ଥା; ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—
1. Fatal condition; moribund state.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନାନୁସାରେ ମୃତ୍ୟୁଯୋଗ; ଉଷ୍ଣ—
2. A conjunction of planets in one's horoscope leading to his death.

ଫଡ଼ନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ପ୍ଲୁତ)—ଭରଣିକା; ବନିଶୀ ସୂତାରେ ବନ୍ଧ
Phat-nā ଡୋଲିଥିବା ଖୋଲ ବା କାଠି; ଡେରେଣ୍ଡା—
ଫାତନା, ଫାତା A float fastened to an angling line.
कडेरा, तैरक, तरैला

ଫଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଫଡ଼ନା (ଦେଖ)
Phatā 1. Phat-nā (See)
୨ । ଫେଉ (ଦେଖ)—2 Pheti (See)

ଫତୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ଭୁଲନା କର ବିପରୀତାର୍ଥକ ଆରବୀ ଫତହୁ=
Phatuā ପରାଜୁତ; ଆ. ଫତୁର=ଅସାମର୍ଥ୍ୟ)—୧ । ବ୍ୟର୍ଥ-
ପତୋ ମନୋରଥ; ଅକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Having one's
(ଫତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) aims unfulfilled; unsuccessful.

ଫତୁଆ ନହୁଣ୍ଡ ବୋଲେ ଜଗନ୍ନାଥ ହରିଚନ୍ଦନ ଏ ଗୀତ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳୋଗ ଭଜନ, ଫ ଗୀତ

୨ । ଦୁଷ୍ଟଦୃଷ୍ଟା; ଅପବାଦଗ୍ରସ୍ତ; କଳଙ୍କ ଯୁକ୍ତ—
2. Defamed; maligned.
୩ । ପରାସ୍ତ; ପରାଜିତ—3. Defeated; vanquished.

ଫତୁଆ ହେବୁ ବି ସେ ଜାନ ଅମଳ ମରୁଅଳ ସ୍ୱର ଭୁଲେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଅପ୍ରସ୍ତୁତ—4. Unprepared for any contingency; reduced to an awkward predicament.
୫ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ; ମିଛୁଆ; ଯେ ଆପଣାର କଥା ପାଳ ନ ପାରେ—
5. Liar; unable to carry out one's promise; false to one's promise.

ଦେ. ବି. —ଫଡେଇ (ଦେଖ)—Phatei (See)

ବୈଦେ. ବି (ଆ.ଫତ୍ୱା)—ମୁସଲମାନ କାଜୀ ବା ମୁଲ୍ଲାଙ୍କର ରାୟ
ফতবা ବା ବ୍ୟବସ୍ଥାପତ୍ର—Judgment of a Mohomedan
फतवा judge or priest; futwa; a religious prescription.

ଫତୁର—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ଫତୁର; ଅସାମର୍ଥ୍ୟ) —ନିଃସ୍ୱ=ଦରିଦ୍ର—
Phatura ফতুর **फतुर** Poor; penniless.

ଫତୁରତ୍—ଦେ. ବିଣ—ଫିକରବାଜ; ଫତୁରିଆ—
Phaturat (ଫତୁରତ୍ତ—ବି) Tactician; artful.

ଫତୁରି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ ଫତୁର=ଉପଦ୍ରବ, ହାନି, ବିକାର, ବିଘ୍ନ)—
Phaturi ୧ ମିଥ୍ୟା; ମିଛକଥା—1 Falsehood.
(ଫତୁରତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦାମ୍ଭିକତା; ବାଚାଳତା; ମୁହଁ ବାଲିଜ—
2. Garrulity; boasting; arrogance.
୩ । ବୃଥା ଭାଷଣ—3. Vain talking.
୪ । ଉତ୍ପୀଡ—4. Outrage; oppression.
୫ । ବିଦ୍ରୋହ; ପ୍ରଜାମେଳୀ—5. Rebellion.; revolt.

ଫତୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଫତୁଆ (ଦେଖ)
Phaturiā 1. Phatuā (See)
(ଫତୁରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ବୃଥା ଭାଷୀ; ବଢ଼ୁଆ;
(ଫତୁରିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଚାଳ; ବାଚାଳୁକ; ଯେ ବୃଥାରେ ଗୁଡ଼ାଏ ବକେ—
फतुरिया 2. Garrulous; talkative.
୩ । ଉତ୍ପାତକାରୀ—3. Committing outrages.
୪ । ବିଦ୍ରୋହୀ—4. Rebellious; revolting.

ଫତୁରିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ
Phaturiā karibā ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରାଇବା—1. To
[ଫତୁରିଆ ବନା (ନେ) ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] prove a person to be a liar.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାକ୍ୟ ବା କଥାକୁ ନିଷ୍ଫଳ କରାଇଦେବା—
फतुरिआ बनाना 2. To frustrate a person's promise or words.

ଫତୁରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଡ଼ୁଡ଼ୁ କାଢ଼ିବା; ଉଡ଼ୁଡ଼ାଇବା—
Phaturi karibā To repudiate a matter with arrogance; to deny a matter with brazen-facedness.
ଫତୁରି କାଢ଼ିବା, ଫତୁରି ଖେଳିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଫତୁରଖୋର୍—ଦେ. ବିଣ—ଚତୁରୁଡ଼ା; ଯେ ଚତୁରୁଡ଼ି କାଢ଼େ—
Phaturi khor **फतुरिया** Brazenfaced.
ଫତୁରଖୋର ଅଖରର ହେବାର ହେବ ସ୍ତିମ। ଏଥି ଫଳ
କବସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଗୋଷ୍ଠ ଚତ୍ର ଫ ଗୀତ

ଫତେ (ତ୍ତେ)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଫତହ୍, ଫତେ=ବିଜୟ; କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି)
Phate (tte) ୧ । ଜୟଲାଭ—1. Victory; conquest.
(ଯଥା—ଗଡ଼ ଫତେ କରିବା)
ଫତେ ଫତ ୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ; କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା—2. Success.
× × ତୁ ଯେବେ ହ ତ ବେଳ କାମ ଫତେ
ଫକୀର ମୋହନ. ଛ ମାଣ ଅଠମୁଣ୍ଡ.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟସମାଧା—3. Accomplishment.
ବିଣ.—୧ । ସୁସମାହିତ, ସୁସମ୍ପନ୍ନ—1. Accomplished.
କାମଦେବ ଶରପଜ୍ଜିରଣଜସ୍ତ୍ରୀକାମ ନୋହୁଛକ ଅଙ୍କୁର ଫତେ ।
କବସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ.
୨ । ଜୟୀ—2. Victorious.
୩ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ—3. Successful.
ପ୍ରାଦେ.—(ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଖାର ଖତ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ଉପାଧି—A title given to valorous Khatriyas.

ଫତେଇ—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ. ଫତ୍‌ବା; ଫତ୍ରୁଆ)—ହାତ ନ ଥିବା
Phatei ଜୁର୍ଗ; ଜାକେଟ୍—Jacket; waist coat.
ଫତୁହିଁ, ବହକଟୀ (ଫତ୍ରୁଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫତେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଅ. ଫତହ୍=ବିଜୟ)—୧ । ଜୟ
Phate kariba କରିବା; ଜିତିବା—1. To win.
ଫତେକରା ୨ । ସମାଧା କରିବା—
ଫତେକରନା 2. To accomplish.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ କରିବା—3. To succeed in doing a work.
ଏବା ଇତ୍ରଜିତ କାମ ଫତେ କରି ଦେବ—'
ଜାଇକଣ୍ଠ ଦାଟ. ପିଣ୍ଡଙ୍କ ସମାପ୍ତ ।

ଫତେ ଖାଁ—ବୈଦେ. ବି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)—(ଅ.ଫତହ୍, ଫତେ=ବିଜୟ)—
Phate khān ୧ । ଜୟଲାଭ କରିଥିବା ସେନାପତି—
ଫତେ ନବାବ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ A victorious general.
ଫତେ ବାବୁ } ଭଳି ଅଳଗା ଫତେଖାଁ—ଚଗ ।
ଫତେନବାବ, ଫତେବାବୁ (ଏ ଚଗର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟର
ଫତେଖାଁ ଭନଖିବାର ଭାର ଭିନ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ ଥାଏ ସେ
କାର୍ଯ୍ୟ ବିଗିଡ଼େ)
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର ଯୁକ୍ତ ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person with a big-sounding name.
୩ । ପରାନ୍ନପୁଷ୍ଟ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person who lives on the bounty of another and assumes airs.

ଫତେ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମନୋବାଞ୍ଛା) ସିଦ୍ଧ ହେବା—
Phate hebā 1. (one's wish) To be fulfilled.
ଫତେ ହଓୟା ୨ । (ମକଦମା) ଡିଗ୍ରୀ ହେବା—
ଫତେ ହୋନା 2. (a case) To be decreed.
× × × × ତା ମାମଲା ଫତେ ହେଲ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପଷ୍ଟକ ।
୩ । ବିଜୀତ ହେବା—3. To be won or conquered.
(ଯଥା—ଗଡ଼ ଫତେ ହେବା)
୪ । ସୁସମ୍ପନ୍ନ ହେବା—4. To be accomplished.
(ଯଥା—କାମ ଫତେ ହେବା)

ଫନ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—
Phan (root) To go; to move.

ଫନସ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବି—ପନସ—
Phanasa Jackfruit.

ଫନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ତନ୍ତୁ—1. Fibre.
Phani ୨ । ତନ୍ତ୍ର—2. Loom.

ଫନୋଗ୍ରାଫ୍—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ.ଫୋନୋଗ୍ରାଫ୍)-କୌଣସି ଗାୟକର ଗୀତକୁ
Phanograph ଅବିକଳ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ସଙ୍ଗୀତ ଯନ୍ତ୍ର;
ଫନୋଗ୍ରାଫ ଫୋନୋଗ୍ରାଫ ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍—Gramophone; phonograph.
[ଦ୍ର—ଏ କଳରେ ଚାବି ଦେଲେ ମନୁଷ୍ୟ କଣ୍ଠରୁ ବୋଲାଯିବା ସଙ୍ଗୀତ ପରି ଏ ଯନ୍ତ୍ରରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରେ ।]

ଫନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଫନ୍=କୂଟ କୌଶଳ; ଭୁଲ, ସ. ବନ୍ଧନ)—
Phanda ୧ । ଫାନ୍ଦ; ଜାଲ—1. Snare; net.
ଫନ୍ଦୀ ୨ । କୌଶଳ; ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ; କୂଟ; କୌଶଳ—
ଫନ୍ଦ 2. Cunning; artifice; stratagem.
୩ । ଉପାୟ—3. Means.
୪ । ଜୀବିକା—4. Livelihood.
ଫାଁଡ଼ ଦେ. ବି—ପାତ୍ରର ବା କୂପର ଚଉଡ଼ା ଧାର—
ବାଢ The broad rim or edge of a cup or well.

ଫନ୍ଦ ଫିକର—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଫନ୍ଦ+ଫିକର୍) —୧ । କୂଟ କୌଶଳ—
Phanda phikara 1. Artifice; stratagem.
(ଫନ୍ଦ ଫିକର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉପାୟ—2. Means.
ଫନ୍ଦିଫିକୀର ୩ । ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ଉପାୟ; ବୃତ୍ତି—
ଫନ୍ଦିଫିକୀର 3. Means of living, livelihood.
[ଫନ୍ଦ ଫିକରିଆ, ଫନ୍ଦ ଫିକରୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେ]

ଫନ୍ଦ(ନେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫନ୍ନେଲ୍)—ସରୁମୁହାଁ ବୋତଲରେ
Phanda(ne)l ତେଲ ଆଦି ପୂରାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଟିଣ କାହାଳୀ;
ଫନେଲ ଗେଙ୍ଗା (ଏହାର ଉପରୁ ମୁହଁ ଫରଗ୍ ଓ ତଳମୁହଁ କ୍ରମସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇ
ଚୋଙ୍ଗା,ଟୀପ ସରୁ ହୋଇଥାଏ) —Funuel for pouring oil into bottle.

ଫଣ୍ଡଲି—ପ୍ରଦେ.. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଫଣ୍ଡଲ (ଦେଖ)
Phandali (ଫଣ୍ଡଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) Phandal (See).

ଫନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ଫନ୍=କୂଟ କୌଶଳ; ଫନ୍=ଫାନ୍ଦ, ଜାଲ,
Phandā ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ; ଭୁଲ. ସ. ବନ୍ଧ) —୧ । ଅବଲମ୍ବନ; ଆଶ୍ରୟ—
ଫନ୍ଦ ଫଁଦା (ଫନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Refuge; shelter.
ମୋତ ଛଇଲାମଣି ସବୁ ଫନ୍ଦା । ଲଙ୍କ. ପ୍ରେମ ସ୍ୱୟାଳଖ ।
୨ । ଜୀବିକା—2. Livelihood.
୩ । ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ଉପାୟ, ବୃତ୍ତି—
3. Profession; means of living; occupation.

ରେ କଶୋଦା ! ଫନ୍ଦାଧନ ଭୂତ ମୋର ! ବଳଦେବ. କଶୋଦା ଚମ୍ପୂ. ଫ. ଗୀତ ।

୪ । ଉପାୟ—4. Means.

୫ । ଯୋଗାଡ଼; ଆୟୋଜନ—5. Preparation.

ହସପରୀ ଦୁର୍ଜର ମାସ୍ତକ ସଙ୍ଗରେ ମୋର ପରାଭବ ଏକା କଲେ ଫନ୍ଦା ।
ବଳଦେବ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । ଫିକର; କୌଶଳ—6. Artifice; tact.

୭ । ଜାଲ; ଫାନ୍ଦ—7. Snare; net.

୮ । କୂଟ ନୀତି—8. Policy; diplomacy.

କାହାର ନାହିଁ ଏଥେ କେହ ମାୟାଲ ଫନ୍ଦା ବନ୍ଧ, ଛନ ।
ପ୍ରାଣ. ନର୍ତ୍ତଣମହାନ୍ତ୍ର ।

୯ । ଶସ୍ୟ; ଫସଲ—9. Crop.

ଗୋରୁ ଛଡ଼ି ଦେଇ ଫନ୍ଦ, ଉଜାଡ଼ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୧୦ । ପସରା—10. Shop; an exhibition of the commodities in a shop.

ଘନ ଜଘନାର ଘନ ଜଘନ ବ କାମ ବଣିଜର ଫନ୍ଦା ।
ଭଗବାନ. ଯଯାତି ।

ବିଣ.—ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦ—Intert wined.

ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ବୁଦ୍ଧି ହାତକୁ ହାତ ଫନ୍ଦା !
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଫନ୍ଦା(ନ୍ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା—

Phandā(nde)ibā 1. To join together.

ଫାଁଦା ୨ । ନିୟୋଜିତ କରିବା—

ଫଁଦାନା 2. To engage.

୩ । ଫାନ୍ଦ କରି କଥା କହିବା; କଥାକୁ ଯୋଡ଼ିଯାଡ଼ିକରି ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ କରି କହିବା—3. To speak a matter in such a manner that it will be believed or it will seem probable.

୪ । ମନାଇବା—4 To make one agree to.

ଫେରି ବିଥନ୍ତ କଣ୍ଠ, ଏ ମଣି ହାର
ଫନ୍ଦାଇ ପାରିବ ବ କବ ମିଛର । ବଳଦେବ. ରତ୍ନାକର ଚମ୍ପୂ ।

୫ । ଭୁଲାଇବା—5. To inveigle.

ଫନ୍ଦାଇ ଜାନା ବଳଦେ କହୁ ଦନ୍ତେ ତୃଣ ଧରିବାର ଗଲ ।
ବଳଦେବ. କଶୋଦାଚମ୍ପୂ. ଫ. ଗୀତ ।

ଫନ୍ଦା ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ହି. ଫନ୍ଦା ଜାନା)

Phandā jibā (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) ରଜ୍ଜୁ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ଯିବା—

(ଫନ୍ଦା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To be tied with a rope.

ଫନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫନ୍)—୧ । କୌଶଳ—

Phandi 1. Strategy; contrivance; stratagem.

ଫନ୍ଦି **ଫାଁଦ** ୨ । ଜୀବିକା—2. Livelihood

୩ । ଚାତୁରୀ;—3. Cunning; machination.

୪ । ଫିକର; ଉପାୟ—4. Means; device.

୫ । ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି—5. Presence of mind.

୬ । ବାହାନା—6. Feigning; excuse; plea.

୭ । ପାଞ୍ଚ; ଉପାୟ; ଚାଲାକି— 7. Scheme; project.

ଫନ୍ଦି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୁଲାଇବା—

Phandi karibā 1. To beguile; to inveigle.

ଫନ୍ଦି କରା ୨ । କୌଶଳ କରିବା—

ଫାଁଦ କରନା 2. To employ strategy.

୩ । ଉପାୟ କରିବା—3. To employ means.

ଫନ୍ଦି କାଢ଼ିବା—ଦେ. ବି.—କୌଶଳ ବା ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା—

Phandi kārdhibā To think out an expedient.

ଫନ୍ଦୀ ବାହିର କରା **ଫନ୍ଦୀ ନିକାଳନା**

ଫନ୍ଦି ଫିକର—ବୈଦେ.ବି.(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାୟ—

Phandi phikara ଫନ୍ଦୀ ଫିକିର **ଫାଁଦପେଚ** Stratagem.

ଫନ୍ଦିବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯୋଗାଡ଼ିଆ—

Phandibāj 1. One who makes preparations to bring about a result.

ଫନ୍ଦୀବାଜ୍ **ଫଁଦବାର**

(ଫନ୍ଦାବାଜ୍, ଫନ୍ଦୀବାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫଳସିବାଜ୍; କୌଶଳୀ—2. Strategic; artful.

୩ । ଉପସ୍ଥିତବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ—3. Having presence of mind; resourceful.

୪ । ଯେ ଆପଣାର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରେ—4. One who takes to a suitable occupation.

ଫପଡ଼ ଦଲାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ.—(ଭୁଲ. ବଂ ଫୋପର ଦାଲାଲ=ବଲେପଣା ଲୋକ)—ବିଣ.—

Phaparda dalāla ୧ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନ ବୁଝି ବା ଜାହିଁରେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ ବହନ ନ କରି କେବଳ ମୁହଁରେ ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ କରି କଥା କହୁ ଥାଏ ବା ଉପଦେଶ ଦେଉ ଥାଏ; ବଚନସର୍ବସ୍ୱ—1. An irresponsible talker who gives advice gratis.

୨ । ଯେ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଅନ୍ୟର କାମ କରେ; ବଲେପଣା—2. Officious.

ଫପଡ଼ ଦଲାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଫପଡ଼ ଦଲାଲର କର୍ମ—

Phaparda dalāli The act of being on irresponsible talker; officiousness.

ଫପଣୀ—ଦେ. ବି.—ଫଣଫଣା (ଦେଖ)

Phapani Phanaphanā (See)

ଫପସା—ଦେ. ବିଣ. - (ସଂ. ଶ୍ୱାସ ଧାତୁ=ଫୁଲିବା)—୧ । ବଳରହିତ

Phapasā ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ—Corpulent and weak.

ଫୋପରା; ଫୋପସା ୨ । ପୋଲା (ମାଟି); ଯାହାଁରେ କୌଣସି

ଫୋପି ଦ୍ରବ୍ୟର ମାଇଲେ ତାହା ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଏ; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ—2. Porous (earth); hollow.

ଦେ. ବି.—(ସଂ.—ଫୁସ୍ ଫୁସ)—ଫୁସଫୁସ ଯନ୍ତ୍ର

ଫୋପରା ଫୋପସା **ଫେକଡା** Lungs.

ଫବେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଭୁଲ. ସଂ. ଶ୍ୱାସ ଧାତୁ=ଫୁଲିବା)—

Phabei hebā ମିଛ କଥା କହିବା; ପ୍ରକୃତ ବା ସତ୍ୟ କଥା ନ

ଫବେଇ କଥା କହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଜାଣି ଗପିବା—
ଫବେଇ ହୋଇ କଥା କହିବା } To talk of a thing which one does not know personally.

ଫମ୍ପ(ମ୍ପ)ଣିଆ—ଦେ. ବ—ଫଣପଣା (ଦେଖ)—Phanaphaṇiā
Phampa(mpha)ṇiā [ଫମ୍ପ(ମ୍ପ)ଣା—ଅନ୍ୟରୂପ] (See)

ଫମ୍ପା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଶ୍ରୀମ୍ପ ଧାତୁ=ଶ୍ରୀତ ହେବା)—
Phampā ୧ । ଖୋଲା; ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ; ଶୂନ୍ୟ—
ফাম্পা 1. Hollow; empty.
ফোকা, ফোকলা ୨ । ଫୁଲୁକା—2. Puffy.
ବ—ଶ୍ରୀତ; ଫୁଲା—Inflation; swelling.
(ଯଥା—ପେଟଫମ୍ପା)

ଫମ୍ପା(ମ୍ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫୁଲାଇବା; ଶ୍ରୀତ କରିବା—
Phampā(mpe)ibā 1. To inflate.
ফাঁপান ୨ । ଉଚ୍ଚରେ ପବନ ଭର୍ତ୍ତି କରାଇବା—
ফুলানা 2. To blow up a thing with wind.
୩ । ଫୁଲିବା—3. To swell; to be inflated.

ଫର୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୨ । ଫର୍ ଫର୍ (ଦେଖ)
Phar 1. Phar phar (See)
୨ । ଫରର୍ (ଦେଖ)—1. Pharr (See)

ଫର୍ବର୍ଓସି—ବୈଦେ. ବ. (ନାମ)—ମାହମୁଦ୍ ଗଜନୀଙ୍କର ସଭାକବି—
Phar-diosi The court poet of Mahamud of Ghazni.
ଫର୍ଦୁସୀ
ଫର୍ଦୋସୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜଣେ ମୁସଲମାନ କବି । ଏ ରାଜବଂଶାନୁଚରିତ ବା ସାହାନାମା ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ସାରିଲେ, ମାମୁଦ୍ ଏହାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷେ ଅସରଫି (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା) ଦେବେ ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଗ୍ରନ୍ଥ ଶେଷ ହେବା ପରେ ମାହମୁଦ୍ ଏହାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷେ ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା, ଯାଚିବାରୁ ଏ ତାହା ଫେରାଇ ଦେଲେ । ଫର୍ବର୍ଓସିଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ମାମୁଦ୍ ତାଙ୍କ ଝିଅଙ୍କୁ ଲକ୍ଷେ ଅସରଫି ଦେଲେ ।]

ଫର୍ ଫର୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ସ. ଫର୍ଫର୍; ଫା. ଫର୍ ଫର୍=ତ୍ୱରିତ)—୧ । ପତଳା ଲୁଗାଆଦିର ପବନରେ (ଫରଫର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ—1. Flapping sound
ফর্ ফর্ of thin things flowing in the air.
ফর্ ফর্ ପିଙ୍ଗଳ କେଶ ବେଶ ହୋଇ ଉଡ଼ିମରେ
ବରୁଣ୍ଡ ବେଗେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଫରଫରେ । ବୃଷ୍ଣପର୍ବ. ମହାଭାରତ କବି ।
୨ । ଅତିଶୟ; ଖୁବ୍‌ବେଶି—2. Very; much.
(ଯଥା—ଧୋବ ଫର୍ ଫର୍)
୩ । ଅତି ଚଞ୍ଚଳ; ତ୍ୱରିତ—3. Hastily.
୪ । ଅଧୀର ରୂପେ—4. Impatiently.

ଫର୍ର୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ିଯିବାର ଶବ୍ଦ—
Phar-r 1. The flapping sound of a bird flying in the air.
[ଦ୍ର—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦକୁ ଫର୍ର୍ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ଲୁଗା ଚିରିବାର ଶବ୍ଦ—2. The sound produced when a piece of cloth is torn up.

ଫର—ଦେ. ବ. (ସ. ଫଳକ)—ଢାଲ—Shield.
Phara ପ୍ରା. ଇତର (ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷ; ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଫଳ—Fruit.
ପ୍ରା. (ବସ୍ତୁତ) ବ—ଫଳ—Fruit.

ଫରକ—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଫର୍କ୍)—୧ । ଦୂରତ୍ୱ—
Pharaka 1. Distance; interval.
ফর্ক ୨ । ବିଭିନ୍ନତା; ପାର୍ଥକ୍ୟ; ପ୍ରଭେଦ—
ফর্ক 2. Difference; discrepancy.
(ଫର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—୧ । ବିଭିନ୍ନ—
1. Different; discrepant.
୨ । ଅଲଗା; ପୃଥକ୍—2. Separate; distinct.
୩ । ଦୂର—3. Distant.

ଫରକଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ପୃଥକ୍; ଆ. ଫର୍କ=ପୃଥକ୍)—
Pharakaṭā ୧ । ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଥିବା—
ଫର୍କଟା
ଫର୍କଟିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Separated; parted from each other.
ফর্কটিয়া ଫରକଟା ଗୋଡ଼େ ହୁଏ ପୁଣି ଠିଆ
ছিতরাহুআ; ফৈলাহুআ ଉଧାଳାଅ, ଦରବାର ।
୨ । ଦୁଇ ଶାଖା ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ପୃଥକ ହୋଇ ଯାଇଥିବା—
2. Divergent; with the two ends diverging from each other.

ଫରକଟା(ଟେ)ଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଫାଙ୍କଫାଙ୍କ
Pharakaṭā(ṭe)i chālibā କରି ଚାଲିବା—To straddle;
ফর্কটে চলা to walk by keeping the legs diverging
টাঁগ ফৈলাকর চলনা from each other.

ଫରକଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ଶାଖାକୁ ବିସ୍ତୃତ କରି
Pharakaṭā(ṭe)ibā ଅନ୍ୟୋନ୍ୟଠାରୁ ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ ପୃଥକ୍
[ଫର୍କଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] କରାଇବା—1. To cause to
ফর্কান diverge from one another.
ছিতরানা, ফৈলানা ୨ । ବିସ୍ତାର କରିବା; ମେଲା କରିବା—
2. To open; to spread open.
୩ । ଫାଙ୍କ ଫାଙ୍କ କରିବା—3. To separate.

ଫରକଟା ଗୋଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା
Pharakaṭā gorḍā ଫରକଟା ହୋଇଥାଏ—Having one's
(ଫର୍କଟା ଗୋଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) legs diverging from each other; bandy-legged.
(ଫରକଟା ଗୋଡ଼ୀ, ଫରକଟା ଗୋଡ଼େଇ, ଫରକଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ, ଫର୍କଟା ଗୋଡ଼ୀ, ଫର୍କଟା ଗୋଡ଼େଇ, ଫର୍କଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫରକା(କ୍କା)—ବୈଦେ. ବ. (ଆ)—କଢ଼େଇଙ୍କର ଚଉଡ଼ା ଅଥଚ ଉ;
Pharakā(kkā) ଯେଉଁ ଉପକରଣରେ ଛିଦ୍ରର ମୁଖକୁ ବଡ଼
ফরকা କରାଯାଏ—A boring instrument for
ফরক্কা widening the mouth of a hole.

ଫରକା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସରୁଆ ଭଅଁରରେ କରାଯାଇ ଥିବା ଛିଦ୍ରର ମୁହଁକୁ ଫରକା ଯନ୍ତ୍ର-ଦ୍ୱାରା ବଡ଼ଡ଼ା କରିଦେବା—To widen the mouth of a hole, so that the head of a screw will fit into it.

Pharakā pakā(ke)ibā

[ଦ୍ର—ଏପରି କଲେ ଉକ୍ତ ଛିଦ୍ରରେ ଅଣ୍ଟାଯିବା ପେଚକଣ୍ଟାର ଛଡ଼ କାଠର ପୃଷ୍ଠସଙ୍ଗେ ସମତଳ ହୋଇ ବସିଯାଏ ।]

ଫରକ୍କାବାଦ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଇଂରାଜ ଅଧିକାର ପୂର୍ବରୁ ଭାରତ ପ୍ରଚଳିତ ରୌପ୍ୟମୁଦ୍ରା—ଫରକ୍କାବାଦ ଟାକା **ଫରକ୍କାବାଦ୍ ରୁପୟା** Furukhabad rupee.

Pharakkābāda tankā

ଫରଚା— ଦେ. ବିଣ. [ସଂ. ପରିଷ୍କାର; ସଂ. ସ୍ପଷ୍ଟ; ପ୍ରା.ଫରସ୍ସ (ହି.ଶ.)]—

Pharachā

(ଫର୍ଚ୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧ । ବିସ୍ତୃତ; ପ୍ରଶସ୍ତ; ବଡ଼ଡ଼ା— 1. Broad; wide.

ଫରସା ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Fair.

ଫରଚ୍ଚା; ଫରଚା ୩ । ସ୍ପଷ୍ଟ—3. Clear; distinct.

ଅସ୍ତ୍ର କାଣିଲେ ସେ ହାତ ଯାହାର
ଫରଚ୍ଚରେ ନ ବୋଇଲେ ଜଣର । ଅରମନ୍ୟୁ. ବଦବୁଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

୪ । ନିର୍ମଳ; ପରିଷ୍କୃତ—4. Clean.

୫ । ସୁପ୍ରକାଶିତ—5. Manifest.

୬ । ଆଲୋକିତ—6. Lighted.

୭ । ସାବକାଶ—7. Spacious.

୮ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—8. Bright.

ବି—୧ । ପ୍ରକାଶ—1. Manifestation.

୨ । ଆଲୋକ—2. Light.

୩ । ରାତି ଯାହୁଯିବା ଅବସ୍ଥା—3. Daybreak.

୪ । ପରିଷ୍କୃତ ହେବା—4. Clearance.

୫ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—5. Brightness.

ଫରଚ୍ଚ(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିସ୍ତାର କରିବା—1. To spread.

Pharachā(che)ibā

ଫର୍କାନ ୨ । ମେଲା କରିବା—2. To unjoin; to open.

ଫୈଲାନା; ଫରଚାନା ୩ । ବଡ଼ଡ଼ା କରିବା—3. To widen.

ଫରଚ୍ଚ ହେବା—ଦେ. ବି—ଫସରଫାଟି ଯିବା; ସକାଳର ଆଲୁଅ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବା—Dawn; daybreak.

Pharachā hebā

ରାତିପୋହାନ **ପୌ ଫଟନା**

ଫରଦ୍‌ଓସବ୍‌ରିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ସ୍ୱର୍ଗ (ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମତରେ)—The heaven (of the Mahomedans).

Pharad-osab-rin

ଫରଦ—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ଫର୍ଦ୍—ଏକ ସଂଖ୍ୟା)—

Pharada

ଫର୍ଦ୍ ଫର୍ଦ } ଅନ୍ୟରୂପ

୧ । କାଗଜ ବା ଲୁଗାର ଏକ ଖଣ୍ଡ— 1. A piece or standard sheet of cloth or paper.

ଫର୍ଦ [ଦ୍ର—୨୫ ଫରଦ କାଗଜରେ ୧ ଦସ୍ତା ଓ ୨୦ ଦସ୍ତାରେ

ଫରଦ୍ ୧ ରମ୍ ହୁଏ, ଏତଖଣ୍ଡ ସାଲରୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଫରଦ ସାଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ତାଲିକା—2. List; inventory; catalogue.

ଏ ଦରବାରର ଅସଲ ଫରଦ
ଚଉଗୁପ୍ତ ପାଖ କରିଦେବ ରଦ । ରଘୁନାଥ. ଦରବାର ।

ଫରନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଫରନ୍ଦ (ଦେଖ)

Pharanda Paranda (See)

ଫର ଫନ୍ଦ—ଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଫନ୍ଦ୍, ଫନ୍—ଜାଲ)—୧ । ଉପାୟ—

Phara phanda 1. Means.

ଫନ୍ଦୀ ୨ । ଆଶ୍ରୟ—2. Shelter; refuge.

ଫରଫନ୍ଦ ୩ । ଜୀବିକା—3. Livelihood.

ଫରଫନ୍ଦା, ଫରଫନ୍ଦ
ଫରଫନ୍ଦ, ଫରଫନ୍ଦା
ଫରଫନ୍ଦ, ଫର୍ଫନ୍ଦ
ଫର୍ଫନ୍ଦା, ଫର୍ଫନ୍ଦ } ଅନ୍ୟରୂପ

୪ । ଦାଉଁପେଚ; ଛଳ; କପଟ— 4. Deceit.

୫ । କୌଶଳ—5 Stratagem

ଫର ଫର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ଭୁଲ. ସଂ. ସ୍ଫଟ୍ ଫରଫରାୟତେ)—

Phara phara

ଫର ଫର ୧ । ଫର୍ ଫର୍ (ଦେଖ) 1. Phar phar (See)

ଫରଫର ୨ । ସାମାନ୍ୟ ବୃଷ୍ଟି ପତନର ଶବ୍ଦ—

(ଫର୍ଫର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Sound of a light shower of rain.

ମେଘଧ୍ୱନି ଝର ଝର ଫର ଫର କରୁଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଛମଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବିଣ—୧ । ଅହଙ୍କାରରେ ଫୀତ; ଯେ ନିଜର ବଡ଼ମା ଦେଖାଇ ହୁଏ—1. Swollen with pride.

୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଗର୍ବସହକାରେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା— 2. Moving to and fro with pride; strutting.

ସର୍ବଗରଙ୍କର ଝଣ୍ଟା ବଙ୍କର
ବୋଲ ବେହ ହେଉଛନ୍ତି ଫରଫର । ରଘୁନାଥ. ଦରବାର ।

ଫର ଫରା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ସାମାନ୍ୟ ବର୍ଷା; ଲିଫି ଲିଫି—

Phara pharā A light shower; drizzle.

ଗୁଁଡ଼ିଗୁଁଡ଼ି ବୃଷ୍ଟି ଅଠ ଦୁମ୍ବାଣି ଖୋଳ ଅସରି

ଫୁଆର ପଡନା କରଣ୍ଡ ଫରଫରା ତରଷଠି ବୁଣାଇବ
ତେବେ ଯାଇ ତଷାର ପେଟ ହୁଏ ପୂରା । କୃଷିକରନ୍ଦ ।

ଫର ଫରିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଫର୍ଫର=ଚପଳ)—୧ । ଫାଜିଲ୍—

Phara phariā 1. Light-hearted; braggart.

(ଫରଫରା, ଫରଫରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚପଳ,—

(ଫରଫରା, ଫର୍ଫରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Hasty; restless.

ଫରଫରେ ୩ । ଖୁବ୍ ପତଳା; ଝିଲ୍‌ମିଲ୍— 3. Very thin; of delicate texture.

ଫରଫରାତା ହୁଆ

ଫର(ରେ)ବ୍—ବୈଦେ. ବି.—(କଚରିଆ) (ଫା. ଫରେବ୍)—ଛଳ; କପଟ—Deceit.

Phara(re)b **ଫରେବ** **ଫରେବ**

ଫର(ରେ)ବ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ.(କଚରିଆ)—(ଫା.)(ଫରେବ୍‌ବାଜ୍)—୧ । ପ୍ରତାରକ—1. Cheating, deceitful; fraudulent.

Phara re)b-bāj

ଫରେବବାଜ **ଫରେବବାଜ**

(ଫରେବ୍‌ବାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫନ୍ଦବାଜ୍—2. Artful.

ଫର(ରେ)ବି—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଟରଥ) (ଆ. ଫରେବୀ)—
Phara(re)bi ୧ । ପ୍ରତାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Deceitful.
ଫରବ, ଫରେବ, ଫରେବୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଠକାକରାପୂର୍ଣ୍ଣ—
2. Fraudulent.
ବି.—୧ । ଠକାକରା—1. Fraud.
ଫରେବୀ ୨ । ଠକାମି; ପ୍ରତାରଣା—
ଫରେବୀ 2. Deceit; trick; cheating.

ଫର(ରେ)ବି କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଟରଥ)—ଠକାକରା କରିବା—
Phara(re)bi kārdhibā To defraud; to act fraudulently.
ଫରେବୀ କରା **ଫରେବୀ ନିକାଳନା**

ଫରମା—ବୈଦେ. ବି.—ଫର୍ମା (ଦେଖ)
Pharamā Pharmā (See)

ଫରମାନ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. ଫରମାନ୍; ଭୁଲ. ସଂ. ପ୍ରମାଣପତ୍ର)—
Pharamān ୧ । ପରୁଆନା; ରାଜକୀୟ ଆଦେଶ ପତ୍ର—
ଫରମାନ 1. King's order; royal mandate.
ଫରମାନ ୨ । ଛମ୍ବ ଚିଠାଠି; ସନନ୍ଦ—
2. Sanad; firman.

ଫରମାନ୍ ବରଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା.)—୧ । ଆଜ୍ଞାନୁଗତ (ଭୃତ୍ୟ)
Pharaman-baradār 1. Subservient; obedient.
(ଫରମା ବରଦାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଳନକାରୀ-
ଫରମାନ୍ ବରଦାରୀ, ଫରମା ବରଦାରୀ } —ବି 2. Carrying out the master's orders.

ଫରମାସ(ସି)—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. ଫରମାଇସ୍)—୧ । ଆଦେଶ; ବରାଦ—1. Order.
Pharamāsa(si)
ଫରମାଇସ(ସି), ଫରମାଏସ(ସି), ଫର୍ମାସ(ସି) } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି କରିବା ବା ଯୋଗାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆଦେଶ—2. Special order for the supply of a thing.
ଫରମାସ
ଫରମାଇଶ ଚେତ-ଏ ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରୀମୁଖଙ୍କ ପରଦରକୁଡ଼ା ଫରମାସ ।
ବଦ୍ୟମୂର୍ଦ୍ଧ୍ୟ. ବିଶୋଷ ଚମ୍ପୂ ୫. ଗୀତ ।

ଫରମାସୀ ବିଣ.—(ଫା. ଫରମାଇଶୀ)—୧ । ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ
ଫରମାଇଶୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ଯୋଗା ହୋଇଥିବା—1. Specially made or supplied to order.
୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ଫରମାସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବରାଦ କରିବା; କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ
Pharamāsa karibā ପାଇଁ ବିଶେଷ ଆଦେଶ ଦେବା—
ଫରମାସ କରା **ଫରମାନା** 1. To order a special thing.
ଫରମାସିବା, ଫରମାସ ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବିବେଚନା କରିବା; ବିଚାର କରିବା—2. To consider.

ରେ ବିଶୋଷ । ଫରମାସ ମନେ ମନେ ।
ବଦ୍ୟମୂର୍ଦ୍ଧ୍ୟ. ବିଶୋଷ ଚମ୍ପୂ ୫. ଗୀତ ।

୩ । ଆଦେଶ କରିବା—3. To order.

ଫରମାସ ମୁତାବକ—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ଫା. ଫରମାଇଶ୍ + ମୋତାବିକ୍)—ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ-
Pharamāsa mutābaka To order; as per order.
ଫରମାଇସ ମୋତାବିକ୍ ଫରମାସ ମାଫିକ(କେ), ଫରମାସକୁ ଗୃହି } —ଅନ୍ୟରୂପ

ଫରଲ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଧାତୁ ଧାଲୁ)—ବିସ୍ତୃତ—
Pharala Spreading; wide.

ମଦକ ମଦ ବରଧନ କଚ, ସବଳ ଫରଲ ଉରଜଭର—ଉଷ୍ଣ. ଷ୍ଟେମସ୍ତୁଖାନଧ ।

ଫରଲଙ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫର୍ଲଙ୍)—ଇଂରାଜୀ ଦୂରତ୍ୱ ପରିମାଣ
Pharalang ବିଶେଷ; ମାଇଲର ଆଠ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ; ୨୨୦
ଫର୍ଲଙ୍ଗ **ଫରଲାଂଗ** (ଫର୍ଲଙ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗଜ—Furlong.

ଫରଲୋ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ଫର୍ଲୋ)—ଫର୍ଲୋ (ଦେଖ)—
Pharalo Pharlo (See).

ଫରସ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ପରିଷ୍କାର)—ନିର୍ମଳ—Clean.
Pharasa ବରଦାରୁ ଅବରଷ ଚିତ୍ତ ଫରସ । ଭଙ୍ଗ ।
ବୈଦେ.ବି.(ଫା. ଓ ଆ. ଫର୍ଶ୍)—ବଇଠକଖାନାର ଚଟାଣରେ
ଫରସ ପଡ଼ିଥିବା ସତରଞ୍ଜ ବା ଗାଲିଚା ଆଦି ଉପରେ ବିଛାଯାଇଥିବା
ଫରସ ବଡ଼ ଚାଦର—Floor-cloth.
(ଫର୍ଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫରସା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ପରଶୁ; ଭୁଲ. ଲୁ. ଫରସା)—
Pharasā ଫାରସା (ଦେଖ)—Phārasā (See).

ଫରସି—ବୈଦେ. ବି—(ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)(ଫା. ଫରଶୀ)—ମେଡାଲ୍, ହୁକା ଓ
Pharasi ଅଳଙ୍କାରରେ ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ନଳୀ ଆଦି ଝୁଲା ଯାଇ
ଫର୍ସୀ ଥାଏ—The part of a medal, smoking pipe
ଫରସୀ or ornament to which another portion is soldered.

ଫରାକ—ଦେ. ବି—(ଭୁଲ. ଫା. ଫରାମୋଶ୍=ବିସ୍ମୃତ)—ବିସ୍ମରଣ—
Pharāka Forgetting.
ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ଫ୍ରକ୍) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଓ ଶିଶୁଙ୍କ ପରିଧେୟ ଢିଲା
ଫ୍ରକ୍;ଫରାକ୍ **ଫରାକ** ଲୁଗା—Frock.

ଫରାକତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଆ. ଫରାଖ୍=ବିସ୍ତୃତ)—୧ । ବିସ୍ତୃତ—
Pharākat(ti) 1. Wide; extensive.
[ଫରାଖତ୍(ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ନିର୍ମଳ—2. Clear.
ଫରାକତ୍ ୩ । ସାବକାଶ—3. Spacious.
ଫରାକତ୍ ୪ । ପୃଥକ୍ କୃତ—4. Separated.
୫ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ; ଖୋଲା—5. Open.
୬ । ସମତଳ—6. Plain.
୭ । ଚଉଡ଼ା—7. Broad.
ବି (ଆ. ଫରାଖତ)—୧ । ମୁକ୍ତି—1. Relief; release.
ଫରାକତ୍ ୨ । ଅବସର; ଅବକାଶ—2. Leisure.
ଫରାଖତି ୩ । ଛୁଟି—3. Leave; vacation.
୪ । ପୃଥକତ୍ୱ; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା—
4. Distinctness; separateness.

ଫରାକତ(ତି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଫାରାଖତ୍; ଆ. ଫାରାଗ୍‌ଖତ୍=
Pharākata (ti) ମୁକ୍ତିପତ୍ର)—୧ । ମୁକ୍ତିପତ୍ର—1. Deed of release.
ଫରାଖତ(ତି) } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫାରକ(ଖ)ତ(ତି)
ଫାରଖତ ୨ । ବିଶୋଧନ ପାତ୍ରତି—
2. A receipt in full satisfaction or discharge.
ଫାରଖତୀ ୩ । ଖୋଲା ବା ମୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—3. Open space.
୪ । ସ୍ୱୀକାର ପତ୍ର—
4. Deed of acknowledgement.
୫ । ଛାଡ଼ ପତ୍ର—5. A deed of divorce.

ଫରାକତି—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା. ଫାରାଗ୍)—୧ । ମୁକ୍ତ—
Pharākati 1. Released.
ଫରାକତିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫରାଖତି
ଫରାଖତିଆ
୨ । (ଫା. ଫରାଖ୍) ଖୋଲା; ଉନ୍ମୁକ୍ତ—
2. Opened; open.
୩ । (ଆ. ଫାରାଗ୍‌ଖତୀ) ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦିଆ
ଫରାକତ୍ ଯାଇଥିବା—3. Divorced.
ଫରାଖତ ୪ । (ଆ. ଫରାଖ୍) ସ୍ଥାନ ବିଶିଷ୍ଟ; ଆୟତ—
4. Spacious.

ଫରାର୍(ରି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଟରିଆ) (ଆ. ଫରାର୍)—ପଳାତକ;
Pharār(ri) ଫେରାର—Fugitive; absconding.
ଫୋରାର **फरार**

ଫରାସ—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଆ. ଫରଶ=ବିଛଣା) ଭୂଇଁରେ ବିଛାଯିବା
Pharāsa ବଡ଼ ଆସନ; ସତରଞ୍ଚ—1. A floor-mat.
ଫରାସ ୨ । (ଆ. ଫରାସ୍) ଗୃହର ନୀଚ କର୍ମ କରିବା ଚାକର—
फरास 2. Menial servant.
୩ । (ଫା. ଫରାସୀସ୍; ଇଂ. ଫ୍ରାନ୍ସ୍) ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶ—3. France.

ଫରାସୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଫ୍ରାନ୍ସ=ଦେଶବିଶେଷ; ଫା. ଫରାସୀସ୍
Pharāsī =ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶ)—ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶୀୟ—
ଫରାସୀ **फरासीसी** (ଫରାସିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) French.

ଫରାସିସ୍ ଶବ୍ଦର ମିରକେଇ । ରଘୁନାଥ ବିବେକୀ ।

ବୈଦେ. ବି.—୧ । ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶ—1. France.
୨ । ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Frenchman.

ଫରାସୀ ଡଙ୍ଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫ୍ରାନ୍ସ. ଭୁଲ. ଫା. ଫରାସୀସ୍)—
Pharāsī dangā ୧ । ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶର ଅଧିକୃତ ରାଜ୍ୟ—
फरासडाङ्गा 1. French territory; French possession.
फरासडिङ्गा
ଫରାସ (ଡି, ଡା,ଡ,ଡେ)ଙ୍ଗା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫରାସୀ (ଡା,ଡ,ଡେ)ଙ୍ଗା
୨ । (ନାମ) କଲିକତାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଫ୍ରାନ୍ସ-ଅଧିକୃତ ଗଙ୍ଗା ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ନଗର; ଚନ୍ଦନ ନଗର—
2. Chandernagore (a French town near Calcutta).
୩ । ବାଲେଶ୍ୱର ସହରରେ ଥିବା ଫରାସୀ ଅଧିକୃତ ଏକ ସ୍ଥାନ—
3. Name of a small area in the town of Balasore, which is in possession of the French.
୪ । ଫରାସୀଡଙ୍ଗା (କଲିକତା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଚନ୍ଦନ ନଗର)ରେ ବୁଣା ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ଲୁଗା—
4. A kind of fine cloth woven in Chandernagore.

ଫରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଫଳକ; ଭୁଲ. ଆ. ଫରିକ୍=ସୈନ୍ୟ; ସେନା-
Phari ଦଳ)—୧ । ଫଡ଼ି (ଦେଖ)—1. Phardi (See)
୨ । ଚମ ଆଢ଼ଣି; ଢାଲ—2. Shield.

କାମ ଧନୁ ନିଚମ୍ବ ଫରି ମଧ୍ୟେ ରଖି ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ଚରକିର ବ୍ୟବହୃତ ନଟେଇର ମଝି ବାଉଁଶ ଦଣ୍ଡକୁ ଧରିବା ଲାଗି ରହିଥିବା ଛିଦ୍ର—3. A wooden cross. which holds up the stick of a spindle.

ଫରିଆଦ(ଦି)—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି.—ଫେରାଦ ୧ (ଦେଖ)—
Phariāda(di) Pherāda 1. (See)

ପୃଥ୍ୱୀଦେବ କବିଲେ ରାସ୍ତାଗୁରୁ ବୋଲେ କରୁ ଫରିଆଦ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫରିକ—ଦେ. ବି —ଫରିକାର ୧ (ଦେଖ)
Pharika Pharikāra 1 (See)

ଫରି କଚ୍ଛ—ଦେ. ବି.—ପାଇକଛ; ଫରି ଖେଳିବା ବେଳେ ଲୁଗାର
Phari kachhā ଓହଳ ଥିବା ଫେରକୁ କଛ ଆଡ଼େ ଖୋସି ପିନ୍ଧିବା—A mode of tucking up the front end of the loin cloth towards the back (like sword-players.)

ଫରିକନା—ଦେ. ବି.—ଖଡ୍ଗ ପରି ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Pharikanā A sword-like weapon.
(ଫର୍କନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫରିକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଫରିକାର (ଦେଖ)
Pharikā Pharikāra (See)

ଫରିକାର—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫରିକ୍=ସୈନ୍ୟ)—୧ । ଢାଲ ଓ ଖଣ୍ଡା
Pharikāra ଧରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Swordsman; a person
ଫରିକାର, ଫରିକାଲ armed with sword and shield.
सिपाही ଫରିକାର ଲୋକେ ଧରିଣ ଶସ୍ତ୍ରମାନ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ସେନା; ସୈନ୍ୟ ଦଳ—
2. Army; a body of soldiers.
୩ । ଫଡ଼ିକାର (ଦେଖ)—3. Phardikāra (See)

ଫରି ଖେଳ—ଦେ. ବି.—ଖଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଖେଳ—
Phari khela Sword-play.

ଫରି ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଖେଳିବା—
Phari khelibā To play with swords.

ଫରି ମାନ—ଦେ. ବି.—ଖଣ୍ଡାର ଖୋଳ ବା ଖାପ—
Phari māna Scabbard; sheath of a sword.

ପାଇକେ ଫରିମାନ ଅଣ୍ଡରେ କରିଡ଼ିଲେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହ. ମହାଭାରତ ଅବ ।

ଫରିସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ମୁସଲମାନ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ
Pharistā କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଈଶ୍ୱର ପ୍ରେରିତ ଦୂତ—
ফরিস্তা A Divine messenger; angel (of the
ফরিশতা Mahamedans.)

ଫରୁଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ପୁଟକ; ପରୁବକ = ଗୁଆର ଡିବା)—୧ । କାଠ
Pharuā ବା ଧାତୁର ଦୁଇଫାଳଯୁକ୍ତ ଗୋଲ ପାତ୍ର; ଡିବା—
কৌটা 1. A gallipot; a small circular box
কটুয়া, কটোরদান with removeable lid.

ଫରୁଆରେ ପରି ଉଦ୍ଦେକରେ ଉଡ଼ି ଚଳ ସେ ଗାଳମଟିକି ।
ବଚସୁର୍ଯ୍ୟ. ବଗୋଦ୍ଧତ୍ତ୍ୱ. ଫ. ଗୀତ ।

୨ । ଗାତ—2. Hole.
୩ । ଗେବ—3. Wooden pin; peg.
୪ । ଗୋଲମୁଣ୍ଡୀ କଣ୍ଟା; ଛତ୍ରବାଲା କଣ୍ଟା—
4. A nail with an umbrella-like top.

କବାଟରେ ଫରୁଆ ହୋଇଛି ପାଣି ଛାଡ଼ ।
ଶ୍ରୀ. ଚନ୍ଦ୍ରକରପଣ ଗୀତା ।

ଫରେବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଫରବ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phareb (etc) Pharab etc. (See)

ଫରେଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ବଣ; ଜଙ୍ଗଲ—
Pharesht 1. Forest.
ফরেষ্ট ফরেষ্ট ୨ । ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ—2. Protected forest.

ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ୍(ର୍ଡ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲ ଜଗିବା ପାଇଁ
Pharesht gārd(rd) ନିଯୁକ୍ତ ପିଆଦା; ଜଙ୍ଗଲ ଜଗୁଆଳ—
ফরেষ্টগার্ড ফরেষ্টগার্ড Forest guard.

ଫରେଷ୍ଟ ନାକାଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଫରେଷ୍ଟଗାର୍ଡ଼ ବା
Pharesht nākāghara ଜଙ୍ଗଲର ଜଗୁଆଳମାନେ ରହିବା-
ବସାଘର (ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନେ ଜଙ୍ଗଲରୁ ମାଲ ନେବା
ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଠାରୁ ଶୁଳ୍କ ଆଦାୟ କରନ୍ତି)—The room
where the forest guards keep watch and
realise tolls for forest produce.

(ଯଥା—ସଦର ତହସିଲଦାର ଓଡ଼ିଗାଁ ଅସଲ ସ୍ଥାନରେ ଫରେଷ୍ଟ
ନାକାଘର ରହିବାର ସ୍ଥିର ହୋଇଅଛି—ଦୈନିକଆଶା)

ଫରେଷ୍ଟ ରେଞ୍ଜର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲର ତଦାରକି
Pharesht renjar ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—Forest-ranger.
ফরেষ্টরেঞ্জর ফরেষ্টরেঞ্জার

ଫରେଷ୍ଟ(ଷ୍ଟା)ର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ
Pharesh̤ta(sh̤tā)r ବା ଉଚ୍ଚପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—Forester.
ফরেষ্টার ফরেষ্টার

ଫର୍ଜ୍—ବୈଦେ. (ଆ) ବି—୧ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—
Pharj ফর্জ ফর্জ 1. Duty.
୨ । ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ—2. Responsibility.
୩ । କଳ୍ପନା—3. Imagination.

ଫର୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦା)ଲିଅ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ସଂ—ଯେଉଁ ଲୋକ
Pharda(rdā)liā ଗୋଟାଏ କଥାକୁ ବୁହାଇ ବୁହାଇ ବାରମ୍ବାର
[ଫର୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦା)ଲେଇ—ଶ୍ରୀ] କହି ଲାଗେ—A person who
repeats a matter several times.

ଫର୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦା)ଲି ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଗୋଟାଏ କଥାକୁ ବହୁ-
Pharda(rdā)li hebā ବାର ଗୋଟି ବା ଜଣେଇବର କହିବା—
To repeat a thing several times.

ଫର୍ଫର(ରା)—ସଂ. ବିଣ—(ଫୁର୍ ଧାତୁ = ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଅ;
Pharphara(rā) ବିଯାଉନ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—
Restless; hasty; very brisk.

ଫର୍ଫରିକ—ସଂ. ବି (ଫୁର୍ ଧାତୁ + ଣକ୍ଷାର୍ଥେ. ଣକ)—
Pharpharīka ୧ । ଚପେଟ; ଚାପୁଡ଼ା—1. Slap.
୨ । ଗଛର ନୂତନ କୋମଳ ପତ୍ର—
2. New tender leaves.
୩ । ମିଷ୍ଟତା—3. Sweetness.
୪ । ମୃଦୁତା—3, Mildness.

ଫର୍ଫରିକା—ସଂ. ବି. (ଫର୍ଫରିକ + ଆ)—୧ । ପାଦୁକା—
Pharpharikā 1. Shoes;
୨ । ଚଟ୍ଟ ଯୋତା—2 Slippers.

ଫର୍ଫସା କୁଡ଼ାଏର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଟିହଣା କୁଡ଼ାଳି; କାଙ୍କ-
Pharphasā kurdāer An axe to cut earth.

ଫର୍ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ଲେଖାଯିବା ପାଇଁ ଘର
Pharm କଟା ଯାଇଥିବା କାଗଜ; ଫାରମ—
ফর্ম ফারম Form; tabulated form.

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି—ସ୍କୁଲର ଶ୍ରେଣୀ ବା କ୍ଲାସ୍—
Class in a school.

ଫର୍ମା—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫ୍ରେମ୍; ଫର୍ମ୍)—୧ । ଛାଞ୍ଚ—
Pharmā 1. A mould.
୨ । (ଇଂ. ଫ୍ରେମ୍) ଛବିର ଚାରିପାଖେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା କାଠର
ଖଣ୍ଡ—2, The frame set round a picture.
୩ । (ଛପାଖାନା) ଛପା ହେବା ପାଇଁ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷରର ଛାଞ୍ଚ—
3. A form in printing.

ଫର୍ଲଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଦୂରତ୍ୱ ପରିମାଣ; ଏକ ମାଇଲର ଅଷ୍ଟମାଂଶ;
Pharlang ୨୨୦ ଗଜ—One eighth of a mile.
ফর্লঙ্গ ফর্লঙ্গ

ଫର୍ଲୋ—ବୈଦେ. ବି—ବହୁଦିନ ଚାକିରି କରିବା ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ
Pharlo ଅଧା ବେତନରେ ମିଳିବା ଦୀର୍ଘ ଛୁଟି—Furlough.
ফর্লো ফর্লো

ଫଳ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଫଳିବା—
Phal (root) I. To bear fruit.
୨ । ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା—2. To be accomplished.
୩ । ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା—3. To fructify; to fertilise.
୪ । ଗମନ କରିବା—4. To go.
୫ । ଭେଦ କରିବା—5. To pierce.
୬ । ବିଭକ୍ତ କରିବା—6. To divide.

ଫଲ୍ଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ପଲାଶ)—ପଲାଶ; କିଂଶୁକ—
Phal-shā Butea Frondosa (tree).

ଫଲ୍‌ହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଳ; ଧାନ ଆଦି ଗଛର ଗୃହ— Phal-hā Seedling.

ଫଳ—ସଂ. ବି—(ଫଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବୃକ୍ଷଲତାଦିରୁ ଜାତ Phala ଶସ୍ୟ ବା ବୀଜ ବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ—1. Fruit.

[ଦ୍ର—ଗଛ ଆଦିରେ ପ୍ରଥମେ ଫୁଲ ଧରେ ଓ ପରେ ତହିଁରୁ ଫଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବୀଜ ଓ ବୀଜକୋଷକୁ ଫଳ ବୋଲାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଲୋକବ୍ୟବହାରରେ ଫଳରେ ଥିବା ମଞ୍ଜିକୁ ବୀଜ ଓ ଧାନ, ଗହମ ଆଦିକୁ ଶସ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । କୌଣସି କୌଣସି ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବୀଜ ଥାଏ; କୌଣସି କୌଣସି ଫଳରେ ଏକାଧିକ ବୀଜ ଥାଏ ଓ ଛୁଇଁ ଆଦିରେ ବହୁ ବୀଜ ଥାଏ ।]

୨ । ସନ୍ତାନ—2. Offspring.

୩ । କୌଣସି କ୍ରିୟାର ପରିଣାମ; ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁ—3. Result; consequence; effect.

୪ । ଫସଲ—4. Crop.

୫ । ଲାଭ—5. Gain; acquisition; benefit.

୬ । ନିଷ୍ପତ୍ତି—6. Settlement.

୭ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି—7. Fulfilment; accomplishment.

୮ । ସମ୍ପତ୍ତି; ଧନ—8. Riches.

୯ । ଉନ୍ନତି; ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି—9. Affluence; blessing; prosperity.

୧୦ । ପ୍ରୟୋଜନ; ବ୍ୟବହାର—10. Necessity; utility; use.

୧୧ । ସୁଖ—11. Happiness.

୧୨ । ଉତ୍ତର—12. Answer; reply.

୧୩ । ପୁରସ୍କାର—13. Reward; recompense.

୧୪ । ଢାଲ—14. Shield.

୧୫ । ଫଳକ; ତକ୍ତା; ପଟା—15. Plate; plank.

୧୬ । ଖଣ୍ଡା, ଛୁରୀଆଦି ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ଫଳା ବା ପାତିଆ—16. Blade of a weapon.

୧୭ । ବାଣାଗ୍ର; ଶରାଗ୍ର ଲୌହ—17. The head of an arrow; dart; barb.

୧୮ । ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା; ଫାଳ—18. Ploughshare.

୧୯ । ତ୍ରିଫଳା; ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା—19. The three myrobalans.

୨୦ । ଜାଇଫଳ—20. Nutmeg.

୨୧ । ଗଣିତ ସମସ୍ୟାର ମୀମାଂସା—21. The solution or result of a mathematical problem or calculation.

(ଯଥା—୧ । ଯୋଗଫଳ—1. Sum; total. ୨ । ବିୟୋଗ-ଫଳ—2. Difference. ୩ । ଗୁଣଫଳ—3. Product. ୪ । ଭାଗଫଳ—4. Quotient.)

୨୨ । ଋତୁ; ଆବର୍ତ୍ତ—22. Menses.

୨୩ । ଦାନ—23. Gift; present.

୨୪ । କ୍ଷେତ୍ରଫଳ—24. Area.

୨୫ । (ବୀଜ ଗଣିତ) ସମୀକରଣ—25. Equation.

୨୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହର ସମୀକରଣ—26. (Astrology) The equation of a planet.

୨୭ । ମୁଷ; ଅଣ୍ଡକୋଷ—27. Testicle; scrotum.

୨୮ । ଆବୁ; ଦେହଉପରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମାଂସଖଣ୍ଡ—28. Tumour.

୨୯ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦଣ୍ଡ ବା ପୁରସ୍କାର—29. The reward or punishment for an action.

୩୦ । କଙ୍କାଳ (ହି. ଶ.)—30. Skeleton.

୩୧ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥିତି ବା ଯୋଗର ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଆଦି ପରିଣାମ—31. (Astrology) The effect (good or bad) of certain conjunction or position of planets.

୩୨ । ପଶାକାଠିରେ ଅଙ୍କିତ ବିନ୍ଦୁ ବା ଚିହ୍ନ (ହି. ଶ.)—32. The points drawn on a die.

୩୩ । ପ୍ରତିଫଳ; ପ୍ରତୀକାର (ହି. ଶ.)—33. Requital; retribution; remedy.

୩୪ । ପ୍ରଭାବ (ହି. ଶ.)—34. Influence.

୩୫ । (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର) ସଂସାରରେ ଶୁଭକର୍ମର ପରିଣାମ (ଯଥା—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷ) (ହି. ଶ.)—35. (Philosophy) The fourfold result of one's good actions in the world; summum bonum of human existence.

୩୬ । ପୂର୍ବଜନ୍ମକୃତ କର୍ମର ଇହଜନ୍ମରେ ଅନୁଭୂତ ସୁଖଦୁଃଖାଦି (ହି. ଶ.)—36. The result of one's acts in a previous existence.

୩୭ । (ବୈଦ୍ୟକ) କକ୍କୋଲ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ) 37. Kakkola (See)

୩୮ । ମୂଳଧନ ଖଟାଇବାଦ୍ୱାରା ମିଳିବା ଲାଭ ବା ସୁଦ—38. Profit or interest on capital (Apte).

୩୯ । ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—39. Progeny (Apte).

୪୦ । ତ୍ରୈରାଶିକରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂଖ୍ୟା—40. The second term in a rule of three sum (Apte).

୪୧ । କୁଟଜ; ପିଢାକୋରୁଆ (ହି. ଶ.)—41. Wrightea Antedysenterica (creeper).

ଦେ. ବି—୧ । ଭାଗ୍ୟ—1. Good luck.

କର୍ମ ଅବଳକୁ ବୁଝୁନା ଫଳକୁ
ବଂଶ ନୃପତି ବଳକୁ ଗଲେ । ସାଳକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ପୁଣ୍ୟ—2. Religious merit.

ଏମନ୍ତ ଦ୍ୱିଜଙ୍କୁ କନକ ଶୃଙ୍ଗୀ ଗାଈ
ଶତେଇ ଦେଲେ ସେଇ ଫଳଟି ନୁଅଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ଫଳକ—ସଂ. ବି. (ଫଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଢାଲ—Phalaka 1. Shield.

୨ । ପଟ୍ଟା—2. Plate; plank; tablet.
୩ । ଅସ୍ତ୍ରର ପତ୍ର; ଫଳା—3. Blade of weapon.
୪ । କପାଳର ଅସ୍ଥି—4. Brow-bone.
୫ । ଧୋବା ଗଣ୍ଡି; ଯେଉଁ ପଟ୍ଟାରେ ଧୋବା ଲୁଗା କାଚେ—
5. Washerman's plank.
୬ । ନାଗ କେଶର—6. Mesua Ferra.
୭ । କରତଳ (ହି. ଶ.)—7. Palm of the hand.
୮ । ଚାଦର (ହି. ଶ.)—8. Sheet.
୯ । ଫଳ—9. Fruit.
୧୦ । ଖଟର ପୃଷ୍ଠ (ଯହିଁ ଉପରେ ଲୋକେ ଶୁଅନ୍ତି) (ହି. ଶ.)—
10. The back or ridge of a bedstead.
୧୧ । ମେଜ; ଟେବଲ (ହି. ଶ.)—11. Table.

ବହିରେ ଶାଗୀ ଫଳକ ଥାସ ଯୋଗ୍ୟ ଅଟ୍ଟ ପ୍ରତିପାଳନକୁ ।
ଉଃ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଫଳ କଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଫଳ + କଣ୍ଟକ)—୧ । ପଣସ (ହି.ଶ.)
Phala kanṭaka 1. Jack fruit.
୨ । ଶ୍ୱେତ ପାପଡ଼ା; ଘର ପୋଡ଼ିଆ (ହି. ଶ.)—
2. Oldenlandia Biflora (plant).

ଫଳ କଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫଳ+କଥା)—୧ । ପ୍ରକୃତ ବିଷୟ—
Phala kathā 1. Actual fact.
ଫଳ କଥା ବାତ ଫଳ କଥା ଏବଂ ଜାଣିଅଛ । ଜଗାଇଥ. ଚବେଣ୍ଟା ।
୨ । ଶେଷ ଫଳ—2. The result.

ଫଳ କନ୍ଦଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ବି. (ସମାନର ଶବ୍ଦ)—ଫଳମୂଳ—
Phala kandala Fruits and roots.

ଫଳ କର—ଦେ. ବି—ଗଛର ଫଳ ଭୋଗ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଗଛର
Phala kara ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ଦେବା ଖଣ୍ଡଣା—Rent paid for
ଫଳକର the enjoyment of the fruits of a tree to
ଫଳକର the owner of the tree.

ଫଳ କାମ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଫଳ + କମ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ କାମି ଧାତୁ+
Phala kāma କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିହିତ କର୍ମର ଫଳ କାମନାଯୁକ୍ତ;
(ଫଳକାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫଳ ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଫଳକାମା—ସ୍ତ୍ରୀ) Desirous of the fruit of one's action.

ଫଳ କାମନା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+କାମନା)—କୌଣସି
Phala kāmanā କୃତକାର୍ଯ୍ୟର ଫଳ ପାଇବାର ଆଶା—
The hankering after the result of one's
(ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷା— ଅନ୍ୟରୂପ) action.

ଫଳକୀ—ସଂ. ବି (ଫଳକ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ, ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଫଳ ମାଛ
Phalakī A kind of flat fresh water fish.
ସଂ. ବିଶ ପୁଂ—ଢାଲୀ; ଯେ ଢାଲ ଧରିଥାଏ—
(ଫଳକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Armed with a shield.

ଫଳ କେଶର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଫଳ+କେଶର)—ନଡ଼ିଆ ଗଛ
Phala keśara (ଶ୍ରୀନେତ୍ର)—The cocoanut tree.

ଫଳ କୋଷ—ସଂ. ବି—ଅଣ୍ଡକୋଷ—
Phala kosha Testicle.

ଫଳଗୁ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଫଲ୍ଗୁ (ଦେଖ)
Phalagu Phalgu (See)
ଫଳଗୁରେ ସ୍ନାନ କରଇ ଯେଉଁ ଜନ
ପୁଣ୍ୟଦେହ ଦେହ ବସେ ସ୍ୱର୍ଗପୁର—ବୃନ୍ଦାବନ ହି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଫଳଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଫଳ+ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Phalagrāhī ଇନ୍)—ଯେ କୌଣସି ବିଷୟର ଫଳ ଗ୍ରହଣ
(ଫଳଗ୍ରାହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରେ—Enjoying or reaping
(ଫଳଭୋଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) the fruits.

ଫଳଛି—ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ସାନ ଘର—
Phalachhi A small house; cottage.

ଫଳଣା(ନା)—ବୈଦେ. ସର୍ବ (ଫା. ଫଲାଁ)—ଅମୁକ—
Phalaṇā(nā) So and so.
ଫଳଣୋଇ
ଫଳନା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫଲ୍ଲନା
ଅଲଣା ସିନା ସେ କାହ୍ନ ନାହିଁ ଯହିଁ ଫଲଣାର
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—ବଳୁଲୀ ।
ବିଣ (ଅ. ଫଲ୍ଲନ୍=ଯୋଜନ)—
୧ । ଅମୁକ—1. So and so.
ଫଳନା ଯେବେ ଶୁଣିବେ ଫଳଣା ଜମିଦାର ଢାଳରେ ଚେର୍ ଟକା ଅଛି ଭଣେ
ଫଳନା ବୁଝିଯିବେ ସେ ଭୂପତାଙ୍ କ୍ରମବାଙ୍ × × × ଫଳାରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
[ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନ ଯାଇ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅଦାଳତ ଓ କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମୋଚ୍ଚାରଣ କଲେ ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟେ ବୋଲି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଦାଳତର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ନ କରି ଲୋକେ 'ଫଲଣା' ବାବୁ ବୋଲି କହିଲେ ସମସ୍ତେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠାଉରାଇ ନିଅନ୍ତି ।]
୧ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ (ବିଷୟ)—
1. Unmentionable (matter).
୨ । ଜଘନ୍ୟ (କଥା)—2. Dirty (matter).
୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ (ଶବ୍ଦ)—3. Indecent (word).

ଫଳତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ (ଫଳ + ତସ୍)—୧ । ଫଳତଃ; ବସ୍ତୁତଃ; କାର୍ଯ୍ୟତଃ
Phalataḥ 1. In effect; in reality.
୨ । ଶେଷରେ—2. In the end; ultimately.
୩ । ପ୍ରକୃତରେ—3. Virtually; indeed.

ଫଳତ୍ରୟ—ସଂ. ବି—୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ତ୍ରିଫଳା; ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା
Phalatraya ଅଁଳା—1, The three myrobalans.
୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳୀ ଓ ଗୋଲ ମରିଚ—
2. Dry ginger, blackpepper and long pepper.

ଫଳଦ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଫଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ଯାହା ଫଳ
Phalada ଦିଏ—Producing fruit; yielding fruit;
(ଫଳଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) fruitful.
ଫଳଦାୟକ, ଫଳଦାତା—ପୁଂ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଫଳଦାୟିକା, ଫଳଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ବି.—ବୃକ୍ଷ—Tree.

ଫଳଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ଫଳ+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍)-
Phala darśī ଯେ ଶେଷ ଫଳକୁ ଦେଖେ—
(ଫଳଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Looking for the result or
consequence.

ଫଳଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଫଳ+ଦା ଧାତୁ+ତୃନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Phala dātā — ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଫଳ ଦିଏ—
(ଫଳଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Awarding the fruits of an action.
[ଫଳଦାତୃତ୍ୱ(ତା)—ବି]

ଫଳଦାୟକ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି—ଫଳଦ (ଦେଖ)
Phaladāyaka — Phalada (See)

ଫଳଦାୟୀ—ଦେ. ବିଣ (ଫଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍ ୧ମା ୧ବ.)—
Phala dāyī — ଫଳଦ (ଦେଖ)—
[ଫଳଦାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ, ଫଳଦାୟିତା(ତ୍ୱ) – ବି] Phalada (See)
କ୍ରମରେ ବୃକ୍ଷ ହୋଇ ଫଳଦାୟୀ ହୁଏ—ବୃକ୍ଷସଂହିତା, ମହାଭାରତ. ଶବ୍ଦ ।

ଫଳ ଧରିବା – ଦେ. କ୍ରି—ଫଳିବା; (ବୃକ୍ଷାଦି) ଫଳରେ ଶୋଭିତ ହେବା—
Phala dharibā ଫଳଧରା ଫଳନା — To bear fruit.

ଫଳନ—ସଂ.ବି (ଫଳ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଫଳିବା; ଫଳୋତ୍ପାଦନ—
Phalana — Production; yield.
୨ । ପ୍ରସବନ—2. Giving birth to.
୩ । ପାଣି ଅଁଳା—3. Fracourtia Cataphracta.

ଫଳନ୍ତା(ନ୍ତି)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଫଳତ୍)—ଫଳୁଥିବା; ଫଳୋତ୍ପାଦନ
Phalantā(nti) କରୁଥିବା — Fruit-bearing; yielding fruit.

ଫଳନ୍ତୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରୁଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Phalantī — 1. Bearing children.
ଫଳନ୍ତ ୨ । ଫଳ ପ୍ରସବ କରୁଥିବା (ବୃକ୍ଷ)—
ଫଳତାଛୁଆ 2. Fruit-bearing.

ଫଳନ୍ଦ—ପ୍ରାଦେ (ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳ) ବି—ଚିଲିକାରେ ଚଳୁଥିବା ଡଙ୍ଗାର
Phalanda ପରନ୍ଦ ବା ଫନ୍ଦ ପଟ୍ଟା—The edge-beam of a boat (plying in the Chilka lake).

ଫଳ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୁରସ୍କାର ପାଇବା; ଲାଭ ପାଇବା—
Phala pāibā — 1. To get one's reward.
ଫଳପାଓୟା ଫଳପାନା ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରତିଫଳ ଲାଭ କରିବା—
2. To get one's deserts.

ଫଳ ପାକାନ୍ତା(ନ୍ତ)—ସଂ. ବି (ଫଳ+ପାକ=ପାଚିବା+ଅନ୍ତ=ମୃତ୍ୟୁ)—
Phala pākāntā(nta) ଫଳ ପାଚିଲେ ଯେଉଁସବୁ ଗଛ ମରିଯାଏ; ଓଷଧି—Annual plants.
[ଦ୍ର—ଧାନ, କଦଳୀ, ବାଇଁଶ ପ୍ରଭୃତିର ଫଳ ପାଚିଲେ ସେ ସବୁ ଗଛ ମରିଯାଏ ।]

ଫଳପୁର—ସଂ. ବି (ଫଳ+ପୁରି)—୧ । ଡାଳିମ୍ବ—
Phalapura — 1. Pomegranete.
(ଫଳପୁରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଟାଭା ଲେମ୍ବୁ—
2. Citron.

ଫଳପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଫଳ+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Phalaprada — ୧ । ଫଳଦାତା; ଫଳୋତ୍ପାଦକ—
1. Bearing or yielding fruit.
(ଫଳପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗୁଣକାରକ—
ଫଳପ୍ରଦାତା—ପୁଂ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Effective.
ଫଳପ୍ରଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } [ଫଳପ୍ରଦତା(ତ୍ୱ)—ବି]

ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ପ୍ରାପ୍ତି)—କାମ୍ୟ ବସ୍ତୁର ପ୍ରାପ୍ତି—
Phala prāpti — Achievement of one's aim.

ଫଳ ଫୁଲୁ(ଲୋ)ରି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)-ବି (ସହରର ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟ; ଭୁଲ.
Phala phulu(lo)ri — ବି. ଫଳଫୁଲୁରି)—ପରିବାପତ୍ର—
ଫଳଫୁଲର } ଅନ୍ୟରୂପ Fruits etc; kitchen
ଫଳଫୁଲେର } vegetables.

ଫଳବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଫଳବାନ୍) —୧ । ଫଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phalabanta — 1. Full of fruits.
ଫଳବନ୍ତ ଫଳଦାର ୨ । ଫଳୁଥିବା—
[ଫଳବନ୍ତା(ନ୍ତୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Bearing fruits.
୩ । ସଫଳ—3. Successful.

ଦୃଷ୍ଟ ଅରେ କରିବା ବି ଉଦାସ୍ତର ପାନ
ହେଉ ଫଳବନ୍ତ ସଜ୍ଜନ ଗୋ—ଜଦସର୍ଯ୍ୟ. କଶୋସ୍ତ ଚକ୍ର, ଚ ଗୀତ ।

ଫଳଭାକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ଫଳ+ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)-
Phalabhāk — ଫଳଭାଗୀ (ଦେଖ)
Phalabhāgī (See)

ଫଳଭାଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଫଳ+ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Phalabhāgī ୧ବ)—ପରିଣାମଭାଗୀ—
(ଫଳଭାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sharing the fruits or
[ଫଳଭାଗିତା(ତ୍ୱ)—ବି] results.

ଫଳଭୁକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଫଳ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍, ୧ମା.
Phalabhuk ୧ବ)—ଯେ ଫଳ ଖାଇ ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରେ—Frugivorous; fruit-eating.

ଫଳ ଭୋଗ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ ଭୋଗ)—କୃତକୃତ କର୍ମର ସୁଖ-
Phala bhoga ଦୁଃଖାଦିର ଅନୁଭୂତି— Experience of
ଫଳଭୋଗୀ—ପୁଂ } ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ the good or bad effect
ଫଳଭୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ବିଶେଷଣ of one's actions.

ଫଳ ଭୂମି—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ଭୂମି)—୧ । କର୍ମଫଳ ଭୋଗର
Phala bhūmi ସ୍ଥାନ—1. The place where a man experiences the result of one's action.
୨ । ଭାରତବର୍ଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—2. India.

ଫଳମୁଖ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ +ମୁଖ)—ଫଳୋଦୟ (ଦେଖ)—
Phalamukha — Phalodaya (See)
(ଫଳାରମ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫଳ ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗାଈ) ବୃଷଭର ସଙ୍ଗମ କରିବା; ବଏ-
Phala jibā ଜିବା—(said of a cow) To take to a
ପାଲ ଯାଓୟା, ପାଲ ଧରା bull.
ଜୋଡାଖାନା; ଗାଭିନୀ ହୋନା ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପଶୁ) ଗର୍ଭବତୀ ହେବା—
2. (a female animal) To be pregnant.

ଫଳ ଲାଭ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ଲାଭ)—
Phala lābha — ଚରିତାର୍ଥତା; ମନୋବାଞ୍ଛାସିଦ୍ଧି—
(ଫଳ ସିଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) Fruition; realisation of one's desires.

ଫଳଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଫଳ + ଶାଳନ୍; ୧ମା. ବ.)—
Phalaśālī ଫଳଯୁକ୍ତ; ଫଳୁଥିବା—
(ଫଳଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Fruitful; bearing fruits.
[ଫଳଶାଳିତା(ତ୍ୱ)—ବି]

ଫଳ ଶ୍ରୁତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ + ଶ୍ରୁତି)—
Phala śruti ୧ । ନିଜକୃତ କର୍ମର ଫଳ ଶ୍ରବଣ କରିବା—
1. Hearing the result of one's action.
୨ । ଶାସ୍ତ୍ରପାଠ ଓ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟାଦି କଲେ ବି ଫଳଲାଭ ହୁଏ ଏହାର ଉଲ୍ଲେଖ—2. Statement of the advantages to be gained by doing a meritorious act.

ଫଳ ହାନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ + ହାନି)—
Phala hāni ୧ । ଫଳ ନ ଫଳିବାରୁ କ୍ଷତି—Loss of fruit.
(ଫଳକ୍ଷୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟତା—2. Failure.

ଫଳହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଫଳ. ହୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Phalahārī ଫଳ ଆହରଣକାରୀ; ଯେ ଫଳ ସଂଗ୍ରହ କରେ—
(ଫଳହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Gathering fruits.

ଫଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫଳ; ଫଳକ)—୧ । ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବାର ଆକୃତି; ଅସଲ ଅକ୍ଷରରେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ଚିହ୍ନ—
Phalā
ଫଳା
1. The sign added to a letter to make a dipthong or compound consonant.
[ଦ୍ର—ଯଥା—ମ ଫଳା, ର ଫଳା; ଓଡ଼ିଆରେ ୧୬ଗୋଟି ଫଳା-ଯୁକ୍ତ ବନା ଅଛି । ଏହାକୁ ପିଲାମାନେ ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ ପରେ ଶିଖନ୍ତି । (ସଚିତ୍ର ଫଳା ଦେଖ) । ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଆ, ଇ ଆଦି ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତ ହେବା ଚିହ୍ନକୁ ମାତ୍ରା ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ସଂ. ଫଳକ) ଶରାଗ୍ର—2. The head of an arrow.
୩ । ଫରି; ଢାଲ—3 Shield.
୪ । ଶସ୍ତ୍ରାଦିର ସୂକ୍ଷ୍ମ ମୁଖ—4. The fine edge of a weapon.
ଦେ. ବି—୧ । (ପାନବରଜୀ ଭାଷା) ପାନ ଲତାର ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କରୁ ବାହାରିବା ଶାଖା—1. The branch or secondary shoot of a betel creeper.
୨ । ଫଳା (ଦେଖ)—2. Phalā (See)

ଫଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫଳକ)—ଛୁରୀ ଓ ଖଣ୍ଡାର ପତ୍ର; ପାତ—
Phalā The blade of a sharp weapon.
ଫଳା ଫଳ

ଫଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଫଳ୍ ଧାତୁ; ଫଳିବାର ଣିଜନ୍ତ)—
Phalā(le)ibā ୧ । ଗଛରେ ଫଳ ଫଳିବାର ଉପାୟ କରିବା—
ଫଳାନ 1. To cause a tree to bear frnit.
ଫଳାନା ୨ । ଚିତ୍ରର ରଙ୍ଗକୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ କରାଇବା—
2. To make the colour of a picture grow distinct.
୩ । କୌଣସି ବିଷୟର ସୂଚନା ବା ଇସାରା ଦେବା—
3. To throw out a hint or suggestion.
୪ । ଫଳରେ ଦେଖାଇ ଦେବା; ସଫଳ କରାଇବା—
4. To show by results.
ଭକତ ବାକ୍ୟ ଫଳାଇବା ଲାଗି
ପେଷିଲେ ଅସୁଧ ଭାର ଜନ୍ମ ମନାସି । ସାଧାରଣ ମହାଭାରତ ।
୫ । ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ କରିବା—
5. To cause a barren woman to bear children.

ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷା—ସଂ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ + ଆକାଂକ୍ଷା)—ଫଳ ପାଇବାର
Phalākānkshā ଆଶା—Desire to get the fruits or result.
ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷୀ—ପଂ } ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ
ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ }

ଫଳାଗମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ + ଆଗମ)—
Phalāgama ୧ । ଫଳ ଦେଖାଯିବା; ଫଳୋଦୟ—
1. Appearance of the fruit or result.
୨ । ଶରତ୍‌କାଳ—2. Autumn.
୩ । ଗଛରେ ଫଳ ଦେଖାଯିବା ସମୟ—
3. The season or time of a tree bearing fruit.

ଫଳାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଫଳ + ଅନ୍ତ; ଫଳ ଧରିଲେ ଏ ଗଛ ମରେ)—ବାଉଁଶ ଗଛ—The bamboo.

ଫଳାପେକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ + ଅପେକ୍ଷା)—ଫଳ ପାଇବାର
Phalāpekshā ଆଶା—Expectation of the fruit or result.
ଫଳାପେକ୍ଷୀ—ପୁଂ } ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ
ଫଳାପେକ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ }

ଫଳାଫଳ—ସଂ. ବି. (ଫଳ + ଅଫଳ)—୧ । ଭଲ କିମ୍ବା ମନ୍ଦ ଫଳ—
Phalā phala 1. Success or failure; good or bad result.
୨ । ଶେଷ ଫଳ—2. Consequence (good or bad.).

ଫଳାଶନ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଫଳ + ଅଶ୍ ଧାତୁ = ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)
Phalāśana ଫଳାହାରୀ (ଦେଖ)—Phalāhārī (See)
(ଫଳାଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି.—ଶୁକ ପକ୍ଷୀ—The parrot.

ଫଳାଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ଫଳ + ଅଶ୍ ଧାତୁ = ଭକ୍ଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Phalāśī ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଫଳାହାରୀ (ଦେଖ)
(ଫଳାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Phalāhārī (See)

ଫଳାହାର—ସଂ. ବି.—ଫଳ ମାତ୍ର ଖାଇବା; ଅନ୍ନ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଫଳାଦି ଭୋଜନ—Fruit-meal; eating fruits only.
ଦେ. ବି.—ଫଳ ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ସହଯୋଗରେ ଦଧି, ଦୁଗ୍ଧ ଓ ଚିପିଟକାଦି ଭକ୍ଷଣ—A meal of fruits, sweets, milk, curd, parched rice etc on fast days.
ଫଳାର [ଦ୍ର—ଆମ୍ଭ ଦେଶର ଏକାଦଶୀ ଆଦି ଉପବାସରେ ଫଳାହାର
ଫଳାହାର କରିବାର ବିଧି ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଫଳାହାରରେ ପାଚିଲା ଫଳ, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ସଙ୍ଗେ ଚୁଡ଼ା, ଦହି, ଲେନା, ଗୁଡ଼, ମିଠେଇ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଥାଏ ।]

ଫଳାହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଫଳମାତ୍ରଭୋଗୀ; ଯେ ଫଳମାତ୍ର ଖାଏ—
Phalāhārī Subsisting on fruits only.
(ଫଳାହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଫଳାହାରିତା -ବି)

ଫଲି—ସଂ. ବି. (ଫଲ୍ ଧାତୁ + ଇ)—ମଧ୍ୟର ପାଣିରେ ରହିବା ଏକ
Phali ପ୍ରକାର ଚଟକା ନାଉରିହଳ୍ ମାଛ—
ଫଳଇ; ଫଳୁଇ A kind of flat fresh water fish; Noto-
ଫଳୀ, ଫଳୁଇ pterus Kapirat.

[ଦ୍ର—ଏହା ଶକଳୀ ମତ୍ସ୍ୟ । ଏହାର ଗଠନ ଚଉଳ ପରି ଚେପ୍ଟା ବିନ୍ତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଲମ୍ବାରେ ଏକ ହାତରୁ ବଡ଼ ଫଳ ଦେଖା ଯାଏ ଜାହିଁ ।]

ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଫଳକ)—ଶଗଡ଼ ବା ନିଶୁଣିର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାକୁ ଯୋଗ କରିଥିବା ପଟା ଖଣ୍ଡମାନ—The plates joining the two shafts or beams of a bullock cart or the 2 arms of a ladder.

ଫଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଲ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Phali ଫଳ (ଦେଖ)—Phali (See)

ଫଳିତ——ସଂ. ବିଣ. (ଫଳ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ଫଳଯୁକ୍ତ; ଫଳ
Phalita ଫଳିଥିବା; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷରେ ଫଳ ଧରେ—
1. Bearing fruits; fruit-bearing.

୨ । ସଫଳ—2. Fruitful.

୩ । ଫଳ ଘଟିଥିବା—3. Fulfilled; successful.

୪ । ଯଦ୍ୱାରା ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଗଣନା କରାଯାଏ—
4. Helping to interpret the future.

୫ । ଜଡ଼ିତ—4. Involved.

ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—ସଂ. ବି.—ଯେଉଁ ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ
Phalita jyotisha ଜୀବନର ଭବିଷ୍ୟତ ଘଟଣାମାନଙ୍କ ଗଣନା କରାଯାଏ—Astrology.

[ଦ୍ର—ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ସଞ୍ଚାର ଯେଉଁ ଜ୍ୟୋତିଷଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ତାକୁ ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—Astronomy—ବୋଲାଯାଏ]

ଫଳିତାର୍ଥ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଅସଲ ଅର୍ଥ; ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ; ମର୍ମ—
Phalitārtha 1, Gist; substance; purport; actual meaning.

୨ । ମୂଳାଧାର (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର) (ଦେଖ)—
2. Mūlādhāra (See)

୩ । ସାରାଂଶ; ପ୍ରଧାନ ଅଂଶ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
3. Essence; epitome; principal part.

ଫଳିନ—ସଂ. ବିଣ. (ଫଳ୍ ଧାତୁ + ଇନ)— ଫଳିତ (ଦେଖ) —
Phalina Phalita (See)

ଫଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫଳ୍ ଧାତୁ) —୧ । ଫଳ ଧରିବା; ଫଳଯୁକ୍ତ
Phalibā ହେବା—1. To bear fruit; to fructify.

ଫଳା ଉଲଟ ମୋ କପାଳ ଲଗାଇଲି ରସାଳ ନିମ୍ବ ଫଳଘରେ ।
ଫଳା ବଳରାମ ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ସଫଳ ହେବା; କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—2. To succeed.

ହରିଦାସ ଦେବ ସୁତା ଭଃ ନାଃ ଉତ୍ପାଦନା
ହାଃକାଳୀ ଲଭ ଫଳ ଫଳଘରେ ।
ବଳରାମ ଉତ୍ପାଦନ ରାମ୍ଭ ଦ୍ର ଗୀତ ।

୩ । ଲାଭଯୁକ୍ତ ହେବା—3. To be profitable.

୪ । ଦେହରେ (କାନ୍ଥ, ଘିମ୍ପିର ଓ ବ୍ରଣ ଆଦି) ବାହାରିବା—
4. To come out of the body (as eruptions).

୫ । ଭାରାଦି ବହିବା ହେତୁରୁ (ଅଙ୍ଗବିଶେଷ) ଫୀତ ହେବା—
5. To get swoollen on account of carrying loads (said of a part of the body).

ପୁଣି ଦେଖିଅଛ ଜ୍ୟାଘାତ ସକାଶରେ
ଫଳିଛି ହେଳିବର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚୁରରେ । ବୃକ୍ଷସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

୫ । (ଗାଈ ଆଦି ପଶୁ) ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବା—
5, To bear offsprings.

୬ । ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବା—6. To give fruits.

ସୁଲୁତ ଫଳେ ଯଥା ଗାଇ ସ୍ପର୍ଶଣ—ରଘୁନାଥ. ତୁଳସୀ ସ୍ତବକ ।

୭ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘଟିବା—
7. To happen; to take place.

ଜୟଜୟ ଫଳିଛି ଫଳିବ ସତ୍ୱରେ—ବୃକ୍ଷସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

୮ । ମିଳିବା; ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
8. To be found; to be attained.

ରହିଛ ମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ତିକା ବଳେ
ଯତନ କରିଲେ ରତନ ଫଳେ । ଉଦାସୀ ଗୀତ ଲହରୀ ।

୯ । ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା; (ଫଳ) ଉତ୍ପାଦିବା—
9. To ensue; (a fruit) to be produced.

ତାହାର ଅଶ୍ୱମେଧ ଯାଗ କଲା ଫଳ
ଫଳିଲା ଅବେ ଶ୍ରୀ ଉଷ୍ଣ ଶାର୍ଦ୍ଦୁଳ । ବୃକ୍ଷସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଗାଈ ଆଦି) ଗର୍ଭବତୀ ହେବା—
(a beast) To become pregnant.

ଫଳୀ—ସଂ. ବି—(ଫଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ+ଈ)—୧ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ ଗୁଳ୍ମ—
Phalī 1. A medicinal plant.

୨ । ଫଳ ମାଛ—2. A kind of fish.

୩ । ଅସ୍ତ୍ରର ଫଳା—3. The blade of a weapon.

୪ । ଶରାଗ୍ର—4. The head of an arrow.

୫ । ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା—5. Plough-share.

୬ । ଶ୍ୟୋନାକ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—6 Śyonāka (See).

୭ । ପଣସ (ହି. ଶ)—7. Jack fruit.

୮ । ଆମ୍ବଡ଼ା (ହି. ଶ)—8. Hog plum.

ବିଣ. ସଂ—ଫଳିତ (ଦେଖ)—
(ଫଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Phalita (See).

ଫଳେନ୍ଦ୍ର—ସଂ.ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଫଳ + ଇନ୍ଦ୍ର)—ବଡ଼ ଜାମୁ; ରାଜଜାମୁ—
Phalendra A large species of blackberry.

[ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ନନ୍ଦ; ରାଜଜମ୍ବୁ, ମହାଫଳା; ସୁରଭିପତ୍ରା, ମହାଜମ୍ବୁ
ବଡ଼ଜାମ ଫଲିନ୍ଦା, ଫରିନ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ-ରାଜଜାମୁ]

ଫଳୋଦୟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ + ଉଦୟ)—୧ । ଫଳ
Phalodaya ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା—1. The appearence of the fruit or result.

୨ । ଲାଭ—2. Gain; profit.

୩ । ଆନନ୍ଦ; ସୁଖ—3. Joy; happiness.

୪ । ସ୍ୱର୍ଗ—4. Heaven; paradise.

୫ । ଉପକାର—5. Benefit.

ଫଲୋତ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଫଳ+ଉତ୍ପତ୍ତି)—୧ । କୌଣସି
Phalotpatti କର୍ମର ଫଳ ଘଟିବା—1. The ensuing of
[ଫଲୋତ୍ପାଦନ—ବିଧେୟ ବିଶେଷ୍ୟ] the result of an
ଫଲୋତ୍ପାଦକ—ପୁଂ } ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ action.
ଫଲୋତ୍ପାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ } ୨ । ବୃକ୍ଷାଦିରେ
ଫଳ ଧରିବା—2. The coming out of fruits in a tree.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଆମ୍ବଗଛ—3. The mango tree.

ଫଲୋପଧାୟକ—ସଂ. ବିଣ. (ଫଳ+ଉପ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Phalopadhāyaka ଫଳଦାୟକ; ଯାହା ଫଳ ଜନ୍ମାଏ; ଫଳ-
[ଫଲୋପଧାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ] ଜନକ—Fruitful; fruit-bearing;
(ଫଲୋପଧାନ—ବିଶେଷ୍ୟ) producing result.

ଫଲ୍ଗୁ—ସଂ. ବି—(ଫଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଗୁ)—୧ । ଗୟାରେ ଥିବା
Phalgu ଅନ୍ତଃସଲିଳା ନଦୀବିଶେଷ—1. Name of a small river in Gaya.

[ଦ୍ର—ଏ ଅଗସ୍ତ୍ୟର ନଦୀର ଶଯ୍ୟାରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ।]

୨ । ମିଥ୍ୟା କଥା—2. False words.

୩ । ବୃଥା ବା ଅସାର ବାକ୍ୟ—3. Unnecessary or unsubstantial speech; useless words.

୪ । ଅବିର; ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣ ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଫଗୁ—
4. Red powder used during the Holi festival.

୫ । ବସନ୍ତ କାଳ—5. The spring season.

୬ । କାକୋଡ଼ୁମ୍ବର ଫଳ—
6. The opposite-leaved fig tree:

ସଂ. ବିଣ—୧ । ତୁଚ୍ଛ—1. Despicable.

୨ । ଅସାର—2. Worthless; useless.

୩ । ନୀରସ—3. Juiceless; sapless.

୪ । କ୍ଷୀଣ; ଦୁର୍ବଳ—4. Week; feeble.

୫ । ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର—5. Beautiful; handsome.

ଫଲ୍ଗୁତ୍ସବ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଫଲ୍ଗୁ=ଫଗୁ+ଉତ୍ସବ;
Phalgūtsaba ଫଗୁ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ; ବା ଫଗୁ ସମୟରେ
ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ)—ହୋଲି; ଦୋଲଯାତ୍ରା; ହୋଲିକା ଉତ୍ସବ—
The Holi festival.

ଫଲ୍ଗୁଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଫଲ୍ଗୁ ନଦୀ—
Phalgudā The river phalgu.

ଫଲ୍ଗୁନ—ସଂ. ବି.—୧ । ଅର୍ଜୁନ (ହି. ଶ)—
Phalguna 1. A name of Arjuna,

୨ । ଫାଲ୍ଗୁନ ମାସ (ହି. ଶ)—2. The month of Phālguna.

ସଂ.ବିଣ. (ଫଲ୍ଗୁନୀ+ଅ)—ଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀ (ହି. ଶ)—
Relating to the 11th and 12th asterisms,

ଫଲ୍ଗୁନୀ—ସଂ. ବି—ଫାଲ୍ଗୁନ (ଦେଖ)—
Phalgunī Phālguni (See)

ଫଲ୍ଲକୀ—ସଂ. ବି—ଫଳମାଛ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—A kind of medium-
Phallakī sized fresh water fish.

ଫଲ୍ଲପଏଣ୍ଟ—ଇଂରେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ବଙ୍ଗୋପସାଗର ତଟସ୍ଥ
Phals-paent ସ୍ଥାନବିଶେଷ (ଏଠାରେ ମହାନଦୀ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ି-
ଅଛି; ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ବଙ୍ଗଘର)—
Falsepoint in the Orissa coast.

ଫସ୍—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫସ୍ ଫସ୍ (ଦେଖ)—
Phas Phas phas (see).

ଫସ୍କା—ଦେ. ବିଣ—(ଆ. ଫସକ୍ନା=ଖସିଯିବା; ଆ. ଫାସ୍ଖ=
Phas-kā ଅଲଗା)—୧ । ଶ୍ଳଥ; ଢିଲା—1. Loose; slack;
(ଫସ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) lax.

ଫସ୍କା ୨ । ଚ୍ୟୁତ—2. Lost; slipped off.

ଫିସଫିସା, ପୀଲପୀଲା ୩ । ସ୍ଖଳିତ—3. Stumbled; slipping.

୪ । କୋମଳ—4. Soft.

୫ । ହାଲୁକା—5. Light.

୬ । ଯାହା ଚପିଲେ ବା ଦାବିଲେ ଦବିଯାଏ—
6. Flaccid; yielding to pressure.

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ.—ଖଣ୍ଡିଆ; ସ୍ୱାଦବିହୀନ—
Tasteless; watery.

ଫସ୍(ସ)କି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଫଳ ହୋଇଯିବା—
Phas(sa)ki jibā 1. To be ineffectual.
(ଫସ୍କିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଖସିଯିବା—2. To slip off.

ଫସକେଇଓହା ୩ । ଶିଥିଳ ହେବା—3. To be slackened.

ଫସକ୍ନା ୪ । ଅକାଳ ଗର୍ଭ ଫଳ ପ୍ରସବ ନ କରିବା—
4. To miscarry.

ଫସ୍ ଫରସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଦୀପକ; ଉଗ୍ର ଦାହକ ଶକ୍ତି ଯୁକ୍ତ
Phas-pharas ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ; ବୈଜ୍ଞାନିକ ମୌଳିକ ବସ୍ତୁ-
(ଫସ୍ଫରସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶେଷ—Phosphorus.

ଫସଫରସ ଫାସଫରସ

[ଦ୍ର—ଏହା ବାୟୁ ସଂଯୋଗରେ ମନକୁ ଜଳ ଉଠେ ଓ ସବୁ-
ବେଳେ ଜକ୍ ଜକ୍ ଦିଶୁଥାଏ । ରାତିରେ ଜକଜକ ଦେଖା-
ଯାଉଥିବା ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ, କାନକଟୁଳ ବିଶ୍ୱ ଓ ସମୁଦ୍ର ମାଛଙ୍କ-
ଠାରେ ଫସ୍ ଫରସ୍ ଅଛି । ଫସ୍ଫରସ୍ ମଧ୍ୟ ଜୀବଦେହର ଗୋଟିଏ
ଉପାଦାନ ।]

ଫସ୍ ଫସ୍—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଭୁଣ୍ଡା ଚେବାଇବା ପରି
Phas-phas ଶବ୍ଦ—1. Sound of chewing
(ଫସ୍ ଫାସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) chaff.

ଫିସଫିସ; ଫୁସଫୁସ ୨ । ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର କଥା କହିବାର ଶବ୍ଦ—
ଫସଫସ; ଫିସର ଫିସର 2. Sound of quick talk.

୩ । ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ଶବ୍ଦ; ମୃଦୁ ସ୍ୱରରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା
3. Sound of whispering.

୪ । ବଡ଼ ଛିଦ୍ର ବା ଜଳା ବାଟେ (ଯଥା—ଦାନ୍ତ ନ ଥିବା ଲୋକ
କଥା କହିଲାବେଳେ ତା ମୁହଁରୁ) ପବନ ବାହାରିଯିବା—
4. Coming out of air through a hole.

ଫସଡ଼—ତ୍ରା. ବି. (ସଂ. ନିଷ୍ଫଳ)—ବୃଥା; ନିଷ୍ଫଳ—
Phasarda Fruitless; vain.

ଫସଣ୍ଡି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଧାନ ଓ ମୃଗଗଛ ଆଦି) ବହୁଆମାଣ୍ଟ ଯୋଗୁଁ
Phasandi jibā ଗୁଡ଼ାଏ ପତ୍ର ଧରି ବଢ଼ିବା ଓ ତହିଁରେ ଫୁଲ ଫଳ ନ ହେବା—To grow over-luxuriantly (said of plants growing on a very fertile ground but not bearing good fruits or flowers.)

ଫସର୍ ଫାସର୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ (କାନ୍ଦିବା)—
Phasar phāsar (weeping) A high tone.

ଫସର ଫସର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଫସ୍ ଫସ୍ ୩ (ଦେଖ)
Phasara phasara Phas phas 3 (See)
(ଫସର ଫାସର, ଫୁସୁର୍ ଫୁସୁର୍, ଫୁସୁର୍ ଫୁସୁର୍, ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍, ଫୁସ୍‌ଫାସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଫୁସଫାସ; ଫିସଫିସ ফুসফুস; ফিসরফিসর

ଫସର ଫସା—ଦେ. ବିଣ. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଫସ୍—ନିଷ୍ଫଳ ଆଡ଼ମ୍ବର)—
Phasara phasā ୧ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ—
1. Unsuccessful.
୨ । ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ—2. Useless.
ଅଗ୍ରେ ମଉସା । ବଡ଼ ଗଇସା, ଅଭସର୍ ବଥା ଫସ ରଫସା । ଚଗ ।
ଦେ. ବି—ନିଷ୍ଫଳ ଆଡ଼ମ୍ବର; ବହ୍ୱାଡମ୍ବୟୁକ୍ତ ଲଘୁକ୍ରିୟା—
Fussiness, much ado about nothing; fruitless show; the ending of a thing in fuss.

ଫସର ଫାଟ୍—ଦେ. ବି—ବଡ଼ରୋର; ପ୍ରତ୍ୟୁଷ—
Phasara phāṭ Daybreak; break of day.

ଫସର ଫାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପ୍ରଭାତ)—ସକାଳ ହୋଇଯିବା—
Phasara phāṭibā The break of day; dawning.
ଭୋର ହଓୟା ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥକ୍କି ଯିବା—
ପୌ ଫଟନା; ପୌ ଫଟେ 1. To become tired.
୨ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
2. To become unsuccessful; to fail.
ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଲେ ଫସର ଫାଟ
ସାନ ସାନ ଅଇଲେ ଦେଶର କାଟ । ଚଗ ।
୪ । (କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ) ନିଷ୍ଫଳ ହେବା—
4. (any proposal) To end in nothing.

ଫସର ଫାସ୍—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତି ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର—
Phasara phās 1. Insignificant.
୨ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ—2. Unsuccessful.
ଅଗେ ବଷିବୁ ପୂସରୁଷ, ଛତା ପୋଡା ଅର୍ଥରୁଷ
ମୁଲିଅ ବୃଷ ଫସର ଫାସ୍ । ଚଗ ।
ଦେ. ବି—ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟତା—Failure.

ଫସଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫସ୍ଲ୍—ଋତୁ)—
Phasala ୧ । କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟ; କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁଚୟ—
ফসল 1. Agricultural produce; crop.
ফসল ୨ । କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟ ସଂଗ୍ରହର ସମୟ—
2. Harvest season.
[ଦ୍ର—ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟାଦିକୁ ବା ଫସଲକୁ ସଂଗ୍ରହ ହେବାର ଋତୁ ଅନୁସାରେ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି; ଯଥା—ଖରିଫ୍ ଓ ରବି । ଆଶ୍ୱିନଠାରୁ ପୁଷମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମଳ ହେବା ଫସଲ (ଯଥା ଧାନ)କୁ ଖରିଫ୍ ଓ ମାଘଠାରୁ ଆଷାଢ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅମଳ ହେବା ଶସ୍ୟ (ଯଥା—ମୁଗ, ବିରି, କୋଳଥ)କୁ ରବି ଫସଲ ବୋଲାଯାଏ—ହୁ. ଶ.]
୩ । ଏକ ପ୍ରସ୍ତ ବା ଏକ ଥର; ଦଫା—
3. One shower; paroxysm.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ଫସଲେ ଜୋତାମାଡ଼ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି ।)

ଫସଲ ଆମଦାନି—ବୈଦେ. ବି.(ଆ. ଫସ୍ଲ+ଆମଦାନୀ)—କ୍ଷେତ୍ରରୁ କୃଷି-
Phassala āmadāni ଜାତ ଶସ୍ୟର ସଂଗ୍ରହ—Harvesting;
ফসলআমদানী ফসলকীআমদানী collection of a crop
(ଫସଲ ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) from the field.

ଫସଲୀ—ବୈଦେ. ବିଣ.—୧ । ଫସଲ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା କାଳରୁ ଗଣା ଯିବା
Phasalī (ବର୍ଷ)—1. (the year) Calculated from
ফসলী ফসলী the harvest time.
୨ । ଫସଲ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to a crop.
[ଦ୍ର—ଫସଲୀ ସନ ଫସଲ ଅମଳ ହେବା ସମୟରୁ ଗଣନା କରା ଯାଏ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ହିଜରୀ ସନ ଚନ୍ଦ୍ରମାନ ଖାତିରେ ଗଣା ଯାଏ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକବର ୧୫୭୮ ଶକାବ୍ଦ ଠାରୁ ଫସଲୀ ସନ ସୌରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ଚଳାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଭାରତର ଉତ୍ତର ଉତ୍ତର ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଧାନ ଫସଲ ଅମଳ ହେବାର ଋତୁର ବିଭିନ୍ନତା ଅନୁସାରେ ଫସଲୀ ସନର ଗଣନା ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ହୋଇ ଅଛି । ଫସଲୀ ସନକୁ ମଧ୍ୟ ଦିଲ୍ଲୀଶ୍ୱରାବ୍ଦ ବା ଅମଳ ସନ ବୋଲାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଠାରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁନିଆଠାରୁ ଫସଲୀ ସନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ବଙ୍ଗଳାରେ ମହାବିଷୁବସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପର ଦିବସଠାରୁ ଓ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଶ୍ୱିନ ଆରମ୍ଭରୁ ଫସଲୀ ସନର ଗଣନା ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱ ଆଇନରେ ଫସଲୀ ସନ ମହାବିଷୁବ ସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ଗଣନା କରାଯାଏ । ଫସଲୀ ସନର ବର୍ଷ ସଂଖ୍ୟା ନ ଜାଣିବା ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଗୋଳମାଳିଆ ବୋଧ ହୁଏ । ଅକବର ବାଦସାହା ଯେଉଁ ସମୟରେ (୧୫୭୮ ଶକାବ୍ଦରେ) ଏହା ପ୍ରଥମେ ଚଳାଇଲେ, ସେ ସମୟରେ ଯେଉଁ ହିଜରୀ ସନ (୯୬୩ ସାଲ) ହୋଇଥିଲା ତହିଁର ସଂଖ୍ୟାଗଣନାରୁ ପ୍ରଥମ ଫସଲୀ ସନର ଗଣନା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଓ ଫସଲ ସନର ଗଣନା ହିଜରୀ ସନ ପରି ଚନ୍ଦ୍ରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ନ ହୋଇ ସୌରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ଚଳିଲା ଓ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଳି ଆସି ଅଛି । ଅତଏବ ଫସଲୀ ସନର ସଂଖ୍ୟା ଶକାବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟାଠାରୁ ୭୯ ବର୍ଷ କମ୍ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟାରୁ ୫୯୩ ବର୍ଷ କମ୍ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୩୫=ଶକାବ୍ଦ ୧୮୫୬=ଫସଲୀ ସନ ୧୩୪୨ ଅଟେ ।]

ଫସା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Phasā A kind of sea-fish.
[ଦ୍ର—ଏହା ଖାଇବାକୁ ସ୍ୱାଦୁ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ଦେହରେ ଅନେକ ସରୁ ସରୁ କଣ୍ଟା ଥାଏ ।]

ଫସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ପାଶ; ଫସିବାର ଶିକ୍ଷନ୍ତରୂପ)—
Phasā(se)ibā ୧ । ବିପଦରେ ପକାଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଫାଁସାନ ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ କରିବା—1. To involve a persen
फसाना in danger.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—
[ଫସା(ସେ)ଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2.To seduce (a person.)

ଫସି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ତୁଳ. ହି. ଫସା ଦେନା)—
Phasi debā ଠକିବା; ପ୍ରତାରଣା କରିବା—To cheat.

ଫସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ପର୍ଶ Beams; ସ. ପାଶ)—ଅଜ୍ଞାତଭାବରେ
Phasibā ବିପଦରେ ପଡ଼ିବା—To step into danger
ଫେଁସେ ଯାଓୟା फँसजाना unawares.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଫସିଦେବା (ଦେଖ)
Phasideba (See)

ଫସି ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରିତ ହେବା; ଠକାଇବେ
Phasi jibā ପଡ଼ିବା—To be cheated by another.
ଫେଁସେ ଯାଓୟା फसजाना

ଫସୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ.—ଠକ; ପ୍ରତାରକ—
Phasuā Cheating; fraudulent.

ଫାଇଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଅଧିକ ରୂପେ—
Phāiñ 1. Excessively.
ଉଭୟ ମୋତେ କରୁଅଛ ଫାଇଁ
କୁମ୍ଭ କ୍ରୋଧ ଜାତ ହୋଇବା ପାଇଁ । ବିଶ୍ୱନାଥ ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।
୨ । 'ଫଁ' ଶବ୍ଦ ସହ—2. With a fañ sound.
(ଯଥା—କାକରା ଦିଠା ଘିଅ ତେଲୁଣିରେ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ
ଫାଇଁ କରି ଫୁଲି ଉଠିଲା ।)

ଫାଇଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଧୋକା ମାରିବା; ଭଣ୍ଡାଇବା—
Phāiñ deba To cheat.
ଧୋକାଦେଓୟା धोखादेना ((ଫାଇଁ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଇଁ ଫାଇଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଫଁ ଫଁ (ଦେଖ)
Phāiñ phāiñ Phañ phañ (See)
ସର୍ପକୁ ମାଇଲେ ଟେକା ଯେମନ୍ତ ବୋଲ ସେ ଥିବା
ଗର୍ଜେ ଫାଇଁ ଫାଇଁ ସେହ ମତ ରହ ବୋଲେ ଶ୍ରୀବା କରି ବଳା ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

ଫାଇଁଫାଇଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସାପ ପରି ଫଁ ଫଁ ହେବା—
Phāiñ phāiñ hebā 1. To make a hissing sound.
ଫୋଁସଫୋଁସ ହଓୟା ୨ । ଆପତ୍ତି କରିବା—
फुफकारना 2. To object.

ଫାଇ(ଏ)ଦା—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ଫାୟଦା)—୧ । ଉପକାର—
Phāi(e dā 1. Benefit.
୨ । ଲାଭ—2. Profit.
ଫାୟଦା फायदा ୩ । ଆୟ—3. Income.

ଫାଇଦାବନ୍ତ(ନ୍ତ)—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା. ଫାୟଦାମନ୍ଦ)—
Phāidābant(nd) ୧ । ଲାଭଦାୟକ—1. Profitable.
ଫାୟଦାମନ୍ଦ ୨ । ଉପକାରକ—
फायदामंद 2. Benefical.

ଫାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜୋରମାନା; ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—Fine.
Phāin ଫାଇନ फाइन ବିଶ.—ସୁନ୍ଦର—Fine; nice.

ଫାଇନାନ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅର୍ଥ; ଧନ—
Phāināns ଫାଇନାନ୍ସ फाइनानस Finance.

ଫାଇନାନ୍ସ କମିଟି—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ)—ଲାଟସାହେବ ସଭା ବା
Phāināns kamiṭi ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ଼ ଆଦିରେ ଅର୍ଥ ସଚିବମାନଙ୍କ
ସମିତି—Financc committee.

ଫାଇନାନ୍ସ ଡିପାର୍ଟ୍‌ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ)—ସରକାରୀ ଅର୍ଥ ବିଭାଗ—
Phāināns dipārt ment Finance department.

ଫାଇନାନ୍ସ ମେମ୍ବର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅର୍ଥ ସଦସ୍ୟ—
Phāināns membara Finance member.

ଫାଇନାନ୍ସିଆଲ୍ କମିସନର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରାଜ୍ୟର ଅର୍ଥ
Phāinānsiāl kamisanar ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—
Financial Commissioner.

ଫାଇନାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଶେଷ; ଚୂଡ଼ାନ୍ତ; ଅନ୍ତିମ—
Phāināl ଫାଇନାଲ फाइनाल Final.
(ଯଥା—ସ୍କୁଲ ଫାଇନାଲ, ଫୁଟବଲ ଫାଇନାଲ ।)

ଫାଇନାଲ୍ ଡିକ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫାଇନାଲ୍ ଡିକ୍ରୀ)—
Phāināl digri ବଣ୍ଟାରା ଓ ହିସାବ ମକଦମାରେ ବଣ୍ଟାରା କରି ଓ
ଫାଇନାଲ ଡିକ୍ରୀ ହିସାବ ବୁଝା ଶେଷ ହେବା ପରେ କୋର୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା
फाइनाल डिक्री ପ୍ରଦତ୍ତ ଡିକ୍ରୀ—Final decree passed in
partition and account suits.

ଫାଇ ଫାର୍ମାନ୍(ସ୍)ହୁକୁମ—ଦେ. ବି—୧ । ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଆଦେଶ; ଜରୁରୀ
Phāi phārmān(s) hukuma ହୁକୁମ—1. Urgent
ଫାଇଫର୍ମାସ order.
୨ । ବାଜେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଆଦେଶ—
2. Order for doing miscellaneous works.

ଫାଇଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । କାଗଜର ନଥି ବା ବିଡ଼ା; ତାଡ଼ା—
Phāil 1. File of papers.
ଫାଇଲ ୨ । ବଣିଆଙ୍କ ଉହା; ଉହା—
फाइल 2. Filing instrument.

ଫାଇଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.(ଇଂ.ଫାଇଲ୍)—୧ । ନଥି ସାମିଲ୍ କରିବା—
Phāil karibā 1. To file with the records.
ଫାଇଲ କରା ୨ । କୌଣସି ଦରଖାସ୍ତ ଉପରେ କିଛି ହୁକୁମ ନ ଦେଇ
फाइल करना ରଖିବା—2. To record no order on
a petition.

ଫାଇଲ୍ ଜାମିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଫୈଲ୍=କର୍ମ+ଆ. ଜାମିନ୍
Phāil jāmin =ପ୍ରତିଭୂ)—ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ୍
ଫାଇଲ ଜାମୀନ ସଦାଚରଣ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍
फाइल जामीन ଲେଖାଇ ନେବା ଜାମିନ୍‌ନାମା—Security for
good behaviour taken by a Magistrate
from wicked people.

ଫାଉ—ବୈଦେ. (ଆ. ଫାଉ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଅତିରିକ୍ତ
Phāu ବସ୍ତୁ—1. Excess; surplus.

ଫାଉ(ଓ) ୨ । ପୂର୍ବରୁ ଋଣ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ଟଙ୍କା ବଦଳରେ
ଫାଓ ଖାତକଠାରୁ ଦାଣ୍ଡ ଭାଉ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ନିଆଯିବା ଧାନଆଦି—
2. The excess paddy repaid by a debtor for money loans at a rate higher than the existing market rate.
୩ । ଖରିଦ କରାଯିବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ନିରୂପିତ ପରିମାଣ ଉପରେ ମାଗଣା ଯାହା ଅଧିକା ମିଳେ; ଅଧିକା ଲାଭ; ଲଫା—
3. Extra gain; anything got extra over the purchased quantity.
୪ । ଉପର ଲାଭ—4. Perquisite; tip; gratuity.
ଫାଉ ଫଉରିତ ଛଡ଼ ଦିଅ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
[ଦ୍ର—ଫାଉ ସଙ୍ଗେ ଫଉରିତ(ଭ) ସହଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ବିଣ—୧ । ମାଗଣା—1. Got gratis; gratuitous.
୨ । ଅତିରିକ୍ତ; ଅଧିକା—2. Extra; additional.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଗପଡ଼ୀ; ବହୁଭାଷୀ—
Talkative; garrulous.

ଫାଉଁ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—୧ । କାଢ଼ିଆ (ଦେଖ)
Phāuñ 1. Kārdhiā (See)
୨ । କୋଷ୍ଠ ନଡ଼ିଆକୁ ଚପୁଡ଼ି ରସ କଢ଼ାଗଲା ପରେ ଯେଉଁ ଖରସ ଭୂଷି ପରି ପଦାର୍ଥ ରହିଯାଏ—2. The dry cocoaunt scrapings left after the juice is pressed therefrom.

ଫାଉ କୁରୁଣୀ—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Phāu kuruṇi Wrightia Tomentosa (Haines).

ଫାଉଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପର୍ବ)—୧ । ଖଜୁରୀ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗାର
Phāurdā ମୂଳଭାଗ—1. The lower part of a branch
ପାବଡ଼ା of date-palm.
ଫାବଡ଼ା ୨ । (ସଂ. ଫାଳ; ପ୍ରା. ପାଡ଼ା)—ଚଉଡ଼ା ଦାଢ଼ ବିଶିଷ୍ଟ
ଫାଓଡ଼ା କାଙ୍କ—2. Broad hoe; a spade with a long
ଫାବଡ଼ା handle.

ଫାଉଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଫୋପାଡ଼ିବା; ଫିଙ୍ଗିବା—
Phāurdibā To throw.

ଫାଉଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ; ଛପାଖାନା ଶବ୍ଦ)—ଏକ ଆକାରର
Phāunṭ ଟାଇପ୍ ଅକ୍ଷରର ଏକ ସାର—
ଫାଉଣ୍ଟ Fount; a set of printing types of one
ଫାଉଣ୍ଟ size or body.

ଫାଉଣ୍ଟେନ୍ ପେନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏକପ୍ରକାର ନବାବିଷ୍କୃତ
Phāunten pen କଲମ; ଝର କଲମ; ନିର୍ଝରଲେଖନୀ—
ଫାଉଣ୍ଟେନପେନ **ଫାଉଣ୍ଟେନପେନ** Fountain pen.
[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷାକଲମ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ିଏ କାଳ ସଞ୍ଚିତ କରି ରଖାଯାଇ ଥାଏ, ଉକ୍ତ କାଳ କ୍ରମଶଃ କଲମର ମୁହଁବାଟେ ନିର୍ଗତ ଆସିଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅନେକ କାଗଜ ଲେଖାଯାଏ । ଏହାକୁ ପ୍ରସ୍ରବଣୀ-ଲେଖନୀ ବା ନିର୍ଝର ଲେଖନୀରୂପେ ଅନୁବାଦ କରାଯାଇ ପାରେ ।]

ଫାଉଣ୍ଡା—ଦେ: ବି—ଫାଉଡ଼ା ୨ (ଦେଖ)
Phāuṇḍā Phāurdā 2 (See).
(ଫାଉଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ସୁଂ. (ସଂ. ପ୍ରକାଣ୍ଡ)—ସ୍ଥୂଳକାୟ—
Fat; corpulent.

ଫାଉଣ୍ଡେସନ୍ ସେଆର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ
Phāuṇḍesan seār ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଂଶ ବା
ଫାଉଣ୍ଡେସନ ସେୟାର ଧନରେ କୌଣସି ଯୌଥ କାରବାର ଆରମ୍ଭ
ଫାଉଣ୍ଡେସନ ସେୟାର କରାଯାଏ—Foundation shares in a joint stock company.

ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ) – ଲୁହା ବା ସୀସା ଆଦି ଧାତୁ ତଳାଇ
Phāuṇḍrī ଯେଉଁ କାରଖାନାରେ ନାନାବିଧ ବସ୍ତୁ ଗଢ଼ା ହୁଏ—
ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ **ଫାଉଣ୍ଡରୀ** Foundry.
(ଯଥା—ଟାଇପ୍ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ; ଆଇରନ୍ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ ଇତ୍ୟାଦି)

ଫାଉ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ମାଗଣାରେ ହସ୍ତଗତ
Phāu māribā କରିବା—1. To get a thing gratis.
ଫାଓମାରା ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଠକି କରି ନେବା—
ଫାଉମାରନା 2. To get a thing by underhand means.
୩ । ଅନାଜ କରି କଥା କହିବା—
3. To say a thing by guess.

ଫାଉରି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ବେଢ଼ା—
Phāuri A big basket.

ଫାଉଲ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—୧ । ଫୁଟ୍‌ବଲ୍ ପ୍ରଭୃତି ଖେଳରେ ନିୟମ
Phāul ଲଙ୍ଘନ—1. Unfair or foul practice in the
ଫାଉଲ **ଫାଉଲ** football and other games.
୨ । ଭୁକ୍ତ ଟଙ୍ଗାଭାସ୍ପ ପକ୍ଷୀ—2. Fowl.

ଫାଁ ଗାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଟା ଗାଳିବା—
Phāñ gāribā 1. To feign.
୨ । ଛଟା ଗାଳି କ୍ଲାନ୍ତ ଦେଖାଇବା—2. To feign as if one is pulled down or spent up.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତ ହେବା—3. To be exhausted.
୪ । ଅବସନ୍ନ ହେବା—4. To be worne out.
(ଯଥା—ମୁଁ ରେଲ ପାଇବା ଲାଗି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆସି ଷ୍ଟେସନରେ ଗଢ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ଫାଁ ଗାଳିଦେଇ ପଡ଼ିଗଲି)

ଫାଁଜି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହ, ଫାଁଗ; ଫାଁଗୀ)—ଶାକ
Phāñji ବିଶେଷ—A sort of pot-herb.

ଫାକାଶି—ବୈଦେ. ବି (ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—୧ । ଦମ୍; ନିଶ୍ୱାସ—
Phākāsi 1. Breath.
(ଫାକ୍ଷାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—2. Breath of life.

ଫାକାଶି ଉଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ବେଦମ୍ ହୋଇଯିବା—
Phākāsi urdibā 1. Being out of breath.
ଦମଛୁଟେଯାଓୟା ୨ । ହଂସା ଉଡ଼ିଯିବା—
ଦମଛୁଟଜାନା 2. Dying condition.
୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଚ୍ୟୁତି—3. Losing patience.
୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—4. Bewilderment.
ଏ କଥା ଶୁଣିଲାବେଳୁ ତୋମାର ଫାକାଶି ଉଡ଼ିଯାଇ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସଳ୍ପ ।

ଫାକୁଟିଆ—ପ୍ରାୟ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ମିଶା ରଙ୍ଗ—
Phākuṭiā Reddish yellow colour.

ଫାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଫାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)—Pākurḍi (See).
Phākurḍi (ଫାକୋଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଙ୍କ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଫଙ୍କିକା)—୧ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବ୍ୟବଧାନ;
Phāṅka ଅନ୍ତର—1. Gap; space between two things.
ଫାଁକ ସୁରାଖ; ଦରାର
୨ । ରନ୍ଧ୍ର; ଛିଦ୍ର—2. Hole.
୩ । ଦୋଷ; ତ୍ରୁଟି—3. Defect; blemish.
୪ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ ବା ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନ—4. Open space.
୫ । ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ—5. Vacant or empty space.
୬ । ଫାଟ—6. Crack; crevice; chink.
୭ । ସୁବିଧା; ସୁଯୋଗ—7. Opportunity.
୮ । ପ୍ରଭେଦ—8. Difference.
୯ । ବିଶେଷତ୍ୱ—9. Distinction.
୧୦ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—10. Solitude.
୧୧ । ବିଶେଷ ରୀତି—11. Special custom.
୧୨ । ବିଭିନ୍ନ ରୀତି—22. Different or distinct custom.
(ଯଥା—ଦେଶକେ ଫାଙ୍କ; ନଈକେ ବାଙ୍କ)
୧୫ । ଅବସର; ଅବକାଶ—13. Liesure.
୧୪ । ବିଚ୍ଛେଦ; ପୃଥକ ହେବା—14. Separation.
ଫାଁକା ବିଣ—୧ । ପୃଥକ; ଭିନ୍ନ—1. Separate.
୨ । ବିଭିନ୍ନ—2. Different.
୩ । ଛଡ଼ାଛଡ଼ା—3. Sparse.
୪ । ଖାଲି; ଶୂନ୍ୟ—4. Empty; hollow; vacant; unoccupied.
୫ । ଜନଶୂନ୍ୟ; ନିର୍ଜନ—5. Solitary.
୬ । ଖୋଲା; ଉନ୍ମୁକ୍ତ—6. Open.

ଫାଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ—୧ । ଛଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ପ୍ରତାରକ—
Phāṅkarḍā 1. Fraudulent; deceitful,
(ଫାଙ୍କଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଫାଙ୍କି ଦିଏ—
ଫାକଡ଼ିଆ ଛଳୀ 2. Feigning.

ଫାଙ୍କଡ଼ାମି—ଦେ. ବ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ପ୍ରତାରଣା—
Phāṅkarḍāmi 1. Fraud.
(ଫାଙ୍କଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛଳନା—2. Feigning.
ଫାଙ୍କଡ଼ାମୀ ୩ । ଦାମ୍ଭିକତା—3. Audacity.
ଛଳ ୪ । ଅବାଧ୍ୟତା—4. Insubordinatoin.

ଫାଙ୍କଡ଼ାମି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମିଛ କହି ଠକିବା—1. To
Phāṅkarḍāmi māribā deceive by false statement.
ଫାଙ୍କ ମାରିବା
ଫାଙ୍କଡ଼ ମାରିବା
ଫାଙ୍କଡ଼ାମି କରିବା } ୨ । କାମଦାମ ନ କରି ଭୁଯର-ଅନ୍ୟରୂପ] ଠାଉରିଆ ହୋଇ ଭୁଲ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାପରି ଦେଖେଇଦେବା—
ଫାଙ ଡ଼ାମୀକରା 2. To show one's self off without
ଫରପେଣ୍ଡିଦିଖଲାନା substantially doing anything.
୩ । ଛଳନା କରିବା—3. To feign.

ଫାଙ୍କତାଲ—ଦେ. ବ—୧ । ବାଦ୍ୟର ତାଲବିଶେଷ—
Phāṅkatāla ଫାଁକତାଲ 1. A musical measure.
ଫାଙ୍କତାଲ
ତାଲ ଫାଙ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । କପଟ; ପ୍ରତାରଣା—
2. Deception; hypocricy.
କ୍ରି. ବିଣ—ମାଗଣା—Gratis.

ଫାଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phāṅkā ଫାଁକା ଫାଁକା; ଖାଲୀ 1. Fraudulent.
୨ । ମାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Illusory.
୩ । ଖୋଲା; ଅନାବୃତ; ଉନ୍ମୁକ୍ତ—3. Open.
୪ । ମିଥ୍ୟା—4. False.
୫ । ଅସାର—5. Unsubstantial.
୬ । ଖାଲି; ଶୂନ୍ୟ—6. Empty.

ଫାଙ୍କା ଅଓ୍ୱା(ବା)ଜ୍—ଦେ. ବ—ବନ୍ଧୁକରେ ଗୁଳି ନ ଦେଇ କେବଳ
Phāṅkā awā(bā)j ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଫାଏର କରିବା ଶବ୍ଦ—
ଫାଙ୍କା ଆଓ୍ୱାଜ Blank shot; blank firing of a gun.
ଖାଲି ଆବାଜ

ଫାଙ୍କି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଫଙ୍କିକା)—୧ । ପ୍ରତାରଣା; ଛଳନା—
Phāṅki ଫାଁକୀ ଫାଁକୀ 1. Fraud; trick; deception.
୨ । ଧୂଳାବାଜି—
2. Throwing dust in the eyes of others.
୩ । ଚାତୁରୀ—3. Cunning.
୪ । ଉଣ୍ଡିବା—4. Evasion.
୫ । ମାୟା—5. Illusion.
୬ । କୂଟ ତର୍କ—6. Sophistry; sophison.
୭ । (ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ) ଶୁଣ୍ଠି ପିପ୍ପଳୀ ଆଦିର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
7. Powdered drugs used as medicine.
୮ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚନା—8. Powdered substance.
୯ । (ପାନ ବରଜା) ମାଟି ଦୋଷରୁ ଲଟାମୂଳ ଗଣ୍ଠିରେ ଫୁଲ ଫୁଟିବା ଦ୍ୱାରା ପାନ ଲତା ଛିଣ୍ଡି ଯିବା—
୧୦ । ଭୁରୁଡ଼ି—10. Brozen facedness.
ଦେ. ବିଣ.—ପ୍ରତାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ—Evasive.
(ଯଥା—ଫାଙ୍କି ଉତ୍ତର ।)

ଫାଙ୍କି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଧଣ୍ଡା ମାରିବା—
Phāṅki debā 1. To deceive.
(ଫାଙ୍କି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉଣ୍ଡି ଦେବା—
ଫାଙ୍କିଦେଓ୍ୱା ଫାକିଦେନା 2. To evade.
୩ । ଛଳନା କରିବା—3. To feign.
୪ । ପରର ଆଖିରେ ଧୂଳି ପକାଇବା—4. To throw dust in the eyes of others.
୫ । ଅବାଧ୍ୟତା ଦେଖାଇବା—
5. To show insubordination.

ଫାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମିଥ୍ୟା କଥା କହି ଠକି ଦେବା—
Phāṅkibā 1. To cheat (a person) by falsehood.

ଫାଁକ୍ ୨ । ଚୂନା ଖାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ମୁଖ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଓ ତାହା ଚେବାଇବା—
ফাকনা 2. To chew a powdered eatable.
(ଯଥା—ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚୂନାକୁ ଘଣ୍ଟେ ହେଲା ସେ ଫାଙ୍କୁଛି ।)

ଫାଙ୍କିବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ.—ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Evasive.
Phāṅkibāj ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତ—2. Fraudulent.
ফাঁকিবাজ ফাঁকীবাজ, ধোখেবাজ

ଫାଙ୍ଗୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ବାଉଳା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଛ
Phāṅgulā ଠିକଣା ନ ଥାଏ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜିନିଷପତ୍ର ସବୁ
(ଫାଙ୍ଗୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅସାବଧାନ ଭାବରେ ଏଗେ ତେଗେ ପକାଇ
ବେପରୋୟା ପରେ ଖୋଜିଲେ ପାଏ ନାହିଁ—1. Careless about
লাপরবা things.
୨ । ଅସ୍ଥିରମନା—2. Fickle-minded.

ଫାଜଲ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ଫାଜିଲ୍=ଆବଶ୍ୟକତାରୁ ଅଧିକ)—
Phājal ୧ । ବଳ ପଡ଼ିବା ଅଂଶ; ଆଧିକ୍ୟ—
ফাজল 1. Quantity in excess; surplus.
ফাজিল ୨ । ଜମାରୁ ବେଶି ଖରଚ—
2. Expense in excess of receipt.
୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ—3. Remainder; remnant.
ବିଣ.—୧ । ଅଧିକା—1. In excess.
୨ । ଉଦ୍ଦୁଉ—2. Remaining over.
୩ । ଫାଜିଲ୍ (ଦେଖ)—3. Phājil (See)
ଏହିପରି ବାକ୍ୟମାନ ସବୁ ସବୁ ଲେଖକଙ୍କର ଫାଜିଲ ପଣ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ ।
ବ୍ୟାକରଣ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ।

ଫାଜଲ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଫାଜଲ୍)—ବଳ ପଡ଼ିବା—
Phājal hebā To be in excess.
ফাজল হওয়া ফাজিল হোনা

ଫାଜ(ଜି)ଲାମି—ଦେ. ବି. (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଧୃଷ୍ଟତା—
Phāja(ji)lāmi 1. Forwardness; arrogance.
ফাজলামী ফজুল ୨ । ପ୍ରଗଲ୍‌ଭତା—2. Garrulity; loquacity.
୩ । ଚତୁରତା; ଚାଲାକୀ—3. Cleverness.

ଫାଜିଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଫାଜିଲ୍=ବିଦ୍ୱାନ୍, ବୁଦ୍ଧିମାନ୍;) (ମନ୍ଦ
Phājil ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଧୃଷ୍ଟ—
ফাজীল ফাজল 1. Arrogant; forward.
୨ । ବେଳାଯୁ ଗପୁଡ଼ି—2. Over talkative.
୩ । ପ୍ରଗଲ୍ଭ—3. Garrulous.
୪ । ଚତୁର—4. Sly; clever.
[ଦ୍ର—ଆରବୀରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଭଲ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଫାଜିଲ୍ ଚ(ଚା)ଲାଖ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ଧୃଷ୍ଟ ଓ କୃଟ ଭାବ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phājil cha(chā)lākh Forward and sly; over-clever;
ফাজিল চালাক জ্যাদা চলাক brazen faced.

ଫାଜିଲ୍ ଚଲାଖି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ପ୍ରଗଲ୍ଭତା; ଧୃଷ୍ଟତା—
Phājil chalākhi Forwardness; arrogance;
ফাজিল চালাখী জ্যাদা চলাখী garrulity.

(ଫାଜିଲ ଚାଲାଖି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଞ୍ଚେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି.—(ସଂ. ପାଣିପୃ+ଶୌଚ)—
Phāñcheibā ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ପାଣି ଦ୍ୱାରା ଶୌଚ କରିବା;
ଛଅଣ୍ଟିବା—To wash the private parts after
passing stools.

ଫାଟ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା)—୧ । ଫାଙ୍କ;
Phāṭa ଜଳା; ଚିରା; ଲମ୍ବା ଛିଦ୍ର—1. A crack; chink;
ফাট ফাট crevice.
୨ । ସଙ୍କ—2. Narrow space; interstices.
୩ । ଛିଦ୍ର; କଣା; ରନ୍ଧ୍ର—3. Aperture.
୪ । ବିଦାରିତ ଅଂଶ—4. A split.
୫ । ଶୀତ କାଳରେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଆଦିର
ଚମଡ଼ା ଫାଟି ଯିବା—5. The cracking of the skin
in the leg and soles during winter.

ଫାଟକ—ବୈଦେ. ବି. (ହି; ସଂ. ସ୍ଫୁଟ; Beams; ସଂ. କପାଟ'ର
Phāṭaka ଅକ୍ଷର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—୧ । ତୋରଣ; ବହିର୍ଦ୍ୱାର—
ফাটক ফাটক 1. Gate.
(ଫଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାରାଗାର—2. Jail; prison.
୩ । କୟଦ୍; ଜେଲ ଦଣ୍ଡ; କାରାବନ୍ଧନ—3. Imprisonment.

ଫାଟକ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୟଦ ହେବା—
Phāṭaka paibā 1. To be imprisoned.
ফাটক পাওয়া ୨ । କାରାଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
ফাটক পানা To be sentenced to imprisonment.

ଫାଟଣ(ଣ, ଣା)—ଦେ. ବି—୧ । ଫାଟିବା କ୍ରିୟା; ବିଖଣ୍ଡି ହେବା—
Phāṭaṇa(ṇa,ṇā) 1. Bursting;state of being split up.
ফাটন ফাটা ୨ । ଫାଟ—2. Split; chink; crevice.
ফাটনা, ফটনা

ଫାଟଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଫାଟ—
Phāṭala 1. Crevice; chink.
ফাটল ୨ । ଛିଦ୍ର—2. Hole; aperture.
দরার ୩ । ଇଟାଗାନ୍ଥିଲା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଛିଦ୍ର—
3. Cracks inside a brick masonry.

ଫାଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗୋଡ଼) ଅବସନ୍ନ ହେବା; ଅତିଶୟ କ୍ଲାନ୍ତ
Phāṭi pardibā ଯୋଗୁଁ କ୍ଲାନ୍ତ ହେବା—
ফেটে যাওয়া (one's legs) To become over-tired.
ফটজানা ଫାଟି ପଡ଼ିବାର ଚରମ ସଞ୍ଚାର ଜନ୍ମୁଁ ମୋ ଚରଣ ଚଳ ।
(ଫାଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚରମୂର୍ଯ୍ୟ. ଚରଣାସ୍ତ୍ରକ୍ଷ୍ମ ଫ. ଗୀତ ।

ଫାଟି ଫୁଟି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବହୁସ୍ଥାନରେ ବିଖଣ୍ଡି ହେବା; ବହୁ-
Phāṭi phuṭi jibā ସ୍ଥାନରେ ଫାଟିଯାଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହେବା—
ফেটেফুটে যাওয়া 1. To be split up at many places.
ফাটফুট জানা ୨ । ବହୁଚେଷ୍ଟା ପରେ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ
ବିରକ୍ତ ହେବା ବା ବିରକ୍ତ ହେବା—2. To be tired
after repeated unsuccessful endeavours.

ଫାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ଫୁଟ୍ ବା ସ୍ଫୋଟ୍ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ)—
Phāṭibā ୧ । ବିଖଣ୍ଡି ହେବା—1. To be split up or cleft.
[ଫଟା(ଟେ)ଇବା—ପ୍ରୟୋଜକ କ୍ରିୟା]
ଫାଟା ଯେବେ ମୋହର ପେଟ ଗୋଟି ଫାଟିଯିବ ।
ଫଟନା, ଚଟକନା କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଭାଙ୍ଗିଯିବା; ଦ୍ୱିଧା ବିଭକ୍ତ ହେବା—
2. To break asunder; to be split asunder.
୩ । ଚିରିଯିବା—3. To be torn.
୪ । (ଶୀତ କାଳରେ ଦେହ ଓ ଗୋଡ଼ର ଚମଡ଼ା) ବିଖଣ୍ଡି ହେବା—4. To crack (said of the skin in winter).
(ଫାଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୫ । (ପାଦାଦି) ଥକିଯିବା; ଅବସନ୍ନ ହେବା—
5. (legs) To be fatigued; to be over-tired.
ପଣ୍ଡିତ ପଙ୍କଜ ମୃଦୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପାଦ
ଫାଟୁ ଯେ ଥିବ ଲଭି ସଗୁର ଖେଦ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୬ । (ବ୍ରଣ ଘାଆ ଆଦି) ମେଲା ହୋଇଯିବା—
ଫୁଟନା, ତରକନା 6. To burst (said of boils).
୭ । କମ୍ପିଯିବା—7. To tremble.
ଗାଣ୍ଡିବ ଧନୁଙ୍କର ବ୍ରଣ ତରଜନ
ଶୁଣିଲେ ଫାଟିଯାଏ ଯୁଦ୍ଧ କରି ସ୍ଥାନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବିରାଟ ।
୮ । (ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମନର ମେଳ) ଭାଙ୍ଗିଯିବା—
8. To become alienated (said of two friends).
୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ମନ)—ନିରୁତ୍ସାହ ହେବା ବା ଦୁଃଖିତ ହେବା—
9. (fig) To be discouraged or dejected.
୧୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; କପାଳ) ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହେବା—
10. (figurative; one's luck) To become bad.
ସଖି ! ଫାଟିଲା ମୋ କରମ ଜାଣିଲି ଭଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
(ଯଥା—ମୋ କପାଳ ଫାଟିଲା; ମୋ କର୍ମ ଫାଟିଲା; ମୋ ଭାଗ୍ୟ ଫାଟିଲା ।)

ଫାଟୁଆ—ଦେ. ବି—ଗୋରୁମାନଙ୍କ ମାରାତ୍ମକ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗବିଶେଷ—
Phāṭuā A contagious and fatal cattle disease; foot and mouth disease of cattle; a kind of rinderpest.
ଆଓସାବା, ଖୁରୀ
ଜରୀ; ଜରଖୋର
ଫାଟେଇ / ଫାଟୋଇ } ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଡ଼ଥଦର ଚମଡ଼ା ଫାଟିଯାଇ ଥାଏ—
Having cracked skin.

ଫାଟୁଆ ଗାଈ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗାଈକୁ ଫାଟୁଆ ରୋଗ ଧରିଥାଏ—
Phāṭuā gāī A cow which is attacked with the Phāṭuā disease.

ଫା. ଦେଦେ.ବି. (ବାଲେଶ୍ୱର ଜାହାଜଥାଙ୍କ ଭାଷା;ଇଂ. ପର୍ଟୁଗିଜ୍)—
ପର୍ଟୁଗିଜ୍ ଜାତି—The Portugese.
ସେମାନେ ଫାଟୁଆଗାଈ ଜାତି, ଏଇ ଫିରଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ଘର ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଫାଡ଼—ଫା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ —ଯୋନି—Female organ.
Phārda (ଫାଡ଼ଣ, ଫାଡ଼ୀ, ଫାଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଡ଼ି କଇନ୍ତୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. (ବାଳିକାଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ)—
Phārdi kainti ଯେଉଁ ବାଳିକା ବୟସ ତୁଳନାରେ ବେଶି (ଫାଡ଼ି କଇଁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଚାଳୁଆ କରେ; ଚେଷ୍ଟୁଡ଼ୀ—
ଏଁଚଡ଼ ପାକା ଅଗୈତୀ Forward (girl); precocious.

ଫାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ଫୁଟ୍ ବା ସ୍ଫୋଟ୍ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ; ସ. ସ୍ଫାଟନ)—୧ । ଚିରି ଦେବା—
Phārdibā
ଫାଡ଼ା 1. To tear up; to split up; to cleave.
ଫାଡ଼ିନା ବଳେ ଜଳ ବାହାର ପାଟି ଫାଡ଼ି ଦେଲା ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ବିଦାରଣ କରିବା—2. To tear up; to rive up.
୩ । ଦୁଇଶାଖାଯୁକ୍ତ ଅଙ୍ଗକୁ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ବିସ୍ତୃତ କରିବା; ବିସ୍ତୃତ କରିବା—3. To spread out (one's arms or legs).
[ଫଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ପ୍ରୟୋଜକରୂପ]
୪ । ପୃଥକ୍ କରିବା; ବିଭକ୍ତ କରିବା—
4. To divide; to separate.
୫ । ଫଡ଼ା ଫଡ଼ା ବା ଫାଳ ଫାଳ କରିଦେବା—
5. To split up into strips.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପକାଇବା, ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଫାଣି—ସ. ବି (କର୍ମ. ଫାଣ୍ ଧାତୁ=ଫୀତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଣି)—
Phāṇi ୧ । ଗୁଡ଼—1. Molasses; unrefined sugar.
୨ । ଦହିମିଶ୍ରିତ ଛତୁ—2. Corn flour mixed with curds.

ଫାଣିତ—ସ. ବି. (ଫଣ୍ ଧାତୁ=ଅନାୟାସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା, ଣିଚ୍. ଫାଣି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଗାଢ଼ ଇକ୍ଷୁଗୁଡ଼—
Phāṇita 1. Thickened molasses; unrefined sugar.
୨ । ଫେଣା; ଗୁଡ଼ ଆଉଟି କରି ତିଆରି କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପିଠା—2. Sugar cake; bloated sugar ball.

ଫାଣ୍ଟ—ସ. ବିଣ. (ଫଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ଣିଜନ୍ତ)—୧ । ଅନାୟାସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—
Phāṇṭa 1. Easily prepared; made easily.
୨ । ଯାହା ଫେଣିଆ ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ—
2. Prepared from a liquid by stirring it.
ବି—୧ । କ୍ୱାଥ; ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟର ସିଝା ପାଣି—1. Decoction.
୨ । ଅସ୍ତ୍ରାଦିରେ ପାଣି ଦେବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
2. The process of tempering a weapon.
୩ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟ ଝାଳିବାର ସ୍ଫୁଟ—3. A flux.
୪ । ଦହି ମୋହିବା ବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଲହୁଣି ବାହାରେ—
4. Particles of butter first produced at churning.
୫ । ଫେଣିଆ ହୋଇଥିବା ବଟା ବିରି (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
5. Stirred up dough.

ଫାଣ୍ଟ କଷାୟ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧ କ୍ୱାଥ ବିଶେଷ—
Phāṇṭa kashāya A kind of cold decoction.

[ଦ୍ର—୪ ତୋଳା କୁଟ୍ଟିତ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ୧୬ ତୋଳା ଅତ୍ୟୁଷ୍ଣ ଜଳରେ ନିକ୍ଷେପ କରି ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି ପରେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ହାତରେ ମନ୍ଥି କରିବାରେ ଛାଣିଲେ ଏହି କଷାୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ଫାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଫାଣ୍ଟ; ସଂ. ପିଷ୍ଟ; ପ୍ରା. ପିଟ୍ଠ) ୧ । ଫେଣ୍ଟିବା; ଦୁଇ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକତ୍ର ମିଶାଇ ହାତଦ୍ୱାରା ଗୋଳିବା—
Phāṇṭibā
ପାଁଟା **ଫେଁଟନା**
1. To mix up two things and stir them together with the hand.

୨ । ଫେଣାଇବା; ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥକୁ ହାତରେ ଗୋଳି ତାକୁ ଫେଣଯୁକ୍ତ କରିବା—2. To make any watery substance lather by stirring much.
(ଫାଣ୍ଟେଇବା—ଣିଜନ୍ତ)

ଫାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପାଣ୍ଡକ=ସ୍ଥାନ)—ଥାନାରକ୍ଷାର୍ଥ ପୁଲିସ୍ ରଖାଯାଇଥିବା ଗ୍ରାମ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର; ପୁଲିସ୍ ଚୌକି—
Phāṇḍi
ଫାଁଡ଼ୀ **ଚୌକୀ; ନାକା**
1. Police outpost

[ଦ୍ର—ବଡ଼ ବଡ଼ ପୁଲିସ୍ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଥାନା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଫାଣ୍ଡି ବୋଲାଯାଏ । ଥାନାର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ମଚାରୀ ମୁନସି (Sub Inspector) ଏବଂ ଫାଣ୍ଡିର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ମଚାରୀ ଜମାଦାର (Head constable) ଅଟନ୍ତି ।]

୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ଫଣ୍ଡ=ଉଦର) ସ୍ଥୂଳକାୟା ସ୍ତ୍ରୀ; ସ୍ଥୂଳୋଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
2 A corpulent woman; a pot-bellied woman.

ଫାଣ୍ଡିଦାର—ଦେ. ବି—ଫାଣ୍ଡିର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଧାନ ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀ—
Phāṇḍidāra The Police officer in charge of an
ଫାଁଡ଼ିଦାର **ନାକେଦାର** (ଫାଣ୍ଡି ଜମାଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) outpost.

ଫାତିଆ(ହା)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଫାତିହା=ପ୍ରାର୍ଥନା)—୧ । କୋରାନ୍ ପାଠପୂର୍ବକ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ପୀରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Phātiā(hā)
ଫାତିୟା **ଫାତିହା** ଯେଉଁ ନୈବେଦ୍ୟ ବା ପୂଜା ଦିଅନ୍ତି—
1. Worship or offering made to a Pir or saint by a Mahommedan by reciting passages from the Koran.

୨ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପିତ ନୈବେଦ୍ୟ—2 Offering dedicated in the name of a deceased person.

ଫାଦମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫାଦମ୍)—୨ ଫୁଟ ଗଭୀରତା; ଜଳର
Phādam **ଫାଦମ ଫୈଦମ**
ମାପବିଶେଷ—Fathom.

ଫାନ(ନୁ)ସ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଫାନସ୍)—ଫାନସ (ଦେଖ)
Phāna(nu)sa **ଫାନ(ନୁ)ସ ଫାନୁସ**
Pānasa (See)

ଫାନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶ୍ରନ୍ଦନ; ପ୍ରା. ଫନ୍ଦନ; ତୁଳ୍ୟ ସଂ. ବନ୍ଧ=ରଜ୍ଜୁ;
Phānda ଫା. ଫନ୍; ଫନ୍ଦ=ଜାଲ; ଗୃଭୁସ୍)—୧ । ଜାଲ;
ଫାଁଦ **ଫନ୍ଦ;ଫନ୍ଦା** ଫାଶ; ଫାଶ—1. Net; snare; noose; trap.

ବେଦ ଯୁବତୀକ ନେତ୍ର ଜାହିଁ ଝିଙ୍କି ଭା ଜସ୍ତ ଫନ୍ଦ—ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ରଜ୍ଜୁର ଗଣ୍ଠି—2. Knot of a rope;tangle.

୩ । ଫନ୍ଦ; କୌଶଳ—3. Artifice.

୪ । ଫିକର; ଉଦ୍ଭାବିତ ଉପାୟ—4. Means; alternative.

୫ । ଗୋଳମାଳ; ବିପଦ—5. Confusion; danger

୬ । କୂଟ କୌଶଳ—6. Wiles; stratagem; trick.

୭ । ପ୍ରତାରଣା—7. Cheating; knavery.

୮ । ଛଳ; କପଟ—8. Fraud;- treachery; deceit.

୯ । କାଳ୍ପନିକ ବିଷୟ—
9. Imaginary and invented matter.

୧୦ । ଗୋଲକ ଧନ୍ଦା—10. Maze; labyrinth.

୧୧ । ପରୀକ୍ଷାର ସ୍ଥାନ—11. Testing place.

ଚୌଦନ ଶ୍ରନ୍ଦକୁ ଫାନ୍ଦ ସେ ହାର
ଭଣ୍ଡୁଛ ଶାସ ପିଣ୍ଡର ଉତ୍ତର । ଗ୍ରା. ପରକେଶୀତା ।

୧୧ । ଦଉଡ଼ିର ଘେର—11. Coil of a rope.

ବିଣ—୧ । କପଟତା ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Treacherous.

୨ । ଶଠତାପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Fraudulent.

୩ । ଉଦ୍ଭାବିତ; କାଳ୍ପନିକ—3. Imaginary; invented.

୪ । କୂଟମତି ପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Mazy; artful.

୫ । ଗୋଳମାଳିଆ—5. Confused.

ଫାନ୍ଦ ପାତିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଜୀବକୁ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ଜାଲ
Phānda pātibā
ବା ଫାଶ ବିସ୍ତାର କରିବା—1. To lay
ଫାଁଦବିଛାନ **ଫଁଦଫୈଲାନା**
or spread a snare or noose.

ଫାନ୍ଦ ବିଛା(ସେ)ଇବା
ଫାନ୍ଦ ମେଲା(ଲେ)ଇବା
ଫାନ୍ଦ ମେଲିବା
ଫାନ୍ଦ ପାରିବା
} ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିପଦରେ ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ କୂଟ କୌଶଳ ବା ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
2. To apply means or stratagem to entangle or ensnare a person.

ଫାନ୍ଦ ଫାନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫାନ୍ଦ ପାତିବା (ଦେଖ)—
Phānda phāṇḍibā
1. Phānda pātibā (See).
ଫାଁଦ ଫାଁଦା **ଫଁଦନା**
୨ । ମିଥ୍ୟା ବା କାଳ୍ପନିକ କଥା ଯୋଡ଼ି କରି କହିବା—
2. To invent a falsehood.

ଫାନ୍ଦରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୋକକୁ ବିପଦରେ
Phāṇḍare pakā(ke)ibā
ପକାଇବା; ବିପନ୍ନ କରିବା—
ଫାଁଦେ ଫେଲା
1. To involve a person in danger.
ଫାନ୍ଦ୍‌ମେଡାଲନା; ଫନ୍ଦ୍‌ନା
୨ । ଲୋକକୁ ପ୍ରଲୋଭନଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ କରିବା—2. To cause a person to succumb to temptations.

୩ । ଗୋଳମାଳରେ ଜଡ଼ିତ କରିବା—
3. To entangle a person in confusion.

୪ । ଜନ୍ତୁକୁ ଜାଲ ବା ଫାଶରେ ପକାଇବା—
4. Te entrap or ensnare an animal

ଫାନ୍ଦି(ନ୍ଦୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କୂଟମତିପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phāṇḍi(ndu)ā
1. Full of stratagem.

୨ । ଯେ ମିଛକଥା ଫାନ୍ଦିକରି କହେ—
2. One who invents false or imaginary stories; tale-tell.

ଫାନ୍ଦେଇ
ଫାନ୍ଦୋଇ
} ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ

ଫନ୍ଦୀବାଜ ଫଁଦୀବାଜ

ଫାନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ଛନ ଧାତୁ; ସ. ବନ୍ଧ. ଧାତୁ)—୧ । ବାଲ୍ଲବକ
Phāndibā ବା ମନଗଢ଼ା କଥା କହିବା; ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା;
ଫାଁଦା ମନରୁ କାଢ଼ିବା—1. To invent a false or
रचना imaginary story.

ବଡ଼େ ବୁଲିବାକୁ ଏବେ କଥା ଫାନ୍ଦୁ । ଦାଶରଥି. ବ୍ରଜବିହାର ।

୨ । (ଗୀତ ଆଦି) ରଚନା କରିବା; ଯୋଡ଼ିବା—
2. To compose (a song).
୩ । ଜାଲ ବିସ୍ତାର କରିବା—3. To ensnare; to lay or spread a snare.
୪ । ଛନ୍ଦିବା; ଗଣ୍ଠି ପକାଇବା—
4. To make a knot or tangle.
୫ । ଛନ୍ଦିକରି ବାନ୍ଧିବା; ବନ୍ଧନ କରିବା—5. To bind tightly.
୬ । ଆରମ୍ଭ କରିବା—6. To commence; to begin.
୭ । ରେଖା ଟାଣିବା—
7. To draw a line; to make an outline.

ଫାନ୍ଦିଶାଗ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଶାଗ—
Phāndi sāg A species of pot-herb.

ଫାପଡ୍—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଫୋପାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଥର—
Phāpard A throw.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏକା ଫାପଡ଼ିକେ ଏ ଅମ୍ବପେଣ୍ଟାଟି ଝଡ଼ାଇ ଦେବି)

ଫାଫଣ—ଦେ. ବି.—ଦଣ୍ଡିରେ ଝୁଲୁ ଥିବା ଅସଲ ବା ନକଲ ମୋତି—
Phāphaṇa Pure or imitation pearl hanging down
(ଫଣୀ, ଫାମ୍ପଣ, ଫାମ୍ପଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) a nose ornament; a gempendant.

ଫାବିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ, ପ୍ରାପଣ; ସ. ପ୍ରଭବନ; ପ୍ରା;
Phābibā ପଭବଣ)—୧ । ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବା—
ଖାଟା ଫବନା, ଫାବନା 1. To be adjudged or considered proper.
୨ । ଘଟିବା—2. To happen.
୩ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା;ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା—
3. To be ascertained or adjudged.
(ଯଥା—ଏ ଦୋଷଟା ଅମ୍ବକ ଉପରେ ଫାବୁଛି)
୪ । ପ୍ରାପ୍ୟ ହେବା—4. To be due.

ଫାମ୍ପ—ଦେ. ବି—(ସ. ଷ୍ଫାୟ୍. ଧାତୁ=ଫୁଲିବା)—ଷ୍ଫୀତ; ଫୁଲା; ଫୁଲି
Phāmpa ଫାଁପ **ଫୁଲାଣ** ଉଠିବା—Swelling; inflation

ଫାମ୍ପଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଫାମ୍ପା (ଦେଖ)
Phāmpardā Phāmpā (See).
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଫୋପାଡ଼ିବାର ଥର—
A throw.
(ଯଥା—ଏକା ଫାମ୍ପଡ଼ାକେ ସେ ଗୁରଗଣ୍ଡା ଆମ୍ବ ବିଛେଇଲା)

ଫାମ୍ପଣ ମଲ୍ଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପୁଷ୍ପ ଲତାବିଶେଷ—A kind
Phāmpaṇa malli of flowering creeper.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ମଲ୍ଲୀଫୁଲ ପରି । ଏ ଲତାର ଶିର କଣ-
ନଖା ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ଫାମ୍ପ (ମ୍ପୁ)ଣିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସ. ଶ୍ୱେଣାଳ)—ଫଣଫଣା—
Phāmpa(mpu)ṇiā (ଦେଖ)—Phaṇaphaṇā (See).

ଫାମ୍ପା—ଦେ. ବିଣ—(ସ. ଷ୍ଫାୟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଷ୍ଫୀତ—1. Swollen;
Phāmpā ଫାଁପା **ପୋଲା** bloated.
(ଫାମ୍ପଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫମ୍ପା;ପୋଲା—2. Empty; hollow.

ଫାମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ଷ୍ଫାୟ୍. ଧାତୁ=ଫୁଲିବା)—୧ । ଫୁଲି
Phāmpibā ଉଠିବା—1. To become swollen or
ଫାଁପା **ଫୁଲନା** bloated.
୨ । ଫୁଲାଇବା; ଫମ୍ପେଇବା—
2. To cause to swell; to inflate.

ଫାୟାର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି—ଫଏର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Phāyār (etc) **ফায়ার ফায়ার** Phaer etc (See).

ଫାୟାର୍ ଇ(ଏ)ଞ୍ଜିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପାଣି ଦ୍ୱାରା ନିଆଁ
Phāyār i(e)ñjin ଲିଭାଇବା ପାଇଁ ନଳଯୁକ୍ତ କଳ—Fire-
ফায়ার এঞ্জীন ফায়ারঅন্জীন engine.

ଫାୟାର୍ ବ୍ରିଗେଡ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ
Phāyār briged ହଠାତ୍ ଘର ଆଦିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ନିଆଁ
ফায়ারব্রিগেড ফায়ারব্রীগেড ଲିଭାଇବା ପାଇଁ କଳ ସହିତ ଯେଉଁ କର୍ମଚାରିଦଳ
ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି—Fire-brigade.

ଫାୟାର୍ ମା(ମ୍ୟା, ମେ)ନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜ, ରେଳ
Phāyār-mā(myā, me)n ଆଦିର ଏଞ୍ଜିନ୍‌ରେ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁରେ
ফায়ারম্যেন ফায়ারম্যেন କୋଇଲା ଭରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Fireman.

ଫାୟାର୍ ଲାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତ ଜଙ୍ଗଲରେ ଦାବାଗ୍ନି ବିସ୍ତୃତ
Phāyār lāin ନ ହେବା ପାଇଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ସଫା କରି
ফায়ারলাইন ফায়ারলাইন ଯାଇଥିବା ରେଖା—Fire-line.

ଫାରଖତ୍(ତ)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଫାରଖତ୍; ଆ. ଫାରଖ୍‌ତ)—
Phār-khat(ti) ୧ । ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନପତ୍ର; ଛାଡ଼ପତ୍ର—
ফারখত ফারখতী 1. Deed of divorce.
(ଫାରକତ୍[ତ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦାବିତ୍ୟାଗ ପତ୍ର; ମୁକ୍ତିପତ୍ର—
2. Deed of release or reliquishment.
୩ । ବିଶୋଧିତ ପାଉତି—3. Acquittance-roll; a receipt in full discharge.
୪ । ସମାପ୍ତି ରସିଦ—4. Full satisfaction receipt.
୫ । (ଆ. ଫାରଗ୍) ଫରକତ୍ ବା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—
5. Open space.
୬ । (ଆ. ଫରକ୍) ପୃଥକ୍ ହେବା; ଉଭେ ହେବା—
6. Separation from each other.
୭ । ଅବସର—7. Liesure.
୮ । ଘୁଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—8. Moving space.
୯ । ମୁକ୍ତି—9. Release; relief.
୧୦ । ପରିତ୍ୟାଗ—10. Relinquishment.
ବିଣ—୧ । ମୁକ୍ତ—1. Released; set free; discharged.
୨ । ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Divorced.
୩ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—3. Relinquished.

୪ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇଥିବା—4. Separated.
୫ । ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ—5. Liesured.
୬ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ—6. Open.

ଫାର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଫାର୍) —ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା—
Phāra Ploughshare.

ଫାରକ—ଦେ. ବି—ଦେବମନ୍ଦିରର ଚାବି ରଖିବା ସେବକବିଶେଷ—
Phāraka A temple servant in charge of the key of a temple.

ଫାରକିତ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phārakita Full; filled with.

ସମ୍ପା ବଢ଼େ, ତେମ୍ପା ସବୁ ଗୁଣରେ ଫାରକିତ—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଫାରନ୍ ହିଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫାରେନ୍ ହିଟ୍; ଏ ଯନ୍ତ୍ରର ଆବିଷ୍କାରକଙ୍କ ନାମ)—ଏକପ୍ରକାର ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—
Phāran hit
ଫାର୍ନାହିଟ ଫାରେନହିଟ (ଫାରେନାହିଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Fahrenheit.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଚିହ୍ନ ୩୨ ଡିଗ୍ରୀରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ଓ ୨୧୨°ରେ ଶେଷ ହୋଇଥାଏ । ୨୧୨ ଡିଗ୍ରୀରେ ପାଣି ବାଷ୍ପ ହୁଏ ଓ ୩୨ ଡିଗ୍ରୀରେ ପାଣି ବରଫ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ।] ଏହାକୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇଲେ ପାଣି କେତେ ଗରମ ବା ଥଣ୍ଡା ଅଛି ତାହା ଜଣା ପଡ଼େ ।]

ଫାରମ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । (ଇଂ. ଫର୍ମ୍)—ଦରଖାସ୍ତ, ରେଜିଷ୍ଟରୀ, ରସୀଦ୍ ଆଦିରେ କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କଅଣ ଲେଖାଯିବ ତହିଁର ସୂଚନା ରେଖାଆଦିଦ୍ୱାରା ଯହିଁରେ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥାଏ—1. Form for petitions, registers, receipts etc.
ଫାର୍ମ ଫାରମ
(ଫାର୍ମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । (ଇଂ. ଫର୍ମ୍) ଛପା କଳରେ ଏକାଥରକେ ଛପା ହେବା ଭଳି—2. Form in printing.
୩ । (ଇଂ. ଫାର୍ମ୍) କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର—3. Farm.
୪ । (ଇ. ଫାର୍ମ୍) ସରକାରୀ ଆଦର୍ଶ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର—
4. Governamet agricultural farm.
୫ । (ଇଂ. ଫର୍ମ୍) ଯୌଥ କାରବାର କମ୍ପାନୀ—
5. A trading firm.
୬ । (ଇଂ. ଫର୍ମ୍) ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀ—
6. Form; class in a school.
୭ । ଇଟା ଆଦିର ଛାଞ୍ଚ—7. Brick-mould.

ଫାରମ ଗୁଡ଼—ଦେ. ବି (ଇଂ. ଫାର୍ମ୍+ସଂ. ଗୁଡ଼)—ସରକାରଙ୍କ ଆଦର୍ଶ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଗୁଡ଼—Excellent molasses manufactured in Government agricultural farms.
Phārama gurda

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ପୂର୍ବ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଗୁଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଫାରମ ଗୁଡ଼ ନିର୍ମଳ, ସ୍ୱଚ୍ଛତର ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଟେ ।]

ଫାରଶା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପରଶୁ)—୧ । ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥିବା ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର ବା ବିସ୍ତୃତଫଳା କୁଠାର—Battle axe; the pole-axe
Phārasā
ଫାରଶା ଫରସା (ଫାର୍ଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

-ଦର୍ଶ ଭମ ଯେ ଫଳସ୍ୱର କାନ୍ଧେ ବହ
ଫାରଶା କରେ ଧରି ଚହିଁ ଗଲେ ପାଇ—କୃଷ୍ଣକିଂ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ

୨ । ଫାରଶା କୋଳି (ଦେଖ)
2. Phārasā koli (See)

ଫାରଶା କୋଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ପାରୀଷସଠ; ପରୂଷକ; ପରୂଷ; ପ୍ରା. ଫରୁସ)—ଏକପ୍ରକାର କୋଳି—
Phārasā koli
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ପରୂଷକ, ତିରପୀଲ୍ଲ, ଶେଷଣ, ପାରୀବତ, ପାରୀଷ, ପରୂଷ
A tree bearing acid berries; Grewia Asiatica; Carpus Grantum.
ଫାଲଶାକୁଳ; ଫାଲଶା; ପରୁଷା
ମ. ଫାଲସା
ତେ. ପୁଟ୍ଟିକା
ଗୁ. ଧ୍ରାମଣ
ଫା. ଫାଲସା, ଆ, ଫାଲସା

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ବୁଦାଳିଆ ଓ ଠାଣ୍ଡ ହାତ ଉଚ୍ଚ । କୋଳି ବହୁଳ କୋଳି ପତ୍ର ଓ ପାଚିଲେ ମନୋହର ନାଲି ଓ ଧଳା ରଙ୍ଗ ହୁଏ ଓ ଖଟା ଲାଗେ । ପତ୍ର ଦନ୍ତୁର ଓ ଗୋଲ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହାର କଞ୍ଚା କୋଳି ବାତଘ୍ନ ଓ ପିତ୍ତକାରକ; ପାଚିଲା କୋଳି ଅମ୍ଳ ମଧୁର କଷାୟ ରସ, ରୁଚିକାରକ, ପିତ୍ତଘ୍ନ ଓ ଶୋଥନାଶକ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ଆମ୍ବିଲ ଚିଅଣ କରି ଓ ସରବତ୍ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ଫାରସୀ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ·)—ପାରସ୍ୟଦେଶୀୟ—Persian.
Phārasī
ବି—ପାରସ୍ୟଦେଶୀୟ ଭାଷା—
(ଫାର୍ସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) The Persian language.

ଫାରୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଫରୁଆ (ଦେଖ)
Phārua Pharua (See)

ଫାରୋ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ପ୍ରାଚୀନ ମିଶରଦେଶୀୟ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—A title of the kings of ancient Egypt; Pharoa.
Phāro
(ଫାରାଓ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାର୍ମା କୋପିଆ—ବୈଦେ ବି (ଇଂ)—ଔଷଧମାନଙ୍କର ତାଲିକା—
Phārmā kopiā Pharmacopia.
ଫାର୍ମାକୋପିୟା ଫାର୍ମାକୋପିୟା

ଫାର୍ମାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ରାଜକୀୟ ହୁକୁମ—Royal order.
Phārmān ଫାର୍ମାନ୍ ଫାରମାନ

ଫାର୍ମେ(ର୍ମା)ଶି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଔଷଧ ବା ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ—
Phārme(rmā si ଫାର୍ମାସୀ ଫାର୍ମାସୀ Pharmacy.

ଫାର୍ସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ହାସ୍ୟରସ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମାଜିକ ନାଟକ; ପ୍ରହସନ—Farce.
Phārs ଫାର୍ସ ଫାର୍ସ

ଫାଲ—ସଂ. ବି (ଫଲ୍ ଧାତୁ=ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କରଣ. ଅ)—
Phāla ୧ । ଲଙ୍ଗଳର ଲୌହଫଳକ; ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା—
1. Ploughshare.
୨ । (ଫାଲ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଅ)—ଶିବ; ମହାଦେବ—
2. Śiba.
୩ । ବଳଦେବ; ବଳରାମ—3. Balarāma.
୪ । ଚାଷା—4. A cultivator; husbandman.
ବିଣ—(ଫଳ+ନିର୍ମିତାର୍ଥ. ଅ)—ତୁଳା ବା କାର୍ପାସ ନିର୍ମିତ (ବସ୍ତ୍ରାଦି)—Made of cotton.

ଦେ. ବି—(ସଂ. ଫଳକ)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଧଖଣ୍ଡ ବା ଅଂଶ—1. Piece; parcel.
ଖଣ୍ଡ **ଫାଳ**
ବାଇଳ ୨ । ଯାଉଁଳ କବାଟର ଏକପଟ—2. Leaf or fold or shutter of a double door.
୩ । ଚକୁଡ଼ା—3. Slice.
୪ । ଅଂଶ—4. Part; portion.
୫ । କୌଣସି କର୍ତ୍ତିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ—
5. The half portion of a thing cut.
୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଏକ ପାଖ—
6. One side of a thing.

ଫାଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ଆସାମୀ. ଫାଲ୍=ପାଖ)—
Phāl ୧ । ପାଖ; ପାର୍ଶ୍ୱ—1. Side.
୨ । ଅଂଶ—2. Part.
୩ । ଫାଳ; ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ—3. Half.
ଅ—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି—Into pieces.

ଫାଳ କାଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phāla kāṇḍa 1, Incomplete.
(ଫାଳ କାଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଘଟିବା—
2. Happening or one side only.
୩ । ଆଂଶିକ—3. Partial.

ଫାଳ କୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—(ଂକୃଷ୍ଟ ଭତ୍; ଫାଳ ଲଙ୍ଗଳଲୁହା ଦ୍ୱାରା + କୃଷ୍. ଧାତୁ=ତଷା ହେବା + ତ)—ଲଙ୍ଗଳଦ୍ୱାରା
Phāla kṛushṭa ଚଷା ହୋଇଥିବା—Ploughed up.
(ଫାଳ କୃଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—ଲଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରା ଚଷା ହୋଇଥିବା ଭୂମି—Ploughed up field.

ଫାଳ ଗୋଇ—ଦେ. ବି.—ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ପଶିବା ପାଇଁ ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାରେ
Phāla goi ଖୋଳାଯାଇ ଥିବା ଗୋହିରି—A groove for putting the ploughshare into the body of a plough.
ନାସ
(ଫାଳ ଗୋହି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଳ ତଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—୧ । ବୃଥା ଦିଆ ଯିବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ; ବୃଥା ଦଣ୍ଡ—
Phāla taṇḍa 1. A fine which a man is obliged to pay for no fault of his.
ଫକଟ ଫନ୍ଦ
୨ । ବୃଥା ଦଣ୍ଡ—2. An unmerited punishment or penality.

ଫାଳତୁ—ବୈଦେ. ବି. (ହି)—୧ । ବଢ଼ିକା; ଅଧିକା—
Phālatu 1. Extra.
ଫାଳତ୍, ଫାଳୁତ୍, ଫାଳ୍ତୁ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଆବଶ୍ୟକତୁ ଅଧିକ; ଅତ୍ୟଧିକ—
2. Excessive; redundant; more than necessary;
ଫାଳତ, ଫାଳତୋ ୩ । ଅନାବଶ୍ୟକ; ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ—
ଫାଳତୁ 3. Useless; unnecessary.
୪ । ନିଷ୍ଫଳ; ବୃଥା; ବାଜେ—4. Vain; fruitless.

ଫାଳ ଫାଳ—ଦେ. ବିଣ.—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଥିବା; ଫାଳ ଫାଳ
Phāla phāla ହୋଇ ଚିରି ଯାଇଥିବା (ବସ୍ତୁ ଖଣ୍ଡ)—
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ଖରାଡଖରାଡ Divided into slices; sliced.
(ଫାଳ ଫାଳିଆ, ଫାଳ ଫାଳିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଦୁଃଖ ଅସମ୍ଭାଳ ଭଳ ଭଦ ବ ସୁଶୀଳ ଶିଳ
ହେଲ ଅଛ ହୋହ ଫାଳ ଫାଳ । ଭକ୍ତ.-ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଫାଳସା କୋଳି—କେ. ବି.—ଫାରସା କୋଳି (ଦେଖ)
Phālasā koḷi Phārasā koḷi (See)

ଫାଳସିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି. (ସଂ. ପରଶ୍ୱ)—ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ
Phāḷasiā (ବଳଭଦ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥାବଳି)—Name of a weapon.

ଫାଳି—ଦେ. ବି.—ଫାଳିଆ (ଦେଖ)
Phāḷi Phāḷiā (See)

ଫାଳିଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଫାଳ) —ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—A big piece; slice.
Phāḷiā
ଖଣ୍ଡ ଟୁକଡା ଅଳ୍ପ ଚାଉଳଗଣ ସୀମ ଓଳିଆ, ଗୋଦର ଗୋଡ଼ିକ୍ କାଠଫାଳିଆ । ଭଗ
ବିଣ.—୧ । ବଡ଼—1. Big; large.
୨ । ଫାଳ ଫାଳ ହୋଇ ଚିରି ଯାଇଥିବା—2. Cut into stripes or long pieces; split up; sliced.
୩ । ଫାଳିକିଆ (ଦେଖ)—3. Phāḷikiā (See)

ଫାଳିଆ କାଠ—ଦେ. ବି—ଚିରି ହୋଇଥିବା କାଠ—
Phāḷiā kāṭha ଫାଡ଼ାହୁଆ କାଠ Split up wood.

ଫାଳିଆ ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି.—ଦୁଇ ଫାଳରେ ଚିରି ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ—
Phāḷiā bāuṅśa Bamboo split up into two.

ଫାଳିକିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଏକ ଫାଳ ଯୁକ୍ତ—
Phāḷikiā 2. Consisting of a big slice.
(ଫାଳୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫାଳି ବତା—ଦେ ବି—ବାଉଁଶକୁ ଫାଳ କରି ଚିରି ହୋଇଥିବା
Phāḷi batā ବତା—Split up strips of bamboo.

ଫାଳିସା—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି.—ଫାରସା—
Phāḷisā Battle axe.

ଫାଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଷ୍ଫାୟ ଧାତୁ; ଷ୍ଫୀତ)—୧ । ବଡ଼ ବଡ଼—
Phāluā ଫାଳା ଉଖଡିଆ 1. Very big.
(ଫାଳେଇ, ଫାଳୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ପୁଂ) ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳକାୟ—
2. Stout; fat.

ଫାଳୁଆ ଗାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ପିଣ୍ଡ—
Phāluā gāṇḍi ଉଖଡିଆଗାଣ୍ଡି Big buttocks.
(ଫାଳୁଆଗାଣ୍ଡିଆ—ବିଣ)

ଫାଳୁଆ ଗୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ଖାଦ୍ୟର ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡା—
Phāluā guṇḍā Food made into big handfuls or morsels.
ବଡାବଡାକାର
ଅଳସୀ ମାଇଁର ଫାଳୁଆ ଗୁଣ୍ଡା
ଗ୍ରହିଁ ବହିଥାଏ ଗେରସ୍ତ ହୁଣ୍ଡା । ହାସ୍ୟତରଙ୍ଗ ।

ଫାଳୁଆ ମୁହଁ—ଦେ. ବି—ଚେପ୍ଟା ଓ ବଡ଼ (ଅତଏବ ଅସୁନ୍ଦର) ମୁହଁ—
Phāluā muhañ ଘୋଡାମୁହାଁ Flat and big face.

ଫାଳୁଆ ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚେପ୍ଟା ଓ ବଡ଼ ମୁଖଯୁକ୍ତ (ଅତଏବ
Phāluā muhāñ ଅସୁନ୍ଦର)—Having a big and flat face.
ଘୋଡ଼ ମୁହାଁ
(ଫାଳୁଆ ମୁହାଁ, ଫାଳେଇ ମୁହାଁ, ଫାଳୋଇ ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫାଲୁକା—ଦେ ବି—ଫୁଲିଥିବା; ଫଡ଼ିଲ ଯାଇଥିବା—
Phālukā फुलाहुआ; सुजाहुआ Bloated; swollen.

ଫାଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Phāle ଅଧେ; ଏକ ଫାଳ—Half.

ଫାଲ୍ଗୁନ—ସ ବି. (ଫଲ୍ଗୁନ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । (ମହାଭାରତ
Phālguna ମତରେ ଅର୍ଜୁନ ହିମାଳୟ ପୃଷ୍ଠରେ ଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର-
ଯୁକ୍ତ ଦିବସରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ) ଅର୍ଜୁନ—
1. Arjuna.

୨ । ମାଘର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ—
2. The lunar month of Fālguna.

ଫାଲ୍ଗୁନି—ସ. ବି—ଅର୍ଜୁନ—Arjuna.
Phālguni

ଫାଲ୍ଗୁନୀ—ସ ବି. (ଫାଲ୍ଗୁନ+ଇ)—୧ । ଫାଲ୍ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଦୋଲ-
Phālguni ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—1 The fullmoon of the month of Phālguna.

୨ । ପୂର୍ବଫାଲ୍ଗୁନୀ ଓ ଉତ୍ତର ଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—
2. The 11th and 12th lunar mansions or asterisms.

ଫାଶ—ଦେ. ବି. (ସ. ପାଶ)—୧ । ଜୀବ ଧରିବା ଜାଲ; ପାଶ—
Phāśa 1. Snare; net.
ଫାଁସ ୨ । ସୂତାର ବା ଦଉଡ଼ିର ଗଣ୍ଠି—
फाँसी; फँदा 2. Knot of a rope or thread.

୩ । ଦଉଡ଼ିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଝୁଲୁଲା ଗଣ୍ଠି—
3. Slipknot; noose.

ଲଗାଇଛ ଫାଶ ସେହି ସମସ୍ତଙ୍କ ଗଳେ । ରାଧାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର ।

୪ । ଫାଶିଆ—4. A kind of earring.

ଝିଙ୍କ କାଠି ଓଟ ବାଳ କେଶ ପାଶ
କର୍ଣ୍ଣେ ଶତରଛ ଶୋଭେ ଶତ ଫାଶ । ଭାରଣୀଚରଣ. ଚର୍ଚ୍ଚିକଳା

ଫାଶି—ଦେ. ବି. (ସ. ପାଶ)—୧ । ଉଦ୍‌ବନ୍ଧନ; ଦଉଡ଼ି ଦେଇ ମରିବା—
Phāśi 1. Death by hanging.
ଫାଁସୀ ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି ଗଛ—
फाँसी 2. A wild tree; Anogeissus Acumenata.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମଝିରେ ମଝିରେ ଫାଙ୍କଥିବା ବୁଣା ଦୋଇଥିବା ତଲେଇ—A kind of mattress of bamboo-laths with small interstices throughout.

ଫାଶିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ପାଶ)—ନାକ ଓ କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ତାରର
Phāśiā ସରୁ ମୁନ୍ଦିଆ—Wire ring for the nose and ear.
ବିଣ—ଯେ ଫାଶି ଦିଏ—One who hangs a man till death; hang-man.

ଫାଶିଆର—ଦେ. ବି. (ସ. ପାଶ)—୧ । ଯେ ଫାଶିଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ଅପ-
Phāśiārā ରାଧୀକୁ ଫାଶି ଖୁଣ୍ଟରେ ଝୁଲାଏ—1. A hangman.
ଫାଶିଆର } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲୋକଙ୍କ ଗଳାରେ
ଫାଶିହାରା } ଫାଶି ଲଗାଇ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅପହରଣ କରେ;
ଫାଁସୁଡ଼େ ନରଘାତୀ ଦସ୍ୟୁ—2. A strangulating robber;
फाँसीहारा a strangler.

୩ । ଲୋକଙ୍କୁ ବିପଦରେ ପକାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A person who involves people in danger.

ଫାଶିଆରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବଡ଼ ଫାଶଯୁକ୍ତ ମୁଣ୍ଡଘୁରା ଜାଲ—
Phāśiāri A kind of noosed fishing net.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି । ସାନ ମାଛ ଫାଶର ଜାଲ ବାଟେ ବାହାରି ଯାଆନ୍ତି ।]

ଫାଶି କାଠ—ଦେ. ବି (ସ. ପାଶ+କାଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ ଚଉକାଠର କଡ଼ିରୁ
Phāśi kāṭha ଦଉଡ଼ା ଲଗାଇ ଫାଶି ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ—
(ଫାଶିଖମ୍ବ, ଫାଶିଖୁଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) The gallows.
ଫାଁସୀକାଠ फाँसीतक्था

ଫାଶିଘର(ରା)—ଦେ. ବି—ଫାଶିଆରା (ଦେଖ)—
Phāśighara(rā) Phāśiārā (See)

ଫାଶି ଘି(ଘେ)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱୟଂ ଉଦ୍‌ବନ୍ଧନରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—
Phāśi ghi(ghe)nibā To commit suicide by hanging.
(ଫାଶି ଲଟକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଫାଁସୀ ଲାଗାନ फाँसीलगाना

ଫାଶି ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ରଜ୍ଜୁରେ ମନୁଷ୍ୟ ଫାଶି ଘେନେ—
Phāśi daurdā(rdi) Rope used for hanging men.
ଫାଁସୀ ଦୁଡ଼ୀ फाँसी रस्सी

ଫାଶି ଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ରାଜାଦେଶରେ ଅପରାଧୀର ଫାଶିଦ୍ୱାରା ଜୀବନ-
Phāśi daṇḍa ନାଶରୂପ ଦଣ୍ଡ—Punishment of hanging.
(ଫାଶି ହୁକୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫାଁସୀଦଣ୍ଡ फाँसीदन्ड

ଫାଶି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦଉଡ଼ି ଦେବା; ନିଜେ ଉଦ୍‌ବନ୍ଧନରେ
Phāśi debā ମରିବା—1. To die by hanging.
ଫାଶି ଟାଙ୍ଗିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କୁ ଫାଶି ଦେଇ
ଫାଶି ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ମାରିବା—2. To strangulate
ଫାଁସୀ ଦେଓୟା फासी देना a person by hanging.

ଫାଶି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ଫାଶିଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣ ହରାଇବା—
Phāśi pāibā To undergo the sentence of hanging.
ଫାଁସୀ ପାଓୟା फाँशि पाना

ଫାଶିସିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇ°)—ଇଉରୋପର ଇଟାଲୀ ରାଜ୍ୟରେ
Phāśisisht ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାମ୍ୟବାଦୀଙ୍କ ବିରୋଧୀ ରାଜନୈତିକ
(ଫ୍ୟାଶି ସିଷ୍ଟ; ଫେଶି ସିଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦଳବିଶେଷ—
ଫ୍ୟାସୀ ସିଷ୍ଟ Facicist; the name of a new political
ଫୈସି ସିଷ୍ଟ party in Europe.

[ଦ୍ର—ଇଟାଲୀରେ ମୁସୋଲିନୀ ଏ ଦଳର ନେତାରୂପେ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜଦଣ୍ଡ ଧାରଣ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଫାଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇ°. ଫର୍ଷ୍ଟ)—୧ । ପ୍ରଥମ—
Phāsht 1. First.
(ଲିଷ୍ଟ—ବିପରୀତ) ୨ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Best.
ଫାଷ୍ଟ ୩ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ଥାନାଧିକାରୀ—
फष्ट 3. Occupying the highest position.
ଫାଷ୍ଟ ବିଣ. (ଇ° ଫାଷ୍ଟ୍) —ଚଞ୍ଚଳ ଗତି କରୁଥିବା; ଶୀଘ୍ରଗାମୀ—
Going fa

ଫାଷ୍ଟ୍ ଇଅର୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫର୍ଷ୍ଟ୍ ଇଅର୍ କ୍ଲାସ୍)—
Phāsht iar klās କଲେଜ, ସ୍କୁଲ୍ ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀ-
ফাষ্টইয়র ক্লাস The first year class of a college
ফাষ্টইয়র ক্লাস or school.

ଫାଷ୍ଟ୍ ଏଡ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫର୍ଷ୍ଟ୍+ଏଡ୍)—ଆକସ୍ମିକ ବିପଦରେ
Phāsht ed ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି କରାଯିବା ପ୍ରାଥମିକ ଉପଚାର
ফাষ্টএড ফাষ্টএড ବା ଚିକିତ୍ସା—First aid.

[ଦ୍ର—ହଠାତ୍ ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚିକିତ୍ସା କରିବା ପାଇଁ ବିଶେଷଜ୍ଞ ବା ଡାକ୍ତର ଉପସ୍ଥିତ ନ ଥିଲେ ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ଫାଷ୍ଟ୍ ଏଡ୍ ଦିଆଯାଏ ।]

ଫାଷ୍ଟ୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ବିଦ୍ୟାଳୟାଦିର ପ୍ରଥମ
Phāsht klās ଶ୍ରେଣୀ—1. The first class of a school.
ফাষ্টক্লাস ফাষ্টক্লাস

୨ । ରେଲ, ଜାହାଜ ଆଦିର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ—
2. The first class of a rail or steamer.

ବିଣ—ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—
Of first class; superior to all others.

ଫାଷ୍ଟ୍ ପା(ପେ ସେଞ୍ଜର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫାଷ୍ଟ୍ ପାସେଞ୍ଜର୍)—ଯେଉଁ
Phāsht pā(pe)senjar ଯାତ୍ରୀବୁହା ରେଲଗାଡ଼ି ସାଧାରଣ ଗାଡ଼ି
ফাষ্ট পাশেঞ্জর ଅପେକ୍ଷା ଚଞ୍ଚଳ ଗତି କରେ—
ফাষ্ট পৈসেঞ্জর Fast passenger train.

ଫାସାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ. (ସଂ. ପଣ୍ଡ)—ପଣ୍ଡ; ବ୍ୟର୍ଥ—
Phāsāṇḍi Vain; infructuous.

ଫାସୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୁସ)—କୋରା ନଡ଼ିଆକୁ ଚିପୁଡ଼ି ରସ ବାହାର
Phāsu କରିନେବା ପରେ ଯେଉଁ ନୀରସ ଭୁଷି ପରି ପଦାର୍ଥ
নিচোড়া হুয়া, ରହିଯାଏ; ନଡ଼ିଆ ଫାଣ୍ଡି—The sapless
নারীয়লকা গুদা remains of the scourings of cocoanut
kernel after they are pressed.

ଫାସୁ ଫାସୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଶୁଖିଲା ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା ଚିପ୍
Phāsu phāsu ପରି ପଦାର୍ଥ) ଚେବାଇବାର ଶବ୍ଦ—The sound
ফিস ফিস of chewing chaff.

ଫାସୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ—ସ୍ଥୂଳକାୟ; ଭୁଷୁଣ୍ଡା—Corpulent.
Phāsuṇḍā ଭୁଁଡ଼ିଓୟାଳା ম্যসটরণ্ডা; ভুষণ্ডা
(ଫାସୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫାହିଆନ୍—ଦେ. ବି (ଚୀନଦେଶୀୟ ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀରେ
Phāhiān ଭାରତକୁ ଆସିଥିବା ଜନୈକ ଚୀନଦେଶୀୟ ପର୍ଯ୍ୟଟକ—
ফাহিয়ান Name of a Chinese traveller who
ফাহীয়ান visited India in the 4th century A. D.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମ ବାଂ । ଚୀନଦେଶରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଖ୍ରୀ. ୨୭ ସାଲରେ ଭାରତରୁ ଯାଇଥିବା ପ୍ରଚାରକଙ୍କଦ୍ୱାରା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଥିଲା । ଫାହିଆନ୍ ଭାରତକୁ ଆସିଥିବା ପ୍ରଥମ ଚୈନିକ ପରିବ୍ରାଜକ । ଏ ଖ୍ରୀ ୩୯୯ ସାଲଠାରୁ ୪୧୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତରେ ବାସ କରି ଭାରତର ତତ୍କାଳୀନ ରୀତି, ନୀତି, ଧର୍ମ ପ୍ରଭୃତି ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରି ଫୋକୋକି ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ଫି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ—Every; each.
Phi ফী ফী (ଯଥା—ଫି କଥାରେ ସେ ଚଢ଼ି ଉଠୁଛି ।)
ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଫିଜ୍ (ଦେଖ)—Phij (See)

ଫିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଫେଟନ)—୧ । ଫେଲିବା; ପ୍ରକାଶିତ କରିବା;
Phiā ଦେଖାଇବା—1. Exhibiting; showing.

୨ । ଖୋଲିବା—2. Opening.

ବିଣ—୧ । ଦେଖାଇ ଦିଆଯିବା; ପ୍ରକାଶିତ କରାଯାଇଥିବା—
1. Exhibited.

୨ । ଖୋଲା ଯାଇଥିବା; ମୁକ୍ତ—2. Opened.

ଫିଉଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ତାରର ଅନାବୃତ
Phiuj ଅଂଶର ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସଞ୍ଚାଳନଜନିତ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଜଳିଉଠିବା—
ফিউজ ফিউজ 1. Fusing of an electric wire.

୨ । ବାଣ ଆଦିରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ତହିଁରେ ଲଗାଯିବା ବିଦ୍ୟୁତର ତାର ବା ରଞ୍ଜକ—
2. Fuse of a firework.

ଫିଉଡେଟରୀ ଚିଫ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ସାହାଯ୍ୟ
Phiudetari chiph ଦେବା ସର୍ତ୍ତରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆବଦ୍ଧ
ফিউডেটরী চীফ ফিউডেটরী চীফ ରାଜା—Feudatory Chief.

ଫିଉଡେଟରୀ ଷ୍ଟେଟ୍— ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଯୁଦ୍ଧ
Phiudetari shtet ସମୟରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ
ফিউডেটরী ষ্টেট ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ଥାଆନ୍ତି—Feudatory
ফিউডেটরী ষ্টেট State.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟମାନ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧି କରିଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କର ଦେବେ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଯୁଦ୍ଧ ବେଳେ ସେନା ଆଦି ଯୋଗାଇବେ । ପୂର୍ବେ ଏମାନଙ୍କୁ 'ଟ୍ରିବୁଟେରୀ ଷ୍ଟେଟ୍ସ' (କରଦରାଜ୍ୟ) ବୋଲାଯାଇଥିଲା, ପରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଫିଉଡେଟରୀ ଷ୍ଟେଟ୍ସ (ସାମରିକ ସାହାଯ୍ୟଦାୟୀ ରାଜ୍ୟ) ବୋଲାଯାଉଥିଲା; ତତ୍ପରେ ଏମାନଙ୍କୁ କେବଳ 'ଓଡ଼ିଶା ଷ୍ଟେଟ୍ସ' ନାମ ଦିଆଗଲା; ଏବେ ଏମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶା ଷ୍ଟେଟ୍ସ ବୋଲା ନ ଯାଇ ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଛତିଶଗଡ଼ର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇ 'ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟ୍ସ ଏଜେନ୍ସୀ' ନାମକ ଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ରପୁଞ୍ଜ କରା ଯାଇଅଛି ଓ ରାଜ୍ୟପୁଞ୍ଜର ଶାସନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପରାମର୍ଶଦାତାରୂପେ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନରାଲ୍ (ବଡ଼ଲାଟ)ଙ୍କ ଏଜେଣ୍ଟ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।]

ଫିଁ ଫିଁ—ବୈ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ପୁଁ ପୁଁ (ଦେଖ)
Phiñ phiñ Puñ puñ (See)

ଫିକଡ଼ୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଗୋବରି ଚଢ଼େଇ—
Phik-ḍo Bulbul.

ଫିକର—ବୈଦେ. (ଆ. ଫିକ୍‌ର୍=ଚିନ୍ତା; ଉପାୟ)—୧ । ଭାବନା;
Phikara ଚିନ୍ତା—1. Thought; contemplation.
ফিকির ফিকির

୨ । ଉପାୟଚିନ୍ତା—2. Thinking out a means.
(ଫିକର—ଅନ୍ୟରୂପ)

୩ । ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ଉପାୟ—
3. Means of livelihood.

୪ । ଉପାୟ—4. Means; resource.
ସେଥିର ଫିକର ମୋତେ ଜଣା—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୫ । ଫନ୍ଦୀ; କୌଶଳ; ଚାତୁରୀ—5. Stratagem; artifice; contrivance; tactics.
୬ । ଉଦ୍‌ବେଗ—6. Anxiety.
୭ । ଅବଲମ୍ବନ; ଆଶ୍ରୟ—7. Shelter.
୮ । ଛଳନା—8. Feigning; excuse.

ଫିକର ପାଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା—
Phikara pāñchibā To think out a way out of a difficulty.
ଫିକୀରକରା ଫୀକ୍ର ସୋଚନା

ଫିକରବାଜ୍—ବିଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଫିକର୍‌ମନ୍; ଫିକରବାଜ)—
Phikarabāj ୧ । ଫନ୍ଦବାଜ୍; କୌଶଳୀ; ଉପାୟକୁଶଳ—
ଫିକୀରବାଜ ଫୀକ୍ରମନ୍ଦ 1. Resourceful; strategic.
ଫିକରଦାର, ଫିକରବନ୍ତ, ଫିକରଥ, ଫିକରବାଜ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଯୋଗାଡ଼ିଆ; ଉଦ୍ୟମୀ—2. Active.
୩ । ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—
3. Tactful; having presence of mind.

ଫିକା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ପିଙ୍ଗ; ଭୁଲ—ଆ. ଫକ୍)—୧ । ପାଣ୍ଡୁର;
Phikā ଫକ୍କା; ବିବର୍ଣ୍ଣ—1. Pale; light coloured.
ଫାଁକାସେ, ଫେଁକାସେ ସର୍ବ୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପତ୍ର ପ୍ରାୟେ ଭଳି ଫିକା—
ଫୀକା ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରକେଶ୍ୱର ।
(ଫିକାସିଆ, ଫିକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ରକ୍ତହୀନ—
2. Bloodless; anemic.
୩ । ବିରସ; ନୀରସ—3. Vapid.
୪ । ଉତ୍ତନନ—4. Gloomy; dejected.
୫ । ମଳିନ—5. Foul.
୬ । ପାଣିଚିଆ; ସ୍ୱାଦହୀନ—6. Tasteless.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଫିତା—Tape.
(ଯଥା—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ହାତ ଘଡ଼ି କେ ଚମଡ଼ାର ଫିକା ।)

ଫିକା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଫେଁକ୍‌ନା—
Phikā jāla ଫୋପାଡ଼ିବା)—ଖେପାଜାଲ; ଯେଉଁ ଜାଲକୁ ଡୋର
ଘୁମୌଆ ଜାଲ ଲଗାଇ ଦୂରକୁ ପାଣି ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗି ମାଛ ଧରା-
ଘୁରାଜାଲ ଯାଏ—Casting net.

ଫିକି—ଦେ. ବି—ଦସ୍ତ ବା ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ବିପକ୍ଷୀୟ ଖେଳାଳି ହାତରେ
Phiki ରଜା, ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଦହ ରହିଗଲେ ନିଅ ସାରକୁ ଖେଳିବାକୁ
ବାଧ୍ୟ ହେବା ଅବସ୍ଥା—The state of a player in the Gañjapā game being obliged to place his card with 9 points, when the adversary has got with him the King, the Minister and the card with 10 points.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାସ୍ ଖେଳ—Card play.

ଫିକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସ. କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ; ଭୁଲ. ପାଲି
Phikibā ଫିକର; ହି. ଫେଁକନା)—ଫିଙ୍ଗିବା; ଫେ[illegible] ବା—
(ଫିଙ୍କିବା; ଫିଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To throw.

ଫିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. ସବାରୀ ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା)—ସବାରୀ ପଛଆଡ଼ର
Phiṅga ବାଉଁଶ—The bamboo pole attached to the back of a palanqin.
[ଦ୍ର—ସବାରୀ ଆଗ ବାଉଁଶକୁ ଭୁମ୍ବ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଫିଙ୍ଗକ—ସ. ବି (ଫିଙ୍ଗ—ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + କୈ ଧାତୁ = ଚାବିବା +
Phiṅgaka ଅ; ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ଧୂମ୍ୟାଟ, କଳଙ୍ଗ; ଭୃଙ୍ଗ)—
ଫିଁଗା କଜଳପାଖି ଚଢ଼େଇ—The black drongo
ଫିଗାଁ; ଫେଁଗା (bird); the fork-tailed shrike; Corvus Balicassius.

ଫିଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—(ସ. କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ) ୧ । ଫିଙ୍ଗିବା ବା ଫୋପାଡ଼ିବା—
Phiṅgā 1. The act of throwing.
ଫିଙ୍ଗା ୨ । ଇଟା ବା ଢେଲା ଦୂରକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା ପାଇଁ
ଫେଁକନା ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ିର ଫାସଲଗା—2. Sling.
୩ । (ସ. ଫିଙ୍ଗକ) କଜଳପାଖି ଚଢ଼େଇ—
3. The black drongo (bird).
ଛୁଁଡ଼ା ବିଣ—ଫୋପଡ଼ା ଯାଇଥିବା—
ଫେଁକା ହୁଆ Thrown away.

ଫିଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫିଙ୍ଗିଦେବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Phiṅgā(ṅge)ibā The causative form of Phiṅgibā.
ଛୋଁଡ଼ାନ ଫିଙ୍ଗାଇ ଦେଇ ବୋଲି ମନରେ ଭାବିଲେ ।
ଫୀକବାନ୍ନ ବୃଷ୍ଣସଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।
(ଫିଙ୍ଗାଇଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିଙ୍ଗାଫିଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—୧ । ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼ି; ଅନେକ ବସ୍ତୁକୁ
Phiṅgā phiṅgi ଫିଙ୍ଗିବ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Throwing away
ଛୁଁଡ଼ାଛୁଡ଼ୀ ଫେଁକାଫେଁକି of many articles.
୨ । ପରସ୍ପରକୁ ତଳେ ପକାଇବା—2. Throwing down of each other on the ground.
୩ । ପରସ୍ପର (ଢେଲା ଆଦି) ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼ି ହେବା—
3. Throwing of missiles at each other.
ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ତଳେ ପକାଇବା—
1. Throwing down each other on the ground.
ପୁଣି ଫିଙ୍ଗା ଫିଙ୍ଗି ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ହେଲେ
ହିଙ୍ଗା ହିଙ୍ଗି ହୋଇଣି ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବସ୍ତ ।
୨ । ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼ି (ଦେଖ)
2. Phopardā phopardi (See).

ଫିଙ୍ଗା ଫୋପଡ଼ା କଥା—ଦେ. ବି—ଅନାଦରପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ—
Phiṅgā phopardā kathā Disrespectful words.

ଫିଙ୍ଗାଳ—ଦେ. ବି.(ସବାରୀ ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା)—ଯେଉଁ ବେହେରାମାନେ
Phiṅgāla ସବାରୀର ପଛଆଡ଼ ବାଉଁଶ କାନ୍ଧେଇ ଥାଆନ୍ତି—
ଫିଙ୍ଗାଳିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ The bearers carrying the back-
ଫେଙ୍ଗାଳ } side pole of a palanquin.
[ଦ୍ର—ସବାରୀର ଆଗ ବାଉଁଶକୁ କାନ୍ଧେଇବା ବେହେରାଙ୍କୁ ଭୁମ୍ବାଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଫିଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. କ୍ଷିପ୍, ଧାତୁ; ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟ; ସଂ. ପ୍ରେଷଣ; ପ୍ରା.
Phingibā ପେଷଣ) —୧ । ଦୂରକୁ ନିକ୍ଷେପ କରିବା; ଫୋପାଡ଼ି
ଛୁଁଡ଼ା, ଛୋଡ଼ା ଦେବା—1. To throw away; to cast
फेंकना away.

ଫିଙ୍ଗିଲେ ଭୂମାରକ ଦେହକୁ ଦେଖାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

୨ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To abandon; to relinquish.

ଲୋକମାନେ କେବଳ ମାନନ୍ତି ଧର୍ମକୁ
ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ କରି ପରକୁ ଅଧର୍ମକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୩ । (ଦୃଷ୍ଟି; କଟାକ୍ଷ) ପକାଇବା—3. To cast (one's eyes).

ଏବେ ମୁଁ କଟାକ୍ଷ ଫିଙ୍ଗ, ନାହିଁ ପକ୍ଷ
ହେବାରୁ ତୁ ଅହଙ୍କାରରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫିଜ୍ (ସ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କର ବା ଶୁଳ୍କ; ମାହାସୁଲ—
Phij(s) ଫୀସ୍ ଫୀସ Fees; cess.
(ଯଥା – ହୋଟ୍ ଫିଜ୍; ରେଜିଷ୍ଟ୍ରୀ ଫିଜ୍, ସ୍କୁଲଫିଜ୍ ଇତ୍ୟାଦି)

ଫିଜ୍ (ସ୍) ତଏ(ୟ)ନ୍—ବୈଦେ. ବି·(ଇଂ. ଫିସ୍+ଆ· ତୟନ୍)—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Phij (s)tae(ya)n ଶୁଳ୍କ ବା ମାସୁଲର ନିର୍ଣ୍ଣୟ—Ascertainment
ଫୀସ୍‌ତୟନ ଫିସତୟନ of the fee to be paid.

ଫିଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ) —୧ । କାର୍ଯ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ—1. Fit.
Phiṭ ୨ । ଉପଯୋଗୀ—2 Fitting.
ଫୀଟ୍ ଫିଟ ବି. (ଇଂ)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା—1. Fit; fainting.
୨ । ଦୈର୍ଘ୍ୟସୂଚକ ଇଂରାଜି ଫୁଟ୍ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ—2. Feet (length).

ଫିଟ୍ ଫାଟ୍—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଷ୍ଟୁଟ୍ ବମ୍ବା ଇଂ. ଫୀଟ୍=ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ
Phiṭ phāṭ ଦୃଶ୍ୟ) —୧ । ସୁସଜ୍ଜିତ—1. Well decorated;
ଫୀଟ୍ ଫାଟ ଫିଟଫାଟ well dressed; well eqipped
୨ । ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ— 2. Bright.
୩ । ଚମତ୍କାର—3. Wonderful.
୪ । ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—4. Brilliant; dazzling.
୫ । ବାବୁଆନି ଭାବରେ ସୁସଜ୍ଜିତ—5. Fopppish; shipshape.

ଫିଟ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ଆଠମଳ୍ଲିକ) ବି—ପତଳା ଝାଡ଼ା ହେବା; ଛେର
Phiṭ-bā ହେବା—Passing of liquid stools.

ଫିଟ୍ ବାବୁ—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—୧ । ଫୁଲ୍ ବାବୁ; ଲମ୍ବସାଟ-
Phiṭ bābu ପଟାବୃତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Beau.
ଫିଟ୍ ବସିନ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଆଧୁନିକ ଫ୍ୟାଶନ ଅନୁସାରେ ଗୋଡ଼ଠାରୁ
ଫିଟ୍‌କ ବସିନ୍ } ମୁଣ୍ଡପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁସଜ୍ଜିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
ଫୀଟବାବୁ 2. A persen dressed in the latest fashion
ଫିଟବାବୁ from top to toe.

ଫିଟ୍(ଟୀ)ନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫୀଟନ୍)—
Phiṭa(ṭī)n ଘଣ୍ଟାଟପ୍ ଥିବା ଗୁରୁଚକିଆ ବଗି—
ଫିଟନ ଫିଟୀନ A phaeton carriage.

ଫିଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଫେଟନ; ଷ୍ଟୁଟ)—୧ । ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ—
Phiṭā 1. Unbound; dishevelled.
ଖୋଲା; ଫେଟା ୨ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ—2. Open.
ଖୋଲା; ଖୁଲା ୩ । ମୁକୁଳା—3. Untied.
୪ । ପୃଥକ୍—4. Separated.

କାଳ ପ୍ରଭାବେ ସେବକ ବାଟି ପଡ଼ୁ ବୃଥା
ପ୍ରାୟେ ମିଳ କରି ତୁଅନ୍ତି ସ୍ୱଣି ଫିଟା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଦେ· ବି—ଉନ୍ମୋଚନ—Untying.
(ଯଥା—ଗଣ୍ଠିଠାଳ ଫିଟା ।)

ଫିଟାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ଫୁଟରୂପେ; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ—Clearly.
Phiṭāi ଫିଟାଇ ମୋତେ କଥା କହିଲ ହେ ନାହିଁ ।
ଖୁଲେ ଖୁଲ କର କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

ଫିଟାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମସ୍ତ କଥା ଖୋଲି କରି ବା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ
Phiṭāi kahibā କହିବା—To make a clean breast
ଖୁଲେ ବଳା of everything; to speak out a thing
ଖୁଲାକର ବାତ ବୋଲନା; ସାଫ ସାଫ ବାତ ବୋଲନା clearly.

ବଡ଼ କରିବାରେ ଏତିକ ଦୋଷ ଅଛି
ତୁମ୍ଭ ଅଗେ ତାହା ମୁଁ ଫିଟାଇ କହୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଶ୍ୱ ।

ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫେଟ ବା ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—
Phiṭā(ṭe)ibā ୧ । ଖୋଲିବା; ମୁକ୍ତ କରିବା; ମେଲା କରିବା;
ଫେଟାନ; ଖୁଲା ଉଦ୍ଘାଟନ କରିବା—1. To untie; to open;
ଖୋଲନା to unfasten.
୨ । ମୁକୁଳାଇବା; ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ କରିବା—2. To release.

ଜରାସନ୍ଧ ମାର ଗଦାକୁ ଫିଟାଇବା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୩ । (ଗୁପ୍ତ କଥା) ପ୍ରକାଶ କରି କହିବା—
3. To divulge (a secret).
ଭଣ୍ଡା ଫୋଡନା ୪ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି କହିବା—
4. To explain clearly.

ଫିଟାଇ କହିଲ ତୁମ୍ଭକୁ ବନମାଳୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୫ । ବିସ୍ତୃତ କରିବା—5. To spread out.
୬ । ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—6. To give up.

ମାରକଣ୍ଡ ଋଷି ରାମ ଅଗ୍ରତେ କହି
ଏକ ମନେ ଶୁଣ ନରେ ତପ ଫିଟାଇ । ପ୍ରାଚୀ. ଜଳ କରିତ ।

[ଫିଟାଇ ଦେବା, ଫିଟାଇ ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫିଟା ଫିଟି—ଦେ. ବି—ମନୋମାଳିନ୍ୟ; ଭେଦ ଭାବ—
Phiṭā phiṭi Rupture; difference.
ଖୁଲା ଖୁଲି ଯାହା ବୋଲିଲ ତୁମ୍ଭେ ଭାଇ ଭାଇଙ୍କର
ଖୁଲ୍ଲାଖୁଲ୍ଲି ଫିଟା ଫିଟି କରିବା ପେଶି ଦିଜବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।
ବିଣ—ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍; ଅଲଗା ଅଲଗା—
Separated from one another.

ସେହିଦିନ ମୁଣ୍ଡମାନେ ଯେ ଫିଟାଫିଟି
ହୋଇଣ ଚରଗଲେ ମେଲ ଦେଇ ପାଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଫିଟା ଫିଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରକୁଥର ଫିଟାଇବା—
Phiṭā phiṭi karibā To open repeatedly.
ଖୁଲା ଖୁଲି କରା ଖୋଲାଖୋଲି କରନା

ଫିଟିକି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପୃଥକ୍)—ପୃଥକ୍ ହେବା; ଅଲଗା ହୋଇ-
Phiṭiki jibā ଯିବା—To become independent of; to
ଆଲାଦା ହଓୟା be separated from.
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହୋନା ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରାଦେଶିକ ବିମିଶ୍ର ବଂଶଭେଦ ଅନୁଶାସନରୁ ଫିଟିକି ଯାଇ ।
ରହିଲ ସେବକ ।

ଫିଟିକିରି— ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଫଟିକା; ସ୍ଫଟିକାର; ଫାଟକା)—ସୁହାଗା; ଟାଙ୍ଗଣା—Alum; borax.
Phiṭikirī

ସଂ. ନାମ - ସ୍ଫଟିକା, ସ୍ଫଟୀ, ସ୍ଫଟିକାରୀ, ଫାଟକୀ, ଶ୍ୱେତା, ଶୁଭ୍ରା, ରଙ୍ଗଦା, ଦୃଢ଼ରଙ୍ଗା, ରଙ୍ଗଦୃଢ଼ା, ରଙ୍ଗାଙ୍ଗା, ଟଙ୍କଣ, ସୌଭାଗ୍ୟ, ଦୃଢ଼ରଙ୍ଗଦାତ୍ରୀ (ଫିଟକିରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୋହାଗା; ଫିଟକିରୀ ଫିଟକିରୀ

ଦେ. ଫଟିକ

ସଂ. ଭୁଟୀ ଫଟକିରୀ

[ଦ୍ର—ଏହା ଜଳ ଭଳିରେ ଜାତ ଶୁକ୍ଳ ସ୍ଫଟିକବତ୍ ସ୍ୱଚ୍ଛ କ୍ଷାରବିଶେଷ । କାଶ୍ମୀର ଦେଶର ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣର ଜଳରୁ ଦେଶୀୟ ହ୍ରଦ ଭଳିରୁ ଫିଟକିରି ମିଳେ । ସୁନା, ରୂପା ତରଳାଇବାରେ ଓ ଔଷଧରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା କଷା ଓ ଲୁଣିଆ ଲାଗେ; ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳାଇ ସେ ପାଣିରେ ମୁହଁ ଓ ଆଖିଥିଲେ ଧୋଇଲେ ଆଖିର ପରିଷ୍କାର ହୁଏ । ଫିଟକିରିକୁ ଜଳରେ ଯୋଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ଖୁବ୍ ଫୁଲିଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବାତ, ପିତ୍ତ, କଫ, ବ୍ରଣ, ଶ୍ୱିତ୍ର ଓ ବିସର୍ପ ନାଶକ । ସୁହାଗା ରୋଗ କୀଟାଣୁନାଶକ ।]

ଫିଟିବା— ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଫିଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—
Phiṭibā 1. To be released.

ଫିଟା; ଖୁଲ ଭାର ସେବାରେ ଶ୍ରମ ଭୁଟେ
ଖୁଲିଯାନା ଅଶେଷ ମାୟା ବନ୍ଧ ଫିଟେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

(ଫଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହେବା; ଉଦ୍ଘାଟିତ ହେବା; ମେଲା ହେବା—2. To be opened; to be loosened.

୩ । ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—3. To appear.

୪ । ବାହାରିବା—4. To come forth; to issue.

ଇନ୍ଦ୍ରକଠାରୁ ବଜ୍ର ଫିଟି ଅତି ଅଙ୍ଗେ
ବାଜିଲା ସ୍ପନ୍ଦନର ଯାଇ ଦକ୍ଷ ଯଜ୍ଞେ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବା—5. To be removed.

ରେ ବିଶୋର । ଫିଟିଗଲା ଯେ ସନ୍ଦେହ । ବିଚାରପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶୋର ଚଣ୍ଡ ଫ ଗୀତ ।

୬ । ନଷ୍ଟ ହେବା—6. To be lost.

ଗଲେ ହେଲେ ଜାତ ମହିତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି ଫିଟି ଭୁଟି ଭୁଟି ଯାଇ । ବିଚାରପୂର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । ପୃଥକ୍ ହେବା—7. To be separated.

୮ । (ଝରା) ବହିବା—8. (a spring) To flow out.

ଫିଟିଛି ଝର ଦେଖ ଝାଙ୍ଗର ଅଙ୍ଗେ । ରାଧାନାଥ. ଭୁଲସୀଗ୍ରନ୍ଥ ।

୯ । ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରାଯିବା—9. To be withdrawn.

୧୦ । (ମୁହଁ) ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—
10. (the mouth) To open for speaking.

ମୂକ ଫିଟିଲେ ଦୂରେ ଯାଏ—ଚଗ ।

୧୧ । (କପାଳ) ସୌଭାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ ହେବା—11. (one's luck) To be good; to be favourable.

୧୨ । (କେଶ) ଗ୍ରନ୍ଥିବନ୍ଧନ ହେବା—
12. (the hair) To be dishevelled or untied.

ଫିଡ଼୍‌କା— ଦେ. ବି.—ପୂର୍ବରୁ ଭୟ ଦେଖାଇ ଭଡ଼ିବା କର୍ମ—
Phird-kā Driving away beforehand by threats; scaring away.

ଫିଡ଼କା ଫିଡ଼୍‌କ, ଫିଡ଼କା ଫିଡ଼କା ଫିଡ଼କ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଫିଡ଼୍‌କା(କେ)ଇବା— ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଖାଡ଼ିବା; ଢିଗାଳିବା—
Phirdkā(ke)ibā 1. To loosen; to slacken.

ଭାଗିଯିବା ଦେଇବା ଉଖାଡ଼ିବା ୨ । ଖସାଇବା; ଦୂର କରିବା; ଭଗାନା ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା—2. To remove.

୩ । ଭୟ ଦେଖାଇ ବା ଧମକାଇ ଭଡ଼ି ଦେବା; ଦୂରେଇଦିବା—
3. To drive away by threats; to scare away.

ଫିଡ଼୍ (ଡ଼ି)କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉଖୁଡ଼ି ଯିବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେବା;
Phird(rdi)kibā ଖସି ଯିବା—1. To be uprooted; to be removed.

ଭଡ଼କାନ ଭାଗନା

୨ । ପଳାଇ ଯିବା—2. To fly away.

୩ । ଢିଗୁଳ ଯିବା—3. To be loosened.

୪ । ଦୂରେଇ କରି ପଳାଇବା—4. To be scared away.

୫ । ଛିଡ଼ିକିବା—5. To shoot out.

ଫିଣ୍—ଗ୍ରା. ଅ. (ସଂ. ପୁନଃ)—ପୁଣି; ଫେରି; ଆଉ ଥରେ; ପୁନର୍ବାର—
Phin ଆବାର, ପୁନର୍ବାର ଫିର Again; over again.

ଫିତା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫୀତା)—୧ । ଲୁଗାର ଧଡ଼ିକେ ଓ
Phitā ମସୁରା ଧଡ଼ିରେ ଓ ବେଣୀରେ ବନ୍ଧାଯିବା ମୋଟ ଲମ୍ବା
ଫିତା, ଫିତେ ପଟ୍ଟ; ଲେସ୍; ଲେବାର୍—1. Tape; ribbon;
ଫୀତା lace.

୨ । ଦୂରତ୍ୱ ମାପିବା ପାଇଁ ସରୁ ପଟ୍ଟ—2. Measuring tape.

ଫିତା ଧଡ଼— ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲୁଗାର ଧଡ଼ି ଫିତା ପରି ମୋଟ ଓ
Phitā dhardi ଚଉଡ଼ା ହୋଇ ବୁଣା ହୋଇ ଥାଏ—
ଫୀତାପାଡ଼ ଫୀତାକାର Tape-bordered (cloth).
(ଫିତା ଧଡ଼ିଆ, ଫିତା ପାଡ଼, ଫିତା ପାଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିଚୁରତ୍(ତି)—(କଟରଆ) ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ଫୁଚୁର)—
Phiturat(ti) ୧ । ପ୍ରଜାଙ୍କ ମେଳ—
ଫିତୁର, ଫିତୁରତୀ, ଫିତୁରୀ 1. Revolt; rebellion.

୨ । ଅରାଜକତା—2. Anarchy.

୩ । ଉପଦ୍ରବ—3. Oppression.

ବିଣ.— ୧ । ଉପଦ୍ରବୀ—1. Oppressive.

୨ । ମେଳିଆ—2. Rebellious.

ଫିଚୁର—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—(ଆ. ଫୁଚୁର)—ପ୍ରଜାଙ୍କ
Phituri ମେଳ ବା ବିଦ୍ରୋହ—Rebellion; revolt; mutiny.

ଫିନାଇଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଦୂଷିତ କୀଟ ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନଷ୍ଟ କରିବା
Phinail ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ରାସାୟନିକ ଦ୍ରବବିଶେଷ—
ଫିନାଇଲ ଫିନାଇଲ (ଫେନାଇଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) Phinile.

ଫିଫି— ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଓଷ୍ଠ୍ୟ ଶବ୍ଦବିଶେଷ—
Phi phi ଫୁଁ ଫୁଁ ଫୁ ଫୁ Hissing labial sound.

ଫିଫି କୃତ—ଦେ. ବି.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଫିଫିକାର ଶବ୍ଦ—
Phiphi kṛuta ଫୁଁ ଫୁଁ କାର ଫୁଫୁକାର The labial sound
(ଫିଫିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) of phi phi.

ଭୁର୍‌ଭୁର୍ ନ ବଗେ ଜଳ ଫିଫିକୃତ କରି । ଭଗ. ବୈଦେଶ୍ୱରକାମ୍ବ ।

ଫିପ୍ (ଫ୍ଥ୍)—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଇଂ— ଫିଫ୍ଥ୍)—ପଞ୍ଚମ—
Phipt(phth) Fifth.

ଫିପ୍ଟ(ଫ୍ଥ୍) ଇୟର କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କଲେଜର ପଞ୍ଚମ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀ—The fifth year class of a college.
Phipt(phth) iyar klās

ଫିମ୍ପ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି – ପେଡ଼ାଯିବା ପରେ ଆଖୁର ନୀରସ ଚୋପା; ଆଖୁ ଛେଦା—The sapless sugarcane after the juice is pressed out of it.
Phimpa

ଫିମ୍ପାଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି (ଉତ୍ତର ଭାଷା)—ଫୋପାଡ଼ିବା—To throw away.
Phimpārdibā
(ଫୁମ୍ଭାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିମ୍ପି (ମ୍ଫି)—ଦେ. ବି—ବସ୍ତ୍ର ଓ ଶସ୍ୟ ଆଦି ବନ୍ଧୁଦନ ଆର୍ଦ୍ର ସ୍ଥାନରେ ରହିଲେ ତହିଁ ଉପରେ ଦେଖାଯିବା ଛତ୍ରଆ—ଛାତା Minute fungii growing on grains etc long kept in a wet place; mildew; mold.
Phimpi (mphi)
କଫୁନ୍ଦୀ; ଫନଗୀ, ଫୁଫରୀ
(ଫିପି, ଫିଫି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିମ୍ପି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବସ୍ତ୍ର ଓ ଶସ୍ୟ ଉପରେ ଛତ୍ରଆ ପଡ଼ିଯିବା—ଛାତାଧରା To be mildewed.
Phimpi māribā
ଚିଚିମାରନା; ଫଫୁନ୍ଦୀମାରନା (ଫିମ୍ପି ଧରିବା – ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିର—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଲରଆ) ବି—କବାଟ—Door
Phira

ଫିରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ଇଂ ଫ୍ରାଙ୍କ୍ ଶବ୍ଦ; ନବ୍ୟ ସଂସ୍କୃତରେ ଗୃହୀତ) ଇଉରୋପ ଦେଶ—Europe.
Phiraṅga

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଭାବପ୍ରକାଶାଦିରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

(ଫିରଙ୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ—ଇଉରୋପ ଦେଶବାସୀ—European.

ଫିରଙ୍ଗ ରୋଗ—ସଂ. ବି—ଉପଦଂଶ ବା ଗରମୀ ରୋଗ—Syphilis.
Phiraṅga roga

[ଦ୍ର—ପ୍ରାୟ ୪୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ରଚିତ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଭାବ-ପ୍ରକାଶରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଏ ରୋଗ ଫିରଙ୍ଗ ଦେଶରେ ବହୁଳ ଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ବୋଲି ଏ ରୋଗର ନାମ ଫିରଙ୍ଗ ରୋଗ । ଏଥିରୁ ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ ଫିରଙ୍ଗୀ ବା ଇଉରୋପୀୟମାନେ ଏ ଦେଶକୁ ଏ ରୋଗ ପ୍ରଥମେ ଆଣିଥିଲେ ।]

ଫିରଙ୍ଗ ରୋଟି—ସଂ. ବି—ପାଉଁରୋଟୀ—Loaf.
Phiraṅga roṭi (ଫିରଙ୍ଗ ରୋଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିର(ରି)ଙ୍ଗୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଇଂ. ଫ୍ରାଙ୍କ୍)—୧ । ଇଉରୋପୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ସାହେବ—1. European.
Phira(ri)ṅgī
[ଫିର(ରି)ଙ୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]
୨ । କଳା ସାହେବ; ଇଉରୋପୀୟ ଫିରିଙ୍ଗୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ଔରସରେ ଭାରତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ ଓ ସେମାନଙ୍କର ବଂଶଧର; ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—
ଫିରଙ୍ଗୀ
2. Eurasian; Anglo Indian; (specially Indo-Portugese).

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତରେ ଫିରଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଖ୍ରୀ ୧୬୦୦ ସାଲ ପରେ ରଚିତ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ (ଯଥା—ଭାବ-ପ୍ରକାଶ), ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ (ଯଥା—ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ) ଓ ପାକଶାସ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥାଦିରେ ଏ ଫିରଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରଥମେ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଦସ୍ୟୁମାନେ ବଙ୍ଗୋପକୂଳକୁ ଆସି ସେଠାରେ କେତେକ ଦେଶୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଘେନି ବାସ କରି ରହିଲେ । ତତ୍ପରେ ମୋଗଲ ବାଦସାହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଅନେକ ଇଉରୋପୀୟ ଆସି ମୋଗଲମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଚାକିରି କରିଥିଲେ । ଭାରତରେ ଇଂରାଜମାନେ ଅଧିକାରୀ ହେବା ପରେ କ୍ରମଶଃ ସାହେବମାନେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଲେ । ଏହିମାନଙ୍କ ଔରସରେ ଦେଶୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଯେଉଁ ସନ୍ତାନମାନେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ସେହିମାନଙ୍କ ବଂଶଧର-ମାନଙ୍କୁ ଫିରଙ୍ଗୀ ବୋଲାଯାଏ । ଭାରତରେ ସମୁଦ୍ର କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ (ଯଥା—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ନୁଆଖାଲି, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ, ବାଖରଗଞ୍ଜ)ରେ ଅନେକ ଫିରଙ୍ଗୀ ଥିଲେ ଓ ଅଛନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ଥିଲେ ।

ଜ୍ୟୋତିଷକ ଗ୍ରନ୍ଥ ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଟୀକାକାର ରଙ୍ଗନାଥ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ ସ୍ୱୟଂବଦ୍ଧ ଯନ୍ତ୍ର (ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଘଣ୍ଟା, ଯାହାକି ପ୍ରଥମେ ଭାରତବାସୀମାନେ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଦ୍ୟାରେ ସମୁଦ୍ରାନ୍ତନିବାସୀ ଫିରଙ୍ଗ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସମ୍ୟକ୍ ଅଭ୍ୟସ୍ତ । ପାକଶାସ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ଫିରଙ୍ଗ ରୋଟୀ' ଅର୍ଥାତ୍ ପାଉଁରୋଟୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । 'ଭାବ ପ୍ରକାଶ' ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା ଭାବ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ଥିଲା । ସେ ସମୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୪୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସେ ଅଞ୍ଚଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫିରଙ୍ଗ ରୋଗ (ଉପଦଂଶ) ବ୍ୟାପିଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ନୁଆଖାଲି, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ 'ଫିରଙ୍ଗ ଲୋଟନ୍'ବା 'ଫିରଙ୍ଗୀ ଖୋପା' ଅର୍ଥାତ୍ ଫିରଙ୍ଗିଆଣୀମାନେ ବାନ୍ଧିଲା ପରି ବେଣୀ ପକାଇ ଲୋଟଣି ଜୁଡ଼ା ଅଦ୍ୟାବଧି ବାନ୍ଧନ୍ତି ।

ଫିରଙ୍ଗୀମାନେ କ୍ରମଶଃ ସାହେବ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଉ-ଅଛନ୍ତି । ଫିରଙ୍ଗୀ ନାମରେ ଡାକିଲେ ଏମାନଙ୍କୁ ଅପମାନ ବୋଧହୁଏ । ଏମାନେ ଭାରତବାସୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନ ମିଶି ଇଉରୋପୀୟ ଚାଲ-ଚଳଣି ଅନୁକରଣ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତିକ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଭାରତବାସୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଅଧିକାର ଦାବି କରନ୍ତି ।]

ଫିରତ୍—ଦେ. ବି—(ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ)—ଫେରସ୍ତ (ଦେଖ)
Phirat Pherasta. (See)
ଫିରତ ଫିରତି

ଫିରତା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ)—ଫେରନ୍ତା (ଦେଖ)
Phirata Pherantā (See)
ଫିରତୀ ଫିରତା

ଫିରସ୍ତ—ଦେ ଓ ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଫେରସ୍ତ (ଦେଖ)
Phirasta Pherasta (See)

ଫିରା(ରେ)ଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଭୁର୍ଯକ୍; ଭୁରଷ୍ଟିନ) —
Phirā(re)i
(ଫିରେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଟେରୀ, ଟେଡ଼ୀ ଟେଢ଼ୀ, ମାଗା
୧ । କପାଳ ଉପରସ୍ଥ କେଶର ବିନ୍ୟାସ ବିଶେଷ; ସୁନ୍ଥା; ଟେରୀ; କପାଳ ଉପରସ୍ଥ କେଶର ଦ୍ୱିଫାଳୀକୃତ ବିନ୍ୟାସ; ରେଖ—
1. A mode of parting the hair of the fore-head.
୨ । ତାସ ଖେଳରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ନିକଟରେ ଥିବା ଯେଉଁ 'ବେରଙ୍ଗ' ତାସ ଦେଇ ଅପର ପକ୍ଷର ତାସକୁ ଜିଣି ନିଆ-

ଯାଏ; ଯେଉଁ ତାସ୍‌କୁ ଏକଭୁରୁପ ଉଚ୍ଚ ଅପର ତାସ୍ ଜିଣିକରି ନେଇ ନ ପାରେ—

2. (Cardplay) Cards of a class different from those of the first player with which the second player can win the 1st player's throw.

ଫିରା(ରେ)ଇ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର କପାଳ ଉପରର ବାଳକୁ ଦୁଇ ଆଡ଼କୁ ଚୁଣାଇ ମଝିରେ ରେଖ ଟେରୀ କାଟା ବାହାର କରିବା—To part the hair of the head with the comb and leave a parting line in front.

Phirā(re)i kāṭibā ମାଂଗଫାଡ଼ନା

ଫିରାଦ(ଦି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—

Phirāda(di) (etc) ଫେରାଦ(ଦି) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Pherāda(di) etc (See).

ଫିରି—ଦେ. ବି—ଫିରାଇ ୧ (ଦେଖ)

Phiri Phirāi (See)

ଫିରିକ—ଦେ ଓ ବୈଦେ. ବି—ପିରିକ (ଦେଖ)

Phirika Pirika (See)

(ଫିରିକ, ଫିର୍କି, ଫିର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—A kind of sea-fish.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଙ୍କି—Dragon fly

ଫିରିଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଫିରିକ (ଦେଖ)

Phiriṅga(ṅgi) Phirika (See)

ଦେ ବି ଓ ବିଣ—ଫିରିଙ୍ଗ (ଦେଖ)—Phiraṅga (See)

ଫିରିଙ୍ଗୀ ସାମ୍ରାଣୀ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧୂପଦ୍ରବ୍ୟ—A kind of incense; frankincense.

Phiriṅgī sāmrāṇī

[ଦ୍ର—ଏହା ବଜାରରେ ବିକି ହୁଏ । ଘିଅ ସହିତ ଏହା ସେବନ କଲେ ମେହ ରୋଗ ନିବାରିତ ହୁଏ । (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)]

ଫିରିଡ଼ି—ଦେ. ବି—ପକ୍ଷିବିଶେଷ—

Phirirḍi A species of bird.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବାସ୍ତା ଡେଇଁ ପର ଶ୍ରେଷ୍ଠପକ୍ଷୀ; ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ହଳଦିଆ ଟୋପି ଅଛି । ଏମାନେ ଦଳଦଳ ହୋଇ ଧାନ ଖେତରେ ପଡ଼ି ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି ।]

ଫିରିଫିରି—ଦେ. ବି—୧ । ଫାସିଆରେ ନୁଡ଼ୁକା ଝୁଲୁଥିବା କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—

Phiriphirā କନୌସୀ

1. A kind of earring with flat pendants.

[ଦ୍ର—ଏହା କାନର ଉପର ଭାଗରେ ଛିଦ୍ର କରାଯାଇ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।]

୨ । ଝୁଲ; ରଥାଦି ମଣ୍ଡନ ଉପକରଣ ବିଶେଷ—

2. Hanging tassels.

୩ । ଛିପି ଛିପି ବରଷା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଝୋପାରେ ବରଷା—

3. Drizzling rain.

ଅଠ ଦୁଃଖାଣି ଶୋକ ଅଗର
ବଡ଼ଶି ପିରଫିରି ବରଷଠି ବୁଣାଇବ
ତେବେ ଯାଇ ତଥାର ପେଟ ହୁଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ

କୃଷ୍ଣଚରଣ

ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ପ୍ରଜାପତି—Butterfly.

ଫିରିଫିରି—ଦେ. ବିଣ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)

Phiri phiri ଛିପିଛିପି; ଅତି ସାମାନ୍ୟ (ବରଷା)—Drizzling (rain).

ଫିରିସି ବରସନା; ଫକାସ ଫିରି ଫିରି ବରଷା କରି
ପ୍ରଳୟ ଗ୍ରୀଷ କରି ନ ପାରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜଙ୍କି—Dragon fly.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଫରିଫିରି—A kind of ear ring.

ଫିରିୟାଦ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଫରିୟାଦ୍)—

Phiriyāda ଫେରାଦ (ଦେଖ) Pherāda (See)

ଫିରିୟାଦ କାହୁଁ ତୋ ନାମେ କରିବ ?
ଜଗନ୍ନାଥ. ଜଗୋଷ୍ଠ ଚରିତ୍ର. ଫ. ଗୀତ

ଫିରିସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ ଫିରିସ୍ତା)—

Phiristā ମୁସଲମାନ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦେବଦୂତ—Angel.

ଫିରିସ୍ତା ଫିରିସ୍ତା

ଫିରିସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଚଳିତଆ) (ଫା. ଫିହିରିସ୍ତ୍)—

Phiristi ଫିରିସ୍ତି ଫିହିରିସ୍ତ ତାଲିକା; ଫର୍ଦ—List; schedule.

ଫିରୋଜ୍—ବୈଦେ.ଅ—ପ୍ରତିଦିନ; ହରରୋଜ୍—Every day; daily.

Phi roj ଫିରୋଜ ବି—ପିରୋଜା (ଦେଖ)

ଫାରୋଜ ଫୀରୋଜ Pirojā (See)

ଫିରୋଜା—ବୈଦେ. ବି—(ଫା; ନବ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ପରେଜ, ପରୋଜ)—

Phirojā ଫୀରୋଜା ପିରୋଜା (ଦେଖ)

ଫୀରୋଜା Pirojā (See)

ଫିଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ତୁଳ. ସଂ. ପୀଲୁ=ହାତୀ)—

Phil ୧ । ହାତୀ—1. Elephant.

ଫିଲ ୨ । ଶତରଞ୍ଜ ଖେଳାରେ ନୌକା ଗୋଟି—

ଫୀଲ 2. Name of the boat in the game of chess.

ଫିଲ୍‌ଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—

Phil-khānā ଫୀଲଖାନା ହାତୀଶାଳ—

ଫୀଲଖାନା Elephant stable.

ଫିଲ୍‌ଟ(ଟା)ର—ବୈଦେ (ଇଂ)—ଜଳ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତରଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଛାଣି ଶୋଧନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—Filter.

Phil-ṭa(ṭā)r ଫିଲ୍‌ଟାର ଫିଲଟାର [ଫିଲ୍(ଲ୍ଟା)ର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫିଲ୍‌ଫୋର—ବୈଦେ. ବି (ଫା) ଭେରୀନାଗରା—A pair of kettle-drums.

Phil-phor ଫିଲଫୋର (ଫିଲ୍‌ଫଏର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୌରନ ଅ—ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—Immediately.

ଫିଲ୍‌ଡ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—

Phild ୧ । ଖେଳ ପଡ଼ିଆ—1. Playground,

ଫୀଲ୍ଡ ୨ । ସର୍ଭେସୂତ୍ରମାନଙ୍କର ମାପ କରିବା ଜମି—2. The field

ଫୀଲ୍ଡ of surveying; surveying ground.

୩ । ଯୁଦ୍ଧଭୂମି; ରଣସ୍ଥଳୀ—3. Battle-field.
୪ । କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର—4. Agricultural field.
୫ । ଖେତ; ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର—5. Proper place to work; field of action.

ଫିଲ୍ଡ ବୁକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—
Phild-buk ମାପ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ମାପର ବିବରଣ ଯେଉଁ ବହିରେ
ଫୀଲ୍ଡବୁକ୍ ଫୀଲ୍ଡବୁକ ଲେଖି ରଖନ୍ତି; ଭଉଁରିଆ—Fieldbook.

ଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—
Phis ଫିଜ୍ (ଦେଖ)—Phij (See)

ଫିସ୍‌ଫିସ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ଭୁଲ. ଇଂ. ପିସ୍)—
Phis-phis ୧ । ଛୋଟ ଛୋଟ ବିନ୍ଦୁରେ ବର୍ଷା ହେବାର ଶବ୍ଦ—
(ଫିସିଫିସି, ଫିସିର ଫିସିର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Sound of drizzling rain; pissing sound.
ଫିସ୍ ଫିସ୍, ଫୁଇଁଫୁଇଁ ୨ । ଭୁନ ଭୁନ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାର ଶବ୍ଦ—
ଫୁସ ଫୁସ 2. Whispering sound

[ଦ୍ର—ଫସ୍ ଫସ୍ ଓ ଫସର ଫସର—ବଡ଼ ଶବ୍ଦ । ଫିସ୍‌ଫିସ୍ ଓ ଫିସିର ଫିସିର—ଫସ୍ ଫସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଶବ୍ଦ । ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ଓ ଫୁସିର ଫୁସିର—ଫିସ୍ ଫିସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ଛୋଟ ଶବ୍ଦ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଫିସ୍‌ଫିସା—ଦେ. ବି. — ଫିସିଫିସି ବର୍ଷା; ଝିପିଝିପି ବର୍ଷା—
Phis-phisā Drizzling rain.
ଫୁଇଁଫୁଇଁ ଫୁହାର ପଡ଼ନା; ଝିପ୍‌ଝିପ୍‌ପଡ଼ନା (ଫିସିଫିସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫିସାଦ— ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫସାଦ୍)—୧ । କଳହ; ଝଗଡ଼ା—
Phisāda ଫେସାଦ **ଫସାଦ** (ଫେସାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Quarrel.
୨ । ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବିବାଦ—2. Dispute.
୩ । ମନ୍ଦ ଫଳ; ଅନିଷ୍ଟ—3. Bad effects.
× × ୨ଦ-ମଦ-ଜର୍ଥ—ଗାର୍ଦ୍ଦଶ ଗୁଣ୍ଡ ଗାଲଥିଲ, ତାହାର ଫିସାଦ = ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୪ । ଗୁପ୍ତମନ୍ତ୍ରଣା—4. Instigation.
୫ । ବିପଦ—5. Danger.
୬ । ବିଦ୍ରୋହ—6. Rebellion; revolt.
୭ । ଗୋଳମାଳ—7. Confusion.
୮ । ଛଳନା—8. Feigning; excuse.

ଫିସାଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଫସାଦ୍)—
Phisāda karibā ୧ । ଗୋଳମାଳ ଜାତ କରିବା—
(ଫିସାଦ କାଢ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To set up a row.
ଫେସାଦ କରା ୨ । ମେଳ କରିବା—2. To combine.
ଫସାଦ୍ କରନା ୩ । ଧର୍ମଘଟ କରିବା—3. To strike work.
୨ । ଭୁଫଳ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
7. To produce bad effect.

ଫିସାଦି—ବୈଦେ. ବି —ଫିସାଦ (ଦେଖ)—
Phisādi Phisāda (See)
ବିଣ (ଆ. ଫସାଦୀ) —ଫିସାଦିଆ (ଦେଖ)—Phisādiā (See)

ଫିସାଦିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—୧ । କଳହପ୍ରିୟ—
Phisādiā 1. Quarrelsome; contentious.
[ଫିସାଦ(ଦି)ବାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଫଳରେ କଳହ ଘଟାଇବା—
ଫେସାଦୀ; ଫେସାଦିୟା ଫସାଦୀ 2. Leading to quarrel or dispute.
୩ । ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା ଦାତା—3. Secret instigator.
୪ । ମେଳଆ—4. Combining; rebellious.

ଫୁ— ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଫୁଁ (ଦେଖ)
Phu (ଫୁ ଫୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Phuñ (See)

ଫୁଆରା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫାଉ୍‌ଆରାହ୍; ଭୁଲ ସ. ଫୁତ୍‌କାର)—
Phuārā ୧ । ଝରଣା; ଉତ୍ସ—1. Fountain.
(ଫୋଆରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୃତ୍ରିମ ଉତ୍ସ—
ଫୁୟାରା; ଫୋୟାରା ଫୁଆରା; ଫଓ୍ୱାରା 2. Artificial fountain.

ଫୁଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବନସି ସୂତାକୁ ପାଣିରେ ଉଭୁଣ୍ଡାଇ ଲଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସୋଲ୍‌ହ ବା ମୟୂର ପଖିର କାଠି; ଡେରେଣ୍ଡା—1. Float attached to the angling string.
୨ । (ସ. ପବ) ଆଖୁର ଛୋଟଛୋଟ ଖଣ୍ଡ (ଯହିଁରେ ଅଖି ବା ଗଣ୍ଠି ନ ଥାଏ)—Small bits of sugarcane having no knots or nodes therein.

ଫୁଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଦୁଇ ଓଠ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନଳ ଆଦିରେ
Phuñ ପବନ ଫୁଙ୍କିବାର ଶବ୍ଦ (ଫଣାଆଦିରେ)—Hissing
ଫୁ ଫୁ sound; sound of blowing wind with the mouth through a hole.

ଫୁଃ—ଦେ. ଅ—(ଅନାଦର ବା ତୁଚ୍ଛାର୍ଥବୋଧକ ଧ୍ୱନି)—ଛିଃ !
Phuh (Interjection) Fie ! Tush ! Pooh !

ଫୁକନା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ସୂତାଧାର—
Phuk-nā 1. A receptacle for thread.
୨ । ନଟେଇ—2. Spindle.

ଫୁକଲାଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଲାବା)—
Phuk-lāliā ଖଇ; ଲିଆ—Fried paddy.

ଫୁକ—ସ. ବି. ସୁଂ—ପକ୍ଷୀ; ଚଢ଼େଇ—
Phuka Bird (Wilson).

ଫୁକର—ଦେ. ବି—ଫୁକାର ୧, ୨, ୩ (ଦେଖ)—
Phukara (ଫୁଙ୍କର—ଅନ୍ୟରୂପ) Phukāra 1. 2. 3. (See)

ଫୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବ୍ରଣ—
Phukā A small boil.

ଫୁକାର—ଦେ. ବି. (ସ. ଭୁକ=ଛିଦ୍ର; ଯୋଗେଷ୍ଟକ)—ଖିଲାଣ—
Phukāra 1. Archway.
ଫୋକର; ଫୁକର ପୁଲିୟା ୨ । ପୋଲତଳେ ପାଣି ଯିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା ଖିଲାଣ—2. Archway for the exit of the rushing water below a bridge.
୩ । ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ ବା ପୋଲ—3. Culvert.
ଫୁସ ଫୁସ ଶବ୍ଦ ୪ । (ସ. ଫୁତ୍କାର)—ଫୁ ଫୁ ଶବ୍ଦ; ଫୁତ୍‌କାର—
ଫୁଁକାର; ଫୁତ୍‌କାର 4. Hissing sound.
୫ । ମୁଖବାଦ୍ୟବିଶେଷ—5. A vocal musical sound produced by the mouth

ଅଠାଶି ସହସ୍ର ଫୁକାର ଗାଳେ
ଗରଶି ସହସ୍ର ଚକ୍ରିଣ ବାଳେ । ପ୍ରାଚୀ. ଚରସଂଗ୍ରହ ।

ଫୁକାରା—ଦେ. ବିଶ. (ହି. ଫୁକାରନା; ସଂ. ପ୍ରଗୁର)—ପ୍ରଗୁରିତ—
Phukārā Proclaimed; promulgated.
ଫୁକାରା ରେ ଚକୋର ! ଫୁକାର ମୋର ଚକ୍ରେ ।
ଫୁକାରା ଚରସ୍ପର୍ଶ. ଚକୋର ଚକ୍ର ଫ ଗୀତ ।
ଦେ ବି—ପ୍ରଗୁର— Proclamation; publication.

ଫୁକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ହି. ଫୁକାରନା; ଭୂଲ. ସଂ. ଚିତ୍କାର; ପ୍ରଗୁର)—
Phukāribā ୧ । ଚିତ୍କାର କରିବା; ପାଟି କରି ଡାକିବା;
ଫୁକରା(ରେ)ଇବା
ଫୁକାର ହେବା
ଫୁକୁରା(ରେ)ଇବା
ଫୁକାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଉଚ୍ଚୈସ୍ୱର କରିବା—
1. To call aloud; to halloo
୨ । କହିବା—2. To speak out
୩ । ଗର୍ଜନ କରିବା; ରବ କରିବା—
ଫୁକାରା 3. To roar; to utter a loud sound.
ଫୁକାରନା ୪ । ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To publish.

ଫୁକିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାତି ୪ଟା ବେଳେ ଉଦିତ ହେବା
Phukiā ପାହାନ୍ତିଆ ତାରା; ଶୁକ୍ର ଗ୍ରହ—
(ଫୁକିଆତାରା—ଅନ୍ୟରୂପ) Morning star; the planet Venus rising in the early morning.
(ଯଥା—ଫୁକିଆ ଉଠିଲେ ବୈଷ୍ଣବୀମାନେ ଚଢ଼ାଲୁଟା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।)

ଫୁ(କୁ)କିଆଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—ଫୁଟିଆଣି (ଦେଖ)
Phu(ku)kiāṇi Phuṭiāṇi (See)

ଫୁକୁର ଫୁକୁର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ. (ସଂ. ଫକ୍ କ୍ଷାଣୁ=ମନଗତି; ଲଘୁଗତି)—ଲୁଦଲୁଦକା; କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀ
Phukur phukur
(ଫୁକୁରୁ ଫୁକୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନାଚିବା ବା ଡେଇଁବା ପ୍ରକାରେ—
ଫୁକ୍; ଫୁକ୍‌ଫୁକ୍ In a frisking manner.
ଫୁଡୁକ ଫୁଡୁକ (ଯଥା— ପିଲାଟି ଫୁକୁର ଫୁକୁର ହୋଇ ନାଚୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଫକର ଫକର ଅପେକ୍ଷା ଫୁକୁର ଫୁକୁର କ୍ଷୁଦ୍ରତର ପ୍ରାଣୀ ସୂଚନା କରେ । ବଡ଼ ମନୁଷ୍ୟ ବା ପ୍ରାଣୀ (ଯଥା—ମାଇଡ଼) ଫକର ଫକର ହୁଏ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାଣୀ (ଯଥା—ଶିଶୁ, ଛୋଳକୁଆ) ଫୁକୁର ଫୁକୁର ହୁଏ । 'ଫୁକୁର ଫୁକୁର' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ନର୍ତ୍ତକର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅବୁଦ୍ଧ ଓ ନାଚିବାର ସ୍ନିଗ୍ଧତା ସୂଚିତ ହୁଏ ।]

ଫୁଙ୍କ(ଙ୍କା)—ଦେ.ବି. (ସଂ.ଫୁତ୍‌କାର)—ଦୁଇ ଓଠ ପବନ ବାହାର କରିବା
Phuṅka(ṅkā) କ୍ରିୟା—1. The act of blowing wind through the lips.
ଫୁଙ୍କ; ଫୁକୋ; ଫ କା **ଫୁଁକନା**
(ଫୁଙ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଣିଆମାନେ ନଳଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବା—2. The act of blowing up a fre with a pipe.
୩ । ଦୋହନ କାଳରେ ସଦ୍ୟଃ ପ୍ରସୂତା ଗାଈମାନଙ୍କ ଦୁଗ୍ଧାମିକୁ ନିବାରଣ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରସବରନ୍ଧ୍ରରେ ମୁହ ଦେଇ ପେଟରେ ପବନ ପୂରାଇବା କ୍ରିୟା; ଗାଈ ଧର—
3. Phooka; the process of blowing through the female organ of a newly delivered cow.
୪ । କଞ୍ଚା କଦଳୀକୁ ଧୂଆଁ ଦ୍ୱାରା ଶୀଘ୍ର ପକାଇବା ଗ୍ରାମ୍ୟପ୍ରକ୍ରିୟା—
4. A process of ripening green plantains by blowing hot smoke into them.
[ଦ୍ର—କଞ୍ଚା ପାକଳ କଦଳୀକୁ ଲୁଣ୍ଠା ଅଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ମାଟିଆ ବା ହାଣ୍ଡିରେ ବା ଗର୍ତ୍ତରେ ପୂରାଇ ତହିଁରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଛିଦ୍ର ରଖି ସେ ଲୁଣ୍ଠାରେ ନିଆଁ ଦେଇ ଫୁଙ୍କିବାକୁ ହୁଏ; ତାହା ହେଲେ କଞ୍ଚା କଦଳୀ ଧୂଆଁ ବାଜି ଶୀଘ୍ର ପାଚିଯାଏ ।]

ଫୁଙ୍କ ନଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁତ୍‌କାର+ନଳ)—ବଣିଆମାନେ ଯେଉଁ
Phuṅka naḷa ନଳ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନିଆଁକୁ ଫୁଙ୍କନ୍ତି—
ଫୁକନଳ **ଫୁଁକନଳ** Goldsmith's blow-pipe.
(ଫୁଙ୍କନଳ - ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଙ୍କ ନଳି—ଦେ. ବି—ଫୁଙ୍କ ନଳ (ଦେଖ)
Phuṅka naḷi Phuṅka naḷi (See)
(ଫୁଙ୍କନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବି—ଫୁଙ୍କନଳିଆ (ଦେଖ)
Phuṅkanaḷiā (See.

ଫୁଙ୍କ ନଳିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ)ବି—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଗ୍ରାମାଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନର
Phuṅkanaḷiā କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟତାପରିଚାୟକ
(ଫୁଙ୍କନଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପାଧିବିଶେଷ—A distinctive title of certain high caste Brāhmaṇas of Puri district.

ଫୁଙ୍କ ବାଦ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁତ୍‌କାର+ବାଦ୍ୟ)—ତାହାଲୀ ଆଦି
Phuṅka bādya ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଫୁଙ୍କି ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ (ଜଗ-
ଫୁଁକବାଦ୍ୟ ବନ୍ଧ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍ତଳ) (ଯଥା—ବଂଶୀ)—Musica instruments (such as trumpets) which ar blown by the mouth.

ଫୁଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଫୁଙ୍କ (ଦେଖ)—Phuṅka (See)
Phuṅkā ବିଣ—ମୁଖଦ୍ୱାରା ବାୟୁ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇଥିବା—
ଫୁକା; ଫୋକା **ଫୁଁକାହୁଆ** Blown with the mouth.

ଫୁଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଫୁତ୍‌କାର)—(ଫୁଙ୍କିବା କ୍ରିୟାର
Phuṅkā(ṅke)ibā ଣିଜନ୍ତରୂପ—The causative form of Phuṅkibā.)
ଫୁକାନ **ଫୁଁକବାଣା**
ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
To cause another to blow wind.

ଫୁଙ୍କା ଝଡ଼ା—ଦେ. ବି—ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଘାଆ ଜମ୍ବା ରକାକୁ
Phuṅkā jhardā ଫୁଙ୍କିବା ଓ ରୁଗ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଉପରେ ହାତ
ଝାଡ଼ ଫୁକ ବୁଲାଇବା—To make one's palm pass
ମାଡଫୁଁକ over an affected part and to blow wind over it by incanting mantras.

ଫୁଙ୍କାଣି—ଦେ. ବି—ଫୁଟିଆଣି (ଦେଖ)—Phuṭiāṇi (See)
Phuṅkāṇi (ଫୁଙ୍କିଆଣି; ଫୁଙ୍କୁଆଣି —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଙ୍କାଫୁଙ୍କି—ଦେ. ବି—୧ । ଫୁଙ୍କିବା କ୍ରିୟା—1. The act of
Phuṅkāphuṅki blowing wind with the mouth.
ଫୁକାଫୁକି ୨ । ଝଡ଼ା ଫୁଙ୍କା; ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଘାଆ ଆଦିକୁ ଫୁଙ୍କିବା—
ଫୁଁକାଫୁଁକି 2. The act of blowing wind with the mouth by reciting mantras.

ଫୁଙ୍କା ବନ୍ଧ—ଦେ. ବ—ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ମତରେ ପାଞ୍ଚ ମନ ପଚିଶ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଆଦି ସ୍ଥୂଳ ଶରୀର—The body with five minds and twenty five propensities according to the Brahmajñāna school.
Phuṅkā bandha

ଫ କାବନ୍ଧ କଥା ସେ ପରିରୁ ମୋତେ—ଗ୍ରାମୀ. ପରତେ ଗୀତା ।

ଫୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଫୁତ୍କାର)—୧ । ମୁହଁବାଟେ ପବନ ଛାଡ଼ିବା; ଫୁତ୍କାର କରିବା-1. To blow wind through the mouth.
Phuṅkibā
ଫୁକା, ଫୁଁକା ଫୁँକନା; ফুঁকনা
ଫୁଙ୍କାଯିବା ফুঁকাহোবা } କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ ଫୁଙ୍କିଦେଲେ ଉଡ଼ିଯିବା ପରି ସରୁ ଅଛିଷ୍ଟ ଜନ୍ମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ-ଜଦନ୍ତ୍ୟ. ଜଶୋଷବନ୍ଧ୍ ଫ ଗୀତ

୨ । ମୁହଁ ବା ନଳ ଦ୍ୱାରା ପବନ ଛାଡ଼ି ନିଆଁକୁ ସତେଜ କରାଇବା
2. To keep up a fire by constant blowing.

୩ । ମନ୍ତ୍ରପାଠ ପୂର୍ବକ ଘାଆ ବା ରୋଗ ଉପରକୁ ମୁହଁ ଦ୍ୱାରା (ଫୁଙ୍କିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପବନ ଛାଡ଼ିବା—
3. To blow wind over a sore or affected part of the body by reciting mantras.

ଗାଆର କଥା ତା ପିଲାକୁ ବୃଷ୍ଟି ହେଲେ ଫୁଙ୍କି ଉଡ଼ାଇ ଦିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୪ । (ନୂଆ ପ୍ରସବ କରିଥିବା ଗାଈଠାରୁ ଦୁଧ ଦୁହିଁବା ବେଳେ ଯେପରି ସେ ଦୁଗ୍ଧାମୀ ନ କରିବ, ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଉଡ଼ମାନେ ତାହାର ପ୍ରସବ ଦ୍ୱାରରେ ମୁହଁ ବା ବାଉଁଶ ନଳ ଦେଇ ତା ପେଟ ଭିତରେ ଫୁଙ୍କାଏ ପବନ ପୂରାନ୍ତି; ଏହିଭଳି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଫୁଙ୍କିବା କହନ୍ତି)—ଗାଈ ଧରିବା—
4. To blow wind into the belly of a newly calved cow, so that she will submit easily to being milked.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧନକୁ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ବା ଉଡ଼ାଇ ଦେବା—
5. (figurative) To squander (money).

୬ । ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ଅନ୍ୟର କାନରେ କୌଣସି କଥା କହିଦେବା-
6. To whisper a matter into another's ears.

୭ । (ଗୁରୁ) ଶିଷ୍ୟର କାନରେ ମନ୍ତ୍ର ଦେବା—
7. (the spiritual preceptor) To whisper esoteric formula into the ears of a disciple.

୮ । ଶଙ୍ଖ, ବଂଶୀ ଆଦି ବଜାଇବା—
8. To blow conches, flutes etc.

ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧର ଥରେ ଫୁଙ୍କିଲି ମୁଁ ଶଙ୍ଖ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ

ଫୁଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବିଶ (ସ. ନଗ୍ନ)—୧ । (ପୁଂ) ଅନାବୃତ୍ତ ଶରୀର—
Phuṅg-lā 1. With naked or uncovered body.
ଫୁଙ୍ଗା ফুঙ্গুলা } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—2. Strewn here and there.
ନଂଗା, ଛୀଟା ହୁଆ, ତିତରବିତର ୩ । (ପୁଂ) ଫାଙ୍ଗୁଳା (ଦେଖ) (ଫୁଙ୍ଗୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Phāṅgulā (See)

ଫୁଙ୍ଗଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଛୋଟ ଗାତ—
Phuṅgal Small hole.

ଫୁଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବ (ସ. ନଗ୍ନ)—ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବା ଭିକ୍ଷୁ—
Phuṅgi **ପୁଂଗୀ ফুঙ্গী** Buddhist monk.

ଫୁଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଇଂରାଜୀ ରୈଖିକ ପରିମାଣବିଶେଷ; ଗଜର ଏକତୃତୀୟାଂଶ; ୧୨ଇଞ୍ଚ; ପ୍ରାୟ ୧୨ ଆଙ୍ଗୁଳ
Phut
ଫୁଟ ফুট ପରିମାଣ; ପ୍ରାୟ ଏକପାଦ ପରିମାଣ—Foot (measure.)
ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ— ଫୁଟ୍ ଫୁଟ୍ (ଦେଖ)
Phuṭ phuṭ (See)

ଫୁଟ୍‌କର—ଦେ. ବ. (ସ. ଫୁଟ) ୧ । ପୃଥକ୍—1. Separate.
Phuṭ-kar ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Small
ছোট ୩ । ବାଜେ—3. Miscellaneous.
ফুটকর ୪ । ଅଯୁଗ୍ମ (ସଂଖ୍ୟା)—4. Odd (number).

ଫୁଟ୍‌କା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ସ. ଷ୍ଫୋଟକ; ଭୁଲ-ହିଁ ଫୁଟ୍‌କା)-
Phuṭ-kā ଫୁକ୍‌ନା (ଦେଖ) Phuk-nā (See)
ଦେ. ବ.—ଫୋଟକା (ଦେଖ) Phoṭakā (See)

ଫୁଟ୍‌କୁଡ଼ି(ରି) – ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ୧ (ଦେଖ)
Phuṭ-kuṛḍi(ri) Jhumpuṛḍi 1 (See)

ଫୁଟ୍‌ନୋଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କୌଣସି ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପୃଷ୍ଠା ତଳେ ଦିଆଯିବା ଟିପ୍ପଣୀ—
Phuṭ-not
ফুটনোট ফুটনোট Foot-note

ଫୁଟ୍‌ପାଥ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)— ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲିବା ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ପଥ
Phuṭ-pāth **ফুটপাথ ফুটপাথ** Footpath.

ଫୁଟ୍‌ଫାଟ୍—ଦେ ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ କଥାବାର୍ତ୍ତା; ଭୁଟ୍‌ଭାଟ୍—1. Whispering.
Phuṭ-phāṭ
୨ । ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଚ୍ଚ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଦ୍ୱାରା ଗୁପ୍ତ କଥାର ପ୍ରକଟନ—
3. A secret being divulged by being carried from ear to ear by whispers.

ଫୁଟ୍ ଫୁଟ୍—ଦେ ଅ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) —ଭାତ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
Phuṭ phuṭ The sound of rice while boiling.
ফুট ফুট, ফুট ফাট ବ. (ସ. ଫୁଟ) ଦେହରେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ
টমটমা ଘିମିର ଆଦି ବାହାର ଯିବା; ବିରି ବିରି ହୋଇ ଫଳିଯିବା—
ফুটফুট The coming out of pimples on the body; tiny eruptions

ଫୁଟ୍‌ବଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରି ଖେଳାଯିବା ପେଣ୍ଡୁ—1. Football.
Phuṭ-bal
ফুটবল ୨ । ଗୋଡ଼ରେ ପେଣ୍ଡୁ ବାଡ଼େଇ ଖେଳିବା ଖେଳ—
ফুটবাল 2. The game of football.

ଫୁଟ—ସ. ବ—(ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ବିକସିତ ହେବା; ବ୍ୟକ୍ତ ହେବା; ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଭାବାଭିଧାନ)—୧ । ସାପର ଫଣା—
Phuṭa
1. The expanded hood of a serpent.
୨ । ଝୋପା—2. Drop
୩ । ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି; ଲତାଫଳବିଶେଷ—
3. A cucurbitacious fruit;Cucumus Memordica.
୪ । ପ୍ରକାଶ—4. Exhibition.

୫ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ଧାତୁ ତରଳାଇବାକୁ ହୁଏ—
5. A menstruum; a solvent; flux.

ବିଣ—୧ । ବିଦ୍ଧ—1. Pierced.

୨ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—2. Opened; expanded.

ଦେ. ବ—(ସଂ. ଫୁଟ)—ବୀଜକୋଷ; ପନସ, ଜମ୍ବୁଳ, ଲେମ୍ବୁ ଆଦି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବୀଜପୂର୍ଣ୍ଣ କୋଷା—A seed-vessel of the jack, lemon, tamarind and such other fruits.

ଫୁଟ ଫୁଟ ଏକୁଟିଆ(ଘୋଡ଼ା)—Single (Carriage-horse).

ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଫୁଟ)—ଗାଡ଼ିରେ ବା ବଗିରେ ଲାଗିବା

ଫୁଟଣ—ଦେ. ବ—ଫୁଟା (ଦେଖ)
Phuṭaṇa Phuṭā. (See)

ଫୁ(ଟ)ଣା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଫୋରଣ; ଫୁଟକ)—୧ । ତରକାରୀ ଆଦିକୁ ଘିଅ ବା ତେଲରେ ବଘାରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମସଲା; ହାଣ୍ଡିଫୁଟା—1. Condiment used to savour curry etc with ghee or oil.

ଛୁଁକନେକା ମସାଲା

ଫୁଟନ

୨ । ଭାତ ଆଦି ପାଇଁ ପାଣିଫୁଟିବା—
2. The boiling of rice in water.

ଫୁଟନ୍ତ(ନ୍ତା)—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଫୁଟତ୍)—୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ଫୁଟିଥିବା; ବିକସିତ—
Phuṭanta(ntā) 1. Full blown.

(ଫୁଟନ୍ତା—ଅଳଂକାରୂପ)

ଫୁଟନ୍ତ

ଖିଲାହୁଆ

କର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ବାଣରେ ଗଣ୍ଡି ମଣ୍ଡି
ଫୁଟନ୍ତା ପରଣ ଶୋଭାକୁ ଦେଲେ ଗଣ୍ଡି । ବୃଷସଂହି. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ଫୁଟୁଥିବା—2. Boiling on fire.

ଫୁଟା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଫୁଟ୍, ଧାତୁ)—୧ । ଭାତ ଫୁଟିବା—
Phuṭā ଫୁଟା, ଫୁଟୋ ଫୁଟନା Boiling of rice.

ଛୁଁକନେକା ମସାଲା

୨ । ହାଣ୍ଡିଫୁଟା; ତରକାରୀ ବଘାରିବା ମସଲା; ଫୁଟଣା—2. Spices used in frying or flavouring curry.

ଭୁର, ସୁରାଖ ୩ । ଛିଦ୍ର; କଣା—3. Hole.

ଫୁଟନା ୪ । ଫୁଲ ଫୁଟିବା – 4. The blowing of blossoms into flowers.

ଫୁଟନ୍ତ ବିଣ—୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଥିବା; ବିକସିତ (ଫୁଲ)—
ଖୀଲାହୁଆ, ଫୁଟାହୁଆ 1. Expanded; full-blown, (flower).

ଜଳଶ୍ରୀମାନଙ୍କେ ଫୁଟା ପଦ୍ମ ଗନ୍ଧ
ଯେଉଁ ଭୃଙ୍ଗେ ସେଠାରୁ ଧାନ୍ତ ହୋଇ ଅନ୍ଧ । ବୃଷସଂହି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

(ଫୁଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଫୁଟି ଯାଇଥିବା; ଛିଦ୍ର ହୋଇଥିବା; କଣା ହୋଇ ଥିବା—2. Having a hole.

ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଫୁଟ୍, ଧାତୁ)—(ଫୁଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of Phuṭā(ṭe)ibā Phuṭibā).
ଫୁଟାନ, ଫୋଟାନ ଫୁଟାନା, ଫୁଟବାନା

୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ କରାଇବା—
1. To cause to expand.

ଫୁଟାଏ ବୃଷ୍ଣମଣି କମଳ । ମଧୁସୂଦନ. ଚନ୍ଦ୍ରମାଳା ।

୨ । ଛିଦ୍ର କରିବା—2. To pierce through.

ବାଣରେ ଫୁଟାଇଲେ ତାଙ୍କର ଦେହକୁ ।
ବୃଷସଂହି. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

ଫୋଟାନ ୩ । ଛିଦ୍ର କରିବା—3. To make a hole.

ଫୋଡ଼ନା ୪ । ଘୋଡ଼ି ବା ହାତର ଆଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କୁ ମୋଡ଼ିବା

ଫୁଟାନା ହାତ ଟକ୍ ଟକ୍ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଇବା—4. To crack the finger joints.

ଉବାଳନା; ୫ । ଭାତ ଆଦିକୁ ପାଣିରେ ସିଦ୍ଧ କରିବା, ଜଳକୁ
ଫୁଟାନା ନିଆଁରେ ବସାଇ ତାହା ଫୁଟିଲା ପରି କରିବା—
5. To cause (water) to boil.

୬ । (ଶୋଭା, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ) ପ୍ରକାଶିତ କରାଇବା—
6. To bring out (the beauty of a thing); to manifest.

୭ । ବନ୍ଦୁକ ଆଦି ଫାଏଲ୍ କରିବା—
ଫୋଡ଼ନା 7. To fire a gun.

ଫୋଡ଼ନ ଦେଓୟା ୮ । ତରକାରୀ ଆଦିକୁ ହାଣ୍ଡିମସଲା ଦେଇ ବଘାରିବା;
ଛୁଁକନା ଛୁଙ୍କ ଦେବା—To flavour curry by frying it in oil with spices.

୯ । ବୁଝାଇବା—9. To explain.

୧୦ । ବିସ୍ତୃତ ରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
10. To dilate; to describe in detail.

ଭଗ୍ନ ଫୁଟାଇ କହିଲେ ବିଚିତ୍ର କଥା । ଗୀତା. ବିଶ୍ୱରୂପ ଗୀତା ।

ଫୁଟାଣ—ଦେ. ବ—ଫୁଟଣା (ଦେଖ)
Phuṭāṇa Phuṭaṇā (See)

ଫୁଟା ଲୁଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଭୁନ; ବିଧବାମାନଙ୍କ ଖିଲିବା ଧଡ଼ି
Phuṭā lugā ନ ଥିବା ଲୁଗା—A cloth without coloured hems worn by widows

ଫୁଟି—ଦେ ବ. (ସଂ. ଫୁଟ; ଫୁଟିତ)—୧ । ପ୍ରକାଶ—
Phuṭi 1. Exhibition; manifestation.

ଫୁଟି ଫୁଟ ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର କାକୁଡ଼ି; ଚର୍ଭଟୀ; ଚର୍ଭଟିକା—
2. Cucumber; Cucumis Memordica.

ବିଣ—୧ । ଫୁଟ; ପ୍ରକାଶିତ—1. Manifested; patent.

୨ । ଖ୍ୟାତ; ପ୍ରକଟିତ—2. Divulged; published.

୩ । କ୍ଲାନ୍ତ; ଶ୍ରାନ୍ତ—3. Tired; fatigued.

ଅନେକ କାଳ ଗର୍ଭେ ଭ୍ରମି
ଫୁଟି ହୋଇଲା ପଥଶ୍ରମୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଫୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Phuṭiā ଏତେ ଫୁଟ ପରିମିତ—Measuring so many feet.
ଫୁଟିୟା ଫୁଟିୟା

(ଯଥା—୫ ଫୁଟିଆ ଆଲମାରି ।)

ଫୁଟିଆଣି—ଦେ. ବ—ଭାତ ଫୁଟିବା ସମୟରେ ହାଣ୍ଡିରୁ ବାହାର କରା
Phuṭiāṇi ଆଣିବା ଗରମପାଣି—Boiling water brought
ଫୁଟନ୍ତ ଜଳ out from the pot in which rice is being boiled.
ଅଦହମ

ଫୁଟି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫୁଟିତ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା—
Phuṭi uṭhibā 1. To be full blown.

ଫୁଟେ ଉଠା ଡ଼ିକା ବାଉ ବଲେ ଫୁଟ ବଟେ ଛବୁ, ଖୋର ଜଳ ଖର ପାଉ ।
ଖୋଲଜାନା ନଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରଣୀ ।

୨ । ବିକସିତ ହେବା; ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଦେଖାଯିବା-
2 To be manifest; to be seen clearly.

ଫୁଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ନୂଆ ଧାନ ସିଝାଇବା—
Phuṭi karibā To boil newly harvested paddy in the month of Mārgaśira.

ଫୁଟିକା—ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଟୁ ରୁ ବଳାଗଣ୍ଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଡ଼ର ଅଂଶ—
Phuṭikā ଜଙ୍ଘା The calf of the leg.
ଗଣ୍ଠି ରୁ ଅଣ୍ଟୁ ପରସନ୍ତେ,
ଫୁଟିକା ବଡାଇ ଯୁଗଳେ । ଗ୍ରାଟୀ. ପୁଣ୍ଡିମ ତନ୍ତ୍ରୋବସ୍ତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ନଦୀ ବା ଝର ନିକଟରେ ହେବା ବୃକ୍ଷବିଶେଷ —Harpullia Imbricata (tree).

ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.— ଫୁଟି (ଦେଖ)—Phuṭi 2. (See) Phuṭi kākurḍi.

ଫୁଟିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଏକ ଫୁଟ ପରିମିତ ଲମ୍ବ—
Phuṭikiā Measuring a foot.
(ଫୁଟିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଟିଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ୧ (ଦେଖ)
Phuṭigurḍi Jhumpurḍi 1 (See)

ଫୁଟିଫୁଟିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଟ୍ଟକ) —ଫୁଟୁଫୁଟୁକା (ଦେଖ)
Phuṭiphuṭikā Phuṭuphuṭukā (See)

ଫୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ବିକସନ; ଭେଦନ କିମ୍ବା ସ୍ଫୁଟ ଧାତୁ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା—
Phuṭibā 1. To be full blown.
ଫୁଟା, ଫୋଟା
ଫୁଟନା, ଖୋଲନା (ଯଥା—ଫୁଲ ଫୁଟିବା ।)

୨ । ଭୁକିବା; ଫୋଡ଼ି ହେବା; (ମୁରିଆ ପଦାର୍ଥ) ବିଦ୍ଧ ହେବା—
ଚୁମନା, ଗଡନା 2. To prick.
(ଯଥା—ମୋ ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଟେ କଣ୍ଟା ଫୁଟିଗଲା ।)

୩ । ଏକ ପାଖରୁ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ଭେଦ କରିବା; ବିଦ୍ଧ
ଫୋଡକର ନିକଳନା କରିବା—3. To pierce through.
(ଯଥା— ଗୋଟିଏ ଶର ତାଙ୍କ ବକ୍ଷସ୍ଥଳକୁ ଫୁଟିଲା ।)

ଫୁଟଜାନା ୪ । କଣା ହେବା; ଛିଦ୍ର ହେବା; ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ହେବା—
4. To eat holes; to have holes.
(ଯଥା—ଜଳାଁରେ ବସାଇବା ମାତ୍ରକେ ହାଣ୍ଡିଟା ଫୁଟିଗଲା ।)

ଫୁଟପଡନା ୫ । (ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ) ବିକସିତ ହେବା; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଦେଖାଯିବା—
5. To be manifest; to be seen clearly.
ସମାଗମେ ଏବେ ଗଣ୍ଡେ ସୁନ୍ଦରର ଫୁଟିଲା ଲାଜ ଦିଜ୍ଜର—
ରଘୁନାଥ. ଗାଙ୍ଗ ।

ଫୁଟନା ୬ । ଗରମ ପାଣି ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ବୁଦ୍‌ବୁଦଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଟକମକ ଶବ୍ଦ କରିବା—6. To boil; to bubble.
(ଯଥା—ଚାଉଳ ଫୁଟୁଅଛି ଟକର ମକର ।)

ଫୁଟନା ୭ । (ବାଣ, ଫୋଟକା ଆଦି) ଟୁଟା ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଫଏର ହେବା—7. To be fired; to explode with a sound.
(ଯଥା— ବନ୍ଧୁକ ବା ତୋପ ଫୁଟିବା ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତେ ଉଠିବସିଲେ ।)

ଫୁଟନା ୮ । (ଚକ୍ଷୁ) ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିହୀନ ହେବା; ନଷ୍ଟ ହେବା—
8. (the eye) To be blind; to be lost.
(ଯଥା—ବସନ୍ତରେ ତା ଆଖି ଫୁଟିଗଲା ।)

୯ । (ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଛୋଟ ମାଛ) ଜଳର ଉପରଭାଗକୁ ଭେଟିବା—9. (a large number of small fishes) To spring up from water in large numbers.

ଋତୁମତୀ ହୋନା ୧୦ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ବାଳିକା) ପ୍ରଥମେ ରଜୁମତୀ ହେବା—
10. (a girl) To have the menses for the first time; to attain puberty.

ଲୌଟନା ୧୧ । (କଉଡ଼ି ଖେଳରେ କମ ବା ବେଶି ଦାନ ପଡ଼ିବାଦ୍ୱାରା ଖେଳାଳିର ସାର) ପାଟ ନ ପାଇ ପୁଣି ଲେଉଟିବା; କଥା ହେବା—11. (the coorie of a player) To be obliged to start its movements anew from the beginning owing to a throw resulting in a higher figure than the required one.

ଫୁଟନା ୧୨ । ଧାନକୁ ଭାଜିଲେ ଧାନ ଉପରର ଖୋସା ବିସାଣ୍ଡ ହୋଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଖଇ ଶବ୍ଦ କରି ଭେଟି ଭେଟି ବାହାର ପଡ଼ିବା—12. To burst (said of paddy and other chaffed grains while being fried).
(ଯଥା—ରଙ୍ଗିଆରାଇ ଧାନ ଭଲ ଖଇ ଫୁଟେ ।)

ଗଡଗଡନା ୧୩ । ଟକ ଟକ ଶବ୍ଦ କରିବା—13. To make a bubbling sound; to make a cracking sound.
(ଯଥା—ରାଉଯାକ ତା ପେଟ ଫୁଟୁଛି ।)

୧୪ । ପ୍ରକଟିତ ହେବା—
14. To be published or divulged.
ଫୁଟ ବାହାରୁଛି ରୁକ ଗର୍ବ ନିଶ୍ୱାସ—ରଘୁନାଥ. ନିଜବେଶ୍ୱର ।

୧୫ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
15. To come out or appear beautifully.
(ଯଥା—ଏ ଚିତ୍ରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରୂପଟି ଫୁଟିଛି ।)

ଫୁଟନା ୧୬ । ଛିଦ୍ରମୟ ବା ବ୍ରଣମୟ ହେବା—
16. To be full of holes or sores.
(ଯଥା—କୁଷ୍ଠ ରୋଗରେ ତା ସର୍ବାଙ୍ଗ ଫୁଟିଗଲାଣି ।)

ଥକନା ୧୭ । କ୍ଲାନ୍ତ ହେବା; କ୍ଲାନ୍ତ ହେବା; ଥକିଯିବା—
17. To be over-tired.
ଜଳପି ଜଳପି ତୋଳେ ଫୁଟିଲେଣି ଅଙ୍ଗ—ବିଦ୍ୟାସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫୁଟନା ୧୮ । ଆବରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଫିଟି ବାହାରକୁ ବାହାର ପଡ଼ିବା—
18. To burst.
(ଯଥା— କପାଳକଡ଼ା ଫୁଟିଗଲାଣି ।)

୧୯ । ଜାତ ହେବା; ଜନ୍ମ ହେବା—19. To be born.
ଯାବତ ଯୋନିରେ ଉମ୍ଭ, ସବୁ ଫୁଟିଣ ମରନ୍ତି—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨୦ । ପୀଡ଼ା କରିବା; ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ ହେବା—20. To become painfull; to ache; to smart.

କେ ବୋଲେ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଫୁଟବ ସିନା—ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ, ରସକଲୋଳ ।

୨୧ । ବିଦ୍ଧ ହେବା—21. To be pierced through.

(ଯଥା—କାଣ୍ଡରେ ତା ଶରୀର ଫୁଟିଗଲା)

ଫୁଟୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ଶ୍ରୁଟୀ; ପର୍କଟୀ)—କାକୁଡ଼ି ଜାତୀୟ ଲତାଫଳ-
Phuṭi ବିଶେଷ; ପର୍କଟୀ; ଚର୍ଭଟୀ—A cucurbitacious fruit;
ଫୁଟୀ **ଫୁଟ, ଫୁଟ, ଫୁଟୀ** Cucumis Memordica.
(ଫୁଟୀକାକୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଦେଖିବାକୁ କାକୁଡ଼ି ପରି, କିନ୍ତୁ ବେଶି ଲମ୍ବା, ମୋଟ ଓ ଚିକଣ; ପାଚିଲେ ହଳଦିଆ ହୋଇ ଫାଟିଯାଏ ।]

ଫୁଟୁକା—ଦେ. ବି—ଫୋଟକା (ଦେଖ)
Phuṭukā Phoṭakā (See)

ଫୁଟୁକି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଫୋଟ; ସ୍ଫୋଟକା)—୧ । ଆଙ୍ଗୁଠି ଫୁଟାଇବା
Phuṭuki ଶବ୍ଦ—1. Snapping of the fingers; crack-
ଟୁସ୍‌କି, ଟୋସ୍‌କା ing sound with the fingers; fillip.
ଚୁଟକୀ, ଥାପୀ ୨ । କରତଳକୁ ପାତ୍ର ପରି କରି ଦେହର ମାଂସଳ ଅଂଶରେ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—2. Sound produced by striking the palm of the hand (made into a cup) on a fleshy part of the body; patting.

[ଦ୍ର—ଗୋଡ଼କୁ ବା ଦେହକୁ ଘଷିବା ସମୟରେ ଘଷିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଘଷାଇ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରେ କରତଳଦ୍ୱାରା ଫୁଟୁକି ମାରେ ଓ ମାଲମାନେ ଲଢ଼ିବା ବା କସରତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜ ଦେହରେ ଫୁଟୁକି ମାରି ହୁଅନ୍ତି ।]

ଫୁଟୁକି ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦାହର ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଠିକି
Phuṭuki phuṭā(ṭe)ibā ଫୁଟାଇବା—1. To make
ଟୁସକୀ ମାରା a cracking sound with two fingers.
ଚୁଟକୀ ବଜାନା,, ଥାପୀ ମାରନା ମୁହୁର୍ମୁହୁ ମାର ଦାଇ ଫୁଟୁକି ଫୁଟାଇ । (ଫୁଟୁକି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଧାରଣ. ମହାସାହା ।

[ଦ୍ର—ତ୍ରିବାଙ୍ଗୁଳି ଓ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳି ସଂଯୋଗରେ ଫୁଟୁକି ଜାତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିର କରତଳର ମୂଳଦେଶରେ ଆଘାତ ଯୋଗେ ଏ ଶବ୍ଦର ଉଦ୍ଭବ ହୁଏ ।]

୨ । କରତଳକୁ ପାତ୍ରାକୃତି କରି ଶରୀରରେ ଆଘାତ କରିବା—
2. To pat on the body with the palm (by making it like a cup).

ଫୁଟୁକି ମାରିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଶୁଣି
Phuṭuki māri debā ନ ଶୁଣିଲା ପରି କରି ଦେଖାଇବା କରିବା—
ଚୁଟକୀମେଁ ଉଡାଦେନା (figurative) To disregard.
[ଫୁଟିକରେ ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫୁଟୁକୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—(ସ. ଶ୍ରୁଟ)—ଛୋଟ; କ୍ଷୁଦ୍ର—
Phuṭukuriā ଛୋଟ **ଫୁଟକର** Small; petty.
(ଫୁଟୁକୁରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଟୁ ଫୁଟୁକା—ଦେ. ବି.—(ସ. କଟଫଳ)—୧ । ବନ୍ୟ ପ୍ରଜାତି ଲତା
Phuṭu phuṭukā ବିଶେଷ—1. The Staff tree;
Cardiospermum Halicacabum.

ଫୁଟ ଫୁଟକା
ଫୁଟ ଫୁଟକିଆ
ଫୁଟ୍ଟି ଫୁଟ୍ଟକା
ଫୁଟ୍ଟି ଫୁଟ୍ଟକିଆ
ଫୁଟ୍ଟିଫୁଟ୍ଟକିଆ
} ଅନ୍ୟରୂପ

ସ.—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ, କଟଫଳ, ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମା, ପାଶ୍ୱଦଳପତ୍ରା, ପଣ୍ୟା, ଲତା, ଲୁଲୁଭଳା **ଲତାଫଟକୀ, ନସ୍ତାଫଟକୀ** **ମାଲକାଙ୍ଗନୀ କାଙ୍ଗୋନୀ**
ଇଂ. କାଙ୍ଗୋମା, ଉଲୁଲୁ
ଗୁ. ମାଲକାଙ୍ଗଣ
ମ. କାଙ୍ଗୋମା

[ଦ୍ର—ଏହା ବିରି ବିଲରେ ଜନ୍ମେ; ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ, ଫଳ ନିଜ ଫାଳିଆ । ଫଳକୁ ହାତରେ ଚିପି ଦେଲେ ଫୁଟେ ।]

୨ । ଅମର ଘୋଇ—
2. A wild plant (the buds of which make a bursting sound.
[ଦ୍ର—ଏଥିର କଢ଼କୁ ଚିପି ଦେଲେ ଫଟ ଫଟ ହୋଇ ଫୁଟେ । ଏଥିର ପତ୍ର ମୋଟା । ପତ୍ରର ବାଢ଼ କଟା-କଟା । ପତ୍ରରୁ ଗନ୍ଧ ଜାତ ହୁଏ ।]

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବିରିବିର ହୋଇ ଦେହରେ ଫଳ ଯାଇଥିବା—
1. Appearing or coming out on the body like small eruptions or pimples
୨ । ଶ୍ରୀପଶ୍ରୀପକିଆ; ବହୁ ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ—2. Spotted.

ଫୁଟୁ(ସୁ)ରୁ ଫୁଟୁ(ସୁ)ରୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୋପନରେ ଧୀରେ ଧୀରେ
Phuṭu(su)ru phuṭu(su)ru hebā କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—
ଫୁସୁର ଫୁସୁର ହୋନା To talk silently and in whispers.
ଗାଁରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଉଦରେ ଉଦରେ ବଦିଆ ଅର ଗେଲା ବଥା ଫୁସୁର ଫୁସୁର ହେଲେ । ଉତ୍କଳଲକ୍ଷ୍ମୀ· ନଅରୁଣୀ ।

ଫୁଡ଼୍ ଫୁଡ଼୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ ଠାରୁ ଅନୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ-
Phurd phurd Light cracking sound.
(ଫୁଡ଼୍ ଫୁଡ଼୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ତା ପିଠି ଫଡ଼୍ ଫଡ଼୍ ହେଉଅଛି ।)
ଫୁଡ଼ ଫୁଡ଼, ଫୁଡ଼ୁତ ଫୁଡ଼ୁତ **ଫୁଡଫୁଡ**

ଫୁତ୍—ସ. ଅ.—(ଶ୍ରୁ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍, ନିପାତନ)—୧ । ଧିକ୍କାର;
Phut ତୁଚ୍ଛ ଭାଷଣ—1. Expression of contempt;
(ଫୁତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) hooting.
୨ । ମୁଖରେ ଫୁଙ୍କିବା ଶବ୍ଦ—
2. Hissing or blowing sound with the mouth.

ଫୁପ୍‌ଫସ—ସ. ବି.—ଫୁସ୍ ଫୁସ୍; ହୃଦୟସ୍ଥ ଶ୍ୱାସ ମୁଣା—
Phup-phusa Lungs.

ଫୁ(ଫୁ)ତ୍‌କର—ସ.ବି.—(ଫତ୍=ଶବ୍ଦାନୁକରଣ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)
Phu(phū)t kara ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—Fire.
[ଫୁ(ଫୁ)ତ୍‌କର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଫୁ(ଫୁ)ତ୍‌କାର—ସ. ବି. (ଫୁତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ ।ଫୁଙ୍କିବା—
Phu(phū)t-kāra 1. Blowing of air through the mouth.

ଫୁ(ଫୁ)ତ୍‌କୃତ
ଫୁ(ଫୁ)ତ୍‌କାର
ଫୁ(ଫୁ)ତ୍‌କୃତ
} ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଫୁଁ ଫୁଁ ଶବ୍ଦ; ଫୁତ୍‌କାର; ଫୁଁ ଫୁଁ ଶବ୍ଦ—2. Hissing sound.

୩ । ଅହଙ୍କାର; ଘୃଣା ପ୍ରଦର୍ଶନ—3. Arrogance; showing contempt or disdain.

ଫୁତ୍କାରିଣୀ—ବେ. ବିଶ.—ଫୁତ୍କାରଯୁକ୍ତ—
Phutkāriṇī Having a blowing or hissing sound.
ନିଜ ପ୍ରେମ ଭକ୍ତି ଭରି ମନ ବଳି ବହ୍ନିରେ ବଶ ଫୁତ୍କାରିଣୀ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

ଫୁଟ୍‌ଲି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଶ.—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—
Phut-li Very small.
(ଯଥା—ଫୁଟ୍‌ଲି କେଉଁଣ୍ଡି ।)

ଫୁଣିବା—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ବଲାଙ୍ଗୀର) କ୍ରି.—ପାଛୁଡ଼ିବା—
Phunibā To winnow.

ଫୁପା(ପ୍ପା, ଫା)—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ହି. ସଂ. ଫସୁ—ଧାତୁ) —(ପୁରୁଷମାନ
Phupā (ppā; phā) ଭାଷା ପିତୃସ୍ୱସା—Father's sister's husband.
ପୀସେ ମଶାୟ ଫୁପା (ପୁଂ [ଶ୍ରୀ]ଫୀ—ଶ୍ରୀ)

ଫୁପି(ଫି)—ଦେ. ବି.—୧ । ମୁଣ୍ଡର ରୂପୀ ରୋଗ—
Phupi(phi) 1. A skin disease in the scalp.
୨ । ଫଙ୍ଗି; ଲୁଣିଆ—2. Mildew; mold.
୩ । କାଠରେ ପୋକ ହେବା ଯୋଗୁଁ ବାହାରିବା ପାଂଶୁ—
3. Dust from moth-eaten wood.
ବିଶ.—ଖତରୁ; ଘୁଣଧରା—Moth-eaten.

ଫୁପି ମାରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି.—ଫିକ୍ରି ଖାଇବା; ଲୁଣିଆ ଖାଇବା—
Phupi mārribā To be mildewed.

ଫୁପୁ(ଫୁ)—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଖୁଡ଼ୁତା ଦେଉତା ଭାଇ—
Phupu(phu) Cousin.

ଫୁଫ୍(ଫ୍)ସ—ସଂ. ବି.—ଫୁସ୍‌ଫୁସ (ଦେଖ)
Phuph(phu)sa Phus-phus (See).

ଫୁଫ୍‌ଲା—ଗ୍ରାମ୍ୟ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ପୁଂ.—ପାଲୁଆ—
Phuph-lā (ଫୁଫ୍‌ଲୀ—ଶ୍ରୀ) Toothless.

ଫୁ ଫୁ—ଦେ. ବି.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ସର୍ପମାନଙ୍କର ଶବ୍ଦ—
Phu phu 1. The hissing of serpents.
ଫୋଁସ ଫୋଁସ ଫୁକୁ ସର୍ପେ ଖାମନ୍ତ ଫୁ ଫୁ କରି,
ଅନଳ ପ୍ରାୟ ଚକ୍ଷୁ ଧରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
ଫୁଫୁ ଘାଇ ୨ । (ଶ୍ରୀ) (ସଂ. ଫସୁ—ଧାତୁ)—ଧାଇ—2. Nurse.

ଫୁଫୁକାର—ଦେ. (ସଂ. ଫୁତ୍‌କାର)—ବି.—ଫଁ ଫଁ ଶବ୍ଦ—
Phuphukāra Hissing sound.
ଫୋଁସ, ଫୋଁସ ଫୁଫକାର, ଫୁସକାର
(ଫୁ ଫୁକୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚେଲି ଅଛ ଚଳ ଧାର ରୁଧିର
(ଫୁଫକାରିବା—କ୍ରି) ଫୁଫୁକାର କରି ବଳନ୍ତି ଗଜ । ଦାଶରଥି. ଜଗନ୍ନାଥ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଫୁରୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଫୁରୁ ଫୁରୁ (ଦେଖ)
Phur 1. Phuru phuru (See)
୨ । ଫୁରୁର (ଦେଖ)—2. Phurr (See)

ଫୁରୁ ଫୁରିଆ—ଦେ. ବି.—ଘାସ ପରି ବୋରଣ୍ଟିଆ ରୂପରେ ମାଡ଼ିବା ଦଳ-
Phur phuriā ବିଶେଷ—A kind of water-weed
(ଫୁରୁଫୁରି, ଫୁରୁଫୁରିଆ ଅନ୍ୟରୂପ) growing on other weeds.

[ଉ—ଏହାର ସରୁ ଡିଆଳ ସରୁ ସରୁ; ଉଚ୍ଚରେ ପ୍ରାୟ ୧୨ ହାତ ବା ୨ ହାତ ବଢ଼େ । ସରୁ ମଝିରେ ଫୁଲ ଥାଏ । ଫୁଲରୁ ଫୁଟାଇ ସରୁ ବାହାରେ । ଫୁଲ ମୂଳରୁ ଖିରି କଡ଼ରୁ ଶାଂଖା ଜଳ ବାହାରେ ଫୁଲଟା ପେଣ୍ଡୁ ଭଳି ।]

ଫୁରୁର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ି ଯିବାର ଶବ୍ଦ-
Phur-r The fluttering sound produced by a small bird flying.
ଫର ଫରର

ଫୁରୁଲା—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ବାମଣ୍ଡା)—ବି.—ଛଚନ୍ଦା—
Phur-lā Snakegourd.

ଫୁରସ(ସେ)ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଅବକାଶ—
Phur-sa(se)ta Leisure.
ଫୁରସତ ଫୁରସତ

ଫୁରଣ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ସ୍ଫୁରଣ)—୧ । ଚକ୍ଷୁ ଆଦିର ସ୍ପନ୍ଦନ, ଆଖି ବା
Phurana ବାହୁ ଆଦିର ଝେଇଁବା—1. Throbbing or tingling of the eyelids or skin.
ଫୁରା ୨ । ଦୀପ୍ତି—2. Grandeour.
ଫଡକନା ୩ । ପ୍ରକାଶ—3. Manifestation.

ଫୁରସ—ଦେ. ବି.—୧ । ଫାରସା କୋଳି (ଦେଖ)
Phurasa 1. Phārasākoli (See)
ଫୁରସ ୨ । ଉଦ୍ୟାନଜାତ ପୁଷ୍ପ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
ଫୁରସ 2. Lagerstraemia Indica.
(ଯଥା—ଏଥିର ଫୁଲ ବଡ଼, ଲାଲ, ସାଧା ବା ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ । ଫୁଲ ଶତଦଳ ଲୁଞ୍ଚିତ ଧାର, କେଶର ଅନେକ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।)

ଫୁରସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଫୁରସିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Phurasā(se)ibā 1. The causative form of phurasibā.
ଭିଜିଯେ ଖୁଁଡ଼ା କରା
ଭିଗାକର ଚୂର କରନା ୨ । ଜଳ, ବାୟୁ ବା ଅଗ୍ନି ସାହାଯ୍ୟରେ ଚୂନ
(ଫରୁସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଅଫିମର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପୃଥକ କରିବା-
2. To slake (lime).

ଫୁରୁସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୋଟା ବାନ୍ଧିଥିବା ଚୂନ, ପଥର ବା ସିପ ବାୟୁ-
Phurasibā ପ୍ରଭାବରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ ହେବା—To become slaked (said of lime).
ଗୁଁଡ଼ା ହେବା ଚୂର ହୋନା
(ଫରୁସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁରି—ଦେ. ବି.—ଶୀତ ଦିନରେ ଜଳାଇ ଜାଳ ପୋଇଁବା ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ
Phuri ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାଠିର ସମୂହ—Small light firewood collected during winter for lighting a fire to warm one's body with.

ଫୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ଫୁର ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଫୁର ଧାତୁ)—୧ । ଝଙ୍କରିବା;
Phuribā ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବା; ଝେଇଁବା, କମ୍ପିବା—1. To tingle; to shake; to throb; to vibrate.
ଫୁରା ଫଡକନା
(ଯଥା— ମୋ ଆଁ ଆଖି ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଫୁରୁଛି ।)
୨ । ଝଙ୍କରିବା; ଝଙ୍କୃତି ହେବା; ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
2. To find expression: to find utterance; to be given vent to.

ଚାମ୍ପେଇ ଜାତ ବେଳେ ଫୁରେ ଗଙ୍ଗ ଧୂନ ।
ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରବାଦ. ଶଶିସେନା ।

ଫୁରୁକୁଟିଆ—ଦେ. ବି.—ମୁର୍ଦ୍ଦାର, ଚର୍ବି, ଚମ, କେଶ ଆଦି ପୋଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା
Phurukutiā ଜାତ (ଗନ୍ଧ)—Having the smell of
ମଡ଼ାପୋଡ଼ା **चिराद, चिराइन** burnt fat, skin, hair or
(ଫୁରୁକୁଟିଆ, ଫୁକୁଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) car coss.

ଫୁରୁଫୁରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ପର୍ପଟ)—୧ । ଗଛର ଶୁଖିଲା ଛାଲ—
Phuru phuri 1. Peeled off bark of some trees.
ପାପଡ଼ୀ **पपाड़, चिपड** ୨ । ଭଇଷ୍ଣ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଆଦି ଗଛର ଗଣ୍ଠିରେ
(ଫୁର ଫୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଦେହରେ ଜାତ ହେବା କେଶରଯୁକ୍ତ
ଗୁଚ୍ଛ—2. A hairy vegetable growth on the
trunk of certain trees.

ଫୁରୁ ଫୁରୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ପତଳା ଲୁଗା ଆଦି
Phuru phuru ଚିର ଯିବାର ଶବ୍ଦ—1. The sound of
ପୁରୁ ପୁରୁ (ଫୁର ଫର—ଅନ୍ୟରୂପ) tearing a cloth.
୨ । ଝୋଟ ବା ତୁଳାରେ ନିଆଁ ଲାଗି ଯିବାର ଶବ୍ଦ—
2. The sound of jute or cotton catching
fire.
୩ । କାଠି ଓ ତୁଷ ଆଦି ଶୀଘ୍ର ଜଳି ଯିବା ପ୍ରକାରେ—
3. Like the quick burning of straw and other
inflamable articles.
୪ । ପତଳା କେଶଗୁଚ୍ଛ ପବନରେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଭାବରେ ଉଡ଼ିବା
ପ୍ରକାରେ—4. Like the waving of a thin
tuft of hair in the wind.

ଫୁରୁଣା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ସ୍ଫୁରଣ)—୧ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ; ଆନନ୍ଦିତ—
Phurunā 1. Overjoyed; delighted.

ଲଙ୍କାରେ ଏହି ମାତ୍ର ଅଛି ସୀତା, ଫୁରୁଣା ହୋଇଣ ବର ସମ୍ବର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବଳରାମାୟଣ ।

୨ । ଭାଗ୍ୟବାନ—2. Fortunate.
ଫଳା ଧନ ଯେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ପାରିବ,
ଫୁରୁଣା ହେବ ହାହା ସେହି ଏହିବ । ବିଶ୍ୱସ୍ମୃତି ଉତ୍ତାକର ଚତୁ. ଫ. ଗୀତ ।

୩ । (ସଂ. ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ) ପୂର୍ଣ୍ଣମନୋରଥ—3. Successful;
having one's desires fulfilled.

ରେ ଜଶୋଦା ! ଫୁରୁଣା ହୋଇ ତୁ ରସ ।
ବିଶ୍ୱସ୍ମୃତି. ଜଶୋଦା ଚତୁ. ଫ. ଗୀତ ।

୪ । (ସଂ. ସ୍ଫୁରଣ) ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—4. Vigorous.
ବି.—ଆନନ୍ଦ; ଫୁଲ୍ଲଯଣ—Joy; delight.

ଫୁରୁସତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫୁରସତ୍)—୧ । ଅବକାଶ; ଅବସର—
Phurusata ଫୁରସତ **फुरसत** 1. Leisure.
ଫୁରସତ୍, ଫୁରସେତ୍, ଫୁରୁସେତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଅପଣଙ୍କର ଯେବେ ଇଚ୍ଛା, ଫୁରୁସତ ବେଳେ କହିଲେ
ଅମେ ସବୁ ରାମାୟଣ ଯାକ ଶୁଣାଇବୁ ।
ଲାଳକଣ୍ଠ.ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୨ । ବିଶ୍ରାମ—2. Rest.

ଫୁଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ.—(ଇଂ. ଫୁଲ୍)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—
Phul ଫୁଲ **फुल** Full.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଫୁଲର ଶେଷ ଅକ୍ଷରର ଦୀର୍ଘ ଉଚ୍ଚାରଣ) ଫୁଲ—Flower.

ବୈଦେ. ବିଣ.(ଇଂ. ଫୁଲ୍)—ନିର୍ବୋଧ—Foolish.
ବି (ଗାଳି)—ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—A fool.

ଫୁଲ୍ ଉଶାସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅତି ହାଲୁକା (ଫୁଲପରି
Phul usās ହାଲୁକା)—Very light (like a flower)

ଫୁଲ୍‌କା—ଦେ. ବି.—୧ । ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା ପାଇଁ ଘେରା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—
Phulkā 1. A circular ground prepared for
ଫଲକା **अखाडा** athletic exercises.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ.ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—
୧ । ମାଛର ଗାଲସି—1. The gills of a fish,
୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ବିଲଘାସ—A kind of weed grow-
फुलका ing in corn-fields.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଝାୟ ଧାତୁ) ଝୀତ—Swollen.

ଫୁଲ୍ ତାନିର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ମୋଟାଳଆ
Phul-tānir ଘାସ—Potyloca Barbata; a kind of
coarse grass.
[ଦ୍ର—ଏହା ୫ରୁ ୮ ଫୁଟ ଯାଏ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଏହା ଶ୍ୱେତ
ବର୍ଣ୍ଣରେ ଓ ପଡ଼ିଆରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଫୁଲ୍ ବାବୁ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ଫୁଲ୍+ପୂର୍ଣ୍ଣ+ହି. ବାବୁ)—
Phul bābu ଫିଟ୍ ବାବୁ; ପୋଷାକପରିହିତ ସୁବେଶଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
ଫୁଲବାବୁ Fashionably dressed person; beau.
ফুলবাবু

ଫୁଲ୍ ବେଞ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ହାଇକୋର୍ଟରେ କୌଣସି
Phul bench ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନର ମୀମାଂସା ନିମନ୍ତେ ଦୁଇରୁ ଅଧିକ
ଫୁଲ ବେଞ୍ଚ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସଂଖ୍ୟକ ଜଜ୍‌ମାନଙ୍କର ବୈଠକ—1. Full bench.
ফুলবেঞ্চ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ, ବ୍ୟଙ୍ଗ) ସମସ୍ତ ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର
ବୈଠକ—2. (Figurative and ironical).
A full meeting of all boon companions

ଫୁଲ୍‌ବେଞ୍ଚ୍ ନଜିର୍—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. ଫୁଲ୍‌ବେଞ୍ଚ୍+ଆ. ନଜିର୍)—
Phul-bench najir ହାଇକୋର୍ଟର ଫୁଲ୍‌ବେଞ୍ଚ୍ ଦ୍ୱାରା ମୀମାଂସିତ
ଫୁଲବେଞ୍ଚ ନଜୀର ମକଦ୍ଦମାର ରାୟ, ଯାହା ବି ନିମ୍ନ ଅଦାଲତରେ
ফুলবেঞ্চ নজীর ଓକିଲମାନେ ଅନ୍ୟ ମକଦ୍ଦମାର ପୋଷକତାରେ
ପ୍ରାମାଣିକ ମୀମାଂସାରୂପେ ଦର୍ଶାନ୍ତି—Full bench
ruling.

ଫୁଲ୍‌ସ୍‌କାପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ
Phuls-kāp ଓ ଲଜ୍ଜା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପିନ୍ଧାଇବା ଅପମାନସୂଚକ
ଫୁଲ୍‌ସ୍‌କେପ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ଟୋପି; ଗଧ ଟୋପି—
ଫୁଲ୍‌ସ୍‌କା (କେ) ପ୍ } 1. A ludicrous cap which
ফুলস্কেপ্ a wicked student is made to put on as
ফুলস্কেপ an insulting punishment.
୨ । ୧୬ ଇଞ୍ଚ × ୧୩ ଇଞ୍ଚ ଆକାରର କାଗଜ—
2. Foolscap paper.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫର୍ଦ୍ଦକୁ ମଝିରୁ ଠିଆ ବାଗରେ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ପ୍ରତି ଫାଳରଆକାର ୮ ଇଞ୍ଚ × ୧୩ ଇଞ୍ଚ ହୁଏ ।]

ଫୁଲ୍‌ଷ୍ଟକିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଗୋଡ଼ଭଡ଼ି ଅଣ୍ଟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବରଣ
Phul staking କରିବା ମୋଜା—Full-stockings.

ଫୁଲଷ୍ଟାକିନ ଫୁଲଇଷ୍ଟାକିନ (ଫୁଲ୍‌ଷ୍ଟାକିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଲ୍‌ସ୍ଟପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ; ସମାପ୍ତ ବାକ୍ୟ ପରେ
Phul-s-tap ବ୍ୟବହୃତ ଛେଦ ଚିହ୍ନ—Fullstop.

ଫୁଲଷ୍ଟପ ଫୁଲଇଷ୍ଟାପ [ଫୁଲଇଷ୍ଟ(ଷ୍ଟା)ପ୍, ଫୁଲ୍‌ସ୍ଟପ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରେଖା, ମାତ୍ର ଇଂରାଜିରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ।]

ଫୁଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ ଧାତୁ=ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା) ୧ । ପୁଷ୍ପ;
Phula ଫୁଲ ଫୁଲ ପ୍ରସୂନ; କୁସୁମ—1. Flower.

[ଦ୍ର—ବୃକ୍ଷଲତାଦିର ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥି-କୋଶରୁ ଫଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ସେହି ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ଗ୍ରନ୍ଥିକୁ ଫୁଲ ବୋଲାଯାଏ । ଫୁଲକୁ ଉଦ୍ଭିଦର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ ବୋଲାଯାଇ ପାରେ । ସାଧାରଣତଃ ଫୁଲକୁ ୫ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ;—୧ । କଣ୍ଟିରା ବା କହ୍ଲାପାତ୍ର, ୨ । ହରିତ୍‌ପୁଟ, ୩ । ଦଳ ବା ପାଖୁଡ଼ା, ୪ । ଗର୍ଭକେଶର, ୫ । ପରାଗ କେଶର ।

ନାଡ଼ି ବା ଡେମ୍ଫ ଗଛର ଶାଖାରୁ ବାହାରେ । ଡେମ୍ଫର ଅଗ ଚଉଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ଭୁଣ୍ଡ ବାହାରେ । ସେହି ଭୁଣ୍ଡିଟି କଡ଼ ଅଟେ । ସେହି ଭୁଣ୍ଡିଟି ଗୋଟିଏ ପାତ୍ର (୧ । କଣ୍ଟିରା) ପରି ଦେଖାଯାଏ ଓ ତହିଁରେ ସାଗୁଆ ବର୍ଣ୍ଣର ଆବରଣ ପତ୍ର (୨ । ହରିତ୍‌ପୁଟ) ଥାଏ । ସେହି ପୁଟ ମଧ୍ୟରେ କଢ଼ି (କଳିକା) ରୂପେ ଭାବୀ ଫୁଲ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହି ଥାଏ । ଏହି ପୁଟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଭୁଣ୍ଡି ଆକାରର ମଧ୍ୟାଂଶର ଚାରିକଡ଼ରୁ ପାଖୁଡ଼ା ବାହାରେ । ସାଧାରଣତଃ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁବାସଯୁକ୍ତ । ଫୁଲର ପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟାଂଶ, ଯହିଁରେ ପରାଗକେଶର ଓ ଗର୍ଭକେଶର ଥାଏ । ପରାଗକେଶରର ଅଗରେ ପରାଗ ବା ଧୂଳି ଥାଏ, ଏହି ପରାଗ-କେଶରହିଁ ବୃକ୍ଷର ପୁଂଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ । ଗର୍ଭକେଶର ଗର୍ଭାଶୟ, ଏହା ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ । ପରାଗକେଶରରୁ ପରାଗ ଝଡ଼ି ଗର୍ଭକେଶରରେ ପଡ଼ିଲେ ଫୁଲ ଗର୍ଭବତୀ ହୁଏ ଓ ତହିଁରୁ ଫଳ ଜାତ ହୁଏ । କେତେକ ବୃକ୍ଷରେ କେବଳ ଗର୍ଭକେଶର ଯୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ଫୁଲ ଓ କେବଳ ପରାଗ-କେଶର ଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷ-ଫୁଲ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ଫଟେ (ଯଥା—କାକୁଡ଼ି, କଖାରୁ, ଜହ୍ନି, ଲାଉ); ପବନଦ୍ୱାରା ପରାଗକେଶର ଉଡ଼ି ଯାଇ ଗର୍ଭକେଶରରେ ପଡ଼େ । କେତେକ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ ଅଣ୍ଡିରା ଗଛ ଓ ମାଈ ଗଛ ପୃଥକ୍ (ଯଥା—ତାଳ); କେତେକ ଗଛରେ ଏକ ଫୁଲରେ ପରାଗକେଶର ଓ ଗର୍ଭକେଶର ଦୁହେଁ ଏକତ୍ର ଥାଆନ୍ତି । କେତେକ ଫୁଲ ଗୋଟିକଆ ଫୁଟେ, କେତେକ ଫୁଲ ପେଣ୍ଡା ବା ଗୁଚ୍ଛ ହୋଇ ଫୁଟେ । ଗୁଚ୍ଛଯୁକ୍ତ ଫୁଲକୁ ମଞ୍ଜରୀ କହନ୍ତି । ଫୁଲକୁ ଲୋକେ ଭୂଷଣ ଓ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଫୁଲର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବା ସାରରୁ ସୁବାସିତ ଅତର, ଅର୍କ ଓ ତୈଳାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ସୁକୁମାରତା, କୋମଳତା ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଫୁଲ ପ୍ରସିଦ୍ଧ—ଛ. ଶ ।]

୨ । ଫୁଲ ପରି ହାଲୁକା ବା କୋମଳ ପଦାର୍ଥ—
2. Anything as light or delicate as a flower.

ଫୁଲ ପରି ଭାର ଟେକି ଧରିଥିଲେ, ବଗଡ଼ ପଦାଇଲ । ଚମ ।

୩ । ଫୁଲ ଆକାରରେ ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ର ବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—
3. Drawings or paintings of figures like flowers; floral designs.

୪ । ଜରାୟୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣର ନାଭିସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ପୃଷ୍ଠାକୃତି ମାଂସ-ପିଣ୍ଡ; ପରିସ୍ରବ—4. The placenta.

୫ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ତାସ୍‌ରେ ବୋଲାଯିବା ପାଇଁ ଗନ୍ଧକ ଓ ହିଙ୍ଗୁଳ ବାଟି କରିଥ ଅଠାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ରଙ୍ଗ—5. A yellow paint used in painting the cards of the 'Ganjapā' game.

୬ । ରାସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦାନା—6. Crystals.
(ଯଥା—ପିପରମେଣ୍ଟ ଫୁଲ ।)

୭ । ସ୍ତ୍ରୀରଜଃ; ଋତୁ ସ୍ରାବ—7. The menstrual flux.

୮ । ମାଛର ଗାଲସି—8. The gills of fish.

୯ । ଫୁଲ ଆକାରର ଅଳଙ୍କାର—
9. Ornaments shaped like a flower.
(ଯଥା—କାନଫୁଲ; ନାକଫୁଲ ।)

୧୦ । ଘିପର ବତିର ଦେହରେ ବା ଜଳୁଥିବା ଚୁଲି ଉପରେ ବସାଯାଇଥିବା ହାଣ୍ଡି ତଳେ ସମୟେ ସମୟେ ଦେଖାଯିବା ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ—10. Burning sparks appearing sometimes on the wick or below earthen cooking pots while put on a flaming fire.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ମିଶିଲେ ଫୁଲର 'ଲ' ଅକ୍ଷରର ହଳନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ ବା 'ଲୁ' ଉଚ୍ଚାରଣ ଶୁଣାଯାଏ । ଯଥା—ଫୁଲ୍‌ଝଡ଼ି, ଫୁଲୁଝଡ଼ି ।]

୧୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—
11. A name given to females.

ବିଣ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଫୁଲ ପରି ହାଲୁକା; ଖୁବ୍ ହାଲୁକା—
(figurative) Very light (like a flower).

[ଦ୍ର—ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଛାସିଆ ଓ ସୁକୁମାର ବସ୍ତୁକୁ ଲୋକେ ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି । ଯଥା—'ଏ ଲୁଣା ଖଣ୍ଡି ଫୁଲ ପରି ଲାଗୁଛି', ଅର୍ଥାତ୍ ଖୁବ୍ ହାଲୁକା ହୋଇଅଛି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଆଦର ବା କୋମଳ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲୋକେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ 'ସେ ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଫୁଲ ପରି କରି ଟେକି ଧରିଛି' ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ଫୁଲ ଆଲଟ—ଦେ. ବି—ଫୁଲର ଚିତ୍ରଥିବା ବା ଉପରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ବା
Phula ālata କୃତ୍ରିମ ଫୁଲ ଲଗାଯାଇ ଥିବା ଆଲଟ ବା ଚାମର—
(ଫୁଲଉଅଁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) A fan adorned or set with
ଫୁଲର ଚୌଁରୀ flowers or floral designs on
ଫୁଲକୀ ଚଁବର cloth or floral paintings.

ଫୁଲ ପଙ୍ଖା ଫୁଲ ଆଲଟ ଚାମର
ଫୁଲୁଣାରେ ଧରି ଜର । ଦୀନକୃଷ୍ଣ- ଜଗମୋହନ ।

(ଯଥା—ଏହିପରି ଫୁଲ ପଙ୍ଖା, ଫୁଲ ବଖଣା ଶବ୍ଦମାନ ହୁଏ ।)

ଫୁଲ ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଧାନ ଗଛ ପ୍ରଥମେ) ପୁଷ୍ପଯୁକ୍ତ
Phula urdā(rde)ibā ହେବା—To flower (said of
ଫୁଲନା ଫୁଲଧରା paddy plants).

ଫୁଲ କମାଣ—ଦେ. ବ—ଫୁଲ ଧନୁ (ଦେଖ)
Phula kamāṇa Phula dhanu (See)

ଫୁଲ କସି—ଦେ. ବ. (ସ. ପୁଷ୍ପ+କଷାୟ)—
Phula kasi ୧ । ଏକାଗଛରେ ଧରିଥିବା ଫୁଲ ଓ କସି ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଫୁଲକଳି ଫଳ—1. Flowers and very young
fruits growing at the same time in a tree.
୨ । ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଫଳ—2. Very young fruits, just
passing out of the flower stage.
(ଯଥା—ଏ ଗଛରେ ଲଙ୍କାମରିଚ ଫୁଲ କସି ଧରିଅଛି ।)

ଫୁଲ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ପୁଷ୍ପ+କର୍ତ୍ତନ)—
Phula kāṭibā ୧ । କୃତ୍ରିମ ପୁଷ୍ପ ରଚନା କରିବା—
ଫୁଲକାଟା 1. To make artificial flowers.
ଫୁଲ କାଢନା ୨ । ପୁଷ୍ପର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା—
2. To draw figures resembling flowers.
୩ । ନବଜାତ ଶିଶୁର ନାଭି ସଙ୍ଗେ ନାଡ଼ିଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ଫୁଲକୁ
କାଟି ଦେବା—3. To separate the placenta
from the navel-string of a new-born infant.

ଫୁଲ କାମ—ଦେ. ବ. (ସ. ପୁଷ୍ପ+କର୍ମ)—କାଗଜ, ସୋଲା ଇତ୍ୟାଦିରେ
Phula kāma ପ୍ରସ୍ତୁତ କୃତ୍ରିମ ଫୁଲ—1. Artificial
ଫୁଲକାଜ,ଫୁଲକାରୀ flowers made of paper etct.
ଫୁଲକାମ ୨ । ଲୁଗାଆଦିରେ ଫୁଲର ଚିତ୍ରଯୁକ୍ତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—
2. Floral designs or needlework wrought
on clothes.

ଫୁଲ କିନାରି—ଦେ. ବିଣ (ସ. ଫୁଲ+ଫା. କିନାର)—ଧଡ଼ିରେ ଫୁଲ
Phula kināri ପରି ଚିତ୍ରକାର୍ଯ୍ୟ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଲୁଗା—
ଫୁଲକିନାର, ଫୁଲକିନାରିଆ } Cloth having hems
ଫୁଲକିନାର, ଫୁଲଧଡ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ with floral designs.
ଫୁଲପାଡ଼ୀ, ଫୁଲଧଡ଼ିଆ
ଫୁଲକିନାରି; ଫୁଲପାଡ଼ି ଫୁଲକିନାରୀ

ଫୁଲକୋଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ଫୁଲଧନୁ (ଦେଖ)—
Phula kodaṇḍa Phuladhanu (See).

ଫୁଲ କୋବି—ଦେ. ବ. (ସ. ପୁଷ୍ପ+ଫା. ଗୋଭି)—ସନ୍ତୁବେଷ୍ଟିତ
Phula kobi ଛତାକୃତି ବୃହତ୍ ପୁଷ୍ପକେଶରଯୁକ୍ତ ବୈଦେଶିକ
(ଫୁଲ କସି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶାକବିଶେଷ—Cauli-flower.
ଫୁଲକପି ଫୁଲଗୋଭୀ

ଫୁଲ ଖଡ଼ି—ଦେ. ବ—(ସ. ପୁଷ୍ପ+ଖଟୀ)—ଚକ୍ ଖଡ଼ି—Chalk.
Phula khardi **ଫୁଲଖଡ଼ି ଫୁଲଖଡ଼ି**

ଫୁଲ ଗଭା—ଦେ. ବ.—(ସ. ପୁଷ୍ପ+ଗର୍ଭକ; ପ୍ରା. ଗବ୍ଭଅ)—ଫୁଲରେ
Phula gabhā ଗୁନ୍ଥା ବା କାଠିର ଚାରିପାଖେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା
ଫୁଲତୋଡ଼ା ଗୁଲଦସ୍ତା ପ୍ରକୃତ ବା କୃତ୍ରିମ ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ ବା ତୋଡ଼ା—
Nosegay.

ଫୁଲ ଗୁଣା—ଦେ.ବ—ନାକର 'ଡାହାଣ ଫୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର
Phula guṇā ଗୁଣା—A nose ornament worn on
ବେସର the right side of the nose (with a flower-
ଫୁଲବେସର;ଗୁଲବୁକ like bulb on the top.)
(ଫୁଲଗୁଣା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବାଘଗିଡ଼ିକ ଚାଣ୍ଡୁଆର କବାଟ ଫାଙ୍କରୁ ଫୁଲଗୁଣା
ବେଣୀ ସ୍ପନ୍ଦିତ ହୁଏ ଚନ୍ଦ୍ରଗୋଟ୍ଟ ନାସିକା ଦୃଷ୍ଟ ହେଲା ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଫୁଲ ଚଢ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବପ୍ରତିମା ଉପରେ ପୁଷ୍ପ ଅର୍ପଣ
Phula chardhā(rdhe)ibā କରିବା—To dress idols
(ଫୁଲ ଦେବା; ଫୁଲ ଲାଗିକରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) with flowers;
ଫୁଲ ଚଢ଼ାନ ଫୁଲଚଢ଼ାନା to offer flowers on idols.

ଫୁଲଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବ—(ସ. ପୁଷ୍ପ+ଚନ୍ଦନ)—ଦେବତା ବା ବିଶିଷ୍ଟ
Phula chandana ଅତିଥିମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ାଯିବା ଫୁଲ ଓ
ଫୁଲଚନ୍ଦନ ବୋଳାଯିବା ଚନ୍ଦନ—Flower and sandal paste
ଫୁଲଚନ୍ଦନ offered to idols or honoured guests.
(ଫୁଲଚନ୍ଦ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ଫୁଲଚୁଇଁ—ଦେ. ବ—(ସ. ପୁଷ୍ପ+ଚୋଷୀ)—ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର
Phula chuiṅ ପୁଷ୍ପମଧୁପାୟୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—The honey
ଫୁଲଚୁକୀ ଫୁଲଚୁହୀ sucker; the humming bird.

ନଥଳୀ-ଚଦାଣୀ ଗେଣ୍ଡ ବସନ୍ତକୁ ମଜେ ଯଥା ଫୁଲଚୁଇଁ । ରଘୁନାଥ. ଯଶୋଚ ।

[ଦ୍ର—ଏ ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଡ ସରୁଆ ଓ ଦୁଇଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏହାର ଶରୀର ୩।୪ ଆଙ୍ଗୁଳ ମାତ୍ର ଲମ୍ବ; ବର୍ଣ୍ଣ ନେଳ ମିଶା କଳା; ଏ ପକ୍ଷୀ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରି ଫୁଲ ମଧ୍ୟରେ ଥଣ୍ଡ ପୂରାଇ ଫୁଲରୁ ମଧୁ ଶୋଷେ । ବସନ୍ତ ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ପୁଷ୍ପିତ ବୃକ୍ଷରେ ବସି ଏ ପକ୍ଷୀ ଚୁଇଁ ଚୁଇଁ ରବ କରେ ।]

ଫୁଲ ଛଉ—ଦେ. ବ—ଯୁବା ବୟସରେ ଦେହରେ ମାଡ଼ିଯିବା ଧଳା ଛଉ;
Phula chhau ବୟସ ଛଉ—Scurf; partial whitening
ଛୁମି ସିହୁଲି of the skin in patches during youth.

ଫୁଲ ଛତି—ଦେ. ବ. (ସ. ପୁଷ୍ପ+ଛତ୍ର)—୧ । ପୁଷ୍ପଚିତ୍ରିତ ବା ଫୁଲରେ
Phula chhati ଅଳଙ୍କୃତ ଦେବଛତ୍ର—1.An umbrella with
ଫୁଲଛାତି designs of flowers woven all over it, or
ଫୁଲଛତା, ଫୁଲେରା adorned with flowers.

ଫୁଲଛତ୍ର ଫୁଲ ବଗାଇ ଅନାଇ
ଫୁଲକ ଇଠଇ ହୁଅ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ

୨ । ଛତ୍ରାକାରରେ ଗ୍ରଥିତ ପୁଷ୍ପଚୟ—
2. Flowers strung together and set in the
shape of an umbrella.

ଫୁଲ ଛୁଞ୍ଚୁଣୀ—ଦେ. ବ.—ଫୁଲଝାଡ଼ୁ (ଦେଖ)
Phula chhañchuṇi Phula jhārdu (See)

ଫୁଲ ଜାଲି—ଦେ. ବ—(ସ. ପୁଷ୍ପ+ଜାଲ)—ଫୁଲର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ
Phula jāli ତାରକସି କାମ ହୋଇଥିବା କାନର ଅଳଙ୍କାର-
କରମଫୁଲ ବିଶେଷ—A flower-like ornament with
filagree works for the ear.

ଫୁଲ ଝଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଗଛରୁ ମନଲୁ ଫୁଲ ଖସିପଡ଼ିବା—
Phula jhardibā Dropping of flowers from
ଫୁଲଝଡ଼ା **ফুলমড়না** the tree.

ଫୁଲଝରା—ଦେ. ବି—ଫୁଲ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ଝରର ହୋଇଥିବା ଗୁଚ୍ଛ—
Phula jhara Tassels made of flowers strung
ফুলকামঝা together.

ଫୁଲଝରୀ(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବାଣ—A kind of
Phula jhari(rdi) firework, producing floral
ফুলঝরী **ফুলমাড়ি** sparks.

[ଦ୍ର—ଏହା ଜାଳିଲେ ଏଥିରୁ ଫୁଲପରି ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗମାନ ଖସେ ।]

ଫୁଲ ଝାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଫା. ଝାଡ଼)—୧ । ବୃକ୍ଷ ବା ଦୀପବୃକ୍ଷ
Phula jhārda ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ କୃତ୍ରିମ ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ—
ফুলঝাড় **ফুলমাড়** 1. Artificial flowers made to resemble a tree or lampstand.

୨ । କାଣ୍ଡଶର ୧ (ଦେଖ)—
2. Kāṇḍaśara 1 (See)

ଫୁଲ ଝାଡ଼ୁ—ଦେ. ବି.—୧ । ମକା ଗଛ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବୁଦାଳିଆ
Phula jhārdu ତୃଣ—1. A kind of broad-leaved
ফুলঝাড়ু bushy plant like maze or Indian
ফুলমাড়ু corn; broomgrass.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଘାସପରି ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ଡ଼ା; ବୁଦା ପ୍ରାୟ ୨।୩ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏଥିର କନାରୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଗୁମର ପରି ଭେଣ୍ଡ ବାହାରେ । ସେହି ଗୁମର ଗୁଡ଼ିକ ଶୁଖାଇ ଗୁଚ୍ଛ ଆକାରରେ ବାନ୍ଧି ଲୋକେ ଝାଡ଼ୁ ବା ଶଣ୍ଟୁଣୀ କରନ୍ତି ।]

୨ । ଗୋଟିଏ ଫୁଲଝାଡ଼ୁ ତୃଣର ଭେଣ୍ଡ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ସମ୍ମାର୍ଜନୀ—
2. A broomstick made of broom-grass.

ଫୁଲ ଝୁମୁକା—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ତଳକାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
Phula jhumukā ସୁନାର ତାରକସି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
করনফুল A golden filagree ornament for the ear, worn on the lower part of it.

ଫୁଲ ଟାହିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଇଂ. ଟାସ୍ପ୍ରି)—
Phula ṭāhiā ଖଡ଼ିକାରେ ବା ସରୁ ବାଉଁଶ କାଠିରେ ଗୁନ୍ଥା
(ଫୁଲଟାହିଆ— ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଥିବା ମୟୂରପଖା ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ
ফুলটায়রা ପୁଷ୍ପମାନ—A flat fanlike structure or
ফুলমেঢ framework made of flowers.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦେବପ୍ରତିମାଙ୍କ ପଛଆଡ଼େ ଖଞ୍ଜାଯାଏ ।]

ଫୁଲ ଠାର—ଦେ. ବି—୧ । କେତେକ ଫୁଲର ନାମୋଚ୍ଚାରଣ ସାହାଯ୍ୟରେ
Phula ṭhāra କଥିତ ଏକପ୍ରକାର ଠାର ବା ସଙ୍କେତ-ଭାଷା—
ফুলচিকন 1. A cypher language expressed with
ফুলচিকারী the names of flowers beginning with certain letters.

(ଦ୍ର :—ଜଅ ଫୁଲ କହିଲେ 'ଜ' ଅକ୍ଷର, ଚମ୍ପା କହିଲେ 'ଚ' ଅକ୍ଷର, ଟଗର କହିଲେ 'ଟ' ଅକ୍ଷର, ଭେଣ୍ଟ=ଭ, ପଦ୍ମ=ପ, ରଙ୍ଗଣିଫୁଲ=ର; ଇତ୍ୟାଦି ଉକ୍ତ ଠାରରୁ ବୁଝିବାକୁ ହୁଏ ।)

୨ । ବାକ୍ୟସ୍ଥ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ଫୁଲ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି ବାକ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଏକପ୍ରକାର ଠାର—2. A cypher language used by uttering the word Phula between the letters of a word.

ଫୁଲ ଡ(ଡା)ଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଡଲିକ)—
Phula ḍa(ḍā)lā ଯେଉଁ ଡାଲିରେ ଫୁଲ ସଜା ହୋଇଥାଏ—
ফুলডালা A wicker-work troy or flat basket
ফুলডালিয়া for holding flowers.

ଫୁଲ ତୋଡ଼ା—ଦେ. ବି(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଫା. ଭୁର୍ରା)—ଫୁଲ ଗଭା (ଦେଖ)
Phula tordā Phula gabhā (See)

କେ ବୋଇଲେ ନାନା ଜାତିର ଫୁଲ ତୋଡ଼ା । କୃଷ୍ଣସଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଫୁଲ ତୋଳା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ତୋଳନ)—
Phula tolā ୧ । ଫୁଲ ତୋଳିବା କାର୍ଯ୍ୟ; ପୁଷ୍ପଚୟନ—
ফুলতোলা 1. The act of plucking flowers.
ফুলতোড়না ୨ । ଏହି ନାମଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗୀତମାଳା—
2. A metrical composition of this name by Balarāma Das.

[ଦ୍ର—ଗୋପୀମାନେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଫୁଲଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡିତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଫୁଲ ତୋଳୁଥିବା ବେଳେ ବୋଲୁଥିବାର କଳ୍ପିତ ଗୀତ । ଏଥିର ରଚୟିତା ବଳରାମଦାସ ।]

ଫୁଲ ତୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Phula tolibā ପୁଷ୍ପ ଚୟନ କରିବା—To pluck flowers.
ফুলতোলা **ফুলতোড়না**

ଫୁଲ ଦାନ(ନି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଫୁଲ୍ ଦାନ୍)—
Phula dān(ni) ପୁଷ୍ପାଧାର; ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ ସଜାଇ ରଖିବାର ପାତ୍ର—
ফুলদান A vase for holding bunches of flowers,
ফুলদান set up as a decoration.

ଫୁଲ ଦାର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଫୁଲ୍ ଦାର୍)
Phula dār ଫୁଲର ଚିତ୍ରସମ୍ବଳିତ—
ফুলদার **ফুলদার** Having floral designs.

ଫୁଲ ଦୋଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଦୋଳନ)—ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା
Phula dola ସମୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପୁଷ୍ପଦୋଳ ଉତ୍ସବ—
(ଫୁଲୁଦୋଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) The festival of the swinging
ফুলডোল of the image of Śrīkṛushṇa during
ফুলদোল Chaitra fullmoon.

[ଦ୍ର—ଏହା ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀଠାରୁ ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।]

ଫୁଲ ଧନୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଧନୁସ୍)—
Phula dhanu ୧ । ପୁଷ୍ପଧନୁ; କାମଦେବ; କନ୍ଦର୍ପ—
ফুল বাণ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. The God Cupid.
ফুল শর }
୨ । କାମଦେବଙ୍କର କଳ୍ପିତ ପୁଷ୍ପନିର୍ମିତ ଧନୁ ଓ ଶର—2. The imaginary bow and arrow of God Cupid.

ଫୁଲ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି ଓ କ୍ରି—ଗଛରେ ପୁଷ୍ପୋଦ୍ଗମ ହେବା—
Phula dharibā The coming out of flowers from a tree; to flower.
ଫୁଲଧରା ଖୁଲଧରନା; ଖୁଲଲଗନା

ଫୁଲ ନାଁ କଢ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଏକ ପ୍ରକାର ଶିଶୁ କ୍ରୀଡ଼ା—
Phula nāñ kaṛdhi A kind of children's outdoor game.

ଫୁଲ ନାଡ଼—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫୁଲର ଡେଙ୍ଗ—1. The stem to which a flower is attached.
Phula nāṛda
ଫୁଲବୋଁଠା, ଫଳଫୁଲ ୨ । ଶିଶୁଜନ୍ମ ପରେ ମାତୃ ଗର୍ଭରୁ ନିଃସୃତ ହେବା ଫୁଲ ଓ ଶିଶୁର ନାଭି ସଂଲଗ୍ନ ନାଡ଼ୀ—2. The placenta and the cord attached to it.
ଫୁଲନାଡ଼, ଫୁଲଡଣ୍ଟି

ଫୁଲ ନାଡ଼ କରି ଟେକିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେଲେ ତାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନେଇ ଆପଣା ଫଳେ ଫୁଲେ ତୁଲେ ଦେଓୟା ସନ୍ତାନ ପରି ପାଳନ କରିବେ ବୋଲି କଥା ଶିଶୁର ଗର୍ଭରେ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଥିବାରୁ ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ହେବା ମାତ୍ରକେ (ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର ନାଡ଼ି ଛେଦନ ହେଉଣୁ) ପ୍ରସୂତି ଉକ୍ତ ଶିଶୁକୁ ତତ୍‌ସଂଲଗ୍ନ ଫୁଲ ସହିତ ପୋଷିଆ ମାଆଙ୍କ ହାତକୁ ଟେକି ଦେବା—
To hand over a newborn infant with the placenta still unseparated, to the adoptive mother (a mode of giving in adoption common in Orissa).

[ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍କଳରେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ପାଳିତ ପ୍ରଥା ।]

ଫୁଲ ପଇଞ୍ଚ(ଞ୍ଚି)—ଦେ. କ୍ରି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପ୍ରକୋଷ୍ଠ-ବଳୟ)—ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ରୁପା ବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of silver or gold ornament for the wrist, ornamented with floral designs.
Phula paiñcha(ñchi)
ଫୁଲ ପୋହଚା ଫୁଲପୋଁହଚା

ଫୁଲ ପଙ୍ଖା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପକ୍ଷ)—ଉପରେ ଫୁଲର ଚିତ୍ରଥିବା ବା ଫୁଲ ଝୁଲାଯାଇ ଥିବା ପଙ୍ଖା ବା ବ୍ୟଜନ (ଫୁଲବିଛଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) A fan with floral designs or flowers strung thereon
Phula pankhā
ଫୁଲ ପାଖା ଫୁଲ ପଂଖା

ଫୁଲ ପଙ୍ଖା ଫୁଲ ଅଲିଃ ଗୁମ୍ବନ
ଫୁଲଣାରେ ଧରି ନରେ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ମନମୋହନ ।

ଫୁଲ ପଡ଼ିବା—ଦେ କ୍ରି—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପତନ)—୧ । ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ମାତୃ ଗର୍ଭରୁ ଫୁଲ ନିଃସୃତ ହେବା—1. The evacuation of the placenta from the womb after child-birth.
Phula pardiba
ଫୁଲପଡ଼ା ଫୁଲଗିରନା

୨ । ଆଶୁ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ଅର୍ଥାତ୍ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନତାର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ଦେବତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ାଯାଇଥିବା ଫୁଲ ମଣ୍ଡଳୁ ଖସି ପଡ଼ିବା—2. The falling down on the ground of a flower from the head of an idol, interpreted as an auspicious sign.

ଫୁଲ ପରା କରି ଟେକି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦର ଓ ସ୍ନେହ କରିବା—
Phula parā kari ṭeki dharibā
ଫୁଲପାତାନ
1. (figurative) To cherish with tender affection.

୨ । ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୋମଳ ବ୍ୟବହାର କରିବା—
2. (figurative) To treat one tenderly.

କଣ୍ଠା ଫିରିବ ! ଏତେ ଗୁଣ ବୋଲ ଜାଣିଥିଲି କି ?
ବେଳମ୍ବ ନ କହିଲୁ । ଫୁଲ ପରା କରି ଟେକି ଧରିଥିଲୁ, କଣ୍ଠ ପକାଇଲୁ । ଚଉ

ଫୁଲ ପରି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପ୍ରାୟ)—୧ । ଅତି କୋମଳ—1. Very tender or delicate.
Phula pari
ଫୁଲର ମତନ ୨ । ଅତି ହାଲୁକା—2. Light as a flower.
ଫୁଲକା ଏସା ୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Lovely; beautiful.

ଫୁଲ ପାଣି—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ପାନୀୟ)—ଦେବପ୍ରତିମା ଉପରେ ଚଢ଼ାଯିବା ପୁଷ୍ପ ଓ ଜଳ—Flower and water offered to an idol.
Phula pāṇi
ଫୁଲଜଳ ଫୁଲପାନୀ

ଫୁଲପିତା ଖାଇ ଆସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇ ସ୍ୱାମିଗୃହକୁ ପ୍ରଥମ ଥର ଯାଇ କିଛିଦିନ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଘରେ ରହିବା ପରେ ବାପଘରକୁ ଆସିବା—
Phula pitā khāi āsibā
To return to her father's house from her father-in-law's house where she had gone for the first time after attaining puberty (said of a girl).

ପ୍ରାଦେ.—(ଯାଜପୁର) କ୍ରି.—(ରଜସ୍ୱଳା କନ୍ୟା) ପ୍ରଥମ ଥର ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯିବା; ଭାର ଘେନି ଯିବା—(a girl) To go to her father-in-law's house for the first time after puberty, with presents

ଫୁଲ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପରସ୍ପର ଫୁଲ ବଦଳେଇ ହୋଇ ଫୁଲ ଭଳି ଭକ୍ତ ହେବା ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବା—
Phula basibā
ଫୁଲ ପାତାନ To set up a friendship (in which each addresses the other as Phula) of Phula with another.

ଫୁଲ ପିତା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ). ବିଣ.—ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବାପଘରେ ରହି ଥିବା (ଫୁଲପିତା[ଝିଅ]—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାଳିକା)—(a girl) Who is staying at her father's house after puberty and before she is sent to her husband's house for the first time.
Phula pitā (jhia)

[ଦ୍ର—ଫୁଲପିତା ଝିଅକୁ ପରିବାରର ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ ପୁରୁଷମାନେ ଓ ବାହାରର ପୁରୁଷ ଲୋକେ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଫୁଲପିତା ଭାର ନେଇଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ). କ୍ରି.—(କନ୍ୟା) ଦୁଇଥର ଯିବା—(a girl) To go for the second time to her father-in-law's house after puberty.
Phula pitā bhāra neijibā

ଫୁଲପିତା ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି.—(କନ୍ୟା) ପହିଲି ପାଳ
Phula pitā jibā (ଭାର ଘେନି) ଶାଶୁଘରକୁ ଯାଇ ଦେଣ୍ଟ
(ଫୁଲୁପିତା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫେରି ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା;
ଦୁଆଁପାଳ ଯିବା—(a girl) To go to her father-in-law's house for the second time

ଫୁଲ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବ—ପୁଷ୍ପ ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା—
Phula phuṭibā The opaning of flowers.
ଫୁଲଫୋଟା ଫୁଲଖୁଲା

ଫୁଲ ବଉଲବେଣୀ—ଦେ. ବ—ବାଳିକା ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଆମୋଦାର୍ଥ
Phula baulabeṇī ଗୀତର ଯେଉଁ ଏକପ୍ରକାର ଭୁହା ବୋଲନ୍ତି ।
A refrain of songs sung by girls and women.

ଫୁଲ ବଗଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଗାଳିବିଶେଷ)—
Phula bagardī ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଅକାଳରେ ଗର୍ଭପାତ ହୁଏ—
(ଫୁଲବଗଡ଼ିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) A woman who miscarries

ଫୁଲ ବଗିଚା—ଦେ. ବ (ସଂ. ପୁଷ୍ପ+ଫା. ବାଗ୍; ବଗିଚା)—ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ—
Phula bagichā Flower-garden.
(ଫୁଲ ବାଗନା, ଫୁଲ ବାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫୁଲବାଗାନ, ଫୁଲବାଡ଼ୀ
ଫୁଲବଗିଚା, ଫୁଲବାରି

ଫୁଲ ବଡ଼ି—ଦେ. ବ—(ସଂ. ପୁଷ୍ପ+ବଟକ) ଉତ୍ତମରୂପେ ଫେଣିଆ
Phula bardi ହୋଇଥିବା ମୁଗ ବଟା ବା ବରି ବଟାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ
(ଫୁଲୁବଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୌଦ୍ରଶୁଷ୍କ ଛୋଟ ଛୋଟ ବଡ଼ି—
ଫୁଲବଡ଼ିଗୁଡ଼ି :Little balls of lentil-paste dried and
ଫୁଲବଡ଼ି preserved for being used in making curry

ଅଗରୁ ହାଣ୍ଡିଏ ଫୁଲବଡ଼ି ସବ ହୋଇଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଫୁଲବରଣା(ନା)—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ପୁଷ୍ପ+ବର୍ଣ୍ଣ;
Phulabaraṇā(nā) ଫୁଲ ପରି ବର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର)—ସୁନ୍ଦରୀ—Very
beautiful (as a flower.)

ଗୋଳ ନେତ୍ର ଗତ ଯାଇଥିବା ଫୁଲ ଫୁଲବରଣା—ପ୍ରଧାନାଥ. ଗଳ୍ପ

ଫୁଲବିଞ୍ଚଣା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବିଞ୍ଚଣା ବା ପଙ୍ଖାରେ ଫୁଲ ଗୁନ୍ଥା
Phula bīnchaṇā ହୋଇଥାଏ—A fan in which
ଫୁଲପାଁଖା ଫୁଲପଂଖା flowers have been strung.

ଫୁଲ ବିବାହ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ପୁଷ୍ପ+ବିବାହ)—ଫୁଲମାଳା ଦେଇ ପତ୍ନୀ
Phula bibāha ଗ୍ରହଣ କରିବା ପ୍ରଥା—To take a
ଫୁଲବିବାହ woman as one's wife by the formal
(ଫୁଲବାହା—ଅନ୍ୟରୂପ) offering of a flower garland.

[ଦ୍ର—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ପ୍ରଥାନୁସାରେ ବିବାହ ବେଳେରେ କନ୍ୟାପିତା କନ୍ୟା ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ସମବୟସ୍କା ଦାସୀ ଦିଅନ୍ତି । ବର କନ୍ୟାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ଏ ଦାସୀକୁ ମଧ୍ୟ (ଫୁଲମାଳା ଦେଇ ପତ୍ନୀରୂପେ) ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏ ଦାସୀର ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାସୀଙ୍କଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର । (ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)]

ଫୁଲ ବିବାହୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାମାନଙ୍କର ରକ୍ଷିତା
Phula bibāhī ସ୍ତ୍ରୀବିଶେଷ—A class of concubines
ଫୁଲବାହି } ଅନ୍ୟରୂପ of Rajas (taken by the
ଫୁଲବେହି(ସ୍ତ୍ରୀ) } present of flowers)
ଫୁଲ ମାହାଦେଇ }

[ଦ୍ର—ରାଜା ଫୁଲ ଉପହାର ଦେଇ ଗାନ୍ଧର୍ବ ମତରେ ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ଏହାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ମୃତ ରାଜାଙ୍କର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ନ ଥିଲେ ଫୁଲବିବାହୀଙ୍କ ପୁତ୍ର କେତେକ ଗଡ଼ଜାତରେ ରାଜା ହୁଅନ୍ତି । ଫୁଲର ଝୁଲ ଦେଇ, ମାଳା ଦେଇ, ଚଉରରେ ଆସନ ଆଦି ଦେଇ ଗୃହୀତା ଦାସୀମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଝୁଲବାଈ, ମାଳବାଈ, ଚଉରବେଈ ଆଦି ନାମରେ ଡକାଯାଏ ।]

ଫୁଲ ବୁକୁ—ଦେ. ବ—ହୃଦୟ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଡାହାଣ ପାଖରେ ପୁଷ୍ପ ସଦୃଶ
Phula buku ଫୁଲାନାଲ ମାଂସପିଣ୍ଡ; କଲିଜା; ଶ୍ରୀଗାଦି ପଶୁର
(ଫୁଲୁବୁକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯକୃତ୍—A mass of flesh inside
ମେଟ୍ୟ the breast appearing like a reddish
କଲେଜା flower; the liver.

ଫୁଲବୁଡ଼ାଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର
Phulaburdākhiā ପୁଷ୍ପଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ମଦ; (ଏ ମଦରେ ଫୁଲ
ବୁଡ଼ାଇ ଖାଇବାକୁ ହୁଏ)—A kind of wine
scented with flowers.

ଫୁଲ ବେଲପତ୍ରୀ—ଦେ. ବ—ମହାଦେବଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ ଉପରେ ଚଢ଼ାଯିବା ଫୁଲ
Phula belapatrī ଓ ବେଲପତ୍ର—Flowers and Bel
ଫୁଲ ବେଲପାତା leaves put on the Śiba Liṅga.
ଫୁଲ ବେଲପତ୍ତା [ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମା ଉପରେ ଫୁଲ ତୁଳସୀ ଦିଆଯାଏ ।]

ଫୁଲବେଲପତ୍ରୀ ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମହାଦେବଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ
Phula belapatrī chardhā(rdhe)ibā ଓ ଶିବ ଉପରେ ଶିବ-
ଫୁଲ ଚଢ଼ାନ ପ୍ରିୟ ପୁଷ୍ପ ଓ ବିଲ୍ୱଦଳ ଅର୍ପଣ କରିବା—1. To offer
ଫୁଲ ଚଢ଼ାନା favourite flowers and bel leaves on
a Śiba liṅga.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲାଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—
2. (figurative) To satisfy a person by bribing.

ଫୁଲର ଭାର(ରା)—ଦେ. ବ—ଅତି ହାଲୁକା ବସ୍ତୁର ଭାର—
Phulara bhāra(rā) The weight of a very light
(ଫୁଲର ଭରା—ଅନ୍ୟରୂପ) thing.

ଫୁଲର ଭାର ନ ସହନ୍ତି ରାଣୀ । ଭଗ ।

ଫୁଲରା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଫୁଲ ବ୍ୟବସାୟୀ—
Phularā 1. Dealing or trading in flowers.
(ଫୁଲୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେ ଫୁଲ ବିକେ—
ଫୁଲ ଓୟାଲା 2. Flower-selling.
ଫୁଲବାଲା; ଫୁଲେହାରା ୩ । ଯେ ଫୁଲ ବଗିଚା ତିଆରି କରେ—
3. Raising flowers for the market.

ଦେ. ବ—ଫୁଲରା ମାଳି (ଦେଖ)—Phularā māḷi (See)

ଫୁଲ ରାଣୀ—ଦେ. ବି. (ଫୁଲ ମଧ୍ୟରେ ରାଣୀ)—ପଦ୍ମ—Lotus.
Phula rāṇī ସୁନ୍ଦରମୟ ଫୁଲ— ରାଣୀ ସଙ୍ଗୀ ରଙ୍ଗ
ଫୁଲରାଣୀ ଅତ୍ରଅଙ୍ଗଯୋଗ୍ୟ ସେ ସୌରାମିଳ ।

ଜଳକଶୋର. କୃଷ୍ଣମାଳ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଫୁଲ ବିବାହୀ (ଦେଖ)
Phula bibāhī (See)

ଫୁଲ(ଲୁ)ର ମାଳୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ + ମାଳାକାର)—
Phula(lu)rā mālī ୧ । ଯେଉଁ ମାଳୀ ଫୁଲ ବଗିଚା କରେ—
ଫୁଲବାଳା ମାଳୀ 1. Flower gardener.
ଫୁଲବାଳା ମାଳୀ ୨ । ଯେଉଁ ମାଳି ଫୁଲ ବିକେ—2. Florist.

ଫୁଲ(ଲ୍ଲ)ରି—ଦେ. ବି—୧ । ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା
Phula(lla)ri ବିରଅଦ ବଟାର ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—1. Small
ଫୁଲୁରି } ଅନ୍ୟରୂପ cakes of lentil-paste fried in ghee
ଫୁଲୋରି } or oil.
ଫୁଲରି; ଫୁଲୁରି, ଫୁଲୋରି; ଫୁଲେଲ ୨ । ଫୁଲରି ତେଲ (ଦେଖ)
ଫୁଲେଲ 2. Phulari tela (See)
ବିଣ—ଫୁଲ ସମୂହ—A collection of flowers.

ଫୁଲରି ଅମାବ(ବା ସ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲେରି ଅମାବାସ୍ୟା)—
Phulari amāba(bā)syā ମହାଳୟା, ଅମାବାସ୍ୟା—
ଫୁଲ୍ଲରି ଅମାବସ୍ୟା } ଅନ୍ୟରୂପ The newmoon day of the
ଫୁଲୁରି ଅମାବସ୍ୟା } month of Kārttika.

ଫୁଲ(ଲେ)ରି ତେଲ—ଦେ. ବି—ପୁଷ୍ପବାସିତ ତୈଳ—
Phula(le)ri tela Floral oil; oil scented with the
(ଫୁଲୁରି ତେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) essence of flowers.
ଫୁଲେଲ ତେଲ **ଫୁଲେଲ**

ଫୁଲ ଲଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଫୁଲ ଡାଲି—Flower-tray.
Phula laṅkā ଜରେ ଧରିଛ ଏପରି ଫୁଲ ଲଙ୍କା । ଗୀତକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
ଫୁଲଡାଳା **ଫୁଲ ଡାଲିଆ**

ଫୁଲ ଲାଗି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ + ଲଗ୍ନ)—ଦେବତା ଓ ରାଜାଆଦିଙ୍କର
Phula lāgi ଫୁଲରେ ଭୂଷିତ ହେବା—Decoration with
(ଫୁଲମଣ୍ଡଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) flowers (of Rajas and idols).
ଫୁଲେ ସାଜାନ
ଫୁଲମେ ସଜାବଟ ବିଣ—ଫୁଲଦ୍ୱାରା ସର୍ବାଙ୍ଗ ମଣ୍ଡିତ—
With the body dressed with flowers like ornaments; decorated with flowers.

ଫୁଲ ଶଯ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ + ଶଯ୍ୟା)—
Phula śajyā ୧ । ଫୁଲଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ପୁଷ୍ପବିସ୍ତୃତ ଶଯ୍ୟା—
ଫୁଲ ଶେଯ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. A bed strewn with flowers.
ଫୁଲ ଶେଯ୍ୟା } ୨ । ମଧୁଶଯ୍ୟା; ମଧୁଶଯ୍ୟା; ବିବାହିତ
ଫୁଲଶଯ୍ୟା ଦମ୍ପତ୍ତିର ବିବାହର ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହ ରାତିରେ ଏକତ୍ର ଶୟନ କରିବା ବିଛଣା—2. The marriage bed; the bed on which the married couple sleep during the first week of marriage.

ଫୁଲ ଶର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ + ଶର)—ପୁଷ୍ପଶର (ଦେଖ)
Phula śara Pushpa śara (See)
ଫୁଲଶର ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଇଙ୍ଗଡ଼ ଜାତୀୟ ଜଙ୍ଗଲି
ଫୁଲଶାର ତୃଣଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A kind of reed.

ଫୁଲ ଶାଗୁଣା(ଣୀ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ + ଶକୁନା)—
Phula śāguṇā(ṇī) ଗୃଧ୍ରଣୀ; ମାଈ ଶାଗୁଣା—
ଫୁଲ ଶକୁନୀ **ଗୀଧନୀ** A female vulture.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଳାଦେଶ ସଲଗ୍ନ ମାଂସଥଳ ମଦାର ଫୁଲ ସଦୃଶ ନାଲି ଦେଖାଯିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ଫୁଲ ସନ୍ଧ୍ୟା(ନ୍ଧ୍ୟା)—ଦେ. ବି—ସନ୍ଧ୍ୟାର ଆରମ୍ଭ ଅବସ୍ଥା; ମୁହଁ ସନ୍ଧ୍ୟା—Dusk.
Phula sañja(ndhyā) ଗୁରୁ ଛମାସ ଉତ୍ତରେ ଦିନେ ଫୁଲସନ୍ଧ୍ୟ ସମୟରେ ।
[ଫୁଲସନ୍ଧ(ନ୍ଧି)ଆ] ଫକୀରମୋହନ: ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଫୁଲ ସଭା—ଦେ. ବି—ବ୍ରତ ଓ ବିବାହ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ବୈଦିକ
Phula sabhā ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ସଭା—
(ଫୁଲୁସଭା—ଅନ୍ୟରୂପ) A meeting of Brāhmaṇas and Pandits held on the evening of a marriage or Upanayana, to bless the married couple or the Brahmachārī boy.

ଫୁଲା—ଦେ ବି—(ସଂ. ଷ୍ଫାୟ୍. ଧାତୁ) ୧ । ଫୀତି—1. Swelling;
Phulā (ଫୁଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) inflation.
ତିଳ ସୁମନସ ନାସାଫୁଲ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ.
ଫୁଲା ୨ । ଶୋଥ; ଆଧ୍ମାନ—2. Plethora; dropsy.
ଫୁଲା; ଫୁଲନା ୩ । ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ; ଆଖିର କଳା ତୋଳାରେ ମାଡ଼ିବା ପରଳ—3. Pearl on the eye.
୪ । ବେଙ୍ଗ: ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ବୁଦ୍ବୁଦମୟ ଫେଣ; ବେଙ୍ଗଫୁଲା—
4. Frog-spittle; frog spit.
[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ବେଙ୍ଗଛୁଆ ଜନ୍ମନ୍ତି ।]
ବେଙ୍ଗାଛୀ ୫ । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଯୁକ୍ତ ବେଙ୍ଗ ଛୁଆ—
ଲୁଚ୍ଚମଚ୍ଛଳୀ The young ones of frog, with long tails.
୬ । ପାଣିରେ ସିଝାଯାଇ ଫୁଲିଥିବା ବଡ଼ି ଭିଅଣ; ବଡ଼ି ଫୁଲା—
6. Dried lentil-paste-balls boiled in water and used as curry.
ବିଣ—୧ । ଫୁଲିଥିବା; ଫୀତ—1. Bloated; swollen;
ଫୁଲା; ଫୋଲା **ଫୁଲାହୁଆ** inflated; puffed up.
୨ । ଗର୍ବ ଫୀତ—2. Bloated or swollen with pride.
ଫୁଲ ମନମଥ ଗୁଲମରୁ ମୋର ଏଣିକ ଆଉ କ ଉତରେ । କବିସୂର୍ଯ. ସଙ୍ଗୀତ
ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବି—ବଥ—Boil.

ଫୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଫୁଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ;
Phulā(le)ibā the causative form of Phulibā).
ଫୋଲାନ ୧ । ଫୀତ କରିବା—1. To puff up; to cause
ଫୁଲାନା to swell.
ହସି ଫୁଲାଇଲୁ ନାସାକୁ ରେ । କବିସୂର୍ଯ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଗର୍ବିତ ହେବା—2. To be proud.
୩ । ଫୀତ ହେବା—3. To be swollen or puffed up.
(ଯଥା—ତା ପେଟ ଫୁଲେଇଛି ।)
୪ । ଆକାରରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—
4. To become larger in size.
ସୌଗନ୍ଧିକ ପୁଷ୍ପରେ ବାଜ ଗନ୍ଧବହ
ବହୁ ଫୁଲାଇଛ ଦେଉଙ୍କ ଦିବ୍ୟ ଦେହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୫ । (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲକ)—ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ କରିବା; ପୁଲକିତ କରିବା—
5. To gladden; to make one cheerful.
ବହୁ ମେ ଫୁଲାଇଛ ଦେହଙ୍କର ଦେହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ଫୁଲଣ—ଦେ. ବି—ଫୁଲାଇବା କ୍ରିୟା—
Phulāṇa The act of inflating.
ଫୁଲାନ ଫୁଲାନା (ଯଥା—ତାର ମୁହଁ ଫୁଲଣ ମୁଁ ଆଉ ସହି ପାରିବି ନାହିଁ ।)

ଫୁଲଣି—ଦେ. ବି—କଣ୍ଟି ଗୀଳାର ଅଗ ଚିର ପଛରୁ ମାରିବା ଖିଲ—
Phulāṇi A flat pin of wood or bamboo driven into a crack made at the top of a plough-pin.

ଫୁଲଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି—ଫୁଲଣି (ଦେଖ)—Phulāṇi (See)
Phulāṇiā(āṁ) ବିଣ—୧ । ଫୁଲିଥିବା; ଫୀତ—1. Bloated.
ଫୁଲା ୨ । ଗର୍ବଫୀତ; ଗର୍ବଯୁକ୍ତ—2. Inflated with pride.
ଫୁଲା ୩ । ଦାୟିତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ—3. Irresponsible.
୪ । ଚିନ୍ତାମୁକ୍ତ; ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ—4. Free from cares.
(ଯଥା—ମନ ଫୁଲଣିଆ ଗୀତ ଗାଏ ।)

ଫୁଲାନୟନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫ୍ଲାନେଲ୍)—ମେଣ୍ଢାରୁମ ବା ପଶମରେ ବୁଣା କନା—Flannel.
Phulānayan
ଫୁଲାନୟନ ଫୁଲାନୟନ (ଫୁଲ୍ଲନେଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଲ ପଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଫୀତି—1. Swelling; the state of being swollen.
Phulā paṇa
ଫୁଲପଣିଆ(ଆଁ) ଫୁଲଣିଆ(ଆଁ) ପଣ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଗର୍ବଫୀତି—2. The state of being puffed up with pride.
ଫୁଲପାନା ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ବ ବା ଅହଙ୍କାର—
ଫୁଲାବ; ଫୁଲାବଟ 3. Excess of pride; arrogance.
ଫୁଲପଣରୁ ନହେଁ ସରି, ଫଳମାଳରେ ବେହ ଭରି—
କମଳଲୋଚନ ଚଉଧରୀ ।

ଫୁଲ ଫାଙ୍କିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗର୍ବିତ—1. Proud.
Phulā phāṅkiā ୨ । ଗର୍ବଫୀତ—2. Inflated with pride.
ଫୁଲା ଫୁଲା (ଫୁଲ୍ଲ ପ[ଫା]ଙ୍ଗିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୩ । ପୋଲ୍ଲଫାଙ୍କିଆ; ଯେ ପର ଉପରେ ପଡ଼ି ଚଳେ; ପରର ଗଳଗ୍ରହ—3. A toady; hanger-on.
୪ । ଦାୟିତ୍ୱଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—4. Irresponsible, devoid of any sense of responsibility.
୫ । ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ—5. Free from anxiety or care.

ଫୁଲ ଲୁଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ+ଲବଣ) ୧ । ପାଂଶୁଲବଣ (ଜଳେକ୍ଷୁ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. Ash-salt.
Phulā luṇa
ପାଙ୍ଗାନୁନ କରକଚ ୨ । ପଙ୍ଗାଲୁଣ; ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ—
2. Sea-salt.

ଫୁଲି—ଦେ ବି. (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲି)—୧ । ସୂତ୍ର ବା ପାଟ ନିର୍ମିତ ପୁଷ୍ପାକାର ଗୁଚ୍ଛ; ପାଟଝୁଲା—1. Tassel.
Phuli ଫୁଲ, ଫୁଲୀ
ଫୁଲାବ; ଫୁଲିଆ; ଫୁଲ୍ଲୀ ବାଳାର; ବଲ୍ଲମାଳା ଫୁଲ ରେଣି ।
ବାଳୀ ବରମ ମନୋରମ ପ୍ରଭରେ ବନ୍ଧା ବି ଏମନ୍ତ କେ ଯୋଣି—
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଶ୍ଳୋକାଦିର ଶେଷରେ ଚିତ୍ରିତ ପୁଷ୍ପାକାର ଚିହ୍ନ—
2 The representation of a floral design at the end of a couplet or poem.
୩ । ଫୁଲ ପର ଦେଖା ଯାଉଥିବା ନାକର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
3. A kind of nose-ornament having a floral top.
୪ । ବିଶାକାଠିରେ ଚିହ୍ନ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଗାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ୫, ୧୦, ୧୫ ଓ ୨୦ ପଲ ଓଜନର ଜିନିଷ ପରୁଡ଼ିରେ ରଖାଗଲେ ଯେଉଁ ଦାଗ ଉପରେ ସୂତା ରହେ ଉକ୍ତ ଦାଗରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବନ୍ଧ ରେଖାଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ(*)—
4. A star-mark on the pole of a Biśā to indicate 5, 10, 15 and 20 Palas weight respectively.
[ଦ୍ର—୧ ବିଶା = ୨୫ ପଳ । ୪ ଫୁଲ ଚିହ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ = ୨୦ ପଳ । ୪ ଫୁଲ ଆଗରେ ସୂତା ବସିଲେ ୨୫ ପଳ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ୧ ବିଶା ଓଜନର ଜିନିଷ ହେଲା ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । ୪ ଫୁଲ ଆଗ = ପୂର୍ଣ୍ଣ ୨୫ ପଳ ବା ୧ ବିଶା ଓଜନ ।]
୫ । ଲେଖା ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ତାରକା ଚିହ୍ନ—
5. Asterisk.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାନ୍ଥକୁଣ୍ଡ—Wall niche.

ଫୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ପୁଷ୍ପବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—
Phuliā ୧ । ଅମୁକ ଫୁଲ ପରି—1. Like such and such flower.
ଫୁଲଆଳା ଫୁଲବାଳା
(ଯଥା—କଦମ୍ବ ଫୁଲିଆ, ଓଡ଼ି ଫୁଲିଆ ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ପୁଷ୍ପପ୍ରିୟ—2. Liking flowers; taking a fancy to flowers.
(ଯଥା—କିଆ ଫୁଲିଆ ରସିକ, କଖାରୁ ଫୁଲିଆ ରସିକ ।)
ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଭାତ—1. Boiled rice.
୨ । ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର କଙ୍କଡ଼ା—
2. A kind of crab of the Chilikā lake.

ଫୁଲିଆ ଘାସ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Phuliā ghāsa A kind of grass.
[ଦ୍ର—ଏଥିର କାଣ୍ଡ ଅଗରେ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ବା ଥୋପା ଭଳି ଫୁଲ ଫୁଟେ ।]

ଫୁଲିତ—ଦେ. ବିଣ—ଫୁଲିଥିବା—Swollen.
Phulita ପ୍ରଗତ ଶ୍ୱାସ ଶ୍ୱସନ ଫୁଲିତ ବାଣା ଦଶନ—
ବସନେ ସ୍ଥିତ ଦର୍ଶନ କୃତ ଦଂଶନ—ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଫୁଲି ଫୁଲି କାନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି ରହିରହି କାନ୍ଦିବା
Phuli phuli kāndibā (ଓଠ ଉଲ୍ଟାଇ ମୁହଁ ଓ ଆଖି ଫୁଲିବା)—
ଫୁଁପିୟେ ଫୁଁପିୟେ କାନ୍ଦା ହୀସକନା; ସୀସକନା To sob; to weep with sobs; to cry with convulsions.

ଫୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଫୀଯୃ ଧାତୁ)—୧ । ଫୀତ ହେବା—
Phulibā 1. To be swollen; to swell.
ଫୁଲା; ଫୋଲା ୨ । ମୋଟା ହେବା—2. To become large or fat.
ଫୁଲନା
୩ । ଗର୍ବଫୀତ ହେବା; ଅତି ଗର୍ବିତ ହେବା—
3. To become very proud or arrogant.

ଫୁଲୁଅଛି ବେଡେ ଦେଖାଇ ନରତେ ଲନ୍ଦ ବୋଦଣ ଗଣ୍ଡରୁ । ବଦନ୍ତର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।

(ଫୁଲିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । (ଗର୍ବ, ମଦ, ରାଗ ବା ଆନନ୍ଦରେ) ଉଲ୍ଲସିତ ବା ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ହେବା—1. To be overjoyed. to start up (as with anger or joy.)

ଫୁଲିଲେ ମୁଁ ଗଣ୍ଡ ଶୁଣି ମଦରେ । ବଦନ୍ତର୍ଣ୍ଣ. ଉଦ୍ଧାକର ଚମ୍ପୂ. ଫ. ଗୀତ ।

ଫୁଲୁକା—ଦେ.ବିଣ—୧ । ଝୀତ; ଫୁଲିଥିବା--1. Swollen; bloated.
Phulukā (ଫୁଲୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Corpulent.
ଫୁଲ୍‌କ ফুলাহুআ ବି—ଫୁଲ୍ଲା (ଦେଖ)—Phulkā (See).

ଫୁଲୁକା ଗାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ଗାଲ ଫୁଲିଥାଏ—
Phulukā gāliā Having bloated cheeks.

ଫୁଲୁକା ଗାଲୀ
ଫୁଲୁକା ଗାଲେଇ
ଫୁଲୁକା ଗାଲୀ
ଫୁଲୁକା ଗାଲେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
(ଫୁଲୁକାଗାଲ୍ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଫୁଲାଗାଲଓୟାଲା
ফুলাহুআগালওয়ালা

ଫୁଲୁକା ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଶୋଥାମୁହାଁ; ଯାହାର ମୁହଁ ଫୁଲିଥାଏ-
Phulukā muhāā Having a bloated or swollen face.
[ଫୁଲୁକା ମୁହାଁ, ଫୁଲୁକ ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ଫୁଲୁ ଫୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଫୁଲ୍ଲ)—୧ । ପୁଷ୍ପ ସଦୃଶ—
Phuluphuliā 1. Flower-like.

ଫୁଲ୍ ଫୁଲିଆ
ଫୁଲ୍ ଫୁଲୁକା
ଫୁଲୁ ଫୁଲୁକା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଫୁଲପରି ମନୋହର—
2. Beautiful as a flower.
୩ । ଫୁଲପରି ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—
3. Opened or full-blown like a flower.

ଫୁଲ୍‌ଫୁଲିୟା, ଫୁଲ୍‌ଫୁଲେ ୪ । ଫୁଲପରି ହାଲୁକା—
4. Light like a flower.

୫ । ଫୁଲପରି କୋମଳ ବା ସୁକୁମାର—
5. Tender or soft or delicate like a flower,

୬ । (ସଂ. ଝୀତ) ଫୁଲୁକା; ଫୁଲିଥିବା; ଝୀତ—
6. Bloated; swollen.

ଫୁଲୁଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫ୍ଲୁଟ୍)--ବଂଶୀ; ଯେଉଁ ବଂଶୀର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଛିଦ୍ର ଫୁଙ୍କି ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ—Flute.
ଫ୍ଲୁଟ୍ বাঁসুরী

ଫୁଲେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଭିମାନ କରିବା—1. To become sensitive; to become sullen.
Phulei hebā
ଫୁଲା ফুলনা ୨ । ଗର୍ବିତ ହେବା; ଗର୍ବଝୀତ ହେବା—
2. To become proud; to be puffed up with pride.

୩ । ଦେଖେଇ ହେବା—
3. To make a show; to assume airs.

୪ । ଆତ୍ମବଡ଼ମା ପ୍ରକାଶ କରିବା—
4. To become boastful of one's praise.

ଫୁଲେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଗର୍ବିତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Phulei 1. Proud (woman); haughty.

୨ । ଯେ (କ୍ରୋଧ, ଘୃଣା, ଗର୍ବରେ) ନାକ ବା ମୁହଁ ଫୁଲାଏ—
2, Puffing up one's nostrils in disdain, pride or anger.

ଫୁଲୁ(ଲେ,ଲୋ,ଲୌ)ରି—ଦେ. ବି—୧ । ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଭଜା ହୋଇ ଭିଆର ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ ଫୁଲୋରୀ; ଫୁଲୌରୀ ବଡ଼ା ବା ବଟୁ; ପଛୌଡ଼ି—1. Lentil-
Phulu(le,lo,lau)ri paste-cakes fried in oil or ghee.
ফুলৌরী
୨ । ପୁଷ୍ପବାସିତ ତୈଳ—2. Floral oil.

ଫୁଲୁର ଫୁଲତ ବଣ; ଭଲୁର ଅଛ ଅନଶ
ବଳଚଦାର ସ୍ତବଶ, ଉଳତ ହେଲଣି କେଶ । ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବିଣ—୧ । ଫୁଲରୁ ତିଆର ହୋଇଥିବା—1. Made or extracted from flower; floral.
ଫୁଲେଲ ফুলেল
(ଯଥା—ଫୁଲୁର ତେଲ)
୨ । ପୁଷ୍ପବାସିତ—2. Scented with flowers.

ଫୁଲ୍ଲା—ଦେ. ବି—ମାଛଙ୍କ ଗାଲସି—
Phulkā Gills of a fish.
ଫୁଲକା ବିଣ—ଝୀତ; ଫୁଲୁକା—
গলফড়া Bloated; puffed up; swollen.

ଫୁଲ୍ଲ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିକସିତ ହେବା; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା—1. To be full blown; to be opened.
Phull (root)
୨ । (ଦେହ) ଉଲ୍ଲସିତ ହେବା; ଉଲ୍ଲସି ଉଠିବା—
2. To start up (with anger or joy).

ଫୁଲ୍ଲ—ସଂ. ବି. (ଫୁଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Phulla ଫୁଲ; ପୁଷ୍ପ—Flower.
ବିଣ. (ଫୁଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ=ବିକସିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ମୁକୁଳିତ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—1. Full-blown.
୨ । ବିକସିତ—2. Opened; expanded.
୩ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—3. Overjoyed.

ଫୁଲ୍ଲ ଲୋଚନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଫୁଲ୍ଲ+ଲୋଚନ)—
Phulla lochana ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ନୟନ—Having eyes brightened up or expanded (with joy).

ଫୁଲ୍ଲ ନୟନ
ଫୁଲ୍ଲ ନେତ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ

(ଫୁଲ୍ଲ ଲୋଚନୀ, ଫୁଲ୍ଲ ନୟନା, ଫୁଲ୍ଲ ନେତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଫୁଲ୍ଲାଧର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଫୁଲ୍ଲ+ଅଧର)—
Phullādhara ପ୍ରଫୁଲ୍ଲବଦନ; ହାସ୍ୟମୁଖ—
(ଫୁଲ୍ଲାଧରା—ଅନ୍ୟରୂପ) Having a laughing face.

ଫୁଲ୍ଲାରବିନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଫୁଲ୍ଲ+ଅରବିନ୍ଦ)—ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ପଦ୍ମ—
Phullārabinda Full-blown lotus.

ଫୁଲ୍ଲେନ୍ଦୀବର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଫୁଲ୍ଲ+ଇନ୍ଦୀବର)—
Phullendibara ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ନୀଳ କଇଁ—Full-blown blue waterlily.

ଫୁଲ୍ଲେନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଫୁଲ୍ଲ+ଇନ୍ଦୁ)—ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର—
Phullendu Full moon.

ଫୁଷ୍‌କେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ପୁଷ୍କର)—ପଦ୍ମ ପୁଷ୍କର—
Phush-kel The cup of the lotus flower.

ଫସ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । (ଭୁଲାର୍ଥକ)—ଧିକ୍ !
Phus 1. (Interjection) Pish ! pooh ! fie !
ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ୨ । ଧୀର ଭାବରେ ଗହ୍ୱରଦ୍ୱାରା ବା ମୁଖରୁ ପବନ ବାହାର ଯିବାର ଶବ୍ଦ—2. The low hissing sound of air escaping through a hole or the mouth.
୩ । ପାଡ଼ିବାର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—3. The low sound of breaking wind.
ଡାଗ ପାଡ଼ିବ ପାଡ଼ିବ ବୋଲି ଫୁସ୍—ଉଗ ।
୪ । ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ (ଦେଖ)—5. Phus phus (See)
୫ । ନିଷ୍ଫଳ (କର୍ମ)—5. Fruitless (act).

ଫୁସ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ଫୁସ୍କିଡ଼ି)—
Phus-ki ଚିପ୍ପିରି ପରି ବ୍ରଣ—Small pimples like lichen or prickly heat.

ଫୁସ୍ ଫୁସ୍—ଦେ. ବି. (ସ. ଫୁସ୍ଫୁସ)—ଫୁସ୍ଫୁସ (ଦେଖ)
Phus phus Phusphusa (See)
ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ଫେଫଡ଼ା ଅ.— ଫୁସୁରୁ ଫୁସୁରୁ (ଦେଖ)
Phusuru phusuru (See)
ଫୁସ୍‌ଫାସ୍ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ହେଉଛି ନାମ ଜସ୍ ଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଫୁସା—ପ୍ରାଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—
Phusā ଝିଅର; ମଳଦ୍ୱାର—Anus.

ଫୁସା ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ଡାକିବା—ପ୍ରାଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—
Phusā chup chup dākibā ଖୁବ ଭୟରେ ଥରିବା—(ଫୁସାଫୁସ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To quake with fear.

ଫୁସି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ନିର୍ଧନ; ଦରିଦ୍ର—1. Poor.
Phusi ୨ । ତୁଚ୍ଛ; ହେୟ—2. Despicable.
୩ । କୃପଣ—3. Miserly.

ଫୁସିଆର—ଦେ. ବି—ଶଗଡ଼ ଚକର ପଇ ଦେହରେ ମଗ୍ ଯାଇଥିବା ଆରକୁ ଟାଣ କରି ଚପି ରଖିବା ପାଇଁ ପଇରେ ମଗ୍ ଯାଇଥିବା ଖିଲ—The wooden pin driven into the rims of a cart-wheel to keep the spokes tight therein.
Phusiāra

ଫୁସି କଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଙ୍କଡ଼ା—
Phusi kankardā Small crab.

ଫୁସୁରୁ ଫୁସୁରୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Phusuru phusuru ଖୁବ୍ ଚୁପ୍ ଗୁପ୍ କଥା ଭାଷା ହେବାର ଶବ୍ଦ—(ଫୁସୁର ଫୁସୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) Low whispering; whispering sound.
ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ଫୁସଫୁସ

ଫୁସୁକି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ବିଫଳ ହେବା; ଫସକି ଯିବା-
Phusuki jibā To miscarry (said of a work).
(ଫୁସ୍କି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫସକେ ଯାଓଥା

ଫୁସୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ପ୍ର+ସରଣ=ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବା)—
Phusulā(le)ibā ୧ । କୋମଳ କଥା ଦ୍ୱାରା ଭୁଲାଇବା; ଭଣ୍ଡାଇବା—1. To coax; to cajole; to wheedle.
ଫୁସ୍ଲା ଲେ)ଇବା ଫୁସୁଲା ଫୁସୁଲି କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଫୁସଲାନ ଅଳପାଇଶିଖ ଗାଁଲୋକେ ଭାବୁ ଫୁସଲେଇଲେ ଶୁଣିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ ।
ଫୁସଲାଲନା ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇବା—
2. To inveigle; to seduce; to entice.

ଫୁସୁଲା ଫୁସୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଭଣ୍ଡିବା; କଥାଦ୍ୱାରା ଭୁଲାଇବା—
Phusulā phusuli ଫୁସଲା ଫୁସଲି 1. Coaxing; cajolry
ଫୁସଲା ଫୁସଲି ୨ । ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାର (ଫୁସ୍ଲା ଫୁସଲି, ଫୁସୁଲା – ଅନ୍ୟରୂପ) ଚେଷ୍ଟା—2. Enticement.

ଫୁସ୍ଫୁସ—ସ. ବି—ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ଯନ୍ତ୍ର; ହୃଦୟ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାୟୁପାତ୍ର—
Phusphusa The lungs.

ଫୁର୍ତ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି)—୧ । ତେଜ—
Phūrtti ଫୁର୍ତ୍ତି ଫୁର୍ତ୍ତୀ 1. Sprightliness; energy.
୨ । ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ; ମଉଜ; ଆନନ୍ଦ—
2. Exhilaration; merriment.
୩ । ତତ୍ପରତା; ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—
3. Activity; briskness.
୪ । ବେଗ; ତତ୍ପରତା—4. Promptness.
୫ । ଶୀଘ୍ରତା; ତ୍ୱରା—5. Quickness; haste.
୬ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି; ସ୍ଫୁରଣ—6. Finding expression.
୭ । ଆମୋଦ; ମନର ଆନନ୍ଦ—
7. Buoyancy of spirits.
ବିଣ—୧ । ତେଜୀୟାନ୍—1. Energetic; sprightly.
୨ । ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ—2. Exhilarated; overjoyed.
୩ । ଚଳକ; ଚଞ୍ଚଳ—
3. Active; nimble; brisk.
୪ । ତତ୍ପର—4. Prompt.
୫ । ତ୍ୱରିତ—5. Quick; hasty.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଶୀଘ୍ର—1. Sharp; soon.
୨ । ବେଗରେ—2. Quickly.
୩ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—3. Immediatly; at once.

ଫୁର୍ତ୍ତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆନନ୍ଦିତ ହେବା; ମଉଜ କରିବା—
Phūrtti karibā 1. To be exhilarated; to express
ଫୁର୍ତ୍ତିକରା ଫୁର୍ତ୍ତୀ କରନା joy; to be merry.
୨ । ତତ୍ପରତା ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—2. To act with promptness; to make haste; to look sharp.
୩ । ଚଞ୍ଚଳଆ ହେବା—
3. To be brisk; to be up and doing.

ଫୁର୍ତ୍ତି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟରେ ତତ୍ପରତା ପ୍ରକାଶ
Phūrtti dekhā(khe)ibā କରିବା—To show promptness or briskness.
ଫୁର୍ତ୍ତି ଦେଖାନ ଫୁର୍ତ୍ତୀ ଦିଖଲାନା

ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ (ସ. ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ-ବାଜ୍)—୧ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲମନା-
Phūrttibāj 1. Having buoyancy of spirits.
ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ ଫୁର୍ତ୍ତୀଲା; ଫୁର୍ତ୍ତୀବାଜ ୨ । ଚଞ୍ଚଳ—2. Active.

ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜି—ଦେ. ବି—କର୍ମକୁଶଳତା ବା ସିଦ୍ଧହସ୍ତତା—Activity in work; dexterity in work.
Phūrttibāji **ফুর্ত্তিবাজী ফুর্ত্তিবাজী**

ଫୁସତ୍—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବି—ଫୁରୁସତ୍ (ଦେଖ)—Phurusat (See)
Phṛusat (ଫ୍ରୁସେତ, ଫ୍ରୁସ୍[ସେ]ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେଆର୍ କପି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଚଠାରୁ ସାଫ ହେବା ନକଲ—
Pheār kapi ଫେୟାର କାପୀ **ফেয়ার কাপী** Fair copy.

ଫେଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଫେଟନ)—୧ । ଫେଡ଼ିବା; ଖୋଲିବା; ମେଲିବା; ଫିଟାଇବା; ମେଲା କରିବା—
Pheibā **ফুয়ন; ফেটান খোলনা** 1. To unfasten; to open; to unfurl.

ଗୋବିନ୍ଦ ଯେତନ ଫେଇଲେ – ଭ୍ରମର. ପ୍ରେମପୀୟୂଷ ।

୨ । ପ୍ରକାଶିତ କରିବା—2. To show.

୩ । ମୁକୁଳାଇବା; ଖୋଲି ବାହାର କରିବା—3. To untie.

ଫେଇ ଉଅନ୍ତ ଖଣ୍ଡ ମୁକୁତା ହାର; ଫଳାଇ ଗାଈବ କି ବଦ ମିହିର—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକର ବଣ୍ଣ. ଫ-ଗୀତ ।

ଫେଉ—ଦେ. ବି—୧ । ଫାଉ; ଧପ୍ପାବାଜୀ; ପ୍ରତାରଣା—
Pheu 1. Fraud; deception.

୨ । ଚାତୁରୀ; ଧୂର୍ତ୍ତତା; ଛଳ—2. Cunning.

୩ । ଫୁସୁଲା ଫୁସୁଲି—3. Coaxing; cajolry.

୪ । ବାହାନା—4. Excuse; feigning; pretext.

ଫେଏ ଫେଏ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ବିଲୁଆ ଭୁକିବା ଶବ୍ଦ;
Phe-e phe-e ଭେଉଁ ଭେଉଁ ହୁକେ ହୁକେ—The braying of jackals.
(ଫେ ଫେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖେ ଖେ

ଫେଏ ଫେଏ ରବ ଦେଇ ଫେରୁ ଶିଲ୍‌ବାମୁଣ୍ଡା –
ରଘୁନାଥ. ଶ୍ମଶାନ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଫେଁ ଫେଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରିବାର ଶବ୍ଦ;
Phen̄ phen̄ ହେଁ ହେଁ—Sound of loud laughter.
ଫିକ ଫିକ ଖେଁ ଖେଁ (ଫେଁଏ ଫେଁଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେକଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ଅ. (ଉଲ. ହିଂ. ଫୋକଟ୍=ବ୍ୟର୍ଥ)—
Phekaṭ ବୃଥା; ଅକାରଣ—In vain; for nothing.

ଫେକାରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି. (ସ. ଫେରୁ=ବିଲୁଆ)—
Phekārī କୋକଶିଆଳ—Fox.

ଫେଚ୍‌କାମୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଫିସାଦ—1. Fraud.
Phech-kāmī ୨ । ଫାଜିଲାମି—2. Undue forwardness.
ଫେଚକାମୀ **ফাপাকুটনী** ୩ । ଖଳତା—3. Wantonness.
(ଫେଚକାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଫେଚକା(ପୁଂ), ଫେଚକୀ(ସ୍ତ୍ରୀ)—ବିଣ]

ଫେଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଫିଟାଇବା; ଖୋଲିବା—
Phet (root) To open.

ଫେଟନ—ସ. ବି. (ଫେଟ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଫିଟାଇବା—
Phetana Opening.

ଫେଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଫୁଟ)—୧ । ଚଉଡ଼ା ଫିତା ଲୁଗା—
Phetā ଫେଟା ফেঁটা 1. A wide cloth.

ରତ ଶେଷେ ହିଁ ଛଦଳ ତୋ ବସ୍ତ୍ର ଯାହା ଗୀତଫେଟା ଫେଉ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରଚନ୍ଦ୍ର. ର-ଗୀତ ।

୨ । ଅଣ୍ଟାରେ ଲୁଗା ଉପରେ ଉଡ଼ାଯିବା ଲୁଗା—2. A cloth tied round the waist over the loin-cloth.

୩ । କମଳା ଲେମ୍ବୁର କୋଳା—3. Peel of orange.

୪ । ଶିମ୍ବୁ ଗୋଟିଏ—4. A bean.

ଫେଟା ଧଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଉଡ଼ାଧଡ଼ିଯୁକ୍ତ (ଲୁଗା)—
Phetā-dhardiā Having a broad hem (cloth).

ଫେଟ(ଟି)ନ୍—ବୈଦେ. ବି—ଫିଟନ୍ (ଦେଖ)
Phetа(ṭi)n Phiṭan (See)

ଫେଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ କିମ୍ବା ଫେଟ୍ ଧାତୁ)—
Pherda ୧ । ମୋଷଣ; ମୋଚନ; ଫେଡ଼ିବା—1. The act of releasing.
ଫେଡ଼ଣ, ଫେଡ଼ା, ଫେଡ଼ାଙ୍କ, ଫେଡ଼ାଣ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଦୂରୀକରଣ—2 Removal.

୩ । ଏକ ଅଙ୍କରୁ ଅନ୍ୟ ଅଙ୍କର ବିୟୋଗ କରଣ; ବ୍ୟବକଳନ—
3. The process of subtraction.

ଫେଡ଼ ମିଶା—ଦେ. ବି—ଅଙ୍କ ଫେଡ଼ିବା ଓ ମିଶାଇବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
Pherda misā The processes of subtraction and addition.
ଯୋଗ ବିୟୋଗ **ঘটানা জোড়না**
(ଫେଡ଼ା ମିଶା, ଫେଡ଼ାଣ ମିଶାଣ, ଫେଡ଼ି ମିଶା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ବ୍ୟବକଳିତ; ବିୟୁକ୍ତ—Subtracted.
Pherdā ବାଦ ଦେଓୟା **ঘটায়া হুয়া**

ଫେଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଫ୍ରେଟ୍ ବା ଫେଟ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଫ୍ରେଟ
Pherdā(rde)ibā ବା ଫେଟ୍ ଧାତୁ)—(ଫେଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର
ଫିଡ଼ାନ; ଫେଡ଼ାନ; ଫିଁଡ଼ାନ ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative
খুলবানা, ঘটবানা form of 'Pherdibā')

୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଫେଡ଼ିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
1. To cause to subtract.

୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଫିଟାଇବା—2. To cause to be opened or unlocked.

ସାତ କବାଟ ଫେଡ଼ାଇଲା
ଅଣ୍ଟାର ଘରକୁ ଗୃହଁଲା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଫେଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ଫୁଟ; ଫ୍ରେଟ୍ ବା ଫେଟ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବା ଫେଟ୍
Pherdibā ଧାତୁ)—୧ । ଦୂର କରିବା—1. To remove.
ଫେଡ଼ା; ବାଦଦେଓୟା **ফেড়ন্তু তো বস্ত্র সুখ দেই অন্ত-**
ঘটানা **শ্রুত এ অম্ব বাঞ্ছিত ।** କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ର. ଫ. ଗୀତ ।

୨ । ବିୟୋଗ କରିବା; ଏକ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ବାଦ୍ ଦେବା—
2. To subtract.

୩ । ଫେଇବା; ଫିଟାଇବା; ଖୋଲିବା—3. To open.

ଫେଡ଼ୁ ମୁଁ ଜବବନ୍ଧନ, ଧନ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୪ । ମୁକ୍ତ କରିବା—4. To liberate; to release.

୫ । ମୋଷଣ କରିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା—5. To give up.

୬ । ଲାଘବ କରିବା; ମୋଚନ କରିବା—
6. To lessen; to relieve.

ଅହେ କୃଷ୍ଣ ! ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇ
ଏ ଅରତ ଅମ୍ବର ଫେଡ଼ିଲ ତ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୭ । (ଦୁର୍ବଳ ଭାବରୁ) ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
7. To speak out plainly or frankly; to express.

କୁମ୍ଭକର ଛବ ଫେଡ଼େ ବଣ୍ଟବଦ୍ୟା
ଜଳ କା ସ୍ୱଭାପାଶେ । ରଘାନାଥ. ପାଦ୍ଦ ।

୮ । ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିର ପ୍ରୟୋଗରେ ଜାଣିବା—
8. To know by insight or instinct.

ଜଏ ଦେଖିଅଛ ଫେଡ଼ି ଭବିତବ୍ୟ । ରଘାନାଥ. ନଳଦେଶ୍ଚ ।

ଫେଡ଼ି କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୋଲି କହିବା; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ବୁଝାଇ କହିବା
Phedi kahibā To speak clearly.
ଖୁଲେ ବଲା କଥାଏ ପଗ୍ରିବ ଡୋଡେ
खोलकर बोलना ଫେଡ଼ି କହିବ ମୋ ଅଗ୍ରରେ । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗୁଣନାହାସ୍ୟ ।

ଫେଣ୍—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର) ଅ. (ସ. ପୁନଃ)—ପୁଣି; ପୁନର୍ବାର—
Phen (ଫିଣ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Again; also.

ଫେଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ଫେନ; ଫେଣ)—୧ । ଫେନ; ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥ
Phena ଉପରେ ଭାସୁଥିବା ବୁଦ୍‌ବୁଦ—1. Froth; foam;
ଫେନା scum.
ଫେନ; ଗଉଁଜ ୨ । ପାଟିରୁ ବାହାରିବା ବତ—
2. Froth issuing from the mouth.
୩ । ହଣ୍ଡୀର; ସମୁଦ୍ରଫେଣ; ଏକପ୍ରକାର ମାଛର କଙ୍କାଳ—
3. The bone of the cuttle fish; meerschaum.
ଫଣା ୪ । (ସ. ଫଣ) ସାପର ଫଣା—
ଫନ 4. The expanded hood of a serpent.

ଫେଣ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବା ସାବୁନଆଦି ଘଷି
Phena kārdhibā ତାହା ଫେନଯୁକ୍ତ କରିବା—1. To
(ଫେଣ ବାହାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) produce froth or
ଫେନକାଢ଼ା lather from liquids by friction.
ଗଉଁଜ ନିକାଳନା; ଫେନ ନିକାଳନା ୨ । କୌଣସି ଜନ୍ତୁକୁ ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରାଇ ତା ପାଟିରୁ ବତ ବାହାର କରାଇବା—
3. To cause an animal to emit froth from its mouth by causing it to labour hard.
୩ । (ସାପ) ଫଣା ବାହାର କରିବା—3. (a serpent) To stand with its hood expanded.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜବତ୍ କରିବା—4. To subjugate.

ଫେଣ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫଣା ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Phena dharibā To raise up the hood.
ଫେଣ କାଢ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ମାଛର ମାର୍ଜାର ସର୍ପଫେଣ ନ ଧରେ
ଫେଣ ବାହାର କରିବା } ସେତେ ଫଡ଼ଫୋଳା ଗାଇଲେ ।
ଫଣା ବାହିରକାର **ଫେନ କାଢ଼ନା** ଗାଳକ୍ଷ. ଜଗମୋହନ ।

ଫେଣା—ଦେ. ବି. (ସ. ଫଣା)—୧ । ସର୍ପର ଫଣା—
Phenā 1. Serpent's hood.
ଫଣା ୨ । କଦଳୀ କାନ୍ଧରେ ଥିବା କଦଳୀର ପେନ୍ଦା—
ଫନ; ଫେନ 2. A cluster of plantain fruits in a big
ଫେନି bunch.

ଫଜ; ହତ୍ଥା ୩ । ମଧୁଚକ୍ର; ମହୁମାଛି ତିଆରି କରିଥିବା କୋଷ—
ମଉଚାକ୍ 3. Bee-hive.
ଛତ୍ତା ୪ । (ସ. ଫେନ) ତରଳୀକୃତ ଗୁଡ଼ ବା ନବାତ ଛଳା ହୋଇ
ଫେଣୀ; ବାତସା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ବୁଦ୍‌ବୁଦମୟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
ବତାସ ଫେନୀ 4. (ସ. ଫାଣିତ) A bloated ball made of boiled sugar.

ଚିନି, ମିଶ୍ରି, ଫେଣା, ଏକା ହୁଏ । ପ୍ରାଚୀ. ପଟ୍ଟଚେଗୀତା ।

ବିଣ—ଫେନଯୁକ୍ତ—Frothy.
କ୍ରି—ଫେଣାଇବା (ଦେଖ)—Phenāibā (See)

ଫେଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଫେନ ଶବ୍ଦରୁ ଫେନାୟ ଧାତୁ)—
Phenā(ne)ibā ୧ । ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଫେଣିବା; ବିରବଟାକୁ
ଫେଣିଆଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଘାଣ୍ଟି ଫେନଯୁକ୍ତ କରାଇବା—
ଫେଣିବା } 1. To stir dough with
ଫେନାନ **ଫେନନ** fingers so as to make it foamy.
୨ । ଫେନଯୁକ୍ତ ହେବା—
2. To be frothy; to emit froth

ଫେଣି—ଦେ. ବି—(ସ. ଫେନକ)—୧ । ଗୁଡ଼ ବା କନକୁ ଆଇଚ
Pheni ଛାଳିବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ବିଶେଷ ଫେଣା—
ଫେଣିବାତାସା **ବତାସଫେନୀ** 1. Bloated sugar cake.
୨ । (ସ. ଫେଣିକା) ଚିନି ଓ ଅଟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସ୍ତର ସ୍ତର ଯୁକ୍ତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିଶେଷ; ଫେଣିକା (ଦେଖ)—2. A sweetmeat consisting of layers of kneaded flour fried in ghee.

ଫେଣିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଘଣ୍ଟା ହୋଇ ଫେନଯୁକ୍ତ କରା ଯାଇଥିବା—
Phenia ଫେନା **ଫେନାହୁଆ** Made foamy by stirring.
(ଫେଣିଆ ଫେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେଣେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଫେଣା ୪ (ଦେଖ)—
Phenei Phenā 4 (See).

ଫେଣେଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କଳହ କଥା ବାର ବାର ପକାଇବା—
Phenei hebā To introduce a disputed matter repeatedly to attract the disputant's attention.

ଫେଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଦସ୍ତା—1. Lead.
Phenta ୨ । ତାସ ଆଦି ଫେଣ୍ଟିଆ ବା ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା କ୍ରିୟା—
2. Shuffling, intermingling.

ଫେଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫେଣାଇବା (ଦେଖ)
Phentibā ଫେଣ୍ଟା **ଫେଣ୍ଟନା** 1. Phenāibā (See).
୨ । (ସ. ମିଶ୍ର) ଏକ ପଦାର୍ଥ ସହିତ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ ମିଶାଇବା—2. To mix up a thing with another.
୩ । ତାସ ଆଦି ଗୋଳାଇବା—
3. To intermingle (cards); to shuffle.

ଫେତି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଖୁବ୍ ଯୋରରେ ଦୂରକୁ ଟେକା ପକାଇବା
Pheti ପାଇଁ ଦଉଡ଼ିରେ ନିର୍ମିତ ଫାଶ—A contrivance made of rope to throw stones to a great distance with great force; sling.

ଫେତ୍କାରିଣୀ ତନ୍ତ୍ର—ବି—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Phetkāriṇī tantra Name of a 'Tantra-treatise'.
ସେ ଅଙ୍କ ଫେତ୍କାରିଣୀ ତନ୍ତ୍ରେ
ବୈଷ୍ଣବାରର ସେ ଯୁଗଳେ—ପ୍ରାଚୀ. ପୃଷ୍ଠତମ, ବଦ୍ରୋଦସ୍ୱ ।

ଫେନ(ଣ)—ସଂ. ବି—(ଷ୍ଟାସ୍ୱ ଧାତୁ=ଫୁଲିବା+କର୍ତ୍ତୃ ନ. ଲପାଇନ)—
Phena(ṇa) ୧ । ଘର୍ଷଣ ବା ମନ୍ଥନ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥରୁ ବାହାରିବା ବୁଦ୍ବୁଦ ବତ୍ସ—1. Froth; foam; scum.
୨ । ସମୁଦ୍ର ଫେଣ; ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷର ବୁଦ୍ବୁଦାକୃତି କଙ୍କାଳ— 2. The spongy skeleton of cuttle-fish; Sepia Officinalis.
ଦେ. ବି—ପୀଟରୁ ବାହାରିବା ବତ—Froth issuing from the mouth.
ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଓ ହି. ଫେନ୍)—ଯେଜ—Rice-gruel.

ଫେନକ—ସଂ. ବି—(ଫେନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ସମୁଦ୍ର ଫେଣ—
Phenaka 1. Skeleton of the cuttle-fish.
୨ । ଫେଣା ନାମକ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—2. Bloated sugar ball.
୩ । ଫେଣ; ବୁଦ୍ବୁଦ ବତ୍ସ—3. Foam; froth; scum.
୪ । ଋଠାଫଳ ଆଦି ଫେନୋତ୍ପାଦକ ବସ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ଶରୀର ଘଷି ଧୋଇବା ପ୍ରଣାଳୀ (ହି. ଶ)—4. Bath by rubbing the body with lather-forming substance.

ଫେନକା—ସଂ. ବି—(ଫେନ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଜଳପକ୍ୱ ତଣ୍ଡୁଳ
Phenakā ତୃଣ୍ଡି—1. Ground rice boiled in water.
(ଫେନକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଖଜା; ଫେଣା ନାମକ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—2. Bloated sugar-ball.
୩ । ଅରଷ୍ଟ୍ର ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ; ଋଠା ଗଛ ଓ ଫଳ—3. The soap-berry (tree and berry); Sapindus Saponarius.

ଫେନପ—ସଂ. ବିଣ—(ଫେନ+ପା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ଫେଣ
Phenapa ପାନ କରେ—1. Drinking froth.
ବି—ସ୍ୱତଃପତିତ ଫଳଦ୍ୱାରା ଜୀବନଧାରଣକାରୀ ମୁନି—
A sage subsisting only on fruits dropped down from trees.

ଫେନାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ଫେନ+ଅଗ୍ର; ଫେନର ଅଗ୍ରଭାଗ)-
Phenāgra ବୁଦ୍ବୁଦ—Bubble.

ଫେନାୟମାନ—ସଂ. ବିଣ—(ଉଦ୍‌ଗମନାର୍ଥକ ଫେନାୟ ନାମଧାତୁ+
Phenāyamāna କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନଚ)—ଯହିଁରୁ ଫେଣ ବାହାରୁଥାଏ—
(ଫେନାୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Foaming; emitting froth.

ଫେନିକା—ସଂ. ବି—ଫେଣୀ; ମଇଦାରେ ତିଆରି ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ;
Phenikā ପତଳା ବହୁସ୍ତରଯୁକ୍ତ ଘୃତପକ୍ୱପିଷ୍ଟକବିଶେଷ; ଖଜା—
ଖାଜା ଖାଜା A kind of pastry cake made up of
ଓ. ଖଜା, ଫେଣୀ many thin layers.
[ଦ୍ର—ଘୃତବହୁଳ ମଇଦାକୁ ଦଳ ତହିଁରେ ଦୀର୍ଘୀକୃତ ବର୍ତ୍ତିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତାକୁ ବେଲଣାପେଢ଼ି ଉପରେ ରଖି ବେଲଣାକାଠି ଦ୍ୱାରା ବେଲି ଖଣ୍ଡିଏ ରୁଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ସେହି ରୁଟିକୁ ଛୁରି ଦ୍ୱାରା ସଲଗ୍ନ ଭାବରେ କାଟି ପୁଣି ବେଲିବାକୁ ହୁଏ । ସେ ରୁଟି ଉପରେ ଶଙ୍କୁକ (ଶାଳତଣ୍ଡୁଳ ତୃଣ୍ଡି, ଘୃତ ଓ ଜଳ) ଲେପନ କରି ତାକୁ ମୁନ୍ଦୁରା ଗୁଡ଼ାଇଲା ଭଳି ଗୁଡ଼ାଇ, ସେହି ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡକୁ ପୁଣି ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା କରି କାଟି ବେଲିବାକୁ ହୁଏ । ସେହି ବେଲା ହୋଇଥିବା ପତଳା ରୁଟିକୁ ଘିଅରେ ଖଣ୍ଡି ଶିରା (ଚନରସ) ରେ ବଡୁରାଇବାକୁ ହୁଏ । ଏ ପିଠା ଫୁଲୁକା ଓ ଉପରେ ବହୁ ସୂକ୍ଷ୍ମସ୍ତରଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଫେନିକା ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଲଘୁପାକ ଓ ମଣ୍ଡକ ଗୁଣଯୁକ୍ତ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ଫେନିଳ—ସଂ. ବିଣ—(ଫେନ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇଳ) - ଫେନଯୁକ୍ତ—
Phenila (ଫେନିଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) Frothy; scummy.
ବି—୧ । ଅରଷ୍ଟ୍ର ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ; ଋଠାଫଳ—1. The soap-berry; soap-nut; Sapindus Saponarius.
୨ । ବରକୋଳି—2. Jujuba Zyzyphus.
୩ । ମଦନ ଫଳ; ମହାଣ ଫଳ—
3. The fruit of Vangueria Spinosa.

ଫେଫଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଫେଣ—
Phephal Foam; froth.

ଫେବ୍ରୁଆରି—ବେଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫେବ୍ରୁଆରୀ)—
Phebruāri ଇଂରାଜି ସନର ମାସଗଣନାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ମାସ—
ଫେବ୍ରୁୟାରୀ The month of February.
ଫରବରୀ [ଦ୍ର—ଏ ମାସର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ଅଠେଇଶି ଅଟେ ।]
ଫେବ୍ରୋରି, ଫିବ୍ରୋରି, ଫିବ୍ରୋରି, ଫିବ୍ରୁଆରି } ଅନ୍ୟରୂପ
କେବଳ ଲିପ୍ ଇଅରରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ସନର ଅଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାକୁ ୪ରେ ହରଣ କଲେ ଫଳ ରହେ ନାହିଁ ସେହି ସନରେ) ଏ ମାସର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ୨୯ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଲିପ୍‌ଇଅରର ଅଙ୍କର ଶେଷ ସଂଖ୍ୟାଦ୍ୱୟ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ସେ ସନରେ ଫେବ୍ରୁଆରି ମାସର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ୨୯ ନ ହୋଇ ୨୮ ହୁଏ । ଯଥା—ସନ ୧୯୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଲିପ୍ ଇଅର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ସନର ଫେବ୍ରୁଆରି ମାସର ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ୨୮, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଦ୍ୱିଶୂନ୍ୟ-ସଂଖ୍ୟାଯୁକ୍ତ ସନ ୪୦୦ ରେ ହରଲେ ଛାଡ଼ି ଯାଏ ସେ ସନର ଫେବ୍ରୁଆରି ମାସର ୨୯ ଦିନ ହୁଏ ।]

ଫେମ୍ପର—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଭେପର୍)—
Phempara ୧ । ବାଷ୍ପ—1. Steam.
ଫେଁପର **ଭାଫ** ୨ । ଫେଣ— 2. Froth; foam.

ଫେର୍—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ପୁନର୍)—ପୁଣି; ପୁନର୍ବାର; ଆହୁରି; ପୁନରପି—
Pher Again.
ଆବାର ବି—୧ । ଭୁଣ୍ଡଳୀକୃତ ରଜ୍ଜୁର ମୋଡ଼ା—
ଫିର 1. Fold of a coiled rope.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କପଟ; ଛଳନା—
2. (figurative) Wile.

ଫେର୍ ଘାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବିଲର ଜଳାଧାରରୁ ପାଣି
Pher ghāi ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ନାଳ—Branch channel to drain out or take out water from corn fields.

ଫେର୍ ଫାର୍—ଦେ. ବି—୧ । ଫେର୍ ଫେର୍; ଉଲଟ ପାଲଟ; ଲେଉଟ
Pher phār ପାଉଟ—1. Transposition.
ଫେର ଫାର, ଫେର ଫୋର ୨ । ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—
ଫେରଫାର 2. Repeatedly coming back.
୨ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଯିବା ଆସିବା ବା ବୁଲିବା; ଗୁଲବୁଲି—
3. Roving; walking to and fro.

ଗାଈ ମରିଲା ଫେର୍ ଫାର୍
ବୋହିର ପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ମାର୍ —ଚଉ ।

୪ । ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—4. Giving and taking.
୫ । ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଇବା; ଫେରାଇବା—
5. Act of returning or changing.
୬ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—6. Change.
୭ । ଅଦଳ ବଦଳ; ବିନିମୟ; ବଦଳି—
7. Exchange; barter.
୮ । ଚେଁତ ପାଁଚ; ମାୟା; ଛଳ; କୂଟ କୌଶଳ—
8. Wile; stratagem; artifice.
୯ । ଟାଳ ଟୁଲ; ଟାଳମଟୁଲ—2. Repeated putting off on various excuses.
ବିଣ—ପୁନଃ ପୁନଃ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା—
Repeatedly coming and going.

ଫେର୍ ଫେରୁ(ରି)ଆ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ବା ରୁପାର
Pher pheru(ri)ā ତାରକସି କାମରେ ଜେଉଁକ ଖୋଲା
ସ୍ଥାନକୁ ପୂରଣ କରିବା ଲାଗି ତାରକୁ ପରସ୍ତକୁ ପରସ୍ତ
ଗୁଡ଼େଇ ସେହି ଖୋଲା ସ୍ଥାନରେ ଦିଆଯିବା ଭୁଣ୍ଡଳ—
Coils of wire put into blank spaces in a gold or silver filagree work.

ଫେର—ସଂ. ବି (ଫେ=ଶବ୍ଦ+ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଫେରଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Phera Pheranda (See)
କୋଁଚା ଦେ. ବି. (ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ; ପ୍ରେରଣ)—୧ । ସାମନାରେ
ସାଁଚୀ, କୋଁଚା ଲମ୍ବିଥିବା ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଭାଞ୍ଜିତ ଅଂଶ; ଭୁଷ—
1. The narrow folds of a loin cloth hanging down in front of the wearer.

ନିଚଡ଼ ଗାଦବନ୍ଧ ଯାଉଅଛି ଫିଟି
ଯେଉଁ ହେଉଅଛି ଅଗରେ ଫେର ଫୋଟ । ଭୂଷଣ୍ଡି ନି. ମହାସୁରତ. ବନ ।

ପାକ ୨ । ରଜ୍ଜୁର ବାଙ୍କ ବା ମୋଡ଼; ବେଷ୍ଟନ—2. A coil or
ଲଚ୍ଛା twist of a rope; a turn or bend.
୩ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—3. Coming back; returning; a turning; reversion.
୪ । ମାୟା; ଛଳ; ଫନ୍ଦୀ; କୌଶଳ; ପେଚ୍‌ପାଁଚ୍—
4. Wile; stratagem; artifice.
୫ । ଗୋଳମାଳିଆ ଅବସ୍ଥା; ବିଭ୍ରାଟ—
5. Confusion; confused state of affairs.
୬ । ଆପଦ; ବିପଦ ଅବସ୍ଥା; ସଙ୍କଟ; ଦିକ୍; ଧୋକା—
6. Crisis; danger; peril; grave difficulty.
୭ । ଭାଗ୍ୟବିପର୍ଯ୍ୟୟ—7. Reverse of fortune.
୮ । ଫାନ୍ଦ; ଜାଲ—8. Snare.
୯ । ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଯେଉଁ ଅଂଶ କଟିର ଚାରିପାଖରୁ ବଳି ଥାଏ—
9. The part of the loin-cloth in excess of the part wound round the waist.

ଭଣ ଶେଷେ ଦୃଷ୍ଟ ଛଳଛ ଭୋ ଦୃଷ୍ଟ
ଯାହା ପୀତ ଫେଣ୍ଟା ଫେରରେ । ଦିନପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଧାକରଭଣ୍ଡ. ର, ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ପରସ୍ତ; ଖଞ୍ଜା; ଅଗଣା—
1. Courtyard of a house.
୨ । ପାଣିର ନାଳ—2 Canal.
(ଖୋରଧା) ବି—ପାଣି ବୋହି ଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା
ପଥର ବା ଚେକାଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ଗଡ଼ାଣି; କାଜ—
A causeway.

ଫେର କାନି—ଦେ. ବି—ଫେରର ନିମ୍ନପ୍ରାନ୍ତ; ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ସାମନାରେ
Phera kāni ଲମ୍ବିଥିବା ଅଂଶର ପ୍ରାନ୍ତ—The front end
(କଣ୍ଠକାନି—ବିପରୀତ) of a loin cloth hanging down
ସାମନେକାଖୁଁ the waist.

ଫେର ଖୋସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧାଲୁଗାର ଫେରର ନିମ୍ନ କାନିକୁ ଲେଉ-
Phera khosibā ଟାଇ ଅଣି ନାଉ ପାଖରେ ଖୋସିବା—
ଖୁଁଟଖୋସନା To tuck up the lower front end of
କୋଁଚା ମାରା (ଫେର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the loincloth.

ଫେର ଛଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ଫେରକୁ ନ ଖୋସି
Phera chhārdibā ତଳକୁ ଓହଳାଇବା—To let the front
ଫେର ଛଡ଼ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ lower corner of the
ଫେର ଲମ୍ବା(ମ୍ବେ)ଇବା } cloth hang down.
କୋଁଚା ଛାଡ଼ା ଖୁଁଟ ଖୋଲଦେନା

ଫେରଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପରିବର୍ତ୍ତନ; ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଓଡ଼ିଆ
Pherana ଭାଷା; ଯଥା—ମନ ଫେରଣ)—ପରିବର୍ତ୍ତନ—
ଫିରା 1. Change.
ଫେରନ୍ତା ୨ । ଭ୍ରମଣ—2. Roving; walking.
୩ । ପ୍ରଚାରଣ—3. Publishing.
୪ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—4. Returning.

ଫେରଣା(ଣି)—ଦେ. ବି.—ଫେରଣ ୪ (ଦେଖ)
Pherana(ni) Pherana 4 (See)

ଫେରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଫେ=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+ରୁ ଧାତୁ=ଗର୍ଜିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Pheranda ଅଣ୍ଡ)—ଜିଲୁଆ; ଶିଆଳ—Jackal.

ଫେରଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଫେରଣ୍ଡ)—ଅଣ୍ଡିରା ଜିଲୁଆ—
Pheranda Male jackal; a he-jackal.
(ଫେରେଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେରତା—ଦେ. ବି.—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Pherata An ornament worn on the ear.

ଶ୍ରବଣେ ଭର ମୋ ଝଲକ ଭଜ
ଫେରତା ମନ୍ଦିରା ବନ୍ଧ । ପ୍ରାଚୀ ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ

ଫେରନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ; ପ୍ରେରିତ)—୧ । ପ୍ରତ୍ୟାଗତ-
Pheranta ଫେରନ୍ତା ଫିରନ୍ତା; ଫିରନ୍ତି 1. Returned
(ଫେରନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ବିଲାତ ଫେରନ୍ତା ।)

୨ । ଫେରି ଆସୁଥିବା—2. Returning.
(ଯଥା—ବିଦେଶ ଫେରନ୍ତା ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଦୈନିକ ଆଶା ।)
୩ । ଭ୍ରମଣକାରୀ—3. Travelling; roaming.

ଫେରନ୍ତା ଡାକ—ଦେ. ବି.—ଲେଖା ଯାଉଥିବା ଶବ୍ଦ ହସ୍ତଗତ ହେବା
Pherantā ḍāka ପରେ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଡାକ ଆସେ—
ଫେରନ୍ତା ଡାକ **ଫିରତୀଡାକ** Return post

ଫେର ପକା—ଦେ. ବି.—ସାମନା ପାଖେ ଶାଢ଼ୀର ଅଂଶକୁ ଭୁଷ୍ଟ କରି
Phera pakā ଲମ୍ବାଇ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଶାଢ଼ୀ ପରିଧାନ
ଫେର ପିନ୍ଧା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଣାଳୀ; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ପୁହାରଣ—
କୁଁଚା **କାଁଚା** A mode of female wearing of loin-cloth.

ଫେର ଫ(ଭ)ଟକ(କା)—ଦେ. ବି—୧ । ଭୁଲରେ ଯେଉଁ ହିସାବ ଦୁଇ
Phera pha(bha)ṭaka(kā) ଥର (ପୁନର୍ବାର) ଲେଖା ହୋଇ-
ଭୁଲଭଟକ ଥାଏ—1. Double entry in an account.
ମୂଲମଟକ ୨ । ଭୁଲ ଭଟକ; ଭ୍ରମପ୍ରମାଦ—2. Mistake.

ଫେରବ—ସଂ. ବି. (ଫେ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ରୁ ଧାତୁ=ରାବିବା+
Pheraba ବର୍ତ୍ତୁ: ଅ.)—ବଲ୍ଲଅ; ଶିବା; ଜମ୍ବୁକ—Jackal.
ବିଣ. (ଫେରୁ+ଅ)—୧ । ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ; ପ୍ରବଞ୍ଚକ—
1. Cunning; fraudulent; deceitful.
୨ । ହିଂସ୍ର; ପରର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ —
2. Malignant; malicious; injurious.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ—1. Returned.
୨ । ପ୍ରତ୍ୟର୍ପିତ—2. Given back.

ଫେରସ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ; ପ୍ରେରିତ)—
Pherasta ୧ । ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ; ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ଲେଉଟି ଆସିବା—
ଫିରସ୍ତ 1. Returning; coming back.
ଫିରତା ୨ । ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ—2. Giving back.
ବିଣ—ପ୍ରତ୍ୟର୍ପିତ—Given back.
ଫିରିସ୍ତ ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫିହରସ୍ତ)—ତାଲିକା—List.
ଫିହରିସ୍ତ

ଫେରସ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ; ପ୍ରେରିତ)—
Pherasta karibā ନେଇଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ଓଜସ୍ ଦେବା—
(ଫେରସ୍ତ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To give back or return
ଫିରିୟେ ଦେଓୟା a thing taken.
ଫିରା ଦେନା ୨ । (ଆ. ଫହରସ୍ତ) ତାଲିକା କରିବା—
ଫିରିସ୍ତ କରା **ଫିହରିସ୍ତ କରନା** 2. To make a list.

ଫେରସ୍ତ ମୁତାବକ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫାରସୀ) (ଫା. ଫିହରସ୍ତ
Pherasta mutābak ମୋତାବକ୍)—ତାଲିକା ଅନୁସାରେ—
ଫିରିସ୍ତ ମୋତାବେକ As per list; according to the
ଫିରିସ୍ତ ମୋତାବିକ list.
(ଫେରସ୍ତ । ବ ।, ଫେରସ୍ତ ବମୁଜ,ଫେରସ୍ତ ବମୁଜବ୍, ଫେରସ୍ତ ବମୋଜ, ଫେରସ୍ତ ବମ୍ବୋଜ, ଫେରସ୍ତ ବମୁଜବ୍, ଫେରସ୍ତ । ମୁ ।—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ପ୍ରେରଣ)—
Pherā ୧ । ଫେରି ଆସିବା; ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ପୁନରାବୃତ୍ତ—
ଫିରା, ଫେରା 1. Coming back.

ଫିରନା, ଫିରା ଦ୍ୱେ ଯଦି ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଲେଉଟି ଯିବା ଅର୍ଥ ଫେରା ।
ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି, ଚନ୍ଦ୍ରଗୀତା ।

୨ । ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ—2. Giving back.
୩ । ଶିବା ଆସିବା; ଇତସ୍ତତଃ ଭ୍ରମଣ—
3. Walk; going to and fro.
୪ । (ସଂ. ଫାର=ବିସ୍ତାର—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—ଚୂନ, ସୁରୁକି ଓ ବାଲି ଆଦି ମାପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଚତୁଷ୍କୋଣ ପାତ୍ର—4. A square vessel for measuring lime, sand, mortar etc.
୫ । ଦଉଡ଼ି ବା ସୂତାର ଏକ ଘେର—
5. A coil of a rope or string.
ବିଣ—ଚାରିଆଡ଼େ ଗୁଡ଼ିଆ ବା ଘେରା ହୋଇଥିବା—
Encircled by; entwined by.
ପାତ ପଟେ ମଣି ଫେରା । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି. ଚନ୍ଦ୍ରଗୀତା ।

ଫେରା(ରେ)ଇ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦତ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଆପଣା ନିକଟକୁ
Pherā(re)i āṇibā ଘେନି ଆସିବା—1. To bring back
ଫିରିଏ ଆନା a thing given.
ଫିରା ଲାନା ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଲେଉଟାଇ ଆଣିବା—2. To cause a
person to come back.

ଫେରାଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେଇଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ଓଜସ୍ ନେବା-
Pherāi nebā 1. To take back a thing given.
ଫିରିଏ ଲେଓୟା ୨ । ଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାହୁଡ଼ାଇ ନେବା—
ଫିରା ଲେନା 2. To cause a person to go back.

ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ; ପ୍ରେରଣ)—
Pherā(re)ibā (ଫେରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ଫେରାନ The causative form of 'Pheribā')
ଫିରାନା ୧ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିତ କରାଇବା; ବାହୁଡ଼ାଇବା—
1. To cause to return.
(ଯଥା—ମୁଁ ପୁଖିଠାରୁ ତାଙ୍କୁ ଫେରାଇଲି ।)
୨ । (ସଂ. ପରିବର୍ତ୍ତନ) ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା; ବଦଳାଇବା—
2. To change.
(ଯଥା—ସେ ଦୁଇଗୁଣ କଥା କହି ତାଙ୍କ ମନ ଫେରାଇ ଦେଲା ।)
୩ । (ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ) ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କରିବା; ଫେରସ୍ତ ଦେବା; ଓଜସ୍ ଦେବା—3. To give back; to return a thing.
(ଯଥା—ସେ ମୋ ଦେହର ଫେରାଇଲେ ।)
୪ । ବଦଳା ବଦଳି କରିବା; ବିନିମୟ କରିବା—
4. To barter; to exchange
(ଯଥା—ସୁତାଲୁଗା ଫେରାଇ ମତେ ପାଟଲୁଗା ଦିଅ ।)
୫ । ଇତସ୍ତତଃ ଚାଲନ କରିବା; ବୁଲାଇବା; ଇତସ୍ତତଃ ଗତି କରାଇବା—5. To cause to walk; to cause to move
(ଫେରାଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ସହିସ ସବାରୀ ଘୋଡ଼ାକୁ ଫେରାଇବାକୁ ନେଇଛି ।)

୬ । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ କରାଇବା; ଘୂରାଇବା—6. To cause to rotate or revolve; to turn round.

୭ । ଓଲଟାଇବା—7. To upset.

(ଯଥା—ନିମ୍ନ ଅଦାଲତର ହୁକୁମ ଫେରାଇବା ସହଜ ନୁହେଁ ।)

୮ । ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଗତି କରାଇବା—8. To cause to move in an opposite direction.

(ଯଥା—ମୋ କଥା ଶୁଣି ସେ ମୁହଁ ଫେରାଇଲେ)

୯ । (ଝାଡ଼ା) ଫେରିବାର ସୁବିଧା କରିବା—

9. To cause to pass (stools).

(ଯଥା—ମା ଶିଶୁକୁ ଝାଡ଼ା ଫେରାଇ ଅଛନ୍ତି)

ଫେରାଦ(ଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଫରିୟାଦ୍)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Pherāda(di) ବିରୋଧରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ବା
ଫେରାଦ } ଅନ୍ୟରୂପ ଅଦାଲତରେ ଅଭିଯୋଗ; ଗୁହାରି—
ଫେରାଦ } 1. Complaint; filing of a charge
ଫରିଆଦ **फरियाद** of an offence against a person.
ଫରିଆଦୀ ୨ । (ଫା. ଫରିୟାଦୀ), ଗୁହାରିଆ ବ୍ୟକ୍ତି; ମକଦ୍ଦମାରେ
फरियादी ବାଦୀ—2. Complainant or plaintiff.

ବିଣ—(ଫା. ଫରିୟାଦୀ)—୧ । ଗୁହାରିଆ—
1. Complaining.

୨ । ଅଭିଯୋଗକାରୀ—2. Bringing a charge of an offence against a person.

୩ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଅଭିଯୋଗ ଅଣାଯାଇ ଥାଏ—

3. (the matter) Complained of.

ଫେରାଦ(ଦି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ରାଜା, ରାଜପୁରୁଷ ବା ଜମିଦାରଙ୍କ
Pherāda(di) karibā ନିକଟରେ) ଗୁହାରି କରିବା; ନାଲିସ
(ଫେରାଦ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—To complain
ଫରିୟାଦ କରା **फरियाद करना** against a person.

ଫେରା ଫେରି—ଦେ. ବି—୧ । ବଦଳା ବଦଳି; ଅଦଳ ବଦଳ—
Pherā pheri ଫିରାଫିରି **फेराफेरी** 1. Change; barter.

୨ । ଲେଉଟା ଲେଉଟି—2. Giving back.

୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ—

3. Repeated coming back.

୪ । ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲାବୁଲି—4. Walking to and fro.

୫ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଫେରାଇବା କର୍ମ—

5. Repeated returning of a thing.

ଫେରାର୍—ବୈଦେ. ବି. (କଟରଆ) [ଫା. ଫିରାର୍]—ପଳାୟନ; ଲୁଚ
Pherār ଲୁଚ ବୁଲିବା—Fleeing away; absconding;
ଫେରାର **फिरार** running away.

ବିଣ—କଟରଆ (ଫା. ଫିରାରୀ)—୧ । ପଳାୟିତ—
ଫେରାରୀ **फिरारी** 1. Run away.

୨ । ପଳାତକ—2. Fugitive; absconding.

୩ । ଯେଉଁ ରଇତ ଆପଣା ଜମି ଛାଡ଼ି ଦେଶତ୍ୟାଗ କରିଥାଏ—

3. Absconding (tenant).

ଫେରାର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟରଆ)—ପଳାଇବା—To run away;
Pherār hebā ଫେରାରହେବା **फिरारहोना** to abscond.

ଫେରାର(ରି) ଆସାମୀ—ବୈଦେ. ବି. (କଟରଆ) (ଫା. ଫିରାରୀ
Pherār(rī) āsāmī ଆସାମୀ)—୧ । ବିଚାରକଙ୍କ ନିକଟରେ
ଫେରାରୀଆସାମୀ ଉପସ୍ଥିତ ନ ହୋଇ ପଳାଇଯାଇଥିବା ବା ଲୁଚିଥିବା
फिरारीआसामी ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. An absconding accused; an accused who tries to conceal himself from the hands of justice

ଅନ୍ୟ ବିଚାରକ ସାଥି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିଲାର ଫେରାର ଆସାମୀ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସଂଗ୍ରହ ।

୨ । ଯେଉଁ ରଇତ ଆପଣା ଜୋତକୁ ଚାଷ ନ କରି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ—2. A tenant who has abandaned his holding.

ଫେରାରି—ବୈଦେ. ବିଣ. କଟରଆ (ଫା)—ଫେରାର୍ (ଦେଖ)—
Pherārī Pherār (See)

ଫେରାରି ଜମି—ଦେ. ବି. (କଟରଆ) (ଫା. ଫରାରୀ ଜମୀନ୍)—
Pherārī jami ପଳାତକ ରଇତର ଜମି—
ଫେରାରି ଜୋତ } ଅନ୍ୟରୂପ The holding of an abs-
ଫେରାରି ବିଲ } conding tenant; an aban-
ଫେରାରୀ ଜମି **फिरारी जमीन** doned holding.

ଫେରି—ଦେ. ଅ—ଫେରି (ଦେଖ)—Pher (See)

Pheri ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫେରି ଘାଟ (ଦେଖ)—
ଫେରୀ Pheri ghāṭa (See)
फेरी (ଭ)—ଫେରିଆଳା (ଦେଖ)—Pheriwālā (See)

ଦେ. ବି—ଫିରାଇ ୧ (ଦେଖ)—Phirāi 1 (See)

ଫେରି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫେରାଇ ଆଣିବା (ଦେଖ)
Pheri āṇibā Pherāi āṇibā (See)

ତାହାର ଗର୍ଭ ଦାମୋଦର
ଫେରି ଆଣିଲେ ନିଜଘର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଫେରି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲେଉଟି ଆସିବା—To come back.
Pheri āsibā ଫିରେ ଆସା **फीरआना**

ଫେରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘର ଘର ବୁଲି ସଉଦା ବିକିବା—
Pheri karibā To hawk commodities.
ଫେରୀ କରା **फेरी करना**

ଫେରି ଘାଟ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫେରି + ଘ. ଘାଟ)—ଡଙ୍ଗାରେ ନଈପାର
Pheri ghāṭa ହେବାର ଘାଟ—Ferry.
ଫେରୀ ଘାଟ **फेरी घाट**

ଫେରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଦେଖିବା; ପଛଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବା—
Pheri chāhiṅbā To look back.
ଫିରେ ଚାଓୟା ଫେରି ଥରେ ହେଲେ ମୋତେ ନ ଚାହିଁଲରେ ।
फिरकर तकाना ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଫେରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫେରାଇ ଦେବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଫେରାଇ
Pheri debā ଦେବା—To give back a thing.
ଫିରେ ଦେଓୟା **फिरादेना** (ଫେରାଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫେରି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଦତ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଆପଣା ପାଖକୁ ଆଣିବା—
Pheri nebā To get back a thing.
ଫିରେ ନେଓୟା **फिरा लेना**

ଫେରି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହସ୍ତାନ୍ତରିତ ବସ୍ତୁକୁ ଅପଣାର ବସ୍ତୁରେ
Pheri paibā ପୁନଃ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—To get back a thing.
फिरे पाओया वापस पाना; फिरकर पाना

ଫେରି ଫେରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ପୁନଃ ପୁନଃ; ଲେଉଟି ଲେଉଟି—
Pheri pheri Again and again; back wards again and again.
फिर फिर

ଗହ୍ନ ସ୍ନାନକୁ ବୁ ଯାତା ଫେରି ଫେରି
ହେଲୁ ମୋ ମାନସକୁ ସେ ଉର୍ମିରେ ଧରି । ବୃନ୍ଦସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଶ୍ୱ ।

ଫେରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ)—୧ । ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା;
Pheribā ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିବା; ଲେଉଟିବା; ବାହୁଡ଼ିବା—
ଫିରା, ଫେରା फिरना 1. To return.
୨ । ଲେଉଟି ଆସିବା—2. To come back.
୩ । ଲେଉଟି ଯିବା—3. To go back.
୪ । ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲିବା; ଭ୍ରମିବା; ଗୁଲିବା—
4 To walk; to rove; to roam; to travel.

ସମୁଦ୍ରରେ ଅଗା ହେ ପଶି ବୁଡ଼ି ମର
ନୋହୁଲେ ବା ଦଶଦିଗରେଷ୍ଟ ଫେରି । ବୃନ୍ଦସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅଶ୍ୱ ।

୫ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବା; ବଦଳିବା—5. To change.

ସପ୍ତମ ହେବେ ତୋ ପୁତ୍ର, ସତେ ଏ କର୍ମ
ଫେରିବ ତୋର ଗୋ । ବୃନ୍ଦସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅଶ୍ୱ ।

୬ । ବିଫଳ ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବା—
6. To return from a place unsuccessful.
୭ । ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଗତି କରିବା—
7. To move in an opposite direction.
୮ । (ଝାଡ଼ା) ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା—
8. To emit; to pass (stools).
୯ । (ହୁକୁମ, ସୁନାମ) ଗୁରିଆଡ଼େ ପ୍ରଚାରିତ ହେବା—
9. (order; good name) To be published widely.

ଫେରି ବୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଘାଟ ଡଙ୍ଗା—
Pheri bot ଫେରୀ ବୋଟ फेरी बोट Ferry boat.

ଫେରି ବା(ବା)ଲା—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ)—ଯେ ଘର ଘର ବୁଲି ସଉଦା
Pheri wā(bā)lā ବିକେ—A hawker; a pedlar.
ଫେରୀଓଲା फेरीवाला

ଫେରୁ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଫେରଣ୍ଡ (ଦେଶ)
Pheru Pherandā (See)

ଫେରେ—ଗ୍ରା. ଅ—ଫେରି; ପୁଣି—
Phere Again; moreover; besides; also.

ଫେରୋଜ—ସ. ବି—ପିରୋଜ ମଣି; ଭୁରଣ୍ଡ ମଣି—
Pheroja Beryll (gem).

ଫେରୋରି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଫେବ୍ରୁଅରୀ—ଇଂରାଜ ଦ୍ୱିତୀୟ ମାସ—
Pherori फरोरी फरवरी February.

ଫେଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Phel (root) 1. To abandon; to give up.
୨ । ନିକ୍ଷେପ କରିବା—2. To throw out.
୩ । ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା—3. To emit; to give forth; to ejaculate.
୪ । ଗମନ କରିବା—4 To go forth.

ଫେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ନ ହେବା—
Phel 1. Failing to secure pass marks in an examination.
ଫେଲ
ଫେଲ ୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଦେବାଳିଆ ହେବା—
2. Becoming insolvent.
୩ । କ୍ଷତି ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ ହେବା—
3. Closing of a business.
୪ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—4. Being unsuccessful.

ବିଶ—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଅନୁତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—1. Unable to secure pass marks in an examination.
୨ । ଦେବାଳିଆ ହୋଇଥିବା—2. Insolvent; failed in a business.
୩ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ—3. Unsuccessful in an endeavour.
୪ । ବ୍ୟବସାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—4. Losing in a business.

ଫେଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀକୁ କମ୍ ନମ୍ବର ଦେଇ
Phel karibā ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—1. Not to award
ଫେଲ କରା; ଫେଲ କରାନ pass marks to an examinee.
फेल करना ୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରାଇବା—2. To
(ଫେଲ୍ କରାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) cause a person to fail in a business.

ଫେଲ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବସାୟ ବନ୍ଦ
Phel māribā କରିବା—1. To close a business
ଫେଲ ମାରା फेल मारना owing to loss.
୨ । ଦେବାଳିଆ ହେବା—
2. To become insolvent.
୩ । ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେବାଳିଆ ବୋଲି ଉଦ୍ଘୋଷିତ ହେବା—
3. To be adjudged insolvent by a court.

ଫେଲ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ ନ କରିବା—
Phel hebā 1. To get plucked at an examination.
ଫେଲ ହଓୟା ୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
फेल होना 2. To lose in a business.
୩ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଦେବାଳିଆ ହେବା—
3. To become insolvent.

ଫେଲ (ଲ)—ସ. ବି. (ଫେଲ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ—
Phela(la) 1. Abandoned thing; leavings.
ଫେଲକ, ଫେଲ୍ ଫେଲ, ଫେଲକା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଭୁକ୍ତାବଶେଷ; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ଅଇଣ୍ଡା—2. Leavings of a meal; orts

ଫେଲର—ଦେ. ବି. (ସ. ଫେଲ)—୧ । ବିସ୍ତୃତି; ବିସ୍ତାର—
Phelara 1. Expansion; extension; spreading.
୨ । ଓସାର—2. Breadth; width.

ବିଶ.—ବିସ୍ତୃତ—Expansive.

ଫେଲସ—ବେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଫାର=ବିସ୍ତାର)—୧ । ବିସ୍ତୃତ
Phelasa (ଅଳଙ୍କାରାଦି)—1. Extensive; wide
(ଫେଲେସ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ornaments).
୨ । ଅଧିକତର ବିସ୍ତୃତ—2. Wider.
୩ । ଓଡ଼ିଆ; ଓସାରିଆ—3. Broad.
୪ । ବିସ୍ତୃତଗର୍ଭ—4. Having a wide belly.
୫ । ଢିଲା; ଶିଥିଳ; ଢିଲ୍ଲ—5. Slack; loose.
(ଯଥା—ଏ ମୁଦିଟ ଆଉ ଟିକିଏ ଫେଲସ ହେଲେ ମୋ ଆଙ୍ଗୁଠି ଲୁ ହୁଅନ୍ତା ।)

ଫେଲୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫେଲୋ)—
Phelo ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସଂଲଗ୍ନ ବିଦ୍ୟାରସଭାର ସଦସ୍ୟ—
ଫେଲୋ Fellow of an university.
ଫେଲୋ (ଫେଲୋ ଶବ୍ଦ—ଫେଲୋଙ୍କ ଶବ୍ଦ)

ଫେଷା—ବେ. ବି. (ସଂ. ପିଷ୍ ଧାତୁ)—ପେଷା ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Pheshā Peshā 2 & 3 (See)
ବିଣ—ପେଷା ୨ (ଦେଖ)—Peshā 2 (See)

ଫେଷା(ଷେ)ଇବା—ବେ. କ୍ରି—ପେଷାଇବା (ଦେଖ)
Pheshā(she)ibā Peshāibā (See)

ଫେଷିବା—ବେ. କ୍ରି—ପେଷିବା ୧, ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Pheshibā Peshibā 1, 2 & 3 (See)
ବେଶ୍ । ତକ ପଦେଇ ମଣିଅ ଫେଷ୍—ଭଗ ।

ଫେସ୍ କ୍ରିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୁହଁକୁ ମନୋହର କରି ରଞ୍ଜିତ
Phes krim କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଲେପ—
ଫେସ୍‌କ୍ରୀମ ଫେସ୍ କ୍ରୀମ Face cream.

ଫେସ୍ ପାଉଡ଼ର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୁହଁକୁ ମନୋହର କରି ରଞ୍ଜିତ
Phes pāudar କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ—
ଫେସ୍ ପାଉଡାର ଫେସ୍ ପାଉଡର Face powder.

ଫେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫାଶନ୍)—
Phesan ୧ । ସଭ୍ୟ ସମାଜାନୁମୋଦିତ ପରିଚ୍ଛଦ—
ଫେସନ 1. Approved fashion.
ଫଶନ ୨ । ସୌଖୀନ୍ ବେଶଭୂଷା—
2. Fashionable dress.
ବିଣ—ଫେସନ୍ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ—Approved by fashion; fashionable.
ସେ ନ ମାନେ ଛଇ, ଫେସନ ବେଢ଼େଇ । ରାଧାନାଥ. ପରିବାର ।

ଫୈରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋଡ଼ର ବଳା—
Phairi Anklet.

ଫୈଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫେଲ୍=କାମ, କାର୍ଯ୍ୟ)—
Phail (etc) ଫଏଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
ଫଏଲ ଫୈଲ Fael etc (See)

ଫୈସଲ୍(ଲା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—
Phaisal(lā) (etc) ଫଇସଲ(ଲା) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phaisala(lā) etc (See)

ଫୋକ୍‌ହା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବିଣ—ଅକର୍ମଣ୍ୟ—
Phok-hā Useless.

ଫୋକଟ୍—ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ଫୋଟ ବା ସଂ. ବଲ୍ଲଳ ହି. ଶ.)—
Phokat ୧ । ମୋଫତ୍; ମାଗଣା; ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ମିଳିବା
ବିନି ପୟସାର (ବସ୍ତୁ)—1. Got gratis; gratuitous.
ଫୋକଟ ୨ । ପାରିଶ୍ରମିକ ବିନା କୃତ (କର୍ମ)—2. Done gratis.
ବେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ—Gratis.

ଫୋକଟ୍ ପଡ଼ିବା—ବେ. କ୍ରି—ମାଗଣାରେ ମିଳିବା ବା କରାଯିବା—
Phokat pardibā To be done or got gratis.

ଫୋକସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଲେନ୍ସ୍ କାଚ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାତିତ
Phokas ଆଲୋକ ରେଖାମାନଙ୍କ ଏକତ୍ର ହେବା ବିନ୍ଦୁ—1. Focus.
ଫୋକାସ ୨ । ଫଟୋ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଉଠିବା ଛବିର ଶ୍ଲେଟ୍‌ଠାରେ ଲେନ୍ସ୍
ଫୋକସ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପକାଇ ସ୍ଥିର କରିବା
କ୍ରିୟା—1. Focussing of the lens of a camera in photography.

ଫୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫୋର୍ଟ)—ଦୁର୍ଗ—Fort.
Phot ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍—Photo.
ଫୋର୍ଟ ଫୋର୍ଟ

ଫୋଟୋ—ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ.ଫୋଟୋ)—ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍; ଆଲୋକ ଚିତ୍ର—
Photo ଫଟୋ ଫୋଟୋ Photo.

ଫୋଟକା—ବେ. ବି. (ସଂ. ଫୋଟକ)—
Photakā ୧ । ବିସ୍ଫୋଟକ; ଅଗ୍ନିଦାହ ଜନିତ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରଣ—
ଫୋସ୍କା ଫୋଁକା, ଫଫୋଳା 1. Blister.

ଫୋଟିବା ହେଲେ ଦିଶିବା କର୍ପୂର ଦେହ ମିଶ୍ରିତ ବାଲି ।
ବିଶ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନାକରଙ୍କଠୁ ଫ ଗୀତ ।

ଭୁଡ଼ଭୁଡ଼ୀ ୨ । ଜଳ ବୁଦ୍‌ବୁଦ—2. Water bubble.
ବୁଲବୁଲା, ବୁଲ୍ଲା ଜଳବୁଲାର ସଗ ପାଣିରେ ଫୋଟିବା । ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।
ପଟକା ୩ । (ସଂ. ସ୍ଫୁଟ ଧାତୁ) ଫୁଟୁକା; ତାଳପତ୍ର ପୁଡ଼ାରେ ଆବଦ୍ଧ
ଫଟାକା, ପଟାକା ବାରୁଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦକାରୀ ବାଣ—3. Crackers.
୪ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ—
ଜରଫୋଁକା 4. Name of a small plant.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ସର୍ବତ୍ର ସୁଲଭ । ଏହାର ବୀଜକୁ ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ବାହାର କଲେ ଫୁଟି ଯାଏ । ଏହାର ସମୂଳ ପତ୍ରର ପ୍ରଲେପ କଦର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରଣ ନାଶକ; ଏହା ପରୀକ୍ଷିତ । (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) ।]

ଫୋଡ଼—ବେ. ବି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—ବିନ୍ଧ; ଛିଦ୍ର; ରନ୍ଧ୍ର—
Phorda ଫୋର୍ଡ଼, ଫୋଡ଼ Hole; bore; aperture.
ଛିଦ; ସୁରାଖ [ଦ୍ର—ଖୋଲି ଛିଦ୍ର ବସ୍ତୁର ଦୁଇ ପାଖକୁ ବିଦ୍ଧ କରି ଥାଏ ତାକୁ ଫୋଡ଼ି ବୋଲି ଯାଏ ।]

ଫୋଡ଼ଣୀ—ବେ. ବି.—(ସଂ ଛେଦନୀ)—ଫୋଡ଼ିବା ଯନ୍ତ୍ର; ବେଧନୀ—
Phordani A drilling or boring instrument; an
ତୁରପୁନ; ବିଧନୀ ସୁତାରୀ, ସୁଆ awl.

ଫୋଡ଼ ଫାଡ଼—ବେ. ବି.—ଅସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ିବା ଓ ଫାଡ଼ିବା—
Phorda phārda Drilling and cutting with
ବେଧା ଫୋଡ଼ା ଚୀର ଫାଡ instruments.

ଫୋଡ଼ା—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ସ୍ଫୋଟକ; ପୀଡ଼ିକା; ଭୁଲ. ବ. Phordā ଫୋଡ଼ା)—ବ୍ରଣ; ବଥ—1. Boil.
ଫୋଡ଼ା ଫୋଡା ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଫୋଟକ) ଛିଦ୍ର, କରିବା—
ବିଂଧା ଛେଦନା 2. Boring; drilling; making holes.
ବେଂଧା ଛେଦାହୁଆ (ଯଥା—କାନଫୋଡ଼ା ।)
ବିଣ.—ବିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା—Bored; drilled through.

ଫୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଫୋଟନ; ପ୍ରା. ଫୋଡ଼ନ)—
Phordā(rde)ibā (ଫୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ବେଂଧାନ The causative form of Phordibā)
ଛେଦ୍‌ବାନା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
To cause to be drilled or bored.

ଫୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଆପଣା ଅଙ୍ଗ
Phordā(rde)i hebā (ଯଥା—କାନ)କୁ ବିଦ୍ଧ କରାଇବା—
ବେଂଧାନ To cause one's body to be bored by
ଛେଦାନା another.

ଫୋଡ଼ା ଫୋଡ଼—ଦେ. କ୍ରି—ଅନେକ ଫୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା—
Phordā phordi Piercing or drilling of many
ବିଂଧା ବିଂଧି ଛେଦା ଛେଦି things

ଫୋଡ଼—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Phordi ୧ । ଫୋଡ଼ି ଯୁକ୍ତ—1. Having bores.
(ଫୋଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଫୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା—2. Bored.
(ଫୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବେଂଧା ଛେଦା (ଯଥା—ନାକ ଫୋଡ଼ି ବଳଦ)

ଫୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ସ୍ଫୋଟନ; ପ୍ରା. ଫୋଡ଼ନ)—
Phordibā ୧ । ଛିଦ୍ର କରିବା—1. To bore; to drill; to
ଫୋଁଡ଼ା ଫୋଡନା; ଦ୍‌ନା prick; to perforate.
(ଫୋଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଭେଦ କରିବା; ଫୁଟାଇବା—
2. To pierce through.

ବିଦ୍ଧ ଶର ଦେଲେ ତାଙ୍କର ଗଣ୍ଡି ଫୋଡ଼ି । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ହସ୍ତ ମହାଭାରତ ବନ ।

[ଦ୍ର—ଫୁଟିଆ ବସ୍ତୁ ଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ିବା କର୍ମ କରାଯାଏ ।]
୩ । ଅନ୍ୟଜଣ ଶରୀରରେ ଜଣକର କାନ ପାଖେ ଅନ୍ୟର ବିପକ୍ଷରେ ଚୁଗୁଲି
କହିବା—3. To whisper against a person in-
to anothers' ear.

ଫୋଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଫୋଡ଼ିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—୧ । ବିଦ୍ଧ ହେବା—
Phordi hebā 1. To be pierced or bored through
(ଫୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛିଦ୍ରବେଧନ ପରି ଯନ୍ତ୍ରଣା
ଫୁଟେ ଯାଉଥା ଅନୁଭବ ହେବା—2. To feel a pricking
ଛେଦ ହୋନା sensation.

ଫୋତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଅଣ୍ଡକୋଷ—
Photā ପୋତା କୋତା Testicle.

ଫୋପଡ଼—ଦେ. ବି(ସଂ. ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ)—୧ । ଲମ୍ବ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ, ଯାହା ଅସ୍ତ୍ର ସ୍ୱରୂପ
Phoparda ନିକ୍ଷେପ କରି ଉଚ୍ଚ ବୃକ୍ଷ ପ୍ରଭୃତିରୁ ଫଳ ଝଡ଼ାଇବାକୁ
ଫାବଡ଼ା ହୁଏ—1. A stick or long piece of wood
ମାରହା thrown as a weapon of offence or to
bring down fruits from high trees.

ଫୋପଡ଼ ବଳାର ପାଖରେ ଅର ଲଭସିବ ବେଳ ଝର ।
ଦ୍ରକାଅ ସମରରଙ୍ଗ ।

ଅଗ୍ନି ଜଳରେ ଅଗ୍ନି ନାହିଁ ଫୋପଡ଼ ବାହୁଁବ ମାରୁ ?
ମୋ ଅଣ୍ଡାରେ ତ ପରସା ନାହିଁ ଅଣ୍ଡି ବାହୁଁଗାଇ ଠାରୁ ? ତତ ।

ଫାବଡ଼ା ୨ । (ପ୍ରକ୍ଷେପଣ) ଫିଙ୍ଗିବା; ନିକ୍ଷେପଣ—
ଫେଂକମା 2. Act of throwing.
୩ । ଭାବଲ ଖେଳ—3. A kind of game played.
by throwing or striking wooden pins
with sticks

ବିଣ—ଫୋପଡ଼ା (ଦେଶ)—Phoparda (See)

ଫୋପଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ)—୧ । ନିକ୍ଷିପ୍ତ—
Phoparda 1. Thrown.
ଫେଲା; ଫେଲନ ୨ । ଅନାଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ (କଥା)—
ଫେଂକ 2. Disrespectful (words).
୩ । କଡ଼ା ବା ନିଷ୍ଠୁର (ବାକ୍ୟ)—
3. Hard or cruel (words).

ଦେ. ବି—ଫୋପଡ଼ (ଦେଶ)—Phoparda (See)

ଫୋପଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—(ଫୋପାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Phoparda(rde)ibā The causative form of
ଫେଲାନ Phopārdibā).
ଫେଂକବାନା ୧ । ନିକ୍ଷିପ୍ତ କରାଇବା—1. To cause to be
thrown.
୨ । ତଳେ ପକାଇବା—2. To throw down; to bring
down to the ground.
୩ । ଫୋପାଡ଼ିବା; ଫିଙ୍ଗିବା; ନିକ୍ଷେପ କରିବା—3. To throw.

ଫୋପଡ଼ା ଫିଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ, ସହଚର)—ବହୁ ବସ୍ତୁ ଫିଙ୍ଗିବା
Phoparda phingā କର୍ମ—Throwing away of many
things.

ଦେ. ବିଣ—ଅନାଦର ପୂର୍ଣ୍ଣ (ବାକ୍ୟ)—Disrespectful
(words).

(ଯଥା—ତା ଫୋପଡ଼ା ଫିଙ୍ଗା କଥା ମୋ ଦେହରେ ଯିବ
ନାହିଁ ।)

ଫୋପଡ଼ା ଫୋପଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଫିଙ୍ଗାଫିଙ୍ଗି; ଇତସ୍ତତଃ ଫିଙ୍ଗିବା—
Phoparda phopardi 1. Scattering about.
ଫପଡ଼ା ଫପଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ପରସ୍ପରକୁ (ଢେଲାଆଦି) ଫିଙ୍ଗିବା—
ଫବଡ଼ା ଫବଡ଼ } 2. Throwing (of stones)
ଫାବଡ଼ା ଫାବଡ଼ି ଫେଂକା ଫେଂକି at each other
ବିଣ—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ନିକ୍ଷିପ୍ତ—1. Scattered about.
୨ । ପରସ୍ପରକୁ (ଢେଲାଆଦି) ଫିଙ୍ଗୁଥିବା—
2. Throwing (stones) at each other.

ଫୋପରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପୋଲ; ପୁଲକ = ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ଧାନ; ଅଗାଡ଼)—
Phoparā ୧ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ—1. Decayed.
(ଫୋପରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଖତରା; ପୋରହା—
ଫୋପର, ଫୋପରା, ଫୋରା 2. Worn out; moth-eaten.
ଖୁଖଳା; ପୋଲା; ଫୋକର; ଫୋକ ୩ । ବହୁ ଛିଦ୍ର ଯୁକ୍ତ—
3. Having holes; spongy.

୪ । ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ; ଫମ୍ପା; ଫୋଲ—4. Hollow; empty.
୫ । ଅସାର—5. Unsubstantial.

ଫୋପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପ୍ର+କ୍ଷିପ୍ ଧାତୁ)—
Phopārdibā ୧ । ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗିବା; ନିକ୍ଷେପ କରିବା—
ଫେଲା, ଫାବଡ଼ା 1. To throw away.
ফেঁকনা ୨ । ତଳକୁ ପକାଇବା—2. To fell; to throw down.

ଫୋପାଡ଼ି କରି କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନାଦର ବା ଅସମ୍ମାନ
Phopārdi kari kathā kahibā ପୂର୍ବକ କଥା କହିବା—
(ଫୋପଡ଼ା କଥା କହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To talk or speak with disrespect or disregard.
୨ । ନିଷ୍ଠୁର କଥା କହିବା—
2. To speak cruel words.
୩ । କଡ଼ା କଥା କହିବା—2. To speak harshly.

ଫୋ ଫା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନାଦରପୂର୍ଣ୍ଣ (କଥା)—
Pho phā 1. Disrespectful (words).
୨ । ଅବାଧ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ (କଥା)—2. Insubordinate (words).
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅନାଦର ସହକାରେ—
1. Disrespectfully.
୨ । ଅବାଧ୍ୟତା ସହକାରେ—2. Insubordinately.

ଫୋମେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫୋମେଣ୍ଟ; ଫୋମେଣ୍ଟେସନ୍)—
Phomenṭ ଗରମ ଜଳରେ ସେକ—Fomentation.
ফোমেন্ট ফোমেন্ট

ଫୋରମାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାରଖାନାରେ କାରିଗରମାନଙ୍କ
Phormān କାମର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା କର୍ମଚାରୀ—
[ଫୋରମ୍ୟା(ମେ)ନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] Foreman in a workshop.
ফোরম্যান ফোরমেন

ଫୋରା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ.—(ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଫୋରା)
Phorā ଫମ୍ପା; ଫୋଲ—Hollow.

ଫୋର୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ନାମ)—୧ । ଅନ୍ଧମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେ
Phorḍ ବାଇବଲ ଲେଖି ଥିଲେ—1. Name of a Bible-
(ଫୋଡ଼୍—ଅନ୍ୟରୂପ) writer who wrote Bible for blind people; ford.
[ବ୍ରେ—ଏ ନିଜେ ୨୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଯିବାରୁ Braith system (ଅନ୍ଧଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଖିଲ)ରେ ୫୧ ଭାଗରେ ବାଇବଲ ଲେଖି ଥିଲେ । ଏ ଇଂରାଜୀ, ହିବ୍ରୁ ଓ ଆରବୀ ଏହି ତିନି ଭାଷାରେ ବାଇବଲ ଲେଖି ଥିଲେ ।]
୨ । ଆମେରିକାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଟର ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Henry Ford of America; the famous rich man and maker of Ford cars.

ଫୋର୍ଥ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—ଚତୁର୍ଥ—
Phorth ফোর্থ ফোরথ Fourth.

ଫୋର୍ଥ୍ ଇୟର୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କଲେଜର ଚତୁର୍ଥବାର୍ଷିକ
Phorth iyar klās ଶ୍ରେଣୀ—The fourth year class
ফোর্থ ইয়ার ক্লাস ফোরথইয়ার ক্লাস of a college.

ଫୋଲିଓ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଏକଫର୍ଦ୍ଦ କାଗଜର ଅଧ—
Pholio 1. Folio; half of a sheet of paper.
ফোলিও ୨ । ଫୋଲିଓ ପେପର୍ (ଦେଖ)—
ফোলিয়ো 2. Pholio pepar (See)

ଫୋଲିଓ ପେପର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ଲେଖାଯିବା
Pholio pepar ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିକ୍ରି କରାଯାଉଥିବା
(ଫୋଲିଓ କାଗଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୋଟା ଓ ସ୍ଥାୟୀ କାଗଜ—
ফোলিও কাগজ ফোলিয়ো কাগজ Folio paper.

ଫୋସ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ସାପର ଫଁ ଫଁ ଶବ୍ଦ—1. Hissing sound.
Phos ୨ । ସାପ ଗ୍ରେଟ ମାରିବା ବେଳର ଗର୍ଜନ—
ফোঁস 2. Hissing sound of a serpent while biting.
সিসকার; ফিফকার

ଫୌଜ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଫଉଜ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Phauja (etc) Phauja etc (See)

ଫୌତ୍(ତୁ)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଫୌତ୍=ମୃତ୍)—ମୃତ୍ୟୁ—
Phaut(tu) Death.
ফৌত ফৌত ବିଣ—ମୃତ—Dead.

ଫୌରନ୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଆ)—ତୁରନ୍ତ; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—
Phauran ফৌরন ফৌরন Immediately; at once.

ଫ୍ରକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଘାଘରା—
Phrak 1. Frock for female wear.
(ଫ୍ରାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପିଲାଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବ ଓ ଢିଲା କୁରୁତା—
ফ্রক্, ফরাক ফরাক; ফ্রাক 2. Frock for children.

ଫ୍ରାଇ—ଦେ. ବି—ଫିରାଇ (ଦେଖ)
Phrāi Phirāi (See)

ଫ୍ରାଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଦଶପେନ୍ସ ବା ଆଠଅଣା ମୂଲ୍ୟର ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ
Phrānk ବେଲଜିୟମ ଦେଶୀ ପ୍ରଚଳିତ ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା—
ফ্রাঙ্ক ফ্রাঙ্ক France silver coin.

ଫ୍ରାନ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଇଉରୋପର ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରଶାସିତ ଦେଶ-
Phrāns ফ্রান্স ফ্রান্স ବିଶେଷ; ଫରାସୀ ଦେଶ—France.

ଫ୍ରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—୧ । ମୁକ୍ତ; ଛାଡ଼ ପାଇଥିବା—
Phri 1. Free.
ফ্রি ୨ । ମାଗଣା—2. Gratuitous.
ফ্রী ୩ । ଯେଉଁ ବାଳକକୁ ସ୍କୁଲରେ ଦରମା ଛାଡ଼ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—3. (a student) Who is allowed to study without paying tuition fees.
୪ । ଯେଉଁ ସ୍କୁଲ ବା ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବା ରୋଗୀଙ୍କ ବିନା ଖରଚ୍‌ରେ ସେବା କରାଯାଏ—4. Free (school or dispensary)

ଫ୍ରି ଚର୍ଚ୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଧର୍ମଯନ୍ତ୍ରୀ ଶାଖା-
Phri charchch ବିଶେଷ—A sect of Christians hol-
ଫ୍ରି ଚାର୍ଚ୍ଚ ding free opinions about worship
ফ্রি চার্চ in churches.

ଫ୍ରି ଟ୍ରେଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସ୍ୱାଧୀନଭାବରେ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା;
Phri tred ଭିନ୍ନ ଶୁଳ୍କରେ କରାଯିବା ବାଣିଜ୍ୟ—Free trade;
ଫ୍ରି ଟ୍ରେଡ଼ free interchange of commodities with-
ফ্রি ট্রেড out protective duties.

ଫ୍ରିଡମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସ୍ୱାଧୀନତା—
Phridam ଫ୍ରିଡମ **ফ্রিডম** Freedom.

ଫ୍ରି ପାଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମାସୁଲ ନ ଦେଇ ରେଲଗାଡ଼ି ଥରେ
Phri pass ଚଢ଼ି ବୁଲିବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଛାଡ଼ ଚିଠି—
ଫ୍ରି ପାଶ **ফ্রি পাশ** Free pass.

ଫ୍ରି ପ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଖବର କାଗଜମାନଙ୍କୁ ସମଗ୍ର
Phri pres ପୃଥିବୀର ସମ୍ବାଦ ତାରଯୋଗେ ଯୋଗାଇବା କୋମ୍ପାନୀ—
ଫ୍ରି ପ୍ରେସ **ফ্রি প্রেস** Free Press.

[ଦ୍ର—ଏହି କୋମ୍ପାନୀ କଲିକତାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ଏ ସମୁଦାୟ ପୃଥିବୀର ସମ୍ବାଦ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖେ ଓ ମାସିକ ୫୦୦୲ ପାଇଲେ ଏ କୋମ୍ପାନୀ ଦୈନିକ ଖବର କାଗଜକୁ ପ୍ରତିଦିନର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖବର ତାରଯୋଗେ ଜଣାଇ ଦିଏ ।]

ଫ୍ରି ମାସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫ୍ରି ମାସନରୀ ନାମକ ପରସ୍ପର-
Phri mãsan ସହାୟକ ସଭ୍ୟଯୁକ୍ତ ଗୁପ୍ତ ସଂଘର ସଭ୍ୟ—
ଫ୍ରି ମେସନ **ফ্রি মেসন** (ଫ୍ରି ମେସନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Freemason.

ଫ୍ରି ମାସନରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫ୍ରି ମାସନ୍ରୀ)—ଧର୍ମବିଶେଷରେ
Phri mãsanari ପରସ୍ପର ସହାୟକ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ
ଫ୍ରି ମେସନରୀ ପୃଥିବୀବ୍ୟାପୀ ଶାଖାଯୁକ୍ତ ସଂଘବିଶେଷ—
ফ্রি মেসনরী Freemasonry.

[ଦ୍ର—ଏ ସଂଘର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୃଥିବୀରେ ଧର୍ମବିଶେଷରେ ଭ୍ରାତୃଭାବ, ସ୍ୱାଧ୍ୟ, ଦାନ, ବିପନ୍ନପ୍ରତିକାରର ପ୍ରଚାର । ଏମାନଙ୍କ ସଂଘର ନିୟମମାନ ବାହାରର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଗୁପ୍ତ ରଖାଯାଏ । ଏହା ଖ୍ରୀ. ୧୭୧୭ ସାଲରେ ସ୍ଥାପିତ । ଏଥିର ସଭ୍ୟମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ ବା ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି ।]

ଫ୍ରି ସିପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫ୍ରୀ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ୍ ସିପ୍)—
Phri sip ଛାତ୍ରର ବିନା ବେତନରେ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ିବାର ଅବସ୍ଥା—
ଫ୍ରି ସିପ **ফ্রি সিপ** Freestudentship.

ଫ୍ରି ସ୍କୁଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) —ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ
Phri skul ବିନା ଦରମାରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ—Free
ଫ୍ରି ସ୍କୁଲ **ফ্রি স্কুল** school.

ଫ୍ରି ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସ୍କୁଲରେ ବିନା ବେତନରେ ପଢ଼ୁ-
Phri student ଥିବା ଛାତ୍ର—Free student.
ଫ୍ରି ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ **ফ্রি স্টুডেন্ট**

ଫ୍ରି ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ୍ ସିପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫ୍ରି ସିପ୍ (ଦେଖ)
Phri student sip Phri sip (See)

ଫ୍ରିହାଣ୍ଡ୍ ଡ୍ରଇଙ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯନ୍ତ୍ରର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ
Phrihãnd draing କେବଳ ଖାଲି ହାତରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ର
ଫ୍ରି ହାଣ୍ଡ ଡ୍ରଇଙ୍ଗ ଅଙ୍କନ କରାଯାଏ—Free hand drawing.
ফ্রি হ্যাণ্ড ড্রই

ଫ୍ରେଞ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶୀୟ; ଫରାସୀ—
Phrench ଫ୍ରେଞ୍ଚ **ফ্রেঞ্চ** French.

ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ପଲିଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଘଷାମଜା ହୋଇ ଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ
Phrench palis ଚକଚକିଆ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତହିଁ ଉପରେ
(ଫ୍ରେଞ୍ଚ ପାଲିଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଳାଯିବା ଲାଖାଦ ଦ୍ରବ; ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—
ଫ୍ରେଞ୍ଚ ପାଲିସ **ফ্রেঞ্চ পালিস** French polish; copal varnish.

ଫ୍ରେମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଛବିର ଚାରି ପାଖରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
Phrem ଚଉକାଠ; ଫ୍ରେମ—The frame of a picture.
ଫ୍ରେମ **ফ্রেম**

ଫ୍ଲରିଡ଼ା ୱାଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) —ଗାଧୁଆ ପାଣିରେ ମିଶାଇବା
Phlarirda wãtar ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ସୁବାସିତ
ଫ୍ଲରିଡା ଓୟାଟର ଜଳ—Florida water.
ফ্লরিডা ওয়াটর

ଫ୍ଲାଇ ସଟଲ୍ ତନ୍ତ—ବୈ. ବି. (ଫ୍ଲାଇ ସଟ୍ଲ୍ + ଓଡ଼ିଆ. ତନ୍ତ)—
Phlãi satal tanta ଏକ ପ୍ରକାର ତନ୍ତ—Fly shuttle
ଫ୍ଲାଇ ସଟଲ ତାଁତ **ফ্লাই সটল তাঁত** loom.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେଶୀ ତନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ଶୀଘ୍ର ଲୁଗା ବୁଣାଯାଇ ପାରେ ।]

ଫ୍ଲାନେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଫ୍ଲାନେଲ୍)—ପଶମ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତ୍ର—
Phlãnel ଫ୍ଲାନେଲ **ফ্লানেল** Flannel.

ଫ୍ଲୁଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) —ବଂଶୀ; ମୁରଲୀ—
Phlut ଫ୍ଲୁଟ **ফ্লুট** Flute

ବ

ବ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ତ୍ରୟୋବିଂଶ ବର୍ଣ୍ଣ—The 23rd consonant corresponding to 'B'.
Ba
ବ ୩

[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଓଷ୍ଠ । ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'—ଏହା ପ ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ । ସଂସ୍କୃତରେ ଏ ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ' ଓ ଲ ଅକ୍ଷରର ପରବର୍ତ୍ତୀ (ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ଉନତ୍ରିଂଶ ବର୍ଣ୍ଣ) ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ୱ'—ଏହି ଦୁଇ ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଦୁଇ ଓଠକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ଶବ୍ଦ ଦେବାକୁ ହୁଏ ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ୱ' ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଉପର ପାଟିର ଦାନ୍ତ ଓ ତଳ ଓଠକୁ ଛୁଆଁଇ ଶବ୍ଦ ଦେବାକୁ ହୁଏ । ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ୱ' ଦନ୍ତ୍ୟୋଷ୍ଠ୍ୟ ଅଟେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ୱ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ବ' ଫଳାରେ ଅଛି । ଯଥା—କଣ୍ଠ, ପଦ୍ମ, ଅନ୍ୟତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ।

କିନ୍ତୁ 'ମ' ତଳେ 'ବ' ଫଳା ଦେଲେ ତାହା ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଧାରଣ କରେ । ଇଂରାଜୀରେ ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ 'B' ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ୱ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ 'W'; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାରରେ ବର୍ଗ୍ୟ ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ବ' ଅକ୍ଷର ହ୍ରସ୍ୱ ଥିବା ସଂସ୍କୃତଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା ହେଉ ନଥିବାରୁ କେଉଁ 'ବ' ବର୍ଗ୍ୟ ଓ କେଉଁ 'ବ' ଅବର୍ଗ୍ୟ ତାହା ସ୍ଥିର କରାଯିବା ଦୁର୍ଘଟ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଦୁଇଟି 'ବ' ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ତତ୍ସମ (ସଂସ୍କୃତ) ଓ ତଦ୍ଭବ (ଦେଶୀୟ) ଶବ୍ଦମାନ ଏହି 'ବ' ଅକ୍ଷର ତଳେ ଦିଆଗଲା । ଏହି ଭାଷାକୋଷରେ ଏହି ଦୁଇ 'ବ' ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଚିହ୍ନାଇବା ପାଇଁ ବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'କୁ 'ବ' ଓ ବର୍ଣ୍ଣକ୍ରମରେ ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ବ'କୁ 'ୱ'ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଅଛି । ଅବର୍ଗ୍ୟ 'ୱ' ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ହିନ୍ଦୀ ଓ ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷାରେ ଏହି ଦୁଇ 'ବ' ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରେଖାଯାଏ ।]

ସଂ. ବି. (ବା ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ବରୁଣ—1. The ocean-God
୨ । ସିନ୍ଧୁ; ସମୁଦ୍ର—2. Ocean; the sea
୩ । ଜଳର ମୃତ୍ପାତ୍ର; ମାଠିଆ—3. Earthen jar.
୪ । (+କରଣ. ଅ) ଅଧ୍ୟବସାୟ—4. Perseverance.
୫ । (ବନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳ—
5. Water
୬ । (ବା ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାୟୁ—
6. Air; wind.
୭ । ଯୋନି—7. Vulva; female organ.
୮ । (+ଭାବ. ଅ) ଗମନ; ଗତି—8. Going; motion.
୯ । (ବନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) ବନ୍ଧନ—
9. Tying; binding.
୧୦ । (ବଟ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ମ. ଅ) ବଅ; ତନ୍ତୁର ସୂତ୍ର ନିର୍ମିତ ଯେଉଁ ପାଳିଆ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଟାଣୀ ସୂତା ଯାଇଥାଏ—
10. The series of hanging strings attached to frames, through which the warp threads remain suspended in alternative positions to enable the spindle to pass through the space made by the threads passing up and down alternately.
୧୧ । ବଖିଆ ସିଲେଇ; ଡାଗା ଗଳା—
11. Simple stitch in sewing.

ଦେ. ବି. (ପାନବରଜୀ ଭାଷା)—ପାନ ଲତାର ଚେର—
The root of betel creeper.

ବୈଦେ. ଅ. (ପୀ) (। ବ । ସାଙ୍କେତିକ; ବିମୁଖ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ)—୧ । ମୁତାବକ; ଅନୁସାରେ—1. As per.
(ଯଥା—ତାଲିକା । ବ ।=ତାଲିକା ଅନୁସାରେ ।)
୨ । (ବକଲମ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ) ଲେଖି ଜାଣୁ ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ କିମ୍ବା ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନ—2. Corresponding to Sd/ or Signed by so and so for so and so; by the pen of.
(ଯଥା—ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ । ବ । ପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପ୍ରହରାଜ, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପ୍ରହରାଜ ସ୍ୱାକ୍ଷର କଲେ ।)
[ଦ୍ର—ଏହା । ସ୍ୱା (ସ୍ୱାକ୍ଷର) ଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସୂଚିତ ହୁଏ ।]
୩ । (ବନାମ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ) ଅପର ପକ୍ଷ; ଅମୁକର ନାମରେ—3. Versus.
(ଯଥା—ବାଦୀ ରାମସାହୁ । ବ । ପ୍ରତିବାଦୀ ଶ୍ୟାମସାହୁ ।)
ଭା. କ୍ରି. (ବସିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ଏକବଚନ ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ) —(ତୁ) ବସ୍, ଏଠାରେ ଉପବେଶନ କର—
Do sit.

ବଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ)—ତନ୍ତୁର ସୂତ୍ରନିର୍ମିତ ପାଳିଆ; ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମମୟ ଫାଶ ମଧ୍ୟରେ ଟାଣୀ ସୂତା ଗୋଟିଗୋଟି ହୋଇ ଗତି କରୁଥାଏ—The comb or knots through which the warp threads pass and hang down.
Ba-a
ବ
(ବଅ ପାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଅଁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ବଦର)—ବରକୋଳି—
The jujube berry.
Ba-añra

ବଅ କାଠି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କାଠି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ବଅର ସୂତା ବନ୍ଧା ଯାଏ—The two sticks enclosing the hanging warp-strings.
Ba-a kāṭhi

ବଅ ପଟା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପଟାରୁ ଦଉଡ଼ି ଲାଗି ବଅ ଝୁଲି ଯାଇଥାଏ—A plank from 'which the Ba-a threads are suspended.
Ba-a paṭā

ବଅ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ + ପଡ଼ିତ)—ଲୁଗା ବୁଣିଲା ବେଳେ 'ବଅ' Ba-a-pardiā ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ସେଇଠାରେ ଏକାଧିକ ଥର ଉଚ୍ଚଳା ଟାଣି ସୂତାର ଏକପାଖରେ ଉରଣୀ ସୂତା ବୁଣା ଯାଇଥାଏ—
(ବ ପଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) A defect in the texture of a cloth due to the string-comb not having gone up and down regularly during weaving.
ବିଣ—ବଅ ଦୋଷଯୁକ୍ତ (ଲୁଗା)—
Defectively woven (cloth)

ବଅର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଦର)—ବର କୋଳି—
Ba-ara କୁଳ ବେର The jujube berry.

ବଅଲ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ହିନ୍ଦୀ. ବଏଲ୍)—ବଳଦ—
Ba-ala Ox; bullock.
ବୈଦେ. (ଇଂ. ବଲ୍) ବି—ପେଣ୍ଡୁ; କ୍ରୀଡ଼ା କନ୍ଦୁକ—
Ball; playball.

ବଅସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ବୟସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ba-asa (etc) Bayasa etc. (See)

ବଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଲୁଡ଼ି; ଗଦା—1. Heap; mass.
Bai ୨ । ଘେର; ବାଡ଼ି—2. Fence; compound.
୩ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବୈଷ୍ଣବ, ବୈକୁଣ୍ଠ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ-ନାମ—3. Name by which a person named Baishṇaba or Baikuṇṭha is called.
୪ । (ସାଙ୍କେତିକ) ବୈଶାଖ ମାସର ସାଙ୍କେତିକ—
4. Abbreviation for the month of Baiśākha
[ଦ୍ର—ଅକାମାବଇ ତଳେ ନୋଟ୍ (ଦେଖ)]
ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବହି=ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ; କୋରାନ୍)—
୧ । ବହି; ପୁସ୍ତକ; ଦଲିଲ—1. Book.
୨ । ଖାତା—2. Account book.

ବଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପ୍ରାଚୀର; କାନ୍ଥ—
Baiñ Wall.
ବି (ସମ୍ବଲପୁର)—ପ୍ରଦୀପ—Lamp.

ବଇଁଛି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବନଶି—
Baiñchhi Angling rod and line.
(ବଇଁଛି ଖଡ଼ା, ବନ୍‌ଛି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଇଁଛି କାଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ବାଉଁଶ ବୁଦାରୁ ବନଶି ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ବଣି କାଟିବା—
Baiñchhi kāṭibā To cut a twig of bamboo for making an angling rod.

ବଇଁଛି ସେକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ବନଶି ପାଇଁ ଅଣା ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ବଣିକୁ ନିଆଁରେ ସେକି ଦେଇ ଚାପ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ସିଧା କରିବା—
Baiñchhi sekibā To straighten a newly brought bamboo-twig by heating it over fire for making an angling rod.

ବଇଁଠି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ବଁଠୀ)—ପନିକି—
Baiñthi Vegetable chopper.

ବଇଁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଲରଥା) ବି—ଚୋଡ଼ି ମାଛ—
Baiñri A kind of tubular fresh water fish.

ବଇଁଶିଆ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ବଂଶୀଧର)—ବଂଶୀ ବାଦକ—
Baiñsiā Blowing a flute.
ବଲ ବଇଁଶିଆ ଉରରେ ବଂଶୀ ଧ୍ୱନି । ରାଧାନାଥ. ସପାଠ ।
ଦେ. ବି. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ବଂଶୀଧରର ଡାକ ନାମ—
A name for calling 'Bamsidhara.'

ବଇଁଶୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବଂଶୀ)—୧ । ମୁରଲୀ—
Baiñsi ବାଁଶୀ ବାଁସୁରୀ 1. Flute; a fife.
ଗୋପୀ ନାମ ଧରି କଲେ ବଇଁଶୀ ସ୍ୱନ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୨ । ବଂଶୀଧରର ଆଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—
2. A name for calling Bamsidhara.

ବଇକୁଣ୍ଠ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—୧ । ବୈକୁଣ୍ଠ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Baikuṇṭha (etc) 1. Baikuṇṭha etc. (See)
ଅନ୍ତରେ ବଇକୁଣ୍ଠ ପୁରରେ ବସଇ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।
୨ । ବୈକୁଣ୍ଠନାଥର ଡାକ ନାମ—2. The name by which one named Baikuṇṭha is called.

ବଇକୁଳ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ)ବିଣ.(ସଂ. ବିକଳ—ବିଣ; ଓ ବୈକଲ୍ୟ—ବି)—
Baikula ବିକଳ; କଳବଳ—Perturbed; distressed.
ସେ ଜଳ ପିଇଲେ ଏବେ ଅମ୍ଭା ହେଲୁ ।
ମଲୟ ପବନ କହେ ଅଗ୍ନି ସମ ଭୁଲ । ଗାଚୀ. ରହସ୍ୟ ମଞ୍ଜରୀ ।

ବଇ ଜନ୍ତୀ—ଦେ. ବି—ଅଗସ୍ତି ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
Bai janti Sesbania Egyptica (tree).

ବଇଜୟନ୍ତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଜୟନ୍ତ)—ବୈଜୟନ୍ତ (ଦେଖ)
Baijayanta Baijayanta (See)
ବଇଜୟନ୍ତ ଅସମ କହେ ଜଳଚଳେ ରଥ ବିଳାସ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଜୟନ୍ତୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଜୟନ୍ତୀ)—ବୈଜୟନ୍ତୀ (ଦେଖ)
Baijayanti Baijayanti (See)
ବଇଜୟନ୍ତୀ ପୀତ ସ୍ୱତଃ ବହ୍ୟେତ ପରି ପ୍ରକଟ ସେ ସଙ୍ଗେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଞ୍ଚ(ଞ୍ଚି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିକଙ୍କତ)—ଉଇଞ୍ଚି; କଣ୍ଟକଶାଖ ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Flacourtia Cataphracta; Flacourtia Ramontchi; a thorny bush bearing edible berries.
Baiñcha(ñchi)
ସଂ. ନାମ—ଗ୍ରନ୍ଥିକ, ସ୍ୱାଦୁବୃକ୍ଷ, ସ୍ୱାଦୁକଣ୍ଟକ, କଂଟକୀ, ବ୍ୟାଘ୍ରପାଦ, କଂଟକାଢ୍ୟ, ବୃତ୍ତକଂଟ, ସ୍ୱାଦୁ, ମଧୁପର୍ଣ୍ଣୀ, ବହ୍ନିଫଳ, ଗୋପଘଣ୍ଟୀ, ଦନ୍ତକାଷ୍ଠ, ବ୍ରହ୍ମପାଦପ, ହିମକ, ପିଣ୍ଡାର, ପୃଥୁଗାଜ, ସ୍ୱବଣ, ପାଦରୋହଣ, ସୁଧାବୃକ୍ଷ, ଯକ୍ଷବୃକ୍ଷ
ବେଇଚ; ବେଉଚ; ବୈଁଚ
କଣ୍ଟାଇ; କିଙ୍କିଣୀ
ମ. ଓଲଘୋଣ୍ଟୀ, ବେହକଲ
ତେ. କାନବେଗୁ ଚେଣ୍ଡୁ
ଗୁ. ବଦରେ
ପୁଷ୍ପାଙ୍ଗ ଲକ୍ଷ୍ମୀତକ ବରଷ ଧାରଣ୍ଟ ।
ବୃକ୍ଷସଂହି. ମହାଭାରତ ଦେ ।
[ଦ୍ର—ଏହି ଗୁଳ୍ମ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ, ଲଙ୍କା, ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ହୁଏ । ଏହାର କାଠ ଘନ ଓ ଦୃଢ଼; କଣ୍ଟା ଲମ୍ବ ଓ ମୋଟ । ଏହାର କୋଳି ପ୍ରଥମେ ରକ୍ତାଭ ହୁଏ; ପାଚିଲେ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମିଠା ହୁଏ; ପାଚିଲା କୋଳି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଖାଆନ୍ତି । ଫଳ

ହଳଦିଆ ଓ ଅପୀତ ଓ ଦଳଘନ; ଶୀତକାଳରେ ଫୁଟେ । ଗଛ ଗ୍ରନ୍ଥିଳ । ଏହା ପଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍କର ଭୂମିରେ ଜାତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ବାତାଦି ଦୋଷନାଶକ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଏ ଗଛର କାଠରେ ସ୍ରୁବ ତିଆରି କରାଯାଉ ଥିଲା ।]

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବନଶି—
Angling rod and line.

ବଇଠକ—ଦେ. ବି. [ସଂ. (ରୂପ) ବିଷ୍ଣୁ, ବେଷ୍ଟକ; ଭୁଲ; ସଂ. ବିଷ୍ଣୁ—
Baiṭhaka ପ୍ରା. ବିଟ୍ଠ; ସଂ. ବିଷ୍ଟର; ପ୍ରା. ବଇଟ୍ଠଅ]—
(ବୈଠକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ବସିବା; ଉପବେଶନ—
ବୈଠକ 1. Sitting.
ବୈଠକ ୨ । ସଭା; ବନ୍ଧୁଲୋକଙ୍କ ସମାଗମ—
2. Meeting; assemblage.
୩ । ସଭାର ଅଧିବେଶନ—3. A session of a meeting.
୪ । (ସଂ. ବାଟିକା)—ବାସସ୍ଥାନ; ଅବସ୍ଥିତି—
4. Residence.

ମୁକ୍ତ ମଣ୍ଡପ ସେ ଦେଖ
ବୈକୁଣ୍ଠ ବିଷ୍ଣୁର ବୈଠକ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି. ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

୫ । ଚୌପାଡ଼ି; ସଭାଗୃହ—5. A meeting hall; meeting place.

ବଇଠକ ଖାନା—ଦେ. ବି. (ହି. ବୈଠକ+ଫା. ଖାନାହ୍)—
Baiṭhaka khānā ବସିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କୋଠରୀ;
(ବଇଠକ ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବେଦରଣ ମଣ୍ଡପ; ଉପବେଶନ ଗୃହ—
ବୈଠକ ଖାନା ବୈଠକ ଖାନା Parlour; drawing room.

ବଇଠକି—ଦେ. ବି—୧ । ପାପାଧାର; ପାପରୁଖା; ପିଲସଜ—
Baiṭhaki 1. Lampstand.
(ବୈଠକି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମ; ଝୁଲୁଥିବା
ବୈଠକୀ ଗୋଟିଏ ଦଉଡ଼ାକୁ ଦୁଇହାତରେ ମୁଠାଇ ଧରି ଉଠିବା
ବୈଠକୀ ଓ ବସିବା ରୂପ ବ୍ୟାୟାମ—2. Squat; a kind of athletic exercise.

୩ । ବଇଠକ (ଦେଖ)—2. Baiṭhaka (See)

ବଇଠକି ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଭିତରେ ବସିବା ସ୍ଥାନକୁ ଚଞ୍ଚ
Baiṭhaki uṭhā(ṭhe)ibā କରିବା)—ଜଳ ଦୋଷରେ ସମସ୍ତ
ସମ୍ପତ୍ତି ଉଡ଼ାଇ ଦେବା—To squander away one's properties.

ବଇଠକି ଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କସରତ୍, ଯହିଁରେ ଦଣ୍ଡ କରିବା
Baiṭhaki daṇḍa ପରେ ମଞ୍ଚ ବସିଯାଏ ଓ ବସି କରି ଦୁଇ-
ବୈଠକୀ ଡନ୍ ହାତର କନୁଣୀ ଉପରେ ଭାର ଦେଇ ବସେ
ବୈଠି ଦଣ୍ଡ ଓ ଦଣ୍ଡ କରେ—A kind of athletic exercise.

ବଇଠା—ପ୍ରା. ବି. (ଶୂଦ୍ରାଦିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା)—୧ । ପ୍ରଦୀପ—
Baiṭhā 1. Lamp.
(ବେଠା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଇଠା ମିଛି ମିଛି ଦୋଇ ଜଳୁ ଅଛ ।
ଅଦୀପ ଦୀୟା ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । (ସବିଷ୍ଣୁ. ଉପବେଶନ କରିବା—2. Sitting.
୩ । ବସାଇବା—3. Causing to sit; setting.
୪ । ପାପରୁଖା—4. Lampstand.
୫ । ଖୋରଧା ସହରର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ଏକ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ପର୍ବତବିଶେଷ—5 Name of a hill to the south-west of the town of 'Khurdā', at a distance of one mile.

ବଇଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବସାଇବା—
Baiṭhā(ṭhe)ibā ବସାନ ବୈଠାନା To cause to sit.
ବଇଠାଇବ ତାଙ୍କ ସମଙ୍କ ସ୍ୱରତେ । ବ୍ରହ୍ମଗୀତା. ମହାଭାରତ ବିରାଟ ।

ବଇଠାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ହୁକ୍କା ଆଦିର ବଇଠି—
Baiṭhāṇi A stand for the 'Hukkā'
(ବୈଠାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଇଠାର(ରୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ବଣିଆମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି
Baiṭhāra(ru) ବିଶେଷ—A family-title of certain
(ବୈଠାର[ରୁ]—ଅନ୍ୟରୂପ) goldsmiths.

ବଇଠାଳ—ଦେ. ବି.—ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—
Baiṭhāḷa A family-title of Śūdras.

ବଇଠା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପ୍ରଦୀପରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ
Baiṭhā lagā(ge)ibā କରିବା; ଦୀପ ଜଳାଇବା—
ଦୀପ ଲାଗାନ ଦିୟା ଲଗାନା To light a lamp.

ବଇଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବେଷ୍ଟକ)—୧ । ଗୋଲ ବା ଢେଙ୍ଗା ପଦାର୍ଥ ବା
Baiṭhi ପାତ୍ର ଭୂମିରେ ଯେପରି ଅଟକି ଦୋଳି ବସି ପାରିବ ଏଥି
ବୈଠକ ନିମନ୍ତେ ତହିଁ ତଳେ ଲାଗି ଥିବା ଆସନ—1. A pedes-
ବୈଠକୀ tal attached to the bottom of a round or
ବୈଠୀ tall thing to enable it to be set without sliding.
୨ । ପ୍ରତିମା ଆଦିର ତଳେ ଲାଗିଥିବା ଆସନ—
2. Pedestal at the bottom of an image.
୩ । ଛୋଟଖି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା, ହୁକା, ଲାଖ୍) ରଖି ଦେବାର ଆସନ ବା ଆଧାର—3. A small tripod used as a stool.
୪ । ଆସନ; ଯାହା ଉପରେ ବସିବାକୁ ହୁଏ—4. A seat.
ମୋର ଜାନୁ ବଇଠିବ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ଜଗନ୍ନାଥ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।
୫ । (ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର) ଚକା ଆସନ—5. A round seat on which the image of Lord Jagannath is set.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାତ ଚ, ମଞ୍ଚ ଚନ
ବଇଠି ସ୍ୱରୂପେ ଜନମି । ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—(ଗୋଡ଼ୁ ଅଙ୍କ ଅଗ ଗୋଡ଼କୁ ଯାଞ୍ଚଣ ଦ୍ୱାରା ଇଷତ୍ ଆଘାତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଜଗୁଆଳର ଉଚ୍ଚାରିତ ପଦ) ଅଗ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଅଣ୍ଟୋଇ ପଡ଼—
(Interjection; a word used by buffalo-keepers to a male buffalo) Kneel down by the front legs.

ବଇଠି କରଣ—ଦେ. ବି—ରାଜକର୍ମଗୃହବିଶେଷ; ଦେବାଲୟର
Baiṭhi karaṇa କର୍ମଗୃହବିଶେଷ; ଶ୍ରମକରଣ—A clerk in a temple or in the court of a Raja, whose duty is to write accounts and supervise daily works.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସି କାର୍ଯ୍ୟର ଭତ୍ତ ବୁଝନ୍ତି ଓ ହିସାବ ଲେଖନ୍ତି ।]

ବଇଠିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ସଂ. ବିଷ୍ଠିତ. ପ୍ରା. ବଇଟ୍ଠିଅ;
Baiṭhibā ଭୁଲ. ହି. ବୈଠନା)—ବସିବା—To sit.

ବଇଠେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ (ଭୁଲ. ହି. ବୈଠେ)—ବସି
Baiṭhe ବସି—In a sitting posture; sitting.

ବଇଡ଼ୁ(ଦୁ)ର୍ଯ୍ୟ—ପ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ)—ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Baidu(du)rjya लहसुनिया Baidūrjya (See).

ସମୀପରେ ବଇଡ଼ୁର୍ଯ୍ୟ ଗିରିଶ୍ୱରେ
ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମହର୍ଷି ଅଛନ୍ତି ନିରନ୍ତରେ । ବୃଷ୍ଣସିଂହ: ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଇତମ—ପ୍ରା. ବିଣ—୧ । ପୁରାତନ—1. Old.
Baitama ୨ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Worn out.

ବଇତରଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ବୈତରଣୀ ଇତ୍ୟାଦି—
Baitaraṇī (etc) (ଦେଖ)—Baitaraṇī (etc) (See).

ବଇତରଣୀ ନାମେ ନଦୀ, ସାଉନା ମଧ୍ୟେ ଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଇତାଳୁ(ଲ)—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବଂ.
Baitāḷu(ḷa) ବୈତାଳ)—ବୋଇତି କଖାରୁ (ଦେଖ)—
(ବୁଇତାଳୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Boiti kakhāru (See).

ବଇଦ—ପ୍ରା. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ବୈଦ୍ୟ)—୧ । ବୈଦ୍ୟ; ଚିକିତ୍ସକ—
Baida (ବଇଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Physician.

ବଦ୍ୟି ବୈଦ୍ ମଲ୍ଲ ଖୋଜୁଥିଲ ବାକର ପାଣି । ବଇଦ ବୋଇଲ ଯି ରୋଡ଼ାଣି । ଭଗ ।

ବଇଦଆଣୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବୈଦ୍ୟନାଥ ନାମକ
ବଇଦଣୀ } ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକନାମ—2. Name by
(ବଇଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) which a person named
(ବଇଦା—ଅନାଦରାର୍ଥକ) 'Baidyanātha' is called.

ବଇଦ ଚାଉଳ ପଥି କରିବା—ଦେ. (ନ୍ୟାୟ ବାକ୍ୟ)—ଚିକିତ୍ସକଙ୍କୁ
Baida chāuḷa pathi karibā ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେବା ପରି-
ବର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଧନରେ ରୋଗୀ ଆପଣା ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟୟ ଚଳାଇବା ନ୍ୟାୟ; ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଧନ ଦେବା ନ୍ୟାୟ-ସଙ୍ଗତ ତା ଠାରୁ ଧନ ନେବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ବୋଲାଯାଏ—Like a patient being fed at the cost of the physician; (a saying applied to a person who takes money from one whom he should pay instead).

ବଇଦର୍ଭୀ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବୈଦର୍ଭୀ)—ବୈଦର୍ଭୀ (ଦେଖ)
Baidarbhī Baidarbhī (See)

ବଇଦର୍ଭୀ ଗୃହସ୍ଥ ପ୍ରକାଶ
ବଳେ ସଂଯୋଗି ପଡ଼ି ଉପସ୍ଥିତ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଦିକ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ବୈଦିକ)—ବୈଦିକ (ଦେଖ)
Baidika Baidika (See)

ଯେ ଇଷ୍ଟ ବଇଦିକ କର୍ମ
ଯେ ଅବା ସ୍ମାର୍ତ୍ତ କର୍ମ ଧର୍ମ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବ୍ୟୟ)—ବ୍ୟୟ କରିବା—
Bai debā To spend away.

ବଇ ଦେଇ ଛନ୍ଦ କର କେଶର
ଚରଣ ପାଦେ ଦେଖି ସାରସର । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଦେଶୀ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ବୈଦେଶିକ)—ବିଦେଶୀ—
Baidesī Foreign; belonging to a different part
ବୈଦେଶୀ बिदेशी of country.

ବଇଦେଶୀ ଧର୍ମ ଧନ ଅକରବ
ବଇଷ୍ଣବ କଲେ ପରସ୍ପରେ ଜବ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଦେହୀ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଦେହୀ)—
Baidehī ବୈଦେହୀ (ଦେଖ)
ବଇଦେହୀ बैदेही Baidehī (See)

ବଇଦେହୀ ବି ଯେ ଅମ୍ଭେ ଭୂଷଣ କର୍ମ ଅଗମ୍ଭେ
ବନ୍ଧା ଉତ୍ତ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ କରିବୁ ତେବେ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଧବ୍ୟ—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଧବ୍ୟ)—ବୈଧବ୍ୟ (ଦେଖ)
Baidhabya Baidhabya (See)

ବଇଧବ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ଅଲଙ୍ଗିତା । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଧୀ—ପ୍ରା. ବି—ବୈଧୀ ଭକ୍ତି (ଦେଖ)
Baidhī Baidhī bhakti (See)

କରିବେ ବଇଧୀ ସାଧନ
ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନାଦି ମାନ । ପ୍ରାଚୀ. ପୁଣ୍ଡରିକ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ବଇ(ହି)ନା (ଣା)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବୟ୍=ବିକ୍ରୟ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ—
Bai(hi)nā(ṇā) ଅଳା)—କିଣିବା ବସ୍ତୁ ନିମନ୍ତେ କେତାର ବା ଫରମାସ

ବଏଣା } ଅନ୍ୟରୂପ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବିକ୍ରେତାଙ୍କୁ ଆଗଭୁରା ଦେବା
ବଅଣା } ମୂଲ୍ୟାଂଶ; ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟାଂଶ—
ବାୟନା Tender; earnest money; advance paid
बयाना to a vendor.

ତେବେ ଅମନ୍ତ ତୁକାର ଟଙ୍କାଟି ବଇନା ଦେଇ ଯାଅ ।
ଉକାସ. ଗୌରୁଡ ।

ବଇନା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବିକ୍ରେତା) ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକିବା ନିମନ୍ତେ
Bainā uṭhā(ṭhe ibā ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ କ୍ରେତାଠାରୁ ବଇନା ଗ୍ରହଣ

ବଇନା ଧରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ କରିବା—To accept the ear-
ବଇନା ନେବା } nest money from the pur-
ବାୟନା ଲଓୟା बयाना उठाना chaser.

ବଇନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୀତ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ମୂଲ୍ୟର କେତେକ
Bainā karibā ଅଂଶ ଆଗଭୁରା ଦେବା—To make an
(ବଇନା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) advance; to advance the
ବାୟନା କରା बयाना देना earnest money to the vendor.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବାର କଥା କରି ବଇନା କଲେ ଖରିଦ ବିକ୍ରିର ଯବାବ ସ୍ଥିର ହେଲା ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହୁଏ ।]

ବଇନାରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ତୁଲ୍ୟ
Bainare pardibā ହେବା ଦୂରେ ଥାଉ ତାହାର କୌଣସି ଅଂଶର
(ବଇନାରେ ଆସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସହିତ ତୁଲନୀୟ ନ ହେବା—
Not to stand comparision with another.

ବଇ(ହ)ନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୋଧନୀ=ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ବା ଦେବତାକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଏ; ସଂ. ବର୍ତ୍ତନୀ=ବୃତ୍ତିକାରକ-(ବହ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୋଗେଶ୍ୱର; ଦିନର ପ୍ରଥମ ବିକ୍ରିରେ ଲବ୍ଧ ଧନ ଦ୍ୱାରା ସେ ଦିନର ଲାଭାଲାଭ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୁଏ ବୋଲି ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅଛି)—ଦୋକାନରେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ବିକ୍ରି ହେବା ପଣ୍ୟର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ—Taking cash for the first sale of a commodity in the shop for the day.

Baini ବଉନି ବୋହନୀ

[ଦ୍ର—ଦୋକାନର କୌଣସି ସଉଦାର ପ୍ରଥମ ନଗଦ ବିକ୍ରିକୁ ଓ କୌଣସି ଦିନର ପ୍ରଥମ ନଗଦ ବିକ୍ରିକୁ ବଇନି ବୋଲାଯାଏ; ବଇନି ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୋକାନୀ କାହାକୁ କାଳକ୍ରମେ ବା ଧାରରେ ସଉଦା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବଇନି କରିବା——ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଦୋକାନରୁ ପଣ୍ୟ ବିକ୍ରି କରିବା—1. To sell the first thing for the day; to make the first sale of commodities in a shop for the day.

Baini kariba ବଉନି କରା ବୋହନୀ କରନା

୨ । ଦୋକାନରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦୈନିକ ବିକ୍ରିର ଆରମ୍ଭରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ବିକ୍ରୀତ ଦ୍ରବ୍ୟର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To make the first sale of a commodity from a shop by taking cash for it

ବଇନ୍ତ(ନ୍ତି)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତନ)—ଭୃଧୁର ଯିବା. ବରଣ୍ଡିବା; ନିସ୍ତାର ପାଇବା—To be rescued; to be delivered, to overcome.

Bainta(nti)riba [ବଇନ୍ତ(ନ୍ତି)ର ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

(ଯଥା—ସେ ବାଘ ମୁହଁରୁ ବଇନ୍ତର ଗଲା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର)—ବେଶି ଦିନ ସ୍ଥାୟୀ ହେବା—To wear long.

(ଯଥା—ଏ ଖଦଡ଼ା ଲୁଗା ବେଶି ଦିନ ବଇନ୍ତର ଗଲା ।)

ବଇନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡେଙ୍ଗଡ଼ା (ଦେଖ)

Bainti Tengarda (See)

ବଇବ—ଦେ. ବି—ପନାସି (ଦେଖ)

Baiba Panāsi (See)

ବଇବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ)—ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ (ଦେଖ)

Baibarṇṇya Baibarṇṇya (See)

ବଇବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ଦଶା ଅବକାଶର
କର୍ଣ୍ଣ ଦିଶିଗଲା କେଡ଼େ ଧୂସର—ଉଚ୍ଚ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇବସ୍ୱତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈବସ୍ୱତ)—ବୈବସ୍ୱତ (ଦେଖ)

Baibaswata Baibaswata (See)

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ବୋଲେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟର ସୁତ
ବଇବସ୍ୱତ ହେଲେ ନଗରେ ଦିବତ—କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବ୍ୟୟ)—ବଏ କରିବା (ଦେଖ)

Baiba Bae kariba (See)

ଯେତେ ବଇଲେ ନ ସରଇ, ଅଥବା ଅଥବ ବଢ଼ଇ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବଇବାଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବି—ଝାଟିମାଟିର ବାଡ଼ା—

Baibārda Mud and wattle wall.

ବଇଭବ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଭବ)—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ଅତୁଳ ସମ୍ପତ୍ତି—Riches; affluence.

Baibhaba

ବରାଗୀ ପ୍ରେମ ବଇଭବ ଭଣ୍ଡାର ଶୋଭ ପ୍ରଭାବରଥୀ ଯେ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ରଥଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ବଇଭୋଗ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—୧ । (ସଂ. ବୈଭବ) ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—1. Riches; affluence.

Baibhoga

୨ । (ସଂ. ବି+ଭୋଗ) ଭୋଗ—2. Enjoyment.

କଳ୍ପିତ ମଗ ବଉଭୋଗେ
ସେ ଦିନା ଅର୍ଥେ ଭଣ ଭଙ୍ଗେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଇମାତ୍ର(ତ୍ରି, ତ୍ରୁ)—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବୈମାତ୍ର)—ବୈମାତ୍ର (ଦେଖ)

Baimātra(tri, tru) Baimātra (See)

(ବଇମାତ୍ରୁ[ଣୀ]କ(କା)—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଇର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—୧ । (ସଂ. ବୈର) ବୈରଭାବ; ଶତ୍ରୁତା—1. Enmity.

Baira

ନିରସ୍ତ ବୋଇଲେ ଭୂମିର ଅମ୍ବର
କେଉଁ କାଳେ ହୋଇଅଛନ୍ତି ବଇର = କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।

୨ । (ସଂ. ବୈରୀ) ଶତ୍ରୁ—2. Enemy.

ନିରତେ ସ୍ମରଣ ତାହାର
ଯେଣୁ ସେ ଅଟନ୍ତି ବଇର—ଭାରତୀ. ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଯୋଗପର୍ବ ।

ବଇରଖ—ଦେ. ବି. (ଭୁର୍କୀ. ବୈରକ୍)—ପତାକା—Flag.

Bairakha

ଉଡ଼ ଉଡ଼ି ଯା ଝଣ୍ଡା ବଇରଖ
ପୁଣି ବୋଲନ୍ତି ମଣିମା ଭେଖ—ଦ୍ରୁପଦାଥ. ସମ୍ବଲପୁରଙ୍ଗ ।

ପତାକା **ବୈରଖ** ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାସ୍ ଖେଳର (ବୈରଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଳାଯାନ ରଙ୍ଗ—The Spade in cards.

ବଇର(ରି)ତା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈରତା; ବୈର)—ବୈର (ଦେଖ)

Baira(ri)tā ବୈରିତା Baira (See)

(ବୈରତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଧ ନ କରିବୁ ଶୁଣାଇଲ ବଇରତା—
ଉଚ୍ଚ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇରା—ଦେ. ବିଣ—ବହିରା (ଦେଖ)

Bairā (ବୈରା—ଅନ୍ୟରୂପ) Bahirā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡୋଡ଼ା ମାଛ—A kind of bill-fish.

ବଇରାଗ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବିରାଗ; ବୈରାଗ୍ୟ)—୧ । ବିରାଗ; ବିରକ୍ତି—1. Displeasure.

Bairāga ବିରାଗ **ବୈରାଗ**

୨ । ବୈରାଗ୍ୟ—2. Indifference to worldly concerns.

ଉଜଳ ଭେ. ତରଣ ଯୁଗ, ତେବେ ବିଷୟେ ବଇରାଗ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । (ଇତର)—ରାଗ; କ୍ରୋଧ—3. Anger.

ବଇରାଗୀ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ବୈରାଗୀ; ବିରାଗୀ)—ବୈରାଗୀ (ଦେଖ)

Bairāgi ବୈରାଗୀ **ବୈରାଗୀ** Bairāgi (See)

(ବୈରାଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜାଇବ ହେ କୃଷ୍ଣ ହୋଇଣ ବଇରାଗୀ—
କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ. ମହାଭାରତ. ଶ୍ରୀପ୍ର ।

[ଦ୍ର—ବଇରାଗୀ ଶବ୍ଦ ପରେ ବଇଷମ ଶବ୍ଦ ଓ ପୂର୍ବେ ବାବାଜ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବଇରାଗ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈରାଗ୍ୟ)—ବୈରାଗ୍ୟ (ଦେଖ)
Bairāgya **Bairāgya** (See)
ବୈରାଗ୍ୟ ନହେଁ ବଇରାଗ୍ୟ ଭେବେ ସେ ଦେହେ
ବୈରାଗ ତାହା ବିନା ସବୁ ଲବେ ନ ରହେଁ—ବିଦଗ୍ଧଚର୍ଯ୍ୟ ବିଚାର ।

ବଇରିତ(ତା) ପଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବୈରିତା)—ଶତ୍ରୁତ୍ୱ—
Bairita(tā) pa**ṇa** Enmity.
ବୈରିତା ବଇରିତ ପଣେ ସେହୁ ଭଳନ୍ତ
ଦୁଷ୍ମନୀ ନିଶ୍ଚୟ ସାରୁଭ୍ୟ ମୁକ୍ତି ଲଭନ୍ତ—ଶ୍ରୀଗୀ. ଜଳଚରିତ ।

ବଇରୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈରୀ)—୧ । ବୈରୀ (ଦେଖ)—1. **Bairī**
Bairī (See)
୨ । ବାଜ ବହୁରୀ ପକ୍ଷୀ—2. The eagle-hawk.
ବଇରୀ(୧) ହିଂସା ଭାବ ଦିତ
ବଇରୀ(୨) ସର୍ବଦା କଠୋର—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇରୋଷ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବି+ରୋଷ)—୧ । ରୋଷ; ରାଗ—.
Bairosha 1. Anger.
୨ । ବିଦ୍ୱେଷ—2. Malice.
ବିଣ—୧ । ରାଗୀ—1. Angry; irritable.
୨ । ବିଦ୍ୱେଷୀ—2. Malicious.

ବଇଲା(ଲ୍)—ବୈଦେ. ବି—(ହିନ୍ଦୀ. ବୈଲ୍)—ବଳଦ—
Bailā(l) Ox; bullock.
(ବଇଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବଦ ଧାତୁ) (ସେ) ବୋଇଲା; କହିଲା—(he) Said.

ବଇଲୋଚନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈରୋଚନ)—ବୈରୋଚନ (ଦେଖ)
Bailochana **Bairochana** (See).
ବଇଲୋଚନ ଚରିତ ଛିଙ୍କା । ଶ୍ରୀଗୀ. ଉତ୍ସବ ମଙ୍ଗଳ ।

ବଇଶାଖ(ଷ, ଖ୍ୟ)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ବୈଶାଖ)—ବୈଶାଖ—
Baiśākha(ksha,khya) **Baiśākha** (See).
ବଇଶାଖ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରତନରେ ଏବା ଭୁଣାଗେଲ ପରି ଜଣାସିବ—ବିଦଗ୍ଧଚର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଇଶ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୈଶ୍ୟ)—ବୈଶ୍ୟ (ଦେଖ)
Baiśya **Baiśya** (See).
ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବଇଶ୍ୟ ଏ ତିନିଙ୍କୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଇଶ୍ରବଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ବୈଶ୍ରବଣ)—ବୈଶ୍ରବଣ (ଦେଖ)
Baiśrabaṇa **Baiśrabaṇa** (See).
ବଇଶ୍ରବଣର ଜିଣିବେ ପୁଷ୍ପକ ମଣ୍ଡନେ ହୋଇ ସରଗୀ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଇଷମ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ବୈଷମ୍ୟ (ଦେଖ)
Baishamya **Baishamya** (See).
ଶାଶ୍ରତ ପଥ ବଇଷମ୍ୟ, ଯେ ପ୍ରଭୁଙ୍କେ ଦର ଅଛି ନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଇଷ୍ଣ(ଷ୍ଟ)ବ(ମ)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି ପୁଂ. (ସଂ. ବୈଷ୍ଣବ)—ବୈଷ୍ଣବ (ଦେଖ)
Baishṇa(shṭañ)ba(ma) **Baishṇaba** (See).
ଦ୍ୱିଜ ବଇଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ପୂଜ ବଧ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବଇଷମ
ବଇଷ୍ଣବ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସିଦ୍ଧ 'ବଇଷ୍ଣବାଣୀ' 'ବଇଷ୍ଣବର' ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେ; ବଇଷ୍ଣବର ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ । ଆମ ସମାଜରେ 'ମାତା' 'ବାବା'ଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ବୈଷ୍ଣବ **ସାଧୁ, ବୈଷ୍ଣବ** ବିନୁ 'ମାତାଜୀ' ବାବାଜୀଙ୍କର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହନ୍ତି । ସେ ବାବାଜୀଙ୍କର ଧର୍ମପଥାଲମ୍ବିନୀ ନାରୀ ।]

ବଇଷ୍ଣ(ଷ୍ଟ)ବୀ(ମା)ଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବୈଷ୍ଣବୀ)—ବୈଷ୍ଣବୀ—
Baishṇa(shṭañ)bā(mā)ṇī (ଦେଖ)—**Baishṇabī**
ବୈଷ୍ଣବୀ **ବୈଷ୍ଣବାଣୀ, ମାତାଜୀ** (ବଇଷ୍ଣମାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See).

ବଇସିରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ବଉଦ) ବି—ଅଭ୍ୟାସ—
Baisirā Habit.

ବଇ ସୁଲ୍‌ତାନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବୈ—ବିନା + ସୁଲ୍‌ତାନୀ—
Baisul-tān(nī) ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି; ରାଜସ୍ୱ ବାକି ନିମନ୍ତେ
ବୈସୁଲ୍‌ତାନ୍(ନି) } ଅନ୍ୟରୂପ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜମିଦାର ନିଲାମ
ବୈସୁଲ୍‌ତାନ(ନି) } କରାଯାଉଥିବାରୁ)—ରାଜସ୍ୱ ବାକି
ବୈସୁଲତାନ(ନୀ) ପଡ଼ି ଥିବାରୁ ସରକାରଙ୍କଦ୍ୱାରା ଜମିଦାରର ନିଲାମ—
ବୈସୁଲତାନ(ନୀ) Sale of Zamindaries for arrears of revenue.
ବିଣ—ରାଜସ୍ୱ ବାକି ନିମନ୍ତେ ନିଲାମ କରା ଯାଇଥିବା (ଜମିଦାରୀ)—(estate). Sold. for arrears of its revenue.

ବଇସୁଲ୍‌ତାନ୍(ନି) ନିଲାମ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଲାଟବନ୍ଦ କରିବେ
Baisul-tān(nī) nilām ରାଜସ୍ୱ ଦାଖଲ କରା ନ ଗଲେ ଜମିଦାରୀର
[ବୈସୁଲ୍‌ତାନ(ନି)-ନିଲାମ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଲାମ ହେବା—Auction-sale of defaulting estates.

ବଇସୁଲ୍‌ତାନ୍(ନି)ରେ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଜମିଦାରୀର
Baisul-tān ni)re āsibā ରାଜସ୍ୱ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିବେ ବିଫଳ ନ
ବୈସୁଲତାନେଆସା ଯିବାରୁ ତାହା) ନିଲାମ କରାଯିବା ପାଇଁ ବିଜ୍ଞାପିତ
ବୈସୁଲତାନିମେଆନା ହେବା—(a defaulting Zamindary) To be advertised for sale for arrears of revenue.
[ବଇସୁଲ୍‌ତାନ୍(ନି)ରେ ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଉଁଛାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଆଁରେଇ ଦେବା; ଭୁଲାଇ
Bauñchhāibā ଦେବା—To entice; to inveigle; to pursuade by wile

ବଉଁଶ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବଂଶ)—୧ । ବଂଶ (ଦେଖ)
Bauñsa ବଂଶ **ବଂଶ** 1. Bamsa (See).
୨ । ଜାତି—2. Caste; species; class.

ବଉଁଶ ଖାଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବଂଶର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନାଶ
Bauñsa khāibā କରିବା—1. To cause the ruin or
(ବଂଶ ଖାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) extinction all the members
ବଂଶ ଖାଓୟା of a family or species.
ବଂଶ ଖାନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆପଣାର ବଂଶର ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା—2. (figurative) To cause the destruction of one's family or Species.

[ଦ୍ର—ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଯେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ 'ଡାଆଣୀ' ଅଛନ୍ତି; ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଖାଇଯାଆନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ଗୃହପଡ଼ିଆକୁ ଯାଇ ଗୃହ ଚରନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କ ବଂଶର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେମାନେ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତାର ପିତା, ମାତା, ସ୍ୱାମୀ, ପୁତ୍ରାଦି ମରିଗଲେ ଲୋକେ ବିଦ୍ରୁପୋକ୍ତିରେ କହନ୍ତି ସେ ତା ବଉଁଶକୁ ଖାଇଲାଣି ।]

ବଉଁଶ ଖିଆ—ପ୍ରା. ବିଶ. ସଂ. (ଗାଳି)—ଯେ ଆପଣାର ବଂଶକୁ ନାଶ
Bauñsa khiā କରେ ବା ବଂଶନାଶର କାରଣ ହୁଏ—
(ବଉଁଶ ଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) (a term of abuse) One who kills
ବଂଶ ଖେକୋ his family; one who causes or brings
ବଂଶ ସୋଧନ about the extinction of his family.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତା ବଂଶର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ମୃତ ହୁଅନ୍ତି ତାକୁ ଗାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବଉଁଶଖାଇ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ବଉଁଶ ମରା—ପ୍ରା. ବିଶ—୧ । ଯେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ବଂଶର ଲୋପ
Bauñsa marā ସାଧନ କରେ—1. One who procures
(ବଂଶମରା—ଅନ୍ୟରୂପ) the death of his family members.
ବଂଶ ସୋଧନ ୨ । ଯେ ଆପଣା ଜାତିସ୍ଥ ଜୀବଙ୍କୁ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ମରାଏ—
2. One, who causes other members of his species to be killed by others.

ବଉଁଶମରା ଡାହୁକ—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଆପଣାର ଦଳୀୟ ବା
Bauñsamarā ḍāhuka ଜାତିସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବିନାଶ
(ବଂଶମରା ଡାହୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
One who brings about the ruination of his own people.

[ଦ୍ର— ବ୍ୟାଧମାନେ ଡାହୁକ ଧରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଫାଶ ମେଲାଇ, ସେହି ଫାଶ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ପଞ୍ଜରରେ ଗୋଟିଏ ଘୋଷା ଡାହୁକ ରଖି ଦିଅନ୍ତି; ସେ ଡାହୁକର ରବ ଶୁଣି ଅନ୍ୟ ଡାହୁକମାନେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଆସି ବସିବାସରି ସେ ଫାଶରେ ପଡ଼ି ବ୍ୟାଧର ହସ୍ତଗତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଘଟଣାରୁ ଏ ଶବ୍ଦର ଏପରି ଲକ୍ଷଣାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ବଉ କଥା କହ—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର
Bau kathā kaha ୧୬।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା କୋକିଳ ଜାତିସ୍ଥ
ବୌକଥାକଓ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—The brown cuckoo: Cuculus
କୋୟଲ Micropterus.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ ଲୋମ ଅଛି; ପକ୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ପୁଚ୍ଛ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏମାନେ କୋକିଳ ପରି ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ନୁହନ୍ତି; ପାଉଁଶିଆ ବେକ ଓ ଶ୍ୱେତ ଧୂସର, ପେଟ ଧଳା; ପୁଚ୍ଛାଗ୍ରରେ ଗୋଟିଏ କଳା ଡୋରା ଥାଏ । ଶୀତକାଳରେ ଏମାନେ ଏ ଦେଶରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ ବୋବାଇଲା ବେଳେ 'ବଉ କଥା କହ' ଏହିପରି କଲ୍ପ ଭଥିନ ଶୁଣାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଡାକ ବସନ୍ତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ସକାଳ ସମୟରେ ଶୁଣାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଅଣ୍ଡା କୋଇଲିର ଅଣ୍ଡା ଅପେକ୍ଷା ଲମ୍ବା । ଏମାନେ କୋକିଳ ପରି ପରଭୃତ ।]

ବଉଦ(ଧ)—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ବୌଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟ; ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ
Bauda(dha) ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ—1. Baudh; name of an
(ବୌଦ, ବୌଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) Oriya State.
ବୋଦ ବୋଦ

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଖ୍ରୀ. ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା—(ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତର ପୋଷାଇଟ ଜଣ୍ଡିଲ୍) । ଏ ରାଜ୍ୟରେ ଖ୍ରୀ. ୯ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ କେତେକ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ମନ୍ଦିର ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପରଶୁରାମେଶ୍ୱରଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପରି କେତେଗୋଟି ମନ୍ଦିର ଅଛି । ରାଜାଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାରର ବାହାରେ ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଆସନରେ ଆସୀନ ବୁଦ୍ଧ ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ପ୍ରଥମେ ଏ ରାଜ୍ୟ ସମ୍ବଲପୁର ଗଡ଼ଜାତ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା, ତତ୍ପରେ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ୟ ହେଲା । ଏବେ ଏହା ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ ଷ୍ଟେଟ୍ସ୍ ଏଜେନ୍ସୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ରାଜ୍ୟ । ଏ ଆଦିମ ଅବସ୍ଥାରେ କିଛି ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ସହସ୍ରାଧିକ ବର୍ଷ ତଳେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏ ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାର କରି ରାଜା ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶର ବଂଶଧରମାନେ କେତେକାଳ ରାଜତ୍ୱ କରି ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଏ ରାଜବଂଶୀୟମାନେ ଜଙ୍ଗଲ ଭାଙ୍ଗି ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରି ଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କର 'ଭଞ୍ଜ' ଉପାଧି ହୋଇଅଛି ।

(କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ)

ଏ ରାଜା ମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧ 'ମୟୂର'; ଏମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶୀୟ ।

(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ) ।]

ବାଦଲ ୨ । (ସଂ. ବାରିଦ) ଆକାଶରେ ଉଠାଇ ଥିବା ମେଘ ଖଣ୍ଡ—
ବାଦ୍‌ଲ 2. Cloud rising in the sky.

ଅଗାଳକ ଦେଖିକୁ ବଉଦ ଖଣ୍ଡେ ଲଖେ ଝଙ୍କ । ଭଗ ।

୩ । (ସଂ. ବୌଦ୍ଧ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନବମ ବା ବୌଦ୍ଧାବତାର; କଳିଯୁଗରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ସୁଭଦ୍ରାରେ ଜଗନ୍ନାଥ ରୂପରେ ଅବତାର—3. The 9th. incarnation of Bishṇu
ବୌଦ୍ଧ ବୋଦ (viz as Lord Jagannātha at Puri in Orissa).

ବଉଦ ବୁଦ୍ଧ ଅବତାରେ,
ହର ଜନ୍ମିଲେ ଏ ସଂସାରେ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ବ୍ୱଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ୍ ଉତ୍କଳର ପାର୍ଶ୍ୱେ ଦେଶ ପାଲଗିର
ବଉଧରୂପେ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ ସହ ବଳଦେବ କର । ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ତାପ. ଶଶିଶେଣା ।

ବଉଦ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବାରିଦ+ଉତ୍ଥାନ)—
Bauda uṭhā (ṭhe)ibā ଆକାଶରେ ମେଘ ଦେଖାଯିବା;
ବାଦଲ ଉଠା ମୋଘୋଦୟ—Clouds appearing in the
ବାଦ୍‌ଲ ଆନା, ବାଦ୍‌ଲ ଉଠନା sky; overcloudiness of the sky.

ବଉରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Baurā Name of an aboriginal caste.

ବଉଲ୍ ଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଫାଲ୍‌ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଗ୍ରାମର
Baul khiā ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଖିଆପିଆ ଉତ୍ସବ—
A feast observed by every villager on the fullmoon of 'Phālguna.

ବଉଲ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୁକୁଳ; ପ୍ରା. ମୁଉଡ଼)—୧ । ଆମ୍ବ ମୁକୁଳ—
Baula ବକୁଳ, ବଉଲ—ମଞ୍ଜର, ବୌର 1. Mango bud.

ଆମ୍ବ ବଉଲ ରଙ୍ଗଭାଳ, ଛନ୍ଦେ ଲମ୍ବିଲ ବନମାଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୨ । (ସଂ. ମୁକୁଳ) ଆମ୍ବ ବଉଲ ପରି କେଣ୍ଡାଦାରିଆ ଫୁଲ—
2. The flowers of certain trees, flowering in racemes or spikes; sessile flowers

୩ । (ସଂ. ବକୁଳ) ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ; ବଉଲ ଗଛ—
ମୌଲସିରୀ 3. Mimusops Elengi.

୪ । ପରସ୍ପର ଆମ୍ର ମୁକୁଳ ଦିଆଦେଇ ହୋଇ ସଖ୍ୟ ବନ୍ଧୁତା—
4. Friendship between two persons set up by exchanging mango buds.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଗଛର ଫୁଲ ଆମ୍ବବଉଲ ପରି ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହେଲେ ତାକୁ ସେ ଗଛର ବଉଲ ବୋଲି କହନ୍ତି; ଯଥା; ଆମ୍ବଡ଼ା ।]

ବଉଲ ଅମାବ(ବା)ସ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକୁଳ ଅମାବାସ୍ୟା)—ପୌଷ ମାସର ଅମାବାସ୍ୟା—The new-moon of the month of Pausha.

Baula amāba(bā)syā

ବଉଲ ଅମାସ୍ୟା, ବଉଲଅମା(ମେ)ଇସା, ବଉଲ ଉଆଁସ } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଆମ୍ବ ବଉଲ ପକାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୃହସ୍ଥ ଯାଉ ବା ଖିଆ କରି ଦେବପୂଜା କରନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେଉଳରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଉତ୍ସବ ହୁଏ ।]

ବଉଲ କୋଳି—ଦେ. ବି—୧ । ବଉଲ ଗଛର ଫଳ—
Baula koli 1. The fruit of Bakula tree.
ବକୁଳ କୁଳ [ଦ୍ର—ଏହାର କଷା ଫଳରୁ ଏକପ୍ରକାର ମୌଳସିରୀକାଫଳ ଅଠା ବାହାରେ ଓ ପାଚିଲେ ଏ କୋଳି ଖାଇବାକୁ କଷାସ୍ୱମଧୁର ଲାଗେ ।]

୨ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ହାତର ଚୁଣ୍ଡି—2. The pendant of any arm-ornament resembling the Bakula fruit.

ବଉଲ ଝରା—ଦେ. ବି—ରଥ ଓ ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ମଣ୍ଡିତ ବକୁଳ ଫୁଲର ମାଳା ଆକାରର ଝୁଲା—A decoration done in cars and buildings representing wreaths of Bakula flowers; a decoration representing a festoon.

Baula jharā

(ବଉଲା ଝରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଉଲ ପା(ବା)ଟ—ଦେ. ବି—ବିବାହ ବେଳେ କନ୍ୟା ପିନ୍ଧିଥିବା ହଳଦିଆ ପାଟ—A piece of yellow cloth having broad yellow borders, used at the time of marriage by the bride.

Baula pā(bā)ṭa

ଘୋଘଟକୀ ସାଢ଼ୀ

[ଦ୍ର—ବରର ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗା ଯୋଡ଼ାକୁ ପାଟ ବୋଲାଯାଏ । ପାଟର ଚାରିଦିଗର ଗୋଟିଏ କୋଣ ସଙ୍ଗେ ବଉଲବାଟର ଗୋଟିଏ କାନ ଗଇଣ୍ଠା ହୁଏ; ଏ ଗ୍ରନ୍ଥିକୁ ଗଇଣ୍ଠାଳ କହନ୍ତି ।]

ବଉଲ ମାଳ(ଳା)—ଦେ. ବି—୧ । ବକୁଳ ଫୁଲର ମାଳା—
Baula mālā(lā) 1. A wreath of Bakula flowers.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବିନ୍ଦୁମୟ ପାଉଁସିଆ କନା ପଥର—
2. A kind of brown spotted granite.

୩ । ଏକପ୍ରକାର ଧାନର ନାମ—3. Name of a kind of paddy growing in clusters.

[ଦ୍ର—ଏ ଧାନ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳେ ଓ ବଉଲ ଫୁଲ ପରି ଦେଖାଯାଏ ।]

ବଉଲ ମାଳି—ଦେ. ବି—ବଉଲ ଫୁଲର ମାଳା ପରି ଏକଜାତୀୟ ଦଳ—
Baula māli A kind of water-weed resembling a Bakula-garland.

ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବେସନରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ତେଲି ବା ଘୃତପକ୍ୱ ପିଠା—A kind of small pastry cake fried in ghee or oil.

ବଉଲା—ଦେ. ବିଣ. ସଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବକୁଳ)—୧ । ବକୁଳ ପୁଷ୍ପର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ଯେଉଁ ଧଳା ବଳଦ ବା ଗାଈଙ୍କର ମୁଣ୍ଡର ଲୋମ ବଉଲ ଫୁଲ ପରି ଈଷତ୍-ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ପାଣ୍ଡୁର—
Baulā 1. (white cattle) Having brown furs on the head.

୨ । ବକୁଳ ପୁଷ୍ପ ପରି—
2. Resembling the Bakula flower.

ବି—୧ । (ଆମ୍ବଗଛ ଆଦି) ମୁକୁଳିତ ହେବା; ମୁକୁଳୋଦ୍ଗମ—
1 Budding (of trees like the mango).

୨ । ବଉଲୀ ୧ (ଦେଖ)—2. Bauli 1 (See)

୩ । ବକୁଳ ଫୁଲ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ବଳଦ ଓ ଗାଈଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—3. A name given to chestnut coloured cattle.

ବଉଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବଉଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ବୃକ୍ଷକୁ ମୁକୁଳିତ କରାଇବା—
Baulā(le)ibā (The causative form of Baulibā).
To cause a tree to put forth buds.

ବଉଲା ଗାଈ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ କାମଧେନୁର ନାମ—
Baulā gāi The mythological cow, which was said to give as much milk as was required by her posessor at any time, and which had the power of granting boons.

ବଉଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୁକୁଳ)—୧ । (ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳ ବୃକ୍ଷ) ମୁକୁଳିତ ହେବା—1. To bud forth; to bloom, to blossom forth.
Baulibā

ବକୁଳ ଧରା **ବୌରନା; ମଂଜରନା**

ପୁଷ୍ପିତ ଯାହା ବାଲ୍ୟରୁ ବଉଳ
ରୂପ-ପୁଷ୍ପ ଗଲ ନିମିଷେ ମଉଳ । ରାଧାନାଥ, ନିଦ୍ରାବେଶ୍ୟା ।

(ମାଛ) ଭେସେ ଉଠି ୨ । (ସଂ. ବକୁଳ) (ପୋଖରୀର ପାଣି ଗରମ ହେବାରୁ ଦମ୍ଭା ବିଷାକ୍ତ ହେବାରୁ ପୋଖରୀରେ (ବଉଳିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥିବା ମାଛମାନେ) ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଉପରକୁ ଭାସି ଉଠିବା ଓ ଶେଷରେ ମରିବା—2. (said of fishes in a pond) To float in large numbers on the surface water which becomes heated in summer or becomes otherwise poisoned.

ଅଲଗନା

୩ । (ଖୁବ୍ ଖରା ଯୋଗୁଁ ମାଟି) ଫୁରୁସିଯିବା—3. (said) of the soil) To become pulverised by the effect of the sun's rays.

ବଉଲୀ—ଦେ. ବିଣ—ବଉଲା (ଦେଖ)
Bauli Baulā (See)

ବି—୧ । ପଲଙ୍କ ଓ ଚଉକି ଆଦିର ବାଡ଼ରେ ବସା ଯାଇଥିବା ଲୁନ ହୋଇଥିବା ଲମ୍ବ କାଠି—1. Slender and tube-like railings put on the side-frame of chairs and bedsteads.

ବଉଲୀ **କଠହରାଖୁଁଟି**

୨ । ନଖମୂଳ ଓ ଚମ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସରୁଆ ଖଡ଼ି ଚମ—
ମାନ. 2. Thin stiff narrow strip of skin at the root of finger nails.

୩ । ବାଉଳ ଫାସିଆ—3. A kind of earing for the upper part of the ear.

୪ । (ଜାହାଜଆ ଭାଷା) ଭଙ୍ଗାର ବାହାରକୁ ବାହାରଥିବା ଆଗ ମଙ୍ଗର ମୁଣ୍ଡଆଁ ମୁହଁ—4. The pointed end of the prow of a boat.

ବଏ—ଦେ. ବ. (ମହାଜନୀ ଖାତା) (ସଂ. ବ୍ୟୟ; ପ୍ରା. ବଅ)—୧ । ବ୍ୟୟ;
Bae ଖରଚ **खर्च** ଖରଚ—1. Expenditure; debit.
(ଆୟ, ଜମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ହିସାବ ବହିର ଖରଚ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ—2. The debit side of an account.

ବୟ **बय** ୩ । ମହାଜନଠାରୁ ଋଣ ବା ଦୋକାନଠାରୁ ଜିନିଷ ସଉଦା ନେବା—3. Taking of money or things on credit; borrowing.

ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) — ୧ । ଗୃହର ଟୋକା—
1. Boy-servant.
୨ । ସାହେବଙ୍କ ଗୃହର —
2. Servant (of Europeans).

ବଏ(ୟ)କଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ବଏକଟ୍)—
Bae(ya)kat ସମାଜରୁ ବହିଷ୍କୃତ; ଏକଘରିଆ—
ବୟକଟ **बयकट** Outcasted; boycotted
ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଜାଣିଆ ବା ଏକଘରିଆ କରିବା—
Boycotting; outcasting.

ବଏ କବଲା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବୈକବାଲା)—ବିକ୍ରୟ ପତ୍ର—
Bae kabalā ବୟ କବାଲା **बै कबाला** Deed of sale.
(ବଇ କବଲା, ବଏ କବାଲା, ବୈକବ[ବା]ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଏ(ୟ) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ବ୍ୟୟ)—
Bae(ya) karibā ୧ । ବ୍ୟୟ କରିବା—1. To spend.
ଲଓୟା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଟଙ୍କା ନେବା—
लेना 2 To take money.
[ଦ୍ର—ଖାତକ ମହାଜନଠାରୁ ଟଙ୍କା ବଏ କରେ ।]
୩ । ଆପଣା ପ୍ରାପ୍ୟ ବାବଦକୁ ଆଗଭୁସ୍ତ ଟଙ୍କା ନେବା—
3. To take advance towards one's account.
୪ । ଦୋକାନଠାରୁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଧାରରେ ନେବା—
4. To take commodities from a shop-keeper on credit.

ବଏଡ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) (ନାମ)—କେମ୍ବ୍ରିଜ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର
Baed ଜନୈକ ସଂସ୍କୃତବିତ୍ ଇଂରାଜ ପଣ୍ଡିତ—Boyd; name of a Sanscrit scholar of the Cambridge university.
[ଦ୍ର—ଏ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଅଭିଧାନ ଓ ବ୍ୟାକରଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ବଏ ନାମା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବୈନାମାହ୍)—୧ । ବିକ୍ରୟ ପତ୍ର—
Bae nāmā 1. Deed of sale.
ବୟ ନାମା ୨ । ଅଦାଲତରେ ନିଲାମ ହୋଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ
बैनामा ଅଦାଲତଙ୍କ ମୋହରଯୁକ୍ତ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍—
2. A certificate of sale signed by the court.

ବଏ ପଇ(ଏ)ଠ—ଦେ ବ. (ମହାଜନୀଖାତା) (ବିନିମୟାର୍ଥ ସହଚର ଶବ୍ଦ;
Bae pai(e)tha ସଂ. ବ୍ୟୟ; ପ୍ରବିଷ୍ଟ)—
୧ । ଟଙ୍କା ଆଦାନପ୍ରଦାନ; ବ୍ୟୟ ଓ ଆୟ—
ଦେନ ଲେନ 1. Taking money and paying back;
जमा खर्च credit and debit.
୨ । ମହାଜନୀ ହିସାବଖାତାରେ ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ ମାନ; ଜମା ଖରଚ—2. The credit and debit sides of an account book.

ବଏ ବାଦ୍—ଦେ. ଅ (ମହାଜନୀଖାତା) (ସଂ ବ୍ୟୟ+ଅ. ବାଦ୍)—ବ୍ୟୟ
Bae bād ବା ଖରଚ ବାଦ୍ ଯାଇ—After deducting the expenses; minus the expenses.

ବଏ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗାଈ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ତ୍ରୀ ପଶୁ) ବୃଷାଦିର ସଙ୍ଗମ-
Bae jibā ଲାଭ କରିବା—4. To be crossed with a
ପାଲ୍ ଯାଓୟା bull (said of a cow).
बाहना, बहाना ୨ ।(ପଶୁ)ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବା—2. To conceive.

ବଏରାଗୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଇରାଗୀ; ବାବାଜୀ—
Baerāgi A male recluse.
(ବଇରାଗେନ୍, ବଏରାଗେନ୍—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଏଲ୍—ଦେ. ବ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁଭୂତ) —ବଳଦ—
Bael ବଏଲ **बैल** Bullock.

ବଏଲ(ଲା)ର୍—ବୈଦେ ବ. (ଇଂ)—ବାଷ୍ପଚାଳିତ ଇଞ୍ଜିନରେ ସେଥିରେ
Baela(lā)r ଆଧାରରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଅଗ୍ନିତାପରେ
ବୟଲାର ବାଷ୍ପରେ ପରିଣତ ହେଉଥାଏ—The boiler
बयलार of a steam engine.

ବଏ ସ୍କାଉଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ବାଳଚର; ଦେଶସେବା ଓ ଜନ-
Bae skaut ସେବା ପାଇଁ ଗଠିତ ଆଧୁନିକ ଶିଶୁଦଳର ସଭ୍ୟ—
ବଏ ସ୍କାଉଟ **बय स्काउट** Boy scout.
[ଦ୍ର—ଲର୍ଡ୍ ବାଡେନ୍ ପୱେଲ୍ ନାମକ ଜଣେ ଇଂରାଜ ଏହି ପ୍ରଥାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ଏଥିରେ ନିଯୁକ୍ତ ବାଳକମାନେ ସ୍ୱାଳାଙ୍କର, ଦେଶର ଓ ଲୋକସମାଜର ସେବା କରିବା ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି ।]

ବଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ବମ୍ (ଦେଖ)
Bam Bam (See)

ବଂ ବଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ମହାଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ତୁତି
Bam bam କରିବା ବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି—
ବୋମ୍ ବୋମ୍ A sound made while offering prayer
बम् बम् (ବଂ ବୋଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) to Siba.

ବଂକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ—ଢୋଡ଼ଗାଡ଼; ଜଙ୍ଘସନ୍ଧି; ତଳପେଟ ଓ ଜଙ୍ଘ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସନ୍ଧି
Bamkshana Groin; the pubic and iliac region of the body; the inguen.

ବଂଶ—ସଂ. ବ—(ବମ୍ ଧାତୁ=ବମନ କରିବା+କର୍ମ. ଶ)—
Bamsa ୧ । ପରିବାର; କୁଳ—1. Family; race.
୨ । ଗୋଡ଼; ଗୋଷ୍ଠୀ; ବର୍ଗ—
2. Species; line; lineage; genus.
୩ । ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—3. Children; offspring.

୪ । କୁଳପରମ୍ପରା—4. Successive generations.

୫ । କୁଳର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଓ ଉତ୍ତର ପୁରୁଷଗଣ—
5. Ancestors and descendants of a family.

୬ । ସମୂହ—6. All; collection; multitude.

୭ । ଏକଜାତୀୟ ବହୁ ଜୀବ—7. A number of animals of the same species.

୮ । ପୁତ୍ରପୌତ୍ରାଦି; ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବଂଶଧର—8. Descendants.

୯ । ଗର୍ବ—9. Pride; hauteur.

୧୦ । ନାସାରନ୍ଧ୍ର; ନାସା ବିବର—10. Nostril.

୧୧ । ଗୃହର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକାଷ୍ଠ; ଘରର ଚାଳର ମଥାନ ଉପରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଶ୍ରେଣୀ—11. The uppermost long beam on the ridge of a thatch.

୧୨ । ପୃଷ୍ଠଦଣ୍ଡ; ମେରୁହାଡ଼—12. Backbone.

୧୩ । (ବନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଶ)—ବାଉଁଶ—
13. Bamboo.

୧୪ । ବଂଶୀ—14. Flute made of bamboo.

ବଂଶ ଉଚ୍ଛ(ଚ୍ଛ)ନ ନ୍ନ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଂଶୋତ୍ସନ୍ନ)—ମୃତ୍ୟୁଦ୍ୱାରା ବଂଶକ୍ଷୟ; ବଂଶନାଶ—Death of the members of a family by death from starvation, curse or other causes; extinction of a family.
Bamśa uchchha(chha)na(nna)
ବଂଶଉତ୍ସନ୍ନ
ବଂଶନାଶ

ବଂଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱ(ଜ୍ଜ, ଜ)ଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଂଶୋଜ୍ଜ୍ୱଳ)—ପରିବାରର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି—The addition to the glory of a family.
Bamśa ujjwa(jja, ja)la

ଦେ. ବିଶ—ବଂଶର ଗୌରବ ବର୍ଦ୍ଧକ—Adding to the glory of a family.

ବଂଶଜ—ସଂ. ବି—(ବଂଶ + ଜ)—୧ । ବାଉଁଶ ପତ୍ର—
Bamśaka
1. Bamboo leaf.

୨ । କନ୍ତାରୀ ଆଖୁ—2. A kind of sugarcane; Saccharum Officinarum.

୩ । ବାଉଁଶପତ୍ରିଆ ନାମକ ମାଛ—3. A kind of small thin scaleless fresh-water-fish.

ବଂଶ କର୍ପୂର—ସଂ. ବି—ବାଉଁଶ ଗଛର ପର୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ନୀଳାଭଶ୍ୱେତ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ କଠିନ ଦ୍ରବ୍ୟ—
Bamśa karpūra
The manna of bamboo; a silicious deposit found inside the bamboo; Tabashir

ବଂଶଶୀରୀ, ବଂଶଜା, ବଂଶରୋଚନା, ବଂଶଲୋଚନ, ବଂଶଲୋଚନା, ବଂଶଶର୍କରା } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ ମଧୁରରସ, ଶୀତଳ, ରୁକ୍ଷ, ପୁଷ୍ଟିକର, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ପିତ୍ତନାଶକ ଓ ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, କାସ, ପାଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ଆଦି ପୀଡ଼ାର ଉପଶମକାରକ । ସବୁ ବାଉଁଶରେ ବଂଶକର୍ପୂର ଜନ୍ମେ ନାହିଁ । ସମୟେ ସମୟେ କେତେକ ବାଉଁଶ ମଧ୍ୟରୁ ଜର୍ଯ୍ୟାସରୂପେ ଏକପ୍ରକାର ମିଠାବସ୍ତୁ ବାହାରେ, ଏହାକୁ 'ବଂଶଶର୍କରା' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଏହା ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ପିଂଗା, ବଂଶୀ, ଭୁଗାଶୀରୀ, ଭୁଙ୍ଗା, ଭୁଗା, ଶୁଭ୍ରା, ଉକ୍ଷଶୀରୀ, ଶୁଭ୍ରା, ଶୁଭ୍ରା, ବୈଣବୀ, ଶୀରୀକା, ରୋଚନା, ତବକଶୀର ।

ବଂଶଲୋଚନ
ଗୁ. ବଂଶକପୂର
ଫା. } ତବାଶୀର
ଅ. }
(ବାଉଁଶକପୂର—ଅନ୍ୟ ନାମ)

ବଂଶ କ୍ରମ—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+କ୍ରମ)—୧ । ବଂଶପରମ୍ପରା; ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମ; ଧାରାବାହିକ ବଂଶଧରଗଣ—
Bamśa krama
1. A family from generation to generation successive generations.

୨ । ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ଧାରାବାହିକ ଉଲ୍ଲେଖ—
2. Genealogy.

୩ । ବୃକ୍ଷନାମା; ବଂଶବୃକ୍ଷ—
3. A genealogical tree; pedigree.

ବଂଶ କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+କ୍ଷୟ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସମୂଳ ବିନାଶ—1. Eradication.
Bamśa kshaya

୨ । ବଂଶର ବିନାଶ; ପରିବାରସ୍ଥ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ; ପରିବାରରେ ଆଉ କେହି ବଞ୍ଚି ନ ରହିବା ଅବସ୍ଥା—2. Death of all the members of a family; extinction of a family; extinction of a species.

ବଂଶ ଧ୍ୱଂସ, ବଂଶ ନାଶ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବଂଶ ଗୌରବ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଗୌରବ)—୧ । ଆପଣା କୁଳର ସମ୍ମାନ—1. The glory of one's family.
Bamśa gauraba

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୀର୍ତ୍ତିଦ୍ୱାରା ବଂଶୋଜ୍ଜ୍ୱଳକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Adding to the glory of one's family or race.

ବଂଶ ଚରିତ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଚରିତ)—କୌଣସି କୁଳରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଜୀବନ ବୃତ୍ତାନ୍ତ; ବଂଶର ଇତିହାସ—The history of a family.
Bamśa charita

ବିଶ.—ବଂଶର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆଚରିତ (ରୀତି)—(practice) Followed by the members of a family.
(ବଂଶାନୁଚରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଂଶ ଚରିତ୍ର—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ଚରିତ୍ର)—୧ । କୌଣସି ବଂଶଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆଚରଣ—1. The general character of the members of a family.
Bamśa charitra
(ବଂଶାନୁଚରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । କୌଣସି ବଂଶର ଧାରାବାହିକ ବିଶିଷ୍ଟତା—2. The traditional characteristic of a family.

ଗ୍ରା. ବି.—ବଂଶ ଚରିତ (ଦେଖ)
Bamśa charita (See)

ବଂଶଜ—ସଂ. ବିଶ. (ବଂଶ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୌଣସି ବଂଶରୁ ଜାତ; ବଂଶୀୟ—1. Born of a family; descended from a family.
Bamśaja
(ବଂଶଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ସଦ୍‌ବଂଶଜ; କୁଳୀନ; ସତ୍‌କୁଳପ୍ରସୂତ—2. Born of a high family; of a respectable family.

ବଂଶଜା—ସଂ. ବି.—୧ । ବଂଶ କର୍ପୂର (ଦେଖ)
Baṁśajā 1. Baṁśa karpūra (See)
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବଂଶଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
2. The feminine of 'Baṁśaja.

ବଂଶ ଧର—ସଂ. ବି. (ବଂଶ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Baṁśa dhara ୧ । କୌଣସି ବଂଶରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. The scion of a family.
୨ । ଯେ ବଂଶ ରକ୍ଷା କରେ—2. One who maintains or continues a family.
୩ । ବଂଶ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Founder of a line or family.
୪ । ସନ୍ତାନ—4 Issue; offspring.

ବଂଶ ନାଳିକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ନାଳିକା)—
Baṁśa nālikā ୧ । ବାଉଁଶ ନଳ—1. A tube of bamboo.
୨ । ବାଉଁଶର ବଂଶୀ—2. A flute made of bamboo.

ବଂଶ ନିପାତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ନିପାତ)—
Baṁśa nipāta ୧ । ସମୂଳ ବିନାଶ—1. Eradication.
୨ । କୌଣସି ବଂଶର ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କର ହତ୍ୟା ବା ବିଲୋପ—
2. The destruction or extinction of a species.

ବଂଶ ପତ୍ର—ସଂ. ବି.—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବଂଶ+ପତ୍ର)-ବାଉଁଶ ଗଛର ପତ୍ର-
Baṁśa patra 1. The leaf of bamboo plant.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—2. A kind of grass.

ବଂଶ ପତ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ବଂଶ ପତ୍ର+ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ. କ)—
Baṁśa patraka ୧ । ବାଉଁଶପତ୍ରଭଳି ମାଛ—
1. A kind of small thin fish.
୨ । ନଳ ଗଛ—2. A sort of reed.
୩ । ଧଳା ଆଖୁ—3. The white variety of sugar-cane.

ବଂଶ ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ବଂଶ ପତ୍ର+ଇ)—ବାଉଁଶ ପତ୍ର ପରି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ
Baṁśa patrī ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ—A kind of grass with large leaves resembling those of bamboo.
(ବଂଶ ଦଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଂଶ ପରମ୍ପରା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ପରମ୍ପରା)—
Bsmśa paramparā ବଂଶକ୍ରମ; ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମ—
Successive generations in a family.

ବଂଶ ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବଂଶର ଏକ ପୁରୁଷରୁ ଅନ୍ୟ
Baṁśa paramparā krame ପୁରୁଷକୁ, ଏହିପରି ଧାରାରେ;
ବଂଶ ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ବଂଶାନୁକ୍ରମେ—From generation;
वंश परंपरा क्रममे to generation; for generations in the course of successive generations.

ବଂଶ ପରମ୍ପରାଗତ—ସଂ. ବିଣ. (୨ୟା ତତ୍; ବଂଶପରମ୍ପରା+ଗତ; ୭ମୀ ତତ୍; ବଂଶପରମ୍ପରା+ଆଗତ)—ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଚଳି ଆସୁଥିବା (ରୀତି ବା ବିଷୟ)—(a custom) Observed or obtaining in a family from generation to generation.

ବଂଶ ବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ବର୍ଦ୍ଧନ)—
Baṁśa barddhana ୧ । ବଂଶସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି—
1. Increase in a family.
୨ । ବଂଶର ଉନ୍ନତି—2. Improvement of a family.
ବିଣ. (ଉପପଦ ସମାସ)—ବଂଶର ବୃଦ୍ଧି ବା ଉନ୍ନତିକାରୀ—
Causing improvement or adding to the glory of a family.

ବଂଶ ବୀଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ବୀଜ)—
Baṁśa bīja ୧ । ବାଉଁଶ ଗଛର ଧାନ ବା ଗୁଡ଼ିଲ—
1. Bomboo seeds.
୨ । କୁଳର ହେତୁ; ବଂଶର ଆଦି ପୁରୁଷ—
2. The founder of a family.

ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ବଂଶର ଉନ୍ନତି-
Baṁśa bṛuddhi 1. Improvement of a family.
୨ । ବଂଶର ବିସ୍ତାର; ସନ୍ତାନସନ୍ତତିଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି—
2. Increase of a family by additions or by births.

ବଂଶ ମରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଂଶ+ମାରକ)—
Baṁśa marā (etc) ବଉଁଶମରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bauṁśa marā etc (See)

ବଂଶ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—
Baṁśa marjyādā ୧ । ବଂଶର ମହତ୍ତ୍ୱ; କୁଳ ଗୌରବ-ବଂଶରେ ଚଳି ଆସୁଥିବା ସମ୍ମାନ; ଆଦରଣୀୟ—
1. Family dignity; respectability of a family.
୨ । କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଂଶର ପ୍ରାପ୍ୟ ସମ୍ମାନ—
2. Honour or respect due to a high family.

ବଂଶ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବଂଶର ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା
Baṁśa māribā ଜୀବଙ୍କୁ ନାଶ କରିବା—To destroy every member of a a family or race.
(ବଂଶ ନିପାତ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
वंश मारा वंश मारना
(ଯଥା—ଆମ ଗାଇଜିଲ୍ଲା ସବାଖିଆ ଲୋକମାନେ ଆସି ଜମ୍ବୀରଙ୍କ ବଂଶ ମାରି ଦେଲେଣି ।)
୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନିର୍ମୂଳ ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଲୋପ କରିବା; ସମୂଳ ବିନାଶ କରିବା—2. To eradicate or destroy a thing or its species.

ବଂଶ ମାହାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଂଶର ମହତ୍ତ୍ୱ—
Baṁśa māhātmya Family greatness or dignity.

ବଂଶ ରକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ରକ୍ଷା)—୧ । କୌଣସି
Baṁśa rakshā ବଂଶକୁ ଖାଦ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚାଇବା—
1. Maintaining a family.
୨ । ପୁତ୍ରୋତ୍ପାଦନଦ୍ୱାରା ବଂଶକୁ ଲୋପ ହେବାରୁ ରକ୍ଷା କରିବା—
2. Preservation of a family by bringing forth offspring

ବଂଶ ଲତା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ରୂପକ; ବଂଶ + ଲତା)—
Bamśa latā ୧ । ବଂଶାବଳୀ; କୁଳନାମା—1. Genealogy; pedigree.
୨ । ରକ୍ତସମ୍ପର୍କ—2. Blood relation.

ବଂଶଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଲରଆ) ବି. (ତୁଳ. ହି. ବସୁଲା)—
Bamśalā ବଢ଼େଇଙ୍କ କାରସୀ—Carpenter's axe; adze.

ବଂଶ ଲୋପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଲୋପ)—୧ । ବଂଶ କ୍ଷୟ(ଦେଖ)
Bamśa lopa 1. Bamśa kshaya (See)
(ବଂଶ ନିପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଂଶଧରଙ୍କ ଅଭାବରୁ କୁଳର ଲୋପ—
2. Extinction of a family or race (on account of the non-survival or death of all the members thereof).

ବଂଶ ଶର୍କରା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବଂଶ+ଶର୍କରା)—ବାଉଁଶଗଛ ମଧ୍ୟରୁ
Bamśa śarkarā ଜାତ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—
Manna of bamboo; a sweet juice exuded from bamboo.

ବଂଶ ଶଳାକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଶଳାକା)—ବାଉଁଶ
Bamśa śalākā କାଠି—A long thin rod or stake of bamboo

ବଂଶସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ବଂଶ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଂଶରେ
Bamśastha ଥିବା—Included in a family; staying in a family.
ବି—ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Name of a Sanscrit metre.

ବଂଶସ୍ଥବିଳ—ସଂ. ବି – ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Bamśasthabila Name of a metre of 12 syllables.

ବଂଶ ହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ବଂଶ+ହୀନ)—ନିର୍ବଂଶ;
Bamśa hīna ଯାହା ବଂଶରେ କେହି ସନ୍ତାନ ନ ଥାନ୍ତି—
(ବଂଶବିହୀନ, ବଂଶରହିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Issueless; without posterity.

ବଂଶା—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି. (ସଂ. ବଂଶ=ବାଉଁଶ)—ଛାଲର ରୁଅ—
Bamśā Rafter of a thatched house.

ବଂଶାଙ୍କୁର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ଅଙ୍କୁର)—ବାଉଁଶ ଗଛା;
Bamśāṅkura ବାଉଁଶ କରଡ଼ି—The young shoots of bamboo.

ବଂଶାଚାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବଂଶ + ଆଚାର)—କୁଳାଚାର—
Bamśāchāra Family custom; observances or practices obtaining in or followed by a family from generation to generation.

ବଂଶାନୁକଥା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଅନୁକଥା)—
Bamśānukathā ବଂଶ ଚରିତ (ଦେଖ)
(ବଂଶାନୁଚରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bamśa charita (See)
କହୁଛ ବଂଶାନୁକଥା ମନ ଦେଇ ଶୁଣ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷବିଜୟ ।

ବଂଶାନୁକ୍ରମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ଅନୁକ୍ରମ)—ବଂଶ-
Bamśānukrama ପରମ୍ପରା; ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମ—A family through its successive generation.

ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବଂଶାନୁକ୍ରମ+ଇକ)—ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ
Bamśānukrmika ଚଳି ଆସୁଥିବା—Observed in a family for successive generations.

ବଂଶାନୁକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ବଂଶାନୁକ୍ରମେଣ)—ବଂଶପରମ୍ପରା
Bamśānukrame ଅନୁସାରେ—Through successive
ବଂଶାନୁକ୍ରମେ **वंशानुक्रमसे** generations.

ବଂଶାନୁଗତ—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ + ଅନୁଗତ)—
Bamśānugata ୧ । ବଂଶପରମ୍ପରାଗତ—1. Handed down from generation to generation.
୨ । କୌଣସି ବଂଶରେ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—
2. Established by the family traditions; permanently rooted in a family.

ବଂଶାବଳି(ଳୀ)—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶ+ଆବଳି)—କୁଳନାମା;
Bamśābali(lī) ଯେଉଁ ଚିତ୍ରରେ ବା ତାଲିକାରେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଜନ୍ମିଥିବା ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ବିବରଣ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥାଏ—A genealogical tree; pedigree or family line; genealogy.

ବଂଶି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଂଶୀୟ)—ବଂଶୀୟ (ଦେଖ)
Bamśi Bamśīya (See)
ବୋଲନ୍ତି ଶୁକ ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ଶୁଣ ହୋ ବଳା କୁରୁବଂଶି । ଜଳନ୍ଧ. ଭାଗବତ ।

ବଂଶିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଂଶ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—ବଂଶୀୟ;
Bamśika ବଂଶଜାତ—Relating to or belonging to
(ବଂଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) a family; born of a family.
ବି—୧ । ଅଗୁରୁ—1. Agallochum.
୨ । କଳା ଆଖୁ (ହି. ଶ.)—
2. The black variety of sugar-cane.
ଦେ. ବିଣ—କୁଳୀନ—Born of a high family.
ବଳିକ ସକା ମାନସ ମଧ୍ୟରୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସାରସ ଅମ୍ବରଶେ ଦରଶନେ
ଉତ୍କଣ୍ଠ ନେଲେ । ଉଷ. ଦେବେନ୍ଦ୍ରଶବଳାସ ।

ବଂଶିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଂଶିକ + ଆ)—ବଂଶିକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Bamśikā The feminine of Bamśika.
—ସଂ. ବି—୧ । (ବଂଶ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବଂଶୀ—
1. Flute; fife.
୨ । ପିପ୍ପଳୀ (ହି. ଶ.)—2. Long pepper.
୩ । ଅଗୁରୁ କାଠ (ହି. ଶ.)—
3. Agallochum wood.

ବଂଶିନୀ—ଦେ. ବି—ବଂଶୀ—
Bamśinī Flute.
ମୃଗରବ ମୋହନ୍ତ ବଂଶିନୀ ସ୍ୱରେ । ପ୍ରାଚୀ. ରସମାଳାଧ ।

ବଂଶୀ—ସଂ ବି (ବଂଶ+ଈ; ଏହା ବାଉଁଶ ନଳରେ ତିଆରି ହେବାରୁ)—
Bamśi ୧ । ବଇଁଶୀ; ମୁରଲୀ; ବେଣୁ—
1. Flute; fife; pipe.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବଂଶୀନାଦ ଶୁଣିଲେ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଉଚ୍ଚାଟନ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ବଶୀକରଣ ଓ ମୋହନ ଏହି ଚାରି ଅବସ୍ଥା ଜାତ ହୁଏ । ଏହି ଅବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଗୋପ-କନ୍ୟାମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ-ବିଭାଗ କରାହୋଇଅଛି । ଯଥା— ବେଦକନ୍ୟା, ଦେବକନ୍ୟା, ମୁନିକନ୍ୟା ଓ ବ୍ରଜକନ୍ୟା ।

ପ୍ରଥମ ବଂଶୀ ଉଚ୍ଚାଟନ, ପ୍ରକାଶ ବେଦକନ୍ୟାଗଣ ।
ସ୍ତମ୍ଭନନାଦେ ବଂଶୀ ଶୁଣି, ଉଦିତ ଦେବତା ନନ୍ଦିନୀ ।
ବଶୀକରଣ ନାଦ ବଂଶୀ, ଜନ୍ମିଲେ ସମ୍ଭୁ ମୁନି ଅଂଶୀ ।
ମୋହନନାଦେ ସେ ମୁରଲୀ, ଜନ୍ମିଲେ ବିଦିତ ବ୍ରଜବାଳୀ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବଂଶୀ ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଏକ ପ୍ରକାର ବଂଶୀର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡର ରନ୍ଧ୍ରରେ ଫୁଙ୍କିବାକୁ ହୁଏ ଓ ଅନ୍ୟ ବଂଶୀର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଛିଦ୍ରକୁ ଓଠ ପାଖେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ସେ ରନ୍ଧ୍ରରେ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭାବରେ ଫୁଙ୍କିବାକୁ ହୁଏ ।]

୨ । ବଂଶଲୋଚନ (ହି. ଶ.)—2. Bamboo manna

୩ । ୪ କର୍ଷ ପରିମାଣ ବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—
3. A unit of weight of 4 karshas.

ବଂଶୀ କୁହା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ବଂଶୀ ବଜାଏ—
Bamsī kuhā 1. Blowing the flute.

୨ । ଯେ ବଂଶୀସ୍ୱନଦ୍ୱାରା ମନୋଗତଭାବ ଅନ୍ୟକୁ ଜଣାଏ—
2. Expressing one's wishes through the flute.

ନାଚୁଅ ଗୃହ ବଂଶୀ କୁହାକୁ ଗୋ । ବିଦ୍ୟାପତି. ସଙ୍ଗୀତ ବଲ୍ଲରୀ ।

ବଂଶୀଧର—ସଂ. ବି. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବଂଶୀ+ଧର)—
Bamsī dhara ଯେ ହାତରେ ବଂଶୀ ଧରି ଥାଏ—
(ବଂଶୀଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Holding a flute.

ବଂଶୀଧରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ବଂଶୀଧାରିଣୀ }

ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମ—
A name of Śrīkṛushṇa.

ଦେ. ବି—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

ବଂଶୀ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶୀ+ଧ୍ୱନି)—
Bamsī dhwani ବଂଶୀ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—The sound
(ବଂଶୀ ରବ—ଅନ୍ୟରୂପ) produced by the blowing of a flute.

ବଂଶୀ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଂଶୀ+ବାଦନ)—
Bamsī bajā(je)ibā ମୁଖ ଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କି ବଂଶୀ ବାଦନ କରିବା—
ବାଂଶୀ ବାଜାନ 1. To blow a flute,
ବାଁସୁରୀ ବଜାନା, ବଂଶୀ ବଜାନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟରେ ପରିଶ୍ରମ କରି ନିଷ୍ଫଳ ହେବା—2. (figurative) To go without any reward after doing a work.

୩ । ଶବ୍ଦେଇ କରି କାନ୍ଦିବା; ବଂଶୀ ସ୍ୱର ପରି ସ୍ୱର କରି କାନ୍ଦିବା—
3. To wail plaintively.

ବଂଶୀ ବଟ—ସଂ. ବି—ବୃନ୍ଦାବନର ଯମୁନା ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଟ ବୃକ୍ଷ;
Bamsī baṭa ଯେଉଁ ବଟ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଂଶୀ ବଜାଉ ଥିଲେ—A banyan tree said to be the tree under which Śrīkṛushṇa used to blow his flute.

[ଦ୍ର—ବୃନ୍ଦାବନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗଛକୁ ଲୋକେ ବଂଶୀବଟ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରନ୍ତି ।]

ବଂଶୀ ବଦନ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଂଶୀ+ବଦନ)—
Bamsī badana ଯେ ମୁହଁରେ ବଂଶୀ ବଜାଉ ଥାଏ—
(ବଂଶୀ ବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a flute blown with the mouth.

ବଂଶୀ ବାଦନ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଂଶୀ+ବାଦନ)—
Bamī bādana ବଂଶୀକୁ ବଜାଇବା—Blowing of a flute.

ବଂଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବଂଶ+ଭାବାର୍ଥେ ଈୟ)—
Bamsīya ୧ । ପାରିବାରିକ; ବଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
(ବଂଶ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Relating to a family.
(ବଂଶୀୟା, ବଂଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବଂଶଜ—2. Born in a family.

ବଂହିମା—ସଂ ବି (ବଂହିମନ୍ ଶବ୍ଦ; ବହୁଳ+ଭାବେ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Bamhimā ବାହୁଲ୍ୟ—Excess.

ବଂହିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁଳ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ) —
Bamhishṭha ଅତି ବହୁଳ—Very excessive.
(ବଂହୀୟାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବଂହିଷ୍ଠା, ବଂହୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନିଜର ଜମି ଚାଷ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ
Bankā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଧାନ ଦେଇ ତାଠାରୁ
ହଲଖରୀଦ ବଳଦ ଧାରରେ ମାଗି ଆଣିବା ରୀତି—System of taking bullocks on loan (on payment of paddy) to cultivate one's fields.

ବଁଧ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବନ୍ଧ; ପୋଖରୀ—
Bandh Pond.

ବଁଧ୍ ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା; ଝାଡ଼ା
Bandh jibā ଫେରି ଯିବା—To go out to answer the
(ବଁଧ୍ ବୁଁଧା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) call of nature.

ବକ୍‌ତାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଧ୍ୟ କରି ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର
Bak-tāibā କରାଇବା—To extort confession.

ବକ୍‌ତିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମାନିଯିବା; ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
Bak-tibā To confess; to admit.

ବକ୍ ବକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Bak bak ୧ । ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—1. Babbling.

ବକ୍‌ବୁକ୍, ବକରୁଝକରୁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବକରୁ ବକରୁ }

୨ । ଅନର୍ଥକ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ—
2 Gibberish.

ବକବକ ୩ । କ୍ରମାଗତ ଗପିବା—3. Continuous talking.
ବକ୍‌ବକ

ବକ୍ ବକ୍ କରି ଗୃହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଟକା ହୋଇ ଗୃହିଁ ରହିବା—
Bak bak kari chāhiṅibā To look on vacantly or
(ବକ୍ ବକ୍ ଗୃହିଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ) helplessly; to stare.
ତାକାନ ଏମନ୍ତେ ବକ୍ ବକ୍ କରି ଗୃହିଁ ଅଛନ୍ତି, ବାହାର କିଛି ବୁଝି ନାହିଁ ।
ତାକାନା ଗୀତବଣ୍ଡ. ପିଲାଙ୍କ ସମାପ୍ତ ।

ବକ୍ ବକ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନର୍ଥକ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ କ୍ରମାଗତ
Bak bak karibā ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା; ପ୍ରଳାପ
ବକ୍ ବକ୍ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ କରିବା—To prattle; to
ବକର ବକର ହେବା talk too much with-
ବକବକକରା **बकबककरना** out any meaning or purpose.

ବକ୍ ବକମ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ପାରା ଓ କପୋତଙ୍କ ଘୁମୁରିବା
Bak bakam ଶବ୍ଦ (ଏ ପାରାମାନଙ୍କ ପ୍ରଣୟବ୍ୟଞ୍ଜକ ଶବ୍ଦ)—The
ବକ୍ ବକମ୍ କମ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ Cooing sound of
ବକ୍ ବକୁମ୍ କୁମ୍ pigeons and doves.
ବକବକମ **गुटरगुं;घुटरघु**

ବକ୍ ବକି(କୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବାବଦୂକ)—ବାବଦୂକ; ଗପଡ଼ୀ—
Bak baki(ku)ā Talkative; garrulous.
ବକୋ; ବକୁଆ **बकवादी, बक्की, बकबकीया**

ବକ୍ ବଜାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଚ ଧାତୁ)—୧ । ଅବିରତ କଥା
Bak bajāri କହିବା—1. Talking incessantly.
ବକାଝକା ୨ । ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଗପିବା—
बकवाद 2. Talking loudly for a long time.
୩ । ବହୁତଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବାଦ୍ୱାରା ବିରକ୍ତି ବା କ୍ଳାନ୍ତି—
3. Weariness due to talking for a long time.
ବିଣ—୧ । ବାବଦୂକ; ଗପଡ଼ୀ—1. Talkative.
୨ । ବହୁତଗୁଡ଼ାଏ ଗପି ଗପି ବିରକ୍ତ—
2. Tired of talking too much.

ବକ୍ ବଜାରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୃଥା ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
Bak bajāri hebā 1. To talk for a long time in
ବକାଝକା କରା **बकवाद करना** vain.
୨ । ଅନେକ ସମୟଯାଏ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଗପିବା—
2. To talk loudly for a long time.

ବକ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. ବଲ୍କଲ; ପ୍ରା. ବଲ୍ଲଲ; ତୁଳ. ହି.
Bak-lā ବକଲା)—ବୃକ୍ଷାଦିର ବଲ୍କଲ; ବକଲା; ଗଛ ଉପରର ଶକ୍ତ
Bark of a tree.

ବକ୍ ଶଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଛରରା; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନ୍ତୁ ଓ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କୁ
Bak śaṭ ମାରିବା ପାଇଁ ବନ୍ଦୁକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳି—
ଛର୍ରା **छर्रा** Buckshot; pellet.

ବକ—ସଂ. ବି—(ବଚ୍ ଧାତୁ କହିବା + କର୍ମ. ଅ; ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟଭାଷାକ
Baka ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି; ବା ବନକ୍ ଧାତୁ=ଭୁଣ୍ଡିଲ ଗତି
(ବଙ୍କା—ଶ୍ରୀ) କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବଗ; କୁଳେଚରବର୍ଗର
ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ ଦୀର୍ଘ ମତ୍ସ୍ୟାଶୀ, ଲମ୍ବଚଞ୍ଚୁ ଓ ଦୀର୍ଘପଦବିଶିଷ୍ଟ
ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷୀ—1. The egret; the paddy bird;
Bubuleus Coromandus.

[ଦ୍ର—ଅନେକ ଶ୍ରେଣୀର ଓ ବର୍ଣ୍ଣର ବକ ବା ବଗ ଦେଖା-
ଯାନ୍ତି; ଯଥା—

୧ । ସାଧାରଣ ବଗ ବା ଗାଈ ବଗୁଲା । ଏହା ଏକ ହାତ ଦୀର୍ଘ, ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏମାନଙ୍କୁ ଗଡ଼ିଆ ଓ ବିଲରେ ଚରୁଥିବା ଗାଈଙ୍କ ପିଠିରେ ବସିବାର ଦେଖାଯାଏ ଓ ଏମାନେ ପୋକଜୋକ ଖାଆନ୍ତି; ଏକକ ଏକାଧିକ ଚରନ୍ତି । (ବଂ. ବଗ; ହି. ଗାଇବଗଲା—The egret; Bubuleus Coromandus.)

୨ । କାଣ୍ଡି ବଗ (ସଂ. ଦ୍ରୌଣ, ହି. ଅଙ୍ଗେ ବଗଲା; ବଂ. ଦୌଣ-ବଗ—The pond heron; paddy bird; Ardeola Grayi); ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟିଆ । ଏମାନେ ଧାନକ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ପୋଖରୀକୂଳରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।

୩ । ବଗୁଲା—ଦୁଇ ହାତ ଦୀର୍ଘ, ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ (ବଂ. ବଗଲା;—The large egret, Heradias Alba); ଏମାନେ ଗୋଟି ଗୋଟିକିଆ ହୋଇ ଚରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

୪ । କଣା ବଗୁଲା—ଏକ ହାତ ଦୀର୍ଘ; ଗୋଡ଼ ଶ୍ୱେତ, ମୁଣ୍ଡ ପାଙ୍କୁଟିଆ; ମୁଣ୍ଡରେ କଳା ଓ ସବଜାମିଶା ଜଟ । ଏମାନେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ (ବଂ. କାନାବଗଲା; The green heron; Butorides Javanica.)

୫ । କାଠ ବଗ—ଗଳା ଓ ଗୋଡ଼ ଶ୍ୱେତ; ମୁଣ୍ଡରେ ଶ୍ୱେତ ଚୂଡ଼ା; ବେକରେ ପକ୍ଷ ନ ଥାଏ; ପିଠି ହଳଦିଆ, (ବଂ. କାଠ ବଗଲା; The yellow bittern, Ardetta Sinensis.)

୬ । ନାଲି ବଗ—(ବଂ. ଲାଲ ବଗଲା—The chestnut bittern; Ardetta Cinnamonia); ପିଠି ପକ୍ଷ ଖଇରା ।

୭ । ନେଳ ବଗ (ବଂ. ନୀଲବଗଲା; The black bittern; Dupetor Flavicollis); ପ୍ରାୟ ହାତେ ଦୀର୍ଘ ଓ କଳା; ବେକରେ ପକ୍ଷ ନ ଥାଏ; ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ; ପୂର୍ବବଙ୍ଗରେ ଅଧିକ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ।]

୨ । ଅଗସ୍ତି ନାମକ ଗଛ—2. Sesbania Grandiflora.
ପଦ୍ମବକ ୩ । ଅଗସ୍ତି ଗଛପରି **ଆଉ** ଏକପ୍ରକାର ଗଛ;
बासना; बनहुला ବଗହୁଲା ଗଛ—3. Another species of
ମ. ଅଗସ୍ତ୍ୟ tree like Sesbania.
ଭେ. ବେସି ୪ । ବକାସୁର (ଦେଖ)—
4. Bakāsura (See)
୫ । (ବୈଦ୍ୟକ) ବକ ଯନ୍ତ୍ର (ଦେଖ)—
5. Baka jantra (See)
୬ । ଲଣ୍ଡାବଗୁଲ ଗୁଳ୍ମ; ବବଂଗ; ବନବବଂଗ—
6. Ocymum Gratissimum (plant).
୭ । କୁବେର (ହି. ଶ)—7. A name of Kubera.
୮ । ଭୀମଦ୍ୱାରା ହତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—
8. A demon killed by Bhima.
୯ । ଋଷିବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—9. Name of a sage.

ବକ ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ.)—
Baka chandana Name of a wild tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଗୋଲ ଓ ବଡ଼; ଗଛ ଉଚ୍ଚ ଓ କାଠ ଦୃଢ଼; ଫଳ ଲମ୍ବ ଓ ପତଳା, ଏଥିରେ ୩।୪ ଟି ଦଳ ଥାଏ । ଫଳକୁ ବାଟି ମୁଣ୍ଡବନ୍ଧାରୋଗରେ କପାଳରେ ଲଗାଯାଏ ।]

ବକ ଚିଞ୍ଚିକା—ସଂ. ବି. (ଏହାର ଥଣ୍ଡା ବକର ଚଞ୍ଚୁ ପରି ଥିବାରୁ)—
Baka chiñchikā ଭୋଡ଼ୀ ମାଛ—A kind of slender
fish.

ବକଜିତ୍—ସଂ. ବି. (ବକ + ଜି ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Bakajit ବକାରି (ଦେଖ)—Bakāri (See)

ବକଟେ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ନକଟକ; ନକଟେ; ଛୋଟଏ ମାତ୍ର—
Bakaṭe 1. A little bit.
(ବକଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) × × × ବର୍ଷ ସାଇ ମଠାଏ, ଲୁଣ ବକଟେ × × ×
ଏକଟୁକୁ; ଏକଟୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଅଠଗୁଣ ।
ତନୀକ; ଜରାସା ୨ । ଅତି ଶ୍ଳେଷ—2. Very small; tiny.
(ଯଥା—ବକଟେ ପିଲା ଠେଇଁ ଏତିକ ବୁଝି ।)

ବକର୍ଡ଼ା—ଦେ. ବି—କପାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ କୋଷ ବା ଖୋସା—
Bakarḍā The closed pod of the cotton plant
ଢେଡ଼ୀ which encloses the seed surrounded
ଗୁଟୀ by the cotton fibres.
[ଦ୍ର—ଏହା ଫଳପରି ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଫାଟିଗଲେ ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ମଞ୍ଜିକୁ ବେଢ଼ିଥିବା କପାତୁଳା ବାହାର ପଡ଼େ ।]

ବକତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବକ୍ତ୍ = ସମୟ; ଫା. ବଖ୍ତ୍ = ଭାଗ୍ୟ, କପାଳ)—୧ । ସମୟ—1. Time.
ବକ୍ତ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ କାଳ—2. Suitable time;
ଖତ } favourable or proper time.
ବକ୍ତ ୩ । ଦିବସର ବିଭିନ୍ନ ସମୟ—
ବକ୍ତ 3. Different times of the day.
୪ । ଏକଥର ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—4. One meal.
(ଯଥା—ସେ ଦିନକେ ବକତେ ଖାଏ ।)
୫ । ସୁଯୋଗ—5. Opportunity.
୬ । ଅଦୃଷ୍ଟ; ଭାଗ୍ୟ—6. Fortune; luck.
୭ । ଥର—7. Time.
(ଯଥା—ସେ ମତେ ଆଜିକ ଉତରେ ୩ ବକତ ଗାଳି ଦେଲାଣି ।)

ବକତ(ତେ)ଇ ବଳିଆର୍—ଦେ. ବାକ୍ୟ (ଫା. ବଖ୍ତ + ସଂ. ହ + ସଂ.
Bakata(te)i baliār ବଳବାନ୍)—ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାଗ୍ୟହିଁ ତୋର ଅନୁକୂଳ—Your luck is good now.
(ଯଥା—ତୋ ବକତଇ ବଳିଆର୍, ତୁ ଆଜି ବାଘମୁହଁରୁ ବଞ୍ଚି ଆସିଲୁ ।)

ବକତର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବକ୍ତର୍ = ଲୌହ ମୁଦିଆରେ ନିର୍ମିତ
Bakatara ସାଞ୍ଜୁ)—ସାଞ୍ଜୁ—Mailcoat; armour.
ବକ୍ତର

ବକତା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ବକ୍ତା (ଦେଖ)—
Bakatā **ବକ୍ତା** Baktā (See)
ସେ କାଳଶିଲ୍ପୀମାନେ ତ ସତ୍ୟ ବକତା । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାଭାରତ ଅବ ।

ବକତ୍ର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ବକ୍ତ୍ର (ଦେଖ)—
Bakatra Baktra (See)
କେମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ବିଶେ ବକତ୍ର, କେମନ୍ତ ଶୋଭ ଦେହ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ବକ ଧାର୍ମିକ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (ଉପମାନ କର୍ମଧାରୟ; ବକସଦୃଶ ଧାର୍ମିକ)—
Baka dhārmika ୧ । ଭଣ୍ଡଧାର୍ମିକ; ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱୀ; ଧର୍ମବକ—
(ବକଧାର୍ମିକତା—ବି) 1. Hypocritical in religious observances.
୨ । କପଟଭକ୍ତି—2. Hypocritical
[ଦ୍ର—ବକ ପାଣି କୂଳରେ ମାଛ ପାଇଁ ଟାକ ବସିଲା ବେଳେ ତାହାର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜକ ଠାଣିରୁ ଭାର ମାଛ ମାରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦର୍ଶକ ଠଉରାଇ ନ ପାରିବା ଭଳି ଯେଉଁ ଲୋକ ସାଧୁତାର ବାହାନା କରେ ତାପ୍ରତି ଏ ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ବକ ଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବି.—ବକ ମାଛକୁ ଗ୍ରହିବା ପରି କୌଣସି ବିଷୟରେ
Baka dhyāna ଏକନିଷ୍ଠତା—Perseverance or concen-
(ବକ ଧ୍ୟାନୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଣ.) trated attention given to a particular matter (like an arden sitting on the look-out, for hours together near the water, for catching a fish.)

ବକନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦନା)—୧ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ
Bakanā ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଡ଼ୁ—A long-necked
ବକନା, ବଦ୍‌ନା spouted water pot used by Mahamedans.
ବଖୁନ, ବଖୁନା ୨ । ପିତଳର ବଡ଼ କଂସା—
2. Big pot of brass.

ବକ ନିସୂଦନ—ସଂ. ବି.—ବକାରି (ଦେଖ)
Baka nisūdana Bakāri (See)
(ବକ ବୈରୀ; ବକସୂଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବକ ପଞ୍ଚକ—ସଂ. ବି.—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର ପଞ୍ଚକ ବ୍ରତ; କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ
Baka pañchaka ଏକାଦଶୀ ଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଞ୍ଚଦିନ—
The last five days of the lunar month of Kārttika.
[ଦ୍ର—ଏ ପାଞ୍ଚଦିନ ଆମିଷ ଭୋଜନ ନିଷିଦ୍ଧ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏ ପାଞ୍ଚଦିନ ବଗମାନେ ସୁଦ୍ଧା ମାଛ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ବକ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଏ ପୁଷ୍ପ ବକ ପରି ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—ଅଗସ୍ତୀ
Baka pushpa ଫୁଲ ଓ ତହିଁର ଗଛ—Sesbania Grandiflora (flower and tree).
ଦେ. ବି.—୧ । ଶିବମଲ୍ଲୀ; ଗଇଷ ଫୁଲ—
1. Leucas fower.
ବକ ପୁଷ୍ପ ମାଳା ମାଳିକ
ବକ୍ରସ୍ୱର ଗଙ୍ଗଡ଼ାରୁ ଟେକିଲ ବୃକ । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ବଗହୁଲା (ଦେଖ)—(ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
2. Bagahulā (See)

ବକ ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ—ବକ ଧାର୍ମିକ; ଶଠ; ଭଣ୍ଡ; ଭଣ୍ଡତପସ୍ୱୀ—
Baka brutti Hypocritical.
ବି—ବକଧାର୍ମିକତା; ଭଣ୍ଡତା—Hypocricy.

ବକ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ବକ ବୃତ୍ତି; ବକ ଧାର୍ମିକତା—
Baka brata Hypocricy.
ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ—ବକ ଧାର୍ମିକ—Hypocritical.

ବକ ବ୍ରତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ—ଭଣ୍ଡ ତପସ୍ୱୀ—Hypocritical in
Baka brati (ବକବ୍ରତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) religious matters.

(ବକବ୍ରତରର, ବକବ୍ରତରଗ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବକବ୍ରତାର ଏହି ଲକ୍ଷଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—
ବକବ୍ରତା, ବକବ୍ରତରଗ୍ର, ବକବ୍ରତରଗ୍ରୀରଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ଅଧୋଦୃଷ୍ଟି ର୍ନୈକୃତିକଃ ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ ତତ୍ପରଃ ଶଠୋମିଥ୍ୟା-ବନୀତସ୍ତଃ ବକବ୍ରତରଗ୍ରେତ୍ୱ ଜଃ;
ଅର୍ଥାତ୍—ସର୍ବଦା ଅଧୋଦୃଷ୍ଟିସମ୍ପନ୍ନ, ସ୍ୱାର୍ଥପର, ଛଳନାପରାୟଣ, ଶଠ, ମିଥ୍ୟାବାଦୀ, ମାତ୍ର ବିନୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବକବ୍ରତରର ବୋଲାଯାଏ ।]

ବକମ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଓ ଫା. ବକମ୍)—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Bakama Sappan wood; Caesalpinia Sappan; the log wood.
ସଂ. ପତ୍ରାଙ୍ଗ, ପତ୍ରଙ୍ଗ, ପଟ୍ଟରଙ୍ଗ, ରକ୍ତସାର, ସୁରଙ୍ଗ, ରଞ୍ଜନ, ପଟ୍ଟରଞ୍ଜକ, ପତ୍ରୂର, ଲୁଚନନ
ବକମ; ପାତଙ୍ଗ
ବକ୍ଷମ; ପାତ'ଗ
ମ. ପତଙ୍ଗ
ତେ. ଔକନୁକଟ୍ଟୁ
ତା. ବଟ୍ଟଙ୍ଗୀ, ପତ୍ରଙ୍ଗ
ଫା. ବକମ
ଆ. ବକମ

[ଦ୍ର—ଏହା କାଷ୍ଠନାଦ ବର୍ଗର ମଧ୍ୟମାକୃତି କଣ୍ଟକୀ ତରୁ । କାଠର ମଞ୍ଜ କଲା । ଏ କାଠକୁ ସିଝାଇଲେ ଯେଉଁ ନାଲି ରଙ୍ଗର ପାଣି ବାହାରେ, ତହିଁରେ ପାଟ ରଙ୍ଗାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ସୁତା ଲୁଗାରେ ଏ ରଙ୍ଗ ଭଲ ଧରେ ନାହିଁ । ପତ୍ର ବହୁପର୍ଣ୍ଣ । ଫୁଲ ହଳଦିଆ । ଏହା ବର୍ଷା ଦିନରେ ଫୁଟେ ।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମଧୁର ରସ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ; ଏହା ପିତ୍ତ, ଶ୍ଳେଷ୍ମା, ବ୍ରଣ, ରକ୍ତଦୋଷ ଓ ଦାହନାଶକ ।]

ବକ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—କୌଣସି ଜଳମିଶ୍ରିତ ପଦାର୍ଥକୁ ନିଆଁରେ
Baka jantra ବସାଇ ସେଥିରୁ ବାହାରୁଥିବା ବାଷ୍ପକୁ ବଗମୁହଁ ପରି ବଙ୍କା ନଳ ବାଟେ ନେଇ ଥଣ୍ଡା କରାଇ ଅରକ କାଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—A crane-necked apparatus used for distilling; a still; a retort.

ବକ(କେ)ୟା—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବକିୟା (ଦେଖ)
Baka(ke)yā Bakiyā (See)

ବକର ବକର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ ଧାତୁ)—
Bakara bakara hebā ବୃଥାରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
ବକ ବକ କରା ବକରନା; ବକର ବକର ହୋନା To prattle.

ବକରା(ରୀ)—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍କର=ପଶୁ ଶାବକ; ତମ୍ବା ଆ. ବକର୍
Bakarā(rī =ଗୋରୁ, ଗୋମେଷାଦି; ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଅର୍ଥ,
ବକରା(ରୀ) ବକରା(ରୀ) ଛେଳି)—ଛେଳି—Goat.

ବକରୀଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବକର୍ ଈଦ୍)—ଈଦ ପର୍ବ; (ଯହିଁରେ
Bakarīd ବକର ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋରୁଙ୍କୁ ହଲାଲ୍ କରାଯାଏ ବା
(ବକ୍ରୀଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଳି ଦିଆଯାଏ;) ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ପଶୁବଳି
ବକରୀଦ ଦାନ ପର୍ବ—A festival of the Mahomedans
ବକ୍ରୀଦ for offering victims.

[ଦ୍ର—ଏହା ଜିଲ୍‌ହେଜ୍ ମାସର ଦ୍ୱିତୀୟା ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖା ଯିବାର ଦଶମ ଦିନରେ ପଡ଼େ ।

କୋରାନରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଇବ୍ରାହିମ୍ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମ ପୁତ୍ର ଇସ୍‌ମାଇଲ୍‌ଙ୍କୁ ବଳି ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ମାୟାରେ ପୁତ୍ରର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା ପାଇଁ ଆକାଶରୁ ଗୋଟିଏ ଦୁମ୍ବା ବା ମେଣ୍ଢା ପଡ଼ିଲା । ସେହି ଘଟଣାର ସ୍ମାରକ ସ୍ୱରୂପ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ଏହି ବକରୀଦ ପର୍ବରେ ଭେଡ଼ାମାରି ବା ବଳିଦାନ କରନ୍ତି । ଏ ପର୍ବର ଅନ୍ୟ ନାମ ଇଦୁଲ୍ ଜୁହା ।]

ବକର୍ଣ୍ଣା(ନ୍ନା, ନା)—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ବଷ୍କୟିଣୀ=ଚିରସୁତା; ଅନେକ
Bakrṇṇā(nnā, nā) ଦିନ ହେଲା ପ୍ରସବ କରିଥିବା ଗାଈ)—
ବକନ(ନା) ୧ । ବହୁକାଳପ୍ରସୂତା ଗୌ; ପଡ଼ିଆ ଗାଈ—1. A cow
ବକେନ(ନା) which has long given birth to a calf; a cow which has gone dry.
୨ । (ସଂ. ବଷ୍କର=ବର୍ଷିଆ ବାଛୁରୀ)—ଛଡ଼ା; ମାଈ ବାଛୁରୀ; ଅସଗା ଛଡ଼ା—2. A female calf.
୩ । ସଦ୍ୟଃପ୍ରସୂତା ଗାଈ—3. A cow which has recently given birth to a calf.

ବକର୍ଣ୍ଣା(ନ୍ନା) ଦୁଧ—ଦେ. ବି—୧ । ସଦ୍ୟଃପ୍ରସୂତା ଗାଈର ଦୁଧ; କଷ
Bakrṇṇā(nnā) dudha ଦୁଧ—(ନନେ)—1. Milk of a
ବକନାଦୁଧ ବକେନାଦୁଧ newly delivered cow.
୨ । ପଡ଼ିଆ ଗାଈର ଦୁଧ—
2. Milk of a cow which has gone dry.

ବକଲ(ଲା)—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଲ୍କଲ; ପ୍ରା. ବକ୍କଲ)—୧ । ବଲ୍କଲ;
Bakala(lā) ଗଛର ଛାଲ—1. Bark of a tree.
(ବଲ୍କଳା[ଳ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ବକଲ୍ ବକ୍କଲ

ଅଗସ୍ତି ସେହିକ୍ଷଣି ବନ୍ୟାରୁ ବକଳ
ପିନ୍ଧାଇଲେ ଚଢ଼ିଛି କୋହଳ ବକଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଫଳଆଦିର ଚୋପା—2. Rind.
୩ । ଘାଆ ଆଦିରୁ ଉଠିବା ପତଳା ଚମ—3. Thin layer of skin peeling off from a sore.
୪ । ଏକପ୍ରକାର ପାରା—
4. A species of pigeon.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଧୂସର ଓ କଣ୍ଠ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଟେ ।]

ବକଲମ୍—ବୈଦେ. ଅ. (କଚରଅ) (ଫା. ବକଲମ୍—ଅନ୍ୟର କଲମ
Bakalam ବା ଲେଖାଦ୍ୱାରା)—ଦଲୀଲର ସମ୍ପାଦନକାରୀ ଉପସ୍ଥିତ
ବକଲମ ନ ଥିଲେ ବା ଲେଖାପଢ଼ା ଜାଣି ନ ଥିଲେ ତାହାଙ୍କର
ବକଲମ ଦସ୍ତଖତ୍ ଅନ୍ୟ ଜଣେ କରିବା—The practice of a person signing for an absent or illiterate executant (literally, through the pen of another)

ବିଣ—'ବକଲମ୍' ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ କୃତ—Done according to the practice of signing for another person.

ବକଲମ୍ କରିବା—ଦେ. ବି (କଚରଅ; ଫା. ବକଲମ୍)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Bakalam karibā ନାମ ସହି କରିବା—To sign the
ବକଲମ କରା name of another person; to sign
ବକଲମ କରନା through the pen of another.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ । ବ ।; ବକଲମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପାଦନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଲେଖି । ବ । ଲେଖି ତତ୍ପରେ ଆପଣା ନାମ ଲେଖନ୍ତି ।]

ବକଲମ୍ ଦସ୍ତଖତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବକଲମ୍ ଓ ଦସ୍ତଖତ୍)—
Bakalam dastakhat ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତଲେଖାଦ୍ୱାରା ଏକ
বকলম দস্তখত ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱାକ୍ଷର—Signature through
বকলম দস্তখত the pen of another.

ବକଲ(ଲି)ସ୍—ବୈଦେ ବି—(ଇଂ·ବକ୍ଲସ୍)—ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧନାଙ୍କୁଶ—
Bakala(li)s **বক্‌লস** **বকলস** Buckles.

[ଦ୍ର—ଏଥିଦ୍ୱାରା ଫିତାର ବା ପେଟିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଟକା ଯାଏ ।]

ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ଇଂ ବାଚେଲର)—ଅବିବାହିତ (ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗ [ବକ୍ଲ(ଲ୍ଲି)ସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] ବ୍ୟକ୍ତି)—Unmarried (European.)

ବକସୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଖ୍‌ଶୀ—ବେତନଭୋଗୀ ରାଜକର୍ମଚାରୀ)—
Bakasī ୧ । ମୁସଲମାନ୍ ରାଜସରକାରଙ୍କ ଦପ୍ତରର ପ୍ରଧାନ
(ବକ୍ସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କର୍ମଚାରୀ—1. The chief ministerial
বক্‌সী **বকসী** officer under the Mahommedan rules.

ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭଲ ଭଲ ଦେଖି ସଭାରେ
ବକସି ପଟ୍ଟଯୋଷି ମହାପାତ୍ରରେ—ଦ୍ରଜନାଥ. ସମ୍ବରଦରଙ୍ଗ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୁନସୀ ବା କିରାଣୀଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ ଓ ନାଜିରଙ୍କ ନିମ୍ନ ହାକିମ ଅଟନ୍ତି ।]

୨ । କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ନାଜିରଙ୍କ ସହକାରୀ—2. The assistant Nazir in the Collectorate.

୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାମାନଙ୍କ ଅଧୀନ ସେନାପତିଙ୍କ ଉପାଧି—
3. The title of generals in the army of ancient Orissa.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ବକସୀ ଖୋରଧା ଗଜପତି ରାଜାଙ୍କ ସମୟରେ ପ୍ରଧାନ ସେନାପତିର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ବକସୀମାନଙ୍କୁ ପାଇକମାନେ ଆପଣାର ଉପଯୁକ୍ତ ସେନାପତି ବୋଲି ଭକ୍ତି ଓ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ତଳେ ବକସୀ ସମ୍ମାନଯୁକ୍ତ ଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।]

ବକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ବୁକ୍ ଧାତୁ=ଭାଷଣ କରିବା)—
Bakā ୧ । ଗପିବା; ବକିବା; କହିବା—
বকা, বকুনী 1. Talking; prattling.
বকনা ୨ । ଗାଳି; ଭର୍ତ୍ସନା—2 Rebuke.
୩ । ବକାସୁର (ଦେଖ)—3. Bakāsura (See)
୪ । ବୋକା (ଦେଖ)—4. Bokā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବଁକା (ଦେଖ)--Bañkā (See)

ବକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Bakā(ke)ibā The causative form of 'Bakibā.
বকান ୨ । ଗପାଇବା; ବୃଥା ବହୁତ ସମୟ କଥା କହିବାକୁ ବାଧ
বকানা କରିବା—2. To cause one to talk much in vain.

ବକା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତିରସ୍କୃତ ହେବା—To be rebuked.
Bakā khāibā **বকা, (বকুনি) খাওয়া** **গালীখানা**
(ବକା ପାଇବା, ବକା ଶୁଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବକା ଝକା—ଦେ. ଗ୍ରା. ବି—ବକା ବନା (ଦେଖ)
Bakā jhakā Bakā banā (See)
বকা ঝকা **বকনা ঝকনা**

ବକାଣ୍ଡ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନ୍ୟାୟ—ସଂ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବୃଥା ଆଶା—
Bakānda pratyāśā nyāya Vain hope; (an analogy) a hope which can not fulfilled (like-crane following a bull).

[ଦ୍ର—ନଦୀତୀରସ୍ଥ ମତ୍ସ୍ୟାକାଙ୍କ୍ଷୀ ବକ ପକ୍ଷୀ ଚରୁଥିବା ବୃଷର ଲମ୍ବମାନ ଅଣ୍ଡକୋଷକୁ ମତ୍ସ୍ୟ ଭ୍ରମ କରି, ଉକ୍ତ ଅଣ୍ଡକୋଷ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ତାହାକୁ ଖାଇବା ପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ ନଦୀତଟ ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ବନ୍ଧୁଦ୍ୱୟ ବୃଷଭର ପଶ୍ଚାତ୍ ଗମନ କରି ଶେଷରେ ନିରାଶ ହୁଏ ।

ବକ ଯେପରି ଅସମ୍ଭାବିତ ଆଶା ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ବୃଷଭର ପଦାଘାତ ଦ୍ୱାରା ତାହାର ପ୍ରାଣ ନାଶର ଆଶଙ୍କାକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରେ, ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟ ଆସନ୍ନ ବିପଦକୁ ନ ଗଣି ବିଷୟପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ ସଂସାରରେ ବୁଲୁଥାଏ । ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଏହି ଉପମା ଦିଆଯାଏ । ଫଳତଃ ବକମାନେ ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରୁ ଟିକ୍ଙ୍କ ଖାଇବା ପାଇଁ ପଛଆଡ଼େ ଚାଲୁ ଥାଆନ୍ତି ଓ ଗାଈଙ୍କ ପିଠିରେ ବସନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ହିନ୍ଦୀରେ ବଗଲୁ 'ଗାଈ ବଗଲା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ବକା ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବର୍ଷକ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Bakā debā ମୂଲ୍ୟର ଧାନ ନେଇ ଅନ୍ୟକୁ ଆପଣାର ବଳଦ ହଳ ବୁଲାଇବା ପାଇଁ ଧାର ଦେବା—To lend the service of one's bullock in return for some paddy.

ବକା ବନା—ଦେ ବି. (ସଂ. ବକ ଧାତୁ ଓ ବର୍ଣ୍ଣ୍ ଧାତୁ)—
Bakā banā ୧ । ଗଧ; ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
বকা বক } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Too much talking.
বকা বর্ণী }
୨ । ଗାଳିମନ୍ଦ—2. Rebuke.
বকাঝকা ୩ । ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟରେ ଗାଳି ଦିଆଦେଇ—
বকনা ঝকনা 3. Mutual rebuke.

ବକାରି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବକ+ଅରି)—
Bakāri ୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—1. Śrīkṛushṇa.
୨ । ଭୀମ—2. Bhīma.

ବକାସୁର—ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ବକାକୃତି ଅସୁରବିଶେଷ-
Bakāsura 1. A demon (who had assumed the shape of an egret to devour Śrīkṛushṇa) killed by Śrīkṛushṇa.

[ଦ୍ର—ଏ ମଥୁରାରାଜ କଂସର ଜଣେ ଅନୁଚର । କଂସର ଆଦେଶରେ ଏ ବକରୂପ ଧାରଣ କରି ବ୍ରଜପୁରକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହାର ଥଣ୍ଟର ଉପର ଓ ତଳ ଫାଳକୁ ଫାଡ଼ି ଦେଇ ଏହାକୁ ମାରି ପକାଇଲେ ।]

୨ । ଏକଚକ୍ରା ନଗରୀ ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
2. Name of a demon killed by Bhīma.

[ଦ୍ର—ଏ ରାକ୍ଷସର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଏକଚକ୍ରା ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ତାହା ନିକଟକୁ ପ୍ରତିଦିନ ତାହାର ଭୋଜନାର୍ଥ ପ୍ରଚୁର ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ପଠାଇବାପାଇଁ ତା ସଙ୍ଗେ ଜବାବ କରି ସେହି ଅନୁସାରେ ପ୍ରତିଦିନ ପାଳ କରି ଗୋଟିଏ ଲୋକକୁ ପଠାଉ ଥିଲେ ଓ ଏ ଅସୁର ଉକ୍ତ ପ୍ରେରିତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଓ ମନୁଷ୍ୟଟିକୁ ଖାଉଥିଲା । ପାଣ୍ଡବମାନେ ଜତୁଗୃହଦାହ ପରେ ବାରଣାବତ ନଗରୀରୁ ପଳାଇ ଯାଇ ଏକଚକ୍ରା ନଗରୀରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୃହରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେହି ପରିବାରର ଗୋଟିଏ ଲୋକର ବକାସୁର ନିକଟକୁ ଯିବାର ପାଳ ପଡ଼ିଲା, ତେଣୁ ପରିବାରରେ କ୍ରନ୍ଦନ ରୋଳ ଉଠିଲା । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ମାତା କୁନ୍ତୀ ଏଥିର କାରଣ ଅବଗତ ହୋଇ ଆପଣାର ମଧ୍ୟମ ପୁତ୍ର ଭୀମଙ୍କର ପରାକ୍ରମ ବିଷୟ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣି ସେଦିନ ପ୍ରେରିତ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସେହି ପରିବାରର ମନୁଷ୍ୟକୁ ନ ପଠାଇ ତା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଭୀମଙ୍କୁ ଅସୁର ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଓ ତଦନୁସାରେ ଭୀମ ଅସୁର ନିକଟକୁ ଯାଇ ତା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି, ତାହାର ପ୍ରାଣନାଶ କରି, ଏକଚକ୍ରା ନଗରୀକୁ ନିଷ୍କଣ୍ଟକ କରିଥିଲେ ।]

ବକିଙ୍ ହାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Baking-hām — କାଉଣ୍ଟି ଓ ନଗରର ନାମ—Buckingham,
ବକିଂହାମ — a county and a town in England.
ବକିହାମ [ଦ୍ର—ଏହା ଲଣ୍ଡନର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ ଓ ଟେମସ୍ ନଦୀର ଉତ୍ତର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜପ୍ରାସାଦ ଅଛି । ଏହି କାଉଣ୍ଟିରେ ବିଲାତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଇଟନ୍ କଲେଜ୍ ଅଛି ।]

ବକିଚା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଗିଚା—
Bakichā — Garden.

ବକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଚ୍ ଧାତୁ; ବୁକ୍ ଧାତୁ=କହିବା)—
Bakibā ୧ । ଗାଳି ଦେବା—1. To rebuke.
ବକା — ଗୋପ ନନ୍ଦନେ ବାଦ ବଚନେ ଏକ ଅରକେ ବକ ।
ବକନା — ଉତ୍କଳରଣ. ମଧ୍ୟମଙ୍ଗଳ ।
୨ । ଅନେକ ସମୟଯାଏ ଗପିବା—
2. To talk for a long time.
୩ । ପାଗଳପରି ପ୍ରଳାପ କରିବା—
3. To talk incoherently; to prattle.

ବକି(କେ)ୟା(ଆ)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଟରଆ) (ସଂ. ଓ ଆ. ବକିୟା,
Baki(ke)yā(ā) ବକାୟା=ଅବଶିଷ୍ଟ; ବାକି ଥିବା)—ପୂର୍ବରୁ
ବାକେୟା, ବାକିୟା(ଆ), ବାକି ବକିୟା, ବାକି ବକର } ଅନ୍ୟରୂପ — ବାକି ଥିବା—Remaining outstanding.
ବି—୧ । ପୂର୍ବରୁ ବାକି ରହିଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
1. Arrear works.
ବକେୟା — ୨ । ଗତ ସନରୁ ବାକିଥିବା ଖଜଣା ବା ପ୍ରାପ୍ୟ—
ବକୟା — 3. Arrear rent or due; arrears.

ବକିୟା ଖଜଣା—ବୈଦେ. ବି. (କଟରଆ) (ସଂ. ବକୀୟା+ଖଜାନା)—
Bakiyā khajanā — ପୂର୍ବସନମାନଙ୍କର ଖଜଣା, ଯାହା ପ୍ରଜା (ସନହାଲ୍ ଖଜଣା—ବିପରୀତ) ଆଦାୟ ନ ଦେଇ ବାକି
ବକେୟା ଖାଜନା — ରଖିଥାଏ—Arrear rent for year or
ବକାୟା ଖଜାନା — years other than the current year.

ବକିୟା ବାକି—ଦେ. ବିଣ. (କଟରଆ)—ଗତ ସନରୁ ବାକି ପଡ଼ିଥିବା—
Bakiyā bāki — Last year's arrear.
(ସନହାଲ୍ ବାକି—ବିପରୀତ) ବକେୟା ବାକୀ **ବକାୟା ବାକୀ**

ବକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବକ+ଈ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ ବକ; ବଗୁଲୀ—
Bakī — 1. A female egret.
୨ । ବକାସୁରର ଭଉଣୀ; ପୁତନା—2. The sister of the demon Baka, who was killed by Śrikṛushṇa.
ଏତେ କାଳ ସହିବ କି । ଏଥିକୁ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଣ ସେ ମାରିଲେ ବକୀ ।
ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
ବକୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ବହୁତ ବକେ ବା ଗପେ; ବାଚାଳ—
Bakuā (ବକେଇ, ବକୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) • Talkative.
ବକୁୟା ବକ୍କୀ

ବକୁର—ସଂ. ବି—୧ । ଭାସ୍କର; ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶ.)—1. The sun.
Bakura ୨ । ତୁରୀ (ହି. ଶ.)—2. Trumpet.
୩ । ବିଜୁଳି (ହି. ଶ.)—3. Lightning.

ବକୁଳ—ସଂ. ବି—ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ବଉଳ ଗଛ—
Bakula — Mimusops Elengi (a flower tree).
ଅନ୍ୟ- ସଂ. ସିଧୁଗନ୍ଧ, ଶୀର୍ଷକେଶରକ, ଚରପୁଷ୍ପ ଓ. ବଉଳ
ବକୁଳ
ବକୁଳ; ମୌଲସିରୀ
ତେ. ପୋଗଡ଼ଚେଟ୍ଟୁ, ପାଗଡ଼ା
ତା. ମୋଗଦମ୍
ମ. ବକୁଳି, ବଗୌଲ
ଗୁ. ବୋଲସରୀ, ବରଶୋଲୀ
[ଦ୍ର—ଏହା ଚିରଶ୍ୟାମଳ ବୃକ୍ଷ । ଏଥିର ଫୁଲ ଈଷତ୍ ଦଳବିଶିଷ୍ଟ, ଶୀତ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଓ ବସନ୍ତରେ ଫୁଟେ । ଏହାର ଫଳ କୋଳସର ଓ ପାଚିଲେ କଷାଟିଆ-ମିଠା ଲାଗେ; ମଞ୍ଜି ଗୋଟିଏ । ଫୁଲ ଶୁଖିଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ବହୁକାଳ ଏଥିର ସୁବାସ ରହେ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଷାୟ କଟୁ ରସ ଓ ଗୁରୁ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ବିଷ, ଶ୍ୱିତ୍ର, କୃମି ଓ ଦନ୍ତଦୋଷ ନାଶକ । ଏହାର ଫଳ ମଧୁରକଷାୟ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମଳସଂଗ୍ରାହକ, ଓ ଦନ୍ତର ସ୍ଥିରତାକାରକ । ବଉଳ ତେଲର ଚୂନାରେ ଦାନ୍ତ ଘଷିଲେ ଦାନ୍ତ ମୂଳ ଦୃଢ଼ ହୁଏ ।]

ବକୁଳ ଅମାବାସ୍ୟା—ସଂ. ବି—ବଉଳ ଅମାବାସ୍ୟା (ଦେଖ)—
Bakula amābāsyā — Baula amābāsyā (See)
(ବଉଳ ଅମାସ୍ୟା, ବଉଳ ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେଶଜ ରୂପ)

ବକୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଲ୍ଲଳ)—୧ । ନାକଭିତରୁ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ଶୁଖିବା ଭଳି
Bakuli ମଳ—1. Layer of dried up phlegm inside
ନାମଡ଼ୀ; ବକାଳ — the nostrils.
ଛିଲକା ୨ । କ୍ଷତସ୍ଥାନର ଶୁଷ୍କ ଚମ ବା ଚେପା—2. Dry skin or peel of a healing wound or sore.

ବକ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବଚ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Baktabya ୧ । ବାଚ୍ୟ; କଥନୀୟ; କହିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1, Speakable; proper to be spoken.

୨ । ଯାହା କହିବାକୁ ହେବ—2. To be spoken.

ବି—୧ । ପ୍ରସ୍ତାବ—1. Proposal,

୨ । କଥା—2. Speech.

ବକ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟ—ସଂ. ବି—ବକ୍ତୃତାର ବିଷୟୀଭୂତ ବସ୍ତୁ—
Baktabya bishaya Subject-matter of a lecture or speech.

ବକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ବକ୍ତୃ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)—
Baktā ବାଗ୍ମୀ; ବାକ୍‌ପଟୁ—Able to speak fluently; eloquent.
(ବକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି. ପୁଂ—କଥକ; ବକ୍ତୃତାକାରୀ—Speaker; lecturer.

ବକ୍ତିୟାର୍ ଖିଲିଜି—ବୈଦେ. (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ଭାରତରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ଖିଲିଜି ବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the Mahomedan kings of the Khiliji dynasty who ruled in India, in the 13th century A.D.
Baktiyār khiliji
ବକ୍ତିୟାର ଖିଲଜି
बख्तियारखिलजी.

ବକ୍ତୃତା—ସଂ. ବି. (ବକ୍ତୃ+ଭାବ. ତା)—୧ । ବାକ୍‌ପଟୁତା; ବାଗ୍ମିତା—
Baktṛutā 1. Eloquence.

୨ । ଲେକ୍‌ଚର୍; ବକ୍ତାଙ୍କ କଥିତ ବିଷୟ—
2. Lecture; a speech; an address.

ବକ୍ତୃତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଭାରେ କୌଣସି ବିଷୟ କହିବା—
Baktṛutā karibā To deliver a lecture; to address a meeting.
(ବକ୍ତୃତା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
वक्तृता करा भाषन देना, बयान करना

ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—୧ । ବକ୍ତୃତା କରିବା—
Baktṛutā jhārdibā 1. To deliver a lecture.
ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ା
बयान करना
୨ । ଅନର୍ଗଳ ଗପିବା—
2. To talk much.

ବକ୍ତୃତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ବକ୍ତୃ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ବାଗ୍ମିତା—
Baktṛutwa Eloquence.

ବକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କରଣ; ତ୍ର)—
Baktra ୧ । ମୁଖ; ପାଟି—1. Mouth.

୨ । ବଦନ; ମୁହଁ—2. Face.
(ଯଥା—ଚତୁର୍ବକ୍ତ୍ର; ପଞ୍ଚବକ୍ତ୍ର ।)

୩ । ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—3. Name of a vedic metre.

୪ । ତଗର ଗଛ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Tagara (plant).

୫ । କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ (ହି. ଶ.)—5. The beginning of a work.

୬ । ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଛନ୍ଦ ଯର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—
6. A Sanscrit metre.

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବକ୍‌ତର୍)—ବକତର୍ (ଦେଖ)—
Bakatar (See)

ବକ୍ତ୍ରେ ଚେ ବ୍ରହ୍ମଣଙ୍କ ବକ୍ତ୍ରେ ଜନନ ଜନନ
ଏହି ଗିର ଶରଭେତ ଛନ୍ଦସ୍ୱେ ବରେ । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବକ୍ତ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ. (ବକ୍ତ୍ର+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୁଖଜାତ—
Baktraja Produced from the mouth or face.
(ବକ୍ତ୍ରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—(ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଜାତ ହୋଇ ଥିବାରୁ)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa (said to have been born from the mouth of Brahmā).

ବକ୍ତ୍ର ଦଶ—ଦେ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ତ୍ର+ଦଶ; ଦଶମୁଖ)—ରାବଣ—
Baktra daśa Rāvaṇa the king of Laṅkā, who had ten heads).

ବକ୍ତ୍ରଦଶ କଥା ବସ ଦଗପାଳେ ବ ପ୍ରକାଶ
ଏବଙ୍ଗେ ଅଣ୍ଡ ଚ ସ୍ୱନାଶିର । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବକ୍ତ୍ର ପଟ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବକ୍ତ୍ରରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପଟ୍ଟ)—
Baktra paṭṭa ଘୋଡ଼ା ଦାନା ଖାଇବାର ଝୋଟରୁଣା ଭୋବଡ଼ା—A gunny bag of corn attached to the mouth of a horse from which it eats.

[ଦ୍ର—ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ମୁହଁ ପଶି ଏହାର ଦୁଇ ପାଖର ଦଉଡ଼ି ଘୋଡ଼ାର ମୁଣ୍ଡ ବାଟେ ଝୁଲା ଯାଇ ବନ୍ଧା ଯାଏ ।]

ବକ୍ତ୍ର ମାଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବକ୍ତ୍ର+ମାଳନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Baktra mālī ବହୁ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—Having many heads; many-headed.
(ବକ୍ତ୍ର ମାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବକ୍ତ୍ର ଶୋଧୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବକ୍ତ୍ର+ଶୁଧ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—
Baktra śodhī ମୁଖଶୁଦ୍ଧି କାରକ (ତାମ୍ବୁଲାଦି)—Purifying the mouth (betel etc).

ବି—ଜମ୍ବୀର ଲେମ୍ବୁ—Citrus Medica (a species of orange).

ବକ୍ତ୍ରାସବ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବକ୍ତ୍ର ନିଃସୃତ ଆସବ)—
Baktrāsaba ୧ । ଅଧରାମୃତ; ପାଟିର ଲାଳ—1. Saliva.

୨ । ଥୁକ; ଛେପ—2. Spittle.

ବକ୍ତ୍ରିମା—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ; ସଂ. ବକ୍ତୃତା)—ବକ୍ତୃତା ଭଙ୍ଗୀ—
Baktrimā Airs assumed while giving a lecture; mode of delivery of a lecture.

ବକ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ବଜ୍‌ଜ୍ ଧାତୁ=ବଙ୍କା ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—
Bakra ୧ । ବଙ୍କା; କୁଟିଳ—1. Curved; crooked.

୨ । ନଇଁ ଯାଇଥିବା—2. Bent.

୩ । କ୍ରୂର—3. Cruel.

୪ । କୁଟିଳ; ଶଠ; ପ୍ରତାରଣପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Fraudulent.

୫ । ପ୍ରତିକୂଳ—5 Unfavourable.

୬ । ତିରଛା—6. Oblique, slanting.

ବି—୧ । ବାଙ୍କ; ମୋଡ଼—1 A bend; a curvature.

୨ । ଶନି ଓ ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—2. The planets Saturn and Mars.

୩ । ତଗର ପାଦୁକା (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—
3. Tagara pādukā (See)

୪ । ପର୍ପଟ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—4. Parpaṭa (See)

୫ । ତ୍ରିପୁରାସୁର (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—
5. Tripurāsura (See)
୬ । ବକ୍ରୀ ଗ୍ରହ (ଦେଖ)—6. Bakrī graha (See)
ଦେ. ବ—ବକ୍ର ଦାସ; ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଜନୈକ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ—Name of disciple of Achyutānanda Gosāiñ.

ବକ୍ର ଉତର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବକ୍ର+ଉତ୍ତର)—ଥଟ୍ଟା କଥା—
Bakra utara Jest.

ଜାଣେ ଉତ୍ତିକ ମାଇର ସେହ୍ନ ମୋହ୍ନ ମନ୍ତର
ଯେମନ୍ତ ମଥୁରପର ବକ୍ର ଉତର । ଉଷ୍ଣ. ପ୍ରେମସ୍ୱଧାନଧ୍ୟ ।

ବକ୍ର ଗତି—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ବକ୍ର+ଗତି)—୧ । ସାପପରି ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇ ଚାଲିବା—1. Tortuous movement; curved motion.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସର୍ପ; ସାପ—2. Serpent.
୩ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A wicked person.
୪ । ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A crooked person; a cheat; a swindler; a crook.
ବିଣ—୧ । ବଙ୍କା ହୋଇ ଗତି କରୁଥିବା—
1. Moving tortuously.
୨ । କୁଟିଳ; ଶଠ—2. Crooked; fraudulent.

ବକ୍ର ଗ୍ରୀବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ଗ୍ରୀବା)—
Bakra grība ଯାହାର ବେକ ବଙ୍କା—Having a curved neck.
(ବକ୍ରଗ୍ରୀବା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ବକ୍ରଗ୍ରୀବତା—ବ) ବ—ଉଷ୍ଟ୍ର, ଓଟ—The camel.

ବକ୍ର ଚଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ଚଞ୍ଚୁ)—
Bakra chañchu ଯାହାର ଠଣ୍ଟ ବଙ୍କା—Having a curved beak.
ବ—ଶୁକପକ୍ଷୀ; ଶୁଆ—Parrot.

ବକ୍ର ଡଉଁରା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବକ୍ର+ଡମରୁ)—୧ । ବାଙ୍କ ଡେଉଁରିଆ; ସ୍ତ୍ରୀ ବାହୁଭୂଷଣବିଶେଷ—1. An armlet consisting of a series amulets strung together.
Bakra dauñrā
ବଙ୍କା ଡ(ଡେ)ଉଁରା
ବାଙ୍କ ଡ(ଡେ)ଉଁରା
ବାଙ୍କ ଡ(ଡେ)ଉଁରିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧିବା ଧନୁସାକାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. A bow-shaped ornament worn on the chignon.

ବକ୍ର ଉଉଁରା ହେମ ଦୁଇ ଝରି
ଦେବାଲ୍ଲ ଉଠିଲ ଏମନ୍ତ ପରି । ଉଷ୍ଣ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

ବକ୍ରଣ—ସଂ. ବ. (ବନ୍‌କ ଧାତୁ—କୁଟିଳ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Bakraṇa ବଙ୍କା କରଣ; ବଙ୍କାଇବା; ବକ୍ର କରିବା—Curving; bending.

ବକ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ. (ବକ୍ର+ଭାବ. ତା)—ବକ୍ର ଭାବ—
Bakratā(twa) Crookedness.

ବକ୍ରତା(ନା)ଳ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ତାଳ; ନାଳ)—
Bakratā(nā)la ମୁହଁରେ ଫୁଙ୍କାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ବାଜା—A kind of musical instrument blown by the mouth.

ବକ୍ର ତୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ତୁଣ୍ଡ)—
Bakra tuṇḍa ଯାହା ପାଟି ବଙ୍କା; ବଙ୍କାମୁହାଁ—Having a curved or bent mouth.
(ବକ୍ରତୁଣ୍ଡା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବ—୧ । ଶୁକପକ୍ଷୀ; ଶୁଆ—1. Parrot.
୨ । ଗଣେଶ—2. Gaṇeśa.

ବକ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ଦଂଷ୍ଟ୍ର)—
Bakra damshṭra ଯାହାର ଦାନ୍ତ ବଙ୍କା—Having curved teeth or tusks.
(ବକ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବ—୧ । ଶୂକର; ବାଗ୍ଡା—1. Hog; boar.
୨ । (କର୍ମଧା) ବଙ୍କା ଦାନ୍ତ—2. Curved tooth.

ବକ୍ର ଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ବକ୍ର+ଦୃଷ୍ଟି)—
Bakra drushṭi ୧ । ବାଙ୍କ ଚାହାଣି—1. Glance with the corner of the eye; ogling.
୨ । ଟେରା ଚାହାଣି—2. Squint-eyed look.
୩ । ବେଅନୁଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି—3. Unfavourable look.
୪ । କ୍ରୂର ଦୃଷ୍ଟି—4. Scoul; angry or sullen look.
ବିଣ—ଟେରା—Squint-eyed.

ବକ୍ରନକ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ପିଶୁନ; ଚୁଗୁଲିଆ (ହି. ଶ.)—
Bakranakra Backbiting.
(ବକ୍ରନକ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ.—୧ । ଚୁଗୁଲିଖୋର ଲୋକ (ହି. ଶ.)—
1. A backbiter.
୨ । ଶୁକପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ.)—2. Parrot.

ବକ୍ର ନଖ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ବକ୍ର+ନଖ)—୧ । ବଙ୍କା ନଖ—
Bakra nakha 1. Curved nail or talon.
(ବକ୍ର ନଖର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ହିଂସ୍ର ପଶୁ ଓ ପକ୍ଷୀ—2. Beasts and birds of pray.
ବକ୍ର ନଖା
ବକ୍ର ନଖରା } ସ୍ତ୍ରୀ
ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯାହାର ନଖ ବଙ୍କା—Having curved nails.

ବକ୍ର ନାସିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ନାସିକା)—
Bakra nāsika ଯାହାର ନାକ ବଙ୍କା—Having an aquiline nose.
(ବକ୍ର ନାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବ—ପେଚକ; ପେଚା—An owl.

ବକ୍ରପୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ପୁଚ୍ଛ)—
Bakra puchchha ଯାହାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ି ବଙ୍କା—Having a curved tail.
(ବକ୍ରପୁଚ୍ଛା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବ—କୁକୁର (ହି. ଶ.)—Dog.

ବକ୍ର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ପୁଷ୍ପ)—୧ । ଅଗସ୍ତି ଗଛ—
Bakra pushpa 1. The Sesbania Grandiflora(tree).
୨ । ପଲାଶ ଗଛ—2. The Butea Frondosa (tree).
୩ । (କର୍ମଧା) ଅଗସ୍ତିଫୁଲ—
3. The Sesbania grandiflora flower.

ବକ୍ରୟ—ସଂ. ବ—ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ (ହି. ଶ)—
Bakraya Price.

ବକ୍ର ରେଖା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଅସରଳ ରେଖା; ବଙ୍କା ଗାର—
Bakra rekhā A curved line.

ବକ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବକ୍ର+ଅଙ୍ଗ)—
Bakrānga ୧ । ବଙ୍କା ଦେହବିଶିଷ୍ଟ—
(ବକ୍ରାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having a curved body.
୨ । ଅବନତାଙ୍ଗ—2. Having the body bent.
ବି—୧ । ହଂସ—1. Swan.
୨ । ସର୍ପ (ହ. ଶ)—2. Snake; serpent.

ବକ୍ରିତ ଶ୍ଳେଷାନ୍ତର ଶ୍ଳେଷ—ବି—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—
Bakrita ślesh ntara ślesha A figure of speech.

[ଦ୍ର—ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣିର ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦ ଦୁଇଟି ଏହି ଅଲଙ୍କାରର ଉଦାହରଣ । ଯଥା—

ଭାବେ ହର ଆମନକୁ ବମନ କୁମୁଦ
ହର ଭାବେ ବା ଧରିବ କାରଣୀ କୁମୁଦ ।
କୁମୁଦ କର ସୁଖଦ ବନ୍ଧୁ ହର ପଦ
କୁମୁଦ କର ସୁଗନ୍ଧ ହର ଇନ୍ଦୁ ଖେଦ ।]

ବକ୍ରିମ(ମା)—ସଂ. ବି. (ବକ୍ର+ଇମ, ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bakrima(mā) ୧ । ବକ୍ରଭାବ—1. Crookedness
୨ । କୁଟିଳତା; ଶଠତା—2. Fraud.

ବକ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବକ୍ର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Bakrī ୧ । ବକ୍ର ରୂପେ ଅବସ୍ଥିତ—1. Situate in a
(ବକ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) tortuous position.
୨ । ବକ୍ରଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ବକ୍ରଗାମୀ—
2. Moving in a tortuous manner.
୩ । ଆପଣା ମାର୍ଗକୁ ଛାଡ଼ି ପଛକୁ ଯେ ଗତି କରେ (ହ. ଶ.)—
3. Moving backwards.
ସଂ. ବି—ବୁଦ୍ଧ (ପ୍ରବୁଦ୍ଧବାଦ)—The Buddha.

ବକ୍ରୀ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ବକ୍ରିନ୍+ଗ୍ରହ; ଯେଉଁ ଗ୍ରହ ବକ୍ରଗତି କରେ)—
Bakrī graha ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ୩୦ ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗ୍ରହ (ହ. ଶ)—A planet within 30 degrees of the sun.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗ୍ରହ ନିଜ ରାଶିରୁ ଛାଡ଼ି ଏକବାରଗ୍ ଅନ୍ୟରାଶିକୁ ଚାଲିଯାଏ ତାକୁ ଅତିବକ୍ରୀ ବା ମହାବକ୍ରୀ ଗ୍ରହ ବୋଲାଯାଏ । ମଙ୍ଗଳ ବୁଧ, ବୃହସ୍ପତି, ଶୁକ୍ର ଓ ଶନି ଏ ପାଞ୍ଚଗ୍ରହଙ୍କୁ ବକ୍ରୀ ଗ୍ରହ ବୋଲାଯାଏ—ହ. ଶ.]

ବକ୍ରୋକ୍ତି—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ବକ୍ର+ଉକ୍ତି)—୧ । ଦୁଇଅର୍ଥବୋଧକ
Bakrokti କଥା—1. An equivoke.
୨ । ଶ୍ଳେଷ ବାକ୍ୟ—2. A pun.
୩ । କୂଟବାକ୍ୟ ବା ଉତ୍ତର—3. Evasive reply.
୪ । ଶ୍ଳେଷାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଶ୍ଳେଷବାକ୍ୟ—
4. (rhetoric) Punning.

[ଦ୍ର—ଜଣକର ଏକାର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦକୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଯେବେ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରେ ତାହାହେଲେ ବକ୍ରୋକ୍ତି ଅଲଙ୍କାର ହୁଏ । ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର, ଯଥା—ଶ୍ଳେଷ ବକ୍ରୋକ୍ତି ଓ କାକୁ ବକ୍ରୋକ୍ତି । ଶ୍ଳେଷ ବକ୍ରୋକ୍ତିରେ ବକ୍ତା ଏକ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଥାଏ, ଅନ୍ୟ ଲୋକ ତାକୁ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରେ । କାକୁ ବକ୍ରୋକ୍ତିରେ ବକ୍ତାର କଣ୍ଠସ୍ୱରକୁ ବା ବଚନଭଙ୍ଗୀକୁ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।

ଶ୍ଳେଷବକ୍ରୋକ୍ତିର ଉଦାହରଣ ଯଥା:—

ପ୍ରଶ୍ନ—ବାରୁଣୀ ଆଶାରେ— ରଜନୀ ମୁଖରେ
ଆସିଅଛି କିଏ ଭାଇ,
ପଥ ଦିଶୁ ନାହିଁ— ଅନ୍ଧ ମୁଁ ଅଟଇ
ବାଟେ ଅଟକାଅ ନାହିଁ ।
ଉତ୍ତର—କିଏରେ ଅଜ୍ଞାନ ମଦ୍ୟପ ଦୁର୍ଜନ !
ନିଜପର କି ଜଗତ,
ମଣୁଅଛୁ ଭୁହି— ମଦେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ
ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନ୍ଧବତ ?

କାକୁ ବକ୍ରୋକ୍ତିର ଉଦାହରଣ ଯଥା—
ନାହିଁ ଏ ଭାରତେ ବିଦ୍ୟାର ବିଳାସ ?
ନାହିଁ ଏ ଭାରତେ ଶୌର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକାଶ ?
ଭୁଲମଣି—ଅଲଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀ ।]

ବକ୍ରୋଷ୍ଠିକା—ସଂ. ବି—(ବକ୍ର+ଓଷ୍ଠ+କ+ଆ)—ସ୍ମିତ ; ଯେଉଁ
Bakroshṭhikā ହସରେ ଦାନ୍ତ ଫିଟେ ନାହିଁ, କେବଳ ଓଠ ଟିକିଏ ବକ୍ର ହୁଏ (ହ. ଶ)—Smile.

ବକ୍ଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସଂହତ ହେବା—To be gathered
Baksh (root) together; to conglomerate.

ବକ୍ଷ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବକ୍ଷଃ)—ବକ୍ଷଃ (ଦେଖ)
Baksha Bakshaḥ (See).

ବକ୍ଷଃ—ସଂ. ବି—(ବକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ବୁକୁ; ଛାତି; ଦୁଇ
Bakshaḥ ସ୍ତନ ଓ ଉଦରର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ; ପେଟ ଓ ବେକର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଶରୀରାଂଶ—1. The breast; bosom; chest.
୨ । ବଳଦ (ହ. ଶ)—2. Bullock.

ବକ୍ଷଃପୀଡ଼ା—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବକ୍ଷଃ+ପୀଡ଼ା)—୧ । ଛାତି ଦରଜ-
Bakshaḥ pīḍā 1. Pain in the breast; chest complaint.
୨ । ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗ—2. Pulmonary consumption; pthisis.

ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବକ୍ଷଃ+ସ୍ଥଳ)—ଛାତି; ବୁକୁ; କାନ୍ଧ ଓ
Bakshaḥsthala ବେକତଳଠାରୁ ପେଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହର ସାମାନ୍ୟ (ବକ୍ଷୋଦେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଂଶ—The region of the breast.
(ବକ୍ଷସ୍ଥଳ—ଦେଶଜରୂପ)

ବକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି—(ବକ୍ଷ ଧାତୁ+ଇ)—ଅଗ୍ନିଶିଖା (ହ. ଶ)—
Bakshī Flame.

ବକ୍ଷୋଜ—ସଂ. ବି—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବକ୍ଷଃ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ;
Bakshoja ଯାହା ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳରୁ ଜନ୍ମେ)—ସ୍ତନ୍ୟାଧର; ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତନ;
(ବକ୍ଷୋରୁହ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉରଜ; ଦୁଧ—The female breast; the mamma; teat.

ବକ୍ଷ୍ୟମାଣ—ସଂ. ବିଣ—(ବଚ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଶାନଚ୍)—୧ । ବାଚ୍ୟ;
Bakshyamāṇa ବକ୍ତବ୍ୟ (ହି. ଶ)—1. Speakable.
୨ । କଥନର ବିଷୟୀଭୂତ —
2. Subject of discourse or talk.
୩ । ଯାହା ବୋଲାଯାଉ ଅଛି—3. Being spoken of.

ବକ୍ସ— ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବକ୍ସ)—କାଠର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆଧାର; ବାକସ—
Baksa ବାକ୍ସ **बक्स; बकस** Box.

ବକ୍ସିସ୍(ସି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବଖ୍‌ଶୀସ୍)—୧ । ପୁରସ୍କାର;
Baksis(si) ପାରତୋଷିକ—1. Reward.
[ବକ୍‌ଶିସ୍(ସି)—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଭୃତ୍ୟାଦିଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ବେତନରୁ
ବକ୍ସୀସ ଅଧିକା ଧନ—2. Tip given to servants;
बक(ख)सीस gratuity; bonus.

ବଖଡ଼ (ଡ଼ା)—ଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ. ବଖେଡ଼ା; ଭୁଲ. ସଂ. ବଦ୍ଧ)—
Bakhardа(rdā) ୧ । ବଗଡ଼; ଗୋଳମାଳ—
ବଖେଡ଼ା; ବାଗଡ଼ା 1. Noise; complications.
बखेडा ୨ । ଝଗଡ଼ା; କଳି—2. Quarrel.
୩ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—3. Obstruction.
୪ । ଆପତ୍ତି—4. Objection; interruption.
ବିଣ—ବଖଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Bakhardiā (See)

ବଖଡ଼ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନ ଉପସ୍ଥିତ
Bakhardа lagā(ge)ibā କରିବା—To raise
ବଖଡ଼ ପୂରା(ରେ)ଇବା } objection or obstruction or
ବଖଡ଼ ବାହାର କରିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ complications in a
ବଖଡ଼ ଆଣି ପହଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା } matter.
ବାଗଡ଼ା ଲାଗାନ **बखेडा निकालना**

ବଖଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବଗଡ଼ିଆ; ଯେ ଗୋଳମାଳ ବା ଆପତ୍ତି
Bakhardiā କରେ—1. Noisy.
ବଖଡ଼ୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଯେ ବାଧା ଜାତ କରେ—
ବଖଡ଼େଇ } 2. Obstructive.
୩ । କଳହୁଡ଼ା—3. Quarrelsome.
୪ । ବଗୁଲିଆ; ଖେଚଡ଼ା—4. Wicked; wanton.
୫ । ଆପତ୍ତିକାରୀ—5. Habitually objecting.
୬ । ଗୋଳମାଳିଆ (ବିଷୟ)—9. Full of intricacies;
intricate.

ବଖରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପକ୍ଷାଗାର)—ଗୃହ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Bakharā ପରିମାଣବିଶିଷ୍ଟ କୋଠରି—Room; compart-
କାମରା **कमरा** ment; room of standard dimensions.
ତା ଘରେ ବେଶି ଛନ୍ଦେ ଥିବା ବଖରମାନ
ଶ୍ରେଷ୍ଠତାନୁରୂପେ ନାଥ ସମ୍ମୁଖର ଶାଳ । ତୁଳସୀ. ବିଶ୍ୱମରମ୍ମଣ ଅବ ।
[ଦ୍ର—ବଖରାର ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ାର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ପରିମାଣ ଅଛି ।
ଏକ ବଖରାର ଲମ୍ବ ୫ ହାତ, ୨ ହାତ ବା ୧ ହାତ ହୋଇଥାଏ ।
ବଖରା ଓ କୋଠରି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି କି, ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ
ଅନୁସାରେ ବଖରା ଧରାଯାଏ; କୋଠରି ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ଧରାଯାଏ ।
ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ କୋଠରିର ପରିମାଣ ଏକାଧିକ ବଖରା ହୋଇ
ପାରେ, କିମ୍ବା ଏକ ବଖରାର ପରିମାଣଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇପାରେ; ଓ
ମଧ୍ୟ ବଖରାକ ସୀମାମଧ୍ୟରେ ଏକ ଧିକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୋଠରି ରହିପାରେ ।]

ବଖରା ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଖରା)—୧ । ଅଂଶ; ଭାଗ —
1. Share.
बखरा ୨ । ଅଂଶୀଦାର କାରବାର—
2. Partnership concern.
୩ । ବାଣ୍ଟ; ବଣ୍ଟାରା—3. Partition
୪ । କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାଗ କରି କାମ
କରିବା ଓ ଫଳ ବାଣ୍ଟି ନେବା; କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଗଦାର—
4. The system of division of labour and
produce in agriculture.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭାଗ ଶବ୍ଦ ପରେ ବଖରା ଶବ୍ଦ ସହଚର-
ରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବଖରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଡ଼ ଘରକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୋଠରିରେ
Bakharā karibā ବିଭକ୍ତ କରିବା—1. To partition a
ବଖରା କରା big house into compartments.
बखरा करना ୨ । ବାଣ୍ଟିବା; ବିଭାଗ କରିବା; ଭାଗ ଭାଗ କରି
ବାଣ୍ଟି ନେବା—2. To partition; to divide into
allotments.
୩ । ବଖରା ଧରିବା (ଦେଖ)—3. Bakharā dharibā
(See)

ବଖରା ଦାର—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି. (ଫା)—ଅଂଶୀଦାର; ଭାଗଦାର;
Bakharā dār ସାଝାଦାର—Cosharer; partner.
ବଖରା ଦାର **हिस्सादार**

ବଖରା ଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଅଂଶୀଦାରି; ପରିଶ୍ରମ ଓ ଫଳକୁ
Bakharā dāri ବାଣ୍ଟି ନେବା ରୀତି; ସହକାରିତା—
ବଖରାଦାରୀ **हिस्साहारी** Partnership.

ବଖରା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜମିକୁ ଭାଗରେ ବା ସାଝାରେ
Bakharā dharibā ଚାଷ କରିବା—To hold a land on
ବଖରା ନେବା } ଅନ୍ୟରୂପ bhag or partnership; to
ବଖରାରେ ଧରିବା } hold land on the system
ବଖରାଏ ଧରା of division of labour and produce.
साझीमे लेना

ବଖରା ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭାଗ ବସାଇବା; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ
Bakharā basā(se)ibā ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟନ
ବଖରା ବସାନ କରି ନେବା ଯାଇଁ ଯେ ଯାହାର ହିସ୍ସା ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍
बंटवारा करना ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା—To apportion;
to divide a thing into different allotments
or shares; to allot shares.

ବଖରା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାର ଜମିକୁ ଚାଷୀକୁ ଭାଗରେ
Bakharā lagā(ge)ibā ବିଲି କରିବା—1. To let out
ବଖରା ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ land to a cultivator on the
ବଖରାରେ ଲଗାଇବା } system of produce rent.
ବଖରାୟ ଲାଗାନ [ଦ୍ର—ବଖରା ଲଗାଇବା ଜମିରେ ଚାଷୀ ନିଜେ
साझीमे लगाना ପରିଶ୍ରମ ଓ ବ୍ୟୟ କରିବ ଏବଂ ଜମିର ମାଲିକକୁ

ଖଜଣା ନ ଦେଇ ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁରୁ ଅଧେ ଦେବ, ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ ଚାଷୀ ଜମିବାଲାଠାରୁ ଜମି ନେଇଥାଏ ।]

୨ । ବଖରା ବସାଇବା (ଦେଖ)—

2. Bakharā basāibā (See)

ବଖରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଏତେ

Bakhariā ସଂଖ୍ୟକ ବଖରାର ପରିମାଣଯୁକ୍ତ (ଗୃହ ବା କୋଠରୀ)-

(ବଖୁରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. (a room or hall) Measuring so many standard-sized rooms.

(ଯଥା— ସାତ ବଖୁରିଆ ଘର ।)

୨ । ଏତେ ସଂଖ୍ୟକ କୋଠରୀବିଶିଷ୍ଟ—2. Consisting of so many rooms; roomed (e.g. three-roomed).

(ଯଥା—ପାଞ୍ଚବଖୁରିଆ ଘର ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବି—ଘୋଡ଼ା ସଇସ—

Syce; groom of a horse.

ବଖାଡ଼ୁ - ଦେ. ବିଣ—ଗୋଲମାଳିଆ; ଅଡ଼ୁଆ ପୂର୍ଣ୍ଣ—

Bakhārdu **ବଖେଡ଼ାକା** Full of intricacies.

ବଖାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ତ୍ୟମାଣ; ସଂ. ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ; ପ୍ରା. ବକ୍ଖାଣ. ତୁଳ.

Bakhāna ଫା. ବୟାନ୍)—୧ । କଥନ; କହିବା—

ବର୍ଣ୍ଣନ, ବୟାନ **ବଖାନ** 1. Speaking; statement

ଅଗ କରି ଏବେ କହୁଛି ବଖାଣ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

୨ । ମୁଖବର୍ଣ୍ଣିତ ବିବରଣ—2. Narration; oral description.

୩ । ବର୍ଣ୍ଣନ—3. Describing.

ବିଣ—ଉକ୍ତ; କଥିତ—Spoken.

ତାହାଙ୍କ ଯେ ଅକା ଲକ୍ଷଣ
ଛବିରେ ହୋଇଛି ବଖାଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ବଖାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ; ପ୍ରା. ବକ୍ଖାଣ; ଫା.

Bakhāna karibā ବୟାନ୍)—୧। କହିବା—1. To speak

(ବଖାଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଣି କୃଷ୍ଣ ଅଗରେ ବସିଲେ ବଖାଣି ।

ବୟାନ କରା **ବଖାନନା** କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୨ । ବିଶଦ ଭାବରେ କହିବା—

2 To state plainly and extensively.

ତାହା ମୁଁ କୃଷ୍ଣ ଅଗେ କରୁଛି ବଖାଣ । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

୩ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—3. To describe; to narrate.

କେତେ ଇତିହାସ କଥା ବଖାଣିଲେ ମୁନି । ମଧୁସୂଦନ. କାଳ ସମାପ୍ତ ।

୪ । ପ୍ରଚାର କରିବା—4. To proclaim; to publish.

ସେ ଶବ୍ଦଟି ଛଡ଼ ହୋଇ ବାହାରିଲା
ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ଯେଉଁ ଖାଣ୍ଡି ବଖାଣିଲା । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଖାଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରସ୍ପରକୁ କହି ହେବା; କଥୋପକଥନ

Bakhāni hebā କରିବା—To speak to each other;

ବୟାନ କରା **ବଖାନ କରନା** to talk about.

ବଡ଼ ଭଏ ଜଗତ ଜନକ ଏ ଭାବ
ବଖାଣି ହୋଇଲେ ଏକା ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀସନ୍ଦର୍ଭ ।

ବଖାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ୍ତ୍ରଳ)—୧ । ବଶ ଶଳାକା; ବାଉଁଶ କାଠି—

Bakhāri 1 A thin rod or stake of bamboo.

ବାଖାରୀ ୨ । ବାଉଁଶର ତ୍ୱକ୍‌ପଟ୍ଟ—2. The bark-lath of

ବଖାରୀ bamboo.

ବଖାରି ସାହେବ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖୋରଧାରେ ଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ

Bakhāri sāheb ପୀର ଓ ତାଙ୍କ ଅସ୍ଥାନ—Name of the

(ବୋଖାରି ସାହେବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) seat of a Pir (Mahommedan saint) in the Khurda Subdivision of the Puri District.

[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନ ଖୋରଧାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଥିବା କାଇପଦର ନାମକ ଗ୍ରାମରେ; ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ ଯାତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି ।

ବଖିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଏକ ପ୍ରକାର ମଜଭୁତ୍ ସିଲାଇ—

Bakhiā Back stitching; a kind of strong

ବଖିୟା stitch in sewing; double stitch in

ବଖିୟା sewing.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ 'ଡାଗା ସିଲାଇ' କରି ୨ ଖଣ୍ଡି କନାକୁ ସଂଲଗ୍ନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ପରେ ଉକ୍ତ ଡାଗା ସିଲାଇ ଉପରେ ଉଡ଼ି କରି 'ବଖିଆ' କରିବାକୁ ହୁଏ; ଏ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପ୍ରଥମେ ଲୁଗାରେ ଟାଙ୍କା ବା ଡାଗା ଗଳାଇ ପୁଣି ପଛରୁ ଛୁଞ୍ଚିକୁ ଆଣି ଖଣ୍ଡ ଦୂର ଆଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁଣି ଟାଙ୍କା ମାରିବାକୁ ହୁଏ; ଏ ଭାବରେ ସିଲେଇ ଖୁବ ମଜଭୁତ ହୁଏ ।]

ବଖିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ କନାକୁ ବଖିଆ ଭାବରେ ସିଲାଇ

Bakhiā karibā କରିବା—To sew two pieces of cloth

ବଖିୟା କରା **ବଖିୟା କରନା** with double stitches.

ବଖିଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ବଖୀଲ୍—କୃପଣ)—

Bakhil ୧ । କୃପଣ; ବିତ୍ତଲୁବ୍ଧ—1. Miserly; niggardly.

ବଖୀଲ ୨ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—2. Needy; poverty-stricken.

ବଖୀଲ ୩ । ଲୋଭୀ—3. Avaricious.

ବଖୁରି—ଦେ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଖରା ବା କୋଠରି—

Bakhuri A small room.

ଏକା ବଖୁରିରେ ଅଛି ସ୍ତମ୍ଭ ଲେଖେ ଗାଃ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଜଳୁପଣ ଗୀତା ।

ବଖୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବଖରିଆ (ଦେଖ)—

Bakhuriā Bakhariā (See)

ବଖୁରିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଗୃହର ପରିମାଣ ଏକବଖରା ମାତ୍ର—

Bakhurikiā Having the dimensions of one Bakharā only.

ବଗ୍‌ରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବିକିରଣ; ତୁଳ. ହି.

Bag-rāibā ବଗରାନା)—ସ୍ତୂପୀକୃତ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଖେଳେଇ କରି ଇତସ୍ତତଃ କରି ଦେବା—To scatter heaped-up things.

ବଗଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଧଳା ରଙ୍ଗର ପାରା—

Baglā White pigeon.

ବଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ)—ବକ (ଦେଖ)

Baga ବଗ ବାଗ Baka (See)

ବଗଚର(ରା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ + ଚର୍ ଧାତୁ; ଏଠାରେ ବଗମାନେ

Bagachara(rā) ପୋକଜୋକ ଓ ମାଛମାନ୍ତ ପାଇବା ଆଶାରେ

ଅଂଗନଇ ଚରନ୍ତି)—୧ । ସଡ଼କ ପାଖର ନଯୁକଯୋଡ଼—
1. Roadside ditches; low water channels on both sides of a road.

[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ମାଟି ଖୋଳା ହୋଇ ସଡ଼କରେ ପଡ଼ିଥାଏ ଓ ସେଥିରେ ଅଳ୍ପ ପାଣି ଥାଏ, ତେଣୁ ବଗମାନେ ମାଛ ଓ ଗେଣ୍ଡା ଆଦି ଖୋଜିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଚରି ବୁଲନ୍ତି ।]

୨ । ପୋଖରୀକୂଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ ବର୍ଷାଦିନେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ ଓ ଖରାଦିନେ ସୁଖିଲା ରହେ (ଯେଉଁଠାରେ ବଗମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଖାଦ୍ୟ ଖୋଜି ବୁଲନ୍ତି) ପୋଖରୀ ବା ହ୍ରଦର କୂଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ ବର୍ଷାଦିନେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଖରାଦିନେ ପାଣି ରହେ ସେହି ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅଳ୍ପ ଢାଲୁ ସମତଳ ସ୍ଥାନ—2. The nearly level portion on the bank of a tank or lake which is filled up with water during the rains and dries up in summer.

ଗରିପାଟ ଥାଡ଼ ବଗବସ୍ତାଠାରୁ ଦଶବାର ହାତ ଉଚ୍ଚ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛ ମାଗ ଅଠମୁଣ୍ଡ ।

ବଗଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ପାଟକି ଜାତିବିଶେଷ—
Bagaṭā A class of Śūdras in the district of Ganjam.

ବଗଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବକ୍ର, ବିକୃତ)—୧ । ଜାରଜ—
Bagarḍa 1. Bastard.
ବଖାଟ ୨ । ନୀଚପ୍ରକୃତି; ଲୁଚରିତ୍ର; ଦୁଷ୍ଟ; ଖେଚଡ଼ା—
ବଗଡ, କମିନା 2. Wicked; immoral.
୩ । ମୋଟା—3. Coarse.
୪ । ଅଶ୍ୱତର; ଖଚର—4. Mule.
୫ । ଦୋମିଶା ଜୀବ—5. A cross-breed.
ବି—୧ । ପର୍ବତର ଉପରଭାଗସ୍ଥ ଗୋଡ଼ ବା କଙ୍କରମୟ ଉଚ୍ଚଭୂମି—
1. A high gravelly soil on the top of a mountain.
୨ । ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷା—2. Coarse or indecent language.
୩ । ମୋଟା ଖାଦ୍ୟ—3. Coarse food.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାହାଡ଼ର ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶରେ ଢାଲୁ ଭୂଇଁ ଚଷି କନ୍ଧମାନେ ଯେଉଁଠାରେ କାଙ୍ଗୁ ବା ବଡ଼ ହରଡ଼ ବୁଣନ୍ତି—
Land on the slope of a hill where the aborigines grow pulse.

ବଗଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବକ୍ର; ବିକରାଳ; ବିକଟ; ବିକୃତ)—
Bagarḍā ୧ । ମୋଟା—1. Coarse.
(ସରୁ—ବିପରୀତ) ବଗଡ଼ା ଅଣ୍ଟ ବେ ଅଣ୍ଟିଆ
ବଗଡ଼ା; ବୋକଡ଼ା ବେଲ ବରଡ଼ ଲୁଣ ଅଁଳା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଲଗ୍ନଚ ।
ଭଦ୍ଦା; ଉଜଡ୍ଡ ୨ । କର୍କଶ—2. Rough.
(ଯଥା—ବଗଡ଼ା ଲୁଗା ।)

ବଗଡ଼ାଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମଲକଡ଼ି; ଉପର କାନର ଅଳଙ୍କାର—
Bagarḍālu An ear-ornament worn on the upper part of the ear.

ବଗଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବିକୃତ; ବିକଟ)—୧ । ବଗୁଲିଆ; ଦୁଷ୍ଟ;
Bagarḍiā ଖେଚଡ଼ା—1. Wicked.
ବଖାଟେ; ବଖାଟିଆ ୨ । କଳହୁଡ଼ା—2. Quarrelsome.
ବିଗଡୈଲ ୩ । ଅଶ୍ଳୀଳଭାଷୀ—3. Of indecent speech; coarse (person)

ବଗମେଲ(ଲି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକ+ମିଲ୍ ଧାତୁ)—(ବଗମାନେ ଉଡ଼ିଲା
Bagamela(li) ବେଳେ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଉଡ଼ିଲା ପରି) ବହୁଲୋକ ବା
ବକମୀଲ ଅଶ୍ୱାରୋହୀଙ୍କର ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଗତି କରିବା—
ବଗମେଲ A race of persons or horsemen by forming one line (like the egrets flying in a row.

ବଗଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଗଲ୍; ତୁଳ. ସଂ. ବାହୁମୂଳ)—
Bagala ୧ । କାଖ; ବାହୁମୂଳର ନିମ୍ନ ଦେଶ—1. Armpits
ବଗଲ ୨ । ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେଶ—2. The side; flank.
ବଗଲ ୩ । (ଦରଜୀଙ୍କ ଭାଷା)—ଲୁଗାର ଯେଉଁ ତ୍ରିକୋଣ କନା ଶାଢ଼ି କନା ଓ ପିଠି କନାର ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱରେ ଲାଗିଥାଏ—3. The triangular piece of cloth on the sides of a shirt

ପ୍ରାଦେ. (ଆଳ ଓ କନକା) ବି—ମଇର ଦୁଇମୁଣ୍ଡ—
The two ends of a ladder.

ବଗଲ କୟାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଆଳ ଓ କନକା) ବି—ମଇର ଶେଷ ଦୁଇମୁଣ୍ଡ
Bagala kayāñ ଫଳରେ ମଗ୍ରାଯାଇଥିବା ଖିଲ—
The pegs or pins inserted at the two ends of an agricultural ladder.

ବଗଲ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବଗଲ୍+ସଂ. ବାଦନ)—
Bagala bajā(je)ibā ୧ । ହେଣ୍ଡି ମାରିବା; କାଖ ସନ୍ଧିରେ
ବଗଲ ବାଜାନ ଏକ କରତଳ ରଖି ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶକୁ ବାହୁଦ୍ୱାରା ଆଘାତ
କାଁଖ ବଜାନା କରିବା; ହାତୁଡ଼ା ବଜାଇବା—1. To strike the arm on the side by putting the palm of the other hand in the armpit.
୨ । ଆନନ୍ଦରେ ବାହୁକୁ ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେଶରେ ବାଡ଼େଇ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To strike one's arm on the ribs in glee.

ବଗଲ ବନ୍ଦ(ନ୍ଧ,ନ୍ଦି,ନ୍ଧି)—ଦେ. ବି. (ଫା. ବଗଲ୍+ସଂ. ବନ୍ଧ)—ଏକ
Bagalaband(ndh,ndi,ndhi) ପ୍ରକାର ଲୁଗା, ଯାହାର
ବଗଲବନ୍ଦୀ ବୋତାମ ବା ଡୋର ବଗଲରେ ଥାଏ—A kind of
ବଗଲବନ୍ଦୀ coat with button or strings below the armpit.

ବଗଲା—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦଶମହାବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା; ଦେବୀ-
Bagalā ବିଶେଷ—Name of a Tantric Goddess.
(ବଗଲାମୁଖୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଆରାଧନା କଲେ ଆରାଧକର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ବାକ୍, ମୁଖ, ପଦ, ପାଣି, ଜିହ୍ୱା ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୁଏ ଓ ଶତ୍ରୁ ବଶ ହୁଏ ।]

ବଗ(ଗୁ)ଲା—ଦେ. ବି. ସଂ—(ସଂ. ବକ; ସଂ. ବଲାକା)—ବଗ—
Baga(gu)lā ବଗଲା **ବଗଲା** The egret.

(ବଗ[ଗ୍ଗ]ଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସବାଳ୍ତ ଇଠି ନିଶ୍ଚଳ ଓ ମ ସେ୍ମ ମହାପାଳ ବଗଲ ବଗଘର ବସ୍ତିଚ୍ଛନ୍ନ ଜଳପ୍ରଣାଳୀ, ପାଖରେ ନାହିଁ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ବଳ୍ପ ।

ବଗଲି — ଦେ. ବ—ପନାସି (ଦେଖ)

Bagali **ବଗଈ, ବଗନୋ** Panāsi (Haines) (See).

ବଗହୁଲା—ଦେ. ବ—ବକ ୩ (ଦେଖ)

Bagahulā Baka 3 (See).

ବଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବୁକ୍ = ବୋଦା; ମେଣ୍ଢାପରି ମନବୁଦ୍ଧି)—

Bagā ୧ । ଓଲ୍ଲ; ଓଲମା—1. Stupid; idiotic

ବୋକା ୨ । ନିର୍ବୋଧ—2. Foolish

ନାଦାନ ୩ । ଯେ ଗୋଟାଏ ଆଡ଼କୁ ଅଧିକ ସମୟ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ— 3. Staring.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ପାଗଲ—Mad.

ବଗାତ—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବାଗ; ଭୁଲ. ସଂ. ବାଟିକା)—୧ । ବଗିଚା; ଉଦ୍ୟାନ—1. Garden.

ବଗାଇତ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଫଳବଗିଚା—2. Orchard.
ବଗାଏତ } ବାଗ, ବାଗାତ **ବଗୀଚା, ବାଗ**

ବଗାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷିପିଲା—

Bagāra The male calf of a buffalo.

ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ୍ଧ) ବ—ଜନ୍ମ କରି ନ ଥିବା ମାଈ ମଇଁଷି—

A she-buffalo which has not yet borne a calf.

ବଗାରୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମଇଁଷି ଛୁଡ଼ା—

Bagārī A she-calf of a buffalo.

ବଗାଲ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବ—ମାଲିକର ଘରେ ରହି ପ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ ପାଇ ବାର୍ଷିକ ଦରମାରେ ଯେଉଁ ଗୋରୁଖୁଆଳି ଚାକରି କରେ—A cowherd engaged on yearly salary.

ବଗି—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଇଂ. ବଗ୍ଗୀ) ଦୁଇଚକିଆ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି—

Bagi 1. Buggy; gig; a light two-wheeled carriage drawn by a horse.

ବଗ୍ଗୀ **ବଗ୍ଗୀ**

୨ । (ଇଂ. ବୋଗୀ) ଚାରିଚକିଆ ଗାଡ଼ି—

2. A low four-wheeled carriage; bogie.

ଦେ. ବ (ସଂ. ବକ)—ବକଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର କୁଳେଚର ପକ୍ଷୀ—A small egret (bird).

ବଗିଚା—ବୈଦେ ବ. (ଫା. ବାଗଚା)—ଉଦ୍ୟାନ—

Bagichā Garden.

[ଦ୍ର—ଫଳର ବଗିଚାକୁ ବଗାତ ଏବଂ ଶାକ ଶବଜୀର ବା ଫୁଲର ଉଦ୍ୟାନକୁ ବଗିଚା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବଗିରାମ—ଦେ. ବ—ବଗି (ଦେଖ)

Bagirāma Bagi (See)

ବଗି ହଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଗିର ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ବାଗକୁ ଧରି

Bagi haṅkā(ṅke)ibā ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ଚଳାଇବା—To drive a carriage.

ବଗିହାଁକା **ବଗୀହାଁକନା**

[ବଗି ହାଙ୍କିବା, ବଗି ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଗୁଲ(ଲା)—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବକ)—ବକଜାତୀୟ କୁଳେଚର ପକ୍ଷୀ-

Bagula(lā) ବିଶେଷ—A kind of wading bird of the egret species.

(ବଗୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଗୁଲିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବାକ୍‌ବ୍ୟଳୀକ=ଯାହାର ବାକ୍ୟର ସ୍ଥିରତା

Bagulia ନାହିଁ; ଭୁଲ. ସଂ. ବକ୍ଷର; ବକ୍ଷରଭୁଲ୍ୟ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ; ପାମର; ବକ୍ଷର ଭୁଲ୍ୟ-

ବଗୁଲି, ବବଲି, ବବଲିଚଣ୍ଡ, ବବଲିଆ, ବବୁଲିଚଣ୍ଡ, ବବୁଲି, ବବୁଲିଆ, ବବୁଲିଚଣ୍ଡ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Wicked; naughty.

ବବ୍ବଲା, ବବ୍ବଲିୟା ୨ । ବାଚାଳ—2. Talkative.

ନଟଖଟ, ବାବଡା ୩ । ମିଛୁଆ—3. Liar.

୪ । ଠକ—4. Cheating.

୫ । ଯାହାର କଥା ଠିକ୍ ନ ଥାଏ—

5. Not true to his words.

ବଗୁଲିଆ ପଣ—ଦେ. ବ—ଦୁଷ୍ଟାମି—

Bagulia pana Wickedness ; naughtiness.

(ବଗୁଲିଆଗିରି, ବଗୁଲିଆଇ, ବଗୁଲିଆ ପଣିଆ, ବଗୁଲିଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବବ୍ବଲାପନା **ନଟଖଟୀ, ବାବଡାପନ**

ବଗୁଲି ଘାସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—

Baguli ghāsa A species of grass.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦଉଡ଼ି ବଳାଯାଏ ।]

ବଘର୍(ରେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ବଗ୍ରନା)—

Baghrā(re)ibā ଗଦା ହୋଇଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଖେଳେଇ ଦେବା—To scatter a heap of anything.

ବଘର — ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅବଘାରଣ; ପ୍ରା. ବଘାରଣ)—

Bagharā ବଘାରିବା କ୍ରିୟା—The act of flavouring curry etc by frying it with species in oil etc.

(ବଘର୍ ବଘର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୌଁକା **ବଘାରନା, ଛୌଁକନା**

ବିଣ—ଯାହା ବଘର୍ ହୋଇଥାଏ—

Flavoured by being fried with spices.

ବଘର୍(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଘାରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—

Bagharā(re)ibā The causative form of 'Baghāribā.'

ଛୌଁକାନ

ଛୌଁକବାନା ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବଘାରିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—

To cause curry to be flavoured by another.

ବଘ(ଘେ)ଲ—ବୈଦେ. ବ. (ହିନ୍ଦୀ. ବଘେଲ)—

Bagha(ghe)la କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା ରାଜପୁତ ବଂଶବିଶେଷ—

A caste of Rajputs.

ବଘେଲ ବାଦଶା ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମର । ବଦ୍ୟୁର୍ଦ୍ଧ. ବଦ୍ଧ ।

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ବଘେଲ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟ ଅଧୁନିକ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଏଜେନ୍ସିର ବଘେଲଖଣ୍ଡ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ।]

ବଘାର୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କ୍ରି—୧ । ସନ୍ତୁଳିବା (ଦେଖ)

Baghār-bā 1. Santulibā (See)

୨ । ବଘାରିବା (ଦେଖ)—2. Baghāribā (See)

ବଘାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଭର୍ଜ ଧାତୁ = ଭାଜିବା; ସଂ. ଅବଘାରଣ)—

Baghāribā ୧ । ଛୁଙ୍କିବା; ତେଲ ବା ଘିଅରେ ମସଲା ଫୁଟାଇ ଫୋଡ଼ନ ଦେଓୟା, ସମ୍ବରା, ଛୌଁକା ଦିଆଯାଇ ଜଳସିଦ୍ଧ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦିକୁ

ବଘାରନା, ଛୌଁକନା ପରଜିବା—1, To flavour water-boiled

curry by frying it with spices in oil or ghee.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଗାଳମନ୍ଦ କରିବା—

2. (figurative) To abuse a person openly.

୩ । ପରର ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା—3. To divulge another person's secrets.

୪ । ଶେଖୀ ବଘାରିବା; ଆପଣାର ବାହାଦୁରୀ କହି ବୁଲିବା—

4. To aggrandise one's self.

ବଘିବା —ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବକ=ଗତି
Baghibā ହି. ଶ.)—ଚଢ଼ିବା; ଆରୋହଣ କରିବା—
To ride; to climb.

ବଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ବନ୍‌କ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Baṅka ବଙ୍କ; ବଙ୍କା—Curved; crooked.

ପ୍ରାଦେ. (ବୌଦ) ବି.—ବଗ—Egret.

ବଙ୍କସେନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍ଗସେନ)—ଅଗସ୍ତି ବୃକ୍ଷ—
Baṅkasena Sesbania Grandiflora.
ବାକସନା ବଙ୍ଗସେନ ତରୁ ତରୁଣୀ ଅଙ୍ଗାର ତ'ଦ୍ୱା ନିଜ ନାମ କହ ।
ଭକ୍ତ. ବୋଷ୍ଟବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସ୍ତବସ୍ତ ।

ବଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଙ୍କ, ବଙ୍କ; ବନକ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—
Baṅkā ୧ । କୁଟିଳ; ବକ୍ର—1. Curved; crooked.
(ବଙ୍କେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନତ—2. Bent; inclined.
(ସିଧା—ବିପରୀତ) ୩ । ଜଟିଳ—3. Complicated.
ବାଁକା ବିଣ—ଅଯଥାର୍ଥ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ—
ବାଁକା, ବଂକା Improperly articulated.
ସାହେବ ପୋଷାକ କେହି ଅବା ପିନ୍ଧି
ସମ୍ମିତେ କହିଲ ବଙ୍କା ବଙ୍କା ହିନ୍ଦୀ । ରଘୁନାଥ. ଦରବାର ।

ବଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବନକ୍ ଧାତୁ)—
Baṅkā(ike)ibā ୧ । ବକ୍ର କରିବ—1. To bend.
(ବଙ୍କା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବକ୍ର ହେବା—2. To be bent or curved.
ବାଁକାନ **ବାଁକାନ**

ବଙ୍କା ଟଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ବଙ୍କୁର ଟଙ୍କୁର)—
Baṅkāṭaṅkā ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ବକ୍ର—Bent at many places.

ବଙ୍କା ଟଙ୍କା } ଅନ୍ୟରୂପ ଆଁକାବାଁକା
ବଙ୍କୁର ଟଙ୍କୁର } **ବାଁକାଟେଢା**

ବଙ୍କାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ—ବକ୍ର ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—Having the face
Baṅkāmuhāṅ ବାଁକାମୁଖୋ **ମୁହଁଟେଢା** turned to one side.
(ବଙ୍କାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଙ୍କାଳୀ—ଦେ. ବି—ଦେବୀବିଶେଷ—
Baṅkālī Name of a popular Goddess.

ବଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍କ)—ଫୁଲର ଡାଣ୍ଡ—
Baṅki **ଡଣ୍ଟୀ** The stem of a flower.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଧାନଗଛର ରୋଗବିଶେଷ—
A disease attacking paddy plants.

ବଙ୍କିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍କ)—ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର ବଳା;
Baṅkiā ବାଙ୍କି—A kind of anklet

ମନ୍ତ୍ରୀର ଯୋଗେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅଣ—
ରତ୍ନର ବଙ୍କିଆ ଘଣ୍ଟି ଯେ— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

ବଙ୍କିମ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବଙ୍କିମ) —ବକ୍ର—
Baṅkima Curved; bent; crooked.
(ବଙ୍କିମା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଙ୍କିମ **ବାଁକା**
ତୋ ମୁଖ ପଦ୍ମସୌରଭ ସୁଧା ଶୁଭେ ବଙ୍କିମା ବଚନ ସ୍ତୁତି—
ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ବଙ୍କିମଚନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗୀୟ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଉପନ୍ୟାସକାର
Baṅkimachandra ବଙ୍କିମଚନ୍ଦ୍ର ଚଟ୍ଟୋପାଧ୍ୟାୟ—Name of a very talented Bengali novelist; Bankima Chandra.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୮୩୮—ମୃତ୍ୟୁ ୧୮୯୪ । ଏ ପ୍ରଥମ ବଙ୍ଗାଳୀ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ । ଏ ୧୮୫୮ ଠାରୁ ୧୮୯୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟର ଥିଲେ । ଏ କେତୋଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦ୍ୟ ରଚନା କରି ଶେଷରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ଦୁର୍ଗେଶନନ୍ଦିନୀ, କପାଳକୁଣ୍ଡଳା, ମୃଣାଳିନୀ, ବିଷବୃକ୍ଷ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଥିଲେ ଓ ବଙ୍ଗଦର୍ଶନ ନାମକ ମାସିକ ପତ୍ର ସମ୍ପାଦନ କରିଥିଲେ । ଏ ଧର୍ମତତ୍ତ୍ୱ, କୃଷ୍ଣଚରିତ୍ର ନାମକ ଧର୍ମରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଥିଲେ । ଏ ଆଧୁନିକ ବଙ୍ଗସାହିତ୍ୟର ଯୁଗପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । 'ବନ୍ଦେମାତରମ୍' ସଙ୍ଗୀତ ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ।]

ବଙ୍କିମ ନୟନା—ଦେ. ବିଣ—ବାମାକ୍ଷୀ; ବକ୍ରନୟନା—Casting
Baṅkima nayanā glances through the corner of the eyes; casting oblique glances.
ବଙ୍କିମ ନୟନା ମୋ ହୋଇଲା ଏହି ମତ ।
ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଙ୍କିଳ—ଦେ. ବି—କଦମ୍ବ ନାଡ଼—
Baṅkila The stalk of Anthocephalus Kadamba.
ବଙ୍କିଳ ତରୁ ଗୋଳିଲେ ନ ପାଇବା ମତ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଙ୍କୁ—ସଂ. ବିଣ—(ବୈଦିକ; ବଙ୍କ+ଉ)—ବକ୍ର; କୁଟିଳ—
Baṅku Crooked; bent; curved.

ବଙ୍କୁ ନାଡ଼(ଲ)—ଦେ. ବି. (ଶରୀରଭେଦ) (ସଂ. ବଙ୍କ ଓ ନାଳ)—
Baṅku nārda(la) ଭ୍ରୂମଧ୍ୟସ୍ଥ ବିନ୍ଦୁ—The point between the eye brows.
ଶରୀରଭେଦ (ଦେଖ)—Śarīrabheda (See).
ନସ୍ତ୍ରନ ପବନ ନିଶ୍ଚଳେ
ତଣ୍ଡିବ ଜେଇ ବଙ୍କୁନାଳେ—ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ବାଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବଙ୍କୁର—ସଂ. ବି—(ବଙ୍କ+ଉର) —ବଙ୍କା—
Baṅkura Curved; bent; crooked.
(ବଙ୍କ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବଙ୍କୁର ସଙ୍ଗେ ଟଙ୍କୁର ନିରର୍ଥକ ସହଚରରୂପେ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି] ।

ବଙ୍କୁଲି—ଦେ. ବିଣ. (କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥ)—୧ । ବଙ୍କା ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ (ବାଡ଼)—
Baṅkuli 1. Small and curved (stick).
ବାଁକୁଆ ୨ । ଈଷତ୍ ବକ୍ର—
ବଙ୍କୁଲୀ 2. Slightly curved.

ବଙ୍କୁଲି ବାଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ବାଡ଼ିର ଅଗ ବଙ୍କା—
Bańkuli bārḍi 1. Stick with a curved top.
ବାଁକୁୟାଛଡ଼ି ୨ । ଯେଉଁ ବାଡ଼ିର ଦେହ ୨।୩।୪ ସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା—
ବକ୍ରଲୀକୁଡ଼ି 2. A stick having a curved body.

ବଙ୍ଗ—ସଂ. ବ. (ବନ୍‌ଗ ଧାତୁ=ଖଞ୍ଜ ଗତି+ଅଧିକରଣ. ଅ)—
Baṅga ୧ । ଧାତୁବିଶେଷ; ରଙ୍ଗ; ଟିଣ—
ରାଙ 1. Tin (metal).
ବଂଗ ୨ । ଉତ୍ତର ଭାରତର ପୂର୍ବଦେଶବିଶେଷ—
ବେ. ଭଗରମ୍ବ 2. The Province of Bengal.

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ, ଅର୍ଥାତ୍ ପଦ୍ମାନଦୀର ପୂର୍ବରେ ସ୍ଥିତ ପ୍ରଦେଶ, ପୂର୍ବେ ତାହା 'ବଙ୍ଗ' ଦେଶ ଥିଲା । ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗକୁ ପୂର୍ବେ 'ଗୌଡ଼ ଓ ରାଢ଼' ଦେଶ କହୁଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନର ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶ ପୂର୍ବକାଳର ବଙ୍ଗ, ରାଢ଼ ଓ ଗୌଡ଼ ଦେଶର ମିଶ୍ରଣ ।*]

୩ । (ବ=ଜଳ, ସମୁଦ୍ର+ଗମ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଜଳମୟ ସ୍ଥାନରେ ଗତି କରେ)—କେଉଟ; ନୋଳିଆ—3. Fisherman.

ବିଣ—୧ । ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ—1. Pertaining to the country of Bengal.

୨ । ବଙ୍ଗୀୟ; ବଙ୍ଗାଳୀ; ବଙ୍ଗବାସୀ—2. Bengalee.

ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗ ଭସ୍ମ—Oxide of tin.

ବଙ୍ଗଜ—ସଂ. ବିଣ—ପୂର୍ବବଙ୍ଗରେ ଜାତ—
Baṅgaja Born in East Bengal.

ବଙ୍ଗଜ କାୟସ୍ଥ—ଦେ. ବ—ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ବା ରାଢ଼ାଦେଶୀୟ କାୟସ୍ଥ—
Baṅgaja kāyastha A class of Kāyasthas of East Bengal.
ବଙ୍ଗଜ କାୟସ୍ଥ

ବଙ୍ଗଣ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ. (ସଂ. ବଙ୍ଗନ)—ବାଇଗଣ—
Baṅgana Brinjal.

ବଙ୍ଗନ—ସଂ. ବ. (ବନ୍‌ଗ ଧାତୁ=ଖଞ୍ଜ ହେବା+ଅନ)—
Baṅgana ବାର୍ତ୍ତାକୀ; ବାଇଗଣ—Egg-plant.

ବଙ୍ଗନ(ନା) ପ(ପା)ଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ମୁସଲମାନ୍ ନବାବଙ୍କ ଶାସିତ ଏକ ରାଜ୍ୟ—
Baṅgana(nā)pa(pā)llī Bagnanpalli; name of an Indian State in Southern India.
ବାଗନାନ ପଲୀ
ବଂଗନାପାଲୀ

[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଆମ୍ବ 'ବାଇଗଣ ପଲେଇ ଆମ୍ବ' ରୂପେ ଭାରତରେ ସର୍ବତ୍ର ବିଖ୍ୟାତ ।]

ବଙ୍ଗ ଭସ୍ମ—ସଂ. ବ—ଆୟୁର୍ବେଦିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଟିଣ ଧାତୁର ଭସ୍ମ—Oxide of tin prepared according to the Āyurbeda.
Baṅga bhasma

ବଙ୍ଗର ଗୁଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକଜାତୀୟ ଗୁଡ଼ିଆ—
Baṅgara gurḍiā A class of confectioners.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗୁଆ, ଗୁଣ୍ଡି ଓ ବର୍ଣ୍ଣିଆଇ ମସଲା ବିକନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ଗୁଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପରି ମୁଡ଼ି, ଚୁଣ୍ଡା ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ବଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଙ୍ଗ)—୧ । ବଙ୍ଗ ଦେଶ—
Baṅgalā 1. Bengal.
ବାଙ୍ଗଳା ୨ । ବଙ୍ଗୀୟ ଭାଷା—2. Bengalee language.
ବଂଗଳା; ବଗାଲ ୩ । ମଉଡ଼ମଗ୍ର ଘର; ଚାରିଚାଳିଆ ଘର; ଯେଉଁ ଘରର ଚାରିପାଖରେ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଚାଳମାନ ଥାଏ—
3. Bungalow; a house with 4 simple thatches on four sides.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏହିପରି ମଉଡ଼ମଗ୍ର ଘର ବେଶି ଥିବାରୁ ଏ ପ୍ରକାର ଘରକୁ 'ବଙ୍ଗଳା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ବିଣ—ବଙ୍ଗ ଦେଶୀୟ—Belonging to Bengal.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମହାନଦୀ କୂଳର ପଟୁ ଜମିରେ ଚାଷ ହେଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଫୁଟି ଫଳ—A kind of cucumber grown on the silt of the Mahānadī river

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏହା ପ୍ରଥମେ ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଆସିଥିଲା ।]

ବଙ୍ଗଳା ପାନ—ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ମିଳୁଥିବା ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଏକୀ ପ୍ରକାର ପାନ—A species of betel grown in Bengal.
Baṅgalā pāna
ବଂଗଳା ପାନ

ବଙ୍ଗଳା ବାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—ପୁରୀର ପଣ୍ଡା ଗୁମାସ୍ତାମାନଙ୍କର ଯାତ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରିବାପାଇଁ ବଙ୍ଗଦେଶକୁ ଯିବା—
The agents of the Paṇḍās of Puri going to Bengal to secure pilgrims to Lord Jagannath
Baṅgalā bāṭa

ଏଇ ଯେଉଁ ! ଏଇ ଯେଉଁ ଲାଗି ବଙ୍ଗଳା ବାଟ । ଭଗ ।

ବଙ୍ଗଳା ବାଦାମ—ଦେ. ବ—ଏକ ଜାତୀୟ ବାଦାମ—
Baṅgalā bādāma Terminalia Catapha.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଦେଶୀ ବାଦାମର ପତ୍ରଠାରୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ଓ ଚିକ୍କଣ ।]

ବଙ୍ଗଳା ଶ୍ରୀ—ଦେ. ବ—ରାଗବିଶେଷ—Name of a metre.
Baṅgalā śrī [ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ବଙ୍ଗ ସେନ—ସଂ. ବ—ବକପୁଷ୍ପ; ଅଗସ୍ତି ଗଛ ଓ ଫୁଲ—
Baṅga sena Sesbania Grandiflora (tree and flower).

ବଙ୍ଗାବ୍ଦ—ସଂ. ବ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରଚଳିତ ସନ—
Baṅgābda The Bengalee year.

[ଦ୍ର—ଶକାବ୍ଦରୁ ୫୧୫ ଫେଡ଼ିଲେ ବଙ୍ଗାବ୍ଦ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଚଳିତ 'ଫସଲୀ' ସନ ସଙ୍ଗେ ୯୫୬ ଯୋଗ କଲେ ବଙ୍ଗାବ୍ଦ ହୁଏ । ଏ ସନ ବୈଶାଖରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ ସନ ଭାଦ୍ର ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏହି ପ୍ରଭେଦ ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଆ ସନ ଓ ବଙ୍ଗାବ୍ଦ ସମାନ । ସନ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ବଙ୍ଗାଳ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଙ୍ଗ=ଟିଣ)—ଧଳା ରଙ୍ଗ—
Baṅgāla White colour.

ରଙ୍ଗରେ ବଙ୍ଗାଳ ଗଣ୍ଡିରେ ହୁଙ୍ଗ ତ
ଦେ ଦେଖେ ଧଡ଼ । ଅଦ୍ଭୁତ. ଦେବେନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ବଙ୍ଗାଲ୍—ଦେ. ବି (ବ. ବାଂଗାଲ୍)—ପୂର୍ବ ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bangāl বাঙ্গাল A man of east Bengal.

ବଙ୍ଗାଲିୟା—ଦେ. ବିଣ—ବଙ୍ଗାଲୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ—
Bangāliyā Prevalent amongst the Bengalees.
বাঙ্গালী বঙ্গালী (ଯଥା—ବଙ୍ଗାଲିୟା ଖୋଷା ।)

ବଙ୍ଗାଲୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bangālī The Bengalee people.
(ବଙ୍ଗାଲୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ—ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ—Bengalee;
বাঁগালী বঙ্গালী pertaining to Bengal.

ବଙ୍ଗାଲୀ ଆଳୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ବି—ଗୋଲ ଆଳୁ; ବିଲାତି ଆଳୁ—
Bangālī ālu Potato.

ବଙ୍ଗାଲୀ କନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର ଓ ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା)—ବିଲାତି ଆଳୁ—
Bangālī kanda Potato.

ବଙ୍ଗାଲୀ ତନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁ ପୁରୁଷ ହେଲା ଉପନିବେଶ
Bangālī tanti କରିଥିବା ବଙ୍ଗବାସୀ ତନ୍ତି—A class of weavers who originally migrated from Bengal generations ago.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବହୁ ପୁରୁଷ ହେଲା ଓଡ଼ିଶାରେ ରହି ଓଡ଼ିଆ ମାନଙ୍କ ଭାଷା ଓ ଖାଦ୍ୟାଦିରୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛନ୍ତି ।]

ବଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍ଗ)—ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟା ଧାନ—
Bangī A kind of coarse paddy.
বঙ্গিয়া ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଙ୍କି; ଧାନ ଗଛର ରୋଗ-ବିଶେଷ—A disease of the paddy plant.

ବଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—କହିବା—
Bach (root) To speak.

ବଚ—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bacha ୧ । ଶୁକପକ୍ଷୀ—1. Parrot.
ସଂ. ବଗ୍ଗ, ଷଡ଼ଙ୍ଗ୍ରୀ, ଉଗ୍ରଗନ୍ଧା, ଜଟିଳ, ଲୋମଶା, କ୍ଷୁଦ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ, ଇକ୍ଷୁପର୍ଣ୍ଣୀ, ଗୋଲୋମୀ, ଶତପର୍ବିକା, କ୍ଷୁଦ୍ରପତ୍ରୀ, ମଙ୍ଗଲ୍ୟା, ଜଟିଳା, ଉଗ୍ରା, ଭୀଷ୍ମା, ଭଦ୍ରା, କାଙ୍ଗା
ବାଚ, ବଚା, ଘୋରବଚ, ବଚ୍
বচ্, ঘোরবচ
ତେ. ବଚଚ୍, ନଲ୍ଲରସ, ବସା
ତା. ବସମ୍ବୁ
ମ. ବେଣ୍ଡେ

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶ)—2. The sun.

୩ । (+କର୍ମ.ଅ)—କାରଣ(ହି.ଶ)—3. Cause.

ଦେ. ବି—୧ । କଚୁ ଆଦି ବର୍ଗର ଶାକବିଶେଷ—1. Acorus Calamus (plant); sweet flag (root).

[ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍ତରଭାରତ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ପାର୍ବତ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ମୂଳ କନ୍ଦ ଓ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବଚ ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ଅରୁଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବଚ ଓ ଶ୍ୱେତ ବଚ । ଅରୁଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବଚର ସଂ. ନାମ ବଗ୍ଗ; ଶ୍ୱେତ ବଚର ସଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଶ୍ୱେତ ବଗ୍ଗ, ଦୈମବତୀ, ଦୀର୍ଘ ପତ୍ରିକା, ମେଧା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) । ଯାହାସବୁ ଦେଶରୁ ଆସେ ତାକୁ ବାଳବଚ ବା ଘୋଡ଼ା ବଚ କହନ୍ତି ।

ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ବଚ ବିବନ୍ଧ, ଉଦରାଧ୍ମାନ, ଶୂଳ, ଅପସ୍ମାର, କଫ, ଉନ୍ମାଦ, ଭୂତଦୋଷ, କ୍ରିମି ଓ ବାୟୁ ବିନଷ୍ଟ କରେ ଓ ଏହା ଦ୍ୱାରା ମଳ ମୂତ୍ର ଶୋଧିତ ହୁଏ । ଏହା କଣ୍ଠର ହିତକର । ଭାବ ପ୍ରକାଶରେ ବଚ ତିନି ପ୍ରକାର ଲେଖା ହୋଇଅଛି; ୧. ବଚ, ୨. ଖୁରସାନୀ ବଚ ଓ ୩. ମହାଉଗ୍ର ବଚ । ଖୁରସାନୀ ବଚ ଧଳା ଓ ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟ, ଏହା ମଧ୍ୟ ଓ ମେଧାବର୍ଦ୍ଧକ; ମହାଉଗ୍ର ବଚ କାସ ଓ କଫ ଦୂର କରେ ଓ ମୁଖ ଶୋଧନ କରେ—ହି. ଶ.]

୨ । ବହୁତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବା ପରିଶ୍ରମ କଲେ ମୁହଁରୁ ଯେଉଁ ଫେନଯୁକ୍ତ ଲାଳ ବାହାରେ—2. Froth appearing on the lips on account of too much talking.

୩ । ବାକ୍ୟ—3. Speech,

ବଚ ଶ୍ରେଷ୍ଠେ ଗଲେ ସମସ୍ତ
ବ୍ୟାସ୍ତ ପତନ ସନ୍ତାନ୍ ମୂର୍ଖ ମତ । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଚକାନି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ହିନ୍ଦୀ; ଫା. ବଚା; ତୁଳ ସଂ. ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରା. ବଚ୍ଚ)-
Bachakānī ୧ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit for infants
বচকানী বচ্চকানা or children.
(ଯଥା—ବଚକାନି ଯୋଡା ।)
୨ । ଶିଶୁଜନୋଚିତ—2. Childish; befitting a child.
ବି—ଶିଶୁଙ୍କ ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର—A cloth for children's wear.

ବଚନ—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । କଥନ—
Bachana 1. Speaking; utterance.
ସଂ. ବଚନ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ :—
ଉକ୍ତି, ସରସ୍ୱତୀ, ବ୍ରାହ୍ମୀ, ଭାଷା, ଗିରା, ଗୀର୍ଦ୍ଦେବୀ, ଭାରତୀ, ବାକ୍, ବାଗ୍, ବର୍ତ୍ତିମାଭୂକା, ବ୍ୟାହାର, ଲପିତ, ବାକ୍ୟ, ବାଣୀ

୨ । (+କର୍ମ.ଅନ) ବାକ୍ୟ; କଥା; ମୁଖୋଚ୍ଚାରିତ ବାକ୍ୟ—
2. Speech; spoken matter.

୩ । ଶାସ୍ତ୍ରକଥିତ ବାକ୍ୟ—
3. A saying of scriptures, a passage from a sacred book.

୪ । ସତ୍ୟ; ଅଙ୍ଗୀକାର; ପ୍ରତିଜ୍ଞା—4. A promise.

୫ । ବ୍ୟାକରଣର ଏକତ୍ୱ ବା ଏକାଧିକତ୍ୱଜ୍ଞାପକ ବିଧାନବିଶେଷ—
5. (grammar) Number.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ତିନିଗୋଟି ବଚନ ଅଛି, ଯଥା—ଏକବଚନ, ଦ୍ୱିବଚନ ଓ ବହୁବଚନ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀଭାଷାରେ ବଚନ ଦୁଇଟି, ଯଥା—ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ।]

ଦେ. ବି—୧ । ଉପଦେଶ—1. Advice.
୨ । ଆଜ୍ଞା—2. Order.

ବଚନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—To make a
Bachana karibā promise; to give one's word.
(ବଚନ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) বচন দেওয়া বচন দেনা

ବଚନ କାରୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ବଚନ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ ବ)—ଆଜ୍ଞାକାରୀ (ହି. ଶ)—Obedient;
(ବଚନକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ), carrying out orders.
(ବଚନକାରିତା—ବି)

ବଚନଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଚନ+ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ କଥା ମାନେ—One who respects another's behests.
Bachanagrāhī
(ବଚନଗ୍ରାହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଚନ ପିତା ହେବା—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ଜଣକଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ କଥିତ ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପ୍ରୀତିକର ବୋଧ ହେବା—The words of a person addressed to another seeming unpleasant to the latter.
Bachana pitā hebā
(ବଚନ ପିତା ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେବେ ହେଲେ ପିତା ବଚନ ତାଙ୍କୁ ପିତା
ହେଲା ଘୋଷପଲ ତ ମରଣ ବେଦନା । କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ ସ୍ତ୍ରୀ ।

ବଚନ ବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ବଚନ+ବଦ୍ଧ)—ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ—Bound by a promise; promise-bound.
Bachana baddha
(ବଚନବଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଚନ ବିଦଗ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାବ୍ୟୋକ୍ତ ନାୟିକା-ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ପରକୀୟା ନାୟିକା ଆପଣା ବଚନଚାତୁର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ନାୟକର ପ୍ରୀତି ସାଧନ କରେ (ହି. ଶ.)—An epithet of a class of mistresses in love-stories who captivate the gallants' heart by their art of speech.
Bachana bidagdhā

ବଚନ ଲକ୍ଷିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାବ୍ୟୋକ୍ତ ନାୟିକା-ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ପରକୀୟା ନାୟିକାର କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଥିବା ପ୍ରେମ ପରଲକ୍ଷିତ ହୁଏ—An epithet of a class of mistresses in love-stories whose attachment to the paramours is indicated by their speech.
Bachana lakshitā

ବଚନ ଶୂର—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ବଚନ+ଶୂର)—ଯେ କେବଳ ବାକ୍ୟରେ ବୀରତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ କରେ; ବାକ୍ୟବୀର—A person who shows bravery in words only.
Bachana śūara
(ବାଚଶୂର—ଅପଭ୍ରଂଶ)

ବଚନ ସର୍ବସ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଚନ+ସର୍ବସ୍ୱ)—ଯେ କଥାରେ ଭାରଫ୍ କରେ କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ କିଛି କରେ ନାହିଁ—One who talks much but does little.
Bachana sarbaswa
(ବଚନ ସର୍ବସ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଚନିକା—ଦେ. ବି—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥୋପକଥନ—A dialogue; conversation.
Bachanikā
କଥୋପକଥନ **बातचीत, कथावार्त्ता**

ବଚନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । କଥନୀୟ; ବାଚ୍ୟ—1. Speakable; utterable.
Bachanīya
୨ । ନିନ୍ଦନୀୟ—2. Blameable.
ବି—ନିନ୍ଦା; ବାଇତ; ଅପବାଦ—Blame; scandal.

ବଚନୀୟତା—ସଂ. ବି. (ବଚନୀୟ+ଭାବ. ତା)—୧ । କଥନୀୟତା—1. The state of being utterable.
Bachanīyatā
୨ । ଅପବାଦ; ନିନ୍ଦା—2. Blame; notoriety.
୩ । ନିନ୍ଦିତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—3. The state of being blamed.

ବଚର—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । କୁକୁଡ଼ା (ହି. ଶ.)—1. Cock.
Bachara
୨ । ଶଠ (ହି. ଶ.)—2. A cheat.

ବଚସ୍—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅସ୍)—ବାକ୍ୟ—Speech.
Bachas
(ବଚଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଚସା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଚସ୍; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—କଳହ; ବାଗ୍-ଯୁଦ୍ଧ—Quarrel; dispute; wordy altercation.
Bachasā **झगडा**

ବଚସା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ କରିବା; କଳହ କରିବା—To quarrel; to exchange angry words.
Bachasā karibā
ବଚସା କରା **झगडा करना**

ବଚସ୍କର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଚସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bachaskara
(ବଚସ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଆଜ୍ଞା ପାଳକ—1. Obedient.
୨ । ଅଧୀନ—2. Subordinate.
(ବଚସ୍କରତା—ବି) ଦେ. ବି—କହିବା ଲୋକ; କଥକ; ବକ୍ତା—Reporter; speaker; lecturer.

ବଚସ୍କର ମୁନି ଯେହୁ ସୁବାହୁ ବଳେ ସୁବାହୁ ନାଶି ଭୂତ ବଳା ଭୂତଭୁଷା ।
ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଚସ୍କୃତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଚସ୍କର)—ବଚସ୍କର (ଦେଖ)
Bachaskṛuta
Bachaskara (See)

ବଚସ୍କୃତ ବଚୀଷଣ ବଳସେ ଭଳେ ଶ୍ରବଣ । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଚା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Bachā
(ବଚା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୧ । ଭେଷଜ ମୂଳବିଶେଷ; ବଚ (ଦେ. ୧ ଦେଖ)—1. The sweet flag.
୨ । ସାରିକା ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ)—2. The hill myna bird.
(ବଚୀ, ବଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାଚ୍ଚା ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଫା. ଭୁଲ.ସଂ. ବସ୍ତ୍ର, ବସ୍ତ୍ରା; ପ୍ରା. ବଚ୍ଚ; ବଚ୍ଚା)—୧ । ଶିଶୁ—1. Infant.
बच्चा
୨ । ପୁତ୍ର—2. Son.

ନନ୍ଦନ୍ତ ମହାସ୍ତ୍ରକ ବଲ୍ଲଣ ବଳେ, ଗଣ୍ଡେ ରହୋ,
ଗଣ୍ଡେ ରହୋ, ବଚ୍ଚା ! ଛଠ-ଛଠ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୩ । ବାଳକ—3. Boy.
୪ । ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ଛୁଆ—4. The young ones of animals.

ଦେ. ବି—ବଚୁଆ (ଦେଖ)—Bachuā (See)
ପ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହର) ବି (ଫା)—ବୟସ୍କମାନେ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ କରିବା ସମ୍ବୋଧନ—(slang) Interjection addressed to young men by elders.

ବଚ୍ଚା ବଚ୍ଚୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ହିନ୍ଦରୁ ଅନୁକୃତ; ବହୁବ୍ର ଲିଙ୍ଗାର୍ଥକ ସହର ଶବ୍ଦ)—
Bachā bachī
बच्चा बच्ची
ପିଲାପିଲୀ; ପରିବାରସ୍ଥ ଶିଶୁ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—Male and female children of a family.

ବଚୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାତ; ବାଗ୍)—
Bachuā
ଏକ ପ୍ରକାର ଥଳା ଅଶକ୍ତ ମାନ୍ଦ—

ବାଚା A kind of small thin sweet water fish
ବଚ୍ଚୁଆ without scales; Entropiichthys Vacha.

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧୁର ପାଣିରେ ରହେ ; ଲମ୍ବରେ ମୁଠିଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ଦେଖିବାକୁ ବାଳଆ ମାଛ ପରି; ଏହାର ଭଣ ମିଠା; ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ମଧୁର ରସ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଶ୍ଳେଷ୍ମକର ଓ ବାତ ପିତ୍ତ ନାଶକ ।]

ବଚ୍ଛଲ—ଗ୍ରା ବିଣ. (ସଂ. ବତ୍ସଳ)—ବତ୍ସଳ (ଦେଖ)
Bachchhala Batsala (See)

ବଚ୍ଛା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବତ୍ସ)—୧ । ବାଛୁରୀ—1. Calf.
Bachchhā (ବଚ୍ଛୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ପୁଂ) ପୁତ୍ର; ସନ୍ତାନ—2. Male-child.

ବଚ୍ଛ(ଚ୍ଛ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବତ୍ସ)—୧ । ବତ୍ସ—1. Infant.
Bachha(chchha) ସାତ ବତ୍ସର ସମ ବଚ୍ଛ, ଗୁଣେ ଧ୍ରୁବ ହେଲେ ଓଛ ।
ବାଛା **ବଚ୍ଚ** ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ 'ତ୍ସ' ଭାଷାରେ ସାଧାରଣତଃ 'ଚ୍ଛ' ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।]

୨ । (ସଂ. ବକ୍ଷଃ) ବକ୍ଷ—2. Breast.
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ବକ୍ଷ ବନମାଳ, ହୃଦୟ ପରମ ବିଶାଳ । ରୂପଚ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ବୃକ୍ଷ—3. Tree.
ବଛର ଶିରରେ ଦେଖି ଏମନ୍ତ ବଚ୍ଛ
ଦୁଃଖ ଭରେ ସଖୀ ଅଂଗ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ବଚ୍ଛରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବତ୍ସତର)—ପଶୁ ଶାବକ; ବାଛୁରୀ—
Bachharā The young of an animal.
(ବଚ୍ଛରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—ଘୋଡ଼ା ଛୁଆ—A young horse; colt.
ବାଚ୍ଚା **ବଚ୍ଚଡ଼ା**

ବଚ୍ଛରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥ) ବି. (ସଂ. ବତ୍ସତର; ଭୁଲ. ହି. ବଛରୁ)—
Bachharu ବାଛୁରୀ—Calf.

ବଚ୍ଛସ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବତ୍ସସ) —ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଗଜପତି ଶାସନର ସାମନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଜଣ—One of the branches of high caste Brāhmanas of the Puri district.
Bachhasa
ବଚ୍ଛସ
ବଚ୍ଛସ ସାଆନ୍ତ } ଅନ୍ୟରୂପ

ବଚ୍ଛା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ନିର୍+ବାଚନ; ସଂ. ବିର୍ ଧାତୁ=ପୃଥକ କରିବା)-
Bachhā ୧ । ନିର୍ବାଚନ; ବାଛିବା କର୍ମ—1. The act of selecting.
ବାଛା **ଚୁନାବ, ବାଁଛନା**
ବାଛା ୨ । ବିଲ ବାଛିବା କର୍ମ—2. The act of weeding of a paddy field.
ନିରାନା
ରିଫୁ ୩ । ଲୁଗାରେ ହୋଇଥିବା ଛିଦ୍ରରେ ଛୁଞ୍ଚିଦ୍ୱାରା ସୂତା ବୁଣିବା;
ରଫୁ ରଫୁ; ରଫୁ—3. The act of knitting a hole in a cloth with thread in imitation of the texure of the cloth; darning.
ବାଛା ୪ । ମାଛ ବାଛିବା କର୍ମ—
ବନାନା 4. The act of preparing fish for cooking.
ବାଚ୍ଛା ୫ । (ସଂ. ବତ୍ସା) ବଛା (ଦେଖ)
ବଚ୍ଚା 5. Bachchhā (See).

୬ । ବଚ୍ଛ ମୁଦି (ଦେଖ)—6. Bachhā mudi (See).

ବାଛା ବିଣ—(ସଂ. ନିର୍ବାଚିତ)—୧ । ଯାହାକୁ ବାଛି କରି ବାହାର
ଚୁନାହୁଆ, ବାଛାହୁଆ କରାଯାଏ; ନିର୍ବାଚିତ—Selected.
ସବୁ ବାଳରେ ଦେବେ ସାଧ ସଙ୍ଗ ଲଛା
କରନ୍ତୁ ଜାଣ ଏକଥା ଗୋଟ ବଛା । କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।
୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Best; pre-eminent.
ବୋଇଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ ଉଠାଙ୍କରେ ବଛ—କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଲରଥ; ଭୁଲ. ହି. ବଛରୁ) ବି—ଅଣ୍ଡିରା
ବାଛୁରୀ—A young bullock.
ବନ୍ଦେଲର ଗାଈ, ବ ପ୍ରଥର ମାଈ
ବନ୍ ଧନର ଘର ଭେଜ୍ୟାଦିଲ—ଭଗ ।
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଅଣ୍ଡିରା (ପଶୁ)—
Male (beast).

ବଚ୍ଛ(ଚ୍ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ନିର+ବାଚନ)— (ବାଛିବା
Bachhā (chhe)ibā କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—1. The causative form of Bāchhibā).
ବାଛାନ **ନବାନା ବଛାବା**
ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବାଛିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—To caus another to select or weed out or dar.

ବଚ୍ଛଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ—(ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ତେରେଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Bachhārdi Terendā (See).

ବଚ୍ଛ ବଚ୍ଛା—ଦେ. ବିଣ—(ବହୁବଚନ)—ନିର୍ବାଚିତ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Bachhā bachhā (ବହୁବ୍ୟକ୍ତି)—Selected and best (many).
ବାଛା ବାଛା **ଚୁନାହୁଆ**

ବଚ୍ଛବଚ୍ଛି—ଦେ. ବି—୧ । ବାଛିବା କ୍ରିୟା—
Bachhā bachhi 1. The act of selecting; selection.
ବାଛାଗୁଛା, ବାଛଗୋଛ ୨ । ଧାନ ବିଲରୁ ଘାସ ବାଛିବା—
ଚୁନାଚୁନୀ, ବିଛାବିଛି 2. The operation of weedinn out grass in paddy fields.

ବଚ୍ଛବଚ୍ଛି ପରୀକ୍ଷା—ଦେ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରୀକ୍ଷା; କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ
Bachhābachhi parīkshā ପଢ଼ୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଛାବାଛି ପରୀକ୍ଷା ପରୀକ୍ଷାରୁ ଯିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ବାଛି ବାହାର
ଚୁନାବ ଇମତିହାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଏ—
The test examination.

ବଚ୍ଛମୁଦି—ଦେ. ବି—ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରିକା—Signet ring.
Bachhāmudi ସୀଲଆଂଟି **ଛାପଅଂଗୁଠି**

ବଚ୍ଛ ରଖିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ବାଛୁରୀ ଜଗିବା—To keep watch on
Bachhā rakhibā calves; to tend calves.

ବଚ୍ଛଲି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି(ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ଯେ ବାଛିବା କ୍ରିୟା କରେ--
Bachhāli **ନିରାନେବାଲା,** 1. Selector; separater
ବାଁଛନେବାଲା ୨ । ଯେଉଁଲୋକ ଧାନ ବିଲରୁ ଘାସ ଓପାଡ଼େ—
2. One who weeds out grass etc from paddy or other crop fields.

ବଚ୍ଛି—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ବତ୍ସ) (ଆଦରାର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗ)—ପୁତ୍ର.
Bachhi ବାଛନି, ବାଛା **ବଚ୍ଚା** ସନ୍ତାନ—Male child; son.
ମୋର ଦିଆସ ତୁ ଏଣ ବଚ୍ଛି
ଅଣ ଦେବୁ ନିଜର ଦେହ ବଚ୍ଛି—ଉତ୍କଳ ୩. ମଥୁରମଙ୍ଗଳ

ବଚ୍ଚୀ—ଦେ. ବ .ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ବତ୍ସ, ପ୍ରା. ବଚ୍ଚା) —କନ୍ୟା—
Bachhī ବାଚ୍ଚୀ **बच्ची** Daughter.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ମାଈ; ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି—Female.

ବଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—
Baj (root) To go; to move.

ବଜ୍‌ନିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲ ପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବଜନିୟାଁ)—
Baj-niāñ ବଜନ୍ତି; ବାଜାଦାର—Drummer; musician.

ବଜ୍‌ନିଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଜଂସ୍—ସେହି ପ୍ରକାରେ; ବ=
Baj-niś ଅନୁସାରେ+ଜଂସ୍=ପ୍ରକାର, ବସ୍ତୁ)—୧ । ଠିକ୍;
ହୁବହୁ ତୁଲ୍ୟ; ଅବିକଳ—1. Exact; copied exactly;
ବର୍ଜିସ, ହୁବାହୁ tallying exactly.
୨ । ଅଭିନ୍ନ—2. Undistinguishable.

ବଜ୍‌ନିଶ୍ ନକଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଜଂସ୍+ନକ୍ଲ)—
Baj-niś nakala ଅବିକଳ ନକଲ; ପ୍ରତିଲିପି—A true or
ହୁବହୁ ନକଲ **ବିର୍ଜିସ ନକଲ** exact copy.

ବଜ୍‌ବଜ୍—ଦେ. ଅ—୧ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
Baj baj 1. Talking too much.
ବକବାଦ ୨ । ପତ୍ ପତ୍; ଯାହା ଗୋଡ଼ରେ ଦାବି ଦେଲେ ଦବିଯାଏ-
ବଜବଜ; ବିଜବିଜ 2. Shifting (soil); yielding to touch
ବଜ ବଜ or treading.
୩ । (ସଂ. ପତ ଧାତୁ)—ପାତ କରି କୃମିସଙ୍କୁଳ (ଘାଆ)—
3. (sore) Which has gangrened and is full of maggots.
(ଯଥା—ଘାଆଟା ବଜ୍ ବଜ୍ ହେଲାଣି ।)
୪ । (କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରେ କୀଟାଦି) ବହୁପରିମାଣରେ ଦେଖାଯିବା; ସାଲୁ ସାଲୁ—4. Abounding in (worms).
(ଯଥା—ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣି ବଜ୍ ବଜ୍ ହେଉ ଅଛନ୍ତି ।)
୫ । ଦହି ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବହୁକାଳ ରହି ସଡ଼ି ପଚି ଭଡ଼ଭଡ଼ ହେବା—5. To rot and ferment (said of stale curd and other things).

ବଜ୍ ବଜ୍ ହୋଇ ପୋଖରୀ—ଦେ. ବି—ଅମ ଓ ବିଶେଷ ଫେନଯୁକ୍ତ
Baj baj hoi pokharī ମଳ—Foamy slimy stool.
(ବଜ୍‌ବଜିଆ ପୋଖରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଜ୍‌ବଜ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁଡ଼ାଏ ବୃଥା ଗପିବା—
Baj-baj hebā 1. To talk too much to no effect.
ବଜର ବଜର ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଅତି ଗୁଡ଼ାଏ ବେଳ ବଜର ବଜର କରନ୍ତି ମିଶ୍ରେ !
ବାଜରୁ ବାଜରୁ ହେବା } ପଙ୍ଗଇମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ବଜ୍‌ବଜାଇବା (ଦେଖ)—2. Baj-bajāibā (See)

ବଜ୍‌ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ପୋକ) ଭୁମ୍ବୁଡେଇ ହେବା;
Baj-bajā(je)ibā ଫଳ ବା ଘାଆଆଦିରେ ପୋକ) ସାଲୁ ସାଲୁ
ବଜବଜାନ; ବିଜ ବିଜ କରା ହେବା—1. To abound in
ବଜବଜାନା maggots.
୨ । ଘାଆ ଆଦି ପୂଜପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଲଭଲଭ ହେବା—
2. To become very soft, due to excessive pus inside (said of a sore, skin or boil).

ବଜ୍‌ବଜିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧରିବା ଏକପ୍ରକାର
Baj-bajiā ରୋଗ—Name of a cattle disease.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋରୁଙ୍କ ଦୁଇ ପାଖର ପଞ୍ଜରାଠାରୁ କାଖ ସଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ ଚକଡ଼ା ଧରି ଚଉଡ଼ ପିଠା ପରି ଫୁଲେ; ହାତ ମାଇଲେ ବଜ୍ ବଜ୍ ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ତା ଉପରେ ମାଣ୍ଡିଆ ଚୂନା, ଫୁଙ୍କାମାଟିର କାଦୁଅକୁ ଏକତ୍ର ବାଟି କରି ଜଳ ଆଁରେ ଗରମ କରି ବୋଳିଲେ ଏ ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ ।]
ଦେ. ବିଣ—୧ । କୀଟସଙ୍କୁଳ ଓ ସଡ଼ା (ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଘାଆ)—
ବଜବଜିଆ 1. Rotten and full of maggots.
୨ । ନାଳ ଓ ଫେନ ମିଶ୍ରିତ (ଝାଡ଼ା)—
2. (stools) Mixed with froth and mucus.

ବଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଧାନ, ମାଣ୍ଡିଆ ବା ମୁଗଆଦିର ଗଦା ବା
Baja ବହୁ ପରିମାଣ—A heap of corn.

ବଜନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଫା. ବଜଂସ୍=ଅବିକଳ)—
Bajanti ଯଥାଯଥ ବର୍ଣ୍ଣନା—Exact description.

ବଜନ୍ତୁରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ. ବାଦ୍ୟ)—ବାଦ୍ୟ—
Bajanturī Musical instrument.

ବଜନ୍ତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦୟିତୃ ଶବ୍ଦ)—ବାଜା ବଜାଇବା ଲୋକ;
Bajantrī ବାଜାଦାର—Drummer; musician.
[ବଜନ୍ତ୍ର(ନ୍ତ୍ରି)ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାଜନଦାର **बजंत्री**

ବଜର—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ବଜ୍ର)—ବଜ୍ର—Thunder.
Bajara ଗ ଗଣ୍ଡେ ! ସବୁ ବଜର
बाज ମୋ ସୁଅକୁ ଯେ ମନ୍ଦ ମନାସେ, ତା ମୁଣ୍ଡେ ପଡ଼ୁ ବଜର ।
बजर ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ଗୀତ ।
ପ୍ରାଦେ. (ଭଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ—ଟାଣ—Hard.

ବଜରା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବଜ୍‌ରେ; ବାର୍ଜ) —ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଥିବା ଭଙ୍ଗା—
Bajarā House boat; a pleasure boat; a barge;
बजरा a budgerow.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଜରୀ; ବଜ୍ରା)—ବାଜରା (ଦେଖ)
Bājarā (See)

ବଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦ୍ୟ; ବାଦନ; ସଂ. ବାଜ=ନିଃସ୍ୱନ)—
Bajā ୧ । ବଜାଇବା; ବାଦ୍ୟ ବାଦନ—
बाजान 1. Striking on a musical instrument.
बाजन(ना) ୨ । (ସଂ. ବଜ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା) ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
लगा, छूना 2. Touching.
बाजा ୩ । ଆଘାତ—3. Stroke.
चोट ୪ । ମାଛ ଧରିବାର ଏକପ୍ରକାର ଚତୁଷ୍କୋଣ ଯନ୍ତ୍ର—
अन्ता 4. A rectangular long basket trap for catching fish.
ବିଣ—୧ । ଆହତ—1. Struck.
लागा ବନ୍ଦୁକର ଗଦିତ ପ୍ରାପ୍ତେ ଦ୍ରାଗଦ୍ରୁତ
लगाहुआ ପଡ଼ିବାରେ ଯେ ପୂର୍ବରେ ଯୁଦ୍ଧଶ୍ରମ
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । ଯାହା ବାଜେ—2. Striking. (ଯଥା, ବଜା ଘଡ଼ି)
ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଜା; ବାଦ୍ୟ—
Musical instrument.
ଗ୍ରାଦେ. (ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ଅ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୋଗ ହୁଏ)—
(ଅମୁକ) ବାଜିବା ବେଳ—(so and so) O'clock.

ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାଦନ)—
Bajā(je)ibā ବାଜିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The caus-
ବାଜାନ ative form of 'Bājibā.'
ବଜାନା, ବଜବାନା ୧ । ଶବ୍ଦାୟମାନ କରାଇବା—
1. To cause a sound by beating.
୨ । ବାଦ୍ୟାଦି ବାଦନ କରିବା—2. To play on a musical instrument; to strike a musical instrument.
ନାନା ଜାତ ସ୍ୱର ବାଜଣା ବଜାଇଲେ । କୃଷ୍ଣମିଶ୍ର. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୩ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—3. To touch.
ବଜାଇ ଦେଇ କ ଅଙ୍ଗେ ରସନା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । ଆଘାତ କରିବା—4. To strike.
୫ । ପ୍ରହାର କରିବା; ମାରିବା—
5. To beat; to give a blow.
ବଳରେ ସାମ୍ବକୁ ଦେହକୁ ବଜାଇ । କୃଷ୍ଣମିଶ୍ର. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବଜାଇ ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆଖିରକ ଅର୍ଥ ଡଣ୍ଡିମ ବଜାଇ ବିତରଣ
Bajāi bulibā କରିବା)—ଦୁର୍ନାମ ରଟନା କରିବା; ନିନ୍ଦା ଗାଇ
ଡେଁଟିରା ପେଟା ବୁଲିବା—To publish evil things of a
ଡୁଗଡୁଗୀ ଦେଇ person; to defame a person.

ବଜା ଘଣ୍ଟା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଘଣ୍ଟାର ଉଦରେ ଥିବା ଘଣ୍ଟା ବାଜି
Bajā ghanṭā(ṛi) ଛଠିନା ଦ୍ୱାରା ସମୟ ଜଣାଯାଏ —
ବାଜା ଘଡ଼ି **ବାଜନା ଘଡ଼ି** A striking clock; a bell.

ବଜାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦନ)—
Bajāṇi ୧ । ବଜାଇବା; ବାଦନ—1. Striking.
ବାଜନ ୨ । ବାଦନ ଶବ୍ଦ; ବାଜେଣି; ବାଜଣା—
ବାଜନ 2. Sound.

ବଜା ବଜି—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଆଘାତ ବା ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
Bajā baji Touching or striking each other.
ଲାଗାଲାଗି ଟକ୍କର ଟକ୍କରି ଅଣ୍ଟାଭାଙ୍ଗା ଶ୍ରମକ ବାଣ୍ଡେ ବଜାବଜି
ହୁଅନ୍ତେ ଜାତ ହେଲେ ଜାତବେଦ ସ୍ପର୍ଶ । କୃଷ୍ଣମିଶ୍ର. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
ବି—୧ । ବାଦନ କରିବା—1. Striking.
୨ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—2. Touching.

ବଜାୟ(ଏ)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବଜା=ଉଚିତ; ଫା. ବଜାୟ=
Bajāya(e) ସ୍ୱସ୍ଥାନରେ; ପରିବର୍ତ୍ତେ)—
ବଜାୟ ୧ । ଅବିକଳ—1. Exact; tallying.
ବଜା, ଜାରି ୨ । ପୂର୍ବବତ୍ ରକ୍ଷିତ—2. Placed in the same position as before.
୩ । ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ—3. Unchanged; unmodified.
୪ । (କୌଣସି ଆଦେଶ ବା କଥା) ପାଳିତ ହେବା; କାର୍ଯ୍ୟ—
4. Upheld; carried out.
ସମସ୍ତଙ୍କର ମତ ବଜାଏ ରଖି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଏହିପରି
ସ୍ଥିର କରି ଯାଇଅଛି । ଉତ୍କାସ. ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।

ବଜାୟ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବଜା) —୧ । (କଥା ବା ଆଦେଶ)
Bajāya rakhibā ରକ୍ଷା କରିବା; ପାଳନ କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟ
ବଜାୟ ରାଖା ରଖିବା—1. To carry out or up-
ଜାରି ରଖନା, ବଜାଲାନା hold.
୨ । ପୂର୍ବ ପରି ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା—2. To keep a thing intact as before.

ବଜାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଜାର୍=ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ; ଅର୍ଥାତ୍
Bajāra ଯେଉଁଠାରେ ନିତ୍ୟବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବିକ୍ରି ହୁଏ)—
ବାଜାର ୧ । ପଣ୍ୟ ବିକ୍ରିବା; କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟ ସ୍ଥାନ—
ବଜାର, ବାଜାର 1. Bazar; mart.
୨ । ଦୋକାନ ଶ୍ରେଣୀ—2. A row of shops.
୩ । ଦୋକାନଶ୍ରେଣୀସମ୍ବଳିତ ନଗରର ରାଜପଥ—3. A road in the town, containing rows of shops.
[ଦ୍ର—ହାଟରେ ସପ୍ତାହର ପାଳି ଦିନ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକା କିଣା ହୁଏ, ମାତ୍ର ବଜାରରେ ସବୁ ଦିନେ ବିକ୍ରି ଖରିଦ ଲାଗିଥାଏ ।]
୪ । ସମୂହ—4 Collection; multitude.
ହଜାର ହଜାର ଯାର ପ୍ରଣୟିକା ବଜାର
ଚକ୍ଷୁ ଦେହ ରଖିଛି ଜାଳି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଜାର କରିବା - ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବାଜାର୍)—
Bajāra karibā ବଜାରରୁ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି କ୍ରୟ କରିବା—
ବାଜାର କରା To purchase things from the bazar;
ହାଟ ବାଜାର କରନା to make shopping.

ବଜାର ଖରଚ—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବାଜାର୍+ଖର୍ଚ୍ଚ)—ଦୈନିକ
Bajāra kharacha ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା, ଚାଉଳ,
ବାଜାର ଖରଚ ଡାଲି, ପରିବାପତ୍ର, ଲୁଣ, ତେଲ) କିଣିବାରେ ଯାହା ଖରଚ
ବାଜାରଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ—Expenses for procuring victuals and other daily necessaries in the market.

ବଜାର ଗରମ—ଦେ. ବି—ବଜାରରେ ବିକ୍ରିତ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ମୂଲ୍ୟବୃଦ୍ଧି
Bajāra garama ଓ ଅଧିକ ଚାହିଦା ହେବା ଅବସ୍ଥା—Rise in
(ବଜାର ଚଢ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) prices and demand of
ବାଜାରଗରମ **ବାଜାରଗର୍ମ** commodities.

ବଜାର ଦର—ଦେ. ବି—ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ବଜାରରେ ପ୍ରଚଳିତ ମୂଲ୍ୟ—
Bajāra dara Market rate; market price.
(ବଜାର ଭାଉ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଜାରଦର (ଭାଓ) **ବାଜାରଦର (ଭାବ)**

ବଜାର ବସିବା—ଦେ. ବି—୧ । ବଜାରରେ କ୍ରୟ ବିକ୍ରୟ କାର୍ଯ୍ୟ
Bajāra basibā ଚଳିବା —1. The going on of
ବାଜାରବସା **ବାଜାରବୈଠନା** purchase and sale in a bazar.
୨ । ପଣ୍ୟବିକ୍ରିକାର ସ୍ଥାପିତ ହେବା—2. The opening of a bazar at a certain place.

ବଜାର ବୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗାଳିବିଶେଷ)—ଯେଉଁ ଲୋକ
Bajāra bulā ବଜାରରେ ବୁଲି ଉଷା କରି ପେଟ ପୋଷେ—
(ବଜାରବୁଲି—ସ୍ତ୍ରୀ) Earning his livelihood by
ବାଜାରେ **ମେଲା ଘୁମନା** begging in the bazar; a vagabond.

ବଜାର ମାନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବାଜାର୍+ମାନ୍ଦାହ୍)—ପଣ୍ୟାଦିର ମୂଲ୍ୟର ହ୍ରାସ ଓ ବିକ୍ରୟର ଅଳ୍ପତା—A fall in the price and demand of commodites.
Bajāra māndā
ବାଜାରମନ୍ଦା **बाजारमान्दा**
(ବଜାର ନରମ—ଅନରୂପ)

ବଜାର ସଉଦା—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ବାଜାର + ସୌଦା)—ମନୁଷ୍ୟର ଦୈନିକ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଖାଦ୍ୟାଦିର ଉପକରଣ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା, ଡାଲି, ଚାଉଳ, ହାଣ୍ଡି, କାଠ, ପରିବା ତେଲ,ଲୁଣ)—Commodites which are the daily necessaries and are available in an ordinary market.
Bajāra saudā
ବାଜାରସୌଦା **बाजारसौदा**

ବଜାରୀ—ବେ. ବିଣ. ସୁ. (ଗାଳିବିଶେଷ)—୧ । ସହରବାସୀ (ଲୋକ)—1. (person) Living in a town.
Bajārī
(ବଜାରିଆ—ଅନରୂପ) ୨ । ନୀଚପ୍ରକୃତି; ନୀଚ ଓ ଦୁଷ୍ଟ (ଲୋକ)—2. Vile; wicked (person).
(ବଜାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବାଜାରିଯା, ବାଜାରେ ୩ । ଅଭଦ୍ର—3. Ignoble; uncivil.
बजारी, बाजारु
୪ । ଇତର (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Vulgar (person).
୫ । ନିକୃଷ୍ଟ (ବସ୍ତୁ)—5 Inferior (article).
୬ । ନିକୃଷ୍ଟ ଉପକରଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ବଜାରରେ ଅଳ୍ପ ଦାମରେ ମିଳୁଥିବା (ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ)—6. (a commodity) which is made of inferior materials and is of low price.
ବାଜାରୁ
(ବିପରୀତ—ଫରମାସୀ)

ବଜାରୀ ହେବା—ବୈଦେ. କ୍ରି—ବଜବଜାର ହେବା; ବଜର ବଜର ହେବା; ଗୁଡ଼ାଏ ବକିବା—To talk too much.
Bajārī hebā
बकाझकाकरा बकवाद करना

ବଜେ—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ହିନ୍ଦୀ. ବଜେ—ବାଜିବା ଭୂତ୍ରୁ)—(ଏତେ ଘଣ୍ଟା) ବାଜିବାବେଳେ—At (such or such) O'clock.
Baje
ଟାରବେଳାୟ **बजे**
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜି ଛଅବଜେ କଟକରେ ଥିବି ।)

ବଜେଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଆଗାମୀ ବର୍ଷର ଆୟବ୍ୟୟର ଅନୁମାନିକ ତାଲିକା—Budget
Bajeṭ
(ବଜଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଜେଟ **बजट**
[ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷର ଆରମ୍ଭରୁ କରାଯାଏ ଓ ବର୍ଷ ଶେଷରେ ପ୍ରକୃତ ଆୟବ୍ୟୟ ଦେଖା ଗଲେ, ତାହା ଠିକ୍ ହିସାବ କରି ତାଲିକା କଲେ ତାକୁ ରିଭାଇଜ୍ଡ୍ (revised) ବଜେଟ୍ କହନ୍ତି ।]

ବଜେଟ୍ ପାଶ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ବଜେଟ୍+ପାଶ୍=ମଞ୍ଜୁର)—ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଆୟବ୍ୟୟର ତାଲିକାକୁ ଅନୁମୋଦନ କରିବା—The passing of a budget.
Bajeṭ pāś
ବଜେଟପାଶ **बजटपाश**

ବଜେଟ୍ ମଞ୍ଜୁର(ରି)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ବଜେଟ୍ ଓ ଫା. ମନ୍‌ଜୁରୀ)—ବଜେଟ୍ ପାଶ୍ (ଦେଖ)—Bajet pāś (See).
Bajeṭ manjura(ri)
ବଜେଟମଞ୍ଜୁର **बजेटमंजुर**

ବଜ୍ଜାତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. ସୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫା. ବଦ୍ ଜାତ୍)—
Bajjāt
୧ । ଦୁର୍ବୃତ୍ତ; ଦୁଷ୍ଟ; ଖେତେଡ଼ା—1. Wicked; vile.
ବଜ୍ଜାତ
ବଜ୍ଜାତିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ନୀଚ କୁଳୋତ୍ପନ୍ନ—2. Low-born; base-born.
(ବଜ୍ଜାତିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଜ୍ଜାତ **बजात**

ବଜ୍ଜାତି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା.—ବଦ୍‌ଜାତି)—ଦୁଷ୍ଟାମୀ; ଖଚଡ଼ାଙ୍ଗୀ; ପାଜି
Bajjāti
ପଣ—Wickedness; baseness; vileness.
ବଜ୍ଜାତୀ **बजाती**
ବିଣ.—ବଜ୍ଜାତ୍ (ଦେଖ)—Bajjāt (See)

ବଜ୍ଜାତି କାଢ଼ିବା—ବୈ. କ୍ରି—ଦୁଷ୍ଟାମୀ କରିବା—To exihibit one's wickedness.
Bajjāti kārḍhibā
[ବଜ୍ଜାତି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା, ବଜ୍ଜାତି ବାହାର କରିବା, ବଜ୍ଜାତି କରିବା
ବଜ୍ଜାତିକରା **बजाति करना** —ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଜ୍ର—ସଂ. ବ. (ବଜ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ଚଡ଼ିକ ବିଜୁଳି; ଅଶନି; ଚଡ଼ିଚଡ଼ି—1. Thunderbolt.
Bajra
ବଜ୍ରର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଅଶନି, ବିଜୁଳି, ଇନ୍ଦୁର, ପବି, ଶତକୋଟି, ସ୍ୱରୁସ୍, ଦ୍ରାଦନୀ, ଶମ୍ବ, ଦମ୍ଭୋଳି, ସ୍ୱଧିତି, ଶତଧାରୀ, ଶର୍ମ, ଆପୋକ, ହ୍ଲାଦନୀ, ଭୁଜ, ଭିଗ୍ରୁ, ମେନି, ଶତଧାର, ସାୟକ, ପରଶୁ, ଅକ୍ଷଜ, ଗିରିକଣ୍ଟକ, ଗୋ, ଅଭ୍ରେଭୁ, ଦଂଭ ।
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଲୌହମୟ ପ୍ରଧାନ ଅସ୍ତ୍ର—2. The weapon of Indra (the rain-God).
[ଦ୍ର—ଋଗ୍‌ବେଦରେ ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଅଛି ଯେ, ଦଧିଚ ଋଷିଙ୍କ ହାଡ଼ରେ ଇନ୍ଦ୍ର ବୃତ୍ରାସୁରମାନଙ୍କର ଧ୍ୱଂସ କଲେ । ଐତରେୟ ବ୍ରାହ୍ମଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଦଧିଚ ଋଷି ବହୁଥିବା ଯାକେ ଅସୁରମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପଳାଇ ଯାଉଥିଲେ । ସେ ମଲା ପରେ ଅସୁରମାନେ ଉତ୍ପାତ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କ ଅସ୍ଥି ଖୋଜି ଖୋଜି ସୁଷ୍ଟର ଶ୍ରେଣରେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଅସ୍ଥି ପାଇଲେ; ତହିଁରେ ଇନ୍ଦ୍ର ବଜ୍ର ତିଆରି କରି ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ସଂହାର କଲେ । ଭାଗବତରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ବୃତ୍ରାସୁରକୁ ବଧ କରିବା ପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ର ଦଧିଚଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଜ୍ର ତିଆରି କରାଇଥିଲେ । ମତ୍ସ୍ୟ ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଯେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଭ୍ରମ ଯନ୍ତ୍ର (ଶାଣ ଚକ)ରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଚଢ଼ାଇ ତାଙ୍କ ତେଜ କମାଇଲେ, ସେତିକିବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦେହରୁ ତେଜ ଛିଡ଼ିକି ଯାଇ ସେଥିରୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଚକ୍ର, ଶିବଙ୍କ ତ୍ରିଶୂଳ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଜ୍ର ହେଲା । ଏହିପରି ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବଜ୍ରର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅଛି । ବୈଦିକ ନିର୍ଘଣ୍ଟୁରେ ବଜ୍ରର ଅନ୍ୟ ନାମ ବିଦ୍ୟୁତ୍, ନେମି, ହେତି, ନମ, ସ୍ୱକ୍, ବୃତ, ବଧ, ଅର୍ତ, ଲୁସ୍ତ—ହ. ଶ । ଆଧୁନିକ ଲେଖାରେ କୌଣସି ଅଂଶ ପ୍ରତି ପାଠକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାପାଇଁ, ଦିଆଯିବା ଚିହ୍ନକୁ ବଜ୍ରଚିହ୍ନ ବୋଲାଯାଏ ।
୩ । ବଜ୍ରର ଆଘାତ ପରି ଦାରୁଣ ଆଘାତ—3. A hard stroke like that of thunder.
୪ । ଦେବତା ମାନଙ୍କର ଆଠ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର; ଅଷ୍ଟ ବଜ୍ର—4 Eight different weapons of different gods.
[ଦ୍ର—ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ଦେବତା ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଯଥା—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଚକ୍ର, ଶିବଙ୍କର ତ୍ରିଶୂଳ, ବରୁଣଙ୍କର ପାଶ, ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଅକ୍ଷ, ଯମଙ୍କର ଦଣ୍ଡ, ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବିଜୁଳି ବା ବଜ୍ର,

କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଶକ୍ତି ଓ କାଳୀଙ୍କର ଖଡ୍ଗ । ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଗ୍ରୀକ୍‌ବୀର ସିକନ୍ଦରଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଗ୍ରୀକ୍ ଐତିହାସିକ ଫିଲଷ୍ଟ୍ରେଟସ୍ ଲେଖିଯାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟମାନେ ବିପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଦୂରରୁ ବଜ୍ର, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଓ ଅଗ୍ନିମୟ ଦୃଷ୍ଟିବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରମଣ କରି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ ବଙ୍ଗଳା ଗୃହସ୍ଥ ପତ୍ରିକା ୧୩୨୦ ଆଶ୍ୱିନ ।],

୫ । ହୀରକ; ହୀରା—5. Diamond,

୬ । ମର୍ମଭେଦୀ ତିରସ୍କାର—6. Heart-rending abuse.

୭ । ମଣିଆଦି ବିନ୍ଧ କରିବା ହୀରକର ସୂଚୀ—7. A gem-boring needle.

୮ । (ସାମୁଦ୍ରିକ) ମନୁଷ୍ୟର ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା ବଜ୍ରାକୃତି ଚିହ୍ନ—8. (Palmistry) A sign in the human body resembling a thunderbolt.

୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବିଷ୍କୁମ୍ଭାଦି ୨୭ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—9. One of the 27 conjunctions in astrology.

[ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗର ପ୍ରଥମ ୯ ଦଣ୍ଡ ଅଶୁଭକର ଅଟେ ।]

୧୦ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରପୌତ୍ର ଓ ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କ ପୁତ୍ର—10. The great grandson of Śrīkṛushṇa and son of Aniruddha.

୧୧ । କୁଶ—11. The Kuśa grass.

୧୨ । ଶିଶୁ—12. Child.

୧୩ । ଛାତ୍ର—13. Student.

୧୪ । ଅମ୍ଳ—14. Acid.

୧୫ । ଅଲାବୁ—15. Pumpkin.

୧୬ । ଅକସ୍ମାତ୍ ଭୟଙ୍କର ବିପଦ—16. Sudden and serious danger.

୧୭ । ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବଜ୍ରାଳ—(ହି, ଶ)—17. Lightning

୧୮ । ବଜ୍ରଲୌହ (ଦେଶ) (ହି. ଶ)—11. Bajra lauha (See).

୧୯ । ଭଲ୍ଲ; ବରଛା (ହି. ଶ) 19. Spear.

୨୦ । (ବାସ୍ତୁ ବିଦ୍ୟା) ଯେଉଁ ଖମ୍ବର ମଧ୍ୟ ଭାଗ ଅଷ୍ଟକୋଣ (ହି ଶ) 20. (architecture) A pillar whose middle is octagonal.

୨୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ଥିବା ଚିହ୍ନବିଶେଷ (ହି. ଶ)—21. A particular mark appearing on the sole of Bishṇu.

୨୨ । ଅଭ୍ରକ (ହି. ଶ)—22. Mica.

୨୩ । କୋକିଲାକ୍ଷ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ)—23. Hygrophila Spinosa (plant).

୨୪ । ଶ୍ୱେତ କୁଶ (ହି. ଶ)—24. White Kuśa grass.

୨୫ । କାଁଜି (ହି. ଶ)—Fermented rice-water.

୨୬ । ଧାତ୍ରୀ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ)—26. Dhātrī plant (See).

୨୭ । ସିଜୁଗଛ (ହି. ଶ)—27. Euphorbia.

୨୮ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—Name of a son of Biswāmitra.

୨୯ । ବଜ୍ରପୁଷ୍ପ (ଦେଶ)—29. Bajrapuspa (See).

ବିଶ—(ବଜ୍ର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—

୧ । କଠିନ—1. Hard.

୨ । ବଜ୍ରାକୃତି—2. Thunder-shaped.

୫ । ଦାରୁଣ—5. Terrible.

୩ । ଅସହ୍ୟ—3. Unbearable.

୪ । ହୃଦୟଭେଦୀ—4. Heart-rending.

ଦେ. ବିଶ—୧ । ଦୁର୍ଜୟ—1. Invincible.

ବଜ୍ର ବଜ୍ରଦୁର୍ଗ ପ୍ରାୟ ସେମାନେ ବେଷ୍ଟିତ ହୋଇଛନ୍ତି ଅନୁକ୍ଷଣେ ।
ବଜ୍ର ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବନବାସ ।

୨ । ଦୃଢ଼ ଓ ଚିରସ୍ଥାୟୀ—3. Firm and lasting.

(ଯଥା—ତୋ କାଚ (ବା ଖଡ୍ଗ) ବଜ୍ର ହେଉ—ସଧବାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଶୀର୍ବାକ୍ୟ ।)

ବଜ୍ର କଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର ପରି କଠିନ କଣ୍ଟକ ଯାହାର)—
Bajra kaṇṭaka ୧ । କୋକିଲାକ୍ଷ ବା କୋଇଲୁଣା ନାମକ କଣ୍ଟକୀ ଗୁଳ୍ମ—1. Hygrophila Spinosa.

୨ । ସିଜୁଗଛ (ହି. ଶ)—2. Euphorbia (plant).

ବଜ୍ରକନ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଜଙ୍ଗଲୀ ଓଲୁଅ (ହି. ଶ.)—
Bajrakanda 1. Wild arum.

୨ । ଶକରକନ୍ଦ (ଦେଶ) (ହି. ଶ.)—
2. Śakarakanda (See)

୩ । ତାଳଗଛର ଫୁଲ (ହି. ଶ.)—
3. The flower of Palm tree.

ବଜ୍ର କବାଟ(ଟି)—ଦେ. ବି—ଖୁବ୍ ମଜଭୁତିଆ ବା ଦୃଢ଼ କବାଟ—
Bajra kabāṭa(ṭi) Very strong door.
ବଜ୍ରକପାଟ ବଜ୍ରକିବାଡ(ଡୀ)

ବଜ୍ର କାପତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ର ଓ କାତ—କାତ)—
Bajra kāpata ନେଉଳ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଅଦନ୍ତ କଠିନ-ଶଲ୍କଯୁକ୍ତ କୀଟଭୁକ୍ ସରୀସୃପ—
ବଜ୍ର କାପତ୍ତ
ବଜ୍ର କାପ୍ତା } ଅନ୍ୟରୂପ The Pangolin (a reptile); the scaly ant-eater; Manis
ବଜ୍ର କାବତା
ବଜ୍ରକାତି Tricuspis; Manis Pentadactyla.
ବଜ୍ରବଦନ ନେବଳ [ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହଯାକ, ପଦ ଓ ପୁଚ୍ଛରେ କଠିନ କାଚ ପରି ଆବରଣ ଥାଏ । ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଏମାନେ ମୁହଁ ଓ ଲାଞ୍ଜକୁ ଯାକ ଏପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଯେ ଚାରିପାଖେ କେବଳ କଠିନ କାଚ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ପ୍ରାୟ ୧ ହାତ ଓ ପୁଚ୍ଛ ୧ ହାତ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ଶତ୍ରୁଥିବା କାଚିରୁ କମ୍ବା ଏମାନଙ୍କୁ ମାରି ଏମାନଙ୍କ କାଚିରୁ ମୃଦ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଏମାନେ ଅଦନ୍ତ ଓ କୀଟଭୁକ୍ ।]

ବଜ୍ର କିଲ(ଲି)ଣୀ(ନୀ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ର+କୀଳନୀ)—
Bajra kila(li)ṇī ṇī) କବାଟର ଖୁବ ଦୃଢ଼ କୀଳକ—
ବଜ୍ରକୀଳ୍ଲୀ A very strong bolt of a door.
ବଜ୍ରକୀଳ ଗୁରୁ ରହିବ ଯେ ବଜ୍ର କିଲଣୀ ଠାବରେ । ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ବଜ୍ର କୀଟ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କୀଟ—
Bajra kīta A kind of worm.

ଇନ୍ଦ୍ର, ବଜ୍ରକୀଟ ହୋଇ ମୋ ଦେହ କାଟ
ଗ୍ରେକାର ବେଳେ ଯାଇଁ ରମଙ୍କ କାନ୍ଦୁଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

[ଦ୍ର—ଏ କୀଟ ପଥର କାଟି ପାରେ; ଏହି କୀଟର ଗଣ୍ଡକନଦୀ ଗର୍ଭରେ କାଟିଥିବା ପଥର ଶାଲଗ୍ରାମଶିଳା ହୁଏ ।]

ବଜ୍ର ଗୁପତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ରଗୁପ୍ତି)—ସାଞ୍ଜୁ—
Bajra gupati Armour.
(ବଜ୍ର ଗୁପ୍ତି—ସଂ. ରୂପ) ବାଣର ବରହ ଉପରେ,
ମାର ଶରକୁ ସେ ବାଳା ବଜ୍ରଗୁପତି । ଉଷ୍ଟ. ଦ୍ରୋମସ୍ୱଥାନ୍ତ ।

ବଜ୍ରଗୋପ—ସଂ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ (ଦେଖ) (ହ. ଶ.)
Bajragopa Indragopa (See)

ବଜ୍ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ରାଙ୍ଗ)—ଦୃଢ଼ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Bajrainga A person of hardy physique.
ବଜ୍ରଙ୍ଗ ବଜ୍ରାଙ୍ଗ

ବଜ୍ର ଚର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର+ଚର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Bajra charmā ଯାହାର ଚର୍ମ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼—
Having tough skin.
ସଂ. ବି—ଗଣ୍ଡା ପଶୁ—Rhinocers.

ବଜ୍ର ଜ୍ୱାଳା—ସଂ. ବି—୧ । (ନାମ) ବିରୋଚନ ଦୈତ୍ୟର ପୌତ୍ର
Bajra jwālā (ହ. ଶ.)—1. Name of the grand-daughter of Birochana.
୨ । (ନାମ) କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ.)—
2. Name of the wife of Kumbhakarṇa.

ବଜ୍ର ତୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର+ତୁଣ୍ଡ)—୧ । ଗରୁଡ଼ (ହ.ଶ.)—
Bajra tuṇḍa 1. Garuṛda.
୨ । ଗଣେଶ (ହ. ଶ.)—2. Gaṇeśa.
୩ । ଶାଗୁଣା (ହ. ଶ.)—3. Vulture.
୪ । ମଶା (ହ. ଶ.)—4. Mosquito.
୫ । ସିଜୁ (ହ. ଶ.)—5. Euphorbia.

ବଜ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । (ନାମ) ରାବଣର ସେନାପତି ରାକ୍ଷସବିଶେଷ -
Bajra damshṭra Name of a demon general of Rābaṇa.

ବଜ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ରକୁ ନବେଶିଲ ପୁଙ୍ଗରେ ବଶିଣରେ ପୃଥିବୀ ସେ ।
ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ (ଦେଖ)—2. Indragopa (See)
୩ । ଭାଗବତ ଲିଖିତ ଅସୁର (ହ. ଶ.)—3. Name of a demon mentioned in the Bhāgabata.

ବଜ୍ରଦନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ରପରି କଠିନ ଦନ୍ତ ଯାହାର)—
Bajra danta ବଜ୍ରପରି କଠିନ ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—
Having very hard teeth.
ବି—୧ । ଶୂକର—1. Hog.
୨ । ବରାହ—2. Boar.
୩ । ହସ୍ତୀ—3. Elephant.
୪ । ମୂଷିକ—4. Mouse.

ବଜ୍ର ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି—(ସଂ. ବଜ୍ରା) ଭୁକଣ୍ଟା ସିଜୁ—
Bajra druma Euphorbius Antiqorum.
(ବଜ୍ରଦ୍ରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଜ୍ର ଧର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଉପପଦ; ବଜ୍ର+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bajra dhara ଇନ୍ଦ୍ର—The God Indra.
ବଜ୍ର ପାଣି } ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବିଣ—ବଜ୍ରପାଣି (ଦେଖ)
ବଜ୍ର ଧାରୀ } Bajrapāṇi (See)

ବଜ୍ର ନଖ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ରପରି କଠିନ ନଖ ଯାହାର)—
Bajra nakha ବଜ୍ରପରି କଠିନ ନଖଯୁକ୍ତ—
Having very hard nails.
ସଂ. ବି—ନୃସିଂହ—The man-lion incarnation of Bishṇu.

ବଜ୍ର ନାଦ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବଜ୍ର+ନାଦ)—
Bajra nāda ୧ । ଅଶନି ଶବ୍ଦ; ଘଡ଼ଘଡ଼ି—
ବଜ୍ର ନିନାଦ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Thunder-clap.
ବଜ୍ର ନିର୍ଘୋଷ } ୨ । ଘଡ଼ଘଡ଼ି ପରି ଭୀଷଣ ଶବ୍ଦ—
ବଜ୍ର ନିର୍ଘୋଷ } 2 Thundering sound; a very loud sound like that of thunder.

ବଜ୍ର ପଞ୍ଜର—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ତୋତ୍ରବିଶେଷ; ୨ । କବଚବିଶେଷ—
Bajra pañjara 1. A hymn; 2. An armour.

ବଜ୍ର ପଞ୍ଜର କବଚ ସ୍ୱଗାଙ୍ଗରେ ପ୍ରଥମେ ଓଁକାର ଦେଇ ।
ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଜ୍ର ପାଣି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର+ପାଣି)—ବଜ୍ରଧାରଣକାରୀ—
Bajra pāṇi Holding the Bajra.
ବଜ୍ରହସ୍ତ } ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବି—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra.
ବଜ୍ରାୟୁଧ } ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ (ହ. ଶ.)—2. Brāhmaṇa.

ବଜ୍ର ପାତ—ସଂ ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବଜ୍ର+ପାତ)—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ପଡ଼ିବା—
Bajra pāta Thunderstroke; the fall of thunder
(ବଜ୍ରପତନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଜ୍ର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—ତିଳ ପୁଷ୍ପ—
Bajra pushpa The flower of sessamum.

ବଜ୍ର ବାଟୁଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ବନ୍ୟ
Bajra bāṭuli ଗଛ—Name of a wild tree.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଫଳ ଗିଲିଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଗୋଟାଳିଆ । ଏ ଫଳକୁ ଫୋଡ଼ି ନାସଦାମୀ କରନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ (ସାଜପୁର) ବି—ଶମ୍ବର ଦଶମୀଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦିଆଯିବା ଦୃଢ଼ପକ୍ୱ ଶକ୍ତ ଗୋଟାଳି—Name of a small globular cake fried with ghee.

[ଦ୍ର—ଏହା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଢୁଳାରେ ବଢ଼ାଯାଏ ।]

ବିଣ—୧ । ଧୂରନ୍ଧର; ଚତୁରକ୍ଷ; ମଜବୁତ—1. Expert.
୨ । ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମ ଓ କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ—
2. Very hardy (person).

ବଜ୍ର ବାଟୁଳି ଗିଲା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଡ଼ ଗିଲି ଜାତୀୟ ଗଛ—
Bajra bāṭuli gila A species of thorny tree with thorny fruits; Entada Hursaetha; Mimosa Octandra.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଫଳ ଗିଲଠାରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼ ।]

ବଜ୍ରବାଣ—ସଂ. ବି. (ବଜ୍ର+ବାଣ)—ବଜ୍ରାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Bajra bāṇa Bajrāstra (See)

ବଜ୍ରବାରକ—ସଂ. ବି—ଛ ଜଣ ମହାଋଷି, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିବାର ଭୟ ନ ଥାଏ—Six sages said to prevent thunder if their names are uttered at the time when raining clouds appear in the sky.
Bajra bāraka

[ଦ୍ର—ଜୈମିନି, ସୁମନ୍ତ, ବୈଶମ୍ପାୟନ, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ ଓ ଜିଷ୍ଣୁ ଏହିମାନେ ବଜ୍ର ବାରକ ଅଟନ୍ତି ।]

ବଜ୍ରବାରଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଜ୍ର+ବାରଣ)—
Bajra bāraṇa ୧ । ଉଚ୍ଚ କୋଠା ଆଦିକୁ ବଜ୍ରପାତରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତହିଁ ଉପରେ ଲଗାଯିବା ଲୁହାର ଜାଲୀ ବା ଶଳାକା—
ବଜ୍ରବାରଣ, ବାଜବାରଣ
ବଜ୍ରବାରଣ
1. Lightning conductor rods attached to high buildings as a safeguard against thunder-stroke.
୨ । ମନସା ସିଜୁ (ଦେଖ)—2. Manasā sijhu (See)

ବଜ୍ରବାରାହୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଉପାସ୍ୟଦେବୀବିଶେଷ—
Bajra bārāhī Name of a Goddess worshipped by the Buddhists.

ବଜ୍ରଭଙ୍ଗ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଜ୍ର+ଭଞ୍ଜନ)—ଦେ. ବି—
Bajra bhāṅga ଯେଉଁ ଶିଶୁକୁ ପ୍ରସବ କରିବା ପାଇଁ ମାତା ବହୁତ ସମୟ ଗର୍ଭ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରେ—
ବଜ୍ର ଭଙ୍ଗା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଜ୍ରା ଭାଙ୍ଗ }
A child costing its mother much pain and long travail.
ବଜ୍ରଭାଁଡ
(ଯଥା—ପେଟକୁ ବି ବଜ୍ରଭାଙ୍ଗ ପିଲା ଆସିଛି ଯେ, ମାଆ ଭଳି ଦିନ ହେଲା କଷ୍ଟ ପାଉଛି ।)

ବଜ୍ରମଣି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବଜ୍ର+ମଣି)—ହୀରା—
Bajra maṇi (ବଜ୍ରସାର—ଅନ୍ୟରୂପ) Diamond

ବଜ୍ରମାରି—ଦେ. ବି—ବଜ୍ରମୂଳ—
Bajra māri Sida Cordifolia.

[ଦ୍ର—ଏହା ବାଲିରେ ଜନ୍ମେ ।]

ବଜ୍ରମୁଠି—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଲୁନନ କାମ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହାତିଆର—Name of an instrument used by goldsmiths in setting gem on gold.
Bajra muṭhi

ବଜ୍ରମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଜ୍ର+ମୁଷ୍ଟି)—
Bajra mushṭi ୧ । ଇନ୍ଦ୍ର (ହି. ଶ)—1. Indra.
୨ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ (ହି. ଶ)—2. Name of a demon.
୩ । ଜଙ୍ଗଲୀ ଓଲୁଅ (ହି. ଶ)—3. Wild arum.

ବଜ୍ରମୂଳ—ଦେ ବି—ଜବାଦି ବର୍ଗର ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ; ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Bajra mūli A medicinal plant; Sida Cordifolia; Penicillaria Spicata.
ସଂ. ବଳା, ପୀତପୁଷ୍ପୀ
ବେଡ଼େଲା, କରେଟା, ବନମେଥି
କରେଟା, ବାରିକା କରେଟା
ଇ. ବିଷ ବୋଡ୍ଡି
ମ. ଚିକନ୍‌ପାତା
ଗୁ. ଜଙ୍ଗଲିମୁଥ୍ଥ, ବିଷବଡ୍ଡି

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନ ପତ୍ରର ମୂଳ ପରି । ପତ୍ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲୋମଶ । ଫୁଲ ହଳଦିଆ । ପାଚିଲା ଫଳ ଫାଟି ଗଲେ ୧୦ ଖଣ୍ଡ ହେ ଇଯାଏ । ଏହାର ଆଉ ଭିନ ଗୋଟି ପ୍ରକାର ଅଛି । ୧ । ନାଲି—ସଂ. ଅତିବଳା । ବ. ଲାଲ ବେଡ଼େଲା । ଇଂ. Sida Rhombifolia. ୨ । ଧଳା—ସଂ. ମହାବଳା । ବ. ଶ୍ୱେତ ବେଡ଼େଲା । ଇଂ. Sida Rhomboidia. ୩ । ଗୋରଖ ଚାଉଳିଆ—ସଂ. ନାଗବଳା । ବ. ଗୋରଖ ଚାଉଳା । ଇଂ. Sida Spinosa.]

ବଜ୍ରମୂଳୀ—ସଂ. ବି—ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶ)—
Bajra mūli Grangea Madrasspatna (plant).

ବଜ୍ରଯାନ—ଦେ. ବି—ବୌଦ୍ଧ ଉପସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—
Bajra jāna A Buddhistic sect.

[ଦ୍ର—ମହାଯାନ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ବଜ୍ରଲେପ—ସଂ. ବି—୧ । ଚିତ୍ର ଓ ମୂର୍ତ୍ତି ଉପରେ ମଢ଼ାଯିବା ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଲେପବିଶେଷ—1. A permanent layer of paint or colour put on a picture or image.
Bajra lepa
୨ । ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—2. Varnish.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯାହା ଚିରସ୍ଥାୟୀ ରୂପେ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇ ରହେ—2. (figurative) Anything which is attached to a thing permanently.
୪ । ଯେଉଁ ଲେପ ଲିଭେ ନାହିଁ—
4. An ineffaceable plaster.
(ଯଥା—ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରେ କୃତ ପାପ ଧର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରେ ନାଶ ଯାଏ, ଧର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରେ କୃତ ପାପ ବଜ୍ର ଲେପ ହୋଇ ରହେ ।)

[ଦ୍ର—କଞ୍ଚା କେନ୍ଦୁ, କଞ୍ଚା କଇଁଥ, ସିମ୍ବିଳ ଫୁଲ, ବଚ ଓ କେତେକ ଗଛର ଛେଲିକୁ ସିଝାଇ ସେହି ପାଣିର ଆଠଭାଗରୁ ଭାଗେ ବାକି ରହିଲେ ସେହି କ୍ୱାଥରେ ଚାର୍ପିନ, ଝୁଣା, ଫେଣି, ବେଲ ଆଠା, ଦେବଦାରୁ ଆଠା ଓ ଭାଲିଆ ମିଶାଇ ଏହି ପ୍ରଲେପ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏହି ଲେପକୁ କୋଠା, ଦେଉଳ, କୂଅ ଆଦିର କାନ୍ଥରେ ଲେପିଲେ ସେ କାନ୍ଥମାନ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ ।—ବରାହମିହିର, ବୃହତ୍ ସଂହିତା—ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ମନ୍ଦିରେର କଥା ।]

ବଜ୍ରଲୌହ—ସଂ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଲୌହ—
Bajra lauha A kind of iron.

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବଜ୍ରଲୌହର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି :—ନୀଳପିଣ୍ଡ, ଅରୁଣାଭ, ମୋରକ, ନାଗକେଶର, ଭଲ୍ଲାତକ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବଜ୍ର, ଗୈରୀକବଜ୍ର, ଶୋଣବଜ୍ର, ରୋହିଣୀ, କାଙ୍କୋଳ, ଗ୍ରନ୍ଥିବଜ୍ରକ ଓ ମଦନ—(ହି. ଶ.) ।]

ବଜ୍ରସୂଚି—ସଂ. ବି.—ପୃଥିବୀରେ ପଡ଼ିବା ସମୟରେ ବଜ୍ରର ଯେଉଁ ଲୌହମୟ ଅଂଶ ବୃକ୍ଷ ଆଦିକୁ ଭେଦ କରେ—
Bajra sūchi Thunder bolt.

ବଜ୍ର ସେହ୍ନା—ଦେ. ବି.—ଦୃଢ଼ କବଚ—
Bajra sehnā A strong armour.
ଅଣ୍ଟିରେ ବଜ୍ରସେହ୍ନା ଚରଣପଙ୍କର । ନଦକିଶୋର. ସୀତା ବନବାସ ।

ବଜ୍ର ହସ୍ତ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ଗଙ୍ଗାବଂଶୀୟ
Bajra basta ଖ୍ୟାତନାମା ଜନୈକ ରାଜା—A famous king of the ancient Gaṅgā dynasty of Orissa.

ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ.—ବଜ୍ର ପାଣି (ଦେଖ)—
Bajrapāṇi (See)

ବଜ୍ର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବଜ୍ର ପରି କଠିନ ହେବା—
Bajra hebā 1. To be as hard as thunder.
ବଜ୍ର ହଓଣ୍ଟା (ଯଥା—ଦୁଃଖେ ସହ୍ନ ସହ୍ନ ମୋ ଶକ୍ତି ବଜ୍ର ହୋଇ ଗଲାଣି ।)
वजर होना
୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହେବା—2. To be permanent.
(ଯଥା—ତୋ କାତ ବା ଖଡ଼ୁ ବା ସିନ୍ଦୁର ବଜ୍ର ହେଉ ।)

ବଜ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବଜ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—
Bajrā 1. Goddess Durgā.
୨ । ଭିକଣ୍ଟା ସିଜୁ; ପଡ଼ ସିଜୁ—
2. Euphorbia Antiqorum.

ବଜ୍ରାଘାତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଜ୍ର+ଆଘାତ)—ଉପରେ ବଜ୍ର
Bajrāghāta ପଡ଼ିବା—The stroke of thunder.

ବଜ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି.—ନେପାଳୀ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମତରେ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବୌଦ୍ଧ
Bajrāchārjya ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଯାହାଙ୍କୁ ତିବ୍ବତରେ ଲାମା କହନ୍ତି—
The great Buddhist priest; the Lama.
[ଦ୍ର—ଏ ଗୃହସ୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ଓ ପରିବାର ସହ ବିହାରରେ ବାସ କରି ପାରନ୍ତି । ନେପାଳ ଓ ତିବ୍ବତରେ ଏହାଙ୍କର ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ, (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ବଜ୍ରାଭ୍ର—ସଂ. ବି. (ବଜ୍ର=କଠିନ+ଅଭ୍ର)—କୃଷ୍ଣାଭ୍ର—(ହି. ଶ.)—
Bajrābhara Black mica.

ବଜ୍ରାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି.—(ବଜ୍ର+ଅସ୍ତ୍ର; ରୂପକ)—୧ । ତଡ଼ିତାସ୍ତ୍ର—
Bajrāstra 1. Electric weapon.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର; ଅଶନି—2. Thunderbolt; the weapon of Indra.
୩ । ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର (ଯଥା—ତୋପ, ବନ୍ଧୁକ ।)—3. Firearm; gun, cannon etc.

ବଜ୍ରାସନ—ସଂ. ବି.—(ବଜ୍ର+ଆସନ)—ହଠ ଯୋଗର ଆସନ ବିଶେଷ-
Bajrāsana A kind of posture in Jōga exercise.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୁହ୍ୟ ଓ ଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସ୍ଥାନକୁ ବାଆଁ ଗୋଡ଼ର ଗୋଇଠି ଦ୍ୱାରା ଦାବି, ତହିଁ ଉପରେ ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ ରଖି ଠେକା ପକାଇ ବସିବାକୁ ହୁଏ । ହଠଯୋଗର ୮୪ ଆସନରୁ ଏହା ଏକ—ହି. ଶ. ।]

ବଜ୍ରାହତ—ସଂ. ବିଣ—(ତୃତୀୟା ତତ୍; ବଜ୍ର+ଆହତ)—ବଜ୍ରଦ୍ୱାରା
Bajrāhata ଆଘାତ; ପ୍ରାପ୍ତ—Struck with thunder-bolt.

ବଜ୍ରୀ—ସଂ. ବି—(ବଜ୍ର+ଅସ୍ତି ଯାହାର, ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—
Bajrī 1. Indra.
୨ । ଭିକଣ୍ଟା ସିଜୁ ଗଛ—
2. Euphorbia Antiqorum
୩ । ମହିଷ—3. Buffalo.
୪ । ଜୈନ ମୁନି—4. A Jaina saint.

ବଜ୍ରୌଲି—ସଂ. ବି—ହଠଯୋଗୋକ୍ତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Bajrauli Name of an exercise in Haṭhajōga.

ବଞ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go.
Bañch (root) ୨ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To give up.
୩ । ଠକିବା—3. To cheat.

ବଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—ଶକଟା ବା ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ଗୋଟିଏ ଦାନ—
Bañch A throw of cards in the game of Gañjapā.

ବଞ୍ଚକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍=ବଞ୍ଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)-
Bañchaka ପ୍ରତାରକ; ଶଠ—Fraudulent; deceitful;
(ବଞ୍ଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ) crafty.
ବି—୧ । ଠକ—1. A swindler; a cheat.
୨ । ଶୃଗାଳ—2. Jackal.
୩ । କୁକୁର—3. Dog.
୪ । ଚୋର—4. Thief.

ବଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି—(ବଞ୍ଚ୍. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣ;
Bañchana ଠକିବା; ଶଠତା—1. Deception; cheating;
(ବଞ୍ଚନା—ଅନ୍ୟରୂପ) fraud; deceit; knavery.
୨ । (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+ଅନ)- ଯାପନ; ଅତିବାହନ; କ୍ଷେପଣ—
2. Passing (of time).
ଦେ. ବି—ବାଧା ଦେବା—Obstructing.
କରରେ କର ବଞ୍ଚନ ଡାଳପତ୍ର ଲୋଚନ
ହୋଏ କି ମନ ମଞ୍ଚନ ନାହିଁ ବଚନ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବଞ୍ଚା - ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—ବଞ୍ଚିବା; ଜୀବନ-
Bañchā ବାଁଚା **वचना** ଧାରଣ—Living.

ବଞ୍ଚାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରତାରିତ କରିବା—
Bañchāi kahibā 1. To diceive.
ବାଁଚିୟେ ବଳା **वचावचाकर बोलना**
ବଞ୍ଚାଇ କହିବଟି ସେ କଥା ତାହାଙ୍କୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।
୨ । ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ କୌଣସି ବିଷୟ କହିବା—
2. To say a thing indirectly.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦୋଷଭାଗୀ ନ କରିବା ପରି କଥା କହିବା—3. To speak in such a manner so as to save a person from blame.

ବଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବଞ୍ଚ୍. ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା)—
Bañchā(ñche)ibā (ବଞ୍ଚିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
The causative form of 'Bañchibā)

ବାଁଚାନ ୧ । ଆପଣାର ବା ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା—
बचवाना 1. To save or preserve or spare the life of another or of one's self.

୨ । ଜୀଆଁଇବା; ପୋଷିବା; ପାଳିବା—
2, To sustain; to rear up; to maintain.

୩ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ବା ରକ୍ଷା କରିବା—
3, To save from impending danger,

ଗେରି ନାହିଁ, ଅଲେଡେ ବଞ୍ଚାଅ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଦଶୋଷ୍ଟବଖ୍ଣ୍ଣ ବ. ଗୀତ

୫ । ସହିବା; ସମ୍ଭାଳି ନେବା—5. To bear.

୬ । ଇଲାଇବା—7. To speak with hints

ଚମ୍ପୋଳ ନ ପାର ମନ ଉଦ୍ଧତ ହୋଇ
ପଗ୍ଭରଲେ ବଞ୍ଚାଇ ମନରେ ଗଜପାଇ । ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଇଶା ଅଉଲାଷ ।

୭ । (ଆଘାତରୁ ଦେହକୁ) ଏଡ଼ାଇବା; ରକ୍ଷା କରିବା—
7. To ward off (a blow).

ଚମ୍ପୋଳ ଦୃଢ଼ାଘାତ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଗତ ଅଛରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତା

୮ । ପ୍ରତାରିତ କରିବା; ଭଣ୍ଡିବା; ବଞ୍ଚିତ କରିବା—
8. To defraud; to inveigle.

ଏ ଅନ୍ତେ ଋତୁଦର୍ପ ତନୁ ସଂକୋଚିତ
କହିଲେ ସେହି ଭ୍ରମ ଗଜାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ । କୃଷ୍ଣଙ୍କିହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୯ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବା ଏକାବେଳକେ ନ କରିବା—9. To shelve up a matter.

୧୦ । ଏକାବେଳକେ ଖର୍ଚ୍ଚ ନ କରି ରଖିରଖି ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା—
10 To spare; to use frugally.

ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ବଞ୍ଚାଇ ବଞ୍ଚାଇ ବମ୍ବାଧରୁ ମଧୁ ବଖାଇଲୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିନ୍ଦା ବା ଦୋଷ ବା ଦୁଷ୍ଟର ଅଭିଯୋଗରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—11. To save a person from blame or any other charge.

ବଞ୍ଚାବଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଞ୍ଚନ)—୧ । ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟରେ ବଞ୍ଚାଇବା—
Bañchābañchi 1. Practising deception on
ଠକାଠକି each other or one another.
ठगाठगी ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୁଲ୍ଲ ଭୁଲ୍ଲ—2. (figurative) Enticement; inducement; pursuation.

ବୃହସ୍ପତି ବୋଇଲେ ନଚ୍ଛିଷ୍ଠାକୁ ଶତ୍ରୁ
ଯାଇଣ କଥାରେ କରନ୍ତୁ ବଞ୍ଚାବଞ୍ଚି । କୃଷ୍ଣଙ୍କିହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ

ବଞ୍ଚି (ଧାତୁ)—ସଂ. (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍)—ଠକାଇବା; ପ୍ରତାରଣା କରିବା—
Bañchi (root) To cheat.

ବଞ୍ଚି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିପଦ ବା ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁରୁ ଉଦ୍ଧାର
Bañchi āsibā ପାଇବା—To escape with one's life
(ବଞ୍ଚିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) from impending death or
ବେଁଚେଆସା **बचआना** danger.

ଶୁଯୋଗ ସିନା ବଞ୍ଚି ଅଇଲୁଟେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଦଶୋଷ୍ଟବଖ୍ଣ୍ଣ ବ. ଗୀତ ।

ବଞ୍ଚି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି) ଉଜ୍ଜୀବିତ ହେବା—
Bañchi uthibā To come to life; to be resusciated.
ବେଁଚେଉଠା **बचउठाना**

ବଞ୍ଚିଣୀ—ଦେ. ବି—ବଞ୍ଚଣା; ବଞ୍ଚିବା—Fan; fanning.
Bañchiṇi

ପଙ୍ଖର ସେଇକ ପୁଣି ବଞ୍ଚିଣୀ ବାଶେ । ଶିଶୁଶଙ୍କର ଇଶାଅଉଲାଷ ।

ବଞ୍ଚିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରତାରିତ—
Bañchita 1. Cheated; defrauded.
(ବଞ୍ଚିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିରହିତ—2. Deprived of.
ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବାଚ୍ୟ)—ନିନ୍ଦିତ—Blamed.

ସେ ବସ୍ତ୍ର ବଞ୍ଚିତ ଜୀବନ
ଏମନ୍ତେ ଗଲ ଜେତେ ଦିନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ବଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା)—୧ । ଜୀଇଁବା;
Bañchibā ଜୀବନଧାରଣ କରିବା; ଜୀବିତ ରହିବା; ବାସ କରିବା—
ବାଁଚା **बचना** 1. To live; to survive.

ଚକ୍ରକାରଣ୍ୟେ ଏକ ଗତ ସେ ବଞ୍ଚିଛି
ସହସ୍ରେ ଗାଈ ଦାନ ଫଳ ସେ ପାଇଛି । କୃଷ୍ଣଙ୍କିହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ବଳି ପଡ଼ିବା; ଉଦ୍ବୃତ୍ତ ହେବା—
2. To be outstanding; to remain over.

୩ । କଷ୍ଟ ବା ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା—
3. To be saved from danger.

ଅସୁର ପୁନ ପ୍ରହଲାଦ, ବଞ୍ଚିଲା ଅନେକ ପ୍ରମାଦ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୪ । (ଦିନ ବା କାଳ) ଯାପନ କରିବା; ଅତିବାହିତ କରିବା;
काटा କ୍ଷେପଣ କରିବା—4. To pass (time); to while away (time)

ବଅଠର୍ଥ ଦିନ ବଞ୍ଚି ଅଛି ମୋ ଧନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍ତାକାଣ୍ଡଖ୍ଣ ବ. ଗୀତ ।

ବଞ୍ଚି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୀଇଁବା—1. To be alive; to
Bañchi rahibā continue to live.
ବେଁଚେ ଥାକା **बच रहना** ୨ । ବହୁଦିନ ଜୀଇଁବା—2. To live long.

ବଞ୍ଚୁକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—ଠକ; ପ୍ରତାରକ—
Bañchuka Crafty; fraudulent; deceitful.
(ବଞ୍ଚୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ଶିଆଳୁଆ—Jackal.

ବଞ୍ଚୁକ ବିପରସ୍ତ ଜେବେ ମୃଗରେ ଅନଳ ଜବେ
ଦେଖାଇ ନାଗ ଭୀରୁକ ଜେଲେ ଦୂଷିଲେ । ଭଞ୍ଜ, ଚୈତେଲ୍ଲିଶବିଳାସ ।

ବଞ୍ଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ପ୍ରତାରଣାର ଯୋଗ୍ୟ—
Bañchya Fit to be cheated.

ବଞ୍ଜାର—ଦେଶୀ ବି. (ହିନ୍ଦୀ; ତୁଳ. ସଂ. ବନ୍ଧ୍ୟା)—
Bañjara ୧ । ଅନାବାଦ ବା ପଡ଼ିଆ ଜମି—
1. Waste land.
ପଡ଼ିଆ ୨ । ଉଚ୍ଚ ଜମି—2. High land.
बञ्जर ୩ । ଯେଉଁ ଜମିରେ କୌଣସି ଫସଲ ହୁଏ ନାହିଁ—
3. Barren and unproductive land.

ବଞ୍ଜିରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଲରିଆ) ବି.—ଆଡ଼ିମାଛ—
Bañjiri A kind of fresh water fish.

ବଞ୍ଜୁଳ—ସଂ. ବିଣ (ବଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+ଉଳ)—୧ । ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—
Bañjula 1, The Aśoka tree.
୨ । ବେତଲତା—2. The cane (creeper).
୩ । ପକ୍ଷୀବିଶେଷ (ଖଞ୍ଜନୋଦ୍ଭ) —3. A kind of bird.

ବଟ୍ (ଧାତୁ) —ସଂ.—୧ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—
Baṭ (root) 1. To surround.
୨ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—2. To cover.

୩ । ବ୍ୟାପିବା—3. To extend over.

୪ । ଉକ୍ତି କରିବା; କହିବା—4. To speak.

ବଟ୍‌କା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—(ଭୁଲ ହି. ବଟ୍‌କ)—କଂସା—
Bat-kā Bellmetal pot.

ବଟ୍‌କି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—(ଭୁଲ ହି. ବଟକା)—ଗିଳା; ଡାଟିଆ—
Batki A small pot of bellmetal.

ବଟ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଭୁଲ ହି. ବାଁଟନା)—ବଳିବା—
Bat-bā To roll,

ବଟ୍‌ଲେହି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବଟଲୋହା)—ବଟୁଳି—
Bat-lehi A round cooking jug made of brass.

ବଟ—ସଂ. ବି. (ବଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଏହା ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ଆଚ୍ଛାଦନ କରୁଥିବାରୁ)—୧ । ବରଗଛ—1. The banyan tree.
Bata

୨ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି; କଡ଼ା—
2. One shell money; one cowrie.

୩ । ଏକ କଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୫ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
3. One fifth of one cowrie or ancient shell-money.

୪ । ବଡ଼ା; ଘିଅ ବା ତୈଳପକ୍ୱ ଗୋଲାକାର ଚପଟା ପିଠି—
4. A round flat cake fried in ghee or oil.

୫ । ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ବସ୍ତୁ; ଗୁଳା; ଗୁଟିକା—
5. A round ball; pillule,

୬ । ସାଦୃଶ୍ୟ—6. Similarity.

୭ । ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ୍ (ଶ୍ରୀନେତ୍ର)—7. Price.

୮ । ବଟକରା (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—8. Baṭakarā (See).

୯ । ଦଉଡ଼ି ବଳାଯିବା (ହି. ଶ)—9. Stringing of a rope.

୧୦ । ପୁରାଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କଳ୍ପବଟ—
10. The mythological Banyan tree which is said to be everlasting.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯେ, କଳ୍ପାନ୍ତ ପ୍ରଳୟ କାଳରେ, ଯେତେବେଳେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଜଳ ଗର୍ଭରେ ବୁଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ସେତେବେଳେ, 'କଳ୍ପବଟ' ନାମକ ବୃକ୍ଷର ଅଗ୍ରଭାଗ ମାତ୍ର ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ଓ ତହିଁର ଅଗ୍ରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ଉପରେ ବିଷ୍ଣୁ ଶୋଇଥିଲେ । ସେହି ପତ୍ରଟି ପ୍ରଳୟ ପୟୋଧି ଜଳରେ ଭାସୁଥିଲା । ଇତି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ନାଭିକମଳରୁ ଗୋଟିଏ ପଦ୍ମ ଫୁଟିଲା ଓ ସେହି ପଦ୍ମରୁ 'ବ୍ରହ୍ମା' ଜାତ ହେଲେ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣମଳରୁ 'ମଧୁ କୈଟଭ' ଦୈତ୍ୟ ଦ୍ୱୟ ଜାତ ହେଲେ । ବିଷ୍ଣୁ ଆପଣାର ଜଙ୍ଘ ଉପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରିବାରୁ ସେହିମାନଙ୍କ ମେଦରୁ ମେଦିନୀ ବା ପୃଥିବୀ ଜାତ ହେଲା । ସେହି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ବ୍ରହ୍ମା ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭ କଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ହିନ୍ଦୁମାନେ ସ୍ୱର୍ଗ, ପ୍ରୟାଗ, ବୃନ୍ଦାବନ, କାଶୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଆଦି ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବଟ ଗଛକୁ ସେହି କଳ୍ପବଟ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଉଛି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ଆଦିଙ୍କ 'ମାଳିକା' ବା ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ 'ବଟ'ର ନାମ ଭବିଷ୍ୟ ହୋଇଅଛି । କଳି ଅବତାରବେଳେ ଏ ପୃଥିବୀରୁ ଦୁଷ୍ଟ ସଂହାର କରିବା ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସେହି ବଟମାନଙ୍କ ମୂଳରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଭକ୍ତମାନେ ରୁଣ୍ଡ ହେବେ ବୋଲି ମାଳିକାରେ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।

କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଲେମ୍ବାଳ ମଠ ନିକଟସ୍ଥ ବଟ 'ଲେମ୍ବାଳ ବଟ', ଏହି ଜିଲ୍ଲାର ଦର୍ପଣୀ କିଲ୍ଲାର ଛତିଆ ଗ୍ରାମସ୍ଥ ବଟ 'ଛତିଆ ବଟ', କଟକ ସହରର ଶୃଙ୍ଗରେ ୧୪ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ରତ୍ନ-ଯୋଡ଼ି ବା ଇଟେଇ ଯୋଡ଼ୀ ନାମକ ହ୍ରଦର କୂଳସ୍ଥ ବଟ 'ରତ୍ନବଟ' ଉକ୍ତ ବଟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଭିନଗୋଟି ବୋଲି କଥିତ । ଗ୍ରାମ ଦେବତା ବା ଠାକୁରାଣୀମାନେ ସାଧାରଣତଃ ବଟଗଛମାନଙ୍କ ମୂଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପୂଜା ପାଉଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଦେ. ବି—(ଆଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—Name for calling Baṭakṛushṇa,

ବଟକ—ସଂ. ବି (ବଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ବିରି ଆଦିର ବଡ଼ା; ଘିଅ ବା ତୈଳପକ୍ୱ ଗୋଲାକାର ପିଷ୍ଟକ—1, A round thick pastry cake.
Baṭaka

୨ । ବିରି ବାଟି କରି ତହିଁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଗୋଲାକାର ଗୁଳା; ବଡ଼ି—2. A ball of corn-paste dried and stored for being used in the preparation of curry.

୩ । ଏକତୋଳା ବା ୮ ମଶା ଓଜନର ପରିମାଣ—
3. A standard weight corresponding to the weight of one silver rupee.

୪ । ବଟୀ (ଦେଖ)—4. Baṭi.

ବଟକ(କେ)ରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଟକ)—ଜିନିଷଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥମାନ ଓଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁ ବା ପଥରର ଗୋଟିକା—Small pieces of metal or stone used as standard weights to weigh articles in a balance.
Baṭaka(ke)rā
ବଟ ଖରା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଟ ଖେରା }
ବାଟିଖାରା
ବଟଖରା; ବଟୈରା

ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବି—ବଟୀ; କଳଙ୍କ; ଅପବାଦ—
Staim; stigma,

ବଟକୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୋଟ ବେଲା—
Baṭakī A small bellmetal pot.

ବଟକୃଷ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବଟ ଶାୟୀ କୃଷ୍ଣ)—ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ—
Baṭakṛushṇa A name of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯେ ପ୍ରଳୟ ସମୟରେ ବିଷ୍ଣୁ କଳ୍ପବଟ ଗଛର ପତ୍ର ଉପରେ ଶୋଇ ଭାସୁଥିଲେ । ଏହି କଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ଦେ. ବି. ପୁଂ— ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

[ଦ୍ର ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ— ବଟ, ବଟି, ବଟୁ । ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ—ବଟିଆ, ବଟୁଆ ।]

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
Name given to males.

ବଟ ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ପାଷାଣ ଭେଦୀ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର
Bata patri ଗୁଳ୍ମ—A sort of herb; Lycopidium;
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ଇନାମା, Colcus Amboinicus.
ଋଷ୍ୟବତ୍ତା, ମୋହନୀ, ଗୋଧାବତ୍ତା, [ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ ରସ,
ଶ୍ୟାମା, ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗ ନାମିକା, ଶୀତଳ, ପିତ୍ତଳ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳ-
ଇଷ୍ଟବତ୍ତା କାରକ, ଦଦ୍ରୁ ନାଶକ ଓ ମେହ,
ବଡ଼ ପାଥର କୁଚୀ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର, ବ୍ରଣ ଓ ଯୋନି ରୋଗରେ
ପାଖାନ ଭେଦ, ପଥର ଫୋଡ ଔଷଧ ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ତେ. ପିଡ଼, ବଣ୍ଡ ତେଟ୍ଟ,
ମ. ବଡ଼ବତ୍ତା

ବଟ ଫଳ—ସଂ. ବି—ବର ଗଛର ଫଳ—
Bata phala The berries of the banyan tree.
ଦେ. ବି—ବର ଫଳ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟାଦିର ଗୋଲକ-
ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ହସ୍ତର ବଳୟବିଶେଷ—
A bangle consisting of small balls strung together.

ବଟମ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବୈଦେ. ବି. [ଜାହାଜଆ ଶବ୍ଦ; ବାଲେ-
Batama ଶ୍ୱରରେ ପୂର୍ବେ ଜାହାଜ କାରବାର ଚଳୁଥିବା ବେଳେ
जाहाज पर लहना ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ; ଭୁଲ. ଇଂ. ବଟମ୍ରି
(bottomry) ଜାହାଜକୁ ବନ୍ଧକ ଦେଇ ଋଣ କରାଯିବା
ଟଙ୍କା]—ଜାହାଜଆମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ବେଶି
ସୁଧରେ ଋଣ ଦେବା ଟଙ୍କା—Loans advanced
to sailors at high rate of interest.
ତାହାର ପାଞ୍ଚ ମାସର ଦରମା ସାଢ଼େ ସାତ ଟଙ୍କା ଅଗରୁଆ
କେଇ ବଟମ ଦେଇ ଅଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବଟ(ତ)ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତଳ; ପ୍ରା. ବଟ୍ଟ)—
Bata(ta)ra ଲାବ ପକ୍ଷୀ; ପାଂଶୁ ବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
ବଟେର ବଟେର The grey quail.
[ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ; ଥଣ୍ଡା ସରୁ ଓ ଶ୍ୱେତ;
ପିଠିରେ ଲମ୍ବା ଧଳା ଡୋରା । ଏମାନେ ଶୀତକାଳରେ ଧାନ କିଆରରେ
ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ପଡ଼ି ଧାନ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ ।
ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ତଢ଼େଇ-ଲଢ଼େଇ କରାଇବା ପାଇଁ
ଲୋକେ ଏ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ପାଳନ୍ତି ।]

ବଟଶୟନ—ଦେ. ବି.—(ଭଗବାନଙ୍କର) ପ୍ରଳୟ କାଳରେ ବାଳମୁକୁନ
Bata sayana ରୂପ ଧାରଣ କରି ପୂର୍ବକ ପତ୍ରରେ ଶୋଇବା—
(Bishnu's) Reclining on the Banyan leaf at the time of the Deluge, assuming the incarnation or shape of a child.

ବଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତନ; ପ୍ରା. ବଟ୍ଟଣ)—
Bata ୧ । ବାଟିବା କ୍ରିୟା; ଶିଳରେ ପେଷିବା—
ବାଟା 1. The act of pounding with a
ବାଁଟନା, ପୀସନା pestle and mortar.

ଡ଼ିପେ, ବାଟା ୨ । (ସଂ. ବଟ; ବାଟ=ବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନ)—
बटा ପାନ ଆଦି ରଖିବାର ଦୁଇ ଫାଳ ବିଶିଷ୍ଟ ପାତ୍ର;
ଡିବା; ଧାତୁ ସମ୍ପୁଟ—2. A metal pot consisting of two cups set on each other (for keeping betel etc).

୩ । କଳଙ୍କ; ଅପବାଦ; ଦୁର୍ନାମ; ବାଟଆ—
बटा 3. Stain; stigma.
(ଯଥା—ମୁଁ ଅମୁକ କାମରେ ହାତ ଦେବାରୁ ମୋତେଇଁ ବ:
ଲାଗିଲାଣି ।)

ବାଟା ୪ । (ସଂ. ବାର୍ତ୍ତା) ଟଙ୍କାକୁ ବଦଳାଇ ପଇସା ଭଙ୍ଗାଇଲେ ସେଥି
बटा ପାଇଁ ଯେଉଁ କମିସନ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ—4. Commission paid by the person exchanging coins.

୫ । ଏକ ଦେଶର ମୁଦ୍ରାକୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶର ମୁଦ୍ରାରେ ବଦଳାଇବା
ପାଇଁ ଯାହା କମିସନ୍ ଦିଆଯାଏ—5. Batta; rate of exchange between two countries.

୬ । ଦଲାଲୀ; ଦସ୍ତୁରୀ—6. Commission paid to a middleman.

୭ । କ୍ଷତି—7. Loss.

୮ । ଡିସ୍‌କାଉଣ୍ଟ (ଦେଖ)—8. Dis-kāunt (See)

୯ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ବାସନ ଆଦି)କୁ ବଦଳାଇବାରେ ଯେଉଁ
ଅଧିକା ପଇସା ଲାଗେ—9. Extra payment made for exchanging an old article.
ପାନ ଅଛି ବଟା ବହୁତ ସିନା । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗୁଡ଼ିଆମଣି ।

୧୦ । ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—10. A name for calling Batakrushna.

୧୧ । ମାଠ ସିଲାଇ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଖିଅ ସୂତାକୁ ଏକତ୍ର
ବଳ ଦିଆ କରାଯାଇ ଥିବା ମୋଟ ଡୋର—
11. A thick thread made by twisting many
बटा सूत thin threads together.

ବାଟା ଦେ. ବିଣ—ପିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା—
पीसा हुआ Pounded with stone.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଭଟା; ଜୁଆର ଛଡ଼ି ଯିବାର ଅବସ୍ଥା—
Ebb tide.
ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ)—ବଟା ନମ୍ବର (ଦେଖ)
Bata nambara (See)

ବଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତନ; ବୃତ୍ତ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—
Bata(te)iba ବାଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The
ବାଟାନ୍ ପୀସାନା causative form of 'Batiba.'

୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଶିଳରେ ପେଷଣ
କରାଇବା—1. To cause a thing to be bruised or pestled.

୨ । ବଟା ବଟି କରିବା (ଦେଖ)
2. Bata bati karibā (See)

ପ୍ରା. କ୍ରି—(ଗ ସ୍ଥାନରେ ବ ଉଚ୍ଚାରଣ) ପଠାଇବା—To send

ବଟା ଘଷା—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ପାକ
Baṭā ghashā କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବେସର ମସଲା ଆଦି ବାଟିବା ।—
ବାଟା ଘଷା Pounding of pastes (before cook-
ପୀସା ଘଷା ing).

ବଟା ନମ୍ବର—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ; ସେଟ୍‌ଲମେଣ୍ଟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Baṭā nambara ଏକ ଖଣ୍ଡ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବାହାର
ବଟା ନମ୍ବର କରି କେଲେ ଅସଲ କ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ
ନମ୍ବର ଥାଏ ତହିଁ ତଳେ ଭଗ୍ନାଂଶ ଦେଇ ନୂତନ କ୍ଷେତ୍ରକୁ
ଚିହ୍ନଟ କରାଯିବା ନମ୍ବର; ଫ୍ରାକ୍‌ସନ୍ ନମ୍ବର—A fracr
tional number given to a plot of land
carved out and separated from a bigge-
plot of land having an original number.

ବଟା ବଟି—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଟିବା କ୍ରିୟା—1. The act of
Baṭā baṭi pounding or bruising.
ବାଟା ବାଟି ୨ । (ସ. ବଞ୍ଚନ) ଭଣ୍ଡାଭଣ୍ଡି କରିବା; କଥାରେ ଭୁଲାଇ
ପୀସା ପୀସି ଦେବା—1. Inveigling; seducing.
ବଁଚା ବଁଚି ବଗୋଲାକ କର ବଟାବଟି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ, ବଲ୍ଲଭା ।
୩ । ଠକାଠକି—3. Cheating.

ବଟାବଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଣ୍ଡାଇବା; ମିଛ କଥା କହି
Baṭā baṭi karibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୋଧସୋଧ କରାଇବା-
(ମଟାପଟ୍ଟ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To inveigle; to satisfy
ଠଗାଠଗୀ କରା by hook or crook.
ବଁଚାବଁଚି କରନା, ପଟ୍ଟି ଦେନା ୨ । ଠକିବା—2. To cheat.

ବଟାଳି--ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ତ୍ତକ; ପ୍ରା. ବଟ୍ଟଅ)—
Baṭāḷī ୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଶିଳରେ ପେଷଣ
ବାଟାଳୀ କରେ—1. One who bruises or pounds
ବଟାରୀ a thing in a pestle.
ବାଟାଳୀ ୨ । (ସ. ବଣ୍ଟାଳା=ଖଳଡ଼ୁକ; ସ. ବଣ୍ଟ=ଅସ୍ତ୍ରର
ବଟାଳୀ, ରୁଖାନୀ ବେଣ୍ଟ) କାଠରେ ଦୀର୍ଘ ଛିଦ୍ର କରିବା ନିମନ୍ତେ
ମ. ଛଙ୍କରେଁ ଟାଙ୍କୀ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥିବା ବଡ଼େଇର
ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—2. Chisel.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଦାଢ଼ ବା ପାତ ତଉଡ଼ା । ଏ ଯନ୍ତ୍ର ନାନା ପ୍ରକାର, ଯଥା—ତଉଡ଼ା ମୁହାଁ, ସରୁ ମୁହାଁ, ବାଙ୍କ ମୁହାଁ, ଗୋଲ ମୁହାଁ ଇତ୍ୟାଦି । ବଟାଳରେ କାଠବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ନିଦାଣରେ ବେଣ୍ଟ ନ ଥାଏ ।]

ବଟାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ବର୍ତ୍ତୁଳ; ସ. ବଣ୍ଟାଳା=ଖଣ୍ଡିକ)—
Baṭāḷibā ଭଙ୍ଗାର ତଳପଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ସନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଗଛର ଛାଲ ବା
ବଟାରନା ଝୋଟ ଅଦିକୁ ବଟାଳର ଦାଢ଼ଦ୍ୱାରା ଭରିଦି କରି ଫାଟ ବନ
କରିବା—1. To thrust jute or other strong
fibres into the crevices of the planks of
a boat with the blunt edge of a chisel,
so that there will be no leaking.
୨ । ବଟାଳଦ୍ୱାରା କାଠ କାଟିବା—
2. To cut wood with the chisel.

ବଟି—ଦେ.ବି.—(ସ.ବାର୍ତ୍ତି,ପ୍ରା.ବାଟ୍ଟି=ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ମଜୁରୀ)—
Baṭi ୧ । ମୁଦ୍ରା ଭଙ୍ଗାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦେୟ ଶୁଳ୍କ—
ବାଟି 1. Commission paid for exchanging one
ବଟ୍ଟି; ବଟ୍ଟା sort of coin into another.
ବଟ ବଟୀ ୨ । ମାସୁଲ; ଶୁଳ୍କ; ଟିକସ—
2. Tax; cess; customs.
(ଯଥା—ଶଗଡ଼ ବଟୀ=ଶଗଡ଼ ଗାଡ଼ି କେତେକ ସମୟ ଅନ୍ୟ
ବ୍ୟକ୍ତିର ଜମିରେ ବିଶ୍ରାମ କଲେ ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଶକଟ-
ସ୍ୱାମୀ ଦେବା ଶୁଳ୍କ ।)
୩ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକନାମ—3. A name for
calling Baṭakṛshṇa.

ବଟିଆ—ଦେ.ବି.(ସ.ବର୍ତ୍ତିକା,ପ୍ରା. ବଟ୍ଟିଆ)—ଭୂତାଦି ଭୟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା
Baṭiā ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଡ଼ିବୁଟି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ
କଟୁଆ ଧାତୁର ଫରୁଆ—A metal pot for containing
ଡିବିଆ charms and herbs
ଧାପାବାଜ ୨ । ଯେ ଭଣ୍ଡା ଭଣ୍ଡି କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଭୁଲାଏ; ଠକ—
ପଟ୍ଟିବାଜ 2. A inveigler; a cheat.
ବଟୁଆ ୩ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—
3. Name for calling Baṭakṛushṇa.

ବଟିକା—ସ. ବି. (ବଟ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଗୋଲାକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ
Baṭikā ଗୁଳା; ଗୋଲି; ଗୁଟିକା; ବଡ଼ି—1. Pill; a bolus.
୨ । ବଟା ବରି ମୁଗ ଆଦିର ପ୍ରସ୍ତୁତ ବଡ଼ି—2. Balls of
corn-paste dried and used in the prepara-
tion of curry.

ବଟିକି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବି.—ବାଟି; ଗିନା—
Baṭiki A pot; sancer; dish.

ବଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କଥାରେ ଭଣ୍ଡିବା; ଠକିବା—
Baṭibā ଧାପା ଦେଓୟା **ପଟ୍ଟିଦେନା** To inveigle.
ସାଧ ଅଛି ଏକ ସବଙ୍ଗ ଦେଖିବି, ଏହାକୁ ପାରିବ କେ ବଟି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକର ତନ୍ତ୍ର. ୪. ଗୀତ ।

ବଟୀ—ସ. ବି. (ବଟ+ଇ)—୧ । ବଟ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Baṭī 1. A species of Ficus Indicus.
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ନ୍ୟଗ୍ରୋଧ, [ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ
ଯଜ୍ଞ ବୃକ୍ଷ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ, ବଟକ, ହୁଏ ।]
ଅମଗ୍ର, ଭୃଙ୍ଗିଣୀ, କ୍ଷୀରକାଷ୍ଠା ୨ । ବଡ଼ି; ବଟିକା (ହି. ଶ.)—
2. Pill.
୩ । ବଡ଼ା; ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—
3. A kind of pastry cake.

ବଟୁ—ସ. ବି. (ବଟ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ସଙ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ: ଉ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ
Baṭu ଲୁମାର—1. A Brāhmaṇa boy.
୨ । ବାଳକ—2. Boy.
୩ । ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ଛାତ୍ର—
3. A student.
୪ । ବାଳକ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଛାତ୍ର—4. A Brāhmaṇa student
reading the Bedas by staying in the house
of the preceptor.

[ଦ୍ର—ଉପନୟନ ପରେ ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଗୁରୁ ଗୃହରେ ରହିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମାରକୁ ବଟୁ ବୋଲାଯାଏ ।]

୫ । ଅଜ୍ଞାନ ବା ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A fool or stupid or ignorant person.

ଦେ. ବ.—୧ । ବଡ଼ୁ ୨ (ଦେଖ)—1, Bardu 2 (See)

୨ । ବୈଦିକ କ୍ରିୟା କରିବା ସମୟରେ କ୍ରିୟାକର୍ତ୍ତା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ କୁଶର ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗୁରୀୟକ ପିନ୍ଧନ୍ତି; କୁଶବଟୁ—2, A ring of Kuśa grass worn by a person performing vedic rites.

କୁସକୀଅଙ୍ଗୁଠୀ

ପୁଣ୍ୟକାଳକୁ ମଳିନ ମନ୍ଦିରେ ହାତେ ବାନ୍ଧିବମ୍ବ ବଟୁ—ଉଦାତ୍ତ. ଗୀତଲହରୀ ।

୩ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—

ବଟୁଆ 3. A name for calling Baṭakṛushṇa.

ବଟୁଆ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଟ=ତ୍ରଣପଟ୍ଟର ସୂତା; ସଂ. ବଟୀ=ରଜ୍ଜୁ; ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଳ)—୧ । ପାନ ଖାଇବାର ଉପକରଣ ବା ଔଷଧାଦି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କନାର ଏକାଧିକ କୋଠରିବିଶିଷ୍ଟ ଥଳି—1. A small bag or wallet with a slip-knot contrivance to open or shut it by means of working strings.

Baṭuā
ବଟୁଆ

(ଯଥା—ପାନ ବଟୁଆ, ଔଷଧ ବଟୁଆ)

୨ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବଟକୃଷ୍ଣର ଡାକ ନାମ—

2. A name for calling Baṭakṛushṇa.

ବଟୁଆ ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସାଜପୁର) ବ—ମୁଣ୍ଡିରି (ଦେଖ)

Baṭuā gurdi Muṇḍiri (See).

ବଟୁକ—ସଂ. ବ—(ବଟୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ବଟୁ (ଦେଖ)

Baṭuka 1. Baṭu (See).

୨ । ବଟୁକ ଭୈରବ (ଦେଖ)

2. Baṭuka bhairaba (See).

୩ । କାଶୀର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—3. A Deity presiding in Benares, an attendant of God Śiba.

ବଟୁକ ଭୈରବ—ସଂ. ବ—ମାନବପୂଜିତ ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—

Baṭuka bhairaba Name of attendant of Śiba worshipped by people.

ବଟୁଲି—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଳ; ପ୍ରା. ବଟ୍ଟୁଲ)—ପାକପାତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ପିତଳ ଘଟୀ—A round cooking jug made of brass.

Baṭuli
ବାଟିଲୋ
ବଟଲୋହ, ବଟୁଲା, ବଟଲୀ

[ଦ୍ର—ଏଥିର ମୁହଁ ଚଉଡ଼ା ଓ ଏଥିରେ ଘିଅ ଢାଳି ରନ୍ଧା ହୁଏ ।]

ବଟୁ କରଣ—ସଂ. ବ—(ବଟୁ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ବି+କରଣ)—ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର ଉପନୟନ ବା ବ୍ରତରୂପ ସଂସ୍କାର; ବଡ଼ୁ—

Baṭūkaraṇa The ceremony of investiture of the sacred thread of the twice-born.

ବଟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବଞ୍ଚ ଦେଇ; ଠକି ଦେଇ—

Baṭe Deceitfully; by deceiving.

ବଟେ ଯିବ । ବ୍ୟର୍ଥ ହେବ ବିବାଦେ ମଜ୍ଜି—ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବ—ବଟମୂଳକୁ—To the ground under a banyan tree.

ବଟେ ଯିବ । ବମାନ ଅଣିବ ସେ ପୂଜ—ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଟ୍ଟଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଜୟପୁର) ବ—ଭଟ୍ଟଡ଼ା (ଦେଖ)

Baṭṭarḍā Bhaṭṭrḍā (See).

ବଟ୍ଟା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବାର୍ତ୍ତ; ପ୍ରା. ବାଟ୍ଟ=ଦ୍ରବ୍ୟ ନିର୍ମାଣ ମଜୁରି)—

Baṭṭā ୧ । ବଟ୍ଟା ୪ । ୫ । ୬ । ୭ । ୮ (ଦେଖ)—

ବାଟା **ବଟ୍ଟା** 1. Baṭā 4, 5, 6, 7, 8 (See).

ବଟ୍ଟା ଖାତା—ଦେ. ବ—(ମହାଜନୀ କାରବାର) ମହାଜନମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଖାତାରେ ଲୋକସାନ ହୋଇଥିବା ଧନ ଓ ଖାତକଠାରେ ବୁଡ଼ିଯିବା ଧନର ହିସାବ ଓ ତାଲିକା ଲେଖାଯାଏ—

Baṭṭā khātā

ବଟ୍ଟାଖାତା

Merchants' account book in which losses and irrecoverable amounts are enumerated and entered.

ବଡ଼୍‌କା(ଖା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—(ତୁଳ. ହି. ବଡ଼୍‌କା)—

Bard-kā(khā) ୧ । ଅତି ବଡ଼—1. Very great.

୨ । ବୃହତ୍ତମ—2. Greatest; largest.

୩ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ—3. Eldest.

୪ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—4. Excellent; highest.

ବଡ଼୍‌କା ପୁଅ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—(ତୁଳ. ହି. ବଡ଼୍‌କାଲଡ଼କା)—ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର—Eldest son.

Bard-kā pua

(ଏହିପରି ବଡ଼୍‌କାଭାଇ, ବଡ଼୍‌କା ଭାକା ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ)

ବଡ଼୍‌କା ରଜା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—(ତୁଳ. ହି. ବଡ଼୍‌କା ରାଜା)—ସମ୍ରାଟ୍; ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—Emperor.

Bardkā rajā

ବଡ଼୍ ବଡ଼୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ ବଟ୍ ଧାତୁ=କହିବା, ଅବ୍ୟକ୍ତ ଧ୍ୱନି କରିବା)—୧ । ବହୁକାଳ ବୃଥାଗପ—

Bard bard 1. Long and vain talk.

ବଡ଼ବଡ଼, ବିଡ଼ବିଡ଼ **ବଡବଡ**

୨ । ପ୍ରଳାପ—2. Raving.

(ପ୍ରୟୋଗ—ବଡ଼୍ ବଡ଼୍ ହେବା; ବଡ଼୍ ବଡ଼୍ କରିବା)

ବଡ଼୍ ବଡ଼ି(ଡ଼ୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗପଡ଼ୀ—1. Talkative.

Bard-bardi(rdu)ā ୨ । ପ୍ରଳାପକାରୀ—2. Raving.

(ବଡ଼ବଡ଼ୀ, ବଡ଼୍‌ବଡ଼େଇ—ଶ୍ରୀ) ବଡ଼ବଡ଼େ **ବଡବଡିୟା**

ବଡ଼୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ସଂ. ବରଟା)—ବିରୁଡ଼ି—

Bard-ri Wasp.

ବଡ଼୍‌ରି ବାଣ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ତାଳସୁପାରି କୁହୁକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ର—A mystic formula used in the Dhālasupāri magical performance.

Bard-ri-bāṇa

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ମୁଠାଏ ବାଲିକୁ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଫୋପାଡ଼ିଲେ ତାହା ବିରୁଡ଼ି ପରି ଯାଇ ଶତ୍ରୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ।]

ବଡ଼ଲି—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଭାର୍ଯ୍ୟା
Bar<u>d</u>-lī Senior wife.

ବଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ସଂ. ବଡ୍ର=ବୃହତ୍; ମହତ୍
Bar<u>d</u>a Apte)—୧ । ବୃହତ୍—1. Large; big.
(ସାନ—ବିପରୀତ) ୨ । ଉଦାର—2. Liberal; magnani-
ବଡ଼ mous.
ବଡ଼, ବଡ଼ା ୩ । ମହତ୍; ମହାନ୍—3. Great; noble.
୪ । ବୟୋବୃଦ୍ଧ—4. Older; senior; elder.
ବଡ଼ ବୋହୂ ବଡ଼ିଅବାଙ୍କ, ସାନ ବୋହୂ ଗୁଇଁ ବେଗ—ଛଗ ।
୫ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—5. Superior; chief.
୬ । ଅତ୍ୟଧିକ—6. Excessive.
୭ । ଉଚ୍ଚ; ଡେଙ୍ଗା—7. Tall; high.
୮ । ପରିଣତବୟସ୍କ—8. Major.
୯ । ଦୃଷ୍ଟିରଜା (କନ୍ୟା)—9. Menstruated (girl);
who has attained maturity.
୧୦ । ଅପେକ୍ଷା ବେଶି—10. More than.
ଅଷ୍ଟେଚ୍ଛାଷ୍ଟର ଦେଲୋ ଦଶାଷ୍ଟର ଦସ୍ତୋଳରୁ ବଡ଼ ଦାଉ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୧୧ । ଧନୀ; ବିଭବଶାଳୀ—11. Rich; affluent.
(ଯଥା—ବଡ଼ଲୋକ; ବଡ଼ ଘରର ପୁଅ ।)
ବିଣ ର ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Verymuch.
ପ୍ରିୟ ସହ ! ପରମାଦ ବଡ଼ ରୁହ ଗୋ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଷୋଷ ଚମ୍ପୂ. ପ. ଗୀତ ।
୨ । ଅଧିକତରରୂପେ; ଅପେକ୍ଷାକୃତ—Much more.
୩ । ଅତ୍ୟଧିକ; ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Too much; excessively.
ଦେ. ବି—୧ । ବନ୍ଧୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା
ବୟସରେ ବଡ଼—1. The eldest of all.
ସ୍ପର୍ଦ୍ଧିଲେ ଭୋମଶଙ୍କ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ବଡ଼ । ବୃଷ୍ଣକିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ବୟୋବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Elderly person.
ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଲେ ଫସର ଫାଟ
ସାନ ସାନ ଅଇଲେ ବେଗର ବାଟ—ଛଗ ।
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଲୁଟାରେ ଭିଆର ହୋଇ ଥିବା
ଜିଆଁ ନୁଳା; ଜିଆଁ ବଡ଼ିଆ—1. A bundle of straw
made into a plait for preserving fire.
୨ । ଛଣଖାଇ (ଦେଖ)—2. Chhanakhāi (See)
୩ । (ମେଦିନୀପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—ବର ଗଛ (ଭୁଲ. ବି.ଏହି
ଅର୍ଥରେ ବଡ଼)—3. Banyan tree.
୪ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସୁଂ—ଦଦେଇ; ବାପର ବଡ଼ ଭାଇ—
(ବଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 4. Father's elder brother.

ବଡ଼ ଅଲା(ଲେ)ଇଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+ଏଳା)—ଏକ ଜାତୀୟ
Bar<u>d</u>a al<u>ā</u>(<u>l</u>e)icha ଦାନାଦାରୁ ମସଲା; ଅଲେଇଚ—
ବଡ଼ଏଳାଚି Amomum Subulatum:Cardamom.
ବଡ଼ି ଇଲାଯଚ୍ଚି [ଦ୍ର—ବଡ଼ ଅଲେଇଚରୁ ଅଲେଇଚ ଓ ଛୋଟ
ଅଲେଇଚରୁ ଗୁଣରେ ଭିନ୍ନ ।]

ବଡ଼ ଆଖି—ଦେ. ବି—୧ । ବୃହଦାକାର ଚକ୍ଷୁ—
Bar<u>d</u>a ākhi 1. Big eyes; large eyes.
(ବଡ଼ ଆଖିଆ ସୁଂ.—ବିଣ) ୨ । ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ଅଳ୍ପ
(ବଡ଼ ଆଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ-ବିଣ) କଥା ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ—2. A look
ବଡ଼ଚୋଖ or eye which is not satisfied with
ବଡ଼ା ନଜର small or little things.
୩ । ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟି—3. Liberal outlook.

ବଡ଼ ଆଠ—ଦେ. ବି—ବାର ଆଠ; ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—
Bar<u>d</u>a āṭha A kind of game played with 7
(ବଡ଼ ଚେମା—ଅନ୍ୟରୂପ) cowries.
[ଦ୍ର—ଏହା ସାତ କଡ଼ା କଉଡ଼ିରେ ଖେଳ ହୁଏ ।]

ବଡ଼ଇ—ଦେ. ବିଣ; ବିଣର ବିଣ. (ସଂ. ବଡ୍ର+ଈ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Bar<u>d</u>ai Very; very much.
ସମ୍ପ୍ରତି ବଡ଼ଇ ଅଭାବ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଡ଼ ଓଷା—ଦେ. ବି—୧ । ପର୍ବ ବିଶେଷ—
Bar<u>d</u>a oshā 1. Name of a festival.
[ଦ୍ର—ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ଉଭୟ ପର୍ବକୁ ଲୋକେ ଏହି
ନାମ ଦେବାର ଦେଖାଯାଏ । କଟକ ଓ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଆଠଗଡ଼ର
ଧବଳେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କଠାରେ କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବଦିନ ଏହି
ଓଷା କରିଥିବା ଲୋକମାନେ ଭୋଗ ଲଗାନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଶୂଦ୍ର
ଏହି ଓଷା କରନ୍ତି ।
ପୁରୀ ଓ କଟକରେ ପ୍ରଚଳିତ ସୋମନାଥ ବ୍ରତକୁ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ
'ବଡ଼ ଓଷା' ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏହି ବ୍ରତ ଭାଦ ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ ଦିନ
ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ଅଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳଦଶମୀ (ଦଶହରା) ଦିନ ଉଦ୍‌ଯାପନ
କରାଯାଏ ।]
୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ଲମ୍ବା ଓ ମୋଟ ଧାନ—
2. Name of a coarse yellowish kind of paddy.

ବଡ଼ କଙ୍କ—ଦେ. ବି—ବୁଦାଳିଆ ଘାସ ବିଶେଷ—Spinifex
Bar<u>d</u>a kaṅka Squarrous (grass) (Haines).

ବଡ଼ କଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+କଥା)—୧ । ଲମ୍ବ କଥା; ଦୀର୍ଘ
Bar<u>d</u>a kathā କାହାଣୀ—1. Long story.
ବଡ଼କଥା ୨ । ଉଚ୍ଚୈସ୍ୱରରେ କଥନ—2. Loud talk.
ବଡ଼ୀବାତ ୩ । ଅତିଶୟୋକ୍ତି—3. Exaggeration.
୪ । ଦମ୍ଭେଇ; ଗର୍ବଯୁକ୍ତ କଥା—4. Arrogant talk.
୫ । ବିଶେଷରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ—
5. A matter of particular moment.
୬ । ପ୍ରଧାନ ବିଷୟ—6. Chief matter.

ବଡ଼ କନ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧିତା+କନ୍ୟା)—
Bar<u>d</u>a kanyā ୧ । ବଢ଼ିଲା କନ୍ୟା; ଦୃଷ୍ଟିରଜା ବାଳିକା—
1. A girl whose menses have appeared.
୨ । ଦୃଷ୍ଟିରଜା ହେବା ପରେ ବିବାହିତା କନ୍ୟା—2. A bride
given in marriage after puberty.

ବଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିବା—
Bar<u>d</u>a karibā 1. To regard as great.

ବଡ଼କରା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଦର କରିବା—
बढाना 2. (figurative) To respect; to love.
୩ । ଶିଶୁକୁ ବଡ଼ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଳନ ପାଳନ କରିବା—
3. To bring up an infant.

ବଡ଼ କଷ୍ଟ—ଦେ. ବି—ବିଶେଷ ଦୁଃଖ; ଦାରୁଣ ଦୁଃଖ—
Bar̤da kashṭa Too much pain; agony.
(ବଡ଼ ଦୁଃଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଡ଼ କଷ୍ଟ **बड दुःख**

ବଡ଼ କାଙ୍କ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି— ବଡ଼ିଆ କାଙ୍କ (ଦେଖ)
Bar̤da kāṅka Stork.
ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଡେଙ୍ଗା ଓ ନଳଗୋଡ଼ିଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Tall and thin-legged (person).

ବଡ଼ କାଠ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଢୋଲ—A big long
Bar̤da kāṭha drum (about 4 cubits long).
[ଦ୍ର—ଏହା ୩।୪ ହାତ ଲମ୍ବ ଓ ଦୁଇ ହାତ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଏଥିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଚମ ଛାଉଣି ହୋଇ ଥାଏ, ଏହାକୁ ଏକାଧିକ ଲୋକ ବାଡ଼ିଶରେ ଝୁଲାଇ ବାଡ଼ିଶର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ କାନ୍ଧୋଇ କରି ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ନିଅନ୍ତି ।]

ବଡ଼ କାନ୍ଦୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କାନ୍ଦୁଲ (ଦେଖ)
Bar̤da kāndula Kāndula (See)

ବଡ଼ କାମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+କର୍ମ)—
Bar̤da kāma ୧ । ବହାଡ଼ମ୍ବର—1. Much ado.
ବଡ଼ କାଣ୍ଡ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ସମାରୋହ—1 Grapndeur.
ବଡ଼ କାରଖାନା } ବଡ଼ କାଯ **बडा काम**

ବଡ଼ କୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ଅ—୧ । ପରେ—1. At last.
Bar̤da ku ୨ । ତତ୍ପରେ—2. Then; there after.

ବଡ଼ କୁଆଁର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ବଡ଼+କୁମାର)—
Bar̤da kuāṅra ରାଜକୁମାରବିଶେଷଙ୍କ ଉପାଧି—
(ବଡ଼ କୁମାର—ଅନ୍ୟରୂପ) Title of one of the princes.

ବଡ଼ କେଲି—ଦେ. ବି—ଖଇର (ଦେଖ)
Bar̤da keḷi Khaira (See)

ବଡ଼ ଗଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଭା. ବଡ଼ ହେଲ)—
Bar̤da gaḷa ରାମାନୁଜ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଶାଖାବିଶେଷ—
(ବଡ଼ ହଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) A subsect of the Rāmānuja Baishṇaba Sampradāya.

ବଡ଼ ଗଳା—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର—
Bar̤da gaḷā Loud tone; loud tongue.
(ବଡ଼ ଘାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଡ଼ ଗିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ରେପ୍ଟ ବନ୍ୟ ଲତା-
Bar̤da gila ଫଳ—The fruit of a wild creeper.
[ଦ୍ର—ଏହାର ବ୍ୟାସ ୨ ଇଞ୍ଚ । ଲମ୍ବା ହୋଇଥିବା ମାଟି ଉପରେ ଏ ଫଳକୁ ଘଷିଲେ ସେହି ଯାଗାଟି ଚିକ୍କଣ ଓ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଯାଏ ।]

ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର—
Bar̤da guṇḍa A kind of weapon.
[ଦ୍ର—ଏହା ଶତ୍ରୁ ଉପରକୁ ଲକ୍ଷ କରି ନିକ୍ଷେପ କରାଯାଏ ।]

ବଡ଼ ଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଧନୀ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପରିବାର—
Bar̤da ghara 1. A rich and respectable family.
ବଡ଼ ବାଡ଼ୀ ବଡ଼ ଘର ଦେଖି ବନ୍ଧୁ କଲ
बडा घर ଝିଅକୁ ନେଇ ଯମକୁ ଦେଲ—ଭଗ ।
୨ । ବୃହଦାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଗୃହ—2. A big house.

ବଡ଼ ଘାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ନାଳ—
Bar̤da ghāi A big moat or canal.

ବଡ଼ ଘାଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ବଡ଼ ଘାଏଁ (ଦେଖ)
Bar̤da ghāiñ Bar̤da ghāeñ (See)

ବଡ଼ ଘାଏଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବିଶେଷ ଜୋରରେ—
Bar̤da ghāeñ 1. With much force.
ବଡ଼ ଜୋରେ ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ—2. In a loud voice.
बडा जोरसे
୩ । ଅଧିକତର ଜୋରରେ—3 With greater force.
୪ । ଅଧିକତର ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ—4. More loudly.

ବଡ଼ ଚଣା—ଦେ. ବି—ମଟର ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଶସ୍ୟ—
Bar̤da chaṇā A big species of grain like pea.

ବଡ଼ ଚାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍କୁଲ୍ ବା ଶ୍ରେଣୀରେ ଅନ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ
Bar̤da chāṭa ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ଛାତ୍ର—1. Monitor.
× × × ଗୋଟିଏ ସାନ ପିଲାକୁ ବୁଝାଇ ବଡ଼ ଚାଟ ଧରି ଦେଇ ଯାଉଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛ ମଣ ଅଠ ଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ—2. Chief disciple.

ବଡ଼ ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଟଣା ଜାଲ (ଦେଖ)
Bar̤da jāḷa Ṭaṇā jāḷa (See)
ବଡ଼ଜାଲ **बडाजाल** ଦେ. ବି.— ଯେଉଁ ଜାଲରେ ଗଭୀର ପାଣିରେ ବଡ଼ ମାଛ ଧରା ଯାଆନ୍ତି—Big nets used for catching big fishes in deep water

ବଡ଼ ଜିରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନଜୀରକ)—ବନଜୀରକ; ଏକ ପ୍ରକାର
Bar̤da jirā ବନ୍ୟ ଜୀରା - A kind of wild cumin
ସଂ.—ଅରଣ୍ୟ ଜୀରକ, ବୃହଜ୍ଜାଳୀ, seed; Veruonia Anthel-
କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ର, କଣ, କଣଜୀର mentica; Purpule fleabane.
ମ କଡ଼ୁଜୀରେ [ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ତମ୍ଭକାରକ, କଫ ରୋଗ ଓ
ଗୁ. କାଳୀଜୀରା, ବ୍ରଣ ରୋଗରେ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
କଡ଼ୁଆ ଜୀରା ହୁଏ । ଏହା କଷାୟ କଟୁ ।]
ବନଜୀରେ **कालजीरी**

ବଡ଼ ଜୁଆଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଯମାନୀ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଜୁଆଣି;
Bar̤da juāṇi ଅଜମୋଦା—A kind of Ajwan; Seseli
ସଂ. ନାମ—ଅଜମୋଦା, Indicum.
ଶରଣ୍ଟା, ମାୟୁରୀ, ଦୀପ୍ୟକ, [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ; କଫ
ବ୍ରହ୍ମକୁଶା, କାବେରୀ, ଓ ବାୟୁନାଶକ; ଉଷ୍ଣ, ବିଦାହୀ, ବୃଷ୍ୟ
କାବରୀ, ଲୋମଶପୁଷ୍ପା ଓ ବଳକର; ଏହା ନେତ୍ର ରୋଗ,
ଗୁ. ବୋଡ଼ୀ ଅଜମୋଦ କୃମି, ହୃଦ୍ରୋଗ ଓ ବସ୍ତିରୋଗ ନିବାରକ ।]
ତେ. ବାମଠ; ଅଜାମୋଦା
ଫା. କରପଶ୍ଚ ଆ. ହବୁଲ କଡୁକେରଫସ୍
ବନଯମାନୀ, ରାଁଧୁନୀ **अजमोद**

ବଡ଼ଜେଟ୍(ଟୁ) — ପ୍ରାଦେ· (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଇଂ. ବଜେଟ୍)—
Bard-jet (tu) ବଜେଟ୍ (ଦେଖ)—Bajet (See)

[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଲୋକମାନେ ଆନ୍ଧ୍ରଙ୍କ ଦେଖାଦେଖି ଏ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦର ଲୁପ୍ତ 'ଡ' ଅକ୍ଷରକୁ ଲୁପ୍ତ ନ କରି ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଇଂରାଜି 'ଜଜ୍' ଶବ୍ଦକୁ ମଧ୍ୟ 'ଜଡ଼ଜ୍' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ବଡ଼ ଜେନା — ଦେ. ବ.— କ୍ଷତ୍ରିୟ ସନ୍ତାନଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—
Barda jenā A family title of Kshatriyas.

ବଡ଼ ଜୋର୍—ଦେ. ଅ.—(ସଂ. ବଡ଼ + ଆ. ଜୋର୍)—୧ । ଅନୁମାନ-
Barda jor ପରିମାଣରେ; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପରିମାଣରେ କହିବାକୁ ଗଲେ; ଆବଡ଼ଜୋର୍ ଅନୁମାନର ଶେଷ ସୀମା ଧରିବାକୁ ଗଲେ—
ବଡାଜୋର 1. Making the greatest calculation; at the highest computation or estimate.

୨ । ଜାତାନ୍ତ ବେଶି ହେଲେ—2. At best.

ବଡ଼ ଠାକୁର—ଦେ. ବ—୧ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ବଳଭଦ୍ର; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ
Barda thākura ବଡ଼ ଭାଇ ବଳରାମ—1. The elder
ବଡ଼ଠାକୁର **ବଡଠାକୁର** brother of Lord Jagannātha or Śrīkṛishṇa.

୨ । ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ—
2. Lord Jagannātha at Puri.

୩ । ଈଶ୍ୱର; ଭଗବାନ୍—3. God.

ବଡ଼ ତାଠି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବ—ଥାଳି—
Barda tāṭhi A big plate

ବଡ଼ତାର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅତି; ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Bardatār Very; very much.

ବଡ଼ତି—ଦେ. ବ (ସଂ. ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ବୃଦ୍ଧି—1. Increase.
Bardati ୨ । ସମୃଦ୍ଧି — 2. Affluence.
ବଢ଼ାଇ ୩ । ଭାଗ୍ୟୋଦୟ; ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି—
ବଢତି 3. Rise in fortune.

୪ । ଅଧିକା ପଦାର୍ଥ—4. Excess; extra; surplus.

ବଡ଼ ତୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବ— ବଡ଼ ଗଳା; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର—A loud tongue.
Barda tunda ବଡ଼ଗଳା **ମୋଟାଗଳା**

ବଡ଼ତୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କଥା କହେ—
Bardatunda 1. Of loud tone.
(ବଡ଼ତୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କଳହପ୍ରିୟ—
(ବଡ଼ତୁଣ୍ଡୀ, ବଡ଼ ତୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Quarrelsome.

ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରଶସ୍ତ ରାସ୍ତା—
Barda dānda ବଡ଼ରାସ୍ତା **ବଡ଼ୀରାସ୍ତା** 1. High road

୨ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରଠାରୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରଯାଏ ପଡ଼ିଥିବା ପ୍ରଶସ୍ତ ରାସ୍ତା—2, The wide road extending from Puri temple to Guṇḍichāghara

ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡଠାରୁ ବେଳା ଦଣ୍ଡେ ଯାହାଁ ବସିଛନ୍ତି ମହାଶୟ—
ରାଧାନାଥ—ପାଟଣା ।

ବଡ଼ଦାଣ୍ଡକୁ ଯିବା—ଦେନି—୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଛତରରେ ପଶିବା; ନିରୁପାୟ
Barda dāṇḍaku jibā ହେବା—1. (a woman) To go
ରାସ୍ତାରବସା out of a family; to go abegging.
ବାଟପରବୈଠନା

୨ । (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ) ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—
2. (a woman) To take to prostitution.

ବଡ଼ ଦାନ—ଦେ. ବ—୧ । ପଶାଖେଳରେ ଯେଉଁ ଦାନ ପଡ଼ିଲେ
Bardadāna ଖେଳର ବିଶେଷ ସୁବିଧା ହୁଏ—1. The most lucky throw in dice play.

୨ । ବହୁମୂଲ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦାନ—
2. The gift of a very valuable thing.

ବଡ଼ଦିନ—ଦେ. ବ—୧ । ଇଂରାଜୀ ଡିସେମ୍ବର ମାସର ତା ୨୫ ରଖ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟ
Bardadina ମସ୍—1. Christmas day falling on the
ବଡ଼ଦିନ **ବଡାଦିନ୍** twentyfifth of December.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଯୀଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନ । ଅନ୍ୟର ମଧ୍ୟ ଏହି ଦିନଠାରୁ ଦିନମାନ କ୍ରମଶଃ ବଡ଼ ହେବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ, ସେଥି-ପାଇଁ ଏହାକୁ ବଡ଼ଦିନ କହନ୍ତି । ଡିସେମ୍ବର ମାସ ୨୨ ତାରିଖରୁ ଦିନ କ୍ରମେ ବଡ଼ ହୁଏ ଓ ରାତି କମେ ।]

୨ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଡିସେମ୍ବର ମାସର ଶେଷ ସପ୍ତାହର ପର୍ବ—
2. The Christmas festival.

୩ । ଯେଉଁ ଦିନମାନଙ୍କ ପରିମାଣ ରାତିର ପରିମାଣ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ—3, A day longer in duration than the night.

ବଡ଼ଦୁମା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବୃହତ୍ + ଆ. ଦୁମ୍)—ଯେଉଁ ହାତୀର ଲାଞ୍ଜ
Bardadumā ଗୋଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥାଏ—An elephant.
ବଡ଼ଦୁମା **ବଡଦୁମା** having its tail hanging to the feet.

ବଡ଼ ଦେଉଳ—ଦେ, ବ—୧ । ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର—
Barda deula 1. The temple of Jagannath at Puri.
ବଡ଼ଦେଉଳ **ବଡାମନ୍ଦିର** ମନ୍ତ୍ରିବାଦେ ବଡ଼ଦେଉଳେ ବାଜିଲା ଦ୍ୱାଦଶ ଧୂପର ବାଜା ।
ରାଧାନାଥ—ପାଟଣା ।

୨ । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦେଉଳ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚତମ ମନ୍ଦିର—
2. The highest temple in a group.

ବଡ଼ ଧାନ—ଦେ, ବ—୧ । ମୋଟା ଧାନ—1. Coarse paddy.
Barda dhāna ୨ । ଯେଉଁ ଧାନ ବେଶୀ ପାଣି ଜମା ହେବା ଖେତରେ ବଢ଼ି ଧାନ କଟାକାଳର ଶେଷସମୟରୁ କଟା ହୁଏ—
2. A kind of paddy which is harvested late in the harvesting season.

ବଡ଼ନଦୀ—ଦେ. ବ—(ନାମ) ନଦୀବିଶେଷ—Name of a river
Bardanadi in Ganjam.

[ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ଘୁମୁସର ମାଲରୁ ବାହାରି ଅସିକା ନିକଟରେ ଋଷିକୁଲ୍ୟାରେ ମିଶିଛି । ଏହି ନଦୀ ଅସିକା ଚିଲିକାର ଉତ୍ତରରେ ଓ ଋଷିକୁଲ୍ୟା ଚିଲିକାର ଦକ୍ଷିଣରେ ପ୍ରବାହିତ । ଏଥିରେ ଗଉଣ୍ଡିମେଣ୍ଢା ଆନିକଟ କରାଅଛି ।]

ବଡ଼ନାମ—ଦେ. ବ—ଖ୍ୟାତି; ପ୍ରଶଂସା; ପ୍ରସିଦ୍ଧି—
Bardanāma Fame; good name.
(ବଡ଼ନାଁ, ବଡ଼ନାଁଥିଁ, ବଡ଼ନାଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବଡ଼ନାମ **ବଡାନାମ**

ବଡ଼ପଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଗର୍ବ—1. Pride.
Bardapaṇa ୨ । ବଡ଼ଲୋକ; ଧନୀ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
ବଡ଼ାଇ 2. The state of being rich.
ବଡପ୍ପନ ୩ । ଗୌରବ; ମହତ୍ତ୍ୱ—3. Greatness.
[ବଡ଼ପଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ତାହାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ପୁଣ୍ଡେ ମାର ଏହୁ ଟାଣ
ବଳେ ନିନା ଲେଖେ ହୋଇବ ବଡ଼ ପଣ ।
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

୪ । ଆପଣାକୁ ବଡ଼ କରି ଦେଖାଇବାର ଭାବ—
4. Assuming to be a big man; self aggrandisation

ବଡ଼ପଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—୧ । ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ବ୍ରାହ୍ମଣପୂଜକ—
Bardapaṇḍā 1. The chief Brāhmaṇa sebak of
ବଡ଼ପାଣ୍ଡା a Deity.
ବଡାପଂଡା ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
2. A title given to Brāhmaṇas by kings.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଯାଜପୁରର କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶର
ଉପାଧିବିଶେଷ—Title of a high Brāhmaṇa family of Jajpur.

ବଡ଼ପଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚହଟା (ଦେଖ)
Bardapadā Chahaṭā (See)

ବଡ଼ପାଟଳି—ଦେ. ବି—ପାଟଳିବୃକ୍ଷର ପ୍ରକାରବିଶେଷ—
Barda pāṭali Olereospermum Suaviolens (tree)
ପାରୁଲ **ପାଡର** (Haines).

ବଡ଼ପାଟି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଗଳା (ଦେଖ)
Bardapāṭi Bard galā (See)

ବଡ଼ପାଟିଆ—ଦେ. ବି—ଚାଳଘରର ପ୍ରଧାନ ଶେଣୀ—
Bardapāṭiā The chief long pole at the top of
ଗଳାବାଙ୍କ a thatched roof.
ବଡବୋଲା ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କଥା କହେ—
ବଡ଼ ପାଟେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ 1. Loud-tongued.
ବଡ଼ ପାଟୋଇ
୨ । ଯେ ବହୁତ ଗପି ପାରେ—
2. Talkative.

ବଡ଼ପାସ୍—ଦେ. ବି. (ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ;
Bardapās ସଂ. ବଡ୍ର+ଇଂ. ପାସ୍)—ଦୁଇ; ଝାଡ଼ା
ବଡ଼ପାଶ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ କହି ଯିବା
ସଙ୍କେତ—Two; second pass (a term used while boys ask the teacher's permission to go out of the school for easing).

ବଡ଼ପାହିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+ପଦ)—ଉଚ୍ଚପଦ—
Bardapāhiā High position.
ବଡ଼ପଦ **ବଡାପଦ** ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚପଦଧାରୀ—
(ବଡ଼ପାହ୍ୟା, ବଡ଼ପାୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) Of high position.

ବଡ଼ପିଠିଆ—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ଗଡ଼ଜାତ)—ସାପ—
Bardapiṭhiā Snake.

ବଡ଼ ପୁଅ(ତ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଡ୍ର+ପୁତ୍ର)—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—
Barda pua(ta) One's eldest son.
ବଡ଼ଛେଲେ **ବଡା ଲଡକା**

ବଡ଼ ପୁତ୍ରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ପୁତ୍ରଜୀବ (ଦେଖ)
Barda putrī 1. Putrajība (See)
୨ । ବଡ଼ ଝିଅ—2. One's eldest daughter.

ବଡ଼ ପେଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକର ପେଟ ବଡ଼—
Barda peṭā 1. Big-bellied; pot-bellied.
[ବଡ଼ ପେଟ(ଟ)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ବେଶି ଅନ୍ନାଦି
(ବଡ଼ ପେଟୀ, ବଡ଼ ପେଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଖାଏ; ପେଟୁ—
ଭୁଁଡ଼ିବାଲା **ବଡପେଟୁ** 2. Voracious.

ବଡ଼ ବକଲା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଅନୁଗୁଳ) ବି—
Barda bakalā ସରୁ ସିଧା ଡେଙ୍ଗା ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Dalbergia Paniculata (Haines).

ବଡ଼ ବଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ବହୁବଚନାର୍ଥ ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବଡ଼
Barda barda (ବସ୍ତୁ ବା ଲୋକ)—Many big (things
ବଡ଼ ବଡ଼ **ବଡା ବଡା** or persons).
ଦେ. ଅ—ବଡ଼୍ ବଡ଼୍ (ଦେଖ)—Bard-bard (See)

ବଡ଼ବଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୁଡ଼ାଏ ଗପିବା—
Barda barda hebā 1. To chatter long.
ବଡ଼ ବଡ଼ାନ; ବଡ଼ ବଡ଼ କରା ୨ । ବାଉଳ ପରି ପ୍ରଳାପ କରିବା—
ବଡ ବଡାନା To rave.
୩ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଗପିବା—
3. To grumble or murmur.

ବଡ଼ବଡ଼ି (ଡ଼ୁ)ଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଆପଣାର ମୃତ ପୂର୍ବପୁରୁଷଗଣ—
Barda bardi(rdu)ā 1. One's deceased ancestors
(ବଡ଼ବଡ଼କେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ହାଣ୍ଡିଶାଳରେ ରଚିତ
ବାପ ଦାଦା ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କର କଳ୍ପିତ ପ୍ରତିମା—2. The ima-
ବାପ ଦାଦା ges of the deceased ancestors made in the kitchen (in the case of the śūdras).
ଦେ. ବିଣ.—ବଡ଼ବଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Bard-bardiā (See)

ବଡ଼ବଡ଼ି(ଡ଼ୁ)ଆ ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବି.—ପିପେଇ ଅମାବାସ୍ୟା (ଦେଖ)
Bardabardi(rdu)ā amābāsyā Pipei amābāsyā
ବଡ଼ବଡ଼ି(ଡ଼ୁ)ଆ ଅମେଇସା } —ଅନ୍ୟରୂପ (See)
ବଡ଼ବଡ଼ି(ଡ଼ୁ)ଆ ଅମାସ୍ୟା
ଉକାପାତୀ ଅମାବସ

ବଡ଼ବଡ଼ୁଆ ଡାକ—ଦେ. ବି.—କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ
Barda barduā dāka ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆଲୋକ ପ୍ରଦର୍ଶନ—
ଈଜଳପି ଜଳ Offering of light to the deceased
ଉକଫେରନା ancestors on the newmoon day of Kārttika.

[ଦ୍ର—ଏହି ସମୟରେ କାଠିରଆ ବଡ଼ା ଜାଳ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରି ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଡାକ ଦିଆଯାଏ । ସେହି ଡାକ :—"ବଡ଼ବଡ଼ୁଆ ହେ !
ଅନ୍ଧାରରେ ଆସି ଆଲୁଅରେ ଯାଅ
ବାଇଶି ପାହାଞ୍ଚରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଖାଇ
ଗଡ଼ଗଡ଼ାଇ ଥାଅ"

ବଡ଼ବଡ଼ୁଆ ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ତ୍ତିକ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା
Bardabarduā dākibā ପରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ଇଁଜଳ ପିଁଜଳ କରା ପ୍ରସାଦଦାନ ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି 'ବଡ଼ବଡ଼ୁଆ ହେ
ଉକ୍ତକରନା ଅନ୍ଧାରରେ ଆସ, ଆଲୁଅରେ ଯାଅ,
ବାଇଶି ପାହାଞ୍ଚରେ ଗଡ଼ଗଡ଼ାଇ ଥାଅ' ବୋଲି ଡାକ
ଦେଇ ଦିଅ ବଜିତା, କାଠିରଆର ନିଆଁ ଜ୍ୱଳା ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ
ଟେକିବା—To raise up a lighted faggot by invoking one's deceased ancestors on the evening of the new moon of Kārttika.

ବଡ଼ବର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗଗଡ଼ିଆ-ବଳଦଙ୍କୁ ବାଟରେ
Bardabara ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ବହୁତ ପାଳକୁ ଅଳ୍ପକରେ ନେବା
ପାଇଁ ପାଳରେ ବନାଯାଇ ଥିବା ମୋଟା ବେଣୀ—
Twisted and plaited straw taken by cartmen for feeding cattle on the way.

ବଡ଼ବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଳ=ଶକ୍ତି+ବା ଧାତୁ ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Bardabā ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଘୋଟକୀ—1. A mare.

ବଡ଼ବାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭୁଇଁଗେ ମନ୍ତ୍ରରଙ୍ଗେ .
ବ ରସି ଭ୍ରମନ୍ତ ହୋଇ ଭ୍ରମ ସେ । ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅଶ୍ୱମୁଖୀ ସମୁଦ୍ରଗର୍ଭସ୍ଥା ଦେବୀବିଶେଷ—
2. Name of a sea-nymph; a mythological female Deity with a mare's head, said to inhabit the ocean.

୩ । ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—3. Aries (asterism).

୪ । ସ୍ୱର୍ଗବୈଦ୍ୟ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କ ମାତା—4. The mother of the heavenly physican-twins.

୫ । ଭୃତ୍ୟଦାସୀ; ଦାସୀ—5. Maid servant; a female slave.

୬ । ଦୂତୀ; ଭୃଷ୍ଟୁଣୀ—6. A female go-between; a procuress.

୭ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପତ୍ନୀ—7. A Brāhmaṇa woman.

୮ । ଅଶ୍ୱିନୀ ରୂପ ଧାରଣୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପତ୍ନୀ ସଜ୍ଞା—
8. Sajñyā; a wife of the Sun-god while she assumed the shape of a mare.

ବଡ଼ବାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. ମ. ପ (ଲୋ; ବଡ଼ବାର ମୁଖରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅଗ୍ନି)—
Bardabāgni ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ଥିତ ଅଗ୍ନି—
Submarine fire or flame.
ବଡ଼ବାନଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଡ଼ବାମୁଖ }
[ଦ୍ର—ଏ ଅଗ୍ନି ବଡ଼ବା ନାମ୍ନୀ ଦେବୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ବହିର୍ଗତ ହେବା ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଜନ୍ମ ଏହା ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଅନ୍ନେଷ୍ଟ ତିରର ଅଗ୍ନ୍ୟାଘାତ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ବଡ଼ବା ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ବଡ଼ବା+ତୀର୍ଥ)—
Bardabā tīrtha ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
A sacred place of the Hindus.

ବଡ଼ବା ତୀର୍ଥେ ମୂର୍ଖ ଅଛି ସମୟରେ
ସ୍ନାନ କଲେ ଗରୁ ପାଇବ ଲୋଭକରେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବଡ଼ ବାପା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ପିତାମହ—
Barda bāpā 1. Paternal grandfather.
ଠାକୁର ଦାଦା ୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ; ଦେଉତା—
ଦାଦା 2. Father's elder brother.
ବଡ଼ମା } ସ୍ତ୍ରୀ ମୋଟାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୂମ୍ବ ବଡ଼ବାପାଙ୍କର (ବଉ)
ବଡ଼ମାଆ } ବୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ
ଜେଠା ଚାଚା

ବଡ଼ବାବୁ—ଦେ.ବି.—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା ଅଫିସରେ ଥିବା
Bardabābu ଦେଶୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ
ବଡ଼ବାବୁ କର୍ମଚାରୀ ବା ମେନେଜର—1. The Indian head of
ବଡ଼ବାବୁ an office or workshop. ୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ;
ଦଦେଇ—2. Father's elder brother.

ବଡ଼ବାବୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଯେତେ ନ ଶବ. । ବୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ ସଭା.

ବଡ଼ବାସୁତ—ସଂ. ବି. (ଅଶ୍ୱିନୀଜାତ)—ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର—The win
Bardabāsuta physicians of heaven

ବଡ଼ବାହୃତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଅନ୍ୟ ଜାତି; ବଡ଼ବା+ଆହୃତ) (ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର)
Bardabāhṛuta ୧୫ ପ୍ରକାର ଦାସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ଯେଉଁ
ବ୍ୟକ୍ତି ଦାସୀ ସହିତ ବିବାହ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦାସୀର ମାଲିକଙ୍କ ଦାସ
ରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହୁଏ—(Hindu law) A person who becomes a slave by marrying one's maid servant.

ବଡ଼ବୋଉ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଭାଉଜ; ବଡ଼ଭାଇଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Elder
Bardabou ବଡ଼ବଉ brother's wife or widow.
ବଡ଼ୀ ବହୁ ବଡ଼ମା ୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ବିମାତା—2. One's elder
ବଡ଼ୀ ମା stepmother.

ବଡ଼ବୋଲା—ଦେ. ବିଣ—ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ନ କହିଲେ ଯେଉଁ ଶ୍ରୋତା
Bardabolā ଶୁଣି ପାରେ ନାହିଁ—One who can not hear
ନୀମକାଳା ଉଚ୍ଚାଶୁନନେବାଳା;ଅକାନ unless talked to in a
ବଡ଼ବୋଲା } ସ୍ତ୍ରୀ loud tone.
ବଡ଼ବୋଲେଇ }

ବଡ଼ ବୋହୂ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପରିବାରରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀ—
Barda bohu 1. The wife or widow of the eldest
ବଡ଼ବୌମା ଶଡ଼ୀପୁତୋହୂ son of the family.

୨ । ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା ବୋହୂ (ପିଲାବୋହୂର ବିପରୀତ) ।
2 Matured daughter-in-law as opposed to an unmatured one.

ବଡ଼ ଭାଇ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭା—Elder brother.
Barda bhāi ବଡ଼ଦାଦା ବଡ଼ଭାଇ

ବଡ଼ଭାଗ—ପ୍ରା. ଦେ—(ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—୧ । ଅଧିକାଂଶ—
Barda bhāga
(ବଡ଼ଭାଗୋ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Great portion.

୨ । ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—2. Majority of.

୩ । ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଭାଗ—3. The largest share.

ବଡ଼ଭ(ଭ୍ରୀ)—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ—ଆବୃତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅଭ+ ଇ, ଈ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—1. A room on the roof of a pucca house.

୨ । କୋଠାର ଛତ ରୂପରେ ରଚିତ ଛାଉଣି ବା ଛାଳ—
2. Thatch or awning spread over the roof of a building.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଭ୍ର+ଭ୍ରୀ)—ବିଶେଷ ଭୟ—
Great fear.

ବଡ଼ଭୀକ ଜଠି ଯାଇ ଦୂଷ
ବଡ଼ଭ୍ରୀରେ ସୀତା ବଳେ ପୃଷ୍ଠ । ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଡ଼ ମଲ(ଲ୍ଲୀ)—ଦେ. ବି—ମାଧବୀ (ଦେଖ)
Barda mali(llī) Mādhabī (See)

ବଡ଼ ମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପିତାମହୀ—
Barda mā 1. Paternal grandmother,
ଠାକୁର ମା ୨ । ଦେଠେଇ—2. Elder paternal aunt.
दादी ୩ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବିମାତା—3. One's elder step-
(ବଡ଼ ମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେଠାଇ ମା चाची mother.

ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ବଡ଼ ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
Barda munda 1. A rich or great man.
(ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଖୁବ୍ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
ବଡମାଥା 2. A very influential person.
वडामुण्ड ୩ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଅଭିଭାବକ ବା ପୃଷ୍ଠପୋଷକ—
3. A very influential patron.
(ଯଥା—ସେ ଗୃହର ପାଇବା ପାଇଁ ଏକ ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡକୁ ଧରିଛି) ।

ବଡ଼ମୁଣ୍ଡିଆ ଚାଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ (ବୋଲି) ବି.—ଜନା—
Bardamundiā chānṭi Big black ant; the black pismire or emmet.

ବଡ଼ ମୁଥା—ଦେ ବି—ନାଗର ମୁଥା (ଦେଖ)
Barda muthā Nāgara muthā (See)

ବଡ଼ର ବଡ଼ର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ବଡ଼ ହେବା (ଦେଖ)
Bardara bardara hebā Barda barda hebā (See)
ବଡ଼ ବଡ଼ କରା ଦଳକେହେଇ ପଛରେ ବଡ଼ର ବଡ଼ର ହୋଇ ଘରକୁ
वडबडाना ଗଲେ ।—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବଡ଼ ରାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାଙ୍କର ପାଟରାଣୀ—
Barda rāṇi The senior Ranee.
ବଡ଼ ରାନୀ वडी रानी

ବଡ଼ ରାଶି ଖୁରୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବି—ବଡ଼ ଗୁଳାବିଶିଷ୍ଟ ଖୁରୁଡ଼ି
Barda rāśi khururda ନଡ଼ିଆ—Dried cocoanut having kernel of big size.

ବଡ଼ ରୋଗ—ଦେ. ବି—କୁଷ୍ଠ ରୋଗ—Leprosy.
Barda roga ବଡ଼ ରୋଗ पाप रोग, कुष्ठ

ବଡ଼ ଲାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଭ୍ର+ଇଂ. ଲର୍ଡ୍)—
Barda lāṭa ଭାରତବର୍ଷର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ୍ ଏବଂ ଭାଇସ୍‌ରୟ
ବଡ଼ ଲାଟ The Governor General and Viceroy
वडे लाट of India.

ବଡ଼ ଲୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଭ୍ର+ଲୋକ)—
Barda loka ୧ । ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Rich man.
ବଡ଼ ଲୋକ, ବଡ଼ ମାନୁଷ ପଢ଼ିଲେ ବୈଶ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ଫଳଟିକ ପାଏ
वडा आदमी, वडे लोग ଶୁଣିଲେ ଶୂଦ୍ର, ବଡ଼ ଲୋକ ହୋଇ ଯାଏ ।
ବୃଷ୍ଣିଦ୍ର. ମହାଭାରତ, ଅନୁଶାସନ ।

୨ । ମହାଜନ; ମହାପୁରୁଷ—2. A great man.
ଶୁଣ ଧନଜ ଭଗବତ, ଏ ବଡ ଲୋକଙ୍କର ମତ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ବଡ଼ ଲୋକୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଧନୀ ପଣ—
Barda lokī 1. The state of being rich.
ବଡ଼ ମାନୁଷୀ ୨ । ଧନୀର ବ୍ୟବହାର ବା ଚାଲି ଚଳନ—
वडप्पन 2. Conduct befitting a rich man.
୩ । ଗର୍ବ—3. Pride.

ବଡ଼ ଶିଂଘାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍+ଶୃଙ୍ଗାର)—
Barda śimghāra ଦେବତାଙ୍କର ରାତି ଶୟନ ବା ପହଡ଼ ହେବା ପୂର୍ବର ବେଶ, ଭୋଗାଦି ନୀତି—
ବଡ଼ ଶିଂଗାର } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଡ଼ ଶିଂହାର } The rites performed before an
वडा श्रृङ्गार Idol is laid to sleep for the night.
ବଡ଼ ଶିଂଘାର ବେଳେ ନରେ ଯାଇ, ଦେଖି ଅଖିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଗୋସାଇ ।
ପ୍ରତୀ. ପ୍ରତାପ. ଶଶି ସେନା ।

ବଡ଼ ଶିଂଘାର ଧୂପ—ଦେ. ବି—ରାତିରେ ଦେବତାଙ୍କର ପହଡ଼ ହେବା
Barda śimghāra dhūpa ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଭୋଗ ହୁଏ—
Offering made to an Idol before the night's rest.

ବଡ଼ ଶିଂଘାର ବେଶ—ଦେ. ବି—ଦେବତା ରାତିରେ ପହଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ
Barda śimghāra beśa ଯେଉଁ ବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ ହୁଅନ୍ତି—
The dressing put on an Idol before the night's rest.

ବଡ଼ ଶିଂଘାର ଲାଗି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଶିଂଘାର ବେଶରେ ସୁସଜ୍ଜିତ
Barda śimghāra lāgi ହେବା—Equipment of an Idol with the fittings before the night's rest.

ବଡ଼ଶୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଡ଼ିଶୀ)—ବଡ଼ିଶୀ (ଦେଖ)
Bardaśī Bardiśī (See)
ନୂତନ ବଡ଼ଶୀ, ବଳେ ମନ ମୀନ ନିଏ ଅବଶ
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦରୀଧନ୍ତ୍ରାମଣି ।

ବଡ଼ ଶୃଙ୍ଗାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଶିଂଘାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Barda śrungāra (etc) Barda śimghāra etc. (See)
ବଦ୍ରବୃତ୍ତ-ବଡ଼ଶୃଙ୍ଗାର-ବଚନା, ବାଳେ ସେ ଶୈଳେ ସେବଦେ ।
ପଦ୍ମ ନାଥ. ପାଦଗୀ ।

ବଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନ)—୧ । ବଢ଼ିବା—
Barda hebā 1. To become large.
ବଡ଼ ହଓୟା ୨ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—
वडा होना 2. To increase; to wax.
୩ । ପରିଣତବୟସ୍କ ହେବା; ସାବାଳକ ହେବା—
3. To be of age; to attain majority.

୪ । (ବାଳକାମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ) ଜ୍ଞାନ ପାଇବା; ପ୍ରଥମେ ରଜସ୍ୱଳା ହେବା—4. To attain puberty (said of a girl).

୫ । ପରିମାଣରେ ବା ଦୈର୍ଘ୍ୟରେ ବଳି ପଡ଼ିବା—

5. To exceed in quantity or length.

୬ । ଉଚ୍ଚତାରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—6. To become taller.

ବଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଟକ) —୧ । ଘୃତ ବା ତୈଳପକ୍ୱ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ;
Bardā ବଡ଼ା—1. A kind of cake fried in ghee or
ବଡ଼ା ବଡ଼ା, ବାଡ଼ା oil.

ବଡ଼ା ଘା; ଶୁନର ଘା ୨ । ମୁଣ୍ଡର କେଶମୂଳରେ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ବ୍ରଣ—2. Boil at the root of the hair on the head.

ବେସାଳି, ଭାଁଡ଼ ୩ । ମାଟିର ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି (ଏହାର ମୁହଁ ଘଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା
ଟାଡ଼ୀ ଚଉଡ଼ା ଓ ଏଥିରେ ଘିଅ, ତେଲ ଆଦି ରଖାଯାଏ)—

3. A small wide-mouthed earthen pot.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—୧ । ବଡ଼—1. Great.

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଡ଼—2. Very great.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ ରବିଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very much.

ବଡ଼ାଇ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ମାହାତ୍ମ୍ୟ; ବଡ଼ପଣ; ବଡ଼ମା;
Bardāi ଗରିମା; ପ୍ରାଧାନ୍ୟ; ମହିମା; ଗୌରବ—
ବଡ଼ାଇ ବଡ଼ାଇ 1. Greatness; glory.

ଅଶା ବଳ ଜନ ବର୍ମ ଅଦରଲେ ଏଥିଁ ଅଧିକ କେଉଁ ବଡ଼ାଇ ।

ଉଦ୍ଧ. ବୋଷ୍ଟବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦର ।

୨ । ଗର୍ବ—2. Pride; arrogance; haughtiness.

ତୁମ୍ଭ ବଳ ତୋର କେଡ଼େ ବଡ଼ାଇ—ବଳସ୍ମୃତି. ବଳରା ।

୩ । ପ୍ରଶଂସା—3. Eulogy; praise.

୪ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା—4. Self aggrandisement.

ଦେ. ବିଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତ୍ୟଧିକ —Too much.

ମଧ୍ୟର ହାସ୍ୟ ନନ୍ଦ ମନ୍ଦ, ଦର୍ଶନେ ବଡ଼ାଇ ଅନନ୍ଦ ।

ଉପଦ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବଡ଼ାଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
Bardāi karibā 1 To eulogise.
ବଡ଼ାଇ କରା ୨ । ଆତ୍ମ ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
ବଡ଼ାଇ କରା 2. To brag; to boast.

ସେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିଜେ ଭଲେ ନ ବଡ଼ାଇ,
କରୁଥିବ ଅଛି କେଉଁ ତା ବଡ଼ାଇ ।ସ୍ୱାଧୀନାଥ ।

ବଡ଼ାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜର ମହିମା ଦେଖାଇ କହିବା—
Bardāi kahibā To boast of one's powers.
ବଡ଼ାଇ କରା ବାଣୀ ଉନ୍ନଣୀଙ୍କ ଶୁଭେ ବିଭାଇ ଅମ୍ବ ବଣ୍ଟିରେ ବଡ଼ୁଥାନ୍ତି ମାଇଲୁ ବାନର-
ଅପନୀ ବଡ଼ାଇ କରନା ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଡ଼ା ଗୋରେ—ପ୍ରାଦେ. (ଜଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ.—ବେଶିଗୁଡ଼ିଏ—
Bardā gore Too much.

ବଡ଼ା ତାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ—
Bardā tār Very many.

ବଡ଼ାପା—ପ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି-ବଡ଼ବାପା (ଦେଖ)
Bardāpā Barda bāpā (See)

ବଡ଼ାମି—ପ୍ରା. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ବଡ଼ପଣ —
Bardāmi Greatness.
ବଡ଼ାମୀ ଦେ. ବିଣ.—ବଡ଼ ପଣ; ଅଉମାନୀ; ଗର୍ବୀ—
ବଡ଼ପନ Proud; egoistic.

ବଡ଼ାମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ—
Bardāmbā A feudatory state of Orissa.

[ଦ୍ର—ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ମଲ୍ଲ ଯୋଦ୍ଧା ଉତ୍କଳ-ଗଜପତିଙ୍କୁ ଆପଣାର ଶରୀରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଗ୍ରାମ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ମଲ୍ଲ ଗଜପତିଙ୍କ ବଳରେ ଆଦିମ ଅଧିବାସୀ କନ୍ଧମାନଙ୍କୁ ତଡ଼ି ଦେଇ ପ୍ରାୟ ୫୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏହି ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରି ଥିଲେ ଏବଂ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତାହାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ବଢ଼ାଇ ଥିଲେ ।

କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।

ଏ ରାଜ୍ୟସ୍ଥିତା ବୃହଦମ୍ବା (ଦୁର୍ଗା, ଭଟ୍ଟାରିକା)ଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏ ରାଜ୍ୟର ନାମକରଣ ହୋଇ ଅଛି ।]

ବଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବଡିସ୍)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗାବରୁଆ
Badi ଜୁର୍ତ୍ତା; ଯାକେଟ୍—Female jacket; bodice.
ବଡ଼ୀ, ବାଡ଼ୀ ଚୋଲୀ, ଆଁଗୀ (ବଡିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ବଟୀ; ସଂ. ବଟକ)—ବଟା ମୁଗ ବା ବିରଳ
Bardi ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଠାପରି ଜୁଳ ବା ଡାଲିର ପୃଷ୍ଠରେ ପାର ଡାଲୁ
ବଡ଼ୀ ଶୁଖାଇ ତରକାରିରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ରଖାଯିବା
ବଡ଼ୀ ପଦାର୍ଥ—1. Cakes of pasted corn dried and preserved for being cooked and used in curry.

[ଦ୍ର—ଛୋଟ ଛୋଟ ବଡ଼ିକୁ 'ଫୁଲବଡ଼ି', ଯେଉଁ ବଡ଼ିରେ ପାଣିକଖାରୁ ଜୋର ହୋଇ ମିଶିଥାଏ ତାକୁ 'କଖାରୁବଡ଼ି (ହି. ଜୁମ୍ବଭୌଗ), ଯେଉଁ ବଡ଼ିରେ ବୋଇଚ କଖାରୁ ବା ପାଣି କଖାରୁ ମଞ୍ଜି ମିଶିଥାଏ ତାକୁ 'ମଞ୍ଜିବଡ଼ି' ଓ ଯହିଁରେ ଖସା ମିଶିଥାଏ ତାକୁ 'ଖସା ବା ରାଶିବଡ଼ି' (ହି. ଭିଲୌଡ଼ି) କହନ୍ତି । ମୁଗବଟାରେ ତିଆର ବଡ଼ିକୁ 'ମୁଗବଡ଼ି' କହନ୍ତି ।

ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ମୂଳାବଡ଼ି, ମୁନଗାବଡ଼ି ଓ ପିଆଜ ଆଦିର ବଡ଼ି ହୁଏ ।]

ବଡ଼ୀ ୨ । (ସଂ. ବଟିକା)—ଔଷଧାଦିର କ୍ଷୁଦ୍ର ବଟିକା—
ବଡ଼ୀ 2 Pill.

ବଡ଼େ, ବଡ଼ିୟା ୩ । ସତରଞ୍ଜ ଖେଳର ଗୋଟି—
ମୁହରା 3. A pawn at chess.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦେଠେଇ—Wife of father's elder brother, elder paternal aunt.

ବଡ଼ି ଅନ୍ଧାରୁଆ—ଦେ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟୁଷ; ଅରୁଣୋଦୟର ପ୍ରାକ୍‌କାଳ—
Bardi andhāruā Early morning; the time just
ଖୁବ୍‌ଭୋର; ମୁଖଅଁଧାରୀ ବଡ଼ିଭୋର, ତଡ଼କେ before dawn.
ବଡ଼ି ଝଟ୍ ଝଟ୍, ବଡ଼ିଭୋର, ବଡ଼ି ସକାଳ, ବଡ଼ି ଭୋର
ବଡ଼ି ସକାଳ, ବଡ଼ି ଝଟ୍ ପଟ୍, ବଡ଼ିଅନ୍ଧାର(ର) } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଡ଼ି(ଡ଼ି)ଅନ୍ଧାରୁଆ

ବଡ଼ିଅଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ହ୍ର. ବଡ଼ିଜର୍)—ଆଉଫଳ-
Bardial Custard apple.
(ବଡ଼ିଅଲ୍, ବଡ଼ିଅଲ୍, ବଡ଼ିଅଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଡ଼(ଡ଼ି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଡ଼—1. Big; large.
Bardi(rdhi)ā ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
୩ । ଉଚ୍ଚ—3. High.
ବେଡେଁ ୪ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍—4. Valuable.
ବଢିୟା ୫ । ଅତି ଉତ୍ତମ—5. Very good.
ଦେ. ବି—(ସଂ. ବେଣୀ)—ନିଆଁ ରଖିବା ପାଇଁ ବା ଧୂଆଁ ବେଣା ଦେବା ପାଇଁ ବେଣୀ ପକାଯାଇ ଭୁଟାରେ ମୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା
ନଡ଼ୁଆକା ଉକ୍ ଅଣ୍ଟା—A long wisp of straw twisted tightly so that it may smoulder slowly when lighted and the fire in it preserved for a long time.
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବି—ସତରଞ୍ଜ ଖେଳର ପଦାତି—
The foot soldiers in a game of chess.

ବଡ଼(ଡ଼ି)ଆ କାଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃହତ୍ ଓ କଙ୍କ)—ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ
Bardi(rdhi)ā kāṅka ସରୁଗୋଡ଼, ଅଣ୍ଟା ଓ ବେକ ଥିବା
ମାଣିକଯୋଡ଼ ବକଜାତୀୟ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—Stork; flamingo; Dissura Episcopus.
ମାଣିକଜୋଡ (ବଡ଼ି କାଙ୍କ, ବଡ଼ିକାଙ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଡ଼ ବୋଡ଼ ବଡ଼ିଆ କାଙ୍କ
ସାନ ବୋଡ଼ ଗଲକ ଦେଖ—ଦ୍ରଗ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ କୁଳେଚର ବର୍ଗୀୟ ପକ୍ଷୀ; ବେକ ଓ ଘେଟ ଧଳା; ଗୁଚ୍ଛ ଓ ପିଠି କଳାମିଶା ସବୁଜା; ଅଣ୍ଟା ଦୀର୍ଘ ଓ ସ୍ଥୂଳ; ପକ୍ଷ ଦୀର୍ଘ; ପୁଚ୍ଛ ଶ୍ୱେତ; ଗୋଡ଼ ଖୁବ୍ ଢେଙ୍ଗା ଓ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ; ପାଦ ଲମ୍ବ (ଜାଲୁଆ); ପଡ଼ିଆରେ ବା ବିଲର ପାଣିରେ ଏମାନେ ଯଲ ଯଲ ବସନ୍ତି ଓ ଚରନ୍ତି ।]

ବଡ଼ି ଖଇଞ୍ଚି—ପ୍ରାଦେ (ସାଜପୁର) ବି—ବଡ଼ି ପଚାଶିବା ଚଟେଇ ବା
Bardi khaiñchi ମଣିଷା—A mat for laying and sunning Bardi.

ବଡ଼ି ପୋଲୁଅ—ଦେ. ବି—ବରପୋଲୁଅ (ଦେଖ)
Bardi polua Baripolua (See).
[ବଡ଼ିଫୁଲ, ବଡ଼ିପୋଲ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଡ଼ିଫୁଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବରପୋଲୁଅ (ଦେଖ)
Bardiphula Baripolua (See).

ବଡ଼ିଫୁଲା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଟକ + ସଂ. ଝାଯ୍ ଧାତୁ)—ବଡ଼ିକୁ ଭାଜି
Bardi phulā ମସଲାପାଣିରେ ସିଝାଇଲେ ତାହା ଫୁଲିଯାଇ ଯେଉଁ
ବଡ଼ିହେଁ ଚକୀ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହୁଏ—Curry made of preserved
ବଡିକା ତିମନ and dried pills of corn-paste boiled in spiced water and become bloated.

ବଡ଼(ଡ଼ି)ମା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବରମନ୍ ଶବ୍ଦରୁ ବରମା)—୧ । ବଡ଼ପଣ;
Bardi(rdhi)mā ଗରିମା—1. Greatness; excellence.
ବଡ଼ମାପଣ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଗର୍ବ—2. Pride.
ବଡ଼ିମାପଣ } ୩ । ଅହମିକା—3. Arrogance.
ବଡ଼ାଇ; ବଡ଼ିମା ୪ । ଆତ୍ମ ପ୍ରଶଂସା; ଡେଙ୍କ—4. Self-praise.
ବଡାଇ କେହି କହୁଅଛ ନିଜ ବଡ଼ିମା—ରଘାନାଥ ମହାପାତ୍ର ।

ବଡ଼(ଲି)ଶ—ସଂ. ବି—ବଡ଼ିଶୀ (ଦେଖ)
Bardi(li)sa Bardisī (See)

ବଡ଼ିଶ ଲାଠି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ିଶୀ ଖଡ଼ା—
Bardisa lāṭhi Angling rod.
ଛୀପ ବଗୋବଙ୍କର ମନମୀଳକ ଏ ବରନ ନିଷ୍ଠ ବଡ଼ିଶଗଠି ସଙ୍ଗ ରେ ।
ବନସୀକାଣ୍ଡଟା; ଛୀପ ବଦ୍ରୁର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଡ଼ିଶୀ—ସଂ. ବି—ବଡ଼ିଶୀ; ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଥୋପ ଲାଗିଥିବା
Bardisī କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ଡୋର ଓ ଦଣ୍ଡ—
ବଡଶୀ **ବନସୀ** Angling rod and line.

ବଡ଼ୁ—ଦେ. ବି (ସଂ.ବଟୁ=ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ)—୧ । ବ୍ରତ ବା ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର-
Bardu 1. The ceremony of the investiture of
ପଇତେ **ଜନେଉ** the sacred thread.
ବଡ଼ୁ ୨ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ମାଳଜାତୀୟ
ବଡ୍ଡ ଶୂଦ୍ରସେବକ—2. A class of Sūdra temple-servants at Bhubaneswar.
୩ । ପରିଚାରକ; ଚାକର—3. Servant.
(ଯଥା—ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର 'ବିବାନବଡ଼ୁ' ।)
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବାପର ବଡ଼ ଭାଇ; ଜେଠୁଆ—
Father's elder brother.

ବଡ଼ୁ(ଡ଼ୁ)ଆ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ା; ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହାଣ୍ଡି—
Bardu(rdhu)ā Small wide-mouthed earthen pot.
କୁଁଡ଼ି, ଗୁଡ଼ୀହାଡ଼ୀ **ଟାଡ଼ୀ**

ବଡ଼ୁ ଘର—ଦେ. ବି—ବ୍ରତ ଉତ୍ସବ; ଉପନୟନ—
Bardu ghara The festival of investiture of sacred thread.
ପୈତେଘର **ଜନେଉକାଉତ୍ସବ** (ଭୁଲ—ବିଭାଦର)

ବଡ଼ୁ ଭିକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଟୁ ଓ ଭିକ୍ଷା)—ଉପନୟନ ସମୟରେ
Bardu bhikshā ଦ୍ୱିଜ ବାଳକର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବେଶରେ 'ଭବତି
ପଇତାରଭିକ୍ଷା ଭିକ୍ଷାଂଦେହି' ବୋଲି କହି ଭିକ୍ଷାପାତ୍ରହସ୍ତରେ
ବଡ଼ୁଆକୀଭିକ୍ଷା ଅଗ୍ରଜ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ମାଗିବା
ଭିକ୍ଷା; ବ୍ରତଭିକ୍ଷା—The ceremony of begging done by a Brāhmaṇa boy during the investiture of sacred thread.

ବଡ଼ୁ ମ(ମା)ହାପାତ୍ର—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ବ୍ରାହ୍ମଣ
Bardu ma(mā)hāpātra ସେବକ, ଯେ ମଧ୍ୟ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କର
ବଡ଼ୁସେବା କରନ୍ତି—The Brāhmaṇa servants of the Jagannath temple who also do Bardusebā with the Raja of Puri.

ବଡ଼ସେବା—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—୧ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ଲାଗି ହୋଇଥିବା
Bardusebā ଫୁଲ ଆଣି ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେବା ଓ ମୁହଁ ଧୋଇବା-
ବେଳେ ଓ ବଡ଼ଶିଂଘାରବେଳେ ଗଡ଼ୁରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପାଣି
ଯୋଗାଇବା ସେବା—1. Service performed by a
Brāhmaṇa Sebak before Lord Jagannath
and with the Rājā of Puri.

୨ । ଶୂଦ୍ର ସେବକଙ୍କର ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପାଣି,
ଫୁଲ ଓ ବେଲପତ୍ରି ଲାଗି କରିବା ଓ ବେଶ କରିବା ସେବା-
2. Service of offering water, flowers and
bel-leaves performed by the Śūdra Sebaks
at Bhubaneśwar.

ବଡ଼େ—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ)—
Barde ବଡ଼; ଭାରୀ; ଅତି; ଅତ୍ୟନ୍ତ—
ବେଡ଼େ **ବଡ଼େ** Very much; excessive.

ବଡ଼େ ଯେ ସବୁ ବହୁ, ବୋଇଲ ସବଣ ସେହୁ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଡ଼େ ଦିବାଲ(ପାଖା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବଡ଼େ
Barde dibāla (pākhā) ପକ୍ଷା)—ଗୋଲ ଘରର ଦ୍ୱାରଅନ୍ତ—
Gable.

ବଡ଼େ ପୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ବଡ଼ ଭୋରରୁ—
Barde puru Very early in the morning.

ବଡ଼୍ଡ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଡ଼ୁ; ତେ. ପେଡ୍ଡା) —
Badda ୧ । ବୃହତ୍; ବଡ଼—1. Big; large.
ବଡ୍ଡ ୨ । ବିପୁଳ—2. Extensive; gigantic.
ବଡ଼ା ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଡ଼—3. Very large.

ବଢ଼ଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବଢ଼ଇ)—ବଢ଼େଇ—
Bardhai Carpenter.

ବଢ଼ଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ; ଭୁଲ. ହି. ବଢ଼ନୀ)—
Bardhani ଝାଡ଼ୁ; ଶମ୍ବୁଣି—Broomstick; sweeping
brush.

ବଢ଼ଣେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ଭୁଲ. ହି. ବାଢ଼ନା)—
Bardhaneibā ଝାଡ଼ୁ ଦେବା; ଶମ୍ବୁଣିରେ ଓଲାଇବା—
To sweep with a sweeping brush or
broomstick.

ବଢ଼ତି—ଦେ. ବି—ବଢ଼ତି (ଦେଖ)
Bardhati Bardati (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମଙ୍ଗଳ; ସୁଖ—Good luck;
happiness.

ବଢ଼ଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ପଣସ—1. Jackfruit.
Bardhal ୨ । ଆତ—2. Custard apple.

ବଢ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୃଧ୍ ଧାତୁ ; ବର୍ଦ୍ଧନ; ବୃଦ୍ଧି)—
Bardhā ୧ । ଅଧିକ୍ୟ; ବୃଦ୍ଧି—1. Increase;
ବାଢ଼ା, ବାଡ଼ା **ବଢ଼ନା** increment.
ବାଡ଼ା ୨ । ଅଳ୍ପ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ଖାଦ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ପରିବେଷଣ କରିବା—
ପରୋସନା 2. Serving of food.
ବାଢ଼ାନ ୩ । ବୃଦ୍ଧି କରିବା—3. Act of increasing.
ବଢ଼ାନା ୪ । ଭାଗବତାଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରତିଦିନର ପାରାୟଣ ବା ପାଠର
ସମାପ୍ତି କ୍ରିୟା—4. The act of finishing the
recital of a scripture.
ବେସାଳି ୫ । (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧମାନ—ହାଣ୍ଡି) ମାଟିର ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି (ଏଥିର ମୁହଁ
ଟାଡ଼ି ଘଡ଼ିର ମୁହଁ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼)—5. A small wide
ବଡ଼ାର ଘା, ସ୍ତନର mouthed earthen pot.
ବଡ଼ାଇ, ବାଢ଼ା ୬ । ମୁଣ୍ଡରେ ହେବା ଘାଆ ରୋଗ; ବଡ଼ା—
ବଢ଼ତୀ 6. Boils on the skull.
ବାଡ଼ା ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଧିକା; ଅତିରିକ୍ତ—1. Extra.
ପରୋସା ହୁଆ ୨ । ଖାଦ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ଯାହା ପରିବେଷଣ କରାଯାଇ
ଥାଏ—2. (food) Served up on the plate.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଘୁଡ଼ିରେ ଅଧିକା ସୂତା—
Extra thread in a playing kite.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—୧ । ଅଧିକା ସୂତା ଯୋଗ ଉଡ଼ୁ-
ଥିବା (ଘୁଡ଼ି)—1. (a playing kite) Flying
with excess thread.

୨ । ଅପର ଘୁଡ଼ିଠାରୁ ଆଗକୁ ଆଗେଇ ରହିଥିବା—
2. Flying ahead (said of a kite) of another.
[ଦ୍ର—ଉଡ଼ୁଥିବା ଘୁଡ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଆଗକୁ ବଢ଼େଇ ରଖିବା—
Extending.

ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇ—ଦେ. ବି—୧ । ବଢ଼ାଇ (ଦେଖ)
Bardhā(rdhe)i 1. Bardāi (See)
ଛୁତାର, ବାଢ଼ଇ, ବାଢ଼ୁଇ ୨ । (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧକି; ପ୍ରା. ବଢ଼ୁଇ)—କାଠ
ବଢ଼ଇ କାଷ୍ଠର କାରିଗର; ସୂତ୍ରଧର—2. Carpenter.
ମା. ବଢ଼ାଇ ବଢ଼ାଇଙ୍କୁ ଡକାଅ ଗୋଲ ଅଙ୍କା ଦେଲେ । ବୃଷ୍ଣର୍ଦ୍ଦ. ମହାଭାରତ, ସଭା
(ବଢ଼ାଇଣୀ, ବଢ଼ଇଣୀ, ବଢ଼ୌଣୀ — ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Bardhā(rdhe)i debā 1. Bardhāibā (See)
ବାଢ଼ିୟେ ଦେଓୟା ୨ । କିଛି ପ୍ରସାରିତ କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ-
ବଢ଼ା ଦେନା ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—
2 To hand over a thing.

ଗାଣ୍ଡିବ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମନେ ବିସ୍ମରିଲେ ପାର୍ଥ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନ; ପ୍ରା. ବଢ଼ାଣ)—
Bardhā(rdhe)ibā ୧ । ବଢ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ବାଢ଼ାନ 1. Causative of Bardhibā.
ବଢ଼ାନା ୨ । ବାଢ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ବାଡ଼ାନ 2. Causative of Bārdhibā.
ପରୋସାନା ୩ । (କିଛି ଶବ୍ଦ) ପ୍ରସାରିତ କରିବା—
3. To extend or outstretch.

ଚାଳି ମଣ୍ଡଳକୁ ବୁ କିଛି ବଢ଼ାଇଲୁ ଯେ । ଜଗନ୍ନାଥ. କଳୋସ୍ତବଗ୍ନ, ଗ ଗୀତ ।
୪ । ପୂରଣ କରିବା—4. To finish; to fulfil

ଅନେକଠାରୁ ଭୁମ୍ବର ଅଶ୍ରମରେ ଥିବ
ଭୁମ୍ବର ମନୋରଥ ସମସ୍ତ ବଢ଼ାଇବ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ପ୍ରାଣକୁ ନାଶ କରିବା; ମାରିବା—5. To destroy life; to kill.

ବୋଇଲ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୁ ହେଲୁ ଜଣ୍ଟେ ବାଇ
ତୋ ସେନ ସବୁ ହିଜେ ଦେବ ମୁଁ ବଢ଼ାଇ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବାଡ଼ାନ ବଢ଼ାନା ୬ । ଶିଶୁ ଆଦିଙ୍କୁ ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ ଲାଳନ ପାଳନ କରିବା—6. To bring up or foster a child.

ଏ ଲଳିତ ବପୁ ବଢ଼ାଇଲ ଯେହୁ ନିଜ ସ୍ତନ ଦେଇ କ୍ଷୀର ।
ରଘୁନାଥ, ଯଯାତି ।

୭ । ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—7. To hand over.

ବଡ଼ଅ ବଡ଼ ବଢ଼ାଇଲ ସଜାଡ଼ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍ତରାକର ବଣ୍ଣ ।

୮ । (ମନ) ବଳାଇବା—7. To engage or incite one's mind to do a thing; to make one's mind intent upon doing a thing.

ଯାବତ ନାନା କର୍ମ କରେ
ମନ ବଢ଼ାଇ ନିରନ୍ତରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—9. (figurative) To help.

ବଗ୍ରର ଭରସା ବଢ଼ାଅ ଅପରମିତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୦ । ଆଗକୁ ଧାବିତ କରାଇବା—
10. To cause to run forward.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଅଧିକ ସୂତା ଛାଡ଼ି ଘୁଡ଼ିକୁ ବେଶି ବେଶି ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିବାକୁ ଦେବା—To let one's kite fly higher than the other by letting out more string.

ବଢ଼ାଉଣି—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଦ୍ଧି କରାଇବା କ୍ରିୟା—
Bardhāuṇi The act of increasing.
ବାଡ଼ାନ **ବଢ଼ାନା, ବଢ଼ୌନା**

ବଢ଼ା ବଢ଼ି—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରିବେଷଣ; ଭୋଜନ ପାତ୍ରରେ ଖାଦ୍ୟ ଅଣି ବାଣ୍ଟିବା ବା ଦେବା—
Bardhā bardhi 1. The act of serving meals on the plate.
ବାଢ଼ାବାଢ଼ି, ବାଡ଼ାବାଡ଼ି **ପରସା ପରସି**

ଠାଅଦିଡ଼ା କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଯେନ ଗଲେ
ଏବ ଅନ୍ତରେ ସବୁ ବଢ଼ାବଢ଼ି କଲେ ।
କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ. ଇନ୍ଦ୍ରଯୋଗ ।

ବାଡ଼ାବାଡ଼ି ୨ । ଅତି ବୃଦ୍ଧି—2. Excess.
ବଢ଼ାବଢ଼ି ୩ । ପରସ୍ପରର ଉପରକୁ ଉଠିବା—3. Rising over each other; outbidding.

(ଯଥା—୧ ଟଙ୍କାର ଜିନିଷ ନିଲାମ ହେବାରୁ ଲୋକେ ବଢ଼ାବଢ଼ି ହୋଇ ୧୦ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକିଲେ ।)

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—1. Excessive.
ବଢ଼ାବଢ଼ି ୨ । ଅତିଶୟ ପରିମାଣରେ ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ—
2. Increased to a great extent; which reaches a climax.

(ଯଥା—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଳ ଜଳିଅ ଅତି ବଢ଼ାବଢ଼ି ହୋଇଗଲା ।)

ବଢ଼ା ଭାତ—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାଇଲା ପାତ୍ରରେ ବାଢ଼ିଥିବା ଅନ୍ନ—
Bardhā bhāta 1. Boiled rice served up on the plate.
ବାଡ଼ା ଭାତ, ପୋରେର ଭାତ **ଗୁଲଥୀ**

୨ । ରୋଗୀଙ୍କୁ ଓ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ସକାଳୁ ଖୁଆଇବା ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହାଣ୍ଡିରେ ସୁପକ୍ୱ ହୋଇ ରହା ହୋଇଥିବା ଭାତ—
2. Rice boiled to softness and prepared to feed infants and invalids in the morning.

ବଢ଼ା ମାସ—ଦେ. କ୍ରି—ମଳ ମାସ—
Bardhā māsa Intercalary month.

ବଢ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃଦ୍ଧି)—
Bardhi ନଦୀ ବୃଦ୍ଧି; ବର୍ଷାଜଳର ଆଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ହେବା ନଦୀର ବାନ **ବାଢ଼** ବନ୍ୟା-Flood of a river; rising of a river.

ନୁଆ ବଢ଼ିବ ପରତେ ନାହିଁ, ଫେଣରୁ କ୍ଷୀର ଖାଏ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବଢ଼ିଅ(ଆ)ଲ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନଶୀଳ)—
Bardhia(ā)la ୧ । ଶସ୍ୟଳ—1. Capable of luxuriant growth.
ବାଡ଼ନ୍ତ **ବଢ଼ନେ ବାଲା**

୨ । ଖୁବ ପୁଷ୍ଟ—2. Very luxuriant.
୩ । ବର୍ଦ୍ଧନଶୀଳ; ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ—3. Growing; prospering.
୪ । ପୁଷ୍ଟକାୟ ଓ ଢେଙ୍ଗା (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Stout and tall.

ଦେ. କ୍ରି—ଅଡ—Custard apple.

ବଢ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ; ବର୍ଦ୍ଧିତ)—
Bardhiā ୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.
ବେଡ଼େ ୨ । ଉଚ୍ଚ—2. High; tall.
ବଢ଼ିଆ ୩ । ବଡ଼—3. Great.
୪ । ଧନୀ—4. Rich.

ଦେ. କ୍ରି—ବଢ଼ିଆ (ଦେଖ)
Bardiā (See).

ପ୍ରାଦେ (ଅଳ) କ୍ରି—ଶଗଡ଼ିଆ ବଳଦଙ୍କୁ ବା ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ବାଟରେ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ବେଶି ପାଲକୁ ଅଳ୍ପ ଅକାରରେ ନେବାପାଇଁ ପାଲରେ ଭିଆର କରାଯାଇଥିବା ମୋଡ଼ା ବା ବେଣୀ—
Twisted straw taken by cartmen for feeding the cart-bullocks on the way.

ବଢ଼ିଆଁ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବିଣ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଖ.ବ୍. ଭଲ—
Bardhiāṅ Excellent.

ବଢ଼ିଆ ଚାକିରି—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚ ଉପାଧି ବା ସେବା—
Bardhiā chākiri High post or service.
ବଡ଼ ଚାକୁରୀ **ବଡ଼ି ନୌକରୀ**

ବଢ଼ିଆ ବଢ଼ି—ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରର ହାତକୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବଢ଼ାଇ ଦେବା—Mutually handing over a thing.
Bardhiā bardhi
ବାଢ଼ାବାଢ଼ୀ **ବଢ଼ାବଢ଼ୀ**

(ବଢ଼ିଆ ବଢ଼େଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ିଆ ମାଲ୍—ଦେ. କ୍ରି—(ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁବାଦ) —୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ—
Bardhiā māl 1. Any excellent article.
ବେଡ଼ିମାଲ **ବଢ଼ିଆମାଲ** ୨ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଜିନିଷ—
2. A valuable thing.

ବଢ଼ି କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଢ଼ି ବଢ଼ି କହିବା (ଦେଖ)
Bardhi kahibā ; Bardhi bardhi kahibā (See).
ଲମ୍ବାଲମ୍ବା କଥା ବଳା **बढ़बढ़कर बातों बोलना**
ତୁମ୍ଭର ସମ୍ମୁଖେ ଗୋ—କେତେ ବଢ଼ି କହୁଅଛ—ପ୍ରତାପ. ଶଚିଶେଣା ।
(ବଢ଼ି କର କହିବା, ବଢ଼ି କର କଥା କହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ି ଜଳ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବୃଦ୍ଧି +ଜଳ)—ନଦୀ ବନ୍ୟାର ପାଣି—
Bardhi jala ବନ୍ୟାଜଳ, ବାନେରଜଳ Flood-water.
बाढ़की पानी (ବଢ଼ିପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ିଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧିନୀ; ପ୍ରା. ବଢ଼ୁଣୀ)—ଝାଡ଼ୁ; ସମାର୍ଜନୀ;
Bardhinā ପର୍ଦ୍ଦିଣ୍ଡ—Broomstick.
ବାଡ଼ନ, ବାଡ଼ନୀ, ବାଡ଼ନ, ବିଡ଼ା ବାଡ଼ୁନ **बढ़नी, बुहारी**
(ବଢ଼ିଣା ମୁଠା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ିଣା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝାଡ଼ୁ ଦ୍ୱାରା ଓଳାଇବା—
Bardhinā māribā 1. To sweep with a broom.
ଝାଁଟିଦେଓ୍ୱା ୨ । ଝାଡ଼ୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
बुहारना 2. To strike with a broomstick.
ଝାଁଟାମାରା **बढ़नीमार**

ବଢ଼ି ବଢ଼ି କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧୃଷ୍ଟତା ସହିତ କଥା କହିବା; ଗର୍ବିତ
Bardhi bardhi kahibā ଭାବରେ କଥା କହିବା—To talk
ଲମ୍ବାଲମ୍ବା କଥା ବଳା **बढ़बढ़क बातों बोलना** arrogantly.
(ବଢ଼ି ବଢ଼ି କର କହିବା, ବଢ଼ି ବଢ଼ି କଥା କହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ି ବରଷା—ଦେ. ବି—(ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ବୃଦ୍ଧି + ବର୍ଷା)—ଏକ
Bardhi barashā ସମୟରେ ନଦୀବନ୍ୟା ଓ ବୃଷ୍ଟି—Flood and
ବନ୍ୟାବୃଷ୍ଟି **बाढ़बरखा** rain at the same time.
(ବଢ଼ିବର୍ଷା ,ବଢ଼ି ବଦଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବୃଦ୍ଧି; ସଂ. ବୃଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା-
Bardhibā 1. To increase; to grow up.
ବାଢ଼ା, ବାଢ଼ା ୨ । ଶିଶୁକାଳରୁ ଲାଳନ ପାଳନ ହେବା—
बढ़ना, बढ़ना 2. To be reared or brought up.
(ବଢ଼ା[ଢ଼େ]ଇବା—ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ)
ବଢ଼ିବୁ ପୁତ୍ର ଭବରେ, ନ୍ୟାୟ ନବରେ ଯେ—ଭାଗ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।
୩ । ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ସାବାଳଗ ହେବା—
3. To attain age; to become major.
ତୁମ୍ଭ ବାଢ଼ି ଭସ୍ମ ତଳେ ବଢ଼ୁ ଏ ତୁମର । ଭଧାନାଥ—ମହାଯାତ୍ରା ।
୪ । ସୁଖ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଜୀବନ ଧାରଣକରିବା—
4. To live; to thrive.
ତାଙ୍କ ବଣରେ ବଢ଼ିଲେ ରତ୍ନାକର । ଭଗ ।
୫ । (ବାଳିକା) ପ୍ରଥମେ ରଜସ୍ୱଳା ହେବା; ଜ୍ଞାନ ପାଇବା; ବାଳିକାର ପ୍ରଥମ 'ଋତୋଦର୍ଶନ' ଘଟିବା—5. To attain puberty (said of a girl).
ବଳ୍ଲଭବଗର ବଢ଼ିବାର ବେଳି ଜଣା ।
ପାଟାଯ୍ୟ—ଗ୍ରନ୍ଥ. ବଳ୍ଲଭବଗ୍ଗ ।
୬ । (କାର୍ଯ୍ୟ) ସମାପ୍ତ ହେବା—6. To be accomplished or completed (said of a work).
ଯଦି ବଢ଼ିବ ଯେବେ, ଅବମେଧ ବରବାର ହୋଇବ ନବର ।
ବଳ୍ଲଭାଳ. ବଚାଃସ୍ତମାସ୍ତ ।
୭ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବା; ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିପାଇବା—
7. To thrive; to prosper; to grow in prosperity.
ପୁତ୍ର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଧନ ତୁଲରେ ସେ ବଢ଼ଇ । କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୮ । (ନଦୀ) ବନ୍ୟାଯୁକ୍ତ ହେବା—
8. To inundate; to be flooded (said of a river).
ତୁରତେ ଚହଣ୍ଡା ସରତ ବଢ଼ିଲା ଦମ୍ଭ ତ୍ରୁମ ଗଣ ଭରି । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୯ । (ଶୁଦ୍ଧବାଚନ) ନିଃଶେଷ ହେବା—9. To be exhausted.
[ଦ୍ର— ଏହି ନବମ ଅର୍ଥରେ ବଙ୍ଗଳାରେ 'ଘରେ ଗୁଲ୍ ବାଡ଼ନ୍ତି ହସ୍ପେଛେ=ଘରୁ ଗୁଡ଼ିଲ ସରି ଯାଇଛି; ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବଢ଼ିଲା କନ୍ୟା—ଦେ. ବି—ବୟଃପ୍ରାପ୍ତା ବା ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇଥିବା
Bardhilā kanyā କନ୍ୟା; ଦୃଷ୍ଟରଜସ୍ୱା କନ୍ୟା—A girl who
ବଡ଼ କନ୍ୟା **बड़ि कनया** has attained puberty.
(ବଢ଼ିବା କନ୍ୟା, ବଢ଼ିଲା ଝିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଢ଼ୁଆ—ଦେ ବି—ବଢ଼ୁଆ (ଦେଖ)
Bardhuā Barduā (See).

ବଢ଼େ(ଢେଁ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବଡ଼ଘାଏଁ; ବିଶେଷରୂପେ—
Bardhe(rdheñ) 1. With a great force.
ବଡ଼େଜୋରେ ୨ । ବୃହତ୍ତରରୂପେ; ଅଧିକତରରୂପେ—
बड़ा, बड़े जोरसे 2. More.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Very much.
୪ । ଅଧିକ ଭାବରେ—4. Greatly; largely.

ବଢ଼େ କନ୍ୟା—ପ୍ରଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଦୃଷ୍ଟରଜସ୍ୱା କନ୍ୟା—
Bardhe kanyā A matured girl.

ବଢ଼େଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଜେଉଟ (ଦେଖ)
Bardhel 1. Jeuta (See).
୨ । ଅଡ—2 Custard apple.

ବଣ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ; ପ୍ରା. ବଣ)—୧ । ବନ; ଅରଣ୍ୟ—
Bana ବନ **वन** 1. Forest.
ଭାଦ୍ରାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରା କାହିଁ ଏଣେ
ଯେ ମା ଭ୍ରମନ୍ତି ଭବଣେ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।
୨ । ଜଙ୍ଗଲ; ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ—2. Jungle; dense forest.
୩ । ଏକଜାତୀୟ ଅନେକ ବୃକ୍ଷର ସମଷ୍ଟି—
3. Plantation of tress of the same species.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂହ—4. (figurative) Multitude.
କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧର୍ମ କରି ମରୁଅଛ ରଣେ
ବୋଲୁଛ ନ ପଡ଼ିବ ତୁମ୍ଭେ ଦୁଃଖବନେ—କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।
୫ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଗୁହବଣ; ସାପବଣ) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଅମୁକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବହୁଳ ଥାଏ—5. A place abounding in a particular thing or things.
ଦେ. ବିଣ—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅବୋଧ୍ୟ—Unintelligible.
ଦେବତା ଋଷିଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ
ଏ ସବାଙ୍କୁ ସବୁଙ୍କ ଅଟେ ମୁଖ୍ୟ ବଣ । କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ ସ୍ତ୍ରୀ ।

ବଣ ଅଦା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନାର୍ଦ୍ରକା; ବନାର୍ଦ୍ରକ)—A kind of
Bana adā ବନଆଦା **वनैया आदरक** wild ginger.

ବଣ ଆଖୁ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବନେକ୍ଷୁ)—ବନ୍ୟ ଇକ୍ଷୁ—A kind of wild sugarcane.
Bana ākhu ବୁନେର ଆଖ
ସଂ. ବେଣୁ ନିସ୍ୱନ **ବନୈୟା ଉଖ**

ବଣ ଆଳୁ—ଦେ. ବ—କରବା—Wild yam; Dioscora Pentaphylla.
Bana ālu ବନପିଣ୍ଡାଳୁ; ବୁନୋଆଳୁ
ସଂ. ବାରାହୀକନ୍ଦ, ବନବାସୀ, ଶୂକରୀ, ବ୍ୟାଧିହନ୍ତ୍ରୀ **ବନୈୟାଅରୁଆ**

ବଣ ଏଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବହୁରୂପୀ ଏଣ୍ଡୁଅ—Chameleon.
Bana endā
ବଣ ଓଲ—ଦେ. ବ—ବନା କୃଷିରେ ବଣରେ ଜାତ ହେବା ଓଲୁଅ—Wild arum; wild Amorphophallus Campanulatus.
Bana ola
ବୁନୋ ଓଲ **ବନୈୟା ଓଲ**
ସଂ. ବିଷ୍ଣୁଶୂରଣ; ଅର୍ଶଘ୍ନ (ବଣ ଓଲୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏ ଓଲୁଅଗୁଡ଼ି ଯେତେ ସିଝ କରି ଖାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଜିଭ ଓ ଗଳା ଚୁଲ ଗଳୁ କରେ ।]

ବଣକ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର (ବ—ବନ୍ୟ ଫଳବିଶେଷ—A kind of wild fruit.
Banaka

ବଣ କଦମ୍ବ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଭୂମି କଦମ୍ବ)—ଭୂକଦମ୍ବ ବୃକ୍ଷ—A kind of tree.
Bana kadamba

ବଣ କଦଳୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ୍ୟ ଓ କଦଳୀ)—
Bana kadalī ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—1. A variety of paddy.
ସଂ. କାଷ୍ଠ କଦଳୀ, ବନ କଦଳୀ, ଫଳାଢ୍ୟା ୨ । ବଣରେ ହେବା କଦଳୀ ବୃକ୍ଷ—2. A species of wild plantain.
ବନ କଦଳୀ, ବନ କେଳା **ବନୈୟା କେଳା**
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ କାଠିଆ କଦଳୀ ପରି; ପାଚିଲେ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି । ଫଳ ଉପରେ କପା ମଞ୍ଜି ପରି ଏକ ଗୁଚ୍ଛ ମଞ୍ଜି ଥାଏ ।]

ବଣ କପା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ କାର୍ପାସୀ)—
Bana kapā ବଣରେ ଜାତ ହେବା କପା ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ—Thespisia Lampas.
ସଂ. ଭୂପର୍ଣ୍ଣୀ, ଯଶସ୍ୱିନୀ, ଭାରଦ୍ୱାଜୀ, ଅରଣ୍ୟ କାର୍ପାସୀ [ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗ, ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ
ବନ କାପାସ ଓ ହିମାଳୟରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା ବ୍ରଣ,
ପୁଲା, ବାରେଂଗା, ବନ ରହିଆ ଶସ୍ତ୍ରଜ କ୍ଷତ, ରକ୍ତ ରୋଗ ଓ ବାତ
(ବଣ କପାସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ବଣ କର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ+କର)—ବନ କର (ଦେଖ)
Bana kara Bana kara (See)

ବଣ କଳରା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ କଟିଲ୍ଲକ)—
Bana kalarā ଫୁଟି ଫୁଟିକା (ଦେଖ)
ବନ ଉଚ୍ଛେ **ବନ କରେଲା** Phuṭi phuṭikā (See)

ବଣ କାନ୍ଦୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ଖୋରଧା) ବ—
Bana kāndula ଏକ ପ୍ରକାର ହରଡ଼ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—A kind of wild lentil.

ବଣ କୁକୁଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ୍ୟ କୁକ୍କୁଟ)—ବଣରେ ମିଳିବା
Bana kukurdā କୁକ୍କୁଟ—Wild cock; the red jungle fowl; Gallus; Kaly, Gennaeous Albicristatus.
(ବଣମୁରଗୀ—ଅନ୍ୟନାମ)
ବନ୍ୟ ମୋରଗ

ବନମୁରଗା [ଦ୍ର—ଏହାର ମାଂସ ଲଘୁ, ରୋଚକ, ବାତପିତ୍ତ ନାଶକ, ବଳବୀର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ କଫକାରକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ କୁଜି ସାରୁ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟ କଚୁ)—ଅରଣ୍ୟ କଚୁ—Wild Colocacia Antiquorum.
ବୁନୋ କଚୁ [ଦ୍ର—ଏହାର ଶୁଷ୍କଫଳର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ପୁରାତନ କବଜିଯ
ବନୈଲା ଅରୁଆ ବ୍ରଣରେ ପ୍ରକ୍ଷେପ କଲେ ବ୍ରଣ ଶୁଷ୍କ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ କୁନ୍ଦୁରି—ଦେ ବ. (ସଂ. ବମ୍ବ)—କଇଁଚକାଲୁଡ଼ି—Cephalandra Indica.
Bana kunduri
ତେଲାକୁଚା **କୁନ୍ଦୁରି**

ବଣ କୋଦୁଆ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ କୋଦ୍ରବ)—ବନା କୃଷିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ
Bana koduā କ୍ଷୁଦ୍ର ଶସ୍ୟବିଶେଷ—Paspalum Scrobiculatum; Punctured Paspalum.
ଅନ୍ୟ ନାମ—ଉଦ୍ଦାଳ
ବନ କୋଦୋଧାନ
କୋଦୋ [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ,
ମ. ଦ୍ରବ୍ୟକ ଗ୍ରାହୀ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାତଜନକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]
ଗୁ. କୋଦରୋ; ତେ. ଅଲୁବାଲୁ; ଅ. କୋଦ୍ରୁ

ବଣ କୋଳଥ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ୍ୟ+କୁଳତ୍ଥ)—
Bana kolatha ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଲତା ଓ ଶସ୍ୟ—A kind of wild lentil.
ସଂ. ଅରଣ୍ୟ କୁଳତ୍ଥିକା, ବନ୍ୟକୁଳତ୍ଥିକା
ବୁନୋ କୁଲଥୀ [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଘୋର ଚକ୍ଷୁରେ
ବନ କୁରଥି ଲଗାଇଲେ ଚକ୍ଷୁର କଣ୍ଡୁ, ରକ୍ତିମା ଓ ପଟଳ
(ବଣ କୋଳଥିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୋଗ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ଗଳି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଏକଜାତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀ—A species of small bird.
Bana gali

ବଣ ଗହମ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଗବେଧୁକା)—ଗରଗଡ଼ (ଦେଖ)
Bana gahama Garagarda (See)
ବୁନୋଗମ [ଦ୍ର—ଏହା କଫ, ବାତ, ହୃଦ୍ରୋଗ ଓ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ହରଣ
କରେ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ଗୁଆ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର ଫଳ—A kind of wild plant and its fruit.
Bana guā
ବୁନୋସୁପାରୀ [ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ ରସ, ଅରୋଚକ, କଫକାରକ,
ବନୈଲା ସୁପାରୀ ବାତନାଶକ, ବିରେଚକ ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ଚଟିଆ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ୍ୟ ଚଟକ)—ବାୟା ଚଢ଼େଇ (ଦେଖ)
Bana chatiā Bāyā chardhei (See)
ବୁନୋଚଡ଼ଇ; ବାବୁଇ [ଦ୍ର—ସ୍ଥଳରେ ବସା କରି ରହିବା ପକ୍ଷୀକୁ
ବନୈଲା ଚଟକ ଘରଚଟିଆ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବଣ ଚମ୍ପା—ଦେ. ବ—ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ—A kind of wild flowering shrub.
Bana champā

ବନଚାଁପା [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳର କ୍ୱାଥ ଶୀତଳ, ବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ,
ବନଚମ୍ପା ବଳକାରକ ଏବଂ ଲଘୁ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ଛଣପଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ଶଣ)—ଛଣପଟ ଫୁଲ ପରି ଫୁଲ
Bana chhanapata ଫୁଟୁଥିବା ଅରଣ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—
ସଂ. ନାମ—ଶଣପୁଷ୍ପୀ, ଘଣ୍ଟା Crotalaria Juncia.
ବନଶଣ [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁତିକ୍ତ ରସ, ବମନ-
ବନଶଣାଇ କାରକ ଓ କଫ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ ।]
ମ. ଥୋରଭାଗ ତେ. ଶଣମଭୁବେଣ୍ଟ ଫା. ଲାଜନାଂ
(ବଣ ଛଣୀ— ଅନ୍ୟନାମ)

ବଣ ଜଙ୍ଗଲ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହରର ଶବ୍ଦ)—ଅରଣ୍ୟ—
Bana jangala **ବନଜଙ୍ଗଲ ମାଡଜଂଗଲ** Forest,

ବଣ ଜନ୍ତୁ—ଦେ ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ)—ବନ୍ୟ ଜୀବ—
Bana jantu Wild animal.
ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ **ବନୈଲା ଜାନବର, ବନଜନ୍ତୁ**

ବଣ ଜହ୍ନି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
Bana jahni Tararda (See)

ବଣ ଜାମୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଜମ୍ବୁ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଜାମୁ ଗଛ,
Bana jāmu ଯହିଁରେ ଛୋଟ କୋଳ ଫଳେ—
ବନ ଜାମ **ବନୈଲା ଜାମୁନ** A small variety of blackberry.

ବଣ ଜୀରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଜୀର)—
Bana jirā ବନଜାତ ଜୀରକବିଶେଷ; ବଡ଼ ଜୀରା—
ସଂ. ଅରଣ୍ୟ ଜୀରକ, ବୃହଜ୍ଜାଳୀ, A sort of wild cumin-
କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ର, କଣା, ବନଜୀର, seed; Purple fleabane;
ବିଷ କଣ୍ଟକ Veruonia Anthelmentica,
ବନ ଜୀରେ [ଦ୍ର—ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଟୁ-
କାଳୀ ଜୀରା କଷାୟ; ଏହା ସ୍ତ୍ରୀ ବାତ, କଫରୋଗ
ଅ. କମୁନ୍ ବହରୀ ଓ ବ୍ରଣ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]
ମ. କଡ଼ୁ ଜୀରେଂ; ଗୁ. କାଳୀ ଜୀରୁ

ବଣ ଝଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବନ୍ୟ ଶିମ୍ବ—
Bana jhata A kind of wild bean.

ବଣ ତୁଳସୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ତୁଳସୀ)—
Bana tulasi ବନଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଗୁଳ୍ମ—
ସଂ. ଅରଣ୍ୟ ତୁଳସୀ, କାଳମାର, A kind of wild plant
ମାଲୁକ, କଠେରକ, ଲୁଠେରକ, with scented leaves;
କରାଳ, କୃଷ୍ଣ ବବଣ୍ଡ, Perilla Ocimoides (Haines);
କୃଷ୍ଣ ବଳ୍ଲିକା Assimum Basilicum.
ବନ ବାବୁଇ ତୁଳସୀ [ଦ୍ର—ଏହା ସାନ ବଡ଼ ଭେଦରେ
ବନତୁଳସୀ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଏବଂ ଏହାର ଗୁଣ ବବଣ୍ଡ
ଗୁ. ରାନ ତୁଳସୀ ପରି—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଳ୍ପ ଦ୍ରୁମ]

ବଣ ଦିଅଁ—ପ୍ରା. ବି—ବଣ ଦେବତା (ଦେଖ)
Bana dian Bana debata (See)

ବଣ ଦିଅଁକୁ ପଡିବ ପୂଜା
ବାଲିଗରଦାକୁ ମଲକଲଜା—ଚଳ ।

ବଣ ଦେବତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଦେବତା)—
Bana debata ୧ । ଅରଣ୍ୟରେ ଥିବା ଅପୂଜା ଦେବତା—
ବନ ଦେବତା; ବୁନୋ ଠାକୁର 1. Idols found in the jungle
ବନ ଦେବତା, ବନ ଦେବୀ and worshipped by wild tribes.

୨ । ବନର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—2. Sylvan Deity.

ବଣ ଦ୍ରାକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ) (ସଂ. ବନ+ଦ୍ରାକ୍ଷା)—
Bana drākshyā ବନ୍ୟ ଲତାବିଶେଷ—A wild creeper.
ବୁନୋ ଆଙ୍ଗୁର [ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଶୀତଳ, ରକ୍ତଶୋଧକ,
ବନୈଲା ଦାକ୍ଷ ଦାହ ଓ ତୃଷାର ନିବାରକ ।]

ବଣ ନେଳୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନନୀଳ)—କୃଷିବିନା ଉତ୍ପନ୍ନ ନୀଳଗୁଳ୍ମ—
Bananeli Indigo plant growing wild.
ବୁନୋନୀଳ [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳର କ୍ୱାଥ ଓ ପ୍ରଲେପ ସକଳପ୍ରକାର
ବନଲାନୀଳ ବିଷନାଶକ; ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁଣ ନୀଳଗଛ ପରି—
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ପତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ପତି) —ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଉପାଧି-
Bana pati ବିଶେଷ—A title of ancient kings of Utkal.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଅରଣ୍ୟମୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର କେତେକ
ରାଜ୍ୟକୁ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ଓ ତଦ୍ଭିନ୍ନ ରାଜାଙ୍କୁ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ବାଦସାହା,
ବଣବାଦସ ବୋଲାଯାଉଥିଲା ।]

ବଣ ପାରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ପାରାବତ)—ବଣୁଆ ପାରା ପକ୍ଷୀ—
Bana pārā Wild pigeon.
ବୁନୋପାୟରା [ଦ୍ର—ଏହାର ମାଂସ ଉଷ୍ଣ; ଏହା ଖାଇଲେ
ବନୈଲାପରବା ପକ୍ଷାଘାତ, କ୍ଷୟ ଓ ବାତ ରୋଗ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।]

ବଣ ପାଳଧୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ+ପାରିଭଦ୍ର)—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Bana pāladhuā A kind of wild tree.
ବୁନୋପାଳିତା ମାଁଦାର [ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଣରେ ପାଳଧୁଆ ସମାନ ।]
ବନୈଲା ଫରହଦ

ବଣ ପିଆଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟ ପଲାଣ୍ଡୁ)—ବଡ଼ ଉଲି ପିଆଜ
Bana piāja ପରି କନ୍ଦଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—
ବନପେୟାଁଜ A kind of wild plant having a
ବନୈଯାପ୍ୟାଜ root resembling onion.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗୋଟିଏ କାଣ୍ଡ ବାହାରେ ଓ ସେ କାଣ୍ଡରୁ ଝଟା
ଫୁଲ ଦେଉଳଥ ସିଝୁଫୁଲ ପରି ବାହାରେ ।]

ବଣ ପିପଲ(ଲା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ ପିପ୍ପଲୀ)—
Bana pipali(lā) ବନାକୃଷିରେ ଜାତ ପିପ୍ପଲୀ—
ବନପିପୁଲ **ବନୈଯା ପିପରୀ** Wild long pepper.

ବଣ ପୋଟଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ+ପଟୋଳ)—ଏହା ଏକପ୍ରକାର
Bana potala କଲମ୍ବକାଲୁଡ଼ ପରି ଫଳବିଶିଷ୍ଟ ଲତା—
ବୁନୋ ପଟଳ A kind of creeper bearing fruits
ବନୈଯା ପରବଲ resembling coccinear Indica; wild Liquorice creeper.

[ଦ୍ର— ଏହା ତିକ୍ତ ଓ ମଧୁର ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ।]

ବଣପୋଡ଼—ଦେ. ବି.—ଜଙ୍ଗଲରେ ନିଆଁ ଲାଗିବା—Forest conflagration.
Baṇa pordi ବନେ ଆଗୁନ ଲାଗା (ଧରା) **ବନ ଜଳନା**
ବଣ ପୋଡ଼ ହେଲେ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି,
ମନ ପୋଡ଼ିଲେ କେହି ନ ଜାଣେ । ଚଳ ।

ବଣ ବାରିହା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—(ସଂ. ବନ୍ୟ ବରାହ)—ବରାହ
Baṇa bārihā Wild boar.

ବଣ ବିରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ୟ + ମାଷ)—ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Baṇa biri Māshaparṇṇi (See)

ବଣ ବିଲୁଆ—ଗ୍ରାଦେ, (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବଣଭୁଆ (ଦେଖ)
Baṇa biluā Baṇabhuā (See)

ବଣ ବିଲେଇ—ଦେ. ବି.—ବଣଭୁଆ (ଦେଖ)
Baṇabilei (ବଣବିରାଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) Baṇabhuā (See)

ବଣ ବୁଦା—ଦେ. ବି. (ଉଭୟାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ବଡ଼ ଓ ଛୋଟ ଗଛର ଅରଣ୍ୟ—Forest consisting of trees and bushes growing in an intermingled manner.
Baṇa budā
ବନ ଝୋପ
ଝାରି ଜଙ୍ଗଲ
[ଦ୍ର—ବଡ଼ ଗଛର ସମଷ୍ଟିକୁ ଅରଣ୍ୟ ଓ ଛୋଟ ଗଛର ସମଷ୍ଟିକୁ ବୁଦା କହନ୍ତି ।]

ବଣ ଭୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ବିଡ଼ାଳ)—ବନ ମାର୍ଜାର; କଟାସ—
Baṇa bhuā ବନବିଡ଼ାଳ; ବନବେରାଳ Wild cat.
ବନୈୟା ବିଡ଼ାର, ବନ ବିଲାର(ଷ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବର୍ଷା ଋତୁରେ ବାଡ଼ିରେ ବୋବାଇବାର ଶୁଣା ଗଲେ ପିଲାମାନେ ଘରେ ଥାଇ ଚିତ୍କାର କରନ୍ତି 'ଭୁ ! ବ, ଭୁଷ' ? । ବଣଭୁଆ ଯେବେ 'ଭୁ' ଶବ୍ଦ କରେ ତେବେ ପିଲାଏ କହନ୍ତି ଯେ ନିକଟରେ ଖୁବ୍ ଭୁ ଭୁ ବର୍ଷା ହେବ; ଯେବେ 'ଭୁଷ୍' ଶବ୍ଦ କରେ ତେବେ କହନ୍ତି ବର୍ଷା ଛାଡ଼ି ଯିବ ।]

ବଣ ଭେଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ଭେଣ୍ଡି ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗୁଳୁବିଶେଷ—
Baṇa bhenḍi Triumfetta Rhomboidea
ସଂ. ଝିଣ୍ଟିକଟ ବନଓକ୍ରା; ବୁନୋ ଢେଢସ **ଚେଟକି, ଚିରିୟାରି** (Kirtikar)
ମ. ଝିଣ୍ଟିଡ଼, ନିଗ୍ରରଡ଼ ତା. ଆଓଡ଼ାଇଓଟ

ବଣ ଭୋଜି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ + ଭୋଜନ)—ବଣରେ ଖାଇ କରା
Baṇa bhoji ଯିବା ଭୋଜନ ଉତ୍ସବ—A picnic in the forest.
ବନ ଭୋଜି, ବନ ଭୋଜନ **ବନ ମୋଜନ**

ବଣ ମଣି(ଣି,ଣ)ଷ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବନ + ମନୁଷ୍ୟ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ
Baṇa mani (ṇi, ṇa) sha ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ମାଙ୍କଡ଼; ଓରାଙ୍ଗ୍
ବନ ମାନୁଷ ଓଟାଙ୍ଗ୍—1. Chipanzee; the orang otang.
ବନ ମାନୁଷ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜାବା, ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଆଦି ଦ୍ୱୀପରେ ଥାଆନ୍ତି (ବଣ ମନୁଷ୍ୟ—ଦେଶଜ ରୂପ) ଓ ବଣରେ ବସା ତିଆରି କରି ରହନ୍ତି ।]

୨ । ବଣରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅସଭ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ଜଙ୍ଗଲି ଲୋକ—2. Wild tribe; aborigine; uncivilized person.

୩ । ଭଦ୍ର ସମାଜର ରୀତି ନ ଜାଣିଥିବା ଲୋକ—3. A person ignorant of the rules of polished society.

ବଣ ମଲ୍ଲିକା—ଦେ. ବି.—ସୁନ୍ଦର ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁବାସ ଫୁଲ ଫୁଟିବା ଗଛ; କାମିନୀ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—The Chinese myrrh; Chinese box; Murraya Grotica.
Baṇa mallikā
କାମିନୀ

ବଣ ମଲ୍ଲୀ(ଲି)—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ ମଲ୍ଲୀ)—ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଫୁଲ—Wild jasmine; Barleia Strigosa; Coffea Bengalensis (Haines).
Baṇa mallī(li)
ବନ ମଲ୍ଲୀ
ବନ ମଲ୍ଲିକା
ତେ. ଅଡ଼ବି ମଲ୍ଲି [ଦ୍ର—୨।୩ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ଗଛ; ଫୁଲ ନେଳିଆ ।]

ବଣ ମୁଗ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ)—ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Baṇa muga ମୁଗାନୀ Mudgaparṇṇi (See)
ମାଠ ମୁଗାନୀ ମ. ରାଣମୁଗ

ବଣ ମୁଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ ମୁସ୍ତକ)—ନାଗରମୁଥା (ଦେଖ)
Baṇamuthā Nāgaramuthā (See)

ବଣ ମୁନିଙ୍ଗା(ଗା)—ଦେ. ବି. (ସଂ ବନ ଶିଗ୍ରୁ; ମୂଳଧବଳ)—
Baṇa muniṅgā(gā) ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ସଜନା ଗଛ—
ବୁନୋ ସଜନା **ବନ ମୁନିଙ୍ଗା** A kind of Moringa tree growing wild.
(ବଣ ମୁଗୁନା—ଅନ୍ୟ ନାମ)

ବଣ ମେଥି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ମେଥିକା)—ମେଥି ପରି ଏକ ପ୍ରକାର
Baṇa methi ବନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ (ଏହାର ଫଳ ମେଥି ପରି)—
ବନ ମେଥି Crotalaria Albidia; Melilotus Parviflora.
ବନ ମେଥି, ସାନ୍

ବଣ ଯୁ(ଜୁ)ଆଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ ଯମାନୀ)—ଅଜମୋଦା (ଦେଖ)
Baṇa ju(ju)āṇi Ājamodā (See)
ସଂ. ନାମ ଅଜମୋଦା ବନ ଜୁୟାନ; **ଅଜବାଇନ**

ବଣ ଯୁ(ଜୁ)ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ + ଯୂଥୀ)—ଅରଣ୍ୟ ଯୂଥିକା—
Baṇa jū(ju)i ବନ ଯୁଇ **ବନ ଜୁହି** Wild jasmine.

ବଣ ରଖୁଆଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ + ରକ୍ଷକ)—
Baṇa rakhuāla ଫରେଷ୍ଟ ଗାର୍ଡ୍; ଜଙ୍ଗଲର ରକ୍ଷକ—
ବନ ରାଖାଳ **ବନ ରକ୍ଷା** Forest guard.
[ବଣ ଜଗା, ବଣ ଜଗିଆ, ବଣ ଜଗୁଆଳ(ଳ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଣ ରାଶି—ଦେ. ବି—ବିନା କୃଷିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ରାଶି—
Baṇa rāśi ବନ ତୀଳ **ବନ ତୀଳ** Wild sesamum.
(ବଣ ଖସା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ବୁଦ୍ଧିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଧାତୁ ଶକ୍ତି କାରକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବଣ ରିଠା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ + ଅରିଷ୍ଟ)—ରିଠାର ପ୍ରକାରବିଶେଷ—
Baṇa riṭhā A species of soap-berry tree; Acacia Concinna (Haines).
ବନ ରିଠେ **ବନ ରିଠା**

ବଣ ରୁଆଡ଼—ଦେ. ବି—ମହାନଦୀ ମୁହାଣର ଜଳାଭୂମିରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବୁଦା—Argialitis Rotundifolia (Haines); a small shrub in the deltaic swamps of the Mahanadi river.
Baṇa ruārda

ବଣ ସାରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟ କଚୁ)—୧ । ଏକ ସୁଗନ୍ଧି ସାରୁ—
Baṇa sāru ବନ କଚୁ 1. Colocacia Nymphaefolia.
ବନୈଲା ଅରୁଆ [ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣତଃ ପାଣି କୂଳରେ ମଳକୁ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଗଛ ନାଲି ଓ ଧଳା ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏହାର ମୂଳ ସାଧାରଣ ସାରୁ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଗଳାର କଣ୍ଡୁ ଉତ୍ପାଦକ ।]
୨ । ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବାଳକ—2. A wicked person or boy.

ବଣ ସିରିଆଲି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ପାର୍ବତ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—A kind of
Baṇa siriāli erect under shrub (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହା ୧ଠାରୁ ୩ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ଏଥିରେ ଚକ୍ରଣ ଓ ଫକ୍କା ଗୋଲାପି ରଙ୍ଗର ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏହା କଙ୍କରମୟ ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂମିରେ ହୁଏ ।]

ବଣ ସୋରିଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ + ସର୍ଷପ)—
Baṇa sorisha ୧ । ବନା କୃଷିରେ ଜାତ ସୋରିଷ—
ବନ ସରିଷା **ବନୈଲା ସରସୋଁ** 1. Mustard growing wild.
୨ । ଅଣ ସୋରିଷ (ଦେଖ)—2. Aṇa sarisho (See)

ବଣ ହରଡ଼—ଦେ. ବି—ଖୋରଧା ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Baṇa harar̤da Atylosca Cajanifolia (Haines).
ବନୈଯା ଅରହର; ବୁନୋ ଅଡ଼ହର

ବଣ ହଳଦୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ + ହରିଦ୍ରା)—
Baṇa haladi ୧ । ବନା କୃଷିରେ ଜାତ ହରିଦ୍ରା ଓ ତହିଁର ମୂଳ
ବନ ହଳୁଦ **ଜଙ୍ଗଲି ହଳଦି, ବନ ହରଦି** 1. Wild turmeric.
ମ. ଶୋଲା, ରାନ ହଳଦ [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁତିକ୍ତମଧୁରରସ, ତେ, ଅଡ଼ିବିଯଶ୍ଚ ରୁଚିକାରକ ଓ ଅଗ୍ନି ଦୀପକ; ଏହା କୁଷ୍ଠ ବାତାଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦୋଷ, ରକ୍ତ ଦୁଷ୍ଟି, ଶ୍ୱାସ, କାସ ଓ ହୃଦ୍ରୋଗରେ ଉପକାରୀ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]
୨ । ଦାରୁ ହଳଦୀ (ଦେଖ)—2. Dāru haladi (See)

ବଣ ହି(ହେ)ଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ନାର୍ଡ଼ୀ ହିଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)
Baṇa hi(he)ṅgu Nārḍi hiṅgu (See)

ବଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭରଣୀ)—୧ । ଗୁଡ଼ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଲମ୍ବା ମୃତ୍ତିକା ଘଟ ବା ପାତ୍ରବିଶେଷ—
ବାଇନ, କୁଁଦୋ **ଭନ୍ନି, ତୌଲି** 1. A long pot for jaggery.
୨ । (ସଂ. ଭ୍ରାନ୍ତ) ଭୁଲ୍; ଭ୍ରାନ୍ତି—2. Mistake.
ଏଠାଁ ନାହିଁ ବଣ୍ଣ ବଣା । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମ୍ମା ।
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଭ୍ରାନ୍ତ)—୧ । ପଥଭ୍ରାନ୍ତ; ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ—
ଭୋଳା 1. Having lost one's way; gone astray;
ଭଟକା ହୁଆ, ହକ୍କାବକ୍କା straggling.
ଜଣା ଗଡ଼ଭରେ ବଣା ମୃଗାଣି ଚୋ ଗଲ । ବିଶ୍ୱସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ—2. Erring; mistaken.
ଭୁଲା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ବଣା ଦେଇ ବୁଦ୍ଧି—କୃଷ୍ଣସଂହିତା. ମହାଭାରତ ବନ ।
୩ । (ସଂ. ବହୁଳ) ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ; ବହୁତ—3. Profuse.
ପଣା, ଅମ୍ବ ଫଳେ ବଣା —ଚଗ ।
୪ । (ସଂ. ବିହ୍ୱଳ) କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
4. Bewildered (person).
ଚପା ଭୁଲେ ଭାବ ଦେଇଛ ଅବେ ବଣା । କୃଷ୍ଣସଂହିତା. ମହାଭାରତ ବନ ।
୫ । (ଭୂବି) ବିଚଳିତ; ଆନ୍ଦୋଳିତ (ମନ)—5. Disturbed; agitated (mind).
ବେଗେ ଘାଣ ହେବେ ପବନ ବଳ ଉଣା
ଦଣ୍ଡ ଦେଖି ମୁଣ୍ଡ ବିଚଳେ ଭୂବି ବଣା । କୃଷ୍ଣସଂହିତା. ମହାଭାରତ ବନ ।
୬ । ଯାହାକୁ କୌଣସି ନୂଆ ସ୍ଥାନ ସୁଖ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ—
6. Feeling out of one's elements at a new place.

ବଣା(ଣେ)ଇ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—Name
Baṇā(ṇe)i of an Oriya state.
[ଦ୍ର—ଏ ରାଜବଂଶ ସାକଳ ଦ୍ୱୀପ ବା ସିଂହଳରୁ ଆସିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍କେତ 'ମୟୂର' । ଏମାନେ କଦମ୍ବ ବଂଶୀୟ । ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ବଣା କ(ଢ)ଣା—ଦେ. ବିଣ. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନ
Baṇā ka(dha)ṇā ଆସିଥିବାରୁ ଭୁଲ୍‌ରେ ରହିଯାଇ ଥିବା—
ଭୁଲଚୁକ **ଭୁଲଭଟକ** Left out owing to mistake.
(ଯଥା—ଏ ଆମ୍ବଗଛରୁ ସବୁ ପାଚିଲା ଆମ୍ବ ଯାକ ମୁଁ ତୋଳିଲି । କେଜାଣି, ବଣା କଣା ହୋଇ ଗଛରେ ଗୋଟାଏ ବଉଠା ଆମ୍ବ ଥିବ ।)

ବଣାଗଣ—ଦେ. ବିଣ—ଯୂଥଭ୍ରଷ୍ଟ; ଗୋଠଛାଡ଼ା—Strayed from the
Baṇāgaṇa herd or flock; gone astray.
ଗୋଠଛାଡ଼ା ବଣାଗଣ ଏଣୀ ଗ୍ରାସ୍ୟେ ଏଣେ ଯେଣେ ଗ୍ରହିଁ ଭଏ
ପଥସେ ଅଲଗ; ଭଟକାହୁଆ ଚିତା ପର ଭ୍ରମେ ଜଳେ ଚିତ୍ରା ।
ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶଚରିତ ।

ବଣା ବଣା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଲଗା ଅଲଗା—1. Disjointed
Baṇā baṇā ୨ । ଅଣଛନ୍ଦିଆ; ଅଡ଼ୁଆ—2. Awkward.
କେମନ କେମନ ଅନଠାରେ ଲେଶ ହେଲେ ଅନୁରାଗ
ଅନମନା ଯଗେ ପୃଥ୍ୱୀ ବଣା ବଣା । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମ୍ମା ।
୩ । ଅପରିଚୟ ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଠଉରାଇ ପାରେ ନାହିଁ—3. (a place) With which a person is not familiar.

ବଣା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଭ୍ରାନ୍ତ)—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତ ହେବା—1. To
Baṇā hebā err; to be mistaken, to fall into error.
ଭୁଲା ୨ । ବାଟ ଭୁଲିବା—2. To go astray.
ଭୁଲନା; ଭଟକ ଜାନା ଜାଣିଲି ପାଣ୍ଡୁସୁତଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ଉଣା
ଭୁମ୍ବ ବୋଲେ ମାର୍ଗ ଛଡ଼ି ଯା ହେଲେ ବଣା । କୃଷ୍ଣସଂହିତା. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୩ । ବୁଦ୍ଧିଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—3. To be dumbfounded; to be at a loss; to be bewildered. ୪ । ବୁଝା ନ ହେବା; ଜଣା ନ ଯିବା—4. Not to be understood; not to be known.
ସଭିବା ଚଭିବା ସାତ୍ୟକିଙ୍କର ବଣା
ହେଉ ଜାଣି ସୁରେଶ୍ୱରଙ୍କ ମହାମନା । କୃଷ୍ଣସଂହିତା. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

ବଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ନାମ ଅବଲମ୍ବ)—ଭୂମିଚର ଗ୍ରାମ୍ୟ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Bani The common myna; Acridotherus Tristis.
ସାଳିକ ଝଣ୍ଟିବା ମାଛ ବଣି ଘୋଷିବା ନ୍ୟାୟ—ଚଗ ।
ଅବଲମ୍ବ [ଦ୍ର—ଏହା ଚେର ଚଉଦ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ; ମୁଣ୍ଡ ଓ ବେକ

କଳା; ପେଟ ନାଲି ଖଇରା ବା ଶ୍ୱେତାଭ; ଆଖି ତଳେ ଓ ପକ୍ଷ ଶେଷରେ ଧଳା ବା ନାଲି ବା ହଳଦିଆ ଦାଗ ଥାଏ; ଏମାନଙ୍କୁ ପୋଷିଲେ ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଡାକ ଶିଖନ୍ତି । ଏମାନେ ଝିଙ୍ଗିକା ଓ ପୋକ-ଜୋକ ଖାଇ ପ୍ରାଣଧାରଣ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ; ସାଧାରଣତଃ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପାହାଡ଼ରେ ଥାଆନ୍ତି, ବହୁ ଏମାନେ ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ବୃକ୍ଷରେ ଓ କୋଠାର ଖୋପରେ କାଠିକୁଟାରେ ବସା ତିଆରି କରି ବାସ କରନ୍ତି । ଏକ ଜାତୀୟ ବଣିକୁ 'ରାଜବଣି' କୁହାଯାଏ । ଆଉ ଏକ ଜାତୀୟ ବଣିକୁ ଗୁହ୍ୟକାଳିକା ବା ଗୁହ୍ୟବଣି କହନ୍ତି; ଏହାକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଗୁୟା ସାଲିକ ଓ ଇଂରାଜରେ The pied myna କହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ବଣିକୁ 'ନାଲି' ବଣି ବୋଲାଯାଏ; ଏହାକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଗାଙ୍ଗସାଲିକ ଓ ଇଂରାଜରେ Bank myna କୁହାଯାଏ ।]

୨ । ହେନ୍ତାଳ—2. Mangrove roots; Avicennia Officinalis. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ହଠାତ୍‌ଦିବା ନାମ—3. A name given to females.

୪ । (ସଂ. ବନ) କ୍ଷୁଦ୍ର ବଣ—(ଯଥା—ତାଳ ବଣି) 4. A small custer of trees.

ବଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବ. (ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା-Baniā(ā) ବେଲ ବଣିଆ, ତାଳ ବଣିଆ)—୧ । ଏକ ଜାତୀୟ ବନ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି ବା ଚୋଟ।—1. A grove or plantation of one kind of trees.

ଗାଉଛ, ନିବଡ଼ ଗାଛକ ବଣିଆ । ବ୍ୟାକରଣ. ଚଳିକା ।

୨ । ପୀତବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. Yellow flowered Hibiscus Tiliceus (Haines). ୩ । ବଣିଆଁ (ଦେଖ)—3. Baniā (See)

୪ । ପୁଂ. (ସଂ. ବଣିକ୍)—ସୁନାର ବଣିଆ; ସୁନା ରୁପାର କାରିଗର—1. Goldsmith; silversmith.

ବେନେ ୫ । ଚୋଟଳ ବଣିଆ; ଗନ୍ଧବଣିକ—5. Druggist.

ବନିୟା ୬ । କୁମୁଟୀ; ବଣିକ; ବେପାରୀ—6. A trader. (ବଣିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୈଶ୍ୟ—7. Baisya.

ବଣିଆ ଘଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—୪-୬ ଫୁଟ୍ ଉଚ୍ଚ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Baniā ghanṭā A robust shrub; Clerodendrun Infortunatum (Haines).

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ସୁବାସଯୁକ୍ତ; ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଫୁଲରୁ ସୁଗନ୍ଧ ବାହାରେ ।]

ବଣିଆ ଝାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ବଡ଼ ବଡ଼ ଏକ ଲୋମଶ Baniā jhāṭi ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଏକପ୍ରକାର ନାତିବୃହତ୍ ଗୁଳ୍ମ—A middle-sized shrub having big furry leaves.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ରରେ ଏକପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ ଅଛି । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଏବଂ ଫୁଲର ଡେଙ୍ଗ ନାଲି; ଯେଣ୍ଟା ଯେଣ୍ଟା ହୋଇ ଫୁଟେ ।]

ବଣିଆତି—ଦେ. ବ—ବଣିଆ ବ୍ୟବସାୟ—Goldsmith's occupation. Baniāti ବେନେଗିରି, ବେନେଟି

ବନିୟାତି ଦେ. ବଣ—୧ । ବଣିଆ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a Baniā. ୨ । ବାଣିଜ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2 Relating to trade.

ବଣିଆତି ଚିଜ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବାଣିଜ୍ୟ+ଫା. ଚୀଜ୍)—ଗନ୍ଧ-Baniāti chija ବଣିକମାନେ ଯେଉଁ ସବୁ ମସଲାର ବ୍ୟବସାୟ ବେନେର ମାଲ କରନ୍ତି—Druggist's store; spices and drugs.

ବନିୟାତି ଚିଜ୍

ବଣିଆତି ମାଲ, ବଣିଆତି ରକମ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଣିଆତି ମସଲା

ବଣିଆତି ବେପା(ଭା)ର—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବାଣିଜ୍ୟ+ବ୍ୟାପାର)—Baniāti bepā(bhā)ra ୧ । ବଣିଆର ବ୍ୟବସାୟ—1. Goldsmith's profession or occupation. ବେନେର ବ୍ୟାପାର

ବନିୟାତିବ୍ୟାପାର ୨ । ଔଷଧ ଓ ମସଲା ବେପାର—2. Trade in spices and drugs.

[ବଣିଆତି ବେଉ(ବ)ସା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]

ବଣିକ୍—ସଂ. ବ—(ପଣ ଧାତୁ=ବିକ୍ରି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ୍; ବଣିକ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ପଣ୍ୟ କ୍ରୟବିକ୍ରୟକାରୀ; ବେପାରୀ—1. Trader; merchant. ୨ । ବଣିଆଁ; ବୈଶ୍ୟଜାତି—2. The Baisya or trading caste. ୩ । (+ଅଧିକରଣ ଇକ୍) ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ କରଣ ବିଶେଷ; ଜ୍ୟୋତିଷର ୬ଷ୍ଠ କରଣ—3. (Astrology)—The 6th Karaṇa or astrological conjunction.

ବଣିକ୍‌ପଥ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଣିକ୍+ପଥ)—୧ । ବଜାର; Baṇik-patha ହାଟ—1. Market; bazar. ୨ । ବାଣିଜ୍ୟ—2. Trade

ବଣିକ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବଣିକ୍)—୧ । ବଣିକ୍; ବଣିଆ—Baṇika 1. Trader; merchant. ୨ । ସୁନାର ବଣିଆ—ବେନେ **ବନିୟାଁ** 2. Goldsmith.

ବଣିକ ଭବ ଲକ୍ଷଃ ପ୍ରକଟ କର ମଳଃ ବନକ ବଃକ ଉଗ୍ରକାଳେ—ଉକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ୱରୀବିଳାସ ।

ବଣି ଗୋଡ଼ା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଡ଼ ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ-Baṇi gorḍā ସୁରୁପା Thin-legged.

(ବଣି ଗୋଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ). [ବଣିଗୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବଣିଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଣିକ୍+ବନ୍ଧୁ)—ନୀଳଗଛ—The Baṇigbandhu Indigo plant; Indigo; Fera Tinctoria.

ବଣିଗ୍ରହ—ସଂ. ବ—(ବଣିକ୍+ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) Baṇigbaha ଉଷ୍ଟ୍ର; ଉଟ—Camel.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଉଷ୍ଟ୍ରପୃଷ୍ଠରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବୁହା ହୋଇ ଦୂର ଦେଶ ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟ ଚଳୁଥିଲା ।]

ବଣିଗ୍ରୁତ୍ତି—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଣିକ୍ ବୃତ୍ତି)—ବାଣିଜ୍ୟ; ବେପାର—Trade. Baṇigbṛutti

(ବଣିଗ୍ରବ,ବଣିଗ୍ରବ୍ୟବସାୟ, ବଣିଗ୍ରବ୍ୟାପାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଣିଜ—ସଂ. ବି—(ପଣ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଇଜ)—୧ । ବଣିକ୍—
Baṇija 1. Trader. ୨ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ କରଣ ବିଶେଷ—2. An astrological conjunction.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ ସେ ଭାଗ୍ୟବାନ୍, ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ଧନୀ ହୁଏ ।]

ବାନିଜ୍ୟ, ବ୍ୟାପାର ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାଣିଜ୍ୟ)—୧ । ବାଣିଜ୍ୟ; **बनिज, तिजारत्** ବେପାର—1. Trade.

ଦେହ ବୋଇସ ଇଥ ବୋଇତରେ ବସି
ନୃପତି ଏ ବଣିଜ ପାଇଛନ୍ତି ଅସି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକ୍ରୟ—2, Merchandise; commodities.

ବାଳ ବାଣିଜାରୁ ଏ ଭକ୍ତେ ବଣିଜ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଣିଜ ପଥ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ବଣିଜ +ପଥ)—୧ । ଦୋକାନ—
Baṇija patha ୨ । ବଜାର; ହାଟ—2. Market; bazar, ୩ । କ୍ରୟବିକ୍ରୟ ସ୍ଥାନ; ଗଞ୍ଜ—3. Mart.

ବଣିଜ ବେପାର—ଦେ. ବି—(ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ;
Baṇija bepāra ବାଣିଜ୍ୟ+ବ୍ୟାପାର)—ବଣିଗ୍ ବୃତ୍ତି; ପଣ୍ୟକ୍ରୟ-ବିକ୍ରୟବ୍ୟାପାର **बनिज बेपार** ବିକ୍ରୟ; କାରବାର—Trade.

ବଣିଜା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଣିଜ୍)—ବଣିକ୍—Merchant; trader.
Baṇijā ବ୍ୟାପାରୀ **बंजारा**

ବଣିଜାର ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗ ଭୁଜିତ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଣିଜାର(ରୁ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଣିଜ)—ବଣିକ୍—Merchant;
Baṇijāra(ru) ବ୍ୟାପାରୀ **बंजारा, बनजारा** trader.

ଯେମନ୍ତ ବଣିଜାରମାନେ, ଅର୍ଥ ଅର୍ଜନ ଲୋଭ ମନେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବଣିଜାରୁ ବନ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଣିଜ୍ୟ(ଜ୍ୟା)—ସଂ. ବି. (ବଣିଜ୍+ଭାବେ. ଯ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବେପାର,
Baṇijya(jyā) ବାଣିଜ୍ୟ—Trade; traffic.

ବଣିବେକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ବେକ ବଣି ଚଢ଼େଇର ବେକ
Baṇibekā ପରି ଲମ୍ବ ଓ ଅସୁନ୍ଦର—Having a long **हाँसेरगला बकुलघटा** and ungraceful neck.
(ବଣିବେକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଣୁଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବନ୍ୟ)—୧ । ବନ୍ୟ; ବନଜାତ—
Baṇuā(āṅ) ବଣୁଆ, ବୁନୋ 1. Growing in the forest. **बनैला या)** ୨ । ବନବାସୀ—2. Living in the forest. ୩ । ଜଙ୍ଗଲି; ବନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Relating to forests. ୪ । ଅସଭ୍ୟ—4. Uncivilised.

ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ପୋଟଳ—A kind of kitchen fruit.

ବଣ୍ଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଭାଗ କରିବା—1. To divide; to par-
Baṇṭ(root) tition. ୨ । ବାଣ୍ଟିବା—2. To distribute. ୩ । ବାଟିବା; ପେଷିବା—3. To pestle; to bruise; to pound.

ବଣ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ବଣ୍ଟ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଭାଗ; ଅଂଶ—
Baṇṭa 1. Share. ୨ । ବଣ୍ଟନ—2. Partition; distribution. ୩ । (କର୍ମ+ଅ) ବେଣ୍ଟା; ଦାଅ ପ୍ରଭୃତିର ମୁଠା—3. The handle of sickle.

୪ । ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ—4. A bachelor (Apte).

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅବିବାହିତ—Unmarried.

ବଣ୍ଟକ—ସଂ. ବିଣ. (ବଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ବଣ୍ଟନ
Baṇṭaka କରେ—1. Distributer. ୨ । ବିଭାଜକ—2. Divider.

ସଂ. ବି. (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ବିଭାଗ; ଅଂଶ—Share.

ବଣ୍ଟନ—ସଂ. ବି. (ବଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବାଣ୍ଟିବା; ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ
Baṇṭana ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା; ଅଂଶୀକରଣ—1. Partition; division; apportionment. ୨ । ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶକୁ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେବା—2. Distribution. ୩ । ବାଟିବା; ପେଷଣ—3. Bruising; pounding with pestle and mortar.

ବଣ୍ଟନ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି. (ସଂ.ବଣ୍ଟନ)—୧ । ଅଂଶ ବା ବିଭାଗ କରିବା-
Baṇṭana karibā 1. To partition; to divide. ବଣ୍ଟନ କରା ୨ । ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେବା—**बंटन करना** 2. To distribute; to apportion.

ବଣ୍ଟନ କାରକ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି.ପୁଂ—ଯେ ବାଣ୍ଟେ—Distributary;
Baṇṭana kāraka dividing; partitioning.
(ବଣ୍ଟନକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବଣ୍ଟନ କାରକା, ବଣ୍ଟନ କାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଣ୍ଟରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଣ୍ଟନ)—୧ । ବଣ୍ଟନ; ଅଂଶୀକରଣ; ବିଭାଗ
Baṇṭara କରଣ—1. Partition; separation of share. ବାଁଟିରା ୨ । ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶର ପୃଥକ୍ କରଣ ବା ସ୍ଥିତିକରଣ—**बंटाइ, बटवारा** 1. Appo tionment of shares.

ବଣ୍ଟୁଆରା, ବଣ୍ଟୁରା, ବଣ୍ଟୋରା } ଅନ୍ୟରୂପ

୩ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଂଶ-ମାନ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରି ବିତରଣ—3. Distribution.

୪ । ପ୍ରଜା ଓ ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍ପନ୍ନର ଅଂଶ ବା ଭାଗ ଦିଆ ନିଆ—4. Division of the produce of a field between the cultivator and the landlord.

ବଣ୍ଟରା ଆଇନ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଣ୍ଟନ+ଫା. ଆଇନ୍)—
Baṇṭarā āin ଯେଉଁ ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପତ୍ତି ବିଭାଗ କରାଯାଏ—ବାଁଟିରା ଆଇନ **बटवारा आइना** The law of partition.

ବଣ୍ଟରା କୁଣ୍ଟରା—ଦେ.ବି. (ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବଣ୍ଟାକୁଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Baṇṭarā kuṇṭarā Baṇṭākuṇṭā (See)

ବଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—୧ । ବଣ୍ଟନ—1. Partition, ୨ । ବିତରଣ—
Baṇṭā 2. Distribution. ୩ । ଭାଗ; ଅଂଶ—3. Share.

ବଣ୍ଟା ନରୁଛ ପାଣ୍ଡୀ ସମ୍ପାର ଭ୍ରେଶ ଧାଣ୍ଡୀ ବଣ୍ଟା ନେବ ମୁଁ ବୋଲ ଅଡ଼ିଲ୍ଲରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Bantā(nte)ibā Causative form of Bāntibā)—ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବଣ୍ଟନକ୍ରିୟା କରାଇବା—To cause to be parti-
ବାଁଟାନ ବଁଟବାନା tioned or distributed.

ବଣ୍ଟାକୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ବଣ୍ଟନ—
Bantākunta 1. Distribution. ୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ
ବାଁଟାବାଁଟି ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟାରା—2. Partition or division
ବାଁଟଚୁଟ amongst many persons.

ବଣ୍ଟାବଣ୍ଟି—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ.—୧ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବିଭାଗ କରିବା—
Bantābanti 1. Mutual partition; division of a
ବାଣ୍ଟାବାଣ୍ଟି ବାଁଟାବାଁଟି thing amongst each other.

ବିଜା ବୋଇଲେ ଅହେ ଭୁମ୍ବ ଅମ୍ବ ଫଳ
ବଣ୍ଟାବଣ୍ଟି କରିବା ବୋଇ ଦିଜବାଳ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି.

୨ । ବହୁ ବଣ୍ଟନ କର୍ମ—2. Various acts of partition. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଦ୍ରବ୍ୟାଂଶର ବିତରଣ—
3. Acts of distribution.

ବଣ୍ଠ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଏକାକୀ ବୁଲିବା—
Banth(root) To walk alone.

ବଣ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଣ୍ଠ୍ ଧାତୁ=ଏକାକୀ ବୁଲିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bantha ୧ । ବାଙ୍ଗର ବା ଖଙ୍ଗ— 1. Dwarfish.
୨ । ଅବିବାହିତ—3. Unmarried.
୩ । ବିକଳାଙ୍ଗ—3. Crippled (Apte).

(ବଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ—1. A bachelor (Apte). ୨ । ଭୃତ୍ୟ—2. Servant (Apte) ୩ । ଭଲ୍ଲ ଅସ୍ତ୍ର—3. Javelin; dart(Apte).

ବଣ୍ଠର—ସଂ. ବି—(ବଣ୍ଠ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । ବାଉଁଶ ଗଛର
Banthara ଅବରକ ବଳଳ—1. The sheath that envelops young bamboo (Apte). ୨ । ତାଳ ଗଛର କଅଁଳ ନୂଆ ଲୁଅଁ—2. The new shoot of the palm tree (Apte). ୩ । ପଘା—3. A rope for tying (a beast) (Apte). ୪ । କୁକୁର—4. Dog (Apte). ୫ । କୁକୁର ଲାଞ୍ଜ—5. The tail of a dog (Apte). ୬ । ମେଘ—6. A cloud (Apte). ୭ । ସ୍ତନ—7. The female breast (Apte).

ବଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବାଣ୍ଟିବା; ବିଭାଗ କରିବା—1. To divide;
Band (root) apportion (Apte). ୨ । ଘେରିବା; ବେଢ଼ିବା-
2. To encompass; to surround (Apte).

ବଣ୍ଡ—ଦେଦେ ବ. (ଇଂ)—୧ । ଜମାପୁଞ୍ଜି—1. Bond. ୨ । ଯାମିନ-
Band ବଣ୍ଡ ବଣ୍ଡ ନାମା—2. Security bond.

ବଣ୍ଡ୍‌ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ହାତରେ ଯେଉଁ
Band-ria ଖଡ଼ୁ ପରି ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧନ୍ତି—A kind of
(ବଣ୍ଡରିଆ, ବନ୍ଦରିଆ, ବନ୍‌ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) bracelet.
[ଦ୍ର—ଏହା କଡ଼ରିଆ ସଙ୍ଗେ ପିନ୍ଧାଯାଏ ।]

ବଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଣ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବିକଳାଙ୍ଗ;
Banda ଲୁଣାଙ୍ଗ—1. Maimed; crippled (Apte).
୨ । ଅବିବାହିତ—2. Unmarried (Apte). ୩ । ଖାସୀ କରାଯାଇଥିବା—3. Emasculated (Apte).
ସଂ. ବ—୧ । ସୁନ୍ନତ୍ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person who has been circumcised (Apte). ୨ । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଖଣ୍ଡିଆ ବଳଦ—2. An ox without a tail (Apte).
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲିଙ୍ଗାବରକ ଚର୍ମ ନ ଥାଏ—3. A person who has no prepuce (Apte).

ବଣ୍ଡର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । କୃପଣବ୍ୟକ୍ତି-
Bandara 1. Miser; a stingy person (Apte).
୨ । ପୁଂସ୍ତ୍ୱହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An eunoch (Apte).

ବଣ୍ଡଲ୍(ଲି)—ଦେଦେ. ବ—(ଇଂ. ବଣ୍ଡ୍)—୧ । ବୋଝଟା; ଗୋଛା—
Bandal(li) 1. Bundle. ୨ । ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
(ବଣ୍ଡିଲ, ବଣ୍ଡିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୁଡ଼ିଏ ବସ୍ତୁର ଗୁଡ଼ା—
ବାଣ୍ଡିଲ ବଣ୍ଡଲ 2. Packet.

ବଣ୍ଡା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବଣ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+ଆ)—ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Bandā An unchaste woman (Apte).
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ, ବୌଧ) ବିଣ. ପୁଂ—(ସଂ. ବଣ୍ଡ)—
(ବଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲାଙ୍ଗୁଳହୀନ (ଜନ୍ତୁ)—Tailless; bereft of tail.

ବଣ୍ଡା(ଣ୍ଡା)ଲ—ସଂ. ବ—(ବଣ୍ଡ ଧାତୁ+ ଅଧିକରଣ. ଅଲ)—
Bandā(ntā)la ୧ । ବୀରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ—1. A contest of heroes (Apte). ୨ । ଫାଉଡ଼ା; ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟିଆ କୋଡ଼ି—2. A shovel; hoe (Apte).
୩ । ନୌକା—3. A boat (Apte).

ବଣ୍ଡାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ସଂ. ବର୍ବ୍ବଗ)—(ଘରକୁ)
Bandāibā ଓଳାଇବା; ଖରିବା—To sweep (a room or place).

ବଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—(ତେଲୁଗୁ)—୧ । ଶଗଡ଼ ଗାଡ଼ି—
Bandi 1. Cart. ୨ । କେରେଞ୍ଚ ଗାଡ଼ି—2. A bandy bullock cart with iron springs and wooden frame.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଫତେଇ—Jacket.

ବଣ୍ଢା(ଣ୍ଢେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଓଳାଇବା—
Bandhā(ndhe)ibā To sweep.

ବତ୍—ସଂ. ଅ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) —୧ । ସଦୃଶ; ପରି; ତୁଲ୍ୟ (ଅର୍ଥବୋଧକ)—
Bat (An affix meaning) Like; similar to.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।—
ଯଥା—ମାତୃବତ୍, ବାଳକବତ୍, ଯଥାବତ୍)—
୨ । 'ଅଛି' ଅର୍ଥବୋଧକ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—2. (An affix denoting) Possessing or having.
[ଦ୍ର— ଅଛି ଅର୍ଥରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ; ଏ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ପଦ ବିଶେଷଣ ହୁଏ; ଏହାର ସଂଲିଙ୍ଗ ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନର

ଆକାର ବାନ୍; (ଯଥା—ଧନବାନ୍; ଗୁଣବାନ୍;) ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ 'ବତୀ' ହୁଏ) ଯଥା।—ଧନବତୀ, ଗୁଣବତୀ]

ବତ୍‌ରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି — ବତୁରିବା — To be
Bat-ribā saturated with water.

ବତ—ଦେ. ଅ.—(ସଂ. ବତ୍) ସଦୃଶ; ତୁଲ୍ୟ—Like.
Bata ବର୍ଷା ଦିଶାରେ ଶବ୍ଦୋଚ୍ଚ ଦର୍ଶ ଚ ଦର୍ଶିଲା ବତ ମନକୁ ଆସେ ଚେମନ୍ତ ଲୀନ ଉତ୍ତ୍ୱ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ।

ବତଂସ—ସଂ. ବି. (ଅବ+ତନ୍‌ସ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କରଣ. ଅ=
Batamsa ଅବତଂସ; 'ଅ' ଲୋପ)—୧। କର୍ଣ୍ଣ ଭୂଷଣ—
1. Ear-ornament. ୨। ଶିରୋଭୂଷଣ—2. Ornament for the head. ୩। ଭୂଷଣ—3. Ornament.

ବତଂସକ—ସଂ. ବି. (ବତଂସ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) —ବତଂସ (ଦେଖ)
Batamsaka Batamsa (See)

ବତକ—ବୈଦେ. ବିଂ—(ଆ. ବତକା) କୁଳ ହଂସ; ପାଣ୍ଡହଂସ—
Bataka **ବତକ(ଖ)** Gander.
[ଦ୍ର—ଏହା ହଂସ ଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ସନ୍ତରଣକାରୀ ପକ୍ଷୀ; ଉଚ୍ଚ ଧଳା; ଲିପ୍ତ ପାଦ; ଥଣ୍ଡା ଚେପ୍ଟା; ଥଣ୍ଡା ଓ ଗୋଡ଼ ହଳଦିଆମିଶା ନାଲିଆ।]

ବତକା ସୁଦ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ନୀଚ କୃଷକ—A low caste
Batakā-suda · of farmers.

ବତକିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୁଦି କୁଦି ପଳେଇବା—
Batakibā To scamper away.

ବତର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଆର୍ଦ୍ର; ବତୁରା—Moistioned;
Batar saturated with water.

ବତର୍ କି(କେ)ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ତୁଳ. ହି କୀଡ଼ା)
Batar-ki(ke]ri ଝଡ଼ିପୋକ—Winged white ant.

ବତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତକ ପ୍ରା. ବଟ୍ଟା; ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଲବ,
Batara ବର୍ତ୍ତିକା,ବର୍ତ୍ତିକା)—୧। ପାଉଁଶିଆ ବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
ବଟେର; ବଟେର 1. The grey quail; Cotornix Communis.
[ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ଆଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ; ଥଣ୍ଡା ସରୁ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପିଠିରେ ଲମ୍ବା ଧଳା ଡୋରା; ଶୀତକାଳରେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସନ୍ତି; ଶସ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି; ଚଞ୍ଚଳ ଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି। ଏ ପକ୍ଷୀ ଶୁଇରେ ରହିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ। ଏହାର ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦିକର ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଲଢ଼ିବାକୁ ଲୋକେ ଏ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ସତ୍ତ୍ୱାରେ ପୋଷନ୍ତି]
୨। (ସଂ.ବାର୍ତ୍ତା=କୃଷି)—ଜମିର କୃଷିର ଉପଯୁକ୍ତ ଆର୍ଦ୍ରତା—
ବାଂ. ଯୋ; **ତରୀ** Proper wetness or moisture of a field for agricultural operation ୩। (ସଂ. ଆର୍ତ୍ତବ)
ପାଳ ଦେଖା, ଗାଈର ଋତୁମତୀ ହେବା ଅବସ୍ଥା—3, The men-
ବରଧନା; ବରଧାଜାନା struated condition of a cow.

ଭିଜା ଦେ. ବିଣ—୧। ଆର୍ଦ୍ର—1 Wet; moist. ୨।
ଗୀଳା, ଭୀଗା ଉତ୍ତମରୂପେ ଶୁଖି ନ ଥିବା (ଉଷୁଆ ଧାନ)—
(ଖଇ—ବିପରୀତ) 2. Not fully dried up (boiled paddy).

ବତର ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ଗାଈ) ଋତୁମତୀ ହେବା—1. (a
Batara pardibā cow) To be in heat; to have
ବାଥାନିଆ ହଓୟା **ବରଧାନା,ଜୁମ୍ରୀଖାନା** menses.
ଜନକା ଗାଈ ବତର ପଡ଼ିଲେ
ଭୁକଙ୍ଗ ଷଣ୍ଢକୁ ପାଇ କି? ଦଗ।
୨। (ଜମି) କୃଷିର ଉପଯୁକ୍ତ ଆର୍ଦ୍ର ରହିବା—1. (the soil)
To have sufficient moisture for cultivation.

ବତର ପାଗ—ଦେ. ବି—ଜମିର ଆର୍ଦ୍ରତାରୂପ ସୁଯୋଗ—The
Batara pāga condition of an agricultural land
ନରମ ବାଂ **ଗୀଳାପନ** still retaining proper moisture
(ଖରାପାଗ—ବିପରୀତ) after a shower.

ବତର ବୁଣା—ଦେ. ବି—ବର୍ଷା ପରେ ଭୁଇଁ ଓଦା ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ
Batara bunā ଧାନ ବୁଣିବା ଚାଷ—Sowing paddy
ଅଚାରନା while the field has still got some moisture after a shower,

ବତରା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବତୁରା (ଦେଖ)
Batarā Baturā (See)

ବତରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ବତାରିବା (ଦେଖ)—1.
Batarā(re)ibā Batāribā (See)
୨। ବତୁରାଇବା (ଦେଖ)— 2. Baturāibā (See)

ବତଲ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.(ଇଂ. ବଟ୍ଲ୍)—ବୋତଲ—
Batal Bottle.

ବତଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଆଉ—
Batali Apple.

ବତ(ତା)ସା—ଦେ. ବି—ବାତସା (ଦେଖ)—
Bata(tā)sā Bātasā (See)

ବତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବେତ୍ର)—୧। ଚିରା ବାଉଁଶ; ବାଉଁଶର ଫାଳ—
Batā 1. Split bamboo; bamboo lath. ୨। ଦରଜାର
ବାତା; ବାଖାରୀ ପଟାରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା କାଠର ପଟ
ଫଟ୍ଟା, ଫଟ୍ଟା ବା ବିଟ—2. Wooden bars attached
horizentally to door plates crosswise; door-lath. ୩। ପତ୍ର ଉଡ଼ା ହୋଇଥିବା ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗା—
3. The stick-like middle portion or ridge
ଫେଁଚୋ; କେଁଚୋ of the cocoanut branch when stripped off its leaves. ୪। ବଡ଼ କାଚୁଣ୍ଟି; କେଞ୍ଚୁଆ—
ଚାଲୀ, କେଁଚୁଆ 4. Big tape worms in the stomach.

ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବ୍ୟକ୍ତ; ସଂ. ବାର୍ତ୍ତା)—୧। ସୂଚନା
Batā(te)ibā ଦେବା—1. To indicate; to hint.
ବାତଲାନ ବାଜନ୍ତ ଦେହ ପ୍ରାଣ ବଜାଇବା ସଙ୍କେତ
ବତାନା; ବତଲାନା ସ୍ଥଳକୁ ଜଳ ଅଛିସାରକୁ ଯେ। ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ।
୨। ଶିଖାଇ ଦେବା; ଶିକ୍ଷା ଦେବା—
2 To teach; to instruct.
ବ୍ରହ୍ମ ଅଜ ଅଜ ଜଥାମାନ ଜଲ ଜଳ ବତାଇ ଦେଇ।
ଗଳଜଣ୍ଡ. ପିଣ୍ଡକ ଜମାସ୍ତ୍ରଣ।
୩। ବୁଝାଇ ଦେବା—3. To explain.

ମୋତେ ବଗାଇ ତାହା ବତାଇ କହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୪ । (ବାଟ) ଦେଖାଇବା—4. To direct or show (the way). ୫ । ପରାମର୍ଶ ଦେବା—5. To advise.

ନ ବତାଇଲେ ତୁ ସ୍ୱଶ ଘରା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଜଗୋସ୍ୱରଙ୍କ ୫ ଗୀତ ।

୬ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ସମସ୍ତ ମନକଥା ଖୋଲି କହି ଗାଳି ଦେବା; ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ କହିବା—6. (ironical) To speak unpleasant truths.

ମୁଁ ନିହେ ଘରଭୂତ; ବତାଇବାକୁ ଛଡ଼ା ହୋଇଛ ବତାଇବ ଭଲେ ହେ

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଭୀକଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବା—7. (figurative) To retort boldly.

ସେ ବ ଭୂତୀକୁ ଖୁବ୍ ବତେଇଲା । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ – ନଥଭୂଣୀ ।

ବତା ଛାଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପେଟରୁ କାଚୁଟି ପଡ଼ିବା; Batā chhārḍibā ପେଟରୁ ଜିଆ ପଡ଼ିବା—Falling of big (ବତାଖସିବା; ବତାପଡ଼ିବା—ଦେଶଜ ରୂପ) worms with the **ଚାଲୀଗିରନା** ଫେଁଚୋପଡ଼ା stools.

ବତାରି(ଡ଼ି)ବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ବେତ୍ର)—ଖଳିଘରର ଛତର ବାଉଁଶ Batāri(rḍi)bā ରୁଆ ଉପରେ ବତାମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ବାଖାରି ବାଁଧା ବେତ ବା ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା—To attach **ବୀଟନ ବିଛାନା** layers of split bamboos to the rafters of a thatched frame by tying them together with strings.

ବତାଲୀ—ଦେ. ବି—ସାନ ବୋଟ୍;—Jolly boat; life boat

Batāli ବନ ହେଲା, ବେଶିଲୁ, ଧାମରଗଡ଼ଥ ମାଳମୁହାଣ.

ପାଲୀ ଥର ଗଣ୍ଡ ନାହିଁ, ବତାଲୀକୁ ଓଡ଼ିଆ ଅସିଲୁ

ଡ଼ିଙ୍ଗୀ ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବତାସ—ଦେ. ବି (ସଂ ବାତ)—୧ । ପବନ—1 Wind. ୨ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ

Batāsa ବାୟୁ; ବ ଆ; ତୋଫାନ—2. Storm; hurricane.

ବାତାସ ବଡ଼ହୋଇ ବହୁଛି ବତାସ ଗୋଟିଏ

ବତାସ, ବିହାରୀ କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ.

୩ । ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟଗଛ ଓ ତାହାର ନରଖାଦ୍ୟ ଫଳ—3. A kind of wild tree and its edible fruit.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଣରେ ନାରଙ୍ଗ ତୁଲ୍ୟ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବତାସା—ଦେ. ବି.—ବାତସା (ଦେଖ)

Batāsā Bātasā (See)

ବତାସି—ଦେ. ବି—ବାତାସ (ଦେଖ)

Batāsi Batāsa (See)

ଭୂଇଁ କମ୍ପିଲା; ବୋସି ବୋହିଲା; ଗଛପତ୍ର ଉଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା ।

ଜଳକଣ୍ଠ ଦାସ -ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ.

ବତାସିଆ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ବାତ) ୧ । ବତାସଯୁକ୍ତ—1. Tempestuous; windy. ୨ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—

Batāsiā 2. Lying; ୩ । ଆଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—

ଝୋଡ଼ୋ **ବତାସୀ** 3. Loving splendour; showy.

ବାତାସେ ୪ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—4. Boastful.

ଡ଼ିଙ୍ଗୀୟା

ବତାସି କୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—(ବତାସରେ ବା ପବନରେ

Batāsi kuṭā ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିବା କୁଟାର ଭାବରୁ) ସରୁ କୁଟା—Thin or slender straw.

(ଯଥା—ସେ ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ବତାସୀ କୁଟା ପରି ଦିଶିଲାଣି ।)

ବତି—ଦେ. ବି. (ସଂ ବର୍ତ୍ତି, ପ୍ରା· ବତ୍ତି)—୧ । ଶଳତା; ବଳତା—

Bati 1. A wick.

[ଦ୍ର—ସୂତା, ତୁଳା ବା କନାକୁ ବଳି ବତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ; କାତର ଲକ୍ଷ୍ମ ଓ ଲକ୍ଷଣ ଆଦିରେ ଜଳିବାପାଇଁ ମୋଟ ଫିତା ଆକାରର ବତି କଳରେ ବୁଣାଯାଏ ।]

ବାତୀ **ବତ୍ତୀ, ଚିରାଗ** ୨ । ମହମ ବତି—2. Candle.

୩ । ପ୍ରଦୀପ—3. Lamp.

ବତିଘର(ରା)—ଦେ. ବି.—ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ଜାହାଜର ନାବିକମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ

Batighara (rā) କରାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଏବଂ ବାତୀଘର, ବାତୀଘରା ବିପଦସଙ୍କୁଳ ସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତମ୍ଭ ଉପରେ **କଣ୍ଡୀଲିୟା; ଲାଇଟଘର** ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଆଲୋକ—Lighthouse.

ବତିଝାଡ଼—ଦେ. ବି—ବହୁ ପ୍ରଦୀପ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ବୃକ୍ଷାକାର

Batijhārḍa ଆଲୋକାଧାର ଯନ୍ତ୍ର; ଦୀପ ବୃକ୍ଷ—

ବାତୀଝାଡ଼ **ବତ୍ତୀୟାଁକୀମାଡ** Chandelier.

ବତିପେଲା—ଦେ. ବି.—୧ । ଖୋସାମଦିଆ ବ୍ୟକ୍ତି; ଚାଟୁକାର—

Bati pelā 1. A flatterer. ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସବୁ ମୋସାହେବ; ଖୋସାମଦେ **ଖୁସାମଦୀ** କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନୁମୋଦକ—(ବତି ତୋଲା–ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A slavish approver or

ଖୁସାମଦ **ଖୁସାମଦ** follower of a person.

ବତିଭର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା ?; ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ) ନିର୍ଲଜ୍ଜ—

Batibhar ବେସରମ **ବେସରମା** Shameless.

ବତି(ତ୍ରି)ଶ(ଶି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ.—(ସଂ.ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ବତ୍ତୀଶା)—

Bati(tri)śa(śi) ୩୨ ସଂଖ୍ୟା –32; Thirty-two

ବତ୍ରିଶ **ବତ୍ତୀଶ**

ବତିଶ(ଶି)ଫେଣିଆ ବନ୍ତଳ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ତଳ କଦଳୀ;

Batiśa(śi) phenia bantala ମେଣ୍ଢାବନ୍ତଳ—A sort of

ବତୀସଯଥୀୟା ଫେଳା small plantain,

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଫେଣାର ସଂଖ୍ୟା ୩୨ ।]

ବତି(ତ୍ରି)ଶ ଲକ୍ଷଣ—ଦେ. ବିଣ. ସଂ—ଦେହରେ ବତ୍ତିଶ ସୁଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ—

Bati(tri)śa lakshaṇa Having thirty two good signs on the body.

ବତ୍ରିଶ ଲକ୍ଷଣା [ବତ୍ତି(ତ୍ରି)ଶ ଲକ୍ଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବତ୍ତିଶ ଲକ୍ଷଣା ଗୁଣବତୀ—ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦରୀଧରଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ବତି(ତ୍ରି)ଶ ସିଂହାସନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍ ପୁତ୍ତଳିକା)—

Bati(tri)śa simhāsana ମହାକବି କାଳିଦାସ ପ୍ରଣୀତ ବତ୍ରିଶ ସିଂହାସନ ଉପାଖ୍ୟାନ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ—

ବତ୍ତିସ ସିଂହାସନ A legend of the throne (with 32 steps) of king Bikramāditya which was discovered and dug out of the earth by a miraculous chance.

[ଦ୍ର—ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ରାଜାଙ୍କର ୩୨ ଟି ପୁତ୍ତଳିକାକୃତି ଅପ୍ସରାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷିତ ୩୨ ପାବନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ ସିଂହାସନ କାଳକ୍ରମେ ଭୂଗର୍ଭରେ ପୋତି ହୋଇ ଯିବାରୁ ଲୋକେ ସେଠାରେ ଗୋରୁ ଚରାଉ ଥିଲେ । ଏକ ସମୟରେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ବାଳକ ଗୋଚାରଣ କରୁଥିଲେ ଓ ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଉକ୍ତ ସିଂହାସନ ପୋତା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ ଉପରେ ଉପବେଶନ କରିବାରୁ ସେହି ସିଂହାସନର ମାହାତ୍ମ୍ୟରୁ ରାଜାଙ୍କ ତୁଲ୍ୟ ନ୍ୟାୟ-ବିଚାର କଲା । ଏ ବିଷୟ କ୍ରମଶଃ ଜନସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେବାରୁ ତଦାନୀନ୍ତନ ରାଜା ଭୋଜ ଗୋପାଳବାଳକର ଈଦୃଶ ବିଚାରରେ ଚମତ୍କୃତ ହୋଇ ସେ ସ୍ଥାନ ଖୋଳିବାରୁ ଉକ୍ତ ସିଂହାସନଟି ବାହାରିଲା । ଅନନ୍ତର ରାଜା ଭୋଜ ସେ ସିଂହାସନରେ ବସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁତ୍ତଳିକା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ଶୌର୍ଯ୍ୟ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଔଦାର୍ଯ୍ୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣନ କରି ତାଙ୍କୁ କହିଲେ,—ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ପରି ଗୁଣଶାଳୀ ହେବେ ଏହି ସିଂହାସନରେ ବସ; ମାତ୍ର ଭୋଜ ସର୍ବଥା ଆପଣାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ମନେ କରି ତହିଁରେ ବସିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ସେ ପୁତ୍ତଳିକାମାନେ ସିଂହାସନଟିକୁ ଧରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠିଗଲେ ।]

ବତିଶା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩୨ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to 32.
Batiśā ୨ । ୩୨ ସଂଖ୍ୟକ—2. Numbering 32. ୩ । ୩୨ ବତ୍ରିଶା, ବତ୍ରିଶେ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—3. Thirty second.
बत्तीसी

କାଁଠାଳୀକଳା ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ନାମ କାଷ୍ଠକଦଳୀ) ଏକପ୍ରକାର
आँठियाकेला ନିରସା ଭାଠିଆ କଦଳୀ; ସଙ୍କର୍ ଚାଦଳୀ—
1. A kind of inferior plantain.

[ଦ୍ର—ଏ କଦଳୀ ଗୋଲ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ବେଶି ଆଦର କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ଥାଏ ।]

୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଦୁଇ ପାଟିର ସମସ୍ତ ଦାନ୍ତ (ଯାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟ ୩୨ ଅଟେ)—2. All the teeth of a person.

ବତୀ—ସ—ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସ୍ତ୍ରୀ)—ବତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Batī A suffix which is the feminine form of the suffix bat.
(ଯଥା—ଗୁଣବତୀ, ଧନବତୀ, ବିଦ୍ୟାବତୀ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ବତୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ବଳ୍ଲ—1. A ball.
Batu ୨ । ସମ ସଂଖ୍ୟା—2. Even number,
(ଯଥା—୨,୪,୬,୮.....ଇତ୍ୟାଦି ।)
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ଅଣନାତି—
Great-grandson.

ବତୁରା—ଦେ. ବି—ବତୁରାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ; ଭିଜାଇବା—Act of
Baturā ଭିଜାନ **भीगाना** moistening a thing.
ଭିଜା ଦେ. ବିଣ—ଭିଜା ହୋଇଥିବା; ଜଳସିକ୍ତ—Moistened;
भीगाहुआ saturated with water.

ବତୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କିଛିକାଳ ଜଳରେ
Baturā(re)ibā ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା—To keep a thing for
ଭୀଜାନ **भीगाना** sometime immersed in water.

ବତୁରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ବତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Baturi (etc) Batara etc (See).

ବତୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳସିକ୍ତ ହେବା; ଜଳଦ୍ୱାରା ଭିଜିବା—To be
Baturibā moistened with or immersed in water.
ଭିଜା **भीगना** (ବତୁରାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବତୁରି ବୁଣା—ଦେ. ବି—ବତର ବୁଣା (ଦେଖ)
Baturi bunā Batara bunā (See).

ବତ୍ରି ପୋକ—ପ୍ରାଦେ (ବୌଧ) ବି—ଝଡ଼ିପୋକ; ଝରିପୋକ—
Batri poka Winged white ant.
(ବତୁରି ପୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବତ୍ରିଶ ଦଉଡ଼ି କଟା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ଓ ବିଣ—(ଭୁଲ—
Batrisa daurdi kaṭā ଦେଶଜ ବ୍ୟବହାର—ଶ୍ରୀ ଦଉଡ଼ି
କଟା)—ସର୍ବବିଧ ବନ୍ଧୁ ଭୁଟୁମ୍ ଶୂନ୍ୟ ଲୋକ;
One who has got no relative.

ବତ୍ସ—ସଂ. ବି—(ବଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନେହ ସଭାଷଣ; କଥନ+କର୍ମ୍ମ ସ;
Batsa ଯାହାକୁ ସ୍ନେହ ସୂଚକ ଡକାଯାଏ)—୧ । ପୁତ୍ର—
1. Son; ୨ । ପ୍ରାଣୀର ଛୁଆ—2. The young of an animal. ୩ । ସନ୍ତାନ—3. Child; offspring. ୪ । ଗୋଶିଶୁ; ବାଛୁରୀ—4. A calf. ୫ । ଭାରତୀୟ ପ୍ରଦେଶବିଶେଷ (ଆଧୁନିକ ଦୋଆବ୍)—4, Name of a country in ancient India (the modern Doab). ୬ । (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ସ; ଉପାଦାନ) ବତ୍ସର; ବର୍ଷ (ହି. ଶ)—6. Year; a period of 12 months. ୭ । ଶ୍ରୀବତ୍ସ; ପୌରାଣିକ ନରପତି-ବିଶେଷ—7. Name of a mythological king Śrībatsa.

[ଦ୍ର—ଏ ନରପତି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଶନିଙ୍କର କଳହ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ଶନିଙ୍କ କୋପରୁ ବହୁତ କଷ୍ଟ ସହିଥିଲେ ।]

୮ । ଜନୈକ ଭକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଶ୍ରୀବତ୍ସ—
8. A Brahmin dovotee.

ବତ୍ସ ପାଦ ଚିହ୍ନ ପରି ଭାବରେ, ବାହେ- ନ ଚିଣି ଉଣିଲେ ଉଦରେ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୯ । ବକ୍ଷଃ; ସ୍ତନ—9. Breast.

ବଇବର୍ଣ୍ଣ ଗରୁଡ଼ ଚୋଟିଚ, ବତ୍ସେ ସଂଯୋଗି ପଡ଼ି ରସସ୍ରୁତ—
ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୦ । ଗୋବତ୍ସାରୂପଧାରୀ କଂସର ଅନୁଚରବିଶେଷ; ବତ୍ସାସୁର—
10. An attendant of Kaṁsa; Batsāsura.

୧୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଯବ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—
11. Indrajaba (See).

ଦେ—ଦ୍ୱାଦଶ ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଗୋପାଳ—
One of the 12 Gopālas.

[ଦ୍ର—ବାରସୁତ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ସଂ. ଅ—(ସମ୍ବୋଧନ) (ପୁତ୍ର ଓ ଶିଷ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ନେହ)ବାପ !—
(An affectionate term addressed to one's younger)—
Oh child !

ବତ୍ସକ—ସଂ. ବି—(ବତ୍ସ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ପୁତ୍ର; ସନ୍ତାନ—
Batsaka 1. Son.

ବତ୍ସକ ଅନୁଭବରେ ଶିଖୀ ଶୋଭାକର – ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶତକାଷ୍ଟ ।

୨ । କୁଟଜ (ଦେଖ)—2. Kuṭaja (See).

୩ । ବାଛୁରୀ—3. Calf.

ବତ୍ସକ ସହ ସୁରଭି ପୟୋଧର ବ୍ରଜ ବ୍ରଜ ଝଟକନ୍ତି ।
ଉଷ୍ଟ – ବୈଦେହୀଶତକାଷ୍ଟ ।

୪ । ଇନ୍ଦ୍ରଯବ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—4. Indrajaba (See).

୫ । ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—5. Nirguṇḍī (See).

ବତ୍ସ କାମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବତ୍ସ୍ୱାଗ୍ରହ; ବତ୍ସ ଅର୍ଥାତ୍ ସନ୍ତାନ ହୋଇଅଛି
Batsa kāma କାମନା ଯାହାର)—ସନ୍ତାନାଭିଳାଷୀ—Wishing
(ବତ୍ସକାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) to get a child born to oneself.
(ବତ୍ସକାମା, ବତ୍ସକାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବତ୍ସ ଜାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବତ୍ସ=ହୃଦ+ଜାତ)—ସ୍ତନ—
Batsa jāta Female breast.

ବତ୍ସ ଜାତ ହରେ ଦେଲେ କମଳ କର—ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶତକାଷ୍ଟ ।

ବତ୍ସ ତନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବତ୍ସ+ତନ୍ତ୍ରୀ)—ବାଛୁରୀ ବାନ୍ଧିବା
Batsa tantrī ଦଉଡ଼ି—A string to tie a calf.

ବତ୍ସତର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବତ୍ସ+ହ୍ରସ୍ୱାର୍ଥେ ତର)—୧ । ଗୋଶିଶୁ;
Batsatara ବାଛୁରୀ; ଅଣ୍ଡିରାବାଛୁରୀ; ଦାମୁଡ଼ି—1. A small
(ବତ୍ସତରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) calf; a steer. ୨ । (୩ ବର୍ଷର ବାଛୁରୀ
(ହି. ଶ)—2. A calf 3 years old.

ବତ୍ସ ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି—କାଣ୍ଡ ବା ଶରବିଶେଷ—
Batsa dānta Name of an arrow.

ବତ୍ସ ଦ'ନ୍ତ କାଣ୍ଡଟ ଗୁଣରେ ବସାଇ – କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବତ୍ସ ଦେଶ—ସଂ. ବି—ଦୋଆବର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ—The ancient
Batsa deśa name of modern Doab.

ଜାହ୍ନବୀ-ଯମୁନା-ବେଣୀ-ମଧ୍ୟମଣି-ରୂପା
ଶସ୍ୟଶାଳୀ ବତ୍ସଦେଶୁଁ ଅସ୍ତ୍ରଛନ୍ତି ସାଣ୍ଡ,
ଦଳେ ଦଳେ ଅଶ୍ୱପୃଷ୍ଠେ—ରାମାଶ୍ୱ. ମହାଯାତ୍ର ।

ବତ୍ସ ନାଭ—ସଂ. ବି—(ବତ୍ସନାଭ+ଭୁଲ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ସ୍ଥାବର ବିଷ-
Batsa nābha ବିଶେଷ; ମହୁରା—Aconite; Aconitum
ମିଠେବିଷ **ମିଠାବିଷ, ବଚନାଗ** Nepellum.

ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଅମୃତ, ବିଷ, ଉଗ୍ର, ମହୌଷଧ, ଗରଳ, ମାରଣ, ନାଗ, ସ୍ତୋକକ, ପ୍ରାଣହାରକ, ସ୍ଥାବର ।
ମ. ବଚନାଗ
ଗୁ. ବଛନାଗ
ତେ. ନାଭି
ତା. ବସନବା
ଫା. ଜହର
ଅ. ବିଷ

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ହିମାଳୟର ଅଳ୍ପ ଶୀତଳ ସ୍ଥାନରେ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ବେଗୁନିଆ ପତ୍ରପରି, ଏହାର ଚେର ବାଛୁରର ନାଭି ପରି, ଏ ବୃକ୍ଷ ପାଖେ ଅନ୍ୟ ଗଛ ଉଠେ ନାହିଁ । ଏହାର ଚେର ବିଷ । ଏହି ଚେର ୩ ଦିନ ଗୋମୂତ୍ରରେ ସିଝାଇ, ଗୁଳ କାଢ଼ି ସୋରିଷ ତେଲରେ ବଡୁରାଇ ରଖିଲେ ଏହା ଶୋଧିତ ହୁଏ । ଉପଯୁକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଏହା ରସାୟନ, ଯୋଗବାହୀ, ବାତନାଶକ ଓ ନିର୍ଦୋଷଘ୍ନ ।]

ବତ୍ସପାଳ—ସଂ. ବି—(ବତ୍ସ+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗୋପାଳ;
Batsapāla ଯେ ବାଛୁରୀ ଜଗେ—1. A cowherd.
୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Name of Śrīkṛushṇa.

ବତ୍ସର—ସଂ. ବି—(ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଥକରଣେ. ସର୍;
Batsara ଯହିଁରେ ଋତୁମାନେ ବାସ କରନ୍ତି)—ବର୍ଷ; ବାରମାସଯୁକ୍ତ
ସମୟ; ଅବ୍ଦ; ସନ; ସାଲ—A year; a period of
twelve months.

ବତ୍ସର ନବରୁ ଦିନରୁଦିନ ସତ ବଢ଼ଇ
ବତ୍ସ(ବିଷ୍ଣୁ)ରେ ଭୂତ ଅଙ୍କୁରିତ, ଏହି ଇଚ୍ଛାଦେଖା ହୋଇ—
ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶତକାଷ୍ଟ ।

[ଦ୍ର—ପୃଥିବୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଗଣନାନୁସାରେ ନାନାପ୍ରକାର ବତ୍ସର ପ୍ରଚଳିତ; ଯଥା—ନକ୍ଷତ୍ରମାନ, ସୌରମାନ, ଚନ୍ଦ୍ରମାନ, ଶକାବ୍ଦ, ଫସଲୀ ବା କୃଷିବର୍ଷ, ହିଜରୀ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ, ଶାଳିବାହାନାବ୍ଦ, ଇତ୍ୟାଦି ।

ପୂର୍ବେ ଭାରତବର୍ଷରେ ବର୍ଷକୁ ୩ ଅଂଶ ବା ଋତୁରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ଯଥା—ଫାଲ୍ଗୁନ, ଚୈତ୍ର, ବୈଶାଖ ଓ ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ=ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁ; ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର ଓ ଆଶ୍ୱିନ=ବର୍ଷା ଋତୁ; କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶିର, ପୌଷ ଓ ମାଘ—ହେମନ୍ତ ଋତୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏହି ଋତୁମାସର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ବା ଅନ୍ତରେ ଯାଗଯଜ୍ଞାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ କରୁଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ ଓ ଜୈନ ଯତିମାନେ ବର୍ଷା ଚାରି ମାସ ଅନ୍ୟତ୍ର ପରିଭ୍ରମଣ ନ କରି ଆଶ୍ରମରେ ରହୁଥିଲେ ।]

ବତ୍ସରା—ପ୍ରାଦେ. (ସିନ୍ଧୁଭୂମି) ବି (ସଂ. ବତ୍ସରାଦ୍ୟ)—ଚୈତ୍ର ସଂକ୍ରାନ୍ତି;
Batsarā ସୌର ମେଷ ବା ବୈଶାଖ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ—
Thd 1st. day of the solar month of Baiśākha.

[ଦ୍ର—ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏ ଦିନ ସିନ୍ଧୁଭୂମି ଜିଲ୍ଲାର କୋଲ୍ଲାଣର ଓଡ଼ିଆମାନେ ଘରଦ୍ୱାର ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତି, ଝୋଟ ଓ ଆଲିପନା ଓ ତୋରଣ ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ଘରଦ୍ୱାର ସଜାନ୍ତି; ଆପଣା ଆପଣ ଅବସ୍ଥାନୁରୂପ ପୂଜା ପାଠ, କୀର୍ତ୍ତନ ଓ ଭୋଜନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି । ତୁଳସୀ ଚଉରା ବା ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛରେ ଘଟ ସ୍ଥାପନ ଓ ଜଳ ସେଚନ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି—ଦୈନିକ ଆଶା ୨୦।୪।୩୪]

ବତ୍ସଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବତ୍ସ+ଅଳ ଅର୍ଥରେ ଲ)—ପୁତ୍ର, ଶିଷ୍ୟ,
Batsala ସନ୍ତାନ ଓ କନିଷ୍ଠଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ବା ଅନୁରାଗଯୁକ୍ତ
(ବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Loving; affectionate towards one's
youngers

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଅଶ୍ରିତ ଓ କନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିସୂଚକ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା;—ସନ୍ତାନବତ୍ସଳ=ଯେ ସନ୍ତାନକୁ ସ୍ନେହ କରେ, ପ୍ରଜାବତ୍ସଳ=ଯେ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରେ । ଏହିପରି ପୁତ୍ରବତ୍ସଳ, ଶିଷ୍ୟବତ୍ସଳ, ଆଶ୍ରିତବତ୍ସଳ ଓ ଭକ୍ତବତ୍ସଳ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ସଂ. ବି.—(ବତ୍ସଳ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟ; ସ୍ନେହ, ଅନୁରାଗ—1. Affection; love. ୨ । କାବ୍ୟର ରସ-ବିଶେଷ—2. A kind of emotion in fiction.

ବତ୍ସଳତା—ସଂ. ବି.—(ବତ୍ସଳ + ଭାବ ତା)—ସ୍ନେହ; ଅନୁରାଗ;
Batsalatā ବାତ୍ସଲ୍ୟ—Affection; love; compassion; attachment.

ବତ୍ସା—ସଂ. ବି. (ବତ୍ସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବାଛୁର—1. Calf.
Batsā ଦେ. ବି.—ବତ୍ସାସୁର (ଦେଖ)—2. Batsāsura (See)

ବତ୍ସାଦନୀ—ସଂ. ବି.—ଗୁଲଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Batsādanī Gulañcha (See)

ବତ୍ସାସୁର—ସଂ. ବି.—ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
Batsāsura A demon.
ବତ୍ସା ବତ୍ସା ରବାଠାରେ ହୋଇଲ ନାଶ—ଏଉମନ୍ୟ. ବଦଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।
[ଦ୍ର—ଏହି ଦୈତ୍ୟର ବିଷୟ ଭାଗବତ ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ଓ ହରିବଂଶରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛି । ଏହାକୁ କୃଷ୍ଣ ନିହତ କରିଥିଲେ ।]
ଦେ. ବି.—ବତ୍ସି (ଦେଖ)—Batsi (See)

ବତ୍ସି—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବତ୍ସ; ସ୍ନେହାର୍ଥକ)—ସନ୍ତାନ—
Batsi Son.
ନୃପତି ଜନ୍ମେଜୟ ପଦ୍ମେତ ବତ୍ସି । କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ବଥ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ୟଥା)—ବ୍ରଣ—Furuncle; a boil; abscess.
Batha ଫୋଡ଼ା ফোড়া
[ଦ୍ର—ଅଙ୍ଗଭେଦରେ ବଥର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ନାମ ହୁଏ । ଯଥା;—ପିଠିରେ ପଠା, ପିଣ୍ଡାଙ୍କ ବେକରେ ବେଙ୍ଗୀ, ତଳପାରେ ଭାଲୁକା, ମୁହଁରେ ବରୁଣ, ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଜମ୍ବୁକାଣ୍ଡ ବା ଅଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଳ, ଆଖିରେ ଅଲ୍ଲୁଅ, ଲୋମକୂପରେ ବାଳମୂଳିଆ, ମଳଦ୍ୱାରରେ ମଳକଣ୍ଟକ; କଣ୍ଠରେ ଗଳକଣ୍ଟକ ।]

ବଥର ମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି.—ବ୍ରଣ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କଠିନ ପୁଞ୍ଜମୟ ବସ୍ତୁ—
Bathara mañji The core inside a boil.
ଫୋଡ଼ାର ବୀଚୀ ফোড়াকা খীল

ବଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟଥା)—୧ । ବେଦନା; ବ୍ୟଥା; ବିନ୍ଧା—
Bathā 1. Aching; acute pain.
୨ । ଶୂଳ ରୋଗ—
ବ୍ୟାଥା ଟୀସ 2. Pang; colic pain.

ବଥା(ଥୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଶରୀରର ଅଂଶ) ବ୍ୟଥାଯୁକ୍ତ ହେବା; ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ ହେବା; ବ୍ୟଥିତ ହେବା—To ache; to smart with aching pain.
Bathā(the)ibā
ବ୍ୟାଥାନ, ବ୍ୟାଥାକରା
ଟୀସନା
ଦରଗାକୁ ବୋଇଲେ ବଥାଉଛି ମୁଣ୍ଡ, ପାର ପଣତ ମୁ ଶୋଇବ ଅର୍ଦ୍ଧଦାଣ୍ଡ ।
କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଥୁଆ—ଦେ ବି. (ସଂ. ବସ୍ତୁକ; ପ୍ରା. ବଚ୍ଚୁ ଅ)—ଖାଦ୍ୟ ଶାକବିଶେଷ—
Bathuā A kind of pot-herb; white goose-foot; Chenopodium Album.
ସଂ. ବାସ୍ତୁକ, କ୍ଷାରପତ୍ର, ଶାକରାଟ, ଯବଶାକ, ଶାକରାଜ, ବସ୍ତୁକ
ବେତୋ, ବାଥୁଆ, ବେଥୁଆ
বথুয়া, চিল্লী; বথুআ
ଇ. ଶ୍ରୀକବଚ, ଚବଲ
ଆ. ରେକବଭୁଲ
[ଦ୍ର—ଏହା ୨।୩ ହାତ ଉଚ୍ଚର ଗୁଳ୍ମ; ପତ୍ରର ଦାଢ଼ ଦଳୁର; ଡେଙ୍ଗ ଲମ୍ବ । ଏହା ଧଳା ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ୨ପ୍ରକାର । ନାଲି ବଥୁଆକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ଗୌଡ଼ବାସ୍ତୁକ କହନ୍ତି । ନାଲି ବଥୁଆର ପତ୍ର ଧଳା ବଥୁଆର ପତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ।
ଫା. ମୁସେଲସା ସରମକ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ବଥୁଆ ମଧୁର, କ୍ଷାରଯୁକ୍ତ, ଲଘୁ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ପାଚକ ରୁଚିପ୍ରଦ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକର, ସାରକ । ଏହା ପ୍ଲୀହା, ରକ୍ତ, ପିତ୍ତ, ଅର୍ଶ, କୃମି ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶକ ।]

ବଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । କହିବା—1. To speak. ୨ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—2. To utter; to pronounce.
Bad (root)
୩ । ସମ୍ବୋଧନ କରିବା—3. To address; to speak to. ୪ । ପ୍ରଶ୍ନର କରିବା—4. To announce. ୫ । ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା—5. To bring up a matter or proposal for consideration. ୬ । ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା 6. To name; to allude to. ୭ । ସ୍ଥିର ରହିବା—7. To remain still. ୮ । ଜ୍ଞାପନ କରିବା—8. To inform; to intimate; to notify.

ବଦ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବଦ୍=ମନ୍ଦ; ଭୁଲ ଇଂ. ବାଡ୍)—୧ । ମନ୍ଦ; ଖରାପ; କୁ—1. Bad; evil.
Bad
ବଦ [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା— ବଦ୍‌ନାମ୍; ବଦ୍‌ମାଏସ୍; ବଦ୍‌ଖିଆଲ୍]
ବଦ
୨ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—2. Immoral. ୩ । ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked. ୪ । ଅସୁନ୍ଦର—4. Bad-looking.

ବଦ୍ ଅଭ୍ୟାସ—ଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍+ସଂ. ଅଭ୍ୟାସ)—ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ—
Bad abhyāsa ବଦ ଅଭ୍ୟାସ ବଦ୍‌ଖୋ;ବଦ୍‌ଲତ Bad habit.
(ବଦଭ୍ୟାସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଦ୍ ଆଚରଣ—ଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍+ସଂ. ଆଚରଣ)—ଅସଦାଚରଣ;
Bad ācharaṇa ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର—Bad character; bad conduct.
ମନ୍ଦଆଚରଣ ଖରାପ ଆଚରଣ; ବଦ୍‌ଚାଲ
(ବଦାଚରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଦ୍ ଆଚାର—ଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍+ସଂ. ଆଚାର)—ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ—
Bad āchāra କଦାଚାର ବଦ୍‌ଚାଲ Bad practice.
(ବଦାଚାର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବଦାଚାରୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ)

ବଦ୍ କିସ୍ମତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଅଭାଗା; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—
Bad-kismat Unfortunate; unlucky.
ବଦକିସ୍ମତ ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍+କିସ୍ମତ୍)—
ବଦ୍‌କିସ୍ମତ ମନ୍ଦ ଭାଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—Bad-luck.
(ବଦ୍‌କିସ୍ମତିଆ, ବଦକିସ୍ମତୀ—ଦେଶଜ ବିଶେଷଣ ରୂପ)

ବଦ୍ ଖତ୍ - ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଖରାପ ବା ମନ୍ଦ ଲେଖା ବା ହସ୍ତାକ୍ଷର;
Bad khat କଦକ୍ଷର—Clumsy handwriting.
ବଦଖତ ବିଣ—ଯାହାର ହସ୍ତାକ୍ଷର ଖରାପ—
ବଦ୍‌ଖତ Writing a very clumsy hand.

ବଦ୍ ଖିଆଲ୍ - ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ ଖୟାଲ୍)—୧ । ମନ୍ଦ ଅଭିପ୍ରାୟ;
Bad khiāl ଅସତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—1. Bad intention. ୨ ।
ବଦଖେୟାଲ ଅସଦାଚରଣ; ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—2. Bad character; bad conduct. ୩ । ଅସଚ୍ଚିନ୍ତା—3. Evil thoughts.
ବଦ୍‌ଖୟାଲ

ବଦ୍ ଖିଆଲି—ବେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅସଦଭିପ୍ରାୟ ଯୁକ୍ତ—1. Evil-
Bad khiāli intentioned. ୨ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର—2. Immoral;
ବଦଖେୟାଲୀ **ବଦ୍‌ଖୟାଲୀ** of bad character.
(ବଦଖିଆଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବଦ୍‌ଖିଆଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଦ୍‌ଖୋ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବଦ୍+ଖୋ)—୧ । ବଦ୍‌ଅଭ୍ୟାସ—
Bad-kho 1. Bad habit. ୨ । ବଦ୍ ପ୍ରକୃତି 2. Bad
ବଦଅଭ୍ୟାସ **ବଦ୍‌ଅଭ୍ୟାସ** (ବଦ୍‌ଖୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) nature.

ବଦ୍ ଗନ୍ଧ(ନ୍ଧି)—ବେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍+ସଂ. ଗନ୍ଧ)—ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—
Bad gandha(ndhi) ବଦଗନ୍ଧ **ବଦ୍‌ଗନ୍ଧ** Bad odour.
ବେ. ବିଣ—ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ; ଗନ୍ଧଅ—Foul-smelling.

ବଦ୍‌ଗୁଣ—ବେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍+ସଂ. ଗୁଣ)—୧ । ଦୁର୍ଗୁଣ; ମନ୍ଦଗୁଣ—
Bad-guna 1. Bad quality. ୨ । ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି—2. Evil
ବଦଗୁଣ nature. ୩ । ଅବଗୁଣ—3. Misunderstanding.
ଅବଗୁଣ (ବଦ୍‌ଗୁଣୀ, ବଦ୍‌ଗୁଣିଆ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ)

ବଦ୍ ଚାଲ୍(ଲି)—ବେ. ବି—ମନ୍ଦ ଆଚାର ବ୍ୟବହାର—
Bad chāl(li) Bad behaviour or conduct
ବଦଚଲନ ବେ. ବିଣ—୧ । ମନ୍ଦଆଚରଣ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Of bad
ବଦ୍‌ଚଲନୀ conduct. ୨ । ବ୍ୟସନାସକ୍ତ—2. Dissipated.
(ବଦଚଲନୀ, ବଦଚ୍ଚଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) **ବଦ୍‌ଚଲନ; ବଦ୍‌ଚାଲୀ**

ବଦ୍ ଜବାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ ଜବାନୀ)—୧ । ଅଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଭାଷା—
Bad jabān 1. Filthy or foul language; obscene
ବଦ ଜବାନୀ language. ୨ । ଗାଳମନ୍ଦ—2. Rebuke; abuse
ବଦ୍‌ଜବାନୀ in obscene language; calling evil names.

ବଦ୍ ଜବାନ୍
ବଦ୍ ଜମାନ୍
ବଦ୍ ଜମାନ୍
ବଦ୍ ଜବାନିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବୈଦେ. ବିଣ—ଅଶ୍ଳିଷ୍ଟଭାଷୀ—
Speaking obscene or uncivil language.
ବଦ୍‌ଜବାନ

ବଦ୍‌ଜାତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା.ବଦ୍+ଆ. ଜାତ୍)—୧ । ବଜ୍ଜାତ; ଖଳ;
Bad-jāt ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked. ୨ । ନୀଚ—2. Low; mean.
ବଜ୍ଜାତ **ବଦ୍‌ଜାତ** (ବଦ୍‌ଜାତି—ବ) ୩ । କୁଜାତ—3. Of
low birth.

ବଦ୍‌ଦୁଆ ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍+ଆ. ଦୁଆ)—ଅଭିଶାପ—
Bad-duā **ବଦ୍‌ଦୁଆ** Curse.

ବଦ୍ ନଜର୍—ବୈଦେ ବି. (ଫା)—୧ । ଦ୍ୱେଷ—1. Envy; malice.
Bad-najar ୨ । ଜିଘାଂସା ଦୃଷ୍ଟି—2. Malevolent glance;
ଛୋଟନଜର **ବଦ୍‌ନଜର** malignant look.

ବଦ୍ ନଜର୍—ବେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଦ୍ୱେଷଯୁକ୍ତ—Envious; malig-
Bad najari ଛୋଟନଜରେର nant; malicious.
ବଦ୍‌ନଥର (ବଦ୍‌ନଜରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବଦ୍‌ନଜରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

ବଦ୍‌ନସୀବ୍—ବୈଦେ.ବି. (ଫା)—ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—Bad luck;
Bad-nasib ବଦନସୀବ **ବଦ୍‌ନସୀବ** misfortune.
ବଦନସୀବ **ବଦ୍‌ନସୀବ** ବୈଦେ. ବିଣ—ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—
Unfortunate.

ବଦ୍‌ନା—ବେ. ବି.—(ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁଭୂତ; ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନ—ଜଳସ)—
Bad-nā ମୁସଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଗଡ଼ୁ ବା ନଳ ଯୁକ୍ତ ପାନପାତ୍ର—
ବଦନା **ବଦ୍‌ନା** A water-jug with a sprout used by
Mahommedans.

ଘଇବୋଣ ଓ ଏଣେତେଣେ ଛଡ଼ାଗଛ ଶି, ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦନା
ପଙ୍ଗାରମୋହନ. ଛଅମାଣ ଅଠଗୁଣ

ବଦ୍‌ନାମ୍(ମି) —ବେ.ବି.(ଫା.ବଦ୍‌ନାମୀ=ଅପକୀର୍ତ୍ତି)—୧ । ଦୁର୍ନାମ; ଅପଯଶ;
Bad-nām (mi) ନିନ୍ଦାବାଦ; ଅପବାଦ—1. Blame; dis-
ବଦନାମ **ବଦ୍‌ନାମୀ** credit; infamy; defamation; noto-
riety. ୨ । କଳଙ୍କ—2. Stain.
ବଦଲ୍ଲମ୍
ବଦଲ୍ଲମି } ଅନ୍ୟରୂପ
ବେ. ବିଣ—(ଫା ବଦ୍‌ନାମ୍) ନିନ୍ଦିତ;
(ନେକ୍‌ନାମ—ବିପରୀତ) କଳଙ୍କିତ—Traduced; vilified;
ବଦନାମୀ **ବଦ୍‌ନାମ** infamous; defamed.

ବଦ୍‌ନାମ୍ କରିବା—ବେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା—
Badnām karibā 1. To vilify or traduce a person.
ବଦନାମକରା ୨ । ଅପବାଦ ଦେବା—2. To defame.
ବଦ୍‌ନାମୀକରନା ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିନ୍ଦାଭାଗୀ କରିବା—
3. To bring discredit on a person.

ବଦ୍‌ନାମ୍ ପାଇବା—ବେ. କ୍ରି—ନିନ୍ଦିତ ବା ଅପବାଦଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
Badnām pāiba To be traduced; to be charac-
ବଦ୍‌ନାମହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ terised as a bad man,
ବଦନାମ ପାଓୟା **ବଦ୍‌ନାମ ହୋନା**

ବଦ୍‌ନାମିଆ—ବେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଫା. ବଦ୍‌ନାମ୍)—୧ । ନିନ୍ଦାଯୁକ୍ତ;
Badn-āmiā ନିନ୍ଦିତ—1. Blamed. ୨ । ନିନ୍ଦାଯୋଗ୍ୟ—
ବଦନାମୀ **ବଦ୍‌ନାମୀ** 2. Blameworthy. ୩ । ଯେ ନିନ୍ଦା
(ବଦନାମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରଟନା କରେ—3. Vilifying; blas-
(ବଦନାମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) phemous. ୪ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିନ୍ଦା
ପାଇବାକୁ ହେବ—4. (an act) Bringing dis-
credit on the doer.

ବଦ୍‌ନିୟତ୍ (ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା ବଦ୍‌ନିୟତ୍)—୧ । ବେଇମାନ୍;
Bad-niyat(ti) ଦଗାବାଜ; ଅଣବିଶ୍ୱାସୀ—1. Perfidious;
ବଦନିୟତ faithless. ୨ । କୃତଘ୍ନ—2, Ungrateful. ୩ । ପ୍ରଭୁର
ବଦ୍‌ନିୟତ ଅପକାରୀ—3. Doing disservice to one's
master; false to one's salt.

ବଦନିୟତୀ ବୈଦେ. ବି (ଫା.ବଦ୍‌ନିୟତ) ୧ । ବେଇମାନୀ; ଦଗାବାଜୀ;
ବଦ୍‌ନିୟତୀ ଅଣବିଶ୍ୱାସୀପଣ—1. Perfidy; faithlessness.
୨ । କୃତଘ୍ନତା—2. Ingratitude.

ବଦ୍‌ଫାଇସିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଜେନ୍ଦାଯଡ଼ା) ବିଣ—ମନ୍ଦପ୍ରକୃତିକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Bad-phāisiā Evil-natured; bad.

ବଦ୍‌ବୁ(ବୋ)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ବଦ୍ ବୂ)—ବଦ୍‌ଗନ୍ଧ; ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—
Bad-bu(bo) ବଦବୁ, ବଦଗନ୍ଧ **ବଦ୍‌ବୁ** Foul smell.
(ବଦବୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା ବଦ୍‌ବୂଦାର)ଦୁର୍ଗନ୍ଧ
ବଦବୁଦାର **ବଦ୍‌ବୁଦାର** ଯୁକ୍ତ; ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ—Bad-smelling;
(ଖୁସବୋ—ବିପରୀତ) fetid.

ବଦ୍‌ବୁ(ବୋ)ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବଦ୍‌ବୂଦାର୍)—ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ—
Bad-bu(bo)dār ବଦବୁଦାର **ବଦ୍‌ବୁଦାର** Evil-smelling.

ବଦ୍‌ବୋଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (କୌଣସିବସ୍ତୁ) ଗନ୍ଧାଇବା—
Bad-boi kariba 1. To emit a bad smell. ୨ । ବାତ-
ବଦଗନ୍ଧକରା **ବଦ୍‌ବୁକରନା** କର୍ମ କରିବା—2. To pass wind
(ବଦ୍‌ବୋ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) through the anus.

ବଦ୍‌ମଙ୍ଗଳ—ଦେ. ବି—(ଫା. ବଦ୍+ସଂ. ମଙ୍ଗଳ)—୧ । ଅମଙ୍ଗଳ; ଅନିଷ୍ଟ
Bad-maṅgala ଘଟଣା—1. Dissaster; the befalling
ଅମଙ୍ଗଳ ଅମବଥ of evil. ୨ । ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଲକ୍ଷଣ;
ଶକୁନ—2. Evil omen.

ଦେ. ବିଣ—ଅମଙ୍ଗଳଜନକ—Ominous; portentious.

ଦେ. ବିଣ୍ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅମଙ୍ଗୁଳଆ; ଯେଉଁଲୋକର ଉପସ୍ଥିତି ଦ୍ୱାରା
ଅମଙ୍ଗଳେ ଅମଙ୍ଗଳ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଶୁଭ ବା ଅମଙ୍ଗଳ
ବଦମଙ୍ଗୁଲୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ଘଟେ—One whose presence por-
ବଦମଙ୍ଗୁଲେଇ } tends disaster; inauspicious.

ବଦ୍‌ମସ୍ତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ନିଶାରେ ଚୂର—1. Much
Bad-mast ବଦମସ୍ତ **ବଦ୍‌ମସ୍ତ** intoxicated.
(ବଦ୍‌ମସ୍ତୀ—ବି) ୨ । କାମୋନ୍ମତ୍ତ; ଲମ୍ପଟ 2. Maddend with
amor; lecherous.

ବଦ୍‌ମାସ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବଦମାଶ୍; ବଦ୍=ମନ୍ଦ+ମଆସ୍=
Bad-mās ଜୀବିକା)—୧ । ଅନ୍ୟାୟ୍ୟ ଉପାୟରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହକାରୀ
ବଦମାଏସ୍, ବଦମାଇସ୍ ବଦମାସ୍ 1. Pursuing an immoral
ବଦ୍‌ମାସ୍, ବଗଡ୍, କମିନା or infamous profession.
ବଦ୍‌ମାଇସ୍ } ୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ଦୁର୍ବୃତ୍ତ; ଖେଚେଡ଼ା; କମିଣା—
ବଦ୍‌ମାଇସି } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Wicked; infamous; wanton.
ବଦ୍‌ମାଏସ୍ } ୩ । ଚରିତ୍ରହୀନ; ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର—
ବଦ୍‌ମାଏସି } 3. Immoral.
ବଦ୍‌ମାସିଆ }

ବୈଦେ. ବି.—ମନ୍ଦ ବା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—Wicked man; a man of evil character; a bad character.

ଏବଂ ସେ ଜଣେ ମଣ୍ଡର୍ ବଦମାଏସ୍ ଏବଂ ଜାଲମବାଜ ଶ୍ରୀବାହାଲର୍.
ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ

ବଦ୍‌ମାସି—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ବଦ୍ ମାଶୀ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟାମି; ଖଚଡ଼ାଗୀ-
Bad-māsi 1. Wickedness; wantonness.
ବଦମାଇସୀ, ବଦମାସୀ ୨ । ଚରିତ୍ରହୀନତା—2. Immorality.
ବଦ୍‌ମାସୀ ୩ । କୁକାର୍ଯ୍ୟ—3. Evil act. ୪ । ଲମ୍ପଟ୍ୟ—
ବଦ୍‌ମାଇସି } ଅନ୍ୟରୂପ 4. Adultery. ୫ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସେବା—
ବଦ୍‌ମାଏସି } 5. Coarse sensuality ୬ । କାମୁକତା
6. Lechery.

ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ.—ବଦ୍‌ମାସ୍ (ଦେଖ)—Bad-mās (See)

ବଦ୍‌ମିଜାଜ୍ (ସ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍‌ମିଜାଜ୍)—ଉଗ୍ର ପ୍ରକୃତି;
Bad-mijāj (s) କୋପନ ସ୍ୱଭାବ—Fiery temper; irri-
ବଦ୍ ମେଜାଜ୍ **ବଦ୍ ମିଜାଜୀ** table turn of mind.
ବଦ୍‌ମିଜାଜ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ବିଣ—ବଦ୍ ମିଜାଜୀ (ଦେଖ)
ବଦ୍‌ମିଜାସ୍ } Bad-mijāji (See)

ବଦ୍‌ମିଜାଜୀ(ସି)—ବୈଦେ. ବିଣ.—(ଫା. ବଦ୍‌ମିଜାଜ୍) ୧ । କ୍ରୋଧୀ;
Bad-mijāji(si) କ୍ରୋଧସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—1. Of fiery temper.
ବଦ ମେଜାଜୀ ୨ । ଯେ ହଠାତ୍ ରାଗିଯାଏ; ଚଡ଼ଲ୍; ଚଡ଼ଚଡ଼ା;
ବଦ୍‌ମିଜାଜ 2. Irritable; surly.
ବଦ୍‌ମିଜାଜ(ସି)ଆ }
ବଦ୍‌ମିଜାଜ(ସି) } ଅନ୍ୟ ଦେଶଜ ରୂପ
ବଦ୍‌ମିଜାଜ(ସି)ଆ }

ବଦ୍‌ମୁହଁ—ଦେ. ବି (ଫା. ବଦ୍ +ସଂ. ମୁଖ) ୧ । ଅନିଷ୍ଟଭାଷୀ ମୁଖ—
Bad-muhañ ବଦମୁଖ 1. Evil tongue.
ବଦ୍‌ମୁହଁ ୨ । ଅଶିଷ୍ଟ ଭାଷଣ—Evil speech.

ବଦ୍‌ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଫା. ବଦ୍+ସଂ. ମୁଖ) ୧ । ଅଶିଷ୍ଟଭାଷୀ—
Bad-muhāñ 1. Wsing obscene words; evil-tongued.
ଦୁର୍ମୁଖ ୨ । ରାଗୀ; କ୍ରୋଧନସ୍ୱଭାବ—2. Irritable; surly.
ବଦ୍‌ଲଗାମ୍ ୩ । ଯାହାର ବାକ୍ୟରେ ସଂଯମ ନାହିଁ—3 Having
ବଦମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ no control over one's tongue.
୪ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅଶୁଭ ଆଶଙ୍କା କରି କହି ବୁଲେ—
4. Pessimistic.

ବଦ୍‌ରଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ତାସ୍‌ଖେଳର ରଙ୍ଗ ଖେଳରେ
Bad-raṅga ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗର ତାସ୍
ବଦରଂ କଟାଯାଇଥାଏ ତାହାଛଡ଼ା ଅନ୍ୟରଙ୍ଗର ତାସ୍—1. (Game
ବଦ୍‌ରଂଗ of cards) Any card other than the trump
card. ୨ । ଅସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗ—2. Bad colour.

ବୈଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—Bad coloured. ୨ । ଯାହାର ରଙ୍ଗ ଖରାପ ହୋଇ ଥାଏ—
2. Discoloured. ୩ । ଯାହାର ରଙ୍ଗ ଫିକା ପଡ଼ି ଯାଇ
ଥାଏ—3. Faded.

ବଦ୍‌ରାଗୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା.) ବଦ୍+ସଂ. ରାଗ)—ଯେ ସାମାନ୍ୟ
Bad-rāgi କଥାରେ ହଠାତ୍ ରାଗି ଯାଏ; ଉଗ୍ରସ୍ୱଭାବ, କୋପନ-
ବଦରାଗୀ ସ୍ୱଭାବ—Of fiery temper; of irritable temper;
ବଦ୍‌ମିଜାଜ easily irritable.

ବଦ୍‌ରାହା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍+ରାହ)—୧ । କୁମାର୍ଗ—
Bad-rāhā ବଦରାହା **ବଦ୍‌ରାହ** 1. Bad road.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନ୍ଦ ଆଚରଣ—2. Bad conduct.
ବିଣ (ଫା.ବଦ୍‌ରାହ) ୧ । କୁମାର୍ଗଗାମୀ—1. Taking to evil ways.
୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ—2. Wicked.

ବଦ୍‌ଲଗାମ—ବୈଦେ. ବିଣ, (ଫା)—ଯେଉଁ ଲୋକର ମୁହଁରେ ବାଡ଼
Bad-lagāma ବଡ଼ା ନ ଥାଏ; ଅସଂଯତଭାଷୀ—Of unbridled
ବଦଲାଗାମ **ବଦ୍‌ଲଗାମ** tongue.

ବଦ୍‌ସୁରତ୍ (ତି)—ବୈଦେ ବିଣ. (ଫା. ବଦ୍‌ସୁରତ୍)—ଅସୁନ୍ଦର; କୁରୂପ
Bad-surat (ti) ବଦସୁରତ **ବଦ୍‌ସୁରତ** Ugly to look at.
ବି.—ଅସୁନ୍ଦର ରୂପ—Ugly look or appearance.

ବଦ୍‌ସୁର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଯେଉଁ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର ସ୍ୱର ବିଗଡ଼ି
Badsurā ଯାଇଥାଏ; ଶ୍ରୁତିକଟୁ ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ (ବାଦ୍ୟ ଓ ଯନ୍ତ୍ର)—
ବଦସୁରା **ବଦ୍‌ସୁରା** Out of tune (musical instrument).

ବଦ୍‌ହଜମ ମ — ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବଦ୍ ହଜମୀ)—
Bad-hajama(mi) ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅପରିପାକ—
ବଦ ହଜମ(ମି) बद् हजमि, अपच Indigestion.

ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ—
1. Indigestible (food). ୨ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣଜନିତ (ରୋଗ)-
2 (a disease) Due to indigestion.

ବଦ୍ ହବାସ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ବେହୋସ୍; ଚେତନାରହିତ;
Bad-babās ଅଚେତା—1. Unconscious; senseless.
ବଦ ହବାସ ୨ । ବ୍ୟାକୁଳ; ବିକଳ; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—2. Perturbed;
बद् हबास very anxious. ୩ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
3. Bewildered. ୪ । ଅତି କ୍ଲାନ୍ତ; ଶ୍ରାନ୍ତ—4. Over-
tired; fed up.

ବଦ—ସଂ. ବିଣ. (ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବକ୍ତା; ଯେ
Bada (ବଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) କହେ—Speaking (a suffix).

[ଦ୍ର—ଯଥା—ପ୍ରିୟଂବଦ—ଯେ ପ୍ରିୟ କଥା କହେ—
Speaking pleasant or endearing words.
ବଶଂବଦ—'ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ବଶ ବା ଅଧୀନ' ବୋଲି ଯେ
କହେ; ଆଜ୍ଞାଧୀନ—Obedient; subservient.]

ବଦତି—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଦ୍ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ, ୧ମ ପୁରୁଷ, ଏକ
Badati ବଚନ ଆକାର; ପୁରାଣାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
(ସେ) କହନ୍ତି—(he or she) Speaks.

ବଦତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଏ କପଟୀ ଏଣ ମାରିବ ନିଶ୍ଚୟ ।
ଭଣ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବଦନ—ସଂ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କରଣ. ଅନ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା
Badana ଲୋକେ କଥା କହନ୍ତି)—୧ । ଆନନ; ମୁଖ -1. Face.
୨ । ପାଟି—2. Mouth. ୩ । (+ଭାବ. ଅନ) କହିବା;
କଥନ—3. Speaking.

ବଦନ ଇନ୍ଦୁ—ଦେ. ବି. (ରୂପକ; ବଦନ+ଇନ୍ଦୁ; ସଂ. ବଦନେନ୍ଦୁ)—
Badana indu ଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା ଯୋଗ୍ୟ ମୁଖ; ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର;
ସୁନ୍ଦର ମୁଖ—A beautiful face (like the moon).

[ଦ୍ର—ମୁଖ ଅର୍ଥବୋଧକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଚନ୍ଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟାୟର
ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଏହିପରି ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ ସମାସ ହୁଏ;
ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରମା, ମୁଖେନ୍ଦୁ ।]

ବଦନ ପଦ୍ମ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; ବଦନ+ପଦ୍ମ)—ପଦ୍ମ ପରି ରମଣୀୟ
Badana padma ମୁଖ—A face as beautiful as the
lotus.
ବଦନ କମଳ
ବଦନ ସରୋଜ } —ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ମୁଖବାଚକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
ବଦନାରବିନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପଦ୍ମବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ସମାସରେ
ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଦ ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ବଦନ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଦନ+ମଣ୍ଡଳ)—ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ;
Badana mandala ଲଲାଟଠାରୁ ଓଠ ଓ ଏକ କର୍ଣ୍ଣଠାରୁ ଅନ୍ୟ
କର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ମୁଖର ଆୟତନ—The whole
surface of one's face; the facial expression;
the full outline of one's face

ବଦନ ମଧୁ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଧର ମଧୁ; ମୁଖାମୃତ; ମୁହଁରୁ
Badana madhu ବାହାରିବା ନାଳ ବା ଅଇଁଠା—
Saliva or leavings from the mouth of a
person.

(ବଦନସୁଧା, ବଦନାମୃତ, ବଦନାସବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର- ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁଙ୍କର ଓ ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକାମାନଙ୍କୁ ଆପଣା
ଆପଣା ପ୍ରଣୟୀଙ୍କର ମୁଖନିଃସୃତ ଲାଳ ବା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଅମୃତ ପରି
ମଧୁର ଲାଗେ ବୋଲି ଏହି ଉପମା ପ୍ରଚଳିତ ।]

ବଦନୀ—ଦେ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ.(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ 'ସଂ.ବଦନା' ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)-
Badanī ୧ । ବଦନଯୁକ୍ତା—1. (a suffix used in a
ବଦନା, ବଦନୀ compound word, meaning) Faced;
बदन having a face.

ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀରର ଚଞ୍ଚଳ ବରଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନୀ ଗୁରୁକେଶୀ । ବିଶ୍ୱସୂର୍ଯ୍ୟ ।

୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କର ନାମ—2. A name of females.

ବଦନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନ୍ତୀ)—କଥା; ବାକ୍ୟ (ହି. ଶ)—
Badantī Speech.

ବଦର୍—ବୈଦେ. ବି. (ହି) (ଓଡ଼ିଶା ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ବିଭାଗର ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ
Badar କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ବାଚୀନ ଶବ୍ଦ;
ବଦର ଫା. ବଦର୍=ହିସାବପତ୍ର; ଇଂ.ବଦର୍=ବିବାଦ
बदर କରିବା)—ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ବିବାଦ ହେଲେ ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ହାକିମଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଥମେ
ଯେଉଁ ସରାସରି ମକଦମା ଦାୟର କରାଯାଏ—
Preliminary summary dispute regarding
a piece of land between 2 rival claimants
before a Settlement Officer.

ବଦର—ସଂ. ବି. (ସଂ. ବଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ଥିର ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର; ଯେଉଁ
Badara ଗଛ କଟା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ଥିର ରହେ, ଅର୍ଥାତ୍ ମରେ
ନାହିଁ)—୧ । ବରକୋଳି (ଦେଖ)—1. Barakoli
(See) ୨ । କପା ବକଡ଼ା; କପା ଫଳ—2. The
berry like pod of cotton; the closed pod of
cotton.

ଦେ. ବି—ଭଦଭଦଳିଆ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
କୋକୋଆରୁ Olase Scandens tree (Haines).

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଦେଢ଼ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ଫଳ ଆଙ୍ଗୁଠି
ଟିପ ପରି ଓ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଓ ତହିଁର ଅଗରେ ଗେପା
ନ ଥାଇ ଫଳ ମୂଳରୁ ଅଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗେପା ବକଳଲୁ ଘୋଡ଼ାଇ
ଥାଏ । ଏ ଫଳରୁ ଖାଆନ୍ତି ଓ କୋମଳ ପତ୍ର ଶାଗ ହୁଏ ।]

ବଦରାମଳକ—ସଂ. ବି—ପାଣି ଅଁଳା (ହି. ଶ) (ଦେଖ)
Badarāmalaka Pāṇi a-aṅlā (See)

ବଦରି(ରୀ)—ସଂ. ବି. (ସଂ. ବଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ଥିର ରହିବା+ଅର+ଇ(ଈ)]-
Badari(rī) ବଦର (ଦେଖ)—Badara (See)

ବଦରିକା—ସଂ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ଥିର ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର+କ +ଆ)—ବଦର (ଦେଖ)—Badara (See)

Badarikā

ସଂ. ବି—ବଦରିକାଶ୍ରମ (ଦେଖ)

Badarikāśrama (See)

ଏଣିକି ଭୂ ଶୀର୍ଷେ, ତଳ ଏକା
ଅଶ୍ରମ ନାମେ ବଦରିକା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଦରିକାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି—ବଦ୍ରିକାଶ୍ରମ; ହିମାଳୟ କୋଡ଼ରେ ଗଢ଼ବାଲ୍ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଅଲକାନନ୍ଦା ନଦୀର ପଶ୍ଚିମ ତୀର (ବଦର ଶୈଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ—

Badarikāśrama

The name of a place of Hindu pilgrimage on the Himalayas, formerly a famous place of hermitage.

[ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ଗୋଟିଏ ତପସ୍ୟାକ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା । ଏହିଠାରେ ଋଷିମାନେ ସୁଗ୍ରଣମାନ ପ୍ରକଟନ କରୁଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ଆଶ୍ରମସ୍ଥଳ ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ । ଏହାହିଁ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ତୀର୍ଥ ବଦ୍ରିକା ଓ ଏହା ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ ୪ ଗୋଟି ହିନ୍ଦୁଧାମ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ଏଠାର ଦେବତା ବଦ୍ରିନାଥ । ଏହା ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ୬ ମାସ ବରଫରେ ଆବୃତ ଓ ଅଗମ୍ୟ ହୁଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏତନ୍ନିକଟସ୍ଥ ହିମାଳୟର ଭୃଗୁତୁଙ୍ଗ ନାମକ ଶୃଙ୍ଗ ଉପରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବଦର (ବରକୋଳି) ଗଛରୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରର ନାମକରଣ ହୋଇଥିଲା । ମହାଭାରତରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଏହିଠାରେ ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ଉଷ୍ଣ ଓ ଶୀତଳ ଦୁଇଟି ଧାରା ଥିଲା ଓ ଏହାର ବାଲି ସୁନା ଥିଲା, ଦେବତାମାନେ ଏହିଠାରେ ତପସ୍ୟା କରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପାଇଥିଲେ । ଗନ୍ଧମାଦନ, ବଦରୀ, ନରନାରାୟଣ ଓ ଭୃବେର ଶୃଙ୍ଗମାନ ଏହି ତୀର୍ଥର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ନରନାରାୟଣ ଅର୍ଜୁନ ଏହିଠାରେ ତପସ୍ୟା କରି ଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ମହାପ୍ରସ୍ଥାନ କାଳରେ ଏହିଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ସବୁ ତୀର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିବାର ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି—ହି. ଶ]

ବଦରି(ରୀ) ନାରାୟଣ—ଦେ. ବି—ବଦ୍ରିକାଶ୍ରମର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ—

Badari(rī) nārāyaṇa The presiding Deity of Badrināraṇa.

ବଦ୍ରୀ ନାରାୟଣ

(ବଦ୍ରିନାଥ, ବଦ୍ରିନାରାୟଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ବିଷ୍ଣୁ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଟେ ।]

ବଦର ନାରାୟଣାଶ୍ରମେ
ଜାନକେ ତଳ ଯଥାକ୍ରମେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ବଦଳ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବଦଲ୍)—୧ । ପରିବର୍ତ୍ତନ;

Badala

ବଦଳ ବଦ୍‌ଲ

1. Change; substitution.

୨ । ବିନିମୟ; ହେର୍ ଫେର୍—2. Exchange. ୩ । ପଣ୍ୟ-ବିନିମୟ—3. Barter. ୪ । ଏକ ପଦାର୍ଥର ବିନିମୟରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ବା ଆମୀତ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—4. A substitute. ୫ । ପ୍ରତିଶୋଧ—5 Tit for tat. ୬ । ପ୍ରତିଦାନ—6. A return. ୭ । ଜଣେ କର୍ମଚାରୀର ବା ଭୃତ୍ୟର ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ଜଣକର ଅବସ୍ଥାନ—7. The situation or putting of one officer or servant in the place of another.

ଦେ ବି. ୧ । (ଆ—ବାଦଲ୍=ମେଘ, ବର୍ଷା ସଂ. ବର୍ଦ୍ଦଳ=ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ)—ପଗ୍ଗାଡ଼ ସଲାବ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଅତିବୃଷ୍ଟି ଯୋଗୁଁ କ୍ଷେତରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଅବସ୍ଥା—1. Overflowing condition of the fields owing to very heavy rain. ୨ । ଜଳପ୍ରଳୟ, ଜଳପ୍ଲାବନ—2. Deluge due to incessant rain.

ବଦଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିନିମୟ କରିବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଦେବା ବା ନେବା—To barter; to exchange a thing for another.

Badala karibā

ବଦଲା କରା ବଦ୍‌ଲ କରନା

ବଦଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଆପଣା ନିକଟସ୍ଥ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଦେବା—To give a thing in exchange.

Badala debā

ବଦଲା ଦେବା ବଦ୍‌ଲଦେନା

ବଦଳ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ନିକଟର କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟକୁ ଦେଇ ଅନ୍ୟର ବସ୍ତୁକୁ ଆପେ ନେବା—To take a thing in exchange.

Badala nebā

ବଦଲା ଲେବା ବଦ୍‌ଲ ଲେନା

ବଦଳ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି-ଏକାଦିକ୍ରମରେ ବହୁଜଳ ବୃଷ୍ଟି ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସବୁଆଡ଼ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପଗ୍ଗାଡ଼ ବହା ଜଳାଶୟପରି ଦେଖାଯିବା—The country being overflooded and turned into a vast sheet of water on account of incessant heavy rain.

Badala pardibā

ପଗ୍ଗାଡ଼ ବହା ସୈଲାବ ହୋନା

ବଦଳରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଅମୁକର ପରିବର୍ତ୍ତେ—1. Instead of. ୨ । ଅମୁକର ସ୍ଥାନରେ—2. In the place of; in lieu of. ୩ । ଅମୁକ ଦ୍ରବ୍ୟର ବିନିମୟରେ—3. In exchange of.

Badalare

ବଦଲେ ବଦ୍‌ଲେମେ

ବଦଳା—ବୈଦେ. ବି—(ଆ. ବଦଲାଇ)—ବଦଳ କରିବା କ୍ରିୟା—Act of changing or exchanging.

Badalā

ବଦଲାନ ବଦ୍‌ଲା

ଦେ. ବିଣ—ବଦଳ କରାଯାଇଥିବା—Changed; exchanged.

ବଦଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବଦଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—Causative of Badalibā)-୧ । ବିନିମୟ କରିବା—1. To barter. ୨ । ପୁରୁଣା ଜିନିଷ ଦେଇ ନୂଆ ଜିନିଷ ଆଣିବା—2. To get an old thing exchanged for a new one.

Badalā(le)ibā

ବଦଲାନା, ବଦ୍‌ଲବାନା

ବଦଳା ବଦଳି—ଦେ. ବି—(ଆ. ବଦଲ୍)—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ; ଅଦଳ ବଦଳ—1. Exchange. ୨ । ପରସ୍ପର ସ୍ଥାନପରିବର୍ତ୍ତନ—2. Change of places. ୩ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ବିନିମୟ—3. Barter.

Badalā badali

ବଦଲା ବଦଲି ବଦ୍‌ଲା ବଦ୍‌ଲି, ବଦ୍‌ଲୌବଲ

ବଦଳି—ବୈଦେ. ବି—(ଆ. ବଦଲାଇ)—୧ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—1. Chang ୨ । ବିନିମୟ—2. Exchange; barter. ୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରଣ—3. Transfer. ୪ । ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଚାକିରି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତି—4. Transfer of service from one place to another. ୫ । ପ୍ରତିନିଧି—5. Deputy; representative; locum tenens.

Badali

ବଦଲୀ ବଦ୍‌ଲୀ

ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—1. Transferred from one place to another. ୨ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ—2. Changed. ୩ । ପ୍ରତିଦତ୍ତ—3. Bartered; given or taken in exchange.

ବଦଲିଆ—ବୈଦେ.ବି (ଆ.ବଦଲାଇ)—୧ । ଦୁଇ ଜଣ ଚାଷୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Badaliā ମୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ହଳ ବଳଦ ବା ମୁଲିଆ କାମର
ବଦଲୀ ବିନିମୟ ରୀତି—1. A system current amongst
अंगोरिया, भाँज poor cultivators of exchanging one man's bullocks and plough for another's labour and vice versa. ୨ । ଗୃହର ରୁଷ୍ଟ ନେବା ସମୟ ପାଇଁ ସେ ସେଠାରେ ଅନ୍ୟ ଗୃହରକୁ ତା ଗୃହରରେ ରଖାଏ—2. A temporary substitute given by a servant; locum tenens.
ବଦଲୀ **बदला** ୩ । ପ୍ରତିନିଧି—3. Deputy; representative.

ବଦଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ
Badali karibā ଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେବା—1. To pass
ବଦଲୀକରା order for transfer of a person in
बदलि करना service. ୨ । ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—2. To change. ୩ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ବିନିମୟ କରିବା—3. To exchange; to barter.

ବଦଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଫା. ବଦଲ୍‌ନା)—୧ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବା—
Badalibā 1. To change; to be changed. ୨ । ପିନ୍ଧି
ବଦଲା ଥିବା ଲୁଗାକୁ ପାଲଟିବା—2. To change clothes;
बदलना to put off an old and put on a new cloth instead. ୩ । ଅନ୍ୟଥା ହେବା—3 To turn otherwise.

ବଦଲି ହୁକୁମ—ବୈଦେ. ବି-(ଫା. ବଦଲାଇ+ହୁକୁମ୍)—କର୍ମଚାରୀଙ୍କର
Badali hukuma କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆଦେଶ—
ବଦଲୀ ହୁକୁମ Order for transfer of service.
बदलि हुकुम

ବଦସ୍ତ—ବୈଦେ. ଅ—(କଟରଆ)—(ଫା. ବଦସ୍ତ୍=ହାତଦ୍ୱାରା)—
Badasta ଦସ୍ତ ବଦସ୍ତ; ହାତେ ହାତେ; ନଗଦ—Hand to
ବଦସ୍ତ **बदस्त** hand; in cash.

[ଦ୍ର—କବାଲା ଓ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା—ତୁମ୍ଭେ ମୁସ୍ତରିଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ବାସ୍ତା ଏ ଜମି ବିକ୍ରୟ କରି ଆଜିଦିନ ଦସ୍ତବଦସ୍ତ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ବିବାକ୍ ଜରସମନ୍ ଟଙ୍କା ବୁଝିନେଲୁଁ ।]

ବଦସ୍ତୁର—ବୈଦେ.ଅ.(ଫା)(କଟରଆ)-ରୀତି ଅନୁସାରେ; ରୀତିମତେ—
Badastur According to the prevailing custom
ବଦସ୍ତୁର **बदस्तुर** or practice.

ବଦାଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ବଧାଇ (ଦେଖ)—1 Badhāi (see).
Badāi. ୨ । ରସଦ; ସିଧାସାମଗ୍ରୀ—Rasad; provisions;
victuals presented to a guest.

ବଦା(ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ପଦ୍ୟ)—୧ । (ବଦିବା କ୍ରିୟାର
Badā (de) ibā. ଣିଜନ୍ତରୂପ—Causative of **Badibā**)
—ହୁ. ବଦାନା, ଲଲକାରନା—ଡୁହାଇବା; ଡକାଇବା
—To cause to speak or call. ୨ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଅନ୍ୟକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବା—2. To call upon a person to fight; to challenge.

ବୋଇଛ ମଦନ ସମରେ ମୁଁ ଏବା—ଉଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଦାଉ—ଦେ. ବି.—୧ । ଖଡ୍ଗର ଫଳକ—1. The blade of a
Badāu weapon. ବଦାଉ ଭଲେ ଖେଳନ୍ତି ଖଡ୍ଗତଳକ—
ଉଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. A kind of weapon.

ବାଦଉ ବ ପକ୍ଷ କଣ୍ଠ ସାଜେ । ଉଡ-ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ललकारा ୩ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ବିପକ୍ଷକୁ ଆହ୍ୱାନ—3. A call to the adversary for a fight; challenge.

ବଦାଡ଼—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବାଦସ୍ତା=ବନ— ଯୋଗେଷ୍ଟନ)
Badārda ୧ । ଜଙ୍ଗଲ—1. Jungle; forest. ୨ । ବଣ-ଝୁଡ଼ା
ବାଦାଡ଼ **बादाद** —2. Wild trees and bushses growing in an intermingled manner.

ବଦାଡ଼—ଦେ. ବି.—ବଦାଡ଼ (ଦେଖ)—Badārda (see).
Badārdi ଦେ.ବିଣ.—ବଦାଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Badārdiā (See)
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର). ବି.—ଗଦା; ଧାନ ହଳାର ଗଦା—
A heap of paddy sheaves.

ଯଥା କୃଷିବଳ, ଭଙ୍ଗ ବଦାଡ଼ ସମୁଣେ ।
ବଗ୍ଗଡ଼େ ବଡ଼ଡ଼ା ଚଡ଼ା ଶଳାବଡ଼ ପରେ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ସ୍ୱଚ୍ଛଳଳନା.

ବଦାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅରଣ୍ୟମୟ—Jungly.
Badārdiā ବାଦାଡ଼େ **जंगली**

ବଦା(ଦ)ନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ୟ;
Badā(da)nya ଯେ ମଧୁର ସମ୍ଭାଷଣ କରେ)—୧ । ମଧୁରଭାଷୀ—
[ବଦା(ଦ)ନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] 1. Sweet-speaking. ୨ । ଦାନଶୀଳ;
2. Liberal; charitable; generous; munificent ୩ । ଉଦାର—3. Liberal-minded.

ବଦାନ୍ୟତା—ସଂ. ବି—(ବଦାନ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—୧ । ଦାନଶୀଳତା—
Badānyatā 1. Generosity; liberality. ୨ । ଉଦାରତା—
2. Liberal-mindedness; broadness of view.

ବଦାବଦି(ଯି)ହେବା—ଦେ.କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ)—ପରସ୍ପର ଝୁଡ଼ାଝୁଡ଼ି
Badābadi(ji)hebā ହେବା—To speak mutually; to
बदाबदि होना converse.

ବଦାବଦ ଯାଇଥିଲେ ଗଙ୍ଗେ ଦେହ ଏ ଶୋକ ଦୁଃଖ ବର୍ଣ୍ଣନ ।
ଉଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଦାଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କୁ ବୋଦାଆଦି)
Badājibā ଯଜ୍ଞଯିବା—To be vowed to be given;
(a victim) to be offered to a Goddess.

ବଦାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଜସ୍ପୁର) କ୍ରି—(ଘାସ,ଧାନ ବା ପାଳ ଆଦି) ଗଦା
Badāribā କରିବା—To heap up (straw etc).

ବଦାଳିଆ—ଦେ. ବି—ବଦର (ଦେଖ)
Badāliā Badara (See)

ବଦି—ଦେଶଜ. ବି. (ଫା. ବଦ୍‌ଇ)—୧ । ବଦ୍‌ନାମ; ଦୁର୍ନାମ—
Badi 1. Defamation; bad reputation. ୨ । ଦାୟିତ୍ୱ—
ବଦୀ 2. Responsibility. ୩ । ଅପକାର—3. Injury.
ବଦୀ (ବଦେଇ—ଦେଶଜ ରୂପ) ୪ । ମନ୍ଦତା—4. Badness.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଫା. 'ବେଦ' ସହ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ବେଦ ବଦ ଶବ୍ଦ(=ସୁନାମ ଓ ଦୁର୍ନାମ; ପୁରସ୍କାର ଓ ଦଣ୍ଡ; ଭଲ ମନ ଫଳର ଦାୟିତ୍ୱ ଅର୍ଥରେ) ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
(ସୁଖ—ବିପରୀତ) ୫ । (ମାରୱାଡ଼ିଙ୍କ ଭାଷା; ହି. ସ. ଅବଦାତ)—
କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—3. The dark fortnight of a month.

ବଦିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବଦ୍ ଧାତୁ) (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ)—
Badibā **ବଦା** **ବଦ୍‌ନା** କହିବା—To speak.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମନାସିବା; ଦେବତାଙ୍କୁ ବୋଦା ମାନସିକ କରିବା; ଯାଚିବା—To vow to offer victims to a Goddess.

ବଦୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଦୁଆରବନ୍ଧର ଚଉକାଠ ଉପରେ ଖୋଲା
Badu ଥିବା ରେଖା ଚିତ୍ର—Figures carved above the door-frame.

ବଦୁରୁଳି—ଦେ. ବି. (ସ. ବଦର)—ବଦର (ଦେଖ)
Baduruli Badara (See)

ବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ବନ୍ଧ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବନ୍ଦ କରା-
Baddha ଯାଇ ଥିବା—1. Shut; closed. ୨ । ବନ୍ଧନ
(ମୁକ୍ତ—ବିପରୀତ) କରାଯାଇ ଥିବା—2. Bound. ୩ । ଗ୍ରଥିତ;
ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—3. Tied; strung together.
୪ । ସଂଯତ; ନିୟନ୍ତ୍ରିତ; ବ୍ୟବସ୍ଥିତ—4. Constrained; regulated. ୫ । ଅଟକା ଯାଇଥିବା—5. Restrained, with-held. ୬ । ଦମିତ; ନିବାରିତ—6. Checked; suppressed. ୭ । ଏକତ୍ର; ସମ୍ମିଳିତ—7. Joined together; assembled. ୮ । ସଜ୍ଜିତ—8. Arranged. ୯ । ଅବରୁଦ୍ଧ—9. Confined. ୧୦ । ଯାହାର ସ୍ରୋତ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ—10. Stagnant. ୧୧ । ଉତ୍ପାଦିତ; ଉତ୍ପନ୍ନ—11. Produced. ୧୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—12. Directed. ୧୩ । ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୋଜିତ—13. Linked to another. ୧୪ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ (ହି. ଶ.)—1. Fixed; settled.
ଦେ.ବି—୧ । ଅବରୁଦ୍ଧ ଜଳରେ ବଢ଼ିବା ଦଳଆଦର ସ୍ଥୂଳ ସ୍ତର—
ଦଳ 1. A thick layer of weeds spreading over stagnant water. ୨ । ଦେହରେ ମୋଟ ହୋଇ ବସିଥିବା ମଇଳା—2. A thick layer of dirt accumulating on the body.

ବଦ୍ଧକ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ+କ)—କଯେଦୀ; ବନ୍ଦୀ (ହି. ଶ.)—
Baddhaka Prisoner.

ବଦ୍ଧ କୋଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ+କୋଷ୍ଠ)—ଝାଡ଼ା ବନ୍ଦ
Baddha koshṭha ରୋଗ; ସଫାଝାଡ଼ା ନ ହେବା ରୋଗ—
Habitual constipation.

ବଦ୍ଧ ଗୁଦୋଦର—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ରୋଗ—
Baddha gudodara A kind of constipation.
(ବଦ୍ଧୋଦର—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶିଶ୍ନ ଓ ନାଭି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଉଦରାଂଶ ଫୁଲିଯାଏ ଓ ବହୁକଷ୍ଟରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଝାଡ଼ା ହୁଏ । ଅମ୍ବରେ ଅମ୍ବ, ମାଟି, ବାଲି ଆଦି ମିଶିଲେ ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ଅତ୍ୟଧିକ ତୈଳବହୁଳ ଓ ଗୁରୁପାକ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଲେ ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ରୋଗୀର ବମନର ମଧ୍ୟ ମଳବତ୍ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହୁଏ—ହି.ଶ.]

ବଦ୍ଧଜଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ଜଳାଶୟର ପାଣି ଅନ୍ୟତ୍ର
Baddhajala ଯାଇ ନ ପାରି ଅଟକି ରହିଥାଏ—Having stagnant water.

ବଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ଦୃଷ୍ଟି ଯାହାର)—
Baddha drushṭi ନ୍ୟସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି; ସ୍ଥିରଲକ୍ଷ୍ୟ—Staring; with a fixed gaze.
ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଏକସ୍ଥାନରେ ନିବଦ୍ଧ ନିର୍ନିମେଷ ଦୃଷ୍ଟି—
Fixed gaze; stare.

ବଦ୍ଧପରିକର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ପରିକର=
Baddhâparikara କଟିବନ୍ଧ ଯାହାର)—୧ । ଯାହାର ଅଣ୍ଟାରେ କଟିବନ୍ଧ ଉଡ଼ା ହୋଇଅଛି; ଦୃଢ଼ୀକୃତ କଟିବନ୍ଧ—1. Having one's belt tied to the waiste; girdled. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ; କୃତନିଶ୍ଚୟ—2. (figurative) Resolved; determined to do a work. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—3. Prepared to undertake a certain work.

ବଦ୍ଧ ପାଗଲ(ଲା)—ଦେ. ବିଣ. ସଂ. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Baddha pāgala(lā) ୧ । ଭୁତା ବାୟୁ; ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବାୟୁ—
ବଦ ପାଗଲ 1. Stark mad. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ବୋଧ—
ବିଲକୁଲ ପାଗଲ; ଏକଦମ ବାବଡ଼ା 2. Utterly foolish.
ବଦ୍ଧ ପାଗଲ(ଲ)—ଅନ୍ୟରୂପ । ବଦ୍ଧ ପାଗଲୀ(ଲୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ
ବଦ୍ଧବାୟୁ—ପୁଂ, ବଦ୍ଧବାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ

ବଦ୍ଧମୁଖ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ+ମୁଖ)—ଯାହାର ମୁହଁ ବନ୍ଦ
Baddhamukha ହୋଇଥାଏ—Having the mouth closed or shut.

ବଦ୍ଧମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧମୁଷ୍ଟି)—୧ । ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟି; ଯେ
Baddhamushṭi ହାତକୁ ମୁଠା କରିଅଛି—1. Having closed up one's fist. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃପଣ; ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ—2. (figurative) Miserly; close-fisted; niggardly. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ; କୃତନିଶ୍ଚୟ—3, (figurative) Resolved; determined.

ବଦ୍ଧମୂଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଦୃଢ଼ମୂଳ; ଯାହାର ମୂଳ ଭୂମିରେ
Baddha mūla ଏପରି ଭାବେ ହୋଇ ମାଡ଼ି ଥାଏ ଯେ ସହଜରେ ଉପୁଡ଼େ ନାହିଁ—1. Deep rooted; firmly rooted. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସୁଦୃଢ଼—2. (figurative) Firmly fixed

ବଦ୍ଧ ଶିଖ—ସଂ. ବହୁ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ଶିଖା ଯାହାର)—
Baddha śikha ଯେ ମୁଣ୍ଡର କେଶକୁ ବାନ୍ଧି ଅଛି—Having
(ବଦ୍ଧ ଶିଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) one's hair of the head tied together.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଶିଶୁ—1. Child. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶିଖା ବନ୍ଧନ କରିଅଛି—2. A Brāhmaṇa who has tied his hair into a knot.

ବଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ+ଅଞ୍ଜଳି)—କୃତାଞ୍ଜଳି; ହାତ
Baddhāñjali ଯୋଡ଼ି ଥିବା—With folded hands; with hands joined together in supplication.

ସଂ. ବି—ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ଥିବା କରତଳ ଦ୍ୱୟ—Folded hands.

ବଦ୍ଧାନୁଶୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଦ୍ଧ+ଅନୁଶୟ)—ସ୍ଥିରପ୍ରତିଜ୍ଞ;
Baddhānuśaya ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ—Determined; resolved.

ବଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ) କଥିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Badya Fit to be spoken.

ବଦ୍ଦି, ବଦ୍ୟ ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈଦ୍ୟ)—୧ । ବୈଦ୍ୟ (ଦେଖ)
ବଦ୍ 1. Baidya (See)

ଦରଦ୍, ବୈଦ୍ୟ ଏ ପ୍ରକାର, ଏଥିକୁ ବଦ୍ୟ ବେଣ୍ଟଥିର ।
ରୂପକ. ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ ।

୨ । କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ—2. Dark fortnight.

ବଦ୍ୟନାଥ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୈଦ୍ୟନାଥ)—ବୈଦ୍ୟନାଥ (ଦେଖ)
Badyanātha Baidyanātha (See)

ବଦ୍ରିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଦରିକା)—ବଦରିକାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Badrikā ବଦ୍ରିକା **ବଦ୍ରିକା** Badarikāśrama (See)

(ବଦ୍ରିକାଶ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସକଳ ତୀର୍ଥ ଜୋ ଉରଣେ, ବଦ୍ରିକା ସିନ ବ ଜାରଣେ
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ ।

ବଦ୍ରିନାଥ—ଦେ. ବି—ବଦରିନାରାୟଣ (ଦେଖ)
Badrinātha ବଦ୍ରିନାଥ **ବଦ୍ରୀନାଥ** Badarinārāyaṇa
(ବଦ୍ରିନାରାୟଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)

ବଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ହିଂସା କରିବା; ମାର ପକାଇବା—1. To
Badh (root) kill. ୨ । ବନ୍ଧନ କରିବା—2. To bind.
୩ । ଘୃଣା କରିବା—3. To hate; to detest.

ବଧ୍‌ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ
Badh-ribā ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଷେଧ କରିବା—To forbid; to prohibit a person from doing anything.

ବଧ—ସଂ. ବି. (ହନ୍, କିମ୍ବା ବଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Badha ୧ । ହନନ; ନାଶ; ହତ୍ୟା; ମାରଣ—1. Killing; destruction; slaughter; murder.

୨ । ମାଂସପେଶୀର ଅଧିକ୍ୟ—2. Plenty of muscles.
୩ । ଆଘାତ—3. A stroke; blow. ୪ । ପକ୍ଷାଘାତ—4. Paralysis. ୫ । ଗୁଣନ—5. Multiplication.
୬ । ଅଦୃଶ୍ୟତା; ଲୋପ—6. Disappearance.

ଦେ. ବି—ହତ୍ୟାଜନିତ ପାପ—1. Sin due to slaughter.
ହତ୍ୟା **ହତ୍ୟା**

ଏ ବଚନ ଯୋଗେ ବଧ ନ ଲାଗେ । ଗୀତା. ଉପଦେଶ ।

୨ । ସ୍ରୋତ ନ ଥିବା ଜଳ ଉପରେ ମାଡ଼ିବା ଜଳଜ ଘାସ ଆଦିର ଘନସ୍ତର—2. A thick layer of aquatic weeds
କଡ଼ୌତୀ, ଲୀଢ spread on the surface of stagnant pools. ୩ । ବହୁକାଳ ନ ଗାଧୋଇବା ଓ ଦେହକୁ ସଫା ନ କରିବା ଦୋଷରୁ ଦେହ ଉପରେ ଜମିବା ମଳର ଘନ ସ୍ତର—3. A thick layer of dirt formed on
ମୟଳା the body of a person who has not had a
ଘନାମୈଳା clean bath for a long time.

୪ । ଘନ ସ୍ତର—4. Thick layer.

ଫସାର ସାଗର ବୁଡ଼ା ବଧ ବ୍ୟାଧ ସିନ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦରିଧରନ୍ତ୍ରାମଣି ।

ବଧକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Badhaka ୧ । ହତ୍ୟାକାରୀ; ଘାତୁକ—1. Murderer; slayer.
(ବଧକା, ବଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା ପାଳନକାରୀ—
2. An executioner; a hangman (Apte). ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶର ତୃଣ—3. A kind of reed (Apte).
୪ । ବ୍ୟାଧ—4. Hunter.

ବଧକ ଯେ ଧନ୍ୱରେ ବ ଶିବ ଅନ୍ତକରେ ସଂହରି ଶରରରେ ନାଶେ ସେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଧ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର ବିନାଶ କରିବା—
Badha karibā To kill; to slaughter.
ବଧ କରା **बध करना**

ବଧକର୍ମାଧିକାରୀ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା ପରିପାଳକ—Executioner;
Badhakarmādhikārī hangman (Apte).

ବଧଜୀବୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବଧ+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Badhajībī ୧ବ)—୧ । ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ—1. Hunter.
(ବଧଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କଂସେଇ—2. Butcher.

ବଧତ୍ର—ସଂ. ବି—(ବଧ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅତ୍ର)—ଆୟୁଧ; ଅସ୍ତ୍ର—
Badhatra Weapon.

ବଧ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(ରୂପକ; ବଧ+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ଅପରାଧୀର ମୃତ୍ୟୁରୂପ
Badha daṇḍa ରାଜଦଣ୍ଡ; ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ—1. Capital punishment. ୨ । ଶାରୀରିକ ଦଣ୍ଡ—2. Corporeal punishment.

ବଧ ଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା—ସଂ.ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଧଦଣ୍ଡ+ଆଜ୍ଞା)—ଅପରାଧୀକୁ ମାର
Badha daṇḍājñā ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ରାଜକୀୟ ଆଦେଶ; ଫାସି
ହୁକୁମ—Capital sentence; sentence of death by hanging or execution.

ବଧନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ବଧାର୍ହ; ବଧ୍ୟ—
Badhanīya Deserving to be killed

ବଧ ଭୂମି—ସଂ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବଧ୍ୟଭୂମି; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
Badha bhūmi ଅପରାଧୀକୁ ହତ୍ୟା କରାଯାଏ—1. A place
ବଧସ୍ଥଳୀ } ଅନ୍ୟରୂପ where persons condemned to
ବଧସ୍ଥାନ } capital punishment are executed. ୨ । କଂସେଇଖାନା—2. Slaughter-house.

ବଧଶାଳୀ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ) ବିଣ—ବିନାଶକାରୀ; ହତ୍ୟାକାରୀ—
Badhaśālī Slaying.
ବଧୀରେ ତା ବଧଶାଳୀ ବଧିବେକ ଗୋଟେ ମିଳି, ଛଳ ବୃହସ୍ପତି ବିପିନରେ ।
ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଧ ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି—(ବଧ ନିମିତ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭ)—ଫାସି ଖୁଣ୍ଟ—
Badha stambha Gallows (Apte).

ବଧ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ହତ ହେବା—
Badha hebā To be killed or murdered.
ବଧ ହଓୟା ବଧ ହୋନା

ବଧା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଧ)—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ବଧର କାରଣ—
Badhā 1. Occasion of one's death; cause of one's
ମରଣ ମୃତ୍ୟୁ, ବଧ death by being killed.
(ଯଥା—ସର୍କସ୍ ଖେଳାଳି ଯେଉଁ ସିଂହ ସଙ୍ଗେ ଖେଳ ଦେଖାଉଥିଲା ସେହି ସିଂହହିଁ ତାହାର ବଧା ହେଲା ।)
ମରଣକାଳ ୨ । ବଧ ହୋଇ ମରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ କାଳ—
ମୃତ୍ୟୁକାଳ 2. Time of death by being killed.
(ଯଥା—ବଣକୁ ଗଲେ ବାଘ ମୁହଁରେ କେତେ ଲୋକର ବଧା ପଡ଼ିଛପାଏ)
୩ । ଜୀବନ କାଳ; ଆୟୁଃ—3. Lifetime; period of one's life.
(ଯଥା—ସୁଗ୍ରୀବ ବାଳିକୁ ଡାକ ଦେଲା 'ତୁ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋ । ତୋର ଆସି ବଧା ପୂରିଲାଣି ।')
[ଦ୍ର—'ବଧା' ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ବଧଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାର ସୂଚନା ହୁଏ ।]
୪ । ବାଘବଜାର ଖେଳରେ ବାଘ-ସାରିକୁ ଚାଲିବା ପାଇଁ ଛେଳି-ସାରି ବସାଇବା ପକ୍ଷର ଛାଡ଼ିଦେବା ଗୋଟିଏ ଘର—
4. A room left for the movement of the tiger-pawn in a game of Bāghabajāri.
୫ । କଥାର ମଞ୍ଜି ବା ସନ୍ଧି—5. The crux of a matter. ୬ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା କଥାରେ ଥିବା ପ୍ରଭେଦ—6. Difference between the sayings of two persons in a transaction.
[ଦ୍ର—ବିକିଲାବାଲା ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁଗାର ଦାମ ବାରଅଣା କହିଲା, କିଣିଲାବାଲା କହିଲା ଦଶଅଣା । ଅତଏବ ଏ ଦୁହିଙ୍କ କଥାରେ ଦୁଇ ଅଣାର 'ବଧା' ରହିଛି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ହାତୀ ଖେଦାରେ ହାତିଙ୍କୁ ଖେଦି ଅଡ଼ିକୁ ହୁରୁଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କର ପଙ୍କ୍ତି ପଙ୍କ୍ତି
ବାଧା ହୋଇ ଜମିବା—Stationing of troops of beaters in an elephant catching operation.

ବଧା(ଧେ)ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଦାସ୍ୟ ବା ବଦ୍ ଧାତୁରୁ; ଆ. ବଦା)—
Badhā(dhe)i କୌଣସି ସୁସଂବାଦ ଆଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆଯିବା
ବିଦାଇ ପାରିତୋଷିକ ବା ବଦାଇ—Reward given to the
ବଧାଇ; ବଧାଇବା bearer of good tidings.
ପୁଣି ବୋଇଲେ ମୋ ଝିଅ କଥା ଉଲି
ଗୋଟେ ଦେଲେ ବଧାଇ ଦେବ ମଁ ନାହିଁ ବ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଧା(ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାଧା)—୧ । ବାଧିବା କ୍ରିୟାର
Badhā(dhe)ibā ଣିଜନ୍ତରୂପ—1. Causative of bādhibā.
ବାଧାନ (ଯଥା—ସେ ମତେ ଭାରି ବଧେଇ କରି ଦିପଦ କଥା ବଧାନ କହିଲା ।)
ବଧାନା ୨ । ବଧିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—2 Causative of badhibā.

ବଧାଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି. (ବଧ+ଅଙ୍ଗ+କ)—୧ । ବିଷ—1. Poison
Badhāngaka (Apte). ୨ । କାରାଗାର (ହି. ଶ.)—
2. Prison.

ବଧା ପହଁ(ହୁ)ଞ୍ଚିବା—ଦେ. ବି—ମୃତ୍ୟୁକାଳ ବା ବଧଦ୍ୱାରା ମରିବାର
Badhā paha(hu)ñchibā ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—The
ମରଣକାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହଓୟା approach or arrival of one's
ବଧ ପହୁଁଚନା preordained time of death (by being
[ବଧା ପହଁ(ହୁ)ଞ୍ଚି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] killed).

ବଧା ପୂରିବା—ଦେ. ବି—ଆୟୁଃ ଶେଷ ହେବା; ଆୟୁ ପୂରିବା—The
Badhā pūribā end of one's term of life.
ଆୟୁ ଖତମ ହୋନା (ବଧା ପୂରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଧାର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଧର ଅର୍ହ=ଯୋଗ୍ୟ)—ବଧର-
Badhārha ଯୋଗ୍ୟ; ବଧ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Deserving
(ବଧାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ) to be killed.

ବଧା ଜି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଧ ହେବା (ଦେଖ)
Badhā ji(he)bā Badha hebā (See)
ବସନ୍ତ ଅର୍ଜନେ ଅତ ସ୍ମରଣେ ଯିବ ବ ଏ ବଧା । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଧି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଧନୀ)—୧ । (ସଂ. ବନ୍ଧ) ମୃଦଙ୍ଗ ଉପରେ ଘଡ଼ା
Badhi ଯାଇଥିବା ଚମ ଦଉଡ଼ି—1. Thongs of hide tied
ବନ୍ଧୀ round the body of a drum. ୨ । ବଧି (ଦେଖ)—
ପ୍ରାଣ 2. Badhi (See) ୩ । ଶ୍ରଦ୍ଧା; ହୃଦୟ—3. Heart. ୪ ।
ଜୀବ ପ୍ରାଣ—4. Life.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବଡ଼ ପୋଖରୀ, ଯାହାରେ ପ୍ରାୟ ଦଳ ମାଡ଼ିଯାଇ ଥାଏ—A big tank overgrown with aquatic reeds.
ପ୍ରାଦେ. (କାଶିପୁର, ପୁରୀ) ବି—ଲଣ୍ଠନର ଫିତା ବା ବତି—
A tape or wick for lantern.

ବଧିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଧିର)—୧ । କାଲ—1. Deaf. ୨ ।
Badhiā (କାନ) ବଧିର; ସ୍ତବ୍ଧ—2. Stunned (said of the
କାଲା ବହିରା ear).
ଦକ୍ଷିଣୀ ତୌପରୀ ଅଇ ଗୋଟିପୋ ଭାଧିଆ
ଶୁଣି ଶୁଣି କାନ ହୋଇ ଗଲାଣି ବଧିଆ । ଫକୀରମୋହନ, ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ ।
ଖାସୀ ୩ । (ସଂ. ବଧ୍ରୀ) ଖାସୀ; ନଷ୍ଟପୁଂସ୍ତ୍ୱ (ଜୀବ)—
ବଧିଆ 3. Castrated (animal).
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଅତିରିକ୍ତ ବର୍ଷା ଯୋଗୁଁ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ (ମାଟି)—Damp owing to too much rainfall.
(ଯଥା—ମାଟି ବଧିଆ ହେଲେ ସେଥିରେ କଖାରୁ ଗଛ ଉତ୍ତମ-ରୂପେ ଉଧାଏ ନାହିଁ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଖାସି କୁକୁଡ଼ା; ଯେଉଁ କୁକୁଡ଼ାର ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରାଯାଇ ଥାଏ—A castrated cock; capon.

ବଧିକ—ଦେ. ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ; ସଂ. ବଧକ)—ହତ୍ୟାକାରୀ; Badhika **बधिक** ବଧକାରୀ—Murderous.

ଚ୍ଛାଣେ ଅଛ ଅଚ୍ଛବେକ, ଏ ବେଦ ଅଟଇ ବଧିକ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବି—୧ । ପ୍ରାଣ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Hangman; public executioner. ୨ । ଘାତୁକ—2. Murderer; slayer. ୩ । ବ୍ୟାଧ—3. Hunter.

ବଧି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଞ୍ଚି ରହିବା; ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରିବା—Badhi dharibā 1. To continue to live. ୨ । କୌଣସି ଜୀବନଧରା ଘଟଣା ଦେଖି ବା ଶୁଣି ଶକ୍ତ ଧରି ରହିବା ବା ସହିବା—**जीउ धरना** 2. To bear a thing.

(ଯଥା—ଆପଣା ଆଖି ଆଗରେ ଏତେ ନିରୀହ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ବଧ ଦେଖି ତୁ ବିପରି ବଧି ଧରିଛୁ ?)

ବଧି ଫାଟିଯିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଶକ୍ତ ଫାଟିଯିବା; ଅସହ୍ୟ ମନୋ-ବେଦନା ଘଟିବା—1. The rending of one's heart. **कलिजाफाटा कलेजा फटना**

(ଯଥା—ମୋ ବାବାଙ୍କୁ କାନ୍ଦିବାର ଦେଖି ମୋ ବଧି ଫାଟି ଯାଉଛି ।)

ବଧିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବଧ ଧାତୁ)—ବଧ କରିବା; ହତ୍ୟା ବଧା **बधना** କରିବା—To kill; to slay.

ଜରାସନ୍ଧେ ବଧି ଅଛେ ଗିରିଦୁର୍ଗେ ଯହିଁ
ବାସୁଦେବ ବୃକୋଦର କେଶବ ଦୌଶଙ୍କେ । ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ବଧିର—ସଂ. ବିଣ. (ବଧ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଦ କରିବା+ସଙ୍କାର୍ଥେ ଇର; Badhira ଯାହାର ଶ୍ରବଣଶକ୍ତି ବନ୍ଦ ହୋଇଥାଏ)—୧ । କାଲ; (ବଧିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶ୍ରବଣଶକ୍ତିହୀନ—1. Deaf. ୨ । (କର୍ଣ୍ଣ) ସ୍ତବ୍ଧ—(ବଧିରତା—ବି) 2. Stunned (said of the ear).

ବଧିରା—ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ବଧିର (ଦେଖ)—Badhirā Badhira See) ୨ । ଅସମ୍ଭବ (ବିଷୟ)—**काला बहिरा** 2. Impossible (matter).

ବଧି ସହି—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ସହ୍ୟ ହେବା—Badhi sahibā A thing being tolerated.

(ଯଥା—ଏ କଥା ଦେଖି ମୋ ବଧି ସହିଲା ନାହିଁ ।)

[ଦ୍ର—ବଧି ଧରିବା କ୍ରିୟାର ବଧି ସହିବା ବିଶେଷ୍ୟ ଆକାର; ମୁଁ ବଧି ଧରିଛି, ମୋ ବଧି ସହିଛି ।]

ବଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଧ୍+କରିବା ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—Badhī ବଧକାରୀ; ହତ୍ୟାକାରୀ—Killing; slaying.

(ବଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏ ବାଳ ବଧୀ ସ୍ୱାମି ଦ୍ରୋଣ
ଏହାକୁ ଦଣ୍ଡେହେଁ ନ ଥୋଇ । କଳିବାଥ, ଭାରତ ।

ବଧୀ ବେ. ବି—୧ । କୁକୁର ବେକରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପଟ୍ଟା—**बद्धी** 1. Strap for dog's neck. ୨ । (ସଂ. ବଦ୍ଧ ଜଳ) **बांधी** ନଦୀରେ ସ୍ରୋତହୀନ ଗଭୀର ପାଣିଥିବା ସ୍ଥାନ; ଗଣ୍ଡ—2. The **बंधाजल** part of a river where there is no current and the water is very deep.

ଦେ. ଓ ପ୍ରାଦେ. ବି.—ବଧି (ଦେଖ)—Badhi (See).

ବଧୁକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବଧୁ+କ+ଆ)—ବଧୂ ୧—୫ (ଦେଖ) Badhukā Badhū 1—5 (See)

ବଧୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଧୁଳ)—ବାର୍ଷିକ ପୁଷ୍ପଶାକବିଶେଷ—Badhuli Pentapetus Phœnicea (flowering plant).

ସଂ. ରକ୍ତକ, ବନ୍ଧୁକ, ବନ୍ଧୁଜୀବ, ବନ୍ଧୁଜୀବକ, ମାଧ୍ୟାହ୍ନିକ, ଅର୍କବନ୍ଧୁକ, ପୁଷ୍ପରକ୍ତ, [ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷାକାଳରେ ଜନ୍ମେ; ଫୁଲ ଓଷ୍ଠପୁଷ୍ପ । ମ. ବାନ୍ଧୁଳା ଅଳତା ପରି ନାଲି, ପଞ୍ଚଦଳବିଶିଷ୍ଟ; ତେ. ମନ୍ଦନତେଟ୍ଟୁ, ବେଗସିନ ଚେଟ୍ଟୁ, ତା. ନାଗପୁ ଗୁ. ଭାମ୍ବଦରୁପାର **बाँधुलि, गेंदुलिया, दुपहरिया**

ବୋଲି ଏ ଫୁଲର ଅନ୍ୟ ନାମ ଓଷ୍ଠପୁଷ୍ପ । ଏହାର ଫଳ ଓ ଚେର ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଓଷ୍ଠ ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଏ ବୋଲି ଏ ଫୁଲର ଅନ୍ୟ ନାମ ଓଷ୍ଠପୁଷ୍ପ । ଏ ଫୁଲ ଖରା ହେଲେ ଫୁଟେ ଓ ବେଳ ଗଡ଼ିଲେ ଝାଉଁଳି ପଡ଼େ ବୋଲି ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଦୁପହରିଆ (ବ. ଓ ହି. ଦୁପହରିଆ ଓ ସଂ. ମାଧ୍ୟାହ୍ନିକ ।]

ବଧୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବା କର୍ମ. ଉ) Badhū ୧ । ମହିଳା; ନାରୀ—1. Woman. ୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ପତ୍ନୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife. ୩ । ସ୍ନୁଷା; ପୁତ୍ରବଧୂ; ବୋହୂ—3. Daughter-in-law. ୪ । କୁଳବଧୂ; କୁଳସ୍ତ୍ରୀ—4. A housewife. ୫ । ଭୂଆଷଣୀ; ନବୋଢ଼ା ସ୍ତ୍ରୀ—5. Newly married lady. ୬ । ପୁନ୍ନା ବା ପୀଡ଼ଙ୍ଗ ଶାଗ—6. A kind of pot-herb; Trigonella Corniculata, ୭ । ଶ୍ୟାମା ଲତା—7. A plant; Echites Frutescenss. ୮ । ଶାରିବା; ଅନନ୍ତ ମୂଳ—8. A medicinal root; Esclipias Pseudasarsa. ୯ । ଶଠୀ ବା ଆମ୍ବ ଅଦା—9. Zedoary; Curcuma Zerumbets.

ବଧୂଜନ—ସଂ. ବି.—(ବଧୂ+ଜନ)—୧ । ନାରୀଗଣ—Badhūjana 1. Women. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Female. ୩ । ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Young wife.

ବଧୂଟ ଶୟନ—ସଂ. ବି—ବାତାୟନ; ଗବାକ୍ଷ—Badhūṭa śayana Window.

ବଧୂଟୀ—ସଂ. ବି—[ବଧୂ+କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଟୀ]—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବଧୂ; ନୂଆ ବୋହୂ; Badhūṭī ନୂଆ ବୋହୂ—1. A small wife, a young (ବଧୂଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) wife. ୨ । ପୁତ୍ର ବଧୂ—2. Daughter-in-law. ୩ । କନ୍ୟା; ନବବିବାହିତା ବଧୂ—3. Bride.

ବଧୂତ୍ସବ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଧୂ+ଉତ୍ସବ)—ବଧୂର ପ୍ରଥମ ରଜୋଦର୍ଶନ ସମୟେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—Badhūtsaba A festival observed on the occasion of the 1st. appearance of menses of a wife.

ବଧୂ ମାତା—ଦେ. ବି.—(ଶିଷ୍ଟ ସମାଜରେ ପୁତ୍ରବଧୂ ଓ ଭ୍ରାତୃବଧୂଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧୁର ସମ୍ବୋଧନ) ବୋହୂ ମା—A term
Badhū mātā of endearment applied to one's daughter-
ବଉ ମା in-law or younger brother's wife.

ବଧେଇ—ଦେ. ବି.—ବଧାଇ (ଦେଖ)
Badhei Badhāi (See).

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଧେୟ)—ବଧେୟ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—
Proper to be done; performable.

ବଧୋଦ୍ୟତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍; ବଧ+ଉଦ୍ୟତ)—
Badhodyata ଅନ୍ୟକୁ ବଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟତ—
(ବଧୋଦ୍ୟତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Ready or preparing to kill a person.

ସଂ. ବି.—ଆତତାୟୀ; ଘାତୁକ; ହତ୍ୟାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
An assassin; a murderer.

ବଧୋପାୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଧ+ଉପାୟ)—ବଧ ବା ହତ୍ୟା
Badhopāya କରିବାର ଉପାୟ—Means of putting one to death.

ବଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବଧ ଯୋଗ୍ୟ,
Badhya ବଧାର୍ହ—1, Deserving to be killed.
୨ । ଯାହାକୁ ହତ୍ୟା ଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ହୋଇଥାଏ—
2. Sentenced to death,

ପ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବଧ; ଭୁଲ୍ ଯୁଦ୍ଧ ସ୍ଥଳରେ ଯୁଧ୍ୟ, ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଥଳରେ ଶୁଦ୍ଧ୍ୟ) ବଧ; ହତ୍ୟା—Murder.

ଦେ. ବିଣ—ହତ—Killed; slain.

ବଧ୍ୟପାଳ—ସଂ. ବି. (ବଧ୍ୟ+ପାଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା-
Badhyapāla ପ୍ରାପ୍ତ ଅପରାଧୀମାନେ ଯେଉଁ କାରାଗାରରେ ଆବଦ୍ଧ ରହନ୍ତି ତାହାର ରକ୍ଷକ—The keeper of the Jail for criminals condemned to death.

ବଧ୍ୟ ଭୂମି—ସଂ. ବି—ବଧ ଭୂମି (ଦେଖ)
Badhya bhūmi Badha bhūmi (See)

ବଧ୍ର—ସଂ. ବି—ଶିଶା ଧାତୁ (ହି. ଶ)—
Badhra Lead.

ବଧ୍ରି—ସଂ. ବି—ଖାସୀ ବା ଆଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା ଜୀବ (ହି. ଶ)—
Badhri Castrated animal,

ବଧ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନଷ୍ଟ ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ପୁରୁଷ—
Badhrikā Eunoch.

ବନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିସ୍ତୃତ ହେବା; ବ୍ୟାପିବା—1. To spread.
Ban (root) ୨ । ଯାଚଣା କରିବା—1. To ask for; to solicit. ୩ । ସେବା କରିବା—3. To serve. ୪ । ମାଗିବା—4. To beg. ୫ । ଶବ୍ଦ କରିବା—5. To sound.

ବନ୍ଡାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଖରବିବା; ଓଲାଇବା—
Ban-ḍāiba To sweep (a house or place).

ବନ୍ବନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Ban-ban ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମିଠାଇ—Bonbon.
ବନବନ **ବନବନ, ଚୀନୀ କଟୋରା**

ବନ୍ ବନ୍କା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପ ଗଛ; ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲିକା—
Ban-bankā Moon flower; Colonyction Grandiflorum.

[ଦ୍ର—ଏ ଫୁଲ ଫୁଟିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗଢ ସହିତ ଫୁଲର ସମ୍ମୁଖାଂଶ ବୁଲୁ ଥାଏ; ଏ ଫୁଲ ରାତିରେ ଫୁଟେ ଓ ଦିନରେ ଥାଏ; ଗଛ ୨।୩ ହାତ ଉଚ ।]

ବନ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ବିସ୍ତୃତ ହୁଏ)—
Bana ୧ । ଅରଣ୍ୟ; କାନନ; ଜଙ୍ଗଲ; ବୃକ୍ଷସମଷ୍ଟି—1. Forest wood. ୨ । ଜଳ—2. Water. ୩ । ପ୍ରସ୍ରବଣ—3. A spring; fountain. ୪ । ନିବାସ; ଆଳୟ—4. Abode; house; residence. ୫ । ଭୋଟା—5. Plantation; tope ୬ । ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ; ଫୁଲ ବଗିଚା—6. Garden. ୭ । ଲତା—7. Grove; abour.

ବନେ ବେଳ ଲତ ଚତ୍ର ଅବର ନଶାରେ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୮ । କାଠ—8. Wood; timber. ୯ । ଆଲୋକ; ଆଲୋକରେଖା—9. Light; ray of light. ୧୦ । ତମସା ନାମକ ଯଜ୍ଞ ପାତ୍ର (ହି. ଶ)—10. Name of a sacrificial vessel. ୧୧ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ମତାବଲମ୍ବୀ ସନ୍ନ୍ୟାସିସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—11. Name of the title of one class of anchorites, the followers of Śankarāchārjya. ୧୨ । ପୁଷ୍ପ ଗୁଚ୍ଛ (ହି. ଶ)—12. A bunch of flowers.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ୟା)—୧ । ବନ୍ୟା; ନଈ ବଢ଼ି—1. Flood ୨ । (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ) ବର୍ଣ୍ଣ; ରଙ୍ଗ—2. Colour.
୩ । ବନମାଳୀ ବା ବନବିହାରୀ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—3, Name by which persons named Banamālī or Banabihārī are called.

ବନ(ନା)ଉତ—ଦେ. ବି—ବନାତ (ଦେଖ)
Bana(nā)uta Banāta (See)

ବନକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ଣ୍ଣକ)—୧ । ରଙ୍ଗବିଶେଷ—1. A
Banaka kind of paint. ୨ । ବର୍ଣ୍ଣ; ରଙ୍ଗ—2. Colour.

ନିବିଧ ବନକ ଚକ୍ର ଚରଣୀକ ଏଣିକ ରେଣିକ ଚଳେ ।
ଉଷ୍ଣ. କୋଷ୍ଠବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦର ।

୩ । ପୀତ ବର୍ଣ୍ଣ ମୃତ୍ତିକାବିଶେଷ—3. Yellow ochre.

ବନ କଦଳୀ—ସଂ. ବି—ବନକଦଳୀ; କାଠ କଦଳୀ—
Bana kadalī A kind of wild plantain.

ବନ କନ୍ଦ—ସଂ. ବିଣ—ବଣ ଓଲୁଅ; ବଣ ସାରୁ—Wild arum.
Bana kanda (ବନଶୂରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନକର—ସଂ. ବି.—ଜଙ୍ଗଲରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
Banakara ବନର ଅଧିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେବା ଖଜଣା—
বনকর **बनकर** Forest-cess.

ବନକଲମ—ଦେ. ବି.—ଲତାବିଶେଷ—
Bana kalama Ipomoea Palchella.

ବନ କୁକ୍କୁଟ—ସଂ. ବି.—ବଣ କୁକୁଡ଼ା—
Bana kukkuṭa Wild fowl; wild cock.

ବନ କୁଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି.—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଜାତୀୟ ଓଲୁଅ (ହି. ଶ.)—
Bana kuṇḍala A good variety of wild arum.

ବନ କୁଲତ୍ଥ—ସଂ. ବି.—ବନ୍ୟ ଶସ୍ୟବିଶେଷ—
Bana kulattha A kind of wild grain.

ବନ କୋଳି—ସଂ. ବି. (ବନ+କୋଳି)—ବଣୁଆ ବରକୋଳି ଗଛ—
Bana koli The wild jujube tree (Apte).

ବନ ଗଜ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବନ+ଗଜ)—ବଣୁଆ ହାତୀ—
Bana gaja A wild elephant.
(ବନ ଭୃଙ୍ଗର, ବନ କରୀ, ବନ ହସ୍ତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ଗହନ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ଶବ୍ଦବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—ଗହନ ବନ; ଗଭୀର ଅରଣ୍ୟ—Dense jungle.
Bana gahana

ବନ ଗୋ—ସଂ. ବି—ଗବୟ; ଗୟଲ—Wild ox.
Bana go (ବନ ଗବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ଚଣ୍ଡାଳ—ବି.—(ସଂ. ବନ+ଚଣ୍ଡାଳ; ସଂ. ନାମ ଚଣ୍ଡାଳିକା)—
Bana chaṇḍāla ଶିମ୍ବାଦିବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁଃ ବନ୍ୟକ୍ଷୁପବିଶେଷ—
বন চাণ্ডাল **चण्डालिका** Desmodium Gryrans; the telegraph plant.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ । ପାଖର ଦୁଇଟି ପତ୍ର ଗରମ ବେଳେ ବାରଂବାର ମୁଦି ହେଉଥାଏ ଓ ଖୋଲି ଯାଉଥାଏ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ବନ ଚନ୍ଦନ—ସଂ ବି.—୧ । ଦେବଦାରୁ ଗଛ—1. The pine tree.
Bana chandana ୨ । ଅଗୁରୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Aloes wood.

ବନ ଚମ୍ପକ—ସଂ. ବି.—ବଣଚମ୍ପା ଗଛ—The wild Champaka tree.
Bana champaka (ବନ ଚାପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବନ+ଚର ଧାତୁ
Bana chara +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ବନରେ ବିଚରଣ କରେ—
(ବନଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Roving in the forest; sylvan.
ସଂ. ବି.—୧ । ବ୍ୟାଧ—1. A hunter. ୨ । ରାକ୍ଷସ—
2. A demon. ୩ । ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ—3. Wild animal. ୪ । ବନବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Forest-dweller; wood man. ୫ । ମୁନି—5. A sage.

ବନ ଚର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି.—ବନରେ ବୁଲିବା ବା ବାସ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Bana charjyā The roaming about or residence in a forest.

ବନଚାରୀ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ.—(ବନ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Banachārī ୧ମା. ୧ବ.)—ବନଚର (ଦେଖ)
(ବନଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Banachara (See)

ବନଜ—ସଂ. ବିଣ.—(ବନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅରଣ୍ୟରେ
Banaja ଜାତ—1. Produced in the forest.
୨ । ଜଳରେ ଜାତ—2 Produced in water.
ସଂ. ବି.—୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus. ୨ । ମୁଥା (ହି. ଶ.)—
2. Bulbous grass-root. ୩ । ବନକୁଳତ୍ଥ (ହି. ଶ.)—3. A kind of wild grain. ୪ । ତରଡ଼ା ଫଳ (ହି. ଶ.)—4. A kind of wild cucurbitaceous fruit. ୫ । ଜଙ୍ଗଲୀ ଟଙ୍ଗା (ହି. ଶ.)—
5. Wild orange or citron.

ବନ ଜଙ୍ଗଲ—ଦେ. ବି. (ସହଜର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ବନ+ଜଙ୍ଗଲ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ
Bana jaṅgala ଓ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷଲତାଦି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ—Forest.
বন জঙ্গল **झाड जङ्गल**

ବନ ଜଟାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—ଅଗ୍ନିଜାର (ଦେଖ)
Bana jaṭāṅgi Agnijāra (See)

ବନଜାକ୍ଷ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବନଜ=ପଦ୍ମ+ଅକ୍ଷି)—
Banajāksha ପଦ୍ମଲୋଚନ; ଯାହାର ପଦ୍ମ ପରି ସୁନ୍ଦର ନୟନ—
(ବନଜାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having beautiful eyes like lotus-petals; lotus-eyed.

ବନ ଜାଗରଣ ବ୍ରତ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଗୁଣ୍ଡିଚାମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତି
Bana jāgaraṇa brata ସମୟରେ ସପ୍ତଦିବସବ୍ୟାପୀ ପାଳନୀୟ ବ୍ରତବିଶେଷ—A festival lasting for seven days during the time of Lord Jagannātha's staying in the garden-house.

ବନ ଜାତ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍ପୁ; ବନ+ଜାତ)—ବନରେ ଉତ୍ପନ୍ନ
Bana jāta Produced in the forest.

ବନଜାସନୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନଜାସନୀ)—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—
Banajāsanī Goddess Lakshmī; wife of Bishṇu.

ବନଜିନୀ—ସଂ. ବି. (ବନଜ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପଦ୍ମିନୀ (ଦେଖ)
Banajinī Padminī (See)

ବନଜିନୀ ଯେ କଳଧ ସ୍ପର୍ଶରେ । ଭର୍ତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବନଜୀର—ସଂ. ବି—ବଣଜୀରା (ଦେଖ)
Banajīra (ବନଜୀରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Banajīrā (See)

ବନ(ନା)ଟି—ଦେ. ବି—ବନୋଟି (ଦେଖ)
Bana(nā)ṭi [ବନ(ନା)ଉଟି—ଅନ୍ୟରୂପ] Banoṭi (See)

ବନଦ—ସଂ. ବି. (ବନ=ଜଳ+ଦା ଧାତୁ=ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Banada ମେଘ—Cloud.

ବନଦ ଦୋମ ବାହୁଁ ଏ ସ୍ଥଳ, ବରଷ ଏ ସମା ତ ଭର ବସ । ଭର୍ତ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବନ ଦେବତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବଣ ଦେଅଁ; ଅପୂଜା ଦେବତା—
Bana debatā 1. Sylvan Deity; a Deity of the forest. ୨ । କୌଣସି ଅରଣ୍ୟର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—2. The presiding Deity of any forest.
ବନ ଦେବ—ପୁଂ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବନ ଦେବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ }

ବନ ଧବ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ+ଧବ)—ସିଂହ—
Bana dhaba Lion.

ବନ ଧବ ଯୋଗର ଗର ଗର ନଗର ଯୁଅପତିଙ୍କି ବଳ ସେ ।
ଭଙ୍ଗ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ

ବନ ଧାତୁ—ସଂ. ବ—୧ । ଗେରୁ (ହ. ଶ)—1. Red chalk.
Bana dhātu ୨ । ବନ ମାଟି (ହ. ଶ)—2. Coloured earth.

ବନଧି—ସଂ. ବ. (ବନ=ଜଳ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ସମୁଦ୍ର—
Banadhi (ବନନିଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) The sea.

ବନଧିରେ ମଣିମାନ ଲୁଚଇ ସର । ଭଙ୍ଗ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବନ ଧେନୁ—ସଂ. ବ—ବନ ଗୋ; ଗବୟ; ଗୟଳ (ଦେଖ)
Bana dhenu Gayala (See)

ବନ ପିପ୍ପଲୀ—ସଂ. ବ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିପ୍ପଲୀ (ହ. ଶ)—
Bana pippalī A small variety of long pepper.
(ବନ କଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବନ ଅଟେ ପ୍ରିୟ ଯାହାର)—
Bana priya ଯେ ବଣରେ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—
Loving to roam in the forest.

ସଂ. ବ—୧ । କୋକିଳ— 1. The cuckoo. ୨ । ସମ୍ବର-ହରିଣ (ହ.ଶ)—2. The sambar deer. ୩ । କପୂର କଚରୀ (ହ. ଶ) ଆମ୍ବକସିଆ ଗଦ—3. Curcuma Amada. ୪ । ବାହାଡ଼ା ଗଛ (ହ. ଶ)—3. Barleria Cristata (tree).

ବନଫ୍ସା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—କାଶ୍ମୀର ଓ ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳର ଶାକ-ବିଶେଷ—Wild violet; Viola Odorota.
Banaph-sā

ବନଫସା [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ହାତେ ବଢ଼େ; ଏଥିର କାଣ୍ଡରୁ ବହୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶାଖା ବାହାରେ; ଶାଖାର ଅଗରେ ବାଇଗଣୀ ବା ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣ ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏଥିର ପତ୍ର ଡାଳମ୍ବ ପତ୍ର ପରି । ଏଥିର ଚେର, ପତ୍ର ଓ ଫୁଲକୁ ହକିମ୍ (ମୁସଲମାନ ବୈଦ୍ୟ)ମାନେ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏଥିର ଫୁଲ ଖାଇଲେ ଖୁବ ପ୍ରସ୍ରାବ ହୁଏ । ଫୁଲ ଓ ଚେର ବମନକାରକ—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବନ ଫୁଲ—ଦେ. ବ—ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପ—
Bana phula ବନ ଫୁଲ **ବନଫୁଲ** Wild flower.

ବନ ବନକା—ଦେ. ବ—ଫୁଲ ଓ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Moon flower;
Bana banakā Calonyction Grandiflorum; Plecospermum Spinosium.

[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ବଡ଼ ବଡ଼ କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ।]

ବନବନା—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି କଣ୍ଟାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ—
Banabanā A kind of wild thorny shrub;
ସଂ. ନାମ. ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ, ଶଙ୍ଖାହ୍ୱା, Canscora Decussata;
ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ କୁସୁମ Evalvus Erecta.

ଡାନକୁନୀ [ଦ୍ର—ଏହା ଫୁଲ ଭେଦରେ ୩ ପ୍ରକାର—
ଶଂଖାହୁଲି, କୌଡ଼ିଯାଳି ୧. ଶ୍ୱେତ ବନବନା—ସଂ. ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ ।
୨. ନୀଳ ବନବନା—ସଂ. ବିଷ୍ଣୁକ୍ରାନ୍ତା । ୩. ରକ୍ତପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ସର୍ପାକ୍ଷୀ ।

ବନ ବରାହ—ସଂ. ବ—ବନ ଶୂକର (ଦେଖ)
Bana barāha Bana śūkara (See)

ବନ ବାସ—ସଂ. ବ—(୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ଅରଣ୍ୟରେ ରହିବା—
Bana bāsa 1. Forest life. ୨ । ଜନପଦ ତ୍ୟାଗ କରି ବନରେ କାଳଯାପନ କରିବା—2. Sojourn in the forest.

ବନବାସସ୍ଥିତ ଶୁଣି ବନବାସ ନେଙ୍ଗେ ଅଣି ଛିଡ ମଧ୍ୟେ ରାମ ବହିବତ ।
ଭଙ୍ଗ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବନବାସୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ଉପପଦ ତତ୍)—ଯେ ଅରଣ୍ୟରେ ବାସ କରେ—Living in the forest,
Banabāsī
(ବନବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବ—୧ । ଋଷଭ ନାମକ ମହୌଷଧି—1. A rare herb. ୨ । ଶାଲୁଲୀ କନ (ହ. ଶ)—2. A kind of wild root-bulb. ୩ । ଦ୍ରୋଣକାକ; ଡାମରା କୁଆ (ହ. ଶ) - 3. Rook.

ବନ ବିହାର—ସଂ. ବ—(୭ମୀ ତତ୍; ବନ + ବିହାର)—ଅରଣ୍ୟରେ
Bana bihāra କ୍ରୀଡ଼ାର୍ଥ ଭ୍ରମଣ—Sport in the forest

ବନ ବିହାରୀ—ସଂ. ବ—(ଉପପଦ ତତ୍; ବନ+ବିହାରିନ୍) —ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ
Banabihārī ନାମାନ୍ତର—A name of Śrīkṛushna.
(ବନବିହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ବନରେ ବିହାର କରେ—
Sporting in the forest.

ଦେ. ବ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବନ ଭୋଜି—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବନ+ଭୋଜନ)—ବନକୁ ଯାଇ
Bana bhoji ସମ୍ମିଳିତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଭୋଜି—A picnic in
(ବନ ଭୋଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବନଭୋଜନ **ବନଭୋଜ** the woods.

ସଙ୍ଗତେ ସହସ୍ର ଗୋପ'ଙ୍କ ସେଜ
ବନଭୋଜ ସେବା ପରଶ ବେନ—ଗ୍ରାମ୍ୟ, ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଙ୍କ ଗୀତା ।

ବନ ମନୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବ—୧ । ବଣ ମଣିଷ; ନରାକୃତି ବାନରବିଶେଷ—
Bana manushya 1. Orang-outang; man-like ape

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ରେ ମନୁଷ୍ୟପରି ଠିଆ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ ଓ ଗାଲ ଭିତରେ ଖାଦ୍ୟ ରଖିବାର ଥଳି ନାହିଁ । ଏମାନେ ଚାରି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ:—ଗରିଲ୍ଲା—Gorilla;ସିମ୍ପାଞ୍ଜି—Chimpanzee; ଓରାଂଆଉଟାଂ—Orangautang; ଗିବନ୍—Gibbon. ।]

୨ । ବନବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A man living in the forest; woodman.

ବନ ମଲ୍ଲି—ସଂ. ବ—ବଣମଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
Bana malli Banamallī (See)

ବନ ମଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି—୧ । ବଣମଲ୍ଲୀ (ଦେଶ)—1. Banamallī
Banamallikā (See). ୨ । ସେବତୀ ଗଛ ଓ ଫୁଲ—2. Musk-rose (plant and flower).

ବନ ମାଟି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—ଅହରଦ୍ର ବା ଅରଲ୍ଲ
Bana māti ମୃତ୍ତିକା; ଯେଉଁ ମାଟିକୁ ଘରେ ଲିପିଲେ ଘର ରଞ୍ଜିତ
ବନମାଟି ଦେଖାଯାଏ—Coloured earth used in washing
रंगीन मिट्टी the walls.

ବନ ମାର୍ଜ୍ଜାର—ସଂ. ବି—ବଣଭୁଆଁ; ବଣବିଲାଡ଼ି; କଟାସ—Wild
Bana mārjāra [ବନ ବି(ଗ)ଡ଼ାଳ-ଅନ୍ୟରୂପ] cat.

ବନମାଳ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନମାଳା)—ବନମାଳା (ଦେଶ)
Banamāla Banamālā (See).

ବନମାଳା—ସଂ. ବି—(ମ. ଷ. ତତ୍ପୁ; ବନପୁଷ୍ପଦ୍ୱାରା ରଚିତ ମାଳା)—
Banamālā ୧ । ବନ୍ୟପୁଷ୍ପମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ ମାଳା—1. A chaplet made of wild flowers. ୨ । ଗୋଡ଼ର ବଳାଗଣ୍ଠି ବା ଆଣ୍ଠୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିବା ନାନା ଫୁଲର ହାର—2. A garland hanging up to the ankles or knees of the wearer.

[ଦ୍ର— ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହା ଧାରଣ କରୁଥିଲେ ।]
୩ । ବନମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ—3. Forest range.

ବନମାଳୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବନମାଳା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍;ବନମାଳିନ୍
Banamālī ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—
A na me of Śrīkṛushna.

(ବନମାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ବନମାଳା ଧାରଣକାରୀ—
Wearing a chaplet of wild flowers.

ଦେ. ବି—୧ । ଲୋକଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—1. A name given to persons. ୨ । ବନପୁଷ୍ପରେ ରଚିତ ମାଳ—2. A garland made of wild flowers.

ବନମାଳୀ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜନୈକ
Banamālī dāsa ଓଡ଼ିଆ କବି—An Oriya poet of the 16th century A. D.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ରଚନା ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମସମ୍ବନ୍ଧିତ, ବିନାସୂତ୍ର—ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ବନମାଳୀ ସିଂହ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜନୈକ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ—An
Banamālī simha Oriya writer.

[ଦ୍ର—'ଶକୁନ୍ତଳା ଉପାଖ୍ୟାନ' ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ଗଦ୍ୟପୁସ୍ତକ—ତାରିଣୀ ଓ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ବନମୂତ—ସଂ. ବି.—ଜୀମୂତ; ମେଘ (ହି. ଶ)—
Banamūta Cloud.

ବନ ରକ୍ଷକ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଣର ଜଗୁଆଳ—Forester;
Bana rakshaka forest-guard; forest-keeper.
(ବନରକ୍ଷ, ବନପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ ରାଜି—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବନସମୂହ;ବନଶ୍ରେଣୀ—A line
Bana rāji of forests.

ବନ (ନି)ଶି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଡ଼ିଶ)—ବଡ଼ିଶୀ (ଦେଶ)—
Bana(ni)si ବଡ଼ସୀ वंसी Bardisī (see)
(ବଡ଼ିଶ୍, ବନଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ(ନ)ଶିଆ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲୋକ ବନଶି ଦ୍ୱାରା ମାଛ ଧରେ—
Bana(ni)siā ବଡ଼ସୀୟା बासावा Angler.

ବନରୁହ—ସଂ. ବି. (ବନ + ରୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ—
Banaruha 1. Wild tree. ୨ । ପଦ୍ମ—2. Lotus.

ବନଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସଂ. ବି.—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବନର ଶୋଭା—1. The
Banalakshmī glory of the forest. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)
କଦଳୀ (ହି. ଶ)—2. Plantain.

ବନଶି କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ମାଛକପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ବା ଗୁଡ଼ି ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇ ଥିବା
Banaśi kanṭā ବଙ୍କାଆଙ୍କୁଶାଯୁକ୍ତ କଣ୍ଟା—Angling hook,
ବଁଡ଼ସୀ କାଁଟା ଶାଳତରକଣ୍ଟା, ଗୋଲୁଡ଼ସଣ୍ଟା, ବଲୁଚଡ଼ିଷଣ, ଗାଲସିକଣ୍ଟା
वंसीका काँटा ଠଲ୍ଲଡ଼ସାଦରୁ ସରଗ ଦେଖିଲି; ମତେ ଭରଭରୁ ବନଶି କଣ୍ଟା—
ଭଗ ।

ବନଶି ଖଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡରେ ବନଶିର ଡୋର ଲାଗିଥାଏ—
Banaśi khardā The angling rod
वंसीकी छडी ବଁଡ଼ସୀର ଛୀପ

ବନଶି ଡୋର(ରି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଡୋରର ଅଗରେ ବନଶି କଣ୍ଟା
Banaśi dora(ri) ଲାଗିଥାଏ—Angling line.
वंसीकी डोरी ବଁଡ଼ସୀ ସୂତ

ବନଶି ତେର(ରେ)ଣ୍ଡା—ଦେ.ବି—ବନସିର କଣ୍ଟାକୁ ପାଣିରେ ଝୁଲାଇ
Banaśi tera(re)ṇḍā ରଖିବା ପାଇଁ ଡୋର ମଝିରେ ଲାଗିଥିବା
ଫତନା ସୋଲ ବା ମୟୂର ପଖର କାଠି—A float attached to
कडेला; तिरेन्दा the angling line.

ବନଶି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଛ ଧରିବାପାଇଁ ପାଣିରେ ବନଶି
Banaśi pakā(ke)ibā ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରିବା—
ଛୀପଫେଲା वंसीफेकंना (ବନଶି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)To angle.

ବନ ଶୂକର—ସଂ. ବି—ବଣୁଆ ଘୁଷୁରି; ବାରାହ; ବରାହ—
Bana śūkara Wild-boar.

ବନଶ୍ୱା—ସଂ. ବି. (ବନ+ଶ୍ୱନ୍=ବନଶ୍ୱନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବନ୍ୟ
Banaśwā କୁକୁର; ବଳିଆ କୁକୁର—1 Wild dog.
୨ । ବିଲୁଆ—2. Jackal. ୩ । ହେଣ୍ଟା; ଗଧିଆ—
3. Wolf.

ବନସ୍ତ(ସ୍ଥ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନସ୍ଥଳୀ)—୧ । ବନ; ଜଙ୍ଗଲ—
Banasta(stha) 1. Forest.
ବନସ୍ତ ଯାଇଅଛ ବହ ବାହୁଁକ ବନସ୍ତକୁ ।
बनस्त ବୃଷ୍ଣିଦ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ—2. Dense forest.
ଅଥବା ବନସ୍ତେ ପଶିବ
ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟେ ବା ବସ୍ତିବ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ବନସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ବନରେ ସ୍ଥିତ—1. Situate in the
Banastha wood. ୨ । ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ—2. Taking to the forests; living in the forests.

ଶୁଣ ହେ ବ୍ରହ୍ମାର ନନ୍ଦନ
ବନସ୍ଥ ଅବଧୂତଧର୍ମ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

ବନସ୍ଥଳ(ଳୀ)—ସଂ. ବି. (ବନ+ସ୍ଥଳ; ସ୍ଥଳୀ; ଈଷ୍ଟୀ ତତ୍) — Banasthala(lī) ୧ । ବନଦେଶ; ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ— 1. Wild region. ୨ । ଅରଣ୍ୟର ଅଂଶବିଶେଷ— 2. A part of a forest.

ବାମଣ୍ଡା-ମଣ୍ଡନ-ପ୍ରପାତ-ଶୀତର-ସ୍ଥାନ ଭଜ ବନସ୍ଥଳୀ ।
ଭଥାନାଥ. ପାଦଙ୍ଗ ।

ବନସ୍ପତି—ସଂ. ବି. (ବନ + ପତି; ନିପାତନ)—୧ । ମହାଦ୍ରୁମ; Banaspati ବଡ଼ଗଛ—1. Big tree. ୨ । ପୁଷ୍ପହୀନ ଫଳଦ ବୃକ୍ଷ; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଫୁଲ ପ୍ରକାଶିତ ନ ହୋଇ ଫଳ ଧରେ—2. Trees producing fruits apparently without flowers or blossoms. (ଯଥା—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ, ଉମ୍ବର, ବର ।)
୩ । (ସାଧାରଣତଃ) ବୃକ୍ଷ—3. A tree in general (Apte). ୪ । ସୋମ ଲତା—4. The Soma plant (Apte). ୫ । ଗଛର ଗଣ୍ଡି; ମୁଣ୍ଡି—5. A stem; trunk (Apte). ୬ । କଡ଼ି—6. A beam (Apte). ୭ । ଖମ୍ବ—7. A pole; post (Apte). ୮ । ବଳି-ସ୍ତମ୍ଭ; ଭାଲୁଡ଼ି—8. A sacrificial post (Apte). ୯ । ବନସ୍ପତିଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ନୈବେଦ୍ୟ—9. An offering to Banaspati (Apte). ୧୦ । କାଠର ତେଉଁରିଆ— 10. A wooden amulet (Apte). ୧୧ । ଫାସୀଖମ୍ବ— 11. A scaphold (Apte). ୧୨ । ଯୋଗୀ; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ— 12. An ascetic (Apte).

ବନସ୍ପତି କାୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଉଦ୍ଭିଦ୍‌ଜଗତ୍; ପୃଥିବୀର Banaspati kāya ବୃକ୍ଷନିକୟ—The whole vegetable kingdom (Apte).

ବନା—ଦେ. ବି.—୧ । [ସଂ.—ବର୍ଣ୍ଣଯୋଜନ (ନା)]—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ Banā ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ କରିବା ଧାଗ୍—1. The process ବାନାନ of inflecting consonants with vowel signs. **ବକ୍‌ଦମଲ** ୨ । (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣନା)—ବର୍ଣ୍ଣନା—2. Description. ୩ । ରଚନା—3. Composition. ୪ । କଥନ—4. Speaking. ୫ । ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଯେଉଁ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅକ୍ଷରାବଳି 'ଅ' ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ଥାଏ— 5. A kind of matrical composition in which the words or letters contain vowels other than 'a'.

ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମ ଘଟା ବଳାସଂଗ ବାନ୍ତା ସ୍ୱରୁଃସ
ପିନାକ ମୋହନ ବାନ୍ତ ଦେଖ ଦେଉବାସ । ଟେମ ମଙ୍ଗସ ।

୬ । ପରିବା ଆଦିକୁ ରନ୍ଧା ଯିବା ନିମନ୍ତେ କାଟିବା—6. Cutting or slicing of vegetables for cooking
୭ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବନମାଳୀର ଡାକ ନାମ— 7. A name for calling Banamālī.

ବନା(ନେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣନ)— Banā(ne)ibā ବନାନ ୧ । ବନିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ— **बनाना, बनवाना** 1. Causative of Banibā.
୨ । ପରିବା ଆଦି ରନ୍ଧିବା ନିମନ୍ତେ କାଟିବା—2. To chop or slice vegetables for cooking.
୩ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—3. To make; to prepare.
ବନ ଚରୁ ସୁମ ଝସ ବନାଇ ବଗାଇ । ବଦେପୂର୍ବ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । ନିର୍ମାଣ କରିବା—4. To build; to construct.
ସମ୍ମୁଖ ବାହାଗ ଭଂଗୁଚ ଦ୍ୱାର ଅଙ୍ଗେ ବନାଇ ବାରରେ ।
ବଦେପୂର୍ବ. ବଶୋଭ ସଙ୍ଗୀତ ।
୫ । ପରିଣତ କରାଇବା—5. To cause to change into. (ଯଥା—ଭଲଲୋକଙ୍କୁ କଥାରେ ସେ ଚୋର ବନାଇ ଦେଲା ।)
୬ । (ସଂ. ବିନ୍ୟାସ) ସଜାଇବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା— 6. To dress; to adorn; to fit up.
ବନାଇ ତ୍ରିଜ ବୁଝୁମେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନ । ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନାଉ(ଓ)ତ—ଦେ. ବି—ବନାତ (ଦେଖ) Banāu(o)ta Banāta (See)

ବନାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ଈଷ୍ଟୀ ତତ୍; ବନ+ଅଗ୍ନି)—ଦାବାନଳ— Banāgni Forest-fire.

ବନାଟି—ଦେ. ବି—ବନୋଟି (ଦେଖ) Banāṭi Banoṭi (See)

ବନାଣିଆ କଥା—ପ୍ରାଦେ. (ସଂ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବନାବଟ୍ ବାତ୍)- Banāṇiā kathā ମନଗଢ଼ା କଥା—Got-up story.

ବନାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା)— Banāta ଲୋମଶ ଶୀତବସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Broad-cloth. ବନାତ୍ **बनात** (ବନୋତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନାତୀ—ଦେ. ବି—ବନାତରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା (ଜିନିଷ)— Banātī ବନାତୀ **बनाति** Made of broad-cloth.

ବନାନ—ଦେ. ବି. [ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ ଯୋଜନ(ନା)]— Banāna ୧ । ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ବା ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ବିସ୍ତାର— ବାନାନ୍ **हिज्जे, वीबरण** 1. Spelling of letters.
୨ । ଶବ୍ଦସ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଯୋଜନାପ୍ରଣାଳୀର ବିଶ୍ଳେଷଣ ବା ବର୍ଣ୍ଣନା—2. The mode of spelling the letters comprising a word.

ବନାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଶବ୍ଦର ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ Banāna karibā କରି ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା—To spell a word. ବାନାନ କରା **हिज्जे करना, वर्णन करना**

ବନାନ ଭୁଲ—ଦେ. ବି—ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି; ଶବ୍ଦରେ ଅଶୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣବିନ୍ୟାସ— Banāna bhula Spelling mistake. ବାନାନ ଭୁଲ **वर्णाशुद्धि, अक्षर गलती**

[ଯଥା—'ଶ' ସ୍ଥାନରେ 'ସ', 'ଇ' ସ୍ଥାନରେ 'ଈ', 'ହ୍' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' ଇତ୍ୟାଦିର ପ୍ରୟୋଗ ।]

ବନାନୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅରଣ୍ୟାନୀର ଅନୁକରଣରେ ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; ସଂ. ବନ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ ବନାନି)—
Banānī
୧ । ଅରଣ୍ୟାନୀ; ସୁବିସ୍ତୃତ ଜଙ୍ଗଲ—1. A range of forests; vast forest. ୨ । ବହୁ ଅରଣ୍ୟ—2. A great many forests.

ବନାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବନ+ଅନ୍ତ)—୧ । ଅରଣ୍ୟର ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗ—1. The extremity of a forest.
୨ । ବନ ଭୂମି; ବନ ଦେଶ—2. Wild tract; wilderness.
Banānta

ବନାବନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦ=ମିଳନ)—
Banābani
୧ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟରେ ଗାଳି ଦିଆଦେଇ—
ବକାବକି **बकाबकी** 1. Mutual recrimination.
କୋଟାକୁଟି **बनाबनी** ୨ । ପରିବା ଆଦି ବନାଇବା କ୍ରିୟା—
2. The act of slicing vegetables for cooking.
୩ । ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ମାତ୍ରା ଯୋଗ କରିବା—
3. The act of joining vowel-signs to consonants. ୪ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଦ୍ଭାବ ବା କଥା ଭାଷା—4. Mutual friendship or terms of speaking between two persons.
ବନି ବନାଓ **बनीबनाव**

ବନାମ୍—ବୈଦେ. ଅ. (କଟରିଆ) (ଫା. ବନାମ୍=ନାମରେ)—
Banām
୧ । ବିପକ୍ଷିତ ପକ୍ଷରେ; ଅପର ପକ୍ଷରେ—1. Versus; on the opposite party.
(ଯଥା—ସରକାର୍ ବାହାଦୁର୍ ବାସ୍ତା ବନାମ୍ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗରାଜ ସାକିନ୍ ଗୋବିନ୍ଦପୁର—ପ୍ରତିବାଦୀ ।)
ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣଠଗୁଣ ।
୨ । ଓରଫ୍; ଅନ୍ୟ ନାମ—2. Alias.
(ଯଥା—ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗରାଜ ବନାମ୍ ବଡ଼ ବାବୁ ।)
୩ । (ଅମୁକର) ନାମରେ—3. In the name of
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ 'ବ ।' । ସାଧାରଣତଃ ବାଦି ଓ ପ୍ରତିବାଦିଙ୍କ ନାମ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଅଦାଲତରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ବନାମ

ବନାୟୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଭୁଲ. ଫାରସୀ ନାମ ୟୁନାନ୍)—
Banāyu
୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ; ଭାରତବର୍ଷର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ ଆରବ ବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ; ୟୁନାନ୍ ଦେଶ—1. The ancient country of Unan (modern Arabia or Persia).
[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶ ଉଲ୍ଲୁଷ୍ଟ ଘୋଟକ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା ।]
୨ । ଏ ଦେଶବାସୀ ଜାତି (ହି. ଶ)—2. A caste of people inhabiting the Unan country.
୩ । (ନାମ) ରାଜା ପୁରୁରବାଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—
3. A son of King Pururabā.

ବନାୟୁଜ—ସଂ. ବିଣ—ବନାୟୁ ଦେଶ ଜାତ—Belonging to Persia or Arabia; Unani.
Banāyuja
(ଯଥା—ବନାୟୁଜ ଅଶ୍ୱ ।)
ସଂ. ବି—ଆରବୀ ଘୋଡ଼ା—Arab horse.

ବନାରସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାରାଣସୀ; ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—
Banārasa
କାଶୀ; ବାରାଣସୀ ନଗର—Town of Benares.
ବେନାରସ, ବନାରସ **बनारस**

ବନାରସୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କାଶୀରେ ନିର୍ମିତ—1. Made or manufactured in Benares.
Banārasī
ବେନାରସୀ **बनारसी** (ଯଥା—ବନାରସୀ ପାଟ ।)
୨ । ବନାରସର ଅଧିବାସୀ—2. Inhabiting in or belonging to Benares.
(ଯଥା—ବନାରସୀ ନର୍ତ୍ତକୀ ବା ବାଈ ।)
ଦେ. ବି—କାଶୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଟ ଲୁଗା—
Benares silk cloth.

ବନାର୍ଦ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଓରୁଅ (ଦେଖ)
Banārdraka
Orua (See)

ବନାଲକ୍ତକ—ଦେ. ବି. (ବନ+ଅଲକ୍ତକ; ଉପମିତ ସମାସ)—
Banālaktaka
ଗେରୁ—Red chalk; hematate; red ochre.
ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଜଳ ମଧ୍ୟ ଦ୍ୟୋଣ ଚରିତ
ବନାଲକ୍ତକ ଚିହ୍ନ ଭବ ଯେମନ୍ତ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନା ଶାଢ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ+ଶାଟୀ)—ରଙ୍ଗିନ୍ ଲୁଗା; ଛିଟ—
Banā śārdhī
Coloured or spotted cloth; chintz.
ରଂଗୀନ ଶାଢ଼ୀ
ବନା ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିଲେ ଭଲିଆଇ ।
रंगीन शाढी
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ. ବଗଃ ।

ବନାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ବନ+ଆଶ୍ରମ)—ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ—Taking to the forest-life after the age of 50 to pass one's old age there.
Banāśrama

ବନାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବନାଶ୍ରମ+ଇନ୍; ୫ମା. ୧ବ)—
Banāśramī
ବାନପ୍ରସ୍ଥାବଲମ୍ବୀ—Living in the forest in an advanced age.
(ବନାଶ୍ରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବନ+ଆଶ୍ରୟ)—
Banāśraya
୧ । ବନର ଆଶ୍ରୟ—1 Talking shelter in the forests. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଡାମରା କାଉ—2. Rook; crow; jackdaw.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବନବାସୀ—1. Living in the forests. ୨ । ବନଗାମୀ—2. Moving in the forests. ୩ । ବାନପ୍ରସ୍ଥାବଲମ୍ବୀ—3. Taking to the forests to pass one's old age there.

ବନି—ଦେ. ବି—(ଆଦରାର୍ଥକ) ବନମାଳିର ଡାକନାମ—Name for calling Banamāli in endearment.
Bani
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରକ୍ତ; ଲହୁ—Blood.
(ଯଥା—ଓହୋ ! ତା ମୁଣ୍ଡରୁ କେତେ ବନି ବୋହିଗଲା ।)

ବନିଆଦ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଫା)—(ଫା. ବୁନିୟାଦ୍)—୧ । ଘର ଆଦିର ଭିତ୍ତି ବା ଉତ୍ତିମୂଳ—1. The foundation of a ବ(ବୁ)ନିଆଦ house. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବଂଶର ମୂଳ—
बुनियाद् 2. (figurative) The origin or foundation of a family.

ବନିଆଦ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଦୃଢ଼ ବା ପ୍ରଶସ୍ତ ଭିତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ
Baniādi (ଗୃହ)—1. (house) Having strong
ବ(ବୁ)ନିଆଦୀ foundation; well-founded. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
ବୁନିୟାଦୀ ବହୁକାଳ ସ୍ଥାୟୀ—2. (figurative) Permanent.
୩ । ବହୁ କାଳରୁ ସମାଜରେ ସମ୍ମାନିତ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ (ବଂଶ)—
3. Old and respectable (family); aristocratic.

ବନିଆନ୍—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବନିଆନ୍,
Banian ଫ୍ଲାନେଲ୍ ଜାକେଟ୍)—ଗେଞ୍ଜି—Banian; a gauze
ବେନିୟାନ **ବନୀୟାନ** underwear or shirt.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ଭାରତକୁ ଆସିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କାରବାର କରୁଥିବା ବଣିକକୁ 'ବନିଆନ୍ (ବଣିଆ)' ଭାକୁ ଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଅଧାହାତିଆ ଯାକେଟ୍‌କୁ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ 'ବନିଆନ୍' ନାମ ଦିଆ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ Webster କହନ୍ତି ।]

ବନିକା—ଦେ. ବି—(ବନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ଶ୍ରଦ୍ଧାର୍ଥେ. ଆ)—
Banikā ୧ । ଉଦ୍ୟାନ—1. Garden.

ଅଶୋକ ବନିକାରେ ସୀତାଙ୍କ ଦେଖିଲେ— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ—2. Small forest.

କାଳଦୀ ଭଃ ବାଲକ୍ରିଡ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବନିକା ବନୋଦ—
ରୂପକ – ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ଲୁଞ୍ଜବନ—3. Grove.

ବନିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯାହା ପ୍ରାର୍ଥନା
Banita କରାଯାଏ; ପ୍ରାର୍ଥିତ; ଯାଚିତ—1. Prayed for.
୨ । ସେବିତ—2. Tended.

ବନିତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବନ୍ ଧାତୁ=ମାଗିବା+କର୍ମ. ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Banitā ୧ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Wife. ୨ । ନାରୀ—2. Woman. ୩ । ପ୍ରିୟା; ପ୍ରିୟତମା ସ୍ତ୍ରୀ—3. One's beloved lady. ୪ । ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—4 Name of a Sanscrit metre.

ବନି ବନାଉ ଓ—ଦେ. ବି—(ହି; ସଂ—ବନ=ମିଳନ; ହି. ବନାଉ=
Bani banāu(o) ମିଳନ ଭାବ)—୧ । ବନା ବନି; ସଦ୍ଭାବ—
ବନି ବନାଓ 1. Good relations. ୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ବନାବ ଠଡ଼—2. Speaking terms between two persons.

ବନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ.ବର୍ଣ୍ଣସଂଯୋଜନ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର
Banibā ମାତ୍ରା ଯୋଗ କରିବା—1. To add vowel-signs
ବାନାନକରା to consonants. ୨ । ଶବ୍ଦସ୍ଥ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣମାନ
ହିଜେ କରନା, ବିବରଣ କରନା ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା; ବିଜାନ କରିବା-
2. To analyse the spelling of the letters in
ତୟେରହଓୟା a word. ୩ । ନିର୍ମିତ ହେବା—3. To be built.
ବନନା (ଯଥା—ତାଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଦୋମାହାଲା କୋଠା ବନୁଛି)
ବନା ୪ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଦ୍ଭାବ ଥିବା; ପଟିବା—4. To
ବନନା continue in the maintenance of good relations between two persons.

(ଯଥା—ଆମିବ ଗୁଜରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘଡ଼ିଏ ସୁଦ୍ଧା ବନିଲା ନାହିଁ)
ବର୍ଣ୍ଣନା କରା ୫ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—5. To describe. ୬ । ବର୍ଣ୍ଣିବା;
ବର୍ଣ୍ଣନ କରନା ଗାଳିଦେବା; ବକିବା; ବକାବକି କରିବା—6. To
ବକା **ଗାଳୀଦେନା** abuse; to call names.
ବାନାନଶିଖା ୭ । (ଛାତ୍ର) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ୱରମାତ୍ରା (ଆକାର,ଇକାର
ହିଜେଶିଖନା ବିବରଣଶିଖନା ଆଦି) ଯୋଗ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା-
7. (student) To learn the adding of vowel-signs to consonants. ୮ । ଶବ୍ଦରେ ଥିବା ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ
ବାନା କରା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା—2. To spell a
ବିବରନ କରନା consonant joined with a vowel. ୯ । ହୃଷ୍ଟ-
ବନା **ବନନା** ପୁଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହେବା—9. To be fat. ୧୦ । (ଫଳାଦି)
ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—10. To develop to proper proportions (said of a fruit). ୧୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଶୋଭିତ ହେବା—11. To develop or shine in one's beauty. ୧୨ । ପରିଣତ ହେବା—12. To be;
ବନା **ବନନା** to become; to turn into.
(ଯଥା—ସେ ମୋ ମୁରବ୍ବୀ ବନିଛନ୍ତି ।)
୧୩ । ଫଳତଃ ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅମୁକର ସ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କରିବା;
ପାଲଟା ପାଲଟିବା; ରୂପେ ପରିଣତ ହେବା—13. To be
ବନନା virtually like; to be turned into.

(ଇନ୍ଦ୍ରପୁର) ଷଣ୍ଢବାଣ ବନିଲେ ସେ ମୁରଲାଧର ।
ଜଗସ୍ପର୍ଶ—ଉଦ୍ଧାରକ ଚଣ୍ଡ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଠିକ୍ ହେବା—1. To suit; to be appropriate. ୨ । ଆସିବା; ପଇଟିବା—
2. To be recalled; to be committed to memory.

ବନି—ଦେ ବି—୧ । (ବନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଇ)—ବନସ୍ଥଳୀ; ବନ—
Banī 1. Forest.

ଯମୁନା ବାହୁଲ ଉଂକୁଳ ବଲ ଅବଲ ବଜାଇ ବାଲ ଯେ ।
ଜଗସ୍ପର୍ଶ. ଜଗୋପାଳଚଣ୍ଡ ସ. ଗୀତ ।

୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ—2. A small forest. ୩ । (ବନ
ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ) ଯାଚଣା—3. Begging. ୪ । ମିଳନ
—4. Meeting; mixing. ୫ । ପ୍ରାର୍ଥନା—5.
Prayer; solicitation. ୬ । (ସଂ; ବନ+ଇନ୍;
୧ମା. ୧ବ.) ବାନପ୍ରସ୍ଥ—6. A person who has taken to the 3rd stage of a Hindu's life.

ବନିକ—ସଂ. ବିଣ. ସଂ. (ବନୀ=ପ୍ରାର୍ଥନା+ଯ+ଅକ; ଯ ଲୋପ; ପ୍ରକୃତି
Banika ବାଦ)—ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ—Soliciting; begging;
(ବନୀପକ, ବନୀଯକ—ଅନ୍ୟରୂପ) solicitous.
(ବନୀକା, ବନୀପକା, ବନୀଯକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଭିକ୍ଷୁକ—
A beggar; a mendicant (Apte).

ବନୁଟି—ଦେ. ବି—ବନେଟି (ଦେଖ)
Banuṭi Baneṭi (See)

ବନେ—ଦେ. (କ୍ରିୟା, ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ) ଅ—୧ । ନିଶ୍ଚୟ—
Bane I. Certainly. ୨ । ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ—2. Determina-
ବନେଗା tion.

(ଯଥା—ତୁ ଆଜ ମୋ ଗୋଡ଼ ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଲୁଆଁଇଲେ ଯାଇ ମୋର ବନେ=ମୁଁ ଦୃଢ଼ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଛି ଯେ ତୁ ଆଜ ମୋ ଗୋଡ଼-ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଲୁଆଁଇବୁ ।)

୩ । (ଏହା) ଚଳିବ—3. (this) Will do.

ଯଥା—ମୋର ଏକାମ ହେଲେ ବନେ ।

ବନେଇ ବାନେଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସୁନ୍ଦରରୂପେ ସଜେଇ ସାଜେଇ—Embellishingly.

Banei bānei

ବାନିୟେ ବାନିୟେ ତୁ ଯା ଭାଇ ବୁଝେଇ ବନେଇ ବାନେଇ କହୁଛୁ ।

बनावट करके; बनावना करके ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବନେ କିଂଶୁକ—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ବଣରେ ପଳାଶଫୁଲ ପରି)—ବିନା ପରିଶ୍ରମରେ ମିଳିବା ଦ୍ରବ୍ୟ (ହ. ଶ.)—Anything got for nothing.

Bane kiṁśuka

ବନେଚର—ସଂ. ବିଣ. ଓ. ବି (ବନେ=ବନରେ+ଚର ଧାତୁ=ବୁଲିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଲୁକ୍ ଉପପଦ ସମାସ)—ବନଚର (ଦେଖ)—Banachara (See)

Banechara

ବନେଜା—ସଂ. ବି. (ବନେ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ; ଅଲୁକ୍; ଉପପଦ ସମାସ)—୧ । ଆମ୍ବ (ହ.ଶ.)—1. Mango. ୨ । ପର୍ପଟ (ହ. ଶ.) (ଦେଖ)—2. Parpaṭa (See)

Banejā

ବନେ(ନୋ, ନୈ)ଟି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବନେଟ; ଭୁଲ. ସଂ. ବନ+ ଯଷ୍ଟି)—ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ାରେ ବ୍ୟବହୃତ ୩।୪ ହାତ ଲମ୍ବ ବାଡ଼ି—A cudgel 3 or 4 cubits long used in wrestling.

Bane(no, nau)ṭi

ବନେଟୀ

ବନେଟୀ

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ କନା ସୁଡ଼ା ବା ତାଁ ଝୁଲା ବାନ୍ଧି ଉକ୍ତ ବାଡ଼ିର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ମୁଠାଇ ହସ୍ତକୌଶଳ-ଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ବୃତ୍ତାକାରରେ ବୁଲାଇ ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା କରାଯାଏ ।]

ବନୋତ୍ସର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବନ+ଉତ୍ସର୍ଗ)—ଦେବମନ୍ଦିର, ବାପୀ, କୂପ, ଉପବନଆଦିର ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଉତ୍ସର୍ଗ ବା ଦାନ କର୍ମ (ହ. ଶ.)—Formal dedication of a temple well, tank or park for the use of the public.

Banotsarga

ବନୌକା—ସଂ. ବିଣ. (ବନ ଅଟେ ଓକସ୍=ଗୃହ, ବାସ ଯାହାର; ବନୌକସ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବନବାସୀ—1. Living in the forest.

Banaukā

ସଂ. ବି—୧ । ବାନର; ମାକଡ଼—1. Monkey. ୨ । ତପସ୍ୱୀ; ଋଷି—2. Sage; hermit.

ବନୌକା (୧) ସଙ୍ଗେ ବନୌକା (୨) ନୁହନ୍ତି ବ ମିତ ।

ଋଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବନୌଷଧି(ଧୀ)—ସଂ. ବି (ଅଷ୍ଟୀ ତତ୍; ବନ+ଔଷଧି)—୧ । ବନଜାତ ଭେଷଜ; ଜଡ଼ିବୁଟୀ—2. Herbs; medicinal plants and roots.

Banaushadhi(dhī)

ବନ୍ତ—ଦେ.ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ସଂ ବତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟର ଅପଭ୍ରଂଶ)—ଯୁକ୍ତ; ଯାହାର ଥାଏ—(a suffix meaning) Having.

Banta

ବନ୍ତ ବନ୍ତ ବନ୍ତା, ବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

(ଯଥା—ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ; ଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତ ।)

ବାଲୁକା ଟୀଲ ପ୍ରାଦେ (ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—ବାଲିଭୂଦ—A heap or hillock of sand; sand dune.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ; ଅନୁଗୁଳ) ବି—୧ । ରାମ ଶିଆଳ ୨ (ଦେଖ) 1. Rāmaśiāla 2 (See) ୨ । ଦେଷ୍ଟା—2. Wolf.

ବନ୍ତଳ—ଦେ. ବି (ସଂ, ନାମ - କାଷ୍ଠ କଦଳୀ)—କଞ୍ଚାରେ ତରକାରି ହୋଇ ଖିଆଯିବା କୋଣବିଶିଷ୍ଟ ଏକପ୍ରକାର କଦଳୀ—କାଁଚକଳା A kind of plantain used in preparing **कच्चाकेला; कठकेला** curry while raw; Plantain; Musa Paradiaca (Haines).

Bantala

(ବନ୍ତଳ କଦଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—କଦଳୀ ସାଧାରଣତଃ ତିନି ପ୍ରକାରର ଯଥା—

୧ । ଯାହା କଞ୍ଚାରେ ତରକାରି କରି ଖିଆ ଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍—ବନ୍ତଳ ।

୨ । ଯାହା ପାଚିଲେ ଖିଆଯାଏ ।

୩ । ଯାହା କଞ୍ଚା ତରକାରି କରି ଓ ପାଚିଲେ ମଧ୍ୟ ଖିଆଯାଇ ପାରେ

୧ମ ଶ୍ରେଣୀର ବନ୍ତଳ କଦଳୀ ଅନେକ ଜାତିସ୍ଥ ଅଛି; ଯଥା—ମେଣ୍ଢାବନ୍ତଳ (ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ), ପାଣ୍ଡିଶିଆ, ଲାଲୁଆ, ଦକ୍ଷିଣିସାଗର, ବଉଶିଫେଣିଆ ବନ୍ତଳ, ମଞ୍ଜିକଦଳୀ ।

୨ୟ ଶ୍ରେଣୀର କଦଳୀ ମଧ୍ୟ ନାନା ଜାତିସ୍ଥ; ଯଥା—କାଠିଆ, ଚମ୍ପା, ଅମୃତପାଣି, ପାଟକସ୍ତୁରୀ, କାବୁଲି, କଉଲବଇଁଶି, ନାଲିକଦଳୀ, ଚିଣିଚମ୍ପା ।

୩ୟ ଶ୍ରେଣୀର;କଦଳୀ— ଶଙ୍କରୀ ଓ ବଉଶା; ଏଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଓ ବିନାଯତ୍ନରେ ବଢ଼େ ।

ବନ୍ତାଳୁ କଦଳୀ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବନ୍ତଳ (ଦେଖ)

Bantālu kadalī Bantala (See)

ବନ୍ତାଳୁ ମାଛ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ତେଲୁଗୁ ବନ୍ତାଳୁ+ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟ)—ଏକ ପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ—A kind of sea-fish.

Bantālu māchha

ବନ୍ଥ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଶାଳୁଆ; ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶ କାଟିରେ ବୁଣା ହୋଇ ଥିବା ଜାଲବାଡ଼—A matting made of bamboo-laths for catching fish.

Bantha

ବନ୍ଥର୍ଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି.—ବ୍ୟାଘାତ; ବାଧା—Obstacle.

Banthardа(rdā)

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବୁଦ୍ଧିହୀନ; ମୋଟାବୁଦ୍ଧି—1. Blunt; dull-headed ୨ । ବ୍ୟାଘାତକାରକ—2. Obstructive. ୩ । (ସଂ. ଦନ୍ତୁର; ଭୁଲ. ଇଂ. ବ୍ଲଣ୍ଟ୍)—ଦନ୍ତୁର; ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରର ଦାଢ଼ ମୋଟା ଓ ଦନ୍ତୁର ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—3. Blunt; dull-edged.

ବନ୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ପୂଜା କରିବା—1. To worship.

Band (root)

୨ । ସ୍ତବ କରିବା—2. To pray. ୩ । ନମସ୍କାର; କରିବା— . To salute; to show respect.

ବନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ଭୁଲ. ଇଂ. ବଣ୍ଡ୍)—୧ । (ଭରିଆ) ବଣ୍ଡିଲ୍; ଗୋଛା; ବିଡ଼ା; ଭାଡ଼ା—1. Bundle;

Band

ବନ୍ଦ ବନ୍ଦ packet. ୨ । ପୁଞ୍ଜୀକୃତ ବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥର ଗୋଟିଏ ରାଶି—2. One lot out of several lots of a thing.

ଦେ. ବ—(ଫା. ବନ୍ଦ୍, ସଂ. ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବ୍ୟବସାୟ, ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ କଚେରୀ ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—1. Closing of a business, school or office; closure. ୨ । ରାହିତ୍ୟ; ନିବୃତ୍ତି—2. Cessation; stoppage ୩ । ଗତିରାହିତ୍ୟ—3. Stoppage or cessation of motion.

ବୈଦେ. ଅ.—(ଯୁବକ ରାଧାଶ୍ୟାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଦେଶବଚନ)—ଭୂମିର ଗତି ରହିତ କର—3. (A term of drill) Halt!

ବନ୍ଦ ଦେ. ବିଣ.—୧ । ସ୍ଥଗିତ—1. Stopped; ceased. ୨ । ବିନ୍ଧ—2. Tied. ୩ । ରୁଦ୍ଧ; ଆବଦ୍ଧ—3. Confined. ୪ । ଦମିତ; ରହିତ—4. Restrained. ୫ । କାର୍ଯ୍ୟରହିତ; ନିଷ୍କର୍ମା (ବ୍ୟକ୍ତି)—5. Unemployed (person). ୬ । ମୁଦ୍ରିତ; ମୁଦା—6. Closed; shut up.

ତିଙ୍ଗଳ ନିସ୍ପନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି ବନ୍ଦ—ବୃଷ୍ଣି ହି. ମହାଭାରତ ବନ ।

୭ । ଗତିରହିତ—3. With the motion stopped. ୮ । ଯହିଁର କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ ହୋଇ ଥାଏ (ଯଥା—ସ୍କୁଲ୍, କଚେରି, ଅଫିସ୍)—8. Closed (school, court, office).

ବନ୍ଦ୍‌ନା ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବନ୍ଦନା)-(ବଢ଼ିଲା ବୟସ୍କା) ପହିଲପାଳି ଯିବା—(Matured girl) To go to the husband's house for the first time after attaining puberty.

ବନ୍ଦ୍‌ବାନ୍ଦ୍—ଦେ. ବ.—(ନିରର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ରାହିତ୍ୟ—Stoppage; cessation.

ବନ୍ଦ ବନ୍ଦ୍

ବନ୍ଦ୍‌ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଖଡ଼ୁ—A kind of bracelet.

ବନ୍ଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ବନ୍ଦନା କରେ; ସ୍ତୁତି କାରକ—(ବନ୍ଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Praying; praising. ୨ । ପ୍ରଣାମକାରୀ—2. Making obeisance.

ବନ୍ଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ; ଫା. ବନ୍ଦ୍)—

ବନ୍ଦ କରା ବନ୍ଦ କରିବା **ବନ୍ଦ୍ କରନା**

୧ । (ବ୍ୟବସାୟ, କଚେରି, ସ୍କୁଲ୍ ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ) ସ୍ଥଗିତ କରିବା—1, To close up (a business, school or office.

୨ । ଆବଦ୍ଧ ବା ଆବରୁଦ୍ଧ କରିବା—2, To confine.

୩ । ରୋଧ କରିବା; ଅଟକାଇବା—2. To restrain.

୪ । ଖୋଲା ଥିବା ଜିନିଷକୁ (ଯଥା—କବାଟ, ବାକ୍ସ, ଘର) ମୁଦିବା ବା ବୁଜିବା—4. To shut up (a box, room or door). ୫ । ଅନ୍ୟର ଗତି ରୋଧ କରିବା—5. To stop the flow or movement of a thing.

୬ । କାର୍ଯ୍ୟ ରହିତ କରିବା—6. To cause cessation of a work. ୭ । ମନା କରିବା; ନିଷେଧ କରିବା—7. To prohibit.

ବନ୍ଦନ—ସଂ. ବ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସ୍ତୁତି; ସ୍ତବ—1. Prayer; hymn; invocation. ୨ । ପୂଜା—2. Worship; adoring. ୩ । ଅଭିବାଦନ; ପ୍ରଣାମ—3. Obeisance; salutation. ୪ । ହୋମାନ୍ତେ ହୋମ ଭସ୍ମରେ ଅଙ୍କିତ ତିଳକ—4. Painting of marks on the body with the ashes of a Homa on its conclusion. ୫ । ବନ୍ଦାକ; ନିର୍ମୂଳୀ (ହି. ଶ)—5. Parasitic plant; orchid. ୬ । ପ୍ରଶଂସା କରଣ (ହି. ଶ)—6. Eulogism; praising. ୭ । (ନାମ) ଅସୁର ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—7. Name of a demon. ୮ । (ନାମ) ଋଷି ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—8. Name of a sage. ୯ । (ନାମ) ବିଷ ବିଶେଷ (ହି.ଶ) Name of a poison. ୧୦ । ଅନୁରୋଧ; ପ୍ରାର୍ଥନା—10. Solicitation (Apte). ୧୧ । ବନ୍ଦାପନା (ଦେଖ) 11. Bandāpanā (See)

ଦେ. ବ—ବନ୍ଧନ (ଦେଖ)—Bandhana (See)

ବନ୍ଦନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବନ୍ଧନ)—

ବନ୍ଦ କରା **ବନ୍ଧନ କରନା**

ବନ୍ଦ୍ କରା **ବନ୍ଦନ କରନା**

୧ । ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଭୂତପ୍ରେତାଦିଙ୍କୁ ବନ୍ଧନ କରିବା—1. To confine spirits through magic. ୨ । ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା (ମୁଖର ବା ଗର୍ଭର) ଶକ୍ତିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—2. To restrain the proper working (e.g. of the mouth, of the womb) by magic. ୩ । (ସଂ. ବନ୍ଦ ଧାତୁ) ସ୍ତବ କରିବା; ପ୍ରଶଂସା କରିବା—3. To praise; to pray. ୪ । ପୂଜା କରିବା—4. To worship. ୫ । ନମସ୍କାର କରିବା—5. To make obeisance. ୬ । ବନ୍ଦାପନା କରିବା—6. To formally welcome.

ବନ୍ଦନ ମାଳା—ସଂ. ବ. (ବନ୍ଦନ=ସ୍ତବ+ମାଳା; ମାଳିକା)—ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ବହିର୍ଦ୍ୱାରରେ ଝୁଲାଯିବ (ବନ୍ଦନ ମାଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ପୁଷ୍ପାଦିର ମାଳା—(ବନ୍ଦନ ମାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) Garlands hung on the gat- on festive occasions.

ବନ୍ଦନ ମାଳା **ବନ୍ଦନବାର**

ବନ୍ଦନା—ସଂ. ବ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—ବନ୍ଦନ (ଦେଖ)

Bandanā Bandana (See)

ଦେ. ବ. (ସଂ. ବନ୍ଦନ)—ମଙ୍ଗଳାଚରଣ; ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ନୂତନ ଗୀତାଦି ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଦେବୋଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବୋଲାଯିବା ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଗାନ ବା ସ୍ତବ—Hymn invoking blessings at the beginning of a book or of a musical performance.

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବନ୍ଦନୀୟା—Adorable (woman).

ଦ୍ରୁ ସବ ନନ୍ଦନା ଜଗତେ ବନ୍ଦନା—ବୃନ୍ଦାବନ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବନ୍ଦନୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାତୃ ସ୍ତନ୍ୟ—
Bandanī Mother's breast.

(ଯଥା—ମିଳ୍ଲ ବେମାର ହେତୁରୁ ବନ୍ଦନୀ ଧରିବାକୁ ନାହିଁ ।)

ସଂ. ବି. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଲ୍ୟୁ. ଅନ+ଈ)—୧ । ସ୍ତୁତି; ସ୍ତବ (ହେ. ଶ)—1. Prayer. ୨ । (+କରଣ ଅନ+ଈ) ଗୋରୋଚନା (ହେ. ଶ)—2. A yellow pigment got from dead cattle. ୩ । ବଟୀ (ହେ. ଶ);ବଟିକା- 3. Pill. ୪ । ଶରୀରରେ ଧାରଣ କରାଯିବା ତିଳକ ଚିହ୍ନ (ହେ. ଶ)—4. Sectarian mark painted on the body.

ବନ୍ଦନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—
Bandanīya ୧ । ଯାହାକୁ ବନ୍ଦନ ବା ପୂଜା କରାଯାଏ—
(ବନ୍ଦନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Worshipped; adored. ୨ । ପୂଜ୍ୟ— 2. Worshippable; adorable. ୩ । ପ୍ରଶଂସନୀୟ; ସ୍ତବନୀୟ—3. Fit to be praised; praiseworthy.

ବନ୍ଦନୀୟା—ସଂ. ବିଣ—ବନ୍ଦନୀୟର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Bandanīyā Feminine of 'Bandanīya'.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୋରୋଚନା—A yellow pigment found in the body of cows.

ବନ୍ଦବସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି—ବନ୍ଦୋବସ୍ତ (ଦେଖ)
Bandabasta Bandobasta (See)

ବନ୍ଦବସ୍ତେ ଉଡ଼ ପାଟ ସୂତରେ । ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନ୍ଦର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବନ୍ଦର)—୧ । ସମୁଦ୍ର ବା ନଦୀକୂଳରେ
Bandara ଜାହାଜ ଲାଗିବାର ସ୍ଥାନ; ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ରକୂଳସ୍ଥ ବନ୍ଦର ବାଣିଜ୍ୟ ସ୍ଥାନ—1. Port; harbour. ୨ । ବନ୍ଦର ସଂଲଗ୍ନ ନଗର—2. Port town.

ବନ୍ଦରିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବନ୍ଦରିୟା)—୧ । ବନ୍ଦରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bandariā 1. Pertaining to a port. ୨ । ବନ୍ଦରର ବନ୍ଦରେ ବନ୍ଦରିୟା ଅଧିବାସୀ—2. Residing in a port.
(ବନ୍ଦର—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବନ୍ଦ୍ରଆ; ବାଲା ବା ବଳୟ—Bracelet.

ବନ୍ଦଲ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ମୁଦି ଇଆର କରିବାରେ
Bandala ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ନାହାଣ—A small anvil used in preparing gold rings.

ବନ୍ଦା—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବନ୍ଦନ-
Bandā କାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. An adoring woman. ୨ ।
ବନ୍ଦାକା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବନ୍ଦାକା } ନର୍ମ୍ମଳୀ; ମଲ୍ଲାଙ୍ଗ; ଯେଉଁ ଗଛ ବା ଲତା ଅନ୍ୟ ଗଛ ଉପରେ ଉଠି ବିନା ଚେରରେ ବଞ୍ଚେ— 2. A parasitic plant. ୩ । ଉଞ୍ଛୁକା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A female beggar.

ବୈଦେ. ସବଂ (କଟରିଆ; ଫା. ବନ୍ଦା=ସେବକ; ଦାସ)
ବାନ୍ଦା; ବନ୍ଦା (ଶିଷ୍ଟଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଅଧୀନ;

ବନ୍ଦା ଆପଣଙ୍କର ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଭୃତ୍ୟ, ମୁଁ—1. I, your most obedient slave or servant.

ମନସୀ ଚକ୍ଷୁର ଦାସ ବନ୍ଦା ଭାବାଣ ଗାଉରେ ବସି
ସ୍ୱେଚ୍ଛନା ଭାବସ୍ୱ ବଳସବନ୍ଦ ବରୁଅଠା ଢାଳତ ।
ପଙ୍କରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗଣ୍ଠ

୨ । କ୍ରୀତଦାସ; ଗୋଲାମ—2. Slave.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅର୍ଥ ଅଧୀନ, କ୍ରୀତଦାସ ବା ଗୋଲାମ; କିନ୍ତୁ ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନୁସରଣୀୟ ବା ଆଶ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ 'ମୁଁ' ବୋଲି ନ କହି ହୀନତା ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ 'ବନ୍ଦା' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରେ । ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ 'ବାନ୍ଦୀ'='ଗୋଲାଣୀ; ଦାସୀ' ।]

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦନ)—୧ । ବନ୍ଦନା; ପ୍ରଶଂସା—
ବନ୍ଦନା ବନ୍ଦ୍ନା 1. Adoration; praise

ତା ଜାଣି ନ ପାର କରନ୍ତ ନିନ୍ଦା ବନ୍ଦା
କରନ୍ତ ଏଣ ଦୋଷ ଗୁଣ ଦୂର ଫନ୍ଦା । ବୃନ୍ଦାବନ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ

୨ । ବନ୍ଦାପନା (ଦେଖ)—2. Bandāpanā (See)

ବନ୍ଦା(ନ୍ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଦନ କରିବା;
Bandā(nde)ibā ପୂଜା କରିବା—1. To worship ୨ । ବନ୍ଦନା କରା ଅଭିବାଦନ କରିବା—2. To salute. ୩ । ସ୍ତବ ବନ୍ଦନ କରନା କରିବା—3. To worship. ୪ । ବନ୍ଦାପନା ବରଣ କରା କରିବା; ଦେବତା ବା ବରକନ୍ୟା ବା ବନ୍ଦନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆରତୀ କରନା ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରଦୀପ ଆଦି ଜ୍ୱଳାଇ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା— 4. To welcome by offerings; to salute a Deity or an honoured person by waving lights etc before him.

ଜନ୍ମ ଯେ ଜଳଲା ଘୃତ ଦୀପ ବନ୍ଦାଇବ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ତ ଗୀତା ।

୫ । ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ଦେବତାଙ୍କୁ ଧନ ବା ଅଳଙ୍କାରଆଦି ଭେଟ ଦେବା—5. To give presents (of cash or ornaments etc) to a distinguished guest or Deity; to give offerings to a distinguished person as a sign of respect or welcome.

ବନ୍ଦାକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବନ୍ଦା+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ—ଯେ ବନ୍ଦନା କରେ—
Bandāka Adoring; worshipping; saluting.
(ବନ୍ଦାକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି.—ଚର୍ଶ୍ୟାମଳ ପରଭୃଷ୍ଟଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର; ନର୍ମ୍ମଳୀ ବା ମଲ୍ଲାଙ୍ଗ; ଗଛ ଉପରେ ଜନ୍ମିବା ଓ ମାଡ଼ିବା ଲତା—
A parasitic plant; orchid; Loranthus Longifolius.

ସଂ. ଅନ୍ୟ ନାମ—
ବନ୍ଦନ, ବନ୍ଦକ(କା),
ବନ୍ଦାକା(କୀ), ବୃକ୍ଷାଦନୀ,
ବୃକ୍ଷରୁହା, ଜୀବନ୍ତିକା, ଶେଖରୀ,
ବନ୍ଦାରୁ, ବନ୍ଦାଳ, ସେବ୍ୟା, ମାଳବଶ୍ରୀ,
ପରବାସିକା, ବଶିନୀ, ପୁଷ୍ପିଣୀ, ବନ୍ଦ୍ୟା,
ପରପୁଷ୍ପା, ପରାଶ୍ରୟା, କାମବୃକ୍ଷା,
କେଶରୂପା, ଗାନ୍ଧମାଦନୀ, କାମିନୀ,
ଶ୍ୟାମା, କାମବୃକ୍ଷ
ବନ୍ଦା, ମାନ୍ଦା, ପରଗାଛା

[ଦ୍ର—ଏହା ଆମ୍ବ ଆଦି ଗଛର ଶାଖାରେ ମାଡ଼େ; ପତ୍ର ମୋଟା; ଫୁଲ ପ୍ରାୟ ଆରକ୍ତ । ଏହାର ସ୍ୱାଦ ତିକ୍ତ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଫ,

ବାଂଦା ପିତ୍ତ ଓ ଶ୍ରମବଦ୍ଧକ; ରକ୍ତ-
ଦେ. ବାଜିମାକେ ଦୋଷ, ବ୍ରଣ ଓ ବିଷଦୋଷ
ମ. ବାଦାଂଖୁଲ, କାମରୁଥ ନାଶକ ।]
ଗୁ. ବାଂଦ୍ରୋ

ବନ୍ଦାଣ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ଦନ)—୧ । ବନ୍ଦନ; ବନ୍ଦାପନା; ଅର୍ଚ୍ଚନା;
Bandāṇa ପ୍ରଦୀପ ଆଦି ଦେଖାଇ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା—1. Act
ବନ୍ଦନ, ବରଣ of saluting a person by waving lights
ଆରତୀ before him.

ବନ୍ଦାଣ ମାସକେ ଚକେ ଚେ ଜସ୍ତ ଚେ ଚେ ନତ ବନ୍ଦାଇ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବନ୍ଦାଣ ଘର (ଦେଖ)—2. Bandāṇa ghara (See)

* । ବ୍ରତ ବିବାହାଦିରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ବରକୁ ବା ବାଳକକୁ
ଦେବା ଭେଟ—A present given to the bride-
groom or the boy on the occasion of a
marriage or upanayana.

ବନ୍ଦାଣ ଘର—ଦେ ବି.—ପୁନର୍ବିବାହ ଉତ୍ସବ—
Bandāṇa ghara The ceremony of consummation
ପୁନରବିବାହ **ଗୋନା** of marriage.

ବନ୍ଦାଣ ତଣ୍ଡୁଳ—ଦେ. ବି.—ବନ୍ଦାପନା ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚାଉଳ—
Bandāṇa taṇḍula The unparboiled rice used in
(ବନ୍ଦାଣ ଚାଉଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bandāpanā.

ବନ୍ଦାଣ ତଣ୍ଡୁଳ ଫୁଟ ଉଳଗଣ୍ଡ ଗଦ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନ୍ଦାପନ(ନା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦନ)—୧ । ବନ୍ଦାଣ; ବନ୍ଦାଇବା
Bandāpana(nā) କ୍ରିୟା—1. The ceremony of salu-
ବରଣ ting a distinguished guest or a newly
ଆରତୀ married couple.

୨ । (ଏଥିରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ବନ୍ଦାପନା କରି ଯାଉ ଥିବାରୁ)
ବନ୍ଦାଣ ଘର; ପୁନର୍ବିବାହ; କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ
ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ସହବାସ ପୂର୍ବରୁ କରି ଯିବା କର୍ମ; ଆଶୀର୍ବାଦ-
ଘର; ଦ୍ୱିରାଗମନ—2 The ceremony or ritual
ଗୋନା of consummation of marriage.

ଶୁଭଯୋଗରେ ସବୁ ବନ୍ଦାପନା ଦିନ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବନ୍ଦାପନା ଘର—ଦେ. ବି.—ବନ୍ଦାପନା ୨ (ଦେଖ)—
Bandāpanā ghara Bandāpanā 2. (See)

ବନ୍ଦାପନ୍ଦା—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦନା)—ବନ୍ଦାପନା (ଦେଖ)
Bandāpandā Bandāpanā (See)
ବରଣ **ଆରତୀ**

ବନ୍ଦାରୁ—ସଂ ବିଣ.—୧ । (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଆରୁ)—ଅଭିବାଦକ;
Bandāru ବନ୍ଦନକାରୀ—1. Adoring; saluting.

୨ । (+ କର୍ମ. ଆରୁ)—ପୂଜନୀୟ (ହ. ଶ.)—2. Adorable.

ସଂ. ବି.—୧ । ସ୍ତୁତିଗାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ସ୍ତାବକ—
2. Supplicant; singer of hymn.

ବନ୍ଦାରୁ ପରଶୁରାମ ଦର୍ପବିଭଞ୍ଜନ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । (+ କରଣ. ଅରୁ) ସ୍ତୋତ୍ର; ସ୍ତବ (ହ. ଶ)—2. Hymn;
psalm. ୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅରୁ) ବନ୍ଦାକ; ମଲ୍ଲଙ୍ଗ; ପରାଙ୍ଗ-
ପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ (ହ. ଶ)—3 Parasitic plant.

ବନ୍ଦି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ତବ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଯେ
Bandi ବନ୍ଦନା କରେ; ଯେ କାରାରୁଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥାରେ ବନ୍ଦନା କରେ;
(ବନ୍ଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୁଲ ଫା. ବନ୍ଦୀ)—୧ । କୟେଦୀ—1. Prison-
er; captive (Apte). ୨ । (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଇ)
ବନ୍ଧନ—2. Bondage; confinement (Apte).

* । ସିଢ଼ି; ନିଶ୍ରେଣୀ—3. Ladder. ୪ । ବନ୍ଦନା; ସ୍ତୁତି-
4. Hymn; salutation; panegyrics; prayer.

ସଂ. ବିଣ—କାରାରୁଦ୍ଧ—Imprisoned; made captive.

ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଳକା ମଧ୍ୟରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଝୁଲା
ସୀଁଥୀର ପଦକ ପଦକ—1. A locket hanging in the
ବଂଦୀ middle of a chain for the forehead.

ବନ୍ଦ ବନ୍ଦ ୨ । ବନ୍ଦ; ରାହିତ୍ୟ—2. Stoppage; cassation.

୪ । ଅବରୋଧ; କାରାରୋଧ—4. Confinement; impri-
sonment. ୪ । ଭୂତପ୍ରେତ ଆଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି-
ଠାରେ ବା ସ୍ଥାନରେ ମନ୍ତ୍ର ସନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଅଟକାଇ
ରଖିବା—4. The act of impounding an evil
spirit which has possessed a person or place.

ବନ୍ଦ ବନ୍ଦ ଦେ. ବିଣ—କାର୍ଯ୍ୟରୁ ରହିତ; ନିଷ୍କର୍ମା—
Restrained; unengaged; stopped from
doing work.

ବନ୍ଦିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ ବନ୍ଦ୍)—୧ । ମଥାମଣି—1. An or-
Bandiā nament for the forehead.
ସୀଁଥୀର ମଣି ୨ । କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
ବିନ୍ଦୀ, ବଂଦୀ 2. A kind of ear-ring.
ବନ୍ଦିଆ

କେ ବୋଲେ କର୍ଣ୍ଣର ବନ୍ଦିଆ ବନ୍ଦିବ ।
କୃଷ୍ଣସିନ୍ଧୁ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

* । (ସଂ. ବନ୍ଦି; ଫା. ବନ୍ଦୀ) କାରାରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି; ବନ୍ଦି—
ବନ୍ଦି **ବନ୍ଦିବାନ** 3. Prisoner.

ବନ୍ଦିଆ ମଣ୍ଡନେ ଶ୍ରବଣେ ଭାଳ ପନ ଘଉଡ଼
ବନ୍ଦିଆ ନୋହୁକ ସେ ଜିବ ଯେଉଁ ନସ୍ପନ ପଡ଼ି । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

ବନ୍ଦିଆଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦି)—ବନ୍ଦୀ—
Bandiāṇa ବନ୍ଦି **ବନ୍ଦିବାନ** Prisoner.

ଅନ୍ତରିବ ତେର ବନ୍ଦିଆଣ ସେ ଘରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବନ୍ଦିଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦିଗୃହ; ଫା. ବନ୍ଦୀଖାନାହ୍)—
Bandikhānā ବନ୍ଦିଶାଳା (ଦେଖ)—Bandiśālā (See)
ବନ୍ଦି ଶାଳା **ବନ୍ଦିଖାନା, ବନ୍ଦି ଘର**

ବନ୍ଦି ଗାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବନ୍ଦି ପାଠ (ଦେଖ)
Bandi gāna Bandi pātha (See)

ବନ୍ଦି ଗୃହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ୍ଦି + ଗୃହ)—ବନ୍ଦିଶାଳା (ଦେଖ)
Bandi gṛuha Bandiśālā (See)

ବନ୍ଦିଗ୍ରାହ —ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବନ୍ଦି = କଯେଦୀ; ଗ୍ରହ୍ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + Bandigrāha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ସିନ୍ଧ କରି ଚୋରି କରେ ବନ୍ଦି ଚୌର } ଅନ୍ୟରୂପ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—1. Housebreaker.
ବନ୍ଦିକାର } ୨ । ଡକାଏତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) — 2. Dacoit.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଯେ ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣ କରି ବନ୍ଦି କରେ— Taking persons captive by waylaying them.

ଘର—ଦେ. ବି—ବନ୍ଦିଶାଳା (ଦେଖ)
Bandi ghara Bandiśāla (See)

ବନ୍ଦି ଚୌର—ସଂ. ବି—୧ । ବନ୍ଦିଗ୍ରାହ (ଦେଖ)
Bandi chaura 1. Bandi grāha (See)
୨ । କାରାରୁଦ୍ଧ ଚୋର (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—2. An imprisoned thief.

ବନ୍ଦି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିବା; ଆବଦ୍ଧ ହେବା—
Bandi pardibā 1. To be confined.
ବନ୍ଦି ହୋଇ ବନ୍ଦି ହୋନା ୨ । ବଶୀଭୂତ ହେବା—
(ବନ୍ଦି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To be brought under subjugation.

ତୋ ନିଜ ସହିମା ନ ଛଡ଼, ତୋ ନାମେ ଭୂହ ବନ୍ଦ ପଡ଼ ।
ଷ୍ଟାଗ. ନର୍ସିଂହ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବନ୍ଦି ପାଠ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ୍ଦି + ପାଠ)—୧ । ପ୍ରଶଂସାଗାନ—
Bandi pāṭha 1. Panegyrics. ୨ । ସ୍ତୁତି ବିଷୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ—
2. A work on Panegyrics. ୩ । ସ୍ତବ ବୋଲିବା-
3. Reciting of hymns of praise.

ବନ୍ଦି ପାଳ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଦି + ପାଳ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଉପପଦ ତତ୍)—
Bandi pāla କାରାଧ୍ୟକ୍ଷ—Jailor; warder.

ବନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପଦ୍ୟ)—(ସଂ. ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଦନା
Bandibā କରିବା; ପୂଜା କରିବା—1. To adore; to
ବନ୍ଦୀ ବନ୍ଦନ କରନା worship.

ତରଣିସୁତାକୁ ଛୋର ବନ୍ଦେ ଅଷ୍ଟ ଭୂଦେଶ୍ୱର —କବିସୂର୍ଯ୍ୟ.କବିଶୋଷ୍ଠ ଉପ୍ତ୍ ବ. ଗୀତା

୨ । ସ୍ତବ କରିବା— 2. To pray.

ବନ୍ଦିଏ ବନ୍ଦନାକୁ ନୃପଙ୍କ ଶାରତ — କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଆଦି —

୩ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—3. To praise.

ବନ୍ଦିଲେ ସେହ୍ନ କାଳରେ ଭଜିଲେ ନାହିଁ କୋଳରେ
ଶବରି ସବେ ସେ କଥା ବହ — ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବନ୍ଦକରା ବାଁଧନା

୪ । (ସଂ ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ) ଭୂତ ପ୍ରେତାଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା ଅବରୁଦ୍ଧ କରି ରଖିବା—4. To confine an evil sprit inside the body of a person or within certain limits by means of charms.

୫ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ସର୍ପର ଗତିରୋଧ କରିବା ବା ଦଂଶନ କର୍ପରୁ ସପକୁ ବିରତ କରାଇବା—5. To cause a serpent become motionless or unable to bite by means of charm; to hypnotise or enchant a snake by incantations.

ଶ୍ରୀମ ଦୋଧକୁ ଶର୍ପକୁ ବନ୍ଦନା ଭଳାରେ
ପଦାଇଲେ ମନ୍ତ୍ରଯୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରି ଶରେ — କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୬ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ (ଯଥା— ବାକ୍ୟୋଚ୍ଚାରଣ, ପ୍ରସବ, ଗର୍ଭଧାରଣ, ଗୋରୁ ଦୁଧ ଦେବା ଆଦି) ବନ୍ଦ କରାଇବା—6. To cause natural actions to cease or stop by means of black magic.

ନିଃ ସ୍ତ୍ରୀସାଦ ଓଷରେ ଭରତାକୁ
ବନ୍ଦ, ଯେନ ଶୁଅନ୍ତ ଅନପୁତ୍ରଶକୁ — କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୭ । ବ୍ରଣ ଆଦିକୁ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଦୂଷିତ ବା କଷ୍ଟଦାୟକ କରାଇବା—7. To cause a boil or wound to rankle or fester without healing by means of charms. ୮ । ବନ୍ଦ କରିବା; କଇଦ କରିବା—8. To imprison. ୯ । ବାନ୍ଧୁନିବା; ଗୁଣ ଗୁଣି ହାହାକାର ହେବା—9. To weep; to sob out.

ଏହିରୂପେ ଭୀମାର୍ଜୁନଙ୍କ ଗୁଣ ବନ୍ଦ
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭଳା ବନରେ ଜାଣ କାନ୍ଦ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ବନ୍ଦିଶାଳା—ସଂ. ବି—(ବନ୍ଦି + ଶାଳା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାରାଗାର—
Bandiśāla ବନ୍ଦିଶାଳା ବନ୍ଦିଖାନା Prison; jail.
(ବନ୍ଦିଶାଳ —ଦେଶଜରୂପ)

ବନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବନ୍ଦ ଧାତୁ = ସ୍ତବ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; Bandī ବନ୍ଦିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଭଟ୍ଟ; ଚାରଣ—1. Herald.
୨ । (ଭୁଲ. ଫା. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବନ୍ଦୀ) କାରାରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି— 2. Prisoner.

ଦେ. ବି ଓ ବିଣ — ବନ୍ଦି (ଦେଖ)—Bandi (See).

ମନେ ବଗ୍ରର ଦସ୍ୟାନଧ
ଉଚ୍ଚରେ ହୋଇବର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦି — ଜଲ୍ପ ଥ. ଭଗବତ ।

ବନ୍ଦୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କବାଟରେ ମରାଯାଇଥିବା ଲୌହଖଣ୍ଡ—
Bandu A bit of iron attached to a door-plate.

ବନ୍ଦୁଆଳ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବନ୍ଦୀବାନ୍)—କଏଦୀ;
Banduāla କାରାରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—Prisoner.

ବନ୍ଦୁକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ବନ୍ଧୁକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Banduka (etc) Bandhuka etc (See).

ବନ୍ଦୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମଣିବନ୍ଧରେ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ
Banduriā ପିତଳର ବା ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ;
ବନ୍ଦୁରିଆ—A sliver or brass wristlet.

ବନ୍ଦେ—ସଂ. କ୍ରି. (ସଂସ୍କୃତ ବନ୍ଦ ଧାତୁର ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନର କ୍ରିୟା)
Bande ୧ । ମୁଁ ବନ୍ଦନା କରୁଅଛି; ବନ୍ଦଇ—1 I adore; I salute.

[ଦ୍ର—ଏହା 'ବନ୍ଦ୍' ଧାତୁର ସଂସ୍କୃତରୂପ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବଙ୍କିମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର 'ବନ୍ଦେମାତରମ୍' ଗୀତରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଓ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ 'ବନ୍ଦେ ମାତରମ୍' ଭାରତୀୟ ସମସ୍ତ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଗଲାଣି ।]

ବନ୍ଦେଗି(କି)—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ବନ୍ଦଗୀ=ବନ୍ଦା ବା ଗୋଲାମର କର୍ମ; ସମ୍ବୋଧନ ବା ଅଭିବାଦନରେ ବ୍ୟବହୃତ; ମୂଳ. ସଂ. ବନ୍ଦଗୀ, ବନ୍ଦେଗୀ ବନ୍ଦେ)—(ମୁସଲମାନଙ୍କର ନମସ୍କାର) ସଲାମ୍—
Bandegi(ki)
बन्देगी, बन्दगी Salutation (to thee); Good morning. (ବନ୍ଦକ, ବନ୍ଦଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଦେଜ୍—ବୈଦେ ବି. (ଇଂ. ବାଣ୍ଡେଜ୍, ଫା. ବନ୍ଦଶ୍=ବାନ୍ଧଣୀ ବଉଡ଼ୀ)—୧ । ବାନ୍ଧଣୀ—1. A bond; bondage.
Bandej
बंदीश् बंदेज ୨ । ବ୍ୟବସ୍ଥା; ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ମାମୁଲ—2. Permanent arrangement; provision; settlement. ୩ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅଭ୍ୟାସ—3. A firmly rooted habit.

ବନ୍ଦେ ମାତରମ୍(ରଂ)—ସଂ. ବାକ୍ୟ—(ସଂ. ମାତରମ୍=ମାତାଙ୍କୁ+ବନ୍ଦେ=ବନ୍ଦନା କରୁଛି) (ବଙ୍ଗୀୟ ଆନନ୍ଦମଠ ନାଟକରଚୟିତା ବଙ୍କିମ ବାବୁଙ୍କର ଭାରତମାତାଙ୍କ ପୂଜାସୂଚକ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷା ପଦ)—ମୁଁ ମାତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦନା କରୁଛି—(The refrain of the celebrated national Bengalee anthem of Bankim Chandra's novel)—I salute thee, Oh Mother ! Hail mother land !
Bande mātaram(ram)

[ଦ୍ର—ସ୍ୱଦେଶ ବା ଜନ୍ମ ଭୂମି ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ବା ଭକ୍ତିର ଉଦ୍ଦୀପକ ଯେତେ ଗୀତ ବା ଶବ୍ଦ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ରଚିତ ବା ରଚିତ ହୋଇଅଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଏହି ବାକ୍ୟଟି ଭାରତବର୍ଷ ତଥା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଅଛି ଓ ଜାତିଧର୍ମନିର୍ବିଶେଷରେ ଭାରତୀୟଙ୍କ ମୁଖରେ ଏ ବାକ୍ୟ ସର୍ବଦା ବୋଲା ଯାଉଅଛି ଓ ଭାରତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ମଧ୍ୟ ଏ ବାକ୍ୟକୁ ପବିତ୍ରତମ ଜାତୀୟ ମଙ୍ଗଳାଚରଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟାୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ; ବନ୍ଦ୍ୟ+ଉପାଧ୍ୟାୟ)—ଏକ ଜାତୀୟ ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଔପାଧିକ ଉପାଧି; ବାନାର୍ଜ୍ୟା—Banerjee (a family-title of a class of Bengali Brahmins.
Bandopādhyāya
बन्दोपाधयाय
(ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ବନ୍ଦ୍ ଓ ବସ୍ତ୍—ବ୍ୟବସ୍ଥା)—
Bandobasta
(ବେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ବିପରୀତ)
बन्दोबस्त; प्रबन्ध
୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥା—1. Settlement; provision; ୨ । ସୁନିୟମ; ସୁଶୃଙ୍ଖଳା—2. Regularity.

୩ । ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ; ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍ ରାଜ୍ୟର ଭୂମି ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ କରିବା ରାଜସ୍ୱର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଜମିକୁ ମାପି ତହିଁର ଶ୍ରେଣୀ ଓ ରାଜସ୍ୱାଦି ନିରୂପଣ କରି ତହିଁରେ କାହାର କି ପ୍ରକାର ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ଦଖଲ ଅଛି ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ କ୍ରିୟାମାନ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି—3. Revenue Settlement; the operations undertaken by the Government for settlement of land revenue.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭାରତ ବର୍ଷକୁ ଆସିବା ପରେ 'ଇଷ୍ଟ୍ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ'ଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀ ସମ୍ରାଟ୍ ସନନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗ ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱକୁ ଇଜରା ଦେଲେ । ତହିଁ ବଳରେ ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ପାଇଁ (ଯଥା—ଦୋସାଲା, ତିସାଲା, ଦଶ ସାଲା) ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ । ବଙ୍ଗ ଦେଶର ଭାଗ୍ୟ କ୍ରମେ ଏହି ଅସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ପରିଣତ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କିଛି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟତ୍ର ଥରକୁ ଥର ଅସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଉଅଛି ଓ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଆମଲା ଏବଂ ଅମିନଙ୍କ ଦ୍ୱାରାରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭଗ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି । ଯଥା—

'ଅଇଲେ ବାବା ଅମିନ ବଗ୍,
କର ଚରଗ୍, ଦେ ଖରଗ୍, ନେ ପାରଗ୍' ।
'ଅଇଲେ ଅମିନ ମାଇଲେ ମେଖ,
ବାରଦାଣ୍ଡିଆଙ୍କୁ କରୁଛି ରୋକ' ।
'ଅମିନ ଗାଆଁରେ ମାଇଲେ ମେଖ,
ଘୋଲା ଝିଆଙ୍କର ମଲାଟ ଦେଖ' ।

ବନ୍ଦୋବସ୍ତର କ୍ରମିକ ପ୍ରଣାଳୀର ନାମମାନ ଇଂରାଜ, ଫାରସୀ ଓ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଆସିଅଛି । ଯଥା—ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ (ଇଂ), ସର୍ଭେ (ଇଂ), ଅଫିସ୍ (ଇଂ), ଅଫିସର (ଇଂ), ଖେତାଣ୍ଡ୍ (ହି), ଖତିୟାନ (ହି), ରେକର୍ଡ଼ (ଇଂ), ପଟ୍ଟା (ଫା), ଅଟେଷ୍ଟେସନ (ଇଂ), ଯାଞ୍ଚ (ହି), ଖାଜାପୁସ୍ତି (ହି), ବଦର (ହି), ଖସଡ଼ା (ଫା), ଅମିନ (ଫା), ଇଲେକ୍ଟର (ଇଂ), ବାଉଣ୍ଡରି (ଇଂ), ପିଲ (ଫା), ବମ୍ବା (ହି) ।]

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅପି(ଫି)ସର୍—ବୈଦେ.ବି (ଫା.ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ଇଂ. ଅଫିସର୍)—ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ ପଦସ୍ଥ ବିଚାରପତି; ସେଟଲମେଣ୍ଟ ହାକିମ—Settlement officer.
Bandobasta api(phi)sar
बन्दोबस्ति आफिसर
बन्दोबस्त अपसर
(ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହାକିମ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ସର୍ବୋଚ୍ଚ ହାକିମଙ୍କୁ ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ଅଫିସର୍ ଓ ନିମ୍ନସ୍ଥ ହାକିମଙ୍କୁ ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ଅଫିସର୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅମିନ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବନ୍ଦୋବସ୍ତ୍ ଓ ଆ. ଅମିନ୍)—ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଇଲାକାରେ ଭୂମି ମାପ କରିବା ଓ ଜମି ଜମା ସ୍ଥିର କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—Settlement Amin or surveyor.
Bandobasta amina
बन्दोबस्त अमिन

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଆଇନ୍ (ନି)—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା.-ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଓ ଆ-ଆଇନ୍)—ଯେଉଁ ବିଧିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ—Settlement Law.
Bandobasta āin(ni)
बन्दोबस्त आईन

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଆ(ଅ)ମଲା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଓ ଆ.)—ସେଉଁ ଅଧସ୍ତନ
Bandobasta ā(a)malā କର୍ମଚାରୀମାନେ ସରକାରଙ୍କ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଆମଲା ବିଭାଗରେ କାମ କରନ୍ତି—The ministerial
बन्दोबस्त अमला officers of the Settlement Department.

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଇଲାକା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା.)—ସରକାରଙ୍କର ରାଜସ୍ୱ
Bandobasta ilākā ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଭାଗ—
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଏଲାକା Settlement Department.
बन्दोबस्त इलाका

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବିଭାଗ
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମହକ(କ୍ମ)ମା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଚେ(ଚି)ରି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଓ ଆ.)—ସେଟଲମେଣ୍ଟ ।
Bandobasta kache(chi)ri ହାକିମଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—Settle-
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଆଫିସ **बन्दोबस्त आफिस** ment office.

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଅ(ଆ) ଫି(ଫି)ସ(ସି)
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଆଫୁ(ଫୁ)ସି, } —ଅନ୍ୟରୂପ

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—ବୈ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ବ୍ୟବସ୍ଥା
Bandobasta karibā କରିବା—1. To arrange.
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରା ୨ । ସ୍ଥିର କରିବା—2. To settle.
प्रबन्ध करना ୩ । ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଜମି ବିଲି କରିବା ବା ପଟ୍ଟା
ଦେବା—3. To settle land with a royat.
୪ । ଭୂମିର ରାଜସ୍ୱ ସ୍ଥିର କରିବା—4. To settle the
rent or revenue for a holding.

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କା(କେ)ମ୍ପ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଓ ଇଂ)—ମଫସଲରେ
Bandobasta kā(ke)mp ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହାକିମ ସେଉଁ
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କ୍ୟାମ୍ପ ସ୍ଥାନରେ କିଛିକାଳ ପାଇଁ ତମ୍ବୁ ପକାଇ କରନ୍ତି
बन्दोबस्त कंपु ଜମାନ୍ତି—Camp of a Settlement Officer.

ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମ(ମା)ହାଲ—ବୈଦେ. ବିଣ.—(ଫା. ଓ ଆ.)—ସେଉଁ
Bandobasta ma(mā)hāla ମାହାଲ ବା ଜମିଦାରୀ ବା
ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମାହାଲ ଅଞ୍ଚଳର ରାଜସ୍ୱ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଅଛି—
बन्दोबस्त महाल Tract of country or land in which
[ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ମ(ମା)ହାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ] there has been a
settlement of land revenue.

ବନ୍ଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—
Bandya (ବନ୍ଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୂଜ୍ୟ—Worshippable; adorable.

ବନ୍ଦ୍ୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଗୋରୋଚନା—A yellow pigment
Bandyā found in the body of cows.
ସଂ. ବିଣ.—ବନ୍ଦ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bandya.

ବନ୍ଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବାନ୍ଧିବା—
Bandh(root) 1. To bind; to tie.
୨ । ଅଟକ କରି ରଖିବା—2. To restrain.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ପୋଖରୀ; ସରୋବର—Tank.

ବନ୍ଧ୍ ବୁନ୍ଧା ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଝାଡ଼ାଫେରିବାକୁ ଯିବା;
Bandh-bundhā jibā ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା—To go out
to ease one's self; to pass stools.

ବନ୍ଧ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଗଡ଼ିଆ; ଛୋଟ ପୋଖରୀ—
Bandh-li A small tank.

ସ୍ୱେଚ୍ଛିକ ଛକେ ବନ୍ଧ୍‌ଲି, କିଏ ଏ କିଏ ଏ ବୁନ୍ଧ୍‌ଲି ।
[ଗୀ ବଣ—ଉତ୍ତରାଂ—ପବନମଂତ ବନା ବା ଚଉପଦୀ ।

ବନ୍ଧ—ସଂ. ବ. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଗଚ୍ଛିତ
Bandha ଧନ; ଗଚ୍ଛିତ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. A deposit
୨ । (+କରଣ. ଅ)—ବୃନ୍ତ; ପତ୍ର, ଫୁଲ ବା ଫଳର ଡେମ୍ଫ—
2. Stalk. ୩ । ଶରୀର—3. Body. ୪ । ଗ୍ରନ୍ଥି—
4. Knot. ୫ । (+ଭାବ. ଅ)—ବନ୍ଧନ; ବାନ୍ଧିବା—
5. Binding; tying; fastening.

ବନ୍ଧ ମୁଣ୍ଡି କବନ୍ଧ, ବନ୍ଧିଲେ ବନ୍ଧ ସେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ୱରବିଳାସ ।

୬ । ଉତ୍ପତ୍ତି—6. Production ୭ । ବାନ୍ଧୁଣୀ; ବାନ୍ଧିବା
ଦଉଡ଼ି—7. Bond; string; rope. ୮ । ଗୃହାଦିର
ବେଷ୍ଟନ ବା ଚତୁଃସୀମା—8. The wall surrounding a house; compound; surrounding fence; the boundary line on all sides.
୯ । ରୋଧ—9. Restraint. ୧୦ । ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତି
ଅନ୍ୟ ନିକଟରେ ବନ୍ଧକ ରଖିବା—10. Pledge.
୧୧ । ନିର୍ମାଣ; ଗ୍ରନ୍ଥନ; ରଚନା—11. Composition; construction. ୧୨ । ସେତୁ; ଜଳାଶୟର ଜଳରୋଧକ
ବାଡ଼—12. Bank; dam; embankment; dyke.
୧୩ । (ରତିଶାସ୍ତ୍ର) ରତିକ୍ରୀଡ଼ା ସମୟରେ ଉଦ୍ଧ ଉଦ୍ଧ ପ୍ରକାରର
ଅଙ୍ଗ ବିନ୍ୟାସସମ୍ବନ୍ଧି; ରତିବନ୍ଧ—13. Different
postures during copulation.

ବନ୍ଧ ସଯୋଗ ଏହାର ମୋର ହୋଇଲେ
ବଶ ହୋଇ ରୋଡ଼ାଇବ ମୋହର ଭୁଲେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ୱରବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—କୋକଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ରତିର ୧୨ ପ୍ରକାର ମୁଖ୍ୟ
ଆସନ ବା ବନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଓ କୌଣସି କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରେ
୬୪ ବନ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ୧୨ ମୁଖ୍ୟବନ୍ଧର ନାମ—
୧ । ପଦ୍ମାସନ; ୨ । ନାଗପାଦ; ୩ । ଲତାବେଷ୍ଟ; ୪ । ଅର୍ଦ୍ଧସମ୍ପୁଟ;
୫ । ଭୁଜଗ; ୬ । ସୁନ୍ଦର; ୭ । କେଶର; ୮ । ହସ୍ତୋଳ;
୯ । ନରସିଂହ; ୧୦ । ବପଶ୍ରୀଜ; ୧୧ । ଶ୍ରୁଧ୍ରକ; ୧୨ । ଧେନୁକ;
୧୩ । ଉତ୍ତଣ୍ଡ; ୧୪ । ସିଂହାସନ; ୧୫ । ରତିନାଗ; ଓ
୧୬ । ବିଦ୍ୟାଧର—ହ. ଶ. ।]

୧୪ । ଧାରା; ରୀତି; ପ୍ରଣାଳୀ—14. Method.
୧୫ । ଯୋଗ—15. Connection; union.
୧୬ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—16. Arrangement. ୧୭ । ଅଙ୍ଗା-
ଦିର ସୁକୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଚାଳନା ବା ବିନ୍ୟାସ—17. Artistic athletic posture of the body or limbs. ୧୮ । ବିଭିନ୍ନ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି
ତହିଁର ଉଦ୍ଧ ଉଦ୍ଧ ସ୍ଥାନରେ କୌଶଳପୂର୍ବକ ଗୀତ ବା ବାକ୍ୟ
ବିନ୍ୟାସ କରିବା ରୀତି; ଚିତ୍ରକାବ୍ୟର ରଚନାବିଶେଷ—
18. Different figures drawn on paper or wall and set with the component leters of a stong.

(ଯଥା – ସର୍ପବନ୍ଧ, ଖଡ୍ଗବନ୍ଧ, ଚକ୍ରବନ୍ଧ, ରଥବନ୍ଧ, ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧ, ଯଦ୍ଧ-ବନ୍ଧ। ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ଚମ୍ପୂକାବ୍ୟ ବନ୍ଧୋଦୟରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନେକ ବନ୍ଧର ଉଦାହରଣ ଦେଇଅଛନ୍ତି ।)

ବଙ୍ଗଳାର ବନ୍ଧ ଏକ ଲେଖିଲେ ପଦ ଅନେକ । ଗୋଲକ, ଚକ୍ର ରେଖା ।

୨୦ । ଶିକୁଳି; ଶୃଙ୍ଖଳ; ବେଡ଼ି—21. Chain; fetters ୨୧ । କାରାବନ୍ଧନ; କଏଦ (ହି. ଶ)—21. Imprisonment. ୨୨ । ଯୋଗ ସାଧନରେ ଅବଲମ୍ବିତ ମୁଦ୍ରା ବା ଅଙ୍ଗ-ନ୍ୟାସ—22. Postures in joga-exercise.

(ଯଥା—ଉଡ୍ଡୀୟାନ ବନ୍ଧ, ମୂଳବନ୍ଧ, ଜାଲନ୍ଧର ବନ୍ଧ—ହି. ଶ)

୨୩ । ନିବନ୍ଧ ରଚନା; ଗଦ୍ୟ ବା ପଦ୍ୟ ରଚନା (ହି. ଶ)—23. Literary composition; prose or poetical composition. ୨୪ । ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଗୃହର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ମାନ (ହି. ଶ.)—24. Different standards of rooms having prescribed length and breadth.

ଦେ. ବ—୧ । ନାଟୁଆପିଲାମାନଙ୍କର ଅବୟବ ଚାଳନ ଜନିତ ନ୍ୟାସ—1. Different postures of the limbs performed by dancing boys.

[ଦ୍ର—ଏ ବନ୍ଧମାନ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ନର୍ତ୍ତକ ନର୍ତ୍ତକୀମାନେ ସାଧନ କରନ୍ତି ।]

ଭୀଗବାଜୀ ୨ । ମାଳଡ଼ିଚକ୍ର; ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଗୋଡ଼କୁ **ଅଲମଚୀତ, ଲୋଟନ** ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଲେଉଟ ପଡ଼ିବା—2. Somersault.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ସିଂହଭୂମି ଓ ଗଞ୍ଜାମ)—ଚାରିଆଡ଼େ ଆଡ଼ି ବା ବନ୍ଧ ଥିବା ପୋଖରୀ; ଜଳାଶୟ—A tank surrounded by embankments.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଞ୍ଜାମ)—୧ । ପାହାଡ଼ ନିକଟସ୍ଥ ନିମ୍ନ ଭୂମିରେ ବାଡ଼ ପକାଇ ପାଣି ଅଟକାଇ ରଖିବା ଯୋଗୁଁ ହୋଇଥିବା ଜଳାଶୟ—1. A tank formed by forming an embankment stopping the flow of hill-streams; water reservoir. ୨ । ବଡ଼ ହୁଡ଼—2. A high ridge.

ବନ୍ଧକ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅର୍ଥ)—୧ । ଋଣ ପରିଶୋଧର
Bandhaka ଜାମିନ୍ ସ୍ୱରୂପ ଖାତକ ମହାଜନ ନିକଟରେ ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖେ—1. Pawn; pledge of a thing by the debtor as security for a loan.

୨ । (+ଭାବ. ଅର୍ଥ) ବନ୍ଧା; କୌଣସି ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଜାମିନ୍ ରଖି ଋଣ ନେବା—2. Mortgage.

[ଦ୍ର—୧. ଯେଉଁ ବନ୍ଧକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ମହାଜନ ନିକଟରେ ବନ୍ଧା ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମହାଜନ ଦଖଲ ନ କରି ଋଣଶୋଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଦାଲତଙ୍କ ଜରିଆରେ ବିକ୍ରୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଅଟକାଇ ରଖି ଯାଉନ୍ତି ତାହା ଚେଣ ବନ୍ଧକ ବା ଜାୟ ବନ୍ଧକ (simple mortgage), ୨. ଯେଉଁଥିରେ ଋଣର ସୁଧ ବା ମୂଳ ଓ ସୁଧ ଉଭୟ ଆଦାୟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମହାଜନ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବା ଦ୍ରବ୍ୟର ଆୟକୁ ଭୋଗ କରନ୍ତି ତାହା ଦଖଲ ବନ୍ଧକ (usufructuary mortgage), ୩. ଯହିଁରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ-କାଳ ମଧ୍ୟରେ ମହାଜନ ସୁଧ ମୂଳ ଓ ବିବାକ୍ ପାଇବାର କଥା କରି ବନ୍ଧକ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ଏକାବେଳକେ କବାଲା କରି ଦିଏ, ମାତ୍ର ଅସଲ ଓ ସୁଧ ବିବାକ୍ ପାଇଲେ ଖାତକକୁ ଉକ୍ତ ଜମିକୁ ଲେଉଟ କବାଲା କରି ଦିଏ ତାହା କଟ ବନ୍ଧକ (English mortgage), ୪. ଯହିଁରେ ଖାତକ ମହାଜନଙ୍କୁ କବାଲା ଲେଖି ଦିଏ, ମାତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଖାତକ ଟଙ୍କା ସୁଝି ନ ପାରିଲେ ମହାଜନ ବନ୍ଧକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମାଲିକ ହୁଅନ୍ତି, ବା ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କଲେ କବାଲା ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହୁଏ, ଏହି ସର୍ତ୍ତ ରଖି ବନ୍ଧକ ଦଲିଲ ହୁଏ ତାହା କଟ କବାଲା ବା କଣ୍ଡି କବାଲା (mortgage by conditional sale), ୫. ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧକରେ ଦଖଲବନ୍ଧକ ଓ ସାଧା ବନ୍ଧକ ବା ଦଖଲ ବନ୍ଧକ ଓ କଟ କବାଲାର ସର୍ତ୍ତମାନ ମିଶାମିଶି ହୋଇଥାଏ ତାହା ମିଶ୍ରା-ତ୍ମକ ବା ମିଶାମିଶି ବନ୍ଧକ (anomalous mortgage).

ଏ ଶେଷୋକ୍ତ ବନ୍ଧକ ନୂଆ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ।]

୫ । (+ଭାବ. ଅର୍ଥ) ଜଇଦ; କାରାବନ୍ଧନ—3. Confinement; imprisonment. ୪ । ବିନିମୟ; ଅଦଳବଦଳ-4. Barter; exchange. ୫ । (+କର୍ମ. ଅର୍ଥ) ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି; ସ୍ତ୍ରୀଚୌର; ଚମଗ୍ଲେର—5. A lecher; an adulterer. ୬ । ନଗର—6. City. ୭ । (+ଭାବ. ଅର୍ଥ) ବନ୍ଧନ—7. Binding; bond. ୮ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର୍ଥ) ଯେ ବାନ୍ଧେ; ବନ୍ଧନକାରୀ—8 Binder.

ବନ୍ଧକ ଗ୍ରହୀତା—ଦେ. ବି. (କଟରିଆ) (ସଂ. ବନ୍ଧକ + ଗ୍ରହୀତୃ)—
Bandhaka grahītā ଖାତକର ଚଳନ୍ତି ଜିନିଷ ବା ଅଚଳନ୍ତି
ବନ୍ଧକ ଗ୍ରହୀତା ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ରଖି ଟଙ୍କା ଋଣ ଦେବା ମହାଜନ—
बन्धक दार Mortgagee; pledgee; pawnee.

ବନ୍ଧକ(କି) ଡିକି(ଗି)ରି—ଦେ. ବି. (କଟରିଆ)—ବନ୍ଧକ ଋଣ ଆଦାୟ
Bandhaka(ki) ḍiki(gi)ri କରିବା ପାଇଁ ମହାଜନ ମକଦମା
ବନ୍ଧକ ଡିକ୍ରୀ ଦାଏର କରି ଅଦାଲତରେ ହାସଲ କରିଥିବା
बन्धक डिग्री ହୁକୁମ—Mortgage decree.
[ବନ୍ଧକ(କି) ଡିକି(ଗ୍ରି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧକ(କି) ଦଲିଲ୍—ଦେ. ବି. (କଟରିଆ)—ଖାତକ ଯେଉଁ ବନ୍ଧକ
Bandhaka(ki) dalil ଚମସୁକ ସମ୍ପାଦନ କରି ମହାଜନଙ୍କୁ
ବନ୍ଧକି ଖତ୍ ଦେଇ ଋଣ ଗ୍ରହଣ କରେ—
बन्धकी दस्तावीज Mortgage-bond.
[ବନ୍ଧକ(କି) ଦସ୍ତାବିଜ, ବନ୍ଧକ(କି) ଚମସୁକ, ବନ୍ଧକନାମା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧକ ଦାତା—ଦେ. ବି. (କଟରିଆ)—ବନ୍ଧକ ଦ୍ୱାରା ଋଣ କରିଥିବା
Bandhaka dātā ଖାତକ—Mortgager.
ବନ୍ଧକ ଦାତା **बन्धक दाता**

ବନ୍ଧକ ଦାୟ—ଦେ. ବି. (କଟରିଆ) (ସଂ. ବନ୍ଧକ + ଦାୟ)—
Bandhaka dāya ଋଣ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କରିବା ପାଇଁ

(ବନ୍ଧକ ଦାୟିତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବନ୍ଧକ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଥିବା ଦାୟିତ୍ୱ-
ବନ୍ଧକ ଦାୟ Mortgage lien; the responsibility
बन्दक दाबा attached to a mortgaged property for payment of the mortgage debt.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ମହାଜନ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ନ ନେଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାହା ଯେବେ ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ୟ ମହାଜନ ଠାରେ ବନ୍ଧକ ଥାଏ, ତେବେ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ମହାଜନ ଅଦାଲତରେ ନାଲିସ କରି ଖାତକ ଉପରେ ଡିଗ୍ରୀ ହାସଲ କରି ଖାତକର ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନିଲାମ କରାଇଲେ ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରଥମ ବନ୍ଧକଦାର୍ ମହାଜନଙ୍କ ବନ୍ଧକଦାୟ ସହିତ ନିଲାମ ହୁଏ ।]

ବନ୍ଧକଦାର୍—ଦେ. ବି. (କଟରଆ)—ବନ୍ଧକ ଗ୍ରହୀତା (ଦେଖ)
Bandhaka dār Bandhaka grahītā (See)

ବନ୍ଧକ(କି) ଦେଣା—ଦେ. ବି. (କଟରଆ)—
Bandhaka(ki) denā ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ରଖାଯାଇ ମହାଜନଠାରୁ
ବନ୍ଧକ ଦେନା ନିଆ ଯାଇଥିବା ଋଣ—Mortgage-debt.
बन्धक देना [ବନ୍ଧକ(କି) ଦେଏଣା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଟରଆ)—ସମ୍ପତ୍ତି ଆବଦ୍ଧ ରଖି
Bandhaka debā ମହାଜନଠାରୁ ଋଣ କରିବା—To borrow
ବନ୍ଧକ ଦେଓୟା money by pledge or mortgage.
बन्धक देना, गीरौ रखना
[ବନ୍ଧକ ରଖିବା; ବନ୍ଧକ ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧକ(କି) ନିଲାମ—ଦେ. ବି. (କଟରଆ)—ବନ୍ଧକ ଡିଗ୍ରୀ ଅନୁସାରେ
Bandhaka(ki) nilāma ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧକ ସମ୍ପତ୍ତିର
ବନ୍ଧକୀ ନିଲେମ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିକ୍ରୟ—Court auction in exe-
बन्धकी निलाम cution of a mortgage-decree.

ବନ୍ଧକ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଟରଆ)—ଋଣ ଦେଇ ଖାତକର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ
Bandhaka nebā ଜାମିନ୍ ସ୍ୱରୂପ ରଖିବା—To advance
ବନ୍ଧକ ଲଓଆ money on pledge or mortgage.
बन्धक लेना (ବନ୍ଧକ ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଧକ(କି) ମକଦ(ଦ)ମା—ଦେ. ବି. (କଟରଆ)—ବନ୍ଧକ ଋଣ ବାବତ
Bandhaka(ki) makada(dda)mā ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ପାଇବ
ବନ୍ଧକ ମୋକଦ୍ଦମା ପାଇଁ ମହାଜନ ଖାତକ ନାମରେ କରିଥିବ
बन्धकी मुकद्दमा ମକଦମା—Mortgage suit.

ବନ୍ଧକ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନ୍ଧକ ଦେବା (ଦେଖ)
Bandhaka rakhibā 1. Bandhaka debā (See)
ବନ୍ଧକ ରାଖା ୨ । ବନ୍ଧକ ନେବା (ଦେଖ)
बन्धक रखना 2. Bandhaka nebā (See)

ବନ୍ଧକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବନ୍ଧ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯେ ପର-
Bandhakī ପୁରୁଷର ମନକୁ ବନ୍ଧନ କରେ କିମ୍ବା ଯେ ପର-
ପୁରୁଷର ପ୍ରେମରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ)—୧ । ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ;
ପୁଂଶ୍ଚଳୀ; କୁଳଟା—1. An adulteress.

ବନ୍ଧକୀ ସ୍ୱକ ଲୁପ୍ତ ପତିବ୍ରତା କଲେ ଦୁଃ
ସ୍ତ୍ରୀମଃ ମହତ ଯୁକ୍ତ ତାଙ୍କ ଉଷିଷ । ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବେଶ୍ୟା—2. Harlot. ୩ । ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A barren or childless woman. ୪ । ଋଣ ଗ୍ରହଣ କାଳରେ ମହାଜନ ନିକଟ ବନ୍ଧା ରଖା ଯାଇଥିବା ବସ୍ତୁ—4. Mortgaged property; pledged article.

୫ । ହସ୍ତିନୀ—5. A female elephant.

ଦେ. ବି—ବନ୍ଧକ—Mortgage.

ଦେ. ବିଣ—ବନ୍ଧକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to mortgage.

ବନ୍ଧ କୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପୋଖରୀ ଖୋଳା—
Bandha kurdā Digging of a pool.

ବନ୍ଧ ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ+ତନ୍ତ୍ର=ସୈନ୍ୟ)—୧ । ବ୍ୟୂହ ରଚନାର
Bandha tantra କୌଶଳ ବିଶେଷ—1. A kind of battle-array. ୨ । ବନ୍ଧ ଆକାରରେ ସଜ୍ଜିତ ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା—2. The four divisions of army (foot, horse elephant and chariot) arrayed in the form of an embankment. ୩ । ଚତୁରଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟ (ପଦାତି, ଅଶ୍ୱ, ହସ୍ତୀ, ରଥ)—3. The four divisions of the army (infantry, cavalry, elephant and chariot).

ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବାନ୍ଧିବା କ୍ରିୟା—
Bandhana 1. The act of binding. ୨ । ଅବରୋଧ; ଅଟକ—2. Restraint. ୩ । କାରାରୋଧ—3. Confinement; imprisonment. ୪ । ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧ—4. Obstruction; hindrance; obstacle. ୫ । ସଂଯମନ—5. Regulating; controlling ୬ । ସେତୁଆଦିର ନିର୍ମାଣ—6. Raising of a dam. ୭ । (+କରଣ. ଅନ)—ବୃନ୍ତ; ଡେଙ୍ଗ—7. Stalk. ୮ । ବଧ; ହନନ; ହତ୍ୟା; ହିଂସା—8. Murder; slaughter. ୯ । ବାଣର ପୁଙ୍ଖ—9. The feathers tied at the tail of an arrow. ୧୦ । ଫାଶ; ଗଣ୍ଠି—10. Knot ୧୧ । ଜଗଡ଼; ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—11. Ligature; string; chain; fetters; band. ୧୨ । ବନ୍ଧାଯିବା ପଟ୍ଟୀ—12. Bandage. ୧୩ । (ଆୟୁର୍ବେଦ) ପତନ ବା ଆଘାତଜନିତ କ୍ଷତକୁ କିମ୍ବା ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା ପରେ ଅଙ୍ଗାଦିକୁ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା—13. Ligaturing or bandaging of a wound after a fall or an operation.

[ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତରେ ୧୪ ପ୍ରକାରର କ୍ଷତବନ୍ଧନ ପ୍ରଣାଳୀ ଲେଖା-ଅଛି, ଯଥା—୧. ସ୍ୱସ୍ତିକ, ୨. ଗୋଫଣା, ୩. ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୀ, ୪ କୋଶ, ୫ ଦାମ, ୬ ଉନ୍ମବେଷ୍ଟିତ, ୭ ଦ୍ୱିତୋଳ, ୮ ମଣ୍ଡଳ, ୯ ମୁଗଦିକା, ୧୦ ଯମକ, ୧୧ ଖଟ୍ୱା, ୧୨ ଚୀନ, ୧୩ ବିବନ୍ଧ ଓ ୧୪ ବିତାନ ।]

୧୪ । ଶରୀରର ସନ୍ଧି ସ୍ଥାନ (ହି. ଶ.)—14. Joint of the body. ୧୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ—15. Śiba; Mahādeba. ୧୬ । ବୀର୍ଯ୍ୟସ୍ତମ୍ଭନ; ବୀର୍ଯ୍ୟସ୍ଖଳନ ନ କରାଇବା; ବାକ୍ସିକରଣ—16. Restraint of seminal discharge.

ଦେ. ବି—ବାନ୍ଧନ କାଠ; ବାନ୍ଧଣ କାଠ; ଅରଣ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ—ସଂ. ସ୍ୟନ୍ଦନ, ରଥଦ୍ରୁ, ଭିଣ୍ଡଶ A timber tree; Ougenia ତିନିଶ; ବାଁଧନ୍ **सन्दन, असइन्द;** Dalborgoiodes. **तिन्नाश; तिमणा** [ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ଶକ୍ତ ଓ ଇଟାରଙ୍ଗର । ଏହି କାଠରେ ଶଗଡ଼ର ଚକଆଦି ତିଆରି ହୁଏ (ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏହାର ସଂ. ନାମ ରଥଦ୍ରୁ); ବସନ୍ତକାଳରେ ପତ୍ର ଝଡ଼ି ପଡ଼େ । ବନରେ ଅନେକ ଗଛ ଏକତ୍ର ଜନ୍ମେ ବୋଲି ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଭିଣ୍ଡଶ ? ଏହା ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟଭାରତର ଜଙ୍ଗଲରେ ମିଳେ । ଭିଣ୍ଡଶ (ଦେଖ)]

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବନ୍ଧା; ବଦ୍ଧ—1. Confined, bound; tied ୨ । ମୁଗ୍ଧ—2. Charmed.

ମୁନିଜନ ମନ କରେ ମୋହନ
ତରୁଣ ଜନ ସ୍ମରେ ବନ୍ଧନ । ଗୀତା ରସବାସଧ ।

ବନ୍ଧନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାନ୍ଧିବା—1. To tie; to confine.
Bandhana karibā ୨ । ବନ୍ଧନ କରିବା ୧+୨ (ଦେଖ)
ବନ୍ଧନ କରା **बन्दन करना** 2. Bandana karibā 1+2 (See)

ବନ୍ଧନ ଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବନ୍ଧନ+ଗ୍ରନ୍ଥି)—ଦେହର ସନ୍ଧିର
Bandhana granthi. ବା ଜୋଡ଼ର ହାଡ଼ (ହି. ଶ.)—A bone of any joint of the body.

ବନ୍ଧନ ପାଳ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧନ+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କାରାଗାର-
Bandhana pāla ରକ୍ଷକ (ହି. ଶ.)—Jailor.

ବନ୍ଧନ ବେଶ୍ମ—ସଂ ବି—କାରାଗାର; କଏଦଖାନା; ଜେଲ୍‌ଖାନା—
Bandhana besma Jail; prison.
(ବନ୍ଧନାଗାର, ବନ୍ଧନଶାଳା, ବନ୍ଧନାଳୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଧନ ଭୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆପେ ବନ୍ଧା ହେବାର ବା
Bandhana bhaya କାରାବଦ୍ଧ ହେବାର ଆଶଙ୍କା—Fear of being tied down or imprisoned.

ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍)—ବନ୍ଧାହେବାରୁ ମୁକ୍ତ ଥିବା—
Bandhana mukta Untied; emancipated.
(ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ, ବନ୍ଧନ ମୋଚନ—ବି)

ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍)—ବାନ୍ଧିବାର ଦଉଡ଼ି—
Bandhana rajju A rope for tying.

ବନ୍ଧନ ସାଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯାହାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧାଯାଏ; ବାନ୍ଧିବାର
Bandhana sādhana ଉପକରଣ—Contrivance used in binding or tying.

ବନ୍ଧନ ସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି (୪ର୍ଥୀ ତତ୍)—ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିବାର ଖମ୍ବ—
Bandhana stambha Tying post.

ବନ୍ଧନାର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବନ୍ଧାହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—
Bandhanārha Fit to be tied; deserving confinement or imprisonment.
(ବନ୍ଧନାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବନ୍ଧନୀ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବାନ୍ଧିବା.
Bandhanī ଦଉଡ଼ି—1. Tying rope. ୨ । ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର ପରେ ଶିରାଦିକୁ ପ୍ରଭୃତି ବାନ୍ଧିବାର ସୂତ୍ର—2. Ligature. ୩ । ଦେହର ଗଣ୍ଠିରେ ଥିବା ମୋଟ ଶିରା (ହି. ଶ.)—3. Thick veins in the joints of the body. ୪ । ବ୍ରାକେଟ୍; କୌଣସି ବାକ୍ୟକୁ ବା ଅଙ୍କକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରୂପେ ଚିହ୍ନାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦ୍ୱିକୋଡ଼ି ବା ଦ୍ୱିଫଳବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ—4. Brackets; paranthesis.

[ଦ୍ର—ଏହା ଚାରିପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧନୀ ( ), Simple brackets; first bracket. ୨ । କୁଣ୍ଡଳବନ୍ଧନୀ { } Second brackets. ୩ । ବର୍ଗବନ୍ଧନୀ [ ], Third brackets. ୪ । ସାର୍ଦ୍ଧମାତ୍ରା ——— Brace. ଯେଉଁ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏହି ଭଳି ୪ର୍ଥ ଚିହ୍ନ ଥାଏ ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟ ଗଣିତରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ କରାଯାଏ, ଏହା ଗଣିତରେ ବନ୍ଧନୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ

ବନ୍ଧନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଯାହା ବନ୍ଧା ଯିବାର
Bandhanīya ଉପଯୁକ୍ତ—Capable of being bound; deserving confinement.

ସଂ. ବି—ସେତୁ; ପୋଲ (ହି. ଶ.)—Bridge.

ବନ୍ଧ ବାଡ଼—ଦେ. ବି—(ସମାନାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ମାଟିକୁ
Bandha bārda ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧ ଓ ବାଡ଼—ବାଁଧବେଡ଼ା; ଭେଡ଼ୀ 1. Embankment and dyke.
ବାଁଧ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାଧାବିଘ୍ନ; ଅନ୍ତରାୟ—2. (figurative) Obstacle; check.

ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବାପାଇଁ ସେତୁ ନିର୍ମାଣ
Bandha bāndhibā କରିବା—To raise a dyke or bridge or embankment.
[ବନ୍ଧ ବନ୍ଧା(ନ୍ଧେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ବାଁଧବାଁଧା **बाँधबाँधा**

ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାନାପ୍ରକାରେ ଶରୀରକୁ ଓଲଟାଇ କରି
Bandha bhāngibā ବ୍ୟାୟାମ କରିବା—To cut somersaults.
ଡୀଗବାଜୀ ଖାଇବା **अलमची उलटना**

ଦେ. ବି—ଜଳାଶୟସ୍ଥ ହେତୁ ନଦୀର ବା ଜଳାଶୟର ବନ୍ଧର
ବାଁଧଭାଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗ—1 Collapse of an embankment
बाँधटूटना due to rush or excess of water.
(ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଧ(ନ୍ଧ)ରିଆ—ପ୍ରଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଙ୍ଗନ୍ (ଦେଖ)
Bandha(ndhi-)riā Kangan (See).

ବନ୍ଧଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ବନ୍ଧ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଲି)—ଛୋଟ
Bandhali ପୋଖରୀ—Pool; small tank.

ବନ୍ଧା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନ୍ଧନ କ୍ରିୟା—1. The
Bandhā act of binding. ୨ । ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ଜାମିନ୍; ପ୍ରତିଭୂ-
ବାଁଧା 2. Surety; security. ୩ । ବନ୍ଧକ—3. Mortgage;
बंधन ବାଁଧା **जमानत** ବାଁଧା **बंधक;गिरो** pledge.
୪ । ଋଣଶୋଧର ଯାମିନ୍‌ସ୍ୱରୂପ ମହାଜନ ନିକଟରେ ନ୍ୟସ୍ତ ବା ରକ୍ଷିତ ବସ୍ତୁ—4. A pledge.

ମଣି ବନ୍ଧା ଜଅ ବନ୍ଧ ଦୁଖ ଦଅ ସଇ ମୋର କରୁ ପାନ ।
ବଣ୍ଣନାଥ—ବଚନ ସମାପ୍ତ ।

ବାଁଧା **ବଂଧା** ୨ । ବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭନ; ବାଜୀକରଣ—5. Restraint of seminal discharge.
୬ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ; ମୈଥୁନରାହିତ୍ୟ—6. Continence.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବନ୍ଧନ କରା ଯାଇଥିବା; ବଦ୍ଧ—
ବାଁଧା **ବଂଧେଜ** 1. Bound; tied. ୨ । ବନ୍ଧକ ଦିଆ ଯାଇଥିବା—
2. Pledged; mortgaged. ୩ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାବଲମ୍ବୀ—
3. Observing continence.
(ଯଥା—ଭୁସ୍ତି କରିବାକୁ ହେଲେ ବନ୍ଧା ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।)
୪ । ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ବଶୀଭୂତ ନୁହେଁ—
4. Practising self restraint. ୫ । ଅବରୁଦ୍ଧ—
5. Restrained; confined. ୬ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—6. Ascertained; settled. ୭ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—
7. Unchangeable; permanent; hard and fast.
୮ । ସ୍ତମ୍ଭିତ; ଇଟା, ପଥର ଓ ଚୂନଆଦିରେ ତିଆରି; ପକ୍କା—
8. Paved; made of masonry.

ବନ୍ଧାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ, ବନ୍ଧନ)—୧ । ବହି ଆଦି ବାନ୍ଧିବା—
Bandhāi 1. Binding (of books).
ବାଁଧାଇ ୨ । ବହି ବାନ୍ଧିବାର ଖର୍ଚ୍ଚ ବା ମଜୁରୀ—
ବନ୍ଧାଇ 2. Binding charges.

ବନ୍ଧା(ନ୍ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁର ଣିଚ୍)—
Bandhā(ndhe)ibā ୧ । ବାନ୍ଧିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ବାଁଧାନ **ବନ୍ଧଵାନା** 1. Causative of Bāndhibā.
(ବନ୍ଧଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବନ୍ଧ ପକାଇବା—2. To raise a dam or dyke.

ବୋହି ଗଲା ପାଣି ଯାଇ ଦେଶିବ, ବନ୍ଧେଇଲା ପାଣି ରହି ଅଟକ—ଭୃଗ ।

ବନ୍ଧା ଓକିଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଓକିଲଙ୍କୁ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ମକଦମାରେ
Bandhā okila ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଏ—One's retained
ବାଁଧା ଉକିଲ **ବଂଧା ଵକିଲ** pleader.

ବନ୍ଧା କୋବି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବିଦେଶୀୟ ପତ୍ରବା—
Bandhā kobi **ବାଁଧା କପି** **ବଂଦ ଗୋଭୀ** Cabbage.
[ଦ୍ର—ଏ କୋବିର ପତ୍ରମାନ ଗୋଟାଳିଆ ହୋଇ ବାନ୍ଧି ହୋଇଥାଏ ।]

ବନ୍ଧା ଗ(ଘ)ତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବନ୍ଧ+ଗତ)-୧ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ରୀତି—
Bandhā ga(gha)ta 1. Unchangeable practice.
ବାଁଧା ଗତ୍ ୨ । ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବାଦିତ ହେବା କେବଳ ଏକ
ବଂଧା ଗତ ପ୍ରକାରର ସୁର—2. One fixed melody or tune
(ବନ୍ଧା ସୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) set in a musical instrument.
୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତି ବା ନିୟମ—3. Hard and fast rule.

ବନ୍ଧା ଗହକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଧ+ଗ୍ରାହକ)—ଯେଉଁ ଗ୍ରାହକ ଏକ
Bandhā gahaki ଦୋକାନରୁ ନିୟମିତ ରୂପେ ସଉଦା କିଣେ—
ବାଁଧା ଗ୍ରାହକ Regular customer (of a tradesman).
ବଂଧା ଗ୍ରାହକ

ବନ୍ଧା ଘାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଧ+ଘଟ୍ଟ)—ଇଟା ବା ପଥର ବସାଇ
Bandhā ghāṭa ତିଆରି କରା ଯାଇଥିବା ଘାଟ; ପକ୍କା ଘାଟ—
ବାଁଧା ଘାଟ A masonry bathing ghat; paved landing place.
ବଂଧା ଘାଟ

ବନ୍ଧା ଚାକର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଧ+ଫା. ଚାକର)—୧ । ଯେଉଁ
Bandhā chākara ଚାକର ଦିନ ଓ ରାତି ସବୁ ବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟ
ବାଁଧା ଚାକର କରିବା ପାଇଁ ଚାକରି କରିଥାଏ—1. A regular
ବଂଧା ନୌକର servant; a whole-time servant.
୨ । ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ—2. Permanent
(ବନ୍ଧା ଚାକରିଆ, ବନ୍ଧା ନଉକର—ଅନ୍ୟରୂପ) servant.

ବନ୍ଧା ଚାକ(କି)ରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଧ+ଫା. ଚାକରି)—
Bandhā chāka(ki)ri ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଚାକରର
ବାଁଧା ଚାକୁରୀ କର୍ମ; ଖାସ୍ ଭୃତ୍ୟତା—1. Service for doing a
ବଂଧା ନୌକରୀ particular work. ୨ । ସ୍ଥାୟୀ ଚାକରି—
2. Permanent service. ୩ । ଦିନ ରାତି ସବୁବେଳେ
ଦରକାର ବେଳେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ଚାକରି—
3. Whole time service.

ବନ୍ଧା ଛନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥ ବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Bandhā chhandā ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ରଖି ମହାଜନଠାରୁ
ବାଁଧା ଛାଁଦା ଋଣ ଆଣିବା—Borrowing money by mort-
ବଂଧକ ଉଂଧକ gaging or pledging or otherwise encumbering one's property.

ବନ୍ଧାଛନ୍ଦା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଧରି ପଗଡ଼ି ହେବା—
Bandhā chhandā hebā 1. To be detained or
ଧରି ପାଗଡ **ବାଁଧାଛଂଦା ହୋନା** arrested and bound.

କଂସକରୁ ନିଜେ କୃଷ୍ଣ ପଟାଲମ ସେହି ଅତିବ;
ଗାଁ ଯେବେ ବନ୍ଧା ଛନ୍ଦା ହେବେ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । (ଜିନିଷ) ବନ୍ଧକ ଦିଆଯିବା—
2. To be pledged or pawned.

ବନ୍ଧା ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ଧ+ଦନ୍ତ) —୧ । କୃତ୍ରିମ ଦାନ୍ତ—
Bandhā dānta Artificial or false tooth.
ବାନ୍ଧା ଦାନ୍ତ **ବାଁଧା ଦାନ୍ତ**

ବନ୍ଧା ଦିହ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ଧ+ଦେହ) —୧ । କେତେକ ଦିନ
Bandhā diha ବିଶ୍ରାମ ନେବା ଯୋଗୁଁ ସବଳୀଭୂତ ଶରୀର—
ବାଁଧା ଶରୀର 1. A man's body strengthened by some
ବାଁଧାହୁଆ ବଦନ days' rest. ୨ । ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାବଲମ୍ବନ କରି
ଥିବା ଯୋଗୁଁ ସବଳ ଶରୀର—2. One's body strengthened by continence or cessation of sexual acts.

ବନ୍ଧା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଋଣ ଗ୍ରହଣ କରି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଋଣ
Bandhā debā ଅଦାୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧକ ସ୍ୱରୂପ ମହାଜନଙ୍କ ନିକଟ
ବାଁଧା ଦେଓୟା ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା—To pledge or mortgage
[ବନ୍ଧା ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] any property with
ବନ୍ଧକ ରଖନା the creditor.

ଶୀତ କଲ ବଡ଼ ଝାଣ,
ବଡ଼ବୋହୁକୁ ବନ୍ଧା ପଦେଇ ଚୂଡ଼ା ଗୁର ମାଣ ଅଣ । ଶିଶୁଗୀତ ।

ବନ୍ଧା ନଟ—ଦେ. ବି.—ଗଚ୍ଛିତ ଧନ—
Bandā nata Hoarded cash.
ମାର ଧର ବାନ୍ଧରେ ଯେ ହୋଇବେ ପ୍ରମତ୍ତ
ବନ୍ଧା ନଟ ନ ପାଇଣ ବଇଡ଼ରେ ଚକ୍ର । ପ୍ରାଚୀ, ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତ ।

ବନ୍ଧା ନିୟମ—ଦେ. ବି.—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ନିୟମ—
Bandā niyama Hard and fast rule; fixed and immutable rule.
ବାଁଧା ନିୟମ **बधेज, बांधा नियम**

ବନ୍ଧା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଜାମିନ୍ ହେବା—
Bandhā pardibā 1. To stand security for another.
ବାଁଧା ପଡ଼ା; ଜାମିନ ହଓୟା **बन्धक रहना**
(ବନ୍ଧା ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) ଋଣ ନିମନ୍ତେ ମହାଜନ ନିକଟରେ ବନ୍ଧକ ରଖାଯିବା—2. (a property) To be pledged or mortgaged with a creditor. ୩ । ଆବଦ୍ଧ ରହିବା—3. To be confined or detained.

ବନ୍ଧା ପଶୁ—ଦେ. ବି.—(ସଂ ବନ୍ଧ+ପଶୁ)—ଯେଉଁ ପଶୁ ସର୍ବଦା ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ରହି ଥାଏ ଓ ଚରିବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଏ ନାହିଁ—A beast always kept tied up and not let out to graze; stable-bred or stall-fed animal.
ବାଁଧା ପଶୁ **बंधा पशु**
[ଦ୍ର—ଯଥା—ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ।]

ବନ୍ଧା ପାଣି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ଧ+ପାନୀୟ) ଅଟକି ରଖା ଯାଇଥିବା ଜଳ; ଆବଦ୍ଧ ବା ସ୍ରୋତୋହୀନ ଜଳ—
Bandhā pāṇi Stagnant water.
ବାଁଧା ଜଳ **बन्धा जल, बन्धा पानी**

ବନ୍ଧା ବନ୍ଧି—ଦେ. ବି.—୧ । ଅନେକ ବସ୍ତୁ ବାନ୍ଧିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
Bandhā bandhi 1. The act of tying down many things.
ବାଁଧା ବାଁଧି **बाँधा बाँधि**
୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବାନ୍ଧିବା—2. Binding a thing strongly or securely. ୩ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ବାନ୍ଧିବା; ଛନାଛନି—3. Mutual tying; binding each other.
ତନ୍ତୁ ଚିତ୍ରଗର ପ୍ରେମେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି
ଛନାଛନି ସେନାସେନ ।
ଯୋଗ୍ୟ ବଣ୍ଟ ପୁଂଣ୍ଡ ଅଣ୍ଟାଛନ ଯାଉ
ଠାବେ ଠାବେ ଲଭବେଣୀ । ଦ୍ୱାଦଶାଥ, ସଯାତିକେଶରୀ ।
୪ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ନିୟମ—4. Hard and fast rule.
ଦେ. ବିଣ.—ଧରାବନ୍ଧା; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ (ନିୟମ)—
Hard and fast (rule).

ବନ୍ଧା ବହି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବନ୍ଧ+ଆ. ବହି)—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକର ପୃଷ୍ଠା ଗୁଡ଼ିକର ମୂଳ ସୂତାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ତହିଁ ଉପରେ ବାଧାବନ୍ଧି
ବାଁଧାବହି **बाँन्धाहुआ बही** ଟାଣୁଆ ମଲାଟ ମଡ଼ା ହୋଇଥାଏ—Bound book.

ବନ୍ଧା ମଉ(ହ)କି(କେ)ଲ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ୍ଧ+ଫା. ମୁକ୍ତିଲ୍)—ଯେଉଁ ମକ୍କେଲ୍ ସମସ୍ତ ମକଦମାରେ ବାଁଧାମକ୍କେଲ ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓକିଲଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଓକିଲଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ
ବାଁଧାମୁକ୍ତିଲ **बधाँमुवक्किल** କରେ ନାହିଁ—Regular client of a lawyer.

ବନ୍ଧିତ୍ର—ସଂ. ବି—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍ର)—
Bandhitra ୧ । କାମଦେବ; ମଦନ—1. Cupid. ୨ । (+କରଣ. ଇତ୍ର) ଅନୁରାଗ; -ସ୍ନେହ; ପ୍ରୀତି—2. Love; attachment. ୩ । (+କର୍ମ. ଇତ୍ର) ଚର୍ମ ବ୍ୟଜନ—3. Leather fan.

ବନ୍ଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍)—ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—
Bandhī (ବନ୍ଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Bound; tied down.

ବନ୍ଧୁ—ସଂ, ବି—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଯେ ସ୍ନେହଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ କରେ)—୧ । ଆତ୍ମୀୟ; ବାନ୍ଧବ; ଜ୍ଞାତି; ସ୍ୱଜନ—
Bandhu 1. Relative; kinsman; a cognate.
[ଦ୍ର—ଅମରକୋଷରେ ସଗୋତ୍ର ଓ ଅସଗୋତ୍ର ସ୍ୱଜନମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲାଯାଇ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିବାହ ବନ୍ଧନଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ (Cognate) ବୋଲାଯାଏ; ରକ୍ତ ବା ଗୋତ୍ରଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ କୁଟୁମ୍ବ (agnate) ବୋଲାଯାଏ । କୁଟୁମ୍ବମାନେ ନିଜ ଗୋତ୍ରଜ; କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁମାନେ ପରଗୋତ୍ରଜ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବନ୍ଧୁ ତିନି ପ୍ରକାର:—ଆତ୍ମବନ୍ଧୁ; ଯଥା— ଝିଅର ପୁଅ, ଝିଅର ଝିଅର ପୁଅ ଇତ୍ୟାଦି । ମାତୃବନ୍ଧୁ; ଯଥା—ମଉସା । ପିତୃ-ବନ୍ଧୁ—ଯଥା:—ପିଉସା ।]
୨ । ମିତ୍ର; ସୁହୃତ୍—2. Friend; fast friend.
[ଦ୍ର—ବନ୍ଧୁ, ସୁହୃତ୍, ମିତ୍ର ଓ ସଖା ପ୍ରାୟ ଏକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶ୍ଳୋକରେ ଏ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଅର୍ଥଗତ ପ୍ରଭେଦ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି—
ଅତ୍ୟାଗସହନୋବନ୍ଧୁଃ; ସର୍ବଦାନୁଗତଃ ସୁହୃତ୍
ଏକକ୍ରିୟଂ ଭବେନ୍ମିତ୍ରଂ; ସମପ୍ରାଣଃ ସଖା ମତଃ ।]
୩ । ପ୍ରଣୟୀ—3. Lover. ୪ । ବନ୍ଧୁକ ବୃକ୍ଷ; ବଧୁଲ—4. Pentapetallus Phoenicia. ୫ । କୁଟୁମ୍ବ—5. Kinsman; agnate. ୬ । ପିତା—6. Father (Apte). ୭ । ମାତା—7. Mother (Apte). ୮ । ଭ୍ରାତା—8. Brother (Apte). ୯ । ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି—9. One's beloved person. ୧୦ । ପିତୃବ୍ୟ ପୁତ୍ର—10. Father's brother's son. ୧୧ । ସର୍ବଦା ସହାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ.)-11. A constant helper. ୧୨ । ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—12. Name of a Sanscrit metre.
ସଂ. ବିଣ—୧ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ) ସଦୃଶ—1. Equal to (when added to another word)
ବନ୍ଧୁଜୀବ-ବନ୍ଧୁଦନ୍ତ ବାସ—ବଦେସ୍ପର୍ଶ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । (ପିତୃ, ମାତୃ, ବିପ୍ର, ଋତ୍ୱିଜ ଆଦି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ) ନୀଚତର; ହୀନତର—2. Inferior to.
ଦେ. ବି—ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ଓ ହୀନବନ୍ଧୁ ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—2. A name by which persons named Brajabandhu etc are called.

ବନ୍ଧୁଆ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ—(ସଂ. ବନ୍ଧୁ)—୧ । ବନ୍ଧୁ—1 Friend.
Bandhuā ବଁଧୁଆ **बन्धुआ** ୨ । ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. One's dearest person.

ଚାରମାର୍ଗଣ ଧାଣୀରେ ବନ୍ଧୁ ଅ ସରଲଃ ସରଲଃ— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୂ)କ—ସଂ. ବ—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ + ଉକ; ଉକ)—ବଧୂଲି (ଦେଖ)—
Bandhu(ndhū)ka Badhūli (See)
बन्दु(न्धु)क ବୈଦେ. ବ—(ତୁରକୀ—ବନ୍ଦୁକ୍; ତୁଲନା କର ସଂ.—
बन्दुक ବନ୍ଦୁକ=ବନ୍ଧୁକ ନଳୀର ଅଗ ଉପରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ବନ୍ଦୁ ବା ମାଛି)—ନାଳକାସ୍ତ୍ର; ନଳୀ; ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର—
Gun; musket.

[ଦ୍ର—ବନ୍ଧୁକ ଅନେକପ୍ରକାର ଯଥା:—ଟୋପୀଦାର୍ (muzzle loader), ଚୋଡ଼ାଦାର୍ (match lock), ପିସ୍ତଲ ବା ଗଣ୍ଡିଆ (pistol). ରାଇଫଲ୍ (Rifle), ବ୍ରଚଲୋଡ଼ (Breech loader), ପକେଟ୍ ବନ୍ଧୁକ (Revolver) ଓ କମାଣ ବା ତୋପ (Cannon) । ପୂର୍ବେ ଭାରତୀୟ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଏ ଅସ୍ତ୍ରମାନ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । କୃଷ୍ଣଯଜୁର୍ବେଦରେ ନାଳକାସ୍ତ୍ରର ନାମ କର୍ଣ୍ଣୀ ବା କର୍ଣ୍ଣିକାବତୀ ।

ବନ୍ଧୁକର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ:—

ନଳ—ଯେଉଁ ନଳ ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଥାଏ ଓ ଯହିଁର ଆଗ ବାଟେ ଗୁଳି ଆଦି ଫଏର୍ ହୁଏ—Muzzle. ଲୁନା ବା ପିଣ୍ଡ—ଯେଉଁ କାଠ ମଧ୍ୟରେ ନଳର ମୂଳ ବସା ଯାଇଥାଏ—Stock. ଛଡ଼—ଯେଉଁ କାଠି ଦ୍ୱାରା ନଳ ଭିତରକୁ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦାଯାଏ—Ramrod. ଛର୍ରା—ଗୁଳିଠାରୁ ଅଳ୍ପ କ୍ଷୁଦ୍ର ସୀସାର ଗୋଲକ (କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ ମାରିବା ନିମନ୍ତେ ବନ୍ଧୁକରେ ବ୍ୟବହୃତ)—Pillets ଗୁଳି ବା ଗୁଲା—ଯେଉଁ ସୀସା ଗୋଲକ ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଆଘାତ କରାଯାଏ—Balls. କାରତୁଜ୍—ବାରୁଦ ଓ ଗୁଳିପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଡ଼ିଆ—Cartridge. ଟୋପି—ବନ୍ଧୁକନଳର ମୂଳରେ ଥିବା ଛିଦ୍ର ବାଟେ ନଳମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାରୁଦରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଟିକିଲ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—Concussion caps. ଘୋଡ଼ା—ଯେଉଁ ଚିଙ୍କିଆକୁ ଟିପିଦେଲେ ବନ୍ଧୁକର ନଳରେ ନିଆଁ ଧରେ—Trigger. ଚୋଡ଼ା ବା ଶଳକା—ଯେଉଁ ନିଆଁ ବଳକା ଦ୍ୱାରା ନଳର ମୂଳସ୍ଥ ଛିଦ୍ରରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରାଯାଏ—Match.]

ବନ୍ଧୁକ ଅବାଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ତୁ. ବନ୍ଦୁକ୍+ଫା. ଆୱାଜ୍)—ବନ୍ଧୁକ
Bandhuka abāj ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—The sound or
बन्दुक आवाज report of a gun when it is fired;
बन्दुक आवाज booming of a gun.
(ବନ୍ଧୁକ ଆଉଆଜ, ବନ୍ଧୁକ ଅବାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବନ୍ଧୁକ ଉଆଲା—ଦେ. ବ—ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bandhuka uālā Gunner; rifle-man.
(ବନ୍ଧୁକ ବୁଆଲା, ବନ୍ଧୁକଧାରୀ, ବନ୍ଧୁକବାଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)
बन्दुकआला **बन्दुकवाला**

ବନ୍ଧୁକ ନା(ଲା)ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ତୁର୍କୀ. ବନ୍ଦୁକ୍+ସଂ. ଲଗ)—ବନ୍ଧୁକସ୍ଥ
Bandhuka nā(lā)chhibā ବାରୁଦରେ ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ
बन्दुक दागना(छोडना) (मारना) ପୂର୍ବକ ତାହା ପରିଚାଳନ କରିବା—
To fire a gun; to shoot.

ବନ୍ଧୁକ ଚଳା(ଲେ)ଇବା, ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା, ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା, ବନ୍ଧୁକ ଫଏର୍ କରିବା, ବନ୍ଧୁକ ଦାଗିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ବନ୍ଧୁକ ପିଟିଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ବନ୍ଧୁକରୁ ହଠାତ୍
Bandhuka phiṭijibā ନିଆଁ ବାହାରିପଡ଼ି ମନକୁ ଫଏର୍
बन्दुक आवाज ହୋଇଯିବା—To fire suddenly
बन्दुक छूटजाना and automatically (said of
(ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a gun being accidentally fired).

ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟା—ଦେ. ବ (ଫା. ବନ୍ଦୁକ+ସଂ. ସ୍ଫୋଟନ)—୧ । ଅଗ୍ନି-
Bandhuka phuṭā ସଂଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧୁକର ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଅଗ୍ନି

ବନ୍ଧୁକ ଫଏର୍, ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟିବା, ବନ୍ଧୁକ ମରା, ବନ୍ଧୁକ ଦଗା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ଉଦ୍‌ଗୀରଣ—1. Tha firing of a gun; the discharge of a gun; gunfire. ୨ । ବନ୍ଧୁକ ଫଏର୍ ହେବାଦ୍ୱାରା
बन्दुक फूटा ଉତ୍ଥାପିତ ଶବ୍ଦ—2. The sound of
बन्धककूटना gunfire; booming of a gun.

ବନ୍ଧୁକବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ୍ଧୁକ ପୁଷ୍ପର ବନ୍ଧୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Bandhukabandhu The sun

ବନ୍ଧୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବା (ଦେଖ)
Bandhu karibā Bandhu bāndhibā (See).

ବନ୍ଧୁକୁଟୁମ୍ବ—ସଂ. ବ (ପ୍ରଭେଦାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଅସଗୋତ୍ର ଓ
Bandhu kuṭumba ସଗୋତ୍ର ଆତ୍ମୀୟଗଣ—Relatives and
kinsmen; one's kith and kin.

ବନ୍ଧୁ ଘର—ଦେ. ବ.—୧ । ବାନ୍ଧବର ଗୃହ—1. The house of
Bandhughara a relative. ୨ । ବନ୍ଧୁର ପରିବାର—
बन्धुरबाड़ी **बंधुघर** 2. The family of a relation.

ବନ୍ଧୁ ଚରଚା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବନ୍ଧୁ ଚର୍ଚ୍ଚା)—ସମାଗତ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ସତ୍କାର—
Bandhu charchā Entertainment of relatives or
बन्धुसत्कार **बंधुसत्कार** guests.
(ବନ୍ଧୁଚର୍ଚ୍ଚା, ବନ୍ଧୁ ସତ୍କାର—ସଂସ୍କୃତ ରୂପ)

ବନ୍ଧୁଜନ—ସଂ. ବ—୧ । ବନ୍ଧୁ ସମୂହ; ବନ୍ଧୁଗଣ; ବନ୍ଧୁମାନେ—
Bandhujana 1; Relatives; the body of one's rela-
tives. ୨ । କୌଣସି ବନ୍ଧୁ—2. Any friend or relative.

ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୂ)ଜୀବ—ସଂ. ବ.—[ବନ୍ଧ୍‌ଧାତୁ+ଉ (ଉ)+ଜୀବ୍+ଅ]—
Bandhu(ndhū)jiba ବଧୂଲି (ଦେଖ) Badhuli (See)
[ବନ୍ଧ (ନ୍ଧୂ) ଜୀବକ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବିଣ. ବନ୍ଧୁ ଯାହାର ଜୀବନ ସ୍ୱରୂପ;
बन्धुजीवक ବନ୍ଧୁଗତପ୍ରାଣ—Sincerely devoted to one's friend.

ଜନବାସୀ ରହିବା ଉଚିତ୍ ବୋଲି ଶବ ଯେ
ବନ୍ଧୁ ଜୀବ ବୋଲିବାକୁ ବନ୍ଧୁ ଜୀବ ଶବ ଯେ । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ.

ବନ୍ଧୁତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧୁ+ଭାବାର୍ଥେ ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ବନ୍ଧୁତ୍ୱ;
Bandhutā (twa) ମିତ୍ରତା—1. Friendship. ୨ । ପ୍ରଣୟ—
2. Attachment. ୩ । ଘନିଷ୍ଠତା; ସଂଶ୍ରବ—3. Intimacy. ୪ । ବାନ୍ଧବ ସମ୍ପର୍କ—4. Ralationship.
୫ । (+ସମୂହାର୍ଥେ ତା) ବନ୍ଧୁ ସମୂହ ।—5. Friends.

ବନ୍ଧୁତାସୂତ୍ରେ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ—ମିତ୍ରତା ଦ୍ୱାରା—By relationship;
Bandutā sūtre ବନ୍ଧୁତାସୂତ୍ରେ by friendship.
ବନ୍ଧୁତାସୂତ୍ରମେ [ବନ୍ଧୁତା ସୂତ୍ରରେ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବନ୍ଧୁଦତ୍ତ—ସଂ. ବି (ହିନ୍ଦୁସ୍ତ୍ରୀ)—ସ୍ତ୍ରୀଧନ ବିଶେଷ; ବିବାହ ସମୟେ
Bandhudatta ଆପଣା ପିତାମାତା ଓ ଭାଇଆଦିଙ୍କଠାରୁ କନ୍ୟାକୁ ମିଳିଥିବା ଧନ—(Hindu Law) A class of woman's own property consisting of gifts of her relations at the marriage.

ବନ୍ଧୁଦା—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧୁ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ-
Bandhudā ଗୃହିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ) —1. A wicked woman.
୨ । ବେଶ୍ୟା (ହି. ଶ)—2. Prostitute.

ବନ୍ଧୁପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବନ୍ଧୁ+ପା ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Bandhupa ଯେ ଆପଣା ବନ୍ଧୁକୁ ରକ୍ଷାକରେ—One who saves his friend.
(ବନ୍ଧୁପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବନ୍ଧୁ ପରିମଳ—ଦେ. ବି—(ସଂ ବନ୍ଧୁ+ପରିମଳ=ସୁବାସ)—ବନ୍ଧୁର
Bandhu parimala ପରିଚୟ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁର ଲକ୍ଷଣ—ବନ୍ଧୁର ପରିଚୟ **ବନ୍ଧୁତାଜାଁଚ** The indications of a good relative or friend.

ତାଁ ପରିମଳ, ଧୋବା ଭୁଠରୁ ବିଶେ
ବନ୍ଧୁ ପରିମଳ, ଦେଖିଲେ ହସେ । ଭଗ.

ବନ୍ଧୁ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହାପ୍ରସାଦ ଆଦି ଦେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Badhu basiba ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମ-ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବା—To set
ବନ୍ଧୁପାତାନ **ବନ୍ଧୁତାଜୋଡନା** up a god-relationship with a person.

ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ—ଦେ. ବି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବନ୍ଧୁ ଓ କୁଟୁମ୍ବାଦି-
Bandhu bāndhaba Kith and kin; relatives and
ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ **ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ** kinsmen.

ଏମନ୍ତ ବୋଇ ଅଛି ଦେଲେ
ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଅଣାଇଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭଗବତ.

ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବଂଶ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ
Bandhubāndhibā ବନ୍ଧନ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରିବା—
କାଜକରା To establish relationship with a person
ସମ୍ବନ୍ଧ ଜୋଡନା or family by marriage.

ବନ୍ଧୁ ବିଦାକି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ୍ଧୁ+ଅ. ବିଦାଇ)—୧ । କୌଣସି
Bandhu bidāki ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ବନ୍ଧୁବିଦାୟ, ସମ୍ମାନ ବାନ୍ଧବମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟଦେବା ସମୟରେ ଉପହାର **ବନ୍ଧୁବିଦାଇ** ଦିଆଯିବା ବସ୍ତ୍ରାଦି ଓ ବାଟ ଖରଚଆଦି—1. Presents and passage-money or honorarium given to guests and relatives on their departure after attending ceremonies. ୨ । ଉତ୍ସବାଦି ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବା—2. Bidding adiew to guests after a social function.

ବନ୍ଧୁ ବେଭାର—ଦେ. ବି (ସଂ. ବନ୍ଧୁ+ବ୍ୟବହାର)—କୌଣସି ପାରିବାରିକ
Bandhu bebhāra ଉତ୍ସବରେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପଢୌକନର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—Exchange of gifts between relatives and friends on the occasion of social ceremonies.

ବନ୍ଧୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବନ୍ଧୁ+ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—୧ । ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରତି
Bandhu marjyādā ପ୍ରଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ—1. Respect due
ସମ୍ମାନ to a relative or friend. ୨ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କ୍ରମେ
ବନ୍ଧୁସତ୍କାର ଉତ୍ସବାଦିରେ ସମାଗତ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ସତ୍କାର ବା ସେବା—
2. Entertainment of relatives and guests.
୩ । ବନ୍ଧୁ ବିଦାକି (ଦେଖ)—3. Bandu bidāki (See). ୪ । ବନ୍ଧୁ ବେଭାର (ଦେଖ)—4. Bandhu bebhāra (See).

ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୁ)ର—ସଂ. ବିଣ—(ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର; ଉର)—
Bandhu(ndhū)ra ୧ । ଉଦ୍ଭାବନକ; ଉଚ୍ଛାବକ; ଆଉଡ଼ା
[ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୁ)ରା—ସ୍ତ୍ରୀ] ଖାଉଡ଼ା; ଖାଲ ଚିପ; ଅମସୃଣ—1. Un-
(ବନ୍ଧୁରତା[ତ୍ୱ]—ବି) even; undulting; wavy; rough.
୨ । ବଧିର—2. Deaf. ୩ । ରମ୍ୟ; ସୁନ୍ଦର—
3. Beautiful. ୪ । କ୍ଷତିଜନକ—4. Harmful.
୫ । ନମ୍ର; ବିନୀତ—5. Humble.
ସଂ. ବି—୧ । ବିହଙ୍ଗ; ପକ୍ଷୀ—1. Bird. ୨ । ବକ; ବଗ—
2. Paddy-bird. ୩ । ହଂସ—3. Duck; gander.
୪ । ମୁକୁଟ—4. Crown; diadem. ୫ । କକଡ଼ା-
ଶୃଙ୍ଗୀ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—5. Kakardāsrungi (See) ୬ । ବଧୁଲି ଫୁଲ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—
6 Badhuli (See). ୭ । ଗର୍ତ୍ତ; ଗାତ—7. Den; hole. ୮ । ରଥରେ ବା ଗାଡ଼ିରେ ସାରଥି ବସିବାର ସ୍ଥାନ (ହି. ଶ.)—8 The driver's seat in a car or carriage.

ବନ୍ଧୁ(ନ୍ଧୁ)ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବନ୍ଧୁର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭ୍ରଷ୍ଟା; ପୁଂଶ୍ଚଳୀ-
Bandhu(ndhū)rā 1. Adulteress; unchaste woman.
ସଂ. ବିଣ — 'ବନ୍ଧୁର'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Bandhura.

ବନ୍ଧୁଳ—ସଂ ବି ପୁଂ—୧ । ବେଧପିତ୍ତ; ଦୁଷ୍ଚରିତ୍ରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
Bandhula ସନ୍ତାନ (ହି. ଶ)—1. Bastard. ୨ । ବେଶ୍ୟା-
(ବନ୍ଧୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁତ୍ର—2. Whoreson.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁନ୍ଦର (ହି. ଶ)—1. Beautiful.
୨ । ନମ୍ର (ହି. ଶ)—2. Humble.

ବନ୍ଧୁଳୀ—ସଂ. ବି—ବନ୍ଧୁଳ (ଦେଖ)
Bandhulī Bandhūli (See)

ବେଳାରେ ପିନ୍ଧିଲେ ବାଲିସ୍ତୁପେ ଅବ. ବନ୍ଧୁଳୀପୁଷ୍ପ-ଶୋଭିତ ।
ଭକ୍ତ.ମାଧ୍ୟ—ଗୀତଗୀ ।

ବନ୍ଧୁ ସମ୍ପର୍କ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବନ୍ଧୁ+ସମ୍ପର୍କ)— ବିବାହଜନିତ
Bandhu samparka ବନ୍ଧୁତା ବା ସମ୍ବନ୍ଧ—Tie established
(ବନ୍ଧୁ ସମ୍ବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) by marriage.

ବନ୍ଧୂଳ—ସଂ. ବିଣ.—୧ । ବନ୍ଧୁର—1. Uneven. ୨ । କୋମଳ—
Bandhūla 2. Soft. ୩ । ଅସତୀ ପୁତ୍ର—3. Whore-
son; the son of a harlot.

ସଂ. ବି.—ବଧୂଳି (ଦେଖ)—Badhūli (See)

ବନ୍ଧୂଳି—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ଉଳି)—ବଧୂଳି (ଦେଖ)
Bandhūli Badhūli (See)

ବନ୍ଧୋ—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧୁ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ ରୂପ)—(ବନ୍ଧୁ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ)
Bandho ହେ ବନ୍ଧୁ !—Oh friend !

ବନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବନ୍ଧନ ଯୋଗ୍ୟ;
Bandhya ବନ୍ଧନାର୍ହ—1. Fit to be tied; deserving
(ବନ୍ଧ୍ୟା – ସ୍ତ୍ରୀ) confinement.
[ବନ୍ଧ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ବି] ୨ । ବାଞ୍ଝ; ଫଳଶୂନ୍ୟ; ନିଷ୍ଫଳ (ବୃକ୍ଷ)—
2. Fruitless; sterile; barren. (tree)
୩ । ନିଃସନ୍ତାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Childless.

ସଂ. ବି.—୧ । ବନ୍ଧ—1. Dam. ୨ । ପୋଲ—
2. Bridge; culvert.

ବନ୍ଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବନ୍ଧ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦ-
Bandhyā ଶକ୍ତିଶୂନ୍ୟା; ବାଞ୍ଝୀ—1. Sterile (woman).

ସଂ. ବି.—୧ । ରଜସ୍ୱଳା କୁମାରୀ; ଅନୂଢ଼ାବସ୍ଥାରେ ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇଥିବା କନ୍ୟା—1. A girl who has attained puberty before marriage. ୨ । ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—2. Name of a medicinal scent. ୩ । ଯୋନିରୋଗବିଶେଷ—3. A sort of vaginal disease.

ବନ୍ଧ୍ୟା କର୍କୋଟକୀ—ସଂ. ବି.—୧ । ତିକ୍ତ କର୍କୋଟକୀ; ପିତା କୁଆମଇତା-
Bandhyā karkoṭakī 1. A kind of bitter cucurbitatious fruit; Memordica Diocicamale.
तीत काकरोल, तित कांकड़ी
वाँझखरसा वाँझककोडा
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—
ଦେବୀ, କନ୍ୟା, ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ, ନାଗାରି, ନନ୍ଦ ଦମନୀ, ବିଷ କଷ୍ଟକିନୀ
ମ. ବଜ୍ରୁଣ୍ଟା କର୍ଟୋଲୀ
ଗୁ. ବାଁଝ କଣ୍ଟୋଲା
ତେ. ଗୋଡ଼ୁଆଗାକର
[ଦ୍ର—ଏହାର ଲତା, କଟୁତିକ୍ତ ରସ; ଏହା ବ୍ରଣ, କଫ, ବିସର୍ପ ନାଶକ ।]
୨ । ହାଲୁଆ କାଙ୍କଡ଼; ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ କାଙ୍କଡ଼—
2. A cucurbitatious fruit with soft thorns over the rind.
୩ । ଅଷାଢ଼ୁଆ (ଦେଖ)—3. Ashārdhuā (See)

ବନ୍ଧ୍ୟାପୁତ୍ର—ସଂ. ବି—ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀର ପୁତ୍ର ପରି ଅସମ୍ଭବ ବା ଅଲୀକ ବସ୍ତୁ—
(ବନ୍ଧ୍ୟା ତନୟ – ଅନ୍ୟରୂପ) A physically impossible thing (like the son of a barren woman).

ବନ୍ଧ୍ରା—ସଂ. ବି. (ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ+ରା)—ପେଟ; ଉଦର; କୁକ୍ଷି—
Bandhra Belly.

ବନ୍ନା—ଓ୍ୱା. ବି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ)—ବର୍ଣ୍ଣ—
Banna Colour.

ଦେ. ବିଣ.—ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ; ରଞ୍ଜିତ; ରଙ୍ଗୀନ୍—Coloured.
(ଯଥା—ବନମାଟ୍ଟ, ବନହଳଦୀ ।)

ବନ୍ନେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ହି. ବୁହାରିବା; ବଢ଼ିନାନା)—ଓଲାଇବା; ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରିବା—To sweep with a broom.
Banneibā

ବନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ବନ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଓ ଜାତାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ବଣୁଆ;
Banya ବନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to forest; wild;
(ବନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) sylvan. ୨ । ବନବାସୀ—2. Living in the forest. ୩ । ବନଜାତ—3. Produced in the forest; growing wild.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ବଣ ଓଲୁଅ—1. Wild arum.
୨ । ଭୁଇଁ କଖାରୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ) 2. Bhuiñ kakhāru (see) ୩ । ଶଙ୍ଖ (ହି. ଶ.) —3. Conch.

ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ବଣୁଆ ଜନ୍ତୁ—
Banya jantu (ବନ୍ୟଜୀବ—ଅନ୍ୟରୂପ) Wild animal.

ବନ୍ୟ ବରାହ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ବଣ ବାରୁ—
Banya barāha Wild boar.

ବନ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ବନ=ଜଳ+ସମୂହାର୍ଥେ ଯ+ଆ; ବନ=
Banyā ଅରଣ୍ୟ+ଜାତାର୍ଥେ. ଯ+ଆ)—୧ । ଅରଣ୍ୟାନୀ;
ବନସମୂହ—1. Range of forests.

ବନ୍ୟାଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବିପ୍ଳବଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ
ରହିବାର ପ୍ରବନ୍ଧାର ଅଛି ଯେ – ଭଙ୍ଗ. ଦୈବେନ୍ଦ୍ରଶବଳସ ।

୨ । ବଢ଼ୀ; ଜଳପ୍ଲାବନ—2. Flood; inundation. ୩ । ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ—3. Pheseolus Trilobus. ୪ । ଗୋପାଳ କର୍କଟୀ—4. A kind of wild fruit. ୫ । ଗୁଞ୍ଜା; କାଇଞ୍ଚ—5. Abrus Precatorius. ୬ । ମିଶ୍ରେୟା; ସଉପ—6. Aniseed; Pimpinella Anisum. ୭ । ଭଦ୍ରମୁସ୍ତା—7. A sort of bulbous grass root. ୮ । ଗନ୍ଧପତ୍ରା—8. A species of zedoary. ୯ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ଦେଖ) (ହି. ଶ.)—
9. Aswagandhā (See).

ବପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବୀଜ ବୁଣିବା—1. To sow seeds.
Bap (root) ୨ । ମୁଣ୍ଡନ କରିବା; କ୍ଷୌର କରିବା—2. To shave. ୩ । ଲୁଗା ବୁଣିବା—3. To weave. ୪ । ନିଷେକ କରିବା; ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରେ ବୀର୍ଯ୍ୟାଧାନ କରିବା—
4. To put semen into a woman's womb.
୫ । ଘାସ ଛେଲିବା—5. To mow grass.

ବପ—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ବପନ (ଦେଖ)
Bapa Bapana (See)

ବପନ—ସଂ. ବି (ବପ୍ ଧାତୁ. ବୁଣିବା; ମୁଣ୍ଡନ କରିବା + ଭାବ. ଅନ)—
Bapana ୧ । ବୀଜ ରୋପଣ; ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—1. Sowing of seeds. ୨ । ଗର୍ଭାଧାନ; ଶୁକ୍ରେକ କ୍ରିୟା—2. The act or ceremony of putting semen into a woman's womb. ୩ । ମୁଣ୍ଡନ; କ୍ଷୌର କର୍ମ—3. Shaving.

ଘାଷା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାଏ ଧରି, ବେଗେହେଁ ବପନ ନ କରି—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଦ୍ୱାଗବତ ।

୪ । ବୟନ; ଲୁଗା ବୁଣିବା—4. Weaving. ୫ । ଘାସ ଛେଲିବା—5. Mowing.

ବପନୀ—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ + କରଣ. ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ.)—୧ । ଲୁଗା
Bapanī ବୁଣିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଭୁସ୍ତ (ବଙ୍ଗଳା-ମାକୁ)—1. Shuttle. ୨ । ଭଣ୍ଡାରୀର ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଖୁର—2. A razor. ୩ । (+ଅଧି. ଅନ) ତନ୍ତୁଘର—3. Loom-room. ୪ । ଭଣ୍ଡାର ଯେଉଁଠାରେ ବସି ଲୋକଙ୍କୁ କ୍ଷୌର କରେ (ହି. ଶ.)—4 A place where a barber shaves people.

ବପା—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ରନ୍ଧ୍ର; ଛିଦ୍ର—
Bapā 1. Hole. ୨ । ମେଦ; ମାଂସ—2. Flesh. ୩ । ଚର୍ବି—3. Fat.

(ବପ୍ପା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗ୍ରା. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବପ୍ତା)—
ବାବା **बप्पा** (ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ଲୋକ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନ) ବସ୍ତ ! ବାବୁ !—(a term of endearment used to persons who are one's youngers). Oh son !

ବୁଢ଼ା ତ ଅସି ମୁହଁ ହୋଇଲନ ବପା
ତୁମ୍ଭର ବଚନକୁ ନାହିଁ ମୋର ଝପା—କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ

ବପୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବପୁଃ=ବପୁସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—୧ । କାୟ;
Bapu ବପୁ **बपु** ଶରୀର; ଦେହ—1. Body. ୨ । ବଳ; ଶାରୀରିକ ବଳ—2. Might; strength.

ଏହାକୁ ମାରିବ ବେଗାଇ ମହାବପୁ—କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଇନ୍ଦ୍ରଯୋଗ ।

୩ । ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—3. Power.

ହୋଇଛି ଜଗେଜ୍ଜନ ମଧ୍ୟରୁ
ଦେଖିଲେ ଜନକର ଭଙ୍ଗ ଅଛି ବପୁ—କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ଇନ୍ଦ୍ରଯୋଗ ।

ବପୁଃ—ସଂ. ବି (ବପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଶରୀର; ଦେହ—
Bapuḥ Body.

ବପୁ ବ(ମ)ନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବପୁଷ୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଶରୀରୀ;
Bapu ba(ma)nta ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ—1. Represented by
ବପୁବନ୍ତ **मुर्त्तिमंत; बपुषंत** image; assuming a body or physical form; corporeal.

ବନାଇବାରେ ପୁଣି ଯେ ପ୍ରତିମାଏ
ବପୁବନ୍ତ ହେଲ ଦ୍ୱାଶାକ୍ଷର ପ୍ରାୟେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଲାବଣ୍ୟଯୁକ୍ତ; ଶୋଭାମୟ—2. Graceful.

ବପୁବନ୍ତରୁ ହୋଇଛ ଭକ୍ତନ
ବଂଶ ସୁବେଶ ସ୍ନେହର ଟଙ୍କନ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବପୁବାଳ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.(ସଂ. ବପୁସ୍ + ଫା. ବାଲ) —୧ । ବଳୁଆ—
Bapubāla 1. Strong. ୨ । ବିଶାଳକାୟ—2. Big-
(ବପୁବାଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) bodied. ୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Graceful.

ବପୁଷ୍ଟମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବପୁସ୍ + ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ ତମ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Bapushṭamā ୧ । ସର୍ବାଙ୍ଗଶୋଭନା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman with a very graceful body and limbs. ୨ । ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନମେଜୟ ରାଜାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. Name of the wife of king Janamejaya, the son of Parīkshita. ୩ । ପଦ୍ମଗୁରୁଣୀ ଲତା; ସ୍ଥଳପଦ୍ମ ଗଛ—3. Hibiscus Mutabilis.

ବପୁଷ୍ମନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବପୁଷ୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ)—୧ । ବପୁଷ୍ମାନ୍ (ଦେଖ)—
Bapushmanta 1. Bapushmān (See) ୨ । ସଶରୀର; ସଦେହ—2. In body; bodily; corporeal.

ବପୁଷ୍ମନ୍ତେ ମନ୍ତ ହୋଇବେ ବଞ୍ଚିତେ ।
ଭାବେ ଜନନି ପ୍ରେମ ହେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବପୁଷ୍ମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବପୁସ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ ମତ୍ତ; ବପୁଷ୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା.
Bapushmān ୧ବ.)—୧ । ସୁନ୍ଦର ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ—1. Having a big and graceful body. ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Corpulent.

ସଂ. ବି—ଶାଳ୍ମଳୀ ଦ୍ୱୀପର ରାଜା—Name of an ancient king of the mythological Śālmalī island.

ବପ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ବପ୍ତୃ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ.)-
Baptā ବୀଜବପନକାରୀ; ଯେ ବୀଜ ବୁଣେ—Sowing seeds.
(ବପ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ବାପ; ପିତା—1. Father. ୨ । କବି—2. Poet. ୩ । କୃଷକ; ଚାଷୀ—3. Husbandman. ୪ । ଭଣ୍ଡାରୀ; ନାପିତ (ହି. ଶ.)—4. Barber.

ବପ୍ର—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣେ ର)—୧ । କିଆରୀ; ଖେତ;
Bapra ଜମି—1 Field.

ବୋଇଲ ମୋ ଦନ୍ତ ସଙ୍ଗଳ ଶିଶ
ବପ୍ର ତୁମ୍ଭେ ହେବ କରିବ ଗ୍ରାସ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ତୀର; ତଟ—2. Bank. ୩ । ପର୍ବତର ସାନୁ—3. Tableland. ୪ । କାନ୍ଥ—4. Wall. ୫ । (+ କର୍ମ. ର) ପ୍ରାଚୀର—5. Compound wall.

ବପ୍ର ଭାଇଭର ସାର ଜନାନ
ବଶ ସମ୍ପ୍ରଭରେ ବହନ ସ୍ଥାନ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ଦୁର୍ଗ ବା ନଗରର ଚାରିପାଖରେ ଖାଇ ଖୋଳିବାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ମୃତ୍ତିକାସ୍ତୂପ ଜମା କରାଯାଏ—6. Mound of earth raised after digging a ditch round a city or fort. ୭ । ଖେତର ଛିଡ଼ା—7. Ridge of a field. ୮ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ର) ବାପ; ଜନକ; ପିତା—8, Father. ୯ । ପ୍ରଜାପତି—9. Brahmā. ୧୦ । ସୀସକ—10. Lead. ୧୧ । ଧୂଳି (ହି. ଶ)—11. Dust. ୧୨ । ମାଟିର ଢିପ (ହି. ଶ.)—12. A high mound of earth. ୧୩ । ନଈଆଦିର ଅଡ଼ା (ହି.ଶ)—

13. Precipitous bank of a river. ୧୪ । ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ (ହ୍ର. ଶ.)—14. The summit of a mountain.

ବପ୍ର କ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; ବପ୍ର=କ୍ଷେତ୍ର+କ୍ରୀଡ଼ା)—ହସ୍ତୀ
Bapra krīrdā ପଶୁମାନେ (ଯଥା—ହାତୀ, ଷଣ୍) ଦନ୍ତ, ଶୃଙ୍ଗ ବା (ବପ୍ରକ୍ରିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖୁରଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚଭୂମିକୁ ବା ପାହାଡ଼ର ଗାତକୁ ବିଦାରଣ କରି ଯେଉଁ କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତି; ଖୁରା ଖାଇବା; ଉତ୍‌ଖାତ କେଳି—Frolics of mad or frolicsome beasts in striking mounds of earth or the sides of mountains with tusks (in the case of elephants) and hoofs and horns (in the case of bulls).

ବପ୍ରକ—ସଂ. ବ—ବୃତ୍ତର ପରିଧି (ହ୍ର. ଶ.)—
Bapraka Circumference of a circle.

ବପ୍ରା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବପ୍ର+ଆ)—ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—
Baprā Indian madder.

ବପ୍ରି—ସଂ. ବ. (ବପ୍ର+ଇ)—୧ । ସମୁଦ୍ର (ହ୍ର. ଶ.)—1 The sea.
Bapri ୨ । କ୍ଷେତ୍ର (ହ୍ର. ଶ)—2. A field for raising crops.

ବପ୍ରୀ—ସଂ. ବ—(ବପ୍ର+ଈ)—ବଲ୍ମୀକ; ଉଇଢ଼ୁଙ୍ଗା (ହ୍ର. ଶ)
Bapri Anthill.

ବଫାତ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଆ)—ମୃତ୍ୟୁ—
Baphāt ବଫାତ୍ **ବଫାତ** Death.

ବବ—ସଂ. ବ—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଏକାଦଶ କରଣ ମଧ୍ୟରୁ
Baba ଏକତମ—One of the eleven astrological conjunctions.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ବଳବାନ୍, ଧୀର, କୃତୀ ଓ ବିଚକ୍ଷଣ ହୁଏ ।]

ବବ(ବୁ)ର୍ଚ୍ଚି (ର୍ଚ୍ଚି)—ବୈଦେ. ବ—(ଫା)—(ତୁର୍କୀ.ବାବର୍ଚୀ)—ପାଚକ;
Baba(bu)rchchi(rchi) ସାହେବ ଓ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ପାଚକ-
ବାବୁର୍ଚୀ **ବାବର୍ଚୀ** Cook (of Europeans and Mahommedans).
ବବରଚ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବବୁରୁଚ }

ଆସାମ ଓ ବର୍ମାରେ ମେଜେଜର ସାହେବ ଯୋଗାଏ ଭଲ ଝୋକାର୍ ବାବୁର୍ଚି ବାମରେ ବାହାଲ କରିଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବବ(ବୁ)ର୍ଚ୍ଚି ଖାନା—ବୈଦେ. ବ—(ତୁର୍କୀ. ବାବର୍ଚୀ+ଫା. ଖାନାହ୍)-
Baba(bu)rchchi khānā (ସାହେବ ଓ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ)
ବାବୁର୍ଚୀଖାନା **ବାବର୍ଚୀଖାନା** ରନ୍ଧନଶାଳା—Cook room; kitchen.

ସାହେବ ଘରେ ବାବୁର୍ଚିଖାନା ଉଦାରଣ କରିବାକୁ ଗଲାଗଲେ—
ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବବଲତି—ଦେ. ବ—ବଗୁଲିଆତି; ବଗୁଲିଆଗିରି; ଦୁଷ୍ଟାମି—
Babalati **ନଟଖଟ** Wickedness.
[ବବ(ବ୍ବ,ବ୍ବୁ,ବ୍ବ୍)ଲିଆତି; ବବ(ବ୍ବ, ବ୍ବୁ,ବ୍ବ୍)ଲିଆମି(ଗି) — ଅନ୍ୟରୂପ]

ବବ(ବ୍ବ,ବ୍ବ୍,ବୁ)ଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ—(ତୁଳ. ଇଂ. ବାବ୍ଲ୍=ବୃଥା
Baba(bba,bbu,bu)lā(le)ibā ଗପିବା)—ମିଥ୍ୟା କଥା କହି
ଭୁଲାନା ଭୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—To try to deceive
ଭୋଲାନ by false words.

ବବ(ବ୍ବ,ବୁ,ବ୍ବ୍)ଲିଆ—ଦେ. ବ—ବଗୁଲିଆ (ଦେଖ)—Baguliā
Baba(bba,bu,bbu)liā **ନଟଖଟିଆ** ଦୁଷ୍ଟ (See).

ବବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା; ସମ୍ବଲପୁର)—ବ—ବାପର ବଡ଼ଭାଇ; ଦଦେଇ;
Babā ବଡ଼ ବାପା—Father's elder brother.

ବବୁଆ—ଦେ. ଅ—(ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—ପୁତ୍ର, ଜାମାତାଆଦିଙ୍କୁ ସ୍ନେହ
Babuā ସମ୍ବୋଧନ—A term of endearment addressed
ବାବା **ବବୁଆ** to one's youngers.

ବବୁର(ଲ,ରି)—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବର୍ବୁର; ବର୍ବୁଲ)—କଣ୍ଟାଳୁସୁମ ଗଛ;
Babura(la,ri) କଣ୍ଟାଳୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Acacia Gummi; Acacia Arabica (Haines).

ବବୁର କୁସୁମ ବାସ ଜନପଦେ ସୁସରଭ ଅହର୍ନିଶି—ରାଧାନାଥ ଇବଣୀ ।

ସଂ—ତୀକ୍ଷ୍ଣକଣ୍ଟକ, ପଂକ୍ତିବୀଜ, ଷଟ୍‌ପଦମୋଦିନୀ, ଅଜଭକ୍ଷ, ବର୍ବୁର, ବର୍ବୁଲ, ଜିଙ୍କିଣୀଲ, ଜିଙ୍କିଣୀତ, ସପୀତକ, ଆଗ୍ର ।
ବାବଳା
ବାବୁଲ, ବବୁଲ, କୀକର
ତେ. ବଲ ବନ୍ଦୁଡ଼ୁ, ନଲ୍ଲଭୁମ୍
ମ. ବାଭୁଲ, କୀକର
ଗୁ. ବାବଲ
ଫା. ମୁଗିଲ୍ଲଂଗୋନ
ଆ. ମୁଗିଲ୍ଲଂସିମଗ
ବାବଲ୍ଲ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବବୁର }

[ଦ୍ର—ଏହା ଖଦିରଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ, ଏଥିରେ କଣ୍ଟା ଅଛି । ଫଳ ଶ୍ୱେତ, ଗୋଲାକାର, ହଳଦିଆ ଓ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଏ ଗଛ ବାଲିଆ ଭୂମିରେ ହୁଏ ଓ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚେ । ଏହାର ଗଣ୍ଡିକୁ କ୍ଷତ କଲେ ଏଥିରୁ ଯେଉଁ ଅଠା ବାହାରେ ତାହା ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗେ । ଏହାର ଛୁଇଁ ଓ ମଞ୍ଜି ଚେପଟା । ଏହାର କାଠରେ ଲଙ୍ଗଳ ଓ ଗାଡ଼ିର ଚକ ହୁଏ । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଗଛରେ ଲାଖପୋକ ପାଳି ଲୋକେ ଏ ଗଛରୁ ଲାଖ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ଏହାର ଛାଲରେ ଓ ଛୁଇଁରେ ଚମଡ଼ା କଷାଇବା ପାଣି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ଡାଳ ଦାନ୍ତକାଠିରୂପେ ଦାନ୍ତର ହିତକର । ଏହାର ଶୁଖିଲା ଫଳରୁ ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭଲ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ମଳସଂଗ୍ରାହକ, ପିତ୍ତ ଓ ବାୟୁନାଶକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଭଗ୍ନସନ୍ଧାୟକ ଓ ରକ୍ତାତିସାର, ରକ୍ତପିତ୍ତ, ମେହ, ପ୍ରଦର, ରକ୍ତସ୍ରାବ, କଫ, କୁଷ୍ଠ, କୃମି ଓ ବିଷନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଆଉ ଏକଜାତୀୟ ଗଛକୁ ଗନ୍ଧଗୁହାରୟା (ବଂ. ଗୁଇଆ ବାବଲା, ସଂ. ବିଷ ଖଦିର; ଇଂ Acacia Farnesira; Acacia Leucopploea) କହନ୍ତି ।]

ବବୁର(ରି) ଅଠା—ଦେ. ବ—ବବୁର ଗଛରୁ ବାହାରିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ—
Babura(ri)aṭhā Gum arabica; gum acacia
ବାବଳାଆଠା **ବବୁଲକାଗୋଦ** [Haines].

ବବୁର(ରି) ବାଳ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବର୍ବର କେଶ; ଭୁଲ ଇଂ. ବବ୍‌ଲ୍; ସଂ.
Babura (ri) bāla ବାର୍ବର=ଆଲୁଲାୟିତ କେଶ=ଯୋଗେଶ-
ବାବରୀ; ବାଅରୀ ଚନ୍ଦ୍ର)—ବାଗୁଲିବାଳ; ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ
ଗୁଂଘରାଳେ ବାଳ; ବେକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ କରି କାଟି ତହିଁର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ
ବଳଖାୟାହୁଆ ବାଳ ବେକ ପାଖରେ ମୋଡ଼ି ତରଙ୍ଗାୟିତ କରିବା
ବାବର } ରୂପ କେଶବିନ୍ୟାସବିଶେଷ—A sort of
ବାବୁର } ଅନ୍ୟରୂପ curling the hair by growing it up
ବାବୁଲ } to the neck.

ବବେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସବେଇ ଘାସ; ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ
Babei ଘାସ—Sabai grass.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦଉଡ଼ା ବଳାଯାଏ ଓ କାଗଜ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ବବ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବରା (ଦେଖ)—
Babrā Barā (See)

ବଭ୍ରୁଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭୃ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+ଉ. ଉପାଦାନ= ବଭ୍ରୁ=ଶିବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶିବପତ୍ନୀ; ଦୁର୍ଗା—
Babhrabī Durgā.

ବଭ୍ରି—ସଂ. ବି—ବଜ୍ର (ହି. ଶ.)—Thunder.
Babhri

ବଭ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ଉଇ (ହି. ଶ.)—
Babhrī White ant.

ବଭ୍ରୀକୂଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଉଇଢୁଙ୍ଗା; ବଲ୍ମୀକ (ହି. ଶ.)—
Babhrīkūṭa Anthill.

ବଭ୍ରୁ—ସଂ. ବି. (ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ. ଉପାଦାନ)—୧ । ଶିବ—
Babhru 1. Śiba. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu. ୩ । ମୁନିବିଶେଷ —3. Name of a sage. ୪ । ଦେଶବିଶେଷ— 4. Name of a country. ୫ । ବହ୍ନି—5. Fire. ୬ । ଗେରୁମାଟି—6. Red ochre; red chalk. ୭ । ନେଉଳ—7. Ichneumon; mongoose. ୮ । ମୂଷା—8. Rat; mouse. ୯ । ଭଗବତୋକ୍ତ ଯଦୁବଂଶୀୟ ଜନୈକ ବୀର—9. Name of a hero born of the Jadu dynasty. ୧୦ । ପିଙ୍ଗଳ ବର୍ଣ୍ଣ—10. Tawny colour. ୧୧ । ସ୍ୱଣ୍ଣ ତୋକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ସର୍ପ (ହି. ଶ.)— 11. A kind of serpent.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ପାଳନକର୍ତ୍ତା; ପାଳକ—1. Maintainer. ୨ । ବିଶାଳ; ବୃହତ୍—2. Large; big. ୩ । ପିଙ୍ଗଳ— 3. Tawny. ୪ । ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ଟାଙ୍ଗରା— 4. Become bald owing to illness.

ବଭ୍ରୁବାହନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା ଗର୍ଭରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଔରସ
Babhrubāhana ଜାତ ପୁତ୍ର; ଅସାମ ଦେଶସ୍ଥ ମଣିପୁରର ରାଜା—
Name of a son of Arjuna, who ruled in Manipur (Assam)

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା କନ୍ୟା ଠାରୁ ଗଲେ
ବଭ୍ରୁବାହନଙ୍କ ଜନ୍ମିଲେ । କୃଷ୍ଣମିଶ୍ର. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।

ବମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବାନ୍ତି କରିବା—
Bam (root) 1. To vomit.
୨ । ଅଗ୍ନିରେ ଦେବା—2. To pour oblations into fire.

ବମ୍—ସଂ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଗାଲ ବାଦ୍ୟ—
Bam 1. Sound produced by striking the puffed
ବମ ବମ up cheeks with the fingers.

[ଦ୍ର—ଗାଲକୁ ଫୁଲାଇ ପାଟି ମୁଦି ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଗାଲର ଦୁଇ ପାଖ ଆଘାତ କଲେ ଓଠ ବାଟେ ପବନ କ୍ରମଶଃ ବାହାରୁ ଥିବା ବେଳେ ଏ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

୨ । ଡମ୍ବରୁ ଧ୍ୱନି—
2. The sound of Śiba's hand drum.

[ଦ୍ର—ମହାଦେବଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବମ୍, ବମ୍ ବମ୍, ବମ୍ ବୋଲା ଓ ବମ୍ ଭୋଲାନାଥ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ]

୩ । ବରୁଣ ଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରର ବୀଜ ଅକ୍ଷର—3. The mystical syllable uttered as the essential part in the worship of the Indian Neptune.

ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ବମ୍, ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ବମ୍ବା)—
ବୋମ୍ ବମ ୧ । ବୋମା; ବମ୍ବାଙ୍କା, ବାଣର ଗୋଲା, ଯାହାକି ବମ୍ ଶବ୍ଦ କରି ଫୁଟେ—1. A bomb. (ଇଂ. ବାମ୍, ବାମ୍ବୁ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ିର ସାମନାର ଦଣ୍ଡ, ଯୁଗନ୍ଧର—
ବମ ବମ 2. The beam of a carriage.
ବମ ବୋମ୍ ୩ । (ଫା.) ତାସ୍ ଖେଳର ଗ୍ରାବୁ ଖେଳରେ ଏକ ପକ୍ଷ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ୬ ଥର ଜିତିବା ଅବସ୍ଥା—(ତାସ୍ ଖେଳ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—3. Successive winning of one party for six times in a game of cards called Grābu.

ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବ୍ୟୋମ)—ମହାଦେବ—Śiba.

ବମ୍ତୋଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ବମି (ଦେଖ) Bami (See)
Bam-tordi

ବମ୍ ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ ପୂର୍ବକ ବମ୍ବାଙ୍କା
Bam phuṭā(ṭe)ibā ବାଣକୁ ଶବ୍ଦ କରାଇବା—
ବୋମା ଫୋଟାନ To fire or discharge a bomb.
बम फोड़ना

ବମ୍ ବନିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ହୃଷ୍ଟ ପୁଷ୍ଟ ହେବା; ସୁଲକାୟ ହେବା—
Bam banibā To become fat or stout.
कौलहु बनजाना, पिट्ठा बनजाना

ବମ୍ ବୁଲି ଯିବା—ଦେ. ବି.—ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ, ସବଳ ଓ
Bam buli jibā ସୁସ୍ଥ ହେବା—To be stouter and
(ବମ୍ ବଳି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) stronger than before.

ବମ୍ଭୋଲା(ଲା)—ଦେ. ବି.—ମହାଦେବ— Siba.
Bam bhol̄ā(lā) ବମ ଭୋଲାନାଥ **बम भोलानाथ**

[ବମ୍ ଭୋଲା(ଲା)ନାଥ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଗାଲବାଦ୍ୟ ବାଦନପୂର୍ବକ ମହାଦେବଙ୍କ ପ୍ରତି ଉକ୍ତିର ଭାବ—Interjection used in addressing Siba after producing bam sound with the cheeks.

ବମକଇ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଡୁ—
Bamakai A kind of itches.

ବମ(ମୁ, ମୋ)ଜିବ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ବମଜିବ୍)—ମୁତାବକ—
Bama(mu, mo)jib 1. As per; according to; by reason of.
ପୋତାବେକ **बमूजिब**
ବମୁଜିବ୍, ବମୋଜିବ, ବମୋଜ, ବମୋଜ } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ — । ବ । । ଯଥା—ଏ ଚାଲିକା । ବ । ଜିନିସ ପଠାଗଲା ।]

ବମତୁର୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ବମି (ଦେଖ)
Bamaturdi Bami (See)

ବମଥୁ—ସଂ. ବି (ବମ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅଥୁ)—ବମନ (ଦେଖ)
Bamathu Bamana (See)

ବମନ—ସଂ. ବି. (ବମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଉଦ୍‌ଗାର; ବାନ୍ତି—
Bamana 1. Vomiting. ୨ । ବହିଷ୍କରଣ—2. Emitting.
୩ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ବମନ କରାଏ—3. An emetic causing. vomiting. ୪ । ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି—4. Oblation to fire. ୫ । କଷ୍ଟ; ଯନ୍ତ୍ରଣା—5. Pain.

ବମନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବମ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)— ବମନ କରାଯିବାର
Bamaniya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be vomited.
ସଂ. ବି—ମାଛି—A fly.

ବମନେଚ୍ଛା—ସଂ. ବି—ଉଦ୍‌ଗାର ଉଠାଇବା; ବାନ୍ତି ଦେଖାଇବା; ଅଇ
Bamanechchhā ଦେଖାଇବା—Tendency to vomit; nausea.

ବମନୋଦ୍ବେଗ—ସଂ. ବି—ବଳବତ୍ତା ବମନେଚ୍ଛା—Strong tendency
Bamanodbe ga to vomit.

ବମା—ବୈଦେ. ବି (ଇ. ବମ୍)—ବମ୍ବାଜ (ଦେଖ)
Bamā ବୋମା **ବମ** Bambāji (See)
କୀଡ଼ା, ଦେ. ବି—ଭମା; ଗୁଡ଼ୁଳ ଓ ଧାନଆଦିରେ ଲାଗିବା
ସୁଡ଼ା ପୋକ—Winged moths or worms attacking rice, paddy and other grains.

ବମା ଖାଇବା—ଦେ. ବି—ଶସ୍ୟାଦି କୀଟଦଷ୍ଟ ହେବା—Being moth-
Bamā khāibā **କୀଡ଼ାୟ ଖାଓୟା** **ସୁଁଡ଼ାଲଗନା** eaten.
ବମା ଧରିବା; ବମା ଲାଗିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଧାନ ଗଲେଣି ବମା ଖାଇ ଓଡ଼ିଆ ପଡ଼ିଛି ମାଳିଆ ହୋଇ—ଭଗ ।

ବମାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—କୀଟଦଷ୍ଟ; ପୋକରା—Worm-eaten;
Bamākhiā **ସୁଡ଼ଫକ୍କୁ; ସୁଁଡ଼ାଲଗା** moth-infested.
କୀଡ଼ାଲାଗା (ବମାଧରା, ବମାଲଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବମାଲ୍—ବୈଦେ. ଅ (କଚରିଆ) (ଫା. ବମାଲ୍)—ଚୋରାମାଲ ସହିତ—
Bamāl ବମାଲ, ବାମାଲ With the stolen property.
ବମାଲ ବମାଲ ଚୋରାର, ଅଭ ବିଣ ରକ୍ଷା ଅଛି ? ଚଣ୍ଡିଆର କଠିନ ପରିଶ୍ରମ ସହିତ ମିଥ୍ୟା ଦେହବର୍ଣ୍ଣ—ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ବି. (କଚରିଆ) — ଚୋରାମାଲ—Stolen property.

ବମାଲ କରଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି— ଶେଠ କରଣ (ଦେଖ)
Bamāli karana Sēṭha karana (See)

ବମି—ସଂ. ବି (ବମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—୧ । ବମନ—1. Vomit-
Bami ing. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ବହ୍ନି; ଅଗ୍ନି—2. Fire.
୩ । ଠକ; ଧୂର୍ତ୍ତବ୍ୟକ୍ତି—3. A cheat.

ବାନମାଛ, ବାଇନମାଛ ଦେ. ବି (ସଂ. ବମ୍ମି)—ସର୍ପାକୃତି ଥଣ୍ଡାଯୁକ୍ତ
ବାଁବ; ବମୀ; ବମେଲ ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—A fresh water
(ବମ୍ମି—ଅନ୍ୟରୂପ) tubular fish; bill fish; Tylosurus Longirostris.

[ଦ୍ର—ଏହା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚୋଡ଼ିମାଛ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଏକ ହାତ ଓ ବ୍ୟାସରେ ୨ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଗୁରୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ବାୟୁ ଏବଂ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ପ୍ରକୋପକ ।]

ବମିତ—ସଂ. ବିଣ (ବମ୍ ଧାତୁ, ଣିଜନ୍ତ ବମି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Bamita ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ; ବାନ୍ତି—Vomited forth.

ବମିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବମ୍ ଧାତୁ+ତବ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବାନ୍ତି ହେବାର
Bamitabya ଉପଯୁକ୍ତ—To be vomited from the mouth.

ବମିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ବମି ମାଛ ପରି ଯେଉଁ ଲୋକର ଓଠ
Bamimuhāñ ଗୋଜା; ଚୁଞ୍ଚିମୁହାଁ—Having one's lips
ସୁଇମୁଁହା (ବମ୍ମିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) pointed.
[ଦ୍ର—ଏପରି ଲୋକ ରୁପସ୍‌ଇଡ଼ାନ୍ ଚୁଞ୍ଚନ୍ତି ।]

ବମେ—ବୈଦେ. ଅ (ଫା)—୧ । ସକଳ ପ୍ରକାରର—1. Of all kinds.
Bame ସବ, ସାରା **ବିଲକୁଲ** ୨ । ସମସ୍ତ—2. All.
(ଯଥା—ବମେ ସରଞ୍ଜାମ ଏଠାରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବାକୁ ହେବ ।)

ବମ୍ପର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ) (ମୋଟର୍ ଗାଡ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶବ୍ଦ)—
Bampar ମୋଟର୍ ଗାଡ଼ିରେ ସାମନାରୁ ହାରୁଡ଼ି ଯିବା ବସ୍ତୁର
ବମ୍ପାର **ବମ୍ପାର** ଧକ୍କା ସମ୍ଭାଳିବାପାଇଁ ମୋଟର୍‌ର ଆଗରେ ଲାଗିଥିବା ଅନର୍ଗଳବିଶେଷ—Bumper.

ବମ୍ବ(ମ୍ଭ)ର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବିବର)—ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ—
Bamba(mbha)ra **ମୋଁକାଡ** Deep hole; abyss.

ବମ୍ବା—ବୈଦେ. ବି (କାନାଡ଼ୀ—ବମ୍ବୁ, ଇଂ. ବାମ୍ବୁ; ଆ. ମମ୍ବା=ନଳ)—
Bambā ୧ । ନଳାକାର ଖୁଣ୍ଟ—1. A tubular post.
ବଂବା, ଖୁଁଟି **ବମ୍ବା** ୨ । କୀଳା—2. A peg.
(ବୋମ୍ବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ (ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ) ସମୟରୁ ଏ ଶବ୍ଦ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ । ଏହା ମଉଜାମାନଙ୍କ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପୋତାଯିବା ଖୁଣ୍ଟ । ପ୍ରଥମେ ଏହା ବାଉଁଶ କୀଳାରେ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପରେ ଏ ଚିହ୍ନକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପୋଡ଼ା ମାଟିର ବା ଲୁହାର ନଳାକାର କୀଳା ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଭୂମିରେ ପୋତା ହେଲା ।]

ବମ୍ବାଜ—ଦେ. ବି (ଇଂ. ବମ୍) —ତୋପବାଜି; ବାଣବିଶେଷ—
Bambāji Firework producing bomblike report.
ବୋମବାଜୀ **ବମବାଜୀ** [ଦ୍ର—ଏହା ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା ଯାଇଥିବା
(ବମ୍ବାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପିଣ୍ଡ । ବାଉଁଶ ନଳ ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା ହୋଇ ନଳ ଉପରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଛଣପଟ ଦଉଡ଼ି ଗୁଡ଼ା ଯାଇଥାଏ । ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ତୋପ ପରି ଶବ୍ଦ କରେ ।]

ବମ୍ବା(ମ୍ଭେ)ଟିଆ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ବମ୍ବାର୍ଡିଆର୍)—୧ । ଗୋଲନ୍ଦାଜ
Bamba(mbe)tiā ସୈନ୍ୟ—1. Bombardier.
ବମ୍ବେଟେ, ବମ୍ବେଟିଆ [ଦ୍ର—ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ ବା ଫିରଙ୍ଗୀ ଜଳଦସ୍ୟୁମାନେ
ସମୁଦ୍ରିଡାକୁ (ବୋମାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବନ୍ଦୋପକୂଳକୁ ଆକ୍ରମଣ

କରିବା ସମୟରୁ ଏ ଶବ୍ଦ ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ପ୍ରବେଶ କରିଅଛି ଓ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବଙ୍ଗଦେଶକୁ ଯାଇ ତେଣୁ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ଆଣି ଆମ ଭାଷାରେ ପୂରାଇ ଅଛନ୍ତି ।]

୨ । ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ରର ଡକାଇତ; ଜଳଦସ୍ୟୁ—2. Pirate.

ଦେ. ବିଣ—ଠଗ୍ଗାଦିଆ; ଠଗ୍ଗାବାଜୀ—

Fraudulent; deceitful.

ବମ୍ବୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାମ୍ବୁ; କନାଡ଼ୀ-ବବୁ)—୧ । ବାଉଁଶ—

Bambu 1. Bamboo. ୨ । ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡା—2. A piece

ବାଂଶ ବଂଶ of bamboo used as a peg.

ବମ୍ବୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ବନ୍ଧନ କାଠ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଶକ୍ତ

Bamburu କାଠ—A tough timber like Bāndhaṇa.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶଗଡ଼ ଛିଆର ହୁଏ ।]

ବମ୍ବେଇ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶ ଓ

Bambei ରାଜଧାନୀ—Bombay Presidency and capi-

ବୋମ୍ବାଇ ମୁମ୍ବାଇ, ବମ୍ବାଇ tal town.

ବମ୍ବାଇ, ବମ୍ବେ, ବୋମ୍ବାଇ } — ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳର

ବୋମ୍ବେ, ବୋମ୍ବେଇ } ଏହା ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟସ୍ଥ

କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜର ସମଷ୍ଟି ଥିଲା । ଇଂରେଜମାନେ ଲବଣ-ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନମାନ ମୃତ୍ତିକାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି କେତେକ ଗଡ଼ିଏ ଦ୍ୱୀପକୁ ମିଶାଇ ଏ ସହରର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଭୂଲେଶ୍ୱର ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମୁମ୍ବା ଦେବୀଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏ ସହରର ନାମ ହିନ୍ଦୀରେ ମୁମ୍ବାଇ ଓ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ବମ୍ବାଇ, ବମ୍ବେଇ ଓ ଇଂରାଜରେ 'ବମ୍ବେ' ହୋଇ ଅଛି । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ନଗର । ମଦନମୋହନ—ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ବମ୍ଭର—ସଂ. ବି.—(ବମ୍ଭ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Bambhara ମଧୁମକ୍ଷିକା—Bee.

ବମ୍ଭରାଳୀ(ଣୀ)—ସଂ. ବି.—(ବମ୍ଭର+ଆଳୀ; ଅଣୀ)—ମଧୁମକ୍ଷିକାସମୂହ-

Bambharāḷī(ṇī) 1. A swarm of bees. ୨ । (ବମ୍ଭ=

ଭିଁ ଶବ୍ଦାନୁକରଣ+ଭୃ ଧାତୁ+ଅଳ+ଈ)—ମକ୍ଷିକା; ମାଛି—

2. Flea. ୩ । ଭ୍ରମର—3. Black wasp.

ବୟ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗମନ କରିବା—

Baya (root) To go.

ବୟ—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । (ସଂ. ବ୍ୟପ୍)—ବଏ (ଦେଖ)

Baya 1. Bae (See)

(ଯଥା—ଆୟରୁ ବୟ ବଳିଲେ ପାଇଟି ଶେଷ ।)

୨ । (ସଂ. ବୟଃ)—ବୟସ—2. Age.

ପଞ୍ଚ ବରଷ ବୟ ଭାର

ବଏସ ବୟ ବେଶି ଭଗବ ବଳ ଘୋର । ଭଗ୍ନୋଥ. ଭଗବତ ।

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବୈ.)—ବଏ (ଦେଖ)—Bae (See)

ସଂ. ବି.—(ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ୧ । ତନ୍ତୁବାୟ

(ହି. ଶ.)—1. Weaver.

୨ । ବାୟାପକ୍ଷୀ (ହି. ଶ.)—2. The weaver bird.

ବୟଃ—ସଂ. ବି.—(ବୟ ଧାତୁ+ଅସ୍; ଯେ ଅଲକ୍ଷିତ ଭାବରେ ଗମନ

Bayaḥ କରେ)—୧ । ବୟସ; ଜୀବନ; ଆୟୁଃ—1. Age;

time of one's life. ୨ । ଯୌବନ—2. Youth.

୩ । ପକ୍ଷୀ—Bird.

ବୟଃକ୍ରମ—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆୟୁଷ୍କାଳ; ବୟସ; ଜୀବନକାଳ—

Bayaḥ krama Age; period of one's life.

ବୟଃ ସଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ବୟଃ+ସଙ୍ଗୀ)—ସମବୟସ୍କ

Bayaḥ saṅgi ବନ୍ଧୁ—1. A friend of the same age.

୨ । (ସଂ ବୟଃ+ସଙ୍ଗିନୀ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସମବୟସ୍କା ସଖୀ—

A woman's female companion of the same age.

ବୃଦ୍ଧ ବୟଃସଙ୍ଗୀମାନ ଭଜିବ ଏ ଧନୁକର ମନରେ ଏମନ୍ତ କର ଭା ମାଣି ଭୂଷି ।

ରାଜ—ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବୟଃସନ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାଲ୍ୟ ଓ ଯୌବନର ସଂଯୋଗ

Bayaḥ sandhi ସ୍ଥଳ; ଯୌବନାରମ୍ଭ—Prime of life;

transition from childhood to youth.

ବୟଃସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ଥ.—(ବୟଃ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ମଧ୍ୟ

Bayaḥstha ବୟସ୍କ; ଯୁବା—Youthful. ୨ । ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ;

(ବୟଃସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବୟସ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାବାଳକ—2. Major;

mature; middle-aged.

ବୟଃସ୍ଥା—ସଂ.ବିଣ.ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯୁବତୀ—1 Youthful; young

Bayaḥsthā (woman). ୨ । ବିବାହର ଉପଯୁକ୍ତା—

(ବୟସ୍ଥା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2.Arrived at a marriageable age.

ସଂ. ବି.—୧ । ଆମଳକୀ, ବାହାଡ଼ା ଓ ହରଡ଼ା; ତ୍ରିଫଳା—

1. The three myrobalans. ୨ । ଗୁଳୁଚି—

2. A medicinal creeper. ୩ । ସୋମଲତା—

3. The Soma creeper. ୪ । କାକୋଳୀ—

4. A medicinal berry. ୫ । ଆମ୍ଳିକ ଶାଗ—

5. A kind of potherb of acid taste.

୬ । ଶ୍ୱେତ ଅଳେଇଚ; ଗୁଜୁରାତ (ହି. ଶ.)—6. The

small cardamom. ୭ । ଶିମିଳି (ହି. ଶ.)—

7. Silk cotton. ୮ । ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—8, A young woman.

ବୟଃସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି.—ଯୌବନ (ହି. ଶ.)—Youth.

Bayaḥsthāna (ବୟସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୟନ—ସଂ. ବି. (ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+ଭାବ. ଅନ)—

Bayana ଲୁଗା ବୁଣା—Weaving.

ବୟନ ବିଦ୍ୟାଳୟ—ସଂ.ବି.(ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ

Bayana bidyālaya ଲୁଗାବୁଣା ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ—Weaving

school.

ବୟ ପଥ(ଥୁ)—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବେପଥୁ)—

Baya patha(thu) ୧ । କମ୍ପ—1. Trembling.

୨ । ଭୟ—2. Fear.

ଅରଜୁନ ବୋଲନ୍ତେ ମୋ ରଥେ ସାରଥ୍ୟ
ଉତ୍ତର କରି ଶତ ଉତ୍ତରୁ ବୟ ପଥ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ବୟ ବୃଦ୍ଧ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବୟୋବୃଦ୍ଧ)—ବୟୋବୃଦ୍ଧ (ଦେଖ)
Baya bṛuddha Bayobṛuddha (See)

ବଦ୍ୟାବୃଦ୍ଧ ଯେ ବୟବୃଦ୍ଧରେ ଛନ୍ଦ ସ୍ୱ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ, ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ

ବୟସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୟସ୍)—୧ । ଜନ୍ମାଦି କାଳ ପରିମାଣ; ପ୍ରାଣୀର
Bayasa ଅତୀତ ଜୀବନ କାଳ—1. Time of life; age.
ବଏସ **ବୟସ, ଉମ୍ର** ୨ । ଯୁବା ବୟସ; ଯୌବନ—2. Youth.

ଅଜ ବୟସ ମୋର ଜାହୁଁ
ପାରିବ ପୁନ ଉପ୍ରଯାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବୟସ କାଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଯୁବା ବୟସ—1. Youth.
Bayasa kāla ୨ । ପରିଣତ ବୟସ—2. Mature age.
(ବୟସ ବେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) **ବୟସକାଳ** ବଏସ

ବୟସ ଛାଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୟସ + ଶ୍ଚିତ୍)—ବଅସ ଛାଉ; ଯୁବକ ଓ
Bayasa chhau ଯୁବତୀଙ୍କ ଦେହରେ ଯେଉଁ ଛାଉ ମାଡ଼ି ଯିବାର **ସିହଳି** ଦେଖାଯାଏ—Scurf or scab appearing on the
ଛୁଲୀ body of young people.

ବୟସ ବରୁଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୟସ + ବ୍ରଣ)—କାଠ ବରୁଣ; ଯୁବକ
Bayasa baruṇa ଓ ଯୁବତୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ସରୁଆ ଖିଲ ଯୁକ୍ତ
ବୟସ ଫୋଡ଼ା ଯେଉଁ ବ୍ରଣମାନ ଦେଖାଯାଏ—Small pimples
ବଡର, ବରରେ, ବରଡ, ବରରା appearing on the face of youths; blackhead.

ବୟସ ମକମକେଇ—ପ୍ରା. ବିଣ—(ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳି) ଯୌବନ-
Bayasa makamakeī ଗର୍ବିତା (ସ୍ତ୍ରୀ); ଯୁବା ବୟସ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ଜନିତ ଗର୍ବରେ ଯେଉଁ ନାରୀ ମକମକ ବା ଉତ୍ତଫୁଲ୍ଲ ହେଉଥାଏ—
(a woman) Who is unduly proud of her
youthful charms.

ବୟସ ଜିବା—ଦେ. ବି—ସମୟ ଅତିବାହିତ ହେବା; ବୃଦ୍ଧ ହେବା—
Bayasa jibā **ବୟସ ବୀତନା** Becoming old.

ବୟସ ଗଲାନ ସର ଯୁଝି ଯୁଝିଲାର ପର ଏ ସଙ୍ଗେ ବିରୋଧ କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ।
ବଏସ ଯାଓଣା ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବୟସ ସନ୍ଧି—ଦେ. ବି—ବୟଃ ସନ୍ଧି (ଦେଖ)
Bayasa sandhi ;Bayaḥ sandhi (See)

ବୟସ ସନ୍ଧି ନିଜ ନାରୀ, ନାୟକ ଅଛି ବି ଅବୋଧ ।
ରୂପଚ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବୟସି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବୟଃସ୍ଥ)—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ;
Bayasi ଯଥା—ସମବୟସି, ଅଧା ବୟସିଆ, ଷୋଳ ବୟସୀ, ପିଲା
(ବୟସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୟସିଆ, ଯୁବା ବୟସୀ, ସତର ବୟସୀ)
(ବୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୟସବିଶିଷ୍ଟ; ବୟସ୍ଥ; ଯାହାର ଏତେ ବୟସ
ବୟସୀ **ବୟସୀ** ହୋଇଅଛି—Aged; having reached
such an age.

ସତର ବୟସୀ ସତର ମଳ, ଏରକ ଯାହାର ଅନୁଗମନ ।
ବିଶ୍ୱସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ବୟସିକା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବୟସ୍ୟା)—ବୟସୀ (ଦେଖ)
Bayasikā Bayasī (See)

ବୟସୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବୟସିର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Bayasī 1. Feminine of Bayasi.
୨ । ଯୁବତୀ—2. Youthful (lady).

କେ ମୋତେ ଦେବ ସାତ ନବୀନ ବୟସୀ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବୟସ୍ୟା)—ସ୍ତ୍ରୀର ସମବୟସ୍କା ସଖୀ;
ଏକବୟସିଆ ସଖୀ—A woman's female com-
panion of the same age.

ଭାବେ ନବ ବୟସୀ ବୟସୀ ପାଶେ ବସି ବଶୀଭୂତ ଦର୍ଶନ ଅସେ ଯେ ।
ଉଷ୍ଟ. ବୋଷ୍ଟଦ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ବୟସ୍କ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବୟଃସ୍ଥ)—୧ । (ଯୁବା ବା ବୃଦ୍ଧ)
Bayaska ବୟସବିଶିଷ୍ଟ—1. Having reached a certain
(ବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) age (e.g. young or old). ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣଯୌବନ-
ବୟସ୍କ 2. Youthful; young. ୩ । ବୟଃସ୍ଥ; ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ;
ବୟସ୍କ ସାବାଲକ—3. Major; mature. ୪ । ଯେ ବୟସରେ
ବଡ଼—4. Elderly; older in age.

[ଦ୍ର—ବୟଃ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ସମସ୍ତ ପଦରେ ବୟସ୍କ ଆକାର ଧାରଣ କରେ । ଯଥା—ବୃଦ୍ଧବୟସ୍କ, ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ, ସମବୟସ୍କ; କିନ୍ତୁ ଏଲୁଟିଆ ବୟସ୍କ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ; ବୟଃସ୍ଥ ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର ଅଟେ ।]

ବୟସ୍କୃତ୍—ସଂ. ବିଣ—(ବୟଃ + କୃ ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍)—ଆୟୁଃପ୍ରଦ—
Bayaskṛut Giving longevity.

ବୟସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବୟଃସ୍ଥ (ଦେଖ)—Bayaḥstha (See).
Bayastha (ବୟସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବୟସ୍ଥା—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—ବୟଃସ୍ଥା (ଦେଖ)—
Bayasthā Bayaḥsthā (See).

ବୟସ୍ଥା ଯଦି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବହୁ ବାର୍ତ୍ତା ସ୍ୱଲ୍ପ ବିଶି ହେ—
ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବୟସ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବୟସ୍ + ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ସଖା; ତୁଲ୍ୟ-
Bayasya (ବୟସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୟସ୍କ ବନ୍ଧୁ; ସମବୟସ୍କ ମିତ୍ର—
1. Friends of the same age. ୨ । ସଙ୍ଗୀ; ସହଚର-
2. Companion; comrade.

ବୟସ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବୟସ୍ୟ + ଆ)—୧ । ସଖୀ—
Bayasyā 1. A female companion. ୨ । ଇଟା (ହି.ଶ)—
2. Brick.

ବୟା—ପ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବ୍ୟୟ)—୧ । ବ୍ୟୟ—1. Expenses.
Bayā ୨ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବୈଷ୍ଣବ ବା ବୈକୁଣ୍ଠ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଡାକିବା ନାମ—2. Name by which Baishṇaba
(ବୟି, ବଇ—ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ) or Baikuṇṭha is called.

ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବଏ)—ବୟାଁ (ଦେଖ)—Bayāṁ
(See).

ମାଗ ବାଲେଶ୍ୱର ବାସ ବାହାର ବୟା ପାଗରେ ପହଞ୍ଚିଛ—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବୟାଅଶୀ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—(ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱ୍ୟଶୀତି)—୨-
Bayā-asi ବିରାଶୀ **ବିରାଶୀ** Eightytwo; 82.
(ବୟାଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବୟାଁ—ବୈଦେ. ବ—(ଲଂ. ବସ୍; ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ବୟା)—ନାବିକମାନଙ୍କ Bayāñ ନଦୀ ସମୁଦ୍ରାଦିରେ ପଥ ନିରୂପଣ ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ ବୟା(ୟାଁ) କରିବାପାଇଁ ନଦୀ ବ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ଭସା ଯାଇଥିବା **ବୋୟା** ପୀପାଁ—A buoy.

ବୟାଁ(ୟା)ନବେ—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—(ସଂ. ଦ୍ୱିନବତି; ପ୍ରା. ବାଣ୍ଣବଇ)—Bayāñ(yā)nabe ୯୨; ଦ୍ୱ୍ୟଧିକ ନବତି—Ninetytwo ବିରାନ୍ନବେ ବୟାଶୋଇ ପରେ ୯ ଗଣ ହେଲା ଶେଷ—

ବିରାନବେ; ବାନବେ ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ବୟାଁ(ୟା)ଶୋଇ, ବୟାଁ(ୟା)ଲବେ(ବ୍ବେ),ବୟାଁ(ୟା)ଲୋଇ, ବୟାଁ(ୟା)-ଲବେ(ବ୍ବେ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବୟାଁଳୁ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ସଂ. ବନ୍ୟ + ଆଳୁ)—ବଣଆଳୁ; Bayāñlu କରବା—Wild yam

ବୟାଁଳୁ ଗୋଡ଼(ଡ଼ା)—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୟାଁଳୁ ବା Bayāñlu gorda(rdā) ବୟାଁଳୁର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ; ବଣଆଳୁର ବାଡ଼ୁ—Small globes of wild yam.

(ଯଥା-ଏହା ଲତାର ଗଣ୍ଠିରେ ଆଳୁବାଡ଼ୁ ପର ଧରେ)

ବୟାନ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣନ; ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ; ଫା. ବୟାନ୍)—Bayāna ୧ । ବାକ୍ୟ—1. Speech. ୨ । ବିବରଣ; ବର୍ଣ୍ଣନ; ବୟାନ ବୃତ୍ତାନ୍ତ— 2. Description; relation; narration. **ବୟାନ୍** ୪ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ; ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା —4. Explaining.

ବାଗୁମାନଙ୍କ ଅଗରେ ସବୁ ଢାଳ ବୟାନ କରିଯାଇ—
ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବୟାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—1. To describe; to relate; to narrate. Bayāna kariba

ବୟାନ କରା ୨ । କଥା କହିବା—To speak. ୩ । ଉଚ୍ଚ ଚନ୍ଦକର **ବୟାନ କରନା** ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା—3. To expatiate upon; to explain. ୪ । କିଛିଦିନ ପାଇଁ (ବର୍ଷା) ବନ୍ଦ କରିବା— 4. To stop; to cease for a time.

(ଯଥା— ଦୁଇଦିନ ହେଲା ବର୍ଷା ବୟାନ କରିଛି)

ବୟାମ୍—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବହ୍ ଧାତୁ)—ଚିନା ମାଟିର ବଡ଼ମୁହାଁ ବୋତଲ- Bayām A wide-mouthed bottle or jar made of ବୋୟାମ **ବୟାମ,ବୋୟାମ** porcelain or china clay.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଗୁର ଆଦି ରଖାଯାଏ ।]

ବୟାର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାୟୁ) —ବତାସ; ତୋଫାନ; ପ୍ରବଳ ବାୟୁ; ଝଡ଼- Bayāra ବାତାସ **ବୟାର[ରା]** Tempest; gale.

ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବ—ଝାଡ଼ା ବାନ୍ତି—Cholera.

ବୟାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତୋଫାନିଆ; ପ୍ରବଳବାୟୁଯୁକ୍ତ (ଋତୁ)—Bayāriā ବାତାସେ **ବୟାରିୟା** Tempestuous (weather)

ବୟା(ୟାଁ)ଲ୍—ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବାଚାଳ)—ଯେ ଗୁଡ଼ାଏ ବୟାନ୍ କରେ; Bayā(yāñ)l ବାବଦୁକ; ଯେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପେ; ବାଚାଳ— [ବୟା(ୟାଁ)ଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ବକୁୟା **ବକବାଦୀ** Talkative; garrulous.

ବୟାଲିଶ(ଶି)—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍, Bayālisa(śi) ପ୍ରା. ବ ଚତ୍ତାଳିଶି)—ଦୁଇ ଅଧିକ ଚାଳିଶ, ୪୨— ବେୟାଲୀସ **ବୟାଲୀସ** 42; Fortytwo.

ବୟାଶି—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ବୟାଅଶୀ (ଦେଖ)— Bayāśi Bayā-aśī (See)

ବୟାଶୀ ପଦେ ଶବ୍ଦ ଭ୍ରାନ୍ତ । ଭଷ୍ଟ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଗୃହୀର ଖଳାରୁ ମହଣ ଦରରେ ଧାନ ଜମା ଗୁଡ଼ିଲ ଆଣିଲେ ଦୁଇମହଣ ସ୍ଥଳରେ ବୟାଶୀ ସେର ମିଳେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହଣରେ ମିଳିବା ଏହି ଅଧିକା ଏକସେର— The extra seer per maund given to the purchaser of two maunds purchased from the threshing floor of a husbandman.

[ଦ୍ର—ଯଥା ମହଣେ ବରରେ ମୋତେ ୧ ସେର ବୟାଶି ମିଳିବ ।]

ବୟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବ୍ୟୟ)—୧ । ବଏ କରିବା (ଦେଖ) — Bayibā 1. Bae-karibā (See) ୨ । ବ୍ୟୟ କରିବା—2. To spend.

ବୟୋଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୨ୟା ତତ୍, ବୟଃ + ଗତ)—ବୃଦ୍ଧ — Bayogata (ବୟୋଗତା —ସ୍ତ୍ରୀ) Aged; old.

ବୟୋତୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୟଃ + ଅତୀତ) —ବୃଦ୍ଧ—Aged; old. Bayotīta (ବୟୋତୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବୟୋଽତୀତ ରୂପେ ଲେଖାଯାଇ ଯୋ ଏବଂ ତୀ ମଧ୍ୟରେ ଲୁପ୍ତ ଅକାର ଚିହ୍ନିତ ହୁଏ ।]

ବୟୋବୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୟଃ + ବୃଦ୍ଧ)—୧ । ଯେ ଆପଣାଠାରୁ Bayobṛuddha ବୟସରେ ବଡ଼—1. Elderly; senior. (ବୟୋବୃଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୁଢ଼ା; ବୟସରେ ବୃଦ୍ଧ—2. Aged; of an advanced age

ବୟୋବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବୟଃ + ବୃଦ୍ଧି)—ବୟସର ବୃଦ୍ଧି; Bayobṛuddhi ବୟସର କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼ିବା —Increase of years; gradual advance in age

ବର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ କରିବା— Bar (root) 1. To make an inarticulate sound. ୨ । ଅବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ କଥା କହିବା—2. To speak in a language which cannot be understood; to babble.

ବର୍ କଦମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଜାଣିଜ ଅଗୁର—A kind of Bar-kadam କାସନ୍ଦୀ **ବରକଦ୍ରମ** cooked mango-pickle.

ବର୍ କରାର—ବୈଦେ. ବିଣ (କଚରଆ) (ଫା) -୧ । କାଏମ୍; ସ୍ଥିର— Bar-karār 1. Confirmed. ୨ । ଉପସ୍ଥିତ; ମୌଜୁଦ୍— ବରକରାର **ବରକରାର** 2. Present; ready; in stock.

ବର୍ ଖିଲାପ୍(ଫ୍)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚରଆ) (ଫା. ବର୍ + ଆ. ଖିଲ୍ଫ୍) — Bar-khilāp(ph) ପ୍ରତିକୂଳ; ବିରୁଦ୍ଧ—Opposite; ବରଖେଲାପ **ବରଖିଲାଫ** unfavourable.

ବୈଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରତିକୂଳତା—1. Opposition. ୨ । ଅନୁଚ୍ଛା- 2. Negligence.

ବର୍ଖୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ରେଜଇ (ଦେଖ) Bar-khī Rejei (See)

ବର୍‌ଗାଏ(ୟ୍)—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥା) ବ—ଗଉଡ଼—
Bar-gāe(y) Cowherd.

ବର୍ ତରଫ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (କଚରଥା) (ଫା. ବର୍+ଆ. ତର୍ଫ୍)—
Bar-taraph ୧ । ଅଲଗା; ପୃଥକ୍—1. Separate. ୨ ।
ବରତରଫ ବରଖାସ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବହିଷ୍କୃତ—2. Dismissed
ବରତରଫ or removed from service.

ବର୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବଢ଼ନା)—ବଢ଼ିଣା;
Bar-nā ଝାଡ଼ୁ—Broomstick.

ବର୍‌ନାଁ(ନେଁ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ବାଢ଼ନା)—
Bar-nāñ(neñ)ibā ଓଲାଇବା; ଝରବିବା—To sweep (a house).

ବର୍‌ପାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଟ ଗଛର ଓଦ୍ଧଳ—Aerial.
Bar-pāl root of a banyan tree

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ବରପାଲି ଗ୍ରାମର ନାମକରଣ ହୋଇ-ଅଛି ।]

ବର୍‌ବଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବର୍ବଟୀ)—ଝୁଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଶ)
Bar-baṭi Jhurdanga (See)

ବର୍‌ବୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବର୍ବଟୀ)—ବରଗଡ଼ାଛୁଇଁ—
Bar-burḍi A kind of bean; Vigna Semensis.

ବର୍‌ର ବର୍‌ର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଉପସ୍ଥିତ ଘଟଣାରେ ବିକୃତ
Bar-ra bar-ra hebā ବା ବିରକ୍ତିଭାବସୂଚକ ଶବ୍ଦ କରିବା—
To grumble; to whimper.

ବର୍‌ହମ୍‌ପୁଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଏକଦମ୍ ଖୋଲ୍ଲ—
Bar-ham-pulla Entirely hollow.

ବର୍‌ହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବନ୍ୟବରାହ; ବାର୍ହା—
Bar-hā Wild boar.

ବର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ=ବରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Bara ୧ । ପ୍ରବର; ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Chief;
(ବରା—ସ୍ତ୍ରୀ) best; excellent.

ବଳାଇ କମ୍ବିବର, ବାଳୁଡ଼େ ଉରଉର— ଉଃ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ନୃପବର, ମିତ୍ରବର, ଯୋଷାବର, ବରପୁତ୍ର, ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ, ବରାଙ୍ଗ, ବରାରୋହା ଇତ୍ୟାଦି ।]

୨ । ଅଭୀପ୍ସିତ; ଇପ୍‌ସିତ—2. Wished-for. ୩ । ଅଳ୍ପ—
3. Little.

ସଂ. ବି—୧ । ନବବିବାହିତ ପୁରୁଷ—1. A newly married man. ୨ । ଜୋଇଁ; ଜାମାତା—2. Son-in-law. ୩ । ଭର୍ତ୍ତା; ପତି; ସ୍ୱାମୀ—3. Husband.

ବଧିଲେ ଦେବରବର ବରାରୋହା ମତେ ବର—
ଉଃ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ବିବାହାର୍ଥ ସ୍ୱୀକୃତ ପାତ୍ର—4. Bridegroom elect.
୫ । ଆଶୀର୍ବାଦ—5. Blessing. ୬ । ଅଭୀପ୍ସିତ ଲାଭ ବା ପ୍ରାର୍ଥନାପୂରଣସୂଚକ ଆଶୀର୍ବାଦ ବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—6. Boon; blessing or promise for the fulfilment of one's wishes.

ପୂର୍ବେ କଠୋର ତପ କରି
ବର ମାଗିଲେ ପ୍ରଳୟ ଦୂରି—ଜନବାଉ. ଗୀତବତ ।

[ଦ୍ର—୧. ଦେବତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ବା ଅଭୀପ୍ସିତପୂରଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିଜର ଅଭୀପ୍ସିତ ବା ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧିକୁ ବର ବୋଲାଯାଏ, ଯଥା—ମୁଁ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ 'ଭାଷାକୋଷ' ପୂରଣ ବର ମାଗୁଛି । ୨. ଦେବତା ବା ଅଭୀପ୍ସିତପୂରକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଅଶୁ ବା ଭବିଷ୍ୟତରେ ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧିସୂଚକ ଯେଉଁ ଅଭୟବାଣୀ ବା ଆଶୀର୍ବାଦ ମିଳେ ତାକୁ ବର ବୋଲାଯାଏ, ଯଥା—ହେ ପରମେଶ୍ୱର ! ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ତ୍ତି ପାଇଁ ବର ମୋତେ ମିଳୁ । ୩. ପ୍ରାର୍ଥିତ ଅଭୀପ୍ସିତ ବା ମନୋରଥକୁ ମଧ୍ୟ ବର ବୋଲାଯାଏ ।]

୭ । ବାଳକ—7. Boy. ୮ । କାଶ୍ମୀର; କୁଙ୍କୁମ—
8. Saffron. ୯ । ଶିବ; ମହାଦେବ—9. Siba.
୧୦ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଅଭୀପ୍ସିତ ପ୍ରାପ୍ତି ବା ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧି—10. Fulfilment of one's wishes through Divine Grace. ୧୧ । ଶିଶ୍ନ; ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି; ରତିଲାଣ୍ଡକ—11. An adulterer; lecher. ୧୨ । ଜାର; ଉପପତି—12 Paramour; lover. ୧୩ । ଅସୁରବିଶେଷ—13. Name of a demon. ୧୪ । ବେଢ଼ିବା; ବେଷ୍ଟନ—14. Surrounding; encompassing. ୧୫ । ଛତାବରୀ; ଛତୌରୀ—15. Asparagus Racemosus. ୧୬ । ତ୍ୱକ; ଚମଡ଼ା—16. Skin. ୧୭ । ଶଲ; ବକଳ—17. Bark. ୧୮ । ଆର୍ଦ୍ରକ; ଅଦା—18. Ginger. ୧୯ । ଗୁଗୁଳ (ହି. ଶ.)—19. Bdellium. ୨୦ । ତାଳଚିନି (ହି. ଶ)—20. Cinnamon. ୨୧ । ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ହି. ଶ.)—21. Rocksalt. ୨୨ । ପିୟାଲଗଛ (ହି. ଶ.)—22. Buchanania Latifolia (tree). ୨୩ । ବକୁଳ ଗଛ (ହି. ଶ.)—23. Mimusops Elengi (tree). ୨୪ । ହଳଦୀ (ହି. ଶ.)—24. Turmeric. ୨୫ । ବାୟା ଚଢ଼େଇ (ହି. ଶ.)—25. The weaver bird.

ବଟ, ବଡ଼ ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟ)—୧ । ବଟବୃକ୍ଷ—1. The
ବଣ୍ଡ, ବର, ବରଗଦ banyan tree; Ficus Indica; Ficus
Bengalius.

ସଂ. ନାମ—ବଟ, ବଟପୀ, ସ୍ୱଜଟାବୃହ, ସ୍ୱନ୍ଧଜ, ମଣ୍ଡଳୀ, ମହାଛାୟ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, ଧ୍ରୁବ, ନୀଳ, ଯମ ପ୍ରିୟ, ଯକ୍ଷାବାସ, ଯକ୍ଷ ତରୁ, ପାଦରୋହଣ, ଶୀଘ୍ର, ସିଦ୍ଧାରୁହ, ରକ୍ତ ଫଳ, ଶୃଙ୍ଗୀ, ନ୍ୟଗ୍ରୋଧ, ବୃହନ୍ନାଦ, ବୈଶ୍ରବଣୋଦୟ, ବୈଶ୍ରବଣାବାସ, ବୃକ୍ଷନାଥ, ଯମପ୍ରିୟ, କର୍ମଜ, ଗ୍ରାମୀର,

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣଶାଖ ଅବରୋହବିଶିଷ୍ଟ ବୃହତ୍ ବୃକ୍ଷ । ଏହା ଉଚ୍ଚତାରେ ୧୦୦ ଫୁଟ ଓ ପରିଧିରେ ଦୁଇ ହଜାର ବର୍ଗ ଗଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଏଥିର ସ୍ୱନ୍ଧରୁ ଓ ଶାଖାରୁ ଅବରୋହ (ଓଦ୍ଧଳ)ମାନ ବାହାରି ଭଲ

ଜଟୀଳ, ଜଟାଳ, ରୋହଣ, ଅବରୋହୀ, ବହୁପାଦ, ବନସ୍ପତି । ଅଡ଼ଲୁ ଲମ୍ବି ଭୂମିରେ ସଂଲଗ୍ନ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ପତ୍ର କୋମଳ ଓ ଲୋମଶପୃଷ୍ଠ । ଫଳଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବରକୋଳି ପରି ଗୋଲ ଓ ପାଚିଲେ ଭୋଫା ନାଲିଆ ଦିଶେ । ଫଳ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅସଂଖ୍ୟ ବୀଜ ହଳଦିଆ ଓ ରେଣୁବତ୍ । ଗୋଟିଏ ଫଳରେ ବହୁସହସ୍ର ବୀଜ ଥାଏ । ଡମ୍ବିରି ଓ ଓସ୍ତ ପରି ଏହାର ଫଳରେ ଫୁଲ ଥାଏ । ଏ ଫଳକୁ (ଡମ୍ବ ଫଳ ପରି) ଲୁଆମାନେ ଖାଇ ହଗିଲେ ସେହି ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ଉଠେ । ମଞ୍ଜିମାନ ପଥର ଦେଉଳ, କାନ୍ଥ, କୋଠା ଶ୍ରେଣୀ, ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ (ଯଥା—ତାଳ, ଖଜୁରି, ଆମ୍ବ)ର କୋରଡ଼ରେ ପଡ଼ି ବା ଲାଗିରହି ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ବରଗଛର ଚେର ଦେଉଳ, କୋଠା ଆଦିର କାନ୍ଥ ସନ୍ଧିକୁ ଭେଦ କରିବା ଓ ପଥର ଇଟା କାନ୍ଥକୁ ଫଟାଇବା ଦେଖାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ବୃକ୍ଷର କୋଟରରୁ ଗଛ ଉଠି ଗଛର ଚେର ଉକ୍ତ ଗଛକୁ ଚପି କରି ମାରିପକାଏ । ବରଗଛର ଡାଳ ନେଇ ପୋତିଲେ ତାହା ବଡ଼ ଗଛ ହୁଏ ।

ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବର ବୀଜରୁ ମହା ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମେ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗଛର ବିସ୍ତୃତ ଡାଳମାନ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଭୂଖଣ୍ଡକୁ ଆବୃତ କରେ ଓ ଏଥିର ଲମ୍ବ ଡାଳମାନଙ୍କରୁ ଓହଳମାନ ଭୂମିକୁ ଲାଗି ଉକ୍ତ ଡାଳମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳ ଟେକି ଧରେ । କାଳକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଓହଳମାନ ଗଛର ଗଣ୍ଡି ରୂପେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏ ଗଛ ପତ୍ରଗହଳ ଥିବାରୁ ଛାୟା ପାଇଁ ଲୋକେ ଏହାକୁ ହାଟ, ବାଟ ଓ ରାଜପଥ ପାଖରେ ଲଗାନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏ ଗଛକୁ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏହାର ପତ୍ର ବସନ୍ତକାଳରେ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ, ପୁଣି ନୂଆ ପତ୍ର କଅଁଳେ । ଲୋକେ ବର ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛକୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଲଗାଇ ବର ଗଛକୁ କନ୍ୟା ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛକୁ ବର କଳ୍ପନା କରି ବିଭା କରାନ୍ତି ଓ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏହି ବର ଓସ୍ତ ବିଭାକୁ ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଗଣନା କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଛାୟାଦାନ ପାଇଁ ବର ଓ ଓସ୍ତ ଗଛ ଲଗାଇବା ଏଥିର ମୌଳିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ବର-ଅଠା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବର ଡାଳକୁ ହାତୀ ଖାଆନ୍ତି ଓ ବରକାଠ ଜାଳ ହୁଏ । ଗରିବ ଲୋକମାନେ ବର ଡାଳରେ ଘରର ଖୁଣ୍ଟି କରନ୍ତି । ବରଗଛ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚେ । ବିଶେଷ ବିଶେଷ ବରଗଛକୁ ଲୋକମାନେ ଉନ୍ନତିକ ସ୍ଥାନୀୟ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି ଯଥା—କାଉଁଖି ବର, ଫାସିଦିଆ ବର, ଯୋଗିଆ ବର, ବିଷ୍ଣୁ ବର ଇତ୍ୟାଦି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁ, ଧାରକ, ବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସାଦକ ଓ କଷାୟ ରସ ଓ କଫ, ପିତ୍ତ, ବ୍ରଣ, ଦାହ, ତୃଷ୍ଣା, ମେହ ଓ ଯୋନିଦୋଷନାଶକ । ଏକ ପ୍ରକାର ବରଗଛର ଡାଳମାନ ଲମ୍ବା ପରି କଅଁଳ ଓ ଡାଳର ଅଗମାନ ନଇଁ ପଡ଼ି ଥାଏ । ବର ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛର ଅଠାରୁ ରବର ହୁଏ ।]

ଦେ. ବିଣର ବିଣ—ମହାନ୍; ଅତ୍ୟନ୍ତ—

Very; very much.

ବର ଜଳିତ ଜ୍ୱଳିତ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ବହ୍ନିନ
ବହ୍ନିତ ବିଭିତ ବହ୍ନ ବହ୍ନିଲ ବଚନ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଗ୍ରା. ବି.—(ବାଉଁର କଣ୍ଠସ୍ଥ ଅଦ୍ଭ ଗତ ଜାତିଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରୁ ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । ବଳ—

1. Strength. ୨ । କ୍ଷମତା—2. Power.

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସଂ. ବରିଷ୍ଠ)—ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥବୋଧକ ପ୍ରତ୍ୟୟ—(meaning) A suffix; greatly. (ଯଥା—ଭୀମ୍ବର, ଭଦ୍ରର ।)

ବର ଓସ୍ତ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟ+ଅଶ୍ୱତ୍ଥ)—ବର ଗଛ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—The banyan tree and the religious fig tree.

Bara osta

ବଟ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ

ବର ଓସ୍ତ ବିଭା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟ+ଅଶ୍ୱତ୍ଥ+ବିବାହ)—ନିକଟରେ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ରୋପିତ ହୋଇଥିବା ବା ମନକୁ ଉଠିଥିବା କନ୍ୟା-ରୂପେ କଳ୍ପିତ ବର ଗଛ ସଙ୍ଗେ ବର ରୂପେ କଳ୍ପିତ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷର ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠାନ—A mock marriage ceremony performed between a banyan and a religious fig tree planted side by side.

Bara osta bibha

ବର ଓସ୍ତ ବାହା } —ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ
ବର ଓସ୍ତ ଉଆ }

ବରପିପଲକୀ ସାଦୀ

[ଦ୍ର—ଏ ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ହଳଦିଆ ସୂତା ଏ ଦୁଇ ଗଛର ଗୁଡ଼ି ପାଖେ ବେଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ ।]

ବର ଓହ(ହୋ)ଳ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟ+ଅବରୋହ)—ବରଗଛର ଶାଖାରୁ ଯେଉଁ ଚେରମାନ ବାହାରି ଭଳକୁ ଝୁଲି ମୁହାଁଏ—The aerial roots which a banyan tree throws out towards the ground from the branches.

Bara oha(ho)la

ବଟେର ଝରି

ବରଗଛକା ଜଟା

ବରଂ—ସଂ. ଅ.—(ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ଅମ୍)—

Barm

ବରନ

(ବରଂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧ । ଏକ ପକ୍ଷରେ—1. On the one hand.

ବରଂ ନିବାସ ଭଲ ରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ,
ଭୟରେ ସଦା ଯହିଁ ଭୀତସ୍ତ ଥରେ,
କିନ୍ତୁ ଏ ଭୀମ ସ୍ଥଳେ ସ୍ୱକୀୟ ପ୍ରାପତ
ଅଟଇ ମୋ ଦଗ୍ଧରେ ଅଧମ ଗତ ।
ମଧୁସୂଦନ. ନିର୍ଜନ ଦ୍ୱୀପରେ ନିବାସିତର ବିଳାପ ।

୨ । ଅଧିକନ୍ତୁ—2. Moreover. ୩ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଉତ୍ତମ—3. Rather good. ୪ । ଇଚ୍ଛାର ବିଷୟୀଭୂତ—4. Desirable.; optional ୫ । ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେୟସ୍କର—5. Preferable to another matter.

ବରକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ପତ୍ର; ପର୍ଣ୍ଣ—1. Leaf of a tree. ୨ । ପୁସ୍ତକର ପତ୍ର—2. Leaf of a book. ୩ । ସୁନା ରୁପାର ଖୁବ୍ ପତଳା ପତ୍ର; ତବକ (ଯାହା ମିଠାଇ ଆଦି ଉପରେ ଜଡ଼ା ଯାଏ)—3. Very thin leaf of gold or silver.

Barak

ବରକ

ବରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ବରଣକାରୀ—1. Choosing. ୨ । କନ୍ୟାର ବିବାହପ୍ରାର୍ଥୀ—(ବରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Wooing; asking a female in marriage;

Baraka

ସଂ. ବି—୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ ବସ୍ତ୍ର—1. A covering cloth; cloak. ୨ । ଚିନା ଧାନ୍ୟ—2 A kind of fine grain. ୩ । ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. A wild pulse. ୪ । ପୋତାଚ୍ଛାଦନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4. A covering for a ship. ୫ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ହ୍ର. ଶ)—5. Priyangu (See) ୬ । ବନ୍ୟ ବଦର (ହ୍ର. ଶ)—6 Wild jujube (tree). ୭ । (ବର+ସ୍ୱାର୍ଥେ, କ) ବର; ଅଭୀଷ୍ଟିତ ଫଳ—7. Boon (Apte). ୮ । କନ୍ୟାର ବିବାହ ପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତି—8, Suitor; one who asks a female in marriage; wooer (Apte). ୯ । (ବୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ) ଗାମୁଛା; ତଉଲିଆ—9. A towel; wiper (Apte). ୧୦ । (+କର୍ମ. ଅକ) ବନ୍ୟ ଶିମ୍ବିବିଶେଷ—10. A kind of wild bean (Apte).

ବରକତ(ତି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବରକତ୍=ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ- Barakata(ti) ବରକତ **बरकत** 1. Plenty. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ—2. Good fortune. ୩ । ମଙ୍ଗଳ—3. Bliss. ୪ । ଉନ୍ନତି; ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି; ବଢ଼ତି—4. Prosperity.

ନିୟତରେ ବରକତ; ନିୟତରେ ବରକତ—ଚଳ ।

୫ । ସଫଳତା—5. Success. ୬ । ବୃଦ୍ଧି—6. Increase. ୭ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—7. Fullness; completion.

ବରକତୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ବରକତୀ)—୧ । ଭାଗ୍ୟବାନ— Barakati ବରକତେ **बरकती** 1. Lucky; fortunate; (ବରକତ୍ୱା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧିଶାଳୀ—2, Prosperous; ୩ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Full of plenty.

ବର କନିଆଁ—ଗ୍ରା. ବି. (ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ ସହଚର; ବର+କନ୍ୟା)— Bara kaniāñ ବର କନ୍ୟା (ଦେଖ)—Bara kanyā (See) ବର କନେ **दुल्हा दुल्हिन, बनरा बनरी**

ବରକନ୍ଦାଜ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଆ ଓ ଫା. ବର୍କନ୍ଦାଜ୍; ଆରବୀ ବରକ୍ Barakandāj =ବିଦ୍ୟୁତ୍, ବଜ୍ର ବା ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର+ଆନ୍ଦାଜ୍ ବର କନ୍ଦାଜ, ସାପାହୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ=ନିକ୍ଷେପକ; ବଜ୍ର ନିକ୍ଷେପକ ଯୋଦ୍ଧା; **बर कन्दज** ଯେ ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର ବା ବନ୍ଧୁକ ଧରି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯାଏ ।

ବର କନ୍ଦାର, ବର୍କନ୍ଦାଜ୍(ର୍), ବର୍କନ୍ଦାଜ୍(ର୍) } ଅନ୍ୟରୂପ ଭୁଲନା କର ସଂ. ପରିଷ୍ପନ=ଅନ୍ତଃପୁରର ରକ୍ଷକ)—୧ । ଚପରାସୀ; ପିଆଦା—1. Peon.

ଦେଉ ଦାନ ନାଗା ସଜା ସବୁ ନାଚ ଭୁଲ ବଜାଇବାହାର
ହୋଇଲେ ବରକନ୍ଦାଜ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମର ତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଅର୍ଦ୍ଦଲୀ; କନିଷ୍ଟବଲ୍—2. An orderly.; constable.

× × × ଲଇ କଣ୍ଟାରୁ ପୁଣ୍ଡାଏ ମୁଜସି ଜମାଦାର
ବରକନ୍ଦାଜ ସହାଶେ ଜେବାରତ ସ୍ତୁବାମଣ କଥା ।

ଫକୀରମୋହନ. ଛଅମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ସିପାଇ; ପଦାତିକ—3. A foot soldier. ୪ । ବନ୍ଧୁକ ଧାରୀ ପ୍ରହରୀ—4. A watchman armed with a gun. ୫ । ଯଷ୍ଟିଧାରୀ ପ୍ରହରୀ—5. A guardsman armed with a baton.

ବର କନ୍ୟା—ସଂ. ବି—୧ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ବରପାତ୍ର ଓ କନ୍ୟାପାତ୍ର— Bara kanyā 1. Bridegroom elect and bride elect. ୨ । ନବବିବାହିତା ପୁରୁଷ ଓ ବଧୂ—3. Bridegroom and bride. ୩ । (କର୍ମଧା) ଉତ୍କୃଷ୍ଟା କନ୍ୟା ବା ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ—3. An excellent bride or married woman.

ବରକନ୍ୟା ପ୍ରସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—କୌଣସି ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ବାଳକ ପାଇଁ Barakanyā prasanga କନ୍ୟା, କିମ୍ବା କନ୍ୟା ପାଇଁ ବର ସ୍ଥିର କରାଯିବା ପ୍ରସ୍ତାବ—A proposal in connection with the finding out of a suitable bride for a bridegroom or vice versa.

ବର କଳନା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ବରଡ଼ା (ଦେଖ) Bara kalanā Barardā (See).

ବର କାୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବର=ସୁନ୍ଦର ଅଟେ କାୟା= Bara kāyā ଶରୀର ଯାହାର)—ସୁନ୍ଦରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Beautiful; graceful (woman).

ବରକୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଚିଲିକା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦ୍ୱୀପ— Barakudā A small island in the Chilkā lake. (ବଡ଼କୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶତାଧିକ ଗୋଟି ଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ବଙ୍ଗଳା ଅଛି ଓ ଗୁଡ଼ିଏ ହରିଣ ଛଡ଼ାଯାଇଛନ୍ତି ।]

ବରକୁଳି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି—ବରକୋଳି (ଦେଖ) Barakuli Barakoli (See).

ବରକୋଳି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଦର+କୋଳ)—ବଦର୍‌ବୃକ୍ଷ ଓ ତନ୍ନିର Barakoli ଫଳ—Jujube (tree and berry); Zezyphus; ନାରକୁଳ୍, କୁଳ୍, ନାରକୁଳେ କୁଳ୍, ବଅର Jujube. **बेर, बैर** କର ବାର ବରକୋଳି/ବଦ୍ଧ ପ୍ରକାରେ—

ବିଲବ୍ୟ. ଗମାସ୍ପ. ଅପୋଧା ।

ସଂ.ନାମ—ବଦର, ବଦର, ବଦରୀ ବଦରକା, କର୍କନ୍ଧୁ, କଣ୍ଟକୀ, କୋଳ, କୋଲ, ଫେନିଲ, କୁବଳ, ଘୋଣ୍ଟା, ସୌଗୀର, ବଜ୍ର କଣ୍ଟକା

ମ. ବୋର୍

ତେ. ରେଗୁଚେଟ୍ଟୁ, ରଂଗ

ତା. ରେସ୍ପନ୍ତ୍ରୀ

ଗୁ. ବୋରଡ଼ୀ

ଫା. ଜୁନାର

ଆ. ସିଦର୍, ନବକ୍

[ଦ୍ର—ଏହା ନାତିଦୀର୍ଘ କଣ୍ଟକୀ ତରୁ; ପତ୍ରର ନିମ୍ନପୃଷ୍ଠ ଲୋମଶ ଓ ଧଳା; ଫଳ ପ୍ରାୟ ଗୋଲ । ଏକ-ପ୍ରକାର ବରକୋଳି ନଡ଼ିଆ ଫଳ ଭଳି ଅଣ୍ଡାକାର ଅଟେ । ଏହାର ଫଳ ପାଚିଲେ ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟ ଓ ଅମ୍ଳ ଲାଗେ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଟାଣୁଆ । ପାଚିଲା ଫଳକୁ ଲୋକେ ଆଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ବରକୋଳି ଚାରିପ୍ରକାର- ଏକପ୍ରକାର ବରକୋଳି ଗଛର ଫଳ ଗୋଲ ଓ ମଞ୍ଜି ବଡ଼; ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ବରକୋଳି ମାଂସଳ ଓ ଏହାର ମଞ୍ଜି କ୍ଷୁଦ୍ର । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ବରକୋଳି ଗଛ ଅଛି ତାହା ତଳଡ଼ା ଭେଳିପର ଭୂମିରେ ମାଡ଼େ । ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରକାର ବରକୋଳିକୁ ବଣବରକୋଳି କହନ୍ତି । ଏହା ବହୁ କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ । ଏ ଚାରିପ୍ରକାର ବର-

କୋଳର ସ. ନାମ—(୧) ବଜ୍ର କଣ୍ଟକ, ଗୃଧ୍ରଫଳ, ଦୃଢ଼ ବୀଜ—(୨) ପୃଥୁବୀଜ, ଉନ୍ନବୀଜ, ମଧୁର ଫଳ, ସ୍ରକ୍‌ବଦର—(୩) ଭୂମି-ବଦରୀ, ବହ୍ନିବଦରୀ, ବହୁଫଳିକା—(୪) ସୁଖସ୍ପର୍ଶକ, ଦୁଷ୍ପର୍ଶ, ଶବରୀ ଦାନ୍ତ, ଲଘୁବଦର—(ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଭେଦକ, ଗୁରୁ, ଶୁକ୍ର-ବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ପୁଷ୍ଟିକାରକ । ଏହା ପିତ୍ତ, ଦାହ, ରକ୍ତଦୋଷ, ଶ୍ରମ ଓ ପିପାସାନାଶକ; କିନ୍ତୁ କଫବର୍ଦ୍ଧକ । ଯେଉଁ କୋଳ ପାଚିଲେ ମିଠା ଓ ଆକାରରେ ବଡ଼ ତାକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ସୌବୀର, ମଧ୍ୟଭଳ କୋଳକୁ କୋଳ ଓ ଅତିଶ୍ରେଷ୍ଠ କୋଳକୁ କର୍କନ୍ଧୁ କହନ୍ତି । ମାଘ ମାସରେ ବରକୋଳ ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ବରକୋଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଆକାରରେ ବରକୋଳ ପରି—
Barakoliā Of the shape of Jujube berry.
କୁଲେର ମତନ ବୈରକେଏସା

ବରକୋଳିଆ ଟୋପା—ଦେ. ବି—ବରକୋଳପରି ବଡ଼ ବର୍ଷାବିନ୍ଦୁ—
Barakoliā topā Raindrops as big as jujube
ବଡ଼ବଡ଼ଟୋପା ବଡାବଡାବୁନ୍ଦ berries.

ବରକୋଳିଆ ବସନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବସନ୍ତ ରୋଗର ବିସ୍ଫୋଟକ
Barakoliā basanta ମାନ ବରକୋଳ ପରି ବଡ଼ବଡ଼—
ଟୋପା କୁଲେ Smallpox eruptions like jujube
ବଡା ବଡା ଚେଚକ berries in shape; black or big hemorrhagic postules.

ବରଖ୍—ପ୍ରାଦେ (ଭଣ୍ଡିଭାଷା) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବରଖ୍=ବର୍ଷ)—
Barakh ୧ । ବତ୍ସର—1. Year. ୨ । ବୟସ—2. Age.

ବରଖଡ଼ା—ଦେ. ବି—କେଉଁଠିମାନେ ବାଁଆ ହାତରେ ଯେଉଁ ଲମ୍ବକାଠି
Barakhardā ଧରି ଥାଆନ୍ତି ଓ ସଳଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ବୁଣା ସରିଥିବା
ପାତି; ଫଳକାଠି ଜାଲର ଫାଶମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ କାଠିରେ ଅଟକାଇ
ରଖନ୍ତି—A long slender rod held by the
left hand on which the weaver of a net
puts the already finished nooses of the
net, while weaving.

ବରଖାସ୍(ସ୍ତ)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବରଖାସ୍ତ)—୧ । ପଦଚ୍ୟୁତ;
Barakhās(st) ଉତ୍ସର୍ଗିତ ହୋଇଥିବା; କାର୍ଯ୍ୟରୁ ମାଦୁଲ୍ ହୋଇ
ବରଖାସ୍ତ ଥିବା—1. Dismissed; removed from a post
ବରଖାସ୍ତ; ବରଖାସ or service. ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରହିତ କରାଯିବା
(କଚେରି)—2. Stopped from working; closed
(said of an office or court).

ଘାଗ ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧ କଚେରି ବରଖାସ୍ତ । ଉଦ

ବୈଦେ. ବି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି; ଚାକିରିରୁ ମାଦୁଲ୍ ହେବା—
1. Dismissal; removal from service. ୨ ।
କଚେରିର କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେବା—2. Closing of court.

ବରଖାସ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବରଖାସ୍ତ)—୧ । (କୌଣସି
Barakhāsta karibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ପଦଚ୍ୟୁତ କରିବା; ଉତ୍ସର୍ଗିତ
ବରଖାସ୍ତ କରା କରିବା; ମାଦୁଲ୍ କରିବା—1. To dismiss or
ବରଖାସ୍ତ କରାନା remove a person from service. ୨ ।
(କଚେରି ଆଦିର) କାମ ବନ୍ଦ କରିବା—2. To close;
to stop the working of (a court or office).

ବରଖାସ୍ତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ବରଖାସ୍ତ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଚ୍ୟୁତ
Barakhāsta hebā ହେବା—1. To be dismissed from
ବରଖାସ୍ତ ହଓୟା service. ୨ । (କଚେରିଆଦି) ବନ୍ଦ ହେବା—2
ବରଖାସ୍ତ ହୋନା (court etc.) To be closed.

ବରଖାସ୍ତି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବରଖାସ୍ତୀ)—ବରଖାସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Barakhāsti Relating to dismissal.
ବରଖାସ୍ତୀ (ଯଥା—ବରଖାସ୍ତି ହୁକୁମ, ବରଖାସ୍ତି ପରୁଆନା ।)
ବରଖାସ୍ତୀ ବି. (ଫା. ବରଖାସ୍ତୀ)—କର୍ମଚ୍ୟୁତି—Dismissal.

ବରଖିଲାପ(ପି, ଫ, ଫି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବରଖିଲାଫ୍=ପ୍ରତିକୂଳ)—
Barakhilāpa(pi, pha, phi) ୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା—.
ଖିଲାପ(ପି); ବରଖେଲାପ(ପି) 1. Negligence; neglect of duty
ବରଖିଲାଫ ୨ । ଅମଙ୍ଗଳ—2. Adversity. ୩ । ଅସଙ୍ଗତି—
3 Incongruity.

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବରଖିଲାଫୀ)—୧ । ଓଲଟା; ବିପରୀତ—
1. Opposite; adverse; contrary. ୨ । ଅମଙ୍ଗଳ-
ଜନକ—2. Leading to adversity. ୩ । ଅସଙ୍ଗତ-
3. Incongruous.

ବରଗ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବର୍ଗ)—୧ । ବର୍ଗ (ଦେଶ)—1. Barga
Baraga (See) ୨ । ବାଗ; ସ୍ୱାଦ; ପଦ୍ଧତି; ଶୃଙ୍ଖଳା—
ବର୍ଗ 2. Mode. ୩ । ବାଗବରଗ; ସୁନିୟମ; ସୁଶୃଙ୍ଖଳା—
ବରଗ 3. Method; good rule; regularity. ୪ । ସମୂହ—
4. Multitude.

ବରଗଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଗଟା)—ଏକପ୍ରକାର ଛୁଇଁ—A kind
Baragardā of bean; Vigna Semensis.
ବରବଟୀ [ଦ୍ର—ଏ ଲତା ଶିମ୍ବ ଗଛ ପରି ମାଡ଼େ, ଏହାର ପତ୍ର
ଲୋବିୟା; ବୋଡା ଶିମ୍ବ ପରି କିନ୍ତୁ ମୋଟା ଓ ଲମ୍ବ, ଏ ଲତା ଓ ଛୁଇଁ ୨
ପ୍ରକାର,-ଧଳା ଓ କଳା ବା ନାଲି ମିଶ୍ରିତ କଳା । ଏହାର ଛୁଇଁକୁ ଓ
ଛୁଇଁ ଉଚ୍ଚରର ମଞ୍ଜିକୁ ତରକାରି କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ବରଗଣ(ଣା)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା, ତ୍ୟାଗ
Baragana(nā) କରିବା)—୧ । ପ୍ରେରଣ;ପଠାଇବା;ବରଖିବା—
ପାଠାନ ଭେଜନା 1. Sending; emitting; to discharge
(Apte).

ମହିଷମାନଙ୍କୁ ସେ ବରଗଣ କଲେ
ସବୁ ଗିରିମାନଙ୍କ ଭଙ୍ଗାଇ ସେ ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱି. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଦୂତ ପ୍ରେରଣ—2. Sending of emissaries
or messengers.

ଗୁରୁଣେ ବରଗଣ ଗଣ କରେ ସୁଲଗ୍ନ ବଖାଣି ।
ଉଷ, ଦୋଷଦ୍ରୁହାଣସୁଦ୍ରସ ।

୩ । ଦୂରଦେଶରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି
ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଯୁକ୍ତି—
3. Deputation of a person to do
some work at a distant place.

ବରଗଣ ପଡ଼ିଲେ ଲୁଚର ଯେ ଲୋକ
ଚାହ ନ ଦେବ ହେ ଗଣନ । ସେବକ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିଦେଶ ବାସ; ପ୍ରବାସ—Sojourn.

ମୋ ନାଥଙ୍କ ଶୁଅ, ମୁଁ ଦାନ୍ତରେ ବାଟର ଶୁଅ
ମୋ ଦାନ୍ତ ବ ଟା ଶୁଅ ବଏ ଖାଇ ବସେ । ସ୍ୱାମୀ ଗଲେ ବରଗଣ ।
ଗଡ଼ଜାତ. ବାହାଣୀ ଗୀତ ।

ବରଗ ବରଗ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର୍ଗ)—୧ । ବହୁ ଦଳ; ସମୂହ ସମୂହ; Baraga baraga ଦଳ ଦଳ—1. Several groups of **ବରଗ ବରଗକା** ୨ । ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଜାତୀୟ; ନାନା ଜାତିର—2. Of various kinds. ୩ । ଅସଂଖ୍ୟ—3. Countless.

ବରଗ ବରଗ ସ୍ତମ୍ଭନା ଜହ୍ନଫଳ କାର ବେଳ ପାଟାମ୍ବର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶତକାସ ।

୪ । ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ—4. Classification.

ବରଗା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଗ; ପର୍ତ୍ତୁ. ଭର୍ଗା=ଯଷ୍ଟି)—୧ । Baragā କୋଠାର ଛତରେ କଡ଼ି ଉପରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ରକାଷ୍ଠ ବରଗା ଖଣ୍ଡମାନ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—1. Rafter of the roof of **ବର୍ଗା** a building.

[ଦ୍ର—ବରଗା ଉପରେ ଟାଇଲ୍ ବିଛା ହୁଏ ।]

୨ । (ଜାହାଜିଆ ଭାଷା) ଜାହାଜର ପାଲରେ ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ବ କାଠି—2. (nautical) Long bars or rollers attached to sails.

× × ପହଲ୍ ବଲମିଡୋଲ ଥିଲ ବରଗାମାନ
ଝେଡ ଦେଇ ଶେଡ଼ ବ୍ରଡ଼ାଇ ଠିକ ବର ଉଣି ଦେଇଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବରଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ବରଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—Baragā(ge)ibā Causative of Baragibā.

ବରଗି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାର୍‌ଗୀର୍=ଘାସିଆର; ଘୋଡ଼ା ସହିସର Baragi ସହାୟକ ଭୃତ୍ୟ; ଭୁଲ. ସଂ. ବର୍ଗ=ଦଳ; ଏମାନେ ବର୍ଗି ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିବାରୁ)—ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ **ବାରଗୀର; ବାର୍ଗୀ** ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଦେଶଲୁଣ୍ଠନକାରୀ ସେନା—Marhatta (ବର୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) horsemen or freebooters.

ବରଗି ଓଡ଼ିଆ ବଲେ ଅମଳ
ସରବସ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ ଭୂପାଳ । ଦ୍ରଜନାଥ—ସମ୍ବରତରଙ୍ଗ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସପ୍ତଦଶ ଓ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଓ ବଙ୍ଗଦେଶର ଗ୍ରାମ ଓ ନଗରମାନ ଆକ୍ରମଣ ଓ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିଲେ । ବର୍ଗ ବା ଦଳ ବାନ୍ଧି ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ଏମାନେ ସ୍ୱାଳ୍ପ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ ।]

ବରଗିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର୍ଗୀୟ=ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ; ଯଥା—Baragiā ଅବରଗିଆ; ବେବରଗିଆ)—୧ । ସୁସମ୍ବଦ୍ଧ—2. Methodical. ୨ । ବର୍ଗୀୟ (ଦେଖ)—2. Bargiya (See)

ବରଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା—To emit Baragibā Apte)—୧ । ଦୂତଆଦି ପଠାଇବା—1. To send **ପାଠାନ ଭେଜନା** an emissary.

ବରଗିଲେ ଏକା ଯୁଦ୍ଧେ ଭମା ଗାଇ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୋଗ କରିବା—2. To employ in a certain work; to depute.

ବରଗିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମ ସହିତ ଦେହ ସେ
ଅରବିନ୍ଦ ବ୍ରଜ ଛାଡ଼ା । ବିଶ୍ୱମ୍ଭର—ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—3. To send; to despatch.

ବ୍ରହ୍ମା ଅଷ୍ଟ ବରଗି ପାଠାଇଲେ ଶିରକୁ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାଭାରତ ବନ ।

ବରଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ବଟୀ)—ଏକପ୍ରକାର ବ୍ରୀହି—A kind of pulse: the cowpea; Vigna Catjang; Dolichos Sinensis.

Baragurdi
ହରଦ୍ରୁଣ୍ଡି ବର୍ବଟୀର ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଗ୍ରାମ୍ୟା, ଫଳମ୍ବା, ନଖଗୁର୍ବିକା, ମଣ୍ଡପା, ଫଳକା, ଶିମ୍ବୀ, ଗୁଚ୍ଛଫଳା, ବିଶାଳଫଳକା, ଚିଷ୍ଟାଖା ଓ ତପିଷ୍ଠା । ଶ୍ୱେତବର୍ବଟୀ ର ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅଙ୍ଗୁଳଫଳା, ନଖଚିଷ୍ଟାବିକା, ବୃତ୍ତଚିଷ୍ଟାବିକା, ଗ୍ରାମ୍ୟା, ନଖପୁଷ୍ପଫଳା ଓ ଅଶନା

ବର୍ବଟି, ବୋଡା, ବରବୁଟୀ, ବରବଟି **ଲୋବିୟା; ବର୍ବଟୀ; ରାନ୍ସୋ; ରଇସ; ବୋଡା**

ମ. ରୁଡ଼ିବଣ୍ଡି
କ. ଚଟ୍ଟିବରେ

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୧ହାତ ହୁଏ । ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଲତା, କିନ୍ତୁ ଗଛ ପର ଠିଆ ରହେ । ପକ୍ଷ କ୍ରିପଣ୍ଡି; ଏହାର ଛୁଇଁ ଉଚ୍ଚରେ ଥିବା ବୀଜଶସ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଗୋଲ । ଏ ବୀଜକୁ ଲୋକେ ଭାଲ କରି ଖାଆନ୍ତି । ହରଦ୍ ଓ ଶ୍ୱେତ ବର୍ବଟୀ ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର । ଏ ଦୁଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ୱେତବର୍ବଟୀ, ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ଉଭୟ ବର୍ବଟୀ କଷାୟ-ମଧୁରା ରୁଚିକର, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ କଣ୍ଠ-ଶୋଧକ । ଏହାର ଯୁଷ ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକାରକ, କଫନାଶକ ଓ ଚକ୍ଷୁରୋଗରେ ଉପକାରକ । ଭଜା ବରଗୁଡ଼ିର ଯୁଷ ଗୁରୁପାକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅମ୍ଳବିପାକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, କଫ ଓ ଶୋଥନାଶକ ଓ ରକ୍ତ-ପିତ୍ତ ବାୟୁ, ମୂତ୍ର ଓ ସ୍ତନ୍ୟର ବୃଦ୍ଧିକାରକ ।]

ବରଗୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବରଗୁଡ଼ି ଆକାର ତୁଲ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଗୋଲ—Baragurdiā Round and small like grains of cowpea.

(ଯଥା—ବରଗୁଡ଼ିଆ ବସନ୍ତ ।)

ବରଗୁଡ଼ିଆ ବସନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବସନ୍ତର ବିସ୍ଫୋଟକମାନ ବର-ଗୁଡ଼ି ପରି ସାନ—Pea-like a pos-Baregurdiā basanta ମସୂରେ ବସନ୍ତ **ଛୋଟା ଚେଚକ; ବେଗ୍ରୁଡ଼ୀ ଚେଚକ** tules of small pox.

ବରଗୁଡ଼ି ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବରଗୁଡ଼ି ପରି ଚିହ୍ନ ଯାହା Baragurdi muhāñ ମୁହଁରେ ଥାଏ—2. Having pock-ଛୋଟିମୁଖୋ marked face. ୨ । ଯାହାର ମୁହଁ ଶରୀରର ଆକାର **ଖୁଦ୍‌ରମୁହାଁ** ତୁଳନାରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Having a (ବରଗୁଡ଼ିଆମୁହାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) small face.

ବରଗୁଡ଼ି ମୁହାଁ } ସ୍ତ୍ରୀ
ବରଗୁଡ଼ିଆ ମୁହାଁ }

[ଦ୍ର—ଏହା ଗାଳିବିଶେଷ; ଏପରି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଚତୁରଲୋକ ଓ ଖଳ ବୋଲି ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ।]

ବରଚୀନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର+ଚୀନ) —ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ; ଅତି ପତଳା Barachina (ଲୁଗା)—Very thin (cloth).

ଦେ. ବି—ଅତି ପତଳା ଲୁଗା; ଚୀନାଂଶୁକ—Very thin cloth.

ବରଚୀନ ଜଡ଼ ଅଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତ ଧରିଥିବାରୁ ଗୀତଥମ୍ବର ।
ଭକ୍ତ – ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଛ(ଛି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ରଶ୍ଚ୍ ଧାତୁ=କାଟିବା, ଚିରିବା)—ବଲମ; Barachhā(chhi) ଭଲ୍ଲାସ୍ତ୍ର; ଭେଣ୍ଟା—Spear; lance.

ବର୍ଶା, ସଡ଼କୀ

ବରଛ(ଛୀ) ଯେଉଁଦିନ ମୋତେ ସେ ବରଛୁକ୍ତ ରସେ
ନେତ୍ରାନ୍ତ ବରଛରେ ଭୁଣ୍ଡିଲରେ । ବରସର୍ଗ. ସଙ୍ଗୀତ

ବର୍ଛା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବର୍ଛି }

[ଦ୍ର— ଖଣ୍ଡିଏ ମୁଳଆଁ ଲମ୍ବ ଲୁହା କଣ୍ଟା, ଲମ୍ବ ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଅଗରେ ମଗ୍ରସାଇ ବରଛ କରାଯାଇଥାଏ ।]

ବରଛ ଘାତକ—ଦେ. ବିଣ—ବର୍ଛ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Barachhā ghātika (one) Wounded with the spear.

ବରଛ ଘାତକ ପଦ୍ମ ବ୍ୟୋଦ୍ଭବରେ ବୁଲନ୍ତ ଜିର ଜବର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଜ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ବର+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+ଅ)—
Baraja ଜ୍ୟେଷ୍ଠ (ହି. ଶ)—Elder; eldest.
(ବରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ ବି. (ସଂ. ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା; ଚମ୍ବା ଆ. ବୁର୍ଜ=ଦୁର୍ଗ; ଦୁର୍ଗ ପରି ମାଟି ସ୍ତୂପ ଘେରିଆଡ଼େ ଘେରି

ବରଜ **ବରୌଜା,ବରେଜ** ଥିବାରୁ; ସଂ. ଭୁଜ. ବାଟିକା; ପ୍ରା. ବାଡ଼ିଅ)-ପାନ ଲତାମାନ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଲଗା ଯାଇଥିବା ତୃଣାଚ୍ଛାଦନ ବିଶିଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚ କ୍ଷେତ୍ର—Betel plantation (with a light thatch over it.)

ନାଗବଲ୍ଲୀ-ଦଳ ବରଜେ ଶ୍ୟାମଳ ଶୋଳ ଖଣ୍ଡ । ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ଉଷା ।

ପ୍ରା. ବି—୧ । ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର; ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ଆଦି ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ – 1. A name by which persons named Brajasundara, Brajabandhu, Brajabihari etc are called.

୨ । (ସଂ. ବ୍ରଜ) ବ୍ରଜ (ଦେଖ)—2. Braja (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶେ ଗାଈ ଖୀର ପାନ ଦେଲେ ହରଷ ବରଜ ସଜନ ।
ବଳରାମ. ବଚନ ସମ୍ବାଦ ।

ବରଜନ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ)—ବର୍ଜନ (ଦେଖ)
Barajana Barjana (See)

ବରଜ ବରଜ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବ୍ରଜ)—ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ—
Baraja baraja Numerous; of great number.

ବରଜ ବରଜ ସହିଁ ଶୋଭିବଗ ନାହିଁ ସେ ସ୍ୱର ଜବର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଜି—ଦେ. ବିଣ—ପାନଚାଷୀ; ଯେଉଁମାନେ ବରଜ କରି ପାନ ଗଛ
Baraji ଆବାଦ କରନ୍ତି—Growers of betel in plantations.
ବାରୁଇ **ବରି, ବରିଆ, ବରଇ**
(ବରଜିଆ, ବର୍ଜି, ବର୍ଜିଆ— ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ପାନଚାଷୀମାନେ ପାନ
(ବରଜିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିକ୍ରି କରନ୍ତି ଓ ବରଜିମାନେ ପାନ ଆବାଦ କରନ୍ତି ।]

ବରଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା)—
Barajibā ଛାଡ଼ିବା—To give up; to shun.

ବରଜା ବରଜ ଜପଣା ମନ, ଶୁଣ ହେ ସମ୍ବାଦ ।
ବରଜନା ମଧୁସୂଦନ, ବସନ୍ତଗାଥା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଚିଡ଼ିବା; ରାଗିବା—To fret.

ବରଜୀବୀ—ସଂ. ବି. (ବର ଜୀବନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଗୋପ ଓ ତନ୍ତୁ-
Barajibi ବାୟୁଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି.ଶ)
(ବରଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A mixed caste born of cowherd and weaver castes.

୨ । ଶୂଦ୍ରା ଗର୍ଭଜାତ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଔରସ ସନ୍ତାନ (ହି. ଶ)—
2. A son born of a Brāhmaṇa father and Śūdra mother.

ବର ଝାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଳାଦ୍ୟା)—ପୋଖରୀଆଦିରେ ପାଣି
Bara jhānji ଉପରେ ଭାସମାନ ଏକ ପ୍ରକାର ବୁଦାଳଆ ଦଳ—
ସଂ. ବାରପର୍ଣ୍ଣୀ, ଭୂମିକା An aquatic bushy weed;
ପାନା, ଟୋକା ପାନା, ଜଳ କୁମ୍ଭୀ Pistia Stratiotes; Duck
ବରେଠା, ଜଳ କୁମ୍ଭୀ weed.
ଗୁ. ଭୂମ୍ବୀ [ଦ୍ର—ଏହାର ତେର ପାଣି ମଧ୍ୟରୁ
ମ. ଜଳ ମଣ୍ଡୁଗ ଲମ୍ବି ଥାଏ । ପତ୍ରର ଉପର ପାଖ
ତେ. ଭୁଟ୍ଟିକୁର କୋମଳ ଓ ମସୃଣ; ପାଣି ପଡ଼ିଲେ
ବଳ ଝାଞ୍ଜି } ପଦ୍ମ ପତ୍ରରେ ପାଣି ପଡ଼ିଲା ପରି ଚଳ-
ବୁର(ଳ) ଝାଞ୍ଜି } ଅନ୍ୟରୂପ] ଚଳ ହୁଏ ।
ବୋର(ଳ)ଝାଞ୍ଜି } ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ;
ତିକ୍ତ ମଧୁର କଟୁ ରସ, ଲଘୁ, ସାରକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ, ରକ୍ତ ଦୁଷ୍ଟି, ଜ୍ୱର ଓ ଶୋଷନାଶକ । ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ପବନ ବହେ ପୋଖରୀରେ ଭାସୁଥିବା ବରଝାଞ୍ଜି ସେହି ଆଡ଼କୁ ଆଉଜି ଯାଏ; ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରରୋଚନାରେ ଏକ ପକ୍ଷ ତ୍ୟାଗ କରି ଅପର ପକ୍ଷକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ ତାକୁ ବର ଝାଞ୍ଜି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି । କୀର୍ତ୍ତିକାର ତାଙ୍କ ଭାରତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ (Indian plants) ପୁସ୍ତକରେ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଏହି ଦଳରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ନେଇ ଘରେ ଜମା କଲେ ସେ ଘରେ ଥିବା ଖର ପୋକ (ଓଡ଼ିଶ) ମାନେ ତହିଁ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସି ଉକ୍ତ ଦଳରେ ଜମା ହୋଇ ମରି ଯାଆନ୍ତି । ଏହା କେତେକ ଜେଲଖାନାରେ ପରୀକ୍ଷିତ ହୋଇଅଛି ।]

ବରଞ୍ଚ—ସଂ. ଅ. (ବରଂ+ଚ)—ବରଂ (ଦେଖ)
Barañcha Baram (See)

ବରଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅଟ)—୧ । ରାଜହଂସ—
Barata 1. Swan; gander. ୨ । କୁନ୍ଦ ଫୁଲ (ହି. ଶ)—
(ବରଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2 Kunda flower (See). ୩ । ଭରୁଡ଼ି (ହି. ଶ)—3. Wasp. ୪ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶ); ବରଗୁଡ଼ ?—4. A kind of grain (Apte).

ବରଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭରୁଡ଼ି—1. Wasp.
Baratā ୨ । ବରଟର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ; ରାଜହଂସୀ—2. Feminine of Baraṭa.

ବରଟାକ ଗର୍ଭାଳସୀ ହୋଇ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ପାରୁଡ଼ା ପୋକ (ହି. ଶ)—3. A kind foetid insect; lady bird.

ବରଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ: (ବରଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ରାଜହଂସୀ—
Barati Goose; a female swan.

ଗର୍ଭାଳସୀ ବରଟୀ ଗତିକ ବରେ ଭଟ୍ଟ
ହଂସକ ବାଦେ ନାଦେ ବଳେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଭଥ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ବରଡ଼—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବର୍ଜ୍ ଧାତୁ)—ବରଡ଼ା ୧ (ଦେଖ)
Barar<u>d</u>a Barar<u>d</u>ā 1 (See)

ବରଡ଼ା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବର୍ଜ୍ ଧାତୁ ?)—୧ । ଯେଉଁ ଦୁହାଁଳି ଗାଈର ଦୁଧ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ; ପଡ଼ିଆ ଗାଈ; ବିସ୍ତ୍ରି ଯାଇଥିବା ଗାଈ—1. A milch cow which has gone dry. ୨ । (ସଂ. ବରଟ) ବରଡ଼ା ପତ୍ର (ଦେଖ)—2. Barar<u>d</u>ā patra (See). ୩ । ବରଗଡ଼ା (ଦେଖ)—3. Barag<u>a</u>r<u>d</u>ā (See) ୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ (ଯହିଁର ଶାଖାଗ୍ରରେ ଥିବା କୋମଳ ପତ୍ର ଶାଗ ହୁଏ)—4. A big wild tree whose young and tender shoots are cooked as pot-herb.

[ଦ୍ର—ଏହାର କୋମଳ ପତ୍ର ଗଡ଼ିକାଭରେ ଶାଗରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳ ଅଅଁଳା କୋଳ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଅଖାଦ୍ୟ ।]

୫ । ଚିତ୍ରକାରମାନେ ରଙ୍ଗ ଲଗାଇବା ପରେ ତାହାକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା ସକାଶେ ଚିତ୍ର ଉପରେ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡି ଘଷନ୍ତି—5. A piece of stone used by painters to rub over paintings to make them permanent and shining.

୬ । ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗା—6. The leafy branch of a cocoanut or palm tree.

ଡାଳ ଛଜା

ତଳ ବରଡ଼ା ଓସ୍ତ୍ରଛ, ଓପର ବରଡ଼ା ହସ୍ତ୍ରଛ,
ଓପର ବରଡ଼ା ଥାଇ ବୋଇଲି ତୋ ବନ୍ଧକାଳ ଥସ୍ତ୍ରଛ – ଉଗ ।

ପ୍ରାଦେ. (ବାଣପୁର) ବି—ଧାନ ବିଆଇବ କାଦୁଅ କରି ତା ଉପରେ ମଇ ଚଳାଇ ସେହି କାଦୁଅ ଉପରେ ଧାନ ବିହନକୁ ଛଟିବା—To sow paddy in a ploughed and levelled up muddy field.

ବରଡ଼ା ପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରଟ)—୧ । ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଗଛର
Barar<u>d</u>ā patra ବାହୁଙ୍ଗାର ଦୁଇ ପାଖରେ ସଂଲଗ୍ନ ପତ୍ର—ନାରକେଳ (ତାଳ) ପାତା 1. The leaves attached to the
नारीयलका (तालका) पत्ता ridge of the bough of
(ବରଡ଼ା ପତ୍ରର—ଅନ୍ୟରୂପ) cocoanut and palm trees.

[ଦ୍ର—ଏ ପତ୍ରମାନ ସାମାନ୍ୟ ପବନରେ ଥରନ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ କମ୍ପିଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି ତା ଦେହ ବରଡ଼ାପତ୍ର ପରି ଥରୁଛି ।]

ନାରକେଳଡାଳ ୨ । ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗା—
नारीयलका तालका छज्जा 2, Branches of cocoanut and palm trees.

ବରଡ଼ି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Barar<u>d</u>i Barar<u>d</u>iā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ବରଟୀ)—ବିରୁଡ଼ି—Wasp.

ବରଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବର୍ଜ୍ୟଶ୍ରୀ)—ଯେଉଁ ଗାଈର ବାଛୁରୀ
Barar<u>d</u>iā ବଡ଼ ହୋଇ ଯିବାରୁ ଗାଈ ଆଉ ଦୁଧ ଦିଏ ନାହିଁ, ଖାଡ଼ଗାଈ, ଦୁଧଛାଡ଼ା ଗାଈ ବିମ୍ବା ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଦୁଧ ଦିଏ; ପଡ଼ିଆ
बकेन ଗାଈ—A milch cow which has gone dry owing to its calf becoming old.

ବରଣ—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା, ଆରମ୍ଭ କରିବା + ଭାବ.
Barana ଅନ)—୧ । ନିଯୋଗ—1. Engagement; appointing. ୨ । ଦେବପୂଜା ପୂର୍ବରୁ ପୁରୋହିତ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପୂଜା ସ୍ଥାନକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣପୂର୍ବକ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା—2 The act of welcoming a priest or Brāhmaṇa to officiate at a ritual. ୩ । ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ଉପସ୍ଥିତ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ ଆପଣାର ବର ବୋଲି ବାଛିବା—3, The act of choosing or selecting one's husband at a suiters' competition meeting. ୪ । (+ କରଣ. ଅନ) ଆବରଣ ବସ୍ତ୍ର—4. A covering cloth; wrapper. ୫ । ବରୁଣ (୫) (ଦେଖ)—5. Baruṇa (5) (See). ୬ । (+କରଣ. ଅନ) ପ୍ରାଚୀର; ଗଡ଼ବନ୍ଦବାଲା—6. Rampart; compound wall, ୭ । ପ୍ରାର୍ଥନା—7. Prayer; supplication. ୮ । ସ୍ୱୟମ୍ବର—8. The ceremony of a bride choosing her husband in an assembly of candidates. ୯ । ନିର୍ବାଚନ—9. Selection; choosing. ୧୦ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ—10. Invitation.

ବୃଷ୍ଣି ଅଛରେ ଭ୍ରାତୃଗଣେ
ଗଲେ ଯେ ସ୍ୱକାଙ୍କ ବରଣେ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୧୧ । ପ୍ରଶଂସା—11, Praise.

ବରଣ ବଳ ମଳେ ମହିଁଭୁବନେ ସର୍ବସ୍ୱର ଅଳଙ୍କାର ଯେ—
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୨ । ଓଷ୍ଟ୍ର; ଉଟ (ହି. ଶ.)—12, Camel. ୧୩ । ପୋଲ; ସେତୁ (ହି. ଶ)—13. Bridge; dyke. ୧୪ । ପୂଜା; ଅର୍ଚ୍ଚନା; ସତ୍କାର (ହି. ଶ.)—14, Adoration; worship. ୧୫ । ଆଚ୍ଛାଦନ—15. Covering; screening (Apte). ୧୬ । ବୃକ୍ଷ—16. A tree in general (Apte). ୧୭ । ବାରଣ—17. Keeping off; prohibiting (Apte)

ବରଣ୍ଣ ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ରଣ; ବରଣ୍ଣ)—୧ । ଯୌବନକାଳରେ;
ବର୍ଣ୍ଣ, ବରେ ଚାଠବଦୁଣ; ମୁଖଜାତ ବ୍ରଣ—1. Pimples on the
(ବରୁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) face; acne. ୨ । ବ୍ରଣ—2. Boil.

ବରଣ୍ଣ ବରନ ୩ । (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ; ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ରଙ୍ଗ—
3. Colour

ହରକଣ୍ଠବରଣ ସଙ୍ଗେ ତୋ ଦେହେ—ଭାଗବତ. ମେଘଦୂତ ।

ବରଣ ୪ । (ସଂ. ନାମ ଅଶ୍ୱବାସ; ସଂ. ବନ୍ଦନ) —ଧାନ୍ୟ, ଦୂବ,
ବନ୍ଦନ ବରକୋଳ ପତ୍ର ଓ ଘାସ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ନବବିବାହିତ ବର-କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବା ଉପନୟନ ହୋଇଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକଙ୍କୁ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା ବିଧି; ବନ୍ଦାପନା—4. A kind of showing respect to a newly married couple or an honoured guest.

ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ) (ପଦ୍ୟ)—ରଙ୍ଗର; ବର୍ଣ୍ଣର;
[ବରଣା(ଣୀ)—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ] ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Having the colour of.

ବରଣକ—ସଂ. ବି. (ବରଣ + କ) —ଆଚ୍ଛାଦନ (ହି. ଶ)—
Baraṇaka Covering.

ବରଣଡ (ଡା)ଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଦନ + ଡଣ୍ଡକ)—ସମାଗତ ବିଶିଷ୍ଟ
Baraṇaḍa (ḍā)lā ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜାମାତାଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା ପାଇଁ
ବରଣଡାଳା ଯେଉଁ ଡାଲିରେ ଦୂବ, ବରକୋଳପତ୍ର, ନଡ଼ିଆ,
ବନ୍ଦନକୀ ଡାଲା ଗୁଆ, ଫୁଲ, ଚନ୍ଦନ ଓ ନୂଆ ଲୁଗା ଆଦି ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥାଏ—A tray in which various necessary articles are kept arranged with a view to be used while welcoming a guest or a bridegroom on ceremonial occasions.

[ଦ୍ର—ବରଣଡାଲିରେ ୨୪ଟି ପଦାର୍ଥ ଥାଏ । ଯଥା—ଗଙ୍ଗାମୃତ୍ତିକା, ଚନ୍ଦନ, ଶିଳା, ଧାନ୍ୟ, ଦୂର୍ବା, ପୁଷ୍ପ, ଫଳ, ଦଧି, ଘୃତ, ସ୍ୱସ୍ତିକ (ପିଠାରୁ ନିର୍ମିତ ମୂର୍ତ୍ତି), ସିନ୍ଦୂର, ଶଙ୍ଖ, କଜ୍ଜଳ, ଗୋରୋଚନା ବା ହଳଦୀ, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ (ତଣ୍ଡୁଳ), ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ରୌପ୍ୟ, ତାମ୍ର, ଲୌହ, ଦର୍ପଣ, ଅଳତା, ଦ୍ୱାରଦ୍ୱାରଣ୍ଡିତସୂତ୍ର, ଚାମର, ଘାସ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥ ଯଥୋପଯୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ବରତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ ।]

ବରଣମାଲ(ଲା,ଲ୍ୟ)—ସଂ. ବି. (ଷ. ତ. ଲେ; ବରଣ + ମାଳା; ମାଲ୍ୟ)—
Baraṇamālā(lā,lya) ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ କନ୍ୟା ବରଙ୍କୁ ବରଣ କରିବା ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କ ବେକରେ ଯେଉଁ ଫୁଲମାଳ ଲମ୍ବାଇ ଦିଏ—A chaplet of flowers which a bride puts round the neck of the selected bridegroom at the competition parade.

ବରଣସୀ—ସଂ. ବି—ବାରାଣସୀ; କାଶୀ—
Baraṇasī Benares (Apte).

ବରଣା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଶ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ; ଯଥା—ହେମ-
Baraṇā ବରଣା)—ବରଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Baraṇa.

ଦେ. ବି—ବଳଣା (ଦେଶ)—Baḷaṇā (See)

ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । କାଶୀ ନିକଟରେ ବହୁଥିବା ଛୋଟ ନଦୀ—1. Name of a small river flowing near Benares.

[ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ଓ ଅସୀ ନାମକ ନଦୀର ନାମଦ୍ୱୟରୁ ବାରାଣସୀ ନାମର ଉତ୍ପତ୍ତି ।]

୨ । ସିନ୍ଧୁନଦର ଉପନଦବିଶେଷ—2. Name of a tributary of the Indus.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅଟକଠାରେ ବିପାଶା ଦିଗରୁ ସିନ୍ଧୁନଦରେ ମିଳିଅଛି ।]

୩ । ହରଡ଼ (ହି. ଶ.)—3. A kind of pulse.

ବରଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରଣ)—୧ । ବରଣ—1. Act of
Baraṇi choosing, selecting or formally inviting.

୨ । (ଭୋଜନ ପାଇଁ) ନିମନ୍ତ୍ରଣ—2. Invitation (to a feast or dinner).

ବରଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ବରଣୀୟ)—୧ । ଭୋଜନ ଆଦିକୁ
Baraṇiā(āṅ) ନିମନ୍ତ୍ରିତ—1. Invited to a feast.

ବ୍ରତୀ ବରଣ ଦିଆ ହୁଆ ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେବାରାଧନାଦି କରିବା ପାଇଁ ଯଜମାନ ବରଣ କରିଥାଆନ୍ତି—2. (Brāhmaṇa) Commissioned to do worship to gods.

ବରଣୀ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣୀ)—ବରଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine
Baraṇī of Baraṇa.

ଗରୁଗମ୍ଭୀର ଚଞ୍ଚଳ ବରଣୀ – ଘାଳବୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

ବରଣୀୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ପୂଜନୀୟ;
Baraṇīya ପୂଜ୍ୟ; ସମ୍ମାନନୀୟ—Worshippable;
(ବରଣୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) adorable.

ବରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ଡ) —୧ । ମୁଖଜାତ ବ୍ରଣ;
Baraṇḍa ଯୌବନ ଚିହ୍ନକ—1. Pimples on the face of young people; acne. ୨ । ବାରଣ୍ଡା—2. Veranda; portico. ୩ । ବନସି ଡୋର (ହି.ଶ)—3. Angling string; the string of a fish-hook (Apte). ୪ । ସମୂହ (ହି. ଶ)—4. Multitude; collection; group (Apte). ୫ । ଘାସ ଗୋଛା ବା ଗଦା (ହି. ଶ)—5. A bundle or heap of grass (Apte). ୬ । ଦୁଇ ହାତୀ ଲଢ଼ାଲଢ଼ି ନ ହେବା ପାଇଁ ହାତୀଶାଳରେ ଦୁଇ ହାତୀଙ୍କ ରହିବା ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା କାନ୍ଥ (ହି. ଶ)—6. A wall raised between the stables of two quarrelsome elephants. ୭ । ଭୁର୍ଭର ପକେଟ୍—7. Pocket (Apte).

ବରଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି. (ବୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ଡ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Baraṇḍaka ୧ । ବରଣ୍ଡ (ଦେଶ)—1. Baraṇḍa (See)

୨ । ପରସ୍ପର ଯୁଧ୍ୟମାନ ହସ୍ତିଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଉଚ୍ଚ—2. The wall between two fighting elephants. ୩ । କାନ୍ଥ—3. Wall. ୪ । ହାତୀର ହାଉଦା—4. Elephant-saddle (Apte). ୫ । ମାଟିର ଢିବି (ହି. ଶ.)—5. A mound of earth (Apte).

ସଂ. ବିଶ – ୧ । ବର୍ତ୍ତୁଳ; ଗୋଲ—1. Round. ୨ । ଭୀତ—2. Terrified. ୩ । ବିଶାଳ; ବଡ଼—3. Large; massive; great (Apte). ୪ । କୃପଣ—4. Miserly. ୫ । ଦୁଃଖଗ୍ରସ୍ତ; ଦୀନ—5. Miserable; wretched (Apte).

ବରଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବରଣ୍ଡ; ବାରୁଣ୍ଡୀ=ଦ୍ୱାର ପିଣ୍ଡ; ଫା. ବରାମ୍‌ଦା)-
Baranḍā ବାରଣ୍ଡା; ଦ୍ୱାରପିଣ୍ଡ; ଗୃହର ଦ୍ୱାରସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ପିଣ୍ଡା;
ବାରନ୍ଦା ଅଭ୍ରଙ୍ଗ—Veranda; portico; porch.
बरामदा; वरण्डा

ବରଣ୍ଡା—ସଂ. ବି. (ବୃ. ଧାତୁ+କରଣ. ଅଣ୍ଡ+ଆ)—୧ । କଟୁଆ
Baraṇḍā (ହି. ଶ.)—1. Billhook. ୨ । ବତ୍ତି; ବଳତା—
2. Lamp-wick (Apte). ୩ । ସାରିକାପକ୍ଷୀ—
3. The hill-myna bird (Apte).

ବରଣ୍ଡାଳୁ—ସଂ. ବି—ଗବଗଛ—
Baraṇḍālu Castor-seed plant.

ବରଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରଣ୍ଡ)—(ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) ଦେଉଳର କାନ୍ଥର
Baraṇḍi ବା ବନ୍ଧନର ଉପରେ ଓ ତଳେ ଥିବା କାନ୍ଥର ଅଂଶଦ୍ୱୟ; ପ୍ରଥମ ବରଣ୍ଡୀ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ବରଣ୍ଡୀ (ଦେଉଳ ତଳେ ନୋଟ୍ ଓ ଚିତ୍ର ଦେଖ)—Particular parts of the structure of a temple.

ବରଣ୍ଡେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ବରୀ; ଓ. ବଢ଼ିଣା;
Baraṇḍeibā ହି. ବାଢ଼ନା)—ଓଳେଇବା—To sweep.

ବରତ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ବ୍ରତ)—୧ । ବ୍ରତ (ଦେଖ)—1. Brata
Barata **बरत** (ବର୍ତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)

ବ ଗୀତ ବ ହାତ ଶୀଳ, ବ ବୃକ୍ଷ ବରତ ଫଳ,
ଠରର ପାରଣ ମୋ ମନରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଦ୍ଭଟ୍ଟ. ବ. ଗୀତ

୨ । ଅନନ୍ତବ୍ରତ ପରି କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ରତ ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ରତଧାରୀର ହାତରେ ବନ୍ଧାଯିବା ବାଜୁବନ୍ଧ—2. An amulet worn on the occasion of Anantabrata.

ବରତନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତନ; ବୃତ୍ତ; ବେତନ)—
Baratana ୧ । ବେତନ—1. Pay.
ବେତନ ପାଇବାକୁ ଯେ ବରତେନ ଯଥା କାଳେ
वर्त्तन, बीत ଦେଇଛ ଶିବ ନୃପ ନ ପାସୋର ତାଳେ ।
କୃଷ୍ଣସ୍ତ ହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । ଧୋବା, ଭଣ୍ଡାରୀ, ବଢ଼େଇ ଗୃହର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଯୋଗୁ ଭୋଳ ମୁଠ ବର୍ଷରେ ଥରେ ପାଇବା ପାରିଶ୍ରମିକ—
2. Annual wages paid to a washerman, barber and carpenter rendering service to a house-holder

୩ । (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—ବାସନ; ତୈଜସ ପତ୍ର—
ବାସନ **बरतन** 3. Utensil.
ଗ୍ରା. ବି—ବର୍ତ୍ତନ (ଦେଖ)
Bartana (See)

ବରତନ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦାଉ ସାଧିବା—
Baratana sādhibā 1. To take vengeance.

[ଦ୍ର—ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଗୃହସ୍ଥ ବରତନ ଦେବାରେ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ କରିଥାଏ ତାହାର କୌଣସି ନିମିତ୍ତ ପର୍ବ ପଡ଼ିଲେ ସେହି ଅଦଉଛିରେ ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରୀ ଉକ୍ତ ଗୃହସ୍ଥର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଚିତ୍ତ କରି ତାକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ହଟହଟାରେ ପକାଇ ବୋଲି ଏହି ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । (ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରୀ) ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ବାର୍ଷିକ ପାରିଶ୍ରମିକ ଅଦାୟ ଭୋଳ ଅସୁଲ କରା **मुठ वसुलकरना** କରିବା—3. (the barber and washerman) To collect the annual wages from each of the villagers.

ବର ତନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ—
Bara tantu Name of a sage.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେବାପାଇଁ ଅଜ ଗୃହାଙ୍କଠାରେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ଓ ଅଜଭାଙ୍କୁ ସର୍ବସ୍ୱ ଦାନ କରିଥିଲେ ।]

ବର ତିକ୍ତା—ସଂ. ବି—ଫଣଫଣା (ଦେଖ)
Baratiktā Phaṇaphaṇā (See)
(ବରତିକ୍ତିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ବର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—
Baratrā ଛପେଟର ମୋଟ ଦଉଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —
A thick hempen rope.

ବରତମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ବି ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ବର୍ତ୍ତମାନ (ଦେଖ)
Baratamāna Barttamāna (See)

ବରତମାନରେ ଭାବୀ ଆସ୍ୱାଦନ ବସ୍ତୁନେ ଆନ ଭୂତର ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରତରଫ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । କର୍ମଚ୍ୟୁତ; ପଦଚ୍ୟୁତ—
Barataraph 1. Dismissed; removed from service; discharged from service.
ବରତରଫ **वरतरफ** ୨ । ଅଲଗା ହୋଇଥିବା—2. Separated.
ବୈଦେ. ବି—ବରତରଫି (ଦେଖ)—Barataraphi (See).

ବରତରଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । କର୍ମଚ୍ୟୁତି; ଉତ୍ମିସ୍ ହେବା—
Barataraphi 1. Dismissal. ୨ । ଅଲଗା ହେବା; ପୃଥଗ୍‌ଭାବ
2 Separation.

ବରତା(ତେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ବରତିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Baratā(te)ibā Causative of Baratibā.
ବର୍ତ୍ତାନ **वरताना**

ବରତିକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତିକ)—ବତର ପକ୍ଷୀ—
Baratika The grey quail.

ବରତିକ ଅତ ପକ୍ଷୀ ଅଛି ପକ୍ଷ ଦେଲେ ଉଡ଼ନ୍ତି ବବର ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରତିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବର୍ତ୍ତିବା; ପ୍ରାଣରେ ରହିବା;
Baratibā ବଞ୍ଚିବା—1. To live; to survive.
ବର୍ତ୍ତା ରସବଗ ଘେନ ଦେଇଲେ ଜୀବନ ଝସ ବରତିବ କେହି । . .
वरतना କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା; ଉଧୁରିବା—2. The escape from a danger. ୩ । ବଞ୍ଚିଯିବା—3. To be saved with one's life.

ବରତିଲେ ବୁଲ ଭୂତରୁ ତଣ ଜଣ
ପାଣ୍ଡବଙ୍କର ସାତ ଅମ୍ବର ତନ ଜଣ । କୃଷ୍ଣସ୍ତ ହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।

୪ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବା—4. To remain after.
୫ । ବର୍ତ୍ତିବା (ଦେଖ)—5. Barttibā (See)

ବରତୁଆ –ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବ୍ରତ)—୧ । ଯାହାର ବ୍ରତ ଓ ଉପନୟନ
Baratuā ସଂସ୍କାର ସମାଧା ହୋଇଥାଏ—1. Invested with
(ଅବରତୁଆ—ବିପରୀତ) the sacred thread. ୨ । ବ୍ରତୀ
ବରତୀ (ଦେଖ)—2 Bratī (See).

ବରତୁଳ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଳ)—ବର୍ତ୍ତୁଳ (ଦେଖ)
Baratula Barttula (See)

ବଇତୁଳ ପସ୍ତୋଧରେ ରତିବର ତୁଲେ ଥରେ ଯୁଝିବାକୁ ।
ଜଗନ୍ନାଥ – ସଙ୍ଗୀତ ।

ବରତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ବର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ଚମଡ଼ା
Baratrā ପଟ୍ଟୀ—1. A strap or girth of leather
(Apte). ୨ । ଚମଦଉଡ଼ି—2. Thong (Apte).
୩ । ହାତିର ବା ଘୋଡ଼ାର ପେଟୀ—3. The girth
of an elephant or horse (Apte).

ବରଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ
Barada ବର ଦାନ କରେ; ଅଭୀଷ୍ଟଫଳଦ—1. Granting a
(ବରପ୍ରଦ, ବରଦାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) boon ୨ । ପ୍ରସନ୍ନ—
(ବରପ୍ରଦା,ବରଦା,ବରଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Satisfied; propitiated;
pleased.

ବି—୧ । ପ୍ରସନ୍ନତାଦ୍ୟୋତକ ହସ୍ତାଦି ବିନ୍ୟାସରୂପ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
1. A kind of posture of the hand and other
limbs indicating satisfaction.
୨ । ଲେଉଟିଆ (କବିରାଜ ହବେଲ୍ଲ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
2. A kind of potherb; Amaranthes Poly-
gamus.

ବରଦ କାଳ—ଦେ. ବି—ଦେବତାଙ୍କର ବରଦେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—
Barada kāla Opportune or fit time or moment
of a Deity granting a boon.

ବାଟେଣ୍ଟା ଅଟି ବହିଲେ ଜଳେ କୃଷ୍ଣକର୍ଣ୍ଣର ବରଦକାଳେ
ନିଦ୍ରା ମୁଁ ଯିବ ଛୋଇ ବଦଳେ ମାରିଲ ଚକ୍ର ଯେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

ବରଦକ୍ଷିଣା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋପ; ବର+ଦକ୍ଷିଣା)—ବିବାହବେଳାରେ
Baradakshiṇā କନ୍ୟାଦାନ କାଳରେ କନ୍ୟାପିତାଙ୍କର ବରଙ୍କୁ
ଦେବା ଧନାଦି— Present made to the bride-
groom by the bride's father while bes-
towing the hand of the bride on him
(Apte).

ବରଦଳି—ଦେ. ବି—ଚକ୍ରାକାର ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A kind of
Baradaḷi (ବର୍ଦ୍ଦଳି—ଅନ୍ୟରୂପ) circular weapon.

ଧରି ରଣୋତ୍ସାହେ ଯମ ଚକ୍ର ପ୍ରାୟେ କରେ ବଳ ବରଦଳ ।
ଦଧିନାଥ—ମହାଯଜ୍ଞ ।

ବରଦ ସ୍ୱାମୀ—ଦେ. ବି—ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର କାଞ୍ଚୀ ନଗରସ୍ଥ ବିଷ୍ଣୁ କାଞ୍ଚୀରେ
Barada swāmī ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଷ୍ଣୁ ବିଗ୍ରହ—Name of the
(ବରଦା ସ୍ୱାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) image of Bishṇu in Bishṇu-
kāñchī of Southern India.

ବରଦା— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Durgā.
Baradā ୨ । ସରସ୍ୱତୀ—2. Goddess of learning. ୩ ।
ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା—3. A medicinal plant.

ସଂ. ବି—ବରଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Barada.

ବରଦାଇ(ଏ)— ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବରଦାୟକ; ବରଦାୟୀ)—
Baradāi(e) ଅଭୀଷ୍ଟଫଳଦ—Granting a boon.
ବରଦାୟ **वरदेन वाला** (ବରଦାଏକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବରଦାଏକା, ବରଦାଇକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବରଦା ଚତୁର୍ଥୀ—ସଂ. ବି—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ—The 4th day
Baradā chaturthī of the bright fortnight of
the month of Māgha.

ବରଦାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର+ଦାନ)—୧ । କୌଣସି
Baradāna ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧିସୂଚକ ବର ଦେବା—
(ବରପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Granting of a boon. ୨ ।
ତୀର୍ଥବିଶେଷ—2. The name of a sacred place.

ବରଦାନ ତୀର୍ଥକୁ ଜଳେ ବରପଳ
ବରଥିବା ପାତକ ନୁଅଇ ଧ୍ୱଂସନ । ବୃକ୍ଷଫଳ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ବରଦାୟକ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ—ବରଦ (ଦେଖ)—Barada (See)
Baradāyaka (ବରଦାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବରଦାୟିକା, ବରଦାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବରଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ)—
Baradār ୧ । ବାହକ; ଧାରଣକାରୀ—1. Bearing;
ବରଦା **बरदा** carrying.
(ଯଥା—ଅଶାବରଦାର୍, ଝାଡ଼ୁବରଦାର୍ ।)
୨ । ପାଳନକାରୀ—2. Obeying; carrying out.
(ଯଥା—ହୁକୁମବରଦାର୍ ।)

ବରଦାସ୍ତ—ବୈଦେ.ବି. (ଫା. ବରଦାଶ୍ତ୍=ସହନ)—ସହନ; ସହିବା—
Baradāsta Bearing; endurance.
ବରଦାସ୍ତ **बरदास्त** ବିଣ—ସହ୍ୟ— Bearable; endurable.

ବରଦାସ୍ } ସେମାନଙ୍କର କଷ୍ଟ ଦେଖିବା ମିଆଁଙ୍କର
ବର୍ଦ୍ଦାସ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ବରଦାସ୍ତ ହେଲା ନ ଥିଲା ।
ବର୍ଦ୍ଦାସ୍ତ } ଫକୀରମୋହନ—ଛଅମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବରଦାସ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସହିବା—To bear; to put up
Baradāsta karibā ବରଦାସ୍ତ କରା with; to endure.
बरदास्त करना

ବରଦାସ୍ତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସହ୍ୟ ହେବା; ସହି ହେବା—
Baradasta hebā To be borne; to be endured.

ବରଦାସ୍ତି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ସହନଶୀଳ; ସହିଷ୍ଣୁ—
Baradāsti ବରଦାସ୍ତୀ **बरदास्ती** Patient; enduring.

ବରଧନ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ)—ବର୍ଦ୍ଧନ (ଦେଖ)
Baradhana Barddhana (See)
ବରଧନ ଯାହା ତ ବରଅଛ ତୁମ୍ଭେ ବରଧନ । ବୃକ୍ଷଫଳ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବରଧନ ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବର୍ଦ୍ଧକ; ବର୍ଦ୍ଧନ-
(ବରଧନା, ବରଧନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କାରୀ—Increasing.

ମୋର ସ୍ୱର ବରଧନା ହେଲ ବ ସଫଳ । ବଳଭଦ୍ର—ବଳରାମ ।

ବରଧନକର—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନକର)—ବର୍ଦ୍ଧକ;
Baradhanakara ବୃଦ୍ଧିକାରକ—Increasing.

ମଦନ ମନ ବରଧନ ବର । ଭକ୍ତ—ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବରଧମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧମାନ)—ବର୍ଦ୍ଧମାନ (ଦେଖ)
Baradhamāna Barddhamāna (See)

ବରଧମାନ ହେଉଥାଉ ନ ଭୁଷ୍ଟ ସର୍ବଦା ପ୍ରେମଶମ୍ବର ।
ଭକ୍ତ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରଧରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର+ଧୃ ଧାତୁ)—କନ୍ୟାପକ୍ଷୀୟ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିବାହ ହେବା ପାଇଁ ବରକୁ ବରଘରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ସଙ୍ଗରେ ଆଣିବାକୁ ଯାଏ—A person who is sent from the bride's house to the bridegroom's house to fetch the latter for the marriage at the bride's place.
(ବର୍ଦ୍ଧରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରଧୁତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧିତ)—ବରଧୁତି (ଦେଖ)
Baradhuta (ବର୍ଦ୍ଧିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Baradhuti (See)

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବୃଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—1. Increased. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ—2. Prosperous.

ବରଧୁତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ବୃଦ୍ଧି—1. Increase. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି—2. Increase of prosperity. ୩ । ସୌଭାଗ୍ୟ; ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—3 Prosperity; affluence.
Baradhuti ବର୍ଦ୍ଧିତ—ଅନ୍ୟରୂପ

ବରନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବର୍ଣ୍ଣ—Colour.
Baran ବରନ **वरन**

ବରନ୍ ସଙ୍କରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବରନସଙ୍କର)—ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର (ଦେଖ)—
Baran sankaria Barnnasankara (See)

ବରନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ)—ବର୍ଣ୍ଣ, ରଙ୍ଗ—Colour,
Barana ନାନାଜାତିବରନ ଫୁଲମାଳନାନ । କୃଷ୍ଣସଂହିତା. ମହାଭାରତ ସଭା
वरण ଦେ ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—Coloured.
वरन (ବରନା, ବରନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବରନଳା—ଦେ. ବି—ଜାହାଜ ଓ ବୋଟରୁ ବର୍ଷାପାଣି ଓ ଧୁଆଧୋଇ ପାଣି ବାହାରି ଯିବାର ନଳା ବା ମାର୍ଗ—The gutter or tube for the passage of rain or other water from a boat or ship.
Baranala
वरनाल(ला)

ବରନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—Coloured.
Baraniañ **वरन** **वरनिया**

ପୁଷ୍କରିଣୀ ସମୀପେ ଶ୍ୟାମ ବରନିଆଁ
ଲମ୍ବାଲୁ ସଜପୁଷ୍ପ ହୋଇଛନ୍ତି ଠିଆ । କୃଷ୍ଣସଂହିତା. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବରନିବା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ୍ ଧାତୁ)—ବର୍ଣ୍ଣିବା; ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—To describe.
Baranibā

ବରନା ପଦ ନିଶ ବୋଲ ଜଣେ, ଉପବନ୍ତ ମନ ପଣେ,
वरनना ସାଧାରଣେତର ଗୁଣକୁ ବରନ ପାରିବେ ନାହିଁ ଇଣନା ।
ବିଦ୍ୟାସୁନ୍ଦର. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବର ନିଶ୍ଚୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର+ନିଶ୍ଚୟ)—
Bara nischaya କନ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ବର ପାତ୍ରର ନିର୍ବାଚନ—The choice of a bridegroom for a girl.

ବରନୀୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ)—ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—Describable; fit to be described.
Baraniya

ବର ପକ୍ଷ—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିବାହର ବରର ଆତ୍ମୀୟଗଣ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ—Bridegroom's party.
Bara paksha **वर पक्ष** **ଦୁଲ୍ହାକା ତରଫ**

ବର ପଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ ବର+ପଣ)—କନ୍ୟା ପକ୍ଷଠାରୁ ବର ପାଇଁ ଦାବି କରାଯିବା ଧନାଦି; ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଦାବି କରାଯିବା ଯୌତୁକ—Claim made by the bridegroom's party on the bride's party during a marriage negotiation.
Bara paṇa **वर पण**

ବର ପାତ୍ର—ସଂ. ବି—କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱୀକୃତ ବର—Bridegroom elect
Bara pātra

ବର ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ପୁତ୍ର; ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା)—
Bara putra ୧ । ଦେବତାଙ୍କ ବର ଯୋଗୁଁ ଜାତ ସନ୍ତାନ—1. A son born by the blessings of a Deity.
୨ । ଦେବତାଙ୍କ ବିଶେଷ ଅନୁଗ୍ରହ ପାତ୍ର—2. A person specially favoured by the Deities; a favourite of the Gods. ୩ । ନିଜ ପୁତ୍ର ପରି ଦେବତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଗୃହୀତ—3. Favoured and looked upon by a Deity as His own offspring.
(ଯଥା—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବରପୁତ୍ର ଥିଲେ ।)
୪ । ଦେବତାଙ୍କଠାରୁ ବରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A person who has got a special boon from a Deity.
୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—5. Best son.

ବରପୂର୍ବା (କନ୍ୟା)—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା ବା ମନୋଦତ୍ତା ହେବ (ଅର୍ଥାତ୍ ମହାପ୍ରସାଦ ନିବେଦନ ହେବା) ପରେ ଯେଉଁ ବର ସହିତ ବିବାହ ନିବେଦନ ହୋଇଥାଏ, ସେ ନିବେଦନ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ଅବିବାହିତା ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥିବା (କନ୍ୟା)—(a girl) Whose betrothal has been violated or broken and who has not thereafter been given in marriage.
Barapūrbā (kanyā)
वागदत्ता

ବର ପ୍ରଦାୟକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ. (ବର+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଅଭୀଷ୍ଟ ଦାତା; ବରଦ—Granting boons.
Bara pradāyaka
(ବର ପ୍ରଦାତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବର ପ୍ରଦାୟିକା, ବର ପ୍ରଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବରଫ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବର୍ଫ୍)—୧ । ଘନୀଭୂତ ଜଳ—1. Ice.
Barapha ୨ । ତୁଷାର; ହିମାନୀ—2. Snow.
वरफ (ଯଥା—ଜଳ ଜମି ଗଲେ ବରଫ ହୁଏ, ମାତ୍ର ଜଳୀୟ **बर्फ, वरफ** ବାଷ୍ପ ଜମିଲେ ତୁଷାର ହୁଏ ।)
ବୈଦେ. ବିଣ—ବରଫ ପରି ଥଣ୍ଡା—Ice-cold.

ବର ଫଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବର+ଫଳ)—୧ । ନାରିକେଳ; ନଡ଼ିଆ (ହି. ଶ)—1. Cocoanut (fruit).
Bara phala
वट फल ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ନଡ଼ିଆ ଗଛ—2. Cocoanut tree.
बड फल
ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଟ+ଫଳ)—ବର ଗଛର ଫଳ—The fruit of banyan tree.

ବରଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) —ଦୁଗ୍ଧ ଓ ଶର୍କରାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚତୁଷ୍କୋଣାକାର
Baraphi ଶୁଭ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ସନ୍ଦେଶବିଶେଷ—Square
(ବର୍ଫି—ଅନ୍ୟରୂପ) cake of sweetmeat as white as
ବରଫୀ **बरफी** ice.

ବର ବଧୂ—ସଂ. ବି—ବର କନ୍ୟା (ଦେଖ)
Bara badhū Bara kanyā (See)

ବର ବନିତା—ବି. (ବର+ବନିତା) —୧ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ପତି ଓ ପତ୍ନୀ;
Bara banitā ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ—1. Husband and wife.

ସେଠାରୁ ଗମନ କଲେ ବର ବନିତା । ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

୨ । (ବର—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ+ବନିତା; କର୍ମଧା) ଉତ୍କୃଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. An excellent woman.

ବରବର—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଗରଗର; ଜର୍ଜର;
Barabara ରାଗରେ ବା ବିରକ୍ତିରେ ମୁହଁରେ ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ
ବଡ଼ବଡ଼ **बडबड, बरबर** କହିବା—1. Grumbling; angrily
muttering.

× × × ପିଲାଏ ଗଣ୍ଡୁଡ଼ାଏ ମାରି ପାଣି କଲସୀ ବାଉରେ ଧରି
ବରବର ହୋଇ ମାରକଣ୍ଡ ଅର ଦୁଷ୍ଟଧାରଣଦ୍ୱଂକ ଗୃହାଭିମୁଖେ
ଗମନ × × × —ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଅକୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ଶ୍ରୀଭ ଉଦରେ ଗଡ଼ ଗଡ଼ ଶବ୍ଦ ହେବା ଓ
ଶ୍ରୀଭ ଉଦର ଯୋଡ଼ିବା—2. A gurgling sound
and burning sensation inside the breast
on account of indigestion.

ବରବରନା(ଣା)—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ)—ବର-
Barabaranā(ṇā) ବର୍ଣ୍ଣିନୀ (ଦେଖ)—Barabarṇṇinī (See)

ବରବରନାକୁ ଗୋଳନ୍ତି ଦ୍ରୁତ ଅଛନ୍ତି ଯେତେ ଶ୍ରୀବର—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀସବଳାସ ।

ବରବରଣୀ(ଣୀ)—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ (ଦେଖ)
Barabaranī(ṇī) Barabarṇṇinī (See)

ବିନେ ବିବୁଧବଧୂକୋଳ ଅଣେ ଦେବେଶ ମୋ ଚିତ୍ତ ବିଷ୍ଣୁ ଝଟେଇ—
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାରସ ।

ବରବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର+ବର୍ଣ୍ଣ)—ସୁନା—
Barabarṇṇa Gold (Apte).

ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର=ଉତ୍କୃଷ୍ଟ+ବର୍ଣ୍ଣ=ରଙ୍ଗ+ଅଣ୍
Barabarṇṇinī ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
1.A beautiful or fair-complexioned woman.
୨ । ଶ୍ୟାମା; ଗୌରୀ; ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—2. Pārbatī.
୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—3. Goddess Lakshmī. ୪ । ସରସ୍ୱତୀ—
4. Goddess Saraswatī. ୫ । ଲାକ୍ଷା—5. Lac.
୬ । ଗୋରୋଚନା—6. A yellow pigment.
୭ । ହରିଦ୍ରା—7. Turmeric.

ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ ହରିଦ୍ରା ବୋଲଇଲ ଭୁଇଁ ଯାହା ବିଚେଚର—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀସବଳାସ ।

୮ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ ଲତା (ଦେଖ)
8. Priyangu creeper (Apte) (See)

ବରବାଦ୍(ଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବରବାଦ)—୧ । ଅପବ୍ୟୟ—
Barabād(di) 1. Squandering. ୨ । ଅପଚୟ—
बरबाद **बरबाद** 2. Waste.

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବରବାଦ) —୧ । ନଷ୍ଟ; ସତ୍ୟାନାଶ;
ଉତ୍ସନ୍ନ—1. Done for; undone; ruined. ୨ ।
ଅପଚିତ—2. Spent; squandered. ୩ । ବ୍ୟୟ-
ଯୁକ୍ତ—3. Put to expenses.

ବରବାଦ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉତ୍ସନ୍ନ କରିବା—
Barabād karibā 1. To ruin a person. ୨ । ଧନ
बरबाद करना ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ବା ଉଡ଼ାଇବା—2. To
spend or squander money.

ବରବାଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟଧିକ ବ୍ୟୟଶୀଳ—
Barabādiā Squandering; spendthrift.

ବର ବାହୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବିବାହ ପରେ (ବିବାହ ବାସୀ ବ
Bara bāhurḍā ଚତୁର୍ଥି ବାସୀ) କନ୍ୟାକୁ ସଙ୍ଗରେ
ପାଟେ ଆସା ଯେଉଁ ଯାତ୍ରାରେ ବିବାହଶେଷରେ କନ୍ୟାପିତା ଗୃହରୁ
ଶୋଭାଯାତ୍ରାପୂର୍ବକ ଆପଣା ଘରକୁ ବରର ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ—
The procession of the bridegroom returning to his own house with the bride after
(ବରକନ୍ୟା, ବାହୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) his marriage

ବରବାହ୍ଲୀକ—ସଂ. ବି—କୁଙ୍କୁମ—
Barabāhlīka Saffron (Apte).

ବରଭାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବର ବିବାହାର୍ଥ ଯାତ୍ରା କରିବା
Barabhāi ବେଳେ ତା ସଙ୍ଗେ ଯିବା ମାର୍ଜୁଣୀ—A boy related
ବିତବର; ନୀତବର to the bridegroom who accompanies
लोकनीया him while he goes to the bride's place
for marrying.

ବର ଭାରିଯା—ଦେ. ବି. (ସହତର) (ସଂ. ବର+ଭାର୍ଯ୍ୟା)—ସ୍ୱାମୀ ଓ
Bara bhārijā ସ୍ତ୍ରୀ—Husband and wife.

ବରମ୍—ସଂ. ଅ—ବରଂ (ଦେଖ)
Baram ବେଶ୍ମ **बरहम** Baram (See)

ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମ; ଆତ୍ମା—1. Soul.
(ବରମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରାଣ—2. Life.

ବରମ୍ ଗ୍ୟାନି—ପ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ) —ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ (ଦେଖ)
Baram gyāni ବେଶ୍ମ ଗ୍ୟାନୀ Brahma jñānī (See)
बरहम गँयानि

ବରମ୍ ରାଖସ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ)—
Baram rākhas **बरहम पिशाच** ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ (ଦେଖ)
Brahma rākshasa (See)

ବର ମଣ୍ଡଳା—ପ୍ରାଦେ. (ସଂ ହଲୁମ) ବି. (ସଂ. ବର+ମଣ୍ଡଳ)—
Bara mandalā ବିବାହ ହେବା ପାଇଁ ଘରୁ ବର ଅନୁକୂଳ
କଲା ବେଳେ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା ଚକ୍ର ବା ମଣ୍ଡଳ-
A circle drawn on the ground when the bridegroom starts from his house to the bride's house for marriage.

ବରମ(ମ୍) ପୁର—ଦେ. ବ—ଗଞ୍ଜାମର ବ୍ରହ୍ମପୁର ନଗର—
Barama(m) pura Berhampore in Ganjam.
(ବରମପୁରୀ; ବରମପୁରିଆ—ବିଣ)

ବରମା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମ)—ବ୍ରହ୍ମଦେଶ—The country of
Baramā (ବର୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) Burma.

ବର ମାଲା(ଲ୍ୟ)—ସଂ. ବ. (ମ. ଷ. ତତ୍ପୁ; ବର + ମାଲା)—
Bara mālā(lya) ୧ । ସ୍ୱୟଂବର ସଭାରେ ବରର ବେକରେ
(ବର ଏକ—ଅନ୍ୟରୂପ) କନ୍ୟାର ପ୍ରଦତ୍ତ ମାଳା—1. The garland put by the bride on the neck of the selected bridegroom.
୨ । (କର୍ମଧା) ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମାଳା—2. An excellent garland.

ବରମି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମ)—୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହୃତ) ବ୍ରହ୍ମ
Barami ମତାବଲମ୍ବୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. A person following
ବେମ୍ବ **ବ୍ରମ ସମାଜୀ** the Brahmo faith; a Brahmo.
(ବରମ୍ମି —ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମ) ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A Burmese.

ବର ଯାତି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବରଯାତ୍ରୀ)—ବର ଯାତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Bara jāti ବର ଯାତ୍ରୀ, ବରାତୀ Bara jātrī (See)
ବରାତୀ

ବର ଯାତ୍ରା—ସଂ. ବ—ବିବାହ ହେବା ପାଇଁ କନ୍ୟାର ଗୃହକୁ ବରର ସ୍ୱଜନ
Bara jātrā ସମେତ ବିବାହାରରେ ଯାତ୍ରା ବା ପ୍ରସ୍ଥାନ—The
(ବର ପ୍ରସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) setting out of a bridegroom
ବର ଯାତ୍ରା **ବରାତ** in procession for marrying to the bride's house.

ଆଜ ସୁଖ ୧୫ ଦିନ, ବରଯାତ୍ରା ପାଇଁ ଠିକ୍ ହୋଇଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବର ଯାତ୍ରୀ—ସଂ. ବ—ବିବାହ କରିବା ନିମନ୍ତେ କନ୍ୟା ଘରକୁ ଯିବା
Bara jātrī ସମୟରେ ବରର ଗହଣରେ ଯିବା ବନ୍ଧୁବର୍ଗ—
(ବର ଯାତ୍ରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) The relations and friends accompanying a bridegroom in a marriage procession.

ବର ଯାତ୍ରୀ ବିଦାକି—ଦେ. ବ—ବର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କନ୍ୟା ପକ୍ଷରୁ ଦିଆ
Bara jātrī bidāki ଯିବା ଉପଢୌକନ—Presents made
ବର ଯାତ୍ରୀ ମର୍ଯ୍ୟାଦା, to the friends accompanying
ବର ଯାତ୍ରୀ ବିଦାଇ the bridegroom
(ବର ଯାତ୍ରୀ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ବର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ;
Barayitā ବରୟିତୃ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯେ ବରଣ କରେ—
(ବରୟିତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Choosing; selecting.
୨ । ପ୍ରତିନିଧି ନିର୍ବାଚନକାରୀ—2. Electing; choosing a representative. ୩ । କନ୍ୟାର ବିବାହପ୍ରାର୍ଥୀ—
3. Wooing (Apte).

ବରୟିତ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରୟିତୃ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସ୍ୱୟଂବରା ପତ୍ନୀ—
Barayitrī A wife who has got her husband by selection.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରୟିତାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Barayitā.

ବର ଯୁବତି(ତୀ)—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. [କର୍ମଧା; ବର + ଯୁବତି(ତୀ)]—
Bara jubati(tī) ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A beautiful damsel; a beautiful young woman (Apte).

ବର ରୁଚି—ସଂ. ବ. (ବର = ଉତ୍କୃଷ୍ଟ + ରୁଚି = କାନ୍ତି, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଯାହାର;
Bara ruchi ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କାନ୍ତିଶାଳୀ—
1. Shinning; refulgent ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ରୁଚିଯୁକ୍ତ—
2. Having a good tase. ୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁକ୍ତ—
3. Having a good desire.

ସଂ. ବ. (ନାମ)—୧ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାର ନବ ରତ୍ନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ପଣ୍ଡିତ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୈୟାକରଣିକ ଓ କବି—
One of the nine gems (Pandits) of King Bikramāditya's Court.

[ଦ୍ର—ଏ 'ପ୍ରାକୃତପ୍ରକାଶ' 'ଲିଂଗାନୁଶାସନ' ନାମକ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାର ନବ ରତ୍ନ ଯଥା—

ଧନ୍ୱନ୍ତରିକ୍ଷପଣକାମରସିଂହଶଙ୍କୁ-
ବେତାଳଭଟ୍ଟଘଟକର୍ପରକାଳିଦାସାଃ,
ଖ୍ୟାତୋ ବରାହମିହିରୋ ନୃପତେଃ ସଭାୟାଂ
ରତ୍ନାନି ବୈ ବରରୁଚିର୍ନବ ବିକ୍ରମସ୍ୟ ॥

୨ । ପାଣିନୀୟ ବ୍ୟାକରଣର ବାର୍ତ୍ତିକସୂତ୍ରକାରକ କାତ୍ୟାୟନ ମୁନି—2. Sage Kātāyana who wrote Kārttika sūtra of Pāṇinī.

ବରଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ବରଲ)—କଳା କଳା
Baral ପାଣ୍ଡୁହଂସ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ—A black species of duck.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶୀତ ଦିନେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସନ୍ତି ଓ ବର୍ଷା ଦିନେ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି । ଲୋକେ ଶୀକାର କରି ଏମାନଙ୍କର ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ।]

ବରଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର + ଲା ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ-
Barala ଅ)—ବରଦ—Granting a boon.
(ବରଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ—ବିରୁଡ଼ି—1. Wasp.

ବରଳ ସମାନ ଗାତ କରୁଅଛ ଫଳିଶରେ ରତ୍ନବର । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

୨ । ପୁଣ୍ଡ୍ରହଂସ—2. Swan; gander.

ବରଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Baralā Feminine of Barala.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—କଦଳୀ ବାହୁଙ୍ଗା—
Plantain branches.

ବରଷ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବର୍ଷ)—୧ । ବର୍ଷ—1. Year. ୨ । ଆୟୁଷାଳ.
Barasha 2. Year of age. ୩ । ପୃଥିବୀର ବିଭାଗ; ଦେଶ—
ବଚ୍ଛର **ବରସ** 3. Division of the earth; country.

ବରଷ ସ୍ୱର୍ଗ ସିନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟେ ଆଉ ହୀପ ବରଷ ଯେତେ ହୋଇ ।
ବରସ ଭାରତ ବର୍ଷ ଚହିଁ ଧନ୍ୟ ଯହିଁରେ ଜନ୍ମ ପ୍ରାଣିମାନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପ—4. The Jambu island in India.

ବରଷ ମଧ୍ୟେ ଲୁଗଇ ଶବ ବେହ ନିଇନ୍ତ୍ର ବନ୍ଧୁ ଠାବର ।

ଭକ୍ତ. ବିଦ୍ୟେଶ୍ୱରକାବ୍ୟ ।

ବରଷକ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷକ)—ବର୍ଷଣକାରୀ; ବର୍ଷଣ କରୁଥିବା—
Barashaka Copious discharging.

ବରଷକ ବର ଶବତ ଦଇର ଉଦ୍ଧର ବର ଖାଉ × × ।

ଦେ. ବି—ଏକ ବର୍ଷ ମାତ୍ର—One year only.

ବରଷକା ବରଷ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରତିବର୍ଷ—Every year;
Barashakā barasha yearly; annually.
ପ୍ରତି ବଚ୍ଛର, ବଛରେ ବଛରେ **ଫୀ ବରସ, ବରସ ବରସ**

ବରଷ କୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ—ବରଷସାରା; ବରଷ ତମାମ୍—
Barasha kutā Throughout the year.

ଏ ବରଷ କୁଟା ମୋ ପିଲା ଲଗିଛି, କଥା ଶୁଣୁ ନ ଥିଲୁ ପଛ ।

ଫକୀରମୋହନ· ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବରଷକେତେ—ଦେ. ବି—କେତେକ ବର୍ଷ—Some years.
Barasha kete **କୁଛ ବରଷ** **ବଚ୍ଛର କତକ**

ବରଷ ଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ବାର୍ଷିକ ଜନ୍ମୋତ୍ସବ—Birth day cere-
Barasha gaṇṭhi ଜନମ ଦିନ **ବରସ ଗାଁଠ** mony.

ବରଷଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷଣ)—ବର୍ଷଣ (ଦେଖ)
Barashaṇa Barshaṇa (See)

ବରଷଣ ବରଷଣ ଶବରେ ବୃଷ୍ଟି ପାର ଢଳେ ଯଥା ଲୁଧିକ ଶବର ।

ବରଷନ ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶତକାବ୍ୟ ।

ବରଷ ଦିନ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବର୍ଷମଧ୍ୟରେ—1. Within a
Barasha dina year. ୨ । ବର୍ଷସାରା—2. Throughout
the year.
ବରଷ ଦିନେ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ବରଷ ଦିନେ ମୋର ୫୦୦
ବରଷ ଦିନରେ } ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର ହୁଏ ।)

୩ । ବର୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଦିନ ମାତ୍ର—3. Once in a
year. ୪ । ଆଜି ବର୍ଷ ଆଜି—4. This day year.
୫ । ପ୍ରତିବର୍ଷର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏକ ଦିନରେ—5. On a fixed
day of every year.

ବରଷ ଦିନରେ ବର ମହୋତ୍ସବ ଅରେ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ବ୍ରହ୍ମଭକ୍ତିଗୀତା ।

ବରଷନା ପାଣି—ଦେ. ବି—ବୃଷ୍ଟି ଜଳ—Rain water.
Barashanā pāṇi (ବରଷା ପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବରଷା ଜଳ, ବର୍ଷାନୀ, ବରଷଣିୟା ଜଳ **ବରଷାତକା ପାନୀ**

ବରଷ ପଡ଼ି—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ବର୍ଷକ
Barasha pardi ନିମନ୍ତେ ଖଞ୍ଜାଥିବା ବୃତ୍ତି—Yearly main-
ବାର୍ଷିକ **ବରଷାସନ** tenance allowance for a person.

ବରଷ ବିଆଣ—ଦେ. ବି—ପ୍ରତି ବର୍ଷ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବା
Barasha biāṇa ଅବସ୍ଥା—The state of a woman
ବଛର ବିୟାନ bringing forth a child every year.
ବରଷ ବିୟାନ

ବରଷ ବିଆଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ଗାଈ ପଶୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ
Barasha biāṇi ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରେ—Giving birth to
ବଛର ବିୟାନୀ children almost every year.

ପୁରହିୟା, ବରଷ ବିଆବର, ବରସାଇନ (ଯଥା—ସେ ପଗ୍ର ବରଷ-
ବରଷ ବିଆଣିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ ବିଆଣୀ, ଘର ଛୁଆଣିକ ଘର ଛୁଆଣି
ବରଷ ବିଆଣେଇ } ଛୁଆ ଛନ୍ନ କରୁଛି ।)

ବରଷା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷା)—୧ । ବୃଷ୍ଟି—1. Rain.
Barashā ୨ । ମେଘ ବର୍ଷିବା—2. Raining.
ବୃଷ୍ଟି, ବରଷା, ବରିଷା [ଦ୍ର—ମେଘ ବର୍ଷିବା ସମୟରେ ବଡ଼, ସାନ ଓ
ବାରିଶ, ବରଷା, ବରଷା ଅସରାର ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ବରଷାର
ଉଲ୍ଲ ଉଲ୍ଲ ନାମ ଅଛି । ସାଧାରଣ ବର୍ଷାର ଏକ ହୁଟାକୁ ଅସରା
ବୋଲାଯାଏ ।

ଝୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ା(ଗ)—ଅତି ଛୋଟ ବିନ୍ଦୁରେ ବର୍ଷା, ଟୋପାଗୁଡ଼ିକ
ପଡ଼ିବା ବେଳେ କାଣ୍ଡିଆ ଝୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ—
ଗୁଁଡ଼ିଗୁଁଡ଼ି Raining like fog.

ଅଠ ଦୁମ୍ବକାଣି ଖୋଳ ଅସରା
ବରଷ ଲଗି ଲଗି ଚଳଷଠି ଝଣ୍ଡା ଝଡ଼ । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ।

ଝିପ୍(ପି)ଝିପ୍(ପି)
ଲିଫିଲିଫି
ଫିସିଫିସି
ପିରପିର
ପିରପିରା } **ଫିସଫିସ** **ଫିସ୍ସି**
ବିନ୍ଦୁପାତ ବୃଷ୍ଟି; ଝୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ଠାରୁ ବଡ଼ ଟୋପା—
Raining in minute drops.

ଝୁପୁରୁଝୁପୁରୁ
ଟୁପୁଟୁପୁ
ଟୁପୁରୁଟୁପୁରୁ
ଟୁପୁରୁଟୋପର } **ଝିପଝିପ** **ବୁନ୍ଦ**
ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବରଷା—
Raining in small drops.

ମେଘ ବରଷଇ ଟୁପୁରୁଟୁପୁରୁ (ଟପରଟପର)
ମୋ ଦୁଆରେ ଜଳ ରେ,
ବାଡ଼ିଆଡ଼େ ମାଣସାରୁ ପଡ଼ର
ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଦେ ରେ ।

ଝପ୍‌ଝପ୍
ଟପଟପ
ଟପରଟପର, ଟପରଟୋପର } **ଝମଝମ** **ପୁହାର**
ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା—
Raining in large drops.

ମେଘ ବରଷଇ ଟପରଟପର ଦେଖିବ ମାଇଜ ବନ୍ଧା
ଜେହେ ଘରଜରେ ଉଛଳେ ମୋ ଉନା ଡେଇଙ୍ଗ ବାଇବ ବନ୍ଧା ।

ଦୁମ୍‌ଦୁମ୍
ଦୁଲ୍‌ଦୁଲ୍
ଦୁମ୍ବକାଣି
ବରକୋଳିଆ } **ମୂସଳଧାରା** **ମୂଷଳାଧାର**
ଖୁବ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା—Heavy
shower; raining cats and dogs.]

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ବାଣାଦିର) ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପତନ—
3. Repeated showering of (arrows).

ଅନଜବାଣ ବରଷା, ସଙ୍ଗେତ ଭୁରଙ୍ଗ ଦୃଶା,
ସବେଶ ଅପାଙ୍ଗ ଭୁଷା ନିଶିଭ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବରଷା(ଷେ)ଇବା—ବରଷିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causative
Barashā(she)ibā **ବରଷାନ** **ବରସାନା** of Barashibā.

ବରଷା କରିବା—ଦେ. ବି—ମେଘ ବର୍ଷିବା—
Barashā karibā **ବରଷାନ** **ବରସାନା** Raining.

ବରଷା କାଳ—ଦେ. ବି—ବର୍ଷା ଋତୁ; ଚତୁର୍ମାସ୍ୟ—
Barashā kāla Rainy season; the rains.

ବରଷା କାଳ [ଦ୍ର—ଅଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ ଓ ଆଶ୍ୱିନ ଏହି
बरसात, बरसाकाल ଚାରି ମାସ ।]
(ବରଷା ଦିନ, ବରଷା ସମୟ, ବରଷା ଋତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରଷା ଝଡ଼(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. (ସହଜର)—ବର୍ଷା ଓ ତୋଫାନ—
Barashā jhar<u>d</u>a(<u>rd</u>i) ବରଷାତୁଫାନ, Rain and wind.
ବରଷାବାଦଲ **बारिसझडी** (ବରଷାବାଆ, ବରଷା ପବନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରଷାତି—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ବର୍ଷାରୁ)—୧ । ବର୍ଷାଋତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Barashāti ବର୍ଷାତୀ **बरसाती** 2. Relating to rainy
(ବର୍ଷାତି—ଅନ୍ୟରୂପ) season. ୨ । ଯାହା ବର୍ଷାଋତୁରେ
ଜାତ ହୁଏ—2. Happening or grown in rainy
season. ୩ । ଯାହା ବର୍ଷାଋତୁରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ—3. Used in the rainy season.
ବି—୧ । ବର୍ଷାଋତୁରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ବର୍ଷାପାଣିର
ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ପୋଷାକ—1. Water-proof coat. ୨ ।
ବର୍ଷାଋତୁରେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରେ ଯେଉଁ ଘାଆ ଉଠେ—
2. Eruptions or sores coming out on the
body of horses during the rains

ବରଷାତି ଫସଲ—ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ଷା+ଫା. ଫସଲ୍)—ବର୍ଷାଋତୁରେ
Barashāti phasala ଯେଉଁ ଫସଲ ଆବାଦ କରାଯାଏ; ଭୋଦେଇ
ବର୍ଷାତୀ ଫସଲ ଫସଲ—Crops raised during
बरसाती फसल; भदई the rainy season.
[ଦ୍ର—ଯଥା—ଜନ୍ତି, କାଲୁଡ଼ି, ମକା ଓ ଭେଣ୍ଡି ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବରଷା ପାଣି—ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ଷା+ପାନୀୟ)—ବରଷଣା ପାଣି;
Barashā pāṇi ବର୍ଷାଜନିତ ଜଳ—Rain water.
ବରଷାଜଳ, ବର୍ଷାନି ୨ । (ସହଜର) ଉପରୁ ବର୍ଷିବା ଜଳ ଓ
बरसातका पानी ଭୂମିରେ ଜମିଥିବା ପାଣି—2. Rain (from
above) and water (on the ground).
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜି ଦଶକୋଶ ବାଟ ବରଷା ପାଣିରେ ଭିଜି
ଭିଜି ମୋ ବାବାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଛି ।)

ବରଷା ବଢ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହଜର ଶବ୍ଦ) (ସ. ବର୍ଷା+ବୃଦ୍ଧି)—
Barashā ba<u>rdh</u>i ଜଳବୃଷ୍ଟି ଓ ନଦୀବୃଦ୍ଧି—Rain and
ବରଷାବାନ **बरखाबाड़** (ବରଷା ବଦଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) flood.

ବରଷା ବାଦଲ—ଦେ. ବି (ସହଜର ଶବ୍ଦ) (ସ. ବର୍ଷା+ସ ବାରଦ)—
Barashā bādala ବର୍ଷା ଓ ମେଘ—Rain and clouds
ବରଷା ବାଦଲ **बरखा बादल**

ବରଷାବେଳ—ଦେ. ବି. (ସ. ବର୍ଷା+ବେଳା)—୧ । ମେଘ ବରଷୁ
Barashābe<u>l</u>a ଥିବା ସମୟ—1. The exact time when
ବରଷାବେଳା it is raining. ୨ । ବର୍ଷାକାଳ—2. Rainy
बरखाका समय season.

ବରଷିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ବର୍ଷୀୟ)—୧ । ବର୍ଷୀୟ; ବର୍ଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Barashiā 1. Relating to year. ୨ । ଏତେ ବରଷ
ବଛରର **बरहाका** ବୟସ୍କ—2. Aged so many years.
(ବରଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଷାଠିଏ ବରଷିଆ ଅଛନ୍ତି ଭୁପାଳ—ବୃଷ୍ଣସିହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ
୨ । ଏତେ ବରଷରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା—
2. Produced in so many years.

ବରଷିକିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବାର୍ଷିକ)—୧ । ଏକବର୍ଷ ବୟସ୍କ—
Barashikiā 1. Aged one year; one year old.
ଏକବଛରର ୨ । ଏକବର୍ଷରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—
बरसभरका 2. Produced in one year.
ସାଲିଆନା ୩ । ବାର୍ଷିକ; ସାଲିଆନା—
सालाना 3, Yearly; annual.

ବଛରୁକୀ ଦେ. ବି (ସ. ବାର୍ଷ)—ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ପୂରିବା ପରେ
बरसी ମୃତ୍ୟୁତିଥିରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବାର୍ଷିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
ପ୍ରଥମ ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—The first anniversary
Śrāddha of a deceased.

ବରଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ବୃଷ୍ ଧାତୁ—ବର୍ଷା ହେବା)—୧ । ବୃଷ୍ଟି
Barashibā ହେବା—1. To rain.
ବର୍ଷା ଶ୍ରାବଣ ବାଣ୍ଟନ୍ତେ ମେଘମାଳ
बरसना ଭୂମିରେ ବରଷନ୍ତି ଜଳ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ବୃଷ୍ଟି କଲା ପରି ଢାଳିବା—
2. To shower any thing like rain.
ଝଡ ଝଡ ଗାର ବରଷୁଅଛି ଯେ ତୋ ନୟନ ଖଞ୍ଜନ—
ଜଗମୋହନ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ବରଷାଇବା; ବୁହାଇବା—
3. To cause to rain; to cause to flow.
ଅବରଜ ନେତ୍ର ଧାରା ବରଷିଲେ ସଖି—ଜଗଜିଶୋର—ସୀତାବନବାସ ।

ବରଷେ ବରଷ(ଷେ)—ଦେ. ଅ—୧ । ପ୍ରତିବର୍ଷ—1. Every year.
Barashe barasha(she) ବଛରେ ବଛର(ରେ) **बरस बरस**
ଏମନ୍ତେ ବରଷେ ବରଷ
ଛପ୍ପନ୍ନ କଳ ବଂଶ ନାଶ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । କୌଣସି କୌଣସି ବରଷରେ—2. In some years.

ବରସୁଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶୂଦ୍ର କୃଷକ ଜାତିବିଶେଷ—
Barasud A śūdra class of cultivators.

ବରସୁରତ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର+ସୁରତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କାମୁକ—
Barasurata 1. Very wanton (Apte). ୨ । ରତି-
(ବରସୁରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସୁପଣ୍ଡିତ—2, Acquainted
with the secrets of sexual intercourse
(Apte).

ବରହ—ପ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବର୍ହ)—୧ । ମୟୂରପୁଚ୍ଛ—
Baraha 1, The tail of peacock.
ବରହ ଝେଡ ଅନାଇ କେଳା ଜଣ୍ଡିନ—ଉଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—2, Flame.
ବରହେ ମଳନ ଶିଖାକି ଜଳଇ ହୁମନ୍ତ ଅନୁଭବର—
ଉଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହବାନ—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ବର୍ହବତ୍)—ବର୍ହବାନ୍ (ଦେଖ)
Barahabāna Barhabān (See)
ବରହବାନପଦକା ପର୍ଜନ୍ୟରେ ଜଳ—ଉଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହମ୍—ପ୍ରା. ବି. (ସ. ବ୍ରହ୍ମ)—୧ । ଆତ୍ମା—1. Soul.
Baraham ବ୍ରହ୍ମ **बरहम** ୨ । ପ୍ରାଣ—2. Life
(ବରହମ୍, ବରହ୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଜୀବାତ୍ମା—
3. The sentient soul.

(ଯଥା—ଏ ଦିନ ଦେଲା ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ମୋ ବରହମ୍ ଚାଲି ଯାଉଛି ।)

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ବରହମ୍)—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ—1. Angry; flown into a rage. ୨ । ଉତ୍ତେଜିତ—2. Irritated.

ବରହମ୍ ଝାଁଟ୍—ପ୍ରଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଡ଼ା ଶାଗ—Amaranthus Gangeticus; Amaranthus Frumentaceus.
Baraham jhāṅṭ
ଭାଁଠାଶାଗ ଚଟୀଯାଶାଗ

ଘରେ ନାହିଁ ବରହମ ଝାଁଟ
ପଛକୁ ଅଡ଼େ ମେଣ୍ଢ ଅଁଟ—ଭଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ଏହି ଭଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବରହି—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ)—(ସ. ବର୍ହି=ଅଗ୍ନି)—ବର୍ହି (ଦେଖ)
Barahi Barhi (See).

ବରହି ଅନ୍ତରେ ଗୁପତ ସବୁରେ ନ ଦେଖି ଲଙ୍କେଶ—
ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହିଣ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ପଦ୍ୟ)—(ସ. ବର୍ହିଣ)—ବର୍ହିଣ; ମୟୂର—
Barahiṇa Peacock.

ବରହିଣ ନର୍ତ୍ତକ ନର୍ତ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ—ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ)—(ସ. ବର୍ହୀ)—ବର୍ହୀ (ଦେଖ)
Barahī ବରହୀ ବରହ Barhī (See).

ବହନ୍ତ ନର୍ତ୍ତକ ନର୍ତ୍ତକ ବରହୀ ଅଛ ନର୍ତ୍ତକ ବରହୀ—
ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରହ୍ନା(ଢ଼େ)ଇବା—ପ୍ରଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ବହୁନାନା)—
Barahṇā(ṇhe)ibā ଓଲାଇବା; ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ସଫା କରିବା—To sweep or cleanse with a broom.

ବରା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବର +ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠା; ଉତ୍କୃଷ୍ଟା—
Barā 1. Excellent. ୨ । ପ୍ରଧାନା—2. Chief.

ସ. ବି—୧ । ଗୁଡ଼ୁଚୀ—1. A medicinal creeper; Menispermum Gabrum. ୧ । ବ୍ରାହ୍ମୀ ଶାକ—2. A pot herb. ୩ । ହରିଦ୍ରା—3. Turmeric. ୪ । ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା; ତ୍ରିଫଳା—4. The three myrabolans. ୫ । ବିଡ଼ଙ୍ଗ; ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—5. Embelia (herb). ୬ । ରେଣୁକା (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—6. Reṇukā. ୭ । ପାଠା; ଅକାନବିନ୍ଦୁ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—7. Akānabindu (See). ୮ । ବାଇଗଣ (ହି. ଶ)—8. Brinjal; eggplant. ୯ । ଜବା; ମନ୍ଦାରଫୁଲ (ହି. ଶ)—9. China rose. ୧୦ । ମଦ୍ୟ (ହି. ଶ)—10. Wine. ୧୧ । ସୋମରାଜୀ (ହି. ଶ) ଦେଖ—11. Somarājī (See). ୧୨ । ଶତାବରୀ (ହି. ଶ.)—12. Asparagus Racemoca. ୧୩ । ଶ୍ୱେତ ଅପରାଜିତା (ହି. ଶ.)—13. The white variety of the Clitoris flower.

ବଡ଼ା ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ବଟକ) ବଟା ବିରରେ ଭଜା ଘିଅ ବା ତୈଳପକ୍ୱ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ; ବଡ଼ା—1. A cake made of pulse flour fried in ghee or oil. ୨ । କଡ଼ିକାଠ ମଧ୍ୟସ୍ଥ କାଷ୍ଠଦଣ୍ଡ ଛିଦ୍ର—2. Holes made in timber by worms.
ବରା, ବଡ଼ା

ବରାକ—ସ. ବିଣ—(ବୃ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଆକ)—
Barāka ୧ । ଶୋଚନୀୟ—1. Deplorable; pitiable.
(ବରାକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦୀନ—2. Poor. ୩ । ଭିକ୍ଷୁ—3. Beggar; begging. ୪ । ନିରପରାଧ—4. Innocent. ୫ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—5. Unfortunate; unlucky. ୬ । ନୀଚ;ଅଧମ (ହି. ଶ)—6. Low; mean. ୭ । ପାପୀ (ହି. ଶ)—7. Sinful. ୮ । ବେଗ୍ରସ୍ତ (ହି. ଶ.)—8. Helpless.

ସ. ବି—୧ । ଶିବ—1. Śiba.

ବରାକା ବରାଙ୍ଗୀ ସୀତା ବରାକ ବରଇ ଚନ୍ଦ୍ରା
ଜୀବନ ଯାଉ ଛୋଡ଼ିଲେ ଛେଲେ ଏ ବର—ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଯୁଦ୍ଧ—2. War; fighting. ୩ । ତାମ୍ବୁଲବିକ୍ରୟୀ; ପାନରା—3. Betel-seller.

ବରାକା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ. ବରାକୀ)—ବରାକୀ (ଦେଖ)
Barākā Barākī (See).

ବରାକୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବରାକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଦୀନା; ଶୋଚନୀୟା;
Barākī ନିରପରାଧିନୀ; ଦୁର୍ଭାଗା (ସ୍ତ୍ରୀ) —Deplorable; poor; innocent; unfortunate (woman).

ନଦୀ ଉଜିଲରୁ ସଖୀଏ ସରବେ ବାହାର ପୂର୍ବ ବରାକୀ—
ରଘୁନାଥ. ପାଦଗ ।

ବରା ଗୁଲ୍‌ଗୁଲା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ବରା ଓ ଗୁଲଗୁଲା ବା ପୁଆ
Barā gulgulā ନାମକ ପିଷ୍ଟକଦ୍ୱୟ—Two kinds of flat and round cakes fried in ghee or oil.
ବଡ଼ା ବରା
(ବରା ଗୁଲ୍‌ଗୁଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରାଙ୍ଗ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର=ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Barāṅga ୧ । ସୁନ୍ଦର ଦେହବିଶିଷ୍ଟ—1. Having graceful symmentrical body or limb.
(ବରାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସୁନ୍ଦର ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—2. Having an elegant form (Apte).

ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଉତ୍ତମାଙ୍ଗ; ମସ୍ତକ—1. The head (Apte). ୨ । ଯୋନି—2. Pudendum muliebre; (Apte) female organ ୩ । ଉପସ୍ଥ; ଲିଙ୍ଗ—3. Penis. ୪ । ସୁନ୍ଦର ଦେହ—4. Graceful body. ୫ । ଗୁହ୍ୟ ଦେଶ—5. Private part; anus. ୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଂଶ—6. The best part (Apte). ୭ । ସୁନ୍ଦର ରୂପ—7. An elegant form (Apte). ୮ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ—8. Cinnamon. ୯ । କାମ ଦେବ—9. God cupid. ୧୦ । ବିଷ୍ଣୁ—10. Bishṇu. ୧୧ । ହସ୍ତୀ—11. Elephant.

ବରାଙ୍ଗନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର=ଉତ୍ତମା, ଶ୍ରେଷ୍ଠା+ଅଙ୍ଗନା=ସ୍ତ୍ରୀ)—
Barāṅganā ୧ । ଉତ୍ତମା ସ୍ତ୍ରୀ; ଶ୍ରେଷ୍ଠା ସ୍ତ୍ରୀ—1. An excellent woman. ୨ । ସତୀ; ସାଧ୍ୱୀ—2. A chaste woman. ୩ । ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A model woman. ୪ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—4 A lovely woman.

ବରାଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରାଙ୍ଗ+ଈ)—ବରାଙ୍ଗର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Barāṅgī Feminine of Barāṅga.
ସଂ. ବି—ହଳଦି—Turmeric (Apte).

ବରାଜୋର(ରି)—ଦେ. ବି. (ହି. ବରଜୋରୀ)—୧ । ବଳାତ୍କାର—
Barājora(ri) 1. Force. ୨ । ଜୋରଜବରଦସ୍ତି; ବଳ-
ବରଜୋରୀ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ—2. Use of force or compulsion; coercion.

ଦେ. ବିଣ. (ହି. ବରଜୋର)—୧ । ଅନ୍ୟାୟ ବଳପ୍ରୟୋଗ-
ଜବରଦସ୍ତ କାରୀ—1. Using force. ୨ । ଯେ ଜବରଦସ୍ତି
ବରଜୋର କରେ—2. Coercive. ୩ । ଜବରଦସ୍ତ; ବଳବାନ୍—
3. Strong.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବଳପୂର୍ବକ ଜବରଦସ୍ତି କରି—Forcibly.

ବରାଟ—ସଂ. ବିଣ. (ବର=ଅଳ୍ପ+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Barāṭa ଅ; ଯେ ଅଳ୍ପ ଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର ପ୍ରସାର ଅଳ୍ପଦୂର
(ବରାଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ)—୧ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର—2. Insignificant. ୨ । ଅଳ୍ପ; କ୍ଷୁଦ୍ର; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Small; little. ୩ । ତୁଚ୍ଛ; ହେୟ—3. Negligible.

ସଂ. ବି—୧ । କଉଡ଼ି—1. Cowrie; shell-money.
ଚକ ବର ନିଅନ୍ତି ଗଣି ଦେଇ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ. ମହାଭାରତ ବରାଟ ।
୨ । ଦଉଡ଼ି—2. Rope; cord (Apte).

ବରାଟକ—ସଂ. ବିଣ. (ବର+ଅଟ୍ ଧାତୁ+ଅ; କ)—୧ । ବରାଟ; ତୁଚ୍ଛ;
Barāṭaka ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର—1. Insignificant. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
2. Small; little.

ସଂ. ବି—୧ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି; ବୋଡ଼ି—1. Shell money; cowrie. ୨ । ପଦ୍ମଫୁଲର ବୀଜକୋଷ—
2. The seed-vessel of the lotus flower (Apte). ୩ । ଦଉଡ଼ି—3. Rope (Apte).

ବରାଟୀ—ସଂ. ବିଣ—ବରାଟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Barāṭa.
Barāṭī ସଂ. ବି—୧ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି—1. Shellmoney.
୨ । ରଜ୍ଜୁ; ଦଉଡ଼ି—2. Rope; string. ୩ । ବରାଡ଼ୀ (ଦେଶ)—3. Barāṛḍī (See)

ବରାଡ଼ାଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଢେଲଗ)—କାନର ମଲକଡ଼ି—
Barāṛḍālu A kind of ear-ring.

ବରାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ବରଳ)—ବିରୁଡ଼ି—
Barāṛḍi Wasp.

ବରାଡ଼ୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—One of the subor-
Barāṛḍī dinate airs in the Hindu music.
ବରାଡ଼ୀ [ଦ୍ର—ବରାଡ଼ୀ ରାଗିଣୀ ବସନ୍ତ ରାଗର ୨ ରାଗିଣୀ
ବରାଡ଼ୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ।]

ବରାଣସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରଣା ଓ ଅସୀ ନାମକ ନଦୀଦ୍ୱୟ ଅଛି ଯେଉଁ
Barāṇasī ସ୍ଥାନରେ)—ବାରାଣସୀ; କାଶୀ—Benares.

ବରାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରଣ୍ଡ)—ବରଣ୍ଡୀ (ଦେଶ)—
Barāṇḍi Baraṇḍī (See)
ବ୍ରାଣ୍ଡୀ ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବ୍ରାଣ୍ଡୀ)—୧ । ବ୍ରାଣ୍ଡି ନାମକ ବିଲାତୀ
ବରାଣ୍ଡୀ ଉତ୍ତ ସୁରା—1. Brandy. ୨ । ବିଲାତୀ ମଦ; ବିଦେଶୀ
ମଦ୍ୟ—2. Foreign liquor.

ବରାତ୍(ଦ)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବରାଅତ୍=ଅନ୍ୟଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଦେଇ
Barāt(da) ନିଜେ ମୁକ୍ତ ହେବା—ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର; କମ୍ବା ଫା.
ବରାତ(ଦ) ବରାତ=ନିମନ୍ତେ+ଦାନ=ଦେବା ନିମନ୍ତେ କମ୍ବା ସ.
ଭାରା; ସୁପୁର୍ଦ୍ଦଗୀ ଭାର)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ କୌଣସି
(ବରାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତୀକରଣ; କାର୍ଯ୍ୟଭାରାର୍ପଣ—
1. Commission; assignment of a duty to a certain person. ୨ । ନିୟୋଜନ; ନିୟୋଗକରଣ; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ଆଦେଶ କରିବା—
2. Direction.
ଉଡ଼ିଯାଏ ଚକ୍ଷୁ ନିଦ୍ରା ହେଲେ ବରାତ । ଗୁଣାକର—ଗୀତ ଲହରୀ ।
୩ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ;ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ; ବ୍ୟବସ୍ଥା—3. Settlement;
ପ୍ରବନ୍ଧ arrangement. ୪ । ପ୍ରୟୋଜନ—4. Necessity.
ନସୀବ ୫ । କପାଳ; ଭାଗ୍ୟ; ଅଦୃଷ୍ଟ—5. Luck; fortune.
୬ । ଯେଉଁ ଚିଠିଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଟଙ୍କାଆଦି ଗ୍ରହଣ କରିବା ସକାଶେ କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଏ—6. Letter of authority to a person to receive from or give to any person any amount or article; letter of assignment; payment order. ୭ । କୌଣସି ପଣ୍ୟାଦି
ବରାତୀ ପଠାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟୀ ନିକଟ ପଠାଯିବା ହୁକୁମ;
ହୁଣ୍ଡି ଫରମାସ—7. A business-order for the supply of an article. ୮ । ହୁଣ୍ଡୀ—8. Hoondi.
୯ । ଚିଠି; ହୁକୁମନାମା; ଆଦେଶପତ୍ର; ପରୁଆନା—
9. Order; warrant; writ.

ବରାତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ
Barāt karibā ଅର୍ପଣ କରିବା—1. To assign a work
ବରାତ କରା to a certain person; to commission a
ସୁପର୍ଦ୍ଦ କରନା person to do a particular act. ୨ । ଆଦେଶ
କରିବା—2. To direct. ୩ । କୌଣସି-ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଟଙ୍କା
ଆଦି ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଚିଠି ଲେଖିବା—3. To write a letter of assignment ୪ । ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା,
ତୟ କରନା ସ୍ଥିର କରିବା—4. To settle.

ବରାତ—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୁ ଅନୁଭୂତ; ସଂ. ବରଯାତ୍ରା)—୧ । ବନ୍ଧୁ-
Barāta ସମଭିବ୍ୟାହାରରେ ବିବାହାର୍ଥୀ ବରର ଶୋଭାଯାତ୍ରା;
ବରଯାତ୍ରା ବରାତ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରା—1. Marriage
ବାରାତ; ବରାତ procession or party headed by a bridegroom, going to marry. ୨ । ବରଯାତ୍ରୀ-

2. Bridegroom's friends attending a marriage party. ୩ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ରଙ୍ଗବିଶେଷ —3. One set of cards in a game of Gañjapā.

[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜପା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ବରାତ(ତି) Barāti(di) —ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—୧ । ଯାହା ବରାଦ କରାହୋଇ ଅଛି—1. Directed; assigned; ordered. ବରାତୀ ୨ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—2. Ascertained; fixed.

ବରାତ(ତି) ଚିଠି Barāti(di) chiṭhi —ଦେ. ବି—୧ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଦାନ କରିବାର ଚିଠି; ଅର୍ପଣ ପତ୍ର—1. Letter of assignment. ବରାତୀ ଚିଟୀ ହୁଣ୍ଡୀ; ଚିଟ୍ଠୀ ୨ । ହୁଣ୍ଡୀ—2. Hoondi

ବରାତ(ତି) ଚେକ୍ Barāti(di) chek —ବୈଦେ. ବି (କଚରିଆ)—(ଆ. ବରାତୀ + ଇଂ. ଚେକ୍)—ଯେଉଁ ଚେକ୍‌ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ତାଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଟଙ୍କା ଦିଆଯିବାପାଇଁ ଲେଖାଯାଇଥାଏ—A cheque payable to order. ବରାତୀ ଚେକ

ବରାଦି ମାଲ Barādi mālā —ବୈଦେ. ବି (ମହାଜନୀ) (ଆ)—ଯେଉଁ ମାଲ ବା ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଥାଏ—Ordered article. ବରାତୀ ମାଲ

ବରାନନା Barānanā —ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବରାନନ + ଆ)—ସୁନ୍ଦର ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—A woman having a fair face; a lovely faced woman.

ବରାଣ୍ଡ Barānda —ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରଣ୍ଡ)—(ଶିଲ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) ଗୃହ ଘର ଛତର କାଠ କାମ—Wood work of the thatch frame.

ବରା ପୁଆ Barā puā —ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟକ + ପୂପ)—ବରା ଗୁଲ୍‌ଗୁଲା (ଦେଖ) Barā gulgulā (See)

ବରାବର Barābara —ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ବରାବର)—୧ । ପରି; ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ; ସମତ୍ୱାବରେ—1. Alike; like.

ବରାବର(ରି) ଭବ୍ୟବଦ ବରଣ ବରାବର ତରଣ

ବରାବର ନଗାଂଶୁ ସ୍ୱରଗଣ ହିଁ ଉରଣ ହେ । ଦଦସ୍ପର୍ଶ: ଦଗେ ସ୍ୱରଣ୍ଣ ।

ବରାବର ବୋରାବର ବୋରାବର } — ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ସମାନ ଭାବରେ—2. Uniformly; equally.

ଶ୍ରୀର ଘର ସୁଧାଂଶୁ ହେଁ ଉଦ ତାର ମୀନ ବରାବରେ ଛେପିବା ।

ଦଦସ୍ପର୍ଶ. ଚନ୍ଦ୍ରାଦରଦଣ୍ଡ.

୩ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବା ସମାନ୍ତର ଭାବରେ—3. A breast; running parallel to. ୪ । ଏକଦମ୍—4. At once. ୫ । ସମ୍ମୁଖରେ—5. In front.

୬ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—6. Fully; completely.

ବିଶ୍ୱାଷଣକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ସ୍ୱଗ୍ରୀବ ବରାବର ମନା କରି ।

ଶ୍ରୀଦଣ୍ଡ – ପିଙ୍ଗଳ ସମାସ୍ପଣ ।

୭ । ସିଧା ସିଧା; ଏକ ରେଖାରେ—7. Straight way; directly; in a line. ୮ । ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନରୂପେ; ସଦା-ସର୍ବଦା – 8. Continually; always; all along. ୯ । ମୂଳରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—9. From beginning to end. ୧୦ । ପ୍ରଥମରୁ ଆରମ୍ଭ କରି—10. From the very beginning. ୧୧ । ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—11. To the end; to the finish. ୧୨ । ସମୀପରେ; ପାଖେ ପାଖେ—12. Contiguously. ୧୩ । ସମାନ୍ତରାଳଭାବରେ—13. Parallely. ୧୪ । ନିକଟକୁ 14. To; up to. ୧୫ । ଚିରକାଳ ପାଇଁ—15. For ever. ୧୬ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତି—16. Very; very much.

ବୈଦେ. ବିଣ.—୧ । ସମାନ—1. Similar.

ବରାରଲେ ନାମ ରୂପ କେନ ବରାବର ।

ତୁଳସୀ – ଚକ୍ରମ ସମାସ୍ପଣ ଅବ ।

୨ । ସେହି ଏକା—2. Same. ୩ । ସମାନ୍ତର—3. Parallel. ୪ । ସମ୍ମୁଖରେ ଅବସ୍ଥିତ—4. Frontal.

ବରାବର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ମନ ଅର୍ଥରେ)—କୌଣସି ମନ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟବହାରସ୍ୱରୂପ ବ୍ୟବହାର ଲାଗାନ ବରାବରି କରନା କରିବା—To return a wicked person's action or words in his own coins. (ବରାବର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

(ଯଥା—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକ ମତେ ଗାଳି ଦେଲା ବୋଲି ମୁଁ ତା ସଙ୍ଗେ ବରାବର ହେଲେ ଲୋକେ ସିନା ନିନ୍ଦା କରିବେ ।)

ବରାବରି—ବୈଦେ. ଅ ଓ ବିଣ.— (ଆ. ବରାବରୀ = ସମାନତା)— ବରାବର (ଦେଖ)—Barābara (See) ବରାବରୀ ବି—୧ । ସମାନତା; ତୁଲ୍ୟତା—1. Equality; similarity. ୨ । ସାମ୍ମୁଖ୍ୟ—2. Front.

ବରାବରେଷୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (କଚରିଆ)—(ପାରସୀ ଶବ୍ଦ ବରୋବରୁ ବା ବରାବର ସଙ୍ଗେ ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ବରାବରେଷୁ ବହୁବଚନର ପ୍ରତ୍ୟୟ 'ଷୁ' (ଏଷୁ) ଯୋଗ—ସମୀପେଷୁ; ସେବାମେ ସମୀପରୁ; ସନ୍ନିଧାନରୁ—To.

(ଯଥା—ଏ ପତ୍ର ଶ୍ରୀହରିଙ୍କ ବରାବରେଷୁ ।)

[ଦ୍ର—ଏହା ପତ୍ରାଦିର ଶିରୋନାମାରେ ଲେଖାଯାଏ ।]

ବରାବାଦ୍(ଦି)—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବରବାଦି = ନାଶ; ବିନାଶ)— Barābad(di) ୧ । ଲୋକସାନ୍; କ୍ଷତି—1. Loss. ୨ । ବର୍‌ବାଦୀ ଅପବ୍ୟୟ—2. Squandering. ବରବାଦୀ ୩ । ଅପଚୟ—3. Waste.

ବିଣ (ଫା. ବରବାଦ୍)—୧ । ବିନଷ୍ଟ—1. Lost. ୨ । କ୍ଷତି-ଗ୍ରସ୍ତ—2. Put to loss. ୩ । ଅପବ୍ୟୟିତ—3. Squandered. ୪ । ଅପଚୟିତ—4. Wasted.

ବରାଭୟ—ସଂ. ବି—(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବର ଓ ଅଭୟ)—ଅଭୀଷ୍ଟ ଫଳ ଓ ଅଭୟ ବଚନ—Boon and assurance of safety.

ବରାଭୟ ଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବର + ଅଭୟ + ଦାତା; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେ (ପ୍ରଭୁ ବା ଦେବତା) (ବରାଭୟ ଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅର୍ଥୀତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବର ଓ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି—Granting a boon and assurance of safety to a supplicant.

ବରାଭରଣ—ସଂ. ବ—(ବର+ଆଭରଣ)—କନ୍ୟାଦାତା ବିବାହ
Barābharaṇa ସମୟରେ ବରକୁ ଯେଉଁ ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରାଦି
ଉପଢୌକନ ଦିଅନ୍ତି; ଯୌତୁକ—Present of cloth
and ornaments given to the bridegroom
by the bride's parents

ବରାମତ୍(ଦ)—ବୈଦେ. ବ (କଚରଆ)—(ଫା. ବରାମଦ୍=ପ୍ରାପ୍ତ)—
Barāmat(da) କୌଣସି ଫୌଜଦାରି ଅପରାଧଘଟିତ ବସ୍ତୁ
ବରାମଦ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଅନୁସନ୍ଧାନଦ୍ୱାରା ବାହାରିବା—
Seizure of an article from any place.

ବରାମଦୀ ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ଧୃତ—1. Seized (said of an
ବରାମଦୀ article). ୨ । ପ୍ରାପ୍ତ (ନଷ୍ଟବସ୍ତୁ)—2. Recovered
(lost property).

[ଦ୍ର—ପୁଲିଶ କର୍ମଚାରୀ ଆଦି ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ଅପହୃତ ଧନ ଓ ବସ୍ତୁ ଆଦିକୁ ବରାମତୀ(ଘା) ମାଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବରାମତ(ଦ) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରଆ)—(ଫା. ବରାମଦ୍)—
Barāmata(da) karibā କୌଣସି ଅପରାଧଘଟିତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ
ବରାମଦ କରା ଖୋଜି ବାହାର କରିବା—To find out or
bring out an article (after search) in
respect of which an offence has been
committed.

ବରାମତ(ଦ) ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରଆ)—(ଫା. ବରାମଦ୍)—
Barāmata(da) hebā କୌଣସି ଅପରାଧଘଟିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉଦ୍ଧାର
ବରାମଦ ହେବା ପରେ ବାହାରିବା—To be seized (said of
articles for which search is made).

କେଉଁ ମଙ୍ଗଳକ ପହଡ଼ ଘର, ଚିନ ହାତ ଲମ୍ବ ରେକେ ମୋଟ ଗୋଖିଏ
ଚାଉଁ ଶଠେଙ୍ଗା ବରାମଦ ହେଲା । ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବରାମତି(ଦି)—ବୈଦେ. ବ ଓ ବିଣ—(ବରାମତ୍) – ବରାମତ୍
Barāmati(di) (ଦେଖ)—Barāmat (See).

ବରାରକ—ସଂ. ବ—ହୀରକ; ହୀରା (ହି. ଶ)
Barāraka Diamond.

ବରାରୋହ—ସଂ. ବିଣ—(ବର=ଉତ୍ତମ+ଆରୋହ=ଆରୋହଣ, ଯାନ
Barāroha ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଯାନାରୋହୀ—
(ବରାରୋହା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Riding on an excellent
conveyance. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର=ସୁନ୍ଦର+
ଆରୋହ=ଶ୍ରୋଣି ଯାହାର) ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଟିଯୁକ୍ତ—
2. Having symetrical or beautiful waiste.
ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ହସ୍ତିପକ; ହାତିର ମାହୁତ—
1. A driver of an elephant. ୨ । ହସ୍ତ୍ୟାରୋହୀ
ବ୍ୟକ୍ତି—2, Elephant rider. ୩ । (କର୍ମଧା) ସୁନ୍ଦର
କଟିଦେଶ—3. Fine waist ୪ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—
4. A name of Bishṇu.

ବରାରୋହା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରାରୋହର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Barārohā Feminine of Barāroha.
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯାନବାହିକା—1. A woman
who bears a conveyance excellently,
୨ । ସୁଶ୍ରୋଣୀ—2. A woman having good or
graceful buttocks. ୩ । ବରାଙ୍ଗୀ; ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
3, A paragon amongst women; a very
graceful woman.

ବରାଲ—ସଂ. ବ—ଲବଙ୍ଗ (ହି. ଶ)
Barāla Clove.

ବରାଲି—ସଂ. ବ—ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି. ଶ)
Barāli The moon.

ବରାଲିକା—ସଂ.ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବର=ଉତ୍କୃଷ୍ଟା+ଅଳିକା=ସଖୀ ଯାହାଙ୍କର;
Barālikā ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Durgā. ୨ । (କର୍ମଧା)
ପ୍ରଧାନା ସଖୀ—2. Chief female companion.

ବରାଶି(ସି)—ସଂ. ବ—(ବର=ଉତ୍ତମ+ଅଶ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+
Barāśi(si) ଇ)—ମୋଟାଲୁଗା—Coarse cloth.

ବରାସନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆସନ—1. Excellent
Barāsana or chief seat. ୨ । ସମ୍ମାନିତ ପଦ—2. Hon-
orable seat. ୩ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବିବାହ ବେଦିରେ
ବର ବସିବାର ଆସନ-3 The seat for a bride
groom on the marriage altar. ୪ । (ବର=
ବରଣ କରିବା+ଅସନ=ଶ୍ରେପଣ; ଯେଉଁ ଫୁଲକୁ
ଦେବତାଙ୍କ ଉପରକୁ ବରଣ ବା ପୂଜା କରିବା ସମୟରେ
ଶ୍ରେପଣ କରାଯାଏ) ଜବା; ମନ୍ଦାରଫୁଲ—4. The
china rose. ୫ । (ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି+ଅସ୍ ଧାତୁ=
ଦୂରୀକରଣ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ; ଯେ ସହୀଠାରୁ ତାହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦୂର କରେ)—ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି; ପର-
ସ୍ତ୍ରୀଗାମୀ—5. A lecher; adulterer. ୬ । (ବହୁ-
ବ୍ରୀହି; ବର+ଆସନ; ଯାହାର ଆସନ ଗୃହର ଶ୍ରେଷ୍ଠସ୍ଥାନ
ବା ଦ୍ୱାରରେ) ଦ୍ୱାରପାଳ—6 Doorkeeper.
୭ । ନପୁଂସକ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—7. An eunoch.

ବରାହ—ସଂ. ବ—(ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠାଙ୍ଗ ବା ଥୋମଣୀ+ଆ+ହନ୍ ଧାତୁ
Barāha ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଥୋମଣୀରେ ଭୂମିକୁ
ଆଘାତ କରେ; ଭମ୍ବା ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବସ୍ତୁ ବା ଫସଲ
ଆଦି+ହନ୍ ଧାତୁ=ନଷ୍ଟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
(ବରାହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବାଡ଼ୁ; ବନ୍ୟଶୂକର—1. Wild hog;
boar. ୨ । ଶୂକର; ଘୁଷୁର—2. Hog; pig.
୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବରାହରୂପ ତୃତୀୟ ଅବତାର—3. The
third incarnation of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଧରଣୀ ଜଳତଳେ ନିମଗ୍ନ ଥିଲା । ବିଷ୍ଣୁ ବରାହ-ରୂପ ଧାରଣ କରି ପୃଥିବୀକୁ ଜଳମଧ୍ୟରୁ ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଔରସରେ ଧରଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ନରକାସୁର ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ନାମକ ଦୈତ୍ୟକୁ ନିପାତ କରିଥିଲେ । ଏହି ଅବତାରର ଜନ୍ମଦିନ ପୌଷ ଅମାବାସ୍ୟା ବା ବଲୁଲ ଅମାବାସ୍ୟା ।]

ଶ୍ୱେତ ବରାହରୂପ ଧରି ପୃଥିବୀ ପାତାଳୁଁ ଉଦ୍ଧାର ।
ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୪ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—4. Name of an ancient country.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣୋକ୍ତ ୧୮ଟି ଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ—ହ୍ର. ଶ. ।]

୫ । ପୁରାଣବିଶେଷ; ବରାହପୁରାଣ—5. Name of a Hindu mythological treatise. ୬ । ବରାହ-ମିହିର (ଦେଖ)—6. Barāhamihira (See). ୭ । ମୁଥା (ହ. ଶ)—7. Bulbous grass-root. ୮ । ଶିଶୁମାର (ହ. ଶ)—8. The gangetic porpoise. ୯ । ବାରାହୀ କନ୍ଦ (ହ. ଶ), ଭୂଇଁକଖାରୁ—9. Disocorea; Ipomoea Digitata.

ବରାହକ—ସଂ. ବି—(ବରାହ + କ)—୧ । ହୀରକ; ହୀରା (ହ. ଶ)—Barāhaka 1. Diamond. ୨ । ଶିଶୁମାର (ହ. ଶ)—2. The gangetic porpoise.

ବରାହକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—(ବରାହ+କର୍ଣ୍ଣ+ଈ)—ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ହ. ଶ) Barāha karṇṇī (ଦେଖ)—Aśwagandhā (See). (ବରାହପତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରାହକ୍ରାନ୍ତା—ସଂ.ବି—୧ । ବାରାହୀକନ୍ଦ, (ହ. ଶ)—1. A bul-Barāha krāntā buous rooted creeper; Discocorea. ୨ । ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା (ହ. ଶ)—2. The Mimosa creeper.

ବରାହଜୀ—ଦେ ବି—ବିଲ୍ଲା ଅଲର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବରାହରୂପୀ ବିଷ୍ଣୁ ବିଗ୍ରହ—Barāhaji Name of an image of the third incarnation of Bishṇu worshipped in the Killa Aul of Cuttack.

ବରାହତୀର୍ଥ—ହନୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—Barāha tīrtha A sacred place of the Hindus.

ବରାହତୀର୍ଥ ସ୍ନାନ କଲେ ବିଷ୍ଣୁ ସେବକ
ହୁଅଇ ସେଣୁ ପୁଣ୍ୟ ହୁଅଇ ଅଧିକ—ବ୍ରହ୍ମକ୍ରିଡ଼. ମହାସ୍ୱରତ ବନ ।

ବରାହ ଦାଢ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରାହ+ଦଂଷ୍ଟ୍ରା; ବରାହ ଦାନ୍ତର ଦାଢ଼ପରି ଆକୃତି ହୋଇଥିବାରୁ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାରା ଦାଢ଼ / ବରହା ଦାଢ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ ବନ୍ୟପୁଷ୍ପ; ବାରହାଦାଢ଼ଫୁଲ—1. A kind of wild flower, ୨ । ବରାହ ଦନ୍ତର ଦାଢ଼—2. The sharp edge of the tusk of a boar.

(୧ + ୨) ବହୁ ହରଣାଶ ଛବ ଗିରିର
ବରହଦାଢ଼ ରେଡରେ ଭୁତର । ଭଜ. ଦେଦେଲ୍ଲଶରଚାସ ।

ବରାହ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବି—ମାଘର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ (ଏ ଦିନ ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜା କରାଯାଏ)—Barāha dwādasī The 12th day of the bright lunar fortnight of Māgha.

ବରାହ ନାଥ—ଦେ. ବି—ଯାଜପୁରର ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ବରାହ ଅବତାରରୂପୀ ଦେବବିଗ୍ରହ—Barāha nātha The famous deity of Jājpur.

ବରାହ ବ୍ୟୂହ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଚୀନକାଳର ସୈନ୍ୟରଚନାବିଶେଷ—Barāha byūha A kind of battle-array in ancient India.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅଗ୍ରଭାଗ ସରୁ, ମଝି ଓ ଶେଷ ଭାଗ ସ୍ଥୂଳ ହେଉଥିଲା ।]

ବରାହମିହିର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଉଜ୍ଜୟିନୀ ଅଧିପତି ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାର Barāha mihira ନବରତ୍ନ ବା ୯ ଜଣ ଭାରତବିଖ୍ୟାତ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ (ବରାହାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟ ନାମ) ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the nine gems or Pandits or the Court of king Bikramāditya.

[ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିତ୍ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ଏ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ବିଶେଷ ଉନ୍ନତି କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ପ୍ରଧାନଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ 'ବୃହତ୍ ସଂହିତା' । ପଞ୍ଚସିଦ୍ଧାନ୍ତିକା ନାମକ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥ ଏହାଙ୍କ ରଚିତ । ଆର୍ଯ୍ୟ-ଭଟ୍ଟଙ୍କ ଉଦ୍ଭାବିତ ପୃଥିବୀର ଆହ୍ନିକ ଗତିକୁ ଏ ସ୍ୱୀକାର କରି ନାହାନ୍ତି । କେହି କେହି କହନ୍ତି, ବରାହ ଓ ମିହିର ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ବରାହ ପିତା, ମିହିର ପୁତ୍ର ଓ ଖନା ମିହିରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ବରାହ ମିହିର ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହନ୍ତି । ଯେଉଁ ଶ୍ଳୋକରେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ 'ନବରତ୍ନ'ଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି,ସେ ଶ୍ଳୋକରୁ ବରାହମିହିର ଜଣେ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । କାହାର କାହାର ମତରେ ବରାହମିହିର ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜୀବିତ ଥିଲେ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳ ଖ୍ରୀ ୩୭୫--୪୧୩ (ସୁବଲଚନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।

ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ରାୟଙ୍କର 'ଆମାଦେର ଜ୍ୟୋତିଷୀ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାଙ୍କ ବିଷୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପେ ଲେଖାଅଛି ।

ମଗଧ ଦେଶ (ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶ ଜଲୌନ୍ ଜିଲ୍ଲାରେ କାଲ୍ପୀ ନଗର) କାମ୍ପିଲ୍ୟ ନଗରର ଦ୍ୱିଜକୁଳରେ ବରାହମିହିର ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଭାର ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ । ଏ ପଞ୍ଚସିଦ୍ଧାନ୍ତିକା ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ରଚନା କରି ଥିଲେ । ଶକାବ୍ଦ ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୬ଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ) ଭିତ୍ତିକ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥରେ ବରାହମିହିର ଯବନାଚାର୍ଯ୍ୟ ଯାବନିକ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ଓ ଯାବନିକ ସଙ୍ଖ୍ୟାମାନ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ପିତା ଆଦିତ୍ୟ ଦାସ । ପୁତ୍ର ପୃଥୁଯଶା ମଧ୍ୟ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଥିଲେ ।]

ବରାହ ମୁକ୍ତା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଛେ)—ବରାହର ଶରୀରରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ମୁକ୍ତା-Barāha muktā Pearl said to be got from the body of a boar.

ବରାହ ଲେଣ୍ଡି ସାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ସାରୁ—Barāha lendi sāru A species of small arum. (ବରାହ ଲେଣ୍ଡି ସାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରାହ ସଂହିତା—ସଂ. ବି—ବରାହମିହିରଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ବୃହତ୍ ସଂହିତା Barāha saṁhitā ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷିକ ଗ୍ରନ୍ଥ—A name of an astronomical treatise by Barāha mihira.

ବରାହିକା—ସଂ. ବି. (ବରାହ + କ + ଆ)—କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇଚଙ୍କ (ହ.ଶ)-Barāhikā Cowhage.

ବରାହୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରାହ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମାଈ ଘୁଣ୍ଡୁରୀ—
Barāhī 1. A female pig. ୨ । ବରାହୀକନ୍ଦ (ହି. ଶ)—2. A kind of wild yam. ୩ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—3. Aśwagandhā (See) ୪ । ଭଦ୍ରମୁସ୍ତା (ହି. ଶ); ନାଗରମୁଥା—4. A kind of bulbuous grass-root ୫ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଜଳପକ୍ଷୀ-ବିଶେଷ (ହି. ଗୌରେୟା)—5. A kind of black water-cock.

ବରିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନି ସଂରକ୍ଷଣ କରିବାପାଇଁ କୁଟାରେ ବଳା
Bariā ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବା ମୋଡ଼ା; ନିଆଁ ଅଟା; ନିଆଁ ବରିଆ—
ଖଡ଼େର ବଡ଼ 1. A plait of straw twisted to preserve fire,
ଲୁଆଠା; ଡକ

ଦଗ୍ଧ କରେ ସମ୍ପି ବାମେ ନିଆଁ ବରିଆଟ – ସାରଳା, ମହାଭାରତ. ବନପର୍ବ.

୨ । ବଣିଆ (ଗଛ) (ଦେଖ)
2. Baṇiā (gachha (See)
ଗ୍ରା. (ଇଭର; ମୀତ ଜାତିକ ଉଚ୍ଚାରଣଦୋଷଘଟିତ) ବି—
ବଳିଆ (ଦେଖ)—Baliā (See)

ବରିକୁଙ୍କ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—
Barikuṅka A kind of paddy.

ବରିପୋଲୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଳକାରକ)—ଗିଲଜାତୀୟ ବୃହତ୍
Baripolua ଲତାଳିଆ ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟା
ସଂ. କଳକାରକ, କଟୁକରଞ୍ଜ, ଗଛ—Caesalpina Bonducella; a species of
ପୂତିକରଞ୍ଜ, ଅମ୍ଳକରଞ୍ଜ, ସୋମବଲ୍ଲୀ pongamia.
ନାଟା କରଞ୍ଜା, ଡହର କରଞ୍ଜା
କଟକରଞ୍ଜ, କାଟକରେଜା

ତା. ପେଛା କକସ୍ତ
ବରିପୋଲ, ବୋରପୋଲ, ବରିପଲଉ, ବୋରପୋଲଉ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଚଟଣୀ ହୁଏ । ଫଳ ଅଙ୍କୁର ହୁଏ ଓ ଏହାର ମଞ୍ଜି ସବିଶେଷ ଜ୍ୱରର ଔଷଧ, ଫଳ କଷାକମସ୍ତ । ଏହାର ଛାଇଁ ଭୁ ବାଟି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇଲେ ବାଳ ପରିଷ୍କୃତ ହୁଏ । ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଚିରୁପାଣି କରନ୍ତି ।]

ବରିବସ୍(ସ୍ୟା)—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା+ଭାବେ.
Baribas(syā) ଇବସ୍+ଯ+ଆ)—୧ । ପୂଜା—1. Worshipping. ୨ । ସେବା; ସୁଶ୍ରୂଷା—2. Tending; service rendred to an elder; infant or invalid. ୩ । ଧନ—3. Wealth (Apte). ୪ । ଭକ୍ତି—4. Devotion.

ବରିବସି(ସ୍ୟ)ତ—ସଂ. କୃଣ. ସୁଂ (ବରିବସ୍; ବରିବସ୍ୟା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ.
Baribasi(syi)ta ଇତ)—୧ । ପୂଜିତ—1. Worshipped. (ବରିବସି[ସ୍ୟ]ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସେବିତ—2. Tended; served.

ବରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃ ଧାତୁ)—୧ । ମନୋନୀତ କରିବା; ବରଣ
Bariba କରିବା—1. To choose; to select; to elect;
ବରା to engage. ୨ । ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ବରଣ
ବରନା କରିବା—2. To accept as one's husband or wife.

ବନ୍ଧୁ ବିନା ଆଜ ଗତି ନାହିଁ ମୋ ଜଗତେ
ଅନିଲ୍ ନ ବରି ଏହା ବରିବୁ ତୁ ମୋତେ – ଉଡ଼ିଆ. ରାଧାମାଧବ ।

୩ । ମଣ୍ଡନ କରିବା—3. To adorn.

ବନେ ବରି ସବ ସର ମାଳତୀ ବକୁଳ ବର
ଧରଣୀ ଯେଉ ପ୍ରସାର ସାର – ଉଡ଼ିଆ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ବରି(ରୀ)ମା—ସଂ. ବି. (ବର+ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଶ୍ରେଷ୍ଠତା—
Bari(rī)mā Excellence (Apte).

ବରିଲା—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (କଟକ) ବି—ଓଳିଆର ମୋଡ଼ା—The circular
Barilā rings of rope encircling a straw-packet for storing grains.

ବରିଶୀ—ସଂ. ବି—ବନସି; ବଡ଼ିଶ—
Bariśī Fish-hook (Apte).

ବରିଷଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷଣ) – ବୃଷ୍ଟି—Raining.
Barishaṇa ବରିଷଣ **ବରସନା**

ବରିଷ୍ଟ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ବରିଷ୍ଠର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ) – ବରିଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Barishṭa Barishṭha (See)

ପାଣ୍ଡୁରୁ ବରିଷ୍ଟ ରୋକ୍ଲେ ପଡ଼ିଲେ—କୃଷ୍ଣଜନ୍ମ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ବରିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବୃହୁ=ମହତ୍+ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥରେ. ଇଷ୍ଠ)—
Barishṭha ୧ । ବିଶେଷ ପୂଜ୍ୟ; ପୂଜ୍ୟତମ—1. Very
(ବରିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) honourable or adorable. ୨ । ସବୁଠାରୁ ବୃହତ୍—2. Greatest. ୩ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—3. Best.
ସଂ. ବି—୧ । ତାମ୍ର—1. Copper. ୨ । ମରିଚ—2. Black pepper. ୩ । ଭିତ୍ତର ପକ୍ଷୀ—3. Sand piper; Frankoline partridge. ୪ । ନାରଙ୍ଗ ବୃକ୍ଷ—4. Sweet orange.

ବରିହା—ଦେ. ବି—ବରିଆ (ଦେଖ)—Bariā (See)
Barihā ପ୍ରାଦେ. (କଲାହାଣ୍ଡି) ବି—ବାଡ଼ା—Boar.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—A family title.

ବରୀ—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଶତାବରୀ—
Barī 1. Asparagus Racemosus. ୨ । ମଧୁର ତରଡ଼ା—
2. Luffa Aegytiaca; Luffa Algyptiaca. (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ; ଛାୟା—
3. Name of one of the two wives of the [illegible]-God.

ବରୀ(ଲୀ)ବର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ବଳୀ=ଶକ୍ତି+ବୃଧ୍ ଧାତୁ+ଭୁଲ. ଇଂ.
Barī(lī)bardda ବୃଷ୍ଟିକ୍ ବର୍ଦ୍ଧ୍ ଅ, ଉପାଦାନ)—ବଳଦ—
Ox (Apte); bullock.

ବରୀୟାଂସ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବରୀୟସ୍)—ବରୀୟାନ୍ (ଦେଖ)—
Barīyāṁsa Barīyān (See)

ଶ୍ରେଷ୍ଠର ନାମ କର୍ମଶ୍ରେଷ୍ଠ
ହିଂସ୍ର ବରୀୟାଂସ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଜଟାଧର – ଭଗବତ ।

ବରୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉରୁ + ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଈୟସ୍; ବରୀୟସ୍ ଶବ୍ଦ Bariyān ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର—1. Better; (ବରୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) more excellent. ୨ । ପୂଜ୍ୟତର—2. More adorable. ୩ । ବୃହତ୍ତର—3. Largely greater. ୪ । ଅତିଉତ୍ତମ—4. Very good. ୫ । ବୟସରେ ଅତି ସାନ—4. Extremely tender or younger (Apte).

ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ବିଷ୍କୁମ୍ଭାଦି ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ଅଷ୍ଟାଦଶ ଯୋଗ—Name of an astrological conjunction.

ବରୀଷୁ—ସଂ. ବି—କାମଦେବ (ହ. ଶ.)—Cupid personified.
Barīshu

ବରୁଗୁର୍ଡ଼ି—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବର୍ବଣ୍ଡୀ)—ବରଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Barugurdi Baragurdi (See)

ବରୁଣ—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ=ବେଢ଼ିବା + ଉନ; ଯେ ପୃଥିବୀକୁ ସାଗର ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟନ କରିଅଛନ୍ତି)—୧ । ଜଳାଧିପତି; ସମୁଦ୍ରାଧିପତି ଦେବତା—1. The legendary god of the ocean.
Baruṇa

ସଂ—ଇଲ୍ଲଶାକ, ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପ ଶ୍ୱେତଦ୍ରୁମ, ମରୁଭାପହ, ଅଶ୍ମରୀଘ୍ନ
ବରଣୀ; ବରୁଣ; ବରୁନ୍; ତିକ୍ତଶାକ୍; ଗୋଡ଼ା
ବରାନା; ବରଣ୍ଣା, ବରୁଣା; ବରୁନା; ବରୁଆ; ବିଲାସୀ; ବିଲା; ବିଲାନା

[ଦ୍ର—ବୈଦିକଯୁଗରେ ବରୁଣ ପ୍ରଧାନ ଦେବତାରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ କମିଯାଇ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବଢ଼ିଲା । ବରୁଣ ଅଦିତିଙ୍କ ଆଠ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ବୋଲି କଥିତ । ବେଦରେ ଏ ଜଳର ଅଧିପତି; ଦସ୍ୟୁମାନଙ୍କ ନାଶକ ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କ ରକ୍ଷକ ବୋଲି କଳ୍ପିତ । ଏହାଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରପାଶ । ପରବର୍ତ୍ତୀମାନଙ୍କରେ ଏ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗର ଦିକ୍‌ପାଳ ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । କାବ୍ୟାଦିରେ ବରୁଣଙ୍କୁ ବରୁଣରସର ଅଧିଷ୍ଠାତୃରୂପେ କଳ୍ପିତ । ଜ୍ୟୋତିଷରେ ବରୁଣ ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ରର ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବ । ବରୁଣଙ୍କ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ପ୍ରଚେତା, ପାଶୀ, ଯାଦସାଂପତି, ଅପାଂପତି, ଯାଦଃପତି, ଜଂଘୁକ, ମେଘନାଦ, ପରଂଜୟ, ଶୁଦ୍ଧଲୋମ, କୁଣ୍ଡଳୀ ।]

୨ । ସମୁଦ୍ର—2. Ocean. ୩ । ଜଳ—3. Water. ୪ । ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ—4. Name of a legendary island. ୫ । ଋଷିବିଶେଷ (ହ. ଶ.)—5. Name of a sage. ୬ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—6. A wild tree; Cratæva Religiosa; Crotseva Aurifolia.

(୧+୫) ବରୁଣ ଶବ୍ଦାଦି ସୁମନସ ୫ ୫ ସହିତ ସେ । ଉଣ୍ଣ. ଦୈବେଷ୍ଟସବଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟାକୃତି ବନ୍ୟ ତରୁ; ବଲ୍କଳ ଲୁହିତ, ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶାଖାର ଅଗ୍ରରେ ଥାଏ; ବର୍ଷଭୁବର୍ଷ ଏଥିର ପତ୍ର ଝଡ଼େ; କାଠ ପାଣ୍ଡୁର ଓ ଶକ୍ତ; ଫଳ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଆର୍ଦ୍ରାଳ; ଶରତ୍‌ଦିନେ ଫୁଟେ; ଫଳ ଗୋଲ ଓ ବହୁବୀଜ ।

ମୂତ୍ରରୋଗ, ଜ୍ୱର, କାଛୁଲୁଣ୍ଡିଆ, ବମନ ଓ ପଥୁରିଆ ରୋଗର ଔଷଧ ପାଇଁ ଏହାର ଛେଲି, ପତ୍ର ଓ ମୂଳ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମେଛେତା ବରୁଣ ବରୁଣ ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବ୍ରଣ, ବରୁଣ)—କାଠବରୁଣ; ମୁଖବ୍ରଣ; ଯୌବନଜଳଣ୍ଡଳ—Pimples on the face of young people. ୨ । ମୁଖରେ ହେବା ଭୟାନକ ବ୍ରଣ—2. Fatal boil on the face. ୩ । ନବାବିଷ୍କୃତ ଗ୍ରହବିଶେଷ; ନେପ୍‌ଚୁନ୍ ଗ୍ରହ (ହ. ଶ.)—3. Neptune (planet)

ବରୁଣ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି.—(ବରୁଣ+ଗ୍ରହ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଅ)—ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ରୋଗବିଶେଷ—Name of a horse disease.
Baruṇa graha

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଘୋଡ଼ାର ଆଖି, ଜିଭ, ତାଳୁ ଓ ଲିଙ୍ଗ କଳା ପଡ଼ିଯାଏ ଓ ଦେହରୁ ଖୁବ୍ ଝାଳ ବହେ । ଏ ରୋଗ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ମାରାତ୍ମକ ହୁଏ—ହ. ଶ.]

ଦେ. ବି.—ନେପ୍‌ଚୁନ୍ ଗ୍ରହ—Neptune.

ବରୁଣ ପାଶ—ସଂ. ବି.—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବରୁଣଦେବଙ୍କର ପାଶାସ୍ତ୍ର—1. Noose, the weapen of Baruṇa God. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନକ୍ର; କୁମ୍ଭୀର (ହ. ଶ.) (ବରୁଣଙ୍କ ପାଶ ପରି ଏ ଖଗଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ଜୀବକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ)—2. Alligator.
Baruṇa pāśa

ବରୁଣ ପ୍ରଘାସ—ସଂ. ବି.—ଅଷାଢ଼ ବା ଶ୍ରାବଣପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ବ୍ରତବିଶେଷ—A religious vow observed on the fullmoon of Āshārdh or Śrābaṇa.
Baruṇa praghāsa

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଛତୁଆ ଖିଆଯାଏ । ଏହି ବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଳରେ ବୁଡ଼ିମରେ ନାହିଁ ବନ୍ୟ ଜଳଜନ୍ତୁମାନେ ତାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ।]

ବରୁଣ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରେବତୀ, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ଆର୍ଦ୍ରା, ଅଶ୍ଳେଷା, ମୂଳା, ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ ଓ ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ସମ୍ବଳିତ ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳ (ହ. ଶ.)—A group of stars consisting of the 28th, 20th, 6th, 9th, 15th, 26th and 24th asterisms.
Baruṇa maṇḍala

ବରୁଣା(ଣେ)ଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ବରୁଣୀ (ଦେଖ)
Baruṇā(ṇe)ī Baruṇī (See)
(ଯଥା—ତାକୁ 'ସି' ଅକ୍ଷର ବରୁଣାଈ ପଦ୍ୟ ।)

ବରୁଣାତ୍ମଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବରୁଣ+ଆତ୍ମଜା)—ବାରୁଣୀ (ଦେଖ)—Bāruṇī (See)
Baruṇātmajā

ବରୁଣାନୀ—ସଂ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବରୁଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆନୀ)—ବରୁଣ ଦେବତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—The wife of the God of ocean.
Baruṇānī

ବରୁଣାଳୟ—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବରୁଣ+ଆଳୟ)—ସମୁଦ୍ର—The seas
Baruṇālaya

ବରୁଣାଳୟ ବ୍ରତରେ ଯେ ଯେ ସୀତା ସଙ୍ଗେ ଯେ । ଉଣ୍ଣ. ଦୈବେଷ୍ଟସବଳାସ ।

ବରୁଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ଗ୍ରାମଦେବୀବିଶେଷ—1. Name of a popular goddess. ୨ । ଖୋରଧା
Baruṇī (ବରୁଣେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଞ୍ଚଳସ୍ଥ ପାହାଡ଼; ବରୁଣ ।ର ପାହାଡ଼—2. Name of a hill in Khurdha subdivision of the Puri District.

ରଣ୍ଟିରେଖା ମହା-ଖରେ ଅସିଥିବ ବାରୁଣୀ-ଶିଖର-ଶିଖେ ।
ରଧାନାଥ—ପାଦଙ୍ଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ପାହାଡ଼ ଖୋରଧାର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ୧ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଥିରେ କେତେକ ଗୁମ୍ଫା ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳାଲିପି ଅଛି ।

ବରୁତ୍ର—ସଂ. ବ. (ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ତ୍ର)—
Barutra ୧ । ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର—1. Sheet. ୨ । ଓଢ଼ଣୀ—2. Upper cloth; cloak; mantle (Apte).

ବରୁଥ—ସଂ. ବ. (ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଉଥ)—
Barūtha ୧ । ରଥ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚ ରହିବାପାଇଁ ଥିବା ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ-ବିଶେଷ; ରଥଗୁପ୍ତି—1. A secret and covered space inside a car.

ସାତ ଭ୍ରାତୃଯାତ ସେ ଅନୁକର୍ଷ କଲେ
ଭାବିକା ଏ ରଥବରୁଥ ଦୋଳିଲେ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପ, ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଥ) ଚର୍ମ—2. Skin. ୩ । (+କରଣ, ଉଥ)—କବଚ; ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—3. Armour. ୪ । (କର୍ମ. ଉଥ) ଗୃହ—4. House. ୫ । ଶତ୍ରୁର ବା ଗୁଳା ଆଦିର ଆକ୍ରମଣରୁ ରଥକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ରଥ ଉପରେ ପଡ଼ିବା ଲୁହାର ଆବରଣ (ହି. ଶ)—5. An iron cover for protecting a car from the blow of an enemy's missile. ୬ । ସେନା; ସୈନ୍ୟ; ଫଉଜ (ହି. ଶ)—6. Army. ୭ । ପରସ୍ପର ଆଘାତରୁ ରଥକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ରଥରେ ଯୁକ୍ତ ବାଡ଼ା ବା ପଟ୍ଟା—7. A short of wooden or iron fence or finder with which a chariot is provided as a defence against collision (Apte). ୮ । ଢାଲ—8. Shield (Apte). ୯ । ସମୂହ—9. Group; multitude (Apte) ୧୦ । (+ଭାବ. ଉଥ) ରକ୍ଷଣ—10. Protection (Apte). ୧୧ । (+କର୍ମ. ଉଥ) ପରିବାର—11. Family (Apte). ୧୨ । କୋକିଳ—12. The cuckoo (Apte).

ବରୁଥିନୀ—ସଂ. ବ—(ବରୁଥ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସେନା—
Baruthinī Army.

ଏହି ଯେ ଦେଖନ୍ତି ଘୋର, ଅର୍ଦ୍ଧବରୁଥିନୀ
ସମବେତ ନାନାବିଗବିଗନ୍ତରୁ ଅସି—ରଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ବରୁଥୀ—ସଂ. ବ—(ବରୁଥ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ରଥ—
Baruthī Car; chariot.

ବରୁଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ—୧ । କବଚ ଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷିତ—1. Protected by an armour (Apte). ୨ । ସେନାପରିବୃତ—2. Surrounded by a troop (Apte).

ବରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ବର=ଉଚ୍ଚସ୍ୱର)—ବଡ଼େ; ବଳେ; ଉଚ୍ଚରେ—Loudly.
Bare

ବରେ ଶୁଭନ୍ତେ ଶବ୍ଦ ଦାହାର
ବେଗାମେ ବୃଷ୍ଟି ବସ୍ତୁ ଜାବାସୀଙ୍କର । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବରେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ବରେହ୍ନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Barei (etc) Barehi etc. (See)

ବରେଇ ଖୋଦ୍—ବୈଦେ. ଅ. (କଚରିଆ. ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ଫା. ବରଏ ଖୁଦ୍=ନିଜ ପାଇଁ)—ସ୍ୱୟଂ ନିଜେ—Self; personaly.
Barei khod
ଖୁଦ ଖୁଦ
(ବରେ ଖୋଦ୍, ବରୈ ଖୋଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରେଣ୍ୟ—ସଂ. ବ. ସୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ=ବରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଏନ୍ୟ)—
Bareṇya ୧ । ବରଣୀୟ; ପୂଜ୍ୟ; ମାନ୍ୟ—1. Respectable
(ବରେଣ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) reverend; honourable. । ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent. । ୩ । ପ୍ରାର୍ଥନୀୟ; ଅଭୀଷ୍ଟ—3. Desirable; wished for; cherished. ୪ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—4. Chief; principal.

ସଂ. ବ—୧ । କୁଙ୍କୁମ—1. Saffron. ୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶ)—2. Siba. ୩ । ଭୃଗୁଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—3. Name of a son of sage Bhṛugu.

ବରେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବ. (ବର+ଇନ୍ଦ୍ର)—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଗୌଡ଼;ବଙ୍ଗଦେଶର
Barendra ପ୍ରାଚୀନ ବିଭାଗ; ପୁଣ୍ଡ୍ରଦେଶ—1. Ancient Bengal. ୨ । ଗୌଡ଼ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ—2. Capital of ancient Bengal.

[ଦ୍ର—କେହି କେହି ଏହାକୁ ବରେନ୍ଦ୍ରୀ କହନ୍ତି ।]

୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. Indra. ୪ । ପ୍ରଧାନ ରାଜା; ସମ୍ରାଟ; ରାଜାଧିରାଜ—4. Emperor.

ବରେନ୍ଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ—ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ—
Barendra goshṭhī Name of a branch of Bengalee
ବରେନ୍ଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ ବରେନ୍ଦ୍ରଗୋଷ୍ଠି Brāhmaṇas.

ବରେହ୍ନ—ଗ୍ରା. ବ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବରାହ)—
Barehn ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ; ବାରୁ—Boar.

ଚରଣ ବରେହ୍ନ ଶ୍ରୀ ଗମ୍ଭୀର । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେନା ।

ବରେହ୍ନ—ଦେ. ବ—ବରେହ୍ନ ପାଟକ (ଦେଖ)
Barehi Barehi pāṭaka (See)

ବରେହ୍ନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତିଅଣ ସଭାରେ କୌଣସି ଜଟିଳ
Barehi karibā ବିଷୟର ମୀମାଂସା ନ ହୋଇ ପାରିଲେ ତହିଁର
ବରେହ୍ନ କରା(ରେ)ଇବା } ମୀମାଂସା କରିବା ପାଇଁ
ବରେହ୍ନ ବସା(ସେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ବରେହ୍ନ ପାଟକର ଅଧିବେଶନ
ବରେହ୍ନ ଉଠା(ଢେ)ଇବା } କରାଇବା ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ବିଷୟ
(ବରେହ୍ନ ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନେଇ ସାଙ୍ଗଳମାନ ସଭାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ
ବାରୁଆରୀ ତଳାସ୍ନ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରାନ କରିବା—To have a
ବରହ ବରନା ସଭା କରନା matter discussed and decided by a gathering of various castes.

ବରେହ୍ନ ପାଟକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାର=ସମୂହ) (ଭୁଲ୍ ବଂ ଶବ୍ଦ
Barehi pāṭaka ବାରୋୟାରୀ=ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଏକ ଗ୍ରାମର ବା
ବାରଆରି ତଲାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ପଡ଼ାର ବା ବଜାରର ସମସ୍ତ ଜାତିର
ବରହ ବରନା ସଭା ଲୋକେ ମିଳି ଯେଉଁ ଠାକୁରପୂଜା ବା ଉତ୍ସବ
(ବରେହ୍ନ ସଭା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରନ୍ତି)—କୌଣସି ସମାଜଗତ ବିଷୟ
ଜାତିଆଣ ସଭାରେ ମୀମାଂସିତ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ତାହା
ମୀମାଂସା କରିବା କାରଣ ଆହୂତ ୩୬ ପାଟକର ଲୋକଙ୍କ
ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ସଭା; ଛତିଶ ପାଟକ ସଭା; ସାର୍ବଜନୀନ ସଭା—
A gathering of people of various castes to consider and adjudicate upon a matter which could not be decided by a meeting of a caste-guild.

[ଦ୍ର—ଜାତିଆଣ ସଭାରେ ଜାତି ଭାଇଙ୍କ ବୁଝାମଣାରେ ଯାହାର ମନ ନ ମାନେ ସେ ବରେହ୍ନ ପାଟକ ବସାଏ । ସବୁ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ତାକି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସାଇବାକୁ ସବୁବେଳେ ସମ୍ଭବପର ନ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ହାଟକୁ ଯାଇ ସେହିଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ବହୁ ଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବସାଇ ସଭା କରନ୍ତି ଓ ତାକୁ ବରେହ୍ନ ପାଟକ ସଭା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବରେହ୍ନ ପାଟକ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବରେହ୍ନ କରିବା (ଦେଖ)
Barehi pāṭaka basā(se)ibā Barehi karibā (See)

ବରେହ୍ନ ବସିବା—ଦେ. ବି—ବରେହ୍ନ ସଭାର ଅଧିବେଶନ କରିବା—
Barehi basibā The holding of a Barehi meeting
ବରହ ବରନା ସଭା ବୈଠନା to discuss a matter.
(ବରେହ୍ନ ପାଟକ ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବରୋଟ—ସଂ. ବି—ମରୁଆ ଗୁଳ୍ମ ଓ ଫୁଲ (ହ. ଶ)—The Marubaka
Barota plant and flower (Apte).

ବରୋଦା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଗାଇକବାଡ଼ ବା ପ୍ରାଚୀନ ଗୁର୍ଜର
Barodā ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ—1. Capital of ancient
ବରୋଦା **ବରୋଦା** Gurjara; Baroda.

[ଦ୍ର—ଏହି ନଗର ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ନଦୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ନଗର ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ହିନ୍ଦୁ ଦେବମନ୍ଦିର ଅଛି । ବହୁକାଳରୁ ଏଠାରେ ଏକ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର ଅଛି ଓ ବରୋଦା ମହାରାଜଙ୍କ ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା ଏଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ ।]

୨ । ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ-
ବିଶେଷ ଓ ତହିଁର ପ୍ରଧାନ ନଗର—2. Baroda state
and its capital.

[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟଭାରତରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ମରହଟ୍ଟା ରାଜ୍ୟ । ଏଥିର ରାଜାଙ୍କ ବଂଶଗତ ଉପାଧି ଗାଇକବାଡ଼ । ଏଥିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୮୧୮୨ ବର୍ଗମାଇଲ ଓ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ୨୫ ଲକ୍ଷ ଓ ଏଥିର ରାଜସ୍ୱ ପ୍ରାୟ ୨୫ କୋଟି ଟଙ୍କା । ଏଠାରେ ମହାରାଜଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେଜ୍ ବମ୍ବାଇ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ । ଏ ମହାରାଜଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ହାଇକୋର୍ଟ ଅଛି ଏବଂ ଏ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କର ଜଣେ ରେସିଡେଣ୍ଟ (ରାଜଦୂତ) ଥାଆନ୍ତି । ମରହଟ୍ଟା ଶକ୍ତିର ପତନୋନ୍ମୁଖ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେତେବେଳେ ପେଶବାମାନେ ନାଗପୁର ଭୋଁସଲାମାନଙ୍କ ନାମରେ କ୍ଷମତା ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲେ, ସେହି ସମୟରେ (ଖ୍ରୀ. ୧୭୪୦-୬୧) ପିଲାଜୀ ରାଓ ଗାଇକବାଡ଼ ବରୋଦାଠାରେ ଏ ରାଜବଂଶର ମୂଳଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଓ ରଣଜୀ ସିନ୍ଧିଆ ଗୁଆଲିୟରରେ ଓ ମୁଲ୍‌ହାର ରାଓ ହୋଲ୍‌କାର ଇନ୍ଦୋରରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ମୂଳଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ।]

ବରୋନ୍ମୁଖ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର ଦେବାପାଇଁ ଉନ୍ମୁଖ ହୋଇଅଛି
Baronmukha ଯେ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବର ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ—
Ready to grant a boon.

ବରୋରୁ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯାହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜଙ୍ଘ ଅଛି—
Baroru 1. Having excellent thighs, ୨ । ସୁନ୍ଦରୀ
ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ.)—2. A beautiful or graceful lady.

ବରୋଲ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଭଉଁରି—
Barola A kind of wasp (Apte).

ବରୋହୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ମୋଟା ଦଉଡ଼ି—
Barohī A thick rope.

ବର୍କ୍କର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅର;
Barkkara ଯାହାକୁ ଛେଦନାର୍ଥେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
ବକରୀ ୧ । ମେଷଶାବକ; ଛେଳିଛୁଆ; ବକରା—1. A small
ବକରୀ goat or lamb. ୨ । ଯୁବା ପଶୁ—2. A young
ଓ ବଛୁରା beast. ୩ । କ୍ରୀଡ଼ା—3. Game; sport;
(ବର୍କ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) pastime. ୪ । କୌତୁକ; ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ—
4 Amusement; mirth. ୫ । ପରିହାସ—
5. Jesting. ୬ । ଛେଳି—6, A goat .(Apte).

ବର୍କ୍କରାଟ—ସଂ. ବି. (ବର୍କ୍କର+ଅଟ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଅ)—
Barkkarāṭa ୧ । କଟାକ୍ଷ (ହ. ଶ.)—1. Sideglance;
ogling. ୨ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଭା (ହ. ଶ.)—
2. The rays of the midday sun. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଭୁତ
ପାର୍ଶ୍ୱରେ ନଖକ୍ଷତ (ହ. ଶ.)—3. Scratching
of nails on the sides of the female breast
(as a result of amorous pastime).

ବର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା, ପୃଥକ କରିବା+ଭାବ.
Barga ଅ)—୧ । ବର୍ଜନ; ତ୍ୟାଗ—1. Relinquishment.
୨ । (+କର୍ମ. ଅ) ଧାଡ଼ୀ; ଶ୍ରେଣୀ—2. Class; row;
category. ୩ । ବୃନ୍ଦ; ଦଳ; ପଲ—3. Flock;
multitude. ୪ । (ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ) ଏକସ୍ଥାନରୁ
ଉଚ୍ଚାରିତ ସ୍ପର୍ଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ସମୂହ) ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ-
ମାଳାର ଉଚ୍ଚାରଣ ଭେଦରେ ପାଞ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ—4. Sanscrit
grammar) The five classes of consonants.

[ଦ୍ର—ଯଥା; କ ବର୍ଗ—କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ । ଚ ବର୍ଗ—
ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ । ଟ ବର୍ଗ—ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ । ତ ବର୍ଗ—
ତ, ଥ, ଦ, ଧ, ନ । ପ ବର୍ଗ—ପ, ଫ, ବ, ଭ, ମ ।

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟାକରଣଲିଦିଷ୍ଟ * ବର୍ଗ ଛଡ଼ା ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, ଅନୁସ୍ୱାର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶ ଷ ସ ହ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ କରାଯାଇଅଛି । ଯଥା — ଅ ବର୍ଗ=ସବୁ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, ଯ ବର୍ଗ=ଯ ର ଲ ୱ, ଶ ବର୍ଗ=ଶ ଷ ସ । ଅ ବର୍ଗର ସ୍ୱାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ, କ ବର୍ଗର ମଙ୍ଗଳ, ଚ ବର୍ଗର ଶୁକ୍ର, ଟ ବର୍ଗର ବୁଧ, ତ ବର୍ଗର ବୃହସ୍ପତି, ପ ବର୍ଗର ଶନି, ଯ ବର୍ଗର ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ଯାଇଅଛି—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

*। ସ୍ୱଜାତୀୟସମୂହ; ଗୋଷ୍ଠୀ; ଏକଜାତୀୟ ଅନେକ ବସ୍ତୁର ସମୂହ; ଗଣ; ଶ୍ରେଣୀ—5. A number or multitude of similar things or animals; clan; class. ୬। ପ୍ରକାର—6. Kind; species. ୭। ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିଚ୍ଛେଦ ବା ବିଭାଗ ବା ଅଧ୍ୟାୟ—7. Chapter of a book. ୮। ଖଣ୍ଡ—8. Piece. ୯। ମାର୍ଗ; ପଥ—9. Road; way. ୧୦। ଦୁଇ ସମାନ ସଂଖ୍ୟାର ଗୁଣଫଳ—10. A square number. ୧୧। ଶାସନ—11. Administration. ୧୨। ସଂସାରରେ ଜନ୍ମଲାଭର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—12. One of the 4 ulterior objects of life; the summon bonum of existence.

[ଦ୍ର—ଚତୁର୍ବର୍ଗ=ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ।]

୧୩। (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବହୁବଚନରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଯଥା— ଭ୍ରାତୃବର୍ଗ; ବନ୍ଧୁବର୍ଗ) ମାନେ; ସମୂହ; ସମସ୍ତେ—13. (used to denote plural or all) All of. ୧୪। ଆକାର ପ୍ରକାରରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସାଧାରଣ ଧର୍ମବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ସମୂହ (ଯଥା— ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ବର୍ଗ, ବନୌଷଧି ବର୍ଗ)—14. A class of things having a common attribute though differing in shape and other things. ୧୫। (ଜ୍ୟାମିତି) ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ର; ଯେଉଁ ସମକୋଣୀ କ୍ଷେତ୍ରର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ସମାନ—15. (geometry) A square. ୧୬। (ଗଣିତ) ଦୁଇ ସମାନ ରାଶିର ଗୁଣଫଳ—16. (Mathematics) The square of a number.

(ଯଥା—୪ ର ବର୍ଗ=୧୬।)

୧୭। ବଳ—17. Strength (Apte).

ଦେ. ବ—୧। ନିୟମ—1. Rule; regulation.

୨। ନିୟମାଧୀନତା—2. Discipline; regularity.

୩। ବାଗ; ପଦ୍ଧତି; ଶୃଙ୍ଖଳା—3. Method; system,

୪। ଭଦ୍ରସମାଜ; ଭଦ୍ରଗୋଷ୍ଠୀ—4. High society.

*। ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶ୍ରେଣୀ—5. A class of a school.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—A family title.

ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବ—ସମକୋଣ ଓ ସମବାହୁବିଶିଷ୍ଟ ଚତୁର୍ଭୁଜ କ୍ଷେତ୍ର; Bargakshetra ସମକୋଣୀ ଓ ସମବାହୁ ଚତୁର୍ଭୁଜ—A square field or figure; a square.

ବର୍ଗଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଶ. (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ)—ଆପଣାର ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ୟ Bargachhardā ମାନଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—Exceptional; not confirming to the others of the same class.

ବର୍ଗଣା—ସଂ. ବ—ଗୁଣନ—

Bargaṇā Multiplication (Apte).

ବର୍ଗଫଳ—ସଂ. ବ (ଗଣିତ)—୧। ଦୁଇଟି ସମାନ ସଂଖ୍ୟାର ଗୁଣଫଳ—

Bargaphala 1. The square of a number.

୨। ଭୂମିର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥର ଗୁଣଫଳ; କ୍ଷେତ୍ରଫଳ—

2. The square area of a figure or field.

ବର୍ଗବନ୍ଧନୀ—ସଂ. ବ—୧। ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ଧନୀ—1. A kind of Bargabandhanī bracket. ୨। ବନ୍ଧନୀ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ—2. See notes under Bandhanī.

ବର୍ଗବର୍ଗ—ସଂ. (ଗଣିତ)—କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାର ବର୍ଗଫଳର ବର୍ଗଫଳ—

Bargabarga (mathematics) The square of the square of a number.

ବର୍ଗଭୀମା—ଦେ. ବ—ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ବା ଆଧୁନିକ ତମଲୁକରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା Bargabhīmā ଦେବୀ—Name of the image of a popular goddess in Tamaluk.

ବର୍ଗଭୀମା ଅଧିଷ୍ଠିତ ମନ୍ତ୍ରିସ୍ୱର୍ଗୋପମା—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ବର୍ଗମୂଳ—ସଂ. ବ. (ଗଣିତ)—ଦୁଇ ସମାନ ରାଶିର ଗୁଣଫଳରୁ ବାହାର Bargamūla କରାଯିବା ମୌଳିକ ସଂଖ୍ୟା ବା ରାଶି—(mathematics) The square root.

(ବର୍ଗପଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଗଶଃ—ସଂ. ବିଶ. (ବର୍ଗ+ଶସ୍)—ବର୍ଗ ବର୍ଗ ହୋଇ; ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ Bargaśaḥ ହୋଇ; ଦଳ ଦଳ ହୋଇ—In groups (Apte).

ବର୍ଗା—ଦେ. ବ—ବରଗା (ଦେଖ)

Bargā Baragā (See)

ବର୍ଗାଏ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବ—ଗଉଡ଼ି—

Bargāe Cowherd.

ବର୍ଗ—ବୈଦେ. ବ. (ମରହଟ୍ଟି ଶବ୍ଦ)—ବରଗି (ଦେଖ)

Bargi Baragi (See)

ବର୍ଗିଆ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବର୍ଗୀୟ)—୧। ବର୍ଗୀୟ; ବର୍ଗସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Bargiā 1. Relating to Barga. ୨। ସୁଶୃଙ୍ଖଳ—2. Methodical.

ବର୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା)—ପଠାଇବା—

Bargibā To send; to dipute.

ପୁଣି ସେନାନାୟକ ପାଞ୍ଚୋଟ ବର୍ଗିଲା

ବିଜୟନ୍ତ ବଳରେ ତାଙ୍କ ଶତ୍ରୁ ଗଲା—କୃଷ୍ଣକିଙ୍କର. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବର୍ଗୀୟ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବର୍ଗ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇୟ)—୧। ଶ୍ରେଣୀୟ—

Bargīya 1. Belonging to a class. ୨। ବର୍ଗିତ (ବର୍ଗୀଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନ୍ତର୍ଗତ—2. Included in a class.

(ବର୍ଗୀଣା, ବର୍ଗୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) *। ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣର * ଗୋଟି ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ—3. Included in the 5 Bargas of consonants.

ବର୍ଗୀୟ ଜ—ସଂ. ବି—ଚ ବର୍ଗର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ—The 3rd consonant of Cha Barga.
Bargīya ja

[ଦ୍ର—ଅବର୍ଗୀୟ ବା ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ଯର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଯ' 'ଜ୍ୟ' ବା 'ଯ୍ୟ' ।]

ବର୍ଗୀୟ ବ—ସଂ. ବି—'ପ' ବର୍ଗର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ—The 3rd consonant of Pa Barga.
Bargīya ba

[ଦ୍ର—ଅନ୍ତଃସ୍ଥ ବା ଅବର୍ଗୀୟ 'ବ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଉଅ (ଯଥା—ଉଅଉ); ଏହାକୁ ଭାଷାକୋଷରେ ଏକ ନୂତନ ଅକ୍ଷର ୱ ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ ଥିବା ବର୍ଗୀୟ ଓ ଅବର୍ଗୀୟ 'ବ'ର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବା ଲେଖାରେ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ରଖାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ବର୍ଗୁଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ବବ୍ଦଣ୍ଡୀ) —ବରଗୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Baragurdi etc (See)
Bargurdi (etc)

ବର୍ଗୋତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ—ବର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief among the clan; best in the lot.
Bargottama

ସଂ. ବି—୧ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ମେଷାଦି ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିର ନବାଂଶବିଶେଷ—1. (astrology) The 9th part of the signo of zodiac

[ଦ୍ର—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଚର ରାଶି (ମେଷ, କର୍କଟ ତୁଳା, ମକର)ର ପ୍ରଥମ ଅଂଶ; ସ୍ଥିରରାଶି (ବୃଷ, ସିଂହ, ବିଛା, ଧନୁ)ର ପଞ୍ଚମ ଅଂଶ; ଓ ଦ୍ୱ୍ୟାତ୍ମକ ରାଶି ମିଥୁନ, କନ୍ୟା, ଧନୁ ମୀନ)ର ନବମ ଅଂଶ ବର୍ଗୋତ୍ତମ ଅଟେ । ଏହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ରାଶିଙ୍କ ନବାଂଶକୁ ବର୍ଗୋତ୍ତମ ବୋଲାଯାଏ । ବର୍ଗୋତ୍ତମରେ ଥିବା ଗ୍ରହମାନ ଶୁଭ ଅଟନ୍ତି—ହ. ଶ. ।]

୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଶେଷରେ ଥିବ ଅକ୍ଷର; ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ଗାନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ—2. (grammar) A nasal consonant; the last letter or each of the first five classes of consonants (Apte).

ବର୍ଗ୍ୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ଗ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ବର୍ଗୀୟ (ଦେଖ)—Bargīya etc (See).
Bargya (etc) (ବର୍ଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି—୧ । ସହପାଠୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Fellow student (Apte). ୨ । ସହକର୍ମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Colleague (Apte)

ବର୍ଗ୍ୟ ଜ—ସଂ. ବି—ବର୍ଗୀୟ ଜ (ଦେଖ)
Bargya ja Bargīya ja (See)

ବର୍ଗ୍ୟ ବ—ସଂ. ବି—ବର୍ଗୀୟ ବ (ଦେଖ)
Bargya ba Bargīya ba (See)

ବର୍ଚ୍ଛ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
Barchh (root) To shine.

ବର୍ଚ୍ଛଃ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—
Barchhah 1. Lustre. ୨ । ତେଜଃ—2. Glory; spirit; power; vigour. ୩ । କାନ୍ତି—3. Splendour; beauty. ୪ । ରୂପ—4. Form; shape. ୫ । ଶୁକ୍ର—5. Semen; matter. ୬ । ମଳ—6. Fæcus.

ବର୍ଚ୍ଛସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର୍ଚ୍ଛସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବନ୍; ବର୍ଚ୍ଛସ୍ୱିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ତେଜସ୍ୱୀ—1. Glorious; Splendid. ୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; କାନ୍ତିଶାଳୀ—2. Radiant; dazzling; shining. ୩ । ଓଜସ୍ୱୀ—3. Powerful,
Barchhaswī
(ବର୍ଚ୍ଛସ୍ୱାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବର୍ଚ୍ଛସ୍ୱିନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବର୍ଚ୍ଛସ୍ୱିନୀ

ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The Sun. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

ବର୍ଚ୍ଛସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବର୍ଚ୍ଛସ୍+ଯ)—ତେଜୋବର୍ଦ୍ଧକ—Increasing spirit or vigour.
Barchchasya

ବର୍ଚ୍ଛା(ର୍ଚ୍ଛା)—ଦେ. ବି—ବରଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Barchhā(rchchhā) Barachhā (See)

ବର୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ବୃଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଭାବ ଅନ)—
Barjana ୧ । ତ୍ୟାଗ—1. Giving up; abandonment; relinquishment. ୨ । ରହିତ କରିବା—2. Setting aside. ୩ । ହିଂସା—3. Hostility. ୪ । ବଧ—4. Slaughter.
(ବର୍ଜ୍ଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଜନା—ଦେ. ବି—ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—Obstacle.
Barjanā (ବର୍ଜ୍ଜନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଜନା ବ ସେଜନ ଚାର, ବିଭେଦ୍ୟ କାମ ଶରୀର ।
ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶତକାସ ।

ବର୍ଜନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Barjanīya ବର୍ଜନଯୋଗ୍ୟ; ତ୍ୟାଜ୍ୟ—Proper to be shunned; relinquishable.
(ବର୍ଜ୍ୟ, ବର୍ଜ୍ଜ୍ୟ, ବର୍ଜ୍ଜନୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବର୍ଜ୍ୟା, ବର୍ଜ୍ଜ୍ୟା, ବର୍ଜନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବର୍ଜୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତ୍ୟାଗକାରୀ—Abandoning; growing up.
Barjayitā (ବର୍ଜୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବର୍ଜାଇସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଛପାର କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଅକ୍ଷର—
Barjāis Smallest type of printing letters bourgeois.
ବର୍ଜାଇସ ବର୍ଜାଇସ

ବର୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Barjita ୧ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—1. Abandoned; shunned; relinquished.
(ବର୍ଜ୍ଜିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବର୍ଜ୍ଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଅଧ୍ୟସ୍ମାନଙ୍କରେ ହୋଇବ ବର୍ଜିତ ।
କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ, ମହାଭାରତ ଅନ ।

୨ । ନିରସ୍କୃତ—2. Removed. ୩ । ରହିତ—3. Set aside; deprived of. ୪ । ହତ—4. Killed.

ବର୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃଜ୍ ଧାତୁ)—ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Barjibā To abandon; to shun; to give up.
ବର୍ଜା ବର୍ଜନା

ଭ୍ରମକଠାରେ ଅବଶ୍ୟ ସେ ଅର୍ଜିବ
ଜାଣି ବିଚାର ଏହା ସେ ପ୍ରାଣର୍ ବର୍ଜିବ
କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ବର୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସଂ ବହ୍ନିଭୃମ) ବ—ବରୁଡ଼ି—
Barrdi Wasp.

ବର୍ଣ୍ଣ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବାକ୍ୟର ବିସ୍ତାର କରିବା; ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—
Barṇ (root) 1. To describe. ୨ । ସ୍ତବ କରିବା—2. To pray. ୩ । ନିଯୋଗ କରିବା—3. To appoint; to depute; to commission. ୪ । ଚିତ୍ର କରିବା—4. To point; to colour. ୫ । ବିଲେପନ କରିବା—5. To anoint.

ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ; ପ୍ରା. ବନ୍ନ; ଯେଉଁମାନେ ବେଦ
Barṇṇa ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନିଦେବରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତି; ବମ୍ବା ବୃ ଧାତୁ-ବାଛିବା + କର୍ମ. ନ; ବ୍ୟବସାୟ ଅନୁକ୍ରମରେ ଯାହାକୁ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ବଛା ଯାଇଅଛି)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ଜାତି; ଜାତି—1. Caste; class.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ ଋଗ୍ବେଦରେ ଅଛି । ତହିଁରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୁଇବର୍ଣ୍ଣରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି; ଆର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦସ୍ୟୁ ବା ଅନାର୍ଯ୍ୟ । ଏ ବିଭାଗ ପ୍ରଥମେ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଅନୁସାରେ ହୋଇଥିବାର ଜଣାଯାଏ, କାରଣ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଗୋରା ଓ ଦସ୍ୟୁ ବା ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନେ କଳା ଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବ୍ୟବସାୟ ଉପରେ ଚାରିବର୍ଣ୍ଣର ବିଭାଗ ହେବାର ଜଣାଯାଏ । ପୁରୁଷସୂକ୍ତରେ ଆଲଙ୍କାରିକ ଉକ୍ତିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ମୁଖରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାହୁରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ, ଜଙ୍ଘରୁ ବୈଶ୍ୟ ଓ ପାଦରୁ ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ବର୍ଣ୍ଣ ଶବ୍ଦ ବୃ ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ; ବୃ ଧାତୁର ଅର୍ଥ ବରଣ କରିବା, ବାଛିବା; ଅତଏବ ବର୍ଣ୍ଣଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଲା ବ୍ୟବସାୟ; ବ୍ୟବସାୟ ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗକୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବୋଲାଗଲା । ଏହି ଚାରିବର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଧର୍ମ ବା ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଖୁବ ଆଦରେ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଧର୍ମ—ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଧ୍ୟାପନ, ଯଜନ, ଯାଜନ, ଦାନ, ପ୍ରତିଗ୍ରହ; କ୍ଷତ୍ରିୟର—ଅଧ୍ୟୟନ, ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନ, ଦାନ, ପ୍ରଜାପାଳନ; ବୈଶ୍ୟର କୃଷି, ପଶୁପାଳନ, ବାଣିଜ୍ୟ, ଦାନ ଯଜ୍ଞ, ଅଧ୍ୟୟନ; ଶୂଦ୍ରର—ଉଚ୍ଚତର ତିନି ବର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ସେବା । ସବୁ ଦେଶରେ ବ୍ୟବସାୟଭେଦ ଓ ଧଳା କଳା ଚମଡ଼ା ଭେଦବିଚାର ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଚଳ ଅଛୁଅଛି । ଭାରତୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଲୋକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏହି ବର୍ଣ୍ଣଭେଦ ବ୍ୟବସାୟଗତ ଭେଦରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲେହେଁ ତାହା ଜନ୍ମଗତ ହୋଇଅଛି (ହୁ. ଶ.) । ଗୀତାରେ ଭଗବାନ କହିଅଛନ୍ତି— ଗୁଣକର୍ମବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣର ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛି । ପ୍ରୋଫେସର ପ୍ରାଣକୃଷ୍ଣ ପରିକା 'ନବଭାରତ' ପତ୍ରିକାର ୧ ମ ଖଣ୍ଡ ୬ଷ୍ଠ ସଂଖ୍ୟାରେ ବିଜ୍ଞାନଦୃଷ୍ଟିରେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମଶୀର୍ଷକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣର ତାରତମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମର ମୂଳକାରଣ । ତାପରେ କର୍ମବିଭାଗ ଏବଂ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଗୁଣବିଭାଗ ଆସିଲା । ଆମେରିକାର ଉଦାହରଣଦ୍ୱାରା ସେ ଏ ମତର ପୋଷକତା କରିଅଛନ୍ତି]

୨ । (ଯାହାଦ୍ୱାରା ବାକ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରାଯାଏ) 'ଅ' ଠାରୁ 'କ୍ଷ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷର—2. Alphabet; letter of alphabet.

[ଦ୍ର—ଉଦାନ ବାୟୁ କଣ୍ଠନାଳୀରୁ ନିଃସୃତ ହୋଇ ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ଏହି ଅସ୍ଫୁଟ ଶବ୍ଦର ନାମ ଧ୍ୱନି ଓ ସ୍ଫୁଟ ଶବ୍ଦର ନାମ ବର୍ଣ୍ଣ; ବର୍ଣ୍ଣର ଯେଉଁ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ଲେଖାଯାଏ ତାକୁ ଲିପି ବୋଲାଯାଏ । ବର୍ଣ୍ଣ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ; ସ୍ୱର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ।]

୩ । (କର୍ମ. ଅ), ଅକ୍ଷରସମଷ୍ଟି; ବାକ୍ୟ—3. Word. ୪ । ରଙ୍ଗ—4. Colour; hue; tint. ୫ । ଦେହର ରଙ୍ଗ—5. Colour of the skin. ୬ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—6. Beauty. ୭ । ହସ୍ତୀର ପୃଷ୍ଠସ୍ଥିତ ଚିତ୍ରିତ କମ୍ବଳାଦି—7. Painted blanket covering the back of an elephant. ୮ । ଗୁଣ—8. Virtue. ୯ । ସ୍ତବ, ପ୍ରଶଂସା—9. Adoration; praise. ୧୦ । ବ୍ରତ—10. Vow. ୧୧ । କୀର୍ତ୍ତି—11. Fame. ୧୨ । ନାଟ୍ୟାବେଶ—12. Prelude. ୧୩ । ବର୍ଣ୍ଣନା—13. Description. ୧୪ । ଉତ୍କର୍ଷ—14. Excellence; eminence. ୧୫ । ପ୍ରସିଦ୍ଧି; ଖ୍ୟାତି—15. Reputation; good name. ୧୬ । ଗୁଣକୀର୍ତ୍ତନ—16. Extolling, recitation of good deeds. ୧୭ । ଗୀତକ୍ରମ—17. Sequence of songs. ୧୮ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—18. Gold. ୧୯ । ଭେଦ; ପ୍ରକାର—19. Kind; class. ୨୦ । ବିଲେପନ—20. Annointment. ୨୧ । ଅଷ୍ଟବିଧ ମୈଥୁନାତ୍ମକ ରୂପ ବ୍ରତ—21. A vow consisting of eight kinds of amour. ୨୨ । ଅନୁକୃତି; ରୂପ—22. Shape; figure. ୨୩ । କଷ୍ଟି ପଥରରେ ପଡ଼ିଥିବା ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା—Gold line on the touch stone. ୨୪ । କୁଙ୍କୁମ—24. Saffrn. ୨୫ । ଚିତ୍ର ଛବି (ହୁ.ଶ)—25. Picture. ୨୬ । ବ୍ୟବସାୟ; ପେଷା; ଜୀବିକା (ହୁ. ଶ)—26. Livelihood; profession.

ବର୍ଣ୍ଣକ—ସଂ. ବିଶ. (ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣନାକାରୀ—
Barṇṇaka 1 Describing. ୨ । ସ୍ତୁତିପାଠକ; ଗୁଣକୀର୍ତ୍ତନକାରୀ—2. Singing praise; eulogising.

ସଂ. ବି—୧ । (ବର୍ଣ୍ଣ + ସ୍ୱାର୍ଥେ.କ)—ହରିତାଳ—1. Yellow orpiment. ୨ । ତୁଲି—2. Painting brush. ୩ । ମଣ୍ଡଳ (ହୁ. ଶ.)—3. Circle. ୪ । ରଙ୍ଗ (ହୁ. ଶ.)—4. Colour. ୫ । ଅକ୍ଷର—5. Letter; alphabet. ୬ । ଗ୍ରନ୍ଥ—6. Book. ୭ । କେଶବିନ୍ୟାସ—7. Chignon. ୮ । ଲେପନଦ୍ରବ୍ୟ (ଚନ୍ଦନାଦି)—8. Ointment; (eg. sandal paste). ୯ । ହରିଦ୍ରା—9. Turmeric. ୧୦ । ଅଉନେତାମାନଙ୍କ

ପରିଚ୍ଛଦ (ହୁ. ଶ.)—10. The dress of actors. ୧୧ । ଚିତ୍ରକର (ହୁ. ଶ.)—11. Painter.

ବର୍ଣ୍ଣ ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ରଙ୍ଗ ଓ ଗନ୍ଧ—1. Colour and smell of a thing. ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର କିଛି ମାତ୍ର ଚିହ୍ନ—2. Trace of a thing.
Barṇṇa gandha

ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (୬ମୀ ତତ୍)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A Brāhmaṇ. ୨ । ଯେଉଁ ଗୁରୁ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥାନ୍ତି—2. A teacher who teaches the alphabets.
Barṇṇa guru

ବର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଜ୍ଞାନ)—ଅକ୍ଷରସମ୍ବନ୍ଧୀ ଜ୍ଞାନ—Knowledge of the alphabet. (ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ, ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Barṇṇajñāna

ବର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ମୀ ତତ୍)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଜାତିରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Of superior caste. (ବର୍ଣ୍ଣଜ୍ୟେଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସବୁଜାତି ଅପେକ୍ଷା ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. (ବର୍ଣ୍ଣଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) Superior to all other castes. (ବର୍ଣ୍ଣଶ୍ରେଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣ—Brāhmaṇa.
Barṇṇa jyeshṭha

ବର୍ଣ୍ଣ ଭୂ(ତୂ)ଲି(ଲୀ)—ସଂ. ବି—୧ । ରଙ୍ଗ କରିବାର ତୁଳିକା—1. Painting brush. ୨ । କଲମ—2. Pen. (ବର୍ଣ୍ଣଭୂ(ତୂ)ଲିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)
Barṇṇatu(tū)li(lī)

ବର୍ଣ୍ଣ ଦୂତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଦୂତ; ଏହା ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଅକ୍ଷର ମାନଙ୍କୁ ବହନ କରେ)—ପତ୍ର; ଚିଠି—Letter.
Barṇṇadūta

ବର୍ଣ୍ଣ ଦୂଷକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଦୂଷକ)—ପଂକ୍ତିଦୂଷକ; ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତି—Outcaste; excommunicated.
Barṇṇa dūshaka

ବର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମ—ସଂ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବ୍ରାହ୍ମଣ,କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ରାଦିବର୍ଣ୍ଣର ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—The respective duties of the castes as prescribed in the shastras.
Barṇṇa dharma

ବର୍ଣ୍ଣନ(ନା)—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣ+ଣିଚ୍. ଅନ)—୧ । ବାକ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରଣ; ବିସ୍ତାରିତ ରୂପେ କଥନ; କୌଣସି ବିଷୟର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ—1. Describing; description. ୨ । ଗୁଣ କଥନ; ପ୍ରଶଂସା କରଣ; ସୁତିପାଠ—2. Praising; eulogy. ୩ । ଅନ୍ୟର ଚିତ୍ତ ବିନୋଦନ—4. Act of pleasing another. ୪ । ରଞ୍ଜନ; ଚିତ୍ରଣ—4. Painting; dying. ୫ । ଲେଖିବା—5. Writing. ୬ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ—6. Explaining; explanation.
Barṇṇana(nā)

ବର୍ଣ୍ଣନ କର—ଦେ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣନ+କୃ ଧାତୁ+ଅ)—କବି—Poet.
Barṇṇana kara
ବର୍ଣ୍ଣନକର ଦର୍ପ ସ୍ୱକଳ । ଉକ୍ତ· ପ୍ରେମସୁଧାକର ।

ବର୍ଣ୍ଣନା—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣନ+ଆ)—ବର୍ଣ୍ଣନ (ଦେଖ) Barṇṇana (See
Barṇṇanā

ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା—1. To describe. ୨ । ବିଶଦଭାବରେ କହିବା—2. To narrate in full.
Barṇṇanā karibā
ବର୍ଣ୍ଣନା କରା **बर्णन करना**

ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ—ସଂ. ବିଣ. (୬ମୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣନା+ଅତୀତ)—ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଶେଷ କରାଯାଇ ନ ପାରେ—Passing description; indescribable.
Barṇṇanātīta

ବର୍ଣ୍ଣନା ପତ୍ର—ଦେ. ବି. (କଚରିଆ)—ଅଦାଲତରେ ପ୍ରତିବାଦୀ ବାଦୀର ଅଭିଯୋଗ ଉତ୍ତରରେ ଯେଉଁ ଲେଖା ଜବାବ ଦାଖଲ କରେ; ଜବାବ—A written statement filed by the defendant. **जबाब**
Barṇṇanā patra

ବର୍ଣ୍ଣନାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) (ନିରୁକ୍ତ ବା ବୈଦିକ ବ୍ୟାକରଣ)—ପ୍ରକୃତିପ୍ରତ୍ୟୟଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ ମଧ୍ୟସ୍ଥ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋପ—The dropping out of a letter from a word formed under grammatical rules.
Barṇṇanāśa

(ଯଥା—ପୃଷତୋଦର ଓ ପୃଷତୋଦ୍ୟାନ ପଦର 'ତ'ର ନାଶ ହୋଇ ପୃଷୋଦର ଓ ପୃଷୋଦ୍ୟାନ ପଦର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ।]

ବର୍ଣ୍ଣନିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣନ) ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—To describe; to relate.
Barṇṇanibā
ବର୍ଣ୍ଣନୁ ଥାଃ ଟ ଗଣ୍ଡ ଚରୁକ । ଉକ୍ତ. କୋଷ୍ଟଦ୍ରାଣ୍ଡପୁଦଗ୍ଧ ।

ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣନା ଯୋଗ୍ୟ—1. Describable. ୨ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାର (ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପଯୁକ୍ତ—2. Fit to be narrated in detail.
Barṇṇanīya

ବର୍ଣ୍ଣବତୀ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣ+ବତ୍+ଈ)—ହଳଦି (ହୁ. ଶ.)—(ବର୍ଣ୍ଣବଳାସିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Turmeric.
Barṇṇabatī

ବର୍ଣ୍ଣବିକାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ବିକାର) (ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ)—ଶବ୍ଦ ବା ପଦର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣର ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ—(philology) The change of one letter to another in a word.
Barṇṇabikāra

[ଦ୍ର—ହରିଦ୍ରା ଶବ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣବିକାର ଘଟି ହଳଦି ଶବ୍ଦରେ ପରିଣତ ହେଲା ।]

ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—(ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ) ଶବ୍ଦରେ ଥିବା ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ହେରଫେର—(philology) The inversion or exchange of letters in a word.
Barṇṇa biparjyaya

[ଦ୍ର—ହନସ୍ ଧାତୁ+ଅ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହଂସ ଶବ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟି ସିହ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ।]

ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର ଚରଣମାନଙ୍କରେ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଓ ଲଘୁଗୁରୁର କ୍ରମ ସମାନ ରଖାଯାଏ—Metre.
Barṇṇabṛutta

ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମେ—A primer; a spelling book. (ବର୍ଣ୍ଣବୋଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ).
Barṇṇabodha

ବର୍ଣ୍ଣମାଳା—ସଂ. ବ—୧ । କୌଣସି ଭାଷାର ଅକ୍ଷରସମୂହ; ସବୁ ଅକ୍ଷର-
Barṇṇamālā ମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟାୟ କ୍ରମେ ଲିଖିତ ସୂଚୀ—
1. The alphabets. ୨ । ଜାତି ଫୁଲର ମାଳା—2. A garland made of Jāti flowers.

ବର୍ଣ୍ଣୟିତବ୍ୟ—ସଂ. ବ. (ବର୍ଣ୍ଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ (ଦେଖ)
Barṇṇayitabya Barṇṇanīya (See)

ବର୍ଣ୍ଣୟିତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବର୍ଣ୍ଣୟିତୃ; ବର୍ଣ୍ଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତୃ)—ଯେ
Barṇṇayitā ବର୍ଣ୍ଣନା କରେ—Describing; narrating.
(ବର୍ଣ୍ଣୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବର୍ଣ୍ଣ ଯୋଜକ—ସଂ. ବ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—(ଛପାଖାନା) ଯେ
Barṇṇa jojaka ଟାଇପ୍ ଅକ୍ଷର ଯୋଡ଼େ—(printing) Compositor.

ବର୍ଣ୍ଣ ଯୋଜନ(ନା)—ସଂ.ବ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । (ଛପାଖାନା)
Barṇṇa jojana(nā) ଅକ୍ଷର ଟାଇପ୍ ଯୋଡ଼ିବା—1. (printing) Composition of the type of letters.
୨ । କୌଣସି ଶବ୍ଦରେ ଥିବା ମୌଳିକ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ିବା—2. The conglomeration of original letters of a word after they are disjointed.

ବର୍ଣ୍ଣ ରେଖା—ସଂ. ବ —କଠିନୀ; ଖଡ଼ୀ—
Barṇṇa rekhā Chalk.

ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍କର—ସଂ. ବ. (ବର୍ଣ୍ଣ=ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି+ସଙ୍କର=ମିଶ୍ରଣ)—
Barṇṇa saṅkara ୧ । ଅନୁଲୋମ ବା ପ୍ରତିଲୋମଜାତ ମିଶ୍ର ଜାତି—1. Mixed caste. ୨ । ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ସଂଯୋଗରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସନ୍ତାନ; ଦୋଗୋଷଲା—2. A person of mixed blood.

ସେହି ଦେଶରେ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଦୋଷକୃତ
ସବୁ ଅବିଚଳ ଯାଇ ରହିଅଛି ଯୋଷ । ବୃଷସଂହି. ମହାଭାରତ. ୬୪ ।

[ଦ୍ର—ଗରୁଡ଼ପୁରାଣ ୯୬ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଉଦ୍ଧୃତ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଙ୍କ ବଚନ ଅନୁସାରେ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିଙ୍କ ନାମ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିତା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ=ମୂର୍ଦ୍ଧାବସିକ୍ତ; ଶିବ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିତା+ବୈଶ୍ୟା ମାତା=ଅମ୍ବଷ୍ଠ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିତା+ଶୂଦ୍ରା ମାତା=ନିଷାଦ; ପାର୍ଶ୍ୱ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା+ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମାତା=ସୂତ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା+ବୈଶ୍ୟା ମାତା=ମାହିଷ୍ୟ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା+ଶୂଦ୍ରା ମାତା=ଉଗ୍ର । ବୈଶ୍ୟ ପିତା+ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମାତା=ବୈଦେହକ । ବୈଶ୍ୟ ପିତା+କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା=ମାହିଷ୍ୟସୁତ; ମାଗଧ । ବୈଶ୍ୟ ପିତା+ଶୂଦ୍ରା ମାତା=ଉଗ୍ରସୁତ; କରଣ । ଶୂଦ୍ର ପିତା+ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମାତା=ଚଣ୍ଡାଳ । ଶୂଦ୍ର ପିତା+କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା=କ୍ଷତ୍ତ୍ରା । ଶୂଦ୍ର ପିତା+ବୈଶ୍ୟା ମାତା=ଅୟୋଗବ । ମାହିଷ୍ୟ ପିତା+କରଣୀ ମାତା=ରଥକାର । ଅନୁଲୋମଜ ଓ ପ୍ରତିଲୋମଜ ଦେବରେ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କରଙ୍କୁ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ମାତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପିତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚତର ହେଲେ ତତ୍ପୂର୍ବ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜାତି ଅନୁଲୋମଜ ଓ ପିତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମାତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ତତ୍ପୂର୍ବ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜାତିକୁ ପ୍ରତିଲୋମଜ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସଂ. ବଣ—ବିଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ପିତା ଓ ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦୋଗିଶା; ଦୋଗୋଷଲା—Half bred; hybrid; of mixed descent.

ବର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବ. (ବର୍ଣ୍ଣ+ଆ)—ହରଡ଼ (ହ୍ର. ଶ)—
Barṇṇā A kind of pulse.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—
A species of paddy.

ବର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଜନ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର୍ଣ୍ଣ+ଅଞ୍ଜନ; ବର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ
Barṇṇāñjana ଅଞ୍ଜନ ପରି ଯାହାର)—ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
(ବର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Of dark colour.

ବର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଜନ ହେଲେ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ପିତୁଳା । ଭଙ୍ଗ· ବୈଦେହୀଶକଳାସ ।

ବର୍ଣ୍ଣାଟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବର୍ଣ୍ଣ+ଅଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗାୟକ—
Barṇṇāṭa 1 Singer. ୨ । ଚିତ୍ରକର—2. Painter.
(ବର୍ଣ୍ଣାଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ନଟ—3. Dancer; actor.

ବର୍ଣ୍ଣାଧିପ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଅଧିପ)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)
Barṇṇādhipa ବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷତ୍ରିୟାଦି ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଅଧିପତି ବା ରକ୍ଷକ
(ବର୍ଣ୍ଣାଧିପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗ୍ରହ—(astrology) The planets said to be the protectors of particular castes.

[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଅଧିପତି ବୃହସ୍ପତି ଓ ଶୁକ୍ର, କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ଓ ରବି, ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର, ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ବୁଧ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟଜ-ମାନଙ୍କର ଅଧିପତି ଶନି ଅଟନ୍ତି ।]

ବର୍ଣ୍ଣାନୁଭାବକତା—ସଂ. ବ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଶୁକ୍ଳାଦି ବର୍ଣ୍ଣର
Barṇṇānubhābakatā ପ୍ରଭେଦ ଅନୁଭବ କରିବାର କ୍ଷମତା—
(ବର୍ଣ୍ଣାନୁଭୂତି—ଅନ୍ୟରୂପ) The power of differentiating between different colours.

ବର୍ଣ୍ଣାଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଅଶୁଦ୍ଧି)—ଅକ୍ଷର ଲେଖି-
Barṇṇāśuddhi ବାରେ ଭୁଲ—Spelling mistake.

ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଣ୍ଣ+ଆଶ୍ରମ)—ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଦ୍ୱିଜାତି
Barṇṇāśrama (ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ)ମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଅନୁସୃତ ଚାରି ଚାରି ଗୁରୋଷ୍ଟ ଆଶ୍ରମ (ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଓ ଯତି ବା ସନ୍ନ)—The four stages of the life enjoined in the Śāstras to be followed by a twice-born amongst the Hindus.

[ଦ୍ର— ଆଶ୍ରମ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ—ସଂ. ବ—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ
Barṇṇāśrama dharma ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ଆଚରଣୀୟ ନାନା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
(ବର୍ଣ୍ଣଧର୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୃଥକ୍ କର୍ମମାନ—The different duties enjoined by the Śāstras to be performed by the 4 castes amongst the Hindus.

[ଦ୍ର—ବର୍ଣ୍ଣ ୧ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମଧର୍ମ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Barṇṇāśramī Following the duties of Barṇṇāśrama system.

ବର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣ+ଇ)—ସୁବର୍ଣ୍ଣ—
Barṇṇi Gold.
ସଂ. ବିଣ— ୧ । (ଅମୁକ ବସ୍ତୁର) ରଙ୍ଗ ଥିବା—1. Having the colour of (a certain thing. ୨ । ଅମୁକ ଜାତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ—2. Belonging to the caste of.

ବର୍ଣ୍ଣିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବର୍ଣ୍ଣ+ଇକ)—୧ । ଚିତ୍ରକର—1. Painter.
Barṇṇika ୨ । ଲେଖକ—2. Writer.
(ବର୍ଣ୍ଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ—ବର୍ଣ୍ଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to Barṇṇa.

ବର୍ଣ୍ଣିକ ବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ କବିତାର ପ୍ରତି ଚରଣରେ
Barṇṇika bṛutta ବର୍ଣ୍ଣସଂଖ୍ୟା ଓ ଲଘୁ ଗୁରୁ କ୍ରମ ସମାନ ଥାଏ—A poem in the lines of which the number of letters and the sequence of long and short letters are regular.

ବର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର୍ଣ୍ଣିକ+ଆ)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣିକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Barṇṇikā 1. Feminine of Barṇṇika. ୨ । ଖଡ଼ିମାଟି; ଖଡ଼ି—2. Chalk. ୩ । ନର୍ତ୍ତକର ପୋଷାକ—3. The dress or mask of an actor. ୪ । କାଳି—4. Ink. ୫ । କଲମ—5. Pen; pencil. ୬ । ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି. ଶ.)—6. Moon. ୭ । ବିଲେପନ (ହି. ଶ.)—7. Besmearing.

ବର୍ଣ୍ଣିତ—ସଂ. ବିଣ (ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣନା
Barṇṇita କରାଯାଇଥାଏ—1. Described. ୨ । ବିବୃତ;
(ବର୍ଣ୍ଣିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କଥିତ—2. Spoken; narrated. ୩ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ—3. Explained. ୪ । ପ୍ରଶଂସିତ—4. Praised; extolled. ୫ । ରଞ୍ଜିତ—5. Painted. ୬ । ଲିଖିତ—6. Written.

ବର୍ଣ୍ଣିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—
Barṇṇinī 1. Woman. ୨ । ଚାରିବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman belonging to any one of the four principal Hindu castes. ୩ । ହରିଦ୍ରା—3. Turmeric.

ବର୍ଣ୍ଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣନ କରିବା—
Barṇṇibā 1. To describe. ୨ । ଗାଳି ଦେବା—
वर्णी वर्णन्न करना 2. To rebuke.

ବର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବର୍ଣ୍ଣ=ରଙ୍ଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ବର୍ଣ୍ଣିନ୍ ଶବ୍ଦ
Barṇṇī ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଚିତ୍ରକର—1. Painter. ୨ । ଲେଖକ—2. Writer. ୩ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—3. A young bachelor religious student. ୪ । ବିପ୍ରାଦି ତାଙ୍କ—4. Brahmin and other
(ବର୍ଣ୍ଣିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) three castes.

ବର୍ଣ୍ଣୁ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ=ସ୍ତୁତି କରିବା+କର୍ମ. ଉ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Barṇṇu The sun (Apte).

ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଯାହା ବର୍ଣ୍ଣନ
Barṇṇya କରାଯିବ—8. To be described. ୨ । ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ; ବର୍ଣ୍ଣନଯୋଗ୍ୟ—2. Describable.
ସଂ. ବି—୧ । କୁଙ୍କୁମ; ଜାଫ୍ରାନ କେଶର (ହି. ଶ.)—1. Saffron. ୨ । ବନତୁଳସୀ (ହି. ଶ.)—2. Wild basil. ୩ । ଉପମେୟ (ହି. ଶ.)—3. A thing which is compared with a standard of comparision. ୪ । ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ (ଶ୍ଳାନେନ୍)—4. Cocamantis Marulinus (bird).

ବର୍ତ୍ତ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. ବ୍ରତର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Bartta (ବରତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ରତ (ଦେଖ) Brata (See)

ବର୍ତ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ=ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Barttaka (ବର୍ତ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅକ)—ବିଦ୍ୟମାନ—Existing.
ସଂ. ନାମ – ବର୍ତ୍ତକ, ବର୍ତ୍ତିକା, ସଂ. ବି—୧ । ବତର ପକ୍ଷୀ—
ବର୍ତ୍ତିକ, ଚିତ୍ର 1. The grey quail.
ବଟେର [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହାର ମାଂସ ଅଗ୍ନି-
ବଟେର କାରକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁଚିକର, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକର ଓ ଜ୍ୱର ଏବଂ ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]
୨ । ଏକପ୍ରକାର ମିଶ୍ର ଲୌହ; ବର୍ତ୍ତ ଲୌହ—2. A kind of mixed iron. ୩ । ଅଶ୍ୱର ଖୁର—3. The hoof of a horse. ୪ । କନ୍ଥୁଆ (ହି. ଶ.)—4. A cloth bag or wallet.

ବର୍ତ୍ତକା(କୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବର୍ତ୍ତକ+ଆ. ଈ)—ମାଈ ବତର ପକ୍ଷୀ—
Barttakā(kī) A female grey quail.

ବର୍ତ୍ତଘର—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. ବ୍ରତ)—ବ୍ରତଘର (ଦେଖ)
Barttaghara Brataghara (See)
(ବର୍ତ୍ତଘର, ବରତଘର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି.—(ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା,
Barttana ବ୍ୟବସାୟ, ଜୀବନୋପାୟ—1. Livelihood; means of living; provision; profession.
୧ । ଶଲ୍ୟଚିକିତ୍ସକ କର୍ମ; କ୍ଷତ ମଧ୍ୟରେ ସଳା ପୂରାଇ କ୍ଷତର ଗଭୀରତା ନିରୂପଣ (ହି. ଶ.)—1. Probing of a wound. ୨ । ଶିଳରେ ବାଟିବା; ପେଷିବା (ହି. ଶ)—2. Bruising. ୩ । ଯାଆ ଆସ; ଚଳପ୍ରଚଳ ହେବା, ବୁଲ ଘୁଲ (ହି. ଶ.)—3. Roaming; coming and going; frequenting. ୪ । ପରିବର୍ତ୍ତନ (ହି. ଶ.)—4. Change. ୫ । ବ୍ୟବହାର (ହି. ଶ.)—5. Treatment; dealing. ୬ । ଆଚରଣ—6. Conduct. ୭ । ସ୍ଥିତି—7. Presence; stay. ୮ । ଅବସ୍ଥିତି—8. Existence; position ୯ । ବେତନ—9. Pay; wages; salary. ୧୦ । ନିଯୋଗ—10. Appointment. ୧୧ । (+ କର୍ମ. ଅନ) ବଡ଼ିଆ—11. A wide-mouthed small brass cooking pot. ୧୨ । ତାମ୍ରପାତ୍ର ପିଣ୍ଡ—

—12. The base of a spindle; ୧୩ । ବଳଣା; ପିଣ୍ଡା ତୁଳାର ବର୍ତ୍ତିକା— 13. Skien; roll of carded cotton. ୧୪ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବାୟସ; କୁଆ (ହ. ଶ.)—14. Crow. ୧୫ । ବାମନ—15. Dwarf (Apte) ୧୬ । (ବୃତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବର୍ତ୍ତି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ); ସ୍ଥାପନ—16. Placing; setting up. ୧୭ । ପ୍ରେରଣ—17. Sending. ୧୮ । ପ୍ରେଷଣ—18. Commanding; commissining. ୧୯ । (+ଅଧିକରଣ. ଅନ) ପଥ; ରାସ୍ତା; ବାଟ—19. Path; road; way. ୨୦ । (କର୍ମ. ଅନ)—ବଟା ଦ୍ରବ୍ୟ (ଚନ୍ଦନେନ୍ଦୁ)—20. Paste. ୨୧ । ବାସନ; ତୈଜସ ପାତ୍ର—21. Utensil.

ସ. ବିଣ.—୧ । (ବୃତ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବୃତ୍ତିଯୁକ୍ତ— 1. Having a means of living. ୨ । ବର୍ତ୍ତମାନ— 2. Present; existing. ୩ । ସ୍ଥିରଶୀଳ—3. Permanent. ୪ । ପେଶାଦାର୍—4. Professional.

ଦେ. ବି.—ବରତନ (ଦେଖ)—Baratana (See)

ବର୍ତ୍ତନ ଉଚ୍ଚରତନ ଲେଖି ଦେବ ରେଟେ ତରୁଣୀ ଲୋହ ବୃଣୀ ।
ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବର୍ତ୍ତନୀ—ସ. ବି.—୧ । (ବୃତ୍+ଅଧି. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପଥ, ରାସ୍ତା— Bartani 1. Road.

୨ । (ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବାଟିବା; ପେଷିବା— 2 Bruising; pastling.

ବର୍ତ୍ତନ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବରତନ ସାଧିବା (ଦେଖ)
Barttana sādhibā Baratana sādhibā (See)

ବର୍ତ୍ତମାନ—ସ. ବି.—(ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—୧ । ବିଦ୍ୟମାନ; Bartta māna ଉପସ୍ଥିତ—1. Present; existing.
(ବର୍ତ୍ତମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତୁଚ୍ଛପଣକୁ ତୁଚ୍ଛ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ—ପ୍ରାଚୀ. ନଚ୍ଚରତ ।

୨ । ଜୀବିତ—2. Living; alive. ୩ । ପ୍ରଚଳିତ— 3. Current; in use. ୪ । ଆଧୁନିକ (ହ. ଶ.)— 4. Modern

ସ. ବି.—୧ । ଅପରିସମାପ୍ତ କ୍ରିୟାର କାଳ; ଉପସ୍ଥିତ ସମୟ— 1. The present time. ୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଅପରିସମାପ୍ତ କ୍ରିୟାର କାଳ—2. (grammar) The present tense.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କ୍ରିୟା ଆରବ୍ଧ ହୋଇ ଚଳୁଥିବା ଓ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନକାଳଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ; ଯଥା—ସେ ଖାଉଛି=ଖାଇବା କ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଚଳୁଅଛି ଓ ତାହା ସମାପ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ବ୍ୟାକରଣରେ 'ସାମାନ୍ୟ ବା ବିଶୁଦ୍ଧ ବର୍ତ୍ତମାନ' ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟର ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ,ତାକୁ 'ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ' ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟା ୮ଟା ବେଳେ ଶୁଏ=ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ୮ଟା ବେଳେ ଶୟନ କରେ । ଏହା ନିତ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନର ଉଦାହରଣ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ବୃତ୍ତିବିରତତା ବୁଝା ଯାଏ ତାକୁ 'ବୃତ୍ତିବିରତ 'ବର୍ତ୍ତମାନ' ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା ବିଦ୍ୟାପଢ଼ାଅରେ ଘୋଡ଼ଦୌଡ଼ ହୁଏ=ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ାଅରେ ପୂର୍ବେ ଘୋଡ଼ଦୌଡ଼ ହେଉଥିଲା, ଆଜିକାଲି ହେଉଅଛି ଓ ପୁଣି ପରେ ହେବ । ଯେଉଁ କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଉପସ୍ଥିତ କ୍ରିୟାର ସମ୍ଭାବନା ବୁଝାଯାଏ ତାକୁ 'ସାମ୍ଭାବ୍ୟ-ବର୍ତ୍ତମାନ' ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—ଭଗବନ୍ତ ଆଜି ଗ୍ରାମରୁ ଆସିଥିଲେ ମୁଁ ଆଜି ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ଯଦିଁରେ ଅନୁମାନ ସୂଚିତ ହୁଏ, ତାହା 'ଆନୁମାନିକ ବର୍ତ୍ତମାନ'; ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲି, ସେ ଆଜି ତହିଁର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିବ । ଏହିପରି ବିଭିନ୍ନ ବୈୟାକରଣିକମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳକୁ କେତେ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି ।]

୩ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ; ସମାଚାର (ହ. ଶ)—3. Tidings; narrative. ୪ । ଚଳନ୍ତି ବ୍ୟବହାର (ହ. ଶ)— 4. Current practice.

ବର୍ତ୍ତମାନ ସ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏଇଲାଗେ—1. Now; at present; ୨ । ଅଧୁନା—2. Just now; now a days.
ଅବ୍‌ଭୀ

ପ୍ରାପ୍ତେ (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବିଣ—ରଜସ୍ୱଳା (କନ୍ୟା)— Matured; (a girl) who has attained puberty.

ବର୍ତ୍ତରୁକ—ସ. ବି—୧ । (ନାମ) ନଦୀବିଶେଷ (ହ. ଶ)—1. Name Barttaruka of a river. ୨ । କୁଆର ବସା (ହ. ଶ)— 2. The nest of a crow. ୩ । ଦ୍ୱାରପାଳ (ହ.ଶ)- 3. Door-keeper.

ବର୍ତ୍ତ ଲୋ(ଲୌ)ହ—ସ. ବି—ବର୍ତ୍ତକ; ଏକ ପ୍ରକାର ମିଶ୍ର ଲୌହ— Bartta lo(lau)ha A kind of mixed iron.
(ବର୍ତ୍ତଗ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଶୋଧିତ ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ମାଳକ; ବର୍ତ୍ତଲୋହ କଟୁ, ମଧୁର, ତିକ୍ତ ଓ ଏହା ମାଳକ, ମାଳଲୋ(ଲୌ)ହ । କଫ, ଦାହ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ ।]

ବର୍ତ୍ତା(ର୍ତ୍ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ବୃତ୍ ଧାତୁ)—ବରତାଇବା (ଦେଖ)- Barttā(rtte)ibā ବର୍ତ୍ତାନ ବରତାନା Baratāibā (See). [ବର୍ତ୍ତା(ର୍ତ୍ତେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବର୍ତ୍ତି(ର୍ତ୍ତୀ)—ସ. ବି—(ବୃତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ବର୍ତ୍ତି ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା+ Bartti(rtti) କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଈ)—୧ । ପ୍ରଦୀପ—1. Lamp.

୨ । ପ୍ରଦୀପର ବତି; ବଳତା; ଶଳତା—2. Lamp-wick. ୩ । ମହମ ବତା—3. Wax candle. ୪ । ବଡ଼ର ପକ୍ଷୀ—4. The grey quail. ୫ । ତୁଲି—5. Painting brush. ୬ । ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍— 6. Varnish. ୭ । ଅଞ୍ଜନ (ହ. ଶ) ନେତ୍ରାଞ୍ଜନ; ନେତ୍ର ରୋଗର ଔଷଧବିଶେଷ—7. Collirium; a paint for the eye.

ବର୍ତ୍ତି ହୋଇଅଛି ସୁଦଗରତନ ହେତୁସେଗ ଗଣ ଜନ୍ମ ।
ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୮ । ସନ୍ଧା; ସଲେଇ; ଘାଆରେ ଭରିବ କରାଯିବା ଶଳାକା (ହ. ଶ)—8. Probe. ୯ । ଅନୁଲେପନ (ହ. ଶ)— 9. Ointment. ୧୦ । (ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ) ଔଷଧ

ଉପର କରିବା (ହୁ. ଶ)—10. Preparation of medicines. ୧୧ । (+କର୍ମ. ଲ) ବଟିକା (ହୁ. ଶ)—11. Pill.

ଦେ. ବ—୧ । ଲାଖଜାତୀୟ ବସ୍ତୁବିଶେଷ—1 A lac-like article used in setting gems on ornaments.

[ଦ୍ର—ଅଳଙ୍କାରରେ ଏହାକୁ ଦେଇ ତାହା ଉପରେ ପଥର ବସାଇଲେ ପଥର ଖୁବ୍ ଟାଣ ହୋଇ ବସେ ଓ ଅଳଙ୍କାରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ ।]

ବର୍ତ୍ତିକ(ର)—ସଂ. ବ—ବଟର ପକ୍ଷୀ—The grey quail.
Barttika(ra) ବର୍ତ୍ତିକ ଚବ ଅତ ଯେ ବଟରବ ।
(ବର୍ତ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭଟ୍ଟ. ବୈଦ୍ୟେଶ୍ୱରପରକାଶ ।

ବର୍ତ୍ତିକା—ସଂ. ବ. (ବର୍ତ୍ତକ+ଆ)—୧ । ବଟରପକ୍ଷୀ—1. The grey
Barttikā quail. ୨ । ବାୟା ଚଢ଼େଇ—2. The weaver bird; Ploceus Baya. ୩ । ବର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)—3. Bartti (See). ୪ । ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ (ହୁ. ଶ.) (ଦେଖ) 4. Ajaśrungi (See)

ବର୍ତ୍ତିତ—ସଂ. ବଣ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବର୍ତ୍ତି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Barttita ସମ୍ପାଦିତ; ନିଷ୍ପାଦିତ (ହୁ. ଶ.)—1. Accomplished. ୨ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ; ଚାଳିତ—2. Promulgated; set in motion. ୩ । ମରାମତି କରାଯାଇଥିବା (ହୁ.ଶ)—3. Repaired; set right.

ବର୍ତ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବଞ୍ଚିବା; ବଞ୍ଚି ରହିବା—
Barttibā 1. To live; to exist
ବର୍ତ୍ତା, ଅର୍ବାନ ଅଳପଦ୍ଧତିରେ ଅଥବା ଉପବାସେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ବଞ୍ଚିଯିବା—2. To escape with life; to survive.
ବେନବାର ବ ବ ପ୍ରକାରେ ବର୍ତ୍ତିଲେ ଏବେ ମୋ ଶରେ ବେଦେ ପ୍ରାଣ ।
ବଳରାମ. ବଳଭଦ୍ରମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
୩ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା—3. To escape from danger. ୪ । ଜାତ ହେବା—4. To take birth; to be born.
ବୋଲେ ପ୍ରସନ୍ନେ ସନ୍ଦର୍ଭକାର ପେଶଳେ
ବର୍ତ୍ତିବେ ଯେ ଉତ୍ତର ବୋଧଳେ ଭୁଶଳେ । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦ୍ୟେଶ୍ୱରପରକାଶ ।
୫ । ସ୍ଥିରିବା; ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିବା—5. To stand; to remain unchanged.
ପ୍ରଚାରଣ ବର୍ତ୍ତି ନ ପାରେ ତା ଅଗେ । ଦୀନନାଥ, ଚରବାର ।
୬ । ପାଇବା—7. To be attributed to; to fall on the shoulders of
(ଯଥା—ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କଠାରେ ଦୋଷ ବର୍ତ୍ତିବ ନାହିଁ ।)
୭ । ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରିବା—7. To eke out one's existence.

ବର୍ତ୍ତିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବଣ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ ଇଷ୍ଣୁ)—ସ୍ଥିରଶୀଳ
Barttishnu (ଶ୍ରୀଦେବ)—Stable.

ବର୍ତ୍ତୁ(ର୍ତ୍ତି)ଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ. (ସଂ. ବ୍ରତ; ବ୍ରତୀ)—୧ । ବ୍ରତ ହୋଇଥିବା
Barttu(rtti)ā (ବାଳକ); ଯାହାର ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ହୋଇ
[ବର୍ତ୍ତୁ(ର୍ତ୍ତି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ସାରି ଅଛି—1. Having under-
(ଅବର୍ତ୍ତ୍ୟ—ବିପରୀତ) gone the ceremony of initia-
ବ୍ରତୀ tion. ୨ । ଯେଉଁ ବାଛୁରୀ ଧଳା ହୋଇଥାଏ—2.
ବ୍ରତୀ Castrated (calf). ୩ । ବ୍ରତ ବା ଉପବାସ ପାଳନ-କାରୀ; ବ୍ରତଧାରୀ—3. Observing a religious vow.

ବର୍ତ୍ତୁଳ—ସଂ. ବଣ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୁ. ଉଳ)—୧ । ଗୋଲ;
Barttula ଚକ୍ରାକାର—1. Circular (Apte). ୨ । ମଣ୍ଡଳାକାର; ବାଟୁଳା; ଘନବୃତ୍ତାକାର—2. Globular. ୩ । ବୃତ୍ତ—3. Circular. ୪ । ସ୍ଥୂଳ—4. Plump.
ସଂ. ବ—୧ । ବୃତ୍ତ—1. Circle. ୨ । ଘନ ମଣ୍ଡଳ—2. Globe. ୩ । ଗୋଲାକାର ବସ୍ତୁ—3. Spherical thing. ୪ । ବାଟୁଳା—4. A ball. ୫ । ଗୁଣ୍ଡନ ଗାଜର—5. Turnip. ୬ । ଏକପ୍ରକାର ବିରି—6. A kind of pulse. ୭ । ଗୁଲି; ଗୋଲା—7. Bullet; ball. ୮ । ବାଟୁଳି—8. A hardened ball of clay shot by means of a bow. ୯ । ମଟର (ହୁ. ଶ.)—9 Pea. ୧୦ । ଗଣ୍ଡୁଉଣ (ହୁ. ଶ.)—10. A kind of grass with globular nodules. ୧୧ । ସୁହାଗା (ହୁ. ଶ.)—11 Borax.

ବର୍ତ୍ତୁଳା—ସଂ. ବ. (ବର୍ତ୍ତୁଳ+ଆ)—୧ । ତାଳୁଛିର ମୁଳରେ ଥିବା
Barttulā ମାଟିର ଗୋଲା ବା ବାଟୁଳା—1. A ball of earth attached to the spindle. ୨ । ବଳ-ପିପ୍ପଳୀ—2. The fruit of Scindapsus Officinalis.

[ଦ୍ର—ଏ ଅର୍ଥରେ 'ବର୍ତ୍ତୁଳୀ' ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ବର୍ତ୍ମ—ସଂ. (ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୁ. ମନ୍; ବର୍ତ୍ମନ୍; ଶବ୍ଦ)—୧ । ପଥ; ରାସ୍ତା—
Bartma I. Way; road. ୨ । ବ୍ୟବହାର—2. Treatment; conduct. ୩ । ଆଚାର; ରୀତି—3. Custom; usage; course of conduct. ୪ । ଚକ୍ଷୁର ପତା; ଚକ୍ଷୁର ପଲକ—4. Eyelid.

[ଦ୍ର—'ଅକ୍ଷିପତା' ଅର୍ଥରେ ବର୍ତ୍ମଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅକ୍ଷିପତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗୋଟିକେତେ ରୋଗର ନାମକରଣ ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—ବର୍ତ୍ମକର୍ଦ୍ଦମ; ବର୍ତ୍ମବନ୍ଧ, ବର୍ତ୍ମରୋଗ, ବର୍ତ୍ମଶର୍କରା, ବର୍ତ୍ମାସ୍ରା, ବର୍ତ୍ମାଙ୍କୁର, ବର୍ତ୍ମାବରୋଧ; ଏଗୁଡ଼ିକ ଅକ୍ଷିପତାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୋଗ ।]

୫ । ସୀମା—5. Edge; border; boundary.

୬ । ଗାଡ଼ିର ଚକର ମାର୍ଗ; ସଗଡ଼ ଗୁଳା (ହୁ. ଶ.)—6. The track of the wheels of a carriage.

୭ । ପ୍ରକାର; ପ୍ରଣାଳୀ—7. Mode; manner (Apte).

୮ । ଆଶ୍ରୟ; ଆଶ୍ରୟ (ହୁ. ଶ.)—8. Shelter.

ବର୍ତ୍ମନି—ସଂ. ବି. (ବର୍ତ୍ମ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅନ୍; ବୃତ୍ ଧାତୁ+ମ+ଅଧିକରଣେ ଅନ୍)—ପଥ; ରାସ୍ତା; ବାଟ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—Path; road; way.

ବର୍ତ୍ତମାନ୍—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ.—(ସଂ. ବର୍ତ୍ତମାନ ର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—Bartmān ବର୍ତ୍ତମାନ—Now; at present.
(ବର୍ତ୍ତମାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ତ୍ମ ରୋଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆଖିପତା ବୁଜ ହୋଇଯିବା ରୋଗ Bartma roga ବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—A disease of the eyelids, causing them to be shut up.

ବର୍ତ୍ମସ୍ଥା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବର୍ତ୍ମାବରୋଧ }

ବର୍ତ୍ମାର୍ବୁଦ—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ.)—ଆଖିପତାରେ ଉଠିବା ଯନ୍ତ୍ରଣା-Bartmārbbuda ସ୍ତନ ଆରୁ (ହି. ଶ.)—A painless tumour on the eyelid.

ବର୍ଦ୍ଦାୟ(ଇ, ଏ)—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବରଦ; ବରଦାୟକ)—ବରଦାୟକ Barddāya(i,e) (ଦେଖ)—Baradāyaka (See)
(ଯଥା—ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତତେ ବର୍ଦ୍ଦାଏ ହୁଅନ୍ତୁ ।)

ବର୍ଦ୍ଦାୟ(ଇ,ଏ) } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବରଦାୟ(ଇ,ଏ,) }

(ବର୍ଦ୍ଦାଏକ, ବର୍ଦ୍ଦାୟକ, ବର୍ଦ୍ଦାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଦ୍ଦାସ୍ତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ.—ବରଦାସ୍ତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Bardāst (etc) Bar-dāst etc. (See)

ବର୍ଦ୍ଦ୍(ର୍ଧ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଛେଦନ କରିବା—Bardd(rdh) (root) 1. To cut (Apte). ୨ । କତୁରିବା—2. To shear (Apte). ୩ । ବିଭାଗ କରିବା—3. To divide (Apte). ୪ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—4. To fill up. (Apte)

ବର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା, ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+ଭାବ ଅ)—Barddha ୧ । ଛେଦନ; କର୍ତ୍ତନ—1. Cutting.
(ବର୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବୃଦ୍ଧି—2. Increase. ୩ । ପୂରଣ; ପୂର୍ତ୍ତି—3. Completion; fulfilment. ୪ । ସୀସା-4. Lead. ୫ । ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିକା ବା ବ୍ରାହ୍ମଣଝାଟିଆ ଗଛ—5. Clerodendron Siphonanthus. (plant) ୬ । ସିନ୍ଦୂର—6. Red lead (Apte).

ବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଛେଦକ—Barddhaka 1. Cutting.
(ବର୍ଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବୃଦ୍ଧିକାରକ; ଯେ ବୃଦ୍ଧି କରେ—(ବର୍ଦ୍ଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Increasing. ୩ । ପୂରକ—3. Filling up; fulfilling.
ସଂ. ବି.—ବଢ଼େଇ—Carpenter (Apte).

ବର୍ଦ୍ଧକି(କୀ)—ସଂ. ବି. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଇ; ବର୍ଧ ଧାତୁ+ଅକ; Barddhaki(kī) +ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବଢ଼େଇ; ସୂତ୍ରଧର—[ବର୍ଧକି(କୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] Carpenter.

ବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ବୃଧ ଧାତୁ ଜନ୍ୟ ବୃଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—Barddhana ୧ । ଛେଦନ—1. Cutting.
(ବର୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଢ଼ିବା; ବୃଦ୍ଧି—2. Increasing; growing; augmentation. ୩ । ଉନ୍ନତି—3. Improvement; advancement. ୪ । (ବୃଧ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ବର୍ଦ୍ଧି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ) ବଢ଼ାଇବା—4. Extending; causing to increase. ୫ । ପୂରଣ—5. Filling up; completing. ୬ । (କର୍ତ୍ତୃ.ଅନ) ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧିକାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—6. Bestower of prosperity (Apte). ୭ । ବାହାଡ଼ା ଦାନ୍ତ—7. A tooth growing over another tooth (Apte). ୮ । ଶିବ—8. Śiba (Apte)
(ବର୍ଦ୍ଧନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବୃଦ୍ଧିକାରୀ—Increasing.

ବର୍ଦ୍ଧନଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବର୍ଦ୍ଧନ+ଶୀଳ)—ଯେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ) Barddhanaśīla ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ—Prospering; growing.
(ବର୍ଦ୍ଧନ ଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବର୍ଦ୍ଧନ ଶୀଳତା—ବି)

ବର୍ଦ୍ଧନୀ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଦ୍ଧନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଛୋଟ ଜଳପାତ୍ର; ଘଡ଼ି—Barddhanī 1. A small water jug. ୨ । ବଢ଼ିଣା; (ବର୍ଧନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପହଁରା; ସମ୍ମାର୍ଜନୀ; ଝାଡ଼ୁ—2. Broom-stick. ୩ । କୋକେଇ; ଶବବାହୀ ବିମାନ—3. A bier (Apte).

ବର୍ଦ୍ଧମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୃଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ବୃଦ୍ଧିଶୀଳ; ଯାହା Barddamāna ବଢ଼ୁଅଛି—Gradually increasing; (ବର୍ଦ୍ଧମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) growing; thriving; prospering.

ବର୍ଧମାନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବର୍ଦ୍ଧ(ଧ)ମାନକ }

ସଂ. ବି—୧ । ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗର ବିଭାଗ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗରବିଶେଷ—1. Burdwan (name of a division, district and town in western Bengal). ୨ । ଗବ ବା ଏରଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ—2. Castor oil-seed plant. ୩ । ଶରା; ଶରାବ—3. A small earthen pan or flat pot ୪ । ପଶୁବିଶେଷ—4. The name of a beast ୫ । ବିଷ୍ଣୁ—5. Bishnu. ୬ । ମିଠା ଟକା—6. Sweet citron (Apte). ୭ । ପ୍ରହେଳିକାବିଶେଷ—7. A kind of riddle. ୮ । ଯେଉଁ ଘରର ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ଦ୍ୱାର ନ ଥାଏ—8. A house having no door on the south side. ୯ । (ନାମ) ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମିଶ୍ର ନାମକ ଉତ୍କଳୀୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ; ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବ୍ୟାକରଣ—9. Title of a Sanscrit grammar by Barddhamāna Miśra. ୧୦ । ଶରା ଆକାରରେ ନିର୍ମିତ ମନ୍ଦିର—10. A temple built in the shape of a flat earthen pan. ୧୧ । ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ ବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—11. Name of a Sanscrit metre.

ବର୍ଦ୍ଧମାନକ—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ଦ୍ଧମାନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ସମୃଦ୍ଧିଶୀଳ—Barddhamānaka 1. Prospering. ୨ । ବୃଦ୍ଧିଶୀଳ—(ବର୍ଧମାନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Thriving; growing.

(ବର୍ଦ୍ଧମାନିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ—୧ । ଶରାବଗଛ—1. Castor seed plant. ୨ । ଶରା—2. A small earthen pan.

ବର୍ଦ୍ଧମାନ କାରିକା—ସଂ. ବ—(ନାମ) ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସଂକଳିତ Barddhamāna kārikā ବୈଦିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପଦ୍ଧତି ବିଷୟକ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ—The title of a Sanscrit treatise on rituals by Barddhamāna Miśra.

ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବ୍ୟାକରଣ—ସଂ. ବ—ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମିଶ୍ରଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ Barddhamāna byākaraṇa ବ୍ୟାକରଣ—The title of a Sanscrit grammar by Barddhamāna Miśra.

ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମହାପାତ୍ର—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଜଣେ ଉତ୍କଳୀୟ ସଂସ୍କୃତ Barddhamāna mahāpātra ବ୍ୟାକରଣକାର—An Oriya grammarian of Sanskrit.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ନାମ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବ୍ୟାକରଣ । ଏ ଖ୍ରୀ: ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦିର ବା ଆଜିରୁ ୬୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ଲୋକ ଥିଲେ ଓ ବର୍ଦ୍ଧମାନ କାରିକା ଓ ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ—ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ବର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ; ୧ମା. Barddha(rdha)yita ୧ବ.)—ଯେ ବଢ଼ାଏ—[ବର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] Augmenting; enhancing.

ବର୍ଦ୍ଧିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବର୍ଦ୍ଧି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—Barddhita ୧ । ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପିତ; ଯାହାକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇ (ବର୍ଧିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଛି—1. Increased; augmented; enlarged; enhanced. ୨ । ଛିନ୍ନ—2. Cut. ୩ । ପୂରିତ—3. Filled up. ୪ । ପୋଷିତ—4. Maintained; brought up.

ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବ. (ବୃଧ୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଣୁ)—ବଢ଼ିଅଛି; ବର୍ଦ୍ଧନ-ଶୀଳ—Thriving; prospering; increasing. Barddhishṇu (ବର୍ଧିଷ୍ଣୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଦ୍ଧୁତ—ପ୍ରା. ବ. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧିତ)—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ବଢ଼ନ୍ତି—Barddhuta Prosperity; improvement of material condition. ବାଡ଼ନ୍ତି ବଢ଼ନ୍ତି (ବର୍ଧୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପ୍ରା. ବିଣ—୧ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ—1. Prosperous. ୨ । ଯାହାର ସମ୍ପତ୍ତି ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିଅଛି—2. Whose material condition has improved.

ବର୍ଧ୍ମ—ସଂ. ବ—(ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ୧ମା. Bardhma ୧ବ)—୧ । ବାଘୀ—1. Bubo. ୨ । ଅନ୍ତ୍ରକୋଷ ରୋଗ (ହ. ଶ)—2. Hernia.

ବର୍ଧ୍ର—ସଂ. ବ—(ବୃଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—ଚର୍ମ୍ମ; ଚମଡ଼ା—Bardhra Skin; hide.

ବର୍ଧ୍ରୀ—ସଂ. ବ—(ବର୍ଧ୍ର+ଈ)—ଚର୍ମ ଦଉଡ଼ି—Bardhri Thong; rope of hide. (ବର୍ଧ୍ରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ବ୍ (ବ୍ବ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗମନ କରିବା—Barb(rbb) (root) To go; to move.

ବର୍ବ(ବ୍ବ)—ସଂ. ବ—(ବର୍ବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର Barbba(rba) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରାବିଶେଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—A gold coin of ancient India.

ବର୍ବ(ବ୍ବ)ଟ—ସଂ. ବିଣ—(ବର୍ବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ)—୧ । ଦ୍ରୁତ Barbba(rba)ṭa ଗମନଶୀଳ—1. Moving or going quickly. ୨ । ଲମ୍ପଟ—2. Adulterous.

ସଂ. ବ—(ଶୀଘ୍ର ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ବୋଲି) ୧ । ବରଗୁଡ଼ି (ଶସ୍ୟ)—1. A kind of pulse. ୨ । ବରଗଡ଼ା (ଛୁଇଁ)—2. A kind of bean.

ବର୍ବ(ବ୍ବ)ଟା(ଟୀ)—ସଂ. ବ—(ବର୍ବଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ, ଈ)—୧ । ବରଗୁଡ଼ି Barbba(rba)ṭā(ṭī) (ଦେଶ)—1. Baragurdi (See). ୨ । ବରଗଡ଼ା (ଦେଶ)—2. Baragardā (See). ୩ । ବରାଙ୍ଗନା; ବେଶ୍ୟା—3. Prostitute; whore (Apte).

ବର୍ବ(ବ୍ବ)ଣା—ସଂ ବ—(ବର=ଅନୁକରଣଶବ୍ଦ+ବନ୍ ଧାତୁ ଶବ୍ଦ କରିବା Barbba(rba)ṇā +ଅ, ଆ)—ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ମକ୍ଷିକା; ଭଣଭଣିଆ ମାଛି—The blue bo tle.

ଯେସନେ ବର୍ବଣା ମାଛି, ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଲେଉଟି, ଦୁର୍ଗନ୍ଧେ ବସଇ ସଂଘ ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଣ । ବେଣିବ—ଗୋପଚନ୍ଦ୍ରୋଦ ।

ବର୍ବ(ବ୍ବ)ର—ସଂ. ବିଣ—(ବର୍ ଧାତୁ ହ୍ରସ୍ୱ+ଅ, ବା ବର୍ବ ଧାତୁ+Barbba(rba)ra ଅର୍; ତୁଳ. ଗ୍ରୀକ୍=ବାର୍ବେରସ୍=ଗ୍ରୀକ୍ ଜାତିର ଅବୋଧ୍ୟ ଭାଷା କଥକ ବିଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି)—୧ । ନୀଚ; ପାମର—1. Low; mean. ୨ । ଅଶିଷ୍ଟ; ଅଭଦ୍ର—2. Uncouth. ୩ । ନିର୍ବୋଧ—3. Foolish. ୪ । ମୂର୍ଖ—4. Illiterate. ୫ । ଅନାର୍ଯ୍ୟ; ଅସଭ୍ୟ; ମ୍ଳେଚ୍ଛ—5. Barbarian; nomad; uncivilized. ୬ । ଅଶିଷ୍ଟ ବା ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ-ଭାଷୀ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—6. Speaking in an unintelligible jargon.

[ଦ୍ର—ଅସଭ୍ୟ ଜାତିମାନେ ସଭ୍ୟ ଜାତିର ଅବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ କଥା କହୁଥିବାରୁ (ବର୍ ଧାତୁ=ଅବୋଧ୍ୟରୂପେ କହିବା) ଏମାନଙ୍କର ଜନପଦରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନ ରହି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ସତତ ଯାଉଥିବାରୁ (ବର୍ବ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା) ଏମାନଙ୍କର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ବାର୍ବେରିଅନ୍ (Barbarian) ଅଖ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।]

ସଂ. ବ—ଅସଭ୍ୟ ଜାତି—1. Barbarians; nomad tribe. ୨ । ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Wicked or mean person. ୩ । କୃଷ୍ଣ ତୁଳସୀ—3. The black holy basil plant. ୪ । ବାମୁଣ ଝାଉଁଆ ଗଛ—4. A plant. ୫ । ବାବୁରି ବା ବାବୁରି ବାଳ—5. A mode of growing curling hair upto the neck.

୬ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଅସଭ୍ୟଜାତି ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଦେଶ ବିଶେଷ—6. Name of a tract of country in ancient India inhabited by a nomad tribe.

[ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ଭୀଷ୍ମପର୍ବରେ ଓ ବାମନପୁରାଣ, ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣରେ ବର୍ବର ଦେଶର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏହା କେଉଁଠାରେ ଥିଲା ତାହା ସୁସ୍ଥିର ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ରୋମକ ଐତିହାସିକମାନେ ସିନ୍ଧୁନଦ ମୁହାଣରେ ବର୍ବର ନାମକ ଦେଶ ଥିବାର ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । କେତେକ ଭାରତୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶର ଏକ ବିଭାଗର ଏହି ନାମ ଥିବାର ଲେଖିଅଛନ୍ତି । 'ପ୍ରାକୃତଚନ୍ଦ୍ରିକା' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ବରମାନଙ୍କ କଥିତ 'ବର୍ବର-ପ୍ରାକୃତ'ର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଅତଏବ ବର୍ବର ନାମକ ଦେଶର ଅଧିବାସୀ ଅସଭ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଘୃଣାଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ଏମାନେ ବରୁର ବାଳ ରଖୁଥିଲେ । କ୍ରମଶଃ ଏହି ଶବ୍ଦ ଅସଭ୍ୟ ଓ ମ୍ଳେଚ୍ଛଜାତିବାଚକ ହେଲା । ପ୍ରାଚୀନ ରୋମକ ଓ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ଅନ୍ୟ ଦେଶବାସୀ ଅସଭ୍ୟ ଜାତିଙ୍କୁ ବର୍ବର (Barbarian) ନାମରେ ଡାକୁଥିଲେ—ହି. ଶ.] ।

୭ । ବର୍ବରକ (ଦେଶ)—7. Barbbaraka (See)

ଦେ. ବି—ମଧ୍ୟଆଫ୍ରିକାର ଉତ୍ତରାଅଧ୍ୟୁଷିତ ରାଜ୍ୟସମୂହ; ବାର୍ବାରୀ ରାଜ୍ୟ (ଇଂରେଜୀ)—The Barbary States in the middle of Africa,

ବର୍ବ(ର୍ବ)ରକ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଚନ୍ଦନ—
Barbba(rba)raka A kind of sandal.
(ବର୍ବର ଚନ୍ଦନ, ବର୍ବରୋଦ୍ଭ—ଅନ୍ୟ ନାମ) [ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଶୀତ, ପିତ୍ତଘ୍ନ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଫ, ବାୟୁ, ପିତ୍ତ, କୁଷ୍ଠ, ଚର୍ମରୋଗ, ବ୍ରଣ ଓ ରକ୍ତଦୋଷ ନାଶକ—ହି. ଶ.] ।

ବର୍ବରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି—(ବର୍ବର+ଭାବ. ତା)—୧ । ନୀଚତା—1. Barbbaratā(twa) Meanness. ୨ । ଅସଭ୍ୟତା—2. Barbarity. ୩ । ଅଶିଷ୍ଟତା; ଅଭଦ୍ରତା—3. Ungentlemanliness.

ବର୍ବରୀ—ସଂ. ବି—ଦୁଲଭା (ଦେଶ)—
Barbbarī Dulabhā (See)

ବର୍ବରୀକ—ସଂ. ବି—(ବୃ ଧାତୁ=ବରଣ କରିବା ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ଇକ)—୧ । ବାବୁରି; ବରୁରବାଳ—1, Curling hair grown flowing upto the neck. ୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଝାଟିଆ (ହି. ଶ)—2 A plant. ୩ । ମହାକାଳ (ହି. ଶ)—3. Colocynth.

ବର୍ବରୋଚିତ—ସଂ. ବିଣ.—ଅସଭ୍ୟ ବା ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଚରଣୀୟ—
Barbbarochita Befitting or suiting a barbarian; barbarous.

ବର୍ବୁ(ର୍ବୁ)ର—ସଂ. ବି. (ବର୍ବ୍ ଧାତୁ+ଉର)—୧ । ଜଳ—1, Water. Barbu(rbū)ra ୨ । ବରୁରଗଛ—2. Acacia Arabica (tree).

ବର୍ମ—ସଂ. ବି—(ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କରଣ. ମନ୍; ଭୁଲ-
Barma ଲିଙ୍ଗନ୍ ଆର୍ମ; ଇଂ. ଆର୍ମର୍)—୧ । କବଚ; ସାଞ୍ଜ; ଚର୍ମ-ଜାଣ—1. Armour. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ମ) ଘର; ଗୃହ (ହି. ଶ)—2. House. ୩ । ପର୍ପଟକ (ହି. ଶ) ଘରପୋଡ଼ିଆ (ଦେଶ)—3, Gharapordiā (See)

ବେଙ୍କ ଦେ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ (ଇଂରେଜୀ)—
ବରମ A family title of the Kshatriyas.
ପ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମ)—ବ୍ରହ୍ମ; ଆତ୍ମା—Soul.

ବର୍ମକ—ସଂ. ବି—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଦେଶବିଶେଷ; ଆଧୁନିକ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ
Barmaka (ହି. ଶ)—An ancient country; the modern Burma.

ବର୍ମ କଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି—ଘରପୋଡ଼ିଆ (ହି. ଶ) (ଦେଶ)
Barma kaṇṭaka Gharapordiā (See).

ବର୍ମ କଷା—ସଂ. ବି—ସପ୍ତଲା; ନାଗଫେଣିଆ—
Barma kashā The prickly pear; Opuntia Dilleni.

ବର୍ମହର—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ—(ବର୍ମ+ହୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କବଚ-
Barmahara ଧାରୀ—Wearing an armour.
(ବର୍ମଧର, ବର୍ମଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବର୍ମହରା, ବର୍ମଧରା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ବର୍ମା—(ସଂ. ବର୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ. ୧ ମା ୧ବଚନ)—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ଉପାଧି—
Barmā 1. A title of the Kshatriyas.
ଦେ. ବି (ସଂ. ବ୍ରହ୍ମ; ବର୍ମ) ବ୍ରହ୍ମଦେଶ—The country of Burma.

ବର୍ମାଣୀ—ଦେ. ବି.—ବ୍ରହ୍ମଦେଶୀୟା ରମଣୀ—A Burmese lady.
ବର୍ମିନୀ ବର୍ମିଆ

ବର୍ମା ତଟୁ(ଟ୍ଟୁ)—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଦେଶୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘୋଡ଼ା—A
Barma taṭu(ṭṭu) Burmese pony; a Pegu pony.
(ବର୍ମା ପଯୁଗୁ, ବର୍ମାପେଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ମିଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି (ଇଂ)—ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶର ଅଧିବାସୀ—
Barmij The Burmese.
ମଗ; ବ୍ରହ୍ମୀ, ବର୍ମୀ ବର୍ମୀ

ବର୍ମି—ସଂ. ବି—(ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ମି)—ବର୍ମି ମାଛ—
Barmi ବାଇନ୍ ବାମୀ A kind of fish.

ବର୍ମିତ—ସଂ. ବିଣ—(ବର୍ମ+ଇତ)—ବର୍ମଧାରୀ—
Barmita Wearing an armour.
ଅସ୍ତ୍ରଶାଳୀ ବସ୍ତ୍ର ଦେଲୁ ଆସ୍ତ୍ରଭୃତ୍ ସ.ଦ୍ଧ
ଦଳେ ଦଳେ ଅଶ୍ୱସ୍ତ୍ରେ, ପିଣ୍ଡିଲ ବର୍ମିତ—ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ବର୍ମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବର୍ମ+ଇନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—ବର୍ମଧାରୀ—
Barmī Armed with armour.
(ବର୍ମିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ—ବ୍ରହ୍ମଦେଶବାସୀ—Burmese.
[ବର୍ମି, ବର୍ମିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବର୍ଜ୍ୟ(ର୍ଜ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୃ ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—
Barjya(rja) ୧ । ବରଣୀୟ; ପୂଜ୍ୟ—1. Worshippable;
(ବର୍ଜ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) adorable. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—2. Chief.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ସମସ୍ତ ପଦରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ହୋଇଥାଏ ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣ ବର୍ଜ୍ୟ; ବିଦ୍ୱଦ୍‌ବର୍ଜ୍ୟ, ଦ୍ୱିଜବର୍ଜ୍ୟ ।]

ସ. ବ—କାମଦେବ; କନ୍ଦର୍ପ—Cupid-god.

ବର୍ଜ୍ୟା(ର୍ଜ୍ୟା)—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବ ର୍ଜ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପତିମ୍ବର କନ୍ୟା—
Barjyā(rjyā) 1. A girl who elects her own husband.
ବର୍ଜ୍ୟାକାସପର ଫଳମାତ୍ର ଧରି କେବଳ ବଂଶୁବ ଥାଉ ସେ । ଇଷ୍ଟ. ଦୈବେଷ୍ଟସବଳାଶ ।
୨ । କନ୍ୟା—2. Bride. ୩ । ହରଡ଼; (ହ. ଶ)—
3. A kind of pulse.
ସ. ବଣ—ବର୍ଜ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Barjya
ପ୍ରାଦେ (ଉଚ୍ଚିତ୍ରଣା) ବ—ଘୁଷୁର—Hog

ବର୍ଷ—ସ. ବ (ବୃଷ୍ ଧାତୁ=ବର୍ଷଣ କରିବା+ଘଞ୍. ଅ)—୧ । ବୃଷ୍ଟି—
Barsha 1. Rain. ୨ । (+ଅଧିକରଣ.ଅ) ବର୍ଷାଋତୁ; ବର୍ଷାକାଳ
2. Rainy season. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମେଘ—
3. Cloud. ୪ । ବତ୍ସର; ବରଷ—4 Year.
୫ । (+ଘଞ୍. ଅ) ରେତଃପାତ—5. Discharge of semen. ୬ । (+ଅଧି. ଅ) ଦେଶ—Country.
୭ । ପୃଥିବୀର ବିଭାଗ—7. Division of the earth.
୮ । ଭାରତବର୍ଷ—8 Country of India.
[ଦ୍ର—ପୃଥିବୀର ସୁଗ୍ରୀଣୋକ୍ତ ଦେଶ ବା ବିଭାଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଭାରତ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ । ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପୃଥିବୀରେ ନଅଗୋଟି ବର୍ଷ ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି; ଯଥା—ଭାରତ, କୁରୁ, ହିରଣ୍ମୟ, କୁମଣ୍ଡକ, ଇଳାବୃତ, ହରି, କେତୁମାଳ, ଭଦ୍ରାଶ୍ୱ ଓ କିମ୍ବର ବା ବଂ-ପୁରୁଷ ।]

ବର୍ଷକ—ଦେ. ବ—ଏକ ବର୍ଷ—One year only.
Barshaka ଏକ ବଛର ଏକବରସ

ବର୍ଷକ ଯାଏ(କେ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଏକ ବର୍ଷକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—Upto
Barshaka jā eke) the end of one year; for the
ଏକବଛର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଲତକ period of one year.

ବର୍ଷକଯାକ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଏକବର୍ଷ ବ୍ୟାପୀ-Throughout the
Barshakajāka ବଛର ତମାମ ସାଲ ତମାମ year.
(ବର୍ଷତମାମ; ବର୍ଷଭର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଷକର—ସ. ବ. (ବର୍ଷ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମେଘ (ହ. ଶ)—
Barshakara Cloud.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଏକ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ—1. Aged one
ବଛରର year. ୨ । ଏକ ବର୍ଷ ସମୟରେ ଘଟିବା ବା ହେବା—
ସନକା 2. Happening during a year. ୩ । ଏକ ବର୍ଷ
ବ୍ୟାପୀ—3. Occupying a year.

ବର୍ଷକରୀ—ସ. ବ. (ବର୍ଷକର+ଈ)—ଝିଣ୍ଟି; ଝିଙ୍ଗିରା (ହ. ଶ)—
Barshakarī Grasshopper; cricket

ବର୍ଷକା(କୁ) ବର୍ଷ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରତି ବରଷ—
Barshakā(ku) barsha Every year; annually.
ବର୍ଷ ବର୍ଷ ହର ସନ, ବରସକୋବରସ (ବର୍ଷ ବର୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଷ କାମ—ସ. ବିଣ. (ବର୍ଷ+କମ ଧାତୁ+ଅ)—ବୃଷ୍ଟିର କାମନାକାରୀ—
Barsha kāma Hankering after or wishing for
rain.

ବର୍ଷକାମେଷ୍ଟି—ସ. ବ. (ବର୍ଷକାମ+ଇଷ୍ଟି)—ବର୍ଷା ହେବା ପାଇଁ
Barshakāmeshṭi ଅନୁଷ୍ଠିତ ଯଜ୍ଞ—A vedic fire-sacri-
fice for invoking rain.

ବର୍ଷକାଳ—ଦେ. ବ—ଏକ ବର୍ଷ ସମୟ—
Barshakāla Period of one year.
(ବର୍ଷେ କାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଷକାଳୀ—ସ. ବ. (ବର୍ଷ+କାଳ+ଈ)—ଜୀରା (ହ. ଶ)—
Barshakālī Cumin seed.

ବର୍ଷକେତୁ—ସ. ବ. (ବର୍ଷ=ବର୍ଷାକାଳ ଅଟେ କେତୁ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର;
Barshaketu ଏହା ବର୍ଷା ସମୟରେ ଜନ୍ମିବାରୁ)—କାଳ
ସୁରୁଣୀ ଶାଗ; ରକ୍ତ ପୁନର୍ନବା—1. A kind of
pot herb; red Hogweed. ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ)
ବର୍ଷ ପର୍ବତ (କ୍ଷୀରୋଦ୍ର) (ଦେଖ)—2. Barsha
parbata (See).

ବର୍ଷକୋଷ—ସଂ. ବ. (ବର୍ଷ+କୋଷ=ଶବ୍ଦାଦି ସମ୍ବନ୍ଧ)—
Barsha kosha ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦୈବଜ୍ଞ; ବର୍ଷଫଳ ଗଣକ—
1. Fortune-tellor; astrologer. ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)
ମାସ—2. Month.

ବର୍ଷଜ—ସ. ବିଣ. (ଉପପଦ ତତ୍ ସପ୍ତମୀ; ବର୍ଷ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)-
Barshaja ୧ । ବୃଷ୍ଟି ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ପନ୍ନ—1. Produced by
rain. ୨ । ମେଘଜ—2. Produced from cloud.
୩ । ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପୋତ୍ପନ୍ନ—3. Produced in India.

ବର୍ଷଣ—ସଂ. ବ. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅନ)—୧ । ବୃଷ୍ଟି—1. Rain.
Barshaṇa ୨ । ବୃଷ୍ଟି ପାତ; ଧାରା ପତନ—2. Rainfall.
୩ । ବୃଷ୍ଟି ପରି ଅଜସ୍ର ଧାରାରେ ପତନ—3. Falling like
a shower; copious discharge.

ବର୍ଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବରଷିବା—1, To rain.
Barshaṇa karibā ୨ । ବର୍ଷା ପରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଅଜସ୍ର
ବର୍ଷଣ କରା ପାତନ କରିବା; ଅଜାଡ଼ିବା—2. To shower
ବର୍ଷଣ କରନା anything profusely; to pour any thing
like a shower.

ବର୍ଷଧର—ସ. ବ. (ବର୍ଷ=ବୃଷ୍ଟି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Barshadhara ମେଘ—1. Cloud
୨ । (ବର୍ଷ=ରେତଃପାତ+ଧର ଯେ ଧାରଣ ବା ରୋଧ କରେ ।)
ନପୁଂସକ—2. An impotent person; eunoch.
୩ । ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ—
3 A male watchman of a seraglio.

ବର୍ଷଣା(ଣା) ପାଣି—ଦେ. ବ (ସ. ବର୍ଷଣ+ପାନୀୟ)—ବୃଷ୍ଟିଜଳ—
Barshaṇā(ṇā) pāṇi Rain water.
ବର୍ଷଣାଜଳ, ବର୍ଷାର ଜଳ ବର୍ଷାକା ପାନୀ

ବର୍ଷପ—ସ. ବ. (ବର୍ଷ+ପା ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଫଳିତ
Barshapa ଜ୍ୟୋତିଷ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ବର୍ଷର ଅଧିପତି
ବର୍ଷପତି
ବର୍ଷାଧିପ
ବର୍ଷାଧିପତି } ଅନ୍ୟରୂପ
ବର୍ଷେଶ
ବର୍ଷାଧୀଶ
ଗ୍ରହ—(astrology) The planet said to preside over a particular year.
[ଦ୍ର—ବର୍ଷପ ଗ୍ରହ ଅନୁସାରେ ହିଁ ବର୍ଷର ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୁଏ ।]

ବର୍ଷ ପର୍ବତ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ=ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପାଦିରେ ଅବସ୍ଥିତ ପର୍ବତ)—
Barsha parbata ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ପୃଥିବୀର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ବର୍ଷ ବା ଦେଶରେ ଥିବା ହେମକୂଟାଦି ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ପର୍ବତ—
The ranges of hills said to be in the various divisions of the world known to the ancient Hindus.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ନାମ; ଯଥା—ହିମବାନ୍, ହେମକୂଟ, ନିଷଧ, ମେରୁ, ନୈଷ, ବଣ୍ଡୀ ଓ ଶୃଙ୍ଗୀ ।]

ବର୍ଷ ପାକୀ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ+ପାକ+ଇ)—ଆମ୍ରାତକ; ଅମ୍ବଡ଼ା
Barsha pākī (ହି. ଶ)—Hogplum.

ବର୍ଷ ଫଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଷ
Barsha phala ଗଣନା ଅନୁସାରେ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିବା ଫଳ—
Happenings during a year according to astrological calculations.

ବର୍ଷବର—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ=ରେତଃପାତ+ବର=ନିବାରକ; ନିଷ୍ପ-
Barshabara ଧକ)—୧ । ନପୁଂସକ—1. An impotent (ବର୍ଷଧର୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) person, ୨ । ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ ନପୁଂସକ ଭୃତ୍ୟ—2. An eunoch guarding the seraglio.

ବର୍ଷବିଧି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର ବି—ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Barshabidhi Barshabṛuddhi (See)

ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବୟୋବୃଦ୍ଧି—1. Advance
Barshabṛuddhi in age. ୨ । ବୃଷ୍ଟିର ଆଧିକ୍ୟ; ବର୍ଷାଧିକ୍ୟ—
2, Excess of rains. ୩ । ଜନ୍ମ ତିଥି—3. Anniversary; birthday. ୪ । ଜନ୍ମତିଥି କୃତ୍ୟ ଉତ୍ସବ—
4. Birth-day festival.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବିବାହର ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ ଦିନ କନ୍ୟା ଘରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ବଡ଼ଲବାଟ ଗ୍ରନ୍ଥି ମୋଚନ (ଉତ୍ସବ)—The cenemony of untying the knot in the upper cloths of the married couple made at the time of marriage.
[ଦ୍ର—ବରର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଶିଳପୁଆଲୁ ବରର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ସ୍ଥାପନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳେ ।]

ବର୍ଷମାଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ବରଷୁଥିବା;
Barshamāṇa ବର୍ଷଣଶୀଳ—Raining; showering.

ବର୍ଷଶତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷଶତାନି)—୧ । ଶହେ ବର୍ଷ—1. One
Barshaśata hundred years. ୨ । ବହୁକାଳ—2. A long time.

ବର୍ଷ ସହସ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଷ ସହସ୍ରାଣି)—୧ । ହଜାରେ ବର୍ଷ—
Barsha sahasra 1. One thousand years.
୨ । ବହୁକାଳ—2. A long time.

ବର୍ଷା—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପ୍ରାବୃଟ୍‌କାଳ; ଚତୁର୍ମାସ୍ୟ—
Barshā 1. The rainy season; the rains.
[ଦ୍ର—ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର ଓ ଆଶ୍ୱିନ ଏହି ୪ ମାସ ।]
୨ । ବୃଷ୍ଟି—2. Rain. ୩ । ବର୍ଷଣ—3. Raining.

ବର୍ଷା(ର୍ଷେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବର୍ଷିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Barshā(rshe)ibā ବର୍ଷାନ Causative of Barshibā.
ବରସାନା ସ୍ଥିତ ବର୍ଷାଇବୁ, ବଷେ—ବର୍ଷାନାଥ. ସାବଣୀ ଚରିତ ।

ବର୍ଷା ଉତ୍ରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘନାଗମ ହେବା; ମେଘ
Barshā utrāibā ଉଡ଼ିବା—Overclouding before
(ବର୍ଷା ଉଡ଼ାଇ ଆଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a shower; the rising of a rain-cloud.

ବର୍ଷା ଋ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାବୃଟ୍; ଚତୁର୍ମାସ୍ୟ; ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର ଓ
Barshā ṛutu ଆଶ୍ୱିନ ଏହି ଚାରି ମାସ—The rainy
(ବର୍ଷାକାଳ, ବର୍ଷା ଦିନ—ଅନ୍ୟରୂପ) season.

ବର୍ଷାଂଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବର୍ଷର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶ—
Barshāṁśa 1. The different components of or
(ବର୍ଷାଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) periods comprising a year.
[ଯଥା—ଋତୁ, ମାସ, ଦିନ, ଅୟନ ।]
୨ । ମାସ (ହି. ଶ.)—2. Month.

ବର୍ଷାଗମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଷା+ଆଗମ)—ବର୍ଷାଋତୁର ଆରମ୍ଭ—
Barshāgama The beginning of the rainy season.
ଦେ. ବି—ଅତି ଶୀଘ୍ର ବର୍ଷା ହେବାର ଲକ୍ଷଣ—
Indications of a coming shower.

ବର୍ଷାଘନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ସମା)—ବରଷୁଥିବା ମେଘ—
Barshāghana Raining cloud.
ବର୍ଷାଘନ ଘନଶରଦରେ ଖର ଖାଳ ଭୁର
ବିନ ଫଟ୍‌ଲ ଭୁଷ୍ଣିନ ଚିର ଯେ—ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବର୍ଷାଘୋଷ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷା ସମୟରେ ଘୋଷ=ଧ୍ୱନି ଯାହାର;
Barshāghosha ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—2. Frog.

ବର୍ଷାଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବର୍ଷାଙ୍ଗ+ଇ)—ରକ୍ତ ପୁନର୍ନବା; ନାଲି ପୁରୁଣୀ-
Barshāṅgī ଶାଗ—The red hog weed.

ବର୍ଷା ଜଳ—ସଂ. ବି.—୧ । ବର୍ଷନା ପାଣି—1. Rain water.
Barshā jala ୨ । (ସହଚର) ବୃଷ୍ଟି ଓ ଜଳ—2. Rain and
(ବର୍ଷାପାଣି—ଦେଶଜରୂପ) water.

ବର୍ଷା ଝଡ଼(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ବୃଷ୍ଟି ଓ ତୋଫାନ—
Barshā jharda(rdi) ଝଡ଼ ବିଆ Rain and gale.
(ବର୍ଷା ତୋଫାନ, ବର୍ଷା ବାଆ, ବର୍ଷାବୟାର, ବର୍ଷାବାଦଲ, ବର୍ଷାବଦଲ-
ବରଷାତୁଫାନ ଅନ୍ୟରୂପ)

ବର୍ଷାତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ, ବର୍ଷା=ବୃଷ୍ଟିକାଳ+ଅତ୍ୟୟ=
Barshātyaya ଅବସାନ) ୧ । ବୃଷ୍ଟିର ଅବସାନ 1. Cessation of rain; end of the rainy season. ୨ । ଶରତ୍‌କାଳ 2. The autumn.
ବର୍ଷାପଗମ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବର୍ଷାବସାନ }

ବର୍ଷାପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର୍ଷା ଯାହାର ପ୍ରିୟ)-ଚାତକପକ୍ଷୀ (ହି.ଶ)
Barshāpriya Coccyster; swift,

ବର୍ଷାବର୍ଷି—ଦେ. ବି. (ସହଚର) ବେଶୀ ବା କମି ପରିମାଣରେ ବୃଷ୍ଟି—
Barshābarshi ବର୍ଷାଟିର୍ଷା **ବରଷାବରଷୀ** Heavy or light showers

ବର୍ଷାଭାବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଷା+ଅଭାବ)—ବୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ; Barshābhāba ମରୁଡ଼ି—Drought; want of rain.

ବର୍ଷାଭୂ—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ଷା+ଭୂ ଧାତୁ=ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଯାହା Barshābhū ବର୍ଷାକାଳରେ ଜନ୍ମେ— Growing during the rainy season.

ସଂ. ବି.—୧ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ 1 Frog; tadpole. ୨ । ସୁରୁଣିଶାଗ 2. Hog weed. ୩ । କେଞ୍ଚୁଆ; କିଞ୍ଚା—3. Earth worm. ୪ । ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ; ସାଧାରଣର ଲୋହୁ ପୋକ 4. Coccineal (red velvety insect); scarlet mite; Trombidium. ୫ । ପୋକ ଜୋକ—5. Insects and worms.

ବର୍ଷାମଦ—ସଂ. ବି. (ବର୍ଷା=ବର୍ଷାଋତୁ ଅଟେ ମଦ=ଆମୋଦ ଯାହାର Barshāmada ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମୟୂର—1. Peacock. ୨ । ବେଙ୍ଗ—2 Frog.

ବର୍ଷାମୁଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଷା+ମୁଖ)—ବର୍ଷାକାଳର ଆରମ୍ଭ— Barshāmukha Beginning of the rainy season

ବର୍ଷାମୁଖେ ଶୁଣି ଯଥା ଦୁନ୍ଦୁଭି
ବହୁ ଗରଜ ଶରର ପ୍ରମଦ—ଉଷ୍ଣ ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବର୍ଷାୟୁସ—ସଂ. ବି.—ନବେ ବରଷରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବିସ୍ତୃତ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି (ହ୍ର. ଶ.) Barshāyasa A person aged more than ninety years. (ବର୍ଷାୟୁସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବର୍ଷାରମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ବର୍ଷ+ଆରମ୍ଭ)—୧ । ବତ୍ସରର ପ୍ରଥମ Barshārambha ଦିନ—1. Beginning of a year. (ବର୍ଷାଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁକ୍ରିଆ 2. New year's day ୩ । (ବର୍ଷା+ଆରମ୍ଭ) ବର୍ଷାଋତୁର ଆଦ୍ୟ—3. The beginning of the rainy season.

ବର୍ଷାର୍ଚ୍ଚିଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର୍ଷା+ଅର୍ଚ୍ଚିସ୍=ତେଜଃ, କିରଣ ଯାହାର) Barshārchchih ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—Mars (planet).

ବର୍ଷାଳ—ସଂ. ବି.—ପତଙ୍ଗ (ହ୍ର. ଶ.) ; ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ କୀଟ Barshāla Winged insect.

ବର୍ଷିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବର୍ଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ) ୧ । ବର୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ;ବାର୍ଷିକ- Barshika 1. Annual; yearly. ୨ । (ବର୍ଷା+ଇକ) ବର୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Rainy; pertaining to the rains. ୩ । ଯାହା ବର୍ଷା କରେ—3. Raining. ୪ । ଯାହା ବର୍ଷାଋତୁରେ ଜନ୍ମେ—4. Growing during the rainy season.

ବର୍ଷିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃଷ୍‌ଧାତୁ) —୧ । ବରଷିବା; ବୃଷ୍ଟି କରିବା— Barshibā 1. To rain. ୨ । ବୃଷ୍ଟି ଧାରାପରି ଅଜାଡ଼ିବା ବା ବର୍ଷାନ ବରସନା ଢାଳିବା—2. To pour like shower.

କୃଷ୍ଣା କୃଷ୍ଣ କେଶେ ଲଭ୍ୟ ବର୍ଷଇ ଉତ୍ତର
ଦରାଦ୍ରଭ ବୃକୋଦର ଭୂଃଶାସନ ଭଇ । ରଥାଙ୍ଗଅ. ବେଣୀସଂହାର ।

ବର୍ଷିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃଦ୍ଧ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—୧ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ Barshishṭha —1. Very old. ୨ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ (ବର୍ଷିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୃଦ୍ଧ; ବୃଦ୍ଧତମ—2. Oldest; eldest.

ବର୍ଷୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃଦ୍ଧ+ଅତି ଶୟାର୍ଥେ ଈୟସୁ; ବର୍ଷୀୟସ୍ ଶବ୍ଦ Barshiyān ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ—1. Very old. (ବର୍ଷୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ—2. Elder; elderly. ୩ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧ; ବୃଦ୍ଧତର—3. Older of the two.

ବର୍ଷୁକ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ; ଶୀଳାର୍ଥେ)—ବର୍ଷଣଶୀଳ; Barshuka ବର୍ଷଣକାରୀ—Raining; showering.

(ବର୍ଷୁକ ମେଘ=ଯେଉଁ ମେଘ ଉଠାଇଲେ ଶୀଘ୍ର ବର୍ଷା ହେବାର ସୂଚନାସ୍ଥିତ—Rain cloud)

ବର୍ଷୋପଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ଷା=ବୃଷ୍ଟି+ଉପଳ=ପ୍ରସ୍ତର)— Barshopala କରକା; ଲୁଅପଥର—Hail stone.

ବର୍ଷୋପଳ ପାତ ବାତା ଉଚ୍ଚତ ପ୍ରବାହ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବର୍ଷ୍ମ(ର୍ଷ୍ମା)—ସଂ. ବି. (ବୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ବର୍ଷ୍ମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)— Barshma(rshmā) ୧ । ଶରୀର—1. Body. ୨ । ସୁନ୍ଦରାକୃତି —2. Beautiful shape or form. ୩ । ପରିମାଣ —3. Measure; area; quantity. ୪ । ଉଚ୍ଚତା— 4. Height. ୫ । ପାଷାଣ; ପଥର—5. Stone. ୬ । ଜଳରୋଧକ ବନ୍ଧ—7. Dyke; embankment.

ବର୍ହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗଛରୁ ପତ୍ରାଦି ଛିଣ୍ଡାଇବା-1. To pluck. Barh (root) ୨ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—2. To shine.

ବର୍ହ—ସଂ. ବି. (ବୃହ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା, ଦୀପ୍ତି ପାଇବା ଭାବ+ଅ)- Barha ୧ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—1. Increasing. ୨ । ଦୀପ୍ତି— 2. Shining; glamour. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ—2. The tail of peacock. ୪ । ଗ୍ରନ୍ଥି-ପର୍ଣ୍ଣୀ ବୃକ୍ଷ—4. A kind of plant. ୫ । ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର— 5. Leaf of a tree. ୬ । ସହଚର—6. Companion; comrade.

ବର୍ହଣ—ସଂ. ବି. (ବର୍ହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଛିଣ୍ଡାଇବା— Barhaṇa 1. Tearing; plucking. ୨ । (+କର୍ମ. ଅନ) ଗଛର ପତ୍ର—2. Leaf.

ବର୍ହବାନ୍—ସଂ ବିଣ. (ବର୍ହ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—୧ । ଅଗ୍ନି— Barhabān 1. Fire. ୨ । ମୟୂର—2. Peacock.

ବର୍ହା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବର୍ହ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ— Barhā 1. Peacock tail. ୨ । ସହଚରୀ—2. A female companion. ୩ । (ବର୍ହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍; ବର୍ହସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ.) ଅଗ୍ନି (ହ୍ର. ଶ)—3. Fire. ୪ । ଚିତ୍ରକ ଫୁଲ (ହ୍ର. ଶ.)—4. Plumbago tree. ୫ । (+କରଣ. ଅସ୍)—ଯଜ୍ଞ (ହ୍ର.ଶ.)—5. Vedic sacrifice. ୬ । କୁଶ (ହ୍ର. ଶ.)—6. The Kuśa grass. ୭ । (+ଭାବ. ଅସ୍)—ଦୀପ୍ତି—7. Shining; glamour.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବୌଦ) (ସଂ.ବରାହ) —ବାରୁ;ବରାହ— Boar.

ବର୍ହି—ସଂ. ବି. (ବୃହ୍ ଧାତୁ+ଇ)—୧ । ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—1. Fire. Barhi ୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା; ଦୀପ୍ତି—2. Light; lusture. ୩ । କୁଶ—3. Sacrificial grass.

ବର୍ହିଣ—ସଂ. ବି. (ବର୍ହ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ)—ମୟୂର—
Barhiṇa Peacock.

ବର୍ହିପତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବର୍ହିନ୍+ପତ୍ର)—ମୟୂରପୁଚ୍ଛ; ମୟୂର ପଖା-
Barhipatra Peacock tail; peacock feather.

ବର୍ହିବାହନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବର୍ହିନ୍+ବାହନ)—ମୟୂରବାହନ; କୁମାର; କାର୍ତ୍ତିକେୟ—Kārttikeya (Śiba's elder son).
Barhibāhana

ବର୍ହିମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବର୍ହି=ଅଗ୍ନି ଅଟେ ମୁଖ ଯାହାର; ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେଲେ ଯେଉଁମାନେ ଖାଆନ୍ତି)—ଦେବତା—The gods; celestial beings; deities.
Barhimukha

ବର୍ହିଷଦ୍—ସଂ. ବି. (ବର୍ହିସ୍=କୁଶ; ଅଗ୍ନି=ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା=କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେଲେ ଯେଉଁମାନେ ଖାଆନ୍ତି)—ପିତୃଗଣବିଶେଷ—A class of the departed ancestors.
Barhishad

ବର୍ହୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବର୍ହ=ଇନ୍; ବର୍ହିନ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ.)—୧। (ନାମ) କଶ୍ୟପ ଋଷିଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର—1. Name of a son of sage Kaśyapa. ୨। ମୟୂର—2. Peacock. ୩। ତଗର (ହୁ. ଶ.)—3. Tagara (See)
Barhī

ସଂ. ବିଣ ପୁଂ.—ଯେ ମୟୂର ଶିଖା ପିନ୍ଧି ଥାଏ, ବର୍ହଧାରୀ—Adorned with peacock-tail.

ବଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧। ଆବରଣ କରିବା—
Bal (root) 1. To cover.
୨। ବେଷ୍ଟନ କରିବା—2. To encompass; to surround. ୩। ଦାନ କରିବା—3. To give. ୪। ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରିବା—4. To live. ୫। ବଧ କରିବା—5. To kill.

ବଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧। କ୍ରୀଡ଼ାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ପେଣ୍ଡୁ; ଗୋଲକ—
Bal বল ବଲ 1. Ball (used in games).
(ଯଥା—କ୍ରିକେଟ୍ ବଲ୍; ଫୁଟ୍‌ବଲ୍; ଘୋଲ୍ଲେ ବଲ୍, ବଲିଆଡ଼ୁ ବଲ୍।)
୨। ଇଉରୋପୀୟ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷଙ୍କର ଯୋଡ଼ୀ ନାଚ—2. Ball dance.

ଗ୍ରା. (ଇତର)—(ସଂ. ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ; ଉଲ. ଉର୍ଦ୍ଦ, ବଏଲ୍)—ବଳଦ—Ox.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ)—(ସଂ. ବଳ)—ବଳ—Strength.

ବଲ୍‌ତା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ବଳତା (ଦେଖ)
Bal-tā Balitā (See)

ବଲ୍‌ନାଚ(ଟ)—ଦେ. ବି. (ଇଂ ବଲ୍+ସଂ ନୃତ୍ୟ)—ବଲ୍ ୨ (ଦେଖ)
Bal-nācha(ṭa) বলনাচ ବଲନାଚ Bal 2 (See)
(ବଲ୍ ଡାନ୍ସ୍—ବୈଦେ. ରୂପ)

ବଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ବୋଲିବା; କହିବା—
Bal-bā To speak; to say.

ବଲ୍‌ବା(ମା)ନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବିଣ.—ବଳବାନ୍—
Bal-bā(mā)n Powerful; strong.

ବଳ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧। ଶାରୀରିକ ଶକ୍ତି—
Bala 1. Bodily might; physical strength.

ସ୍ୱଭାବେ ଓଜ ସହ ବଳ
ଜାତ ହୋଇଲେ ଅନର୍ଗଳ। ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ।

୨। କ୍ଷମତା; ସାମର୍ଥ୍ୟ—2. Power; ability. ୩। ପରାକ୍ରମ; ଜୋର୍—3. Force; might. ୪। (+କରଣ. ଅ) ମଜ୍ଜା; ସାର—4. Essence; marrow; pith. ୫। ଖେତରେ ଦିଆ ଗିବା ସାର ବା ଖତ—5. Manure. ୬। ଶୁକ୍ର—6. Semen. ୭। (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କୁଆ—7. Crow. ୮। ରକ୍ତ—8 Blood. ୯। ରୂପ; ଆକୃତି—9 Shape; form. ୧୦। ଶରୀର—10. Body. ୧୧। ବରୁଣ ଗଛ—11. The name of a kind of tree. ୧୨। ଚତୁରଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟ—12. Army; force (of various divisons).

ଦ୍ରୌପଦେୟ ଶିଖଣ୍ଡୀ ଧୃଷ୍ଟଦ୍ୟୁମ୍ନ ସାତ୍ୟକି
ବଳେ ଭୂମ୍ନ ବଳଯାଇବ ସହାର। କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିତ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ।

[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚ୍ୟ, ସୁହୃତ୍, ଶ୍ରେଣୀ, ଦ୍ୱିଷତ୍, ଆଟବିକ ଓ ମୌଳ ଏହି ଛଅ ପ୍ରକାର ସୈନ୍ୟ ଓ ପଦାତି, ଅଶ୍ୱ, ଗଜ ଓ ରଥ ଏହି ଚାରି ଶ୍ରେଣୀର ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ବଳ ବୋଲାଯାଏ।]

୧୩। ଶତରଞ୍ଜ ବା ନ୍ୟାୟବଳ ଖେଳରେ ରଜା ଓ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଗୋଟୀ—13. A pawn at chess; a chessman; the balls used in chess (except the King and the Minister. ୧୪। ଭାର—14. Weight; load. ୧୫। ବଳରାମ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ ସତ୍ରୁଣିଆ ଭାଇ—15. Elder step-brother of Śrīkṛushṇa.

ବଳ ସଙ୍ଗ ହୋଇଅଛି ସହଜେ
ବିଦ୍ୟା ବୁଦ୍ଧିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭପୁଜେ। ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।

୧୬। ବାସୁକି; ଅନନ୍ତ—16. The great mythological serpent. ୧୭। ଦାର୍ଢ଼ୟ; ଦୃଢ଼ତା—17. Firmness; hardness. ୧୮। ଅଟଳତା—18. Stability.

୧୯। ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—19. Name of a demon.

[ଦ୍ର—ଏ ଅସୁର ଦେବତାମାନଙ୍କ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କୁ ଚୋରାଇ ନେଇ ଏକ ପର୍ବତ ଗୁହାରେ ଲୁଚାଥିଲା। ଇନ୍ଦ୍ର ସେ ଗୁହାରୁ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲେ। ପୁଣି ଏ ବଳନ୍ଦ ରୂପ ଧାରଣ କଲା; ଶେଷରେ ବୃହସ୍ପତି ତାକୁ ନିହତ କଲେ—ହୁ. ଶ]

୨୦। ପାରିତୋଷିକ—23. Reward. ୨୧। ପ୍ରବଳ ସହାୟ—21. Strong support. ୨୨। ସାହାଯ୍ୟ—22. Help. ୨୩। (ବିଜ୍ଞାନ) ଯାହା ଦ୍ୱାରା ବେଗ ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ—23. (science) That which generates velocity, force or energy.

ସଂ. ବିଣ. (ବଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ବଳବାନ୍; ବଳିଷ୍ଠ—1. Strong; powerful.

ସୁଖଶ୍ରୀର କୋଇଲେ ଦୁଇଜଣ୍ଟ ବଳ
ବଡ଼ ଗୋଳ କଲେ କରିବ ସେ ବ ବଳ । ବୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ସ୍ଥୂଳ—2. Stout; robust.

ସଂ. ବ—ସମୂହ; ବଳ—Party.

[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହା ଦଳ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଏହି ସମୟରେ ୫ ଚଣିଜାରୁ ବଳ
ପାର ହେଲେ ଗ୍ରାହ ଫଣ୍ଡଳ ନଦୀଜଳ—ବୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଉତ୍ସାହ—2. Encouragement. (ଯଥା—ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ ମୋତେ ବଳ ଦେଲେ ମୁଁ ଭାଷାକୋଷର ସମାପ୍ତି କରେଁ)—୩ । ବରଖଡ଼ା (ଦେଖ)—3. Barakhardā (See).

ବଳକର—ସଂ. ବ—୧ । ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—1. Powerful. Balakara ୨ । ତେଜୋମୟ—2. Full of force. ୩ । ଯାହା (ବଳକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଳ ଦିଏ—3. Invigorating; strengthening.

ବଳକର ଧର୍ମ ଲକ୍ଷଣକରଣ ପ୍ରଭୁ ଅଂଶର ପ୍ରକଟ—
ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳବାନ୍ କରିବା; ଶରୀରରେ ବଳ Bala karibā ଦେବା—1. To give strength; to strengthen.
ବଳ ଦେଓୟା ବଳଦେନା
(ଯଥା—ଘିଅଦୁଧ ଖୁବ୍ ବଳ କରେ ।)

ବଳକରା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବିଷୟକୁ ଆପଣାର ପ୍ରଧାନ
ବଳକରା ସହାୟକରୂପେ ଭରସା କରିବା—2. To depend upon a thing or person as one's support or prop.
(ଯଥା—ମୋ ଜମିଚାଷରଙ୍ଗ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ମୋ ସାଆନ୍ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ବଳ କରିଛି ।)

୩ । ଜୋର୍ ପ୍ରକାଶ କରିବା—3 To exhibit one's strength.

ବଳକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବହୁଳ)—୧ । ବଢ଼ିକା; ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ; ଉଦ୍ଦୃତ୍ତ; ଅଧିକା—I. Excessive; redundant;
ଅତିରିକ୍ତ superfluous; in excess of requirement.
ଉତ୍ତାରୁ ପୁଣି ବଳକା ଖରଚ ଦେଖି ଭାର ବଢ଼ିବାର ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାଚେଁଚେଛେ ୨ । ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ—2. Remaining over
ବଚତ after use; surplus.

ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ ପଦାର୍ଥ; ଉଦ୍ଦୃତ୍ତ ପଦାର୍ଥ—1. Redundant thing; surplusage; a thing remaining over; being in excess of one's requirements. ୨ । ବହୁଳତା; ପ୍ରୟୋଜନାଧିକ୍ୟ—2. Redundance; excess.

ବଳକା—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ—(ହି. ଉଲ୍ଲୁ)—୧ । ଓଲମା; ଓଲୁ—
Balakā 1. Idiotic.
(ବଳକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିର୍ବୋଧ—2. Foolish.

ବଳବାରକ—ସଂ. ବିଣ.—(ବଳ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯାହା-
Balakāraka ଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ଜୋର୍ ହୁଏ—Strength;
(ବଳକ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) invigorating.

ବଳକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବଢ଼ିକିବା; ବଳାଇବା; ବଳପଡ଼ିବା;
Balakibā ପ୍ରୟୋଜନାତିରିକ୍ତ ଥିବାରୁ ଉଦ୍ଦୃତ୍ତ ହେବା—
ବାଚା 1. To remain over after the requirements
ଉତ୍ତାରହୋନା are met; to be more than enough.

୨ । (ସଂ. ଜଳ୍ପ ଧାତୁ; ବଦ୍ ଧାତୁ) ଗଳ୍ପ କରିବା; କହିବା—2. To talk.

ନଳ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଚରିତ୍ର ବୁଧେ ବଳକି ଅଛନ୍ତି ଏବେ ।
କବିସୂର୍ଯ. ବଳରାମ

ବଳକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ଅ.—(ଭୁଲ. ହି. ବଲ୍‌କି)—କିନ୍ତୁ—
Balaku But.

ବଳକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ବଳ=ଶକ୍ତି+କ୍ଷି ଧାତୁ+କ୍ଷୀଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Balaksha ଅ)—ଧବଳ; ଶୁକ୍ଳ; ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
(ବଳାକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) White.

ସଂ. ବି.—ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ—White colour.

ବଳକ୍ଷକର—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି, ବଳକ୍ଷ+କର=କରଣ) ଚନ୍ଦ୍ର—
Balakshakara The moon.

ବଳକ୍ଷ କର ବପକ୍ଷ କର୍ମ ବଳ ମାନ ଯେ ।
ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳକ୍ଷ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଶୁକ୍ଳ ମାସର ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ; ଜହ୍ନ
Balaksha paksha ପକ୍ଷ—The bright fortnight of the lunar month. ୨ । ଧଳା ଡେଣା—2. White wing.

ବଳଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ରଥଯାତ୍ରାରେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ
Balagandi ରଥ ଟଣା ଆରମ୍ଭ ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ରଥମାନ ଅଟକା ଯାଏ—Name of a place in the grand road of Puri where the cars of the 3 Idols are stopped for the first time after they are dragged; name of the first halting place of the Puri cars.

ବଳଗଣ୍ଡି ଠାରେ ରହି ଯାଅ ଜଗନ୍ନାଥ । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳଗଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି.—(ବଳଗଣ୍ଡିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ)—ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟା
Balagandiā ଲୁଗା ଓ ଶାଢ଼ୀ—A coarse cloth.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ପୁରୀର ବଳଗଣ୍ଡି ନିକଟରେ ଥିବା ତନ୍ତୁମାନେ ଉକ୍ତ ଲୁଗା ବୁଣୁ ଥିଲେ ।]

ବଳ ଗର୍ବ—ସଂ ବି.—(ମ. ପ. ଲୋପ; ବଳଜନିତ ଗର୍ବ)—ଆପଣାର
Bala garba ବଳ ଥିବା ହେତୁ ଅହଙ୍କାର—Pride of
(ବଳଦର୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ) strength.

ବଳଗର୍ବିତ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ.—ଆପଣା ବଳ ଯୋଗୁଁ ଗର୍ବିତ—
Balagrabita Proud of one's strength.
(ବଳଦୃପ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳଗୁ—ପ୍ରା. ବିଣ.—(ସଂ. ବଲ୍‌ଗୁ)—ବଲ୍‌ଗୁ (ଦେଖ)
Balagu Bal-gu (See)

ବଳସ୍ତ ଚରୁକେ କଣ୍ଟକ ଜାଣ କେହ୍ନ ସ୍ତମ୍ଭରେ ଚଳଚ୍ଛୁମରେ ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବଳଜ—ସଂ. ବି. (ବଳ୍=ଶକ୍ତି + ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Balaja ୧ । ଶସ୍ୟର ଭୂଡ଼—1. A heap of grains.
୨ । ଶସ୍ୟ—2. Corn. ୩ । ଅସ୍ଥିର ମଜ୍ଜା; ହାଡ଼ରସା—3. The marrow of the bone. ୪ । ଖେତ; ବଳ 4. Cultivated plot of land. ୫ । ଯୁଦ୍ଧ—5. Battle. ୬ । ପୁରଦ୍ୱାର—6. City gate. ୭ । ଦ୍ୱାର (ହ୍ର. ଶ) 7. Door.

ବଳଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Balajā 1. A beautiful woman,
ବନ ବନ ଜା ତା ସମ ସ୍ଥନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାସୁ ଚରଲେ ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।
୨ । ଜୁଇ ଫୁଲ—2. A kind of jasmine. ୩ । ଦଉଡ଼ି (ହ୍ର. ଶ.)—3. Rope. ୪ । ପୃଥିବୀ—(ହ୍ର. ଶ.)—4. The earth

ବଳଣ—ପ୍ରାଦେ- (ଯାଜପୁର) ବି—ବଲକୁ ପାଣି ନେବା ପାଇଁ
Balaṇa ଖୋଳା ଯାଇ ଥିବା ଛୋଟ ନାଳଆ—A small channel for irrigating fields.

ବଳଣା(ନା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତନ)—ଘଣା ହୋଇଥିବା ତୁଳାକୁ
Balaṇā(nā) ଖଣ୍ଡିଏ ସରୁକାଠିଦ୍ୱାରା ବଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ତୁଳାର (ବଲଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନଳୀ—A roll or skein of carded
ତୁଳୋର ଗୋଛ ପୀର cotton from which thread is spun.

ବଳତ୍(ତ)କାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବଳାତ୍କାର)—ବଳାତ୍କାର
Balat(ta)kāra (etc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Balātkāra etc (See)

ବଳଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଯେ ବଳ ପ୍ରଦାନ
Balada କରେ; ଶକ୍ତିଦାତା—Giving strength or
(ବଳଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) vigour; invigarating.
ସଂ. ବି—୧ । ଖାବକ ନାମ ଔଷଧ—1. Name of a rare drug. ୨ । ହୋମାଗ୍ନି—2. Sacrificial fire.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ)—୧ । ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ; ମୁଷ୍କଛେଦନ
ବଳଦ; ଗରୁ କରାଯାଇ ଥିବା, କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଭାର ବହନାଦି କାର୍ଯ୍ୟର
ବଏଲ; ବୈଲ; ବରଦ ଉପଯୋଗୀ ବୃଷ—1. Bullock; ox; castrated ox.
ବଳଦଖାଏ, ଗାଁ ଝୋଗାଏ ବୁଢ଼ି—ଉଡ ।

[ଦ୍ର—ଯୁବା ବଳଦକୁ ଦାମୁଡ଼ି ଓ ବୁଢ଼ା ବଳଦକୁ ହଡ଼ା ବୋଲାଯାଏ; ହଳରେ ଲାଗିବା ବଳଦକୁ ହଳଆ ବଳଦ, ସଗଡ଼ରେ ଲାଗିବା ବଳଦକୁ ସଗଡ଼ିଆ ବଳଦ, ଥୋର(ଡ଼) ବୋହୁବା ବଳଦକୁ ଥୋର(ଡ଼)ଆ ବଳଦ ଓ ଘଣା ଟାଣିବା ବଳଦକୁ ଘଣା ବଳଦ ବୋଲାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରର ମୁଷ୍କ ଛେଦନ କରି ବଳଦ କରାଯାଏ, ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ମୁଷ୍କ ଛେଦନ ହୋଇ ନ ଥିବା ବଳଦଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଯାଏ ।]

୨ । ବଳଦ ପରି ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ଲୋକ—2. A stupid person. ୩ । ବଳଦପରି ବହୁତଗୁଡ଼ାଏ ଖାଉଥିବା ଲୋକ—3. A greedy or voracious person. ୪ । ଗୋଟିଏ ଥୋଡ଼ି ବଳଦ ଉପରେ ଲଦା ହେବା ବୋଝର ପରିମିତ ବସ୍ତ୍ରାଦି—4. A heap of cloth equal to a full load on a pack-bullock.

(ଯଥା—ଚଡ଼ଲୋକ ଯାକ ଶୀତଦିନେ ବଳଦେ ଲେଖାଏଁ ଶୀତଲୁଗା ଲଦ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି ।)

୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର—5. The first son of the Sun-god.
ଜଅପୁଏ ପ୍ରଥମ ପୃଥମ୍ବ ବଳଦ
ସେହ୍ନ ଦୁବଳଙ୍କ ଜୁଅନ୍ତ ବଳପ୍ରତ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ, ମହାଭାରତ ବନ ।
୬ । ୫୦ ଯୋଡ଼ା ଧଆଁପତ୍ରର ମେଣ୍ଢା—6. 50 pairs of plaited tobacco leaves.

ଦେ. ବିଣ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ପେଟୁ; ଆତ୍ମଂଭରୀ—1. Greedy; voracious. ୨ । ଅଳସୁଆ—2. Idle; lazy; requiring constant goading to work. ୩ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—3. Foolish; stupid.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—ଥୋଡ଼ିଆ ବଳଦ—Pack-bullock.

ବଳଦ ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଳିବର୍ଦ୍ଦ+ଗଣ୍ଡୀ)—ବଳଦଦ୍ୱାରା ଟଣା
Balada gāṛdi ଗୋରୁଗାଡ଼ି ହେବା ଗାଡ଼ି—Bullock-cart.
ବୈଲଗାଡ଼ି [ଦ୍ର—ବଳଦଗାଡ଼ି ଅନେକ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଏକ ବଳଦିଆ, ଦୁଇ ବଳଦିଆ, ଭାଟି, ରୋଦ୍ର ବା ଉଦର ଗାଡ଼ି ଓ ଖୋଲା ଗାଡ଼ି । କାଠର ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଯୁକ୍ତ କେତେକ ଗାଡ଼ି (ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ନାମ, ବାଣ୍ଡି) ମଧ୍ୟ ବଳଦଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଟଣାଯାଏ । ମଧ୍ୟ ଭାରତ ଓ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ବଡ଼ବଡ଼ ଗାଡ଼ିକୁ ୩ଟା, ୪ଟା ଲେଖାଏଁ ବଳଦ ଟାଣନ୍ତି ।]

ବଳଦଗାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳ)—ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—
Balada gāṇḍiā ଗୋବେଚାରା Foolish; stupid.
ବୈଲଗାଣ୍ଡୁ (ବଳଦଗାଣ୍ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳଦ ବାପ(ପୁ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବଳଦ ବିଷୟ (ବଳଦ ପ୍ରତି ପ୍ରୀତି ବା
Balada bāpa(pu)ṛdā ଅନୁକମ୍ପାସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ)—
ବଳଦ ବେଚରା, ଗୋବେଚାରା(ରୀ) The poor bullock (used
ବୈଲବପୁରା in pity).
ବଳଦ ବାପଡ଼ା ବସ୍ତ୍ର ଡୋଇଗଲା ଗଗନେ ଉଡ଼ିଲା ଧୂଳି
ବଳିଲ ବଳଡ଼ା ମୃଦଙ୍ଗ ଟପିଲେ ବେଙ୍ଗ ଦେଲେ ଡୁଳଡୁଳ—
ଶଙ୍କରଦେବ ଭଜନ ।
ଗାଇ ସହଦେବଙ୍କର, ଶଣ୍ଢ ମହାଦେବଙ୍କର
ବଳଦବାପୁଡ଼ା ବାହାର ନୁହେଁ—ଉଗ ।

ବଳଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା—A medicinal plant;
Balādā Physalis Flexuosa.

ବଳଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଳଦ ପରି ଅଳସୁଆ—1. Idle like a
Baladiā bullock. ୨ । ବଳଦ ପରି ପେଟୁ—2. Greedy
ବଳଦିୟା, ବଳଦ୍ୟେ like a bullock. ୩ । ବଳଦ ପରି
ବୈଲକାପ୍ସା, ବରଦିୟା ନିର୍ବୋଧ—3, Stupid like an ox.

ଦେ. ବି—ଥୋଡ଼ିବଳଦର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ଥୋଡ଼ିସ୍ୱା—The master of pack-bullocks; one who carries on trade by getting commodities carried on pack-bullocks.

ବଳଦିଆ ହିସାବ—ଦେ. ବି (ଗଣିତ)—୧ । ଗଣିତର ମୋଟାମୋଟି ହିସାବ; ଗଣିତର ଯୋଗ ବିଯୋଗ ଆଦି ସାଧାରଣ ଅଶିକ୍ଷିତ ଥୋଡ଼ିଅମାନେ ଯେପରି ହିସାବ କରନ୍ତି ସେହିପରି ହିସାବର ପ୍ରଣାଳୀ—1. (arithmetic) A rough and ready way of reckoning; practice. ୨ । ମାନସାଙ୍କ—2. Mental arithmetic.

Baladiā hisāba

ବଳଦେବ—ସଂ. ବି (ବଳ=ବଳବାନ୍+ଦେବ=ଦେବତା)—୧ । ବଳରାମ; ହଳାୟୁଧ; କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ ବୈମାତ୍ର ଭାଇ ଓ ରୋହିଣୀଙ୍କ ପୁତ୍ର—1. Elder step-brother of Śrīkṛushṇa.

[ଦ୍ର—ଏ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗୋକୁଳ (ବୃନ୍ଦାବନ)ରେ ଥିଲେ ଓ ପରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମଥୁରାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏ ବଡ଼ ଉଦଣ୍ଡ ଥିଲେ ଓ ମଦ୍ୟପାନ କରୁଥିଲେ । ଏ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଗୌର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର ହଳ ଓ ମୁଷଳ ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ରଥର ପତାକାରେ ତାଳ ଚିହ୍ନ ଥିଲା । ଗୌରାଣିକ ସୂତ ମୁନିଙ୍କ ଧୃଷ୍ଟତାରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ବଳରାମ ତାଙ୍କୁ ନିହତ କରିଥିଲେ—ହି. ଶ] ୨ । ପବନ—2. Wind.

ବଳଦେବ ପୂଜା—ଦେ. ବି—ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବଳଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ ଉପଲକ୍ଷରେ କରାଯିବା ପୂଜା—The full moon of the month of Śrābaṇa.

Bladeba pūjā

[ଦ୍ର—ଏଦିନ ଗ୍ରାମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ବେଦୀ କରାଯାଇ ତହିଁରେ ବଳଦେବଙ୍କର ପୂଜା ହୁଏ ଓ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ (ଅନଡ୍ୱାହ)କୁ ଅଣି ସେ ବେଦୀକୁ ତିଆରି ।]

ବଳଦେବ ରଥ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)

Bladeba ratha Kabisūrjya (See)

ବଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳବାନ୍ କରିବା—1. To give strength. ୨ । ହେମତ୍ ଦେବା—2. To infuse vigour; to encourage. ୩ । ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—3. To render help.

Bla deba

ବଳଦ୍ୱିଟ୍—ସଂ. ବି. (ବଳ+ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ବଳଦ୍ୱିଷ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବଳ ନାମକ ଅସୁରର ଶତ୍ରୁ; ଇନ୍ଦ୍ର-(ବଳଦ୍ୱିଷ, ବଳ ନିସୂଦନ, ବଳ ବିନାଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Indra.

Bladwiṭ

ବଳନ—ଦେ. ବି—ଗଠନ; ଗଢ଼ଣ—Build.

Blana

ଶ ଶ-ଶୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାସ୍ତେ ଅଙ୍ଗନା-ଅଙ୍ଗ ଗଢ଼ି ବଳନ ।

ବ୍ୟାକାଶ. ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱର୍ଗ ।

ସଂ. ବି. (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଚଳନ; ବିଚଳନ (ହି. ଶ)—(astronomy) Aberrations of a planet or star.

ବଳ ନାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ନାଶ)—ବଳ ହାନି (ଦେଖ)

Bla nāśa Bla hāni (See)

ବଳନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଳବତ୍‌ର ବହୁ ବଚନ ବଳବନ୍ତଃ)—ବଳବାନ୍—Strong.

Blanta

ବଳ ପର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ପର=ଶତ୍ରୁ)—ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.

Bla para

ବଳପର ବନସ୍ଥୀ ଗୌରମ ପରାରନ୍ତେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବଳ ପଶା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବଳ+ପ୍ରବେଶ)—(ବଳେ ପଶା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବଳ ପଶୀ, ବଳେ ପଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ଉପର ପଡ଼ା **ବଳ ଘକେଳ** ୨ । ଯେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ନ ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯାଏ—1. Entering a place forcibly. 2. Going to a place uninvited.

Bla pasā

ଅମ୍ବ ବସି । ବଥା ଲହସରେ ଗଲ ଅଇଲ
ମଜେ ନ ବୋଇବୁ ବଳପଶୀ—ଚ୍ଚ ।

ବଳ ପାଣ୍ଡୁର—ସଂ. ବି—କୁନ୍ଦ ଫୁଲ (ହି. ଶ)—

Bla pāṇḍura The Kunda plant.

ବଳ ପୁଚ୍ଛକ—ସଂ. ବି—କୁଆ (ହି. ଶ)—

Bla puchchhaka Crow.

ବଳ ପୃଷ୍ଠକ—ସଂ. ବି—ରୋହି ମାଛ (ହି. ଶ)—

Bla prushṭhaka Labeo Rohita (fish).

ବଳ ପୂର୍ବକ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜୋର କରି; ବଳାତ୍କାରରେ—

Bla pūrbaka Forcibly; by force.

ବଳ ପୂର୍ବକ **ବଳ ପୂର୍ବକ**

ବଳ ପ୍ରସୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଳ+ପ୍ର+ସୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବଳରାମଙ୍କ ମାତା; ରୋହିଣୀ—Mother of Balarāma.

Bla prasū

ବଳ ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜବରଦସ୍ତି; ବଳାତ୍କାର—

Bla prayoga Use of force.

ବଳବତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ବଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—୧ । ବଳୁଆ; ଶକ୍ତିଶାଳୀ—1. Strong. ୨ । କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—2 Effectual ୩ । ମାତବର—3. Valid.

Blabat

ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତିଶୟ; ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very; very much.

ବଳବତ୍ ଓ ଫଳବତ୍—ଦେ. ବିଣ. (ତତ୍ତ୍ୱରୂପ) (ସଂ. ବଳବତ୍ ଓ ଫଳବତ୍) ମାତବର ଓ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—କାଏମୀ **कायेम** Valid and effectual; of full force.

Blabat o phalabat

(ଯଥା—ଏ ଝଙ୍କା ପରିଶୋଧ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଦଖଲ ବନ୍ଧକ ତମସୁକ ବଳବତ୍ ଓ ଫଳବତ୍ ରହିବ ।]

ବଳବତ୍ତର—ସଂ. ବିଣ. (ବଳବତ୍+ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ତର)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳବାନ୍—1. Very strong. ୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଶି ବଳୁଆ—2. Stronger.

Blabattara

ବଳବତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ. (ବଳବତ୍+ଅତିଶୟାର୍ଥେ ତମ)—୧ । ଅତି ବଳବାନ୍—1. Very strong. ୨ । ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଶି ବଳୁଆ—2. Strongest.

Blabattama

ବଳବତ୍ତା—ସଂ. ବି (ବଳବତ୍+ତ୍ୱ. ତା)—୧ । ଅତିଶୟ ବଳ, ସାମର୍ଥ୍ୟ ବା ଶକ୍ତି—1. Very great power. ୨ । ଶକ୍ତିମତ୍ତା; ଶକ୍ତିବିଶିଷ୍ଟତା—2. The state of being strong; potency; validity.
Balabattā

ବଳବତ୍ର—ପ୍ରା. ବିଣ—(ସଂ. ବଳବତ୍ତର)—ବଳବତ୍ତର (ଦେଖ)
Balabatra Balabattara (See).

ବଳବନ୍ତ (ନ୍ତା)—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବଳବତ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା ବହୁବଚନ, ବଳବନ୍ତଃ) ବଳବନ୍ତଃ—୧ । ବଳବାନ୍; ବଳୁଆ—(ବଳବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Strong; might.
Balabanta(ntā)

ଯାହାକୁ ରକ୍ଷିବେ ଅନନ୍ତ
ବ କର ପାରେ ବଳବନ୍ତ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଳବନ୍ତ ସେ ନାରରେ ବସି ମାରୁଙ୍କ କଥା ଚନ୍ତା
ବଳବଂତ ବଳନ୍ତେ ପାଇଗଲେ ମାରୁ ବଳବନ୍ତା—ବୃକ୍ଷସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ—2. Powerful.

ଗୁଣ ସେଇମାନେ ଅଛନ୍ତି ବଳବନ୍ତ
ତାଙ୍କ ଭୁମ୍ବେ ବଳୁଛନ୍ତି ବ ସଭବନ୍ତ—ବୃକ୍ଷସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବଳ ବୟସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବଳ+ବୟସ୍)—୧ । ଦେହରେ ସମର୍ଥକ ବଳ ଓ ଯୁବା ବୟସ—1. Strength and youth, ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବଳ ଓ ବୟସ—2. Enough strength and age for accomplishing an act.
Bala bayasa
ବଳବୟେସ

ବଳବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଯାହା ବଳ ବଢ଼ାଏ—Increasing strength; strengthening; invigorating.
Bala barddhaka

ବଳବର୍ଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଳର ବୃଦ୍ଧି—Increase of strength, power or force.
Balabarddhana

ସଂ. ବିଣ—ଶକ୍ତି ବର୍ଦ୍ଧକ—Increasing strength or vigour; strengthening.

ବଳବଳ କରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ପଲକ)—ଓଲୁପରି ନିର୍ନିମେଷ ନୟନରେ ଅନାଇବା—To stare like an idiot.
Balabala kari chāhiṅbā
ବଳବଳକରେ ଚାଓୟା **ତାକନା**

ସେ ବଳ ବଳ କରି ଚାହିଁ ରହିଥାଏ—
ଫକୀରମୋହନ: ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ବଳ ବଳଣା(ନା)—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A wild shrub.
Bala balaṇā(nā)
ଇସାରମାଳ [ଦ୍ର—ଏଥିର ଚେର ହାଡ଼ୁଆ । ଏହା ପୁଷ୍ପ, ଖୋଇଥା ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ହୁଏ ।]

ବଳବଲ୍ଲ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଓଲୁ—Idiot.
Balabalā
ଉଲ୍ଲୁ ଉଲ୍ଲ [ବଳବଲ୍ଲୀ, ବଳବଲେଇ ସ୍ତ୍ରୀ]

ବଳବଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳିବିଶେଷ)—(a term of abuse to males)—୧ । ବଳବଲ୍ଲ (ଦେଖ)—1. Balabalā (See) ୨ । ଯେ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ କରେ—2. Doing acts clumsily. ୩ । ଯାହା ପେଟରେ କଥା ରହେ ନାହିଁ 3. Babbling.
Balabaliā
ବଳବଲେ ଭଣ୍ଡ

ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଗ—1. A kind of pot-herb. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—2. A kind of small shrub.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଘାଆରେ ଲଗାଇଲେ ଘାଆ ଶୁଖିଯାଏ ।]

ବଳବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଳ+ବତ୍; ବଳବତ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)—Balabān ୧ । ବଳୁଆ—1. Strong; mighty. ୨ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ—2. Powerful. [ବଳବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣର ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very much.

ବଳ ବିକ୍ରମ—ସଂ. ବି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ଶକ୍ତି—Power; strength.
Bala bikrama
(ବଳସପ୍ତକ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ; ବଳପ୍ରାକର୍ମ—ଦେଶଜରୂପ)

ବଳ ବିନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ+ବିନ୍ୟାସ)—ସୈନ୍ୟସଜ୍ଜା; ବ୍ୟୁହ ରଚନା—Array of troops.
Balabinyāsa

ବଳବୀଜ—ସଂ. ବି—ଅତିବଳା (ହ. ଶ) (ଦେଖ)
Balabija Atibalā (See).

ବଳ ବ୍ୟସନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ=ସୈନ୍ୟ+ବ୍ୟସନ=ବିପଦ)—ସୈନ୍ୟ ଦଳର ପରାଜୟ ବା ଛତ୍ର-ଭଙ୍ଗ—Defeat or rout of an army.
Bala byasana

ବଳଭଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟର ଜନୈକ ପୁରାତନ ସାହିତ୍ୟିକ ରାଜା—Name of a literary Raja of Ganjam district.
Balabhadra bhañja

[ଦ୍ର—ସେ ୧୦୨୨-୧୦୫୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ସେ ଉତ୍କଳର ପ୍ରଥମ କବି ଏବଂ ଉତ୍କଳଭାଷାରେ 'ଭାଗବତ' ନାମକ ଖଣ୍ଡିଏ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ ।
ଭାରଣୀତରଙ୍ଗ-ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ବଳଭଦ୍ର ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସୁବାସିତ ଧାନ—A species of sweet scented paddy.
Balabhadra bhoga

ବଳଭଦ୍ର ମିଶ୍ର—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଜନୈକ ଓଡ଼ିଆ ଜ୍ୟୋତିଷୀ—Name of an Oria astrologer.
Balabhadra miśra

[ଦ୍ର—୧୫୬୩ ଶକାବ୍ଦରେ ଏ ହାୟନରତ୍ନ ନାମକ ବର୍ଷଫଳ ଗଣନୋପଯୋଗୀ ତାଳିକାଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ।)

ବଳଭଦ୍ରା—ସଂ. ବି (ବଳ+ଭଦ୍ର+ଆ)—୧ । ଭୁମାଣ୍ଡ—1. A maiden. ୨ । ବଳରାମଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Wife of Balarāma. ୪ । ଜଙ୍ଗଲୀ ଗାଈ; ନୀଳଗାଈ (ହ)—4. The Nilghau. ୫ । ତ୍ରାୟମାଣା ଲତା (ହ. ଶ) (ଦେଖ)—5. Trāyamāṇā (See).
Balabhadrā

ବଳ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜର ବଳ ଓ ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To spend one's energy (in doing a thing).
Bala bhāṅgibā
ବଳଭାଙ୍ଗା

ଦେ. ବି—ବଳକ୍ଷୟ ହେବା—The ebbing of one's strength.
ବଳ ନୁଟନା

ବଳଭଦ୍ର—ସଂ. ବି (ବଳ=ଶକ୍ତି+ଭଦ୍ର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଅଥବା ବଳ=ବଳବାନ୍=ବଳବାନ୍ (ହୋଇ ମଧ୍ୟ)+ଭଦ୍ର=
Balabhadra

ସୋମ୍ୟ)—୧ । ବଲରାମ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ—1. Balarāma. ୨ । ଅନନ୍ତ ନାଗ—2. The great serpent. ୩ । ଲୋଧ୍ର; ଲୋଧ୍ରଗଛ—3. Symplocus Racemosa. ୪ । ବଳିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A strong man. ୫ । ନୀଳ ଗାଈ (ହି. ଶ)—5. The Nilghau; Boselaphus Tragocamelus. ୬ । ଭାଗବତୋକ୍ତ ପର୍ବତବିଶେଷ (ହି. ଶ)—6. Name of a mountain. ୭ । ଗବୟ; ଗୟଲ—7. The Gayal; Bos Frontalis.

ବଲଭଦ୍ର ଗୋତ୍ରୀ—ଦେ. ବି (ସଂ.ବଲଭଦ୍ର+ଗୋତ୍ରୀସ୍ତ)—ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ମାନଙ୍କର ଏକ ନିମ୍ନଶାଖା; ମାଥୁର—A low class of Oria Brāhmaṇas.

Balabhadra gotrī

ମୁହାବାର

ବଲଭଦ୍ର ଗୋତ୍ରିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବଲରାମ ଗୋତ୍ରୀ
ବଲରାମ ଗୋତ୍ରିଆ

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଆଠ କର୍ମରେ ବ୍ରତ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ ବା ବ୍ରତ ସମୟରେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ପ୍ରଥା ନାହିଁ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ହଳ କରନ୍ତି ଓ ପିକା ଖାଆନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେନାପତି, ସାହୁ, ସ୍ୱାଇଁ, ମହାନ୍ତି ଆଦି ଶୂଦ୍ରୋଚିତ ଉପାଧି ଅଛି ।]

ବଲଭଦ୍ର ଜନ୍ମ—ସଂ. ବି—ବଲଦେବଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ; ବଲଦେବ ପୂଜା, ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The fullmoon of the month of Śrāvaṇa.

Balabhadra janma

(ବଲଭଦ୍ର ପୂଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଲଭି(ଭୀ)—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆବୃତ କରିବା+ଅଭ+ଇ;ଈ)—ବଡ଼ଭି (ଦେଖ)—Bardabhi (See)

Balabhi(bhī)

ବଲଭିତ୍—ସଂ. ବି. (ବଳ ନାମକ ଅସୁରକୁ ଯେ ଭେଦ କରିଥିଲେ; ବଳ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—Indra. (ବଳଘ୍ନ, ବଳହା, ବଳସୂଦନ, ବଳାରିସୂଦନ, ବଳହନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

Balabhid

ବଲଭୂମି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ=ସୈନ୍ୟ+ଭୂମି=ସ୍ଥାନ)—ଛାଉଣୀ; ସେନାନିବାସ—A camp of soldiers; cantonment.

Balabhūmi

ବଲମ୍(ମ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭଲ୍) (ବର୍ଛା—Spear.

Balam(ma) ବର୍ଷା ବଲ୍ଲମ

ବଲମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ବଳବାନ୍‌ର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ)—ବଳବାନ୍; ସବଳ—Strong.

Balamāna

ବାସରେ ସ୍ନେହ; ବଳମାନ ସ-ବନ୍ଧନ ବରଣ—
ରଘୁ. ବୈଦେହୀପରିତ୍ୟାଗ ।

ବଲୟ—ସଂ. ବି (ବଲ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅୟ)—

Balaya

୧ । କରଭୂଷଣ; କଙ୍କଣ; ଓଡ଼ୁ—1. Wristlet; bracelet.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଡ଼ର ଭୂଷଣ 'ବଲା' ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ହାତର ଭୂଷଣ 'ବାଲା' ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]

୨ । ବାଡ଼ି ଅଗରେ ବସାଯିବା ଧାତୁନିର୍ମିତ ମୁଦିଆ ବା ବଲା—2. A circular ring of metal. ୩ । ଗୋଲାକାର ବାଡ଼ି; ବେଷ୍ଟନ—3. A circular enclosure. ୪ । ମଣ୍ଡଳ—4. Circle. ୫ । (+ଭାବେ. ଅୟ) ବେଷ୍ଟନ—5. Circumscribing; encircling. ୬ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଅୟ) ଗଳରୋଗବିଶେଷ—6. A kind of throat disease.

[ଦ୍ର—ଏହା ୧୮ ପ୍ରକାର ଗଳଗଣ୍ଡ ରୋଗରୁ ଏକ ଅଟେ; ଏଥିରେ ଜଳ ଯୋଗୁଁ ଗଳନାଳୀରେ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠି ହୋଇଯାଏ ଓ ଏହା ଅନ୍ନର ପଥ ରୋଧ କରେ; ଏହା ଅସାଧ୍ୟ—ହି. ଶ. ।]

୭ । ଶାଖା—7. A branch. ୮ । କଟିମେଖଳା—8. The zone or girdle of a married woman. ୯ । ଗୋଡ଼; କଙ୍କର (ହି. ଶ)—9. Pebble.

ବଲୟା—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଳିଆ କୁକୁର; ବନ୍ୟ କୁକୁର—Wild dog.

Balayā

ବଲୟାକାର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଲୟ+ଆକାର)—(ବଲୟ ପରି) ଗୋଲ—Circular (like a bracelet).

Balayākāra

(ବଲୟାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଲୟିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବଲୟ+ଯୁକ୍ତ ବା ସଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—

Balayita

୧ । ବଲୟଯୁକ୍ତ; ବଲୟପରିହିତ—1. Wearing a bracelet. ୨ । ଗୋଲ; ବଲୟାକୃତି—2. Circular; round. ୩ । ବେଷ୍ଟିତ—3. Surrounded. ୪ । କୁଞ୍ଚକୁଞ୍ଚିଆ—4. Curly (Apte).

ବଳ ରହିବା—ଦେ. ବି—(ବୟସର ଆଧିକ୍ୟ ହେତୁରୁ, ରୋଗାଦି ହେତୁରୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ କ୍ଲାନ୍ତି ହେତୁରୁ) ପୂର୍ବତନ ଜୋର କମା,କାମଜୋର ହଓୟା ଶକ୍ତି ରହିତ ହେବା—The decaying of strength (owing either to old age, disease or fatigue).

Bala rahibā

ବଳ ଘଟନା

ବଳ କମିବା, ବଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
କମିଯିବା, ବଳ ରହିଯିବା

ବଳରାମ—ସଂ. ବି (ବଳ+ରମ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ ସାବତ ଭାଇ; ବଳଦେବ; ବଳଭଦ୍ର, ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଅଷ୍ଟମ ଅବତାର—The elder step-brother of Śrīkṛushṇa; the 8th incarnation of Bishṇu.

Balarāma

ବଳରାମ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେକ ଓଡ଼ିଆ କବି—An Oriya poet.

Balarāma dāsa

[ଦ୍ର—କବି ଗୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖେଳିବାସୀ ଜଣେ କରଣ ଥିଲେ । ଏ ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମବିଲମ୍ବୀ; ରାମାୟଣ, ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା, ବିଶ୍ୱଗୀତା, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁରାଣ ପ୍ରଭୃତି ୨୪ ଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବଙ୍କ ସମୟରେ (୧୫୦୪—୧୫୩୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ) ସେ ଜୀବିତ ଥିଲେ—ତାରଣୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ. ଇତିହାସ ।]

ବଳରିପୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.

Balaripu

ବଳଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଶାଳୀନ୍)—
Balaśāli ବଳବାନ୍; ବଳୁଆ; ବଳିଷ୍ଠ—Strong; mighty.
(ବଳଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଳସ—ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଷ୍ଠିକ) ବି—ଅମାର; ଶସ୍ୟାଗାର—
Balasa Granary.

ବଳ ସଞ୍ଚୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଳାଧାନ—Conservation
Bala sañchaya or accumulation of energy.

ବଳସୂଦନ—ସଂ. ବି (ବଳ+ସୂଦ ଧାତୁ=ବିନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Balasūdana ଅନ)—ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.

ବଳସେବୀ—ଦେ. ବି. ବିଣ (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଇଂ. ବଲ୍‌ସେବିକ୍ ଶବ୍ଦର
Balasebī ଆଧୁନିକ ଭାବାର୍ଥକ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ)—ବଲ୍‌ସେବିକ୍
(ଦେଖ)—Bals-bhik (See).

ବଳସ୍ଥିତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସେନାନିବାସ; ଛାଉଣୀ—
Balasthiti 1. Cantonment; camp. ୨ । ସୈନ୍ୟ
ସମାବେଶ—2. Array of troops. ୩ । ସୈନ୍ୟ-
ମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି—3. The position of an
army.

ବଳହା—ସଂ. ବି. (ବଳ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱପ୍; ବଳହନ୍ ଶବ୍ଦ
Balahā ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra. ୨ । (ଯାହା
(ବଳହନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶକ୍ତିକୁ ବିନାଶ କରେ) ଶ୍ଳେଷ୍ମା—
2. Cough; catarrh; phlegm. ୩ । ବଳରାମ—
Balarāma

ବଳହାନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଶକ୍ତିର ବିନାଶ—
Balahāni 1. Loss of strength. ୨ । ସୈନ୍ୟନାଶ—
(ବଳଲୋପ, ବଳକ୍ଷୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Loss of an army.

ବଳହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ଦୁର୍ବଳ; ଦୁର୍ବଳ—
Balahīna 1. Weak; infirm. ୨ । ସୈନ୍ୟବଳହୀନ—
(ବଳରହିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Devoid of an army.
(ବଳହୀନା, ବଳରହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଳା—ସଂ. ବି. (ବଳ+ଆ)—୧ । ବାଡ଼ି ଅଣ୍ଟଳା ଗୁଳ୍ମ—1. Sida
Balā Cordifolia. ୨ । ବଳା ଚତୁଷ୍ଟୟ (ଦେଖ)
ରମଲ **ପୟଲ, ପାୟଲ** 2. Balā chatushṭaya (See)

ବଳାଗ୍ରନ୍ତ ଫଳବନ୍ତା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ସେବନ୍ତା
ବନ୍ତଶ ଲକ୍ଷଣା ଦେଖ ବହୁରେ ପାଙ୍ଗନ୍ତା । ଭଗ୍ନ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟାବିଶେଷ—2. An art of war.
୩ । ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟାବିଶେଷ; (ତାଡ଼କାବଧ ସମୟରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର
ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ)—2. A kind of
incantation. ୪ । ସାନ ଭଉଣୀ (ହିଂ ଶ)—
4. Younger sister.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଳୟ)—୧ । ଗୋଡ଼ର ଗଣ୍ଠି ତଳେ ପିନ୍ଧା-
ଯିବା ଅଳଙ୍କାର—1. Anklet.

ତରଣରେ ବଳା ଘଣ୍ଟେ, ନାଦ ପ୍ରକଟେ । ଭଗ୍ନ. ଜଳଶ୍ୟବନ୍ତା ।

ଅଂଗଟି **मुदिया** ୨ । ମୁଦ୍ରିକା; ଧାତୁ ବଳୟ—1. A metal
ବାଳା **चूडी** ring. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀକରଭୂଷଣ—3. Bracelet;
bangle. ୪ । ଶଗଡ଼ଚକର ଲାହୁବ ଗୁର ପାଖେ ବୁଲିଥିବା
ଲୌହ—4. An iron plate surrounding the
knob of a cart wheel. ୫ । ବଳିବା କ୍ରିୟା—
5. Act of rolling up a thing. ୬ । (ସଂ. ବାଳ)
ବାଳକ; ସନ୍ତାନ; ପୁତ୍ର—6. Son.

ତୋ ମାଆର ତୁ ଏକୋଇ ବଳା
ସେଣ୍ ତୁ ଅସିଛୁ ଚେଣିକ ପଳା
ଚେନ୍ତୁଳଅ ବସ୍ତ ପ୍ରତ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶିଶୁବଚନ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ିଷ୍ୟା) ବି—ଡାବଲର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଦଣ୍ଡିର
ବଳା ଯାଇଥିବା ମୁଠା—The two knobbed ends
of the stick with which the game of
Ḍābala puā is played.

ପ୍ରାଦେ. (ମିଦ୍ନାପୁର) ବି—ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନା ରୁପାର
ଗହଣା—An ornament of gold or silver for
the wrist.

ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ବାଲା)—
ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସରୁଆ ଖଡ଼ୁ—Thin brace-
let worn by women.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଗି—Bubo.

ବଳା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଳୟ; ହାତ ଖଡ଼ୁ—
Balā Bangle.

ବଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଳ; ବଳାତ୍କାର)—୧ । କୌଣସି
Balā(le)ibā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା; କୌଣସି
ଜବରଦସ୍ତି କରି କର୍ମ କରିବାକୁ ବଳାତ୍କାର କରିବା—
बरजोरी करना 1. To force a person to do a thing.

୨ । ବଳାତ୍କାର କରିବା; ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା; ଜବରଦସ୍ତି
କରିବା—2. To use force; to commit viol-
ence; to coerce.

(ଯଥା—ଦେଖିବା ଦେଖି ! କିଏ ମୋତେ ବଳାଇ ଅନ୍ୟାୟ
କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବ ?)

୩ । ଆଗ୍ରହାତିଶୟ ପୂର୍ବକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା; ବିଶେଷ ଭାବରେ
हठ करना ଅନୁରୋଧ କରିବା—3. To importune; to
press.

କାହିଁକି ସଖି ! ବଳାଇ ମୋତେ ଗୋ । ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଅତିକ୍ରମ କରାଇବା—4. To cause a person to
pass over a place.

ଏ ସମୟେ ବାଳାକୁ ବଳାଇ ଦେହଳୀ ବି ।
ଭଗ୍ନ. ବୋଷ୍ଟବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୫ । ପ୍ରସ୍ଥାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖଣ୍ଡଦୂର ବାଟକୁ ଯାଇ ଛାଡ଼ି
ଦେଇ ଆସିବା; ବାଟ ବଳାଇବା—5. To see a
departing person off by accompanying
अरिआतना him to a certain distance.

(ଯଥା—ସୁଳା ସାହେବ ଘୋଲଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କୁ ବଳାଇବାକୁ
ଦୋଶେ ବାଟ ଯାଇଥିଲେ ।)

୬ । ବଢ଼ିବା; ବଳ ପଡ଼ିବା; କ୍ଷମତା ବା ଶକ୍ତିର ଅତିରିକ୍ତ ହେବା—6. To exceed one's power or capacity.

ବଢନା

(ଯଥା—ଏଣିକି ପେଟ ଦୁଃଖ ମତେ ବଳାଇଲାଣି ।)

୭ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବଳିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—7. To cause another to roll or twist up.

ବାଁଟବାନା

(ଯଥା—ଗେରକୁ ଜେଲର ବାବୁ ଦଉଡ଼ି ବଳାଉଛନ୍ତି ।)

୮ । ଅବଶିଷ୍ଟ ବା ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ରଖିବା—8. To leave any remainder.

ବାଁକି ରଖନା

(ଯଥା—ମୁଁ ବଣ ଭୋଜ ପାଇଁ ଯେତେକ ଚାଉଳ ଦେଲି ତାକୁ ବଳାଇ କରି ଘରକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବ ନାହିଁ ।)

୯ । ବଢ଼ାଇବା; ସୀମାରୁ ଅଧିକ କରିବା—9. To cause to exceed a limit.

ବେଶି କରନା

(ଯଥା—ଗଛଣୀ ଉପରେ ବଳାଇ କରି ଆଉ ପୋଷେ ଚାଉଳ ମୋତେ ନ ଦେଲେ ମୋ ପେଟ ପୂରିବ ନାହିଁ ।)

୧୦ । ସୀମାରୁ ଅତିରିକ୍ତ ବା ଅଧିକ ହେବା—10. To exceed the limit.

ବଢନା

(ଯଥା—ନଈରେ ପଶି କରି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଖଣ୍ଡଦୂରରେ ପାଣି ମୋ ଛାତିରୁ ବଳାଇଲା ।)

୧୧ । ମହତ୍ତର କରିବା—11. To make greater; to enhance; to enlarge.

ବଢ଼ାନା

ବସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ କରିଥିବ ପାଇଲେ
ବଳାଇରୁ ଏ କର୍ଣ୍ଣ ବଳାଇଲେ । —ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀସଂବାଦ ।

୧୨ । (ଆପଣାର ମନକୁ) କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରାଇବା; ଆସକ୍ତ କରିବା—12. To cause (one's mind) to be attracted or attached to a matter.

ବଢ଼ାନା

ବଳାହକ ବେଣୀ ଚିତ୍ର, ବଳାଗ ମାନେ ବନ୍ଦିତ । ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୩ । ଆଗ ବଢିବା; ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା—13. To go ahead; to overtop. ୧୪ । ତଡ଼ି ଦେବା—14. To drive out.

ବଢ଼ନା

ବଳାଇ ହାର ବାଟୁଡ଼େ ଚମ୍ପକଦ୍ରୁ ବଢେ
ସୁବେଳରେ ଘନେ ଗେ (ଗାତ) ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀସଂବାଦ ।

୧୫ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ନିମିତ୍ତ ହସ୍ତ ପଦାଦି ବଢ଼ାଇବା—15. To extend one's hands or feet in order to touch a thing.

ବଢ଼ାନା

ବଢ଼ି ର ପଥଟ ହେଉ ହେଉ ପଦ ବଳା । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀସଂବାଦ ।

ବଲାକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବଳ=ଶକ୍ତି+ଅଲ୍ ଧାତୁ=ବକ୍ରଗମନ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବଳପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ବକ୍ର-ଭାବରେ ଗମନ କରେ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବକପକ୍ଷୀ—1. The paddy bird; the egret. ୨ । (ନାମ) ଭାଗବତୋକ୍ତ ପୁରୁ ବଂଶର ପୁତ୍ର ଓ ଜହ୍ନୁଙ୍କ ପୌତ୍ର (ହ. ଶ.)—2. Name of a king of ancient India. ୩ । ଗୃହସର୍ପବିଶେଷ (ହ. ଶ.)—3. Name of a demon. ୪ । ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ ମୁନିଙ୍କର ଏକ ଶିଷ୍ୟ (ହ. ଶ.)—4. Name of a disciple of sage Jātukarṇṇa.

Balāka

(ବଲାକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଲାକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବଲାକ+ଆ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ବକପକ୍ଷୀ—1. A female egert. ୨ । କାମୁକା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A passionate or lustful woman. ୩ । ପ୍ରେମିକା—3. A mistress; a loved woman (M. W.). ୪ । ବକଶ୍ରେଣୀ—4. A row of egrets. ୫ । ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—5. An adulteress. ୬ । ଏକପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ—6. A kind of dance.

Balāganṭhi

ବଲାଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—[ଯାହାଦ୍ୱାରା ବଳା ପିନ୍ଧା ଯାଏ ।] ଗୋଡ଼ର ଗଣ୍ଠି—Ankle.

ପାୟେରଗାଁଠ

ସେଇ ମାଇକର ଉଦ୍ଦେଶ, ବଳାଗଣ୍ଠି

ଘୁଟନା; ଗଟ୍ଟା

ଯାଏଁ ହେଉ ସେମାନେ ଉଭୟେ ପଡ଼ି ଉଠି ।

କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ, ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

ବଲାଗଣ୍ଠି ପାଣି—ଦେ. ବି—ବଳାଗଣ୍ଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯିବା

Balāganṭhi pāṇi

ଭଳି ଗଭୀର ଜଳ; ପ୍ରାୟ ୩ ଆଙ୍ଗୁଳ ଏକଗାଁଠ ଜଳ ଗଭୀର ଜଳ—Water about 3 inches deep.

ମରଘୁଟ୍ଟା ପାନୀ

water deep up to a man's ankle.

(ବଳାଗଣ୍ଠିଏ ପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

Balāguṇā

ବଳାଗୁଣା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡିଗୁଣା (ଦେଖ)

Khaṇḍi guṇā (See)

Balāguṇi

ବଳାଗୁଣି—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ମଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଭିଆର କରିବା ଲାଗି ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ହାତୁଡ଼ି—A thin long hammer.

Balāgra

ବଳାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (୨ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବଳ+ଅଗ୍ର)—୧ । ସେନାପତି—1. Commander in chief. ୨ । ସେନାର ଅଗ୍ରଭାଗ—2. The advance guard of an army.

(ବଳାଗ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ବଳଶାଳୀ (ହ. ଶ.)—Strong; mighty.

Balāṅi

ବଳାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ମୟୂରଭଞ୍ଜର ସିମୁଳପାଲ ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ଆସିବା ଗୋଟିଏ ନଦୀ—The river Balāṅgi rising from Simulipal mountain of Mourbhanj.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବେଳଙ୍ଗି ବାଉଁଶ—A kind of slender bamboo; Arundinacea (Kirtikar); Oxylenanthera Nigrocilliatate (Haines) Bambusa Tulda.

Balā chatushṭaya

ବଳା ଚତୁଷ୍ଟୟ—ସଂ. ବି—ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବଳା, ଅତିବଳା, ମହା-ବଳା ଓ ନାଗବଳା ନାମକ ଚାରି ଗୁଳ—The four kinds of medicinal plants known as Balā.

ବାଟ୍ୟା, ବାଟ୍ୟଲକ, ବାଟ୍ୟାଳକା, ବାଟ୍ୟାମଳା, ବେଡ଼େଳା

ଖିରୌଟୀ, ବରିଆରା, ବୋଜବନ୍ଦ

[ଦ୍ର—ବଳା ବା ବାଡ଼ିଅଁଳାର ଚାରି ପ୍ରକାର ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି । ଏ ଚାରି ପ୍ରକାର

ମ. ଲଘୁଚକଣା, ଖିରହଟ୍ଟୀ, ଖୋରଚକଣା ।
ଗୁ. ବଳଦାନା, ଖରେଟ୍ଟୀ
ତେ. ମୁର୍ପଡ଼ୀ

ଗୁଳ୍ଭକୁ ବଳା ଚତୁଷ୍ଟୟ ବେଳେଯାଏ; ଯଥା—ବଳା, ମହାବଳା, ଅତିବଳା ଓ ନାଗବଳା ।

୧ । ବାଡ଼ିଅଁଅଳା ଗୁଳ୍ଭ ବା ବନ୍ଦ୍ରମୂଳୀ । ଏହା ଜବାଦ ବର୍ଗର ଗୁଳ୍ଭ; ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନ ପଙ୍ଗ ପରି; ଗୁଳ୍ଭ ସୁଷ୍ଟ ରୋମଶ । ଫୁଲ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ, ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟି କରି ଦଶ ଚକ୍ରଡ଼ା ହୁଏ—Sida Cordifolia; heart-leaved Sida.

୨ । ମହାବଳା-(ସଂ. ମହାବଳା, ପୀତପୁଷ୍ପା, ସହଦେବୀ)
ପୀତପୁଷ୍ପା ବେଡ଼େଳା
सहदेवी
ମ. ଭୁଂଭୁର୍ଣ୍ଣୀ ଗୁ. ସହଦେବୀ

୨ । ବାଡ଼ି ଅଁଅଳା ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ଭ; (ଫୁଲ ଅପୀତ, ଶୀତକାଳରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଫୁଟେ; ପତ୍ରର ଶିରା ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ମଶ୍ରୁ)—Sida Rhomboida.

୩ । (ଅତିବଳା) ସଂ. ଅତିବଳା, ଋଷ୍ୟପ୍ରୋକ୍ତା, କଙ୍କତିକା
ଲାଲ ବେଡ଼େଳା
ମ. ବିକଙ୍କତି, ଆକବଇ, କାଂସ୍ଳା
ଗୁ. ଖପାଟ୍ୟ

୩ । ବାଡ଼ି ଅଁଅଳା ବା ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ଭ; ପତ୍ରର ପିଠି ଲୋମଶ; ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟି କରି ୫ ଚକ୍ରଡ଼ା ଫଳ ଅପୀତ—Abtylon Indicum; Sida Rhombifolia Indian mallow.

୪ । ନାଗବଳା (ସଂ. ନାଗବଳା, ଗାଙ୍ଗେରୁକୀ, ଦ୍ରୁମଗବେଧୁକା)
गगरन, गुलसकरी
ନାଗବେଡ଼ାଳା, ଗୋରଖଚାଉଳା, ପାନସାଡ଼ା
ମ. ଗାଙ୍ଗେଟ୍ଟ, ଗାଣ୍ଡେଧାମନ

ଗରଗଡ଼ ଗୁଳ୍ଭ; ଗୋରଖ ଗୁଡ଼ୁଲ—Sida Spinosa.

ଏ ଚତୁର୍ବିଧ ବଳା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ; ମଧୁରରସ, ବଳ ଓ କାନ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ, ଧାରକ; ବାୟୁ, ରକ୍ତଦୋଷ ଓ କ୍ଷତନାଶକ । ବଳାଗୁଳଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ସଙ୍ଗେ ଖାଇଲେ ମୂତ୍ରାତିସାର, ମହାବଳାଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ସଙ୍ଗେ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ଓ ଅତିବଳାଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ସଙ୍ଗେ ପ୍ରମେହନାଶକ ।

ବଳାଜୋର(ରି)—ଦେ. ବି—ବଳାତ୍କାର (ଦେଖ)
Ba**l**ājora(ri) Ba**l**ātkāra (See).

ବଳାଢ଼—ସଂ. ବି (ବଳ+ଅଢ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବଳପୂର୍ବକ ଗମନ କରେ)—୧ । ଗୋଯୋନି—1. The vagina of a cow. ୨ । ମୁଗ—2. A kind of pulse; mung.
Ba**l**āṭa

ବଳାଢ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବଳ+ଆଢ୍ୟ=ବିଶିଷ୍ଟ)—ବଳବାନ୍; ବଳବନ୍ତ—Strong.
Ba**l**āḍhya
(ବଳାଢ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି.—ମାଷ (ହ୍ର. ଶ)—A kind of pulse.

ବଳାଣ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଜମିକୁ ପାଣି ନେବାପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ନାଳ—A small canal for the purpose of irrigating fields.
Ba**l**āṇa

ବଳାତ୍—ସଂ. ଅ (ବଳ+ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣ. କ୍ତ୍ୱା)—
Ba**l**āt
୧ । ବଳପୂର୍ବକ; ଜବରଦସ୍ତି—1. Forcibly; violently. ୨ । ହଠାତ୍—2. Suddenly.

ବଳାତ୍କାର—ସଂ. ବି (ବଳାତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅ)—୧ । ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ; ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ; ଜୋରପ୍ରକାଶ; ଜବରଦସ୍ତି; ଜୋର୍ ଜୁଲମ—1. Oppression; violence; outrage. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଇଚ୍ଛାବିରୋଧରେ ବଳପୂର୍ବକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା (ହ୍ର. ଶ)—2. Coercion. ୩ । ବଳପ୍ରୟୋଗ—3. Use of force.
Ba**l**ātkāra
(ବଳାତ୍କୃତ—ବିଣ)

ଦେ. ବି—୧ । ବଳପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମ କରିବା—1. Rape; outraging female modesty. ୨ । ଖାତକକୁ ଅଟକ ରଖିବାପୂର୍ବକ ଦଣ୍ଡ—2. Forcible detention of a debtor as punishment.

ବଳାତ୍କାର କରିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ବଳପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀର ଇଚ୍ଛାବିରୋଧରେ ସଙ୍ଗମ କରିବା—1. To ravish a woman; to commit rape. ୨ । ବଳପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଜୁଲମ କରିବା—2. To commit outrage; to use violence.
Ba**l**ātkāra karibā
बलजरीकरना

ବଳାତ୍କାରାଭିଗମ—ସଂ. ବି—ବଳପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମ—Rape; forcible cohabitation with a woman.
Ba**l**ātkārābhigama
(ବଳାତ୍କାରାଭିଗମନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳାତ୍କାରିତ—ସଂ. ବି—୧ । ଯାହାକୁ ବଳପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ତାହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ଥାଏ—2. Made to do a work by coercion.
Ba**l**ātkārita

ବଳାତ୍କାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ବଳାତ୍କାର)—୧ । ବଳେ ବଳେ; ବାଧ୍ୟ ହୋଇ—1. Perforce. ୨ । ଅଗତ୍ୟା—2. Necessarily.
Ba**l**ātkāre
जबरदस्ति **जबरदस्ति**

ବଳାତ୍କାରେ ନିଜ ଅସନରୁ ଉଠି
ଗ୍ରହଣେ ସେ ନିଜଙ୍କ ଅଡ଼ବରୁ ପିଠି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ନିଶ୍ଚେ—3. Certainly. ୪ । ବଳପୂର୍ବକ; ଜୋର୍ ଜୁଲମ କରି—4. Forcibly; violently.

ବଳାତ୍କାରେ ସ୍ତ୍ରୀସମାନଙ୍କ ଧରିଅଣି
ନ ରଖିବ ଘରେ ମୋ ବଚନକୁ ମାନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୫ । ଉପାୟାନ୍ତରବିହୀନ ହୋଇ—5. Having no other alternative left.

(ଯଥା—ମୁଁ ଆଗେ କେତେ ଅନୁସରଣ କରି କେତେ ନେହୁରା ହେଉଥିଲି, ତେବେ ତୋ ମନ ତରଳି ନ ଥିଲା, ଏବେ ତୋର ମୋଠେଇଁ କାମ ପଡ଼ିଲାଣି, ତୁ ବଳାତ୍କାରେ ଆସି ମୋ ଗୋଡ଼ ଧରୁ ଯେ ।)

ବଳାତ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ. (ବଳାତ୍+କୃତ)—ଯାହା ଉପରେ ବଳାତ୍କାର କରାଯାଇ ଅଛି—Oppressed; coerced.
Ba**l**ātkṛuta
(ବଳାତ୍କୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବଳାତୋଡ଼ପ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶଗଡ଼ ଚକ୍ରରେ ଥିବା ଲୁହାର ବଳା ଓ ଚକ ଭିତ୍ତିରେ ବଳିଥିବା ଲୁହା—The broad iron ring round the nave of a cart-wheel.
Ba**l**ātordapa

ବଲାଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—ବରହାଣ୍ଡି—Duck weed.
Balādyā

ବଲାଧାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ + ଆଧାନ)—ଶକ୍ତିସଞ୍ଚାର; ଶକ୍ତି
Balādhāna ସଞ୍ଚୟ—The storing or accumulation or conservation of energy.

ବଲାଧିକ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ + ଆଧିକ୍ୟ)—ଶକ୍ତିର
Balādhikya ଅତିଶୟ ବା ପ୍ରଚୁରତା—Abundance or excess of strength.

ବଲାଧ୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବଳ + ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)—ସେନାପତି—
Balādhyaksha Commander or general of an army.

ବଲାନି ଦେବା—ସ୍ଥାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ବଳି; ଭୂତ ହୁ.
Balāni debā ବଳୀ ଦେନା)—ଗ୍ରାମରେ ହଇଜା, ବସନ୍ତ ଆଦି ଲାଗିଲା ବେଳେ ବା ଭୂତ ପ୍ରେତ ଆଦିଙ୍କୁ ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମ ଶେଷ ଛକ ମୁଣ୍ଡରେ ନୈବେଦ୍ୟ, ଛେଳାପଣା ହାଣ୍ଡି ଓ ପିଠୁଳା ଆଦି ଥୋଇବା—To leave the offerings to the village-goddess at the extremity of the village during the prevalence of smallpox, cholera etc, with a hope that the evil spirits will be propitiated thereby.

ବଲାନୁଜ—ସଂ. ବି—ବଳରାମଙ୍କ କନିଷ୍ଠ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrīkṛushṇa,
Balānuja the younger brother of Balarāma.
(ବଳାବରଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଲାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବଳ + ଅନ୍ୱିତ; ୩ୟା ତତ୍)—୧ । ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ—
Balānwita 2. Mighty; powerful. ୨ । ସୈନ୍ୟ ପରିବୃତ—2. Accompanied or surrounded by an army.

ବଲାପିଟା—ଦେ. ବିଣ—ଖିଳିତ (ଦ୍ୱାର)—Barred; bolted (door).
Balāpiṭā ଦ୍ୱାରଦେଶେ ବଳିପିଟା ଦୋଇଅଛି ମୁଗା ।
ସ୍ଥାନୀ—ଦ୍ୱାରରକ୍ଷଣ ଗୀତ ।

ବଲାବଳ—ସଂ. ବି.—ବଳ ଓ ଅବଳ—
Balābala Strength and weakness,
ଦେ. ବି.—୧ । ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟର ଯଥାର୍ଥ ପରିମାଣ—
1. Actual measure or estimate of one's strength.
ବଳାବଳେ ଦୁଃଖ ସୁଖ ତ ବରବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାପାତ୍ର ସତ୍ତ ।
୨ । ବଳ; ଶକ୍ତି—2. Strength; power. ୩ । ଅଧିକାର; ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—3. Authority; mastery.
ଦେ. ବିଣ—ବଳପଡ଼ିବା; କ୍ଷମତାର ଅତିରିକ୍ତ; ଅସହ୍ୟ—
Unbearable; excessive; exceeding one's strength or capacity.
(ଯଥା—ତା କଥା ତାକୁ ବଳାବଳ ହେଲାଣି, ସେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କାହିଁ ସମ୍ଭାଳିବ ?)

ବଳାବଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳାତ୍କାର କରିବା—1. To use force. ୨ । ବାଧ୍ୟ କରିବା—2. To force a person to do a thing.
ଜବରଜୋର କରନା

ବଳାବଳ ସମୟ—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରକାର ବା ଜରୁରି ବେଳ—
Balābala samaya Very urgent time.
ଦରକାରେର ସମୟ ବହୁତ ଜରୁରତ

ବଳାବଳି—ଦେ. ବି—୧ । ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ ବଳପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—
Balābali 1. The state of one exceeding the
ଜୋର ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି other. ୨ । ବଳାତ୍କାର—2. Use of force or violence. ୩ । ଅତ୍ୟନୁରୋଧାତିଶୟ—3. Importunity.
ଜଡ଼ିର ସେ ବଳି, ଗଳ ସରଗଙ୍ଗାଳା ବଳାବଳି—
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦବଧ:କ୍ରାମଣି ।

ବଳାବଳିପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—ବଳ ହେତୁ ଅହଙ୍କାରୀ—
Balābalipta Proud of one's strength.

ବଳାବଳେପ—ସଂ. ବି—ବଳଗର୍ବ; ମୁଁ ବଳୁଆ ବୋଲି ଗର୍ବ—
Balābalepa Pride of one's strength.

ବଳାମୋଟା—ସଂ. ବି—ନାଗଦମନୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Balāmoṭā Indian wormwood.

ବଳାୟ—ସଂ. ବି—ବରୁଣ ଗଛ (ହୁ. ଶ.) (ଦେଖ)
Balāya Baruṇa tree (See)

ବଳାରାତି—ସଂ. ବି. (ବଳ ନାମକ ଅସୁରର ଅରାତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Balārāti ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.
ଦେ. ବି—ପେଚା—Owl.
(ସ ଓ ରେ) ବଳାସ୍ତ ନାକ ବହାରକୁ ମତ ସ୍ୱରବ୍ରତେ ପଳାଇ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳାଶ(ସ)—ସଂ. ବି. (ବଳ = ଶକ୍ତି + ଅଶ୍ ଧାତୁ = ଖାଇବା + ଅ;
Balāśa(sa) ଯେ ବଳକୁ ଖାଇଯାଏ ବା ନାଶ କରେ)—
୧ । ଶ୍ଳେଷ୍ମାରୋଗ—1. Cold. ୨ । କ୍ଷୟ ରୋଗ—2. Tuberculosis.
ସ୍ଥାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଧାନକୋଠି—Barn; granary.

ବଳାହକ—ସଂ. ବି. (ବଳ = ଶକ୍ତି + ଅନ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା +
Balāhaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯେ ବଳ ପ୍ରକାଶ କରି ଗତି କରେ ବିମା ବାରି + ବାହକ = ଜଳବାହନ ଶିବ)—୧ । ମେଘ—1. Cloud. ୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.
(୧ + ୨) ବଳାହକ୍ଷ୍ୟ ଛଡ଼ି ପଡ଼ି ଜଳ
ବଳାହକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ବଳା ଦେଇ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—3. Name of a demon. ୪ । ସର୍ପବିଶେଷ—4. A species of serpent ୫ । ମୁଥା—5. Grass-root. ୬ । ଅଶ୍ୱବିଶେଷ—6. A species of horse.
ବରଷାକାଳ ତା କଲେ ବଳାହକ ମେଘପୁଞ୍ଜେ
ଶୋଭ ଘୋର ତଙ୍କେ ବ୍ୟାପେ ମୁକ୍ତ ଗୋଷେ— ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
୭ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରଥର ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ାର ନାମ (ହୁ. ଶ.)—
7. Name of one of the pair of horses drawing Śrīkṛushṇa's chariot. ୮ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ—8. Name of a mythological mountain;
[ଦ୍ର—ଲିଙ୍ଗପୁରାଣ ମତରେ ଏହା ଶାଳ୍ମଳିଦ୍ୱୀପରେ ଓ ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣ ମତରେ ଏହା କୁଶଦ୍ୱୀପରେ ଅବସ୍ଥିତ – ହୁ. ଶ. ।]

୯ । ଜୟଦ୍ରଥର ଏକ ଭାଇ (ହୁ. ଶ.) —
9. Name of a brother of Jayadratha.

ବଳାହକକେଶା—ସଂ. ବହୁ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର କେଶ ମେଘ
Balāhakakeśā ପରି ଘନ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—(a woman) Having
(ବଳାହକକେଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) hair as black as cloud.

ବଳାହକ କେଶୀ ରତ୍ନ,
ବଳାକା ମାନେ ବହୁତ । ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଳାହକବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବ (ରୂପକ; ବଳାହକ = ମେଘ + ବଲ୍ଲୀ = ଲତା)—
Balāhakaballī ବିଦ୍ୟୁତ—Lightning.

ବଳ୍ଲ ଉଚ୍ଚ ଗୀତ ବସନ ବଳ୍ଲଜେ ବଳାହକ ଶ୍ରେଣୀ ସମାନ ।
ଗୀତବୃକ୍ଷ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ବଳାହିତ—ସଂ. ବ. (ବଳ = ଅସୁରବିଶେଷ + ଅହିତ = ଶତ୍ରୁ)—
Balāhita ବଳାରି; ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.

ବଳାହିତ ରତ୍ନ—ସଂ. ବ—ଇନ୍ଦ୍ର ନୀଳମଣି—
Balāhita ratna Sapphire; emerald.

ବଳି—ସଂ.ବ. (ବଲ୍ ଧାତୁ = ଦାନ କରିବା; ବଧ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.ଇ)—
Bali ୧ । ଦୈତ୍ୟରାଜ ବିରୋଚନ ପୁତ୍ର ଓ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ପୌତ୍ର—
1. Name of a demon king who was pressed down to the nether regions by Bishṇu in his third incarnation.

[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁ ବାମନ ଅବତାରରେ ନିଜ ଦେହରୁ ତ୍ରିପାଦ ପାଦ କାଢ଼ି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଏ ରାଜାଙ୍କୁ ପାତାଳକୁ ଚାପିଥିଲେ ।]

୨ । (+କରଣ. ଇ) ନୈବେଦ୍ୟ; ଭୋଗ; ପୂଜାର ଉପକରଣ ବା ସାମଗ୍ରୀ—2. Offerings to a Deity; the ingredients or materials offered to a Deity.

ରେଷ୍ଟଲେ ଅର୍ଘ ପାଣ୍ଡ ସ୍ନେହ ଘେନ ବଳି ।
କୃଷ୍ଣସଂହି. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୩ । ଛେଦନଯୋଗ୍ୟ ପୂଜାପଶୁ—3. An animal for sacrifice; victim.

[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବଳିପଶୁ ୧୦ ପ୍ରକାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; ଯଥା—ମୃଗ, ଛାଗ, ମେଷ, ମହିଷ, ଶୂକର, ଶଳ୍ଲକୀ, ଶଶକ, ଗୋଧା, କୂର୍ମ ଓ ଗଣ୍ଡାର ।]

୪ । କର; ରାଜକର; ରାଜସ୍ୱ—4. Revenue; tax.

[ଦ୍ର—ଭୂମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁର ଯେଉଁ ଅଂଶ (ସାଧାରଣତଃ ଷଷ୍ଠାଂଶ) ପ୍ରଜା ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଉଥିଲା ତାହାକୁ ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବଳି ବୋଲା ଯାଇଅଛି—ହୁ. ଶ]

୫ । ଖାଦ୍ୟାଂଶ; ଅଇଁଠା—5. Leavings of the table.

୬ । ଭୁତ ଯଜ୍ଞ; ବୈଶ୍ୱଦେବ—6. A daily offering of boiled rice to various animals (e.g. gods, guests, ancestors, dogs, crows, sweepers).

୭ । ବୈଶ୍ୱଦେବରେ ଦିଆଯିବା ପିଣ୍ଡମାନ; ବୈଶ୍ୱଦେବ—
7. Oblations given to several beings in Baiswadeba.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥର ଦୈନିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଞ୍ଚ ଯଜ୍ଞ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ୪ର୍ଥ ବା ଭୁତ ଯଜ୍ଞ; ଏଥିରେ ଗୃହସ୍ଥ ନିଜର ଭୋଜ୍ୟାନ୍ନରୁ କିଛି ଅଂଶ ପୃଥକ୍ କରି କାକ, ଶୃଗାଳ, କୁକୁର ଅତିଥି ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାହା ଘରର ବାହାରେ ରଖି ଦିଅନ୍ତି ।]

୮ । ଚଣ୍ଡ; ପୂଜା ପରେ ପୂଜା ସାମଗ୍ରୀରୁ କଢ଼ାଯିବା ଅଂଶ—
8. A fixed portion (generally a quarter) taken out of the offerings to a Deity and set apart for a secondary or dependant Deity.

[ଦ୍ର—ଚଣ୍ଡ ବଳି ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

୯ । ପଶୁ ଯଜ୍ଞ; ଯଜ୍ଞରେ ପଶୁ ବଧ—9. Animal sacrifice.

୧୦ । ଚାମର ଦଣ୍ଡ; ଚଅଁର ବେଣ—10. The handle of a chowrie fan. ୧୧ । ଜରା ଜନିତ ଶ୍ଳଥ ଚର୍ମ; ବିଲୋଳ ଚର୍ମ; ଚଳିତ ଚର୍ମ—11. Wrinkle; skin shrivelled up through old age. ୧୨ । ଉଦରସ୍ଥ ଅଙ୍ଗରେ ତରଙ୍ଗିତ ମାଂସ; ପୁଟ୍ଟୀ—12. Folds of skin covered flesh appearing on the belly.

ସେ ବଳିଷ ବଳୀ ବଳୀ-ଶୋରୀ ଦେଇ ବଳ
ବଳଭଦ୍ରେ ପୁଟ୍ଟ ବାରତା ଅଳୀ ଅଳୀ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସ୍ୱଧାନିଧି ।

୧୩ । ଅର୍ଶୋରୋଗ ଜନିତ ମଳଦ୍ୱାରର ମୁହଁରେ ବା ଠିକ୍ ଉପରକୁ ବାହାରିବା ମାଂସ ଗୁଟିକା; ଗୁଦାଙ୍କୁର; ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ମାଂସ ପିଣ୍ଡ—13. A ball-like formation just at the mouth of the rectum above the anus in piles.

[ଦ୍ର—ଅର୍ଶ ୨ ପ୍ରକାର; ଏକ ପ୍ରକାର ବହିର୍ବଳ (Blind piles), ଯାହାରେ ମାଂସ ଗୁଟିକା ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରର ବାହାରେ ଥାଏ ଓ ଅନ୍ତର୍ବଳ (Bleeding piles), ଯାହାରେ ମାଂସ ଗୁଟିକା ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରର ମୁହଁ ଉପରେ ହୁଏ ଓ ଯାହାରୁ ଖୁବ୍ ରକ୍ତସ୍ରାବ ହୁଏ । ବହିର୍ବଳ ଆକାରରେ ଛେଳିର ଚୀର (ଚିଙ୍କ) ପରି । ଏଥିରେ ରକ୍ତ ସ୍ରାବ ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏହା ଭାରି କଷ୍ଟ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଏ ।]

୧୪ । ଶରୀରର ରେଖା 14. Lines on the body. ୧୫ । ଗୃହଦାରୁ ବିଶେଷ; ଭୁଲସ୍ତମ୍ଭ—14. The tallest pillar in a thatched house. ୧୬ । ମାଧ୍ୟ;ଘରଚାଳର ତଳ—16. The lower edge of the thatch. ୧୭ । ରାଜକର;ରାଜସ୍ୱ (ହୁ.ଶ.)—17. Rent; revenue. ୧୮ । ରେଖା (ହୁ. ଶ.)—18. Line. ୧୯ । ଗନ୍ଧକ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—19 Sulphur. ୨୦ । ଶ୍ରେଣୀ; ପଂକ୍ତି (ହୁ. ଶ.)—20. Row. ୨୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ (ହୁ. ଶ.)—21. A kind of musical instrument. ୨୨ । ଉପହାର; ଭେଟୀ (ହୁ. ଶ.)—22. Present. ୨୩ । ଭକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ; ଅନ୍ନ ଆହାର (ହୁ.ଶ.)—23. Food. ୨୪ । ବିଶିଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୃଥକ୍‌କୃତ ଯଜ୍ଞାଦିରେ ନିବେଦିତ ବସ୍ତୁର ଅଂଶ—
24. Parts of the offerings kept apart for particular Deities in a sacrifice.

ସେ ବଳିଷ ବଳୀ ବଳୀ ଶୋର ଦେଇ ବଳ ବଳୀ ବଳୀ ବୁଲେ ପୁଟ୍ଟ ବାର୍ତ୍ତା
ଅଳୀ ଅଳୀ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସ୍ୱଧାନିଧି ।

ଦେ. ବି.—୧ । ଲାକ୍ଷା ([illegible])—1. Lac. ୨ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ବଳିଭଦ୍ର, ବଳରାମ, ବଳଦେବ ଆଦିଙ୍କ ଡାକ ନାମ—2. (a term of endearment) The name for calling persons whose names begin with the word (Bala). ୩ । ସ. ବଳ) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମହତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜୀବନ ଆଦିର ସମର୍ପଣ (ଯଥା—ଆତ୍ମବଳି, ସ୍ୱାର୍ଥବଳି)—3. (figurative) Offering of something (e. g. one's life, one's selfish aims) for some great object; sacrifice for some noble object.

ପ୍ରାଦେ. (ସୋନପୁର)—ବି.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଠାକୁରାଣୀ ଅବଶ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ତା ଉପରେ ହୁଅନ୍ତି—A person who is possessed by a Goddess.

[ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱିନ ଚଙ୍ଗ ସମୟରେ ସମଲେଇ ଠାକୁରାଣୀ ଯେଉଁ ଭାଗ୍ୟ (ସେବକ) ଠାରେ ଉପରେ ହୁଅନ୍ତି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବଳି ଦିଆ ଯାଇ ଥିବା ପଶୁର ଗଣ୍ଡିକୁ ହାତରେ ଧରି ତାହାର ଓଷ୍ଠରୁ ଝରି ଥିବା ରକ୍ତକୁ ଶୋଷି କରି ପିଇ ସେ ଗଣ୍ଡିକୁ ଚାଟି ପକାଇ ଦିଏ । ସୋନପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଜୀବକୁ ବଳି ଦିଆ ଯାଏ ତାହାର ନାମ ପଶୁ ଓ ଯାହାଠାରେ ଠାକୁରାଣୀ ଉପରେ ହୁଅନ୍ତି ତାହାକୁ ବଳି କହନ୍ତି ।]

ବଳି—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ) ଅ.—ବୋଲି—

Bali As; styled as; called as; known as.

(ଯଥା—ଏ ବହି ଉତ୍ତମ ବଳି ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ।)

ବଳିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଶ୍ୱାନ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ ବିଶେଷ—

Baliā ବଳୀଲାଙ୍ଗୁଳା 1. A wild ferocious dog.

(ବଳିଆ କୁକୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର, ଯଥା—ପାଟ ବଳିଆ ଓ ଖଗ ବଳିଆ । ଏମାନେ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ରହନ୍ତି ବାଘ ସେଠାରୁ ଭୟରେ ଛାଡ଼ି ପଳାଏ । ଏମାନେ ମୃଗ ଆଦିକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ପଛ ଅଡ଼ୁ କାମୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ି ଘାଇଲା କରି ମାରି ପକାନ୍ତି ଓ ଖାଇଯାନ୍ତି । ପାଟବଳିଆମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଯୋଡ଼ାଏ ଲେଖାଏ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଖଗବଳିଆମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ପାଟବଳିଆମାନେ ଖଗବଳିଆଙ୍କଠାରୁ ଆକାରରେ ବଡ଼ । ଏମାନଙ୍କ ଲୋମ ଇଟାଳିଆ ।]

୨ । (ଏହା ବଳାଯାଇ ଥିବାରୁ) ଶିଆଳି ଲତାରେ ବଳା ହୋଇ-ଥିବା ମୋଟ ଦଉଡ଼ି—2. A twisted thick rope of Siāli creepers.

[ଦ୍ର—ଏ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବାଛିଶ ପଟାଳ ଓ ଭଗା ଆଦିକୁ ଟଣା ଯାଏ । ଏହା ସବୁଦା ପାଣିରେ ଓଦା ହେଲେ ଜଳା ବା ଛୋଟ ବଉଡ଼ି ପରି ପୋଚରା ହୋଇ ଯାଏ ନାହିଁ ।]

୩ । (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବଳଭଦ୍ର, ବଳଦେବ, ବଳରାମଆଦିଙ୍କ ଡାକନାମ—3. A name for calling persons whose names begin with the word Bala.

ବଳିଆ—ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ହିନ୍ଦି ବୋଆଡ଼ୀ)—ପାଠୀନ;ବାଳିଆ

Baliā ମାଛ—1. The cat fish; Pike; Cyprinus Denticulatus. ୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବଳିଆକୁକୁର—2. Wild dog.

ବଳିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ବଳ)—୧ । ବଳାଇବା (ଦେଖ);

Baliāibā ଅତିରିକ୍ତ ହେବା—1. To exceed; to excel,

ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ସୁତ ଅଭିମନ୍ୟୁ ଚହିଁ
ପରିଗଣେ ସମସ୍ତ ବୀରଙ୍କୁ ବଳିଆଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଆଦି ।

୨ । ଅତିରିକ୍ତ କଥା କହିବା; ବିଶେଷ ଅନୁରୋଧ କରି କହିବା—2. To speak repeatedly or much.

ଏତ ମୋର ମରଣରେ ପୃଣି କେତେ ବଳିଆଇ କହୁ ଥାଉ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ବଳି ପଡ଼ିବା; ଆଗ ବଳିଯିବା—3. To outdo; to surpass.

ବଳିଆଇ କହି ଆଗ ମୁହିଁ ବୁହ ମରିବୁ ପଛରେ । ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ବିଶେଷ ଭାବରେ ଜିଦ୍ଦ କରିବା—4. To insist; to persist; to importune.

ଆଉ ବଳିଆଇ କହିବା ମୋତେ ନୋହୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୫ । ଅନାଦର କରିବା—5. To show disrespect; to treat unlovingly.

ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବଳିଆଇ ଯାଗ ଭାଗ ମୁହିଁ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବ ଏଥି ସନ୍ଦେହ ତ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୬ । ଲଙ୍ଘିବା; ଏଡ଼ିବା—6. To overstep; to avoid.

ବର ପାଇଥିବାରୁ ମୋତେ ବଳିଆଇ
ଯିବାକୁ ତୁମ୍ଭର ଶକ୍ତି ହେଉ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ବଳିଆର—ଦେ. ବିଶ (ସ. ବଳୀୟାନ୍)—୧ । ବଳୀୟାନ; ବଳବତ୍ତର—

Baliāra 1. Stronger. ୨ । ବଳିଷ୍ଠ; ବଳବତ୍ତମ—

ବରୀୟାର 2. Strongest.

ସେ ମହାବଳି ବଳୀୟାର—ମଧୁସୂଦନ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।

୩ । ବଳବାନ—3. Strong; mighty.

ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ସୁତେ ମହାବଳିଆର—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଆଦି ।

୪ । ବଡ଼; ବୃହତ୍; ଅତି ବଡ଼—4. Great; very great.

ତାହାର ପେଟ ବଳିଆର.
ଦେ ଦେବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହାର—ରୁପଚ. ପ୍ରେମପୀୟୂଷ ।

୫ । ବେଳାୟୁ; ଅତ୍ୟଧିକ—5. Excessive; very much.

ସମ୍ରାଟ ସେ ସମାର ବଳିଆର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦରୀଅଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—

Very much; too much; excessively.

(ଯଥା—ବନ୍ଧୁକାଳ ପରେ ମତେ ଦେଖି ସେ ବଳିଆର କାନ୍ଦିଲା ।)

ବଳିଆର ଭୁଜ—ଦେ. ବି (ସ. ବଳୀୟାନ + ଭୁଜ)—ବଳିଷ୍ଠ ବାହୁ—

Baliāra bhuja Strong arms.

ବରୀୟାରବାହ ଦେ. ବିଶ—ବଳିଷ୍ଠ ବାହୁଶାଳୀ—

Having strong arms.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

ବଲିଆରସିଂହ—ଦେ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Baliārasimha A family title of some Kshatriyas.

ଲ(ଲୀ)କ—ସଂ. ବି (ବଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଗୃହର ଓଳ—
Bali(lī)ka The lowest edge of a thatch; the eaves.

ବଲିକରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ବୋଲିକରି; ଯୋଗୁଁ—
Balikari Owing to.

ବଲିଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟ—
Baliṅga A small kingdom near Kaliṅga.
[ଦ୍ର—ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହି ନାମ ବହୁଥର ଲିଖିତ ଅଛି ।]

ବଲିଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Baliṅgi A kind of sh (in the Chilka).

ବଲିଣ(ନ)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଳ ହୋଇଥିବା—1. Twisted.
Baliṇa(na) ୨ । ଦୃଢ଼ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ—2 Round and strong; muscular.

ବଳଣ ଭୁଜେ (ଗେ) ମର୍କଟେ ଭୁଜେ
ଅଙ୍ଗଦ କଙ୍କଣ ବେଳ କରେ ବଜାଇ—ପ୍ରାଚୀ ରତ୍ନମଞ୍ଜୁଷା ।

ବଲିତ—ସଂ. ବିଣ (ବଳ=ପଳିତ ଚର୍ମ+ସଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—
Balita ୧ । ଭୁଷ୍ଟିତ; ବଳଯୁକ୍ତ; ଚିବଳଯୁକ୍ତ—1. Wrinkled folded. ୨ । ବଳବଳକିଆ—2. Curled; shrivelled; rolled. ୩ । ଶ୍ଳଥ; ଧଡ଼ାଧଡ଼ିଆ; ଲୋଳ; ଲୁଳିତ; ଢୁଙ୍ଗଳା ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବା—3. Slackened; flabby; flaccid. ୪ । ପରିବୃତ; ଆବେଷ୍ଟିତ (ହ. ଶ)—4. Surrounded; encircled. ୫ । ଆଚ୍ଛାଦିତ (ହ. ଶ)—5. Covered; enveloped.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଧିକତର; ସୁନ୍ଦରତର—
1. Finer; more beautiful.

ଅତ୍ରନିବ ରୂପ ବଳିତ କାମ—ଉଷା ଶିଶୁଶଙ୍କର ।

୨ । ଜାତ—2. Produced; born; generated.

ତ୍ରିଦ ପରମ୍ପ ସରସ ଉସ୍ତେଣ ବଳିତ ବନ୍ଧୁ ବିକାର—ପ୍ରାଚୀ ରସବାରଧି ।

ବଲିତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବଳିତ; ବର୍ତ୍ତିକା)—୧ । ଦୀପବର୍ତ୍ତି; ବତି; ଶଳିତା; ବଳା ଯାଇଥିବା କନା—
ସଳତେ; ବାତୀ **ବତ୍ତୀ; ପଲୀତା** 1. Wick; rolled wick.

ଯେସନେ ପ୍ରଦୀପ ଜଳଇ
ଘୃତ ବଳିତା ଯୋଗ ପାଇ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

୨ । ବଳା ଯାଇଥିବା କନା ବା ତୁଳା—2. A roll or skein (of rag or cotton). ୩ । କନ୍ଥା; କନାର ଛିଡ଼ ଛିଡ଼ ଖଣ୍ଡ—3. Rags; shrivelled up rags.

(ଯଥା—ଏ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡ ଚିରିଯାଇ ବଳିତା ହୋଇଗଲାଣି ।)

ଦେ. ବିଣ.—ବଳିତା ପରି ସରୁ ବା ସୀଣ—
Slender like a wick.

(ଯଥା—ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ତା ଦେହ ବଳିତା ହୋଇଗଲାଣି ।)

ବଳିତା କନା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚିରା କନାକୁ ବଳି ବଳିତା ଭିଆରି
Balitā kanā. କରାଯାଏ—The rags which are to be rolled up into wicks.

ବଳିତା ଖଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଲମ୍ବ ଚୋରଲା ଖଡ଼ି—
Balitā khardi A kind of hard chalk cut into thin long slices.

[ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଶିଆ ଦିଶେ । ଏହା ଲମ୍ବ ଓ ଗୋଲ ହୋଇ ଭିଆରି ହୋଇଥାଏ; ଏହାର ବ୍ୟାସ ପ୍ରାୟ ୧ ଇଞ୍ଚ । ଗୃହଶାଳିର ପିଲାମାନେ ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭୂମିରେ ଲେଖନ୍ତି ।]

ବଳିତା ବଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କନାକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗୁଡ଼ାଇ ବତି
Balitā balibā ଭିଆରି କରିବା—To roll up rags in-
ସଳତେ ପାକାନ **ବତ୍ତୀ ବଟନା** to a piece of wick.

ବଳିତା ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବା
Balitā basā(se)ibā ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବା ତୁଳସୀଗଛ
ପିଦୀମଦେଓୟା ମୂଳରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଘିଅ ବତି ଜାଳିବା—
ବତୀଦ୍ନା To set lighted wicks saturated with ghee or oil before Deities or the holy basil plant at eve.

[ଦ୍ର—ବଳିତା ବସାଇବା ସମୟରେ ଲୋକେ ଆପଣାର ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି ପାଇ ବା ଶତ୍ରୁର ଅମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଦେବତାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଥାଆନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ 'ଅମୁକ ଅମୁକର ନାଆଁରେ ନିଜ ବଳିତା ବସାଉଛି, ବୋଲି କହିଲେ ଅମୁକ ଲୋକ ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅମଙ୍ଗଳ ହେବାପାଇଁ ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ ।]

ବଳିତା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଘୃତ ବା ତୈଳାକ୍ତ ବର୍ତ୍ତିକାରେ
Balitā lagā(ge)ibā ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗ କରି ତାହାକୁ ଜଳାଇବା-
ସଳତେ ଲାଗାନ To light a wick saturated with
ବତ୍ତୀ ଲଗାନା (ବଳିତା ଜ୍ୱାଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ghee or oil.

ବଳିଦାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Balidāna ପଶୁବଧ-1. Animal sacrifice or offering to
(ବଳିପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) a Deity; sacrifice of a victim.

୨ । ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଉତ୍ସର୍ଗ—
2. Dedication of a thing to a Deity.

୩ । ଦେବତାଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା; ପୂଜାର ଉପକରଣ
ଦାନ—3. Making of an offering.

ବଳିଦାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଶୁବଧ
Balidāna karibā କରିବା—1. To sacrifice an
ବଲିଦାନ କରା **ବଲିଦାନ କର** (ବଳିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) animal.

ପ୍ରଣମ୍ୟ ପଦ୍ମରେ ଚରଣେ କେଉଁ ବଳି ମହିଁ ଦେବ ନାହିଁ ।
ନବକିଶୋର. ଶମଶ୍ରା ।

୨ । ବୈଶ୍ୱଦେବରେ ଭୂତ ଓ ପିତୃଗଣଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଦେବା—
2. To make food offerings to the created beings and to the manes.

ବଳିଦିଗ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଳି+ଦିଗ୍) ପାତାଳ—
Balidiga The nether region.

ବଳ ଦିଗକୁ ଉପର କରିବା କରି ବସୁର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳିଧ୍ୱଂସୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—(ବଳି+ଧ୍ୱଂସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. Balidhwamsī ୧ବ.)—ଯେ ବାମନାବତାରରେ ବଳିକୁ ନାଶ କରିଥିଲେ)—ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishṇu.

ବଳିନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବଳି+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍)—୧ । ବଳିଯୁକ୍ତ—
Balina 1. Wrinkled; shrivelled.
(ବଳିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତ୍ରିବଳିଯୁକ୍ତ—2. Having 3 folds
(ବଳିନା, ବଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) of skin about the navel.
୩ । ଲୁଲିତ; ଶ୍ଳଥ—3. Flabby; flaccid.
ଦେ. ବିଣ.—ବର୍ତ୍ତୁଳ ଓ ଦୃଢ଼—Round and strong.
(ଯଥା—ବାହୁ ବଳିନ ଭୁଜ ହେମଦ୍ରବଣ ।)

ବଳି ନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାଣାସୁର—
Bali nandana A demon; son of Bali.
[ଦ୍ର—ବଳି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଗ୍ରରଗୋଷ୍ଟ ପୁତ୍ର ଥିଲେ, ତତ୍ରୁ 'ବଳିନନ୍ଦନ' କେବଳ ବାଣାସୁରକୁ ବୁଝାଏ ।]

ବଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବଳି+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବାଡ଼ିଅଁଳା; ବାଟଖ-
Balinī ମଳକ; ବଳା—A medicinal plant; Sida Cordifolia.

ବଳିନ୍ଦମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବଳିଂ=ବଳିକୁ+ଦମ୍ ଧାତୁ=ଶାସନ
Balindama କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଷ୍ଣୁ; ବଳିଧ୍ୱଂସୀ—Bishṇu

ବଳି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଳି ଦେବା; ବୋଦା ପକାଇବା;
Bali pakā(ke)ibā ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ପଶୁବଳି ଦେବା ବା
ବଳି ଦେଓୟା ପଶୁ ହାଣିବା—To slay an animal before
ବଳି ଦେନା a Deity for sacrifice; to victimise.
(ବଳି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ବଳି) (ପଶୁ) ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ
Bali pardibā ବଳିରୂପେ ହାଣ ଖାଇବା; ବୋଦା ପଡ଼ିବା—
ବଳି ପଡ଼ା 1. To be killed or slain before a Deity as
ବଳି ହୋନା a victim. ୨ । (ସଂ. ବହୁଳ) ବଢ଼ିବ ପଡ଼ିବା; ଅଧିକା ହେବା; ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ରହିବା—2. To be in excess; to exceed; to outstand; to remain over.
୩ । ଟପିଯିବା; ଅତିକ୍ରମ କରିବା—3. To outrun; to pass over. ୪ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—4. To increase.

ଏହା ଶୁଣି ବଳି ପଡ଼ିଛି ମୋ ଲଜ୍ଜାଦ—
ବୃକ୍ଷସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୫ । ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିବା—5. To pass beyond bounds; to exceed the limit.

ଗୁପତେ ସ୍ୱିକା ମୁ ତୋତେ ପଣ୍ଡିତ୍ରୁ ବଳିପଡ଼ିବାକୁ ବ୍ୟଥା—
ବଳିବୁର୍ଣ୍ଣ. ବିଶୋଷଙ୍କୁ ତ. ଗୀତ ।

୬ । ଅସହ୍ୟ ହେବା—6 To be unbearable.

୭ । ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ହେବା—7. To preponderate.

ଏହିରୂପେ ବଗ୍ରୁ ବଳିପଡ଼ି ଶୋହ
ଚିତ୍ରଦେଷ ଚମତ୍କାରର ଚବେଦ—ବୃକ୍ଷସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବଳି ପଶୁ—ସଂ. ବି—ଦୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହତ ପଶୁ—
Bali paśu An animal killed as a victim to a particular Deity.

ବଳି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ପଶୁ) ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ବଳି
Bali pāibā ପଡ଼ିବା ବା ହଣା ହେବା—1. To be slain as
ବଳି ପାଓୟା ବଳି ପାନା a sacrifice before a Deity.
(ଯଥା—ଆଜ ବାଲୀଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ୩ଟି ଛେଳି ବଳି ପାଇଲେ ।)
୨ । (ଦେବତା) ଦୌଣସି ପଶୁକୁ ବଳିରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତହେବା—
2 To get a victim slain for self (said of a Deity).
(ଯଥା—ବମଲାଠାକୁରାଣୀ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ସମୟରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ୨ଟି ଲେଖାଏଁ ମାତ୍ର ବଳି ପାଆନ୍ତି ।)

ବଳିପୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବଳି ବା ଖାଦ୍ୟାଂଶଦ୍ୱାରା
Balipushṭa ପାଳିତ—1. Brought up with food
(ବଳିପୁଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) thrown after meals. ୨ । ଅଇଁଠାଖିଆ—
2. Living on the leavings of other people's tables.
ସଂ. ବି—କାକ; କୁଆ—Crow.

ବଳି ପୋଦକୀ—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ପୋଇଶାଗ ଲତା (ହି. ଶ)
Bali podakī A large variety of Poi creeper.

ବଳି ପ୍ରିୟ—ସଂ ବି—୧ । ଲୋଧ୍ର (ହି. ଶ) (ଦେଶ)—1. Lodhra
Bali priya (See). ୨ । କୁଆ (ହି. ଶ)—2. Crow.

ବଳିବର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଷଣ୍ଢ (ହି. ଶ)—1. Bull. ୨ । ବଳଦ
Balibardda (ହି. ଶ)—2. Ox; bullock.

ବଳି ବଳିକା—ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇଥାଏ—
Bali balikā Crisp; wrinkled; shrivelled.
(ବଳିବଳିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବୃତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବନା ଆଦିକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି
Balibā ପାକନ ଗୁଡ଼ାଇବା—1. To roll up (rag etc).
ବଟନା ୨ । ଝୋଟ ବା କଡ଼ାକୁ ହାତରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଦଉଡ଼ି କରିବା—
2. To weave cr twist fibres into a rope.
୩ । (ମନ ବା ମନ) ଦୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହେବା ବା ଆକୃଷ୍ଟ ହେବା—3. (the mind) To be bent upon
ଯାଓୟା a matter or to be attached towards a thing.
ଆନା

ଏ ବାଣୀ ଶ୍ରବଣେ ରାମ ଶ୍ରୀପଦ ବର୍ଣ୍ଣନ
କରିବାକୁ ନ ଚାହେ ଏ ଦାସର ମନ । ଜନକଗୋଇ. ସୀତା ବନବାସ ।

୪ । (ମନ) ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—4. (the mind) To be anxious for.

ତାହାଙ୍କ ଦେଖିବାକୁ ବଳିଛି ମାନସ ।
ବୃକ୍ଷସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ପାକାନ ୫ । ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଦ୍ୱାରା ମାଟି ଆଦିକୁ ପେଣ୍ଡୁଳି କରିବା—
ବଟନା 5. To roll up into a ball with the help of the fingers.

ବଳି ବାଟୁଳିକ ସ୍ତନାଗ୍ର ରୂପେ ସେ ମନୋହର ।
ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ବାରଣ ନ ମାନିବା—6. To disobey a restriction.

ବଳୀ ବଳପୁଷ୍ଟ ଝାଟେ ଆହାର ଗେଲେଣେ
ବଳବଳଶୋଭିଲା ତାହାର ନବାଣେ । ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଟପକା ୭ । ଟପି ଯିବା; ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା—7. To pass over;
ବଢନା to outrun.

ବଳିଲ ଅନଳ ଗତ କରି ଖାଳ ଦୁର୍ଗମ ଦୁର୍ଗ ସରି ।
ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୮ । (ସଂ. ବହୁଳ) ବହୁଳା ହେବା; ବଳିଯିବା—8. To exceed; to be in excess. ୯ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବା; ବହୁଳା ରହିଯିବା; ବ୍ୟବହାର ପରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ରହିବା; ବଳ
ବଚନା ପଡ଼ିବା—9. To remain over after use.
ବାଁଚା (ଯଥା—ମୋ ପଡ଼ିରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଭାତ ବଳିବ ।)

୧୦ । ବହୁଳିବା; ଅତିଶୟ ହେବା; ଅଧିକତର ହେବା; ବଳିଯିବା—
ବଢ଼ନା 10. To exceed; to be more than.

ବାଳପେସ୍ ଯାଗରୁ ତା ଫନ ବଳିଛି । କୃଷ୍ଣଙ୍କ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୧ । ବଢ଼ିବା; ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା; ବଳିଯିବା—11. To increase.
ବାଢ଼ା (ଯଥା—ଦିନକୁ ଦିନ ତା ରୋଗ ବଳିଲାଣି ।)

୧୨ । ଜିତିବା; ବଳିଯିବା—12. To win.
(ଯଥା—ତାକୁ କେହି କଥାରେ ବଳିବ ନାହିଁ ।)

୧୩ । (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ) ଅତୀତ ବା ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ବଳିଯିବା—
ଗତ ହେଓୟା 13. To pass (said of a fixed time-limit).

ପ୍ରାଣ ନାଥ—ବଜେ ବେଳ ବଳିଲାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

୧୪ । (ମନରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଆଗ୍ରହ, ସ୍ନେହ ଆଦି) ଜାତ ହେବା; ଜନ୍ମିବା—14. To grow.

ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଳିଲା ଯାର ମନେ, ସେ ପ୍ରାଣୀ ଧନ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟେ ।]
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଲଂଘନ କରା ୧୫ । ଲଙ୍ଘିଯିବା—15. To overflow; to
ଲାଂଘନା overtop.

ଉଛଳି ଜଳ ହୋଇ ପ୍ରବଳ ବଳନ୍ତି ଭଷ୍ଟ ।
[ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

୧୬ । ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କୁ ଗତିରେ ବା ପଢ଼ାରେ ଟପିଯିବା—16. To
ବଢଜାନା outstrip; to outwalk.

[ଦ୍ର—ବଳିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା, ପଡ଼ିବା, କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ବଳିବା—ପ୍ରାଦେ (ଜାଶପୁର) କ୍ରି. (ତୁଳ. ବ. ବଲ୍ଲ)—ବୋଲିବା;
Balibā କହିବା—To say; to speak.

ବଳିଭୁକ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଳି + ଭୁଜ୍ ଧାତୁ = ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Balibhuk ରୂପ; ବଳିଭୁଜ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ.)—
୧ । କାକ—1. Crow. ୧ । ଘରଚଟିଆ—2. Sparrow.

ବଳିଭୁକ—ଓଦ. ବି—ବଳିଭୁକ୍ (ଦେଖ)
Balibhuka Balibhuk (See)

ସେ ବଚନ ବଳୀ ବଳୀଶୋଭୀ ଦେଇ ବଳ
ବଳଭୁକେ ସ୍ପର୍ଶ ବାର୍ତ୍ତା ଅଳୀ ଅଳୀ । ଭଷ୍ଟ. ପ୍ରେମସୁଧାନଧି ।

ବଳିଭୁଜ—ସଂ. ବି. (ବଳି + ଭୁଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Balibhuja ବାୟସ; କୁଆ—Crow.

ବଳିଭୋଜ(ଜା)—ସଂ. ବି. (ବଳି + ଭୁଜ୍ ଧାତୁ + ଅ; ଆ)—
Balibhoja(jā) କୁଆ (ହି. ଶ)—Crow.

ବଳି ଭୋଜା—ଦେ. ବି—ନୈବେଦ୍ୟ—
Bali bhojā Offerings to a Deity.

ତୁ ମୋତେ ଯଜେ କରି ପୂଜା
ଦେବଙ୍କ ଦେଇ ବଳିଭୋଜା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବଳିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଳି + ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Balimān ବଳନ; ବଳିଯୁକ୍ତ—Having wrinkles, or
(ବଳିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) folds of skin; flabby-skinned.

ବଳି ମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବଳି = ଶ୍ଳଥ ଚର୍ମ ମୁଖରେ ଯାହାର)—
Bali mukha ୧ । ବାନର; ମାଙ୍କଡ଼—1. Monkey.

ବଳିମୁଖ ଯାଜେ ଯେଣ ଜିତ ଅପ୍ରଗର । ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଶିବଙ୍କ ଅନୁଚର ବିଶେଷ—2. An attendant of
Śiba. (୧ + ୨) ବହୁବ୍ରୀହି ବଳିମ ଶବ୍ଦ ଚେତା କର ।
ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବଳି + ର)—ଟେରା—Squint-eyed.
Balira (ବଳିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବଳିରତା—ବିଶେଷ୍ୟ)

ବଳିଶ—ସଂ. ବି—ବନ୍ନସି (ହି. ଶ)—
Balisa Angling rod.

ବଳି ଶୋଭିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଳି + ଶୋଭା + ଇନ୍ + ଈ)—
Bali śobhinī ଭ୍ରୀବଳୀ ଶୋଭିନୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a female)
Having wrinkled folds of skin about her
navel. ବଳ ବଳଶୋଭିଲା ତାହାର ନବାଣେ । ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବଳିଷ୍ଠ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବଳିଷ୍ଠର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ)—ବଳବାନ୍—
Balishta Strong; mighty.

ବଳିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. (ବଳିବନ୍ + ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ
Balishṭha ବଳବାନ୍—1. Very strong. ୨ । ବଳୁଆ—
2. Strong. ୩ । ବଳବତ୍ତମ—3. Strongest.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ—4. Fit for work; hale. ୫ ।
ସୁଷ୍ଠୁପୁଷ୍ଟ—5. Well developed; stout; robust.

ବଳିଷ୍ଠକାୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବଳବାନ୍ ଦେହ—Strong
Balishṭhakāya body; robust physique.
(ବଳିଷ୍ଠ ଦେହ, ବଳିଷ୍ଠ ଶରୀର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦୃଢ଼କାୟ—
Strong in physique; able-bodied.

ବଳିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (ବଳି + ଇଷ୍ଣୁ)—ଅପମାନିତ (ହି. ଶ)—
Balishṇu Insulted.

ବଳିସଦ୍ମ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପାତାଳ—The nether world;
Balisadma infernal regions.
(ବଳି ମନ୍ଦିର, ବଳି ସଦନ, ବଳିପୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଳିହା—ସଂ. ବି (ବଳି + ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ରୂପ)—ବଳିଧ୍ୱଂସୀ;
Balihā ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu (who killed Bali).

ବଲିହାରି କରିବା— ଦେ. କ୍ରି (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—ଜୟଜୟକାର
Balihāri karibā କରିବା; ଜେଜେକାର କରିବା—To sing
বলিহারি করা praise; to extol; to raise exclamations
বলিহারি করনা praising a man.

ବଲିହୃତ୍—ସଂ. ବିଣ (ବଳି+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । କରପ୍ରଦ;
Balihṛut ଯେ କର ଦିଏ—1. Paying rent; tributary.
୨ । ଯେ ଭେଟ ଆଣେ—2. Carrying or bringing
presents. ୩ । ଯେ କର ଗ୍ରହଣ କରେ; କରପ୍ରାପ୍ତା—
3. Taking or accepting tribute or rent.
ସଂ. ବି—ରାଜା (ହି. ଶ)—A king.

ବଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଳ+ଇନ୍; ବଳିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—
Balī ୧ । ବଳବାନ୍; ବଳୁଆ—1. Strong. ୨ । ଅଂଶଳ;
(ବଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Stout; robust; muscular.
ବି—୧ । ବଳଭଦ୍ର—1 Balabhadra. ୨ । ଉଷ୍ଟ୍ର;
ଉଟ—2. Camel. ୩ । ମହିଷ—3. Buffalo.
୪ । ବୃଷଭ; ଷଣ୍ଢ—4 Bull. ୫ । ଶୂକର—5. Hog.
୬ । କଫ—6. Phlegm. ୭ । ଜୁଇ (ଫୁଲଗଛ)—
7. A sort of jasmine. ୮ । ଗ୍ରାହ; ଛିର—
8. A sort of pulse; Phaseolus Radiatus.
୯ । ବଳି ୧୧ରୁ ୧୬ (ଦେଖ)—9. Bali 11 to
16 (See).

ବଳୀ ବଳି ଦେଖେ ସେ ପୁଚ୍ଛ ଚଦ. ଶୋଭ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

ବଳୀକ—ସଂ. ବି (ବଳ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—
Balīka ୧ । ନିଧ; ଘରଚାଳର ଓଳି—1. The lower end of
a thatch; the eaves. ୨ । କାଣ୍ଡସର (ହି. ଶ)—
2. A kind of reed.

ବଳୀନ—ସଂ. ବି—୧ । ବିଛା; ଛିନ୍ନୁଳିଆ ବିଛା—1. A centepede.
Balīna ୨ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—
2. Name of a demon.

ବଳୀନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍; ବଳୀ+ଇନ୍ଦ୍ର)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳଶାଳୀ—
Balīndra Very strong.
ବି—ବୀର ପୁରୁଷ—A hero.

ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି (ବଳ=ଶକ୍ତି+ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+
Balībardda କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ନିପାତନ)—୧ । ବଳଦ—1. Ox;
a castrated bull; bullock. ୨ । ଷଣ୍ଢ—
2. Bull.

ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ ପୂଜା— ସଂ. ବି—ବଳଦେବ ପୂଜା (ଦେଖ)
Balībardda pūjā Baladeba pūjā (See)

ବଳୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଳବତ୍+ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଈୟସୁ; ବତ୍‌ଲୋପ;
Balīyān ବଳୀୟସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବଳୁଆ; ବଳୀୟାନ—
(ବଳୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Strong; mighty. ୨ । ବଳବତ୍ତର—
2. Stronger. ୩ । ଖୁବ୍ ବଳୁଆ—3. Very
strong.
ବି— ଉଷ୍ଟ୍ର, ମହିଷ ପ୍ରଭୃତି ବଳଶାଳୀ ପଶୁ—Strong beasts
(e. g. camel, buffalo etc).

ବଳୁଆ—ଦେ. ଛିଣ (ସଂ. ବଳବାନ୍)—ବଳବାନ୍— Strong.
Balua ବଳବନ୍ତ **বলিষ্ঠ**
ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଳଆ ଭୁକୁର—
Wild ferocious dog.

ବଳୁରି—ଦେ. ବି—ବିରୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Baluri Birurdi (See)

ବଳୂଳ—ସଂ. ବି (ବଳ+ଅଳ୍ ଅର୍ଥରେ ଉଳ)—ବଳୁଆ; ବଳବାନ୍—
Balūla Strong; mighty.

ବଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବଳପୂର୍ବକ; ଜବରଦସ୍ତି—
Bale **জবরদস্তি** **জবরদস্ত** 1. Forcibly.

ଦ୍ୱାରକାରେ ଯାଇ ବଳେ ସୁରଦ୍ରାଙ୍କୁ
ବଳ ହୋଇ ଅର୍ଜୁନ ଅଣିଲେ ଜରତ୍କୁ—କୃଷ୍ଣକିଙ୍କର. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଆପଣୀ ୨ । ଆପଣା ମନକୁ; ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ; ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ—2. Out of
আপসেআপ one's own accord; automatically;
willingly.

ନିଶ୍ଚୟ ୩ । ନିଶ୍ଚୟିତଃ; ନିଶ୍ଚେ—
অলবত 3. Certainly; as a matter of course.

ବଳିଜ ସ୍ଥଳେ ସେ ବଳେ, ବସ୍ତ୍ରହର
ଖଣ୍ଡନ୍ତ ଭୂତଳରେ—ବଳଭୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଷ ବଣ୍ଣ. ୦ ଗୀତ

୪ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ—4. Under compulsion; compul-
sorily.

ଔଷଧ ଯେହେ ନ ଭୁଞ୍ଜଇ
ବ୍ୟାଧି ସଂଯୋଗେ ବଳେ ଖାଇ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ଅ—(ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ)—ଯୋଗେ;
ଯୋଗୁଁ—For.

ବଥାଇ ତୁ ବୋଲେ, ବସ୍ତ୍ରଶ୍ରୀଚଳେ
ଇନ୍ଦ୍ର, ହେଲେ ସୁରେଶ୍ୱର ରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବଳେ—ପ୍ରାଦେ. (ଭତ୍ତ୍ୱାଭ୍ୟାଖ) ଅ—ସୁଦ୍ଧା; ହେଲେହେଁ—
Bale Even.

ବଳେଇ—ଦେ. ବିଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Bale-i Small; minute.
(ବଳୈ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜିଆର—1. Small
strip or plot of fields. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଆକାରରେ କଟା ହୋଇ ବିଡ଼ା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜାଳ
କାଠ—2. Fuel cut into bits and tied into
small bundles.
ଦେ କ୍ରି. ବିଣ—ଦୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆଗ ବଳାଇ ଦେଇ—
After accompanying a person to some
distance.

ବଳାଇ; ବାଳାଇ ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବଳ=ବିପଦ; ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ)—
বলা; বলায় ୧ । ବଳ; ଦାୟିତ୍ୱ—1. Responsibility.

ମୁଁ ତାଙ୍କ କାରବାର ଦେଖିବ ବେଳୁଁ ବହୁଛି
ପରପୁଅ, ଗୁଣ୍ଡାଳୁଅ ସେ ବଳେଇରେ ପଶ ନାହିଁ ।
ପଙ୍କଜମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ବିପଦ—2. Danger. ୩ । ବିଘ୍ନ—3.
Obstacle. ୪ । ଅଡ଼ୁଆ; ଗୋଳମାଳ—4. Trouble;
confusion; difficulty.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଅନର୍ଥକ 'ଅଲେଇ' ଶବ୍ଦ ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଏକାର୍ଥବୋଧକ ଯୁକ୍ତଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରେ, ଅଲେଇ ବଲେଇ ।]

ବଲେ କଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କଲେ ବଲେ
Bale kale କୌଶଳେ; ଶରୀରର ବଳଦ୍ୱାରା ହେଉ ବା କୌଶଳ-
(ବଲେ କଲେ କୌଶଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ୱାରା ହେଉ, ଯେ କୌଣସି
କଳେବଳେ, ଛଳେବଳେ ଉପାୟରେ; ସତ୍ ହେଉ ବା ଅସତ୍ ହେଉ
ଛଳବଳସେ ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ—Anyhow; by any
means whatever; either by bodily strength
or wiles; by means fair or foul.

ବଲେନ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାଣି ନାଳ—
Balena A small water channel.

ବଲେପଶା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ବଲପଶା (ଦେଖ)
Balepaśā (ବଲେପଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Balapaśā (See)

ବଲେ ପଶି ମଙ୍ଗଳବାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରଘରେ ଜବରଦସ୍ତି ବା
Bale paśi maṅgalabāra karibā ଅନାହୂତ ହୋଇ
(ବଲେ ପଶି ଓଷା ଉଜେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁରବ୍ବୀ ପଣିଆ କରିବା-
To thrust one's self as the guardian of
another's affairs; to poke one's nose into
another's affairs.

ବଲେ ବଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଆପଣା ମନକୁ; ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ—
Bale bale Of one's own accord; without any
ଆପନା ଆପନି **ଆପସେଆପ** one's request.

ବଲେୟା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ; ବଳିଆ କୁକୁର—
Baleyā Wild ferocious dog.
ମଇଁଷି ଘୋଡ଼ା ଫଣେଷ ବଳେୟା । ପ୍ରତାପ ଶତିସେଣା ।

ବଲୋପବିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟାତତ୍; ବଳ+ଉପବିଷ୍ଟ)—୧ । ଶକ୍ତି-
Balopabishṭa ବିଶିଷ୍ଟ—1. Powerful; endowed with
(ବଲୋପେତ—ଅନ୍ୟରୂପ) strength. ୨ । ଜବରଦସ୍ତି ପ୍ରବେଶ
କରିଥିବା—2. Entering into a place by force.

ବଲ୍କ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—ବକଳ;
Balka ବୃକ୍ଷତ୍ୱକ୍; ଗଛର ଛାଲ—Bark of tree.

ବଲ୍କତରୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗୁଆଗଛ (ହି. ଶ.)—
Balkataru Arecanut-tree.

ବଲ୍କଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି.(ମ. ସ. ଲୋ)—ଭୋଜପତ୍ରର ଗଛ (ହି. ଶ.)—
Balkadruma The birch tree.

ବଲ୍କଳ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କଳ)—
Balkala ୧ । ଗଛର ଛାଲ; ବକଳ—1. Bark. ୨ । ମାଛର
କାଣ୍ଡ; ଶଲ୍କ—2. Scale of fish. ୩ । ଦାରୁଚିନି—
3. Mace (spice). ୪ । ଲୁଗାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଗଛର
ଛାଲ (ହି. ଶ.)—4. Bark of a tree used as a
cloth.

ବଲ୍କଳ ଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Balkala dhārī ଗଛର ବକଳ ପିନ୍ଧିଥାଏ—Wearing
(ବଲ୍କଳ ଧାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) bark.

ବଲ୍କଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଲ୍କଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—ବଲ୍କଳଧାରୀ—
Balkalī (ବଲ୍କଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Wearing bark.
ବଲ୍କଳୀ ବସନାଙ୍କ ବେଶି ସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତମନି
ସକ ହେଲେ ସେହ୍ନଶଣି ଅରଣ୍ୟକ ବେଶେ । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ବଲ୍କା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଫା. ଉଲ୍କ)—ଓଲ୍କା; ଓଲ୍କ; ଓଲମା; ନିର୍ବୋଧ-
Balkā (ବଲ୍କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Idiotic; foolish.

ବଲ୍କାନ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଇଉରୋପ ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୁରସ୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ
Balkān ଉପଦ୍ୱୀପମୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟପୁଞ୍ଜ—The Balkans
(a group of states in Europe.)

ବଲ୍ଗ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବକ୍ର ଗମନ କରିବା—
Balg (root) 1. To move in a crooked line.
୨ । ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚାଲିବା—2. To walk frisking;
to move by leaps. ୩ । କହିବା—
3. To speak; to talk.

ବଲ୍ଗା—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଗ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—ବଲ୍ଗା (ରାଜଶେଖର ବସ୍ତ୍ର,
Balga ତଳନ୍ତ୍ରିକା); ଲଗାମ—Rein.

ବଲ୍ଗନ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଗ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବହୁ କଥନ; ବକା-
Balgana 1. Talking much; talkativeness.
୨ । ବକ୍ର ଗତି—2. Crooked motion. ୩ । ଭୁରି
ଭୋଜନ—3. Eating to the fill. ୪ । ଘୋଡ଼ାର
ଦୁଲ୍କି ଚାଲି (ହି. ଶ.)—4. Canter or trot of a
horse.

ବଲ୍ଗମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଲ୍ଗ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—କୁଦି କରି
Balgamāna ଚାଲୁ ଥିବା—Walking in a frisking
(ବଲ୍ଗମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) manner; trotting; cantering.

ବଲ୍ଗା—ସଂ. ବି.—(ବଲ୍ଗ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବାଗ;
Balgā ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ—Rein of a horse.

ବଲ୍ଗାଧାରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ସାରଥି—
Balgādhārī (ବଲ୍ଗାଧାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Charioteer.

ବଲ୍ଗା ହରିଣ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଲ୍ଗା+ଓ. ହରିଣ; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ;
Balgā hariṇa ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ—
ବଲଗାହରିଣ ବାରହସିହ The reindeer
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଆସିଆ ଓ ଇଉରୋପର ଉତ୍ତର ମେରୁ ନିକଟ-
ବର୍ତ୍ତୀ ଶୀତପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରନ୍ତି; ତଦ୍ଦେଶବାସୀମାନେ
ଏହାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଲଗାମ ଦେଇ ଘୋଷରା ଗାଡ଼ିରେ (sladge)
ଏମାନଙ୍କୁ ଯୋତି ବରଫ ଉପରେ ଚଳାନ୍ତି ।]

ବଲ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବଲ୍ଗ୍ଧାତୁ=କହିବା)—କହିବା—
Balgibā (ବଲଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To speak.
ବଲଗିଲେ ଗୁଣାକର, ଅନ୍ତରୁଲେ ରତ୍ନାକର
ଘୋଷ ଯେତେ ଦରକର, ଭ୍ରମ ନିକଦ । ଅଜସ୍ତ୍ରଚନ, ଶେଷବନ୍ଦୀ କରଙ୍ଗ

ବଲ୍ଗିତ—ସଂ. ବି (ବଲ୍ଗ୍ ଧାତୁ ଘୋଡ଼ାର ଗତିବିଶେଷ;+ଭାବ. କ)
Balgitā ଦୁଲ୍କି—Trotting or cantering of the
horse.
[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ାର ପଞ୍ଚବିଧ ଗତି, ଯଥା—ଅସ୍ତ୍ରନିତ, ଧୌରିତକ,
ରେଚିତ, ବଲ୍ଗିତ ଓ ପ୍ଲୁତ]

୨ । ଲମ୍ବଦଉଡ଼ିବା; ପ୍ଲୁତ ଗମନ—2. Frisking. ୩ । ବନ୍ଧୁ କଥନ, ଜଳ୍ପନ; ଗପିବା—3. Talking babbling. ୪ । ଗପିବାବେଳେ ହସ୍ତପଦାଦିର ଆନ୍ଦୋଳନ-4. Making motions with the hands and legs (while talking).

ବଲ୍ଗୁ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଗୁ)—ଛେଳି; ଛାଗଳ—
Balgu Goat.
ବିଣ—ସୁଶ୍ରୀ; ମନୋଜ୍ଞ—Decent; lovely; beautiful; handsome.

ବଲ୍ଗୁକ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଗୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଉକ)—ଶୃଗାଳ; ବଲୁଆ (ହି.ଶ)-
Balguka Jackal.

ବଲ୍ଗୁଲିକା—ସଂ. ବି (ବଲ୍ଗୁ+ଉଲ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅସରପା; ଅସରଲା—1. Cockroach.
Balgulikā
(ବଲ୍ଗୁଲିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚେମଣି (ହି. ଶ)—2. House-bat. ୩ । ପେଟରା (ହି. ଶ)—Cane box.

ବଲ୍ଗ—ସଂ. ବି—ଅଁଳା (ହି. ଶ)
Balwaga Embelic myrobalan.

ବଲ୍ଗଜ—ସଂ. ବି—ଉଖୁଣ୍ଡଳ (ହି. ଶ)
Balwaja Mortar.

ବଲ୍ଗଜା—ସଂ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Balwajā A kind of grass.
(ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂନାମ ଦୃଢ଼ପତ୍ରୀ, ଦୃଢ଼ଷ୍ଟୁରୀ ମୌଂଜୀପର୍ଣ୍ଣୀ, ତୃଣେଷୁ) [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୀତଳ ଓ ମଧୁର; ଏହା ପିତ୍ତ, ତୃଷା ଓ ଦାହ ଦୂର କରେ—ହି. ଶ]

ବଲ୍ଵଳ—ସଂ. ବି—ବଳରାମଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—Name of
Balwala a demon killed by Balarāma.

ବଲ୍ମି(ଲ୍ମୀ)କ(କୀ)—ସଂ. ବି (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା; ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+ଇକ, ଣିଯାଚନସିଦ୍ଧ)—
Balmi(lmī)ka(kī)
୧ । ଉଇହୁଙ୍କା—1. Ant hill; mole hill. ୨ । ଶୋଥ ରୋଗ—2. Dropsy; plethora. ୩ । ଗଳଗଣ୍ଡ—3. The goitre. ୪ । ଶ୍ଲୀପଦ ବା ଗୋଦର—The elephantiasis. ୫ । ରାମାୟଣ ପ୍ରଣେତା ବାଲ୍ମୀକି ମୁନି—5. Sage Bālmīki, the author of the Rāmāyaṇa.
[ଦ୍ର—ରତ୍ନାକର ନାମକ ଦସ୍ୟୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରି ଦସ୍ୟୁବୃତ୍ତି ତ୍ୟାଗକରି ବହୁକାଳ ତପସ୍ୟାରେ ରତ ହୋଇ ହୁଙ୍କା ପାଲଟି ଗଲେ । ଯେହେତୁ ସେହି ହୁଙ୍କାରୁ ବାହାରିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ବଲ୍ମିକ ବା ବାଲ୍ମୀକ ହେଲା]
୬ । ଉଇ—6. White ant.

ବଲ୍ମିକୂଟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଉଇହୁଙ୍କା—
Balmikūṭa Ant hill.

ବଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବଳ=ଶକ୍ତି+ହିତାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ବଳ ବିଷୟରେ ହିତକାରକ—1. Conducing to one's
(ବଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) health or strength. ୨ । ବଳଦାୟକ—2. Strength-bestowing; invigorating. ୩ । ଶକ୍ତି ବିଷୟକ—3. Relating to strength.
ବି.—୧ । ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—1. Semen; virile. ୨ । ଶବର ଚନ୍ଦନ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. A kind of sandal-wood.

ବଲ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଲ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅତିବଳା ନାମକ ଔଷଧ
Balyā ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—1. Indian mallow. ୨ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା-2. Phisalis Flexuosa. ୩ । ପସାରଣୀ ବା ପସାରୁଣୀ ଲତା—3. A creeper; Poedesia Foetida.

ବଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—1. To cover.
Ball (root) ୨ । ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା—2. To move to and fro. ୩ । ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା—3. To preserve. ୪ । ଜାଗିବା—4. To watch.

ବଲ୍ଲ—ସଂ. ବି (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Balla ୧ । ପରିମାଣବିଶେଷ; ଛଳିଗୁଣ୍ଡା ବା ରତ୍ନ ଓଜନ—I. A standard of weight.
[ଦ୍ର—ସୁନା ରୁପା ଆଦିର ଓଜନ କରିବାରେ ଏହା ୩ ଗୁଞ୍ଜାର ଓ ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ୨ ଗୁଞ୍ଜାର ଓଜନ ଧରାଯାଏ । ଗ୍ରନ୍ଥନିର୍ଘଣ୍ଟୁରେ ଏହା ୨୫ ଗୁଞ୍ଜାର ସମାନ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ଅଛି—ହି. ଶ. ।]
୨ । ଆହାର; ଭକ୍ଷ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—2. Victuals. ୩ । ଶସ୍ୟାଦି ଝାଡ଼ିବା—3. Winnowing of corn.
[ଦ୍ର—ଶସ୍ୟାଦି ଅମଳ ହେବା ପରେ ତୁଷ ମିଶା ଶସ୍ୟକୁ ପବନଦ୍ୱାରା ତୁଷରୁ ଅଲଗା କରିବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚରୁ ତଳକୁ ପଛଳା କରି ଶସ୍ୟାଦିକୁ ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ଅଜାଡ଼ିବାକୁ ବଲ୍ଲ ବୋଲାଯାଏ ।]
୪ । ନିଷେଧ (ହି. ଶ.)—4. Prohibition. ୫ । ଆବରଣ (ହି. ଶ.)—5. Covering. ୬ । ଶଣ୍ଢିଆ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ.)—6. A kind of wild tree; Acacia.

ବଲ୍ଲକୀ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+
Ballakī ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବୀଣା—1. Harp. ୨ । ଶଣ୍ଢିଆ ଗଛ; ବବୁଲ ଗଛ—2. Acacia Arabica (tree). ୩ । ଛେଳି (ଜନ୍ତୁ)—3. Percupine.

ବଲ୍ଲବ—ସଂ. ବି (ବଲ୍=ଭକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ+ଅଚ୍ଛ ଯାହାର, ଅର୍ଥରେ ବ)—
Ballaba ୧ । ଭୀମ—1. Bhīma, the 2nd Pāṇḍaba.
[ଦ୍ର—ଏ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ଗୃହରେ ପାଚକଶାଳାଧ୍ୟକ୍ଷ ଥିଲେ ।]
୨ । ଗୋପ; ଗୋପାଳ—2. Cowherd.
୩ । ପାଚକ—3. Cook.

ବଲ୍ଲବ ଯୁବତି(ତୀ)—ସଂ. ବି—ଗୋପାଳୁଣୀ; ଗଉଡ଼ୁଣୀ—
Ballaba jubati(tī) A female cowherd (Apte).
ବଲ୍ଲବ ଯୁବତିରେ ବନେ ଅଶ୍ୱଦୁର୍ଗଧରପତ—
ବଳଦୁର୍ଗ, ବଂଶୋଦ୍ଭବଶ୍ଚ, ବ-ଗୀତ ।

ବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଭ)—
Ballabha ପ୍ରିୟତମ (ପୁରୁଷ)—Dearest beloved (male).
(ବଲ୍ଲଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବି. ପୁଂ.—୧ । ଭର୍ତ୍ତା; ପତି—1. Husband. ୨ । ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—2. One's dearest person. ୩ । ନାୟକ; ଦୟିତ; ପ୍ରଣୟୀ—3. Lover; sweet heart. ୪ । ଉତ୍ତମ ଅଶ୍ୱ—4. Steed; excellent horse. ୫ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ମାଲିକ (ହି. ଶ.)—5. Owner.

ବଲ୍ଲଭ ପାଳକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)-ଅଶ୍ୱପାଳକ; ସହିସ-
Ballabha pālaka A groom.

ବଲ୍ଲଭ ପାଲୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ପାଲୁଅ ନିର୍ମିତ ଏକପ୍ରକାର ଘନ କ୍ଷୀରି ଯାହା ଧବଳେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗ ହୁଏ—A kind of sweetjelly offered to Dhabaleśwara Idol.
Ballabha pālua

ବଲ୍ଲଭ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ଦେ. ବି—ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବସଂପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ—A sect of Baishnabas started by Ballabhāchārjya.
Ballabha sampradāya
ବଲ୍ଲଭ ସଂପ୍ରଦାୟ
वल्लभ सम्प्रदाय

ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ବଲ୍ଲଭ+ଆଚାର୍ଯ୍ୟ)—ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ସଂସ୍କାରକ ଓ ବଲ୍ଲଭ ସଂପ୍ରଦାୟର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—ବଲ୍ଲଭସ୍ୱାମୀ Name of a Baishnaba reformer of the 16th century.
Ballabhāchārjya
ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟ
वल्लभाचार्य

(ବଲ୍ଲଭସ୍ୱାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆଦ୍ୟଭାଗରେ ଉତ୍ତରଭାରତରେ ବୈଷ୍ଣବମତ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଧର୍ମମତ ଏହି ଯେ ପୃଥିବୀ ଉପଭୋଗର ସ୍ଥାନ ଓ ଧର୍ମାଚରଣରେ ଶାରୀରିକ ନିଗ୍ରହର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଚୁନାରଗଡ଼ ପାଖେ ବାଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ-ଭଟ୍ଟ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇ ନିଜ ଘରକୁ ଅଣି ପାଳିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମରିଯିବାରୁ ଉକ୍ତ ବାଳକ ବିଷ୍ଣୁସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କଲେ; ପରେ କାଶୀକୁ ଯାଇ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କଲେ; ପରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ତ୍ୟାଗ କରି ଗୃହସ୍ଥ ହେଲେ । ଏ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ଏ ବିଶୁଦ୍ଧାଦ୍ୱୈତବାଦ ମତର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ—ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ. ୧୪୭୨ ମୃତ୍ୟୁ ୧୫୩୭—ହି. ଶ. ।]

ବଲ୍ଲଭା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବଲ୍ଲଭ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପ୍ରିୟା—1. Beloved (woman). ୨ । କାନ୍ତା; ଦୟିତା; ସ୍ତ୍ରୀ; ପତ୍ନୀ—2. Wife; spouse. ୩ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଜନନୀ—3. The mother of Brahmā.
Ballabhā

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରିୟତମା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Dearest; beloved (woman).

ଦେ. ବି—୧ । ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)—1. Ballabhāchārjya (See). ୨ । ବଲ୍ଲଭ ସଂପ୍ରଦାୟ (ଦେଖ)—2. Ballabha sampradāya (See). ୩ । ଜଗନ୍ନାଥ, ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ଆଦି ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ସକାଳ ଓଳି ଅର୍ପିତ ହେବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ଭୋଗ—3. Name of an offering of refreshment made to a Deity in the morning. ୪ । ରୂପ ଗୋସ୍ୱାମୀ ଓ ସନାତନ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା ଓ ଜୀବ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପିତା—4. Name of the younger brother of Rūpa and Sanātana Goswāmis.

ବଲ୍ଲଭୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ, (ସଂ. ବଲ୍ଲଭା)—୧ । ଦୟିତା—1. Beloved woman. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife.
Ballabhī

ବଲ୍ଲମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭଲ୍ଲ)—ବରଶ୍ଚ—Spear.
Ballama
ବର୍ଶା
बल्लम

ବଲ୍ଲର—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ+ଅର)—୧ । ମଞ୍ଜରୀ—1. A sprout. ୨ । ବୃକ୍ଷ—2. Grove. ୩ । ବନ—3. Forest. ୪ । କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ—4. A kind of black sandal wood.
Ballara

ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷେତ୍ର—1. Field; a sacred place ୨ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—2. Solitude.

ବଲ୍ଲର ସ୍ଥାନେ ପୂଜାର ଲବଣ ଗ୍ରମସ୍ତ । ଭଷ୍ଟ. ବୈଦେଶୀଶବଳାସ ।

ବଲ୍ଲରି(ରୀ)—ସଂ. ବି (ବଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅରି; ଈ)—୧ । ମଞ୍ଜରୀ—1. Sprout; shoot. ୨ । ଲତା; ବ୍ରତତି—2. A creeper. ୩ । ମେଥି (ହି.ଶ)—3. Fenugrick. ୪ । ବଚ (ହି. ଶ)—3. Acornus Calamus (root); sweet flag. ୫ । ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ (ହି. ଶ)—5. A kind of musical instrument.
Ballari(rī)

ବଲ୍ଲାଳ ବଂଶ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ନାଗପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶ—A distinguished Brahmin family now residing in Nagpur
Ballāla bamśa

ବଲ୍ଲାଳ ସେନ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ସେନ ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—One of the Sen kings of Bengal.
Ballāla sena
ବଲ୍ଲାଳସେନ
बल्लालसेन

[ଦ୍ର—ଏ ରାଜା ବିଜୟ ସେନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ସେନବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ବଲ୍ଲାଳ ସେନ ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କାୟସ୍ଥ ଓ ବୈଦ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁଳୀନ ପ୍ରଥାର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ସେ ଗୁଣ ଅନୁସାରେ କୁଳୀନମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ବାଛୁଥିଲେ । ପରେ ଏହା ବଂଶାନୁଗତ ହେବାରୁ ନାନା ଦୋଷଯୁକ୍ତ ହେଲା । ଏ ସ୍ୱୀୟ ରାଜ୍ୟକୁ ୫ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ । ୧. ରାଢ଼ (ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ବିଭାଗ), ୨. ବରେନ୍ଦ୍ର (ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜସାହୀ ବିଭାଗ), ୩. ବାଗଡ଼ୀ (ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସୀ ବିଭାଗ) ୪. ବଙ୍ଗ (ପୂର୍ବ ବଙ୍ଗ), ୫. ମିଥିଲା (ଉତ୍ତର ବିହାର) । ଏହାଙ୍କର ନବଦ୍ୱୀପ, ଗୌଡ଼ ଓ ରାମପାଳ ଏପରି ୩ ସ୍ଥାନରେ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏ ୫୦ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ ଓ ଦାନସାଗର ନାମକ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର]

ବଲ୍ଲି(ଲ୍ଲୀ)—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଈ)—୧ । ବ୍ରତତି; ଲତା—1. Creeper. ୨ । ପୃଥିବୀ—2. Earth.
Balli(llī)

ବଲ୍ଲିକ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ବଣିକ ବିଶେଷ—Name of a trader of ancient Utkal.
Ballika

[ଦ୍ର—ସେ ପ୍ରଥମେ ଉତ୍କଳବାସୀ ବଣିକ ଥିଲେ । ପରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ]

ବଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଲି+କ+ଆ)—୧ । ଲତା—1. Creeper.
Ballika ୨ । ପୋଇ ଲତା (ହି. ଶ)—2. The Basella creeper. ୩ । ମଲ୍ଲି (ହି. ଶ)—3. Jasmine.

ବଲ୍ଲି(ଲ୍ଲୀ)ଜ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଲି+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Balli(llī)ja ମରିଚ (ହି. ଶ)—Black pepper.

ବଲ୍ଲି(ଲ୍ଲୀ) ନିଲୟ—ସଂ. ବି.—ଲତାକୁଞ୍ଜ ଗୃହ—
Balli(llī) nilaya An arbour; shady grove.
ବଲ୍ଲୀ ନିଲୟ ବହାର ଗେଲା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରଚରିତ୍ର, ବ. ଗୀତ ।

ବଲ୍ଲୁ(ଲ୍ଲୂ)ର—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଲ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଉର; ଊର)—୧ । ଅକର୍ଷିତ ଭୂମି; ପତିତ ଭୂମି—1. Waste land. ୨ । ତୃଣକ୍ଷେତ୍ର—2. Grassy field. ୩ । ମରୁଭୂମି—3. A desert. ୪ । ଅରଣ୍ୟ—4. Forest. ୫ । ନିର୍ଜନ ଭୂମି—5. Solitary place. ୬ । ମୁକୁଳ—6. Bud. ୭ । ମଞ୍ଜରୀ—7. Sprout. ୮ । ଶୂକରର ମାଂସ—8. Pork. ୯ । କୁଞ୍ଜ (ହି. ଶ)—9. Grove. ୧୦ । ନିର୍ଜଳ ସ୍ଥାନ (ହି.ଶ)—10. Waterless place. ୧୧ । ଖରାରେ ଶୁଖାଯାଇଥିବା ମାଂସ (ହି. ଶ.)—11. Sun-dried meat.

ବଲ୍ଲୁ(ଲ୍ଲୂ)ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଉଷର; ଲବଣାକ୍ତ ଭୂମି; ଲୁଣିମାଟି—
Ballu(llū)rā 1. Saline soil. ୨ । ଅରଣ୍ୟ—2. Forest.

ବଲ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+ବଜ୍)—ଉଦୂଖଳ; ଖଲ—Mortar.
Balwaja

ବଲ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ବଲ୍ଲ ଧାତୁ+ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଧାତ୍ରୀ ବା ଆମଳକୀ ବୃକ୍ଷ; ଅଁଳା ଗଛ—Embellic myrobalan (tree).
Balyā

ବଲ୍ସ୍‌ଭିକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବଲ୍ସ୍ଭିକ୍)—୧ । ସାମ୍ୟବାଦୀ ରାଜନୀତିକ ଦଳବିଶେଷ—The name of a political party formed in Russia; Bolshevik.
Bal-s-bhik **बलसवीक; बलसेवी**
[ଦ୍ର—ରୁଷିୟା ଦେଶରୁ ଏହି ମତବାଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ।]
ବୈଦେ. ବିଣ—ବଲ୍ସ୍ଭିକ୍ ବା ସାମ୍ୟବାଦ ନୀତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Bolshevism.
[ବଲ୍ସି(ସେ)ଭିକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବଲ୍ସ୍‌ଭିଷ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—ସାମ୍ୟବାଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bal-s-bhisht Relating to Bolshevism
ବଲସଭିଷ୍ଟ ବୈଦେ. ବି—ବଲ୍ସ୍ଭିକ୍ ବା ସାମ୍ୟବାଦଦଳର ସଭ୍ୟ—
बलसभिष्ट A Bolshevist.

ବଲ୍ସ୍‌ଭିଜ୍ମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସାମ୍ୟବାଦନୀତି—Bolshevism.
Balsbhism ବଲସଭିଜ୍ମ **बलसभिजम**
[ବଲ୍ସ୍ଭିଜ୍, ବଲ୍ସ୍ଭିଜମ୍, ବଲ୍ସି(ସେ)ଭିଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ଦ୍ର—ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ବିଗତ ଇଉରୋପୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ (ଖ୍ରୀ. ୧୯୧୪) ସମୟରେ ଇଉରୋପରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ରୁଷିଆରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସାମ୍ୟବାଦ socialism ର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ହେଲା ଓ ତନ୍ନିମିତ୍ତରେ ରୁଷିଆରେ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଦେଶରେ ଏହି ନୀତି ପ୍ରବଳରୂପେ ବିସ୍ତାରିତ ହେଲା । ଏହି ନୀତିଫଳରେ କେତେକ ଦେଶରୁ ରାଜତନ୍ତ୍ର ଉଠିଗଲା ଓ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । ଏ ସାମ୍ୟବାଦର ସାଜ ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ରିଭଲ୍ୟୁସନ୍ (ଫରାସୀ ରାଷ୍ଟ୍ରବିପ୍ଳବ) ଯୁଗରୁ ପୋତା ହୋଇ ଗଜରିଥିଲେହେଁ ତାହା ବଲସ୍ଭିଜ୍ମରୂପ ଧାରଣ କରି ନ ଥିଲା । ଏହି ନୀତିବାଦୀମାନଙ୍କର ମତ ଏହି କି ରାଜ୍ୟରେ ବଡ଼ ଲୋକ ଗରିବ ଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରହିବ ନାହିଁ; ଦେଶରୁ ରାଜା, ଧନୀ, ମହାଜନ, ଶେଠ ଶ୍ରେଣୀମାନ ଲୁପ୍ତ ହେବ । ଅଥାତ୍ମର ସାଧାରଣଙ୍କର ଦେଶର ସମସ୍ତ ଭୂମି, ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି, ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ଓ ପଦରେ ସମାନ ଅଧିକାର ରହିବ; ଏମନ୍ତି କି ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ 'ବିବାହବନ୍ଧନ' ନାମରେ କୌଣସି ବନ୍ଧନ ସମାଜରେ ରହିବ ନାହିଁ ଓ ଦେଶରେ ଧର୍ମନୁଷ୍ଠାନମାନ ଲୁପ୍ତ ହେବ ।]

ବଶ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ବି—୧ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—1. To desire.
Baś (root) ୨ । ଚକ୍ ଚକ୍ କରିବା—2. To shine; to glamour. ୩ । ଅଧିକାର କରିବା; ସ୍ୱାୟତ୍ତ କରିବା; ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କରିବା—3. To exercise mastery. ୪ । ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାଇବା—4 To show favour.

ବଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବଶୀଭୂତ; ଆୟତ୍ତ; ଅଧୀନ—1. Under control. ୨ । ବଶୀକୃତ—2.
Baśa (ବଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) Subjugated; subdued. ୩ । ଯେ କଥା ବା ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ଚଳେ—3. Acting according to the wish or advice of.
ଅଗତ ଶତପତ୍ରନେତ୍ରା ଯା ଅମ୍ବ ବଶ ମୋହିଲ୍ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରଚରିତ୍ର, ଘ, ଗୀତ ।
୪ । ମୁଗ୍ଧ; ମୋହିତ—4. Charmed; enchanted.
ବି—୧ । (+ଭାବ. ଅ) କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ—1. Mastery; authority. ୨ । ଅଧିକାର—2. Control. ୩ । ଅଧୀନତା—3. Subjugation. ୪ । କାମନା; ଅଭିଳାଷ; ଇଚ୍ଛା—4 Desire. ୫ । ଗଣିକାଳୟ—5. The house of a prostitute.

ବଶଂବଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ=ଅଧୀନତା+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ କରେ—1. One who captivates by his words. ୨ । ଅନୁଗତ; ବଶବର୍ତ୍ତୀ—2. Subservient; dependent. ୩ । ଆଜ୍ଞାବହ; ଆଜ୍ଞାକାରୀ—3. Obedient.
Baśambada (ବଶଂବଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ବଶମ୍ବଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଅଜକାଲି ନବ୍ୟଧରଣର ପତ୍ରାଦିରେ ଶେଷରେ "ଇତି । ଆପଣଙ୍କର ବଶଂବଦ (ବା) (ପତ୍ର ପ୍ରେରକ)" ଲେଖାଯାଏ । ଇଂରାଜରେ Yours obediently ବାକ୍ୟର ଅନୁକରଣରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ।]
୩ । ଆଜ୍ଞାକାରୀ—3. Obedient. ୪ । ପ୍ରିୟମ୍ବଦ; ମିଷ୍ଟଭାଷୀ—4. Sweet-speaking.

ବଶକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ+କ)—୧ । ବଶୀଭୂତ—
Baśaka 1. Subservient; come under control.
(ବଶକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆଜ୍ଞାଧୀନ—2. Obedient.

ଦେ. ବଶ—ବଶକାରୀ—Subduing; subjugating.
ବଶକ ଏ କଳା ଭୃଙ୍ଗର । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବଶ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଶୀଭୂତ କରିବା—1. To sub-
Baśa karibā jugate; to bring under control.
(ବଶ୍ୟ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଗ୍ଧ କରିବା—2. To
ବଶକରା enchant; to charm. ୩ । ପୋଷ ମନାଇବା—
वशकरना 3. To tame. ୪ । ମନ୍ତ୍ର ବା ବଶୀକରଣଦ୍ୱାରା କରଗତ
କରିବା—4. To bring a person under
control by magical means or charms.

ବଶ କ୍ରିୟା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବଶ=ଅଧୀନତା+କ୍ରିୟା)—
Baśa kriyā ବଶୀକରଣ (ଦେଖ)—
Baśīkaraṇa (See)

ବଶଗ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଶ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଶୀଭୂତ; ଅଧୀନ-
Baśaga Subservient; obedient; brought under
(ବଶଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) control.

ବଶ(ଶୁ)ଣି—ଦେ. ବ—୧ । କଞ୍ଚା ଲଙ୍କାମରତର ଅକୃତ ବିଶିଷ୍ଟ
Baśa(śu)ṇi ଆଙ୍କୁଶୀ ଲଗିଥିବା ନାକର ବାଁଆଁ ପୁଡ଼ାରେ
ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର—1. A hooked
pendant for the nose. ୨ । ପ୍ରଜା ଉପରେ ରାଜସ୍ୱ
ବସାନ ବା ଜମିର ପରିମାଣର ଅନୁପାତରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା ଅଧିକା
लगान ଟ୍ୟାକ୍ସ ବା ଶୁଳ୍କ—2. Additional assessment;
cess assessed on the money-rent or area
of a holding.

ବଶଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଜାଦେୟ ରାଜସ୍ୱର ଟଙ୍କା ବା ଜମିର
Baśaṇi karibā ପରିମାଣର କମୋଟରେ ପ୍ରଜାଠାରେ ଅଧିକା ଟିକସ
ବସ ବସାନ ବସାଇବା—To make an additional assess-
लगान करना ment in proportion to the rent or
area of a holding.

ବଶତଃ—ସ. ଅ (ବଶ+ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିରେ ତସ୍)—୧ । ଅଧୀନତାପ୍ରଯୁକ୍ତ-
Baśataḥ 1. Owing to. ୨ । ଯୋଗୁଁ; ହେତୁରୁ—2. For;
on acconnt of; by reason of. ୩ । ଜବରଜସ୍ତ;
ବନ୍ଧନକ୍ରମେ—3. Under the influence of;
under the control of.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ; ଯଥା—
ଇଚ୍ଛାବଶତଃ; କାରଣବଶତଃ; କାର୍ଯ୍ୟବଶତଃ; ଭାଗ୍ୟବଶତଃ]

ବଶତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ (ବଶ+ଭାବ. ତା)—ଅଧୀନତା—
Baśatā (twa) Subservience; subjugation.

ବଶତାପନ୍ନ—ସ. ବିଣ-(ଦ୍ୱିତୀୟା ତତ୍ପୁ; ବଶତା+ଆପନ୍ନ)—୧ । ବଶୀଭୂତ—
Baśatāpanna 1. Come under control; subjugated.
୨ । ଅନୁଗତ—Subservient.

ବଶବର୍ତ୍ତୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଶ+ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଣିନ୍; ବଶବର୍ତ୍ତିନ୍;
Baśabartti ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବଶୀଭୂତ—1. Subject to;
(ବଶବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) subservient; obsequious.
[ବଶବର୍ତ୍ତିତା(ତ୍ୱ)—ବ] ୨ । ଆଜ୍ଞାଧୀନ—2. Obedient.
୩ । ଅଧୀନ—3. Under control.

ବଶମ୍ବଦ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ବଶଂବଦ (ଦେଖ)—Basambada
Baśambada (ବଶମ୍ବଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) (See).

ବଶରେ(କୁ) ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଧୀନାର ଆୟତ୍ତ କରିବା—
Baśare(ku) āṇibā To bring under control; or
ବଶେଆନା **वशमे लाना** sway

ବଶରେ(କୁ) ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କବ୍ଜାଯତ୍ତ ହେବା—To come
Baśare(ku) āsibā under the control of.
ବଶେଆସା **वशमे आना**

ବଶରେ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) କବ୍ଜାଯତ୍ତ ହୋଇ
Baśare rahibā ରହିବା—To be under the control
ବଶେ ଥାକା **वशमे होना** of (some person).

ବଶ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଶୀଭୂତ ହେବା; ଆଜ୍ଞାକାରୀ ହେବା—
Baśa hebā 1. To be subservient.
ବଶ ହଓୟା ଲଭ, ତ ଅର୍ଥ ନିକଟରେ ବଶ ହେଲେ—
वश होना କୃଷ୍ଣସଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ପୋଷ ମାନିବା—2. To be tamed; to be
domesticated.

ବଶା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବଶ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବାଂଝୀ; ବନ୍ଧ୍ୟାନାରୀ—
Baśā 1. A barren woman. ୨ । ବନ୍ଧ୍ୟା ଗାଈ—2. A
barren cow. ୩ । ହସ୍ତିନୀଜାତୀୟା ନାରୀ—3. One
of the four divisions of women. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀ;ପତ୍ନୀ
4. Wife. ୫ । କନ୍ୟା—5. Daughter; bride.
୬ । ଶ୍ୟାଳକା; ଶାଳୀ—6. One's wife's sister
୭ । ନଣନ—7. One's husband's sister.
୮ । ହସ୍ତିନୀ—8. A female elephant. ୯ । ନାରୀ-
9. Woman. ୧୦ । ଗାଈ (ହ. ଶ)—10. Cow.

ବଶାନୁଗ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଶ+ଅନୁ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Baśānuga ୧ । ଆଜ୍ଞାନୁବର୍ତ୍ତୀ—1. Obedient. ୨ । ଅଧୀନ—
(ବଶାନୁଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Subservient; subordinate.
ସ. ବ—ଦାସ—Slave; servant.

ବଶି—ଦେ. ବିଣ (ସ. ବଶିକ=ଶୂନ୍ୟ)—ଶୂନ୍ୟ—
Baśi Empty; vacant.
ବଶିଶୁର ଏକ ସିଂହାସନରେ ବସି—
ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବଶିକ—ସ. ବିଣ—ଶୂନ୍ୟ (ହ. ଶ)—
Baśika Empty; vacant.

ବଶିକା—ସ. ବ—ଅଗୁରୁ (ହ. ଶ)—
Baśikā Agallochum.

ବଶିତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ (ବଶିନ୍+ତା; ତ୍ୱ)—୧ । ବଶ କରିବାର ଶକ୍ତି—
Baśitā(twa) 1. The power of bringing others
under control. ୨ । ଶିବଙ୍କର ଓ ଯୋଗସିଦ୍ଧ
ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅଷ୍ଟୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. One of
the 8 godly attributes of Śiba and of a
Jogasiddha person. (viz, control over
desire).

[ଦ୍ର—ଅର୍ଥ୍ଥେ ଶବ୍ଦ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
୩ । ବାଧ୍ୟତା—3. Obligation. ୪ । ଆତ୍ମସଂଯମ—4. Self control. ୫ । ଅଧୀନତା; ବଶବର୍ତ୍ତିତା—5. Subservience. ୬ । ମୋହନ—6. Enchanting; charming.

ବଶିମା—ସଂ. ବି—ଶମୀ ବୃକ୍ଷ (ହୁ. ଶ)—
Baśinī The śamī tree.

ବଶିମା—ସଂ. ବି—(ବଶ+ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବଶିତା ୨ (ଦେଖ)—
Baśimā Baśitā 2 (See).

ବଶିର—ସଂ. ବି—୧ । ସମୁଦ୍ର ଲବଣ (ହୁ. ଶ)—1. Sea salt.
Baśira ୨ । ଲଙ୍କାମରିଚ (ହୁ. ଶ)—2. Red pepper.

ବଶିଷ୍ଠ—ସଂ. ବି—(ଅବ+ଶାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ଯେ ଅନ୍ୟ ମୁନିମାନଙ୍କୁ ଶାସନ କରିଥିଲେ)—ବଶିଷ୍ଠ (ଦେଖ)—
Baśishṭha Baśishṭha (See).

ବଶିଷ୍ଠ—ସଂ. ବି—(ବଶିନ୍=ଯେ ବଶ କରେ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—
Baśishṭha ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସ ପୁତ୍ର; ଋଗ୍‌ବେଦର କର୍ତ୍ତୃପୁରୁଷ (ବସିଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରଚୟିତା ମୁନିବିଶେଷ; ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶର କୁଳଗୁରୁ ବା ପୁରୋହିତ—Name of a sage, the family priest of Rāmachandra

[ଦ୍ର—ବେଦରେ ବଶିଷ୍ଠ ମିତ୍ରାବରୁଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଥରେ ସଙ୍ଗସ୍ଥଳରେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କୁ ଦେଖି ମିତ୍ରାବରୁଣ ଉଭୟଙ୍କର ରେତଃପାତ ହେଲା । ଉକ୍ତ ରେତଃ ସଙ୍ଗକୁମ୍ଭରେ ରଖା ଗଲା । ସେଥିରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଓ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଜାତ ହେଲେ । ଋଗ୍ବେଦରେ ବଶିଷ୍ଠ ଗାନ୍ଧାରଗ୍ରାମ ଦେବୋଦାସଙ୍କ ପୌତ୍ର ଥିବାର ଉକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବଶିଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସପୁତ୍ର ଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ବଶିଷ୍ଠ ଓ ରାଜା କ୍ରମିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥରେ କଳହ ହେବାରୁ, ଉଭୟେ ଉଭୟଙ୍କୁ ଶାପ ଦେଲେ । ସେହି ଶାପ-ଫଳରେ ବଶିଷ୍ଠ ମିତ୍ରାବରୁଣଙ୍କ ଔରସରୁ ପୁଣି ଥରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ କାମଧେନୁ ଶବଳାଯୋଗୁଁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ (ଯେ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ରାଜା ଥିଲେ ତାଙ୍କ)ର ଓ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର କଳହ ହେଲା । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଶତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବଶିଷ୍ଠ ହୁଙ୍କାରଦ୍ୱାରା ଜଳାଇ ଦେଲେ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ହାରିଯାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ ପାଇବାପାଇଁ ତପସ୍ୟା କଲେ । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର ଅନେକ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ତନ୍ମଧ୍ୟେ କର୍ଦ୍ଦମ ଋଷିଙ୍କ କନ୍ୟା ଅରୁନ୍ଧତୀ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟତମା ଥିଲେ । ଅକ୍ଷମାଳା ନାମରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ଏକ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଋଗ୍ବେଦରେ ସେ ଅନେକ ମନ୍ତ୍ରର ସ୍ରଷ୍ଟା ଅଟନ୍ତି । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର ଶତପୁତ୍ର ଥିଲେ । ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳର ଲାଞ୍ଜ ତାରାଦ୍ୱୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଏକତମ (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ) । ଗୋଟିଏ ହନୁମନ୍ତ୍ର ବଶିଷ୍ଠସଂହିତା ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଥିବାର କଥିତ । ଗୋଟିଏ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ (ବଶିଷ୍ଠ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ) ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ରଚିତ ଥିବାର କଥିତ । ହୁ. ଶ.]

ଦେ. ବି—ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—Prominent person.

ବଶିଷ୍ଠେ ଯେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ହେଲେ ଦିଗଦନ୍ତୀ
ତମ ମସ୍ତରେ ଲୁଚ ଜ୍ୟୋତ ସେ । ଉଷ. ବେଦେଶ୍ୱରଚରିତ ।

ବିଣ—ଉପବିଷ୍ଟ—Seated.

ବଶିଷ୍ଠ କୁମ୍ଭଜହିଁ ବଶିଷ୍ଠ କୁମ୍ଭ ସହିଁ
ଶାତ କୁମ୍ଭରେ ଭାଳେ ଜଳ ସେ । ଉଷ. ବେଦେଶ୍ୱରଚରିତ ।

ବଶିଷ୍ଠାଶ୍ରମ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆସାମର ଅଶ୍ରମବିଶେଷ (ସ୍ୱାମୀ Baśishṭhāśrama ସ୍ୱାମାନନ୍)—A hermitage in Assam.

ବଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ=ସ୍ୱାଧୀନତା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍. ବଶିନ୍ ଶବ୍ଦ. ୧ମା. ୧ବ; ଯାହାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ନିଜ ଅଧୀନ)—
Baśī (ବଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—1. One who has subdued his passions. ୨ । ବଶକାରୀ—2. Capable of bringing under control. ୩ । ବଶବର୍ତ୍ତୀ—3. Obedient; subservient.

ବଶୀକରଣ—ସଂ. ବି. (ବଶ+ଅଭୂତତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—୧।
Baśīkaraṇa ଲୋକକୁ ବଶ କରିବା—1. Act of bringing a person under control ୨ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାରବିଶେଷ—2. A Tantric process of subduing another. ୩ । (+କରଣ ଅନ) ପରକୁ ବଶ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତାନ୍ତ୍ରିକ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରାଦି—3. Esoteric magical applications to bring others under control; a magical charm.

(ଯଥା—ସ୍ତ୍ରୀ ବଶୀକରଣ, ସ୍ୱାମୀ ବଶୀକରଣ, ରାଜ ବଶୀକରଣ, ସର୍ପ ବଶୀକରଣ, ଶତ୍ରୁ ବଶୀକରଣ ଇତ୍ୟାଦି ।)

[ଦ୍ର—ଏହା ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପଞ୍ଚକ୍ରିୟାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ପଞ୍ଚକ୍ରିୟା ଯଥା—ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ବଶୀକରଣ, ଉଚ୍ଚାଟନ ଓ ମାରଣ । ତନ୍ତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ; ଅଥର୍ବ ବେଦରେ ବଶୀକରଣ ବିଷୟର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]

ବଶୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ୱି+କୃତ)—
Baśīkṛuta ଅଧୀନୀକୃତ; ଯାହାକୁ ଆୟତ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି—(ବଶୀକୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Overcome; subdued; brought under control; rendered obedient; brought under one's power.

ବଶୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—
Baśībhūta ବଶବର୍ତ୍ତୀ; ବଶତାପନ୍ନ; ଅନ୍ୟାଧୀନ—Obedient; (ବଶୀଭୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ) come under control; fallen into (ବଶୀଭାବ—ବି) subjection.

ବଶୁ(ଶୁଁ)—ଦେ. ଅ.—(ସଂ. ବଶତଃ)—ବଶତଃ; ହେତୁରୁ; ଯୋଗୁଁ—
Baśu(śuñ) ବଶତଃ **କାରଣରୁ** Owing to.

ସ୍ୱଦେଶେ ବାହୁଡ଼ି ସିହାକୁ ବାସନା
ବଶୁଁ କରିଛନ୍ତି ତଜନେ ମନ୍ତ୍ରଣା । ଦଧୀଚାଥ ନିଜଦେଶ ।

ବଶୁଦିଅ—ପ୍ରା. ବି.—ବୈଶ୍ୱଦେବ (ଦେଖ)
Baśudia Baiśwadeba (See)
(ବଶୁଦେବ, ବଶ୍ୱଦେବ, ବଶୁଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବଶେ—ଦେ. ଅ.—(ସଂ. ବଶତଃ) —ବଶୁ (ଦେଖ)
Baśe aśu (See)

ବଶ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଯେ ସହଜରେ ବଶ ହୁଏ—1. Easily controllable.
Baśya (ବଶ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପୋଷା—2. Tame. ୩ । ଆଜ୍ଞାଧୀନ—3. Obedient; subservient. ୪ । ଜନ୍ମସ୍ଥ; ଅଧୀନ—4. Subordinate. ୫ । ବିନୀତ—5. Humble.
ସଂ. ବି.—୧ । ଦାସ; ସେବକ (ହି. ଶ.)—1. Slave; servant. ୨ । ଅଧୀନ କର୍ମଚାରୀ—2. A subordinate.
ପ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବୈଶ୍ୟ)—ବୈଶ୍ୟ—Baiśya.
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଶ୍ୟ ଶୁଦ୍ର ଜାତି,
ପାଂଚକ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଛନ୍ଦ । ପ୍ରା.ଶ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ବଶ୍ୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଶ୍ୟ+କ)—ଆଜ୍ଞାଧୀନ—
Baśyaka (ବଶ୍ୟକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Obedient.

ବଶ୍ୟ କରଣ—ପ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବୈଶ୍ୟ+କରଣ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠୀ କରଣ;
Baśya karaṇa ବୈଶ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—
(ବଶ୍ୟ ମାହାନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) A caste of Baiśyas.

ବଶ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି.—(ବଶ୍ୟ+ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ଅଧୀନତା—
Baśyatā(twa) 1. Dependence.
୨ । ବଶବର୍ତ୍ତିତା—2. Subservience.
୩ । ଆଜ୍ଞାଧୀନତା—3. Obedience.

ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପୋଷ ମାନିବା—
Baśyatā swikāra karibā 1. To become tame.
वश्यता स्वीकार करना ୨ । ଅନ୍ୟର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—2. To acknowledge another's sway or suzerainty. ୩ । ଆପଣାକୁ ପରର ପଦତଳେ ସମର୍ପଣ କରିବା—3. To surrender one's self to another.

ବଶ୍ୟ ବଣିଆ—ପ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବୈଶ୍ୟବଣିକ୍)—ଏକ ଜାତିସ୍ଥ ବଣିଆ;
Baśya baṇiā ପୋଟଳୀବଣିଆ—A caste of druggists;
ବୈଶ୍ୟବେନେ **वैश्यबणिक** Baiśya by caste.

ବଷଟ୍—ସଂ. ଅ.—(ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କରଣ. ଅଷଟ୍;
Bashaṭ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପୂଜା ଦ୍ରବ୍ୟ ବାହୁତ ହୁଏ)—ତ୍ୟାଗାର୍ଥକ ମନ୍ତ୍ର; ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୁଷ୍ପ ଓ ଆହୁତି ଆଦି ଦେବାର ମନ୍ତ୍ର—A mystic exclamation uttered while offering flowers and oblations to Deities.
[ଦ୍ର—ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ କରିବା ବେଳେ ଶିଖା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଓ କର-ନ୍ୟାସ କରିବା ବେଳେ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳ ସଙ୍ଗେ ଏହି ଶବ୍ଦ 'ଶିଖାୟାଂ ବଷଟ୍, ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବଷଟ୍' ରୂପେ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବଷଟ୍କାର—ସଂ. ବି. (ବଷଟ୍=ତ୍ୟାଗାର୍ଥକ ମନ୍ତ୍ର+କୃ ଧାତୁ+ଅ)—
Bashaṭkāra ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି
(ବଷଟ୍କୃତ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଦାନ; ହୋମ—Act of offering oblations to the Gods in fire.

ବଷଟ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ.—(ବଷଟ୍+କୃତ)—ବଷଟ୍ ଏହି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
Bashaṭ-kṛuta ଅଗ୍ନିରେ ହୁତ—Offered unto the fire by pronouncing the mantra 'Bashaṭ'.

ବଷ୍କ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗତି କରିବା—
Bashka (root) To move.

ବଷ୍କୟ—ସଂ. ବି (ବଷ୍କ ଧାତୁ+ଅୟ)—ଏକ ବରଷିଆ ବାଛୁରୀ—
Bashkaya A calf one year old (Apte).

ବଷ୍କୟ(ୟି)ଣୀ(ଣୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବଷ୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)
Bashkaya (yi)ṇī(nī) ୧ । ବଷ୍କି ଯାଇଥିବା ଗାଈ; ବରଡ଼ି ଗାଈ (ହି. ଶ.)—1. A cow which has all but gone dry.
[ଦ୍ର—ଏ ଗାଈର ଦୁଧ ଅନ୍ୟ ଗାଈର ଦୁଧ ଅପେକ୍ଷା ଗାଢ଼ା ଓ ମିଠା ହୁଏ ।]
୨ । ଯେଉଁ ଗାଈର ବାଛୁରୀ ବଢ଼ି ଯାଇଅଛି—2. A cow having a full grown calf (Apte). ୩ । ବହୁ-ପ୍ରସବା ଗୌ—3. A prolific cow (Apte).

ବସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବାସ କରିବା—1. To live. ୨ । ଘର କରି ରହିବା—2. To settle. ୩ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—3. To cover. ୪ । ଅବସ୍ଥିତ ହେବା—4. To be; to exist (Apte). ୫ । (ସମୟ) ଯାପନ କରିବା—5. To pass (time) (Apte). ୬ । ପରିଧାନ କରିବା—6. To wear; to put on (Apte).
Bas (root)

ବସ୍—ବୈଦେ.—୧ । (ଇଂ) (ବି) ବହୁତ ଲୋକ ବସିଯିବାର ଉପଯୋଗୀ ବଡ଼ ମଟର୍‌ଗାଡ଼ି—1. Bus ୨ । (ଅବ୍ୟୟ). ବାସ୍
Bas
ବାସ (ବାସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦେଖ)—Bās (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବସା)—ବସ; ଚର୍ବୀ—Fat

ବସ୍‌କେ(ଗେ)ତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ବାସ)—ବାସ;
Bas-ke(ge)t ଅଧିବାସ; ବାସ କରିବା—Habitation; residence.
(ଯଥା—ଇନେ ଆମର ବସ୍‌କେତ ୧୨ ବର୍ଷ ହେଲାଣି ।)

ବସ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବସିବା—
Bas-bā To sit.

ବସ୍‌ଲା ଦହି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ବସାଦହି—
Bas-lā dahi Curdled milk.

ବସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବସା)—୧ । ଅନ୍ତ୍ର; ପୁଟା—1. Entrails.
Basa [ଦ୍ର—ମାଛ ପେଟର ଅନ୍ତ୍ରକୁ ବସ କୁହାଯାଏ ।]
ଆଁତୀ, ବସ ୨ । ବସା; ଚର୍ବୀ—2. Fat.
ବୈଦେ ଅ.—୧ । (ଅ. ବସ୍=ଯଥେଷ୍ଟ) ଏତିକି—1. This much. ୨ । ଯଥେଷ୍ଟ—2. Enough! ୩ । ବନ୍ଦକର; ଭୁଲ ହୁଅ—3. Stop!

ବସ **बस, बास** ୨ । ବି (ଇଂ Bus) ଯାତ୍ରୀ ବୁହା ମଟର—2. Bus.
ଦେ. କ୍ରି (ବସିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ରୂପ)—(ତୁମେ) ଉପବେଶନ କର—Do sit.

ବସ ଉଠ(ଠା)—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏକାଦକ୍ରମେ ବସିବା ଓ ଠିଆ ହେବା
Basa uṭha(ṭhā) ବସ ଉଠ(ଠା) ବୈଠା କ୍ରିୟା—1. Sitting and standing in succession. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଆସିବା କରିବା; ଚଳପ୍ରଚଳ—2. Constant intercourse. ୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟପରି ବସାଇବା ଓ ଠିଆ କରାଇବାରୂପ ଦଣ୍ଡ—3. The punishment given to a person by making him sit down and stand up repeatedly.

ବସଣୀ—ଦେ. ବି—ନାକଚଣା; ବସ୍ଣୀ—1. An ornament for
Basaṇī the nose. ୨ । ବସତି; ବାସ—2. Residence.
ବସଣୀ(୧) ନାକ ହେବାର ବି ମନୋରମ
ବସଣୀ(୨) ବସତି ଯୁକ୍ତ ଚତୁରେ ପ୍ରେମ – ଉଣ୍ଡ, ବୈଦେହୀସଦନ ।

ବସତ ବାଟି—ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁଭୂତ; ସଂ. ବସତ୍=ବାସ
Basata bāṭi ଜନୁଥିବା ବା ବାସକାରୀ+ବାଟିକା=ଗୃହ)—
ବାସ, ବସତ୍‌ବାଟୀ ୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ମନୁଷ୍ୟ ସପରିବାର ବାସ କରେ;
ବାସ ବସବାସ ଘର—1. Family residence. ୨ । ଯେଉଁ ଘରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବାସ କରେ—2. Permanent habitation. ୩ । ବାସଗୃହ—3. Dwelling house.

ବସତି(ତୀ)—ସଂ. ବି (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅଚ୍;
Basati(ti) **ବସ୍ତୀ ବସ୍ତି** +ଇ)—୧ । ଅବସ୍ଥାନ; ନିବାସ—
ଓ. ବସ୍ତି 1. Residence; abode. ୨ । (+ଭାବ. ଅଚ୍) ବାସ କରିବା—2. Act of living or residing. ୩ । (+ଅଧି. ଅଚ୍) ବସ୍ତି; ଜନପଦ—3. Village. ୪ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବହୁଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି—4. A place resided by many people. ୫ । ଉପନିବେଶ—5. Settlement; colony. ୬ । ରାତ୍ରି—6. Night.

ବସତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘର କରି ରହିବା; ବାସ କରିବା—
Basati karibā 1. To take up one's abode or
ବାସ କରା ବସନା residence. ୨ । ଚିରସ୍ଥାୟିଭାବରେ ରହିବା—2. To take up a place as one's permanent place of abode; to settle. ୩ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବହୁଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଘର କରି ରହିବା—3. To colonize at a place; to settle at a place with other people

ବସତି ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନୂତନ ଗ୍ରାମ
Basati basā(se)ibā ବା ଉପନିବେଶ ବା ବସ୍ତି ସ୍ଥାପନ
ବସ୍ତୀ ବସାନ କରିବା—To open up a colony or settle-
ବସ୍ତୀ ବସାନା ment at a place; to establish a colony or a new village.

ବସନ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କରଣ. ଅନ)—
Basana ୧ । ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—1. Cloth; clothing; raiment. ୨ । ପୋଷାକ—2. Dress. ୩ । (+ଭାବ. ଅନ) ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering. ୪ । ବାସ—4. Residence. ୫ । (+କର୍ମ. ଅନ) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କଟିଭୂଷଣ—5. Belt; ornament for the waist. ୬ । ତେଜପତ୍ର (ହି. ଶ.)—6. Cassia leaf. ୭ । ବାସସ୍ଥାନ—7. Place of residence.

ବସନ ଭୂଷଣ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବସନ+ଭୂଷଣ)—ଲୁଗା ଓ
Basana bhūshaṇa ଅଳଙ୍କାର—Cloth and ornament.

ବସନ୍ତ—ସଂ. ବି (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅନ୍ତ)—
Basanta (ଯେଉଁ ଋତୁରେ ପ୍ରାଣିଗଣ ସୁଖରେ ବାସ କରନ୍ତି)
୧ । ବର୍ଷର ଛଅ ଋତୁ ମଧ୍ୟରୁ ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ଋତୁ—1. The spring season.

[ଦ୍ର—ଫାଲ୍‌ଗୁନ, ଚୈତ୍ର ଓ ବୈଶାଖ ଏହି ତିନି ମାସ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଓ ଚୈତ୍ରକୁ ସାଧାରଣତଃ ବସନ୍ତଋତୁ କହନ୍ତି ।]

୨ । ସ୍ୱନାମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବିସ୍ଫୋଟକ ରୋଗ; ଶୀତଳା ରୋଗ—
ବସନ୍ତ **ଚେଚକ, ମାତା, ଗୋଟୀ** 2. Smallpox.

[ଦ୍ର— ଏ ରୋଗରେ ପ୍ରଥମେ ଜ୍ୱର ହୋଇ ୩ଦିନ ଦେହରେ ଗିମ୍ପିର ଚିହ୍ନ ବାହାର ଯାଏ, ପରେ ଏହା ବଡ଼ ହୋଇ ପୁଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ୫ଦିନ ପରେ ଶୁଖି ଯାଇ ଖୋଳପା ଖସିଯାଏ । ଏହା ନାନାଆକାରରେ ବାହାରେ; ଯଥା—ବରଗୁଡ଼ିଆ ବା ମସୁରିଆ (ବରଗୁଡ଼ି ବା ମସୁର ପରି), ସୋରିଷିଆ (ସୋରିଷ ପରି ଛୋଟ ଛୋଟ), ମୁଗେଇ (ମୁଗ ଆକାରର) ବରକୋଳିଆ (ବରକୋଳି ପରି), ଅଣାବସନ୍ତ (ଯେଉଁ ବିସ୍ଫୋଟକ ଦେହଯାକ ଲେଖି ହୋଇଯାଇଥାଏ ।)

ପୂର୍ବେ ବସନ୍ତରୋଗୀର ବିସ୍ଫୋଟକରୁ ପୂଜ (ବା ବୀଜ) ନେଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଟୀକା (ଦେଶୀ ଟୀକା) ଦେବାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ବସନ୍ତର ମାରାତ୍ମକ ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଥିଲା; ମାତ୍ର ଏବେ ବସନ୍ତରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଗୋରୁର ବିସ୍ଫୋଟକରୁ ବୀଜ ନେଇ ଟୀକା (ବଛାଟୀକା ବା ଗୋବୀଜଟୀକା) ଦେବାର ବିଧାନ ଚଳୁଅଛି ।

ଲୋକେ 'ଶୀତଳା' ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ବସନ୍ତରୋଗର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ତାହାଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ବସନ୍ତରୋଗୀ ପଳାଇ କଲେ 'ଠାକୁରାଣୀ ଅବତରୁଛନ୍ତି' ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ଆୟୁର୍ବେଦରେ ଏହି ବସନ୍ତରୋଗର ନାମ ମସୂରିକା ବା ମସୂରିକା । ପ୍ରକୁପିତ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ଓ ପିତ୍ତଯୋଗୁଁ ରକ୍ତ ଦୂଷିତ ହେଲେ ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ରୋଗବୀଜ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ୧୦ । ୧୨ଦିନ ପରେ ଏହା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଏହାର ଅବସ୍ଥାମାନ ଯଥା—୧. ଅପ୍ରକାଶ ଅବସ୍ଥା ।

୨ । ଆକ୍ରମଣାବସ୍ଥା—କମ୍ପ ବା ଶୀତ ହୋଇ ଜ୍ୱର ହୁଏ । ଶରୀରର ଉତ୍ତାପ ୧୦୪-୧୦୭ ଡିଗ୍ରୀ ଯାଏ ହୁଏ । ଏହି ଜ୍ୱରକୁ ମୁଖ୍ୟଜ୍ୱର କହନ୍ତି । ଜ୍ୱର ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ବ୍ୟଥା ହୁଏ, ବାନ୍ତି ମାଡ଼େ, ଦେହ, ଅଙ୍ଗ, ପିଠି ଘୋଳିବାକି ହୁଏ, ମୁଣ୍ଡ ବଥାଏ ଏବଂ ମୁହଁ ଲାଲ ହୋଇଯାଏ । ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ପଳାପ, ଆକ୍ଷେପ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।

୩ । ସ୍ଫୋଟକ ଅବସ୍ଥା—ଜ୍ୱରର ୩ୟ ବା ୪ର୍ଥ ଦିବସରେ ମୁଖ-ମଣ୍ଡଳରେ ଓ ଦେହରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଲାଲବର୍ଣ୍ଣ ଦାଗ ଦିଶେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଦାଗସବୁ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ସୋରଷ କମ୍ବା ବନ୍ଦୁକର ଛର୍‌ରା ପରି ଫୋଟକାରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହି ଫୋଟକାଗୁଡ଼ିକ ଜଳୀୟପଦାର୍ଥରେ ପୂରିଯାଏ ।

୫ମ ଦିନ ଫୋଟକାର ଜଳୀୟ ଅଂଶ ପୂଜେଇ ଯାଏ । ୮ମ ଦିନ ପରେ ଫୋଟକା ଫାଟି ସେଥିରୁ ମୂଳ ବୋହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ । ୧୧ଶ ବା ୧୪ଶ ଦିନ ଫୋଟକା ଶୁଖି ଗେଲା ଶଢ଼େ; ମାତ୍ର ଫୋଟକାର ଦାଗ ୨ । ୮ ସପ୍ତାହଯାଏ ରହେ । ଫୋଟକା ମାରାତ୍ମକ ହୋଇଥିଲେ ଦେହର ଚମ ଏକାବେଳକେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇ ଗାତମାନ ହୋଇଯାଏ । ଆଖିରେ ବସନ୍ତ ବାହାରିଲେ ଆଖି ଫୁଟିଯା ଏ ।

ବସନ୍ତରୋଗର ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଉପସର୍ଗମାନ—ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରେ ଓ ହୃଦୟରେ ରୋଗ, ଉଦରାମୟ ଓ ମୁଖବାଟେ ରକ୍ତ ପଡ଼ିବା—

ହରିଡ଼ାମଞ୍ଜି ଉଡରେ ଲମ୍ବାଗରେ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ର କରି ତାକୁ ସୂତାରେ ଗୁନ୍ଥି ବାହୁରେ ବାନ୍ଧିବା; କଣ୍ଟକାରୀ ଚେରର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ୧/୪ ତୋଳା, ମଧୁ ଓ ପାଣି ମିଶାଇ ସପ୍ତାହରେ ଦୁଇ ଥର ପିଇବା, ସୁରଣୀଶାଗର ଚେରକୁ ମଧୁଚନ୍ଦନ ସଙ୍ଗେ ସପ୍ତାହରେ ୨ । ୩ ଥର ଖାଇବା ଓ ବାସଙ୍ଗରସ ବା ଯଷ୍ଟିମଧୁ ବା କଦଳୀଭଣ୍ଡାର ରସ ସେବନ କରିବା ବସନ୍ତରୋଗର ପ୍ରତିଷେଧକ ବୋଲି କେତେକ କବିରାଜଙ୍କର ମତ ।]

୩ । ରାଗବିଶେଷ—3 Name of a musical air, ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଅତିସାର ରୋଗ—4. Diarrhoea; dysentery. ୫ । ନାଟକରେ ବିଦୂଷକର ଉପାଧି-5. The nickname of a buffoon in a drama. ୬ । ତାଳବିଶେଷ—6. A kind of measure in dancing or music. ୭ । ଫୁଲର ଗୁଚ୍ଛ (ହି. ଶ.)—7. A bunch of flowers.

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଛଅଟି ରାଗ ମଧ୍ୟରୁ ବସନ୍ତ ଏକ । ଏହା ବସନ୍ତଋତୁରେ ଗେୟ; ରାଗ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ବାସନ୍ତୀ ରଙ୍ଗ ଦେ. ବି—୧ । ଚମ୍ପାଫୁଲପରି ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ; ଫିକା
वसन्ती रङ्ग ହଳଦିଆ—1. Light yellow colour.

ବସନ୍ତ ବାତାସ ୨ । ମଳୟାନିଳ; ବସନ୍ତ ପବନ—2. Spring-
वसन्तकि हवा breeze. ୩ । ଦେଉଳର ତଳପାଢ଼ିରେ ହୋଇ-ଥିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ—3. Work of art engraved on the plinth of a temple.

୪ । ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭୋଗ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପାତଳ ଆରସା ପିଠା—4. A kind of flat, round and thin sweet cake fried in ghee, offered to the Liṅgarāja Deity at Bhubaneswar.

ବାସନ୍ତୀ ରଙ୍ଗେର କାପଡ଼ ୫ । ଫିକା ହଳଦିଆ ଲୁଗା—
वसन्ती रङ्गका कपडा 5. Light yellow cloth

ଲାଲ ସେନ ଦେଶପାଣ୍ଡେ,
ବସନ୍ତ ପଦ୍ମଛ ଗୋଟିଏ—ରୂପକ. ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ ।

୬ । ରାମାସୃଣବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟ ଯୂଥପତିବିଶେଷ—
6. Name of a leader of the monkey-army.

ବସନ୍ତ ପୁଷ୍ପରେ ପଟ୍ଟିଶ ଶ୍ରୀଶକୁ ନାଶ ଅର୍ଥେ ପେଣି ଦେଗେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବସନ୍ତ ଆରସା—ଦେ. ବି—ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କୁ ଭୋଗଲାଗିବା
Basanta ārisā ଏକପ୍ରକାର ପତଳା ଆରସା ପିଠା—
A kind of flat; round and thin sweet cake offered to the Liṅgarāja Deity at Bhubaneswar.

[ଦ୍ର—ଶୁଭ୍ରଳ ଚୂନାକୁ ଗୁଡ଼ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ପତଳା ଖଳ କରି ଖଳକୁ କଦଳୀପତ୍ରରେ ବିଛାଇ, ଘିଅରେ ଛାଣି ଏହି ପିଠା କରାଯାଏ ।]

ବସନ୍ତକ—ସଂ. ବି (ବସନ୍ତ+କ)—ଶେୟାନାକ; ଫଣଫଣା (ହି. ଶ)
Basantaka (ଦେଖ) —Phaṇaphaṇā (See)

ବସନ୍ତ କୁସୁମ—ସଂ. ବି—ବସନ୍ତକାଳରେ ଫୁଟିବା ଫୁଲ—
Basanta kusuma Vernal flower.

ବସନ୍ତକୁସୁମାକର ରସ—ସଂ. ବି—କାସନିବାରକ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବଟିକା
Basantakusumākara rasa ବା ଔଷଧବିଶେଷ—
A medicinal preparation or pill prescribed in the Ayurveda for cough.

ବସନ୍ତଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—କମଳାଗୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Basantagundi Kamalāgundi (See).

ବସନ୍ତଗୁଣ୍ଡିଚା—ସଂ.ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦ୍ରିମହୋଦୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚୈତ୍ର ଗୁଣ୍ଡିଚା; ଚୈତ୍ର
Basantagundichā ମାସରେ ହେବା ଭୁବନେଶ୍ୱରର ରଥଯାତ୍ରା;
ଅଶୋକାଷ୍ଟମୀ ରଥଯାତ୍ରା—The car festival held during the month of Chaitra at Bhubaneswar.

ବସନ୍ତ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଏକାମ୍ର ବନେ ବ ଯାତ୍ରୀ ଅନୁଗତ ସନ୍ତ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳା-ଷ୍ଟମୀରେ ଏହି ଯାତ୍ରା ହୁଏ । ଏ ଯାତ୍ରାରେ ଗୋଟିଏମାତ୍ର ରଥ ହୁଏ । ଏ ରଥର ନାମ ରୁକୁଣାରଥ ।]

ବସନ୍ତଘୋଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସନ୍ତ+ଘୋଷ)—ବସନ୍ତଦୂତ;
Basantaghosha କୋକିଳ; କୋଇଲି—The Indian Cuckoo; (the herald of spring)
(ବସନ୍ତଘୋଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସନ୍ତ ଚଡ଼େଇ—ଦେ. ବି—ହଳଦିବସନ୍ତ (ଦେଖ)
Basanta chardhei Haladibasanta (See).

ବସନ୍ତତିଳକ—ସଂ. ବି—୧ । ୧୪ ବର୍ଣ୍ଣର ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Basantatilaka 1. A Sanskrit metre of 14 letters.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଉଦାହରଣ; ଅଙ୍କେ ସ୍ତ୍ରୀଭାପି ଯୁବତୀ ପରଶଙ୍କମସ୍ୟ; ଏଥିରେ ୧ମ, ୨ୟ, ୪ର୍ଥ, ୮ମ, ୧୧ଶ, ୧୩ଶ ଓ ୧୪ଶ ଅକ୍ଷର-ମାନ ଗୁରୁ, ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଲଘୁ । ଏଥିର ଲକ୍ଷଣ—ଜ୍ଞେୟଂ ବସନ୍ତ ତିଳକଂ ତଭଜାଜଗୌଗଃ ।]

୨ । ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—2. A kind of flower. ୩ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଯକ୍ଷ୍ମା ରୋଗର ଔଷଧବିଶେଷ—3. A medicinal preparation prescribed in the Ayurbeda for Pthisis

ବସନ୍ତଦୂତ—ସଂ. ବି—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସନ୍ତ+ଦୂତ)—କୋକିଳ—
Basanta dūta 1. The cuckoo. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)
(ବସନ୍ତ ସଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାମଦେବ; ମଦନ—2. Cupid
personified. ୩ । ପଞ୍ଚମ ସ୍ୱର—3. The fifth of
the seven musical notes in the gamot.
୪ । ଆମ୍ବ ଗଛ—4. Mango tree ୫ । ଚୈତ୍ରମାସ
(ହି. ଶ)—5. The month of Chaitra.

ବସନ୍ତଦୂତିକା—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସନ୍ତ+ଦୂତିକା)—
Basantadūtikā ୧ । କୋକିଳା—1. A female cuckoo.
(ବସନ୍ତଦୂତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମାଧବୀଲତା—2. A flowering
creeper. ୩ । ପାଟଳୀଗଛ—3. A flowering
tree. ୪ । ଗଣ୍ଡିକାରୁ; ଅଗବଥୁ ଗଛ—
4. Premna Integrifolia (tree).

ବସନ୍ତଦ୍ରୁ—ସଂ. ବି—ଆମ୍ବଗଛ—Mango tree.
Basantadru ବସନ୍ତ ବସନ୍ତ ପକ୍ଷୀ ବସନ୍ତଦ୍ରୁମରେ—ଉଦ୍ଧ. ବିଦେଶୀଶବ୍ଦକୋଷ ।
(ବସନ୍ତଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସନ୍ତପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି—ହଳଦିବସନ୍ତ (ଦେଖ)
Basantapakshi Haladibasanta (See)
ବସନ୍ତ ବସନ୍ତପକ୍ଷୀ ବସନ୍ତଦ୍ରୁମରେ—ଉଦ୍ଧ. ବିଦେଶୀଶବ୍ଦକୋଷ ।

ବସନ୍ତପଞ୍ଚମୀ—ସଂ. ବି—ମାଘ ଶୁକ୍ଳପଞ୍ଚମୀ; ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ—The 5th day
Basanta pañchamī of the bright fortnight of
the month of Māgha.
[ଦ୍ର—ଏଦିନ ବାଣୀ ଆରାଧନା ଦିବସ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଶିକ୍ଷିତମାନେ ମହାସମାରୋହରେ ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଶିକ୍ଷିତମାନେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ପ୍ରତିମା ବା ଚିତ୍ରିତ ଚାରିଦେଇ ଧରି ଗୀତ ବୋଲି ପିତାମାତା ଓ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ଉଷା କରନ୍ତି ଏବଂ ଉଷାଲବ୍ଧ ଧନବସ୍ତ୍ର ଅବଧାନଙ୍କୁ ଆଣି ଦିଅନ୍ତି ।]

ବସନ୍ତ ପବନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସନ୍ତ+ପବନ)—ବସନ୍ତ-
Basanta pabana କାଳରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ବହୁବା ଆରାମପ୍ରଦ
ବସନ୍ତୀ ହବା ସ୍ନିଗ୍ଧ ବାୟୁ; ସୁଲୁସୁଲିଆ ଦକ୍ଷିଣା ପବନ; ମଳୟ ପବନ—
ବସନ୍ତ ବାୟୁ, ବସନ୍ତ } ଅନ୍ୟରୂପ South wind blowing
ମରୁତ୍, ବସନ୍ତାନିଳ } during the spring;
south breeze.
[ଦ୍ର—ମଳୟଗିରିର ଚନ୍ଦନ ଗଛରେ ଏ ପବନ ବାଜି ଆମ୍ଭ-ଆଡ଼କୁ ଆସୁଥିବାରୁ ଏହା ଉକ୍ତ ଚନ୍ଦନର ସୁବାସଦ୍ୱାରା ସୁବାସିତ ହୋଇଥାଏ ବୋଲି କେହେ କଳ୍ପନା କରନ୍ତି ।]

ବସନ୍ତବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାମଦେବ; ମଦନ (ହି. ଶ)—
Basantabandhu Cupid.
(ବସନ୍ତଯୋଧ, ବସନ୍ତସଖ[ଖା] —ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସନ୍ତ ବସନ-ଦେ. ବି-୧ । (କର୍ମଧା) ହଳଦିଆ ଲୁଗା—1. Yellow
Basanta basana ବସନ୍ତ ବସନ **ବସନ୍ତୀ କପଡ଼ା** cloth.
(ବସନ୍ତବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପୀତାମ୍ବର; ବିଷ୍ଣୁ—
2. Bishnu.

ବସନ୍ତ ବସନେ(୧) ଚଣ୍ଡିକ ଚେଇ ଜାଣେ ପକାଇ
ବସନ୍ତ ବସନ(୨) ମୋହିତ ଏହି ଗ୍ରାମାଳ ବହୁ—ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେଶୀଶବ୍ଦକୋଷ

ବସନ୍ତ ବ(ବୋ)ହିବା—ଦେ. ବି—ବସନ୍ତ ପବନ ପ୍ରବାହିତ ହେବା—
Basanta ba(bo)hibā The blowing of the spring
ବସନ୍ତ ବହନା **ବସନ୍ତୀ ହବା ବହନା** -breeze.

ବସନ୍ତବ୍ରତ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସନ୍ତ+ବ୍ରତ)—କୋକିଳ (ହି.
Basanta brata ଶ.)—The Indian cuckoo.

ବସନ୍ତମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ସଂ (ସଂ. ବସନ୍ତ ଓ ମୁଖ)—ଯାହା ମୁହଁରେ
Basantamuhāñ ବସନ୍ତରୋଗଜାତ ବିଷ୍ଫୋଟକମାନଙ୍କର ଦାଗ
ଖୋଦରାହା ବା ଛିଦ୍ରମାନ ଥାଏ—Having pock-marked or
(ବସନ୍ତମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) pock-pitted face.
ବସନ୍ତମୁହାଁ ଜଣେ ଜଣେ ଶଙ୍କ
କାମଦାନ୍ତ ଛକା ଜାଇଚଟ—ଦେଉଳ ରହସ୍ୟ ।

ବସନ୍ତରା—ପ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ବସୁଧାରା) ବସୁଧାରା ୨ (ଦେଖ)
Basantarā ବସୁଧାରା 1. Basudhārā 2 (See)
ପନସାଳା ୨ । (ସଂ. ବସନ୍ତ ଓ ରାଜନ୍) ଶୂଦ୍ର ଓ ଭଣ୍ଡାରମାନଙ୍କର
(ବସ[ସୁ]ନ୍[ନ]ରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
2. A title given to śūdras.
ପ୍ରାଦେ. (ପାରିକୁଦ) ବି—ପାରିକୁଦ ରାଜାଙ୍କ ପାଖଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେ ରାଜାଙ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହୁଏ ତାହାର ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି—A title given to the most
favourite servant of the Rājā of Pārikuda.

ବସନ୍ତରା ଘଡ଼ି—ଦେ. ବି—ପଣାସଙ୍ଗାନ୍ତିଠାରୁ ମାସକ ଯାଏ ତୁଳସୀ
Basantarā ghardi ଚଉରା ଉପରେ ବନ୍ଧା ରହୁଥିବା ସଛିଦ୍ର
ବସୁଧାରା ଘଟ—A water pot with a hole at the
ପନସାଳା bottom suspended over the top of the holy
Basil plant.

ବସନ୍ତ ରାସ—ସଂ ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବସନ୍ତକାଳୀନ ରାସଯାତ୍ରା ବା ଉତ୍ସବ,
Basanta rāsa ବିଶେଷ—The dancing festival of
(ବସନ୍ତ ରାସ—ଦେ. ରୂପ Śrīkṛushṇa during the spring.

ବସନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ—
Basantā(nte)ī 1. Name of a popular Goddess.
୨ । ଶୀତଳା ଦେବୀ—2. Goddess śitalā (presiding
over small pox).

ବସନ୍ତାବତାର—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସନ୍ତ+ଅବତାର)—ପୃଥିବୀରେ
Basantābatāra ବସନ୍ତ ଋତୁର ଆରମ୍ଭ—The advent or
(ବସନ୍ତାଗମ—ଅନ୍ୟରୂପ) setting in of spring (Apte).

ବସନ୍ତାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି (ବସନ୍ତଋତୁରେ ଏଥିର ପତ୍ର ଝଡ଼ିବାରୁ; ବସନ୍ତ+
Basantārtta ଆର୍ତ୍ତ)—ବିଭୀତକ ବୃକ୍ଷ; ବାହାଡ଼ାଗଛ (ହି. ଶ)—
Beleric myrobalan (tree).

ବସନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ବାସନ୍ତିକ)—୧ । ଫିକା ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ-
Basantiā ଯୁକ୍ତ—1. Light yellow. ୨ । ବସନ୍ତକାଳ
ବସନ୍ତୀ, ବାସନ୍ତୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the spring;
ବସନ୍ତୀ vernal.

ବସନ୍ତୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ବସନ୍ତକାଳୀନ ଉତ୍ସବ)—
Basantotsaba ୧ । ପୂର୍ବେ ମାଘ ଶୁକ୍ଳପଞ୍ଚମୀର ପର ଦିନ କାମଦେବ
ବସନ୍ତ ମହୋତ୍ସବ } ଅନ୍ୟରୂପ ଓ ବସନ୍ତର ପୂଜା କରାଯାଉଥିବା
ବସନ୍ତଯାତ୍ରା } ଉତ୍ସବ; ମଦନୋତ୍ସବ (ହି. ଶ)—
1. A festival formerly observed in honour of God Cupid during the spring on the sixth day of the bright lunar fortnight of Māgha. ୨ । ହୋଲିକା ଉତ୍ସବ; ହୋଲି (ହି. ଶ.)—2. The Holi festival (abou tthe full moon of Phālguna).

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ଉତ୍ସବ ଚୈତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା । ଅଧୁନା ଫାଲ୍ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଅଛି— Apte].

ବସନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. (ବସନ୍ତ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ. ବସନ୍ତକାଳର ସଙ୍ଗୀ
Basanti ହେତୁ)--କୋକିଳ; କୋଇଲି—Cuckoo.
ଦେ. ବିଣ—ବସନ୍ତିଆ (ଦେଶ)—Basantiā (See)

ବସ(ସୁ) ବାସ—ଦେ. କ. (ସଂ. ବସତି ଓ ବାସ)—୧ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ-
Basa(su) bāsa ଭାବରେ ବାସ କରିବା—1. Taking up
ବସବାସ permanent residence or domicile at a
ବସୋବାସ place. ୨ । ବସବାସ କରିବା ଘର, ସ୍ଥାୟୀ ଆବାସ ସ୍ଥଳ—2. One's permanent place of residence.

ବସ ବାସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବାସ
Basa bāsa karibā କରି ରହିବା—To take up one's
ବସବାସ କରା abode or residence at a place.
ବସୋବାସ କରନା, ବସନା

ବସ ବାସ ଘର—ଦେ. ବି—ସ୍ଥାୟୀ ଆବାସ ସ୍ଥଳ—One's perma-
Basa bāsa ghara nent place of residence.
ବସତ୍‌ବାଟୀ **ବସୋବାସ, ବାସ ଘର**

ବସା—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ+ଆ;
Basā ଯାହାକୁ ଚର୍ମ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିଥାଏ)—୧ । ମଜ୍ଜା; ଚର୍ବୀ
ମେଦ—1. Fat; adeps; suet. ୨ । କୌଣସି ତୈଳମୟ ରସ—2. Any fatty exudation (Apte). ୩ । ମଗଜ; ମସ୍ତିଷ୍କ—3. Brain (Apte).

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା; ସଂ. ବସ)—
ବାସା ୧ । ପକ୍ଷୀର ଗୀଡ଼—1. Nest. ୨ । ବନ୍ୟ ପଶୁଙ୍କ ରହିବା
ଘୋଁଷଲା, ଖୋଁତା ସ୍ଥାନ—2. Lair of wild beasts.
ଗର୍ତ୍ତ ମାଁଦ୍ ୩ । ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସ ସ୍ଥାନ—3. Lodgings.
ବାସା ରହିଲେ ସୁଖଶ୍ରୀର ଘରେ କରି ବସା—
ବାସା କୃଷ୍ଣଶ୍ରୀ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୪ । ଆବାସ—4. Residence.
କରି ଗୋଦାବରୀ ନିକଟେ ବସା
କାଳ ଦେବତା ଯେବେ ହେବ ତୃଷା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।
ବସା **ବଠକ** ୫ । ଉପବେଶନ—5. Sitting.
ବସାନ **ବଠାନା** ୬ । ବସାଇବା—6. Setting.

ଦେ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା—ମୁକ୍ତାବସା
ବସାନ **ଜଡାହୁଆ** ମୁକ୍ତ; ମୟୂରବସା ଗୁଣା)—
୧ । ଖଚିତ—1. Set with (stones etc).
ବସାନ **ବସାଯାହୁଆ** ୨ । ବସାଯାଇଥିବା; ସ୍ଥାପିତ—2. Established.
ବସା ୩ । ଘନୀଭୂତ—3. Set; solidified;
ଜମାଯାହୁଆ (ଯଥା—ବସାଦହି ।) coagulatel.
ଦେ. କ୍ରି—ବସାଇବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ ଏକ ବଚନ; (ତୁ) ବସାଇବା କର୍ମ କରୁ—(imperative mood) (thou) Do let or cause to sit; do set.

ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଉପପୂର୍ବକ ବସ୍ ଧାତୁ=ଉପବେଶନ
Basā(se)ibā କରିବା; 'ବସିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
ବସାନ ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଉପବେଶନ
ବସାନା, ବୈଠାନା କରାଇବା—1. To cause one to sit.
(ଯଥା—ତାଙ୍କୁ ନେଇ ସଭାରେ ବସାଅ ।)
୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନୂତନ ଗ୍ରାମ, ନଗର, ଦୋକାନ, ହାଟ ଆଦି ସ୍ଥାପିତ କରିବା; ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା—1. To establish (a new village etc. at a place); to start; to set up; to found.
ଗ୍ରାମ ବସାଇ ନିଜ ନାମେ
ରହିଲ ଚକ୍ରାପୁରୀ ଗ୍ରାମେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । କୌଣସିଠାରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସ୍ଥିର ବା ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ରଖିବା—3. To set a thing firmly.
ଶରଳ ଶିର ତର ବନ୍ଧେ
ବସାଅ ମନ୍ଦ-ଅନ୍ଧ ବନ୍ଧେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୪ । ଅଳଙ୍କାରାଦିରେ ରତ୍ନ ଆଦି ଖଚିତ କରିବା—4. To set gems etc. on ornaments.
(ଯଥା—ଏ ମୁଦିରେ ଖଣ୍ଡେ ମୁକ୍ତା ବସାଇବ ।)
୫ । ଘନୀଭୂତ କରାଇବା; ଜମାଇବା—5. To cause a
ଜମାନା liquid to co-agulate; to solidify.
(ଯଥା—ଏ ଦିଅକୁ କାକରରେ ରଖି ବସାଅ ।)
୬ । ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବା; ରଖିବା; ସ୍ଥାପନ କରିବା; ଥୋଇବା—6. To put; to place; to lay down.
(ଯଥା—ଚୁଲି ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସାଅ ।)
୭ । ଢୁଙ୍ଗୁଲା ଜିନିଷକୁ ଟାଣ କରି ଥୋଇବା; ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରିବା—7. To strengthen a loose thing; to drive a
ଗାଡନା thing firmly to the ground.
(ଯଥା—ଏ ଖୁଣ୍ଟକୁ ନ ବସାଇଲେ ଏହା ଶୀଘ୍ରକୁ ସମ୍ଭାଳିବ ନାହିଁ ।)
୮ । କର ଆଦି ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—8. To assess.
ଲଗାନା (ଯଥା—ଖିଲା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପରେ ଘର ପିଛା ଚାରି ଅଣା ଟିକସ ବସାଇଲେ ।)
୯ । ନିକମା କରିବା; ନିଷ୍କର୍ମା ହୋଇ ବସି ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
ବଠାନା କରିବା—9. To cause one to sit idle.
(ଯଥା—ମତେ ଏପରି ୩ ଦିନ ହେଲା ବସାଇ ହରିଶ୍ରୀ କରୁଛ ବାହିଁକି ?)

୧୦ । ପ୍ରଥନ କରିବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା; ସଜାଇବା—10. To arrange; to lay out (as a layer of brick).

(ଯଥା—ପୋଖରୀ ପାହାଡରେ କାରିଗର ପଥରଗୁଡ଼ିକ ଅତି ସୁନ୍ଦର କରି ବସାଇଛି ।)

୧୧ । ମୁଦ୍ରିତ କରିବା; ଛାପ ମାରିବା—11. To stamp; to put a mark.

(ଯଥା—ଏ ଦୁଇମନାମାରେ ଗୁଣୀଙ୍କ ମୋହର ବସାଅ ।)

ଲଗାନା ୧୨ । (ବେତାଦିଦ୍ୱାରା) ଚିହ୍ନ ରହିବା ଭଳି ଆଘାତ କରିବା; ପ୍ରହାର କରିବା; ମାରିବା; ଲଗାଇବା—12. To flog or beat; to give a blow with.

୧୩ । (ସଭା ବା ପଞ୍ଚାୟତ ଆଦି) ବସିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା 13. To bring about the sitting of a Panchā-

ବଠନା yet of one's caste people.

(ଯଥା—ସେ ଏ କଥାରେ ଜାତିଆଣ ସଭା ବସାଇବ ।)

ବସା ଉଠ(ଠା)—ଦେ. ବି.—ବସ ଉଠ (ଦେଖ)

Basā utha (ṭhā) Basa uṭha (See)

ବସା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ

Basā uṭhā(ṭhe)ibā ବସା କରିବା; ବସାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା

ବାସ ତୋଳା To remove from one place of lodging

ବାସା ତୋଡନା (ବସା ଉଠିବା—ବି. ରୂପ) to another.

ବସା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ପକ୍ଷୀ) ମାଟି ଛମ୍ବିଣ କରିବା—

Basā karibā 1. To build a nest (said of a

କୁଳାୟ ନିର୍ମ୍ମାଣ କରା **ଘୋଁସଲା ବନାନା** bird.)

(ଯଥା—ବାୟାଚଡ଼େଇ ଡାଳ ଗଛ ଅଗରେ ବସା କରିଛି ।)

୨ । ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ବାସ କରିବା—2. To take up

ବାସ କରା **ବାସା କରନା** one's lodgings; to board at.

ସେମାନେ ଦୁ ସୁରରେ ଦେବ ପ୍ରସ୍ଥେ ବସା
କରି ଅଚଳିତ ହରରେ ବନ୍ଧୁ ନିଶା । ବୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ ସଭା ।

୩ । ବାସ କରିବା; ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ରହିବା—3. To live; to take up one's residence.

(ଯଥା—ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଭୁଲୁଣି ବସା କଲେଣି ।)

ଲେଖେ ଥାକା ୪ । ସର୍ବଦା ଉପସ୍ଥିତ ରହିବା—

ରହନା 4. To be present always.

(ଯଥା—ତା ଜିଭ ଅଗରେ ଖରାପ କଥା ବସା କଲାଣି ।)

ବାସା କରା ୫ । ବସା ଘର ସ୍ଥିର କରିବା—

ବାସା କରନା 5. To settle one's lodgings.

(ଯଥା—ଗୁଳା କଲିକତା ଯିବା ଆଗରୁ ମେନେଜର ଯାଇ ବସା କରନ୍ତୁ ।)

ବସା ଘର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାସ + ଗୃହ)—ବିଦେଶୀ ଲୋକ ଯେଉଁ

Basāghara ଘରେ ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ବାସ କରେ—

ବାସା ଘର Lodging house; boarding house.

ଡେରା, ବାସାଘର

ବସାଟିଆ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅସ୍ଥାୟୀ

Basāṭiā ଭାବରେ ବସା କରି ଥାଏ; ଭଡ଼ାଟିଆ—Lodger;

ବାସାଡ଼ିଆ **ଡେରାଦାର** occupier of a rented house.

ବସାଢ୍ୟ—ସଂ. ବିଶ. (ଅସ୍ଥି ତଳ)—ଚର୍ବିଣା; ମଜ୍ଜାମୟ—

Basādhya Marrowy; oily.

(ବସାଢ୍ୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି.—ଶୁଶୁକ—

The gangetic porpoise (Apte).

ବସାଣ(ଣି)—ଦେ. ବି.—୧ । ବସିବା କ୍ରିୟା—

Basāṇa (ṇi) 1. Act of sitting.

ବସା ବୈଠନା ୨ । ବସାଇବା କ୍ରିୟା—2. The act of setting.

ବସା ବୈଠାନା ୩ । କର ଧାର୍ଯ୍ୟକରଣ; ଲଗାଣ—

ବସାନ ଲଗାନ 3. Assessment (of tax or rent).

ପ୍ରାଦେ. (ସୁଗ) ବି.—କାକରି, ଅମାଲୁ, ପିଠା ଆଦି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସଜାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପଲମ; ଟାଡ଼ି ବା ଟାଡ଼ିଆ—A flat earthen pan for arranging flat pastry cakes one over the other.

ବସା ଦହି—ଦେ. ବି—ଅଉଟା ଦୁଧ ଥଣ୍ଡା ହେଲେ ତହିଁରେ ମଝା ବା

Basā dahi ଖଟା ପକାଇ କିଛିକାଳ ରଖିଦେବା ପରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ

ଦଇ ହେବା ଘଗାଭୂତ ଦଧି—Curdled milk; coagulated

ଚକ୍କାଦହି, ଜମାହୁଆଦହି milk; curd.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘୋଳ ଦହି—Curd.

ବସା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ହଠାତ୍ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅସି ଅନ୍ୟ

Basā pardibā ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସା କରି ରହିବା—To remove suddenly from one place of lodging to another.

ବସା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପକ୍ଷୀମାନେ) କାଠି କୁଟାଆଦି ସଂଗ୍ରହ କରି

Basā bāndhibā ତହିଁରେ ବସା ଭିଆରି କରିବା—To

ବାସା ବାନ୍ଧା **ଘୋଁସଲା ବନାନା** build a nest (said of birds).

ବସା ବାସ—ଦେ. ବି—ବସାଘର—

Basābāsa **ବାସାଘର** **ବାସାଘର** Lodgings.

ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ତା ଶୁଣି ହୋଇ କେତେ ରୋଷ
ଘରେ ପଳାଇଛେ ଯେ ଯାହା ବସାବାସ—ବୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

ବସା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ଥାନାନ୍ତରରେ ବାସ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି

Basā bhāngibā ସ୍ଥାନରୁ ବସା ଅନ୍ତରିତ କରିବା—To

ବାସା ତୋଳା **ବାସା ତୋଡନା** remove from a place.

ଆଡ଼ା ଭେଁଗେଯାଓୟା ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଣ୍ଡିତ୍ୱ ସ୍ଥାନର

ବାସା ଟୁଟ ଜାନା ଚ୍ୟୁତି—Discontinuance of one's temporary habitation.

ବସା ସଞ୍ଚା—ଦେ. ବି—(ସହରର) ଅଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ରହିବା ନିମନ୍ତେ

Basā sañchā ବସାଘର ଓ ଭୋଜନ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ—

ବାସା ସୀଧା Lodgings and victuals for a newly

ବାସା ଔର ଉପାହ(ଯ)ତ୍ arrived guest.

ଏହି ସଦାଗରୁ ବାଟରେ ବାସାସଞ୍ଚା
କରିଅ ଭାଙ୍ଗପାଇଁ ନ କରି ବିଳମ୍ବ ପଞ୍ଚା—ବୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ-ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

[ପୂର୍ବେ ଗୁଳାମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ବରିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ଗଲେ ପ୍ରଥମରେ ତାଙ୍କୁ ବସାସଞ୍ଚା କରାଯାଉଥିଲା ।]

ବସି—ସଂ. ବ (ବସ୍ ଧାତୁ=ପିନ୍ଧିବା+କର୍ମ. ଇ)—୧ । ଲୁଗାପଟା—
Basi 1. Clothes (Apte). ୨ । (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଇ) ଆବାସ; ଗୃହ—2. Dwelling; residence.
ଗ୍ରା. ଅ—(ପାଦ ବା ବାକ୍ୟ ପୂରଣାର୍ଥରେ ଅଥବା କଥିତ ବିଷୟରେ ଜୋର୍ ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ)—ବି; ମଧ୍ୟ; ସୁଦ୍ଧା—
ବସେ **ବୈଠକର** Even; too.
(ଯଥା—ମୁଁ ବସି କାହିଁକି ଜଗିଥିବି ? ମୋର ଆଉ କିଛି କାମ ନାହିଁ, ମୁଁ ବସି ଏଇତା କରୁଥିବି ?)

ବସି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବସିବା ପରେ ସେଠାରୁ
Basi āsibā ଉଠିଆସିବା—To come out after sitting at
ବସେଆସା **ବୈଠକରଆସା** a place.
(ଯଥା—ମୁଁ ଥରେ ଯାଇ ସେ ସଭାରେ ବସିଆସେଁ, ତା ପରେ ତୁମଭୁ ସବୁ କଥା କହିବି ।)

ବସି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବସିବା ମାତ୍ରକେ ଠିଆ ହେବା—
Basi uthibā 1. To stand up immediately after
ବସେଇ ଓଠା **ବୈଠକରଉଠନା** sitting down.
(ଯଥା—ମୁଁ ଭାତପାତରେ ବସି ଉଠିଲି ମାତ୍ର)
୨ । (ଶୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ହଠାତ୍ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ବସିବା; ଉଠିବସିବା—2. To sit up from a sleeping position.
(ଯଥା—ସେ ଗୋଟେ ବିକଟ ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ବସି ଉଠିଲା)
୩ । (ରୋଗୀ) ଶୋଇବା ଅବସ୍ଥାରୁ ଅନ୍ୟର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ବସିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—3. To be able to sit up without another's aid (said of a patient recovering from illness).
(ଯଥା—ସନ୍ନିପାତ ମଲା ମୋ ଔଷଧରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଠି ବସିଲାଣି)

ବସି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଛି ରୋଜଗାରର ଯତ୍ନ ନ କରି ସଞ୍ଚିତ
Basi khāibā ଧନରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା—To
ବସେ ବସେ ଖାଓଆ **ବୈଠକେ ଖାନା** consume or spend money without earning anything.
ବସି ଖାଇଲେ ନିବାଇ ସରେ—ଚ୍ଚ ।
୨ । ଉପବେଶନ କରି ଭୋଜନ କରିବା—2. To take one's meal sitting.

ବସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କ୍ଲାନ୍ତ ବା ଦୁଃଖବାଦାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଠିଆ
Basi pardibā ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରାଣୀ) ହଠାତ୍
ବସେପଡ଼ା ଉପବେଶନ କରିବା—1. To sit down suddenly.
ବୈଠଜାନା ଇଡ଼ ଇଡ଼ ଥରେ ... ବସି ପଡ଼ୁ ଛନ୍ତି
କେବେ ପ୍ରଶ୍ନ କେବେ ପରଶ । ରାଧାନାଥ ପାଟ୍ଟନ ।
୨ । ହତାଶ ଓ ନିରୁତ୍ସାହ ହେବା; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା—2. To be bewildered; to be struck with despair.

ବସିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରିହିତ—
Basita 1. Worn; put on. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ବାସ କରୁଥିବା—2. Dwelling. ୩ । (+କର୍ମ. ତ) ସଞ୍ଚିତ—3. Stored (Apte).
ସଂ. ବ (+ଅଧି. ତ)—ବାସସ୍ଥାନ—Dwelling (Apte).

ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଉପପୂର୍ବକ ବିଶ୍ ଧାତୁ ବା ଆସ୍ ଧାତୁ)—
Basibā ୧ । ଉପବେଶନ କରିବା—1. To sit; to take
ବସା one's seat. ୨ । ଶରୀରର ନିମ୍ନାର୍ଦ୍ଧକୁ ଭୂମିରେ ସ୍ଥାପନ କରି
ବୈଠନା ଉପବିଷ୍ଟ ହେବା—2. To squat. ୩ । ଅବସ୍ଥାନ କରିବା;
[ବସା(ସେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ରହିବା—3. To stay.
(ଉଠିବା—ବିପରୀତ) ଯେ ସାଦାର ବସାରେ ସ୍ୱଗରେ ବସିଲେ
ଥାକା **ଠହରନା** ଦମୟନ୍ତୀଠାରେ ମାନସ ନିବେଶିଲେ—
ବୃଷ୍ଣିଦ୍ୱ, ମହାଭାରତ ବନ ।
ବସା ୪ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା—4. To take rest.
ବୈଠନା (ଯଥା—ଦିନସାକ ମିହନ୍ତ କରି ଭାରି ବସିବାକୁ ମତେ ଫୁରୁସେତ୍ ନାହିଁ ।)
ବସେଥାକା ୫ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—5. To wait.
ବୈଠନା ୬ । ନିଷ୍କର୍ମା ହୋଇ ରହିବା—6. To sit idle.
ବସେଥାକା (ଯଥା—ଦରମା ନେଇ କିଛି କାମ ନ କରି ତୁ କେତେ
ବୈଠରହନା ଦିନ ଯାକେ ବସିବୁ ?)
ବସା ୭ । ଘନୀଭୂତ ହେବା; ଜମାଟ ହେବା—7. To coagulate.
ଜମନା to be congealed; to curdle; to thicken.
(ଯଥା—ଥଣ୍ଡା ହେତୁ ଦିଅ ବସିଗଲା)
ବସା ୮ । ଭୂମିରେ ଦୃଢ଼ରୂପ ହୋଇ ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—
ବୈଠନା 8. To be set firmly on the ground.
(ଯଥା—ଏ ଟେବଲ୍‌ଟି ଅସମତଳ ଭୂଇଁରେ ବସିବ କିପରି ?)
ପଡ଼ା ୯ । (ପୋକ, ଅଂଶେଇ, ମାଛି) ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା; ଜାତ ହେବା;
ପଡନା ଦେଖାଯିବା—9. To appear (said of maggots).
(ଯଥା—ତା ଘାଆରେ ଅଂଶେଇ ବା ମାଛି ବସିଲେଣି)
୧୦ । (ଶୁଭବାଚକ) (ଘୋଡ଼ା, ହାତୀ) ମୃତ ହେବା; ମରିବା—10. (euphemism) To die; to sink down (said of horses and elephants).
(ଯଥା—ଏ ବରଷ ରାଜାଙ୍କର ୩ ଘର ହାତୀ ବସିଗଲେ)
ଜମା ୧୧ । ଘନଭାବରେ ମାଡ଼ିଯିବା; ଅଧିକଭାବରେ ଜାତ ହେବା—
ଜମନା, ବୈଠନା 11. To preponderate; to spread thickly.
(ଯଥା—ପୋଖରୀରେ ବଧ ବସିଗଲାଣି; ଦହରେ ମଳ ବସିଗଲାଣି)
ବସା ୧୨ । ଦବିଯିବା; ତଳକୁ ପଶିବା—12. To sink down;
ନା to go down.
(ଯଥା—ଏ ମୂଳଦୁଆର ମାଟି ବର୍ଷା ପାଣି ଖାଇ ବସି ନ ଥିବାରୁ ଖୁଣ୍ଟଗୁଡ଼ାକ ବସିଗଲା ।)
ବସା ୧୩ । (କଣ୍ଠସ୍ୱର ବା ଗଳା) କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଶକ୍ତି ହରାଇବା—
ବୈଠନା 13. To lose the power of action.
(ଯଥା—ଶରଦରେ ମୋ ଗଳା ବସିଗଲା ।)
୧୪ । ସ୍ଥିରଭାବରେ ରହିବା—14. To remain still.

ବସା ୧୫ । ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାରୁ ଅବନତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଗତି କରିବା;
ବୈଠନା ଅଧୋଗତି କରିବା; ଅବନତିର ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ହେବା—
15. To come down from a higher position; to deteriorate.

(ଯଥା—ପୂର୍ବେ ସେ ଭାଇ ଧନୀ ଥିଲେ; ମାତ୍ର ଏବଳି ବସି-ଗଲେଣି ।)

ବସା ୧୬ । କଷି ହେବା; ଚୁସ୍ତ ହେବା—16. To become tight.

(ଯଥା—ଶିଶୁଟି ବଡ଼ ହୋଇଯିବାରୁ ତାର ପିନ୍ଧିବନର ଖଡ଼ୁ ହାତରେ ବସି ଗଲାଣି ।)

ବସା ୧୭ । ଖାପ ଖାଇବା; ଅଙ୍ଗର ମାପସହ ହେବା—
ବୈଠନା 17. To fit in; to suit.

(ଯଥା—ଏ ଜୁତା ମୋ ଦେହରେ ଠିକ୍ ହୋଇ ବସୁଛି ।).

ବସା ୧୮ । କାଳଯାପନ କରିବା; ଚଳିବା; ବଢ଼ିବା—
ବୈଠନା 18. To spend time; to be brought up.

(ଯଥା—ସେ ତ ସଭ୍ୟସମାଜରେ ବସି ନାହିଁ; ଭଦ୍ରତା କାହିଁ ଜାଣିବ ?)

ବସେକାଜକରା ୧୯ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବହୁକାଳ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା—
ରହିକର କାମକରନା 19. To be engaged in any work for a protracted period.

ସୁରୁଷ ବସି ଯେତେ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ୁଥାଏ
ତେତେକ ଜାଣ ଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧି ତାର ହୁଏ—ବୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ବସା ୨୦ । ଦଖଲ କରିବା; ଅଧିକାର କରିବା; ପ୍ରଜାରୂପେ
ବସନା ଜମିରେ ଦଖଲ ପାଇବା—20. To settle on land (said of tenants).

(ଯଥା—ସେ ଅନାବାଦ ଜମିରେ ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଜା ବସିଲେଣି ।)

ବସନା ୨୧ । ଚିହ୍ନିତ ହେବା; ଦାଗ ରହିବା—
ବୈଠନା 21. To be left as a mark.

(ଯଥା—ତା ଦେହରେ ବେତର ଦୋଲା ବସିଗଲାଣି ।)

ବସା ୨୨ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବା ମହାପ୍ରସାଦକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ଅନ୍ୟର
ବନନା ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ରତାସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା—
22. To establish god-relationship.

ବସା ୨୩ । (ଉଠୁଥିବା ବ୍ରଣ ଆଦି) ନ ପାଚି ଦେହରେ ଲୀନହେବା—
ବୈଠନା 23. To be assimilated to the body; to sink again into the body (said of boils); to be absorbed.

(ଯଥା—ଥଣ୍ଡା ମଲମ ବୋଳିବାରୁ ବଥଟା ନ ପାଚି ବସିଗଲା ।)

ବସା ୨୪ । (ଜଳରେ ଭାସମାନ ପଦାର୍ଥ ବା ଜନ୍ତୁ) ଜଳର
ବୈଠନ ନିମ୍ନଦେଶକୁ ଯାଇ ଅବସ୍ଥିତ ହେବା; ତଳକୁ ଲାଗିଯିବା; ତଳତଳେଇବା—24. To precipitate; to sink down to the bottom.

(ଯଥା—ଗୋଳିଆ ପାଣିରେ ଫିଟ୍‌କିରି ଗୋଳି ମାଠିଆରେ ରଖିଦେଲେ ଖଳ ତଳକୁ ବସିଯାଏ ।)

ବସା ୨୫ । (ଅମୁକ ଉପରେ) କର ଆଦି ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
ବୈଠାୟା ଜାନା 25. To be assessed (said of tax etc.)

(ଯଥା—ସବୁ ଜମିରେ ଅଣାଏ ଲେଖାଏ ଟଙ୍କା ବସିଗଲା ।)

ବସା ୨୬ । ସ୍ଥାପିତ ହେବା; ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା—
ଖୁଲନା 26. To be held or established.

(ଯଥା—ଅଳ୍ପ ଦିନ ହେଲା ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ ବସିଛି ।)

ବସା ୨୭ । କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିବା ବା ଆରମ୍ଭ
ଖୁଲନା ହେବା—27. To go on; to be begun; to be opened; to be started.

(ଯଥା—ଖରାଦିନେ ସକାଳ ଓଳି କଚେରୀ ବସେ ।)

ବସା ୨୮ । ଜୀବିତ ରହିବା; ଜୀଇଁବା; ବଞ୍ଚିବା—
ବୈଠନା 28. To live.

(ଯଥା—ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ବସିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ପୁଅ ନାତି ଚାଲି ଗଲେ ।)

ବସା ୨୯ । ଉଦ୍ୟତ ହେବା; ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇବା—
ତୟାରହୋନା 29. To be ready for; to be about to do a thing.

(ଯଥା—ସେ ତ ଜାଲି କୁଡ଼ି ମରିବାକୁ ବସିଥିଲା ।)

ବସା ୩୦ । ଆରମ୍ଭ କରିବା; ବ୍ୟାପୃତ ହେବା—
ଚୁର କରନା 30. To begin; to be engaged in.

ବତ ଯେବେ କରିବସିବ ସଙ୍ଗେ ଶିବ ଭଜ
ଦୁଧ ଯେବେ ଖାଇବସିବ ଘରେ ଖିର ଖାଇ
ଘର ଯେବେ କରିବସିବ ସଙ୍ଗେ ଶିବ ମାନ—ଭଗ ।

ବସାନହୋଇଥା ୩୧ । ପ୍ରଥିତ ହେବା—
ବୈଠାୟାଜାନା 31. To be laid or set.

(ଯଥା—ଏ ପିଣ୍ଡାରେ ଗୁଡ଼ିଏ ମାଳଡ଼ାପଥର ବସିଛି ।)

ବସା ୩୨ । ସାନ୍ଦ୍ର ହେବା; ଘନ ହେବା—
ଗଫଦେନା 32. To thicken; to become closer.

(ଯଥା—ନୂଆ ଲୁଗା ଥରେ ଦୁଇଥର ଧୋବାଘରେ ପଡ଼ିଲେ ବସିଯାଏ ।)

ବସା ୩୩ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ହୋଇ ରହିବା; ଚେଇଁ ରହିବା—
ବୈଠନା 33. To watch; to keep waking.

(ଯଥା—ଆମର ରୋଗୀପାଖେ ବସି ବସି ରାତି ପାହିଲା ।)

ବସା ୩୪ । ମନରେ (ଦୟାଦିଭାବ) ଉଦ୍ରେକ ହେବା—
ହୋନା 34. To arise in the mind.

ଦୟା ନ ବସିବ ତାହାଙ୍କର ନିଜ ଅଙ୍ଗ । ବଳରାମ. ରାମାୟଣ ।

ବାସକରା **ବସନା** ୩୫ । ବାସ କରିବା—35. To live.

ମହିମା ଏହାର ଜାଣି ବସନ୍ତି ଏଦେଶେ ନାନା ସ୍ଥାନେ ଉତ୍ତିଷ୍ଠିଦ ।
ବ୍ୟାସନାଥ.ମହାଯାତ୍ରା ।

ବସା ୩୬ । କୌଣସିଠାରେ ରହିବାକୁ ସ୍ଥାନ ପାଇବା—
ବସନା 36. To get a place or footing in.

ବସୁଥାଉ ଗର୍ତ୍ତରେ ଯେ କରିଲ ସ୍ଥାନ
ବସିଲ ସେହି ନର ବୈକୁଣ୍ଠ-ଭୁବନ । ବୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବସା **ସ୍ଥାପିତହୋନା** ୩୨ । ଅବସ୍ଥାପିତ ହେବା—37. To be set up.

(ଯଥା—ଅଣ୍ଟିନ ସପ୍ତମୀ ଦିନ ଦୁର୍ଗାଦୁଳାର ଘଟ ବସିବ ।)

୩୮ । (ନାକ) ଚେପ୍ଟା ହୋଇ ଯିବା—38. (the nose) To become flattened.

ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି.—ରଖାଯିବା; ଥୁଆହେବା—To be placed; to be kept.

[ଯଥା—ଘଟ ବସିଛି । (ଚାଲ ଥୁଆ ହୋଇଛି) ।]

[ଦ୍ର—ବସିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ରହିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବସିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଘନୀଭୂତ ହେବା—

Basi jibā 1. To coagulate; to be congealed.

ବସେ ଯାଓଯା ୨ । ବସିବା କର୍ମ ଶେଷ କରିବା—

ଯମଯାନା 2. To already do the act of sitting

(ଯଥା—ବନ୍ଧୁମାନେ ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଯେଉଁ ଆସନରେ ବସି ଗଲେ ।)

ବସି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଷ୍କର୍ମା ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି କର୍ମ ନ

Basi rahibā କରି ଆଳସ୍ୟରେ ଦିନ ଯାପନ କରିବା—To spend time without doing any work; sit idle.

ବସୁ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ଗଣଦେବତାବିଶେଷ

Basu (ଏମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଆଠ)—1. A group of eight divine beings or Dieties.

[ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ମତରେ ଏମାନଙ୍କ ନାମ—ଧର ବା ଧବ, ଧ୍ରୁବ, ସୋମ, ବିଷ୍ଣୁ, ଅନିଳ,ଅନଳ, ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଓ ପ୍ରଭବ ବା ପ୍ରଭାସ । ଭାଗବତ ମତରେ ଦ୍ରୋଣ, ପ୍ରାଣ, ଧ୍ରୁବ, ଅର୍କ, ଅଗ୍ନି, ଦୋଷ, ବାସୁ ଓ ବିଭାବସୁ; ଏମାନେ ବସୁଦେବତା ଓ ଏମାନେ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ କନ୍ୟା 'ବସୁ'ଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଧର୍ମଙ୍କ ଔରସରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଥରେ ବସୁମାନେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ନନ୍ଦିନୀ ଗାଈକୁ ଚୋରାଇ ନେବାରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଶାପ ଦେଲେ ଓ ତହିଁ ଫଳରେ ସେମାନେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ 'ଗଙ୍ଗା'ଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ଜନ୍ମ ହେବା କ୍ଷଣି ମାତା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ୭ ଜଣଙ୍କୁ ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ଗର୍ଭରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ, କେବଳ ସପ୍ତମ ଶିଶୁ ଭୀଷ୍ମ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଯୋଗୁ ବଞ୍ଚି ଗଲେ ।

ବେଦରେ ବସୁ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଅଗ୍ନି, ମରୁତ୍, ଇନ୍ଦ୍ର, ଉଷା, ଅଶ୍ୱୀ, ରୁଦ୍ର, ବାୟୁ ଓ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତି ହୋଇଅଛି । ବୃହଦାରଣ୍ୟକରେ ପୃଥିବୀ, ବାୟୁ, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ, ଆଦିତ୍ୟ, ଦ୍ୟୌ, ଅଗ୍ନି, ଚନ୍ଦ୍ରମା ଓ ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ କରା ଯାଇଅଛି—ହ. ଶ]

୨ । (ବସୁଦେବଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାରୁ). 'ଆଠ' ସଂଖ୍ୟା—9. The number '8' (eight). ୩ । ଏକ କଡ଼ା କଉଡ଼ିମୂଲ୍ୟର ଆଠ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—3. One eighth of the value of a cowrie or shell-money. ୪ । ବସୁଧାରା ୧ (ଦେଖ) 4. Basudhārā 1 (See). ୫ । ଧନ—5. Riches; wealth. ୬ । ଧନପତି କୁବେର—6. The God of riches. ୭ । ଅଗ୍ନି—7. Fire. ୮ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—8. The sun. ୯ । ଧନିଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର—9. The 23rd asterism. ୧୦ । କିରଣ; ରଶ୍ମି—10. A ray of light. ୧୧ । ବଲ୍ଗା; ଘୋଡ଼ାର ବାଗ ବା ଲଗାମ—11. Rein of a horse. ୧୨ । ରାଜା—12. King. ୧୩ । ବୈଦିକ—13. Name of an ancient king of India. ୧୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ । 14. Gold. ୧୫ । ଲବଣ—15. Salt. ୧୬ । ଜଳ—16. Water. ୧୭ । ଚାଲ—ବସୁ ବା ଚଳାବାଇଁ ଶି ମାଛ—17. A kind of fresh water fish. ୧୮ । ରତ୍ନ (ହ. ଶ)—19. Gem. ୧୯ । ଅଗସ୍ତି ଗଛ (ହ. ଶ)—19. Sesbania Grandiflora (tree). ୨୦ । ଯୋଲ; ଯୋଡ଼ ଦଉଡ଼ି (ହ. ଶ)—20. The rope with which the beasts are tied to the yoke; the tie of a yoke (Apte). ୨୧ । ସୁନାମୁଗ (ହ. ଶ)—21. The yellowish variety of Phaseolus Munga. ୨୨ । ବୃକ୍ଷ (ହ. ଶ)—22. Tree. ୨୩ । ଶିବ (ହ.ଶ)—23. Śiba. ୨୪ । ସରୋବର (ହ. ଶ)—24. Tank. ୨୫ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—25. Bishṇu. ୨୬ । ବକୁଳ (ବୃକ୍ଷ) (ହ. ଶ)—26, Bakula (tree). ୨୭ । ସାଧୁ-ପୁରୁଷ; ସଜ୍ଜନ (ହ. ଶ)—27. A saintly person. ୨୮ । ଦୀପ୍ତି; ଆଭା (ହ. ଶ) —28. Lustre; light. ୨୯ । ଋଦ୍ଧି ନାମକ ଔଷଧ (ହ. ଶ)—29. A rare-herb. ୩୦ । ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ଧର୍ମଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ଭାଗବତ) (ହ. ଶ)—30. Name of the wife of Dharma and daughter of Daksha.

[ଦ୍ର—ଭାଗବତ ମତରେ ଏ ଦ୍ରୋଣାଦି ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କ ମାତା—ହ. ଶ]

ସଂ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) ଯେ ସବୁଥିରେ ବାସ କରନ୍ତି (ହ. ଶ)—1. Living or existing in all things. ୨ । (+ ଅଧିକରଣ ଉ) ଯାହାଁରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବାସ (ହ. ଶ.)—2. Holding all things. ୩ । ମଧୁର—3. Sweet (Apte). ୪ । ଶୁଖିଲା—4. Dry (Apte.)

ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗୀୟ କାୟସ୍ଥଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—1. A family title of the Kāyasthas of Bengal. ୨ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଶାସନୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଶିଷ୍ଠଗୋତ୍ର ପରିବାରିକ ସଂଜ୍ଞାବିଶେଷ—2. A distinctive surname of certain high class Brāhmaṇas of Puri district.

(ଯଥା—ବେସରପୁରିଆ ବସୁ ।)

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଶୁଷ୍କ—1. Dry. ୨ । ମଧୁର—2. Sweet.

ବସୁକ ବୈଠ ଦେ. କ୍ରି—(ବସିବା କ୍ରିୟାର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଅଯୁ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ [ସେ] କର୍ତ୍ତା ସହିତ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ରୂପ) (ସେ) ଉପବେଶନ କରୁ—Let him sit.

ବସୁକ—ସଂ. ବି—୧ । ବକପୁଷ୍ପ (ଦେଖ) (ଜବାଫୁଲ ହରେଡ଼ିଷ୍ଟ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. Bakapushpa (See)
Basuka
୨ । ସମ୍ବର ଲବଣ (ହ. ଶ.)—2. Salt from the Sambar Lake; fossil salt. ୩ । ପାଂଶୁ ଲବଣ (ହ. ଶ.)—3. Salt from vegetable ash. ୪ । ବଥୁଆ ଶାଗ (ହ. ଶ.)—4. Chenopodum pot-herb. ୫ । ଅରଣ୍ୟଗନ୍ଧ (ହ. ଶ)—5. Swallow-wort plant. ୬ । ବଡ଼ ବକୁଳଗଛ (ହ. ଶ.)—6. A big-flowering variety of Bakula tree. ୭ । (ନାମ) ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗୋତ୍ରଜ ଓ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଗୋତ୍ରଜ ଦୁଇଜଣ ଋଷି (ହ. ଶ.)—7. Name of two ancient sages.

[ଦ୍ର—ଏହି ଋଷିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ବେଦରେ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୮ । ସମୁଦ୍ର ଲବଣ—8. Sea-salt (Apte).

ବସୁକୀତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ=ଧନ + କୀତ)—୧ । ଧନଯାଚକ; ଧନଭିକ୍ଷୁକ—1. One who begs money; beggar.
Basukīta
(ବସୁକୃମ୍ପି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A miser.

ବସୁଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବସୁ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଧନଦାତା—Giving riches.
Basuda
(ବସୁପ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । କୁବେର—1. God of riches.
(ବସୁଦା, ବସୁପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । (ସହସ୍ର ନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.

ବସୁଦା—ସଂ. ବିଂ ସ୍ତ୍ରୀ (ବସୁ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Basudā
୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth. ୨ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଛଅ ମାତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—2. Name of one of the 6 mothers of Kārttikeya. ୩ । ନର୍ମଦାନଦୀ ଗନ୍ଧର୍ବୀର କନ୍ୟା ଓ ମାଲୀ ରାକ୍ଷସର ପତ୍ନୀ—3. Name of the wife of demon Mālī.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଚାରି ପୁତ୍ର ଅନଳ, ନୀଳ, ହର ଓ ସମ୍ପାତି ବିଭୀଷଣଙ୍କ ଅମାତ୍ୟ ଥିଲେ—ହ. ଶ. ।]

ବସୁଦେବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବସୁ=ଧନ+ଦିବ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା
Basudeba
+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଧନରେ କ୍ରୀଡ଼ା କରେ)—
୧ । ଧନୀ—1. Rich. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସୁ=ରତ୍ନ+ଦେବ=ଦୀପ୍ତ) ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୀପ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—2. Lustrous.
ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପିତା; ଦେବକୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—1. Father of Śrīkṛushṇa.

[ଦ୍ର—ବସୁଦେବ ଯଦୁବଂଶର ଶୂରସେନର ରାଜା ଦେବମୀଢ଼ ଓ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ମାରିଷାଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମି ଥିଲେ । ଏ ଜନ୍ମିବା ସମୟରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଦୁନ୍ଦୁଭି ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଇଥିଲା । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏହାଙ୍କର ଏକ ନାମ ଆନକଦୁନ୍ଦୁଭି । ଏ ପିତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପୌରବୀ, ରୋହିଣୀ, ମଦିରା, ଧନ୍ୟା, ବୈଶାଖୀ, ଭଦ୍ରା, ସ୍ୱନାମ୍ନୀ ସହଦେବୀ, ଶାନ୍ତିଦେବୀ, ପୁଣ୍ଡ୍ରଦେବୀ, ଦେବରକ୍ଷିତା ଓ ଦେବକୀ ନାମରେ ୧୨ ଜଣ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଛଡ଼ା ସୁତନୁ ଓ ବଭ୍ରୁବା ନାମରେ ଦୁଇ ଦାସୀ ଥିଲେ । ରୋହିଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବଳରାମ ଓ ଦେବକୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବ ମାତା କୁନ୍ତୀ ଏହାଙ୍କ ଭଉଣୀ ଥିଲେ—ହ. ଶ. ।]

୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ=ଧନ+ଦେବ=ଦେବତା) କୁବେର—2. God of riches. ୩ । (ନାମ) ବସୁଭୂତି ରାଜାଙ୍କର ଅମାତ୍ୟ ଓ ପରେ ତାଙ୍କୁ ହତ କରି ସିଂହାସନରେ ବସିଥିବା ରାଜା (ହ. ଶ)—3. Name of a king of ancient India. ୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଧନିଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର (ହ. ଶ.)—4. The 23rd asterism.

ବସୁଦେବତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସୁ=ଅଷ୍ଟବସୁ ଅଷ୍ଟଣ୍ଡ ଦେବତା
Basudebata
ଯାହାର)—ଧନିଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର (ହ. ଶ.)—The
(ବସୁଦେବ୍ୟା, ବସୁଦୈବତ, ବସୁଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 23rd asterism.
(ବସୁଦଅ—ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମ୍ୟନାମ) ଗ୍ରା. ବି—ବୈଶ୍ୱଦେବ (ଦେଖ)
Baiswadeba (See)

ବସୁଦେବତା—ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ+ଦେବତା) କୁବେର—
Basudebatā
1. God Kubera. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଧନିଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 23rd asterism.

ବସୁଧା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବସୁ=ଧନ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+
Basudhā
କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଧନଧାରଣୀ—1. Holding or containing riches. ୨ । ଧନଦାତା (ହ. ଶ.)—2. Bestowing riches.
(ବସୁଧାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । ପୃଥିବୀ—1. The earth.
୨ । ଭୂମି—2. The ground (Apte).

ବସୁଧାଧର—ସଂ. ବି. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ବସୁଧା=ପୃଥିବୀ+ଧୃ ଧାତୁ
Basudhādhara
=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଭୂଧର;
ପର୍ବତ—1. Mountain. ୨ । ଅନନ୍ତ; ବାସୁକୀ—2. The great serpent.

ବସୁଧାଧିପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ବସୁଧା+ଅଧିପ)—ପୃଥିବୀପତି;
Basudhādhipa
ରାଜା—A King.

ବସୁଧାଭୃତ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବସୁଧା+ଭୃ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+
Basudhābhṛut
କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ପର୍ବତ—1. Mountain.
୨ । ରାଜା—2. King.

ବସୁଧାରା—ସଂ. ବି. (ବସୁ=ଧନ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ଣ୍ୱ.
Basudhārā
ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ବା ନାନୀମୁଖ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଗୃହର ଦ୍ୱାରରେ ଦୃଢ଼ର ସାତଗୋଟି ଧାରା ଦିଆଯାଇ ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଚନ୍ଦନ ଓ ସିନ୍ଦୂର ଛୋପା ମାରିବାରୂପ କୃତ୍ୟବିଶେଷ—1. A ritual consisting of letting seven currents of ghee trickle down a wall and putting tips of sandal-paste and vermilion on the heads thereof.

[ଦ୍ର—ଏ ବୃତ୍ତରେ ରାଜା ବସୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘରର ୨୫ ଧାର କାନ୍ଥରେ ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରଥମେ କାନ୍ଥରେ ଚନ୍ଦନଦ୍ୱାରା ୨୫ ବିନ୍ଦୁ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ, ପରେ ବେଦମନ୍ତ୍ରପାଠପୂର୍ବକ ପାତ୍ରୀର ମୁଖରୁ କାନ୍ଥରେ ଲଗାଇ ତଳରୁ ଧାର ବୋହୁଥିବା ଭାବ ୨୫ ଧାର ପାଖେ ପାଖେ ଲଗାଇ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ ।]

୨ । (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ=ଜଳ+ଧାରା) ବୈଶାଖ ମାସରେ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଠାରୁ ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁଳସୀ ଗଛ ବା ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ ସଛିଦ୍ର ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ ଝୁଲାଇ ତାହାର ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଜଳଧାର ବୋହିବାର ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଏ— A mode of maintaining a dropping flow of water from a jug (with a hole at the bottom) over the Basil plant or a Deity during the summer month of 'Baiśākha.'

୩ । ଜୈନଙ୍କ ଦେବୀବିଶେଷ (ହ. ଶ)—3. Name of a Goddess worshipped by the Jainas.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ—ତାରା, ତାରିଣୀ, ନୀଳସରସ୍ୱତୀ, ମହାଶ୍ରୀ, ସ୍ୱାହା, ଶ୍ରୀ, ଜୟା, ଅଜିତା, ଶିବା, ଭଦ୍ରା, ଶଙ୍ଖିନୀ, ମହାତାରା, ତ୍ରିଲୋଚନା—ହ. ଶ.]

୪ । କୁବେରପୁରୀ; ଅଳକା (ହ. ଶ)—4. Name of the capital of Kubera. ୫ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ହ. ଶ)—5. Name of a sacred place of the Hindus.

୬ । ନଦୀବିଶେଷ (ହ. ଶ)—6. Name of a river.

ବସୁଧାରା ତୀର୍ଥ—ସ. ବ—ହନୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—A sacred
Basudhārā tīrtha place of the Hindus.

ବସୁଧାରା ତୀର୍ଥରେ ଯେ କରଇ ସ୍ନାନ
ବସଇ ସେହି ନର ବୈକୁଣ୍ଠ ଭୁବନ । ବୃଷସଂହି. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ବସୁ ଧାର୍ମିକା—ସ. ବ. (ବସୁ+ଧର୍ମ+କ+ଆ)—
Basu dhārmikā ୧ । ସ୍ଫଟିକ (ହ. ଶ)—1. Quartz.

୨ । ଶଙ୍ଖମର୍ମର (ହ. ଶ)—2. Marble.

ବସୁଧା—ପ୍ରା. ବ. (ସଂ ବସୁଧା)—ବସୁଧା; ପୃଥିବୀ—
Basudhyā The earth.

ବସୁନ୍ଧର—ସ ବ. ପୁଂ. (ବସୁଂ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Basundhara କୁବେରଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—An attendant of Kubera.

ବସୁନ୍ଧରା—ସ. ବିଣ. (ବସୁ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Basundharā ଧନଧାରଣୀ; ବସୁଧା—Containg riches.

ସ. ବ—୧ । ବସୁଧା; ପୃଥିବୀ—1. The earth.

୨ । 'ବସୁନ୍ଧର'ର ସ୍ତ୍ରୀ—2. The wife of Kubera's attendant. ୩ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନୈକ ଓ କୃଷ୍ଣତନୟ ଶାମ୍ବଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା (ହ. ଶ)—2. The wife of a Krushṇa's son Śāmba.

ଦେ. ବ—ବସୁଧାରା (ଦେଶ)—Basudhārā (See)

ବସୁନ୍ଧରୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ବସୁନ୍ଧରା)—ପୃଥିବୀ—
Basundharī

ଅସୁର ଭୟେ ବସୁନ୍ଧରା, ଦୁଃଖାକୁ ଭଯ ଯେ ସ୍ୱରାର ।
ରୂପକ. ଶ୍ରୋତ୍ରଗ୍ରାମ୍ବର ।

ବସୁପତି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସୁ+ପତି)—ରାଜା—
Basupati King.

ବସୁପତି ସ୍ୱପ୍ନସ୍ତ ବସୁ ସେହିବେ ସେହେ ମତ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବସୁପ୍ରଦ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବସୁ+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Basuprada ବସୁଦ (ଦେଖ)—Basuda (See)
(ବସୁପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବ. ପୁଂ—୧ । ବସୁଦ (ଦେଖ)

1. Basuda (See). ୨ । ଶିବ (ହ. ଶ)—2. Śiba.

୩ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ (ହ. ଶ)—3. Name of an attendant of Kārttikeya.

ବସୁମତୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବସୁ=ଧନ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Basumatī ଧନଶାଳିନୀ—Rich.

ସ. ବ—ପୃଥିବୀ—The earth.

ବସୁମତୀ ଧର—ଦେ. ବ. (ବସୁମତୀ+ଧର)—ଭୂଧର; ପର୍ବତ—
Basumatī dhara Mountain.

ବସୁମତୀଧରରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାର, ଦୋଳାଚଳ ଲଙ୍କ ଲମ୍ବୋଦର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବସୁ ମାତା—ଦେ. ବ, (ସ. ବସୁମତୀ)—ପୃଥିବୀ (ମାତୃ ଦେବତାରୂପେ
Basu mātā କଳ୍ପିତା—The earth (goddess).
ବସୁମାଈ ବସୁଧାମାୟୀ

ବସୁମାତା ଗାଧୁଆ—ଦେ. ବ—ରଜସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପରବର୍ତ୍ତୀ ୩ୟ ଦିବସ
Basumātā gādhuā ପ୍ରାତରେ ସମ୍ପାଦିତ ବସୁମତୀ ଦେବୀଙ୍କର ସ୍ନାନ ଉତ୍ସବବିଶେଷ; ଠାକୁରାଣୀଗାଧୁଆ—
A ceremony performed on the 3rd day after Raja Saṁkrānti.

[ଦ୍ର—ଅଷାଢ଼ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ପୃଥିବୀ ବା ବସୁମାତା ରଜସ୍ୱଳା ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ୩ ଦିନ ପରେ ଘରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଲିପା ହୋଇ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ପୂଜା ଓ ବସୁମାତାଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଇବା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।]

ବସୁମାନ୍—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବସୁ=ଧନ+ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Basumān (ବସୁମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧନବାନ୍—Rich.

ସ. ବ—୧ । ରାଜା—1. King. ୨ । ନୃପବିଶେଷ—2. Name of a King. ୩ । ହିମାଳୟ ଦେଶୀୟ ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ (ହ. ଶ)—3. Name of a mythological mountain.

ବସୁରେତା—ସ. ବ. (ବସୁ+ରେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Basuretā ୧ । ଅଗ୍ନି (ହ. ଶ)—1. Fire.

୨ । ଶିବ (ହ. ଶ)—2. Śiba.

ବସୁଳ—ସ. ବ. (ବସୁ+ଲ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Basula ଦେବ (ହ. ଶ)—Deity.

ବସୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; ବସୁ+ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—ରୌପ୍ୟ (ହ. ଶ)—
Basu śreshṭha Silver.

ବସୁସାର—ସଂ. ବି. (ବସୁ+ସାର+ଅ)—କୁବେରପୁରୀ; ଅଳକାପୁରୀ—
Basusāra The capital of Kubera.

ବସୁସ୍ଥଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ବସୁ+ସ୍ଥଳୀ)—
Basusthalī ୧ । ଧନାଗାର—1. Treasury. ୨ । କୁବେର ଭବନ—2. The abode of Kubera. ୩ । କୁବେର ନଗରୀ; ଅଳକା—3. The capital of Kubera; Alakā.

ବସୂକ—ସଂ. ବି—ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଗଛ (ହି. ଶ)—
Basūka Sesbania Grandiflora.

ବସୂର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବସୁ+ଋ ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବେଶ୍ୟା—
Basūrta Harlot; prostitute (Apte).

ବସେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବସାଇବା (ଦେଶ)—
Baseiba Basāiba (See)

ବସାନ ଥିଆନା ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଳିକାର ପ୍ରଥମେ ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ଉପଲକ୍ଷେ ସମ୍ପାଦିତ ଉତ୍ସବବିଶେଷ—A ceremony performed in connection with a girl being menstruated for the first time.

[ଦ୍ର—ଚୌଦ୍ଦସି ବାଳିକା ଋତୁମତୀ ହେଲେ ତା ଶାଶୁଘରୁ ଦୁଇ ଚାରି ଜଣ ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ନୂଆ ଶାଢ଼ି, ହଳଦୀ, ସିନ୍ଦୁର ପ୍ରଭୃତି ସାଜରେ ଆଣି ଆସନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଘରେ ନୂଆ ଧାନ, ବିରି ପ୍ରଭୃତିରେ ଚୋଟି କରାଯାଇ ସେହି ଚୋଟି ମଧ୍ୟରେ ନବଯୁବତୀକୁ ବସାଇ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘୁଆଣି ବା ଅଶୀର୍ବାଦ ଘର କେଉଁ ଦିନ ହେବ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଏହି 'ବସେଇବା'ର ସପ୍ତମଦିବସରେ ସାଜଘୁଆଣି ବା ଅଶୀର୍ବାଦ ଘର ହୁଏ । ଚୌଦ୍ଦସି ଅସୁବିଧା ଥିଲେ କନ୍ୟାର ପିତା ବା ଅଭିଭାବକ ଏହି ସମୟରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ପଠାଇ କନ୍ୟାକୁ ଶାଶୁଘରକୁ ପଠାଇବା ପାଇଁ ଛଅମାସ ବା ବର୍ଷେ ସମୟ ନିଅନ୍ତି ।]

ବସ୍ତ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ହିଂସା କରିବା; ବଧ କରିବା—1. To hurt; to kill (Apte). ୨ । ଯାଞ୍ଚା କରିବା—2. To beg; to ask; to solicit (Apte). ୩ । ଗତି କରିବା—3. To move (Apte). ୪ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା—4. To torment (Apte).
Bast (root)

ବସ୍ତ—ସଂ. ବି—୧ । (ବସ୍ତ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—ବଦମ୍ବ; ଛେଳି (ହି. ଶ.)—1. Goat. ୨ । (ବସ୍ତ ଧାତୁ+ଅଧି. ତ)—ଆବାସ; ଗୃହ—2. An abode (Apte).
Basta

ବସ୍ତକ—ସଂ. ବି—କୃତ୍ରିମ ଲବଣ—
Bastaka Artificial salt (Apte).

ବସ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Bastabya ବାସୋପଯୋଗୀ—Fit for residence.

ବସ୍ତର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବସ୍ତ୍ର; ତୁଳ. ଇ. ବସ୍ତର)—
Bastar ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—Cloth.

ବସ୍ତର—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବସ୍ତ୍ର)—ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—
Bastara Cloth.

ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍କଳୀୟ ଗଡ଼ଜାତବିଶେଷ—
Name of an Oriya State.

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମର ଶେଷ କୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ପୂର୍ବରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶ, ଉତ୍ତରରେ ଛତିଶଗଡ଼, ଦକ୍ଷିଣରେ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ମୋଗଲବନ୍ଦ, ଏହା କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ଜୟପୁରକୁ ଲାଗିଛି । ଏହାର ରାଜବଂଶ ଓଡ଼ିଆ । ଦଳପତ ଦେବ ମହାରାଜ ୨୦୦ ବର୍ଷ ତଳେ ଏ ରାଜ୍ୟ ବସାଇଥିଲେ । ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଜଗଦଲପୁର ବା ବସ୍ତର; ଏହା ଗୋଦାବରୀ ନଦୀର ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନାମକ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ନଦୀର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏ ରାଜ୍ୟର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୧୩୦୦୦ ବର୍ଗମାଇଲ, ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ଚାଷଜମି ୧୦୦୦ ବର୍ଗମାଇଲ ଓ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ୪ ଲକ୍ଷ ।

ଏହି ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟ ଓ ଜୟପୁରର ପାହାଡ଼ମାଳ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳବର୍ତ୍ତି ଜମିଦାରୀର ଅଂଶ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ବସ୍ତର ପ୍ରାଚୀନ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟ ଏବଂ ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି ଏଠାରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ।]

ବସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବସ୍ତା=ବସ୍ତାଣି; ତୁଳ. ସଂ. ବସ୍ତ) —୧ । ବୋରା; ଅଖାର ବଡ଼ ଥଳି—1. Gunny-bag; bale; bag. ୨ । ଗଣ୍ଠିଲ ବାନ୍ଧିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟଲୁଗା—2. Gunny. ୩ । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ଥାନା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଗର—3. Name of a small town and a police station in Balasore.
ବୋରା, ବସ୍ତା **ବସ୍ତା; ବୋରା**

ବସ୍ତାନି—ବୈ. ବି. (ଫା. ବସ୍ତା)—ଗୁଡ଼ିଏ ଲୁଗା ବା କାଗଜପତ୍ର ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଜିନିଷ ପୁଡ଼ା—A cloth-packet of cloths or papers.
ବସ୍ତାନୀ **ବସ୍ତା; ବସ୍ତାର**

ମୁହିଁ ଚଳିଥିଲି ବାସ ବସାଇ ବସ୍ତାନି ଫିଟାଇ ଦେଇଥିଲା ଗେଲ ଚେଲେ
ପଞ୍ଚଲିମୋହନ, ଉମାଣ ଅଠପୁଣ୍ଡ ।

ବସ୍ତାପଚା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ମାଲ ବସ୍ତାରୁ ନ ବାହାରୁଣୁ ପଚି ନଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ—(article) Damaged while long kept in the bale.
ବୋରାପଚା **ସଡ଼ାପଚା**

ବସ୍ତାବନ୍ଦ(ନ୍ଦି)—ଦେ. ବି. (ଫା. ବସ୍ତା+ସଂ. ବନ୍ଧନ)—ଧାନ ଚାଉଳ ଆଦି ବସ୍ତୁକୁ ଉଦ୍ଦ ଉଦ୍ଦ ବସ୍ତାରେ ପୂରାଇ ବାନ୍ଧିବା—Act of making of articles into bags or bales.
ବସ୍ତାବନ୍ଦୀ **ବୋରାବନ୍ଦୀ**

ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ବସ୍ତାରେ ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ଅଛି—Baled; made up into bales.

ବସ୍ତି(ସ୍ତୀ)—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା, ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+ଅଧି+ତି+ଈ)—୧ । ନାଭିର ନିମ୍ନଦେଶ; ତଳପେଟ—1. Abdomen; pelvis. ୨ । (+କରଣ+ତି) ବସ୍ତ୍ରର ଦଶା—2. The ends of a cloth. ୩ । (+ଅଧି+କରଣ+ତି) ବସତି; ବାସ—3. Residence. ୪ । ଗ୍ରାମର ଉଚ୍ଚ—4. Village site. ୫ । ପଲ୍ଲୀ; ଗ୍ରାମ—5. Village; hamlet. ୬ । ନଗର—6 Town. ୭ । (+କର୍ମ. ତି) ମୂତ୍ରାଶୟ—7. Bladder; kidney. ୮ । (ଯୋଗରେ) ଏକପ୍ରକାର ସାଧନା; ବହୁଉପଯୋଗୀ ଔଷଧବିଶେଷ—
Basti(sti)

8. A sort of external or bodily purification (in Jōga). ୯ । ପିଚକାରୀ (ହ୍ର.ଶ.)— 9. Syringe.

ବସ୍ତୀ ବସ୍ତୀ — ଦେ. ବ—୧ । ସାହି; ଏକଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ— 1. A hamlet consisting of several houses of people of the same class. ୨ । ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଓ ଅତି ଗରୀବ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଘନବିନ୍ୟସ୍ତ ବାସଗୃହସମୂହ— 2. Slum.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗୃହନିମ୍ନ ଜମି; ଘରବାଡ଼ି ରଇତ ଜମି—Village land; homestead holding.

ବସ୍ତିଆ — ଦେ. ବଣ — କୌଣସି ବସ୍ତି ବା ପଲ୍ଲୀରେ ବାସ କରୁଥିବା — Bastiā Resident of a particular hamlet.

ବସ୍ତୀଓୟାଲା ବସ୍ତୀବାଲା — ଦେ. ବ—ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ — Family title of certain Śūdras.

ବସ୍ତିକର୍ମ — ସଂ. ବ. (ବୈଦ୍ୟକ) — ଲିଙ୍ଗେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଗୁଦେନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦିର ମାର୍ଗ ପିଚକାରୀଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରିବା କର୍ମ — Bastikarma The act of cleansing the bowels.

ବସ୍ତିମଳ — ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତି + ମଳ) — ମୂତ୍ର — Bastimala Urine.

ବସ୍ତି ଶୋଧନ — ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବସ୍ତି + ଶୋଧନ) — ୧ । ଯେଉଁ ଔଷଧଦ୍ୱାରା ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ମୂତ୍ର ନିର୍ଗତ ହୁଏ — Basti śodhana 1. A diuretic (medicine). ୨ । ମଦନଫଳ ଓ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ) — 2. Madana fruit and tree (See)

ବସ୍ତୁ — ସଂ. ବ. (ବସ୍ ଧାତୁ = ଥିବା, ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ) — ୧ । ଦ୍ରବ୍ୟ; ପଦାର୍ଥ — Bastu 1. Thing; object; article; substance. ୨ । ସତ୍ୟ — 2. Truth; reality. ୩ । ପ୍ରକୃତ ପଦାର୍ଥ; ଅସ୍ତିତ୍ୱବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ — 3. Actual or existing thing; matter; a reality. ୪ । ସାର — 4. Essence; pith. ୫ । ଉପକରଣ; ଉପାଦାନ — 5. Materials; ingredients; stuff of which a thing is made. ୬ । ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରାକୃତିକ ଗୁଣ — 6. Natural property of a thing. ୭ । ନାଟକ-ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟ ବା ଗଳ୍ପ — 7. The plot of a drama. ୮ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ — 8. Circumstance. ୯ । ସତ୍‌ପାତ୍ର — 9. Fit person. ୧୦ । ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି — 10. Wealth; possessions; property (Apte). ୧୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ପୂର୍ବରୁ କଳ୍ପିତ ଆକାର — 11. Plan; design. ୧୨ । ନାଟକାଦିର କଥାବସ୍ତୁ (ହ୍ର. ଶ.) — 12. The plot of a drama or poem or novel.

[ଦ୍ର—ଏହା ୨ ପ୍ରକାର; ଆଧିକାରିକ, ଯହିଁରେ ନାୟକର ଚରିତ୍ର ଥାଏ ଓ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ, ଯହିଁରେ ନାୟକ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହାର ଚରିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ — ହ୍ର. ଶ.]

ପ୍ରା. ବ. (ସଂ.ବସ୍ତି) — (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)(ଶୁଭ ବା ଯୋନି) — (euphemism) Vagina; female organ.

[ଦ୍ର—କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ 'ଯୋନି' ଶବ୍ଦର ଅଶ୍ଳୀଳ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ନ କରି ବସ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରି ଥାଆନ୍ତି ।]

ବସ୍ତୁକ — ସଂ. ବ. (ବସ୍ ଧାତୁ + ଉକ, ତ ଆଗମ) — ବଥୁଆ (ଦେଖ) Bastuka Bathuā (See)

ବସ୍ତୁଗତ୍ୟା — ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ବସ୍ତୁ = ପଦାର୍ଥ + ଗତ୍ୟା = ଗତିଦ୍ୱାରା) — Bastugatyā ବସ୍ତୁତଃ; ଫଳତଃ; କାର୍ଯ୍ୟତଃ; ପ୍ରକୃତରେ — Naturally; virtually; as a matter of fact; in point of fact.

ବସ୍ତୁତଃ — ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ବସ୍ତୁ + ତସ୍) — ୧ । ଫଳତଃ; ପ୍ରକୃତରେ; Bastutaḥ ଯଥାର୍ଥରେ — 1. Actually; really; in fact; virtually. ୨ । ନିଶ୍ଚୟ — 2. Of course.

ବସ୍ତୁତତ୍ତ୍ୱ — ସଂ. ବ — ୧ । ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ — 1. Physics, Natural Bastutattwa science; physical Science. ୨ । ଈଶ୍ୱର ଏହି ଜଗତରେ ଏକମାତ୍ର ସାର ବସ୍ତୁ ଏହି ଜ୍ଞାନ — 2. The knowledge that God is the only essence in the creation.

ବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ — ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) — କାବ୍ୟ ନାଟକରେ ମଙ୍ଗଳା-ଚରଣର ଏକ ଭେଦ, ଯହିଁରେ କଥାବସ୍ତୁର ଆଭାସ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ — Bastu nirddeśa The invocation at the beginning of a drama or epic or lyric in which there is indication of the plot.

ବସ୍ତୁବାଦ — ସଂ. ବ — ଦାର୍ଶନିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତବିଶେଷ; ଜଡ଼ବାଦ — Bastubāda Materialism; materialistic theory.

ବ ବିଜ୍ଞାନ — ସଂ. ବ — ବସ୍ତୁ ତତ୍ତ୍ୱ (ଦେଖ) Bastu bijñāna Bastu tattwa (See) (ବସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସ୍ତୁ ମାତ୍ର — ସଂ. ବ — କୌଣସି ବିଷୟର ସ୍ଥୂଳ ବର୍ଣ୍ଣନା (ଯହିଁର ସୂକ୍ଷ୍ମ Bastu mātra ବର୍ଣ୍ଣନା ପରେ କରାଯିବ) — The mere outline or skeletion of any subject (to be afterwards developed) (Apte)

ବସ୍ତୁତ୍ଥାପନ(ନା) — ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତୁ + ଉତ୍ଥାପନ) — Bastūtthāpana(nā) ନାଟକରେ ଯାଦୁକରି ବା ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର-ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିଷୟର ଅବତାରଣା — The production of any incident in a drama by means of magic or conjuration (Apte).

ବସ୍ତୁପମା — ସଂ. ବ — ଉପମାଲଙ୍କାରବିଶେଷ — Bastūpamā A kind of simile.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ ଉପମାନ ଓ ଉପମେୟ ବସ୍ତୁଙ୍କର ସାଧାରଣ ଧର୍ମର ଉଲ୍ଲେଖ ବା ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ନ ଥାଏ ତାକୁ ବସ୍ତୁପମା ବୋଲ-

ଯାଏ । ଯଥା—ଗ୍ରୀବ ପର ବଦନ, ନେତ୍ର ନୀଲୋତ୍ପଳ, ଉପମାନ ଓ ଉପମେୟରୂପେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଦୁଇଟି ବାକ୍ୟର ସାଧାରଣ ଧର୍ମ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଦଦ୍ୱାରା କଥିତ ହେଲେ ତାକୁ ପ୍ରତିବସ୍ତୁପମା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବସ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା + ଅଥିକରଣରେ ଚ୍ୟ; ଯହିଁରେ ବାସ କରାଯାଏ)—ବାସସ୍ଥାନ; ଆବାସ; ଗୃହ—
Bastya Residence; abode; house.

ବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା + କରଣ. ତ୍ର; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶରୀର ଆଚ୍ଛାଦନ କରାଯାଏ)—୧ । ବସନ; ଲୁଗା—
Bastra 1. Cloth. ୨ । ପୋଷାକ; ପରିଚ୍ଛଦ—2. Dress; apparel; garment.

ବସ୍ତ୍ର କୁଟ୍ଟିମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର + କୁଟ୍ଟିମ)—
Bastra kuṭṭima ୧ । ପଟବାସ; ଗଡ଼୍ଡୀ; ତମ୍ବୁ—1. Tent. ୨ । ଆତପତ୍ର; ଛତା—2. Umbrella.

ବସ୍ତ୍ର ଗୃହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର + ଗୃହ)—
Bastra gṛuha ତମ୍ବୁ; ଗଡ଼୍ଡୀ; ପଟବାସ—Tent. (ବସ୍ତ୍ରାଗାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର + ଗ୍ରନ୍ଥି)—
Bastra granthi ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ଗଣ୍ଠି; ମାଳ; ଲଙ୍ଗଗଣ୍ଠି—Knot of the lower garment.

ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ଣ୍ଣେଜକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଧୋବା—
Bastra nirṇṇejaka Washerman (Apte). (ବସ୍ତ୍ରନିର୍ଣ୍ଣେଜକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସ୍ତ୍ର ପୁତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବସ୍ତ୍ର+ପୁତ୍ରିକା)—କନାର ପିତୁଳା—
Bastra putrikā A doll made up of rags.

ବସ୍ତ୍ର ପୂତ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମ୍ୟା ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର + ପୂତ)—
Bastra pūta କପଡ଼ା ଛଣ୍ କରାଯାଇଥିବା; କନାରେ ଛଣା ଯାଇଥିବା—Filtered through a cloth.

ବସ୍ତ୍ର ବିଳାସ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍)—ପୋଷାକରେ ଆଡ଼ମ୍ବର—
Bastra bilāsa Foppery in dress (Apte).

ବସ୍ତ୍ର ଭୂଷଣ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବସ୍ତ୍ର + ଭୂଷଣ; ସମାହାର)—ଲୁଗା ଓ ଅଳଙ୍କାର—
Bastra bhūshaṇa Dress and ornaments

ବସ୍ତ୍ର ଭେଦକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦରଜି—
Bastra bhedaka Tailor (Apte) (ବସ୍ତ୍ର ଭେଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବସ୍ତ୍ର ଯୋନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତୌଣସି ବସ୍ତ୍ରର ଉପାଦାନ
Bastra joni (ଯଥା—ତୁଳା, ପାଟ, ଚେଟ)—The material of cloth.

ବସ୍ତ୍ର ରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବସ୍ତ୍ରର ରଞ୍ଜନ ହୁଏ)—
Bastra rañjana କୁସୁମ ଫୁଲ—Safflower (Apte).

ବସ୍ତ୍ରାଗାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+ଆଗାର)—ଯେଉଁ ଘରେ
Bastrāgāra ଲୁଗାପଟା ରଖାଯାଏ—War-drobe; a room in which dress is kept.

ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଚଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+ଅଞ୍ଚଳ)—ଲୁଗାର କାନି; ପଣତ୍ତ
Bastrāñchala କାନି—The hem of a garment; (ବସ୍ତ୍ରାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) the end of a cloth.

ବସ୍ତ୍ରାଭାବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବସ୍ତ୍ର+ଅଭାବ)—ଲୁଗାର ଅଭାବ—
Bastrābhāba Want of cloth.

ବସ୍ତ୍ରାଭାବେ ସୂତ୍ରଂ ଦଦ୍ୟାତ୍—ସଂ. ବାକ୍ୟ—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯେଉଁଠାରେ
Bastrābhābe sūtraṁ dadyāt ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁଗା ଦେବାର ବିଧି ଅଛି, ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ଦେବାକୁ ଅକ୍ଷମ ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ସ୍ଥଳରେ ଖଣ୍ଡିଏ ନୂଆ ସୂତା ଦେଇ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଧାନକୁ ରକ୍ଷା କରେ ଏହି ଭଳି ନ୍ୟାୟରେ ଏ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—A sanskrit sentence used in cases where the direction for giving a piece of cloth is observed by substituting a piece of thread in its place.

ବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ଅବ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅ+ଟ୍ —ଅବସ୍ଥା; ଦଶା—
Basthā Condition.

ବସ୍ନ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ+ନ)—୧ । (+କର୍ମ. ନ) ଭଡ଼ା; ମଜୁରି—
Basna 1. Hire; wages (Apte). ୨ । (+ଭାବ. ନ) ବାସ କରିବା—2. Dwelling; abiding (Apte). ୩ । (+କରଣ. ନ) ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି—3. Wealth. ubstance (Apte). ୪ । (+କର୍ମ. ନ) ଲୁଗା—4. Cloth. ୫ । ଚମଡ଼ା—5. A skin (Apte). ୬ । ମୂଲ୍ୟ—6. Price (Apte). ୭ । ମୃତ୍ୟୁ—7. Death (Apte)

ବସ୍ନନ—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ+ନନ)—କମରପଟ୍ଟୀ; କମରବନ୍ଦ—
Basnana Girdle; zone (Apte)

ବସ୍ନସା—ସଂ. ବି. (ବସ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ନସ୍+ଆ) —ସ୍ନାୟୁ; ପେଶୀ—
Basnasā Tendon; nerve (Apte).

ବସ୍ନିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବସ୍ନ+ଇକ)—ଭଡ଼ା ବା ମଜୁରୀଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ (ବୈଶ୍ୟ)—Mercenary; hireling.
Basnika

ବହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବହନ କରିବା—1. To carry.
Bah (root) ୨ । ପ୍ରବାହିତ ହେବା; ବହିବା—2. To flow; to blow.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଚ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ ବିଶେଷଣରେ ଉଢ଼ ଓ ଉ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ ବିଶେଷ୍ୟରେ ଉଢ଼ି ହୁଏ ।]

୩ । ଚଳାଇବା— . To drive; to propel (Apte) ୪ । ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେବା—4. To lead on. ୫ । ବିସ୍ତାରିତ କରିବା—5. To spread; to diffuse. ୬ । ଧାରଣ କରିବା—6. To have; to possess. ୭ । ଘେନି ପଳେଇଯିବା; ହରଣ କରିବା; ଚୋରି କରି ନେବା—7. To take away; to rob; to carry off. ୮ । ପିନ୍ଧିବା—3. To wear. ୯ । ଗର୍ଭ ଧାରଣ କରିବା—9. To be with child. ୧୦ । ଟାଣିବା—10. To draw. ୧୧ । ଟେକି ଧରିବା—

11. To sustain; to support. ୧୨ । ବିବାହ କରିବା—12. To marry. ୧୩ । ସହ୍ୟ କରିବା; ଅନୁଭବ କରିବା—13. To bear; to suffer; to experience. ୧୪ । ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା—14. To breathe (Apte).

ବହ – ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଯଥା—ଅଶ୍ୱବହ)—ଯେ ବହନ କରେ—Carrying anything.

Baha (ବହା – ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି.—(ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯାନ; ବାହନ—1. Conveyance. ୨ । ବୃଷସ୍କନ୍ଧ—2. The shoulder of a bull. ୩ । ପଥ; ରାସ୍ତା—3. Road; path. ୪ । ଘୋଟକ—4. Horse; (Apte). ୫ । ବାୟୁ—5. Air; wind (Apte) ୬ । ନଦ—6. River.—୭ । ବାହୁ—7. Arm. ୮ । (+କର୍ମ.ଅ) ପରିମାଣବିଶେଷ; ଚାରି ଦ୍ରୋଣ ପରିମାଣ—8 .A measure equal to 4 Droṇas. ୯ । (+ଭାବ. ଅ)—ବହନ—9. Bearing; carrying; supporting.

ବହକ—ଦେ. ବି.—୧ । ଆଧିକ୍ୟ—1. Excess.

Bahaka ୨ । ଅନ୍ୟାୟ—2. Wrong.

ବହକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ବହୁଳ)—୧ । ବଳକା; ଅତିରିକ୍ତ—1. Excessive; spare

ବେଶୀ ୨ । ଅଧିକା—2. Outstanding.

ବଢାହୁଆ ୩ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ—3. In excess.

ବହକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ('ବହକିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—

Bahakā(ke)ibā ୧ ପ୍ରୟୋଜନରୁ ଅଧିକ କରି ବଢାଇବା; ବଁଚାନ ବଳାଇବା—1. To cause anything to be in

ବଢାକର ରଖନା excess. ୨ । ଲୋକକୁ ଭୁଲାଇବା; ଭଣ୍ଡାଇବା ଭୋଳାନ ଫୁସୁଲାଇବା—2. To inveigle. ୩ । ଲୋକକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ-

ବହକାନା ଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା—3. To cause a person to miss his aim.

ବହକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଟପିଯିବା; ବଳ ପଡ଼ିବା; ଅଧିକା ହେବା—

Bahakibā 1. To be in excess. ୨ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା—

ଉପହେ ପଡ଼ା 2. o exceed. ୩ । ଲକ୍ଷଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—3. To

ବଢନା miss one's aim. ୪ । ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦ କରିବା—

ଭୁଲକରା ବହକନ 4. To err.

ବହକିଯିବା—ପ୍ରାଦେ.—(ସାଳପୁର) କ୍ରି.—ଭୁଲିଯିବା—

Bahaki jibā To forget.

ବହଙ୍ଗର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ବଳବାନ୍—

Bahaṅgar 1. Strong.

୨ । ଅଂସଳ; ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ –2. Stout; muscular.

ବହତି—ସଂ. ବି.—(ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତି)—୧ । ବାୟୁ—

Bahati 1. Air. ୨ । ବଳଦ—2. Ox. ୩ । ସଚିବ—3. Minister.

ସ୍ତ୍ରୀ. ବି.—(ସଂ. ବର୍ତ୍ତି)—ପ୍ରଦୀପର ବତି; ବଳତା—The wick of a lamp.

ବହତୀ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ+ଈ)—ନଦୀ—

Bahatī River

ବହତୁ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତୁ)—

Bahatu ୧ । ଦୂତ—1 Messenger.

ବହତୁ ବହନ ଶବାଦେ ହେଲେ ।

ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ପଥିକ—2. Traveller. ୩ । ବୃଷଭ; ବଳଦ—3. Bull; ox. ୪ । (ଭାବ. ଅତୁ) (ବୈଦିକ) ବିବାହ ସମୟରେ ବିବାହିତା ପତ୍ନୀର ପିତୃଗୃହରୁ ସ୍ୱାମୀଗୃହକୁ ନୀତ ହେବା—4. (vedic) The conveyance of a married wife from her father's house to her husband's after marriage.

[ଦ୍ର—ଏହି ବୈଦିକ ଶବ୍ଦରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳରେ ବିବାହ ଓ ଉଦ୍ବାହ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ।]

ବହନ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଭାର ବୋହିବା—

Bahana 1. Carrying of weight. ୨ । ଅଙ୍ଗରେ ଧାରଣ; ପରିଧାନ—2. Wearing. ୩ । ସହିବା; ସହନ—3. Bearing. ୪ । ବୋହିବା—4. Flowing; blowing ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଯାନ; ବାହନ—5. Conveyance. ୬ । ନୌକା—6. Boat; raft (Apte).

ଶୀଘ୍ରର ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର; ଚଞ୍ଚଳ—Soon;

ଜଲଦୀ quickly.

ସଲ୍ୟଙ୍କ ଭନିବାଣ ବହିଲେ ବହନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାସ୍ତରର ଗ୍ରନ୍ଥ ।

ବହନ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବହ୍ନି)—୧ । ବହ୍ନି; ଅଗ୍ନି—1. Fire.

Bahani ଏ ମୋର କ୍ରୋଧ ବହନ, ଫଳକ ଜାଣି ଯେ ।

(ବହ୍ନି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରତାପ. ଶଶିଶେଖର ।

ବହନୀ ୨ । ବଇନ (ଦେଶ)—2. Baini (See)

ବହନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ବହନ-

Bahanīya ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be carried.

ବହନେଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ବହନ)—ଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର--

Bahaneṇa Soon; quickly.

ଶୀଘ୍ରର ଏବେ ମୋର ବୋଲ କର, ବହନେଣ ଅଇସର ।

ଜଲଦି ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରଥ ।

ବହନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ବହତ୍) (ପାଣି) ବହିଯାଉ ଥିବା; ସ୍ରୋତୋଯୁକ୍ତ (ନଦୀ ବା ଜଳ)—1. Flowing

ବୋହନ୍ତା } ଅନ୍ୟରୂପ (water). ୨ । (ପବନ) ବହୁଥିବା—2.

ବୁହନ୍ତା } Blowing (wind).

ବହତା ବହତାହୁଆ

ବହନ୍ତି—ଦେ. ବି—୧ । ପିଣ୍ଡାର ସୀମାରୁ ବଳି ବାହାରକୁ ଥିବା ଚାଳର

Bahanti ଅଂଶବିଶେଷ—1. The portion of a thatch

ଛାଁଚ which projects beyond the edges of the

ବଢନ୍ତି; ବଳନ୍ତି veranda below; eave. ୨ । ବହନ୍ତି ଚାଳର ସରସମାନ କରି ପିଣ୍ଡାର ଯେଉଁ ଅଂଶକୁ ବଢାଇ କରି ପୁଣି

ବରାଣ୍ଡାଏ—2. Extension of a veranda below projecting thatch. ୩ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାର ବାହିର ବହିର୍ଭୂତ ଅଂଶ—3. Outskirt; suburban.

(ଯଥା—ଗାଁ ବହନ୍ତ ।)

୪ । ଘୋର ଜଙ୍ଗଲର ଯେଉଁ ସୀମା ମେଲ୍ଲ ଜାଗା ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ି ଆସିଥାଏ ଓ ଯାହାର ଗଛ ବୁଦା ଆଦି ଅସଲ ଜଙ୍ଗଲ ପରି ଗହଳିଆ ହୋଇ ନ ଥାଏ—4 Outskirts of a forest; a strip up forest projecting with the open country.

ଦେ. ବିଣ—ବହନ୍ତା (ଦେଶ)—Bahantā (See)

ବହପ(ପା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବପୁ)—୧ । ହେମତ; ସାହସ—
Bahapa(pā) 1. Courage. ୨ । ଶକ୍ତି; ବଳ—2.
ବଳ ବଳ, ବଫ, ବୀଫ Strength.

ବହପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସାହସ
Bahapa karibā ବାନ୍ଧିବା—1. To muster courage
ବୀଫ କରନା to do thing. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—2. To try to do a thing.

ବହପ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସାହସୀ
Bahapa pāibā ହେବା—1. Having courage to do
ବଳ ପାଓୟା a thing. ୨ । କୌଣସି କାମକୁ ବଳ ପାଇବା—2.
ବୀଫପାନା ବୀଫଆନା Having strength or power for
(ବହପ ଆସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) doing a thing.

(ଯଥା—ଏ ବୟସରେ ପିଲାର ଦୋଡ଼ି ହାଣିବାକୁ ବହପ ପାଇବା ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ କାହିଁ ?)

ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଉତ୍ସାହ ପାଇବା—To get encouragement from another to do something.

ବହପ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ
Bahapa bāndhibā ମନରେ ସାହସ ବା ସଂକଳ୍ପ କରିବା—
ବୁକବାଁଧା ବୀଫବାଁଧନା To resolve to do some difficult task.

ବହପିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବଳିଆ—1 Strong. ୨ ।
Bahapiā ବଳବାନ ସାହସୀ—2. Courageous.
(ବହପୀ, ବହପେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସାହସୀ

ବହମାନ—ସଂ. ବିଣ (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—୧ । ପ୍ରବାହିତ
Bahamāna ହେଉଥିବା (ଜଳ)—1. Flowing (water).
୨ । ବୋଝ ବୋହୁଥିବା—2. Carrying (a load).
୩ । ବହୁଥିବା (ବାୟୁ)—3. Blowing (air; wind).

ବହର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବହର୍=ଉପସାଗର; ସମୁଦ୍ର, ଜାହାଜ;
Bahara ଭୁଲ. ସଂ. ବହଳ=ନୌକା)—୧ । ଜାହାଜ—
ବହର 1. Ship. ୨ । ଜଳଯାନ ସମୂହ—2. A fleet of ships.
ବେଡ଼ା ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଗମ୍ଭୀର) ଜଳର ଗଭୀରତା—
ବହର 1. Depth of water. ୨ । (ସଂ. ବିସ୍ତାର) ଲମ୍ବାର ପ୍ରସ୍ଥ
ଚୌଡ଼ାଇ ବା ଓସାର—2. Breadth; width.

ପ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ବୃତ୍ତାକାର) ଚକ୍ରାକାର ବା ବୁଲଣିଆ
ରାସ୍ତା—1. Winding path. ୨ । (ଇତର ଲୋକଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷ; ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ବହଳ—
2. Thickness.

ବହରେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ବହରାନା)—
Bahareibā 'ବାହାରିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ—Causative form
of Bāhāribā.

ବହଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁରୀ) ବିଣ. (ସଂ. ବହୁଳ)—ବହଳ; ଘନ—
Bahal Thick.

ବହଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—
Bahala ୧ । କଠିନ; ଦୃଢ଼; କଠୋର; ଶକ୍ତ—1. Hard;
ଘନ; ପୁରୁ firm. ୨ । ବହୁଳ; ବିପୁଳ—2. Great; plentiful;
copious; abundant. ୩ । ଅନେକ—3. Many.
୪ । ମୋଟା—4. Thick; tough.

ନୁହେଁ ବହଳ ଉପାଳନ୍ତ ଯେଉଁ
କିଏଁକେ କିଆଷ ନ କରେ ଅତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାକୁଞ୍ଜ ଲଗ୍ନ ।

୫ । ଘନ; ସାନ୍ଦ୍ର; ଘନ—5. Dense. ୬ । ବହୁ ଲୋମଶ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—6. Shaggy (Apte). ୭ । କଠୋର (ଶବ୍ଦ) –7. Harsh (sound).

ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ; ଭୁଲ. ଫା. ବହର୍=ଜାହାଜ)—୧ । ନୌକା; ଜଳଯାନ; ଜାହାଜ—1. Boat; vessel, ship. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଆଖୁ—2. A kind of sugarcane (Apte).

ଦେ. ବିଣ—ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ଦାମ୍ଭିକ—Shameless; thick-
ମୁଖେବଳ skinned.

ଗେରର ମଡ଼ି ବହଳ—ଚଳ ।

ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ବହୁଳତା) ଅଧିକ୍ୟ; ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—
1. Excess.

ଜଳ ବହଳେ ମୃତ୍ତି ଶୁଖେ, ନାଗ ଦୁଅନ୍ତ ସଙ୍ଗଳ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଜର୍ଜୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୨ । ବାହୁଲ୍ୟ ବଚନ; ଅନାବଶ୍ୟକ ବାକ୍ୟ-ଅପଚୟ—
2 Unnecessary waste of words.

ବହଳ ତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହଳ+ତ୍ୱକ୍)—ଧଳା ଫୁଲ ଫୁଟିବା
Bahalatwacha ଲୋଧ୍ରଗଛ—The white flowering
Lodhra tree (Apte).

ବହଲା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭେଳା—1.
Bahalā 1. Rafter, ୨ । ବଡ଼ ଅଲେଇଚ—2. Large
cardamums (Apte).

ଦେ. ବିଣ—ବହଳ (ଦେଶ)—Bahala (See)

ବହଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଲେପକୁ ବହଳ
Bahalā(le)ibā କରିବା; ମୋଟା କରିବା—1. To thicken.
ଘନକରା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କଥାକୁ ବାରମ୍ବାର କହିବା—
ଗାଢ଼ା କରନା ବାଢ଼ାନ 2. (fig) To repeat a thing.

ବହଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ବହ୍ୱଳ; ପା. ବହାଲ୍=ଭୁଲାଇବା; Bahalā(le)ibā ହି. ଶ.)—୧ । ଗୃହ କଥାରେ ଭୁଲାଇବା— ଫୁସଲାନ 1. To seduce; to inveigle. ୨ । ଭଣ୍ଡାଇବା; ବହଲାନା ଭୁଲାଇବା; ଧପାଇବା—2. To cheat; to deceive.

ବହଲିଆ——ଦେ. ବିଣ—ବହଲ (ଦେଖ)—
Bahaliā Bahala (See)

ବହସ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଆ) (କଚରିଆ) (ହିନ୍ଦୀରୁ
Bahas ଅନୁକୃତ)—୧ । ତର୍କବିତର୍କ; ବାଦାନୁବାଦ—1. Argument. ୨ । ଅଦାଲତରେ ଓକିଲଙ୍କ ବାଦାନୁବାଦ- 2. Pleaders' argument. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପକ୍ଷରେ ଲଢ଼ି କହିବା—3. Pleading in favour of a person. ୪ । କଳି; ବିବାଦ—4. Dispute. ୫ । ବାଜି—5. Wager; stake in a hazard.

ବହସ୍ କରିବା—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଆ.
Bahas karibā ବହସ୍‌ନା) କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଓକିଲାତି କରିବା ବା ତାହାର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିବା—1. To plead for a person. ୨ । ମକଦ୍ଦମାରେ ଓକିଲରୂପେ ବାଦାନୁବାଦ କରିବା—2. To argue for a party in a court.

ବହା—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନଦୀ—
Bahā 1. River.

ଦେ. ବି. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ; ସଂ. ବହ)—ଯେ ବହନ କରେ—One who carries.

ବମାନବହା ସୁରୁଷରେ, ନୃପ କହଇ କୋପଭରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବହା(ହେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ('ବହିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ବୁହାଇବା
Bahā(he)ibā (ଦେଖ); ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବହିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
ବହାନ ବହାନା To cause to carry or flow.

ବହାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣୀ ମାଛ—
Bahāla A species of sea-fish.

ବହାଳୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବହ୍ମବାର)—ଗର୍ଭଣା ଗଛ (ଦେଖ)
Bahālu Garbhanā gachha (See)

ବହି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବହ୍ମ=ଈଶ୍ୱର ବାଣୀ, କୋରାନ୍; ଭୁଲ. ଇଂ.
Bahi ବୁକ୍; ସଂ. ବେଦ; ବବ୍ଧ ପୁସ୍ତକ)—୧ । ଇତିହାସ; ଗ୍ରନ୍ଥ;
ବହି, ବହି ପୁସ୍ତକ—1. Book. ୨ । ଲେଖା ଖାତା—2. A
ବହୀ manuscript book. ୩ । ବନ୍ଧା ବହି—3. Bound book. ୪ । ହିସାବ ପୁସ୍ତକ—4. Account book. ୫ । ବ୍ୟବସାୟର ଆୟ ବ୍ୟୟର ହିସାବ ଇତିହାସ—
5. Business accounts.

ବହିଃ—ସଂ. ଅ. (ବହିସ୍ ଶବ୍ଦ)—ବାହାରେ—
Bahiḥ (ବିପରୀତ—ଅନ୍ତଃ) In the outside; the exterior.

ବହିଃ ପ୍ରାଣ—ସଂ. ବି—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହର ବାହାରେ
Bahiḥ prāṇa ଥିବା ଜୀବନ ସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—1. One's beloved or dear person (as dear as one's life); any thing as dear as life (Apte). ୨ । ଟଙ୍କା; ମୁଦ୍ରା—2. Money (Apte).

ବହିଃ ଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବି—ଆପଣା ଦେଶର, ଘରର ବା ଦଳର ବାହାରର
Bahiḥ śatru ଶତ୍ରୁ—Outside enemy; external
(ବିପରୀତ—ଅନ୍ତଃ ଶତ୍ରୁ) enemy.

ବହି(ଇ)ଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଭଗିନୀ; ପ୍ରା. ବହିଣୀ)—
Bahi(i)ṇī ଭଗିନୀ; ଭଉଣୀ— Sister.
ବହିନ, ବହିନୀ ବହିଣୀ ତୁ ମୋର ଜ ଜାଣି ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ କେ ଅଛ—
ବହିନ ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବହିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କରଣ. ଇତ୍ର)—
Bahitra ୧ । ନୌକା; ଜଳଯାନ; ବୋଇତ; ଜାହାଜ—
1. Boat; ship. ୨ । ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାକ୍ଷସ ସେନାପତି-ବିଶେଷ—2. A commander of the demons described in the Rāmāyaṇa.

ବହିତ୍ର ନାମ ଭଲେ ଅପୂର୍ବ ଜଳ ଜାଲେ ଭମ୍ବ କରି ଜଳାଇ ଦେଲେ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବହିଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ବହିଦାର=ଖାତା
Bahidār ଲେଖକ)—୧ । ଯେ ହିସାବ ପତ୍ର ଲେଖେ—
1. Accountant. ୨ । ଯେ ବହି ଭିଆରି କରେ—
2. Book binder. ୩ । ସମ୍ବଲପୁର କରଣମାନଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—3. A family-title of the Karaṇas in Sambalpur

ବହିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍କଳ ଭାଷା) ବି (ଭୁଲ. ହିନ୍ଦୀ)—ଭଉଣୀ—
Bahin Sister.

ବହିନା—ଦେ. ବି—ବଇନା (ଦେଖ)
Bahinā Bainā (See)

ମାଗିଲେ ବର ଦେବା ବହିନା କରି ଯେ—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିରଚିତ ରାମାୟଣ ।

ବହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବହ୍ ଧାତୁ)—
Bahibā ୧ । ବହନ କରିବା—1. To carry.
ବହା ଶମ୍ଭୁ ପରପତ୍ନୀ ଭୁଣେ କେତେ ବାଣ ବହିଲ ।
ବହନା ବିବସୁର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍କଳର ଚଣ୍ଡ ।

୨ । (ସ୍ରୋତଃ) ପ୍ରବାହିତ ହେବା—2. To flow (said of a current).

ବହି ଉଙ୍ଗ ତାମ୍ବୁଳ ପଡ଼ିଲ ଅଧରେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । (ପବନ) ପ୍ରବଳ ହେବା—3. To blow (said of the wind). ୪ । (ସମୟ) ଅତିବାହିତ ହେବା—4. To pass (said of time).

ଏ ମଧ୍ୟେ ବହିଗଲା କେତେ ଦିବସ । ମଧ୍ୟପୂର୍ବ. ଉତ୍କଳସମ୍ବଳ ।

୫ । ଦେହରେ ଧାରଣ କରିବା; ପରିଧାନ କରିବା—5. To bear on the body; to wear; to put on.

ଦେବବନେ ବାନ୍ଧିବା ବନ୍ଧା ବସ୍ତ୍ର
ଷ୍ଟଷ୍ଟକ ପରି ବାନ୍ଧି ଜଳକୁ ବହନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୬ । ମନରେ ଧାରଣ କରିବା—6. To entertain; to feel.

ତୁ ବି ଏ ଅଭିଳାଷ ବହିଲୁ ରେ । ବିବସୁର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋସ୍ୱଚରିତ୍ର. ଗ ଗୀତ ।

୨ । (ନାମ) ଧାରଣ କରିବା—7. To bear (a name).

ରତ୍ନପଟ ଗାଙ୍କର ଅବ୍ରତ ବେଶିତ
ତନ ଇନ୍ଦ୍ର ଅତନ ନାମକ୍ ବହ୍ରତ । ବୃଷ୍ଣିଦ୍ୱ ବ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ଚାଲିବା; ପ୍ରବେଶ କରିବା—8. To enter.

ବଣ୍ଟା ନ ବନ୍ଦେ ଯା ତରଣ, ସେ ବ ଜାଣିଲ ସେ ବଣ୍ଟଣ ।
ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

୯ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ କରିବା—9. To go out; to leave a place; to start from a place.

ବାସର ଜଣି ଏ ବହ୍ରରେ ରହ
ବହ୍ରରେ ପ୍ରଭାତେ ହଉଣ ହୋଇ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀସନ୍ଦେଶ ।

୧୦ । (ଦେହରୁ ରକ୍ତ, ପୂଜ)—ଖସିବ ହେବା; ଝରିବା—13. (blood; pus) To come out (of the body).

ବହ୍ରର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଧିର; ପ୍ରା. ବହ୍ରସ) —୧ । ବଧିର—Bahira 1. Deaf. ୨ । ବଧିର (କାନ)—2. Deafened; stunned (said of the ears). ୩ । ବୋଧଶକ୍ତିହୀନ ବହ୍ରା; ବହ୍ରିରା (ଚମଡ଼ା)—3. Deadened to touch; made insensitive to touch (said of skin). (ବହ୍ରସ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହ୍ରରଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ରବ୍ରୀହି; ବହ୍ରସ୍=ବାହାରେ+ଅଙ୍ଗ)—Bahiraṅga ୧ । ବାହାରରେ ଥିବା—1. Belonging to or staying outside. ୨ । ଅନାତ୍ମୀୟ; ପର—2. Foreign; not closely related. (ଅନ୍ତରଙ୍ଗ—ବିପରୀତ) (ବହ୍ରରଙ୍ଗତା—ବ)

ବହ୍ରରଙ୍ଗେ ରହ ବୁଲୁଛନ୍ତି ଅଗଣାରେ—ଉପୋସଚନ୍ଦ୍ର ବ. ଗୀତ ।

୩ । ଦଳର ବହ୍ରର୍ଭୂତ—3. Not belonging to a party.

ସଂ. ବ—୧ । ଅନାତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Stranger. ୨ । ଦଳ ବା ପରିବାରର ବାହାରର ଲୋକ—2. Outsider. ୩ । ଶତ୍ରୁ—3. Enemy.

ବହ୍ରସ—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ବଧିର, ପ୍ରା. ବହ୍ରସ) ବଧିର ବ୍ୟକ୍ତି—1. A deaf person. ୨ । (ଅ. ବହ୍ରସ; ସଂ. ପକ୍ଷିବିଶେଷ) ମାଛଅ କାଳା ଚିଲ—2. A bird of prey allied to the kite; the peregrine falcon; Falco Peregrinus. ବୈରୀ; ବାଜବୈରୀ [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ମାଂସାଶୀ ପକ୍ଷୀ; ପ୍ରାୟ ବୈରି; ବହ୍ରରୀ ୧ ହାତ ଲମ୍ବ ଏବଂ ବାଜଠାରୁ ବଡ଼ । ଏ ପାଖ ପ୍ରଭୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଶିକାର କରି ଖାଏ; ଏହା ଯେପରି ବା ବାଜ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ବଳିଷ୍ଠ; ଚଞ୍ଚୁ ସ୍ଥୂଳ ଓ ଚଞ୍ଚୁର ଉପର ପାଖ ଦନ୍ତୁର । ପୁଚ୍ଛ ଗୋଲ ଓ ଅଗଲ ମାଛଅ ।]

୩ । ବାଜ ବା ଚଞ୍ଚଣ—3. The hawk; the goshawk. ୪ । ଏକ ଜାତୀୟ ଚଞ୍ଚାଣ—4. Goat-sucker. ୫ । କାଠ ଚିର ଦୁଇଫାଳ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ଭୋରମୁଣ୍ଡା ବା ହାତୁଡ଼ା—5. A very heavy wooden sledge-hammer used for splitting up logs of wood.

ଦେ. ବିଣ—ବହ୍ରର (ଦେଖ)—Bahira (See)

ବହ୍ରାଗମନ—ସଂ. ବ. (ବହ୍ରସ+ଆଗମନ)—ବାହାରକୁ ଆସିବା—Bahirāgamana Coming out; emerging.

ବହ୍ରିର—ଦେ. ବ—ବହ୍ରସ (ଦେଖ)
Bahiri Bahirā (See)

ବହ୍ରିରିନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବ. (ବହ୍ରସ+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସିକା, ଜିହ୍ୱା ଓ ତ୍ୱକ୍ ଏହି ୫ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—The five external organs of sight, hearing, smell, taste and touch.
Bahiribhuta

ବହ୍ରିର୍ଭୂତ—ପ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ବହ୍ରର୍ଭୂତ)—ବହ୍ରର୍ଭୂତ (ଦେଖ)
Bahiribhuta ବାହିର ବାହିର Bahirbhūta (See)

ବହ୍ରିର୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହ୍ରସ+ଗତ)—୧ । ବାହାରକୁ ଯାଇଥିବା ବା ଆସିଥିବା—1. Come out; emerged; gone forth; gone out ୨ । ବାହାରରେ (ବହ୍ରର୍ଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଅନ୍ତର୍ଗତ—ବିପରୀତ) ଥିବା—2. Staying or situated outside. ୩ । ପୃଥକ୍ (ହ. ଶ.)—2. Separate.

ବହ୍ରିର୍ଗମନ—ସଂ. ବ. (ବହ୍ରସ + ଗମନ) — ବାହାରକୁ ବା ପଦାକୁ ଯିବା—Bahirgamana Going outside.

ବହ୍ରିର୍ଦାସୀ—ସଂ. ବ. (ବହ୍ରସ+ଦାସୀ) — ଚାକରାଣୀ; ପୋଇଲୀ—Bahirdāsī Maid servant.

ଗୃହକରେ ଅସ୍ଥାଇ କରନ୍ତି ବହ୍ରର୍ଦାସୀମାନଙ୍କ ଅଙ୍କରେ ଜଡ଼ିଲରେ ।
ବଳରାମ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ବହ୍ରର୍ଦ୍ଦେ(ର୍ଦ୍ଦେ)ଶ—ସଂ. ବ. (ବହ୍ରସ+ଦେଶ)—୧ । ବାହାର ପାଖ—Bahirde(rdde)śa 1. External side.
୨ । ପଦାର୍ଥର ଉପରିଭାଗ—2. Exterior; outside.
୩ । ଗ୍ରାମର ବାହାରର ଅଂଶ—3. Outskirts of a village (where people ease themselves).
୪ । ଗ୍ରାମ ବା ନଗରହୀନ ସ୍ଥାନ—3. A place without a town or village (Apte.)

ବହ୍ରର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେ. ବ.—ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା; ଝାଡ଼ାଫେରିବା—ମାଡ଼ିଜଙ୍ଗଲ Going out to answer the calls of nature.

ବହ୍ରର୍ଦ୍ଦେ(ର୍ଦ୍ଦେ)ଶ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଯିବା—Bahirde(rdde)śa jibā To go out to answer the calls of nature.
ବହିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯାଏବା ମାଡ଼ିଜଙ୍ଗଲଯାନା

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ପାଇଖାନାର ପ୍ରଚଳନ ନ ଥିଲା । ଲୋକେ ମଳତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଗ୍ରାମର ବହ୍ରର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଏଣୁ 'ବହ୍ରର୍ଦ୍ଦେଶ' 'ପୋଖରୀପାଣି' 'ବାହାରକୁ' ବା 'ମଇଦାନ' ଯିବା ଆଦି ଶବ୍ଦ ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ଓ ହୁଏତ ଗ୍ରାମ ବାହାରର ଝାଡ଼ି ଜଙ୍ଗଲରୁ ଝାଡ଼ାଫେରିବା, ଝାଡ଼େଜଙ୍ଗଲ ଜାନା ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ବାହ୍ୟ ଯାଉଥିବା ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଅଛି । ମଳତ୍ୟାଗାନ୍ତେ ଲୋକେ ଶୌଚ କରିବାକୁ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଓ ନଦୀ ଆଦିକୁ ଯିବାକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ପୋଖରୀ ଯିବା ଓ ହିନ୍ଦୀରେ ପୋଖରଜାନା, ନଦୀ ଜାନା ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା ଅର୍ଥ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବହ୍ରର୍ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବ. (ବହ୍ରସ + ଦ୍ୱାର)—ବାହାରର ଫାଟକ—Bahirdwāra The outer gate.

ବହ୍ୱଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବି.—(ବହ୍ୱଃ+ବଳ)—('ଅର୍ଶ' ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ—
Bahirbali See notes under Arśa)
(ଅନ୍ତର୍ଙ୍ଗଳ—ବିପରୀତ) ଏକପ୍ରକାର ଅର୍ଶ ରୋଗରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରର ବାହାର ପାଖ ଦାଢ଼ରେ ବାହାରିବା ଅଙ୍ଗୁଳିସ୍ତନବତ୍ ଚର୍ମଗୁଟିକା—
Blind piles.

ବହ୍ୱାଣିଜ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ୱଃ+ବାଣିଜ୍ୟ)—୧ । ରପ୍ତାନି; ଅପଣା
Bahirbāṇijya ଦେଶରୁ ବିଦେଶକୁ ପଣ୍ୟ ପ୍ରେରଣ—
(ଅନ୍ତର୍ବାଣିଜ୍ୟ—ବିପରୀତ) 1, Export trade.
୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶମାନଙ୍କ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଚାଲୁଥିବା ବାଣିଜ୍ୟ—2. International trade. ୩ । ଦେଶାନ୍ତରରୁ ଅପଣା ଦେଶକୁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଆନୟନ—
3. Import trade.

ବହ୍ୱାସ—ଦେ.ବି. (ବହ୍ୱଃ+ବାସ)—୧ । ବୈଷ୍ଣବମାନେ କୌପୀନମାନ
Bahirbāsa ତାହା ଉପରେ ଯେଉଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଥାନ୍ତି—
1. A piece of cloth worn by ascetics round the lions over the strip of rag tucked about the privities. ୨ । ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର; ଗୁଦର—2. Outer sheet put round the upper part of the body. ୩ । ବାହାରରେ ଅବସ୍ଥାନ—3. Residence abroad.

ବହ୍ୱାହ—ସଂ.ବି. (ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିଭାଷା;ବହ୍ୱଃ+ବାହ)—ଯେଉଁ ପ୍ରବାହ
Bahirbāha ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ଜଳ ବାହାରକୁ ବହୁ ଥାଏ—An outer current; exosmosis.
ସଂ ବିଣ.—ଯାହା (ଯେଉଁ ନଦୀ ଆଦି) ଦେଶର ବାହାର ଆଡ଼କୁ ବହି ଯାଇ ଥାଏ—Flowing or running outwards (said of a stream)

ବହ୍ୱାଶ୍ମ ସ୍ନାୟୁ—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ
Bahirbāhi snāyu ନାଡ଼ୀମାନ ଚର୍ମକୁ ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡରୁ ଦେହର ଅନ୍ୟ ଅଂଶମାନଙ୍କୁ ବହି ନିଏ—Arteries.

ବହ୍ୱିକାର—ସଂ. ବି. (ବହ୍ୱଃ+ବିକାର)—ଫିରଙ୍ଗ ରୋଗ; ଗରମୀ
Bahirbikāra ବେମାରି—Syphilis (Apte).

ବହ୍ୱ୍ୟସନ—ସଂ. ବି.—ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୃତ୍ତିର ଚରିତାର୍ଥତା—
Bahirbyasana Licentiousness; immorality;
(ବହ୍ୱ୍ୟସନୀ—ବିଣ. ପୁଂ) lewdness.

ବହ୍ୱିଭବ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ୱଃ+ଭୂ ଧାତୁ+ଅ)—ବାହ୍ୟ; ବାହାରରେ
Bahirbhaba ଥିବା—External.

ବହ୍ୱିର୍ଭାଗ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ୱଃ+ଭାଗ)—ବାହାରର ଅଂଶ—
Bahirbhāga Outside; external part.
(ଅନ୍ତର୍ଭାଗ—ବିପରୀତ)

ବହ୍ୱିର୍ଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ୱସ୍+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବହିର୍ଗତ—
Bahirbhūta 1. Gone forth. ୨ । ବର୍ଜିତ—
(ବହ୍ୱିର୍ଭାବ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Abandoned. ୩ । ବହିଷ୍କୃତ; ତାଡ଼ିତ—
(ଅନ୍ତର୍ଭୂତ—ବିପରୀତ) 3. Expelled; driven out.

(ବହ୍ୱିର୍ଭବ—ବି) ୪ । ଅତୀତ (ସମୟ)—4. Past; expired (time) ୫ । ବାହାରରେ ଥିବା—5. Situate outside; outside the scope of; beyond the boundaries of. ୬ । ଅମନୋଯୋଗୀ—6 Careless; inattentive.

ବାହିର ଦେ. ବିଣ—(ଆଦେଶ ବା ଇଚ୍ଛାର)—ଲଙ୍ଘନକାରୀ;
ବାହର ଅବାଧ୍ୟ—1.Disregarding one's wish or order
୨ । ଅନ୍ୟଥାକୃତ—2. Performed or done otherwise

ବହ୍ୱିର୍ମୁଖ—ସଂ ବିଣ.—(ବହ୍ୱିର୍ଭ୍ରାହ; ବହ୍ୱଃ+ମୁଖ)—୧ । ଯାହାର ମୁହଁ
Bahirmukha ବାହାର ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଅଛି—1. Facing outwards; with the face turned outwards; turning one's face away from. ୨ । ବିମୁଖ; ପରାଙ୍ମୁଖ—2. Averse from; indifferent to. ୩ । ବାହ୍ୟବିଷୟାସକ୍ତ—3. Much addicted to worldly or outer matters.
୪ । ମୁଖରୁ ବହିର୍ଗତ—4. Coming out of the mouth (Apte).
ସଂ. ବି.—ଦେବତା—God; deity.

ବହ୍ୱିର୍ଯାତ୍ରା(ନ)—ସଂ.ବି. (ବହ୍ୱଃ+ଯାତ୍ରା;ଯାନ)—ଦେଶର ବାହାରକୁ ବୁଲି
Bahirjātrā(na) ଯିବା—Expedition; excursion (Apte)

ବହ୍ୱିର୍ଲମ୍ବ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ୱିର୍ଭ୍ରାହ; ବହ୍ୱଃ+ଲମ୍ବ) (ଜ୍ୟାମିତି)—ସ୍ଥୂଳକୋଣୀ
Bahirlamba (ତ୍ରିଭୁଜ)—Obtuse-angled (triangle) (Apte).

ବହ୍ୱିର୍ଲିପି—ସଂ. ବି. (ବହ୍ୱଃ=ବାହାରେ ପ୍ରକଟିତ+ଲିପି)—ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାର
Bahirlipi ବା ଚିତ୍ରରଚନାବିଶେଷ—A rhetorical
(ଅନ୍ତର୍ଲିପି—ବିପରୀତ) composition in which the 1st,
(ବହ୍ୱିର୍ଲିପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2nd or any other letters of the successive lines, when put one after the other, make out a meaning intended to be conveyed by the composer; a poetical composition in which the intention of the author becomes patent by putting a particular letter of each line, as opposed to Antarlipi in which the meaning is latent or lies hidden in the words which are got in answer to the questions put in the successive lines.

[ଦ୍ର—ବହ୍ୱିର୍ଲିପିରେ ପ୍ରତିପଦର ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ, ଦ୍ୱିତୀୟ ବା ଶେଷ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଧାଡ଼ିଗୁଳିଆ କରି ବସାଇଲେ ସେହି ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ହେବ, ତହିଁରୁ ରଚକଙ୍କ ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ । ଅନ୍ତର୍ଲିପି ରଚନାରେ ପ୍ରତି ଧାଡ଼ିରେ ଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ବା ସମାଧାନରୂପେ ଯେଉଁ ପଦମାନ ବାହାରେ

ସେହି ମଦମାନଙ୍କ ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ବା ପ୍ରାନ୍ତ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ଧାଡ଼ିମତେ ଅ କରି ବସାଇଲେ ଇତରଙ୍କ ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ । ଅନ୍ତର୍ଲିପିରେ ଇତରଙ୍କ ମନୋଭାବ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ (latent) ଥାଏ, ବହିର୍ଲିପିରେ ଏହା ବହିର୍ନିହିତ ବା ପ୍ରକାଶିତ (patent or apparent) ଥାଏ ।

ବହିର୍ଲିପିର ଉଦାହରଣ ଃ—

କେହି ନାରୀ ସଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗରେ ଉପପତି,
ବସି ଭାଷି ରହେ କହେ ଏମନ୍ତ ଭାରତୀ—

୧. (କ)ର୍ଣ୍ଣ ସୁଖ ଦାୟିନୀ ! କେ ଆଦିତ୍ୟ ନନ୍ଦନ ? (କର)
୨. (ଭ)ଦ୍ର ଭାଲସି ! କେ ସୁଖ କରଇ ବର୍ଦ୍ଧନ ? (ଭଦ୍ର)
୩. (ହ)ରଣ ନୟନା ! କେହୁ ସସାର ସର୍ଜଇ ? (ହର)
୪. (ର)ହସ୍ୟ ବର୍ଦ୍ଧିନ ! କାହିଁ ରସ ପ୍ରବର୍ତ୍ତଇ ? (ରହଃ)
୫. (ସ)ଖି ! କେହୁ ଅଟଇ ନାରୀଙ୍କ ପ୍ରିୟତର ? (ସଖୀ)
୬. (ମା)ନମାର ବସ ଛଡ଼ାଏ ନାଗରେକେ ? (ମାନ)
୭. (ନ)ର ଇନ୍ଦ୍ରଜା ! ବିଷ୍ଣୁର କେହୁ ଅବତାର ? (ନର)
୮. (ଶ)ଶିବାସୀ ! କେ ଭୂଷଣ ମହାଦେବଙ୍କର ? (ଶଶୀ)

ଅନ୍ତର୍ଲିପି ଅଦ୍ୟେ ବହିର୍ଲିପି ପ୍ରାନ୍ତେ ଭାଷା
ବୁଝିଣ ସୁଦସ୍ୟା କର ସରସିଜ ଦୃଶା !
ବସ୍ତୁକଣ୍ଠେ ଖ୍ୟାତ ବୋଲ ରମଣୀ ଭାଷିତ
ମ୍ଳେଚ୍ଛେ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ହସି ଅଲଙ୍ଘନ ଭଙ୍ଗ
ଯାଦାଦ୍ୟ ଦ୍ୱିବର୍ଣ୍ଣ ବାମଭାଗରେ ପ୍ରକାଶ
ଏଥିଁ ବାହାରୁଛି 'କର ହରଷ ମାନସ' ।

ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଚିତ୍ରକାବ୍ୟବନ୍ଧୋଦସ୍ୟ ।

ଏହା ବହିର୍ଲିପିରେ 'କର ହରଷ ମାନସ' ପ୍ରକଟିତ କରୁଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଲିପିରେ ସେହି ବାକ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନ କରୁଛି । ୧ ଚିହ୍ନିତ ପଦରେ ନିହିତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର (କର); ଏହିପରି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସାତ ପଦରେ ଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ପଦମାନଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ 'କର ହରଷ ମାନସ' ବାକ୍ୟ ହେବ ।]

ବହିଶ୍ଚର—ସଂ. ବିଣ. (ବହିଃ+ଚର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗ୍ରାମର ବା ଘରର (ବହିଶ୍ଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାହାରେ ବିଚରଣ କରେ—1. Roaming outside the village or home (Apte). ୨ । ବାହ୍ୟ—2. External.

ସଂ. ବି— ଭୁଲୀଚ; କଙ୍କଡ଼ା—Crab.

Bahischara

ବହିଶ୍କ—ସଂ. ବିଣ. (ବହିଃ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ କ)—ବାହ୍ୟ—(ବହିଶ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) External; outer.

Bahishka

ବହିଶ୍କରଣ—ସଂ. କ. (ବହିଃ+କରଣ)—୧ । ବାହାର କରିଦେବା; ତଡ଼ିଦେବା; ଦୂରୀକରଣ—1. Removal; expulsion; expelling; driving away. ୨ । ବର୍ଜନ—2. Abandoning; rejection. ୩ । ଆବିଷ୍କାର କରିବା—3. Making a discovery. ୪ । ଜାତିଚ୍ୟୁତି—4. Excommunication. ୫ । ବାହ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟ—5. External organ.

ବହିଶ୍କରଣ (ବହିଶ୍କାର, ବହିଶ୍କ୍ରିୟା) ଅନ୍ୟରୂପ

Bahishkarana

ବହିଶ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହିଃ+କୃତ)—୧ । ଦୂରୀକୃତ; ଯାହାକୁ ତଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—1. Expelled; driven out; turned out. ୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—2. Removed. ୩ । ବର୍ଜିତ—3 Rejected.

(ବହିଶ୍କୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

Bahishkruta

ବହିଶ୍କ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. କ. (ବହିଃ+କ୍ରାନ୍ତ)—ବାହାରକୁ ବାହାର ଯାଇଥିବା—Emerged; gone out; come out.

(ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

Bahishkrānta

ବହିଶ୍କ୍ରିୟା—ସଂ. କ. (ବହିଃ+କ୍ରିୟା)—ବହିଶ୍କରଣ (ଦେଖ)

Bahishkriyā Bahishkarana (See)

ଦେ. କ—ଝାଡ଼ାଫେରିବା କର୍ମ—Act of easing one's self.

ବହିଷ୍ଠାତ୍—ସଂ. ଅ. (ବହିଃ+ସ୍ଥାତ୍)—ବାହାରରେ—On the outside; abroad (Apte).

Bahisthat

ବହୁ—ସଂ. ବିଣ. (ବନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଯେ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ)—୧ । ବିପୁଳ—1. Great; large. ୨ । ବହୁତ; (ବହୁ, ବହୁୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନେକ—2. Many. ୩ । ଅସଂଖ୍ୟ—3. Innumerable. ୪ । ବେଶି ଅଧିକ—4. Excessive; ୫ । ପ୍ରଚୁର; ବହୁଳ—5. Much. ୬ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—6. Very. ୭ । ବାରଂବାର କୃତ—7. Repeated (Apte).

ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Much. ୨ । ଅତ୍ୟଧିକ-ରୂପେ—2. Exceedingly; greatly.

ଦେ. କ. (ସଂ. ବଧୂ)—ବହୁ (ଦେଖ)—Bahū (See)

ଦେ. କ୍ରି—(ବହିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ ୧ ବଚନ ବହନ କରୁକ ଅନାଦରାର୍ଥକ କର୍ତ୍ତୃ (ସେ) ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—ସେ ବହନ କରୁ—Let him carry.

ସେହି

ବହୁକ—ସଂ. କ. (ବହୁ+କ)—୧ । କର୍କଟ; କଙ୍କଡ଼ା—1. Crab. ୨ । ଅର୍କ ବା ଅକନ ଗଛ—2. A plant; Asclepias Gigantea. ୩ । ଦାଲ୍ୟହ; ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—3. The white-breasted water-hen ୪ । ଜଳଖାତକ; ଯେ ପୋଖରୀ ଖୋଳେ—4. Digger of a tank. ୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—5. The sun (Apte).

ସଂ. ବିଣ—ମହର୍ଘରେ କ୍ରୀତ—Dear-brought (Apte).

Bahuka

ବହୁକଣ୍ଟକ—ସଂ. କ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟକୀ ଗୁଳ୍ମ—1. A prickly plant; Hedysarum Alhagi. ୨ । ହିଜଳ—2. Marshy date tree; Phoenix or Elate Paludosa. ୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋକ୍ଷୁର ଗୁଳ୍ମ—3. A small medicinal plant; Ruellia Longifolia.

Bahukantaka

ବହୁ କଣ୍ଟକା—ସଂ. କ. (ବହୁକଣ୍ଟକ+ଆ)—ଅଗ୍ନିଦମନୀ ଗୁଳ୍ମ—A medicinal plant of narcotic properties; Solanum Jacquinai.

Bahu kantakā

ବହୁକଣ୍ଟା—ସଂ. ବି—କଣ୍ଟକାକୀ ଗଛ—
Bahukanta The prickly nightshade.

ବହୁକନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ଶୂରଣ; ଓଲ୍ଲଥ—The wild arum; Arum
Bahukanda Campanelatum.

ବହୁକର ସଂ. ବି—୧ । ଉଷ୍ଟ୍ର—1. Camel. ୨ । ପରିଶ୍ରମୀ
Bahukara ବ୍ୟକ୍ତି—2. A laborious person. ୩ । ମାର୍ଜନ-
କାରୀ; ଯେ ଘର ଓଲାଏ—3. A sweeper; a
cleaner.
(ବହୁକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ପରିଶ୍ରମୀ—1. Indus-
trious (Apte). ୨ । ଅନେକପ୍ରକାରେ ଉପକାରୀ
ବା ବ୍ୟବହାରଯୋଗ୍ୟ—2. Useful in many-
ways (Apte).

ବହୁକରୀ— ସଂ. ବି—ସମ୍ମାର୍ଜନୀ; ଝାଡ଼ୁ—
Bahukarī A broom.

ବହୁକର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି—ଶୋଭାକାମୀ ଗଛ—A medicinal plant;
Bahukarṇṇikā Salvinia Cucullata.

ବହୁକଳୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯାହାର ଅନେକ କଳି
Bahukalī ଥରେ—Multiphase.

ବହୁକାଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ + କାଳ)—ଅନେକ ଦିନ; ବହୁ
Bahukāla ସମୟ—A long time.

ବହୁକାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବହୁକାଳୀନ)—ଅନେକ ଦିନର;
Bahukāliā ବହୁକାଳୀନ—1. Of long standing; an-
ବହୁକାଳେର cient; old. ୨ । ବୃଦ୍ଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ବହୁତଦିନକା (ବହୁଦିନିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2 Old (person).

ବହୁକାଳୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁକାଳ + ଈନ)—୧ । ଅନେକ ଦିନରୁ
Bahukālīna ଥିବା—1. Of long standing; chronic.
୨ । ପୁରାତନ—2. Ancient; old.

ବହୁକୂର୍ଚ୍ଚ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+କୂର୍ଚ୍ଚ)—ମଧୁନାରିକେଳ;
Bahukūrchcha ଏକପ୍ରକାର ସୁସ୍ୱାଦୁ ନଡ଼ିଆ—A kind of
excellent cocoanut with sweet kernel.

ବହୁକେନ୍ଦ୍ରକ—ସଂ. ବିଣ. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯାହାର ବହୁ କେନ୍ଦ୍ର
Bahukendraka ଅଛି— Multinuclear.
(ବଙ୍ଗୀୟ ବିଜ୍ଞାନପରିଷତ୍; ବୈଜ୍ଞାନିକପରିଭାଷା ।)

ବହୁକୋଷ—ସଂ. ବିଣ. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ବହୁ
Bahukosha କୋଷ ଅଛି—Multicellular.

ବହୁକ୍ଷମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁ+କ୍ଷମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ
Bahukshama ବହୁକ୍ଲେଶ ସହିପାରେ—1. Capable of
(ବହୁକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) much endurance. ୨ । ସହିଷ୍ଣୁ—
(ବହୁକ୍ଷମତା—ବି) 2. Patient ୩ । ବିଶେଷ କ୍ଷମାଶୀଳ—
3. Very forgiving.
ସଂ. ବି—ଜୀନବିଶେଷ— A deified Jaina saint (Apte)

ବହୁକ୍ଷୀର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + କ୍ଷୀର—
Bahukshīra ବହୁଦୁଗ୍ଧ (ଦେଖ) Bahudugdha (See)

ବହୁଗନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଗନ୍ଧ)—ତୀବ୍ରଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ,
Buhugandha କଡ଼ା ବାସନାଯୁକ୍ତ—Strong-scented.
ସଂ. ବି—୧ । ଲୁବାନ୍ଦ୍ରୁଖଣ୍ଡ; ସୁଗନ୍ଧ ଧୂପଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
1. Olibanum. ୨ । ତେଜପତ୍ର—2. The cassia
leaves. ୩ । ତାଳଚିନି—3. Cinnamon.

ବହୁଗନ୍ଧଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁ+ଗନ୍ଧ+ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ.
Bahugandhadā ଆ)—କସ୍ତୁରୀ Musk (Apte).

ବହୁଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚମ୍ପାକଢ଼ି—1. The bud of
Bahugandhā Champaka flower. ୨ । ଯୂଥିକା;
ଯୁଇ— 2. Arabian jasmine. ୩ । କଳାଜୀରା—
3. The black cumin seed; Aligela Indica.

ବହୁଗୁଣ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି) —୧ । ବହୁଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Having
Bahuguṇa many qualities. ୨ । ବହୁସୂତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—
2. Having many threads or strings.

ବହୁଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଗ୍ରନ୍ଥି)— ବହୁତ ଗଣ୍ଠିଯୁକ୍ତ;
Bahugrnthi ଗଣ୍ଠି ଗଣ୍ଠିଆ—Knotty.
(ବହୁଗ୍ରନ୍ଥିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—ଝାଉଁଗଛ—The tama-
risk tree; the aspen (tree)

ବହୁଗ୍ରହ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଗ୍ରହ—ଗ୍ରହଣ)—ଯହିଁରେ
Bahugraha ବହୁତ ପଦାର୍ଥ ସମାଏ—Capacious; having
the capacity to hold a large quantity

ବହୁଜଳବୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି—ଖୁବ୍ ବର୍ଷା; ପ୍ରଚୁର ବୃଷ୍ଟି—
Bahujalabrushṭi Copious outpour of rain.

ବହୁଜଳ୍ପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗପଡ଼ୀ—Talkative;
Bahujalpa (ବହୁଜଳ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ) loquacious.

ବହୁଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁ + ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ
Bahujña ଅନେକ ବିଷୟ ଜାଣେ—1 Knowing much.
(ବହୁଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତି ବିଦ୍ୱାନ୍—2. Very learned.
୩ । ବହୁଦର୍ଶୀ—3. Experienced.

ବହୁଡ଼—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ତୃଣ—
Bahurda A kind of grass.

ବହୁଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ମୀତ ଭାଷା; ଭୁଲ. ବ. ବଉଡ଼ୀ=
Bahurdī ବାଳକାବଧୂ) ବି—ବୋହୂ; ବଧୂ—
Daughter-in-law.
ଦେ. ବି—ବହୁଡ଼ (ଦେଖ)—Bahurda (See)

ବହୁତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବହୁ; ଭୁଲ. ସଂ. ପ୍ରଭୂତ=ପ୍ରା. ବହୁଅ)—
Bahuta ୧ । ବହୁ; ଅନ୍ଦୁଲ—1. Many, multifarious
ବହୁତ ବହୁତ ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ପ୍ରଚୁର—2. Much. ୩ । ଅତ୍ୟଧିକ—
3. Excessive. ୪ । ଅଧିକ ପରିମିତ—4 Exten-
sive. ୫ । ପ୍ରଚୁର; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—5. Abundant.

ଅଳପ ଦିନକୁ ବହୁତ କଥା
ଝୁରି ମରିବାକୁ ବଳ ଦିଅ ।—ଭଗ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣର ବିଣ. (ସଂ. ବହୁତଃ)—୧ । ଅନେକ ପରିମାଣରେ—1. In large quantity ୨ । ଅନେକ ପ୍ରକାରେ 2. In many ways. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ— 3. Very much.

ଦେ. ବି (ଶୁଭବାଚନ)—'୧' ସଂଖ୍ୟା— (euphemism) Number '1'; one.

[ଦ୍ର—ଧାନ ମାପୁଣୀମାନେ ପ୍ରଥମ ଗଣ୍ଡୁଣୀକ ଧାନ ମାପିବାବେଳେ 'ଏକ' ସଂଖ୍ୟା ମୁହଁରେ ନ କହି 'ବହୁତ','ବହୁ', 'ଗ୍ରମ', 'ଜଗନ୍ନାଥ' ଆଦି ଶବ୍ଦମାନ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ବହୁତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ବହୁ+ତସ୍)—ବହୁଧା; ବହୁପ୍ରକାରରେ; ଅନେକରୂପେ—In many ways; in various ways.
Bahutaḥ

ବହୁତନ୍ତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁ + ତନ୍ତ୍ରି + କ)—ଅନେକ ତନ୍ତ୍ରି ବା ତାର ବିଶିଷ୍ଟ—Having many wires; fibrous; many-fibred.
Bahutantrika. (ବହୁତନ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହୁତର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁ+ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଅର୍ଥରେ ତର)—
Bahutara ୧ । ଅଧିକତର; ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବେଶି—1. More; more excessive; greater; larger. ୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—2. More numerous. ୩ । ଅତି ଅଧିକ—3. Very great; very large.

ବହୁତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି: [ବହୁ+ଭାବାର୍ଥରେ ତା (ତ୍ୱ)]—
Bahutā (twa) ୧ । ଅଧିକତ୍ୱ—Excess; multifariousness. ୨ । ବାହୁଲ୍ୟ; ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—2. Plenty; abundance.

ବହୁତିଥ—ସଂ. ବି. (ବହୁ+ପୂରଣାର୍ଥରେ. ତିଥ)—୧ । ଅନେକତମ,
Bahutitha ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—1. One out of many. ୨ । ବହୁସଂଖ୍ୟକ—2. Multitudinous; numerous; many. ୩ । ଅତ୍ୟଧିକ—3. Excessive; much. ୪ । ପ୍ରଚୁର—4. Abundant.

ବହୁତୃଣ—ସଂ. ବିଣ.—୧ । (ତୃଣ + ତୁଲ୍ୟାର୍ଥରେ ବହୁ; ପୂର୍ବପଦାତ)—
Bahu tṛuṇa ତୃଣତୁଲ୍ୟ; ତୃଣ ସଦୃଶ; ତୃଣବତ୍—1. Like grass. ୨ । (ବହୁଗ୍ରହି; ବହୁ + ତୃଣ)—ଯେଉଁଠାରେ ବିଶେଷ ଘାସ ଜନ୍ମି ଥାଏ—2. Grassy. ୩ । ହେୟ; ତୁଚ୍ଛ—3. Insignificant (Apte).

ସଂ. ବି—୧ । ପଡ଼ିଆ—1. Meadow. ୨ । ଘାସଥିବା ଭୂମି—2. A grassy plot of land.

ବହୁତ୍ୱକ୍—ସଂ. ବି. (ବହୁ + ତ୍ୱଚ୍; ଯାହାର ତ୍ୱକ୍ ବା ଛାଲ; ବହୁସ୍ୱରୂପ)
Bahutwak ଭୂର୍ଜ ବୃକ୍ଷ—The birch tree.
(ବହୁତ୍ୱକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହୁତ୍ର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ବହୁ+ସ୍ଥାନାଧିକରଣାର୍ଥେ. ତ୍ର)—୧ । ବହୁ
Bahutra ସ୍ଥାନରେ; ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ—1. In many places. ୨ । ଅନେକ ପ୍ରକାରେ—2. In many ways (Apte).

ବହୁଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଦାନ୍ୟ;
Bahuda ଦାନଶୀଳ—Munificent; liberal.
(ବହୁଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁଗ୍ରହି; ବହୁ + ଦଂଷ୍ଟ୍ର)—ଯାହାର
Bahudamshṭra ଅନେକ ଦାନ୍ତ ଥାଏ—Having many teeth.
(ବହୁଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଦକ୍ଷିଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ଦକ୍ଷିଣ=ଉଦାର) – ୧ । ବଦାନ୍ୟ
Bahu dakshina ଅତ୍ୟୁଦାର—1. Very liberal; munificent.
(ବହୁ ଦକ୍ଷିଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଯେଉଁ ଯଜ୍ଞାଦିରେ ବହୁତ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯାଏ—
2. (a vedic festival) Attended with various presents and offerings.

ବହୁଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁ+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Bahudarśī ୧ । ବହୁଜ୍ଞ; ଯେ ବହୁତ ବିଷୟ ଦେଖି ଥାଏ,
(ବହୁଦର୍ଶକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନୁଭବୀ—1. Experienced.
(ବହୁଦର୍ଶିକା, ବହୁଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ—
(ବହୁଦର୍ଶିତା—ବି) 2. Observant. ୩ । ଜ୍ଞାନୀ—3. Wise.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟାକାର୍ଯ୍ୟ ବିଚାରକ—4. Prudent.

ବହୁଦଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁଗ୍ରହି; ବହୁ+ଦଳ)—ବହୁତ ପତ୍ର ବା
Bahudala ପାଖୁଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ—Polypetalous; having many petals.
(ବହୁଦଳକ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଦୁଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁଗ୍ରହି; ବହୁ+ଦୁଗ୍ଧ)—ଯାହାଠାରେ ବହୁତ
Bahu dugdha ଦୁଗ୍ଧ ବା ଦୁଗ୍ଧ ପରି ରସ ଥାଏ—Having abundant milk or milky juice.

ସଂ. ବି—ଗୋଧୂମ—Wheat.

ବହୁଦୁଗ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁଦୁଗ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବହୁକ୍ଷୀରା; ଯେଉଁ
Bahu dugdhā ଗାଈ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଦୁଧ ଦିଏ—
(ବହୁକ୍ଷୀରା—ଅନ୍ୟରୂପ) (a cow) Giving much milk.

ବହୁଦୁଗ୍ଧିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁ+ଦୁଗ୍ଧ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବା
Bahudugdhikā ସିଜୁ ଗଛ—The Euphorbia (plant).

ବହୁ ଦୃଷ୍ଟ – ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଖୁବ ଅନୁଭବୀ—
Bahudṛushṭa Much experienced (Apte).
(ବହୁଦୃଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବହୁଦୃଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଧନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ+ଧନ)—ପ୍ରଚୁର ଧନ—
Bahu dhana Too much riches.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁଗ୍ରହି)—ଖୁବ୍ ଧନୀ—Very rich.

ବହୁଧା—ସଂ. ଅ. (ବହୁ+ପ୍ରକାରାର୍ଥରେ. ଧା)—୧ । ବହୁ ପ୍ରକାରରେ—
Bahudhā 1. In many ways; manifold; in various ways. ୨ । ଅନେକ ଥର—2. Many a time. ୩ । ଅନେକ ଶାଖାରେ—3. Into many branches. ୪ । ପୁନଃପୁନଃ—4. Repeatedly; several times.

ବହୁଧାକୃତ—ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଗୁଣିତ—
Bahudhākṛuta 1. Multiplied (Apte).

(ବହୁଧାକରଣ—ବ) ୨ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ—
2. Published broadcast; divulged (Apte).

ବହୁଧାର—ସଂ. ବ. – (ବହୁଗ୍ରହି; ବହୁ+ଧାରା=ଭଗ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗ;
Bahudhāra ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଜ୍ର—The thunderbolt of Indra

ବହୁନାଦ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ନାଦ)—ଶଙ୍ଖ—
Bahunāda Conch-shell (used as a trumpet).

ବହୁପତ୍ନୀକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ – (ବହୁ+ପତ୍ନୀ+କ)—ଯାହାର ଅନେକ
Bahupatnīka ଭାର୍ଯ୍ୟା ଥାଆନ୍ତି—Poligamous; polyan-
[ବହୁ ପତ୍ନୀକତା(ତ୍ୱ)—ବ] drous.

ବହୁପତ୍ର – ସଂ. ବ. (ବହୁଗ୍ରହି; ବହୁ+ପତ୍ର)—୧ । ପଲାଣ୍ଡୁ; ପିଆଜ—
Bahu patra 1. Onion. ୨ । ଅଭ୍ରକ ଧାତୁ—2 Mica
ସଂ. ବିଣ—ବହୁ ପତ୍ର ବା ପାଖୁଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ—Many-leaved
polypetalous.

ବହୁପଦୀ—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁ ପଦ+ଇନ୍) (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Bahupadī ୧ । ବହୁ ଚରଣଯୁକ୍ତ—1. Multiped-
୨ । (ଗଣିତ) ବହୁରାଶିଯୁକ୍ତ—2. (mathe-
matics) Multinomial.

ବହୁପର୍ଣ୍ଣ (ର୍ଣ୍ଣୀ)—ସଂ. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ପର୍ଣ୍ଣ)—ଅନେକ ପତ୍ର
Bahuparṇṇa (rṇṇī) ବିଶିଷ୍ଟ; ବହୁପତ୍ର; ବହୁଦଳ—Having
many leaves, polypetalous.
ସଂ. ବ—ସପ୍ତଚ୍ଛଦ ବୃକ୍ଷ; ଛତିଆନା ଗଛ—Chhatiānā (See)

ବହୁପାଦ୍(ଦ)— ସଂ. ବ—[ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ପାଦ୍ (ଦ)]—ବଟବୃକ୍ଷ—
Bahupād(da) The Banyan tree.
(ବହୁପଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହୁପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ନିମ୍ବଗଛ—1. Nimba
Bahu pushpa tree. ୨ । ପାଳଧୂଆ ଗଛ—2. The coral
tree.

ବହୁପ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ପ୍ରଜା)—୧ । ଅନେକ
Bahupraja ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ବିଶିଷ୍ଟ—1 Having many
(ବହୁ ପ୍ରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) offsprings ୨ । ବହୁ ପ୍ରଜାବିଶିଷ୍ଟ—
2. Populous. ୩ । ଫଳବାନ୍; ବହୁଫଳ—
3. Prolific.
ସଂ. ବ—୧ । ଶୂକର—1. Hog. ୨ । ମୁଞ୍ଜତୃଣ—
The Munja grass.

ବହୁପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ପ୍ରଦ)—ବିଶେଷ ଦାନଶୀଳ—
Bahuprada (ବହୁପ୍ରଦା – ସ୍ତ୍ରୀ) Very munificent.

ବହୁପ୍ରସୂ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁ+ପ୍ରସୂ=ଯେ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରେ)—
Bahuprasū ବହୁ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବକାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Very
(ବହୁ ପ୍ରସୂତା—ଅନ୍ୟରୂପ) prolific (woman).

ବହୁଫଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଫଳ)—୧ । ଯାହାର
Bahuphala (ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର) ବହୁତ ଫଳ ଥାଏ—1. Bearing
(ବହୁଫଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) many fruits; rich in fruits.
୨ । ଉର୍ବର—2. Fertile; fruitful; fecund.
ସଂ. ବ—୧ । କଦମ୍ବ ଗଛ—1. Kadamba tree.
୨ । ବିକଙ୍କତ; ଭଇଁଷକୋଳି ଗୁଳ୍ମ—2. A
thorny plant bearing berries.

ବହୁଫଳା(ଳୀ)—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ [ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଫଳ+ଟାପ୍. ଅ
Bahuphalā(lī) (ଈ)] -୧ । ଖୀରକା; ଖୀରକୋଳି ଗଛ—
1. A tree bearing edible berries; Flacourtia
Ramontchi. ୨ । ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ଲତା) (ଦେଖ)—
2 Māsha parṇṇī (creeper) (See). ୩ । କାକା-
ଦନୀ (ଗୁଳ୍ମ)—3. Caparis Separia (plant).
୪ । କାକୁଡ଼ି—4 Cucumber. ୫ । କ୍ଷୁଦ୍ର କାରବେଲ;
ଛୋଟ କଲରା—5. A small round species of
memordica. ୬ । ଭୂମ୍ୟାମଳକୀ; ଭୂଇଁଆଁଳା—6 A
medicinal plant. ୭ । ଆଁଳା ଗଛ—
7. Embelic Myrobolan tree. ୮ । ଡିମିରଗଛ—
9. Fig tree.

ବହୁବଚନ—ସଂ. ବ—(ବ୍ୟାକରଣ) ଦୁଇରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା
Bahubachana (grammar) The plural number.

ବହୁବଳ – ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ବଳ)—ବିଶେଷ ବଳଶାଳୀ;
Bahubala ଖୁବ୍ ବଳୁଆ—Very strong; mighty.
ସ. ବ—ସିଂହ—Lion.

ବହୁବାର—ସଂ. ବ—୧ । ଗର୍ଭଣାଗଛ—1. Cordia Mixa (tree)
Bahubāra ୨ । ଓଉ (ଦେଖ)—2. Ou (See).
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ବହୁବାରଂ)—ଅନେକ ଥର—
ବହୁବାର ଅଦ୍ଭୁତଦ୍ଦଫା Many times; often.

ବହୁବିଘ୍ନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; ବହୁ+ବିଘ୍ନ)—ନାନାପ୍ରକାର ବାଧା—
Bahubighna Many obstacles.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି) —ନାନାବିଘ୍ନଯୁକ୍ତ—Attended with
various obstacles.

ବହୁବିତ୍—ସଂ. ବିଣ (ବହୁ+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)-୧ । ବହୁଜ୍ଞ—
Bahubit 1. Wise; knowing many things
ବହୁବେତ୍ତା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଖୁବ୍ ପଣ୍ଡିତ—
ବହୁବିଦ୍ୟ } 2. Very learned.

ବହୁବିଧ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ବିଧା=ପ୍ରକାର) - ବିବିଧ;
Bahubidha ନାନାପ୍ରକାରର—Manifold; of many
(ବହୁବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) sorts; various; multifarious.

ବହୁ ବିବାହ—ସଂ. ବ—୧ । ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷର ଏକାଧିକ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ
Bahu bibāha ବିବାହ କରିବା ବିଧି—1. Polygamy
୨ । ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଅନେକ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପ୍ରଥା—
2. Polyandry.

ବହୁବୀଜ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ବୀଜ)—ପ୍ରଚୁର ବୀଜବିଶିଷ୍ଟ—
Bahubīja Having many seeds.
(ବହୁବୀଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବ—୧ । ଡାଳିମ୍ବ—
1. Pomagranate. ୨ । ଅଡ଼ୁଯ; ଆଡ଼ଫଳ—
2. Custard apple.

ବହୁ ବ୍ୟୟ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; ବହୁ+ବ୍ୟୟ)—୧ । ବିଶେଷ ଖରଚ—
Bahu byaya 1. A great expense. ୨ । ଅତିରିକ୍ତ
ବ୍ୟୟ—2. Lavishness in expenditure.

ବହୁ ବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅସ୍ଥା ତତ୍; ବହୁ ବ୍ୟୟ + ସାଧ୍ୟ)—ଯେଉଁ
Bahu byaya sādhya କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁ ଧନ ବ୍ୟୟ କରିବାଦ୍ୱାରା
ସିଦ୍ଧ ହୋଇପାରେ—Very costly or expensive.

ବହୁବ୍ୟୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ୟୟ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ଯେ ବିଶେଷ
Bahubyayī ଖରଚ କରେ—Spending too much;
(ବହୁବ୍ୟୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) having to meet large expenses;
prodigal; lavish; spendthrift.

ବହୁବ୍ରୀହି—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ) (ବହୁ + ବ୍ରୀହି = ଶସ୍ୟ)—ସମାସ
Bahubrihi ବିଶେଷ, ଯେଉଁ ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ପଦର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ
ରହେ; (ଯେଉଁ ପଦମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ପଦଟି ଗଠିତ ହୁଏ
ତତ୍ତ୍ୱ ସମସ୍ତ ପଦ ତଦନ୍ତର୍ଗତ ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ପଦର ଅର୍ଥକୁ ନ
ବୁଝାଇ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ ବୋଧ କଲେ ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ ହୁଏ)—
A form of grammatical attributive
compound.

[ଦ୍ର—ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସ ନାନାବିଧ; ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଏହି କେତୋଟି
ପ୍ରଧାନ, ଯଥା—ଦ୍ୱିତୀୟାନ୍ୟପଦାର୍ଥ—ଆରୂଢ଼ବାନର—ଆରୂଢ଼
ହୋଇଅଛି ବାନର ଯାହାକୁ । ତୃତୀୟାନ୍ୟପଦାର୍ଥ;—ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—
ଜିତ ହୋଇଅଛି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯାହାଦ୍ୱାରା । ଚତୁର୍ଥୀନ୍ୟପଦାର୍ଥ;—
ଦତ୍ତୋପଦେଶ—ଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି ଉପଦେଶ ଯାହାକୁ । ପଞ୍ଚମ୍ୟନ୍ୟ
ପଦାର୍ଥ;—ନିରଭିଶୟ—ନାହିଁ ଅତିଶୟ ଯାହାଠାରୁ । ଷଷ୍ଠ୍ୟନ୍ୟ-
ପଦାର୍ଥ;— ଲମ୍ବୋଦର— ଲମ୍ବ ଉଦର ଯାହାର । ସପ୍ତମ୍ୟନ୍ୟ-
ପଦାର୍ଥ;—ନିର୍ଜନ—ନାହିଁ ଜନ ଯେଉଁଠାରେ । ସାଧାରଣତଃ
ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ ବିଶେଷଣ ହୁଏ, ତନ୍ତୁ ସମୟ
ସମୟରେ ଉକ୍ତ ପଦ ଉକ୍ତ ବିଶେଷଣ ଗୁଣଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ
ବୁଝାଏ, ଯଥା—ଚକ୍ରପାଣି, ଚତୁର୍ମୁଖ, ଶଶିମୌଳି ।]

ସଂ. ବିଣ—ଯାହାର ବହୁତ ଶସ୍ୟ ଥାଏ—
Having an abundant supply of grain.

ବହୁଭାଗ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ + ଭାଗ୍ୟ)—ଅତିଶୟ ସୌଭାଗ୍ୟ—
Bahubhāgya Good fortune.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍—Fortunate.
(ବହୁଭାଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁଭାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଭାର୍ଯ୍ୟା)—ଯାହାର
Bahubhārjya ଏକାଧିକ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି—Having many
(ବହୁପତ୍ନୀକ—ଅନ୍ୟରୂପ) wives.

ବହୁଭାଷଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ + ଭାଷଣ)—ବହୁତ ବୁଡ଼ିଏ କଥିବା-
Bahubhāshaṇa Talking too much.

ବହୁଭାଷାବିତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁଭାଷା + ବିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;
Bahubhāshābit ବହୁଭାଷାବିତ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଯେ ଅନେକ-
ବହୁଭାଷାଜ୍ଞ ବୁଡ଼ିଏ ଭାଷାରେ ପଣ୍ଡିତ—
ବହୁଭାଷାଜ୍ଞ } ଅନ୍ୟରୂପ Learned in many langua-
ବହୁଭାଷାବିଶାରଦ } ges.

ବହୁଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (ବହୁ + ଭାଷ୍ ଧାତୁ = କହିବା +
Bahubhāshi କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.) —ଗପଡ଼ୀ; ବାଗୁଲ—
(ବହୁଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Talkative; loquacious; garru-
(ଅଭିଭାଷୀ—ବିପରୀତ) lous. ୨ । (ବହୁ + ଭାଷା + ଇନ୍)—
(ବହୁଭାଷିତା—ବି) ଅନେକ ଭାଷାଜ୍ଞ—2. Polyglot; versed
in many languages. ୩ । ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏକାଧିକ
ଭାଷା ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ—3. Multilingual;
(a book) witten in more than 2 languages.

ବହୁଭୁକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁ + ଭୁଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ବହୁଭୁଜ୍;
Bahubhuk ୧ମ. ୧ବ.)—ଉଦରମ୍ଭରି; ପେଟୁ; ଯେ ଗୁଡ଼ାଏ
ଖାଏ—Greedy; voracious.

ବହୁମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ମଞ୍ଜରୀ)—ଯେଉଁ ଗଛ
Bahumañjarī ଅନେକ ମୁକୁଳ ଧରେ—Many-blossomed.
ସଂ. ବି—ତୁଳସୀ ଗଛ—The holy Basil plant.

ବହୁମତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁ + ମନ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) —୧ । ଅତି
Bahumata ସମାଦୃତ—1. Highly respected or
(ବହୁମତା—ସ୍ତ୍ରୀ) esteemed or prized. ୨ । ପୂଜିତ—
2. Honoured. ୩ । ବହୁଜ୍ଞାନଶାଳୀ—3. Very
wise. ୪ । ଯାହାର ଅନେକ ମତ ଥାଏ—4. Having
many opinions.
ବେ. ବିଣ—ବହୁପ୍ରକାରର—Of various sorts.
ହିଁ ପୁଣେ ଗୋଟେ ସେ ପୁରୁଷ
ଏଥିର-ମଧ୍ୟ ବହୁମତ । ଚଉଭାଅ. ଭାରତ ।

ବହୁମଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ମଳ = ମଇଳା)—ବିଶେଷ
Bahumala ମଳଯୁକ୍ତ—Having too much dirt.
ସଂ. ବି—ସୀସକ; ସୀସା—Lead (metal).

ବହୁମାନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ + ମାନ)—ସମ୍ମାନ; ସମାଦର—
Bahumāna Great respect; high regard.
(ବହୁମତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅତି ସମ୍ମାନିତ—
Much respected; honowred.

ବହୁମାର୍ଗ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା; ବହୁ + ମାର୍ଗ = ବାଟ)—ଅନେକ
Bahumārga ବାଟ—1. Many ways; various paths.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅଙ୍ଗନ; ଅଗଣା—2. A courtyard.
୩ । ଚକ—3. A meeting place of many
roads (Apte).

ବହୁମାର୍ଗଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁମାର୍ଗ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bahumārgagā ୧ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ—1. The river Ganges.
୨ । ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A wanton or unchaste
woman (Apte).

ବହୁମାର୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁ + ମାର୍ଗ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Bahumārgi ନାନା ପଥାବଲମ୍ବୀ—Following various
(ବହୁମାର୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) paths.
ସଂ. ବି—ଚକ—A meeting place of many roads
(Apte).

ବହୁମୁଖ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି) —୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—
Bahumukha 1. Excessive (Apte).
(ବହୁମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁମୂତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମେହରୋଗବିଶେଷ—
Bahumūtra Diabetes.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀ ପୁନଃ ପୁନଃ ବହୁପରିମାଣରେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରେ ଏବଂ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ରୋଗୀର ଜୀବନାଶଙ୍କା କରିଯାଏ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ମୂତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଚିନି ଥିଲେ ମଧୁମେହ ଓ ଚିନି ନ ଥିଲେ ମୂତ୍ରମେହ ।]

ବହୁମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ମୂର୍ତ୍ତି)—ବହୁରୂପ; ଅନେକ-
Bahumūrtti ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Having various forms; multiform.

ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu ୨ । ଶିବ—2. Śiba. ୩ । ବନକାର୍ପାସ—3. Wild cotton.

ବହୁମୂର୍ଦ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Bahumūrddha ଯାହାର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମୁଣ୍ଡ ଥାଏ—(ବହୁଶିରସ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ) Having many heads; hydra-headed.

ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁ (ସହସ୍ରଶୀର୍ଷ ଥିବାରୁ)—Bishṇu.

ବହୁମୂଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ମୂଳ)—ବହୁ ଚେରବିଶିଷ୍ଟ—
Bahumūla Having many roots.

(ବହୁମୂଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । ବଟବୃକ୍ଷ—1. The Banyan tree. ୨ । ନାଗବିଶେଷ—2. Name of a mythological serpent. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—3. A kind of grass.

ବହୁମୂଲୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁମୂଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶତାବରୀ; ଶତମୂଳୀ;
Bahumūlī ଇତୋରୀ—Asparagus Recemosus.

ବହୁମୂଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ମୂଲ୍ୟ)—୧ । ବିଶେଷ
Bahumūlya ମୂଲ୍ୟବାନ୍; ଦାମୀ—1. Valuable; costly; ୨ । ମହାର୍ଘ; ମହର୍ଗ—2. Dear (in price).

ସଂ. ବି. (ଚମ୍ପା)—୧ । ବହୁତ ଦାମ—1. High price. ୨ । ବହୁତ ଧନ—2. A large amount of money.

ବହୁରାଶିକ—ସଂ. ବି. (ରାଶିର ପରିଭାଷା) (ବହୁ+ରାଶି+କ)—
Bahurāśika ପାଟୀଗଣିତରେ ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ତ୍ରୈରାଶିକ-ଘଟିତ ଅଙ୍କ—(arithmetic) The double Rule of Three.

ସଂ. ବିଣ. (ଗଣିତ)—ଯହିଁରେ ଅନେକ ରାଶି ଥାଏ—
(mathematics) Consisting of many terms.

ବହୁରୁଚି—ଦେ. ବି—ରାଜସାହିରୁ ଆସୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଗଞ୍ଜା—
Bahuruchi Ganja leaves brought from Raj-
(ବହୁରୁଚି, ବହୁର୍ଚି—ଅନ୍ୟରୂପ) Sahi district in Bengal.

ବହୁ ରୂପ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ରୂପ)—ବହୁମୂର୍ତ୍ତିଧାରୀ;
Bahu rūpa ବହୁବେଶଧାରୀ—Of various shapes; as-
ବହୁ ରୂପକ } ଅନ୍ୟରୂପ suming different shapes; assu-
ବହୁ ରୂପୀ } ming different masks is dis-
(ବହୁରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) guise.

ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu. ୨ । କାମଦେବ—2. Cupid. ୩ । ଶିବ—4. Śiba. ୪ । ଲୁଣା—4. Resin ୫ । ନାସାରୋଗବିଶେଷ; ପୀନସ ରୋଗ—5. Polypus of the nose. ୬ । କୃକଲାସ; ଏଣ୍ଟୁଅ-6. Chameleon. ୭ । ବ୍ରହ୍ମା—7. Brahmā. ୮ । କେଶ—8. Hair. ୯ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଲୋକ-ରଞ୍ଜନାର୍ଥ ନାନା ଛଦ୍ମ ବେଶ ଧାରଣ କରେ— 9. A professional masker.

ବହୁ ରୂପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁ+ରୂପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Bahu rūpā ଦୁର୍ଗା—The Goddess Durgā.

ବହୁରୂପୀ(ପା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ବହୁରୂପ)—୧ । ସରଟ; ଏକ ପ୍ରକାର
Bahurūpi(pā) ଏଣ୍ଟୁଅ—1. Chameleon.

[ଦ୍ର—ଏହା ସରୀସୃପ; ଦେହ ୫।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା; ଲାଞ୍ଜ ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ; ଆଖି ବଡ଼ ବଡ଼; ଦେହ ତେଜସ୍କ ଓ ଅଭେଦ୍ୟ; ପଦ ଚାରି; ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଚୂଳ ଥାଏ; ଜିଭ ଗୋଲ ଏବଂ ଜିଭ ଅଗ ମୋଟା; ଏ ହଠାତ୍ ଜିଭ ବାହାର କରି ପକାଏ । ବହୁରୂପୀର ଦେହର ରଙ୍ଗ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଥର ବଦଳେ । ମାଛଙ୍କ ପରି ଏମାନଙ୍କ ପିଠିର ଦେଢ଼ଶିରା ଉପରେ ଢଙ୍କା ଥାଏ ।]

ବହୁରୂପ ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଫୁଲ—2. Quisakialis Indica.

ବହୁରୂପୀଆ ୩ । ବହୁରୂପ ୯ (ଦେଖ)—3. A masker.

ବହୁରେଖ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ରେଖା)—
Bahurekha ଅନେକ ରେଖାବିଶିଷ୍ଟ—Having various lines.

ବହୁରୋମା—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ରୋମନ୍)—
Bahuromā ଅତି ରୋମଶ—Having shaggy furs.

ସଂ. ବି—ମେଣ୍ଢା—Ram; sheep.

ବହୁଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବନଦ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ)—
Bahula ୧ । ଅନେକ; ଅଧିକ—1. Many; much; ex-
(ବହୁଳତା(ତ୍ୱ)—ବି) cessive. ୨ । ଘନ—2. Thick; dense; compact.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ତରଙ୍ଗବହୁଳ ସାଗର, ହଂସକଳକୂଜିତବହୁଳ ଅରଣ୍ୟ ।]

୩ । ଗପଡ଼ୀ—3. Garrulous. ୪ । (ବହୁ+ଲ ଧାତୁ=ବାଳ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—5. Black; dark. ୫ । କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—5. (a person) Born under the Pleidas (Apte).

ସଂ. ବି—୧ । କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ—1. The dark fortnight of the month. ୨ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—2. Black colour. ୩ । ଧଳା ମରିଚ—3. White pepper. ୪ । ଆକାଶ-4. The sky. ୫ । ଅଗ୍ନି—5. Fire.

ସଂ. କ୍ରି: ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Much. ୨ । ସର୍ବଦା—2. Frequently; often (Apte).

ବହୁଲଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁଲ + ଛଦ = ପତ୍ର; ସପ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଛ ସ୍ଥାନରେ ଛ)—୧ । ବହୁ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ; ପତ୍ରବହୁଳ—1. Having many leaves. ୨ । ଘନ ପତ୍ର ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ—2. Densely set with leaves.

Bahulachchhada

ବହୁଲତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି. [ବହୁଲ + ତ୍ୱ. ତା(ତ୍ୱ)]—୧ । ବାହୁଲ୍ୟ; ଅତ୍ୟଧିକ—1. Excess; multifariousness. ୨ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—2. Abundance; copiousness.

Bahulatā(twa)

ବହୁଳ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁଳ = କୃଷ୍ଣ + ପକ୍ଷ)—କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ—The dark fortnight.

ଅଥବା ବହୁଳ— ପକ୍ଷେ ଶ୍ରାବଣ ମୂଳେ
ଚନ୍ଦ୍ରମାଂଶୁ ବଳା ତରମା । ସାଧାରଣ, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ।

Bahula paksha

ବହୁଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—1. The dark lunar fortnight. ୨ । ତାମସୀ ରାତ୍ରି—2. Dark or moonless night ୩ । କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର—3. The 3rd asterism; the Pleidas. ୪ । ଗାଈ—4. Cow. ୫ । ନଦୀବିଶେଷ—5. Name of a river. ୬ । ଏଲା ଲତା—6. Cardamom plant. ୭ । ନୀଳ ଫୁଲ—7. Indigo plant. ୮ । ଶୁକ୍ଳ ମରିଚ—8. White pepper (Apte). ୯ । ଆକାଶ—9. The sky (Apte).

Bahulā

ବହୁଳାଳାପ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁଳ + ଆଲାପ)—ଗପଡ଼ୁ—Talkative (Apte). (ବହୁଳାଳାପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

Bahulālāpa

ବହୁଳାଶ୍ୱ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁଳ + ଅଶ୍ୱ)—ଯାହାର ଅନେକ ଘୋଡ଼ା ଅଛନ୍ତି—Owning many horses.

ସଂ. ବି—ଜନକ ବଂଶୀୟ ଜନୈକ ରାଜା—Name of a king of Mithilā.

Bahulāśwa

ବହୁଳୀକରଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁଳ + ଅଭୂତ ଭାବେ. ଚ୍ୱି + କରଣ)—୧ । ବିସ୍ତାରିତ-କରଣ—1. Expanding. (ବହୁଳୀକୃତ—ବିଶ) ୨ । ବୃଦ୍ଧିକରଣ—2. Multiplying. ୩ । ଧାନ୍ୟାଦିର ନିସ୍ତୁଷୀକରଣ; ବେଳେ ବେଳେ ପବନ ବା ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବାଡ଼େଇ ଧାନ ଦେଣ୍ଡାରୁ ଶସ୍ୟରୁ ପୃଥକ୍ କରି ଏକତ୍ର କରିବା—3. The winnowing of grains; the threshing of grains. ୪ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ କରିବା—4. Promulgation; publication.

Bahulīkaraṇa

ବହୁଳୀଭୂତ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁଳ + ଅଭୂତ ଭାବେ ଚ୍ୱି + ଭୂତ)—୧ । ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—1. Increased. ୨ । ସୁଦୂର ବିସ୍ତୃତ—2. Wide spread. ୩ । ସୁପ୍ରକଟିତ—3. Published broadcast. ୪ । ସୁବିଖ୍ୟାତ—4. Made notorious or famous (Apte).

Bahulībhūta

ବହୁଶଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ. (ବହୁ + ଶସ୍)—୧ । ଅନେକବାର; ବାରଂବାର—1. Many a time; frequently; repeatedly. ୨ । ବାହୁଲ୍ୟରୂପେ; ପ୍ରଚୁରରୂପେ—2. Abundantly; copiously. ୩ । ସାଧାରଣତଃ—3. Generally.

Bahuśah

ବହୁଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଶତ୍ରୁ)—ଯାହାର ଅନେକ ଶତ୍ରୁ ଅଛନ୍ତି—Having many enemies. ସଂ. ବି.—ଚଟକ; ଘରଚଟିଆ ପକ୍ଷୀ—Sparrow.

Bahu śatru

ବହୁଶାଖ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଶାଖା)—ଅନେକ ଶାଖା-ବିଶିଷ୍ଟ—Having many branches or ramifications. (ବହୁଶାଖା—ସ୍ତ୍ରୀ)

Bahu śākha

ବହୁଶିଖ(ଖା)—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଶିଖ [ଖା])—ଅନେକ ଶିଖାଯୁକ୍ତ—Having several tufts or points.

ସଂ. ବି.—ଅଗ୍ନି—Fire.

Bahu śikha(khā)

ବହୁଶିରସ୍—ସଂ ବିଶ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଶିରସ, ୧ମା. ୧ବ.)—ଯାହାର ଅନେକ ମୁଣ୍ଡ ଥାଏ—Having many heads.

ସଂ. ବି.—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.

Bahu śirāḥ

ବହୁଶ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ. (ବହୁ + ଶ୍ରୁତ = ଶୁଣିଥିବା; ଅନେକବାର ବେଦାଦି ଶ୍ରବଣ କରିଥିବାରୁ)—୧ । ସୁପଣ୍ଡିତ—(ବହୁଶ୍ରୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Very learned. ୨ । ସୁଶିକ୍ଷିତ—2. Well educated. ୩ । ବେଦାଦି ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—3. Well versed in the Bedas.

Bahu śruta

ବହୁଶ୍ରେୟାନ୍—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଶ୍ରେୟସ୍; ବହୁଶ୍ରେୟସ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବହୁ ସୁଗୁଣଶାଳୀ—(ବହୁଶ୍ରେୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having many good qualities. ୨ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

Bahu śreyān

ବହୁସଂଖ୍ୟକ—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁ + ସଂଖ୍ୟା + କ)—ସଂଖ୍ୟାରେ ଅନେକ—Multifarious; many.

Bahu samkhyaka

ବହୁ ସନ୍ତତି—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ସନ୍ତତି)—ଯାହାର ଅନେକ ପୁଅ ଝିଅ ଅଛନ୍ତି—Having numerous children.

ସଂ. ବି.—କଣ୍ଟା ବାଉଁଶ—The thorny bamboo; Bambusa Arundinacea.

Bahu santati

ବହୁସାର—ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ସାର)—ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ସାରାଂଶ ଅଛି—Having much substance or pith inside.

ସଂ. ବି.—୧ । ଖଜୁରି ଗଛ—1. The date palm. ୨ । ଖଦିର ବୃକ୍ଷ—2. The catechu tree.

Bahu sāra

ବହୁସୂ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ସୂ = ପ୍ରସବ)—ଅନେକ ଥର ପ୍ରସବ କରିଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ ବା ଗାଈ); ବହୁପ୍ରସୂ—(ବହୁସୂତି—ଅନ୍ୟରୂପ) Bearing many children.

ସଂ. ବି.—୧ । ଶୂକରୀ—1. She-hog; sow.

Bahusū

୨ । ଅନେକ ପିଲାଙ୍କ ମାତା—2. The mother of many children ୩ । ଅନେକ ବାଛୁରୀ ବେଇଁଥିବା ଗାଈ—3. A cow that often calves.

ବହୁସୂନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ ପୁଂ (ବହୁ+ସୂନ+ଈ); ପୁଂ. (ବହୁ ସୂନ
Bahusūnī +ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବହୁ ପୁଷ୍ପବତୀ (ଲତା) ବା ବହୁପୁଷ୍ପଧାରୀ (ବୃକ୍ଷ)—1. (a creeper or tree) Bearing many flowers.

୨ । ବହୁବାର ପୁଷ୍ପବତୀ ଲତା ବା ପୁଷ୍ପଧାରୀ ବୃକ୍ଷ—
2. (a creeper or tree) Bearing flowers several times during the year.

୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବହୁବାର ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
3. (a woman) Who has menstruated many times.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭୁଆସୁଣୀ; ଯୁବତୀ ଭୁଲବଧୂ—A young housewife.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଭୁଆଶୁଣୀ ଶବ୍ଦ ସଂ. 'ବହୁସୂନୀ' (=ବହୁବାର ପୁଷ୍ପବତୀ ହୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ) ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ; ପ୍ରୋଫେସର ଆର୍ଥର୍ ବିଷ୍ଣବ କହନ୍ତି ସୁବାସିନୀ (=ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ) ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ଭୁଆଶୁଣୀ ।

ବହୁସ୍ତ୍ରୀକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁ+ସ୍ତ୍ରୀ+କ)—ବହୁପତ୍ନୀକ; ଯାହାର
Bahu strīka ବହୁତ ପତ୍ନୀ ଅଛନ୍ତି—Having many wives; polygamous.

ବହୁସ୍ୱାମିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁ+ସ୍ୱାମିନ୍+କ)—ଯାହାର ଅନେକ
Bahu swāmika ସ୍ୱାମୀ ବା ମାଲିକ ଅଛନ୍ତି—Having many owners or masters; owned by many persons.
(ବହୁସ୍ୱାମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହୁସ୍ରବା—ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁଗ୍ରହ; ବହୁ+ସ୍ରବ)—ଯହିଁରୁ ବହୁତ ରସ
Bahusrabā ଅବା ସ୍ରବିତ ହୁଏ—Exuding too much juice.

ସଂ. ବି.—ଶଳ୍ଲକୀ ବୃକ୍ଷ; ଲୁବୁରୁକ୍ ଗନ୍ଦ—The Gum Olibanum tree; Boswellia Thurifera.

ବହୂ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଧୂ)—ବୋହୂ—
Bahū Daughter-in-law.
ବଉ ବହୁ

ବହୂଦକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁଗ୍ରହ; ବହୁ+ଉଦକ)—ପ୍ରଚୁର ଜଳବିଶିଷ୍ଟ-
Bahūdaka Having abundant water.

ସଂ. ବି—ଚାରିପ୍ରକାର ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—
One of the 4 classes of Sannyāsis.

[ଦ୍ର—ସୁତସଂହିତା ମତରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ;—କୁଟୀଚକ, ବହୂଦକ, ହଂସ ଓ ପରମହଂସ । ବହୂଦକଙ୍କର ନିୟମ ଏହି ଯେ ଏମାନେ ଏକ ଘରୁ ଆପଣାର ଭୋଜନାର୍ଥ ଯଥେଷ୍ଟ ଉଷା ଗ୍ରହଣ ନ କରି ସାତ ଘରୁ ଉଷା ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ସାଥିର ପୁଷ୍ପ-ଭେମରେ ବନ୍ଧା ଶିକ୍ୟ, ଶିକା, ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର, କୌପୀନ, କମଣ୍ଡଳୁ, ବନ୍ଦା, ପାଦୁକା, ଛତ୍ର, ରୁଦ୍ରାକ୍ଷମାଳା, ଯୋଗପଟ୍ଟ, ଶଳ୍ଲକ ଓ କୃପାଣ ଏମାନେ ସଙ୍ଗରେ ନେବେ । ବହୂଦକଙ୍କର ଶବକୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ—ହ୍ର. ଶ.]

ବହୂପମା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ+ଉପମା)—ଉପମାଲଙ୍କାରବିଶେଷ;
Bahūpamā ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରରେ ଗୋଟିଏ ଉପମେୟକୁ ଅନେକ ଉପମାନ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ (ହ୍ର. ଶ.)—
A figure of speech in which one thing is compared to many other similar things.

ବହୂପରସ(ସି)ନିଆ—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର)ବି. (ସଂ.ବଧୂ+ପରବେଷଣ)—
Bahūparasa(si)niā ବୋହୂର ପରବେଷଣ ବା ପରଶିବା; ଶଶୁରଙ୍କ ଭୋଜନାର୍ଥ ବଧୂଦ୍ୱାରା ଅନ୍ନାଦିର ପରବେଷଣ—The daughter-in-law's serving food to her father-in-law.

ବହୂବହୂକା ଖେଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଧୂ+ବଧୂ)—ବାଳିକାମାନଙ୍କର
Bahū bahūkā khela ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ଶାଶୁ ବୋହୂ ବୌବୌକା ଖେଳ ଆଦି ଅଭିନୟ କରିବା ଖେଳ—A game of girls in which they act as mother-in-law, daughter-in-law etc; the game of girls playing at keeping house.
ବହୁବହୁ ଖେଳ

ବହୂଭୁଆଶୁଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଧୂ+ବହୁସୂନୀ; ଏକାର୍ଥବୋଧକ
Bahūbhuāsuṇī ସହଚର)—ଭୁଲବଧୂ— Housewife; ବଉ ବଉଡ଼ୀ ବହୁବହୁଆସିନୀ the daughter-in-law of a family.

ବହେ—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ବହୁ)—ବୁହେ; ବୁହାକ;
Bahe ଅନେକ ଥୋଡ଼ା, ବହୁତ ବହୁତ—Much; too much.

ବହକ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ମୁଁ ବହେ ବାଟ ଚାଲିଲି; ସେ ମତେ
ବହାକ } ବହେ ଗୋଧିଲା ।)

ବହେଡ଼—ପ୍ରା. ବି—ଭିଡ଼; ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୁର୍ବେଦ୍ୟ ସଂହତି—
Baherda ଭିଡ଼ ଭୀଡ଼ Pressure of people; crowd.

ବହେଣୀ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଭଗିନୀ; ପ୍ରା. ବହିଣୀ)—
Baheṇī ବହିନୀ ବହୀନ ଭଗିନୀ; ଭଉଣୀ—Sister.

ପଛସ୍ତଙ୍କ ନିଜ ଜଗ, ବଳେ ବହେଣୀର ଜେଗ ।
ଦୀନନାଥ, ବଚନସମାସ୍ୱଂ ।

ବହ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଢ଼ିଣା; ଶଳ୍ଲୁଣୀ—
Bahnā Broom stick.

ବହ୍ନାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଳ. ହ୍ର. ବୁହାଇବା)—
Bahnāibā ବଢ଼ିଣାମୁଠା ବା ଶଳ୍ଲୁଣୀରେ ଓଲାଇବା; ଝାଡ଼ିବା—To sweep.

ବହ୍ନି—ସଂ. ବି. (ବହ୍ ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ନି; ଯେ ହୋମ-
Bahni ଘୃତାଦି ଦେବତାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ବହନ କରି ନିଏ)—
୧ । ହବ୍ୟବାହ; ଅଗ୍ନି—1. Fire.

[ଦ୍ର—ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟରେ 'ବହ୍ନି' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ 'ଦାହକ' ବା 'ବହନକାରୀ' ।]

୨ । ଭଲାତକ; ଭଲାଅ—2. Marking nut. ୩ । ଚିତ୍ରକ ବା ଧଳାଚିତା—3. A poisonous seed

corrosive plant; plumbago plant. ୪ । (ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ର) ରେଫ୍ ବା 'ର୍' ବର୍ଣ୍ଣ—4. (Tantra) The letter Ra or its mark. ୫ । (ନାମ) ମିତ୍ରଂବଦାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିତ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ପୁତ୍ର (ହ. ଶ.)—5. Name of a son of Krushna. ୬ । (ନାମ) ତୁର୍ବସୁଙ୍କ ପୁତ୍ର—6. Name of the son of Turbasu. ୭ । (ନାମ) ଭୁଜ୍ଜ ବଂଶୀ ଏକ ଯାଦବ—7. Name of a scion of the Jādaba dynasty of kings of ancient India. ୮ । (ନାମ) ରାମଙ୍କ କପିସେନାର ଜଣେ ସେନାପତି (ହ. ଶ.)—8. Name of a monkey-general of Rama's army. ୯ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା (ହ. ଶ.)—9. The number three.

ବହ୍ନିକର—ସଂ. ବି. (ବହ୍ନି + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି (ହ. ଶ.)—1. Lightning. ୨ । ଚକମକି ପଥର (ହ. ଶ.)—2. Flint stone.

ବହ୍ନିକରୀ—ସଂ. ବି. (ବହ୍ନିକର + ଈ)—ଧଅ ଗଛ (ହ. ଶ.)—Bahnikarī Angeissus Latifolia (tree).

(ବହ୍ନିଜ୍ୱାଳ, ବହ୍ନିପୁଷ୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହ୍ନିକାଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (୩. ତ. ଲୋ; ବହ୍ନି ଉତ୍ପାଦକ କାଷ୍ଠ)—Bahnikāshṭha ୧ । ଜାଳକାଠ—1. Fuel. ୨ । ସଂଘର୍ଷଣ-ଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ପାଦକ କାଠ—2 A piece of wood which produces fire by friction. ୩ । ଅଗ୍ନି-ମନ୍ଥ; ଅଗବଥୁ ଗଛର କାଠ—3. The wood of the Premna Integrifolia tree.

ବହ୍ନିଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ଗର୍ଭ)—୧ । ଯାହାର ଗର୍ଭ ବା ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ ଅଗ୍ନି ଥାଏ—1. Having fire inside. ୨ । ଯାହାକୁ ଘଷିଲେ ନିଆଁ ବାହାରେ—2. Producing fire when rubbed.

(ବହ୍ନିଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି—୧ । ବାଉଁଶ—1. Bamboo. ୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean.

ବହ୍ନିଗର୍ଭା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହ୍ନିଗର୍ଭ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଶମୀବୃକ୍ଷ; ଶାଇଁଗଛ—Bahnigarbhā Prosopis Spicigera (tree).

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ଏହି ଗଛର କାଠ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଘଷି ଲୋକେ ନିଆଁ ବାହାର କରୁଥିଲେ ।]

ବହ୍ନିନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହ୍ନି + ନନ୍ଦନ)—୧ । ଅଗ୍ନିର ପୁତ୍ର—1. Son of the Fire-god. ୨ । ନୀଳ ନାମକ ବାନରସେନାପତିବିଶେଷ—2. The monkey-commander Nīla.

ବେଗେ ଯାଇଁ, ବହ୍ନିନନ୍ଦନ ଠେଣା ।

ଉଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବହ୍ନିନାମ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ନାମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—Bahni nāma ୧ । ଚିତ୍ରକ; ଧଳାଚିତା—1. Swallow wort. (plant). ୨ । ଭାଲକଟ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Marking nut (plant).

ବହ୍ନିବିବିକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ନି + ବିବିକ୍ଷୁ)—ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ Bahni bibikshu ଅଭିଳାଷୀ—Wishing to enter into a fire.

ବହ୍ନିବୀଜ—ସଂ. ବି.—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Bahni bija 1. Gold.

[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଥରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସଭାରେ ନୃତ୍ୟ କରୁଥିବା ରମ୍ଭା ଅପ୍ସରାକୁ ଦେଖି ଅଗ୍ନିଦେବ କାମପୀଡ଼ିତ ହେଲେ ଓ ସେହି ସଭାରେ ତାଙ୍କ ରେତଃ-ପାତ ହେଲା । ରମ୍ଭା ଏହା ଦେଖି ଲଜ୍ଜିତା ହୋଇ ଉକ୍ତ ସ୍ଥଳତ ବୀର୍ଯ୍ୟକୁ ଅପଣା ଲୁଗାରେ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଲା । କିଛି ଦିନ ପରେ ତାହା ସୁନା ପାଲଟି ଯାଇ ରମ୍ଭାର ବସ୍ତ୍ରକୁ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା—ହ. ଶ.]

୨ । (ତନ୍ତ୍ର) ରଂ ବୀଜ—2. The particle Ram in tantrik ritual.

ବହ୍ନିଭୂତିକ—ସଂ. ବି.—ରୂପା; ରୂପ (ହ. ଶ.)—Bahnibhūtika Silver.

ବହ୍ନିଭୋଗ—ସଂ. ବି.—ଘୃତ; ଘିଅ (ହ. ଶ.)—Bahnibhoga Ghee.

ବହ୍ନିମନ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ନି + ମନ୍ଥ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ)—ମନ୍ଥନଦ୍ୱାରା Bahnimantha ଅଗ୍ନି ଉତ୍ପାଦକ; ଯାହାକୁ ଘଷିଲେ ନିଆଁ ବାହାରେ—Producing fire when rubbed.

(ବହ୍ନିମନ୍ଥନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନିମନ୍ଥ; ଅଗବଥୁ ଗଛ—Premna Integrifolia (tree).

ବହ୍ନିମିତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହ୍ନି + ମିତ୍ର)—ବାୟୁ—Bahnimitra Wind; air.

ବହ୍ନିମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ମୁଖ; ଅଗ୍ନି ଯାହାଙ୍କର ମୁଖ ସ୍ୱରୂପ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେଲେ ଯେ ପାଆନ୍ତି)-Bahnimukha ଦେବତା—Deity; the gods.

ବହ୍ନିରେତାଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ରେତସ୍)—ଶିବ; ମହାଦେବ—Bahniretāh Śiba.

ବହ୍ନିଶିଖ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହ୍ନି + ଶିଖା = କେଶର)—Bahnisikha ଅଗ୍ନିଶିଖାଯୁକ୍ତ—Having flames like fire.

ସଂ. ବି—କୁସୁମଫୁଲ—The safflower.

ବହ୍ନିଶିଖା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହ୍ନି + ଶିଖା)—ନିଆଁର ଶିଖା—Bahnisikhā Flames or tongues of fire.

ବହ୍ନିସଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହ୍ନି + ସଖା)—ବାୟୁ—Bahnisakha Air.

[ଦ୍ର—'ଅଗ୍ନି'ର ମଧ୍ୟ 'ବାୟୁସଖ' ଏକନାମ ।]

ବହ୍ୱପତ୍ୟ—ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବହୁ + ଅପତ୍ୟ)—ଯାହାର Bahwapatya ଅନେକ ସନ୍ତାନ; ବାଳବଚ୍ଚାବାଲା—Having a good many children.

(ବହ୍ୱପତ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବହ୍ୱପତ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହ୍ୱପତ୍ୟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବହ୍ୱପତ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Bahwapatyā. Feminine of Bahwapatya.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଶୂକରୀ—1. A sow. ୨ । ମୂଷା—2. Rat.

ବହ୍ୱର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁଗ୍ରହ; ବହୁ + ଅର୍ଥ)—ନାନାର୍ଥଯୁକ୍ତ; ଯାହାର ନାନା ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ହୋଇପାରେ—Having more than one meaning.
Bahwartha (ବହୁର୍ଥକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହ୍ୱାଡ଼ମ୍ବର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ବହୁ + ଆଡ଼ମ୍ବର)—ମହା ଆଡ଼ମ୍ବର; ବିଶେଷ ଜାଁକଜମକ; ଭାରି ଗୋଳମାଳ—Grand preparation; much ado.
Bahwārdamabara

ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁଗ୍ରହ)—ମହା ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—Full of great ado; grand.

ବହ୍ୱାୟାସ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ବହୁ + ଆୟାସ)—ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମ—Great labour.
Bahwāyāsa (ବହୁଳାୟାସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବହ୍ୱାରମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା, ବହୁ + ଆରମ୍ଭ)—ମହା ଆଡ଼ମ୍ବର—Much ado.
Bahwārambha

(ଯଥା—ବହ୍ୱାରମ୍ଭ ଲଘୁ କ୍ରିୟା—ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରବଚନ ।)

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁଗ୍ରହ)—୧ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ ବିଶେଷ ଘଟନଘଟା ସହିତ କରାଯାଏ—1. (work) Begun with a great ado. ୨ । ମହାଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—2. Grand.

ବହ୍ୱାଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (ବହୁ + ଅଶ୍ ଧାତୁ = ଖାଇବା କର୍ତ୍ତା. ଇନ୍; ବହ୍ୱାଶିନ୍. ୧ମା. ୧ବ.)—ବହୁ ଭୋଜନଶୀଳ; (ବହ୍ୱାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଗୁଡ଼ାଏ ଖାଏ 1. Voracious; gluttonous. ୨ । (ବହୁ + ଆଶା + ଇନ୍) ବିଶେଷ ଆଶା ବା ଆକାଙ୍କ୍ଷାଯୁକ୍ତ—2. Having great aspirations; expecting too much.
Bahwāśī

ସଂ. ବି.—ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—Name of a son of Dhṛutarāshṭra.

ବହ୍ୱୃକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁ + ଋଚ୍ = ବେଦ ମନ୍ତ୍ର; ବହ୍ୱୃଚ୍. ୧ମା ୧ବ.)—ଋଗ୍ବେଦ ବା ମନ୍ତ୍ର ଜାଣିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); (ବହ୍ୱୃଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଋଗ୍ବେଦବେତ୍ତା—Versed in the Rugheda or the Mantras. ୨ । ବହୁ ମନ୍ତ୍ରଯୁକ୍ତ—2. Full many mantras.
Bahwṛuk

ବହ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—ବହନୀୟ; ବହନଯୋଗ୍ୟ—Fit to be carried or endured.
Bahya

ସଂ. ବି.—୧ । (+ କରଣ. ଯ.)—ଯାହାଦ୍ୱାରା ବହନ କରାଯାଏ; ଯାନ; ବାହନ—1. Conveyance. ୨ । ଗାଡ଼ି; ଶଗଡ଼—2. Cart; carriage. ୩ । ରଥ—3. Car.

ବହ୍ଲା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅଚିନ୍ତା ହୋଇ ଖାଇ ପିଇ ବେଜାୟବାଡ଼ା ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହୋଇଥାଏ—1. One who grows corpulent having no anxiety. ୨ । ବେଜା ବଢ଼ାହୁଆ ବିଶେଷ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବଢ଼ୁଥିବା (ଲତା, ବୃକ୍ଷାଦି) 2. Growing up over luxuriantly; over-luxuriant; exuberent. (said of plants
Bahlā

(ବଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) and creepers on a very rich soil).

[ଦ୍ର—ଜମିରେ ବିଶେଷ ସାର ଥିଲେ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ବଲ୍ଲା ହୋଇ ବଢ଼ି ଯାଏ, ମାତ୍ର ଉକ୍ତ ବଲ୍ଲା ଗଛରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଫଳ ସାଧାରଣ ଗଛର ଫଳ ଅପେକ୍ଷା କମ୍ ହୁଏ ।]

ବା (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go.
Bā (root)

୨ । ଗନ୍ଧ ବୋହି ନେବା—2. To carry scents or smells. ୩ । ସୂତ୍ର ବିସ୍ତାର କରିବା—3. To spread or extend a piece of thread.

ବା—ସଂ. ଅ. (ବା ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଭାବେ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଅବା; ଅଥବା; ବିମ୍ବା—1. Or; either;
Bā

[ଦ୍ର—ଏହା ସନ୍ଦେହ, ସମ୍ଭାବନା, ବିକଳ୍ପତା, ସାଦୃଶ୍ୟ, ସମୁଚ୍ଚୟ, ପ୍ରଶ୍ନ, ଉପମା, ନାନାର୍ଥ ଓ ପାଦ ପୂରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୨ । ପରିବର୍ତ୍ତରେ—2. In lieu. ୩ । ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ—3. Else; otherwise. ୪ । ଅପି; ମଧ୍ୟ—4. Even.

ଦେ. ବି.—ବାଆ—(ଦେଖ)—Bā-ā (See)

ଦେ. ବିଣ. (କଚରଆ) (ସାଙ୍କେତିକ)—ବାବତ୍; ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—As per; regarding; relating to.

[ଦ୍ର—ଏହା । ବ,। । ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଲେଖାଯାଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ଅ.—୧ । ହେ ! ରେ !—1. Oh, ! ୨ । ୨ । (ବାକ୍ୟାନୁପ୍ରାସ) ମ; ମଁ—2. Too.

ବାଆ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ବାତ; ବାୟୁ)—ବାୟୁ; ପବନ—1. Wind.
Bā-ā ବତାସ; ବା ବତାସ, ହବା

ଚୁମ୍ବ ଗଗନେ ସଜାଡ଼ ଉଦାସ, ଲହ୍ରି ଖାଇ ବାଆରେ ।
ଉଦାସ. ଗୀତଲହରୀ ।

୨ । ପ୍ରବଳ ବାୟୁ; ବତାସ—2. Tempest; highwind. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ବା ସ୍ପର୍ଶ—3. Slight connection or touch.

(ଯଥା—ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ଘରରେ ଗରିବର ବାଆ ବାଜିଲେ ବଡ଼ଲୋକେ ଚମକି ପଡ଼ନ୍ତି ।)

ଗ୍ରାମ୍ୟ—(ଇତର ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ବାପ; ପିତା—1. Father; papa.

ବିୟେ ବିୟାହ

୨ । (ସଂ. ବିବାହ) ବାହା; ବିବାହ—2. Marriage.

ବାଆଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବାମ) — ବାମ ପାଖର; ବାମଦିଗସ୍ଥ—Left (side).
Bā-āñ ବାଁ ବାୟାଁ

(ବିପରୀତ—ଡାଆଁ; ଡାହାଣ) ଦେ. ବି.—ବାମଭାଗ; ବାମ ପାର୍ଶ୍ୱ—Left side.

ବାଆଁକୁ ମୋଡ଼—ଦେ. ଅ—(ସବାର ବେହେରାମାନଙ୍କର ଡାକ); ସବାରର ବାଆଁପଟକୁ ବାମ ଦିଗକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ (ବାଆଁକୁ ଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଗ ବେହେରାଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ର ବେହେରାଙ୍କ ପ୍ରତି ସଙ୍କେତ ବାକ୍ୟ—(A halloo of Palki bearers) Direct the motion of the Palki towards the left.
Bā-āñku morda

ବାଆଁଖାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରୁ ନ ପଡ଼ିବାପାଇଁ
Bā-ãñ khārdiā ଗୁପ୍ତରେ ଇତସ୍ତତଃ ଗତି କରିବା—
ବାଆଁଖଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ Careful or stealthy
ବାଆଁଖେଳା } Zigzag movement to
ବାଆଁଖେଳ(ଡ଼)ଆ } evade a person.

ବାଆଁଖାଡ଼ିଆ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏଡ଼ି କରି ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲିବା
Bā-ãñkhārdiā debā To evade a person by stealthily moving from one place to another.
ଏଡ଼ିୟେ ଚଳା
କଛିକାଟନା, ବାଁଯାଦେନା

ବାଆଁ ଛଡ଼—ଦେ. ଅ—(ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଡାକ) ବାଟର ବାମ
Bā-ãñ chhārda ପାଖରେ କୌଣସି ବାଧା ଥିଲେ ପଛ
ବାଆଣ ଛଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ ବେହେରାମାନଙ୍କୁ ଆଗ ବେହେରା-
ବାଆଁ ଛଡ଼ } ମାନଙ୍କର ସତର୍କ କରିଦେବାର ଡାକ—
ବାଁଯାଛାଡ (a halloo of Palki-bearers) Avoid the danger on the left side.

ବାଆଁ ଡାଆଁ—ଦେ. ବ—(ସ. ବାମ+ଦକ୍ଷିଣ)-ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ—
Bā-ãñ dā-ãñ Right and left sides.
(ବାଆଁଣ ଡାଆଁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଡାଆନ ବାଁ **ବାଁୟା ଦାହିନା**

ବାଆଁ ଡାଆଁ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅବସ୍ଥିତ
Bā-ãñ dā-ãñ batā(te)ibā ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଏଣୁ ତେଣୁ
(ବାଆଁଣ ଡାଆଁଣ ବ[ତେତା]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘୁରାଏ କହିବା—
ଏଧାର ଓଧାର ବାତଲାନ To prevaricate.
ବାୟାଁ ଦାହିନା ବତାନା

ବାଆଁ ଡାଆଁ ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Bā-ãñ dā-ãñ bulā(le)ibā ଅବସ୍ଥିତ ସ୍ଥାନକୁ ନ ନେଇ
ଏଧାର ଓଧାର ଘୋରାନ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏଣେ ତେଣେ ବୃଥା
ବାୟାଁ ଦାହିନା ଘୁମାନା ବୁଲାଇବା—To lead a person astray without taking him at once to the desired point.

ବାଆଁ ଡାହାଣ—ଦେ. ଅ—(ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଡାକ) ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ
Bā-ãñ dāhāṇa ଦିଗରେ ବାଧା ଥିଲେ ଆଗ ବେହେରାମାନଙ୍କର
(ବାଆଁଣ ଡାହାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଛ ବେହେରାମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ
ବାଁୟେ ଡାହିନେ କରିବା ଡାକ—(a halloo of Palki-bearers).
ବାୟାଁ ଦାହିନା Beware of both sides.

ବାଆଁ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—ଶଗଡ଼ ଯାଉଥିବା ବାଟରେ ବାଆଁ ଚକ
Bā-ãñ pardiā ଖାଲରେ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—The state of
(ଡାହାଣ ପଡ଼ିଆ—ବିପରୀତ) the left wheel of a cart moving on a lower plane.

ବାଆଁ (ୟାଁ)ବିଲୁଆ—ଦେ. ବ—(ସ. ବାମ ଓ ବିଲବାସୀ)—କୌଣସି
Bā-ãñ (yãñ)biluā ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ଅନୁକୂଳ କରି
(ବାଏଁ ବିଲୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଯାତ୍ରାକାରୀର
ବାଁୟେ ଶିୟାଳ ବାମ ପାଖରେ ଦେଖାଯିବା ବିଲୁଆ—A jackal
ବାୟା ଶିୟାର seen on the left side of a person while starting on a journey (regarded as a good
(ବାଆଁ ଶିଆଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) omen).

[ଦ୍ର—ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ଏହା ମଙ୍ଗଳସୂଚକ । ଡାହାଣ ପାଖରେ ଯାଉଥିବା ବିଲୁଆ ପଥିକ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଶୁଭସୂଚକ । ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶକାବତନ ଅଛି:—ବାଘାଠାରୁ ଛାୟା ଭଲ, ଯେବେ ଫେରି ଚାହେଁ ।]

ବାଆଁ ଗା—ଦେ. ବ—ବାଛୁରୀମାନେ ଗାଈଙ୍କଠାରୁ ଯେପରି ଦୁଧ ପିଇ ନ
Bā-ãñrā ପାରନ୍ତି ସେଥି ନିମନ୍ତେ ବାଛୁରୀମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ବନ୍ଧା
ମୁଖେର ଜାଲି ହୋଇଥିବା ଏକାଧିକ ମୁନଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର
କଟୀଲା ଆବରଣ—A pointed or forked muzzle put on the mouth of calves to prevent them from sucking milk from cows.

ବାଆଁରା ବାଆଁରି—ଦେ. ବ—୧ । ଛଳନା—1. Feigning;
Bā-ãñrā bā-ãñri excuse. ୨ । ଭୁଲାଇବା; ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା-
ମୁଲାବା 2. Deluding, inveigling.

ବାଆଁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଅନୁସ୍ଥଳ) ବ—ଭୋଡ଼ ମାଛ—
Bā-ãñri The bill fish.

ବାଆଁରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଳନା କରିବା; ବାହାନା କରିବା—
Bā-ãñreibā 1. To feign. ୨ । କଥାଦ୍ୱାରା ଭୁଲାଇବା;
ବାଆଁ(ଆ)ରି ବାଆଁ(ଆ)ରି କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଭଣ୍ଡିବା; ପ୍ରବଞ୍ଚନା
ବାଆଁରେଇବା } କରିବା—
ବାଆଁ(ଆ)ରେଇ ଦେବା } To delude; to imveigle.
ଲତାକରା **ମୁଲାବାଦେନା; ବହକାନା**

[ଦ୍ର—ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ମୁଁ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇଅଛି, କିନ୍ତୁ ମୋ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶିତ ନ ହେବା ମୋ ଇଚ୍ଛା ଅଟେ; ସେ ସ୍ଥାନରେ ହଠାତ୍ ଜଣକ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖା ହେବାରୁ ଓ ସେ ମୋର ସେଠାକୁ ଆସିବାର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ମୋ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ କହି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସିଅଛି ବୋଲି କହି ତାଙ୍କୁ ବାଆଁରେଇ ଦେଲି ।]

ବାଆଁଶ—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବ—(ସ. ବଂଶ)—ବାଉଁଶ—
Bā-ãñsa Bamboo.

ବାଆଁଶ ଗଜା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—
Bā-ãñsa gajā A kind of paddy.

ବାଆଁଶ ପତରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ସ. ବଂଶପତ୍ରକ)—
Bā-ãñsa patari ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—A sea fish.
(ବାଆଁଶ ପତରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଆଁ(ଆ)ଶେଣା—ଦେ. ବ—ପୋଖରୀ ଉପରେ ଜନ୍ମିବା ଘାସ ପରି
Bā-ãñ(a) śeṇā ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳ—A kind of aquatic grass growing on water-lettuce.

ବାଆଁ ହାତ—ଦେ. ବ. (ସ. ବାମ ହସ୍ତ)——ବାମ ହସ୍ତ—
Bā-ãñ hāta ବାଁ ହାତ **ବାୟାଁ ହାତ** Left hand.

ବାଆଁ ହାତିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ବାମ ହସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bā-ãñ hātiā 1. Relating to the left hand.
(ବାଆଁ ହାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବାଁୟା; ବାଉଁଆ—
ବାଁହାତୀ ବାମ ଦିଗର 2. Left-handed

ଲେଟା, ଲେଟା ଲେଟରାହା, ଲେଟରା କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବାମ ଦିଗରେ—2. Towards the left. ୨ । ବାମ ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା—2. With the left hand.

ବାଆକୁ ବତା(ତେ)—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ପବନକୁ ବତା ଦେଇ ଅଟକାଇ ରଖିବା ପରି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଚେଷ୍ଟା—
Bā-ākū batā(te) Trying to do a ludicrous act like tying to tie the wind with a bamboo lath.
वायुको हातसे रोकना

ବାଆ (ଏ)ଛୁଏଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟରେ—
Bā-ā-(e)chhāeñ Slightly.
(ଯଥା—ସେ ବେଦନା ହଲଉ ହଲଉ ମୋ ଦେହରେ ବାଆ ଛୁଏଁ ବାଜିଗଲା ।)

ବାଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବାଦିନୀ)—ରାଜା ଓ ରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ଦାସୀ—A maid servant playing drums in the presence of Rajas and Ranees.
Bā-āṇī ବାଜୀୟେ, ବାଇଦୀ
वजवया

ବାଆନ(ନେ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱିପଞ୍ଚାଶତ୍; ପ୍ରା. ବିବ୍ଭଣା; ପା. ଦ୍ୱିପଞ୍ଚାସା)—ପଚାଶରୁ ଦୁଇ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—Fifty two; 52.
Bā-āna(ne) (ବାଆବନ, ବାଉନ, ବାବନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବାଆନ୍ନ, ବାୟାନ୍ନ, ବାହାନ୍ନ वावन

ବାଆନ ବଜାର ତେପନ ଗଲି—ଦେ. ବି—ଆଗ କାଳର କଟକ ସହରରେ ୫୨ ଗୋଟି ବଜାର ଓ ୫୩ଟି ଗଳି ଥିବାର ଲୌକିକ ଉକ୍ତି—52 bazars (big roads) and 53 lanes said to comprise the ancient town of Cuttack.
Bā-āna bajāra tepana gaḷi

ବାଆ(ହା)ନ(ନ୍ନ)ବା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—
Bā-ā(hā)na(nna)bā 1. Lying. ୨ । ଛଳନାକାରୀ—[ବାଆନ(ନ୍ନ)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Feigning. ୩ । ଯେ ବୃଥାରେ ବାଫୋର ଗୁଡ଼ାଏ ଗପେ—3. Talkative; braggart.
डींगिया

ବାଆନା ଶହେ(ଏ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ଏକଶତ ବାଆନ; ୧୫୨—152.
Bā-ānā śahe(e) (ଦ୍ର—ବାଆନା ଦୁଇଶ=୨୫୨)

ବାଆ ପବନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାତ+ପବନ) (ଏକାର୍ଥବୋଧକ) (ପବନ) (ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାଆ ବତାସ(ସି)) (ବାଆ ବସ୍ତ୍ରାର) (ବାୟୁ) (ବାତାସ) (ବାୟୁ) (ବସାତ)
Bā-ā pabana ସହରର)—୧ । ବାୟୁ—1. Wind. ୨ । ଝଡ଼ ତୋଫାନ—2. Tempe .
वायु वसात

ବାଆ ପାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାତ+ପାନୀୟ)—୧ । ତୋଫାନ ଓ ବର୍ଷା—1. Tempest and rain.
Bā-ā pāṇi
ବାତାସ ବିଷ୍ଟି ଝଡ଼ ହାତ ଝଡ଼, ବାଆ ପାଣି ଖାଇ ଫୁଲ—ଶିଶୁ ଗୀତ ।
मकक्कड ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଜଳବାୟୁ—2. Climatic condition of a place.
(ବାଆ ବରଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଆ ବତା—ଦେ. ବି—ଘରର ଚାଳ ପବନରେ ଉଡ଼ି ନ ଯିବ ବୋଲି ଛୋଟ ଛୋଟ ବତା—Pieces of split bamboo tied over the thatch of a house, so that it may not be blown away by the wind.
Bā-ā batā

ବାଆଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବହ୍ନ:)—ଉପରେ—Above.
Bā-āla
ବି ଓ ବିଣ—ବାହାଲ (ଦେଖ)—Bāhāla (See)

ବାଆ(ହା)ଲିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ବହ୍ନ:)—କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ହଠାତ୍ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେଲେ ତାହାର ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିବା ସକାଶେ ରକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି—A reserved person; an extra hand kept in reserve for emergency.
Bā-ā(hā)liā
वेजी

ବାଆ ଶୂଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାତ+ଶୂଳ)—ଘନ ଘନ ଶୂଳ ଆସି ପିଲା ଜନ୍ମ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରସୂତି ଯେଉଁ ସାନ ସାନ ଶୂଳ ଅନୁଭବ କରେ—Slight labour-pangs felt before the acute throes begin.
Bā-ā śūla

ବାଆଷଠା ଶହେ(ଏ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ଏକଶତ ବାଆଷଠି; ୧୨୨—162.
Bā-āshaṭhā śahe(e) (ବଅଷଠା ଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାଆଷଠା ଦୁଇଶ=୨୨୨)

ବାଆଷଠି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱିଷଷ୍ଟି; ପ୍ରା. ବାସଟ୍ଠି)—ଷାଠିଏରୁ ଦୁଇ ଅଧିକ; ୬୨—62.
Bā-āshaṭhi (ବାଷଠି—ଅନ୍ୟରୂପ) वासठ

ବାଆସ୍ତ(ସ୍ତୁ, ସ୍ତୋ)ରି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱିସପ୍ତତି; ପ୍ରା. ବହତ୍ତର)—ସତୁରରୁ ଦୁଇ ଅଧିକ; ୭୨—72.
Bā-āsta(stu, sto)ri
ବାସ୍ତୁ(ସ୍ତୋ)ର, ବାସ୍ତର } ଅନ୍ୟରୂପ
वाहात्तर वहत्तर

ବାଆସ୍ତ(ସ୍ତୁ)ର ଶହେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଏକଶତ ବାଆସ୍ତର; ୧୭୨—172.
Bā-āsta(stu)rā śahe

ବାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାୟୁ)—୧ । ବାୟୁ ଭୂପିତ ହୋଇ ଉଦର ମଧ୍ୟରେ ହେବା ବାୟୁ ରୋଗ; ବାତ ଶୂଳ—1. A disease due to the derangement of wind in the stomach.
Bāi
ବାଇ वात, वाउ

୨ । ପେଟ ଫମ୍ପା ରୋଗ—2. Flatulence. ୩ । ଅଧୋବାୟୁ; ପାଡ଼—3. Wind passed through the anus. ୪ । ଶ୍ୱାସ ବାୟୁ; ପ୍ରାଣ ବାୟୁ—4. The vital air; breath.
ସ୍ତ୍ରୀର ଉଦର ବାଇ ମିଛ ଯାଇ
ଶ୍ୱାସ ହୋଇଯିବ ସାଧିଲେ ବାଇ—ଗୀତା. ପରଦେ ଗୀତା ।

୫ । (ସଂ. ବାତିକ; ବାତ) ଖିଆଲ; କୌଣସି ବିଷୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ବାତିକ, ବାଇ, ଛିଟ ମନରେ ଜାତ ହେବା କ୍ଷଣିକ ବା ସ୍ଥାୟୀ ଯିଗର; ଦୃପ୍ତା—5. Whim; caprice; a fit of desire which at times overpowers a person; craze; fad; hobby. ୬ । ବାଉଳତା—6. Fit of madness. ୭ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଉଳ ବ୍ୟକ୍ତି—7. Mad person; a mad cap.
सिडीपन वाई

୮ । ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟା, ମହାଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ବମ୍ବେରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ ଭଦ୍ର ମହିଳାମାନଙ୍କର ଉପାଧି ବିଶେଷ—8. A title attached to the name of ladies in Bombay corresponding to 'Lady' or 'Madam.' ୯ । ବେଶ୍ୟା ଓ ନର୍ତ୍ତକୀମାନଙ୍କର ଉପାଧି—9. A title of prostitutes and dancing girls. ୧୦ । ଭଉଣୀ—10. Sister. ୧୧ । ଅଳ୍ପବୟସ୍କା ବାଳିକାଙ୍କୁ ଓ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଗୁରୁଜନଙ୍କର ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—11. An address of endearment to girls or to women in the position of a daughter by elders. ୧୨ । ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—12. A name given to males and females. ୧୩ । ନର୍ତ୍ତକୀ—13. Dancing girl.

ବାଇ ବାଈ

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ; ବାଉଳ; ବାୟା—1. Maddened; mad.

ଧିରଜ୍ଞ ଜ ଘୁଡ଼େ ହେଲେ ଗଢ଼େ ବାଇ—ବୃଷ୍ଣକବି. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଦୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଅତି ଆସକ୍ତ—2. Much addicted to a thing; gone mad after a person or thing or after a hobby. ୩ । ବିବେଚନା ଶୂନ୍ୟ—3. Thoughtless; inconsiderate; devoid of judgment.

ଗଳା ହେଲ ବାଇ ବ ? ଜଳମା ଗାଇ ବରର ପଡ଼ିଲେ
ବୃଦ୍ଧ ଗଣ୍ଡ ପାଇବ ?—ଚଗ ।

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଡ଼ ଭଉଣୀ—1. Elder sister. ୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—2. Sparrow.

ବାଇଁଶିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଂଶ)—ବାଉଁଶିଆ (ଦେଖ)—
Bāiñsiā Bāuñsiā (See)

ବାଇ ଅର୍ଦ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପେଟ ଭିତରେ ବାୟୁ ଭରିତ ହେବାରୁ ପେଟ
Bāi ardibā ପେଟଫାଁପା ଫାଙ୍କିବା—Flatulence.
ବାଇଫୁଲିବା (ବାଇଧରିବା, ବାଇଜିବଜ, ବାଇଜିବଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଇକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଇସାଇକ୍ଲ୍; ବାଇକ୍)—ବାଇସାଇକଲ୍;
Bāik ବାଇକ **ବାଇସିକିଲ** ଦ୍ୱିଚକିଆ ଶକ୍ତଗାଡ଼ି—Bicycle.

ବାଇକ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଅବ୍ୟଙ୍ଗା)—ବାଇଚଙ୍ଗ—
Bāika 1. Cowage; Mucuna Prurita.
ଆଳକୁଶୀ [ଦ୍ର—ଏହା ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର, ଡାଳ,
କିବାଚ, କ୍ରୌଚ ଗଣ୍ଠି ଓ ଛଇଁ ଅଂଶୁଅଂଶୁଆ । ଏହି ଗୁଳ୍ମ ସରୁ ଓ ଡେଗା ।]

୨ । ବାୟୁକ (ଦେଖ)—2. Bāyaka (See)

ବାଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଦିବା; ଅଧୋବାୟୁ କରିବା—
Bāi karibā 1. To crack wind through the anus
ବାତକର୍ମ କରା **ବାଇ ଛୋଡନା**
ପାଗଳ କରା ୨ । (ଅମୁକ ଲୋକକୁ ଅମୁକ ବିଷୟ) ପାଗଳ କରିବା—
ବାଉରା ବନାଦେନା 2. To make or turn one mad.

ବାଇ କୋଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାୟୁ କୋଷ)—ଅନ୍ତ୍ରକୋଷ ରୋଗ;
Bāi kosha ବାୟୁ ଜନିତ କୋଷବୃଦ୍ଧି—Hernia.
ଅନ୍ତକୋଷ **ଅଣ୍ଡକୋଷ**

ବାଇ ଖେଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପେଟମଧ୍ୟ ବା ବାତଶୂଳ ରୋଗ—
Bāi khenchibā Colic pain.

ବାଇଗ(ଙ୍ଗ)ଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍ଗନ, ବାଇଗଣ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ କୃଷିଜାତ
Bāiga(ṅga)ṇa ଗୁଳ୍ମ ଓ ତାହାର ଫଳ—Brinjal; egg-
ସଂ. ନାମ—ବାତ୍ତଙ୍ଗନ(ଣ), fruit; Solanum Melongena.
ବଙ୍ଗନ, ବାର୍ତ୍ତାକୀ, ବୃତ୍ତଫଳା, [ଦ୍ର—ଏହା କୃଷି ଜାତ
ନୃପପ୍ରିୟଫଳା, ମାଂସଫଳା, ବାର୍ଷିକ ଗୁଳ୍ମ; ପ୍ରଥମେ ମଞ୍ଜିରୁ
ବୃନ୍ତାକ(କୀ), ବାର୍ତ୍ତାକ(କୁ), ଶୁଖି କରି ଶୁଖିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ୮
ବାତ୍ତଗ, ବଙ୍ଗ, ବାତ୍ତଗମ, ଅଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚ ହୋଇଗଲେ
ଭଣ୍ଟାକୀ, ଭଣ୍ଟିକା କୋଡ଼ିରେ ଦିଶା ହୋଇଥିବା
ବେଗୁନ **ବୈଗନ, ବର୍ଗୁନୀ** ବଅରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପୋତି-
ଡେ. ବଙ୍ଗ, ବକାୟା ବାଲୁ ହୁଏ । ବାଇଗଣ ଗଛ ଛିପ
ଭା. ଭୁଟିରେକଇ ଯାଗାରେ ହୁଏ ଏବଂ ୩ ଦିନରେ
ଫା. ବାଦଙ୍ଗାନ୍ ବଅରରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ
ଆ. ବାର୍ଦ୍ଜାନ୍ ପାଣି ଦେବାକୁ ହୁଏ । ଖୁବ୍
ମ. ବୈଗନ, ବାଙ୍ଗେ, ଭଣ୍ଟା ଉଚ୍ଚ ପାର୍ବତ୍ୟ ଦେଶରେ ବାଇଗଣ ଗଛ ଉଧାଏ ନାହିଁ । ବାଇଗଣ ଧଳା, କଳା, ବାଇଗିଣିଆ ଓ ସବଜା ଭେଦରେ ନାନାପ୍ରକାର । କେତେକ ବାଇଗଣର ଡାଳ ଓ ପତ୍ର ଓ ଡେମ୍ଫରେ କଣ୍ଟା ଥାଏ ଏବଂ କେତେକରେ ନ ଥାଏ । କେତେକ ବାଇଗଣ ଛୋଟ ଛୋଟ ଓ ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଫଳେ । ସେମାନଙ୍କୁ ପେଣ୍ଡୀ ବାଇଗଣ ବୋଲାଯାଏ । ବଡ଼ ବଡ଼ ବାଇଗଣକୁ ଭେଲୁଆ ଏବଂ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ହନୁମନ୍ତୁଆ ବାଇଗଣ ବୋଲାଯାଏ । ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଏକପ୍ରକାର ବାଇଗଣକୁ ନାଇକର ବା ନାଡ଼ିକର ବା ନାରିକର ବାଇଗଣ ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ନଈର ପାଲରେ ଫଳେ ଓ ପାଣିଚିଆ ଲାଗେ ତାକୁ ପାଲୁଆ ବା ଭୁଲୁଆ ବାଇଗଣ କୁହାଯାଏ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ଅତି ଛୋଟ ବାଇଗଣ ପଡ଼ିଆ ଜମିରେ ଫଳେ । ତାକୁ ଭେଙ୍ଗାବାଇଗଣ ବୋଲାଯାଏ । ବେଏଁକୋଳ ନାମକ କଣ୍ଟାଲତାରେ ବାଇଗଣ ପରି ଅତି ଛୋଟ ଛୋଟ ଫଳ ଫଳେ ଏବଂ ତାହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଲୋକେ ବାଇଗଣକୁ ଭରକାରୀ, ପୋଡ଼ା ଓ ଭଜା କରି ଖାଆନ୍ତି । ବାଇଗଣ ମଞ୍ଜି ଛୋଟ, ଚେପଟା ଓ ଗୋଲ ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ଲେଖା ଅସର ଛୋଟ ଓ ଗୋଲ ହୋଇ ଥାଏ ତାକୁ ବାଇଗଣ ମଞ୍ଜି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ; ଜଙ୍ଗଲରେ ଏହି ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଗଛ ୮।୧୦ ହାତ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ ଓ ତହିଁରେ ବାଇଗଣ ଆକୃତି-ବିଶିଷ୍ଟ ଗୋଟାଏ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳ ଧରେ; ଏହାର ନାମ ଗୋଟ-ବାଇଗଣ (ବ. ଗୋଟବେଗୁନ) । କୃଷକ ଯତ୍ନ କଲେ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ୩ ଥର ବାଇଗଣ ଫସଲ ଅମଦାନି କରି ପାରେ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା ମଧୁରରସ, ଉଷ୍ଣ, ଦୁଷ୍ପାଚ୍ୟ, ଦନ୍ତବିପାକ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଶୁକ୍ରଜନକ, ଲଘୁ ଓ ବାୟୁ, ଜ୍ୱର ଏବଂ ଶ୍ଳେଷ୍ମନାଶକ, କିନ୍ତୁ ବାଇଗଣ

କଫ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ । ପାଚିଲା ବାଇଗଣ ପିତ୍ତକାରକ ଓ ଗୁରୁ; ପୋଡ଼ା ବାଇଗଣ ଈଷତ୍ ପିତ୍ତକର, ଲଘୁ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ କଫ, ମେଦ, ବାୟୁ ଓ ଆମଦୋଷର ଶାନ୍ତିକର । ଭୂତ୍ତାଣ୍ଡ ପରି ଏକ-ପ୍ରକାର ଧଳା ବାଇଗଣ ଅର୍ଶରୋଗରେ ବିଶେଷ ହିତକର ।]

ବାଇଗଣ କୋଡ଼ା—ଦେ. ବ—୧ । ବାଇଗଣ ବିଛାରେ ଲାଗିଥିବା **Bāigaṇa kordā** ବାଇଗଣର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଛମାନଙ୍କ ମୂଳରେ ମାଟି ମାଟିକୋଡ଼ା ଦେବା ଯାଇ କୋଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବିଛାରର ମାଟି ହାଣିବା **कोदालसे काटना** କ୍ରିୟା—1. The operation of spading କୋଦାଳେ କୋଦ୍ୟଳେ ମେଘ; କୋଦାଳେ କୁଡ଼ାଳେ a plot of land **कोद्रकट्टा मेंह** on which brinjal plants have been (ବାଇଗଣକୋଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) planted. ୨ । ମନା ମନା ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମେଘ—2. A sort of cloud looking like clods of earth separated by a spade; the mackerel cloud..

[ଦ୍ର—ବାଇଗଣ ବିଛାରରେ ମାଟି କୋଡ଼ିଲେ ମାଟି ଯାକ ଯେପରି ଛେଲା ଛେଲା ହୋଇ ଦେଖାଯାଏ ସେହିପରି ଛେଲା ଛେଲା ବା ମଳା ମଳା ଦେଖା ଯାଉଥିବା ମେଘକୁ ବାଇଗଣ କୋଡ଼ା ମେଘ କୁହାଯାଏ । ଏପରି ମେଘ ଦେଖା ଗଲେ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ବର୍ଷା ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନ ଥାଏ ଏବଂ ଏହା ଅଣ୍ଟୁ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ସୂଚନା କରେ । ଏଥି ପାଇଁ ଖଳାବଚନ ଅଛି :—ଦିନକୁ ମଳା ମଳା, ରାତିକି ଜମ୍ପଳା, ନାଥ ବୋଲେ ସୁଆରେ ! ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ପଳା ।]

ବାଇଗଣ ଟୋପର—ଦେ. ବ.—ଖୁବ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଇଗଣ; ମୁଣ୍ଡି ବାଇଗଣ—**Bāigaṇa ṭopara** Very stunted egg fruits. **କୁଳୀ ବେଗୁନ** [ଦ୍ର—ବାଇଗଣ ଗଛ ସୁରୁଣା ହୋଇ ଗଲେ ଫଳ ଖୁବ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ବାଇଗଣ ଟୋପର ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାଇଗଣ ପ(ପୋ)ଲେଇ—ଦେ. ବ.—ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ବାଗ୍‌ନାନ୍ ପଲ୍ଲୀ ନାମକ ଅଞ୍ଚଳର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଆମ୍ର ଫଳ-ମାନ୍ଦ୍ରାଜୀ ବିଶେଷ—**Bāigaṇa pa(po)lei** A kind of excellent mango **बंगनापल्लि** growing in Bagnanpalli in Madras Presidency.

ବାଇଗ(ଗି)ଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ.—କଳା ବାଇଗଣ ବର୍ଣ୍ଣ ପରି ନୀଳ. **Bāiga(gi)ṇiā(añ)** ଉଲ୍ଲ ବର୍ଣ୍ଣ ମିଶ୍ରିତ—Violet; deep **बेगनी** purple.

[ବାଇଗ(ଗି)ଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦେ. ବ. (ନାମ)—ବାଲେଶ୍ୱରର ପର୍ବତବିଶେଷ—Name of a mountain in Balasore.

ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରାସ୍ତେ ଯାର ବିଶେ ପଣ୍ଡଶୈଳ ବାଇଗଣିଆ । ରାଧାନାଥ. କଥା ।

ବାଇଗ(ଗି)ଣୀ—ଦେ. ବ.—୧ । ବାଇଗଣକୁ ଫଡ଼ା ଫଡ଼ା କରି ଚରି **Bāiga(gi)ṇī** ବେସନ ବା ପିଠୁରେ ବୁଡ଼ାଇ ଘିଅ ବା ତେଲରେ **बेगनी** ଭଜି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଏକପ୍ରକାର ପିଠା—1. A cake **बैग(ज)नी** fried in ghee or oil, consisting of slices of brinjal immersed in gruel. ୨ । ବିଦେଶରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସି ବିକ୍ରୀତ ହେଉଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଧୂମ୍ରପତ୍ର—2. Nicotina Alta (tobacco leaf).

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଏଥିର ଫୁଲ ଫୁଟେ ଏବଂ ସକାଳେ ବୁଜି ହୋଇ ଯାଏ । ରାତିରେ ଫୁଲର ଖୁବ୍ ସୁଗନ୍ଧ ଥାଏ । (Haines).]

ଦେ. ବିଣ—ବାଇଗଣିଆ (ଦେଖ)—**Bāiganiā** (See)

ବାଇଗବ(ବା)—ଦେ. ବ.—୧ । (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ରପଦ ଏରଣ୍ଡ; ଭୁଲ. ସଂ. **Bāigaba(bā)** ବ୍ୟାଘ୍ର=ନାଲି ଗବଗଛ)—ଶୁକ୍ଳ ଏରଣ୍ଡ; ଏକ ବାଘ ଭେରେଣ୍ଡା, ଗାବଭେରେଣ୍ଡା ପ୍ରକାର କ୍ଷୀର ବୃକ୍ଷ—1. A kind ସଂ. ନାମ—ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୁଳ of hedge plant; physic nut; Jatropha Curcas.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ୮।୧୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ହାତ ପାପୁଲି ପରି ୫ଟି ଅଙ୍ଗୁଠିଯୁକ୍ତ; ଫୁଲ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ; ଫଳ ଗବ-ଫଳ ପରି ୩ ଚରୁଡ଼ିଆ; ମଞ୍ଜି ଗବ ମଞ୍ଜି ପରି, ମାତ୍ର ଆକାରରେ ବଡ଼ । ଏ ଗଛକୁ ହାଣିଲେ କ୍ଷୀର ବାହାରେ । ଏହାର ଡାଳକୁ ଦାନ୍ତକାଠି କରାଯାଏ । ଏ ଗଛରେ ବାଡ଼ି ବୁଜିଲେ ବାଡ଼ି ବହୁକାଳ ରହେ ।]

୨ । ଶୁକ୍ଳ ଏରଣ୍ଡ; ବିଲାତି ବାଇଗବା; ବାଇଗବା ଜାତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ନାଲି ଗଛ—2. A small species of **Bāigabā** plant; Jatropha Gossypifolia **लाल फेरेण्डा, स्वयम्बर** Jatrophā Glandulifera.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଆମେରିକାର ବ୍ରାଜିଲ ଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆଣିତ ହୋଇଥିଲା, ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ପ୍ରାୟ ୨ ଫୁଟ । ଡାଳ ଓ ପତ୍ର ନାଲି ବିଶେ ।]

ବାଇଚ(ଛ)—ପ୍ରା. ବ. (ସଂ. ବାଚ୍ୟ=ନିନ୍ଦ୍ୟ)—ନିନ୍ଦା—**Bāicha(chha)** Blame.

ବାଚ୍ୟ; ବାଇଚ **कुचेष्टा** ବିଣ.—ନିନ୍ଦିତ—Blamed; censured.

ବାଇଚ(ଛ)କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାଚ୍ୟ=ନିନ୍ଦନୀୟ)—କୌଣସି **Bāicha (chha) karibā** ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୋଷ ଦେଖାଇ ତାକୁ ଗାଳି ଦେବା--To find fault with a person.

ବାଇଚଟିଆ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ବାତ+ଚଟକ ବା ବାପକ+ଚଟକ)—**Bāichaṭiā** ବାୟା ଚଢ଼େଇ—The weaver bird; ବାୟା **बाया** Ploceus Baya.

ବାଇଜ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର୍ଜିତ)—୧ । ସମାଜରୁ ଚ୍ୟୁତ—**Bāija** 1. Excommunicated ବାହିର **बाहर** ୨ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—2. Abandoned.

ବାଇଜ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମାଜଚ୍ୟୁତ କରିବା-**Bāija karibā** To excommunicate a person. ବାହିର କରା **बाहरना**

ବାଇଜଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ.—ବାଇଗବ (ଦେଖ) **Bāijarḍā** Bāigaba (See)

ବାଇଜ(ଜି) ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବର୍ଜିତ ଓ ହଣ୍ଡିକା) ଅଶୌଚଦିନରେ **Bāija(ji) hāṇḍi** ଯେଉଁ ପାତ୍ରପାତ୍ରମାନ ବର୍ଜିତ ହୋଇ ଛୁଟି ହାଁଡ଼ି ଫୋପଡ଼ା ଯାଏ—Earthen cooking pots which **मरदुआरी हांडि** are abandoned and thrown away on the occasion of a death or birth in a family.

× × × ସଜ୍ଜଅରେ ବାଇଜ ଦାଣ୍ଡ ପରି ଚଳେ ଛୁରିଖ ଗଡ଼ି ଅଛ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠମୁଣ୍ଡ ।

ବାଇଜା(ଝା)ଲି—ଦେ. ବି.—ଦଣ୍ଡକର ମାଛ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ଅତି ଛୋଟ ମାଛ—A kind of tiny fresh water fry with stings on the neck.
Bāijā (jhā)li
[ବାଇଜା(ଝା)ଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଏ ମାଛ ଅତି ପତଳା । ଏହାର ଗାଲ ପାଖେ କଣ୍ଟା ଥାଏ ଯ ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଫୋଡ଼ି ହୋଇ ଗଲେ ଜ୍ୱର ହେବା ହୁଏ ।]

ବାଇଜୀ—ବୈଦେ. ବି. (ହି.)—ନର୍ତ୍ତକୀ—
Bāiji ବାଇଜୀ **ବାଈଜୀ** Dancing girl; nautch girl.

ବାଇଝାଲି ଗୀତ—ପ୍ରାଦେ.—(ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଗଡ଼ଜାତରେ ବାଳକା ମାନେ ବୋଲିବା ଗୀତବିଶେଷ—
Bāijhāli gīta
A kind of song sung by girls.

ବାଇଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାୟୁକ; ବାସକ=ଯେ ବୁଣେ)—
Bāiṭā ୧ । ବାୟା ଚଢ଼େଇ—1. The weaver bird.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଲୋମ ନ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ଟାଙ୍ଗରା ବିଶଣ୍ଡି ।]
୨ । ବାଇ ଟାଙ୍ଗରା (ଦେଖ)—2. Bāi ṭāṅgarā (See)

ବାଇଟା(ଟୁ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ରା(ରି)—ଦେ. ବି. ସଂ—ମୁଣ୍ଡରେ ବାଳ ନ ଥିବା ବାଳକ ବାଳକାମାନଙ୍କୁ ବାୟା ଚଢ଼େଇ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି କରାଯିବା ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—ନେଡ଼ା, ନ୍ୟାଡ଼ା A term of endearment applied to bald headed children.
Bāiṭā(ṭu)ṅga(ṅgu)rā(ri)
[ବାଇଟା(ଟୁ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ବାଇଟା(ଟୁ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]
ଟୁଙ୍ଗରିଆ
[ଦ୍ର—ବାୟା ଚଢ଼େଇଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଲୋମଶୂନ୍ୟ ବା ଟାଙ୍ଗରା ।]
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ବେଳେ ବେଳେ ବାଉଳ ପରି ହୁଏ; ଆଡ଼ବାୟା; ଅମୂଳ ବାୟା—1. Crack-brained; crazy; a person subject to temporary madness.
ବାବଲା(ରା)
୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ—2. Of unsettled or unfixed mind; fickle-minded.
ଆଡ଼ ପାଗଳା
ବାବଲା
୩ । ଶିଥିଳବାଳ(ଲୋକ)—3. Whimsical(person).
୪ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ କର୍ମୀ; ଅସଣ୍ଢା (ଲୋକ)—
4. Unmethodical (person).
୫ । ବାଇଟୁଙ୍ଗୁରା ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଚରଣ ସଦୃଶ—5. Similar to the acts of or befitting a fickle-minded person.

ବାଇଡ(ଢ)ଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବ୍ୟଙ୍ଗା; ବାନସ୍ତ)—
Bāiḍa(ḍha)ṅka ଗ୍ରୀଷ୍ମାଦି ବର୍ଷର ଅରଣ୍ୟ ଜାତ ଲତା ବିଶେଷ—ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କପିକଚ୍ଛୁ, ଅମୃତପ୍ରା, ବୃଷ୍ୟା, ବାନସ୍ତ, ମର୍କଟୀ, ଅଜସ୍ତ, କଣ୍ଡୂତ୍ତ, ଲୁଣ୍ଡଳୀ, ରୋମବଲ୍ଲୀ, ଜଟା, ଗାତ୍ରଭଙ୍ଗା, ଅବ୍ୟଙ୍ଗା, ଦୁସ୍ପର୍ଶା, ଶୂକବଲ୍ଲ, ଶୋଥା, ଶୂକା, ପ୍ରାବୃଷାୟଣୀ, ଲାଙ୍ଗଳୀ, ଶୂକଶିମ୍ବୀ, କେଶୀ, ଜଡ଼ା, ବହୁପ୍ରା ଓ ସ୍ୱୟଂଗୁପ୍ତା, ସଦ୍ୟଶୋଥା, ବୃଷଭ ଆଳକୁଶୀ, ଶୁଭ୍ରାଶିମ୍ବୀ, ଦୟାଧୁନାର ଗୁଁଡ଼ୋ
1. A kind of wild nettle, the cowhage; cowitch; Mucuna Pruriens.
[ଦ୍ର—ଶିମ୍ବ ଲତାର ଯତ୍ନ ପରି ଏହାର ଡେମ୍ବେ ଏଣ୍ଟ ଲେଖାଏଁ ଥାଏ;ଛୁଇଁ ବଳା; ଲତାର ଓ ଛୁଇଁର ଦେହସାରା ଲୋମ ପରି ଛୋଟ ଛୋଟ ବିଷାକ୍ତ କଣ୍ଟା ଥାଏ । ଶରୀରକୁ ପବନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଡ଼ି ଲୋମଗୁଡ଼ିକ ଉଡ଼ି ଅସି ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ବାଜିଲେ ଦେହ ଜୁଣାଇ ହୋଇ ଫୁଲି ଯାଏ ଏବଂ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ । ଏହାର ଡେ. ପିଛିଅଡ଼ୁଗ୍, ଛୁଇଗୁଣ୍ଡି ଗୁ. ଫୁଲାଇକ୍, ବାଲ ମ. କବଚ, ଲୁହାଗ୍ର ଗଣ୍ଠି ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ବାଇଗଣି ରଙ୍ଗ ଯୁକ୍ତ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୁକ୍ର ଓ ରକ୍ତଶକ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତଘ୍ନ । ପାଣ୍ଡୁଶିଆ, କଳା ଓ ଧଳା ଭେଦରେ ଏ ଗଛ ୩ ପ୍ରକାର । ଧଳା ଗଛର ଛୁଇଁରେ ଲୋମ ନ ଥାଏ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଷ୍ଟ ବା ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରର ଅନିଷ୍ଟ ଚିନ୍ତା କରେ—2. (fig) A wicked person.
ଆଳଗୁଣୀ
୩ । ଜର୍ମୁଲି ଲତା ବିଶେଷ—3. Cuscuta Reflexa (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହାର ଡଙ୍ଗ ସୂତା ପରି; ଫୁଲ ଧଳା ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାସେ ।]

ବାଇଡିମ୍ବିରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖରସଣ (ଦେଖ)
Bāi ḍimbirī Kharasaṇa (See)

ବାଇଣ୍ଟି ପୋଇଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଟୋକା ଝିଅମାନଙ୍କ ମାଆମାନଙ୍କର ଦେବା ଗାଳିବିଶେଷ—
Bāiṇṭi poilī
A term of mild abuse applied by mothers to young girls.
ବାହାର ବ ଚଣ୍ଡା, ମାଇକି ପୋଇଲିର ସଇତା ଚଣ୍ଡା—ଡଗ ।

ବାଇଦ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ବାଦ୍ୟ)—ବାଜା; ଢୋଲ—
Bāida ବାଜା **बाजा** Drum.
ଢୋଲ ବାଜଣ ପିଟେ ବ ବାଇଦ । କୃଷ୍ଣକିଂ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ବାଇଦ(ଦି)କା(କି)ରିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦ୍ୟକାର)—
Bāida(di)kā(ki)riā ବାଜାଦାର୍; ଯେ ବାଜା ବଜାଏ—ବାଜାଦାର **बजनिया** Drummer.

ବାଇଦ ବଡ଼କାଠ—ଦେ. ବି. (ସମ୍ଭବତ)—ସାନ ଢୋଲ ଓ ବଡ଼ ଢୋଲ—Small and big drums.
Bāida bardakāṭha
ଢୋଲ ଡଙ୍କା **ढोल डंका**

ବାଇଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଫା. ବାଦା; ଆ. ବାଇଦା—ନିର୍ଦ୍ଧିତ ସମୟ)—୧ । (କଚେରିଆ) ମକଦମା ଅଦାଲତ ଶୁଣାଣି ସାବକାସ ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିନ ବା ତାରିଖ—1. A date fixed for hearing of a case.
Bāidā
ବାଦା
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥିତ ବା ସ୍ୱୀକୃତ ସମୟ; ମିଆଦ—2. Time taken or settled for doing a certain thing; time limit; adjournment.

ବାଇଦା ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ (ବିଚାରପତି) ସମୟ ବା ମହଲତ ଦେବା—ସାବକାସ ଦେଓୟା To grant time for some matter; to adjourn a case to some other date.
Bāidā debā
ବାଦା ଦେନା

ବାଇଦା ପଡ଼ିବା—କ୍ରିଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (କଟକ) —
Bāidā pardibā ମକଦମା ଶୁଣାଯିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାରିଖ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା—(a case) Being fixed for hearing on a certain date.

ବାଇଦା ଲୋଡ଼ିବା—କ୍ରିଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି. (କଟକ)—
Bāidā lordibā କୌଣସି ମକଦମାରେ ମହଲତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—To pray for an adjournment of a case.

ବାଇ ଧନ—ଦେ. ବି. ସଂ—ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—
Bāi dhana A term of endearment.
(ବାଇଧନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଇଧନ ତ ! ବାଇଧନ ଗଲେ ବୃନ୍ଦାବନ ତ ।
ବାପ ଧନ ଦେଲା ଗୀତ ।

ବାଇ ଧନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି. ସଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଇ ଧନ (ଦେଖ)
Bāi dhaniā(āñ) Bāi dhana (See)

ବାଇ ଧରିବା—ଦେ. କ—ଶରୀରରେ ବାୟୁବିକାରଜନିତ ପୀଡ଼ା; ପେଟଫମ୍ପା
Bāi dharibā —Disease due to excess of
ପେଟ ଫାଁପା **ବାଇ ପଗଡନା** wind in body; flatulence.
(ବାଇଧରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଇ ନାଚ(ଟ)—ଦେ. ବି—ବେଶ୍ୟା ନାଚ—
Bāinācha (ṭa) Dancing girls' dance.
ବାଈ ନାଚ **ବାଇ ନାଚ**

ବାଇ ଫଳ—ଦେ. ବି.—(ଏପରି ଫଳ ଖାଇଲେ ଲୋକ ବାଉଳ ହୋଇ
Bāi phala ଯିବାର ଆଶଙ୍କା ସ୍ୱାଭାବିକ ଥିବାରୁ)—ଅଜ୍ଞାତନାମା ଓ
ବାଜେ ଫଳ ଅଜ୍ଞାତଗୁଣ ବନ୍ୟ ଫଳ—A wild fruit of
ବେକାର ଫଳ unknown name and attribute.

ନରେନ, ହେବା ସୁକୁଳ କୁଡ଼ବନେ ଜ୍ଞାତବୁଦ୍ଧ ତତ ଫିଜି ଦେଲ ବାଇଫଳ
ବୁଦ୍ଧିରେ । ଅଭିମନ୍ୟ. ବଦଗ୍ରଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ବାଇବ—ପ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବାୟବ)—ବାୟୁ କୋଣ—
Bāiba ବାୟବ୍ୟ **ବାୟବ** Northwest.

ସେ ଶତ୍ରୁଚକ୍ରରେ ବର୍ତ୍ତିଲେ ବାଇବେ ଦଗ୍ଧାଳ ହେଲେ ।
ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

ବାଇବ(ବେ)ଲ—କ୍ରିଦେ. ବି—(ଇଂ. ବାଇବ୍ଲ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଧର୍ମ
Bāiba(be)la ପୁସ୍ତକ—The Holy Bible.
ବାଇବଲ **ବାଇବିଲ**

ବାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍. ବାଦ ଧାତୁ)—
Bāibā ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—To play on a musical
ବାଜାନ **ବଜାନା** instrument.

ଶଙ୍ଖ ଭେରୀ ମୃଦଙ୍ଗ ପଣବ ବାଇଲେ
ସେ ଶବ୍ଦରେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିବ ଦଣ୍ଡାଇଲେ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସ୍ତୁତି ।

ବାଇ ବାଉ(ତୁ)ଳ(ଲା)—ଦେ. ବିଶ—(ସହଚର)—ପାଗଳ—
Bāi bāu(tu)la(lā) Mad.
(ବାଇବାଉଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ପାଗଳାମି—
ପାଗଳ ଛାଗଳ **ପାଗଳ** Madness.

ବାଇବିଚ୍ଛ(ଚ୍ଛ)—ଦେ. ବିଶ—(ସଂ. ବାୟୁବତ୍)-୧। ବାଉଳଙ୍କର ଅସ୍ଥିର—
Bāibichha(chchha) 1. Restless like a mad man
[ବାଇବଣ୍ଟା(ଟା)ଳ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨। ପ୍ରବଳ ବାୟୁପରି ଅସ୍ଥିର ଓ
ଅସ୍ଥିର ବେଗଶୀଳ—2. Hasty and restless like the
ବାୟୁକାସା tempest.

(ଯଥା—ପାଇକପାଇ ରଣଭୂଇଁରୁ ବାଇବିଚ୍ଛ ହୋଇ ପଳେଇ ଗଲେ ।)

ଦେ. ବି—ବାଉଳତା—Insanity.

(ଯଥା—ତାକୁ ବାଇବିଚ୍ଛ ଲାଗିଛି ।)

ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଡ଼ଙ୍ଗ)-ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ; ବିଡ଼ଙ୍ଗ—
Bāibirdanga Embelia Robusta; embelia Ribes.
ସଂ. ନାମ—ତନ୍ତ୍ର ତଣ୍ଡୁଳ, କୃମିଶତ୍ରୁ [ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଗୋଲମରିଚ
ବୃକ୍ଷାମ୍ଳ, ବାତାରି ଓ ରସାୟନ, ପରି । ଏହା କୃମି ଓ ଉଦରବାୟୁ
କ୍ରିମିଘ୍ନ, ଜନ୍ତୁନାଶନ । ନାଶକ; ଫଳ ନିମ୍ନଘୃଷ୍ଟ ଓ ରୋମଶ
ବିଡ଼ଙ୍ଗ; ବାବରଙ୍ଗ ଏହି ଗଛକୁ ଲୁଣିଲୁଣିଆ ଗଛ
ବାଓବିଡ଼ଗ, ବାଯବିଡ଼ଗ, ମଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । ଏ ଗଛ ଦୁଇ
ବାଇବିଗ, ବିବିରଙ୍ଗ ଜାତି । ଏକ ଜାତି ବୃହତ୍ ଲତାଳଆ
ମ. ବାବଡ଼ୀଙ୍ଗ, କାରଭୁମ୍ବ ଗୁଳ୍ମ; ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ, ବୋମ୍ବେ, ସିଂହଳ,
ଗୁ. ବାବଡ଼ୀଂଗ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଜନ୍ମେ । ଅପର
ତେ. ବାୟୁବିଡ଼ଙ୍ଗମୁ ଜାତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତରୁ, ବଙ୍ଗ ବିହାର
ତା. ବାୟୁବିଲଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମେ । ଦୁଇ ଜାତିର
ଫା. ବରଙ୍ଗକାବଲୀ ଫଳ କ୍ରିମିଘ୍ନ ଓ ଉଦରବାୟୁ
ଆ. ବରଙ୍ଗକାବଲୀ ନାଶକ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା
କଟୁ, ତିକ୍ତ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁକ୍ଷ, ଅଗ୍ନିକାରକ ଓ ଲଘୁ । ଏହା ଶୂଳ, ଉଦରଧ୍ମାନ, ଉଦର ରୋଗ, ଶ୍ଳେଷ୍ମା, କୃମି, ବାତ ଓ ବିବନ୍ଧନାଶକ ।]

ବାଇ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—(ଶିଶୁରଞ୍ଜନ)—୧। ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଖେଳାଇବ
Bāi munda ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାଆମାନଙ୍କର ବୋଲିବା ପଦ
ବିଶେଷ—1. A term of endearment used to children while nodding their heads.

ବାଇମୁଣ୍ଡ, ବିଛ ଖାଇନାହିଁ ଜନ୍ମଭୁଣ୍ଡ—ଶିଶୁରଞ୍ଜନ. ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ମାଆମାନେ ଏହା ବୋଲିବା ସମୟରେ ଶିଶୁମାନେ ବାସ୍ତବମନୁଷ୍ୟ ଭଳି ମୁଣ୍ଡକୁ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ହଲାଇ ଥାଆନ୍ତି ।]

୨। ବାଉଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ମସ୍ତିଷ୍କ—2. Mad man's brain.

ବଟକ ପନ୍ତା ବାଇମୁଣ୍ଡରେ ବର୍ଷ—ଭଗ ।

ବାଇଲ—ଦେ. ବି—୧। ରାଜକର୍ମଚାରିବିଶେଷ—1. Tittle of a class
Bāila of personal servants of a Raja. ୨। ଏକପ୍ରକାର
ଶିମ୍—2. A kind of flat and fleshy been.

[ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣ ଶିମ୍‌ପରି; ୪। ୫ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ଚେପଟା । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଗୋଲ ଓ ଚେପଟା । ଶିମ୍‌ର ମଞ୍ଜି ଓ ଖୋସାକୁ ତରକାରୀ କରାଯାଏ, ମାତ୍ର ବାଇଲର ଖୋସା ଖାଦ୍ୟ ନୁହେଁ । ଲୋକେ ଏହାର ମଞ୍ଜିକୁ କେବଳ ତରକାରୀ ଓ ଦାଲି କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ବାଇଲ ବାଇଲ ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଉପବିଧି—Byelaw.

ବାଇ ଲାଗିବା—ବେ. ବ—୧ । ବେଳେ ବେଳେ କୌଣସି ବଦ୍‌ଖିଆଲ Bāi lāgibā ମନକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା—1. Fits of whims. (ବାଇ ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସାମୟିକ ବାଉଳ ହେବା—2. ବାତୀକଲାଗା The state of being attacked with a fit ବାଇଲଗଣା of madness.

ବାଇଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ଉଡ଼ିଶା) ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ; ମାଇବନିଆ— Bāilī 1. Woman. ୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ମାଇପ—2. Wife.

ବାଇଲେନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ.)—ଗଳିଉତରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳି— Bāilen ବାଇଲେନ ବାଇଲେନ By-lane.

ବାଇଶ(ଶି)—ଦେ. ବ ଓ ବିଶ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱାବିଂଶତି; ପ୍ରା. Bāiśa(śi) ବାଇସା)—କୋଡ଼ିଏରୁ ଦୁଇ ଅଧିକ; ଦ୍ୱାବିଂଶତି; ବାଇସ ବାଇସ . ୨୨—Twenty two; 22.

ଦେ. ବ—୧ । ନିୟମ—1. Rule; regularity; ୨ । ସ୍ଥିରତା; ନିଶ୍ଚିତତା—2. Certainty. ୩ । ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ— 3. Coherency.

(ଯଥା—ତା କଥାରେ କିଛି ବାଇଶ ନାହିଁ ।)

ବାଇଶ କୁରଡ଼ି ବେଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ପୁରୁଷଙ୍କୁ କଥାଇବା Bāiśa kurārḍhi beṇta ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି ବିଶେଷ—A vulgar term of abuse applied to males.)

ନିଷ୍ଠୁରଚରିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି—A licentious person.

ବାଇଶ(ଶି) ପାହାଚ—ଦେ. ବ—ପୁରୀର ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାରଠାରୁ Bāiśa(śi) pāhācha ଉତ୍ତରବେଢ଼ାକୁ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ୨୨ ଗୋଟି ପାହାଚ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯିବାକୁ ହୁଏ—The 22 steps leading from the lion's gate to the main block of temples in the Temple of Jagannath at Puri.

ବାଇଶ ହରଡ଼ ଡାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କ Bāiśa hararḍa ḍāli ପ୍ରତି ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳିବିଶେଷ—A vulgar term of abuse, applied to males and females). ନିଷ୍ଠୁର ଚରିତ୍ର; ଲମ୍ପଟେଡ଼ା—Licentious; wicked; wanton.

ବାଇଶା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ୨୨ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 22. Bāiśā ୨ । '୨୨' ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to 22. ୩ । ବାଇଶା ୨୨ ଗୌଣୀ ପରିମିତ (ଶସ୍ୟ)—3. Measuring 22 Gaunies. ୪ । ଦ୍ୱାବିଂଶ; ୨୨ ସ୍ଥାନୀୟ—4. Twenty-second.

ଦେ. ବ—୧ । ବାଇଶିଟି ବସ୍ତୁର ସମାହାର—1. An aggregate of 20 things. ୨ । ବିଲରୁ କଟାଳି ବାଟିଆଣି ମୁଲୁଲ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଗଦା କରିଥିବା ୨୨ ଟି ଲେଖାଏଁ ଦଳାର ଗଦା—2. A heap of 22 sheaves of paddy reaped by a reaper.

[ଦ୍ର—ଧାନକଟାଳ ୧୧ଟି ଦଳା ବାଟିଲେ ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ଅପଣା ମୂଲ ପାଇ ପାଏ । ସେଥିପାଇଁ ୨୨ଟି ଲେଖାଏଁ ଦଳା ପୃଥକ୍ କରି ରଖେ ଓ ମୁଲୁଲ ହେଲା -ବେଳେ ପ୍ରତି ବାଇଶାରୁ ୨ଟି ଲେଖାଏଁ ଦଳା ମୂଲ ନିଏ ।]

ବାଇଶା କୁଟା—ଦେ. ବ—୨୨ ଗୌଣୀ ଧାନ କୁଟା ଦେଲେ ତାହା Bāiśā kuṭā ବଦଳରେ ୧୦ ଗୌଣୀ ଚାଉଳ ପାଇବା ରୀତି— The system of getting 10 Gaunies of rice in lieu of 22 Gaunies of paddy.

[ଦ୍ର—ଉଷୁନା ଚାଉଳ ବାଇଶା କୁଟା ପ୍ରମାଣେ ଓ ଅରୁଆ ଚାଉଳ ପଚିଶାକୁଟାରେ ଧାନକୁଟାଳିଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ କରାଯାଏ ।]

ବାଇଶି ଦିନିଆ(ଆଁ) ଜ୍ୱର—ଦେ. ବ—୨୨ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ଏକପ୍ରକାର Bāiśi diniā(āṅ) jara ମାରାତ୍ମକ ଜ୍ୱର; ଟାଇଫଏଡ୍ ଜ୍ୱର— ବାଇଶଦିନେ ଜ୍ୱର Typhoid fever

ବାଇଶି ପଲିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଯେଉଁ ବିଶାର ପରିମାଣ ୨୨ ପଲ— Bāiśi paliā (a Biśā) of 22 Palas.

[ଦ୍ର—କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ୨୫ ଓ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ୨୨ ପଲିଆ ବିଶା ଚଳେ ।]

ବାଇଶି ପଲିଆ ବିଧା—ଦେ. ବ—ଖୁବ୍‌ଶକ୍ତ ବିଧା—A heavy fist- Bāiśi paliā bidhā ବୀସମଣ କୀଳ blow.

ବାଇ ସାଇକା(କେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଦୁଇଚକିଆ ପାଦଚାଳିତ Bāi sāika(ke)l ବାଇସାଇକେଲ ଗାଡ଼ି; ଶୁନଗାଡ଼ି—Bicycle. ବାଇସିକିଲ [ବାଇସିକ(କେ)ଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଇସୋଠା(ଡ଼ା)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ବାଇକାର୍ବନେଟ୍ ଅଫ୍ ସୋଡ଼ା)— Bāisothā(rḍā) ପାଣ୍ଡୁରାଭ ଲବଣ ଜାତୀୟ ଔଷଧ ବିଶେଷ— ବାଇସୋଡ଼ା ସୋଡା Sodi Bicarb; Bicarbonate of soda.

[ଦ୍ର—ଏହା ଖାଇଲେ ପେଟର ବାୟୁରୋଗ କମେ ।]

ବାଇ(ଏ, ୟ, ୟୋ)ସ୍କୋପ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ବାୟୋସ୍କୋପ୍) — Bāi(e, ya, yo)skop ଆଲୋକ ଓ ଛାୟା ପ୍ରତିଫଳନ ପୂର୍ବକ ବାୟୋସ୍କୋପ ଜୀବନ୍ତବତ୍ ଚିତ୍ରାଭିନୟ ଓ ତହିଁର ଯନ୍ତ୍ର; ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର— ବାୟସ୍କୋପ Bioscope.

ବାଇହାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ Bāihāṇḍi ଯେଉଁ ବଡ଼ ଅନ୍ନହାଣ୍ଡିରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଭୋଗ କରାଯାଏ—A big earthen pot for boiled rice offered to Lord Jagannath at Puri.

ଦେ. ବ—ବାଇଜ ହାଣ୍ଡି (ଦେଖ)—Bāija hāṇḍi (See)

ବାଇ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଇ ୧୩ (ଦେଖ)— Bāi Bāi 13 (See)

ମତ ମ ଶ୍ରୀ ଖାଇ ଜଗ୍ନ ଜଗ୍ନ ବାଇ—ସ୍ୱାଧୀନତା ଦରବାର ।

ବାଉ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ବାୟା (ଦେଖ)— Bāu Bāyā (See)

ବାଉଁ—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ବ୍ୟାମ)—ବେଁ—1. Fathom. ୨ । Bāuṅ ବାଓଁ ବାୟାଁ ବାମପାର୍ଶ୍ୱ—2. Left side.

ବାୟାଁ, ବଁ ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ବାମ)—୧ । ବାମ— ବାୟାଁ 1. Left (side

[illegible]

ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜଆ ଶବ୍ଦ)—୬ ହାତ ଜଳର ଗଭୀରତାର
ବାମ ମାପ; ବାମ୍—(nautical) A unit of measuring
the depth of water; fathom.

ବାଉଁଆ(ଆଁ)—ଦେ.ବିଣ.ପୁଂ—(ସଂ.ବାମ)—ବାୟାଁ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବାମ-
Bāuñā(āñ) ହାତ ଡାହାଣ ହାତ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—
ଲେଟା, ନେଟା, ନ୍ୟାଟା, ନେଙ୍ଗା Left-handed; one who
ବୈହତଥା is deft in using the left hand.
(ବାଉଁଆ, ବାଓଁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବାଉଁଈ, ବାଓଁଈ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ବାଉଁକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ବ. ବାଙ୍ଗୀ)-ବାହୁଙ୍ଗୀ; ଭାରଦଣ୍ଡ—
Bāuñk A pole with a sling attached to each end
for holding loads and carried across the
shoulder.

ବାଉଁ ଡାଉଁ ଇତ୍ୟାଦି—ଦେ. ବି—ବାଆଁ ଡାଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bāuñ ḍāuñ etc Bā-āñ ḍā-āñ etc (See).

ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଂଶ)—ଧାନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦୀର୍ଘ ବୃକ୍ଷ
Bāuñśa ବିଶେଷ—Bamboo; Bambusa.
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ବେଣୁ, ତ୍ୱକ୍‌ସାର, ଶତପର୍ବା, ସବଫଳ, ଧନୁର୍ଦ୍ରୁମ, କର୍ମାର, ଧାନୁଷ୍ୟ, ତ୍ୱଚସାର, ତୃଣଧ୍ୱଜ, ଶତଫଳ, ମସ୍କର, ତେଜନ—
ବାଁଶ
ବାଁଶ
ମ. ବେଲ
ଗୁ. ବାଂଶ
ତେ. ବେନୁରୁ, ବେତ୍ତୁ
ତା. ମନଗିଲ
ଫା. କସବ

[ଦ୍ର—ଏହା ଧାନଜାତୀୟ ବଡ଼ଗଛ । ୪୦ । ୫୦ ବର୍ଷରେ ବାଉଁଶଗଛରେ ଧାନ କେଣ୍ଡାପରି ଫଳ ଧରେ ଏବଂ ଏଥିରୁ ଧାନ ଭଳି ଶସ୍ୟ ବାହାରେ । ଏ ଧାନକୁ ବାଉଁଶ ଧାନ ବୋଲାଯାଏ । ଏ ଧାନରୁ ଚାଉଳପରି ଏକପ୍ରକାର ଚାଉଳ ବାହାରେ ଏବଂ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ଗରିବ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଖାଦ୍ୟକରି ଖାଆନ୍ତି । ବାଉଁଶ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରିଲେ ବାଉଁଶଗଛ ମରିଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି:—ବାଉଁଶ ଫୁଲିଲେ ମରେ । ବାଉଁଶଗଜା ବା କରଡ଼ୀକୁ ଭାଅଣ, ମୁରବା ଓ ଅଚାର କରାଯାଏ । ଅନେକପ୍ରକାର ବାଉଁଶ ଅଛି ଯଥା—ବେଲଙ୍ଗି, ବାରହାବଧ, କଣ୍ଟାବାଉଁଶ, ବାଳଆ, ଶାଳଆ, କଣ୍ଟାବାଳଆ ଓ ସୁନରକଣିଆ ବା ସୁନରଘାଇ ବା ସୁନରାଘାଇ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ବାଉଁଶ କଫ, ପିତ୍ତ, କୁଷ୍ଠ, ରକ୍ତଦୋଷ, ବ୍ରଣ ଓ ଶୋଥନାଶକ, ମୂତ୍ରାଶୟ ଶୋଧକ ।

ବଂଶାଙ୍କୁର—ଗୁରୁ, ସାରକ, ବଦାମ୍ଳ, କଫ, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ।

ବଂଶତଣ୍ଡୁଳ—ସାରକ, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ମୂତ୍ରରୋଧକ ଓ କଫନାଶକ ।]

ବାଉଁଶ ଅଗିରା(ଲା)—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଂଶ ଓ ଅଗ୍ର)—ବାଉଁଶର ଅଗ୍ର-
Bāuñśa agirā(lā) ଭାଗ—The top of a bamboo
ବାଁଶେର ଡଗା **बांसका छोप** stem.

ବାଉଁଶ କଣି—ଦେ. ବି.—ବାଉଁଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାଖା ଓ ଉପଶାଖା—
Bāuñśa kaṇi The small branches from the
ବାଁଶେର କଚୀ **बांसकी करची** 'main bamboo.
[ବାଉଁଶ ପଣ୍ଡି(ଣ୍ଡି)ରା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଉଁଶ କରଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଂଶ ଓ କରୀର)—ବାଉଁଶର
Bāuñśa karardi କଅଁଳିଆ ଗଜା—Tender shoots of
ବାଁଶେର କୋଡ଼ **बाँसका कोपल** bamboo.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଗ୍ରର ଓ ତଳକାଣ୍ଡ କରାଯାଏ ।]

ବାଉଁଶ କରଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଉଁଶ କରଡ଼ି—
Bāuñśa karirda Tender shoots of bamboo.

ବାଉଁଶ କୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଉଁଶ ପାତଆରେ ବୁଣା
Bāuñśa kuṇḍi ଟୋକେଇ—Basket of bamdoo
laths.

ବାଉଁଶ କୁମ୍ଭ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବାଉଁଶ ବୁଦା—
Bāuñśa kumbha A bamboo cluster; a clump
of bamboo trees.

ବାଉଁଶ ଖେଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଂଶ+କ୍ରୀଡ଼ା)—ଭୂମିରେ ପୋତା
Bāuñśa khela ହୋଇଥିବା ଖୁବ ଉଚ୍ଚ ବାଉଁଶ ଉପରେ
(ବାଉଁଶବାଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନାନାପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମ ପ୍ରଦର୍ଶନ—
ବାଁଶ ବାଜୀ Exhibition of various athletic exercises
बांसकीबाजी on the top of a bamboo

ବାଉଁଶ ଚାଉଳ—ଦେ. ବି—ବାଉଁଶ ଧାନରୁ ବାହାରିବା ତଣ୍ଡୁଳବତ୍
Bāuñśa chāula ଶସ୍ୟ—Rice-like substance got
ବାଁଶେର ଚାଲ from the paddy-like grains of
बाँसका चावल the bamboo tree.

ବାଉଁଶ ଠୋଲା—ଦେ. ବି—କରୀର ବଲ୍କଳ; ବାଉଁଶ କରଡ଼ି ଉପରେ
Bāuñśa ṭholā ଥିବା ଖୋଳ ବା ଆବରଣ—The rind
(ବାଉଁଶ ଖୋଳପା—ଅନ୍ୟରୂପ) covering a young shoot
ବାଁଶେର କାପଡ଼(ଖୋଳ) of bamboo.
बाँसकी सुपती

ବାଉଁଶ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫଳନ୍ତ ଧାନ ଗଛ ଏଣିକ ତେଣିକ ଆଉଜି
Bāuñśa debā ପଡ଼ିଯିବା ଓ କାଟିବା ବେଳେ ଅସୁବିଧା ହେବା
ମଇ ଦେଓୟା ଭୟରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଧାନ ଗଛକୁ ବାଉଁଶ ଦ୍ୱାରା
ଏକ ଦିଗକୁ ଶୁଆଇ ଦେବା—To make the standing paddy plants incline towards one side by drawing a long bamboo over them.

ବାଉଁଶ ଧାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଂଶ ଓ ଧାନ୍ୟ)—
Bāuñśa dhāna ବାଉଁଶ ଗଛର ଫୁଲରୁ ବାହାରିବା ଧାନ
ବାଁଶେର ଧନ ବିଶେଷ—A paddy-like grain borne by
बाँस धान bamboo trees.

ବାଉଁଶ ପତୁରି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଂଶ ଓ ପତ୍ର)—ବାଉଁଶ ପତ୍ର ପରି—
Bāuñśa paturi Like bamboo leaves.
(ବାଉଁଶ ପତୁରିଆ, ବାଉଁଶ ପତ୍ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବାଁଶ ପାତା ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ମାଛ—
बाँस पतिया 1. A kind of small fish. ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—2. A kind of grass.

ବାଉଁଶ ପାତିଆ—ଦେ. ବ—ବାଉଁଶ ଦଦରୁ ଚିରି ହୋଇଥିବା ପତଳା
Bāuñsa pātiā ଖଣ୍ଡ (ବାଉଁଶିଆ ଥଦର ନିର୍ମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ବାଁଶେର ପାତ Thin strips taken from bamboo
बाँसकी कमची and used in weaving baskets,

ବାଉଁଶ ଫାଳିଆ—ଦେ. ବ—ମଝିରୁ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇ ଚିରି ହୋଇଥିବା
Bāuñsa phāliā ବାଉଁଶ—Bamboo split into two.
ବାଁଖାରି [ଦ୍ର—ଫାଳଥିବୁ ଅନ୍ତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି ଚିରିଲେ ତାହା
फट्टा ବଡ଼ା ହୁଏ ।]

ବାଉଁଶ ଫୁଲିବା—ଦେ. ବ—ବାଉଁଶ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରିବା—
Bāuñsa phulibā The flowering of bamboo
ବାଁଶ ଫୋଳା **बाँस फुलना** trees.

ବାଉଁଶ ବୁଦା – ଦେ. ବ—ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମିଥିବା ଅନେକ ଗଛଡ଼ିଏ
Bāuñsa budā ବାଉଁଶ—A cluster of bamboos
बाँस कोठी, बाँसका बीट coming out of one place.

ବାଉଁଶ ମୂଳୀ—ଦେ. ବ—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟା ଧାନ—
Bāuñsa mūlī 1. A species of coarse paddy.
ବାଁଶେର ମୂଳ ୨ । ବାଉଁଶ ଗଛର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୂଳ ଖଣ୍ଡ—2. The small piece of the lower part of bamboo with the roots attached to it.

ବାଉଁଶ ରାଣୀ – ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଗୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା
Bāuñsa rāṇī ବାଉଁଶର ଅଗରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ-
ବାଁଶ ବାଜୀବାଳୀ (ଓସ୍ତାଳୀ) ଜନକ ବ୍ୟାୟାମ ଦେଖାନ୍ତି—Women
बँसचढी who perform athletic feats on the top of high bamboos.

ବାଉଁଶ ହଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ହଳେ ବା ଦୁଇଟି ବଳଦ ଯେତେ
Bāuñsa hala ବାଉଁଶ ଯୁଆଳିଦ୍ୱାରା ବଣରୁ ବୁହାଇ ଆଣି ପାରନ୍ତି—
As much of bamboo as can be carried by a pair of oxen.

ବାଉଁଶା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଖଡ଼ ଘରର ରୁଅ—
Bāuñsā Rafters of a thatched house.

ବାଉଁଶିଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ବଶ; ସ. ବୋ ଧାତୁ=ବୁଣିବା)—
Bāuñsiā ୧ । ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ତିଆରି ପାତିଆ; ବାଉଁଶିଆ—
ବାଁଶେର ଚୁପଡ଼ୀ 1. A small basket made of thin strips
बोइया, पथिया of bamboo; a work basket.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଆଖୁ—2. A species of sugarcane.

ବାଉଁଶିଣିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ଛତୁ—
Bāuñsiṇiā A kind of mushroom.

ବାଉ(ହୁ)ଟା—ବୈଦେ. ବ. (ତେ ?)—(ଜାହାଜର ଶବ୍ଦ) ପତାକା—
Bāu(hu)ṭā ପତାକା **झंडा** (nautical) Flag.
ଦୁଇ ଶ୍ରେ ଗୋଲାପ ବାଳକ ଚଳେ ଅମ୍ବମାନଙ୍କ ଦଣ୍ଡବତ କଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଦେ. ବ—ବାଉଟିଆ (ଦେଖ)—
Bāuṭiā (See)

ବାଉ(ହୁ)ଟିଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ବାତାୟୁ; ବାତାଟ; ବାତମୃଗ)—
Bāu(hu)ṭiā ମୃଗ ବିଶେଷ; କୃଷ୍ଣସାର; କଳା ବାଉଟିଆ—
ବାଉଟା **काला हिरण, करसायल** The black buck.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗ ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଓ ମୋଡ଼ା ମୋଡ଼ା ।]

ବାଉଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ ପରେ ଯେଉଁ
Bāuṛdi ହାଲୁଟ ବା ଢକୁର ବାହାରେ; ଏଉଡ଼ି—
ଢେକୁର Belching or eructations coming out
ढेकार after a full meal

ବାଉନ ପତି—ଗ୍ରା. ବ—ବାହାନ ପତି (ଦେଖ)
Bāuna pati Bāhāna pati (See)

ବାଉନା—ଦେ. ବ—ବାହୁନା (ଦେଖ)
Bāunā Bāhunā (See)

ବାଉନିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ନାପସନ୍ଦ କରିବା; ଅନୁମୋଦନ
Bāunibā ନ କରିବା—To disapprove.
ଦେ. କ୍ରି—ବାହୁନିବା (ଦେଖ)—Bāhunibā (See)

ବାଉରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ. ପୁଂ. (ସ. ବାତୁଳ; ତୁଳ. ହି.
Bāurā ବାଉରା)—ବାତୁଳ; ପାଗଳ; ବାଉଳା—
(ବାଉରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Mad; insane.

ବାଉରି—ଦେ. ବ. ପୁଂ. (ସ. ବବ୍ଦର)—୧ । ହିନ୍ଦୁ ନୀଚ ଜାତିବିଶେଷ
Bāuri 1. A low depressed caste. ।
ବାଉରି [ଦ୍ର—ବାଉରିମାନେ ବିବାହାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ଶଙ୍ଖ ବଜାନ୍ତି
(ବାଉରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶଙ୍ଖପୁର ନିବାସୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କଠାରୁ ଏମାନେ ଶଙ୍ଖ
ପାଇଥିବା କଥା ବଳରାମ ଦାସ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।
ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ବାଉରିମାନେ ବୌଦ୍ଧ
ଥିଲେ । ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବ ଏମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗୁଁ ଏମାନଙ୍କ
ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର ଆରମ୍ଭ କରିବାରୁ ଏମାନେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ
ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ (ହିନ୍ଦୁ) ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ
ମୁହଁରେ ମାନିଲେ; କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଭିତରେ 'ମହାଶୂନ୍ୟଙ୍କୁ' ପୂଜା
କଲେ । ଏହି ସମୟରୁ ଏମାନେ ଅଶ୍ପୃଶ୍ୟରୂପେ ବିବେଚିତ ହେଲେ ।
ଏମାନେ ବିବାହ କେଲେ ପଇତା ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଜାତିର
ସରଦାରଙ୍କୁ 'ମହାପାତ୍ର' ବୋଲାଯାଏ । 'ବାଉରି ବୈଷ୍ଣବ' ନାମକ
ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏମାନଙ୍କ ପୁରୋହିତ । ଏମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଭୂତ;
କିନ୍ତୁ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଏମାନେ ପାଣ ହାଡ଼ି ଆଦିଙ୍କ ପରି ଗୋ-
ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୟୂରଭଞ୍ଜର ବାଥୁଡ଼ିମାନେ ପ୍ରକୃତରେ
ବାଉରି ନୁହନ୍ତି । ବଳରାମ ଦାସ ତାଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଭମରୁରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି
ଯେ ବାଉରିମାନେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଭଳି ଅଟନ୍ତି ।]
(ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଅଗ୍ରଜିଆଣୀ ପୁତ୍ର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ-
2. A name given to children born after the death of their elders.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଓଲଟ ବେଉର—A present sent to a friend's or a relative's house in return for the present sent by the latter.

ବାଉରି ବୈଷ୍ଣବ—ଦେ. ବ.—ବାଉରି ଜାତିର ପୁରୋହିତ—
Bāuri baishṇaba A sect of Bāuris who officiate as priests amongst the Bāuris.

ବାଉରି ବତା—ଦେ. ବି.—ଗୋଲଘରର ଗୋଟିଏ ପାଖ ଛପର କରିବାର
Bāuribatā ଆଗରୁ ସେ ପାଖର କାଉରିଗଛର ଅଗଲୁ ଭୁଲର
ଟୁଇର ବାତା ଉପର ବାଟେ ବୁଲାଇ ଅପରପାଖେ ବାନ୍ଧିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ
ବତା—The bamboo lath tied to the top-
most zone of the thatched framework
of a house connecting it with the already
thatched other half.

ବାଉରି ବୁଣା—ଦେ. ବି.—ବାଉରି ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ତନ୍ତୁ—
Bāuri bunā A caste of low class weavers.
ଦେ. ବିଣ.—ବାଉରିବୁଣା ତନ୍ତୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହୋଇଥିବା
(ମୋଟା ଲୁଗା)—(coarse cloth) Woven by
Bāuri weavers.

ବାଉଲଚି ବକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର)—କ୍ରି.—ବାଉଳ ପରି ପ୍ରଳାପ
Bāulachi bakibā କରିବା—To rave like a mad
man.

ବାଉଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବାତୁଲ)—୧ । ବାତୁଳ—
Bāulā ବାଉଳ ବାମ୍ଭଲା; ବାଉର 1. Mad; insane.
(ବାଉଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତି—2. Erring. ୩ । ବାତୁଳ ବ୍ୟକ୍ତି
ପରି ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—3. Maddened; behaving
like a mad person.
ଦେ. ବି.—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତି—1. Delusion; mistake;
error. ୨ । ବାତୁଳତା—2. Madness.
ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—କଣ୍ଟିଆ ଜାତୀୟ ଏକ
ପ୍ରକାର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟ—A very small fish
belonging to 'kaṇṭiā' class.

[ଦ୍ର—ଏହାର କଣ୍ଟା ଦେହରେ ବାଜିଲେ ଭାରି ବିନ୍ଧା ହୁଏ ଏବଂ
ମନୁଷ୍ୟ ବାତୁଳ ପରି ହୋଇ ଯାଏ । ଏଣୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ହୋଇ
ଅଛି ।]

ବାଉଲା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବାତୁଳ ପରି ଅସ୍ଥିର କରିବା—
Bāulā karibā 1. To cause to be restless like a
ପାଗଳ କରା mad man. ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ ବା ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ କରିବା;
ବାଉର କରନା 2. To cause to fall into error; to delude.

ବାଉଲି(ଲ)—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ବାତୁଳ) ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ
Bāuli(la) ବାଉଳ ବିଶେଷ—1. A sect of anchorites.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବୈଷ୍ଣବମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ
ଟୋପର ଓ ଦେହରେ କନ୍ଥା ଦେଇ ଖୁଡ଼ୁଖୁଡ଼ି ବଜାଇ ହରି ନାମ
ଗାଇ ବୁଲନ୍ତି । ଏଥିର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ଯେ ହରି ନାମରେ
ବାତୁଳ ।]

୨ । ବାଉଲି (ଦେଖ)—Bāuli (See). ୩ ।
ବାହାଲି (ଦେଖ)—3. Bāhāli (See). ୪ ।
ଘରର ଗୋଲ ଛପରବନ୍ଦ କରିବା ସମୟରେ ହାତଅନ୍ଧର
କାନ୍ଥରେ କର୍ଣ୍ଣା ପାଣି ନ ପଡ଼ିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଛପରର
ଶେଷଭାଗରେ ବାନ୍ଧ ଦିଆଯିବା ନଡ଼ା—4. Straw
put on the extremity of a gabled thatch
to prevent rain water from reaching the
gabled wall.

ବାଉଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଲୟ)—କାନର ଉପରଭାଗରେ ପିନ୍ଧିବା
Bāuli ଝୁଲାଲଗା ନୋଳି—An ear-ring with pendants
ଉପରକାନେର ମାକଡ଼ୀ worn on the upper part of the
କନୌସୀ ear.

ବାଉଲି ଚାଉଲି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିଦ୍ରା ବା ବାତୁଳତା ଜନ୍ୟ ପ୍ରଳାପ
Bāuli chāuli କରୁଥିବା—1. Raving. ୨ । ବ୍ୟାକୁଳ—
ପାଗଳେର ମତ ବାବଲାକା ଏସା 2. A gitated.
(ବାଉଲା ଚାଉଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଉଲି ଫାସିଆ—ଦେ. ବି—ବାଉଳରେ ଝୁଲା ଓଢ଼ୋଳ ଥିବା କର୍ଣ୍ଣ-
Bāuli phāsiā ଭୂଷଣବିଶେଷ—A kind of ear-ring
ଉପରକାନେର ମାକଡ଼ୀ କନୌସୀ with pendants.

ବାଉଲି ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜ୍ଞାନହୀନ ସ୍ତ୍ରୀ—
Bāuli lakshmī A thought-less or foolish woman.

ବାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ବାତେନ)—ବାୟୁ ବା ପବନଦ୍ୱାରା—
Bāe By the wind.

ମଇଠାରେ ମୋ ପୁଷ୍ପ ଦେଖ ମୋ ବଧୂ
ଶାସ୍ତ୍ରଣାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାଉଛନ୍ତି କରବାଏ—ଭୂଷ୍ଣଗିତ. ମହାଭାରତ ସ୍ତ୍ରୀ ।

ବାଏଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ବାମେ)—ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ—On the left.
Bāeñ ବାମ୍ଭେଁ ବାୟେ

ବାଏଁ ବାଏଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପବନ ଗତିରେ—1. With
Bāeñ bāeñ the velocity of the wind. ୨ । ପବନଦ୍ୱାରା
(ବାଏ ବାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚାଳିତ ହୋଇ—2. Being carried
ବାଏଁ ବାଏଁ ବାଏ ବାଏ away or waved by the wind.

(ଯଥା—ଶରଟି ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥାନରେ ନ ବାଜି ବାଏଁ ବାଏଁ
ଉଡ଼ିଗଲା ।)

୩ । କାହାର କର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରବେଶ ନ କରି; କେହି ନ ଶୁଣି—
3 Without being heard or attended to by
any one.

(ଯଥା—ମୁଁ ଯାଇ ହାକିମ ଆଗରେ ଗୁହାରିକଲି; ମାତ୍ର ମୋ
ଗୁହାରିଟା ବାଏଁ ବାଏଁ ଉଡ଼ିଗଲା ।)

୪ । (ସଂ. ବହିଃ) ବାହାରେ ବାହାରେ; ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ ନ
କରି—4. Without-entering inside.

୫ । (ସଂ. ବାମ) ବରାବର ବାମ ଦିଗରେ—5. All along to
the left; keeping to the left.

ବାଏଁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବମ୍ବିମାଛ—
Bāeñrā A kind of fish.

ବାଏଗନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଇଗଣ—
Bāegan Brinjal.

ବାଏଙ୍କା—ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବି - ବଣଭୁଆ—
Bāeṅkā Wild cat.

ବାଏଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବି. (ସଂ. ବାଲୁକା, ଭୁଲ. ନଏଏ=ନଗ୍ନ; ରାଏତ=ରାତ)—ବାଲି—Sand.
Bāel

ବାଏଲ୍ ସେଁକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଲିସେକ; ବାଲିପୁଡ଼ାକୁ ଗରମ କରି ଦେହରେ ସେକିବା—Dry fomentation with heated sand.
Bāel señk

ବାଓଁ(ଓଁ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାମ)—ବୈ—Fathom.
Bāo(oñ)

ବାଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ବଂଶ+ ଅ)—ବଂଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to 'Bamsa'.
Bāmsa

ସଂ. ବି—ବଂଶଲୋଚନା——The manna of bamboo.

ବାଂଶରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି(ଭୁଲ. ବ. ବ °ଶୁଣ୍ଠ)—ବଂଶୀ—Flute.
Bāmsari

ବାଂଶିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବଂଶ+ ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ବଂଶୀବାଦକ—The blower of a flute.
Bāmsika (ବାଂଶିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାଃ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ବା=ବିସ୍ମୟ ବା ବିତର୍କସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ)—
Bāh ୧ । (ପ୍ରଶଂସାର୍ଥକ) ସାବାସ୍; ଧନ୍ୟ—1. Bravo ! ବାଃ ବାହ୍‌ବାହ୍; ବାହ୍ well done ! ୨ । ଅହା !—2. Oh ! (ବାଃ ବା; ବାଃବାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ବାଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bāñ (etc) Bā-āñ etc (See)

ବାଁଟ୍ ଧରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଅଂଶୀଦାର—Shareholder; co-sharer.
Bāñt dbaru

ବାଁଟ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କ୍ରି—ବାଣ୍ଟିବା—To divide; to distribute.
Bāñt-bā

ବାଁଟାଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଅଂଶୀଦାର—A shareholder.
Bāñtādār

ବାଁ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନବପ୍ରସୂତା ଗାଈ ବା ମଇଁଷୀକୁ ଧରିବା ବା ଫୁଙ୍କିବା—To blow wind into the belly of a milch cow.
Bāñ māribā

ବାକ୍—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କ୍ୱିପ୍; ବାଚ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ. ଯାହା କୁହାଯାଏ)—୧ । ବାକ୍ୟ; ଶବ୍ଦ; ଉକ୍ତି; କଥା; ଉଚ୍ଚାରିତ ବିଷୟ—1. Speech; utterance; word; sentence. ୨ । ବିଦ୍ୟା—2. Learning. ୩ । ସରସ୍ୱତୀ—3. The Goddess of learning. ୪ । (+ କରଣ କ୍ୱିପ୍) ବାଗିନ୍ଦ୍ରିୟ; ଘାଟି—4. The organ of speech.
Bāk

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ପ୍ରଗଲ୍ଭବାକ୍, ଅନୃତବାକ୍, ପ୍ରିୟବାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବାକ୍‌ଚାତୁରୀ—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍)—୧ । କଥାରେ ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଇବା; ବାଲଙ୍ଗ—1. Bravado; bragging. ୨ । କଥା କହିବାରେ ବାହାଦୁରୀ—2. Cleverness of speech
Bāk-chāturi (ବାକ୍‌ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବାକ୍‌ଚତୁର(ପୁଂ) } ବିଣ
ବାକ୍‌ଚତୁରା(ସ୍ତ୍ରୀ) }

ଦେ. ବି—ବକୋକ୍ତି; ଭୁଲ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା କଥା—An equivoque.

ବାକ୍‌ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଉତ୍କଳ
ବସ୍ତ୍ରରେ ସମର୍ପିତ ହୋଇଛି—ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।

ବାକ୍ ଚାପଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍)—୧ । କଥା କହିବା ବିଷୟରେ ଚଞ୍ଚଳତା ପ୍ରକାଶ—1. Hasty speech. ୨ । ବୃଥାଗପ—2. Chatter; gossip.
Bāk-chāpalya
ବାକ୍‌ଚପଳ(ପୁଂ) } ବିଣ
ବାକ୍‌ଚପଳା(ସ୍ତ୍ରୀ) }

ବାକ୍‌ଛଳ—ସଂ. ବି. (୨ମୀ ତତ୍)—କଥାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତାରଣା—Dodge; evasive expression; quibble; equivocation.
Bāk-chhala

ବାକ୍‌ପଟୁ—ସଂ. ବିଣ. (୨ମୀ ତତ୍; ବାକ୍+ପଟୁ)—୧ । କଥା କହିବାରେ ପଟୁ ବା ଚତୁର—1. Skilled in language; clever in expression. ୨ । ବାଗ୍ମୀ—2 Eloquent.
Bāk-patu [ବାକ୍‌ପଟୁତା (ତ୍ୱ)—ବି]

ବାକ୍‌ପତି—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବାଗ୍ମୀ—Eloquent.
Bāk-pati

ସଂ. ବି.—୧ । ବୃହସ୍ପତି—1. Bṛuhaspati. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ.)—2. Bishṇu. ୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବାକ୍ୟ (ହି. ଶ.)—3. Faultless speech.

ବାକ୍ ପାରୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ପାରୁଷ୍ୟ)—୧ । କଥାରେ କର୍କଶତା; ରୂଢ଼ବଚନ ପ୍ରୟୋଗଶୀଳତା—1. Roughness in speech. ୨ । କଠୋର ବା ନିଷ୍ଠୁର ବଚନ—2. Scurrility. ୩ । ଅପବାଦ—3. Defamation.
Bāk-pārushya [ବାକ୍‌ପରୁଷ(ଷା)—ବିଣ]

ବାକ୍‌ବାକୁମ୍ କୁମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପାରା ଘମ୍ବରବାର ଶବ୍ଦ—The sound made by pigeons; cooing of pegeons.
Bāk-bākum kum
ବାକ ବାକୁମ୍ କୁମ୍; ବକବକ ଟୁକୁମ
ଗଟରଗୁ, ଘୁଟଘୁ

ବାକ୍‌ବିତଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଚ୍‌ବିତଣ୍ଡା)—୧ । ବାଚ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—1. Wordy fight. ୨ । ଅନୁଚିତଯୁକ୍ତ ଯୁକ୍ତି—3. Improper argument.
Bāk-bitandā

ବାକ୍‌ଶକ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଶକ୍ତି)—କଥା କହିବାର କ୍ଷମତା—Power of speech.
Bāk-śakti

ବାକ୍‌ସଂଯମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୨ମୀ ତତ୍)—ବୃଥାରେ ନ ଗପିବା; ଅଳ୍ପବାକ୍ୟ କହିବା; ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବାକ୍ୟ ନ କହିବା—Moderation in speech
Bāk-samjama [ବାକ୍‌ସଂଯତ(ତା)—ବିଣ]

ବାକ୍‌ସିଦ୍ଧି—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କଥିତ ବାକ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘଟିବା ରୂପ ଅଲୌକିକ ସାଧନରେ ସଫଳତା—Success in bringing about the fruition of one's words.
[ବାକ୍ ସିଦ୍ଧ(ଦ୍ଧା)—ବିଣ]

ବାକ୍‌ସୂତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ସୂତ୍ର)—୧ । କଥାର ସୂତ୍ରପାତ; ବାକ୍ୟାରମ୍ଭ—1. Beginning of speech.
Bāk-sūtra

୨ । ସ୍ୱରୋତ୍ପାଦକ ଚର୍ମସୂତ୍ର ବା ତନ୍ତ୍ର—2. Gut-string capable of producing sound when struck.

ବାକ—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ବାକ୍ୟ; କଥା; ଉକ୍ତି—
Bāka Word; speech.

ବୋଲୁଁ କୋଟି ଚକ୍ରବାକ, ବୋଇଲ ଏମନ୍ତ ବାକ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାକ କଲ୍ୟାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାକ୍+କଲ୍ୟାଣ; ଯେ ବାକ୍ୟରେ
Bāka kalyāṇī କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତି)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Brāhmaṇa.

ବାକବଲ୍ୟାଣୀର ଶୁଣି ଦଶରଥେ ବହୁ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାକ ତ(ଟ)କୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—
Bāka ta(ṭā)kuliā Excommunicated.
ଅଜାତ ଦେ. ବି—ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—A sect of śūdras.

ବାକସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ବକ୍)—୧ । କାଠର ତାଲା ବିଶିଷ୍ଟ
Bākasa କ୍ଷୁଦ୍ର ଚତୁଷ୍କୋଣ ଆଧାର; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସିନ୍ଦୁକ—1. Box.
ବାକସ, ବାକ୍ସ ୨ । ଉଦ୍ୟାନରେ ରୋପିତ ବହୁଚିତ୍ରିତ ପତ୍ରଶାଳୀ
ବକ୍କସ ବିଦେଶୀୟ ଗୁଳ୍ମ; କ୍ରୋଟନ୍—2. Croton plant.
୩ । ଏକ ଜାତୀୟ ଦୃଢ଼କାଷ୍ଠ ଇଉରୋପୀୟ ବୃକ୍ଷ—
ପାତା ବାହାର 3. Box wood.
୪ । ହାତ ବାକସ—4. Hand box.

ବାକସ ଗଛ—ଦେ. ବି—ଉଦ୍ୟାନରେ ରୋପିତ ବହୁଚିତ୍ରିତପତ୍ର-
Bākasa gachha ବିଶିଷ୍ଟ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଗୁଳ୍ମ—
ପାତା ବାହାର Croton plant.

ବାକି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—୧ । ଅବଶିଷ୍ଟ—1. Remaining.
Bāki ୨ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ; ଯାହା ବଳି ପଡ଼ି ଥାଏ—2. In excess;
ବାକୀ **ବାକୀ** in balance. ୩ । ବକେୟା—3. In arrears; outstanding.
(ଯଥା—ହାଲ୍ ବାକି; ଜମା ବାକି ।)
୪ । ଅସୁଲ ବାଦ ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରଦେୟ—4. Payable after deducting previous payments.
(ଯଥା—ଭାସିଲ୍ ବାକି ।)
୫ । ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାପ୍ୟ—5. Due as remainder.
ବି—୧ । ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ; ଅବଶେଷ—1. Remainder; remnant. ୨ । ବକେୟା ଦେୟ ବା ପ୍ରାପ୍ୟ—2. Arrears; outstanding amount.
୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଦେୟ ଧନ—3. Amount payable as remainder ୪ । ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନ—4. Amount due as remainder. ୫ । ବିୟୋଗ ଫଳ—5. Remainder after subtraction; residue. ୬ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଧନ ବା ପଦାର୍ଥ; ଯାହା ବଳି ପଡ଼େ—6. Balance.
(ଯଥା—ତହବିଲ ବାକି ।)

ବେଦେ. ଅ—୧ । କିନ୍ତୁ—1. But. ୨ । ଏବଂ—2. And.
୩ । ମଧ୍ୟ—3. Also. ୪ । ଅଧିକନ୍ତୁ—Moreover.

ବାକିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଆ. ବାକି)—୧ । ବକେୟା; ପୂର୍ବ ସନର ବାକି
Bākiā ଥିବା ଦେୟ—1. Arrears accruing in pre-
ବାକୀ **ବାକୀ** vious years. ୨ । ଅବଶିଷ୍ଟ; ବାକି—2. Remaining due.
ଦେ. ବି—୧ । ବାକିଥିବା ଧନ; ଅବଶିଷ୍ଟ ଧନ—
1. Balance. ୨ । ବାକିଥିବା ଖଜଣା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେୟ—2. Arrears.

ବାକି କରିବା - ଦେ. କ୍ରି—ଦେୟ ଧନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପରିଶୋଧ ନ
Bāki karibā କରିବା ଯୋଗୁଁ ଆପଣା ଉପରେ ବାକି ରହିବାକୁ
ବାକୀ ରାଖା ଦେବା—To allow arrears to accrue on
ବାକୀ ରଖନା one's self.

ବାକି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେୟ ଧନର ପରିମାଣରୁ ଦତ୍ତ ଧନର
Bāki kāṭibā ପରିମାଣ ବାଦ ଦେଇ ବାକି ଦେୟ ଧନର ହିସାବ
ବାକି ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଲେଖିବା—1. To show
ବାକି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା } arrears after deduct-
ବାକି କାଟା ing the amount paid. ୨ । ହିସାବ ନିକାଶ
ବାକି କାଟନା କରିବା—2. To finally strike the accounts of arrears. ୩ । ଦୁଇ ରାଶିର ବିୟୋଗଫଳ ସ୍ଥିର କରିବା—3. To cast off the balance. ୪ । ଆୟରୁ ବ୍ୟୟ ବାଦ୍ ଦେଇ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଧନର ହିସାବ ଲେଖିବା—4. To show the balance of income over expenditure.

ବାକି ଖା(ଖା)ଜ(ଞ୍ଜ)ଣା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବାକି+ଫା. ଖଜାନା)—
Bāki kha(khā)ja(ñja)ṇā ପ୍ରଜାର ଦେୟ ଯେଉଁ କର ଚଳିତ
ବାକୀ ଖାଜନା ବର୍ଷରେ ଦିଆ ନ ଯାଇ ପ୍ରଜା ଉପରେ ଜମିଦାରଙ୍କର
ବାକୀ ଖଜାନା ପାଉଣା ଥାଏ—Arrear rent.

ବାକି ଖାତା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବାକି+ଫା. ଖାତା)—
Bāki khātā ଯେଉଁ ଖାତା ବା ହିସାବ ବହିରେ ବାକିଦାର-
ବାକି ଖାତା ମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନର ହିସାବ ଲେଖା ଥାଏ—
ବାକି ଖା Account books showing arrears.

ବାକି ଗଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହିସାବ ଖାତାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମରେ
Bāki gardibā ଥିବା ବାକି ଧନ ଧାରାବାହିକ ରୂପେ ଦେଖାଯିବା-
ବାକି ହୋନା The showing of arrears or balance (ବାକି ପଡ଼ିବା,ବାକି ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) in the account book.

ବାକି(କୁ)ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ପୁଂ. (ଭୁଲ. ବି. ବାଗ୍ରୀ)—
Bāki(ku)ṭi ମାଛ ଧରିବା ଜାତି ଜାତିବିଶେଷ; ବାକୁଟି—A low
(ବାକି [କୁ]ଟିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) caste of fishermen.

ବାକି(କୁ)ଟିଆଣୀ—ପ୍ରାଦେ.(ଗଞ୍ଜାମ) ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବାକିଟିଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Bāki(ku)ṭiāṇī 1. A female of the Bākiṭi caste.
୨ । ବାକୁଟିଆଣୀ (ଦେଖ)—2. Bākuṭiāṇī (See)

ବାକି ତାଲିକା—ଦେ. ବି. (ଆ. ବାକି+ଫା. ତାଲିକା)—
Bāki tālikā ବାକିଦାରମାନଙ୍କ ନାମ ଓ ଦେୟ ବାକିର ପରିମାଣ
ବାକୀ ତାଲିକା ଯେଉଁ ତାଲିକାରେ ଲେଖାଯାଏ—Arrears
ବାକୀ ତାଲିକା list.

ବାକିଦାର୍—ବୈଦେ.ବି. (ଆ. ବାକୀ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Bākidār ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅନ୍ୟର ପ୍ରାପ୍ୟ ବାକି ରହିଥାଏ—
ବାକୀଦାର ବାକୀଦାର Defaulter.
ବିଣ—ଅନ୍ୟର ପ୍ରାପ୍ୟ ସାହାଠାରେ ପାଉଣା ଥାଏ—
In arrears; defaulting.

ବାକି ବୁକର—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଅନର୍ଥକ ସହଚର)—
Bāki bukara ବାକିଥିବା ପ୍ରାପ୍ୟ—Arrears.
ବାକି ବୁକର, ବାକୀ ସାକୀ **ବାକୀ ଉକୀ**
(ବାକୀ ସାକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାକି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣାର ଦେୟ ନ ଦେବା—
Bāki rakhibā 1. To make default; to be in arrears. ୨ । କୌଣସି ବାକି ଥାକା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅକୃତ ବା ଅବଶିଷ୍ଟ ରଖିବା—2 To leave any part of a work undone. ୩ । ବ୍ୟୟ ପରେ ଧନ ବଳାଇ କରି ରଖିବା—3. To leave any balance unspent.
[bracketed] (ଯଥା—ମୁଁ ତତେ ଶହେ ଟଙ୍କା ଦେଲି; ତୁ ସେଥିରୁ ଦୁଇସାଟିଏ ହେଲେ ବାକି ରଖିଲୁ ନାହିଁ ।)

ବାକି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ରହିବା—
Bāki rahibā 1. To be in balance.
(ବାକି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବା—
ବାକି ଥାକା **बाकि रहना** 2. To be left as remainder. ୩ । ଦେୟ ଧନ, ଅଦାୟ ନ ହେବା—3. To be due as arrears. ୪ । ବଳ ପଡ଼ିବା—4. To be in excess.

ବାକୁ(ଗୁ)ଚି—ଦେ.ବି.—(ସଂ. ବାକୁଚୀ)—ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକବିଶେଷର ବୀଜ—
Bāku(gu)chi Psorallea Corylifolia; Serratula Anthelmintica.
ବାକୁଚି, ହାକୁଚି **बकची, बावची**
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସୁଗନ୍ଧ, କଣ୍ଟକ, ଅବଲ୍‌ଗୁଜ, ସୋମରାଜୀ, ଶଶିଲେଖା, ବାକୁଚ, ସୁଗନ୍ଧିକା, କୃଷ୍ଣ ଫଳା, ସୋମା, ପୂତିଫଳା(ଳୀ) କାଳମେଘୀ, କୁଷ୍ଠଘ୍ନୀ, ସୁବଲ୍ଲୀ, ସୋମବଲ୍ଲୀକା
[ଦ୍—ଏ ଗଛ ପ୍ରାୟ ୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ରରେ ୧ ବା ୩ ପର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ; ଫୁଲ ଈଷତ୍ ଲାଲ । ଏହା ଶୀତ କାଳରେ ଫୁଟେ । ଏହାର କୁଇଁରେ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡାକାର ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏ ମଞ୍ଜି ସୁଗନ୍ଧ ଓ ତିକ୍ତ । ଏହା ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, କଟୁରସ ଏବଂ କେଶର ଓ ଚର୍ମର ଉପକାରକ । ଏ ଗଛର ନାମ ସୋମରାଜୀ ଓ ଏହା ଶ୍ଳେଷ୍ମା, ରକ୍ତପିତ୍ତ, ଶ୍ୱାସ, କୁଷ୍ଠ, ମେହ, ଜ୍ୱର, କୃମି ଓ ପାଣ୍ଡୁ ରୋଗନାଶକ । ଏହି ବୀଜ ଧବଳ ରୋଗର ମହୌଷଧ ।]

ବାକୁଟିଆଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ରାଜାଙ୍କର ପାଟରାଣୀ ବା ପ୍ରଧାନ ରାଣୀଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବା ସାଧାରଣ ରାଣୀ—
Bākuṭiāṇī (ବାକୁଟରାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Ordinary or junior Ranee of a Raja.

ଏତେ କହିଲେ ବଳନ୍ତି ରାଣୀ,
ପୁଣି କାହିଲେ ବାକୁଟିଆଣୀ । ଉତ୍ତରଚରିତ୍ର ମଥୁରମଙ୍ଗଳ ।

ବାକୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁଗଶୀଳକ)—୧ । ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କଣାରେ ଗଳାସିବା କାଠି (ଯହିଁରେ ବଳଦଙ୍କ ପଘାଲୁ ଅଟକାଇ ରଖା ଯାଏ); ଯୁଗାପ୍ରଶୀଳକ; ଯୁଗଶୀଳକ—The pin or peg fixed on each end of the yoke of a cart to which the neck-rope of the bullock yoked to the cart is tied.
ଖୀଲ **सैल, सैलां, कनैल** ୨ । ଗୋଡ଼ ହାତ ବନ୍ଧିବା ରୋଗବିଶେଷ—Cramp (of hands and legs).
ପ୍ରାଦେ.—(ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ବାଲୁଲି) ପ୍ରାଚୀର ବା ଗୃହବେଷ୍ଟିତ ତତ୍ତ୍ୱର; ଅଗଣା—
Courtyard.

ବାକୁଲି ଉଠିବା—ଦେ. ବି.—ଗୋଡ଼ ହାତ ବନ୍ଧିବା—
Bākuli uṭhibā Being seized with cramp.
ପାୟେଖୀଲଧରା **मडोड**

ବାକୁ(ଙ୍କୁ)ସ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ବକ୍‌ସ୍)—କାଠର ଡାଲାବିଶିଷ୍ଟ ଅଧାର—Box.
Bāku(ṅku)sa

ବାକେଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବାକ=ବଚନ+ଈଶ୍ୱରୀ)—ଗ୍ରାମଦେବୀ ବିଶେଷ—Name of a popular Goddess.
Bākeśwarī

ବାକୋବାକ(କ୍ୟ)—ସଂ. ବି.—୧ । କଥୋପକଥନ (ହ. ଶ.)—
Bākobāka (kya) 2. Conversation.
୨ । ତର୍କବିତର୍କ (ହ. ଶ.)—2. Argument; wrangling

ବାକ୍କୀର—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଶଳା—
Bākkīra Wife's brother (Apte)

ବାକ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ଉଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟମାଣ ପଦ; ବଚନ; କଥା—1. Speech; expression.
୨ । ଅର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦସମଷ୍ଟି—2. A significant sentence or group of words.
୩ । ଅର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ—3. A word. ୪ । ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବଚନ—4. A sentence or quotation from scriptures. ୫ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା—5. Promise.
[ଦ୍—ଅଳଂକାର ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧିମାନୁସାରେ ଯୋଗ୍ୟତା ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଓ ଆସତ୍ତିଯୁକ୍ତ ପଦ ସମୂହକୁ ବାକ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ତ୍ରିବିଧ—୧. ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ପଦ ସମୂହ, ୨. କ୍ରିୟା ପଦ ସମୂହ ଓ ୩. କାରକଯୁକ୍ତ କ୍ରିୟା ପଦ । କ୍ରମଶଃ ଉଦାହରଣ ଯଥା—୧—ଏହା ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତିସିଦ୍ଧ; ୨—ଖାଉଛି, ଦେଉଛି ଓ ନାଚୁଛି; ୩—ଦେବଦତ୍ତ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଉଅଛି । ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଯେଉଁ ପଦସମଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୋତା ବକ୍ତାର ଅଭିପ୍ରାୟ ବୁଝି ପାରେ ତାହା ବାକ୍ୟ ଅଟେ । ବାକ୍ୟରେ ୩ ଟି ଉପାଦାନ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯଥା—ଆକାଙ୍କ୍ଷା (ଭାବପର୍ଯ୍ୟ), ଯୋଗ୍ୟତା (ଅର୍ଥର ସଙ୍ଗତି ବା ସମ୍ଭବତା) ଓ ଆସତ୍ତି (ପଦମାନଙ୍କରି ଦେଶକାଳାନୁସାରେ ଦୂରତ୍ୱର ସମ୍ବନ୍ଧ—ହ. ଶ.]
ଦେ. ବି—ଧର୍ମକର୍ମାଦିର ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା ସମୟରେ ବୋଲାଯିବା

ସଙ୍କଳ୍ପବଚନ—Appropriate formula or resolution uttered at the beginning of vedic rituals.

ବାକ୍ୟକର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବାକ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦୂତ; Bākya kara ଯେ ଜଣକଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଜଣକଠାରୁ ମୁହଁରେ ଖବର ନିଏ (ହି. ଶ.)—2. Verbal messenger. ୨ । ବାକ୍ୟ ରଚନା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who constructs a sentence.

ବାକ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି-୧ । ଦୃଢ଼ ଜବାବ ଦେବା; ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହେବା— Bākya karibā 1. To promise. ୨ । ଚୁକ୍ତି କରିବା— କଥାଦେଓୟା 2. To enter into a contract. ୩ । ନିତ୍ୟ-ବାତକରଦେନା; ବଚନଦେନା ନୈମିତ୍ତିକ ବୈଦିକ କ୍ରିୟାରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ସଙ୍କଳ୍ପକରିବା ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ ସଙ୍କଳ୍ପ-ବାକ୍ୟ ବୋଲିବା— ବାକ୍ୟକରନା 3. To recite appropriate formula at a ritual.

ବାକ୍ୟଦାନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ଦାନ)—ଅଙ୍ଗୀକାର; Bākyadāna ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—Promise; making a promise.

ବାକ୍ୟ ବାଗୀଶ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ କେବଳ ଗୁଡ଼ିଏ କଥା କହିଥାଏ Bākya bāgīsa (କାର୍ଯ୍ୟତଃ କିଛି କରେ ନାହିଁ)— ବାକ୍ୟବାଗୀଶ ବକ୍କୀ Braggart.

ବାକ୍ୟବାଣ—ସଂ. ବି—(ରୂପକ) ବାଣପରି କଠୋର ବାକ୍ୟ— Bākyabāṇa Cruel words (compared to shafts).

ବାକ୍ୟ ବିନିମୟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ବିନିମୟ)— Bākya binimaya କଥୋପକଥନ—Exchange of words; conversation.

ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ବିନ୍ୟାସ)— Bākyabinyāsa ୧ । ରଚନାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟମାନଙ୍କର ଯଥାସ୍ଥାନରେ ସନ୍ନିବେଶ—1. Arrangement of proper sentences or words in a composition. ୨ । ବାକ୍ୟମଧ୍ୟରେ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ଉପଯୁକ୍ତ ପଦମାନଙ୍କର ବିନ୍ୟାସ— 2. Arrangement of proper words in a sentence.

ବାକ୍ୟ ବିଶାରଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ବିଶାରଦ)— Bākya bisārada ୧ । ବାକ୍‌ପଟୁ—1. Skilled n speech. ୨ । ବାଗ୍ମୀ— (ବାକ୍ୟ ପଟୁ——ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାକ୍ୟ ବିଶାରଦା – ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Eloquent.

ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ବ୍ୟୟ)—କଥା କହିବା— Bākya byaya Use of words in speaking.

ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା କହିବା— Bākya byaya karibā To speak; to talk. ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ କରା ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ କରନା

ବାକ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ଆଡ଼ମ୍ବର)— Bākyārdambara ବାଗ୍‌ଜାଲ; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—Bombastic expression; grandiloquent speech; pompous style.

ବାକ୍ୟାଳାପ—ସଂ. ବି—(୩ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍ୟ+ଅଳାପ)— Bākyālāpa ୧ । କଥାବାର୍ତ୍ତା; କଥୋପକଥନ—1. Conversation. ୨ । ସଦ୍ଭାବଜନିତ କଥାରାଷା--2. Friendly talk. ୩ । କଥାକହିବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା—3. Speaking terms. ୪ । କଥା କହିବା; ଘାଟ ପିଟାଇବା—4. Speaking; talking.

ବାକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ବକ୍ସ)—କାଠପଟା ବା କାଗଜ ପଟାରେ ନିର୍ମିତ ଘୋଡ଼ଣୀ ବା ଭାଙ୍ଗିଥିବା ସାନ ପେଡ଼ି; ପେଟୀ— ବାକ୍‌ସ ବକସ Box.

ବାକ୍ସ ଗଛ—ଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ.ନାମ —କ୍ରୋଟନ୍; ବୋଧ ହୁଏ ପୂର୍ବେ Bāksa gachha ଏ ଗଛମାନ କାଠର ବାକ୍ସରେ ମାଟି ଦେଇ କ୍ରୋଟନ ଭାବରେ ଲଗାଯାଉ ଥିବାରୁ ଏ ନାମ)—ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ରଞ୍ଜିତ- କ୍ରୋଟନ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ବିଦେଶୀ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Croton.

[ଦ୍ର—ବଗିଚାର ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନାର୍ଥ ଏହା ରୋପିତ ହୁଏ । ଏହାର ଡାଳ ପୋତିଲେ ଗଛ ହୁଏ । ଏହା ପତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ଭେଦରେ ଓ ଆକାର ଭେଦରେ ନାନାଜାତୀୟ ଅଟେ । ଏ ଦେଶରେ ଏ ଗଛମାନଙ୍କର ବଢ଼ି ଭଲ ଫୁଲ ଧରେ; କିନ୍ତୁ ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ବୃକ୍ଷ ମାଲଦ୍ୱୀପରୁ ଆନିତ (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର) ।]

୨ । (ଇଂ. ବକ୍‌ସ୍) ଏକପ୍ରକାର ଦୃଢ଼କାଷ୍ଠ ଇଉରୋପୀୟ ବୃକ୍ଷ—2. The box tree.

[ଦ୍ର—ଏଥିର କାଠ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ଓ ଭଲ ପାଲିସ୍ ହୋଇପାରେ; ଏଥିପାଇଁ ଇଉରୋପରେ ସୁନ୍ଦର ସଂଯୋଜକଗଣମାନ ଏ କାଠରେ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ବାଖଇ ପାଇଲ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଗାଳି)—ଦୁଷ୍ଟ ପୁରୁଷ— Bākhāi pāila Wicked person.

ବାଖର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବଲ୍ଲକ; ଏହା ଗଛର ବଲ୍କଳ ସଙ୍ଗେ ଥାଏ Bākhara ବୋଲି)—୧ । ଉଦ୍ଭିଦ୍ଜାତ ସଡ଼ା ପଦାର୍ଥ ବିଶେଷ; ବାଖର ଚିଣ୍ଡ—1. A herb which is made to turn into ଖମୀର, ବାଖର fungus and added to boiled rice to ferment it for preparing spirituous liquor; a kind of yeast; ferment.

[ଦ୍ର—ଏହା ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମ; ଏହାକୁ କାଟି ଏହାର ବଳକଳ ଓ ଚେରକୁ ଛେଚି ତଦ୍ୱାରା ଗୋଲି ବାନ୍ଧି ବାଖରରୂପେ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ ।]

୨ । ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ପକାଇବା ଆସ୍ତରଣ ବା ପଲାଣ— 2. A convering or cloth-saddle put on the back of a horse.

ସିଂଗାଇଏ ତା ଦେଖି ଅଣାଇଣ ଘୋଡ଼ା
ତା ପୃଷ୍ଠେ ବାଖର ପକାଇ କଲେ ଉଢ଼ା—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ବାଖୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ)—ବି—କାହାଣୀ; ଗଳ୍ପ—
Bākhuṇī Story; folktale.

ବାଖୁଲି—ପ୍ରାଦେ (ସାଜପୁର) ବି—ବାକୁଲି (ଦେଖ)
Bākhuli Bākuli (See).

ବାଗ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଅ. ବାଗ୍—ବଗିଚା; ଭୁଲ. ସ. ବାଟିକା)—
Bāg ବଗିଚା; ଉଦ୍ୟାନ—1. Garden. ୨ । ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ—
ବାଗ ବାଗ 2. Flower garden. ୩ । (ଓ°) ଥଳୀ; ମୁଣି—
ବ୍ୟାଗ; ବେଗ ବେଗ 3. Bag.

ବାଗ୍‌ଜାଲ—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ବାକ୍+ଜାଲ)—୧ ।
Bāgjāla ବାଗାଡ଼ମ୍ବର; ବାକ୍ୟର ଆଡ଼ମ୍ବର—1. Bragging;
(ବାଗ୍‌ଡ଼ମ୍ବର—ଅନ୍ୟରୂପ) grandiloquent expressions;
bombast. ୨ । ମନୋମୁଗ୍ଧକର ବାକ୍ୟରାଜି—2.
Charming expressions

ବାଗ୍‌ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଘବଜାରି (ଦେଖ)
Bāg-ṛḍi Bāghabajāri (See)

ବାଗ୍‌ଡ଼ୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—ଡ଼ୁଡ଼ୁ (ଦେଖ)—Ḍuḍu (See)
Bāg-ḍuḍu (ବାଗ୍‌ଡ଼ୁ, ବାଗ୍‌ଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗ୍‌ଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ତିରସ୍କାର—
Bāg-daṇḍa 1. Abuse ୨ । ବାକ୍‌ସଂଯମ—2. Control
over the tongue; restraint of speech (Apte).

ବାଗ୍‌ଦତ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦତ୍ତ)—ଯାହାକୁ ଦାନ
Bāg-datta କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦାତା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଅଛନ୍ତି—
(ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Promised to be given away.

ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିତା ଯେଉଁ କନ୍ୟାକୁ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ
Bāgdattā କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି—
(a girl) Promised to be given away to a
bridegroom by the bride's father; affian-
ced; betrothed.

ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ କାଳକାର ମହାପ୍ରସାଦ ଜଳପାନ ହୋଇ
ଯାଇଅଛି—An affianced virgin (Apte).

ବାଗ୍ ଦରିଦ୍ର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦରିଦ୍ର)—
Bāg-daridra ଯେ ଅଳ୍ପ କଥା କହେ—Speaking little
(ବାଗ୍ ଦରିଦ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (Apte).
(ବାଗ୍‌ଦରିଦ୍ରତା, ବାଗ୍‌ଦାରିଦ୍ର୍ୟ—ବି)

ବାଗ୍‌ଦଳ—ସ. ବି. (ବାକ୍+ଦଳ)—ଓଠ—
Bāg-daḷa Lip (Apte).

ବାଗ୍‌ଦାନ—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦାନ)—୧ । ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—
Bāg-dāna 1 Promise. ୨ । କନ୍ୟାକୁ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ଦେବା ନିମନ୍ତେ କନ୍ୟାପିତାଙ୍କର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି;
ମହାପ୍ରସାଦ ଜଳପାନ—2. Ceremony of betrothal
done by the bride's father.

ବାଗ୍ ଦୁଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ବାକ୍+ଦୁଷ୍ଟ)—୧ । ଯେ
Bāg-dushṭa ମୁହଁରେ ତିରସ୍କାରପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ କହେ—2.
(ବାଗ୍‌ଦୁଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Scurrilous. ୨ । ଯେ ଅବ୍ୟାକରଣିକ
ବାଗ୍‌ଦୁଷ୍ଟି, ବାଗ୍‌ଦୋଷ } ବି ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରେ—2. Using
ବାଗ୍‌ଦୁଷ୍ଟତା ungrammatical language.

ସ. ବି—୧ । ଅପବାଦକାରୀ—1. Defamer (Apte).
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଉପଯୁକ୍ତ ବୟସରେ ଉପନୟନ ହୋଇ
ନାହିଁ—2. A Brāhmaṇa not invested with
the sacred thread at the proper time of
life (Apte).

ବାଗ୍ ଦେବତା—ସ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; ବାକ୍+ଦେବତା)—
Bāg-debatā ସରସ୍ୱତୀ—The Goddess of learning.
(ବାଗ୍‌ଦେବୀ, ବାଗ୍‌ଦେବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗ୍‌ଦୋଷ—ସ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଦୋଷ)—
Bāg-dosha ୧ । କର୍କଶ ବାକ୍ୟ ବା ଧ୍ୱନିର ଉଚ୍ଚାରଣ—
(ବାଗ୍‌ଦୋଷୀ—ବିଣ) 1. Utterance of harsh sound or
words (Apte). ୨ । ତିରସ୍କାର—2. Abuse
(Apte). ୩ । ଅପବାଦ—4. Defamation
(Apte). ୪ । ଅବ୍ୟାକରଣିକ ବାକ୍ୟ—4. Ungram-
matical speech (Apte).
୫ । ବାକ୍ୟରେ ଅପରାଧୀ—5. Guilty of improper
or impious speech

ବାଗ୍‌ଦୋଷୀ—ସ. ବିଣ—ବାଗ୍‌ଦୋଷକାରୀ—
Bāg-doshī Guilty of Bāgdosha (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ନିଜର ବଚନ ବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା ନ
କରେ—1. Not true to one's promise. ୨ ।
ତିରସ୍କାରକାରୀ—2. Abusive.
୩ । ବାକ୍ୟରେ ଅପରାଧୀ—3. Guilty of impious
speech.

ବାଗ୍‌ବଜ୍ର—ସ. ବି (ରୂପକ; ବାକ୍+ବଜ୍ର)—୧ । କଠୋର ବାକ୍ୟ—
Bāg-bajra 1. Severe or harsh language. ୨ ।
(ବାଗ୍‌ବଜ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଟଳ ବାକ୍ୟ—2. Adamantine
words (Apte).

ବାଗ୍‌ବିଭବ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବିଭବ)—୧ । ବହୁତ
Bāg-bibhaba ବାକ୍ୟମାନଙ୍କ ଭଣ୍ଡାର—1. Stock of
words (Apte). ୨ । ବାକ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାର
ପ୍ରଚୁର କ୍ଷମତା—Power of description; com-
mand over language (Apte)

ବାଗ୍‌ବିଳାସ—ସ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବିଳାସ)—ମନୋହର
Bāg-bilāsa ବାକ୍ୟ—Graceful or elegant speech.

ବାଗ୍‌ବ୍ୟବହାର—ସ ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବ୍ୟବହାର)—
Bāg-byabahāra—ବାଦାନୁବାଦ—Verbal discussion.

ବାଗ୍‌ବୈଦଗ୍ଧ୍ୟ—ସ. ବି—୧ । ବାକ୍‌ଚତୁରତା (ଦେଖ)—2. Bak-
Bāg-baidagdhya chāturi (See). ୨ । ସୁନ୍ଦର ଅଳଙ୍କାର
ଓ ଚମତ୍କାରପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟପ୍ରୟୋଗରେ ନିପୁଣତା—
2. Skill in using figures of speech.

ବାଗ୍‌ବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବ୍ୟୟ)—ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟ; କଥା
Bāg-byaya କହିବା—Use of words in speaking.

ବାଗ୍‌ବ୍ୟାପାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ବ୍ୟାପାର)—୧। କଥା
Bāg-byāpāra କହିବାର ଢଙ୍ଗ—1. The manner of speaking (Apte). ୨। କଥା କହିବାର ପଦ୍ଧତି ବା ଅଭ୍ୟାସ—2. The style or habit of speaking. ୩। ଅଭ୍ୟାସଗତ ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ—3. Customary phraseology or mode of talking.

ବାଗ୍‌ଯତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଯତ)—୧। ଯେ
Bāg-jata ଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହେ ନାହିଁ; ଯାହାର ବାକ୍‌ସଂଯମ ଅଛି; (ବାଗ୍‌ଯତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂଯତବାକ୍—1. Taciturn, reserved; having control over one's tongue. ୨। ମୌନୀ—2. Silent; one who has curbed his speech.

ବାଗ୍‌ଯମ—ସଂ. (ବାକ୍+ଯମ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ବାକ୍‌ସଂଯମ
Bāg-jama (ଦେଖ)—1. Bāk-samjama (See). ୨। (ବହୁବ୍ରୀହି) ସଂଯତବାକ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who has control over his tongue. ୩। ମୁନି; ଋଷି—3. Sage (Apte).

ବାଗ୍‌ଯାମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବାକ୍+ଯମ ଧାତୁ+ଅ)—ଘୁଙ୍ଗା ଲୋକ—
Bāg-jāma A dumb man (Apte).

ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ବାକ୍+ଯୁଦ୍ଧ)—୧। କଳହକରାରୁ;
Bāg-juddha ଗାଳିଦିଆଦେଇ—1. A war of words; exchange of abuses. ୨। ବାଦାନୁବାଦ; ତର୍କବିତର୍କ—2. Wrangling; a verbal contest; controversy.

ବାଗ—ଦେ. ବି—୧। (ସଂ. ବର୍ତ୍ତ; ମାର୍ଗ)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଉପାୟ; ଧାରା;
Bāga ଭାଷା; ପ୍ରଣାଳୀ—1. Ascertained means; mode;
ବାଗ method. ୨। ପନ୍ଥା; ପଥ; ବାଟ—2. Way; road;
ମାର୍ଗ; ରାସ୍ତା path. ୩। ଫନ୍ଦି; ଚାଲ; କୌଶଳ—3. Stratagem; skill; cleverness. ୪। ବ୍ୟବସ୍ଥା—4. Arrangement. ୫। ନିୟମ—5. Rule. ୬। ପାଖ; ଆଡ଼; ଦିଗ—5. Side; direction. ୭। ସୁବିଧା—6. Convenience. ୭। ସୁଯୋଗ—7. Opportunity. ୮। (ସଂ. ବଲ୍ଗା) ଘୋଡ଼ା
ବାଗ **ବାଗ** ମୁହଁରେ ଲଗାଯିବା ରଜ୍ଜୁ; ଲଗାମ—8. Bridle; reins of a horse. ୯। ଶାସନ—9. Rule. ୧୦। ଆୟତ୍ତାଧୀନତା—10. Control.

ଦେ. ବିଣ.—ଅଧୀନ—Under control.

ବାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ଆୟତ୍ତ କରିବା—
Bāga karibā 1. To bring under control;
ବାଗେଆନା ୨। କୌଶଳ କରିବା—2. To act tactfully.
ଠିକ କରନା ୩। ସୁବିଧା କରିବା; ସଜାଡ଼ିବା; ସୁସଜ୍ଜିତ କରିବା—3. To arrange; to set right. ୪। ଉପାୟ କରିବା—4. To devise means.

ବାଗକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ବଶୀଭୂତ କରିବା; ଆୟତ୍ତର ଅଧୀନ
Bāgaku ānibā କରିବା—1. To bring under one's
ବାଗାନ, ବାଗେଆନା control. ୨। ବିଗଡ଼ି
[ବାଗରେ ଯଥା(ଚେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ସଜାଡ଼ିବା—2. To reorganise; to set right. ୩। ବାଟକୁ ଆଣିବା—3. To bring to the right path.

ବାଗଡ଼—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଗର; ବ୍ୟାଘାତ)—ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ଅବଜ୍ଞାଭରା
Bāgarda ଅସମ୍ମାନସୂଚକ ଉତ୍ତର—Disrespectful or in-
ବାଗଡ଼ା **ଫଟକାର** subordinate reply to one's superior.

ବାଗଡ଼ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ଅସମ୍ମାନସୂଚକ
Bāgard a batā(te)ibā ଉତ୍ତର ଦେବା—To give
ବେଆଡ଼ା କଥା ବଳା disrespectful reply to one's
ଫଟକାରନା superior.

ମୁଁ କେମନ୍ତ ମାରେ ହଁ,
(ମୁଁ) ବାଗଡ଼ ବତେଇ ଦା । ଚ ।

ବାଗଡୋର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଲ୍ଗା+ଡୋରକ)—ଘୋଡ଼ାର
Bāga dora ମୁଖ ରଜ୍ଜୁ—A long rope used to tie up
ବାଗଡୋର **ବାଗଡୋର** a horse at the mouth.

[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ାର ମୁହଁରେ ଲଗା ଯାଇ ଥିବା କଳେଇର ଏକ-ପାଖରେ ଏ ଡୋରକୁ ଲଗାଇ ଘୋଡ଼ାର ମୁଣ୍ଡ ବାଟେ ବୁଲାଇ ଆଣି କଳେଇ ଆର ପାଖରେ ସଂଲଗ୍ନ କରାଯାଏ ଓ ତହିଁର ଲମ୍ବ ଅଂଶକୁ ଘୋଡ଼ାକୁ ଟହଲାଇବା ଲୋକକୁ ଧରେ ।]

ବାଗଣ—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ଇନ୍‌ଜାଲ ବା ଭୂତୁକ ବିଦ୍ୟା—
Bāgana A kind of magic.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ବାଇଗଣ—Brinjal.

ବାଗ(ଗୁ)ଦି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବକଦ୍ୱୀପ=ମେଦିନୀପୁରସ୍ଥ ପ୍ରଗଣାବିଶେଷ;
Bāga(gu)di ଏମାନେ ସେଠାର ଅଧିବାସୀ ଥିବାରୁ)—ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ
ବାଗ୍ଦୀ ଅନ୍ତ୍ୟଜ ଜାତିବିଶେଷ—A low caste people living
[ବାଗୁ(ଦ୍ୱ)ଗି, ବାଗୁଗି(ଦ୍ୱୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] on fishing.

[ଦ୍ର—ବକଦ୍ୱୀପ ବକାସୁରର ରାଜ୍ୟ ଓ ଏହା ବାଗଦୀ ଜାତିର ଅଧିବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା ବୋଲି କିଂବଦନ୍ତୀ ଅଛି ।—ଯୋଗେଶ୍ୱର]

ବାଗ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ପକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—
Bāga dharibā 1. To take a side.
ବାଗଧରା ୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—
ବାଗଧରା 2. To guide or control a person. ୩। କୌଣସି କଥାରେ ଜିଦ୍ କରିବା—3. To persist in any act. ୪। ସ୍ଥିର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା—4. To accept as unchangeable. ୫। ଘୋଡ଼ାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମକୁ ଧରିବା—5. To hold the rein of a horse.

ବାଗ ପାଇବା—୧। ସୁଯୋଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
Bāga pāibā 1. To get an opportunity.
୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ହୃଦୟର ଭାବ ଜାଣି ପାରିବା;

ମରଜ ପାଇବା—2. To fathom the heart of a person. ୩ । କୌଣସି ବିଷୟର ସୂତ୍ର ଜାଣି ପାରିବା-
3. To know the secret of a matter.

ବାଗ ବଗିଚା—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. ବାଗ୍+ବାଗ୍ଚା; ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର)—ଫୁଲ ଓ ଫଳ ବଗିଚା; ବଗାତ—
Bāga bagichā Orchards and flower gardens.

ବାଗ ବଗିଚା ବେ, ବାଗ ବଗିଚା, ବର ଅସ୍ତବ୍ୟମାନ ଗଡ଼ ଜମିବାସ
बाग बगिचा ଚାରୁବା ବର ଗୋଟା । ଫଲଉଦ୍ୟାନ. ଉଦ୍ୟାନ ଅଟ୍ଟାଳିକା ।

ବାଗ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି- ଗୋଟିଏ ସୁବିଧାଜନକ ଉପାୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବା—To point out a convenient mode of doing a thing; to point out an expedient.
Bāga batā(te)ibā
ଉପାୟ ବାତଲାନା
उपाय बतलाना, राह बतलाना

ବାଗ ବରଗ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ବର୍ଗ; ମାର୍ଗ)—
Bāga baraga ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମ—1. Settled rule or principle.
(ବାଗ ସାଗ, ବାଗ ବାଉଶ—ଅନୟରୂପ)
ତାଗ ବାଗ
ठिकाना
୨ । ଖିଲ; ଧାରା; ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା—2 Method; methodical arrangement.
୩ । ଯନ୍ତ୍ର; ଯନ୍ତ୍ରାଦିର ରହସ୍ୟ—3. Mechanism of any instrument.

ବାଗ ବିଲାସ—ଦେ. ବି—ପୁଷ୍ପ ଲତାବିଶେଷ—
Bāga bilāsa A kind of flowering creeper; Bougenvellia.
ବାଗାନ ବିଲାସ बाग विलास
[ଦ୍ର—ଏ କଣ୍ଟାଳିଆ ଓ ଚୁଦାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ ଓ ବଙ୍କା କଣ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଗଛରେ ମାଡ଼େ । ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ଶଙ୍ଖ ପତ୍ର ଥାଏ ଏହି ପତ୍ର ଗୋଲାପୀ ବା ପାଟଳ । ଏ ଗଛ ଅମେରିକାରୁ ଏ ଦେଶକୁ (ବାଗନାବିଲାସ—ଅନୟରୂପ) ଆସିଥିଲା ।]

ବାଗ ମଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୂଚନା ଦ୍ୱାରା ବା ଚାତୁରୀଦ୍ୱାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—To induce a person to do a thing by hints or stratagem.
Bāga mardā(rde)ibā

ବାଗ(ଘ)ମତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାତ୍ମତି)—ବାତ୍ମତି (ଦେଖ)
Bāga(gha)mati Bāt-mati (See)

ବାଗ ମାନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆୟତ୍ତ ହେବା—1. To be brought under control.
Bāga mānibā
ବାଗ ମାନା
बाग मानना
୨ । ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବା—2. To obey one's directions.
୩ । ଆଦେଶ ମୁତାବକ ଚଳିବା—
3. To be guided by.
୪ । (ଘୋଡ଼ା) ଅଶ୍ୱେଷ୍ଟାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନ ହେବା—
4. (a horse) To obey the reins.

ବାଗ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଗ ଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ାର ଗତିକୁ କୌଣସି ଦିଗକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—
Bāga mordibā
ବାଗ ମୋଡ଼ା
बाग मोडना
1, To direct the motion of a horse by handling the reins.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଣ୍ଟେ ଚିହ୍ନା ନ ପଡ଼ି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—2. (figurative) To guide a person from behind.

ବାଗର—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୁପନ୍ଥାରେ ଚଳିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ସୁଧାର—
Bāgara 1. Methodical.
୨ । ଉତ୍ତମ—2. Good.
(ଯଥା—ସେ ପିଲାଟା ବାଗର ହେଲା ନାହିଁ ।)
ସଂ. ବି—୧ । ଶାଣ (ହି. ଶ)—1. Whetstone.
୨ । ନିଶ୍ଚୟ (ହି. ଶ)—2. Ascertainment.
୩ । ମେଣ୍ଢା (ହି. ଶ)—3. Sheep.
୪ । ପଣ୍ଡିତ (ହି. ଶ)—4. A learned person.
ସଂ. ବିଣ—ନିର୍ଭୟ (ହି. ଶ)—Fearless.

ବାଗରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆୟତ୍ତକୁ ଆଣିବା—
Bāgare pakā(ke)ibā 1. To bring under control.
ବାଗେ ଫେଲା, କାବୁ ଫେଲା
रास्तापर लाना
୨ । ସୁଧାରିବା—2. To set right.

ବାଗା—ସଂ. ବି—ବଲ୍ଗା; ଲଗାମ (ହି. ଶ)—
Bāgā Reins.

ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଆଡ଼ମ୍ବର)—
Bāgārdambara ବାକ୍ୟର ଆଡ଼ମ୍ବର; ବାକ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—
Pomposity; bragging; grandiloqent expression.

ବାଗାରୁ—ସଂ.ବିଣ—ଆଶା ଦେଇ ନିରାଶ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ବିଶ୍ୱାସଘାତକ-
Bāgāru Treacherous; tantalising.

ବାଗି(ଘି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଧ=କୋଡ଼ ଗାତରେ ହେବା ବ୍ରଣ; ବଂଶଣ=କୋଡ଼ ଗାତ)—୧ । ଉପଦଂଶ ଜନିତ ବାଗୀ, ବାଘୀ ବ୍ରଣବିଶେଷ; ବାଉଆ ଦାଡ଼—1 Bubo.
Bāgi(ghi)
बाघी, बद
[ଦ୍ର—ଏହା ଜଂଘ ଓ ଉରୁ ସନ୍ଧିର ସନ୍ନିକଟ କୋଡ଼ ଗାତରେ ହୁଏ ଓ ବହୁ କଷ୍ଟଦାୟକ ହୁଏ । ଏହା ସହଜରେ ପାକେ ନାହିଁ ଜମା ବସେ ନାହିଁ ।]
୨ । ପିଛୁଳ; ଉରୁ ସନ୍ଧିରେ ପଡ଼ିବା ଗିଲଟି—
2. Lymphatic gland.

ବାଗିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଇଗବା (ଦେଖ)
Bāgiā 1. Bāigabā (See)
୨ । ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି ପଥରକୁ ଜାପି ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇ ଘାଣରେ ବଙ୍କା ହୋଇ ଅଙ୍କୁଶା ଥିବା (—) ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁହା କଣ୍ଟା; ଲୋହଅ—2. An iron nail hooked at both ends to keep two adjacent stones in position.
ଜୋଁକ

ବାଗିଆ ବାଗି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବକ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—
Bāgiā bāgi karibā ୧ । ଆୟତ୍ତ କରିବା—1. To bring under control.
ବାଗାନ ବାଗନା
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ଭଲ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଣିବା—2. To bring a person to a better state of mind.
୩ । ସୁଧାରିବା—3. To set right.

୪ । ମଜାଇବା—4. To persuade.

ବାଗିନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ୱାଗନ୍)—ରେଲର ମାଲ ବୁହା ଗାଡ଼ି; ମାଲ ବୁହା ଡବା—Goods-waggon of the Railway.
Bāgin(ni)
ବାଗେନ **वागन**
ବିଣ—ରେଲର ଏକ ୱାଗନ୍ ଭର୍ତ୍ତି ହେବା ପରିମିତ (ବସ୍ତୁ)—Waggon load of (some article).

ବାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଗେଇବା (ଦେଖ)
Bāgibā Bāgeibā (See)

ଅନଯାଏ ମଧ୍ୟ ଉହ୍ନ ତାହା ସତି
ଉହ୍ନ ବସି କେତେ ବୃଥା କଥା ବାଗି—
ବୃଷ୍ଣକିଂ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ବାଗିର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ସରି; ସଦୃଶ—
Bāgir 1. Like; similar to.
୨ । ଅନୁସାରେ—2. According to; in accordance with.

ବାଗୀଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାକ୍+ଈଶ)—୧ । ପ୍ରଧାନ ବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବକ୍ତା—1. An eloquent speaker; an excellent orator. ୨ । ବୃହସ୍ପତି—2, Bṛuhaspati. ୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3. Brahmā.
Bāgīśa
(ବାଗୀଶ୍ୱର—ଅବ୍ୟରୂପ)
ବାଗୀଶା } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
ବାଗୀଶ୍ୱରୀ }

ବାଗୀଶା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଗୀଶ+ଆ)—ସରସ୍ୱତୀ (ହି. ଶ.)—The goddess of learning.
Bāgīśā
(ବାଗୀଶ୍ୱରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗୁଚି(ଜି)—ସଂ. ବି—ବାକୁଚି (ହି. ଶ.)—Bākuchi (See)
Bāguchi(ji)

ବାଗୁଡ଼ି(ଡ଼ୁ)—ଦେ. ବି—ଡୁଡୁ (ଦେଖ)—Ḍuḍu (See).
Bāgurḍi(rḍu) ହାଡୁଡୁଡୁ **कबड्डी**
(ବାଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼, ବାଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗୁଡ଼ି(ଡ଼ୁ) ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୋଜୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଧରି ନ ଦେଇ ଏଣେତେଣେ ବୁଲିବା—(figurative) ଲୁକୋଚୁରୀ ଖେଳା To play at hide and seek with a person.
Bāgurḍi(rḍu) khelibā
[ବାଗୁଡ଼ିବା(ତେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
लुक्कापंजा खेलना
(ବାଗୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ ଖେଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗୁଣ—ସଂ. ବି—୧ । ବାଇଗଣ (ହି. ଶ)—1. Brinjal.
Bāguṇa
୨ । କରମଙ୍ଗା (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—2. Karamangā (See).

ବାଗୁରା—ସଂ. ବି—(ବା ଧାତୁ=ସୁତ୍ର ବିସ୍ତାର କରିବା+କରଣ. ଉର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; 'ଗ' ଆଗମ)—୧ । ମୃଗ ଆଦି ଧରିବାର ଫାଶ; ଫାନ—1. Snare; a trap. ୨ । ଜାଲ—2. Net. ୩ । ମାଛ ଧରିବା ନିମିତ୍ତ ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡିକାନିର୍ମିତ ବଡ଼ ଖଇଞ୍ଚ-3. A fishing contrivance made of slender bamboo laths.
Bāgurā
(ବାଗୁରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାଗୁରିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବାଗୁରା+ଧାରିକା ଅର୍ଥରେ.ଇକ)—ବ୍ୟାଧ; ଯେ ଫାଶ ବସାଇ ଜନ୍ତୁ ଧରେ—One who sets snares to catch animals.
Bāgurika

ବାଗୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଗଣ୍ଡିଆଳ (ଦେଖ)
Bāgula Gaṇḍiāla (See).

ବାଗୁଲି—ସଂ. ବି—ପାନବଟା; ପାନଡବା (ହି. ଶ)
Bāguli A metal case for keeping betel-packets.

ବାଗୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପନାସୀ ଘାସ; ସବେଇ—Sabei grass.
Bāguli
ଦେ. ବି—ବବୁର (ଦେଖ)—Baburi (See).

ବାଗୁଲିକ—ସଂ. ବି—ରାଜାଙ୍କୁ ପାନଖିଲି ଯୋଗାଇବା ଚାକର (ହି. ଶ)—A servant who hands over betel-packets to a Raja.
Bāgulika
(ବାଗୁଳିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଗୁଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ବାଗୁଲିକ)—ରାଜାଙ୍କର ତାମ୍ବୁଲବାହକ ଭୃତ୍ୟବିଶେଷ—The betel-bearer of a king.
Bāgulī

ବାଗୁଲୁ ଚାଗୁଲୁ ବତ (ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାନା ଛଳ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ଭଣ୍ଡାଇ କହିବା—ଏଦିଗ ଓଦିଗ ବଲା **इधरउधरबतलाना** To prevaricate.
Bāgulu chāgulu batā(te)ibā

ବାଗେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପ୍ରକାରେ; ରୂପେ—1. In the manner of.
Bāge
(ବାଗେରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନୁସାରେ—2. According to.
ବାଗେ **तरहसे**

ସ୍ୱପ୍ନ ତାହା ସୁଣିଣ ସୁଖ୍ୟ ଶିର ଆଗେ
ଜଣାଇଲେ ସମସ୍ତ କଥା ସେହି ବାଗେ—
ବୃଷ୍ଣକିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ସରି—3. Like. ୪ । ସୁବିଧାକ୍ରମେ—4. Conveniently.

ବାଗେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୌଣସି ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ଗତିକରିବା—1. To turn to go to one direction.
Bāgeibā
ବାଗାନ **वागना** ୨ । ଏକ ଦିଗରୁ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇବା—2. To turn round. ୩ । ଅଧୀନତାକୁ ଆଣିବା—3. To bring under control. ୪ । ସୁପଥକୁ ଆଣିବା—4. To bring to the right path. ୫ । ସୁଧାରିବା; ସଜାଡ଼ିବା—5. To set right; to change a thing for the better. ୬ । ଘୋଡ଼ାର ବାଗଧରି ତାହାର ଗତିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତିତ କରିବା—6. To guide a horse by drawing the reins to one direction or other. ୭ । ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ବା ପଖକୁ ଢଳିବା—7. To incline to one side.

ବାଗ୍ଭଟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । 'ବାଗ୍ଭଟ ସଂହିତା'ର ରଚୟିତା—1. The author of 'Bāg-bhaṭa saṁhitā.
Bāgbhaṭa
୨ । ଜୈନ ଅଳଙ୍କାରକାରବିଶେଷ—2. Name of a Jaina grammarian.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଏକାଧିକ ବାଗ୍ଭଟନାମଧାରୀଙ୍କ ପରିଚୟ ମିଳେ । ୧—ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ହୃଦୟ ସଂହିତା ନାମକ ବୈଦିକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା; ପିତାଙ୍କ ନାମ ସିଂହ ଗୁପ୍ତ । ୨—ପଦାର୍ଥଚନ୍ଦ୍ରିକା, ଶବ୍ଦପ୍ରକାଶ, ରସରତ୍ନସମୁଚ୍ଚୟ, ଶାସ୍ତ୍ର-ଦର୍ପଣ ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା । ୩—ବୈଦ୍ୟକ ନିର୍ଘଣ୍ଟୁ ର ରଚୟିତା ଓ ୪—ଅଲଙ୍କାର ତିଳକ, ବାଗ୍ଭଟାଳଙ୍କାର ଓ ଛନ୍ଦାନୁଶାସନ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣେତା ଜୈନ ପଣ୍ଡିତ । ପିତାଙ୍କ ନାମ ନେମିକୁମାର—ହ. ଶ. ।]

ବାଗ୍ଭଟ ସଂହିତା—ସଂ. ବି—ସଂସ୍କୃତ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗହୃଦୟ
Bāgbhaṭa saṁhitā ସଂହିତା—A Sanskrit medical work on the Hindu system.

[ଦ୍ର—ଏହା ଚରକ ଓ ସୁଶ୍ରୁତ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥଦ୍ୱୟ ପରି ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ।]

ବାଗ୍ମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବାକ୍+ଅସ୍ତି. ଅର୍ଥରେ ମିନ୍ ; ବାଗ୍ମିନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସୁବକ୍ତା—1. Versed in oratory.
(ବାଗ୍ମିନୌ(ଣ୍ଡ)—ବ) ୨ । ବାକ୍‌ପଟୁ—2. Skilled in the use
[ବାଗ୍ମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] of expressions; skilful in speech
୩ । ବାଚାଳ—3. Talkative; garrulous.
୪ । ବିଦ୍ୱାନ୍—4. Learned.
ସଂ. ବି—୧ । ବୃହସ୍ପତି—1. Bṛuhaspati. ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବକ୍ତା—2. Orator.

ବାଗ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ପରିମିତଭାଷୀ (ହ. ଶ)
Bāgya Moderate in speech.
ସଂ. ବି—ନିର୍ବେଦ (ହ. ଶ) ବୈରାଗ୍ୟ—Renunciation of worldly concerns.

ବାଘ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଘ—
Bāgh Tiger.

ବାଘ୍‌ଧେରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ପୁରୁଷକୁ
Bāgh-dherā ଦେବା ଗାଳିବିଶେଷ; ବାଘଖିଅ—A term of curse addressed to a male by a female.

ବାଘ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର; ପ୍ରା. ବାଘ୍ଘ)—୧ । ହିଂସ୍ର ଶ୍ୱାପଦ
Bāgha ବିଶେଷ; ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ; ବ୍ୟାଘ୍ର—1. Tiger; Felis Tigris
ବାଘ ବାଘ (ବାଘୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବିରାଡ଼ି ଜାତୀୟ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ବା ଲାଲ ପରି । ପଟାହାରିଆ ବାଘଙ୍କ ଦେହରେ କଳା ଲମ୍ବା ଡୋରା ଓ କଲରାପଡ଼ିଆ ବାଘଙ୍କ ଦେହରେ କଲରାପରି ଭଳି ଶ୍ୱେତଶ୍ୱେତିକିଆ କଳାଦାଗ ଥାଏ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ୨।୩ ହାତ ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ଲାଞ୍ଜସହିତ ୬।୭ ହାତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରର ଗଠନ ଠିକ୍ ବିରାଡ଼ି ଦେହ ପରି । ଏଥିପାଇଁ ବିରାଡ଼ିକୁ ବାଘର ମାଉସୀ ବୋଲାଯାଏ । ବାଘ ଅନେକ ଜାତୀୟ; ଯଥା—ବେଙ୍ଗାଳୀ ବା ଚିତାବାଘ, ଚେନ୍ଦୁଆ, ପେଣ୍ଡା, କଲରାପଡ଼ିଆ ଓ ପଟାହାରିଆ ବା ମହାବଳ ।]

୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
2. A family title of the Kshatriyas.

ବାଘ ଆଙ୍କୁ(ଞ୍ଚୁ)ଡ଼ା—ଦେ. ବି. [ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ଅଙ୍କୋଟ(ଳ)]—
Bāgha āṅku(ñchu)rdā ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର ଧଳା
ବାଘ ଆଁଚଡ଼ା ଆଙ୍କୁ ଗଛ; ଅଙ୍କୋଟ (ଦେଶ)—Alangium
ଢେରା Decapetalum.

ବାଘ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ବାଘ ପାହାଡ଼ରୁ ବା ଜଙ୍ଗଲରୁ ଆସି
Bāgha gardibā ବାହାରରେ ବୁଲିବା—A tiger's
ବାଘନାମା coming down from a hill or out of a
ବାଘ ଆନା forest.

ବାଘଛାଲ—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲ ବାଘର ଚମଡ଼ା—Tiger skin.
Bāghachhāla ବାଘଛାଲ(ଳୀ) ବାଘକାଖାଲ

ବାଘଛେଲି—ଦେ. ବି—୧ । ବାଘବଜାରି (ଦେଖ)—1. Bāgha-
Bāgha chheli bajāri (See). ୨ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକ-
[ବାଘବକ(ଲ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ] ପ୍ରକାର ଦଉଡ଼ାଦଉଡ଼ି ଖେଳ—
ବାଘ ବକରୀ 2. A kind of outdoor game amongst
ବାଘ ବକରୀ boys.

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ବାଘ ହୁଏ; ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଅଣ୍ଡା ଧରାଧରି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ଛେଳି ସାଜନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପିଲା ବୁଢ଼ିଅଣୀ ହୋଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସିରହେ ଏବଂ ତା ଚାରିପାଖେ ବାଘ ଘାଣ୍ଟିରି ଶାଉଥାଏ । ଛେଳିମାନେ ବାଘକୁ ଏଡ଼ି ବୁଢ଼ିଅଣୀକୁ ଛୁଇଁବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ବୁଢ଼ିଅଣୀକୁ ଛୁଇଁବା ପୂର୍ବରୁ ବାଘ ଯେଉଁ ଛେଳିକୁ ଧରି ପକାଏ ସେ ପିଲା ହାରେ ବା ମରେ ।]

୩ । ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ଛାଗଳ—3. Tiger and sheep. ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଖାଦକ ଜୀବ ଓ ଖାଦ୍ୟଜୀବ—4. (figurative) The eater and its victim.

ବାଘ ଛେଳି ଏକାଭୁ(ତୋ)ଠରେ(ଘାଟରେ) ପାଣି ପିଇବା—ଦେ.
Bāgha chheli ekā tu(to)ṭhare (ghāṭare)
pāṇi pi-ibā ବାକ୍ୟ (ନ୍ୟାୟ ବଚନ)—ରାଜ୍ୟରେ ସୁଶାସନ
ବାଘବକରୀ ଏକ ଘାଟପର ପାନୀପୀନା ଯୋଗୁଁ ସର୍ବତ୍ର ଶାନ୍ତି ବିରାଜିତ ହେବା—(An analogical sentence applied to) An administration where there is perfect peace amongst naturally antagonistic parties, due to good administration.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ସୁଶାସନ ଯୋଗୁଁ ପରସ୍ପର ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ରାଜା ଓ ପ୍ରଜା ମଧ୍ୟରେ, ପ୍ରବଳ ଓ ଦୁର୍ବଳ ମଧ୍ୟରେ ଶାନ୍ତି ଥାଏ ଓ ପ୍ରବଳ ଦୁର୍ବଳ ପ୍ରତି କିଛି ଅତ୍ୟାଚାର କରି ନ ପାରେ ସେଠାରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ଖଟାଯାଏ; ଯଥା—'ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଅମଳରେ ବାଘ ଛେଳି ଏକାଭୁଠରେ ପାଣି ପିଉଛନ୍ତି']

ବାଘଜିଭ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖରଖରି (ଦେଖ)
Bāghajibha Kharakhari (See)

ବାଘ(ଘେ)ଟା—ଦେ. ବି—ଲେଜେଡ଼ା ବାଘ—
Bagha(ghe)ṭā Hejena.

ବାଘ(ଘୁ)ଟି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାହୁ)—ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Bāgha(ghu)ṭi A kind of ornament for the arm.
ବାହୁଟୀ ବାହୁଟ ବାସଟ ବାହୁଟଅ ପର ନାସ ବଇର ବାତର ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ- ବଦ୍ୟୁତରତ୍ନାମଣି ।

ବାଘତଳ—ଦେ. ବ—ଜଇସଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Bāghataḷa Jaisaṇḍā (See) (Haines)·

ବାଘଦୁଧ—ଦେ. ବ· (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ରଦୁଗ୍ଧ)—୧ । ବାଘଠାରୁ ଦୁହାଁହେବା
Bāghadudhā ଦୁଧ ଆଣିବା ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଯେପରି ଅସମ୍ଭବ,
ବାଘେର ଦୁଧ ସେହିପରି ଅସମ୍ଭବ କଥା—1. Impossible thing.
ଶେରକା ଦୁଧ ୨ । ଅପ୍ରାପ୍ୟ ବସ୍ତୁ—2. Unprocurable thing.

ବାଘନଖ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ନଖ)—୧ । ବାଘର ନଖ—
Bāghanakha 1. Tiger's claws. ୨ । ବାଘନଖଯୁକ୍ତ
ବାଘନଖ ବଣର ସ୍ତ୍ରୀଲଙ୍କାରବିଶେଷ—2. An ornament for
ବାଘନଖ the neck set with tiger's claws.

[ଦ୍ର—ବାଘନଖର କେତେକ ଅଂଶକୁ ସୁନା ବା ରୁପା ଛଅଣି କରି ବେକର ହାରରେ ହାତରେ, ବାଜୁବନ୍ଧରେ ବସାଯାଏ ଓ ଆଜି କାଲି ବ୍ରୁଚ୍ କରାଯାଉ ଅଛି ।]

୩ । ବାଘନଖୀ (ଦେଖ)—3. Bāghanakhī (See)

ବାଘନଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାଘନଖ ପରି ଅଗବଙ୍କା ହୋଇଥିବା
Bāghanakhiā (କଣ୍ଟା)—(thorns) Shaped like tiger-
[ବାଘନଖା(ଖୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] claws. ୨ । ବାଘନଖୀ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
ବାଘନଖ ସଜ୍ଜିତ—2 Armed with the Bāghanakhī
ବଘନହାଁ; ବଘନହିୟାଁ weapon.

କଣ୍ଟା ଖାଇ ପଇଣ୍ଡିଆ
କୃଷ୍ଣମଇର ମୋ ବାଘନଖିଆ । ଘାଳକୃଷ୍ଣ. ରସବଣ୍ଟୋଳ ।

ଦେ· ବ—ବାଘନଖୀ (ଦେଖ)—
Bāghanakhī (See)

ବାଘନଖୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ରନଖ)—୧ । ଲୋମଶ ବର୍ଷାୟୁ ବନ୍ୟ
Bāghanakhī ଶାକ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—1, Devil's claw;
[ବାଘନଖ(ଖା),ବାଘନଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] Martynia Diandra.
ବାଘନଖୀ [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆଣିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ବର୍ଷାଦିନେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ରବ କୋମଳ ଓ ଅଠାଳିଆ; ଫୁଲ ଛଲଫୁଲ ପରି ବନ୍ଦ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଏଷତ୍ ଗୋଲାପୀ, ଏହାର ଫଳ ବାଇଗଣ ପରି ଅଂଶୁଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଫଳ ଶେଷକୁ ବାଘନଖ ପରି ୨ଟା ବାହାରିଥାଏ । ଏହାର ଫଳ ଓ ଫୁଲ ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଧରେ । ଫଳ ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରେ ତାହା ଗାଈ ମଇଁଷିଙ୍କ ରୋଗରେ ଉପକାର କରେ । ଫଳ ଖୁବ୍ ପାଚିଗଲେ ବାଘ ନଖ ପରି ଦୁଇ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଅଗ ବଙ୍କା ହୋଇ ଫାଟିଯାଇ ଖୋସାରୁ ଖସି ପଡ଼େ ।]

୨ । ବ୍ୟାଘ୍ରନଖାକୃତି ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. A kind of weapon shaped like tiger's claws worn on the fingers and kept concealed in the fisted palm and used in attacking an enemy unawares.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବାଘନଖ ପରି ଗୁଡ଼ିଏ ମୁଡ଼ିଆଁ ବଙ୍କା କଣ୍ଟା ଥାଏ । କଣ୍ଟାମାନଙ୍କ ମୂଳରେ ମୁଦିଆ ଥାଏ ଓ ସେ ମୁଦିଆମାନ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପୂରାଇ ଏହାକୁ ମୁଠା ମଧ୍ୟରେ ଗୋପନରେ ରଖାଯାଇ ପାରେ ଏବଂ ଶତ୍ରୁକୁ ଅତର୍କିତ ଶତ୍ରୁକୁ ଅତର୍କିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ହାତ ମୁଠାକୁ ମେଲା କରି ବାଘ ନଖ ସଦୃଶ କଣ୍ଟାମାନଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁର ଦେହରେ ଗଳାଇ ଦିଆଯାଏ ।]

ନଖୀ ୩ । ନଖୀଜାତୀୟ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
ନଖୀ, ବଗନହା 3. A medicinal scent; shell.

ବାଘ ନଳ(ଳି)—ଦେ· ବ—ଅଖ ବା ଖଗଳାଜାତୀୟ ତୃଣବିଶେଷ;
Bāgha na(la)li ବାଣ୍ଡଖର—A kind of hol-
ନରକଟ low reed; Lobelia Nicotianaefolia

[ଦ୍ର—ଏହାର ନଳ ଓ ପତ୍ର ବାଉଁଶ ପରି ଫୋଲା ଓ ହାଲୁକା ।]

ବାଘ ନ(ଲ)ହଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଏକଳାଜାତୀୟ ଲତା ଘାସ—
Bāgha na(la)hardā Commelina Salicifolia; a kind of grass which creeps or extends over the ground.

[ଦ୍ର—ଏହା ଜଳମ ଶାଗଳାଜାତୀୟ ଲତା; ପାଣିକୂଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଘାସ ପରି । ଫୁଲ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ, ଶୀତକାଳରେ ଫୁଟେ । ଏ ଲତାର ରସ ନାଲିଆ—ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର]

ବାଘ ବକ(କୁ)ରି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ବକର)—
Bāgha ba(ka)kuri ୧ । ବାଘ ଓ ଛେଳି—
ବାଘ ବକରୀ 1. Tiger and sheep.

୨ । ବାଘ ବଜାରି (ଦେଖ)—2. Bāga bajāri (See)

୩ । ବାଘ ଛେଳି ୨ (ଦେଖ)—3. Bāgha chheli 2 (See)

ବାଘ ବଜାରି—ଦେ. ବ—ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ଛକରେ ୨୫ଟି ଘର କାଟି
Bāgha bajāri ସେଥିରେ ଦୁଇ ଜଣ ଖେଳାଳିଙ୍କର ଖେଳିବା
ବାଘ ଛେଳି } ଅନ୍ୟରୂପ ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ—
ବାଘ ବକ(କୁ)ରି } ବାଘ ବନ୍ଦୀ An indoor game.
ବାଘ ବଦେ(ଧେ)ଇ } **ବାଘ ବକରୀ, ବାଘ ଗୋଟୀ**

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଦୁଇ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ବର୍ଗ କ୍ଷେତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରାଯାଇ ତାକୁ ରେଖାପାତଦ୍ୱାରା ୧୬ଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ବର୍ଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । ଲମ୍ବ ବାଗରେ ଓ ଚଉଡ଼ା ବାଗରେ ସମଦୂରସ୍ଥ ୫ଟି ଲେଖାଏଁ ରେଖା ଅଙ୍କନ କରି ଏ ଖେଳର ପାଲୀ କରାଯାଏ ଓ ସେ କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କର୍ଣ୍ଣରେଖାଦ୍ୱାରା ୩୨ଟି ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କର୍ଣ୍ଣରେଖା ଟଣାଯାଏ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଭୁଲ୍ ୧୬ଟି ବର୍ଗ କ୍ଷେତ୍ର ଦ୍ୱାରା ୨୫ଟି ଛକ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଜଣେ ଖେଳାଳି ୪ଟି ବାଘସୂଚକ ବଡ଼ ଗୋଡ଼ି ବା ଭଉଡ଼ି ବା ମଣ୍ଡି ନିଏ । ଅନ୍ୟ ଜଣକ ୨୦ଟି ଛେଳିସୂଚକ ସାନ ଗୋଡ଼ି ବା ମଣ୍ଡି ନିଏ । ଖେଳାଳିମାନେ ନିଜ ନିଜର ସାରିମାନଙ୍କୁ ୨୪ଟି ଛକରେ ବସାନ୍ତି ଓ ବାଘକୁ ଚଳିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଛକ ଛାଡ଼

ବଧଯାଏ । ତାହାକୁ ବାଘ ପାଣି ଖାଇବା ଘର ବୋଲଯାଏ । ବାଘ ଓ ଛେଳିମାନେ ରେଖାମାନଙ୍କ ବାଟେ ଏକ ଛକରୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଛକକୁ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି । ଯେବେ ଯେଉଁ ଛକରେ ବାଘ ସାର ଥାଏ ଓ ତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଛକରେ ଗୋଟିଏ ଛେଳି ସାର ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ଛକ ଶୂନ୍ୟ ଥାଏ । ତେବେ ବାଘ ତେଇଁ ପଡ଼ି ଛୁଲ୍ ଛେଳିକୁ ଖାଇଦିଏ ଓ ଛେଳିଟି ମରିଯାଏ । ଏହିପରି ଅତ୍ୟଧିକ ଛେଳିସାର ମରି ଗଲେ ବାଘର ଅଧିକାରୀ ଜିତେ । କିମ୍ବା ଯେବେ ଛେଳିସାରମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଚଳାଯାଏ ଯେ ବାଘର ଛକଠାରୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇଟି ଛକ ଶୂନ୍ୟ ନ ରହେ ତେବେ ବାଘମାନେ ଅବକ୍ଷ ହୋଇ ଅଚଳ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ଓ ଛେଳିର ଅଧିକାରୀ ଜିତେ ।]

ବାଘ ଭେଲ(ଲି)କି—ଦେ. ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦେଖିଲେ ଭୟ ଉତ୍ପାଦନ
Bāgha bhela(li)ki କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଘ ଯେଉଁ ଗାଇ
ବାଘ ଭେଲ୍କୀ **ବାଘ ଜଡ** ଫୁଡ଼ିକ କରେ; ସ୍ୱର ଓ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗି ଆଦି—
1. The demeanour and poses of a tiger to frighten a man on seeing the latter.
୨ । ବିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—2. Bewilderment.

ବାଘ ମାଛି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବାଘରା ମାଛି (ଦେଖ)
Bāgha māchhi Bāgharā māchhi (See)

ବାଘ ମାମୁଁ—ଦେ. ବି. (ଶିଶୁ ଭାଷା)—ଶିଶୁମାନଙ୍କର କଳ୍ପିତ ମାତୁଳ
Bāgha māmuñ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବାଘ (ଜନ୍ମ ଯେପରି ସବୁ ଶିଶୁଙ୍କର
ବାଘ ମାମା ମାମୁ ବାଘ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କଳ୍ପିତ ହୁଏ)—1. The
ବାଘ ମାମା tiger adddressed as the maternal uncle of every child in nursery stories.
୨ । କୌଣସି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଆତ୍ମୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A ferocious relation.

ବାଘ ମୁରଗିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଧୋଇରେ ଧାନଖେତ
Bāgha muragiā ନଷ୍ଟ ହେବା ପରେ କିଆରରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିବା
ବାଘ ମିରଗିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଧାନ ଗଛ)—(paddy plants)
ବାଘ ମୁ(ମି)ରଗା } Remaining in the field after the crops are destroyed by flood.

ବାଘ ମୁହାଁ—ଦେ. ବି—ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଚେହେରା କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ
Bāgha muhāñ ଲୋକେ ଚିହ୍ନି ନ ପାରିବେ ବୋଲି କପାଳ,
କପର ମୁହାଁ କାନ ଓ ଓଠ ଆଦିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ବାନ୍ଧିଥିବା ଠେକା—
A mode of tying a long strip of cloth round the face and the chin; resorted to by robbers as a mask against detection.
ଦେ. ବି—ବାଘମୁଖ ପରି ବିକଟ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
ସେରଦ୍ହାଁ Ferocious looking (person).

ବାଘମୁ(ମୋ)ହାଁ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଘମୁହାଁ (ଦେଖ)
Bāgha mu(mo)hiñ 1. Bāgha muhāñ (See)
ପରଦା ୨ । ଘର ଭିତରକୁ ପଶିବା ଦୁଆରଆଗରେ ଘର ମଧ୍ୟରେ
ବଧିଯାଇଥିବା ଅଳ୍ପ କାନ୍ଥ (ଯେଉଁ କାନ୍ଥ ଯୋଗୁଁ ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ହଠାତ୍ ଗୃହମଧ୍ୟକୁ ଚାଲି ନ ପାରି ବାହୁଲା ହୁଏ ଓ ଯେଉଁ କାନ୍ଥ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥିବାରୁ ବାହାରରେ ଠିଆ ହେବା ଲୋକକୁ ଘରର ଭିତର ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ)—2. A small wall raised inside the room adjoining the entrance, so that a new comer is puzzled when trying to enter the room.
୩ । ପୋଖରୀର ପଥର ପାହାଡ଼ମାନଙ୍କ ମଝିରେ ମଝିରେ ପାଣି ଉପରକୁ ବାହାରିଥିବା ପଥରଖଣ୍ଡ—3. Stones projecting over the flight of steps in a tank.

[ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱର କେଦାରଗୌରୀ କୁଣ୍ଡର ପାହାଚରେ ଏପରି ବାଘମୁଁହା ପଥର ସବୁ ଅଛି । ଏ ପଥର ଉପରେ ଲୋକେ ବସି ଲୁଗା କାଚନ୍ତି ଓ ଗାଉଳି ଆଦି ଧୁଅନ୍ତି ।]

ବାଘର୍ ଚରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଗାଳି
Bāghar charā ବିଶେଷ; ବାଘଚିଆ—A term of abuse applied to males. (in Sambalpur)

ବାଘର ଘରେ ମିରଗର ନାଟ—ଦେ. ନ୍ୟାୟବାକ୍ୟ—(ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ରସ୍ୟ
Bāghara ghare mirigara nāṭa ଗୃହେ ମୃଗସ୍ୟ ନୃତ୍ୟଂ)—
ବାଘେର ଘରେ ଘୋଗେର ବାସା ମାଲିକ ବା ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ
ଶେରକେ ଘରମେ ସିୟାର କୁଦନା ବା ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ଘରେ
ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର କ୍ରୀଡ଼ା ବା ବ୍ୟବହାର—
An analogical sentence applied to a case where lesser people or mean persons reign supreme in the family in the absence or on the death of the master.

ବାଘର ମାଉସୀ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ମାତୃସ୍ୱସା)—୧ । (ଏହାର
Bāghara māusi ରୂପ ସଙ୍ଗେ ବାଘର ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିବାରୁ)—
ବାଘେର ମାସୀ ୧ । ବିଲାଡ଼ି— 1. Cat. ୨ । ନିର୍ଭୀକ ବ୍ୟକ୍ତି—
ବାଘକି ମାଉସି 2. Fearless person.

ବାଘରା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବାଘ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāgharā 1. Pertaining to the tiger.
ବାଘଟିଆ; ବାଘାଟେ (ଯଥା—ବାଘରା ଗନ୍ଧ ।)
ବାଘପେସା ୨ । ବାଘ ପରି—2. Resembling the tiger.
ଦେ. ବି.—ବାଘରା ମାଛି (ଦେଖ)—
Bāgharā māchhi (See)

ବାଘରା ମାଛି—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମହୁମାଛି—A species
Bāgharā māchhi of big bees; Apis Dorsata.
ବାଘା ମୌମାଛୀ [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ନାହୁଡ଼ ଅଛି । ଏମାନେ ବଡ଼
ବଡ଼ୀ ମଧୁମକ୍ଖୀ ବଡ଼ ଫେଣା ବାନ୍ଧି ମହୁ କରନ୍ତି । କେହି ଏମାନଙ୍କ
(ବାଘରା ମହୁମାଛି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫେଣାକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଏମାନେ ତାକୁ
ବେଢ଼ି ଯାଇ ଅତି କଳବଳ କରି ମାରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦଂଶନରେ
ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ଗଡ଼ିକାଠ ପରି ଫୁଲିଯାଏ ।]

ବାଘରା ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ସଂ—କଥା କହିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ
Bāgharā muhāñ ଲୋକଙ୍କର ପାଟିରୁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାହାରେ—
(ବାଘରାମୁହାଁ—ଣୀ) (a person) Having an offensive
ମୁହଁ ଗନ୍ଧକ ; ମୁହଁ ମହକା smell in the mouth.

ବାଘସିଂହ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ) ବି.—ଦୈହିକ ବଳଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି
Bāgha simha ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—A title conferred by kings on persons of strong physique.

ବାଘା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବାଘପରି ବିକଟ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—
Bāghā 1. Having a face as fierce as that of a tiger.
ବାଘା **बाघा**
(ଯଥା—ବାଘା ଭାଲୁର ।)
୨ । ବୃହତ୍; ବଡ଼—2. Big.

ବାଘାମ୍ବର(ରି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ଅମ୍ବର)—୧ । ସାଧୁମାନେ
Bāghāmbara(ri) ଯେଉଁ ବ୍ୟାଘଚ୍ଛାଲ ଉପରେ ବସନ୍ତି—
ବାଘାମ୍ବର 1. Tiger hide on which anchorites sit.
बघंबर ୨ । ବାଘଚ୍ଛାଲ ପରି ଚିତ୍ରିତ କମ୍ବଳ—2. A blanket or rug appearing like a tiger skin.
୩ । ବସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଘଚର୍ମ—3. Tiger skin used as cloth.
ବିଣ.—ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମ ପରିଧାନକାରୀ—Wearing a tiger skin.

ବାଘୁଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ.—ବାଘରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bāghuā (etc) Bāgharā etc. (See)

ବାଘୁଆ ଗନ୍ଧ—ଦେ. ବି.—ବାଘର ଦେହରୁ ବାହାରିବା ଗନ୍ଧ ପରି କଞ୍ଚା
Bāghuā gandha ବା ସଡ଼ା ମାଂସର ଗନ୍ଧ—An animal
ବାଘାଟେ ଗନ୍ଧ stench (like that of raw or rotten flesh
बाघ ऐसा गंध as is emitted from the body and mouth of a tiger.)

ବାଘୁଆ ଜାଡ଼—ଦେ. ବି—ଘୋର ଶୀତ (ଯଥା—ମାଘମାସର ଶୀତ)—
Bāghuā jārda Extreme cold (as is felt in the
(ବାଘୁଆଶୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) month of Māgha).
बडाजोर शीत

ବାଘୁଆ ଫାଶ—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟାଘ୍ର+ପାଶ)—୧ । ଦଉଡ଼ିରେ ପକାଯିବା
Bāghuā phāsa ଏକପ୍ରକାର ଦୋହୋର ଗଣ୍ଠି—1. Reef-
बघबंध knot; clove hitch; a double knot made with a string. ୨ । ବାଘକୁ ଧରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ିର ଜାଲ—2. A snare for catching a tiger.

ବାଘୁଆ ବି(ଭି)ରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ର+ବରଳ)—ଏକପ୍ରକାର
Bāghuā bi(bhi)rurdi ବଡ଼ ବିରୁଡ଼ି—A species of big
ବାଘା ଭୀମରୁଲ **भमडा विढनी** wasp.

ବାଘୁଆରି—ଦେ. ବି—ଜଇସଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Bāghuāri Jaisandā (See)

ବାଘୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବ୍ୟାଘ୍ରୀ)—୧ । ମାଈବାଘ—1. A
Bāghuni tigress. ୨ । ବାଘପରି ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. Vixen;
ବାଘିନୀ; ବାଘୀ **बाघीन** virago.

ବାଘୁତି—ଦେ. ବି—ବାଗୁତି (ଦେଖ)
Bāghuti Bāguti (See)

ବାଘେଟା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଢେଣ୍ଡା—
Bāghetā **बघेरा** A kind of small hyena.

ବାଙ୍କ୍—ଦୈଦେ.ବି. (ଇଂ)—ଟଙ୍କା ଆଦି କାରବାର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—
Bānk ବ୍ୟାଙ୍କ; ବେଙ୍କ **बैंक** Bank.
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ବାଙ୍ଗୀ)—ବାହୁଙ୍ଗି
(ଦେଖ)—Bāhungi (See)

ବାଙ୍କଶିଆଳି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ବାଆଁ ଖାଡ଼ିଆ ଦେବା;
Bānksiāli deba To evade a person.
[ଦ୍ର—ବିଲୁଆକୁ ଭାଲୁର ଗୋଡ଼ାଇଲେ ବିଲୁଆ ଯେଉଁ ପରି ବଙ୍କଗତି କରିବାକୁ ଭାଲୁର ଭାଲୁ ଧରି ପାରେ ନାହିଁ, ସେହିପରି ବଙ୍କଗତିରୁ ଏ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସୂଚନା ।]

ବାଙ୍କ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବଙ୍କ, ବଙ୍କ)—ବଙ୍କ; ବଙ୍କା—
Bānka ବାଁକ **वांक** Curved bent; crooked.
ଦେ. ବି—୧ । ନଦୀ ବା ରାସ୍ତା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା ହୋଇଥାଏ; ମୋଡ଼—1. Curvature; a bend in a river or road etc. ୨ । ଗୁପି ଧରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. An iron vice. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ବାଙ୍କି; ଏକପ୍ରକାର ବଳା—3. A curved anklet.
ଖୁଡ଼ା ବାଙ୍କେ ଥରେ ବଙ୍କଡ଼—ଚଗ ।

ବାଙ୍କଚାହାଣି—ଦେ. ବି—ବଙ୍କଦୃଷ୍ଟି; ଅପାଙ୍ଗଦୃଷ୍ଟି—Side-long
Bānkachāhāni ବାଁକାନୟନ; ବାଁକାଚାଉନୀ glance.
तिरछी चितवन

ବାଙ୍କଚୁଲିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍କଚୂଡ଼)—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡର ଚୁଲ ବା
Bānkachūliā ଜଟ ବଙ୍କଭାବରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥାଏ—
ବାଁକାଶିଖୀ Having a slanting tuft on the head.
वंकचूलीया ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ବିଶେଷଣାତ୍ମକ ନାମବିଶେଷ—
An epithet of Srīkrushna.

ବାଙ୍କଛୁରି—ଦେ. ବି—ବକ୍ରାଗ୍ର ଛୁରିକା; ଯେଉଁ ଛୁରିର ଅଗ ବଙ୍କା—
Bānkachhuri A curved knife.
ବାଂକାଛୁରୀ [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ମଲ୍ଲ ଓ ଶିକାରୀମାନେ ଏହା
वांक ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ବାଙ୍କଟାଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ନିରର୍ଥକ ସହଚର)—
Bānkatānka ବଙ୍କାଢଙ୍କା; ବଙ୍କ—Crooked.
ବାଁକାଟାଁକା **वांकाढांका**

ବାଙ୍କଟେରା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅଳ୍ପ ଟେରା—Slightly squint-
Bānkaterā ଅର୍ଥ ଟେରା **कुछडेरा** eyed.
(ବାଙ୍କଟେରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାଙ୍କଡ(ଡେ)ଉଁରିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍କ + ଉମରୁ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର
Bānkada(de)uñriā ବାହୁରେ ପିନ୍ଧିବା ଢେଉଁରିଆଯୁକ୍ତ ଏକ-
ତାବିଜ ପ୍ରକାର ବାହୁବନ୍ଧ—A kind of armlet worn
वांक by females.

ବାଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଈଷତ୍ ବଙ୍କ—Slightly curved or bent.
Bānkardā ବାଁକଡ଼ା, ବାଁକୁଆ **वांका**

ବାଙ୍କନଳ(ଳି)—ବେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍କ + ନଳ)—ବଙ୍କିଆ ଯେଉଁ ବଙ୍କମୁଖ
Bāṅkanala(li) ସରୁ ଧାତବ ନଳଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କି ବାଙ୍କନଳ ; ଦେଇ ସୁନା ଅଳଙ୍କାରର କୌଣସି ଅଂଶକୁ ତରଲାଏ
ବଙ୍କନାଳ; ବାଁକନଳ ବା କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଳଙ୍କାରକୁ ଝାଳେ—
Blow pipe.

ବାଙ୍କନିଧି—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଶେଷଣ—1. An epithet
Bāṅkanidhi of Śrīkṛushṇa. ୨ । ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
ବାଁକାରାୟ **ବାଁକାବିହାରୀ** ନାମ—2, Name given to males.

ବାଙ୍କମଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍କବଳସ୍ଥ)—ଗୋଡ଼ର ବଳାଗଣ୍ଠି ତଳେ
Bāṅkamala ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ବଙ୍କ ବଳସ୍ଥ; ବାଙ୍କି;
ବାଁକମଳ; ବାଁକୀ **ବାଂକ** ବାଙ୍କିଆ—A crooked anklet.

ବାଙ୍କମୁଣି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ—
Bāṅkamuṇi . A small species of bird.

ବାଙ୍କଶାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଜାହାଜଅ ଶବ୍ଦ)—୧ । ବନ୍ଦର
Bāṅkaśāla ଜଳସ୍ଥବର୍ତ୍ତୀ ବାଣିଜ୍ୟ ଗୋଦାମ—1.(nautical)
ବାଁକସାଳ A godown in a port on the bank of a
ବଂକସାଳ river or sea.

[ଦ୍ର—କଲିକତାରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀର କୂଳଠାରୁ ଖଣ୍ଡଦୂରରେ ବାଙ୍କସାଲ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ (Bankshall Street) ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଗଳି ଅଛି ।]

୨ । ଜାହାଜର ଯେଉଁ କୋଠରୀରେ ଜାହାଜର ଦଉଡ଼ି, ଚେଇନ୍‌ଆଦି ରଖାଯାଏ—2. A cabin of a ship used for storing the ropes, chains etc.

ବାଙ୍କ ସଣ୍ଡୁଆଶି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍କ ଓ ସନ୍ଦଂଶ)—ଏକ ପ୍ରକାର
Bāṅka sanḍuāśi ବଙ୍କ ଓ ଲମ୍ବ ମୁଖ ଚିମୁଟା; ବଙ୍କମୁଖ—
ବାଙ୍କ ସାଁଡ଼ାଶୀ **ବାଁକା ସଁଡସୀ** Tongs.

ବାଙ୍କ ସୁନ୍ଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଙ୍କ+ସୀମନ୍ତ)—ମୁଣ୍ଡର ସାମନା ପାଖ
Bāṅka sunthā ବାଳକୁ କପାଳର ଏକ ପାଖରେ ଦ୍ୱିଭାଗ କରି
ବାଁକା ସିଁଥୀ କୁଣ୍ଡାଇ ସଜାଇବା କେଶବିନ୍ୟାସ—A mode of
ଟେଢି ମାଁଗ dressing the hair by combing it and parting it on one side of brow.

ବାଙ୍କି—ଦେ. ବି.—୧ । (ନାମ) କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଜିଲ୍ଲାଜାତ ଗୋଟିଏ
Bāṅki ଖାସମାହାଲ ବା ସରକାରୀ ଜମିଦାରୀ—1. Name of a
Government estate in the district of
Cuttack.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଏ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜା କେତେକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରି କେତେଜଣଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଥିବାରୁ ୧୮୪୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କମିଶନର ମିଲ୍‌ସ ଉକ୍ତ ରାଜାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କଲେ ଏବଂ ବାଙ୍କିକୁ ଖାସ୍ କରି କଟକ ଜିଲ୍ଲା ସାମିଲ କଲେ । ବାଙ୍କି ଖାସମାହାଲର ଖଜଣାଅସୁଲଉର ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଉପରେ ଥିଲା । ଏବେ ସେଠାରେ ଜଣେ ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟର ରହନ୍ତି ଓ ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବଙ୍କବଳସ୍ଥ; ବାଙ୍କମଳ—
2. A crooked anklet.

ଦେ. ବିଣ—ବଙ୍କା—Curved bent.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମାଛ ଧରିବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
A kind of implement for catching fish.

[ଦ୍ର—ଏହା ବାଉଁଶ କାଠିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହାର ଶେଷ ଅଂଶ ବା ଅଗ୍ରଭାଗ ବଙ୍କା ହୋଇଥାଏ । ଅଳ୍ପ ପାଣି ବହି ଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାଙ୍କିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବଙ୍କ; ବଙ୍କା—
Bāṅkiā ବାଁକା **ବାଂକା** Crooked.

ବଂଶ ଗଲ, ବାଙ୍କିଆ ବଂଶ ଛଡ଼ି ଅଇଲ—ପ୍ରବୋଧବା ।

ଦେ. ବି—୧ । ବାଙ୍କି (୨) (ଦେଖ)
1. Bāṅki (2) (See)

ପାଇଛ ବାଙ୍କିଆ ବଳ ସେ ସୁନାସ, ଦେହିତ ନ ହନ୍ତ ଶେଷ ।
ରାଧାସ. ସାଥଅନ୍ତିଆ ବାଣା ।

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶିବିକା (ଏହାର ବାଉଁଶ ବଙ୍କା)—
2. A kind of sedan chair or Palki with a crooked pole.

ବାଙ୍କି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Bāṅki basibā ଅଡ଼ି ବସିବା; ଏକ ଅଖଣ୍ଡିଆ ଜିଦ୍ କରିବା—
ବାଁକିୟା ବସା, ବେଁକେ ବସା To become obstinate.
ହଠ କରନା (ବାଙ୍କେଇ ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଙ୍କୀଭବ)—୧ । ବଙ୍କ ହେବା—
Bāṅkibā 1. To become bent.
ବାଁକା ୨ । ବାଙ୍କି ବସିବା; ଏକଜିଦ୍ ଧରିବା—2. To be
ବାଂକା ହୋନା insistent; to become obstinate.
(ବାଙ୍କି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଙ୍କି ମୁହା(ହାଁ)ଣ—ଦେ. ବି—ପୁରୀର ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ସମୁଦ୍ର—
Bāṅki muhā(hāñ)ṇa The sea to the east of the
town of Puri.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ସମୁଦ୍ରର ଉପକୂଳ ବଙ୍କା ହୋଇ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ଚାଲି ଯାଇଅଛି ।]

ବାଙ୍କୁଲି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଙ୍କା ରତ୍ନ ଅଳଙ୍କାର—A kind of
Bāṅkuli ornament of gems.

ବାଙ୍କେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଙ୍କୀକରଣ)—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
Bāṅkeibā ବଙ୍କ କରିବା—To bend a thing.
ବାଁକାନ **ବାଁକନା**

ବାଙ୍କେଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଙ୍କିବା; ବଙ୍କହେବା—
Bāṅkei jibā To be curved.

ଦେ. ବିଣ—ହାତ ମୁଠା ପାଖରେ ବଙ୍କା (ବାଡ଼ି)—
Curved at the handle (stick).

ବାଙ୍କେଡ଼ି—ଦେ. ବି—ବଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ବାଙ୍କେଡ଼ି; ବାଙ୍କୋଡ଼ି—
Bāṅkerḍi A crooked weapon of offence.
ବାଂକ୍ଡୋରୀ

ବାଙ୍କେଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବଙ୍କେଇଯିବା; ବଙ୍କ ହୋଇଯିବା—
Bānkerdibā To bend; to be bent.
ବେଁକେଯାଓୟା बांकाहोना (ବାଙ୍କେଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଙ୍କୋଇ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୋଟ ଧାନ—
Bānkoi ବାଁକୁଇ A species of coarse paddy.

ବାଙ୍କୋଇ ମହୀପାଳ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୋଟ ଧାନ—
Bānkoi mahīpāla A species of coarse paddy.
ବାଙ୍କସାଲ, ବାଙ୍କଚୁର

ବାଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ର(ରା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବଙ୍କୁର; ବାମନ; ସଂ. ବଣ୍ଡ=
Bānga(ṅgu)ra(rā) ଖର୍ବକାୟ)—ଖର୍ବକାୟ—Dwarfish.
[ବାଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ରା—ସ୍ତ୍ରୀ] ନିମ୍ନେ ଢେଙ୍ଗା ଅଥବା ବାଙ୍ଗର—ଟ୍ରୋଗଣି. ବଙ୍କମାବତ୍ୟ ।
ବେଁଟେ(ଠେ),ବାଙ୍ଗୁର बौना

ବାଙ୍ଗର ମାଧେ(ଧୋ)ଇ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Bāngara mādhe(dho)i A species of fine paddy.

ବାଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବି.—ବାଇଗଣ—
Bāngā Brinjal.

ବାଙ୍ଗାଲ୍—ଦେ. ବିଣ (ବଙ୍ଗଲାରୁ ଅନୁଭୂତ)—ପୂର୍ବବଙ୍ଗୀୟ—
Bāngāl Belonging to East Bengal.
ବାଙ୍ଗାଳ ଦେ. ବି—ପୂର୍ବବଙ୍ଗ ଅଧିବାସୀ—
Resident of East Bengal.

ବାଙ୍ଗିଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଇଗଣ—
Bāngina Brinjal.

ବାଙ୍ମତୀ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ନେପାଳର ନଦୀବିଶେଷ—
Bānmatī Name of a river in Nepal.
[ଦ୍ର—ବରାହପୁରାଣରେ ଏ ନଦୀକୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ପବିତ୍ର ବୋଲି ବୋଲା ଯାଇଅଛି । ଏଥିରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଓ ଏହା କୂଳରେ ମଲେ ବିଷ୍ଣୁଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ--ହି. ଶ.]

ବାଙ୍ମନ—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ; ବାକ୍+ମନଃ; ଦ୍ୱିବଚନ=ବାଙ୍ମନସୌ)—
Bānmana ମନୋବଚନ; ମନ ଓ ବଚନ; ବାଣୀ ଓ ମନ—
Word and mind.
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ବାକ୍ ଓ ମନଃ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ଦ୍ୱିବଚନାନ୍ତ ବାଙ୍ମନସୌ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ଓ ସମସ୍ତ ପଦରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲାଗିଲେ ବାଙ୍ମନଃ ଆକାର ଧାରଣ କରେ, ଯଥା—ବାଙ୍ମନୋଯୋଗ, ବାଙ୍ମନଃସଂଯୋଗ ।]

ବାଙ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବାକ୍+ଅଯଥକ୍ ଭାବ ଅର୍ଥରେ ମୟ)—
Bānmaya ୧ । ବାକ୍ୟାତ୍ମକ—1. Composed or consis-
(ବାଙ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ting of words. ୨ । ବାଗ୍ମୀ—2. Eloquent.
୩ । ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ—3. Verbal.
ସଂ. ବି—୧ । ବକ୍ତୃତା (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—1. Speech; address. ୨ । ସାହିତ୍ୟ (ଶ. କ)—2. Literature.
୩ । ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର (ଶ. କ)—4 Rhetoric.
୪ । କାବ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର (ଶ. କ)—4. Epic.

ବାଙ୍ମୟ ତପଃ—ସଂ. ବି— ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସାଧିତ ତପସ୍ୟା—
Bānmaya tapah Austerity through words.
(ଶାରୀର ତପଃ—ବିପରୀତ) [ଦ୍ର—ଭଗବଦ୍ଗୀତା ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟ ପଞ୍ଚଦଶ ଶ୍ଳୋକରେ ଅନୁଦ୍ୱେଗକର ବାକ୍ୟ, ପ୍ରିୟ ଓ ହିତ ବାକ୍ୟ, ସତ୍ୟ, ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟାଭ୍ୟସନ (ବେଦାଭ୍ୟାସ)କୁ ବାଙ୍ମୟ ତପଃ ବୋଲା ଯାଇଅଛି ।]

ବାଙ୍ମୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଙ୍ମୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସରସ୍ୱତୀ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
Bānmayī The Goddess of learning.

ବାଙ୍ମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବାକ୍+ମୁଖ=ଆରମ୍ଭ)—୧ । ବାକ୍ୟାରମ୍ଭ;
Bānmukha ଅବତରଣିକା; ମୁଖବନ୍ଧ—1. Introduction.
୨ । ଗଦ୍ୟ କାବ୍ୟ; ଉପନ୍ୟାସ (ହି. ଶ)—2. Novel.

ବାଙ୍ମୂଳ—ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (କଟରଅ) (ବାକ୍+ମୂଳ)—
Bānmūla କୋର୍ଟରେ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଯବାନବନ୍ଦି—
Deposition of witnesses in court.

ବାଙ୍ଯମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାକ୍+ଯମ)—
Bān-jama ୧ । ମୁନି (ହି. ଶ)—1. A sage.
୨ । ମୌନବ୍ରତୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—2. A person observing the vow of silence.

ବାଚ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ଭଣ୍ଡିଗଣ୍ଡା) କ୍ରି—ବଢ଼ିବା; ବଳ ପଡ଼ିବା—
Bāch-bā To exceed.

ବାଚ—ଦେ. ବି—ବିବାହ ବେଳରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଯେଉଁ ଦୁଇ
Bācha ଚାଦର ମୁଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡି ପଡ଼େ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କନ୍ୟାର ଓଢ଼ଣୀ—The bridal scarf.
ସଂ. ବି—ବଚୁଆ ମାଛ (ଦେଶ)—Bachuā fish.

ବାଚଂଯମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବାଚଂ+ଯମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bāchamjama ୧ । ମୌନୀ—1. Silent; taciturn.
(ବାଚଂଯମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମୌନବ୍ରତୀ—2. Practising taciturnity as a vow.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ମୌନବ୍ରତୀ ମୁନି—A sage who maintains the vow of rigid silence.

ବାଚକ—ସଂ. ବିଣ. (ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bāchaka ୧ । କଥକ—1. Speaking. ୨ । ରବକାରକ—
(ବାଚିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Uttering cries. ୩ । ପୁରାଣ ପାଠକ—
3. Reading or reciting the Purāṇas.
୪ । କାବକ; ବାକ୍ୟ ପ୍ରକାଶକାରୀ—4. Vocal.
୫ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଯଥା—ବସ୍ତୁବାଚକ; ସ୍ନେହ ବାଚକ; କ୍ରିୟାବାଚକ) ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶକ; ଦ୍ୟୋତକ; ବୋଧକ—5. Expressive of; indicating,
ସଂ. ବି—ନାମ; ସଂଜ୍ଞା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Name; definition.

ବାଚ କଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Bācha kardi A weapon of offence.

ବାଚନ—ସଂ. ବି. (ବଚ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାଚ ଧାତୁ+ଣ୍ୟ. ଅନ)—
Bāchana ୧ । କହିବା—1. Speaking. ୨ । ବୋଲିବା; ଆବୃତ୍ତି କରିବା—2. Reciting; repeating.
୩ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବୋଲାଇବା—3. Recital through

another. ୪ । ଜଣାଇବା—4. Informing. ୫ । ପ୍ରତିପାଦନ (ହି. ଶ)—5. Demonstration. ୬ । ଉଚ୍ଚାରଣ (ହି. ଶ)—6. Pronunciation; utterance.

ବାଚନକ—ସଂ. ବି. (ବାଚନ + କ)—ପ୍ରହେଳିକା—
Bāchanaka Riddle.

ବାଚନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଚନ)—୧ । ଉକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି—
Bāchani 1. Dialogue. ୨ । ମୌଖିକ ଉତ୍ତର—
बात बत 2. Verbal reply, ୩ । ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର—
ବାଚନିକ ଜବାବ 3. Exchange of replies. ୪ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର-
4. Reply. ୫ । ମୌଖିକ ସମ୍ବାଦ—5. Verbal message.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବାଚନିକ) — ମୌଖିକ—
Verbal; oral.

ବାଚନିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବଚନ + ଇକ୍ଷ୍ମାର୍ଥେ. ଇକ)—ମୌଖିକ—
Bāchanika Verbal; oral.

ବାଚନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କଥା କହିବା—
Bāchani karibā 1. To talk.
ବାଚନିକ ଜବାବ ଦେଓୟା ୨ । ମୌଖିକ ଉତ୍ତର ଦେବା—
मुहँ जबानी करना 2. To give a verbal reply.

ବାଚ(ଛ) ବିଚାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଇବୀଚନ + ବିଚାର)—୧ । ବିଚାର
Bācha(chha) bichāra ପୂର୍ବକ ଇବୀଚନ—1. Choice
ବାଚ(ଛ) ବିଚାର after consideration; well considered
बात बिचार choice. ୨ । ନ୍ୟାୟାନ୍ୟାୟ ବିବେଚନା—
2. Discrimination between right and wrong. ୩ । ସମାଲୋଚନା—3. Criticism.

ବାଚୟିତା- ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବଚ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାଚ ଧାତୁ + ତୃ)—
Bāchayitā ଯେ କୁହାଏ—Causing to speak.
(ବାଚୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାଚସି—ପ୍ରାଦେ. (ଭଣି ଗୁଣା) ବି.—ଅଧିକତା—
Bāchasi Excess.

ବାଚସ୍ପତି—ସଂ. ବିଣ. (ବାଚଃ = ବାକ୍ୟର + ପତି = ପ୍ରଭୁ)—ବାକ୍‌ପଟୁ—
Bāchaspati Skilled in speech
ବାଚଃପତି
ବା(ବ)ଚସାଂପତି } —ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବି.—୧ । ବାକ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର
ବିଷୟରେ ପଣ୍ଡିତ—1. A
master in the art of speech; a linguist.
୨ । ବୃହସ୍ପତି—2. Bṛuhaspati. ୩ । ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Learned person. ୪ । ପୁଷ୍ୟା ନକ୍ଷତ୍ର—4. The 8th asterism of the Indian system of astronomy.

ଦେ. ବି.—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତସଭା ବା ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ
ଉପାଧି (ଯଥା ତାରାନାଥ ତର୍କ ବାଚସ୍ପତି)—A title of distinction bestowed on very learned Pandits.

ବାଚସ୍ପତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବାଚସ୍ପତି + ଷ୍ଟ୍ୟେ. ଯ)—ବାଗ୍ମିତା; ବାକ୍‌ପଟୁତା—
Bāchaspatya Oratory; eloquence.
वाचस्पत्य ଦେ. ବି.—ବଙ୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ତାରାନାଥ ତର୍କ ବାଚସ୍ପତି
वाचस्पत्य ପ୍ରଣୀତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନବିଶେଷ—A Sanskrit dictionary edited by Pandit Taranath of Bengal.

ବାଚା—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁଭୂତ)—(ସଂ. ବତ୍ସ)—ବଚ୍ଚା; ଶିଶୁ—
Bāchā वाच्चा बच्चा 1. Child; infant.
ସଂ. ବି.—କଥା; ବାକ୍ୟ—1. Word; speech.
ବାଗ୍ ଗୁରୁର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ନିଶାର – ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦରଧ ଚକ୍ରାମଣି ।
୨ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା; ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—2. Promise. ୩ । ବଚୁଆ
ମାଛ (ଦେଶ)—3. Bachuā fish (See)

ବାଚା(ତା)ଖାନି—ଦେ. ବି.—କଥାର ବାଲଙ୍ଗି; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—
Bāchā(tā)khāni Bragging; bombastic language
ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା डींग
ବାଚାଖାନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କଥାରେ ବାଲଙ୍ଗି କରିବା —
Bāchākhāni karibā To brag.
ବଡ଼ବଡ଼ କଥା ବାଳା डींग हाँकना

ବାଚାଟ(ଳ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [ବାଚ + ଆଟ (ଅଳ)]—ବହୁଭାଷୀ, ପ୍ରଗଳ୍ଭ—
Bāchāṭa(la) Talkative; loquacious; garrulous;
[ବାଚାଟା(ଳା)—ସ୍ତ୍ରୀ] (ବାଚାଟ [ଳ]ତା—ବି) braggart.

ବାଚା ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପତ୍ର (ହି. ଶ)—A deed
Bāchā patra of promise; affidavit.

ବାଚାବଦ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବାଚ୍ + ଆବଦ୍ଧ) ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ
Bāchā baddha (ହି. ଶ.)—Promise-bound.
(ବାଚାବଦ୍ଧତା—ବି.)

ବାଚିକ—ସଂ. ବିଣ—(ବାଚ୍ + ଭୂତାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ବାଚନିକ;
Bāchika ମୌଖିକ—1. Verbal; oral. ୨ । ସଙ୍କେତରେ
କଥିତ—3. Spoken by signs; spoken in cypher language.
ସଂ. ବି—ମୌଖିକ ସମ୍ବାଦ—Verbal message.

ବାଚି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ)—ବାଚକ (ଦେଶ)
Bāchi (ବାଚିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Bāchaka (See).

ବାଚୁ—ଦେ.ବି—ବଚ; ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ବା କଥାବାର୍ତ୍ତା ବା ରୋଗଜନିତ
Bāchu ଜ୍ୱାଳା ଯୋଗୁଁ ମୁହଁରୁ ବାହାରିବା ଫେନଯୁକ୍ତ ଲାଳ—
ଫେନା Froth issuing from the mouth.
गाउद ଦେଶ ପାଟ ଦେଇ ବାହାରୁଅଛି ବାଚୁ—
ବୃଷସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବସଃ ।

ବାଚ୍ଛଲ୍ୟ—ପ୍ରା. ବି—(ସଂ. ବାତ୍ସଲ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ବାତ୍ସଲ୍ୟ
Bāchchhalya (ଦେଶ)—Bātsalya (See).

ବାଚ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ବଚ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବକ୍ତବ୍ୟ—
Bāchya 1. Fit to be spoken. ୨ । କଥନୀୟ; କହିବା-
ଯୋଗ୍ୟ—2. Utterable. ୩ । ତିରସ୍କାରଣୀୟ—
3. Reproachable; deserving abuse.
୪ । ଘୃଣିତ-4. Nasty; wretched. ୫ । ଘୃଣିତ—

5. Detested. ୬ । ଜାତିଦୁଷ୍ଟ—6. Excommunicated. ୭ । ଦୁଷ୍ଟ—7. Wicked. ୮ । ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ—8. Demonstrable. ୯ । ନିନ୍ଦ୍ୟ—9. Blameworthy.

ସଂ. ବି—୧ । କଥା—1. Speech. ୨ । ନିନ୍ଦା—2. Reproch. ୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବାକ୍ୟର ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତିଦ୍ୱାରା ଅଉଧା ବା ବକ୍ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଜଣାଯାଏ ଓ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ କ୍ରିୟାର ପ୍ରକୃତି ଜଣାଯାଏ—3. (grammar) The voice of a verb (e. g. active voice and passive voice).

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ବାଚ୍ୟ ୮ ପ୍ରକାର; ଯଥା—କର୍ତ୍ତୃ, କର୍ମ, କରଣ, ସମ୍ପ୍ରଦାନ, ଅପାଦାନ, ଅଧିକରଣ, ଭାବ ଓ କର୍ମକର୍ତ୍ତୃ । ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣରେ ବାକ୍ୟର ବାଚ୍ୟ ଚାରି ପ୍ରକାର—କର୍ତ୍ତୃ, କର୍ମ, ଭାବ ଓ କର୍ମକର୍ତ୍ତୃ ବାଚ୍ୟ ।]

୪ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଧାତୁର ଉତ୍ତର ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ଅର୍ଥରେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟ—4. (grammar) Suffix of a verb. ୫ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ବା ଅର୍ଥର ବୋଧ ହୁଏ; ଅଭିଧେୟ ବସ୍ତୁ ବା ଅର୍ଥ (ହି.ଶ)—5. A thing or meaning indicated by a word. ୬ । ଅଭିଧେୟ (ଦେଖ)—6. Abhidheya (See).

ବାଚ୍ୟମାନ—ସ. ବିଣ.—(ବଚ ଧାତୁ ଶୀର୍+କର୍ମ. ଆନ)—Bāchyamāna ୧ । କଥ୍ୟମାଣ; କଥ୍ୟମାନ—1. Being spoken. ୩ । ପ୍ରକାଶ୍ୟମାନ—3. That which is being expressed. ୪ । ନିନ୍ଦନୀୟ—3. Blameable.

ବାଚ୍ୟାର୍ଥ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ବାଚ୍ୟ+ଅର୍ଥ)—(ବ୍ୟାକରଣ) ଶବ୍ଦର Bāchyārtha ନିୟତ ଅର୍ଥଦ୍ୱାରା ପ୍ରକଟିତ ଅଭିପ୍ରାୟ; ସଙ୍କେତରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ଶବ୍ଦର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ—(grammer) The original or settled or fundamental meaning of a word.

[ଦ୍ର—ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ତିନି ଶକ୍ତି:—ଅଭିଧା, ଲକ୍ଷଣା ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନା । ଲକ୍ଷଣା ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନାର ଆଧାର ଅଭିଧା ଅଟେ, ଯାହା ଶବ୍ଦସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦର ନିୟତ ଅର୍ଥର ବୋଧ କରାଏ । ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ଶବ୍ଦର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ଅଟେ ତାହା ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦର ବାଚ୍ୟାର୍ଥ—(ହି. ଶ.) ।]

ବାଚ୍ୟାବାଚ୍ୟ—ସ. ବିଣ—(ବାଚ୍ୟ+ଅବାଚ୍ୟ)—କଥ୍ୟ ଓ ଅକଥ୍ୟ—Bāchyābāchya Speakable or unspeakable. ସ. ବି—କଥ୍ୟ ଓ ଅକଥ୍ୟ ବିଷୟ—Speakable and unspeakable matters.

ବାଚ୍ୟୋତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ (ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା Bāchyot-prekshyā ଲଙ୍କାର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—Simile (see notes under 'Utpreksha-lankāra).

ବାଛ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାଚ୍ୟ)—୧ । ନିନ୍ଦା; ଅପବାଦ; ବାଇଚ—Bāchha 1. Defamation; blame. ୨ । ସମାଲୋଚନା—2. Criticism.

ବାଛା ଚୁନନା ୩ । (ସଂ. ନିର୍ବାଚନ) ବାଛିବା; ନିର୍ବାଚନ କରିବା—3. Selecting (good from bad).

ବାଛବିଚାର ୪ । ଭଲ ମନ୍ଦର ବିଚାର—4. Discrimination.

ବାତବଚାର

ବାଛନ୍ଦ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ବାସନ୍ଦ (ଦେଖ) Bāchhanda Bāsanda (See).

ବାଛବୁଛ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଛାବଛି କରିବା; ଉତ୍ତମରୂପେ ବାଛିବା—Bāchhabuchha karibā To carefully separate (ବାଛିବୁଛି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the good things from the bad.

ବାଛାବାଛି କରା ଚୁନାଚୁନି କରନା

ବାଛରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ବତ୍ସତର)—୧ । ଘୋଡ଼ାଛୁଆ—1. Colt. ୨ । (ସଂ. ବତ୍ସ+ଅତିସାର) ଶିଶୁରୋଗବିଶେଷ; Bāchharā

ବାଛା ବଛରା ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଝାଡ଼ା ରୋଗ—2. Infantile diarrhoea.

ଦେ. ବିଣ—ଅଳ୍ପବୟସ୍କ (ପଶୁ)—Young (animal).

ବାଛା—ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) (ସଂ. ବତ୍ସ)—ଶିଶୁ; ବାଳକ—Bāchhā Child; boy.

ବାଛା ବଚା ପ୍ରାଦେ (ବତ୍ସର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ବାଛା)—ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ ବା ଦାମୁଡ଼ା—Young bullock.

ବାଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ନିର୍ବାଚନ)—୧ । ନିର୍ବାଚନ କରିବା—Bāchhibā 1. To select; to choose.

ବାଛା ଚୁନନା ୨ । ଭଲ ଓ ମନ୍ଦକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା—[ବଛା(ଛେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] 2. To separate the good from the bad.

ନିଡ଼ାନ କମାନା; ନିକୋନା ୩ । ଧାନ କିଆରିରୁ ଘାସ ଆଦି ଓପାଡ଼ିବା—3. To root out weeds from paddy fields.

ବାଛା ଅମନିୟା କରନା ୪ । ଗୁଡ଼ିଲ ବା ଶସ୍ୟ ଆଦିରୁ ଅସାର ଅଂଶଗୁଡ଼ିକ କାଢ଼ିପକାଇବା—4. To pick out bad from good things.

ବାଛା ବନାନା ୫ । ମାଛ ଓ ଶାଗ ଆଦିରୁ ପାକର ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ଅଖାଦ୍ୟ ଅଂଶମାନ ବାହାର କରିଦେବା—5. To prepare pot herb or fish for cooking after clearing them of refuse matters.

ଦୁଷନା ୬ । (ସଂ. ବାଚ୍ୟ) ଦୋଷ ଦେବା; ନିନ୍ଦା କରିବା—6. To blame; to show any defect.

ବାଛିବାକୁ ଚହିଁରେ କଥା ନାହିଁ ଛିଛ—ବାଣିଜ୍ୟ ହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୭ । ସମାଲୋଚନା କରିବା—7. To criticise.

ରଫୁ କରନା, ଜାଲି ବୀନନା ୮ । ଚିରା ଲୁଗାର ଛିଦ୍ରରେ ଛୁଞ୍ଚି ରଫୁକରା ସାହାଯ୍ୟରେ ସୂତା ବୁଣିବା; ରଫ କରିବା—

8. To knit with thread and needle any hole opened in a cloth; to darn.

ଦୋଷରେ କରା ଦୋଷ ନିକାଳନା ୯ । (ଦୋଷ, ଦୁର୍ଗୁଣାଦି) ଖୋଜି ବାହାର କରିବା— To find fault with.

ତୁ କିପାଁ ମୋତେ ଏତେ ନିନ୍ଦା କରୁଅଛୁ
ବିଚାରି କଥା କହୁ ମୋ ଦୋଷ ଦେଖୁ—କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ବାଛୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ବାଛୀ)—୧ । ଛଡ଼ାଗାଈ— Bāchhī 1. Young cow.

୨ । ମାଈ ବାଛୁରୀ—2. Female calf.

ବାଛୁରୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ବତ୍ସତରୀ)—ଗୋବତ୍ସ— Bāchhurī Calf.

ବାଛୁର ବାଛା, ବଛଡ଼ା ଦୁଧ ପିଇ ବାଛୁର ଯେବେ ପଡ଼ା ଛଡ଼େ—
କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ,ମହାଭାରତ ଅଶ୍ୱ ।

[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରେ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀକୁ 'ବତ୍ସତର' ଓ ମାଈ ବାଛୁରୀକୁ ବତ୍ସତରୀ ବୋଲାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ 'ବାଛୁରୀ' ଶବ୍ଦ ଉଭୟ ଲିଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାଛୁରୀ ବ୍ରତ—ପ୍ରାଦେ. (ଅଳ) ବି—ବତ୍ସତରର ମୁଷ୍କଛେଦନ— Bāchhurī brata Castration of a calf.

ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀକୁ ଶିବ ମନ୍ଦିରରେ ବ୍ରତ କରିବା, (ବାଛୁରବ୍ରତ—ପ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ଲୁହାରେ ତା ଦେହରେ ତ୍ରିଶୂଳ ଚିହ୍ନିତ କରି ଷଣ୍ଢରୂପେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଛାଡ଼ି ଦେବା ବିଧି—Consecration of a bull calf in the temple of Śiba.

ବାଜ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଫା)—୧ । ପଟୁ—1. Proficient in. Bāj (ଯଥା—ମକବଜା ବାଜ୍ ; ଦଗାବାଜ୍ ।)

ବାଜ ବାଜ ୨ । ଅଭ୍ୟାସକ୍ତ—2. Addicted to. (ଯଥା—ନିଶାବାଜ୍; ରଣ୍ଡୀବାଜ୍ ।)

ବାଜ୍‌ଖଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ମୃତାର ବୁହା ଖଟିଆ; Bāj-khaṭ ଜୋଡ଼େଇ—1. A bamboo bedstead or stretcher for carrying a corpse. ୨ । ସପ୍ତର୍ଷି-ମଣ୍ଡଳ (ଭାରପୁଞ୍ଜ)—2. The Great Bear (group of stars).

ବାଜ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଜିବା— Bāj-bā To slightly strike.

ବାଜ—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଆ. ବାଜ୍; ସଂ. ଶ୍ୟେନ)—ପ୍ରସହବର୍ଗର Bāja ଦିବାଚର ଶିକାରୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ; ଭଖାଣ—1, Hawk.

ବାଜ [ଦ—ଏମାନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ବଡ଼ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଅଛନ୍ତି । ବାଜ ଏମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ମାରି ଖାଆନ୍ତି ।]

୨ । (ଆ. ବାଜ୍=ଡେଣା)—ପକ୍ଷୀର ଡେଣା— 2. Wings of a bird.

ବାଜ ପକ୍ଷିକଳ ଭାର, ବଳେଶେ ଜୁଇଁ ସେ ଜାର ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେଭ୍ରଣ ବିଳାସ ।

ବାଜୁ ବଜ୍ରୁ ୩ । (ଫା. ବାଜୁ=ବାହୁ)—ବାହୁବନ্ধ— 3. An ornament for the arm.

ସଂ. ବି. (ବଜ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଘଞ୍ ଅ)—୧ । ଗମନ; ଗତି—1. Movement; motion. ୨ । ଘୃତ; ଘିଅ—2. Ghee.

ଗ୍ରା. ବି—ସତ୍ୟବାଦୀ, ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦରାର୍ଥକ (ବାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଡାକନାମ—A name for calling a (ବାଜିଆ—ଅନାଦରାର୍ଥକରୂପ) person named Satyabādī or Brajabandhu in fondness.

ବାଜଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦନ)—୧ । ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନି—1. Sound Bājaṇā of music. ୨ । ବାଦନ; ବାଜାବଜାଇବା— ବାଜନା ବାଜନ 2. Playing on music.

ଅଛନ୍ତି ଜେଣ ମିଳିବାରୁ ଡୋଇଛ ଯଶଗୁଣିମ ବାଜଣା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିକୋକିଳ ।

୩ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର; ବାଜା—3. Musical instrument

ନାନାନାଦ ବାଜ ବାଜଣା ବଜାଇଲେ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବାଜଣାଦାର—ଦେ. ବି—ବାଜାଦାର; ବାଦ୍ୟକାର—Musician. Bājaṇādāra ବାଜନାଦାର; ବାଜନଦାର ବଜନୀୟା (ବାଜଣାବାଲା, ବାଜଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଜ(ଜି, ଜେ)ଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦ୍ୟ; ପାଦମଞ୍ଜୀର)—୧ । ନୂପୁର; Bāja(ji, je)ṇī ଘୁଙ୍ଗୁର; ଘୁଙ୍ଗୁରଲଗା ବଳା—1. Tinkling ନେପୁର anklet. ୨ । ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ—3. Tinkling ପୈଜନୀ sound.

(ଯଥା—ଏ ଝଙ୍କାର ବାଜଣୀ କମ୍ ଅଛି ।)

ଦେ. ବିଶ—ଶବ୍ଦକାରୀ—Making a sound;tinkling.

ବାଜଣୀ ନୂପୁର ବାଜେ ଚରଣ ତଳେ । ବଳରାମ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ବାଜଣିଆ—ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟକାର—Musician.

Bājaṇiā ବାଜଣିଆ ବଳ ଲଙ୍କାରୁ ବାହାର ଏକାଳେ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ସେ ।

ବାଜନଦାର ବଜନୀୟା ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେଭ୍ରଣବିଳାସ ।

ବାଜ ପାରା—ଦେ. ବି. (ବାଜ ପାରାକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଖାଉଥିବାରୁ; Bāja pārā ଭୁଲ. ଅହିନକୁଳ)—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖାଦକ ବାଜପାୟରା ଓ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ—1. (implied meaning) The ବାଜପରୁବା eater and the eaten. ୨ । ପରସ୍ପରର ଚିର-ଶତ୍ରୁ—2. Confirmed enemy of each other.

ପ୍ରଜା ପ୍ରଜା ଏବେ ହେଲେ ବାଜପାରା—ଗ୍ରଥିତାର୍ଥ. ଦରବାର ।

ବାଜପେୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ବାଜ=ଘୃତ+ପେୟ=ଯହିଁରେ Bājapeya ଦେବତାଙ୍କ ଘୃତ ଦ୍ୱାରା ପାନ କରାଯାଏ)-ଯଜ୍ଞବିଶେଷ— A vedic sacrifice

ବାଜପେୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବାଜପେୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । Bājapeyī ବାଜପେୟ ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା—1. Performer of 'Bāja pega'. ୨ । ଯାଜ୍ଞିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ— 2. Title given to a class of performs of vedic sacrifices.

ବାଜପୋଇ—ଦେ. ବି—ବାଜ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷି ବିଶେଷ— Bājapoi A species of hawk.

ଗ୍ରା. ବି—ବାଜପେୟୀ (ଦେଶ)—Bājapeyī (See)

ବାଜ ବଇ(ହି)ରା(ରି)—ଦେ. ବି—ବହିରା ୨ (ଦେଖ)
Bāja bai(hi)rā(ri) ବାଜ ବୈରୀ Bahirā 2 (See)
[ବାଜ ବହ(ହା)ର, ବାଜ ବଇର—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାଜ

ଗତ ଜଳୀରୁ ଗତ ବାହାର ଖାଡ଼ ଦେବାର ବାଜ ବଇରୀ
ମାଡ଼ ବସିଲେ ପକ୍ଷୀକ ଧର୍ ବ ମନୋହର ଯେ—ଲଙ୍କ. ରାବଣବଧ ।

ବାଜରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଜ୍ରା; ବର୍ଜରୀ)—
Bājarā ୧ । ମକ୍ତା ଜାତୀୟ କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟବିଶେଷ—
ବାଜରା 1. Bulrush millet; Pennisetum
ବାଜ୍ରି, ବାଜରା * Typhoidium.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ୫।୬ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ଏ ଗଛ ବାଲିଆ ଓ ଚିପ ଜମିରେ ହୁଏ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଆଖୁଗଛ ପରି । ଏ ଗଛରେ ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ହୋଇ ଶସ୍ୟ ଫଳେ । ପଶ୍ଚିମରେ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏ ଶସ୍ୟକୁ ମଇଦା କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏହାକୁ ଭାଜିଲେ ଖୁବ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲିଆ ହୁଏ । ଏଥିର ଖେତରେ ଖତ ଦେବା ବା ପାଣି ମଡ଼ାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ବାଜସନି—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଶୁ. ଶ)—
Bājasani The sun.

ବାଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଦ୍ୟ)—ବାଦ୍ୟ—
Bājā ବାଜା ବାଜା Musical instrument.
ବାଜଣ ପାହାନ୍ତ ବାଜା—ବନ୍ଦବଗୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଢୋଲ; ଜଣାଣି—
A kind of drum.

ବାଜା(ଦା) ଆମ୍ବ(ମ୍ବା)—ବୈଦେ. ବି. (ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍-ଅଡ଼ାଜ; ମାଲୟ-ଅଡ଼ାୟ; ବାୟୁ=ଗଛ)—ଲଙ୍କା ଆମ୍ବ—
Bājā(dā) āmba(mbā) The cashew nut;
[ବାଜା(ଦା)ମ୍ବ(ମ୍ବା)—ଅନ୍ୟରୂପ] Anacardium Occidentale.
ବାଦାମ, ହିଜଳି ବାଦାମ
କାଜୁ [ଦ୍ର—ଏହା ଆମ୍ରାଦି ବର୍ଗର ବୃକ୍ଷ;
ଡେ. ଗିଡ଼ମାମେଣ୍ଡି, ଏହାର ଆଦି ନିବାସ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା;
ମୁଣ୍ଡାମାମନ୍ଦରେଣ୍ଟ, ଏହାର ଫଳର ଡେଙ୍ଗ ଖୁବ ମୋଟ ଓ
ଗ୍ର. କାଜୁ ଫଳ ପରି ଦେଖାଯାଏ; ଏ ଡେଙ୍ଗ ପାଚିଲେ ଲାଲ ବା ହଳଦିଆ ହୁଏ ଏବଂ ଏହାର ରସ ମିଠା ଓ କଷା । ଲୋକେ ଏହି ଫଳର ବେଣ୍ଟାକୁ ଫଳ ବୋଲି ଓ ବେଣ୍ଟା ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ଫଳକୁ ମଞ୍ଜି ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଏହି ମଞ୍ଜି ଆମ୍ବ ଆକୃତିର, ମାତ୍ର ଅଳ୍ପ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ମାଲାଇ; ଏହା କଠିନତ୍ୱକ୍ ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ । ଏହି ତ୍ୱକ୍‌ରେ କଷାକ୍ତ ତୈଳ ଥାଏ ଏବଂ ମଞ୍ଜି ଭିତରେ ସୁସ୍ୱାଦୀ ଶସ୍ୟ ଥାଏ । ଏ ଗଛ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ବାଲିଆ ଜମିରେ ଉଧାଏ । ଏ ଫଳକୁ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ିଲେ ଯେପରି ତେଲ ବାହାରେ ଓ ପୋଡ଼ାଫଳ ଭିତରୁ ଶସ୍ୟ ବାହାରେ । କାଠ ଜଳିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ତେଲ ବୋଳ ଉହିଁରେ ଉଇ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ବାଜାଦାର୍—ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟକର—
Bājādār Musician.
(ବାଜାଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଜାଦାର ବାଜାଦାର

ବାଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଜି; ତୁଲ. ସଂ. ବାଜ)—
Bāji ୧ । ଭୂତକ; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—1. Magic. ୨ । କ୍ରୀଡ଼ା;
ବାଜି ବୌଳୁକ—2. Amusements; sports. ୩ । ଖେଳର
ବାଜୀ ଥର—3. Turn or heat of a game. ୪ । ଖେଳରେ ରଖାଯିବା ପଣ; ହୁଡ଼ି—4. Wager. ୫ । ବାଣ ପୋଡ଼ା-5. Firework; display of fireworks. ୬ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ରଙ୍ଗର ରଜା—6. The King in one set of cards in 'Gañjapā' game. ୭ । ଖେଳରେ ଖେଳୁଥିବା ଏକାଧିକ ଖେଳାଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଖେଳିବାର ଥର; ପାଳି—7. The turn of a player in a game.

ବୈଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଫା)—ଫା. 'ବାଜ୍' ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅବସ୍ଥା (ଯଥା—ରଣ୍ଡିବାଜ, ଦଗାବାଜ, ଗୁଲ୍‌ବାଜ)—Th state or act of doing a thing
ବାଜୀ denoted by a word formed with the
ବାଜୀ Persian suffix 'Baj.'

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ମାଳଡ଼ିଚକ୍ର—1. Somersault. ୨ । ପଟ୍ଟଚନ ଭଙ୍ଗା—2. A plank-decked boat ୩ । ଖେଳର ଦାନ—3. The throw in a game. ୪ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ତାସ୍ ବଣ୍ଟା ହେବା ପରେ ହାତକୁ ଆସିଥିବା ତାସ୍—4. The portion of the pack of cards coming to a player's hands after their distribution. ୫ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖେଳାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ତାସ୍ ଖେଳିବା ପରେ ଯେଉଁ ତାସ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଜିତିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉଠାଇ ନେଇ ଆପଣା ପାଖେ ରଖିଦିଏ—5. The cards collected by the winner after every throw. ୬ । ଥର—6. Time. ୭ । କ୍ରିୟା—7. Action.

ପ୍ରା. ବି—ସତ୍ୟବାଦୀ, ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ—A name for calling Satyabādi, Brajabandhu etc in fondness.

ବାଜିଆ—ପ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ସତ୍ୟବାଦୀର ଡାକନାମ—
Bājiā A name for calling Satyabādi.

ବାଜି ଆଟିକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ବଟିକ)—
Bāji āṭikā ଅଶୌଚ ଆଦିରେ ଘରୁ ବାହାର କରି ଫିଙ୍ଗି ଦିଆଯାଇ (ବାଜି ହାଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଶୁଦ୍ଧ ହାଣ୍ଡି ଆଦି; ବାଇଜ ହାଣ୍ଡି—
Earthen cooking pots which are abandoned and thrown away as impure on the occasion of deaths or births in a family.

ବାଜିଆ ପ(ଫ)ଟ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି. (ଫା. ବାଜେୟାପ୍ତ)—
Bājiā pa(pha)t(ti) ବାଜ୍ୟାପ୍ତ (ଦେଖ)—
Bājyāpt (See)

ବାଜିକ(ଗ)ର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଜିଗର)—
Bājika(ga)ra ୧ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; ଭୂତକର; ଜାଦୁକର—
ବାଜୀକର ବାଜୀଗର 1. Magician.

ବଣିକ ବ.ନ୍ନ ସ୍ପ୍ନ ଉପନ୍ନ ବଲ ଗ୍ରେନ-ବାଜିରେ ।
ସମ୍ବଳାଥ. ସମ୍ବାଦ ।

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନାନା ପ୍ରକାର ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ ଓ ଚମତ୍କାର୍ଯ୍ୟମୟ କ୍ରୀଡ଼ା ଓ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଏ – 2, A person who exhibits magical and other wonderful performances.

ବାଜିକ(ଗ,ଗି)ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) ବାଜିକରର କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପେଶା—
Bājika(ga,gi)ri The act or profession or performances of a magician.
ବାଜିଗିରୀ **बाजिगरी**

ଦେ. ବିଣ—ଚମତ୍କାର ଦେଖାଇବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to the exhibition of magical feats.

(ଯଥା—ବାଜିଗର ତାମସା)

ବାଜିଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି.—ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ହ. ଶ.) (ଦେଶ)—
Bājigandhā Aswagandhā (See).

ବାଜିନ୍ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଯେ ବାଜି ବା ଚମତ୍କାର ଦେଖାଏ-
Bājindār Magician.

ବାଜିନ୍ଦ୍ର(ନ୍ଦ୍ରା)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Eminent. ୨ । ବୀରତାପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Heroic. ୩ । ବାହାଦୁର-
ବାଜି(ଜେ)ନ୍ଦ୍ର(ନ୍ଦ୍ରା)ପଣ—ବି } 3. Creditable. ୪ । ଦୁଷ୍ଟ
ବାଜି(ଜେ)ନ୍ଦ୍ର(ନ୍ଦ୍ରା)ପଣିଆ(ଆଁ) } ଦୁଷ୍ଟ (ବାଳକ)-4. Naughty.

ବାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାଦି ଧାତୁ=ଚମତ୍କାର; ଶବ୍ଦ କରାଇବା; ସଂ. ବାଦିତ=ଶବ୍ଦାୟିତ; ସଂ. ବଜଧାତୁ ବାଜା ଗତି କରିବା, ଣିଚ୍ ବାଜଧାତୁ=ଗତି କରାଇବା) ୧ । ବାଦିତ ବଜନା ହେବା; ଧ୍ୱନିତ ହେବା; ଶବ୍ଦାୟମାନ ହେବା—1. To be sounded.
[ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

ବଡ଼ ବେଣ୍ଟରେ ବାଜିଲା ଘଣ୍ଟା ।
ଖାଣ୍ଡିଶିଆଙ୍କର ଉଠିଲା ଅଣ୍ଟା—ଚ୍ଚ

୨ । ଆଘାତ କରିବା—2. To strike; to collide with.

ଚଢ଼ୁଁ ବଳିଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗ ଲରେ, ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବାଜିଲା ଚର୍ଚ୍ଚରେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

[ଦ୍—ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ 'ବାଜିଲା' ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଗତି କରୁ କରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥିର ବସ୍ତୁକୁ ଆଘାତ କରେ ଓ ଯେଉଁ ସ୍ଥିର ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଗତିବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁର ଆଘାତ ହୁଏ, ଏ ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ 'ବାଜିବା' କ୍ରିୟା ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ହୁଏ; ଯଥା – ଚାଲରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବ ଓ ଚାଲ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜିବ ।]

୩ । (ଶବ୍ଦ) ପ୍ରବେଶ କରିବା; ପହଞ୍ଚିବା—3. (a sound) To enter; to reach.

ସ୍ପୁରୁ ବଳାପ—ଧ୍ୱନି ବାଜିଲ ଶ୍ରବଣେ – ବ୍ରଜକିଶୋର. ସୀତାବନବାସ ।

୪ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ପ୍ରକଟିତ ହେବା; ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହେବା—4. To be loudly proclaimed.

ଭୂମ୍ବର ବାଜିଘଣ୍ଟେ ଶବ୍ଦ ବାଜିଲ, ଶୁଣି ସେଥି ଦେଲେ ମାସ୍ୱେ
ଗ୍ରାବ୍ୟ. ଉତ୍ତରମେଘଦୂତ ।

୫ । ଘଡ଼ିରେ ସମୟସୂଚକ ଘଣ୍ଟାର ସଂଖ୍ୟା ଜଣାଯିବା—5. To strike the time of the day (said of a clock).

(ଯଥା—ଦିନ ଅସି ଆଠଟା ବାଜିଲାଣି, ବାବୁଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗୁ ନାହିଁ; ପିଟା ଘଣ୍ଟା ବଜା ଯାଇ ସମୟ ଜ୍ଞାପିତ ହେବାରୁ ବାଜିବାର ଏହି ଅର୍ଥ ଅସିଅଛି । ବାଜିବା କଲଘଣ୍ଟାରେ ମଧ୍ୟ ଘଣ୍ଟାର ସଂଖ୍ୟା ଯନ୍ତ୍ର ଯୋଗେ ବାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ଅର୍ଥରୁ ଘଣ୍ଟାର ସଂଖ୍ୟାପ୍ରତି ମଧ୍ୟ 'ବାଜିବା' କ୍ରିୟା ଲାଗୁଅଛି ।)

୫ । (ଦ୍ରୋହ) ବସିବା—5. To be administered (as a stroke).

(ଯଥା—ରହ, ତୋ ଉପରେ ଏବେ ଗୋଟାକେତେ ବାଜିବ)

୬ । ହାରୁଡ଼ିବା; ଜୁଟିବା—6. To be met with; to be encountered with.

(ଯଥା—ଏଡ଼େବଡ଼ ଯାତ୍ରାରେ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରୁ ଜଣେ ହେଲେ ବଡ଼ ଯାତ୍ରୀ ବାଜିଲା ନାହିଁ ।)

୭ । (ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର) ଚାଳିତ ହେବା—7. (a musical instrument) To be played upon.

(ଯଥା—ଚାରମୋଜସ୍ୱନ ବାଜୁଛି; ବେହେଲା ବାଜୁଛି, ବଂଶୀ ବାଜୁଛି ଜଳ ଗରେ—ମଧୁସୂଦନ କର୍ଣ୍ଣବୋଧ)

୮ । ବାଜିବା; ବାଧିବା; କ୍ଲେଶର ଅନୁଭବ ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଇବା—8. To affect; to cause a painful sensation.

(ଯଥା— ତାଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ମୋତେ ଭଲ ବାଜିଲା)

ଲାଗା **लगना** ୯ । ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବା—9. To have to be paid or given.

[ଯଥା—ଏ ମକଦମାରେ ତାଙ୍କୁ (ବା ତାଙ୍କ ହାତରୁ) ଟଙ୍କା ଶହେ ବାଜିଯିବ ।]

୧୦ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା;; ଲାଗିବା—10. To touch.

(ଯଥା—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲୁଗାବାଜି ମୋ ଦେହରେ ବାଜିଲା ।)

ବାଜିଭ—ସଂ. ବି—ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ର (ହ. ଶ.)
Bājibha The first asterism.

ବାଜି ଭୋର୍—ଦେ. ବି (ଫା. ବାଜି+ସଂ. ଭଗ୍ନବଗ୍ନ)—ଏକଥର ଖେଳର ସମାପ୍ତି—The end of a game; the end of one heat of a game.
Bāji bhor
ବାଜୀଭୋର **बाजीभोर**

ବାଜି ମାତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଖେଳରେ ଜୟଲାଭ—
Bāji māt Victory in a game
ବାଜୀମାତ୍ **बाजीमात**

ବାଜି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ପଣ ରଖିବା—
Bāji māribā 1. To lay a wager; to bet.
ବାଜୀମାରା **बाजीमारना** ୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଜୟଲାଭ କରି ପଣକୁ ପାଇବା—2. To win a bet. ୩ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—3. To be successful in a competition.

ବାଜି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଜି ମାରିବା (୧) (ଦେଶ)
Bāji rakhibā Bāji māribā (1)(See).
[ବାଜିପକା(କୋଇବା, ବାଜିଲଗା(ଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ବାଜିରାଖା **बाजीलगाना**
[ବାଜି ରଖାଯି(ହେ)ବା, ବାଜି ଲାଗିବା, ବାଜି ପଡ଼ିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ]

ବାଜିର—ପ୍ରାଦେ (ଅଳ ଓ ବଜିଦା) ବ—ବାଦୁଡ଼—
Bājiri Flying fox; large bat.

ବାଜିରାଜ—ସଂ. ବ (ବାଜିନ୍+ରାଜନ୍)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.
Bājirāja ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରେ ଅଶ୍ୱ—2. Indra's horse.

ବାଜିଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଜିନ୍+ଶତ୍ରୁ)—ଅଶ୍ୱମାର; କଳିଅର ଗଛ (ହି. ଶ.)—The Bastard Oleander (tree).
Bājisatru

ବାଜୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବଜ୍ ଧାତୁ=ଗତିକରିବା+ଅ=ବାଜ=ଗମନ; ବାଜ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍=ବାଜିନ୍, ୧ମା ୧ବ)—(ବାଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଅଶ୍ୱ; ଘୋଡ଼ା—1. Horse.
Bājī
୨ । ଶର; ବାଣ—2. Arrow. ୩ । ଗ୍ରହ—3. Planet. ୪ । ପକ୍ଷୀ—4. Bird. ୫ । ବାସକ (ଗଛ) (ହି. ଶ.)—5. Bāsaka (tree) (See). ୬ । ଛାଣି ଯାଇଥିବା ଦୁଧର ପାଣି; ଛେନାପାଣି (ହି. ଶ)—6. Whey. (ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ରୁଚିକର ଓ ତୃଷ୍ଣା, ଦାହ, ରକ୍ତପିତ୍ତ ଓ ଜ୍ୱରର ନାଶକ—ହି. ଶ.)—୭ । ଘୃତ (ହି. ଶ.); ଘିଅ—7. Ghee.

ବାଜୀକରଣ—ସଂ. ବ (ବାଜିନ୍=ଘୋଡ଼ା+ଅଭୂତତଭାବେ ଚ୍ବି+କରଣ; ଏ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବା ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଘୋଡ଼ା ପରି ବଳିଷ୍ଠ ହେବାରୁ)—ଅସୁବେଦୋକ୍ତ ରତିଶକ୍ତି-ବର୍ଦ୍ଧକ ଔଷଧ ଓ ପ୍ରକ୍ରିୟା—The process and medicines by which a man's vitality and virility are strengthened; aphrodisiac drugs and appliances.
Bājīkaraṇa
ଦେ. ବ—ବାଜିଗର; ବାଜିକରର କାର୍ଯ୍ୟ—
The act or profession of a magician.

ଧନ୍ୟରେ ପ୍ରଣ୍ୟ ଧନ୍ୟ ମୋ ବରଣି
ଧନ୍ୟ ମୋ ବାଜୀକରଣ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ଶର୍ମ୍ମିଷ୍ଠା ।

ବାଜୀଦଇବତ—ଦେ. ବ (ଯଦ୍ୟ) (ସଂ. ବାଜିନ୍+ଦୈବତ)—ଅଶ୍ୱିନୀ-କୁମାରଦ୍ୱୟ—The twin heavenly physicians.
Bājīdaibata

ବାଜୀ ଦଇବତ ଶିବ ଅଜ ତ୍ରିତ କରିବ ଅବଧ—ଉଚ୍ଚ. ବୈଦେହୀସଦ୍ଭାସ ।

ବାଜୁ—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ବାଜୁ=ବାହୁ; ପାର୍ଶ୍ୱ)—୧ । ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶ—1. Side.
Bāju
ବାଜୁ ୨ । ଚଉକାଠର ଦୁଇପାଖର ଦଣ୍ଡ—2. The long side-pieces of wood of a door frame.
ବାଜ୍ଜ
୩ । ବାଜୁବନ୍ଦ; ବାହୁଟ—
3. An ornament for the arm.
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବ—ଖଟର ଦଣ୍ଡା; ଖଟର ଚଉକାଠର ଲମ୍ବ କାଠଦ୍ୱୟ—The long side-pieces of a bedstead-frame.

ବାଜୁବନ୍ଦ(ନ୍ଧ)—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବାଜୁ=ବାହୁ; ଭୁଲ. ସଂ. ଭୁଜ; ଫା. ବାଜୁବନ୍ଦ)—୧ । ବାହୁର ଅଳଙ୍କାର [ବାଜ(ଜୁ), ବାଜବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବିଶେଷ; ଭୁଜବଳୟ—1. An arm plate; a broad ornament for the arm.
Bājubanda(ndha)
ବାଜୁ, ବାଜୁବନ୍ଦ
ବାଜ୍ଜ; ବାଜ୍ଜବନ୍ଦ

କରେ ଚୁଡ଼ି, ବାହୁ ଯୁଗେ ବାଜବନ୍ଧ—ପ୍ରଥାଳଅ. ଯଗତ ।

୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବାହୁରେ ବାଜୁବନ୍ଧ ଆକାରରେ ଭୂଷା ହୋଇଥିବା ଚିତା ବା ଚିତ୍ର—2. A painting resembling an armplate, tattooed on the arms of females.

ବାଜେ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ବାଜ୍; ବଅଜ୍; ଭୁଲ. ସଂ. ବାହ୍ୟ)—
Bāje
ବାଜେ
୧ । ଅନାବଶ୍ୟକ—1. Unnecessary; useless.
୨ । ଇତର—2. Vulgar; common. ୩ । ଅନିୟମିତ; ବାଜ, ବାଜେ ନିୟମର ବହିର୍ଭୂତ; ନିୟମବାହ୍ୟ—3. Irregular; not covered or governed by the rules; beyond the rules. ୪ । ବାହ୍ୟ; ବହିଃସ୍ଥ—4. External; outside; outer.
(ଯଥା—ବାଜେ ଘର ।)
୫ । ବିବିଧ; ନାନାସ୍ଥାନରୁ ସଂଗୃହୀତ—5. Miscellaneous ୬ । ଗୌଣ; ଅପ୍ରଧାନ—6. Secondary; of secondary importance. ୭ । ରଦ୍ଦି (କାଗଜ)—7 Waste (paper). ୮ । ନିକୃଷ୍ଟ (ଜମି)—8. Inferior (land).

ବାଜେ ଆଦାୟ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବାଜ୍+ଅଦା)—ଜମିଦାରଆଦିର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅସ୍ଥାୟୀ ଆୟ—
Bāje ādāya
ବାଜେ ଆଦାୟ ବାଜ ଆଦା Miscellaneous receipts.
(ବାଜେ ଆୟ, ବାଜେ ଜମା; ବାଜେ ଆମଦାନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଜେ କଥା—ଦେ. ବ. (ଫା. ବାଜ୍+ସଂ. କଥା)—୧ । ଅନାବଶ୍ୟକ ବିଷୟ—1. Useless or unnecessary thing or matter.
Bāje kathā
ବାଜେକଥା
୨ । ବୃଥା ଗଳ୍ପ—2. Idle talk.
ବାଜବାତ

ବାଜେ କାଗଜ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବାଜ୍+କାଗଜ୍)—୧ । ବେଦରକାରୀ ବା ରଦ୍ଦି କାଗଜ—1. Useless or waste paper.
Bāje kāgaja
ବାଜେ କାଗଜ
୨ । ବିବିଧ ବିଷୟକ କାଗଜ—2. Miscellaneous papers.
ବାଜ କାଗଜ
(ବାଜେ କାଗଜାତ୍—ବହୁବଚନ)

ବାଜେ କାମ—ଦେ ବ. (ଫା. ବାଜ୍+ସଂ. କର୍ମ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟକା କାର୍ଯ୍ୟ—1. Extra work.
Bāje kāma
ବାଜେ କାଜ
୨ । ତୁଚ୍ଛ ବା ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ—2. Mean or insignificant work.
ବାଜକାମ

ବାଜେ ଖରଚ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବାଜ୍+ଖର୍ଚ୍ଚ)—ଅନାବଶ୍ୟକ ବା ସାମାନ୍ୟ ସମାନ୍ୟ ବ୍ୟୟ; ଖୁଚୁରା ଖରଚ—
Bāje kharacha
ବାଜେ ଖରଚ
ବାଜଖର୍ଚ୍ଚ
Miscellaneous expenses; unnecessary or petty expenses

ବାଜେ ଘର—ଦେ. ବ. (ଫା. ବାଜ୍+ସଂ. ଘର)—୧ । ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିବା ଘର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଘର, ଅର୍ଥାତ୍ ଘରର ବାହାରେ (ଚଳୁ ଏକ ହତା ମଧ୍ୟରେ) ଥିବା ଘର)—1 Out-houses.
Bāje ghara
ବାଜ ଘର
୨ । ଅନ୍ତଃପୁରର ବହିଃସ୍ଥ ଗୃହ—2. The outer apartments of a house.

ବାଜେ ଜମା—ବୈଦେ. ବି. (ଜମିଦାର ଓ ମହାଜନ ସିରସ୍ତା) (ଫା. Bāje jamā ବାଜ୍+ଜମା)—୧ । ଜମିଦାରଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ରାଜସ୍ୱ ବାଜେଜମା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜମା; ଦଫାଏବ୍ ଜମା—1. Receipts **ବାଜ ଜମା** other than rent. ୨ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା ଅନିୟମିତ ଜମା—2. Miscellaneous or irregular realisations. ୩ । ସାମାନ୍ୟ ବା ଛୋଟ ଛୋଟ ଆୟ—3. Petty realisations or receipts.

ବାଜେ ଜମି—ବୈଦେ. ବି. (ଜମିଦାର ସିରସ୍ତା) (ଫା. ବାଜ୍+ଜମୀନ୍) Bāje jami ନିକୃଷ୍ଟ ଭୂମି—Inferior land. ବାଜେ ଜମି **ବାଜ ଜିମିନ**

ବାଜେ ଜିନିସ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଜ୍+ଜିଂସ୍)—ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ Bāje jinisa ଦ୍ରବ୍ୟ—Useless articles; miscellaneous ବାଜେଜିନିସ **ବାଜଜୀନ୍ସ, ବାଜଚୀଜ** articles.

ବାଜେନ୍ଦ୍ର(ନ୍ଦ୍ରା)—ଦେ. ବି—ବାଜେ ଲୋକ, ଅଥଚ ଆପଣାର ପ୍ରତିପତ୍ତି Bājendra(ndrā) ପ୍ରଦର୍ଶକ ବ୍ୟକ୍ତି—A self-styled important personage, but actually a man of straw.

ଦେ. ବି—ବାଜିନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)—Bājindra (See)

ବାଜେ ମାର୍କା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଜ୍+ଇଂ. ମାର୍କ୍)—ନକଲି ବା Bāje mārkā ମାରସା ପଦାର୍ଥ—Inferior sort of article ବାଜେମର୍କା (which has not been stamped with a **ବାଜାରୀ** wellknown or 1st class trademark of any celebrated maker).

ଦେ. ବିଣ—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଇତର; ନଗଣ୍ୟ—Counted as nothing; mean; insignificant

ବାଜେୟାପ୍ତ (ପ୍ତ, ପ୍ତି, ପ୍ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ବାଜ୍ୟାପ୍ତ (ଦେଖ) Bajeyāpt(pht; pti; phti) Bājyāpta (See)

ବାଜେ ଲୋକ—ଦେ.ବି.(ଫା.ବାଜ୍+ସ. ଲୋକ)—୧ । ଇତର ଲୋକ- Bāje loka 1. Common or vulgar people. ୨ । ବାଜେ ମନୁଷ୍ୟ / ବାଜେ ମର୍ଦ୍ଦ (ଣ୍ଡି, ଣ୍ଡ)ଷ } ଅନ୍ୟରୂପ ସାଧାରଣ ଲୋକ—2. The mass; the mob. ୩ । ବାଜେ ଲୋକ ଅଧିକା ବା ଅତିରିକ୍ତ ଲୋକ—3. Extra hand. **ବାଜ ଆଦମୀ** ୪ । ନିକମ୍ମା ବ୍ୟକ୍ତି—4. A person who sits idle; an unemployed person. ୫ । ଆପଣାର ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଦଳ ବହିର୍ଭୂତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେ ଆପଣାର ସ୍ୱଜନ ନୁହେଁ—5. An outsider. ୬ । ଦେଖଣାହାରୀ—6. Sightseer; spectator. ୭ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—7. Persons other than the retained or regular staff.

ବାଜ୍ୟାପ୍ତ (ପ୍ତ, ପ୍ତି, ପ୍ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇତରଅ; ଫା. ବାଜେୟାପ୍ତ= Bājyāpt (pht;pti;phti) ଫା. ବାଜ୍=ପୁନର୍ବାର+ଇୟାପ୍ତ୍ =ପ୍ରାପ୍ତ, ମିଳିତ)--ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରାଧିକାରକୁ ଆଗତ; ପୁନଃପ୍ରାପ୍ତି; (ବିପରୀତ—ବାଜେଜ୍) ଅଧିକାରକୁ ଆଗତ (ଭୂମି ଆଦି)—

ବାଜେୟାପ୍ତ **ବାଜେୟାପ** Resumed; brought to the direct control of the Government.

ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପୂର୍ବରୁ ରାଜସ୍ୱ ନ ଦେଇ ଭୋଗ କରୁଥିବା ଜମି,ଯାହା ବି ପୁନର୍ବାର ରାଜାଙ୍କ ଅଧିକାରକୁ ଆସେ ବା ଯହିଁରେ ରାଜା ପୁଣି କର ବସାନ୍ତି—1. Resumed revenue-free holding. ୨ । ପ୍ରଜାର ଧନ ରାଜାଙ୍କ ହାତକୁ ଆସିବା—2. Forfeiture of any property. ୩ । ମାନେଜର ବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଓ ହିସାବରେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ଖରଚର ନାମଞ୍ଜୁରୀ—3. Rejection of an item of expenditure undergone and entered in the accounts by a manager or other responsible servant.

(ଯଥା—ସତ୍ୟବାଦି ମନ୍ଦିର କମିଟିର ମାନେଜରଙ୍କ ଦାଖଲି ଜମା ଖରଚ ମଧ୍ୟରୁ ମେମ୍ବରମାନେ ବଜେଟ୍ ବହିର୍ଭୂତ ଖରଚମାନ ବାଜ୍ୟାପ୍ତ କଲେ)

ବାଜ୍ୟାପ୍ତ(ପ୍ତି,ପ୍ତ,ପ୍ତି) କରିବା—ଦେ.କ୍ରି (ଇତରଅ) —୧ । ନିଷ୍କର ଜମିରେ Bājyāpt(pti,pht,phti)karlba କର ବସାଇବା—1. To ବାଜେୟାପ୍ତ କରା resume a rent free holding. ୨ । ପ୍ରଜାର **ବାଜେୟାପ୍ତ କରନା** ଜାଗିରଜମିକୁ ଖାସଦଖଲ କରିବା—2. To resume or take khas possession of a service tenure. ୩ । ନିମ୍ନସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ ବା ମୁନିବଙ୍କ ହିସାବରେ ଚଢ଼ିଥିବା ଆଦେଶବହିର୍ଭୂତ ଖରଚକୁ ନାମଞ୍ଜୁର କରିବା—3. To reject an unauthorised item of expenditure entered in the account by a subordinate or agent.

ବାଝିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ବାଧ ଧାତୁ)—ବାଧିବା—To affect painfully; to pain. Bājhibā **ଦୁଃଖଦେନା**

(ଯଥା—ତା ଅପ୍ରିୟ କଥନ ମୋତେ ବଡ଼ ବାଝିଲା)

(ବାଝିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—କ୍ଲାନ୍ତିର ଅନୁଭୂତି **ଦୁଃଖହୋନା** (ଯଥା—ପାଞ୍ଚକୋଶ ବାଟ ଚାଲିଆସିବାରୁ ମୋତେ ଭାରି ବାଝିଲାଣି)

ବାଞ୍ଛ୍ ଧାତୁ—ସଂ.—ଇଚ୍ଛାକରିବା— Bānchh (root) To wish.

ବାଞ୍ଛନ—ସଂ. ବି (ବାଞ୍ଛ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ବାସନା; ଇଚ୍ଛା— Bānchhana Wish; desire.

ସଂ. ବିଣ (+କର୍ମ ଅନ)—ଇପ୍ସିତ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର) Wished for; desired.

ବାଞ୍ଛନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବାଞ୍ଛ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—୧ । ପ୍ରାର୍ଥନୀୟ— Bānchhanīya 1. Prayed for; desirable. ୨ । ଅଭିଳଷିତ-- (ବାଞ୍ଛ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Wished for; desired.

ବାଞ୍ଛା—ସଂ. ବି—(ବାଞ୍ଛ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଅଭିଳାଷ- Bānchhā ଇଚ୍ଛା—Desire.

M. Patnaik, Pleader.
Sutahat, Cuttack-1.

ଦେ. ବ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ) ବାଞ୍ଛାନିଧି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭାକ (ବାଞ୍ଛି, ବାଞ୍ଛୁ—ଆଦରାର୍ଥକରୂପ) ନାମ—Name by which Bāñchhānidhi is called.

ବାଞ୍ଛାକଳ୍ପତରୁ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ବାଞ୍ଛା+କଳ୍ପତରୁ)—୧ । କଳ୍ପତରୁ Bāñchhākalpataru ବାସନା ପୂରଣକାରୀ ପୌରାଣିକ [ବାଞ୍ଛାଦ୍ରୁମ, ବାଞ୍ଛାକଳ୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ] କଳ୍ପବୃକ୍ଷ—1. The mythological banyan tree which fulfils people's desires; the wish—yielding tree. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—2. A name of Bishṇu.

ବାଞ୍ଛାନିଧି—ସଂ. ବ—୧ । ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ—1. Name of Bāñchhānidhi Bishṇu. ୨ । ବାଞ୍ଛିତ ରତ୍ନ—2. One's wished for gem or jewel.

ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବାଞ୍ଛିତ—ସଂ ବିଣ. (ବାଞ୍ଛ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଇପ୍ସିତ; ଅଭିଳଷିତ—Bāñchhita Desirsd; wished for.

ସଂ. ବ. (+ଭାବ. ତ)—ଇଚ୍ଛା—Desire.

ବାଞ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସ. ବାଞ୍ଛଧାତୁ)—୧ । ବାଞ୍ଛା କରିବା; Bāñchhibā ଅଭିଳାଷ କରିବା—1. To wish; to desire. ବାଞ୍ଛା ବାଞ୍ଛନା ୨ । ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରିବା; ମନାସିବା—2. To desire to get, to wish for.

ଏବଂ ହୋଇ ସୁରତରୁ ବିଷ୍ଣୁ ବାଞ୍ଛିଲୁରେ—ବଳଦେବ. ରସୋପଚରିତ୍ର । ୩ ଗୀତ

ବାଞ୍ଛ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ବନ୍ଧ୍ୟ; ପ୍ରା. ବଞ୍ଝ; ବାଂଝ)—୧ । ଅନୁତ୍ପାଦକ—Bāñjha ଅଫଳପ୍ରସୂ—1. Unproductive; sterile.

ବାଁଝା ମଙ୍ଗଳକାଳକ ଟଙ୍କାଟା ବ ବାଞ୍ଛ ?

ବାଂଝ ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ ।

(ବାଞ୍ଛପଣ—ବ) ୨ । ଅଫଳନ୍ତୀ (ଗଛ)—2. Unfruitful (tree). ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ବନ୍ଧ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—3. Barren (woman).

ବାଞ୍ଛ ମାଇପର ବ ସମ୍ପତ୍ତି, ସିନ୍ଦୁର ଫରୁଆ କଳକପାତ—ଚରିତ ।

(ବାଂଝ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । (ପୁଂ) ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦନା ଶକ୍ତି ନାହିଁ; ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦନାକ୍ଷମ (ପୁରୁଷ)—4. (a male) Having no power of procreation.

[ବ୍ର—ଞ+ଝ ଲୁ ଗଣ୍ଡାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଝ ଲେଖନ୍ତି; ଓଡ଼ିଶାରେ କେହି କେହି ଞ୍, ଞ୍ଚ ଲେଖନ୍ତି ।]

ବାଞ୍ଛ କାକରା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ କାକରାପିଠା ମଧ୍ୟରେ ପୂର ନ ଥାଏ—Bāñjha kākarā A cake without sandwiches (ପୂର କାକରା—ବିପରୀତ) ପୁରୀ inside it.

ବାଞ୍ଛ କାଙ୍କଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବ—ବନ୍ଧ୍ୟାକର୍କୋଟକୀ (ବେଶ) Bāñjha kāñkarda(rdā) Bandhyākarkoṭakī ତୀତକାଂକରୋଳ ବାଂଝକର୍କୋଟୀ (See)

ବାଞ୍ଛପୁଅ(ଆ)—ଦେ. ବ. (ସ. ବନ୍ଧ୍ୟାପୁତ୍ର)—ବନ୍ଧ୍ୟାର ପୁତ୍ରବତ୍ ଅସାର ବା ଅଲୀକ କଥା—An unreal thing. [ବାଞ୍ଛପୁଅ(ଆ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାଁଝର ଛେଲେ ବାଂଝକା ଲଡକା

ବାଞ୍ଛ ପୁଷ୍ଟି—ଦେ. ବ. (ସ. ବନ୍ଧ୍ୟା+ପୁତ୍ରବତୀ)—୧ । ବନ୍ଧ୍ୟାନାରୀର Bāñjha puṣṭi ବହୁଦିନ ପରେ ପୁତ୍ରଲାଭ—1. The birth of a son to a hitherto sterile woman.

୨ । ବହୁକାଳପରେ ସନ୍ତାନ ଲାଭ କରିଥିବା ନାରୀ—2. A woman who has been blessed with a son after a long period of sterility.

ବଞ୍ଝ ବରଡ଼ୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସହଜର)—୧ । ବନ୍ଧ୍ୟା—Bāñjha barardī 1. Barren.

ବାଂଝା ବାଞ୍ଛ ବରଡ଼ୀ ହେବା ବ ଜଣା ପାଉ ?

ବାଂଝୀ ବରଡ଼ୀ
ବାଂଝୀ ବରଡ଼ିଆ
ବାଂଝ ବରଡ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ ।

୨ । ଥରେ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିବା ପରେ ବହୁକାଳ ହେଲା ବନ୍ଧ୍ୟା; କାଳବନ୍ଧ୍ୟା—2. (a woman) Who has become sterile after giving birth to one child.

୩ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ବନ୍ଧ୍ୟା ଓ ବହୁସୂତୀ (ଗାଈ ଗରୁ)—3. Sterile cow and cow which calved long ago.

(ଯଥା—ରାମ ବେହେରାର ଗୋଠରେ ଆଗେ ଶହ ଶହ ଦୁଧଆଳୀ ଗାଈ ଥିଲେ; ଏବେ ତାର ବାଂଝ ବରଡ଼ୀ ହୋଇ ୮।୧୦ଟି ଗାଈ ଅଛନ୍ତି ।)

ବାଞ୍ଝୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସ ବନ୍ଧ୍ୟା)—ବନ୍ଧ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Bāñjhī Barren (woman).

ବାଂଝୀ **ବାଂଝକ; ବାଂଝକା** ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପଶୁ—A sterile woman or beast.

ବାଟ—ସ. ବ. (ବଟ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ; ଭୁଲ. ପ୍ରା. Bāta ବଟ୍ଟ)—୧ । ବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନ—1. A fenced place; enclosure. ୨ । ମାର୍ଗ; ରାସ୍ତା; ପଥ—2. Road; way; path.

ଜଗିଲେ ପାଇ ଯିବା ବାଟରେ ଦ୍ୱିଧ ହୋଇ—କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ମଣ୍ଡପ (ହି. ଶ.)—3. An open shade. ୪ । ବାସ୍ତୁ (ହି. ଶ.)—4. Homestead. ୫ । କୋଡ଼ଗାଡ—5. Groin (Apte). ୬ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ—6. A sort of grain (Apte).

ରାସ୍ତା ଦେ. ବ.—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପାୟ; ପନ୍ଥା—

ରାସ୍ତା, ବାଟ 1. (figurative.) Way; means.

ଗୋପାଳ ବୋଲନ୍ତେ ଗେ ମାଟ ବହ ଉଲେ
ବରତ ମ ହୁଁ ଉପାୟ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଲେ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ପ୍ରବେଶର ବା ବହିର୍ଗମନର ଦ୍ୱାର—2. Entrance or exit. ୩ । ଦୂରତ୍ୱ—3. Distance. ୪ । ଯାତ୍ରୀ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମକୁ ପୁରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତର ଯିବା ଦୂରବିଦେଶ—4. Distant countries visited by pilgrim-hunters of Puri. ୫ । ସ୍ଥାନ—5. Place.

ବିଷ୍ଣୁ ମିଳିଲେ ସଙ୍ଗ ବାଟେ
ବଡ ନୃପତିର ବିଷ୍ଟେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବାଟ ଓଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଓଲାଇ କରି ବାଟ ସଫା କରିବା—1. To sweep a path clean. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଉପାୟ ସ୍ଥିର କରିବା—2. To settle means to achieve an object.
Bāṭa olā(le)ibā
रास्ता साफ करना, बाटसुहारना

ବାଟ ଓଷା—ଦେ. ବି.—ପୌଷମାସ କୃଷ୍ଣ ୨ୟା, ୬ଷ୍ଠୀ ଓ ୮ମୀ ଗୁରୁରେ Bāṭa oshā ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡରେ ବା ଚକରେ ଗାତ ଖୋଳି ତହିଁରେ ଯମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେବା ରୂପ ପର୍ବ; ଯମ ଓଷା; ଦାଣ୍ଡପର୍ବ୍ବ ଓଷା—A festival observed on the 2nd, 6th. and 8th. days of the dark fortnight of the month of Pausha when the God of death is worshipped in a hole dug on the crossing of the village roads.
रास्ता छोडना

[ଦ୍ର—ମୃତବତ୍ସା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଏ ଓଷା କଲେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନେ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୁଅନ୍ତି ।]

ବାଟ କଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା—1. To lead the way.
Bāṭa kardhā (rdhe)ibā
रास्ता दिखाना, बाट दिखाना

[ବାଟ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥ ଚିହ୍ନାଇବା 2. To show the way. ୩ । ଆଗେ ଆଗେ ଯିବା—3. To go ahead.

ବାଟକା ବାଟେ(ଟେ)ଇ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲୋକ ବାଟେ ବାଟେ ଚାଲି ଯାଉ ଥାଏ ଏବଂ ଗଳ୍ପ ବେଳେ ରାହାଗିରି ଦେବାକୁ ଯାହା ଆଖି ଆଗରେ ପଡ଼େ ତାହା ଗୁହିଁ ଦିଏ—
Bāṭakā bāṭe(ṭo)i
राहागिरि; बटाउ, बटोही
A simple wayfarer who witnesses an occurrence by mere chance.

ବାଟ ଖରଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟ+ଫା. ଖର୍ଚ)—ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯାତାୟାତ କରିବାପାଇଁ ଓ ଭୋଜନ ଆଦି ପାଇଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟୟ କରନ୍ତି—
Bāṭa kharacha
राह खरच
(ବାଟଖର୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Travelling expenses.

ବାଟ ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ନରସିଂହ କଡ଼ା (ଦେଖ)
Bāṭa gurdi
Narasimha kardā (See)

ବାଟ ଘ(ଘା)ଟ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଦୃଶ)—ପଥ ଓ ନଦୀ ପାର ହେବା ସ୍ଥାନମାନ—1. Roads and crossingo. ୨ । ପଥରେ ପଥିକ ଓ ପଣ୍ୟବାହୀ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଦାୟ ହେବା ଶୁଳ୍କ—2. Cess leved from wayfarers and merchandise.
Bāṭa gha(ghā)ṭa
रास्ता घाट
राहदारी
राहदारी

ବାଟ ଘର—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ ଘର ଉତର ଦେଇ ଅଗଣାରୁ ପଦାକୁ ଯିବାର ରାସ୍ତା ଥାଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ବାଟେ ଲୋକେ ଅଗଣା ମଧ୍ୟକୁ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି—1. A house which is used by people for going out of and coming into a courtyard. ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାର ଅଧବାଟରେ ଥିବା ଘର—2. A house situate midway. ୩ । ରାସ୍ତାକୁ ଲାଗି ଥିବା ଗୃହ; ରାସ୍ତା ନିକଟରେଥିବା ଘର—3. A house adjoining the road; wayside house.
Bāṭa ghara
बाटघर, बाटमा

ବାଟଘର ଦେଖି ଅଚୁଅ କର
ତେବେ ଉଚା ଘରେ କରିବ ଘର—ଭଗ ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବଦା ଯିବା ଆସିବା ସ୍ଥାନ—4. (fig) A place of constant resort.

ବାଟ ଘ(ହ)ଷ—ଦେ. ବି. (ଏ ଦିନ ଭୃତ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ଗୃହରେ ବଟା ଘଷା ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ବିବାହ ବା ଉପନୟନ ପୂର୍ବ ଦିନର ପୂର୍ବ ଦିବସ—Last but one day before a marriage or Upanayana ceremony.
Bāṭa gha(ha)sha
दनही

କାଲି ଯେ ବାଟଘଷ ପିଠୋଇ ଗୋଳ
ପଥର ଦଳ ହେବ ମଙ୍ଗଳ ଘର । ପୀତାମ୍ବର. ଗଜ ବଞ୍ଚନବଗ୍ଗ ।

ବାଟ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ପ୍ରକୃତ ପଥ ତ୍ୟାଗ କରି ଅବାଟରେ ଯିବା—1 To take a wrong path.
Bāṭa chhārdibā
रास्ता छोडना
ରାସ୍ତା ଛଡ଼ା

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାଟରେ ଯିବା ସକାଶେ ତାକୁ ବାଟର କେତେକ ଅଂଶ ଛାଡ଼ି ଦେବା—2. To give a person road enough to pass; to make a way for another.
(ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସେ ଦିନ ନାହିଁ କି ବାଟ ଛଡ଼ି ନାହିଁ—ଭଗ ।

ବାଟ ଛାପୁଲି—ଦେ. ବି—କପୋତ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ଚଢ଼େଇ—A kind of dove-like bird.
Bāṭa chhāpuli
रास्ता छोडना
(ବାଟ ଛଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପାରିଠାରୁ ଛୋଟ; ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ରହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ମାଟିଆ ବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଖୁବ୍ ଛୋଟ । ଏମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ଯିବା ବାଟରେ ବସି ଥାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟି ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯିବାରୁ ଏମାନେ ଭୂମିରୁ ବାହାରି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ; ମନୁଷ୍ୟ ଏମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ମାତ୍ରକେ ଫରୁଚିଳା ଉଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ପଥିକ ହଠାତ୍ ଏହା ଦେଖି ଚକିତ ହୋଇଯାଏ ।]

ବାଟଣା—ଗ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ବାଟନା)—ବଟା ବେସର—Rye paste
Bāṭaṇa

ବାଟ(ଟେ)ଣା—ଦେ. ବି. (ଶ. ବର୍ତ୍ତନ—ବାଟିବା)—ତରକାରିରେ ଦିଆଯିବା ପାଇଁ ବଟା ହେବା ମସଲା—ବାଟନା
Bāṭa(ṭe)ṇā
उबटन, बटना
Spices ground for being mixed with curry.

ଭୁଗା ପଟା ଧୋଇ ବାଟଣା ବାଟି
ଲଘା ଘୋଳ କରି ପରବା ବାଟି—ଉଦାସ. ଉତ୍ତମାଲୀ ।

ବାଟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପଥ ଛାଡ଼ି ଦେବା—1. To give a person road enough to pass.
Bāṭa deba
रास्ता देना
ରାସ୍ତା ଦେଓୟା

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପାୟ ବତାଇ ଦେବା—2. (fig) To suggest means.

ବାଟ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରକୃତ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିବା—1. To take to the true road.
Bāṭa dharibā

ରାସ୍ତା ଧରା ୨ । ଅବାଟକୁ ନ ଯିବା—2. Not to take
राह पकडना the wrong track.

ବାଟ ପଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟ + ପତନ)—
Bāṭa pardā rdi) ବାଟ ମାରଣା (ଦେଖ)
ବାଟ ପାଡ଼ **बाट पाडु(ड)** Bāṭa māraṇā (See)

ବାଟ ପାରି(ଡ଼, ଡ଼ୁ)—ଦେ. ବି. (ବାଟ + ପତନ)—
Bāṭa pāri(rdi, rdu) ୧ । ଡକାଇତ; ସ୍ଥଳ ଦାଣ୍ଡରେ ଦସ୍ୟୁ
(ବାଟ ପଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୃତ୍ତି—Highway robbery.
ବାଟ ପାଡ଼ୀ, ରାହାଜାନୀ ଏ କାଳରେ ସେ ଗେଲ ବଳ,
बटपारी ବାଟପାର ବଳ ଭାର ତ ବଢ଼ନ୍ତି—
ଉଦାସ- ବାଟ ବନସ୍ ।

ବାଟ ପାଡ଼ା ୨ । ଡକାଇତ; ସେ ସ୍ଥଳଦାଣ୍ଡରେ ପଥିକମାନଙ୍କୁ
बट पार ଆକ୍ରମଣ କରେ—2. Highwayman.

ବାଟ ପାହି—ଦେ. ବି. (ପାନ ବରଜ)—
Bāṭa pāhi ପାନ ବରଜରେ ଦୁଇ 'ଗଛ' ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଫାଙ୍କ—
The space between two rows of betel plants in a betel plantation.

ବାଟ ବରଣ—ଦେ. ବି—ବରପାତ୍ର ବିବାହ କରିବାକୁ କନ୍ୟାଘରକୁ ଆସିବା
Bāṭa baraṇa ସମୟରେ କନ୍ୟା କର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଭାବୀ ଜାମାତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡଦୂରରୁ
ବରଣ କରି ଆଣିବା କର୍ମ—The ceremony of the bride's father formally meeting the coming bridegroom and welcoming him to the marriage alter,
ଅସ ପାତ୍ରେ ! ବରକୁ ବାଟବରଣ କରି ନିଅ ।
ଫକୀରମୋହନ- ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାଟ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଟରୁ ଏକ ପାଖିଆ ହୋଇଯିବା—
Bāṭa bhāṅgibā 1. To go by moving to a side.
ରାସ୍ତା ଭାଙ୍ଗା ୨ । ବାଟରେ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥିବାର ଦେଖି
बाट काटना ଖଣ୍ଡଦୂର ଆଗକୁ ସେ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ବାଟେ ଯିବା—
2. To alter one's course to evade an obstruction.
(ବାଟ କାଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଟ ଭୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥକୁ ଚିହ୍ନି ନ ପାରିବା—
Bāṭa bhulibā 1. To forget the true road.
(ବାଟ ହୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରକୃତ ପଥରେ ନ ଯାଇ ଭ୍ରମରେ
ରାସ୍ତା ଭୁଲା ଅନ୍ୟ ବାଟରେ ଯିବା; ଭୁଆଁ ବୁଲିବା—2. To take
बाट भूलना a wrong path by mistake.

ବାଟ ମଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ
Bāṭa maṅgalā ଉତ୍ତର ଦୁଆର ପାଖେ ଥିବା ଦେବୀ—
1. An idol of a Goddess near the north gate inside the compound of the Jagannath temple at Puri.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଚୈତ୍ର ମାସର ମଙ୍ଗଳବାରମାନଙ୍କରେ ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡରେ ଗାତ ଖୋଳି ତହିଁରେ ପଣା, ଜୁଖୁଡ଼ା ଆଦି ରଖି ସେହିଁ ଠାକୁରଣୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି—2. A popular Goddess worshipped by females in a hole dug on the village road on the Tuesdays of the month of Chaitra.

ବାଟ ମଡ଼ା ଶାଢ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—
Bāṭa mardā sārdhi ଜଣନ ପୋଟଳି (ଦେଖ)
Naṇanda poṭali (See)

ବାଟ ମାରଣା—ଦେ. ବି—୧ । ପଥ ଦସ୍ୟୁ; ଯେ ରାସ୍ତା ବାଟରେ
Bāṭa māraṇā ପଥିକମାନଙ୍କଠାରୁ ଲୁଟ ପାଟ କରି ଧନ ଆଦି
ବାଟ ପାଡ଼ ଛଡ଼ାଇ ନିଅନ୍ତି ବା ସେମାନଙ୍କୁ ମାରି ପକାନ୍ତି—
बटपरा, बटपार, बटमार 1. Highwayman; robber.
(ବାଟମାରୁ, ବାଟମାରୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଡକାଏତ—2 Dacoit.

ବାଟମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧ । ରାସ୍ତାର ଶେଷ ଭାଗ ବା ଛକ ଯାଗା—
Bāṭamuṇḍa 1. The extremity of a road.
ରାସ୍ତାର ମୋଡ଼ ୨ । ଦୁଆରମୁହଁ—2. Entrance at the door;
चौक doorway.

ବାଟଲି—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଇଂ. ବଣ୍ଟ୍‌ଲାଇନ୍)—
Bāṭali (ଜାହାଜଆ) ଜାହାଜର ପାଲର ମୁଣ୍ଡରୁ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡ଼ି,
ବାଟଲୀନ ଯାହା ମାସ୍ତୁଲ ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ସେଠାରୁ ସଗଡ଼ି ବାଟଦେଇ
बाटली ତଳକୁ ଲମ୍ବିଥାଏ ଓ ଯାହାଦ୍ୱାରା ପାଲକୁ ଟାଣିବାକୁ ହୁଏ—
(Nautical) Buntline; a rope passing from the top of a sail, led up to the masthead and thence on deck to help in hauling up the sail.

ବାଟା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ବାଟା)—ପୋଦୋଲା
Bāṭā ମାଛ—Cirrhina Reba (fish).
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଶକଳୀ ଓ ପ୍ରାୟ ୧୫।୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ମଧୁର ପାଣିରେ ରହନ୍ତି ।]

ବାଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଦଉଡ଼ି ଖେଳ—1. A kind of
Bāṭi indoor game with cowries. ୨ । ଭୂମି ପରିମାଣ
ବିଶେଷ; ୨୦ ଏକର ବା ମାଣ—2. A unit of 20
ବାଟି acres of land. ୩ । (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଗିନା;
बाटी କଟରା; ଡାଟିଆ—3. Saucer; cup. ୪ । ମାରବାଡ଼ୀ-
ବାଟି ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପିଣ୍ଡାକାର ରୁଟି—4. A kind of
बाटी bread resembling a ball.
[ଦ୍ର—ଅଟାକୁ ଦଳି ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଚେପଟା ପିଣ୍ଡାକାର କରି ତାକୁ ଗରମ ପାଉଁଶରେ ପୋତିବାକୁ ହୁଏ । ଉପରେ ତାହାକୁ କାଢ଼ି ଘିଅରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଏହାକୁ ବାଟି ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଗୁରୁପାକ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସଂ. ବଟୀ)—୧ । ଗୁଲି (ଦେଖ)—
1. Guli (See). ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଗୁଲି ବା ମାର୍‌ଗୁଲି ଖେଳ—2. A kind of game with balls of marble or glass.
[ଦ୍ର—ଏହା ୨ ପ୍ରକାର ଯଥା—ଗାତଖେଳ ଓ ବଜଖେଳ । ୧ମ ପ୍ରକାର ଖେଳରେ ଭୂଇଁରେ ଗୋଟିଏ ଗାତ ଖୋଳିବାକୁ ହୁଏ । ଗାତଟି ସାଧାରଣତଃ ½ ଇଞ୍ଚ ଗଭୀର ହୁଏ । ଖେଳାଳିମାନେ

ସମସଂଖ୍ୟକ ୨ ଦଳ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଦଳ ଆଗ ଖେଳ ନିଜର ବାଟିକୁ ଟପି (ଅଙ୍ଗଠିଦ୍ୱାରା ଫିଙ୍ଗି) ଅନ୍ୟ ଦଳର ବାଟିରେ ବଜାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଶେଷରେ ଯେଉଁ ଖେଳାଳର ବାଟି ବିପକ୍ଷର ବାଟିରେ ବାଜି ଗାତରେ ପଡ଼େ ସେ ଜିତେ ।

୨ୟ ପ୍ରକାର ଖେଳ ବା ବଡ଼ଖେଳରେ ଭୂଇଁରେ ଗୋଟିଏ ଚତୁଷ୍କୋଣ କ୍ଷେତ୍ର ବାଟିବାକୁ ହୁଏ । ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଦଳ ଖେଳାଳଙ୍କର କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାଟିକୁ ଧାଡ଼ି କରି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଅନ୍ୟ ଦଳ ଜଣଜଣ ହୋଇ କ୍ଷେତ୍ରମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାଟିମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନିଜ ନିଜର ବାଟିକୁ ଫୋପାଡ଼ନ୍ତି । ଯେଉଁ ଖେଳାଳର ବାଟି କ୍ଷେତ୍ର-ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାଟିରେ ବାଜେ ସେ ଜିତେ । ବାଟି ନ ବାଜିଲେ ତାହା ପଡ଼ିବା ଥାନରୁ ପୁଣି ଉକ୍ତ ବାଟିକୁ ଟପି ବିପକ୍ଷର ବାଟିକୁ ମାରିବାକୁ ହୁଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଶିବଭୂମି) ବି—୧ । ପଇଲା (ଦେଖ)—1. Pailā (See). ୨ । ୮୪ ଠାରୁ ୧୦୦ ତୋଲା ଓଜନ—2. A standard of weight varying from 84 to 100 Tolas.

ବାଟିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟ)—୧ । ବାଟୋଇ; ପଥିକ—1. Bāṭiā Way farer. ୨ । ଅଡ଼ୁଆ—2. Complication. ରାହୀ ଘଟାଉ ୩ । ଦୁର୍ନାମ; କଳଙ୍କ; ବଦ୍‌ନାମ—3. Stain; **ଗୋଳମାଳ** bad name. ୪ । ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ—4. Grave **ଘଟା** responsibility.

(ଯଥା—ନିଜହାତରେ ତହବିଲ ରଖିଲେ ଦିନେ ହେଲେ ବାଟିଆ ଲାଗିବ ।)

୫ । ହଳରେ ହଳ ବୁଲାଇବା ବେଳେ ଲଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡାର ଦୁଇପଟିରେ ଯେଉଁ କାଦୁଆ ମାଟି ପୁଲାମାନ ଲାଖିଯାଏ (ଏ ସବୁକୁ ହଳିଆ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଲଙ୍ଗଳଦେହରୁ ଛଡ଼ାଇ ଦେଉଥାଏ ଏବଂ ଆଉ ଜଣେ ଲୋକ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲଙ୍ଗଳତଳକୁ ଉଠାଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଲା କରି କଥାରେ ଗୁରିଆଡ଼େ ଖେଳାଇ କରି ଫିଙ୍ଗୁ ଥାଏ)—5. Clods of clay clinging to the wings of a plough during the puddling operation.

ବାଟିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାଟ)—ବାଟେଇବା ୧ (ଦେଖ)
Bāṭiāibā Bāteibā 1 (See)

ବାଟିଆ ଖେଳା—ଦେ. ବି—ବେଉଷଣ ପରେ କଥାରେ ଘନ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ
Bāṭiā khela ଧାନଚାରାମାନଙ୍କୁ ଓସାଡ଼ି ପରସ୍ପରଠାରୁ ସମାନ
[ବାଟିଆଖେଳ(ଡ଼)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦୂରତାରେ ଖେଳାଇ ପୋତିବା—
ଥାନ ବାଣ୍ଟନା The act of evenly distributing and
(ବାଟିଆ ଖେଳା[ଲେ]ଇବା—କ୍ରି ସ୍ୱାରୂପ) transplanting dense paddy plants in a field.

ବାଟିଆ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଳଙ୍କ ଅପନୟନ କରିବା—
Bāṭiā chhardā(rde)ibā 1. To remove one's bad name. ୨ । ଦାୟିତ୍ୱରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇବା ଉପାୟ କରିବା—2. To take means to be relieved of a responsibility.

ବାଟିଆ ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁର୍ନାମ କରିବା; (ପରକୁ) ଦୋଷ
Bāṭiā bolibā ଦେବା—To lay the blame on another.

ବାଟିଆ ପକା(କେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଘନସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ଧାନ
Bāṭiā pakā(ke)ibā ଗଛମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ସମାନ
ଦୂରତାରେ ପୋତିବା—To evenly distribute paddy plants in a field.

ବାଟିଆ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଳିଆ ହଳର ଦୁଇ ପକ୍ଷରୁ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା
Bāṭiā mārdibā ଛଡ଼ାଇଥିବା କାଦୁଅପୁଲାମାନ (ହଳିଆର
ସଙ୍ଗୀ) ହଳରେ ଖେଳାଇ କରି ଗୁରିଆଡ଼େ ପକାଇବା—
To scatter over the paddy field the clods of clay clinging to the wings of a plough during puddling.

ବାଟିଆ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ
Bāṭiā lagā(ge)ibā କଳଙ୍କାରୋପ ବା ଦୋଷାରୋପ କରିବା—
ଦୋଷ ଲାଗାନ 1. To accuse a person; to lay the blame
ଦୋଷ ଲାଗାନ on a person. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଡ଼ୁଆରେ
ପକାଇବା—2. To put a man to inconvenience or complications.

ବାଟିକା—ସଂ. ବି-(ବଟ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Bāṭikā ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘର—1. A small house. ୨ । ବାଡ଼ି;
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଫଳବଗିଚା—2. Small orchard ୩ । ବାସ୍ତୁ—
3 The site of a house (Apte).

ବାଟି ଖେଳ—ଦେ. ବି—ବିଟ ଖେଳ—
Bāṭi khela A kind of game.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାରବଲ ଖେଳ—A kind of game with balls of marble or glass.

ବାଟିଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଜଯପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—
Bāṭichhatu A kind of mushroom.

ବାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଉତ୍ ଉପସର୍ଗ ବୃତ୍ ଧାତୁ ବା ବଟ୍ ଧାତୁ=ଖୁଦ୍
Bāṭibā ବିଭାଗ କରିବା)—ଘନପଦାର୍ଥକୁ ଶିଳରେ ଜଳଯୋଗରେ
ବାଟା ପେଷଣ କରି ପିଠାକୁ ପର କରିବା; ପେଷିବା—To
ଉଚ୍ଚଟନା grind a hard substance to pulp; to bruise.

[ଦ୍ର—ଶିଳ ଓ ଶିଳପୁଅ ସାହାଯ୍ୟରେ ବାଟିବାକୁ ହୁଏ; ମାଡ଼ି କୁଣ୍ଡାବାଡ଼ି ବା ଖଲପୁଅଦ୍ୱାରା ଘୋଟିବାକୁ ହୁଏ ।]

ବାଟୀ—ସଂ. ବି. (ବାଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) —୧ । ଘର—1. House ୨ ।
Bāṭi ଆବୃତ ସ୍ଥାନ; ବାଡ଼ି—2 An enclosed space or
garden. ୩ । ବାସ୍ତୁ; ଘରବାଡ଼ି—3. The site of a house (Apte). ୪ । ରାସ୍ତା; ପଥ—4. A road (Apte). ୫ । କୋଡ଼ଗାତ—5. Groin (Apte).

ବାଟୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟ)—ବାଟୋଇ; ପଥିକ—
Bāṭuā ରାହୀ **ବାଟବାହା** Wayfarer.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଯେଉଁ ପଣ୍ଡାମାନେ ଯାତ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ କରିବା-ପାଇଁ ଦୂରଦେଶକୁ ଯାଆନ୍ତି—The pilgrim-hunters of Puri who visit distant countries.

ବାଟୁଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଳ)—ବର୍ତ୍ତୁଳ—
Bāṭuḷa Globular; spherical.

ବାଟୁଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଳ)—୧ । ଗୋଲକ—1, A globe.
Bāṭuḷā ୨ । ପେଣ୍ଡୁ—2. Ball. ୩ । ଅଣ୍ଟାଦର ଗୋଲାକାର
ଗୋଲା ପିଣ୍ଡ—3. Boiled rice etc made into a
ଗୋଲା ball ୪ । କଠାଳର ଚୂଳ ଉପରେ ଥିବା ଗୋଲକ—
4. The ball-like top of the pin of a wooden sandal.

ବାଟୁଳା ଚଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସଂ. ବର୍ତ୍ତୁଳ + ଚଣକ; ଭୁଲ.
Bāṭuḷā chaṇā ବ. ବାଟୁଳ ମଟର)—ମଟର—Pea.

ବାଟୁଳା ଭୋଗ—ଦେ. ବି.—ସକାଳେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନରୁ
Bāṭuḷā bhoga ଗୋଟିଏ ବାଟୁଳା କରି ରଖି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ
ତାହାକୁ ଠାକୁରଙ୍କ ନିକଟରେ ନୈବେଦ୍ୟରୂପେ ଅର୍ପଣ
କରିବା—Offering of a ball of rice to an Idol in the evening, having kept it apart out of the rice cooked in the morning and offered to the Idol.

ବାଟୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ.ବର୍ତ୍ତୁଳ; ଭୁଲ. ଫା. ଗିଲୁଲ୍=ବାଟୁଳ ଖଡ଼ା)—
Bāṭuḷi ଧନୁକାଦି ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରକୁ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା ଲୁହାର ବା
ବାଟୁଳ, ଭାଁଟା ମାଟିର ଗୋଟାଳ—Small iron or earthen
ଗୁଲତି balls or pellets shot from a sling or bow.

ହସ୍ତେ ଶାର୍ଙ୍ଗଧନୁ ପୃଷ୍ଠେ ନିଷଙ୍ଗେ ପୂରିତ
ଅଚ୍ଛିନ୍ନ-ମାରଣ-ପଟୁ ଅସ୍ତ୍ର ବାଟୁଳ—ଦଧିକାଥ, ମହାସାଥା ।

ବାଟୁଳି ଖଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବାଟୁଳି ନିକ୍ଷେପ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଙ୍କିଷ
Bāṭuḷi khardā ନିର୍ମିତ ଓ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଧନୁକାକୃତି ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
ବାଁଟୁଳଖାଡ଼ା A bow used in shooting iron or
ଗୁଲେଲ, ଗୁଲେଲା earthen pellets.

ସେ ଧନ ବହୁ ଗୋଟାଏ ସାମାନ୍ୟ ବାଟୁଳଖଡ଼ା ନୁହେଁ—
ଗଜଲକ୍ଷ୍ମୀ, ପିଲଙ୍କ ଉମ୍ପାଦ୍ୟ ।

ବାଟେ(ଟେ)ଇ—ଦେ. ବି—ପଥିକ—Wayfarer; traveller.
Bāṭe(ṭo)i ରାହୀ ବଟୋହା

ବାଟେ(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବାଟ)—୧ । ବାଟଥାଇବା; ଯାଉ-
Bāṭe(ṭo)ibā ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଖଣ୍ଡଦୂର ବାଟ ଯାଇ ତାକୁ
ଆବଗାଡ଼ାନ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିବା; ବାଟ ବଳେଇବା; ଅନୁବ୍ରଜନ
ଆରିୟାତନା କରିବା—1. To accompany a person some way to see him off ୨ । ବାଟ ଦେଖାଇବା—
2. To lead or show the way.

ବାଟେ ବାଟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଗୋଟିଏ ବାଟକୁ ଧରି (ଚାଲି
Bāṭe bāṭe ଚାଲି ଯିବା); ରାସ୍ତାକୁ ନ ଛାଡ଼ି (ଚାଲିବା)—
ବାଟେ ବାଟେ 1. (to go) One's way. ୨ । ସିଧା ସିଧା ବାଟରେ—
2. Straightway.

ବାଟ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ବାଟ + ଯ)—ଉଦ୍ୟାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāṭya Belonging to a garden.

ବାଟ୍ୟାଳ(ଳା)—ସଂ. ବି—ଅତିବଳା (ଦେଖ)
Bāṭyāḷa(ḷi) Atibalā (Apte) (See).
(ବାଟ୍ୟା, ବାଟ୍ୟୀ, ବାଟ୍ୟାଳକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗାଧୋଇବା—1. To bathe (Apte).
Bārd (root) ୨ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା—2 To dive (Apte).
୩ । ବାହାରକୁ ବାହାର ପଡ଼ିବା—3. To emerge (Apte).

ବାଡ଼କୀନ୍—ଦେ. ବି—(ଇଂ. ବଡ଼କିନ୍)—୧ । ଛପାଖାନାରେ
Bāḍ-kin କମ୍ପୋଜିଟରମାନେ ଫର୍ମରେ ବସାଯାଇଥିବା ଟାଇପ୍
ବାଡ଼କୀନ ମାନଙ୍କୁ ଘଷିଛାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିବା କାଠବେଣ୍ଟ-
ବାଡ଼କୀନ ବାଲା ମୁଣ୍ଡ ନ ଥିବା ଫୋଡ଼ଣି—1. Compositors' bodkin; a wooden-handled blunt needle.
୨ । ଦପ୍ତରୀମାନେ ବହି ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ପୃଷ୍ଠାମାନଙ୍କ ଫୋଡ଼ିବାରେ ଯେଉଁ କାଠବେଣ୍ଟବାଲା ଫୋଡ଼ଣି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—2. Bookbinder's bodkin.

ବାଡ଼(ଡ଼)ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ.ବର୍ତ୍ତନୀ)—ଝାଡ଼ୁ;ପଦିରାମୁଠା
Bārd(rḍh)-ni ବଢ଼ିଣା—Broomstick.
[ବାଡ଼ୁ(ଡ଼)ନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଡ଼—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାଟ=ବେଷ୍ଟନ; ଆବୃତ ସ୍ଥାନ)—୧ । ବାଙ୍କିଣ
Bārḍa ଖଣ୍ଡ ବା କଣ୍ଟା ଆଦିରେ ବୁଣା ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନର
ବାଡ଼, ବେଡ଼ା ଚାରିପାଖେ ଘେରି ହେବା ବେଢ଼; ଘେର ବନ୍ଦ—
ବେଡ଼ା, ବାଡ଼ା 1 Fencing; hedge, enclosure.

ସୁଖ ଦେଇ ସୁଖ—ଯଥେ ବଡ଼ବାଡ଼ ଦେଇ ବୁଡ଼ ଦେଇ ସହା—
ଦଧିକାଥ. ଯଥାତ ।

୨ । ଗୃହର କାନ୍ଥ—2. Wall.

ହେଲେ ବ ସେ ଘର ସୁନା ଶ୍ୱ ବାଡ଼—
କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ. ବନ—

କନହେଡ଼ୀ ୩ । ନୌକାର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ବେଷ୍ଟନ—3. The walls of a boat. ୪ । (ଖଟ ଓ ବିମାନ ଆଦିର) ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ କାନ୍ଥ—
ବାଡ଼ା 4. Side railings (of a car or bedstead).
ଟାଟ ୫ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା ସକାଶେ ମଝିରେ ଦିଆଯିବା କାନ୍ଥ—5. Partition wall. ୬ । ଏକଗ୍ରାମବାସୀ ବା ଏକସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ହେବା ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଦଳ ବା ଫାଙ୍କ—6. Factions
ପାଟୀ created amongst a body of villagers or caste people.

(ଯଥା—ସେହି ଗ୍ରାମଲୋକେ ୩ବାଡ଼ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।)

୭ । କର ଆଦାୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମହଜାର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶ
ବଟି ବା ବିଭାଗ—7. Separate fiscal portions of a village.

(ଯଥା—ଏ ମହଜାଟି ୩ ବାଡ଼ରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା—ଦେଶ୍ୟା ନ ବାଡ଼, ବକସି ବାଡ଼ ଓ ଜାଗିର ବାଡ଼ ।)

ବାଡ଼ା ୨ । କାନ୍ଥ—7. Wall.
(ଯଥା—ଜନ୍ମଟି ବାଡ଼)

୮ । ପରଦା—8. Partition; screen. ୯ । ଜଳାଶୟରେ ବା ନଦୀରେ ସୀମାନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ମାଛ ଅବ ପଳାଇ ନ ଯିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଦିଆଯିବା ଜାଲର ଘେର- 8. A partition consisting of a net-wall put upright in a river or tank to prevent fishes from escaping.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ତୁଳ. ହି. ବାଡ଼ା=ଚାରିଆଡ଼େ ବାଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଘେରା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ)—ଗରୁ ଦଳେ ଗୋରୁ ଓ ମଇଁଷି ଗୋଠକୁ ଗଉଡ଼ମାନେ ରାତିରେ ଯେଉଁଠାରେ ପକାନ୍ତି; ଅଡ଼ା—A place in a field where herds of cattle are kept confined at night; pen.

(ଯଥା—ଗାଈ ବାଡ଼; ମଇଁଷି ବାଡ଼ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଅଡ଼; ତରଫ—Direction; quarter.

ବାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼ ଦେଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା—To divide a plot into smaller plots by erecting partition hedges.

Bārda karibā
ବେଡ଼ା ଦେଓୟା
पाटी करना

ବାଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ତରାୟ ହେବା—1. To be an obstacle.

Bārda debā
वाड देना

୨ । ବାଧା ଦେବା—2. To present an obstacle.

ବେଡ଼ା ଦେଓୟା ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବୁଜିବା ପାଇଁ ବାଡ଼ ଘୋଡ଼ିବା- 2. To set up a fencing at a place.

ବାଡ଼ ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—

Bārda pāṇi

ବାଡ଼ ପାଣି ପିଠା
ବାଡ଼ୁଅପାଣି
ବାଡ଼ୁଅପାଣିପିଠା } ଅନ୍ୟରୂପ]

ଉଣ୍ଡାର ଅବ ପାଟକି ଜାତିରେ ବିବାହଯୋଗ୍ୟା କନ୍ୟା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବରପାତ୍ର ନ ମିଳିଲେ ପ୍ରଥମେ ଉକ୍ତ କନ୍ୟାକୁ ତାହାର ଦେଉଗା- ପତି ବା ଅଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନାମମାତ୍ର ବିବାହ ଦେବାର ପ୍ରଥା—The usage prevalent amongst some Sudras of giving a grown-up girl in nominal marriage to a relative pending her regular marriage with a suitable bridegroom when available.

ବାଡ଼ ପୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼ ଦେବା * (ଦେଖ)

Bārda potibā Bārda debā 3 (See)

ବାଡ଼ବ—ସଂ. ବି. (ବଡ଼ବା=ଘୋଟକୀ+ବଦ୍ୟମାନାର୍ଥେ. ଅ)—

Bārdaba

ବାଡ଼ବା
ବାଡ଼ବାନଳ
ବାଡ଼ବାଗ୍ନି } ଅନ୍ୟରୂପ

୧ । ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉପରକୁ ଉଠିବା ଅଗ୍ନି—1. Submarine fire.

୨ । ଘୋଟକ (ସିନ୍ଧୁଘୋଟକ ଛଡ଼ା)—2. Horse (excepting walrus).

* । ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. A Brāhmaṇa. ୪ । ପାତାଳ—4. The nether regions. ୫ । ଘୋଟକ ସମୂହ; ଘୋଡ଼ା ପଲ—4. A herd or stud of horses or mares. ୬ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷରେ କରଣବିଶେଷ; ବାଳବ କରଣ—6. A kind astrological conjunction.

ସଂ. ବିଣ—ବଡ଼ବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Bardabā.

ବାଡ଼ବ ଜାତ—ଦେ. ବି—ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ—

Bārdaba jāta The twin heavenly physicians.

ବାଡ଼ ବତା—ଦେ. ବି. (ସଦାଚର)—ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—

Bārda batā Obstruction; restriction.

(ଯଥା—ତା ମୁହଁରେ ବାଡ଼ବତା ନାହିଁ ।)

ବାଡ଼ବାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ବାଡ଼ବ+ଅଗ୍ନି)—

Bārdabagni

(ବାଡ଼ବାନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରୁ ଉପରକୁ ଉଠିବା ଅଗ୍ନି—Submarine fire.

ବାଡ଼ ବାଙ୍କୁ—ଦେ. ବି—ଡଙ୍ଗାବାଡ଼ର ପଟାରେ ସମକୋଣ ଭାବରେ ସଂଲଗ୍ନ କାଠି—The right-angled props or brackets supporting the side-walls of a boat.

Bārda bānku

ବାଡ଼ ବୁଜା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବାଡ଼ ଦେବା କର୍ମ—

Bārda bujā The act of setting up a fence at a place.

ବେଡ଼ା ଦେଓୟା वाडा देना

ବାଡ଼ ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାଟ+ମୁଦ ଧାତୁ)—

Bārda bujibā

ବେଡ଼ା ଦେଓୟା वाडा बन्दी करना

୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଚାରିଆଡ଼େ ବାଡ଼ାବନ୍ଧ କରିବା—1. To set up a fencing round a spot. ୨ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ବାଡ଼ାବନ୍ଧ କରିବା- 2. To enclose an open space. a hedge with.

[ବାଡ଼ ଦେବା; ବାଡ଼ ପକା(କେ)ଇବା, ବାଡ଼ ବସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ବାଡ଼ ବୁଜା(ଯେ)ଇବା; ବାଡ଼ବଅଇବା—ପ୍ରୟୋଜକ ରୂପ]

ବାଡ଼ବେୟ—ସଂ. ବି. (ବଡ଼ବା+ଏୟ)—

Bārdabeya

୧ । ବାଡ଼ବାଗ୍ନି—1. Submarine fire.

୨ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ—2. The twin sons of Aswini; the twin heavenly physicians.

* । ଷଣ୍ଢ—3. A bull (Apte).

ସଂ. ବିଣ—ବଡ଼ବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to submarine fire.

ବାଡ଼ବେୟ ସୁତ—ଦେ ବି—୧ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ—

Bārdabeya suta 1. The twin sons of Aswini.

୨ । ନଳ ନାମକ ବାନର—2. A monkey called 'Nala.'

ବାଡ଼ବେୟ ସୁତ ଭେଷେ ସଭ ଏ ତରକ । ଭକ୍ତ. ଦୈବେଜ୍ଞଶବଳାସ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଅଷ୍ଟ ବାନର ସେନାପତି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ।]

ବାଡ଼ବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବଡ଼ବା+ଯ)—୧ । ବଡ଼ବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Bārdabya 1. Relating to submarine fire.

୨ । (ବାଡ଼ବ=ବ୍ରାହ୍ମଣ+ସମୂହାର୍ଥେ. ଯ) ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମୂହ—2. A collection or group of Brāhmaṇas.

ବାଡ଼ ମୋହିନୀ—ଦେ. ବି—ଦେବୀ—

Bārda mohinī A class of demigoddesses.

ବାଡ଼ ମୋହିନୀ ସ୍ୱପନେ ବିବୁଧ ଉଠିଲେ । ଭକ୍ତ. ଦୈବେଜ୍ଞଶବଳାସ ।

ବାଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସ. ବାଟ)—୧ । ବାଡ଼—1 Fence.
Bārdā ୨ । ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ କାନ୍ଥ—2. Side wall.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ଯଷ୍ଟି; ବାଡ଼ି—Stick.

ବାଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼େଇବା (ଦେଖ)
Bārdāiba Bārdeiba (See)

ବାଡ଼ା ବନ୍ଦି—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବାଡ଼ ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟନ କରିବା—1. The act of enclosing a
Bārdā bandi place with a hedge.
ବେଡ଼ା ବନ୍ଦି ବାଡା ବନ୍ଦୀ ୨ । ବାଡ଼ା; ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ କାନ୍ଥ—2. Side wall.

ବାଡ଼ି—ବେଦେ. ବ. (ଇଂ. ବଡ଼ିସ୍)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳ ଓ ପେଟ
Bādi ଆବରଣ କରିବା ଓ ଅଣ୍ଟାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ କୁର୍ତ୍ତି; ଜାକେଟ୍—
ବାଡ଼ୀ ବାଡୀସ (ବାଡ଼ୀସ୍—ଅକ୍ୟରୂପ) Bodice.

ବାଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । (ସ. ବାଟିକା)—ବାଟିକା; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଗିଚା—
Bārdi 1. Small garden, ୨ । ଖେତ;କିଆର—2. Field;
ବାଗାନ cultivated plot of land for growing
ବାରୀ vegetables. ୩ । ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ଭୂମି—3. Home-
କ୍ଷେତ ସ୍ତ; land adjoining a house. ୪ । ଗୃହର
ଖେତ ପଛପଟରେ ଥିବା ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ଭୂମି—4. Backside of
ବାଡ଼ି; ଛଡ଼ି a homestead. ୫ । (ସ. ଯଷ୍ଟି; କିମ୍ବା ବାଟ=ବାଡ଼ି;
ଛଡ଼ୀ ଯାହା ବାଡ଼ରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରେ)—5. Stick;
staff.

ଏ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହେ ବାଜିବ ଯେବେ ବାଡ଼
ସାଙ୍କୁଡ଼ାର ପିଠି ପଡ଼ିବେ ଅଣ୍ଟ ମାଡ଼ । ବୃକ୍ଷସଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଘା; ବାଡ଼ି ୬ । ଯଷ୍ଟି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—6. Stroke with a
ଚୋଟ stick.
(ଯଥା—ମାଷ୍ଟରେ ପିଲାକୁ ବେତରେ ୫ ବାଡ଼ି ପକେଇଲେ ।)

ଲାଠି ୭ । ଜମି ମପିବା ପଦାର୍ଥ—7. A rod for measuring
ଯଷ୍ଟି land. ୮ । ହଇଜା; ଓଲାଉଠା—8. Cholera.
ହୈଜା ଭେଦବମି

ବାଡ଼ସହାଉଶ ଦେଖ ଜାଉସ୍ପର୍ଶ ନମସ୍ତୁତେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଉମାଶ ଅଠପୁଣ୍ଡ ।

୯ । ଲୁଣ ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲୁଣୀମାଟି ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ରଖାଯିବା ସ୍ଥାନ—9. A place where saline earth is collected for the manufacture of salt.

ମାଟି ସଂଗ୍ରହ ସ୍ଥାନର ନାମ ବାଡ଼ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୧୦ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—10. A family-title of certain Śūdras. ୧୧ । ଗୃହଶାଳୀରେ ଅବଧାନମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ 'ଅ'କାର ଶିଖାଇବା ବେଳେ ରୂପକ ଆକାରରେ 'ଅ'ର ଯେଉଁ ନାମ ଦିଅନ୍ତି—11. The perpendicular line which is subjoined to a consonant in order to join 'ā', to it, is, by way of a familiar simile, is called a stick by the teacher while teaching the use of the compound alphabates to beginners.

(ଯଥା—'କ' ରେ ବାଡ଼ି ଦେଲେ 'କା', ଖ ରେ ବାଡ଼ି ଖା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ଓ ହିନ୍ଦୀ. ବାଡ଼ି =ଋଣ ଦିଅଯିବାର ସୁଦ)—ବିନା ସୁଧରେ ଟଙ୍କା ଧାର ଦେବା; ଉଧାର—Loan without interest.

ଅଣେ ଋଣ, ଦିଏ ବାଡ଼ି, ତା ମାଇପକୁ ନିଏ ହାତ—ଡଗ ।

ବାଡ଼ି ଅଁଳା—ଦେ. ବ—୧ । (ସ. ବାଟ୍ୟାମଳକ)—ଜବାଦିବର୍ଗର କ୍ଷୁପ
Bārdiaṅlā ବିଶେଷ; ବଜ୍ରମୂଳୀ—1. Sida Cordifolia.
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ବଳା, ବାଟ୍ୟାମଳକ] [ଏହା ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନ
ବେଡ଼େଳା; ଭୁଇଁଆମଳା ପରି ଏବଂ ସୁଗନ୍ଧୋମଣ; ଫୁଲ ହଳଦିଆ;
ଖିରୀହିଟା; ବାରିଆରି; ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟି କରି ୧୦ ଚିରୁଡ଼ା
କକଇଆ; ଗୁଲଶଫରୀ ହୁଏ । ଲୋକେ ଭୁଲରେ ଭୁଇଁଅଁଳାକୁ
[ବାଡ଼ିଅଁ(ଏଁ)ଳା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାଡ଼ିଅଁଳା କହନ୍ତି ।]

ଲାଲ ବେଡ଼େଳା ୨ । (ସ. ଅତିବଳା)—ଏକପ୍ରକାର ଲାଲ ବାଡ଼ି-
ଅଁଳା—2. Sida Rhombifolia.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଈଷତ୍ ଲାଲ । ଏହାର ପତ୍ର ଲୋମଶ ଓ ତଳପାଖ ପାଣ୍ଡୁଶିଆ । ଏ ପତ୍ରର ମୂଳ ପାନପତ୍ର ପରି ହୁଏ; ଫୁଲ ଫିକା ହଳଦିଆ; ଏହା ବର୍ଷାଦିନେ ଫୁଟେ । ଏ ଗଛର ପାଚିଲା ଫଳ ଫାଟିଯାଇ ୫ ଚିରୁଡ଼ା ହୁଏ ।]

ଶ୍ୱେତ ବେଡ଼େଳା ୩ । (ସ. ମହାବଳା) ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ୱେତ ବାଡ଼ି-
ଅଁଳା—3 Sida Rhomboidia.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଫିକାହଳଦିଆ । ଏହା ଶୀତଦିନେ ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଫୁଟେ; ପତ୍ରରେ ୫ଟା ଶିରା ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ ।]

ନାଗ ବେଡ଼େଳା; ଗୋରଖ ଚାଉଳା ୪ । (ସ. ଗୋରକ୍ଷ ତଣ୍ଡୁଳା)—
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ନାଗବଳା] ଏକପ୍ରକାର ଗୋରକ୍ଷ ଗୁଳ୍ମ ବା
ଗରଗଡ଼—Sida Spinosa.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରର ୫ଟା ଶିରା; ତେଣୁପାଖେ ୫ଟା ଅରୁ ଥାଏ; ପତ୍ରର ତଳପାଖ ଲୋମଶ ଓ ପାଣ୍ଡୁଶିଆ । ଏହାର ଫୁଲ ଶ୍ୱେତ ଓ ଧଳା ଏବଂ ଫଳ ପଞ୍ଚକୋଷ ।]

୪ । ବର୍ଷାୟୁ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—5. A kind of bush.

[ଏହା ଭୂତଳରେ ପ୍ରାୟ ୨ ଫୁଟ୍ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ର ତିନୁଳପତ୍ର ପରି । ଏହାକୁ କଞ୍ଜାଦୁଧରେ ବାଟି ପିଇଲେ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରସବ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ଫଳ କେଣ୍ଡାରେ ଫଳେ ଏବଂ ମାଣ୍ଡିଆ ପରି ଗୋଲ ଓ ଛୋଟ ।]

ବାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—(ସ. ବଦ ଧାତୁ ଶିତ ବାଦ ଧାତୁ; ବାଦନ)—
Bārdiā ୧ । ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର ବା ମାଡ଼—1. Stroke with
ବାଡାନ a stick, ୨ । ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା କର୍ମ—2.
ଲାଠୀକାମାର Beating; cudgelling.

(ଯଥା—ଗୋଗଛ ବାଡ଼ିଆ ।)

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୈଥୁନ—3. Cohabitation; coition. ୪ । ଭୂମିରେ (ମୁଣ୍ଡ) ଦିଟିବା—4. Striking (of the head) on the ground. ୫ । (ସ.ବାଟିକା) ବଗିଚା ଜଗିବାଲା; ମାଳୀ—5. Gardener; a person in charge of a garden.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରହାରିତ—1. Struck. ୨ । ଯେଉଁ (ବାଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ୍ ପ୍ରହାର ଖାଏ ବା ସହେ—2. Habituated to constant beatings. ୩ । ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଖୁବ୍ ପ୍ରହାର ଦେବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ; ପ୍ରହାରକାରୀ—3. Habituated to beating others. (ଯଥା—ଲୁଲୁର ବାଡ଼ିଆ ମେହେନ୍ଦ୍ରର ।)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବାଡ଼ୁଆ (ଦେଶ)— Bārduā (See)

ବାଡ଼ିଆଡ଼—ଦେ. ବି—ଘରର ପଛ ଦିଗ—The backside of a house. Bārdiārda ଖିଡ଼କି **बाडीतरफ** (ବାଡ଼ିପଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦାଣ୍ଡିଆଡ଼—ବିପରୀତ)

ମେଘ ବରଷର ଟପର ଟପର ମୋ ବାଡ଼ିଆଡ଼େ
ବଟ ରେ ?—ଶିଶୁଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ଭୂମି ସାଧାରଣତଃ ଘରର ପଛଆଡ଼େ ଥିବାରୁ 'ବାଡ଼ିଆଡ଼'ର ଏପରି ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।]

ବାଡ଼ିଆ ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—୧ । ଭିର୍ଦ୍ଦମ ପ୍ରହାର— Bārdiā bārdi 1. Much beating. (ବାଡ଼ିଆବାଡ଼େଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଯଷ୍ଟିଘାତ-ଲାଠାଲାଠୀ **पिटा पीटी** 2. Striking each other with sticks.

ଦେ. ବିଣ.—ପରସ୍ପର ପ୍ରହୃତ—Severely struck by one another; mutually beaten.

ବାଡ଼ିଆବାଡ଼େଇ ହୋଇ ମରନ୍ତ ସାମରେ—ଫକୀରମୋହନ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ବାଡ଼ି କବ(ବା)ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟିକା+କପାଟ)—ବାଡ଼ିଘର Bārdi kaba(bāṭa) ଅର୍ଥାତ୍ ଗୃହର ପଛ ଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ଖିଡ଼ିକୀ ଦୁଆର ଘରର ଯେଉଁ କବାଟ ଘରପଛଆଡ଼ର ବାଡ଼କୁ ଫିଟି **बाडी दरवाजा** ଥାଏ—Postern of a house.

[ସଦର ଦରଜା,ଦାଣ୍ଡକବ(ବା)ଟ—ବିପରୀତ]

ବାଡ଼ିକି—ଦେ. ବି.—୧ । ଝାଡ଼ା; ବିଷ୍ଠା— Bārdiki 1. Dung; ordure. ବାହ୍ୟୀ **मांडा, दस्त** ୨ । ଝାଡ଼ା ଫେରିବା—2. Easing one's self; passing stools.

[ଦ୍ର—ଝାଡ଼ାଫେରିବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ବାଡ଼କୁ ଯାଉଥିବାରୁ 'ବାଡ଼ିକି' ଶବ୍ଦର ଏପରି ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।]

ବାଡ଼ିକି ଛୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ଲୁଗା ଧୋଇ ଝାଡ଼ା ଫେରି ଖାଏ Bārdiki chhuāṅ ସେ ଲୁଗାକୁ ନ ଧୋଇବା ବା ନ ବଦଳାଇ ଯୋଗୁଁ ଅଶୁଚି (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person who is) Untouchable owing to not having washed or changed his clothes after easing himself.

ବାଡ଼ିକି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହାରକୁ ବସିବା; ଝାଡ଼ା ଫେରିବା; ମଳ ତ୍ୟାଗ କରିବା—To ease one's self; to pass stools. Bārdiki basibā ବାହ୍ୟ ବସା **मांडा फीरना**

ଅଜପ ଗାଇ ଲୋକେ ଦ୍ରୁତ ବାଡ଼କି
ବସ୍ତ୍ରରେ ଅଶୁଚି ହୋଇ ଯାଉଥିବ ! ବ୍ରହ୍ମଗିରି. ମହାବରତ ଉପଦେଶ ।

ବାଡ଼ିକି ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଝାଡ଼ା ତଲବ ଦେବା; ପୋଖରୀଘାଟି Bārdiki mārdibā ମାଡ଼ିବା—Feeling of a tendency to ବାହ୍ୟ ତଲବ ଦେଓୟା **मांडा तलब देना** ease one's self.

[ବାଡ଼ିକି ତଲବ ଦେବା, ବାଡ଼ିକି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଡ଼ିକି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଯିବା; ବାହାରକୁ ଯିବା Bārdiki jibā To go to ease one's self. ବାହ୍ୟ ଯାଓୟା **मांडाफीरने जाना**

ବାଡ଼ିକି ହେବା—ଦେ. ବି.—୧ । ମଳୋତ୍ସର୍ଗ—1. The passing of stools. Bārdiki hebā ୨ । ପେଟ ବିଗିଡ଼ି ବାହ୍ୟ ହଓୟା ଝାଡ଼ା ହେବା—2. Passing of loose stools. **दस्त हीना**

ବାଡ଼ି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ ଖାଇବା— Bārdi khāibā To be struck with a stick.

ଦେ. ବି.—ହଇଜା ରୋଗରେ ମରିବା— Dying of cholera.

ବାଡ଼ିଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଗାଳି)—ହଇଜା ରୋଗରେ ମରିବା Bārdikhiā ଯୋଗ୍ୟ(ବ୍ୟକ୍ତି)—Sure to die of cholera. (ବାଉଯଡ଼ା, ବାଉ ଯଶା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଡ଼ି ଗବ(ବା)—ଦେ. ବି.—ବାଇଗବ (ଦେଶ) Bārdi gaba (bā) Bāigaba (See)

ବାଡ଼ିଆଡ଼େ ବାଡ଼ି ଗବ, ବଥା ନ କହୁଲେ ବସ ହୋଇବ,
ବାଇସୁରେ ମନେ ଥିବ । ଚିତ୍ର ।

ବାଡ଼ି ଗ(ଗା)ଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟିକା+ଗହ୍ୱର)—ଭଦ୍ର ଘରର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଘରର ପଛ ପଟେ ଖିଡ଼ିକି ପୁକୁର (ବାଡ଼ି ଆଡ଼େ) ଥିବା ଛୋଟ ଜଳାଶୟ— Bārdi ga(gā)rdiā

A small tank on the back side of the house of well-to-do people for the exclusive use of the females.

ବାଡ଼ି ଘର—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୃହ ସନ୍ନିକଟସ୍ଥ ଜମି ଓ ଘର; ଘରବାଡ଼ି- Bārdi ghara 1. Homestead and home. ଘର ବାଡ଼ୀ **घरबाडि** **बाहारका घर** ୨ । ଘରର ପଶ୍ଚାତ୍ ଭାଗର କୋଠରୀ—2. A room on the back side of a house.

ବାଡ଼ିଙ୍ଗନ(ଣ)—ସଂ. ବି.—ବାର୍ତ୍ତାକ; ବାଇଗଣ— Bārdingana(na) Egg plant; brinjal.

ବାଡ଼ିଟୀକା—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଲୋକଙ୍କୁ ହଇଜା ରୋଗର ଅଣୁ ଅନୁମାନରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଓଳାଉଠାର ଟିକା **हैजाकी टीका** ହଇଜିବା ଟୀକା—Cholera injection. Bārdi ṭīkā (ବାଉଘୋଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଡ଼ିତିଆ(ହା)ଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଘରର ଚାରିପାଖରେ କାଠ ବା ବାଉଁଶର ବେଡ଼ାର ଦେଓୟାଲ ବାନ୍ଧି ତିଆରି କରି ଯିବା ଶୈଳୀ—Mode of raising the walls of a house by setting up a hedge of bamboo or wood and plastering it with mud; mud and wattle wall. Bārdi tiā(hā)rdi ବାଡ଼ ଦେଇ ଚହଟି ଚାରିପାଖରେ ମାଟି ଲେପ ଟାଟ

[ଦ୍ର—ଗୁଳ ଘରର କାନ୍ଥ ସାଧାରଣତଃ ୩ ପ୍ରକାର ଛଆର ହୁଏ; ୧ ଦଲମ ବା ନଦଉ; ଯେଉଁ କାନ୍ଥ କେବଳ କାଦୁଅ ଦୁଅ ଦୁଅ ଦଅ ଯାଇ ଛଆର ହୁଏ । ୨ ବାଡ଼ିଛଆଡ଼ ଚାଠ ବାଉଁଶ ବାଡ଼ (ଯଷ୍ଟି)ମାନ ପୋତା ଯାଇ ତହିଁ ଉପରେ କାଦୁଅ ଛଟ ଯେଉଁ କାନ୍ଥ ଛଆର ହୁଏ ଓ ୩ ଝାଟ ମାଟ—ସରୁ ସରୁ କଣି ଓ ବୃକ୍ଷାଦିର ଝାଟ (ସରୁ ଶୁଖିଲା ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଅଗ ଶାଖା) ପୋତି ତା ଉପରେ କାଦୁଅ ଛ ଯେଉଁ କାନ୍ଥ କରାଯାଏ ।]

ବା ଆଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ.—ବାଡ଼ିଛଆଡ଼ି ପ୍ରଣାଳୀରେ କାନ୍ଥ ଦିଆ ଯାଇ ବା (ଘର)—(a house) Having walls made of bamboo plasted over with mud.
Bārḍi tiārḍā
टटौकाघर

ବାଡ଼ି ଦୁଆର—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୃହର ପଛ ଅଡ଼ର କବାଟ—
Bārḍi duāra 1. Back door of a house.
खिड़किदरोजा ୨ । ଗୃହର ପଶ୍ଚାତ୍‌ଦିଗସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳ; ବାଡ଼ିପଟ; ବାଡ଼ିଆଡ଼—
वाड़िका दरवाजा 2, The back side vicinity of a house.

ବାଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ—କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳ ବା ଗ୍ରାମ ବା ଗୃହରେ ଓଲାଉଠା ରୋଗ ପ୍ରବଳ ହେବା—The raging of cholera in a village or family.
Bārḍi pardibā
ବାଡ଼ି ପଶିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଡ଼ି ହେବା }
हैजा होना

ବାଡ଼ି ପୋକ ଶୁଂଘା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକଶୁଂଘା ଗଛ—
Bārḍi poka śumghā A kind of 'Pokaśumghā' plant; Vernonia Cinerera.
छोटि कुकशिमा
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତିର ପୋକଶୁଂଘାଠୁ ବଡ଼ ପୋକଶୁଂଘା ବୋଲାଯାଏ । ପୋକଶୁଂଘା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ବାଡ଼ି ପୋଖରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଭଦ୍ର ପରିବାରର ଘରର ବାଡ଼ି ଅଡ଼େ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଖୋଲା ଖିଡ଼ିକି ପୁକୁର ଯାଇଥିବା ପୁଷ୍କରଣୀ—1. A tank on the back side of a house of a well-to-do person for the use of females.
Bārḍi pokharī
बाउली
[ବାଡ଼ି ଗ(ଗା)ଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ଓଲାଉଠା, ଭେଦବମି ୨ । ହଇଜା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ହୈଜाका दस्त ହେବା ଝାଡ଼ା—2. Motions due to cholera.
୩ । ହଇଜା; ବିସୂଚିକା—3. Cholera.

ବାଡ଼ି ବଗିଚା—ଦେ. ବି. (ସହରର)—୧ । ଉଦ୍ୟାନ ସମୂହ—
Bārḍi bagichā 1. Gardens.
(ବାଡ଼ି ବଗାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଡ଼ ଓ ସାନ ବଗିଚା—
बागान 2. Gardens large and small.
बाग बगीचा ୩ । ଘର ପଛ ଅଡ଼ ବଗିଚା—3. Back-side garden.

ବାଡ଼ି ବଜା(ଜେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ—ହାଡ଼ ଅଦି ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ୨ ଖଣ୍ଡ ଛୋଟ ବାଡ଼ି ଧରି ଗୀତ ବୋଲି ଉକ୍ତ ବାଡ଼ି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡକୁ ପରସ୍ପର ଆଘାତ କରିବା—
Bārḍi bajā(je)ibā To strike two small sticks with each other while singing songs.

[ଦ୍ର—ବାଡ଼ି ବଜାଇବା ବେଳେ ବୋଲିବା ଗୀତ—
ଗଞ୍ଜାର ହାଡ଼ ବୁଲନ୍ତି ବାଡ଼ି
ଚଢ଼ନ୍ତି ଗଧ ପିଅନ୍ତି ମଦ
ବୁଝନ୍ତି ବୁଲା, ପଗୁରଲେ କହନ୍ତି, ଆମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିଲା ।]
ଦେ. କ—ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଅଳ୍ପ ପ୍ରହାର କରିବା—To give a light beating with a stick.

ବାଡ଼ି ବସା ଲୁଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଢ଼ୀ—
Bārḍi basā lugā A kind of 'Śārḍhī'

ବାଡ଼ି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ଗୃହ ନିକଟସ୍ଥ ବାଡ଼ିରେ ଫଳେ—1. Brinjals growing on the garden attached to a house.
Bārḍi bāigaṇa
बगीचेका बैंगन
[ଦ୍ର—ନାନା ରକମର ବାଇଗଣ ଅଛି । 'ବାଇଗଣ' ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
୨ । (ବିପରୀତ-ପୋଥି ବାଇଗଣ) ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ଆପଣା ବାଡ଼ିରେ ଫଳେ; ଆପଣା ବାଡ଼ିରେ ହେବା ବାଇଗଣ ଫଳ—2. Brinjals grown on one's own garden.

ବାଡ଼ି ବାଇଗଣ ପୋଥି ବାଇଗଣ—ନ୍ୟାୟ—ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ଥିବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ; ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ଅଛି—ପୋଥି ବା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଅଳ୍ପରୁ, ଶ୍ୱେତବାର୍ତ୍ତାକୁ । ଧଳା ବାଇଗଣ ଭଜାଦି ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ । ଦିନେ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ଆପଣା ବାଡ଼ିରେ ଫଳିଥିବା ଧଳା ବାଇଗଣକୁ ତୋଳି ତରକାରୀ କରିବାକୁ ଘରକୁ ନେବା ବେଳେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପୁଅ ପଗୁରଲେ, 'ବାପା ! ଶ୍ୱେତବାର୍ତ୍ତାକୁ ଖାଇବା ପରି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ ?' ପଣ୍ଡିତେ ଉତ୍ତର କଲେ, "ପୋଥି ବାଇଗଣ ସିନା ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ । ଉକ୍ତ ନିଷେଧ ବଚନ ବାଡ଼ି ବାଇଗଣ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ"—Making a distinction between theory and practice.
Bārḍi bāigaṇa pothi bāigaṇa
बगीचा बैंगन
और पोथी बैंगन

ବାଡ଼ି ବାଁଶ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଲମ୍ବା, ମୋଟା ଓ ଦୃଢ଼ା ନ ଥିବା ବାଉଁଶ; ସ୍ଥନ୍ଦୁଆଇ ବାଉଁଶ—A kind of stout bomboo.
Bārḍi bāānśa

ବାଡ଼ି ବାଟ—ଦେ. ବି—ଘରର ପଛ ଅଡ଼େ ଥିବା ବାଟ—
Bārḍi bāṭa A path running on the back side of a house.
खिड़कि रास्ता

ବାଡ଼ି ବାର୍ଡ଼କି—ଦେ. ବି—ବାଡ଼ି ପୋଖରୀ ୨।୩ (ଦେଖ)
Bārḍi bārḍiki Bārḍi pokharī 2,3 (See)
(ବାଡ଼ି ବାହାରକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଡ଼ି ବାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ା ବାନ୍ତି; ହଇଜା—
Bārḍi bānti ଭେଦବମି
माड़ाकी Cholera.

ବାଡ଼ି ବୁଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ—ବ୍ୟାୟାମ ବା ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ାରୂପେ ଯଷ୍ଟି ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା—To brandish a stick.
Bārḍi bulā(le)ibā
ଲାଠି ଘୁରାନ लाठी भाँजना; लाठी घुमाना

ବାଡ଼ି ମଳୁ—ଦେ. ବି—ହଇଜା ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ରୋଗୀ—
Bārdi malu Cholera patient.

ବାଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ଧାର ଗାଛରେ ବାଟ ନ ଦିଶିଲେ କିମ୍ବା ପାଣିର ଗଭୀରତା ଜଣା ନ ଥିଲେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆଗର ସ୍ଥାନ ଖାଲି ବା ଛିଡ଼ ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଅପଣା ହାତରେ ଥିବା ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ସେ ସ୍ଥାନକୁ ବାଉଁବା—To feel a place by means of a stick held by the hand before stepping further (in water or in a dark place or road).
Bārdi māribā
लाठीसे थाहना

ବାଡ଼ିରେ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଇଜା ରୋଗରେ ମୃତ ହେବା—
Bārdire jibā To succumb to cholera.
हैजामे खतम होना

ବାଡ଼ି ସାହାଲ—ଦେ. ବି—ଗୃହର ପଛଅଡ଼େ ଥିବା ଗୃହଶ୍ରେଣୀ—
Bārdi sāhālā Row of houses on the back part of a house.
बाडीका वर्ग

ବାଡ଼ୀର—ସଂ. ବି—୧ । ଭୃତ୍ୟ; ଚାକର—1. Servant (Apte). ୨ । ଦାସ—2. A slave. ୩ । ମୁଟିଆ—3. A day-labourer; a hireling (Apte).
Bārdira

ବାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅବୁଦ୍ଧା)—ଅବିବାହିତା—
Bārdua Unmarried.
ଆଇବୁଡୋ(ଡା) ମୁଁ ବୋଇଲି ମାତ ବ ରୂପେ ଅଛ ଘର
कारी; विनब्याही ବୋଇଲେ ବାଡ଼ୁଆ ବାଳେ ମୁଁ ଅଛି ଘର
ବୃଷସିଂ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ବାଡ଼ୁଆ ଝିଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅବୁଦ୍ଧା+ଦୁହିତା)—ଅବିବାହିତା କନ୍ୟା; କୁମାରୀ; ଅଇଆଡ଼ୀ ଝିଅ—A maid; unmarried girl.
Bārdua jhia
आई बुडामेये कारी लडकी

ବାଡ଼ୁଆ ପାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିବାହ+ପାଣିସ୍ପୃ)—ବୋଇଲ ବୁଢ଼ି; ବିୟାର ଜଳ କରେ—Bath taken early in the morning of the day of marriage by a bride.
Bārdua pāṇi
चतुर्थीका पानी

ବାଡ଼ୁଆ ପାଣି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କନ୍ୟାର ଦେହରେ ବାଡ଼ୁଆପାଣି ପଡ଼ିବା ଅର୍ଥାତ୍ କନ୍ୟା ବିବାହିତା ବିୟାର ଜଳ ଲାଗା ହେବା—Being married (said of a girl).
Bārdua pāṇi pardibā
चतुर्थीका पानी पडना

ବାଡ଼ୁଆ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରଧାନ—
Bārduā Headman of a village.

ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଓ. ବାଡ଼ି ଶବ୍ଦରୁ ନାମଧାତୁ)—୧ । ଯଷ୍ଟି-ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—1. To beat with a stick. ୨ । ମାଡ଼ ଦେବା; ପ୍ରହାର କରିବା—2. To beat; to belabour. ୩ । ଆଘାତ କରିବା—3. To strike. ୪ । ଭୂମିରେ ପିଟିବା—4. To strike on the ground.
Bārdeibā
बाडान Stick.
पीटना; लठीयना
ବାଡ଼େଇ ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଡ଼େଇ ପକେଇବା }
ଠୋକା पटकना
(ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବା ।)

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରମଣ କରିବା—5. (figurative) Copulate with a woman. ୬ । (ବର୍ଷା, ତୋଫାନ) ବହୁପରିମାଣରେ ହେବା—6. (rain or wind) To be in a great or large quantity.
बढजाना

ବାଡ଼େଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାୟୁଅବଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ କରିବା; ବାଜି ଯିବା—1. To strike against another thing; to come in collision with.
Bārdei hebā
भीडना
(ବାଡ଼େଇ ହୋଇଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ତୋଫାନରେ ଗଛର ଡାଳଯାକ ଢୋଟାକାନ୍ଥରେ ବାଡ଼େଇ ହଉଛି ।)
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁତ ସମୟ ଜୋରରେ ଗପିବା—2. (figurative) To talk loudly for a long time. ୩ । ଢୋଡ଼ କଣ୍ଡ ହେବା—3. To strike one's limbs on the ground.

ବାଡ଼ୋରି—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲ ଯୁଦ୍ଧବିଶେଷ—
Bārdori A kind of athletic exercise.

ବାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବୃଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଖାଇବା ଲୋକର ଭୋଜନ ପାଇଁ ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ଭୋଜନପାତ୍ରରେ ଅଣି ରଖିବା; ବାଟା; ବାଡ଼ା ପରିବେଷଣ କରିବା—1. To serve food on plates; to deal out food to eaters.
Bārdhibā
परोसना
[ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]
ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଛଡ଼ିଲେ, ଅଳକେ ବାଢ଼ିଲେ ବଗେଷେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
ବଢ଼ାନା, ସଜାନା ୨ । ଦ୍ରବ୍ୟସମୂହକୁ ବିସ୍ତୃତ କରି ଥୋଇବା; ବିସ୍ତାର କରିବା; ମେଲେଇ ରଖିବା—2. To spread things for show.
ଯଇବୁକ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ବାଢ଼ିଲେ ଗମ୍ଭ ରେ—ଗଣ୍ଠ ଉତ୍ତାବଳୀ ।
ବଢ଼ାଚଢ଼ାକର କହନା ୩ । ବିସ୍ତାରିତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—3. To speak out in extense.
ବୃଥା ହେନଠାରେ ସେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଭୋଟି
ଏବେ ଦିଜ ଗୋଷ୍ଠକ ଅଗେ ଛତ୍ର ବାଢ଼ି—ବୃଷସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୪ । ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଦି ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା; ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବା—4. To propose. ୫ । ଭାବିବା; ବିଚାର କରିବା—5. To think.
ମୋହର ବଳ ଦୋଷମାନ ଭାବେ ବାଢ଼ି
ଜଗନ୍ନାଥ ହେ ଦିଅ ମୋ ଅନ୍ତ ବାଢ଼ି—
ବୃଷସିଂ. ମହାଭାରତ, ବନ—

ବାଢ଼ୁଣୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧନୀ) ପ୍ରା. ବଢ଼ୁଣୀ)—ଶ୍ରୀ ଣୀ; ଝାଡ଼ୁ—
Bārdhuṇi
बाडुन बढनी Broomstick.

ବାଢ଼ୋଇ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସଂ. ବର୍ଦ୍ଧକି ପ୍ରା.ବଢ଼ୁଇ)-ବଢ଼େଇ ବାଢ଼ଇ, ବାଢ଼ଇ—Carpenter.
Bārdhoi
बढई

ବାଣ—ସଂ. ବି. (ବଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+ଘଞ୍. ଅ)—୧ । ଧନୁ-ଦ୍ୱାରା ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗାଯିବା ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଲୌହାଗ୍ର ଲମ୍ବ ଅସ୍ତ୍ର; ଶର; ତୀର—1. Arrow; a dart.
Bāṇa

[ଦ୍ର—ବାଣର ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ପୃଷତ୍, ଇଷୀକ, ଖଗ, ଆଶୁଗ, କଳମ୍ବ, ମାର୍ଗଣ, ପତ୍ର, ଗ୍ରେପ, ଶରଭର, କାଣ୍ଡ, ବିପର୍ଶକ, ଶର, ବାଗ୍ମୀ, ପତ୍ରବାହ, ଅଷ୍ଟକଣ୍ଟକ ।

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଦେଶରେ ଓ ଆଜିକାଲି ଅସଭ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧନୁ ଓ ବାଣର ବ୍ୟବହାର ଥିଲା ଓ ଅଛି । ଏଥିରେ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ମୃଗୟା କରାଯାଉଥିଲା । ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡାକାର ବାଉଁଶର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଡୋରଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ହୋଇ ଧନୁ କରାଯାଉଥିଲା ଓ ସରୁ ବାଉଁଶ ବା କାଣ୍ଡଶର କାଠିର ଅଗ ଲୁହା ଫଳକଯୁକ୍ତ ହୋଇ କାଣ୍ଡ ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ବାଣର ମୂଳ ପାଖେ ପକ୍ଷି ଲଗା ଯାଉଥିଲା । ପୂର୍ବେ ଧନୁର୍ବେଦ ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟାର ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ ଥିଲା ।]

୨ । ୫ ଅଙ୍କ ବା ସଂଖ୍ୟା—2. The figure 5.

[ଦ୍ର—କାମଦେବଙ୍କ ବାଣସଂଖ୍ୟା ୫ଥିବାରୁ ବୋଧ ହୁଏ ବାଣର ଏହି ଅର୍ଥ ହୋଇଛି ।]

୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire. ୪ । ଶବ୍ଦ—4. Sound. ୫ । ଗୋସ୍ତାନ; ଗାଈର ପଛା—5. The udder of the cow. ୬ । ଅସୁରବିଶେଷ; ବଳରାଜାଙ୍କ ଜେଷ୍ଠପୁତ୍ର; ବାଣାସୁର ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଷାର ପିତା—6. Name of a demon.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ପାତାଳର ଶୋଣିତପୁରରେ ଥିଲା । ଏ ମହାଦେବଙ୍କୁ ତପସ୍ୟାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ବର ପାଇଥିଲେ ଓ ତଦନୁସାରେ ଦେବତାମାନେ ଏହାଙ୍କ ଅନୁଚର ହୋଇଥିଲେ । ହ. ଶ]

୭ । ନୀଳଝିଣ୍ଟି ଦାସକେଶେଷା ଗୁଳ୍ମ (ହରେଭୁଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) 7. The blue flowered variety of Barlaria.

୮ । ବାଣଭଟ୍ଟ କାଦମ୍ବରୀ ପ୍ରଣେତା ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବି—8 A poet author of Kādambarī. ୯ । ଶରର ଅଗ୍ରଭାଗ (ହ. ଶ.)-9. The sharp edge or point of an arrow. ୧୦ । ଭଦ୍ରମୁଞ୍ଜ (ହ. ଶ.) (ଦେଶ) 10 Bhadramuñja (See). ୧୧ । ନିଶାଣ; ଲକ୍ଷ (ହ.ଶ.) 11. Aim; target. ୧୨ । (ନାମ) ଇକ୍ଷ୍ୱାକୁ ବଂଶୀୟ ବିକୃତି ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହ. ଶ.) 12 Name of a son of Raja Bikṛuti.

ଆତସବାଜୀ ଦେ. ବ—୧ । ଅଗ୍ନି ଲଗାଇବା ନିମନ୍ତେ ପସ୍ତୁତ
आतसबाजी,बान ବାରୁଦଦାମ; ଆତସବାଜୀ; ଅଗ୍ନିବାଣ—1 Fire works.

[ଦ୍ର—ପୁରା ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ରାଜାଙ୍କ ଶାସନରେ ବସନ୍ତକାଳରୁ ଶୀତଳ ଷଷ୍ଠୀ, ଚମ୍ପକ ଦ୍ୱାଦଶୀ, ନୃସିଂହ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀଅବଧିରେ ଗ୍ରାମର ଲୋକେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ନାନାପ୍ରକାରର ବାଣ ନିଜେ ତିଆରି କରି ମାରନ୍ତି । କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ବାରୁଦ ଓ ବାଣ ତିଆରି କରିବାରେ 'ଭାଗ' ସବୁ ପୋଥିରେ ଲେଖାଅଛି । ବାରୁଦରେ ବାଣ ତିଆରି ହୁଏ ଓ ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଚକ୍ରର, ଶବ୍ଦର ଓ ଗତିର ଅଗ୍ନିକ୍ରୀଡ଼ା ଦେଖାଯାଏ; ଗୁଡ଼ିଏ ବାଣର ନାମ—ଚମ୍ପା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଭୁମ, ହାବିଲ, ଚକ୍ର, ଅକାଶମଣ୍ଡି, ଅସମାନଗୋଲା, ରେଙ୍ଗ, କାଠଚମ୍ପା, ଚନ୍ଦ୍ରଉଦୟ ବା ମହତାପ, ପାଣିଭୁଆ, ବମ୍ବାଗୀ, ଭୋପବାଗୀ, ଚଦମ୍ବଗଛ, ରଥଚଦମ୍ବ ।]

ବାଣ ୨ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ମାରଣ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗ; ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ—
पुरस्चरण, यन्त्रमन्त्र 2. A Tantric rite to kill a person.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାଣ ମରାଯାଏ ସେ ବାନ୍ତି କରେ ଓ ତାର ଉଲ୍ଲୁଝାଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରାଣ ଯାଏ ।]

ବାନ ୩ । (ସଂ. ବାନ; ବନ୍ୟା; ସଂ. ବନ=ସଲିଲ) ବନ୍ୟା;
बाढ ନଈ ବଢ଼ି—3. Flood. ୪ । ଜୁଆର—4. Flow tide. ୫ । ଏକ ପ୍ରକାର ଫୁଲ; ଗୋଡ଼ି ବାଣ—5. A kind of flower.

[ଦ୍ର—ଏହା ହଳଦିଆ ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଗୋଡ଼ିବାଣ ଓ ଅଗ୍ନିବାଣ ।]

ବାନୀ ୬ । (ସଂ. ବୟନ ବେତନ) ତନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଲୁଗା ବୁଣିବାପାଇଁ
मजदुरी ସୁତା ଦେଲେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଲୁଗା ବୁଣିବା ମଜୁରି ଗ୍ରହାନ୍ତି; କରମୂଲ—7. Weaver's wages.

୭ । ମୂଲ୍ୟ—7. Price.

ବାଣ ଖାଣ, ମାଣ ପାନ—ଚଗ ।

ବାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାରି ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Bāṇa karibā ମାରାତ୍ମକ ଯନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
[ବାଣ ବସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] To employ fatal
ବାଣ ମାରା **अभिचार प्रयोग करना** spells against.

ବାଣ ଗଙ୍ଗା—ସଂ. ବ—ହିମାଳୟରୁ ବାହାରୁଥିବା ନଦୀବିଶେଷ—
Bāṇa gaṅgā Name of a river flowing from the Himalayas.

[ଦ୍ର—ପୁରାକାଳରେ ରାବଣ ବାଣ ଦ୍ୱାରା ହିମାଳୟର ସୋମେଶ୍ୱର ପର୍ବତରୁ ଫୁଟାଇ ତହିଁରୁ ଏହି ଜଳଧାରା ବାହାର କରାଇଥିଲେ ।]

ବାଣ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (ସଂ. ବୟନ ଦଣ୍ଡ)—ବସ୍ତ୍ର ବୟନ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Bāṇa daṇḍa A working meterial of a loom consisting of a roller.

ବାଣଧି—ସଂ. ବ. (ବାଣ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଇ)—
Bāṇadhi ତୂଣୀର; ଶରମୁଣା—A quiver.

ବାଣ ନଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାମନ ଓ ନାରିକେଳ)—
Bāṇa naṛdiā ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁପାରୀ ନଡ଼ିଆ—
ବାମନ ନାରିକେଳ A small species of cocoanut.
बाँका नारीयल

ବାଣପୁର—ସଂ. ବ—ବାଣାସୁରର ରାଜଧାନୀ—The capital of the
Bāṇapura demon 'Bāṇāsura'.

[ଦ୍ର—ଏହା ପାତାଳସ୍ଥ ଶୋଣିତପୁର ଥିଲା ।]

ଦେ. ବ—ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗ ଓ ଗ୍ରାମ—Name of a big village and a fiscal division in Khurda Subdivision of Puri District.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଭଗବତୀ ଠାକୁରାଣୀ ଅଛନ୍ତି ।]

ବାଣ ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଣ ମାରିବା—
Bāṇa phuṭā(ṭe)ibā To exhibit fire work.
ଫୁଟାଇବ ବାଣ ଚକ୍ର ଚମତ୍କାର—ଗଧାନାଥ, ଦରବାର ।

ବାଣ ବାର—ସଂ. ବି. (ବାଣ + ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାର ଧାତୁ=ଆବରଣ
Bāṇa bāra କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବର୍ମ; କଞ୍ଚୁକ; ସାଞ୍ଜୁ—
Mail armour; coat of mail.

ବାଣ ବିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବାଣ + ବିଦ୍ଧ)—
Bāṇa biddha ଶରଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ଧ—Pierced by an arrow.

ବାଣ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା—
Bāṇa bidyā Archery.

ବାଣ ଭଟ୍ଟ—ସଂ. ବି—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ଗଦ୍ୟ କାବ୍ୟ ପ୍ରଣେତା କବି—
Bāṇa bhaṭṭa Name of the auther of Sanskrit novels.
[ଦ୍ର—ସେ କାଦମ୍ବରୀର ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ ଓ ହର୍ଷଚରିତ ଆଦି ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ସେ ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନଙ୍କ ସଭାପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ ।]

ବାଣ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଗ୍ନି କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—
Bāṇa māribā 1. To exhibit fire works.
ବାଣ ମାରା ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ତାନ୍ତ୍ରିକ ମାରଣ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ
बान मारना କରିବା; ଯନ୍ତ୍ର କରିବା—2. To employ Tantric rites to kill a person.

ବାଣମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି—ରିପୁନାଶିନୀ ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଙ୍ଗୁଳିମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Bāṇamudrā A Tantric pose of the hands used against one's enemies.

ବାଣଯୁଆର—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସଂ. ବନ୍ୟଶୂକର)—ବରାହ—
Bāṇajuāra Boar.

ବାଣଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ. କର୍ମଧା; ବାଣ=ବାଣାସୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
Bāṇaliṅga ଲିଙ୍ଗ)—୧ । ନର୍ମଦାତୀରସ୍ଥ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—
1. Name of a Śiba Liṅga on the bank of the Narmada. ୨ । ନର୍ମଦା ନଦୀ ଗର୍ଭରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ୱଚ୍ଛ ସ୍ଫଟିକ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—2. Small Śiba Liṅga found on the bed of the Narmada river.

ବାଣହତା—ଦେ. ବି—ବାଣରେ ଜଳି ଧରାଇବାପାଇ ବ୍ୟବହୃତ ଲମ୍ବ-
Bāṇahatā ଦଣ୍ଡ ଆଦି ଯେଉଁ ଲମ୍ବା ବାଉଁଶଖଣ୍ଡର
(ବାଣଲଗା ହାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଗ୍ରଭାଗରେ ସଂଲଗ୍ନ ହୁଏ—
The long bamboo pole to which the fuse rope is tied running to a fire work.

ବାଣା—ସଂ. ବି (ବାଣ + ଆ)—ନୀଳଝିଣ୍ଟି ଗଛ; ଦାସକେରେଣ୍ଡା—
Bāṇā The blue flowered Barberia.

ବାଣାଧାର—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବାଣ + ଆଧାର)—ତୂଣୀର—
Bāṇādhāra Quiver.
(ବାଣାଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଣାବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଣାସୁରର ପତ୍ନୀ (ହ. ଶ)—
Bāṇābatī The name of the wife of Bāṇāsura.

ବାଣାବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଲମ୍ବା ମୋଟା ବାଡ଼ି; ଲାଠି—
Bāṇābārdi A big stick; cudgel.

ବାଣାସନ—ସଂ. ବି. (ବାଣ + ଅସ୍ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ କରିବା + କରଣ
Bāṇāsana ଅନ)—ଧନୁ; ଶରାସନ—Bow.

ବାଣାସୁର—ସଂ. ବି—ବଳିରାଜାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର; ଅସୁରବିଶେଷ—
Bāṇāsura Name of a demon.
(ବାଣରାଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଶିବଙ୍କ ବରରେ ୧୦୦୦ ହାତ ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ସହସ୍ର ବାହୁ ହୋଇଥିଲେ । ପାତାଳର ଶୋଣିତପୁର ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏ ପ୍ରକାରେ କର୍ଣ୍ଣ ତପସ୍ୟା କରି ଶିବଙ୍କ ଠାରୁ ବର ପାଇଥିଲେ ଯେ ଶିବ ଏହାଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱୟଂ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ, ଏହାଙ୍କ କନ୍ୟା ଉଷା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପୌତ୍ର ଅନିରୁଦ୍ଧ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଣୟାସକ୍ତା ହୋଇ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଚିତ୍ରଲେଖାଙ୍କୁ ପଠାଇ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କୁ ଆଣି ଅନ୍ତଃପୁରରେ ରଖିଥିବା ସମୟରେ ବାଣାସୁର ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କ କାରାବଦ୍ଧ କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହା ଶୁଣି ବାଣାସୁରଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ମହାଦେବଙ୍କ କହିବା ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବାଣାସୁରଙ୍କର ଚାରିଟି ହାତ ଛାଡ଼ିଦେଲେ, ବାକି ହାତଯାକ କାଟିପକାଇଲେ । ପରେ ବାଣ ପରାଜିତ ଓ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଉଷାଙ୍କୁ ଅନିରୁଦ୍ଧଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କଲେ—(ହ. ଶ)]

ବାଣି—ସଂ. ବି (ବଣ୍ ଧାତୁ + କ୍ତି. ଇ)—୧ । ବୟନ; ଲୁଗାବୁଣିବା—
Bāṇi 1. Weaving. ୨ । (+ କରଣ. ଇ) ବାକ୍ୟ;
ସ୍ୱର—Voice, speech. ୩ । (+କରଣ. ଇ)—
ବାସଦଣ୍ଡ; ତନ୍ତ୍ର—3. Loom.

ବାଣିଆଁ—ଦେ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Bāṇiāṅ A medicinal plant.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରରେ ଅଳ୍ପ ଜଡ଼ା ତେଲ ଲଗାଇ ଅଗ୍ନିରେ ସେକି ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋଇ ପାଗ ବାନ୍ଧିଲେ ଶିରଃପୀଡ଼ା ଦୂର ହୁଏ । ଏହାର ମୂଳକୁ ମରିଚ ସହିତ ବାଟି ଖାଇଲେ ଗୋଡ଼ ଘୋଳା ଜନିତ ହୁଏ । ଏହାର ଅଧିକ ମାତ୍ରା ବାତ୍ତକାରକ—
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ବାଣିଜ—ସଂ. ବି. (ବଣିଜ୍ + ଅ)—ବଣିକ; ବାଣିଜ୍ୟକାରୀ—
Bāṇija Merchant; trader.
ଦେ. ବି—ବାଣିଜ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ—Trade.
କୃଷି ବାଣିଜ୍ୟ କରେ ଜଣେ—ପ୍ରାଚୀ ଜର୍ଜ୍ଜରମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ବାଣିଜିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବଣିଜ୍ + ଇକ)—ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāṇijika Relating to trade.

ବାଣିଜ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବଣିଜ୍ + କ୍ୟ. ଯ)—୧ । ବଣିଗ୍‌ବୃତ୍ତି;
Bāṇijya କ୍ରୟବିକ୍ରୟ—1. Trade. ୨ । (କର୍ମ. ଯ) ବ୍ୟବସାୟ—
2. Commerce.

ବାଣିଜ୍ୟ ପବନ—ଦେ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଉତ୍ତରମେରୁ
Bāṇijya pabana ଆଡ଼ୁ ବିଷୁବରେଖାଆଡ଼କୁ ବହି ଆସୁଥିବା
ବାଣିଜ୍ୟ ବାୟୁ ବ୍ୟାପାର ବାୟୁ ପବନ—Trade wind.
(ବାଣିଜ୍ୟ ବାୟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଣିଜ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧି—ସଂ. ବି. (ଅଧିକୃତ ପ୍ରତିନିଧି)—ଏକ ଦେଶରୁ
Bānijya pratinidhi ଯାଇ ବାଣିଜ୍ୟର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଅନ୍ୟ
ଦେଶରେ ରହିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Trade agent of one
country living in another.

ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ—ସଂ. ବି. (ସମାସ)—ବାଣିଜ୍ୟ—
Bānijya byabasāya Commerce; trade.

ବାଣିଜ୍ୟାଗାର—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ବାଣିଜ୍ୟ+ଆଗାର)—୧ ।
Bānijyāgāra ଯେଉଁ ଘରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନ ରହେ—1.
Warehouse. ୨ । ଯେଉଁ କୋଠିରେ ସଉଦା
ବିକାଯାଏ—2. Mart; merchant office.

ବାଣିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାଣ ବା ବାଣି+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Bāṇinī ୧ । ନର୍ତ୍ତକୀ—1. An actress. ୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—
2. A dancing girl. ୩ । ମହା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A
furious woman; a shrew. ୪ । ବିଦଗ୍ଧା; ଚତୁରା—
4. A clever woman; an intriguing woman.
୫ । ଦୂତୀ—5. A female go-between.

ବାଣୀ—ସଂ. ବି. (ବଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ମ. ଇ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Bāṇī ୧ । କଥା; ବାକ୍ୟ—1. Word; speech. ୨ । ବାଗ୍
ଦେବୀ; ସରସ୍ୱତୀ—2. The Goddess of learning.
୩ । (+ଭାବ. ଇ)—ଲୁଗା ବୁଣିବା—3. Weaving,
ଦେ. ବି. (ସଂ. ବା ଧାତୁ=ବୁଣିବା)—୧ । ଦୈସ ବା
ସୂତରୀ ମୁନ୍ଦୁରା ବୁଣିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ଛୋଟ ଦଉଡ଼ା—
1. Strings for weaving mats. ୨ । ଛୋଟର
ସରୁ ସୁତୁଲି—2. Jute strings. ୩ । ଗୋରୁଙ୍କ
ଦେହରେ ଦିଆଯିବା ତାତିଲା ଲୁହାର ଚିହ୍ନ ବା ରେଖା—
ଦାଗ 3. Lines drawn on the body of cattle
ତାନ with red-hot iron. ୪ । (ସଂ. ବାଣୀ) ଗୀତ
ବାନୀ ବୋଲିବାର ବୃତ୍ତ ବା ରାଗ—4. Air of a song.
ମଜୁରୀ ୫ । ବଣିଆଙ୍କର ଅଳଙ୍କାରଗଢ଼ା ମଜୁରି—5.
Goldsmith's wages for preparing orna-
ments. ୬ । ଲୁଗା ବୁଣିବା ମଜୁରୀ—6. Weaver's
wages.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଟେକା । ପଥର ବଡ଼ ବଡ଼ ବାଲିଗେରେଡ଼ା
Big pebbles.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଏଥିରେ ମୁନ୍ଦୁରାବୁଣା ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି ସେହି
ଦଉଡ଼ିକୁ ଝୁଲାଇ ରଖି ମୁନ୍ଦୁରା ବୁଣନ୍ତି ।]

ବାଣୀ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛୋଟ ବା ଛଣପଟରେ ସରୁ ଦଉଡ଼ି
Bāṇī kāṭibā ବୁଣିବା—1. To weave strings.
ସୁତରୀବାଁଟନା ୨ । ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରେ ତାତିଲା ଲୁହାରେ
ଦାଗଦେନା ଦାଗଦେବା—2. To mark the bodies
of cattle with hot iron

ବାଣୀଜା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ବାଣିଜା)—ସଖୀ—
Bāṇijā A female companion.

ବାଣୀ ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ବା ଛଣପଟରେ ବୁଣାଯିବା
Bāṇī daurdā(rdi) ସରୁ ଦଉଡ଼ା—Slender strings
ସୁତରୀ made of hemp or flax.

ବାଣୀ ପଥର—ଦେ. ବି- ୧ । ସାନ ଗୋଟାଳିଆ ପଥର; ବାଲିଗରଡ଼ା—
Bāṇī pathara 1. Small round pebbles.
ସୁତରୀକା ମୁଣ୍ଡା ୨ । ଦୈସ ବୁଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଣୀ ବା
ଦଉଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ପଥରରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ—
2. Round bits of stone on which are wound
the strings for weaving a reed mat.

ବାଣୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଣ)—୧ । ଯେ ବାଣ ମାରେ—
Bāṇuā 1. One who exhibits fire works; a
ବାନଇତ, ବାନୈତ, ବନୈତ pyrotechnic.
୨ । ଯେ ଅତସବାଜି ଇଆର କରେ—2. Manufacturer
of fire works. ୩ । ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ—3. A hunter.
୪ । ବନ୍ଦୁକ ମାରିବାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ—4. A marks-
man.

ବାଣୁଆ ରାଇ(ୟ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Bāṇuā rāi(ya) A title conferred by Rajas.

ବାଣୁଆ ସିଂହ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Bāṇuā siṁha A title conferred by Rajas.

ବାଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିଭାଗ କରଣ—
Bāṇṭa 1. Division. ୨ । ବଣ୍ଟନ; ବାଣ୍ଟରା—2. Partition.
୩ । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବିତରଣ—
3. Distribution of a thing amongst many.
୪ । ବିଭାଗ କରି ଯାଇଥିବା ଅଂଶ—
4. Allotment.
୫ । ତାସ୍ ବାଣ୍ଟିବା ପାଳି—5. Turn for distributing
playing cards amongst the players.

ବାଣ୍ଟ କୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସମାସ)—ବାଣ୍ଟ; ବଣ୍ଟନ—
Bāṇṭa kuṇṭa Division; distribution.
ବାଁଟା କୁଁଟା ବାଁଟକୁଁଟ (ବାଣ୍ଟବଣ୍ଟରା, ବାଣ୍ଟରାକୁଣ୍ଟରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଣ୍ଟରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବଣ୍ଟନ)—୧ । ବାଣ୍ଟ; ବଣ୍ଟରା; ବଣ୍ଟନ—
Bāṇṭarā 1. Partition. ୨ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ବିତରଣ—
ବାଁଟିରା ବଟବାରା 2. Distribution.

ବାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିଭାଗ କରିବା; ଅଂଶ
Bāṇṭibā ପୃଥକ୍ କରିବା—1. To divide; to partition.
ବାଁଟା ବାଁଟନା ୨ । (ଧନାଦି) ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ବିତରଣ କରିବା—2. To distribute.

ଚମ୍ପକରୁ ନବପଲ୍ଲବମାନଙ୍କ ବାଣ୍ଟିଲୁ ବି ବନ୍ଧ ବନ୍ଧରେ ।
ବିଶ୍ୱସୂର୍ଯ୍ୟ. ଅଗ୍ରେଗାମୀ

୩ । ମନରେ ଭଲ ମନ ବିଚାର କରିବା—3. To distin-
guish mentally the good from the bad;
to think over the pros and cons of a
matter.

କଥା ବାଣ୍ଟିଲେ ନ ଅସର ହନ୍ତ
ବୁଦ୍ଧି ହସର ଏବେ ବଳ୍ପ ଅନ୍ତ । ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ତରସଂଗ୍ରହ ।

ବାଣ୍ଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆପଣା ଭିତରେ ପୃଥକ୍ ଦଳରେ ବିଭକ୍ତ ହେବା—1. To divide amongst one another. ୨ । ବାଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ - 2. The passive voice of Bāṇṭibā.
Bāṇṭi hebā ବଣ୍ଟହୋନା

ବାଣ୍ଠିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବିଶ. (ଭୁଲ. ବ. ବେଁଟେ)—ଖର୍ବକାୟ—Dwarfish
Bāṇṭhiā
(ବାଣ୍ଠିଭୁଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ବାଣ୍ଡ୍)—ବିଲାତ ଯୁଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରସମୂହ ବାଦନକାରୀ ଦଳ—Band; a band of musicians attached to a particular regiment.
Bāṇḍ ବ୍ୟାଣ୍ଡ
(ବ୍ୟାଣ୍ଡ୍, ବେଣ୍ଡ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଦଳରେ ଢୋଲ, ଝାଞ୍ଜ ଓ ଓ ତାହାଲୀ ବଜାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟ ଅଟେ । ଅଜକାଲି ବଡ଼ଲୋକମାନେ ସଭାରେ ଏ ଦଳକୁ ପୋଷନ୍ତି ।]

ବାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଣ=ଶର; ଭୁଲ ସଂ. ବଣ୍ଡ=ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ଲିଙ୍ଗ) (ଅଶ୍ଳୀଳ) ଶିଶ୍ନ; ଲିଙ୍ଗ—Penis
Bāṇḍa ଲଣ୍ଡା

ବାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ତେ. ବାଣ୍ଡୀ)—ବି.—
Bāṇḍi ୧ । ଏକପ୍ରକାର ବଳଦ ଗାଡ଼ି; ଜେରେଣ୍ଡ ଗାଡ଼ି—1. Bandy cart.
[ଦ୍ର—ଏହା ବଡ଼ ଆରାମପ୍ରଦ; ଏଥିରେ ସବାର ପର ଚାଠର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୋଠରି ଥାଏ ଏବଂ ଅଖ ଉପରେ କମାଣୀ ଲାଗିଥାଏ ।]
୨ । ଶଗଡ଼ ଗାଡ଼ି—2. Bullock cart.

ବାଣ୍ଡେଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଘା ଆଦିର ଉପରେ ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଅଳ୍ପ ଚଉଡ଼ାର ଲମ୍ବ କନାପଟ୍ଟୀ—Bandage.
Bāṇḍej ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ ବଣ୍ଡେଜ [ବ୍ୟା(ବେ)ଣ୍ଡେଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଣ୍ଡୋରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଉଣ୍ଡାରୀ)—ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ମାପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିର ସୀମା—Boundary line in a survey.
Bāṇḍori

ବାଣ୍ଡୋରିଆ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାଉଣ୍ଡାରୀ)—ଯେଉଁମାନେ ମାପ କରି ଭୂମିର ସୀମା ନିରୂପଣ କରନ୍ତି; ଭୂମି ମାପ କରିବା ଅମିନ—Surveyors who lay the boundaries of villages.
Bāṇḍoriā

ବାତ୍—ଦେ. ବି.—(ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ବାର୍ତ୍ତା)—ବାକ୍ୟ; କଥା; ଉକ୍ତି; ବଚନ—Word; speech.
Bāt ବାତ ବାତ

ବାତ୍‌ଚିତ୍—ଦେ. ବି.—(ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ବାର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । କଥୋପକଥନ; କଥାବାର୍ତ୍ତା ବାକ୍ୟାଳାପ—1. Conversation.
Bātchit ବାତଚିତ ୨ । ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର—2. Question and answer.

ବାତ୍‌ଫ(ଫୁ)ରୁସ୍(ସି)—ଦେ. ବି. (ହି. ବାତ୍+ସଂ. ଫୁରି)—ବାଜିଗି; ସତ ମିଛ ଫଡ଼ାଏ କଥା ବକୁଆ ଗପିବା; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—Braggadacio; boasting; bombast.
Bāt-pha(phu)rus(si) ବାତ ଫୁରସ

ବାତ୍ ଫୁର(ଫୁ)ସିଆ—ସୁଂ } ବିଶ
ବାତ୍ ଫୁର(ଫୁ)ସେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ }
ଦେ. ବିଶ—ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—Boastful; bragging; bombastic.

ବାତ୍‌ସକ—ସଂ. ବି. (ବତ୍ସ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ+କ)—ବାଛୁରୀ ଗଲ—A herd of calves (Apte).
Bāt-saka

ବାତ୍‌ସଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବତ୍ସଲ+ଭାବ. ଯ)—ବତ୍ସଳତା; ସ୍ନେହ; ପୁଅଝିଙ୍କ ପ୍ରତି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରେମ—Affection towards one's youngers; tenderness or fondness for children.
Bāt-salya

ବାତ୍‌ସାୟନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ସଂସ୍କୃତ 'କାମସୂତ୍ର' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—1. Name of the author of a Sanskrit work on erotic subjects.
Bāt-sāyana
୨ । ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ଟୀକାକାର—2. Name of a commentator on the Nyāya Śāstra (Apte).

ବାତ୍‌ସି(ସୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଔରସରେ ଶୂଦ୍ରା ଗର୍ଭଜାତା କନ୍ୟା—The daughter of a Brāhmaṇa father and Śūdrā mother (Apte).
Bāt-si(sī)

ବାତ—ସଂ. ବି. (ବା ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—
Bāta ୧ । ପବନ; ବାୟୁ—1. Wind; air.
୨ । ଆୟୁର୍ବେଦ ମତେ ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁ—2. One of the humours of the body; wind in the body; nerve energy; rheum.
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁର ସ୍ଥାନ ପକ୍ୱାଶୟ । ଶରୀରସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଧାତୁର ଓ ମଳ ମୂତ୍ର ଆଦିର ପରିଚାଳନ ଏହା ଦ୍ୱାରା ହୁଏ ଓ ଶ୍ୱାସ, ପ୍ରଶ୍ୱାସ, ଚେଷ୍ଟା, ବେଗ ଆଦି ଇନ୍ଦ୍ରିୟର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏହାହିଁ ମୂଳ ଅଟେ । ହି. ଶ]
୩ । ମୂର୍ଚ୍ଛାରୋଗ; ମୃଗୀ ରୋଗ—3. Fit; epilepsy
୪ । ଯେଉଁ ରୋଗରେ ଅଣ୍ଟା ଗଣ୍ଠି ଦରଜ ହୁଏ; ଅମବାତ—4. Rheumatism; gout ୫ । କାର ପୁରୁଷ—5. A paramour. ୬ । ଧୂର୍ତ୍ତ କାମୁକ—6. A fickle paramour.
ସଂ. ବିଶ—ଗତ—Gone.
ଦେ. ବି—ବାୟୁ ଦେବତା—The God of wind.
ବଧ ବାତ ମେଦ ଯଷ୍ଟ ବାଳକାରୁ ଚହିଁ—ଉଷ୍ଟ. ବୈଦ୍ୟେଷ୍ଟଶତକାଷ୍ଟ ।

ବାତ କଫ—ସଂ. ବି—୧ । ବାୟୁ ଓ କଫଜନିତ ରୋଗବିଶେଷ—1. Cough due to wind in the body.
Bāta kapha
୨ । ଟାଇଫଏଡ୍ ଜ୍ୱର—2. Typhoid.

ବାତ କର୍ମ—ସଂ. ବି—ପର୍ଦ୍ଦନ; ପାଡ଼ିବା; ଅଧୋବାୟୁ ତ୍ୟାଗ—The act of cracking air through the anus; fart.
Bāta karma

ବାତକୀ—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାତ+ଇନ୍; କ ଆଗମ; ୧ମା. ୧ବ)—ବାତ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—Suffering from rheumatism.
Bātakī (ବାତକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାତ କୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି—ଗଜ କୁମ୍ଭର ନିମ୍ନ ଦେଶ—
Bāta kumbha The lower part of the temples of an elephant.

ବାତ କୁଷ୍ଠ—ସଂ. ବି—ରୋଗବିଶେଷ—
Bāta kushṭha A disease.

ବାତ କୃମି—ଦେ. ବି—ଶିଶୁମାନଙ୍କ କୃମି ରୋଗବିଶେଷ—
Bāta krumi A disease of worms in children.
(ବାତକୃମି, ବାତକୃମି—ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ)

ବାତ କେତୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବାତ+କେତୁ)—
Bāta ketu ପାଂଶୁ; ଧୂଳି—Dust.

ବାତ କେଳି—ସଂ. ବି—୧ । ସୁନ୍ଦର ଆଳାପ (ହ. ଶ)—
Bāta keḷi 1. Charming talk.
୨ । ଉପପତିଙ୍କ ଦନ୍ତକ୍ଷତ (ହ. ଶ)—2. The tooth mark left on the body (cheeks or lips) of a lady by her paramour.

ବାତ ଗୁଲ୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । ବାତ ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଗୁଲ୍ମ ରୋଗ—
Bāta gulma 1. A disease due to vitiated wind.
(ବାତ ଗୁଳ୍ମ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆମବାତ—2. Rheumatism (Apte). ୩ । ପ୍ରବଳ ବାୟୁ; ତୋଫାନ—3. A high wind (Apte).

ବାତଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ବାତ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯାହା ବାତରୋଗ ନାଶ କରେ—1. Curing rheumatism.
(ବାତଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହା ଶରୀରର ବାତଧାତୁ ଉପଶମ କରେ—2. Removing disorders of the wind in the system.

ବାତଘ୍ନୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ଦେଖ)—1. Aśwagandhā
Bātaghnī (See) ୨ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—2. Śālaparṇṇī (See)

ବାତ ଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (ମ. ତ. ଲୋ; ବାତଚାଳିତ ଚକ୍ର)—୧ । ବାୟୁ-ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ଚକ୍ର ବା ଯନ୍ତ୍ର—1 A wheel propelled by wind; windmill. ୨ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷର ଯୋଗବିଶେଷ—2. Name of an astrological conjunction.
[ବ୍ର—ଆଷାଢ଼ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ବେଳେ ଏ ଯୋଗ ହୁଏ । ସେ ସମୟରେ ବାୟୁ ବହିବାର ଦିଗରୁ ବର୍ଷଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ—ଛ. ଶ.]

ବାତ ଚଟକ—ସଂ. ବି—୧ । ଚିତ୍ରିତ ପକ୍ଷୀ (ହ. ଶ.)—1. Partridge.
Bāta chaṭaka ୨ । ବାୟା ଚଢ଼େଇ (ଦେଖ)—
2. Bāyā chardhei (See)
ଦେ. ବି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନକୁ ଅସ୍ଥିର କରିବା କୌଣସି ବିଶେଷ ଚିନ୍ତା—1. Grave anxiety or uneasiness. ୨ । ବାତ୍ ଫରୁସ୍ (ଦେଖ)—2. Bāt-pharus (See) ୩ । କଥାରେ ଭଣ୍ଡିକା—3. Prevarication.

ବାତଜ—ସଂ. ବି. (ବାତ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାୟୁରୁ ଜନ୍ମାନ୍—Hanumān.
ସଂ. ବିଣ—ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁ ପ୍ରକୋପରୁ ଜାତ—Resulting from derangement of the wind or rheum in the body.
ଦେ. ବି—ବତାସ—Storm.
ବାତଜ ପ୍ରଚର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘନେନ୍ଦ୍ର-କୋଦଣ୍ଡ ଉଦିତ ଗର୍ଜ୍ଜ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବତାସ।

ବାତଜ୍ୱର—ସଂ. ବି—ବାତ ଧାତୁ-ପ୍ରକୋପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜ୍ୱର—Fever
Bātajwara due to excess of wind in the system; rheumatic fever.
[ଦ୍ର—ଏ ଜ୍ୱରରେ ଗଳା, ଓଠ ଓ ମୁହଁ ଶୁଖିଯାଏ, ଜିବ ହୁଏ ଲାହିଁ, ଛାତି ଉଠେ, ଶରୀର ରୁକ୍ଷ ହୁଏ, ମୁଣ୍ଡ ଓ ଦେହ ବନ୍ଧେ, ମୁହଁ ଫକ୍‌କା ପଡ଼ିଯାଏ, ମଳ ରୁଦ୍ଧ ହୁଏ । କେବେ କେବେ ଦେହରେ ଚାକି ବଢ଼ିଯାଏ ଓ କେବେ କେବେ କମିଯାଏ—ଛ. ଶ.]
ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀପଦ ରୋଗ; ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱର—Moon
ବାତେର ବ୍ୟାମୋ fever; fever accompanied with
ଫୀଲପାଦ swelling of the lymphatic glands and elephantiasis and scrotal tumour; filarial fever.
[ଦ୍ର—ଏ ଜ୍ୱରରେ ପ୍ରଥମେ କାଖସନ୍ଧି ଓ ଉରୁସନ୍ଧି (କୋଡ଼ିଗାତ)ର ଗିଲଣ୍ଡ ଫୁଲିଯାଇ ଦରଜ ହୁଏ ଓ ଶରୀରରେ ତାପ ବଢ଼େ; ଏବଂ ଶରୀରର ପ୍ରାନ୍ତଭାଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗମାନ ତଳକୁ ଝୁଲେ (ଯଥା—ହାତ, ଗୋଡ଼, କୋଷ,ସ୍ତନ ବା ଲିଙ୍ଗ) ତହିଁକୁ ରକ୍ତ ଘଡ଼ି ତାହା ଗୋଦର ହୋଇଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଫୁଲିଯାଏ; ଏବଂ ଏହି ଗୋଦର ଉପରେ ଅଳ୍ପମାନ ମଧ୍ୟ ବାହାରେ । କୌଣସି କୌଣସି ରୋଗୀର ଏକ ପାଖର ଅଙ୍ଗ, କାହାର କାହାର ଦୁଇ ପାଖର ଅଙ୍ଗ ଗୋଦର ହୁଏ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଜ୍ୱରର କୌଣସି ଔଷଧ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତଠାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଭୋଜନ ନ କରିବାହିଁ ଏହାର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରତିକାର । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ସଂକ୍ରାନ୍ତି,ଅଷ୍ଟମୀ, ଏକାଦଶୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଏ ଜ୍ୱର ଆକ୍ରମଣ କରିବା ଦେଖା ଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଏହା ୨।୩ ଦିନ ପରେ ଛାଡ଼ିଯାଏ; ମାତ୍ର କେଳେ କେଳେ ଏହା ନ ଛାଡ଼ି ଲାଗି ରହେ ଏବଂ ରୋଗୀକୁ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଇ ଶେଷରେ ମାରି ପକାଏ । ବାତଜ୍ୱରର ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ 'ବାତଜ୍ୱର ବିଚଟିକା' ବୋଲାଯାଏ, ବାତଜ୍ୱରର ପ୍ରଧାନ ଚିହ୍ନ ଗିଲଣ୍ଡ ଦରଜ ହେବା । ଗିଲଣ୍ଡ ଦରଜ ନ ହୋଇ ଅଙ୍ଗ ବିଶେଷ ଫୁଲିଲେ ତାହା ବାତଜ୍ୱର ନୁହେ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ; ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଡାକ୍ତରମାନେ ସ୍ଥିର କରି ଅଛନ୍ତି ଯେ, କୌଣସି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଳବାୟୁ ଦୋଷରୁ ଦେହରେ ଏକ ପ୍ରକାର କୀଟାଣୁ (filaria) ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି ଓ ତାହାଦ୍ୱାରା ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ସ୍ୱଳ୍ପକାଳରେ ଏ ରୋଗ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ସୁଦୂରେ ଏ ବିଷୟରେ ସରକାର ଗବେଷଣା କରାଇ ଥିଲେ ଓ ଇଞ୍ଜେକ୍‌ସନ୍‌ଦ୍ୱାରା ଏ ରୋଗର ଆକ୍ରମଣର ଲୋକଙ୍କୁ ରକ୍ଷା

କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥିଲା, ତେବେ ତାହା ଫଳପ୍ରଦ ହେବାର ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ—ଏମନ୍ତ ବ, ଯେଉଁ ସିଉଲ୍ ସର୍ଜନ ଏ ଗବେଷଣାର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଥିଲେ (ଡାକ୍ତର ଦାସ) ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଗୋଦର ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ଏ ରୋଗଜନିତ ଶାବଶୋଥ (ଗୋଦରଗୋଡ଼)କୁ ଫାରସୀରେ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ ଫୀଲ୍‌ପାଓ (= ହାତୀଗୋଡ଼) ଓ ଇଂରାଜୀରେ ଏଲିଫାଣ୍ଟିଆସିସ୍ (ହାତୀ ପରି ହେବା ରୋଗ) ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାତ ତୁଳ—ସଂ. ବ. (ମ. ତ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ବାତଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ତୁଳା—Bāta tuḷa ତୁଳା)—୧ । ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗରେ ବାୟୁ ତାଡ଼ିତ ବୁଢ଼ିଆଣୀ [ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବୃଦ୍ଧସୂତ୍ରକ, ଇନ୍ଦ୍ରତୁଳ, ଗ୍ରାବାହାସ, ଦଶକଫ, ମରୁଧ୍ୱଜ] ସୂତା—1. Spider's web floating in the air. ୨ । ପବନରେ ଉଡ଼ୁଥିବା ତୁଳା ପରି ମଞ୍ଜି—2. Cottony seeds floating in the air (Apte).

ବାତଦେହୀ - ବେ. ବଣ—ଯାହା ଦେହରେ ବାତ ଧାତୁ ପ୍ରବଳ—Bātadehī One in whose system the Bāta humour predominates.

ବାତ ଧରିବା—ଦେ. ବ—ଅମବାତ ରୋଗର ଆକ୍ରମଣ—Attack of Bāta dharibā ବାତଧରା ବାତପକଡ଼ନା rheumatism.

ବାତ ଧାତୁ—ଦେ. ବ—ଶରୀରସ୍ଥ ବାତ ନାମକ ଧାତୁ—The humour Bāta dhātu of wind or rheum the system.

ବାତ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାତ+ଧ୍ୱଜା)—୧ । ମେଘ—Bāta dhwaja 1. Cloud. ୨ । ଧୂଳି—2. Dust (Apte).

ବାତ ପଟ—ସଂ. ବ. (ମ. ତ. ଲୋ; ବାତଚାଳିତ ପଟ)—ପତାକା (ହି. ଶ.) Bāta paṭa Flag.

ବାତପତ୍ନୀ—ସଂ. ବ. (ଅଷ୍ଟୀ ତତ୍; ବାତ+ପତ୍ନୀ)—ଦିଗ (ହି. ଶ.)—Bātapatnī Quarter of the globe.

ବାତ ପିତ୍ତ—ସଂ. ବ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବାତ+ପିତ୍ତ)—୧ । ବାତ ଓ ପିତ୍ତ—Bāta pitta 1. Rheum and bile in the system. ୨ । ବାତ ଓ ପିତ୍ତ ବୃଦ୍ଧିଜନିତ ରୋଗ—2, Disease due to excess of bile and rheum in the system.

ବାତ ପିତ୍ତ କଫ—ସଂ. ବ—ଆୟୁର୍ବେଦ ମତେ ଶରୀରସ୍ଥ ତିନିଧାତୁ (ଯଥା—Bāta pitta kapha ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ—The three humours of the body (according to the Hindu system of medicine; rheum; bile and phlegm).

ବାତ ପୁତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅଷ୍ଟୀ ତତ୍; ବାତ+ପୁତ୍ର)—Bāta putra ୧ । ହନୁମାନ୍ (ହି. ଶ)—1. Hanumān. ୨ । ଭୀମ—2. Bhīma (Apte). ୩ । ଠକ—3. A cheat (Apte).
ବାତ ତନୟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାତାତ୍ମଜ }

ବାତ ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବଣ—ଯେଉଁ ଲୋକର ଦେହରେ ବାତ ଧାତୁର ଆଧିକ୍ୟ ବା ପ୍ରକୋପ ଦେଖାଯାଏ—(ବାତ ପ୍ରକୃତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Of a rheumatic constitution.

ବାତ ପ୍ରମୀ—ସଂ. ବ. (ବାତ+ପ୍ର+ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+ Bāta pramī କର୍ତ୍ତୃ. ଣ)—୧ । ବାତ ମୃଗ (ଦେଖ) 1. Bāta mṛuga (See) ୨ । ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶ)—2. Horse. ୩ । ନେଉଳ; କେଉଳ (ହି. ଶ)—3. Ichneumon; mongoose.

ବାତ ପ୍ରଶମକ—ସଂ. ବଣ. (ବାତ+ପ୍ରଶମକ)—Bāta praśamaka ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ବାତ ଧାତୁର ପ୍ରକୋପ (ବାତ ପ୍ରଶମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପଶମିତ ହୁଏ—Preventing the (ବାତ ପ୍ରଶମିକା, ବାତ ପ୍ରଶମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) morbidity of the (ବାତ ପ୍ରଶମନ—ବିଶେଷ୍ୟ) humour of rheum in the system.

ବାତ ଫୁଟ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାତ+ସ୍ଫୋଟକ)—Bāta phuṭa କୁଷ୍ଠ ରୋଗବିଶେଷ; ବାତରକ୍ତ—A sort of leprosy.
ବାତ ଫୁଟ(ଟୁ)କା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାତ ଫୋଟକା }
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହସାରା ଫୁଲିଏ ଦୁଗ୍ଧରୋଗ୍ୟ ବ୍ରଣ ହୋଇଯାଏ ।]

ବାତ ଫୁଲ୍ଲାବ—ସଂ. ବ—ବାୟୁଜନିତ ପେଟ ଫୁଲା—Bāta phullāba Flatulence in the bowels caused by indigestion (Apte).

ବାତ ବୈରୀ—ସଂ. ବ—୧ । ବାଦାମ (ଦେଖ) Bātabairī 1. Bādāma (See). ୨ । ଏରଣ୍ଡଗଛ—2. The Casto oil plant (Apte).

ବାତବସ୍ତି—ସଂ. ବ—ମୂତ୍ରରୋଧ—Suppression of urine Bātabasti (Apte).

ବାତବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବ—୧ । (ଅଷ୍ଟୀ ତତ୍) ଶରୀରରେ ବାତଧାତୁର ପ୍ରାବଲ୍ୟ-Bātabṛuddhi 1. Predominance of rheum or wind. in the system. ୨ । କୋଷବୃଦ୍ଧି—2. Swollen testicle (Apte).

ବାତବ୍ୟାଧି—ସଂ. ବ—ଦେହର ସନ୍ଧିସ୍ଥାନ ଫୁଲିବା ଓ ବନ୍ଧିବା ରୋଗବିଶେଷ—Acute rheumatism. Bātabyādhi (ବାତରୋଗ ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାତମଣ୍ଡଳୀ—ସଂ. ବ (ଅଷ୍ଟୀ ତତ୍; ବାତ+ମଣ୍ଡଳୀ)—ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ; Bātamaṇḍalī ବାତାବର୍ତ୍ତ; ଖଣ୍ଡଅନ୍ଧୁତ—Whirlwind.

ବାତ ମାରିବା—ଦେ. ବ—ଅପସ୍ମାରାଦି ରୋଗଜନିତ ମୂର୍ଚ୍ଛା—Bāta māribā Fit or attack of epilepsy. ଫୀଟ ବାତମାରନା

ବାତ ମୃଗ—ସଂ. ବ (ମ. ତ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ବାତ+ମୃଗ; ଯେଉଁଆଡ଼ Bāta mṛuga ପବନ ବହୁଥାଏ ଏମାନେ ସେହି ଦିଗକୁ ମୁହଁକରି (ବାତମଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦଉଡ଼ନ୍ତି)—ଦ୍ର ଚଗାମୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଗବିଶେଷ; ବାଉଁଶ—A spotted deer.

ବାତ ଯାନ—ସଂ ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାତ+ଯାନ; ଯେ ବାୟୁ ସଙ୍ଗେ Bāta jāna ଗତି କରି ପାରେ)—ମୃଗ—Deer. (ବାତରଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାତର—ସଂ. ବି (ବାତ+ର)—୧ । ବାୟୁମୟ—1. Stormy; windy (Apte). ୨ । ଶୀଘ୍ରଗତି; ଦ୍ରୁତଗତି—2. Swift (Apte),
Bātara

ବାତରକ୍ତ—ସଂ. ବି—୧ । ରୁଷିତ ବାୟୁଦ୍ୱାରା ଦୂଷିତ ହେବା ରକ୍ତଜନିତ ରୋଗବିଶେଷ—1. A kind of leprosy.
Bātarakta
(ବାତ ଶୋଣିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗୋଡ଼ରେ ମନା ମନା ବ୍ରଣ ଓ ଦାଗ ବାହାରେ । ଏହା ଏକପ୍ରକାର କୁଷ୍ଠରୋଗ ।]
୨ । ଅମବାତ—2. Acute gout (Apte).

ବାତରକ୍ତଘ୍ନ—ସଂ. ବି—୧ । ବାତରକ୍ତ ରୋଗନାଶକ ଔଷଧ—1. Antidote for 'Bātarakta'. disease. ୨ । କୁଟୁକୀ; ଯୋକସୁଂଘା—2. A herbal plant; Blumea Lacera.
Bātaraktaghna

ବାତ ରଥ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+ରଥ)—ମେଘ (ହେ. ଶ.)—Cloud.
Bāta ratha

ବାତରା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାନ୍ଦା)—ଦେଶୀଆଳୁଲତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଣ୍ଠିରୁ ବାହାରିବା ଛୋଟ ଗୋଲାକାର ଦଳ—Small round bulbs coming out of the joints of the creeper of yam.
Bātarā
(ବାତ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଗାଇଠ ଆଳ
ଅତ୍ୟାକ୍ତ ଗୁଟଳୀ ଦେ. ବିଣ. ସଂ—ଶରୀରସ୍ଥ ବାତ ଧାତୁର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ବଶତଃ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—Suffering from the excess of 'Bāta' humour in the system.
(ବାତ[ଭୁ]ଗ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବାତୀ ବାତୁଆ

ବାତରାୟଣ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ପୁରୁଷ (ହେ. ଶ)—1. An useless person. ୨ । ବାଣ; ଶର (ବାତରାୟଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ହେ. ଶ)—2. Arrow (Apte). ୩ । ଜଳ ପାତ୍ର; ଲୋଟା (ହେ. ଶ)—3. A small water pot, ୪ । କୂଟ; ପର୍ବତାଦିର ଚୂଡ଼ା—4. Peak or summit (Apte). ୫ । ସିଧା ଗଛ (ହେ. ଶ)—5 A straight tree. ୬ । ଉନ୍ମତ୍ତ ପୁରୁଷ (ହେ. ଶ)—6. A mad or intoxicated person (Apte). ୭ । ସରଳଦ୍ରୁମ—7. The pine tree (Apte). ୮ । କରତ—8. Saw (Apte). ୯ । ଅଳସୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—9. An idler (Apte). ୧୦ । ବାଣର ଗତି—10. Bowshot; an arrow's flight (Apte).
Bātarāyaṇa

ବାତରୂପ—ସଂ. ବି—(ବାତ+ରୂପ)—୧ । ତୋଫାନ—1. Storm; violent wind (Apte). ୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—2. The rainbow (Apte) ୩ । ଲାଞ୍ଚ; ଘୁସ—9. A bribe (Apte).
Bātarūpa

ବାତରୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ସଂ—ବାତରୋଗଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ (ବାତ୍ରୁ)—Suffering from epilepsy or rheumatism.
Bātarogī
(ବାତରୋଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାତଳ—ସଂ.ବିଣ—(ବାତ+ଲା.ଧାତୁ=ବାତ ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ; ଯାହା ବାୟୁକୁ ଦିଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଖାଇଲେ ଶରୀରରେ ବାୟୁ (ବାତବର୍ଦ୍ଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ)—୧ । ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ—1. Increasing wind in the system.
Bātala
(ବାତଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ପବନମୟ; ବତାସିଆ—2. Windy; stromy (Apte). ୩ । ଯାହା ପେଟ ଫୁଲାଏ; ଶୀତ ଉତ୍ପାଦକ—3. Flatulent (Apte).
ସଂ. ବି—୧ । ଚଣକ; ଚଣା—1. Chick pea; gram.
୨ । ଜୁଟ—2. Oat . ୩ । ପବନ; ବତାସ—3. Wind (Apte).

ବାତଳା ରୋଗ—ସଂ. ବି—ଯୋନିରେ ସୂଚୀବେଧନବତ୍ ପୀଡ଼ା ହେବା ରୋଗବିଶେଷ (ହେ. ଶ)—A disease consisting of sharp pricking sensation in the female organ.
Bātalā roga

ବାତଶୀର୍ଷ—ସଂ. ବି—ତଳପେଟ—The lower belly (Apte).
Bātaśīrsha

ବାତଶୂଳ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ ତତ୍ପୁ. କର୍ମଧା; ବାତଜନିତ ଶୂଳ)—ବାୟୁ ରୋଗଜନିତ ପେଟମଚ୍ଛ ରୋଗ; ପେଟମଚ୍ଛ ସହିତ ପେଟ ଫମ୍ପା—Colic due to wind in the system; colic with flatulence (Apte).
Bātaśūla

ବାତଶ୍ଳେଷ୍ମା—ସଂ. ବି ବାତ ଓ କଫଜନିତ ରୋଗ; ବାତ କଫ—Disease due to wind and catarrh.
Bātaśleshmā

ବାତ ସହ—ସଂ. ବିଣ. (ବାତ+ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bāta saha ୧ । ଯେ ବା ଯାହା ବାୟୁର ବେଗ ସମ୍ଭାଳି ପାରେ—1. Capable of withstanding the force of wind.
୨ । ବାତ ରୋଗୀ—2. Suffering from 'Bāta' disease; gouty.

ବାତ(ତା)ସା—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) (ସଂ. ବାତ; ଏଥି-ମଧ୍ୟରେ ପବନର ବହୁ ବୁଦ୍ବୁଦ ଥିବାରୁ)—ଫେଣୀ—A kind of cake made of bloated sugar.
Bāta(tā)sā
ବତାସା

ବାତ ସାରଥି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ ସାରଥି)—ଅଗ୍ନି (ହେ. ଶ)—Fire.
Bāta sārathi
(ବାତସୂନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାତାଜୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ତତ୍ପୁ. କର୍ମଧା; ବାତଜନିତ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ)—ବାତ ଜନିତ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗ—Dyspepsia.
Bātājīrṇṇa
[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ।]

ବାତାଟ—ସଂ. ବି. (ବାତ+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ବାତ ମୃଗ; ବାଉଁଟିଆ—A spotted deer.
Bātāṭa

ବାତାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଅନ୍ତ୍ରକୋଷ ରୋଗ (ହେ. ଶ)—Hernia.
Bātāṇḍa

ବାତାଦ(ମ,ମ୍ର)—ସଂ. ବି—ବାଦାମ (ଦେଖ)—Bādāma (See)
Bātāda(ma,mra)

ବାତାଧିକ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ+ଆଧିକ୍ୟ)—ଶରୀରରେ ରୁଷିତ ବାୟୁର ଆଧିକ୍ୟ ବା ପ୍ରକୋପ—Increase or morbidity of wind or rheum in the system.
Bātādhikya

ବାତା(ତି, ତେ)ନି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବଚନ)—
Bātā(ti, te)ni ୧ । କଥା; ଉକ୍ତି—1. Word; speech.
୨ । ମୌଖିକ କଥାର ମୌଖିକ ଉତ୍ତର—2. Verbal reply.
୩ । ମୌଖିକ ସମ୍ବାଦ ବା ଖବର—
3. Verbal message or information.
୪ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—4. Bombastic speech; bombast.
ଦେ. ବିଶ—ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—Bombastic; boastful.

ବାତାପି—ସଂ. ବି. (ବାତ=ବାୟୁ+ଅପ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା+ଇ)—
Bātāpi ବାୟୁ ରୂପଧାରୀ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—A demon said to have been devoured by sage Agastya.

[ଦ୍ର—ଅତାପି ଓ ବାତାପି ନାମରେ ଦୁଇ ଭାଇ ଅସୁର ଥିଲେ ଓ ଏମାନେ ଋଷିମାନଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ । ବାତାପି ମେଣ୍ଢା ରୂପ ଧରୁଥିଲା ଓ ଅତାପି ଉକ୍ତ ମେଣ୍ଢାକୁ ମାରି ଉକ୍ତ ମାଂସ ଋଷିମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଉଥିଲା । ଋଷିମାନେ ଉକ୍ତ ମାଂସ ଖାଇ ସାରିଲା ପରେ ଅତାପି ଋଷିମାନଙ୍କ ଅଗରୁ ଆସି ଆପଣା ଭାଇର ନାମ ଧରି ଡାକ ପକାଉଥିଲା । ଡାକ ପକାଇବାକୁ ବାତାପି ଉକ୍ତ ମୁନିମାନଙ୍କ ପେଟକୁ ପଶି ପେଟରୁ ବାହାରୁଥିଲା—ଏହିପରି ଏହି ଦୁଇ ଭାଇ ଅନେକ ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରାଣ ନେଲେ । ଦିନେ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି ଅତାପି ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଅତାପି ବାତାପିର ମାଂସକୁ ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କୁ ଖୁଆଇଲା । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ସମୁଦ୍ର ପାଣି ପିଇ ତାକୁ ଖାଲି କରି ଦେଲେ ଓ ଅତାପି ଭାଇକୁ ଯେତେ ଡାକିଲା, ବାତାପି ଆଉ ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କ ପେଟରୁ ବାହାରିଲା ନାହିଁ—ହ. ଶ]

ସଂ. ନାମ. ବୀଜପୂର, ମାତୁଳଙ୍ଗ, ରୁଚକ, ଫଳପୂରକ, ଅମ୍ଳକେଶର, ଖାଳପୁଣ୍ଡି, ପୂତିବୀଜ, ସ୍ୱକେଶ, ବୀଜକ, ସୁପୂର, ବୀଜ ଫଳକ, ଜଂଭୁଗ୍ନ, ପୁରକ, ରୋଚନ ଫଳ ବାତାପି(ବି)
ଚକ୍ରୋତରା, ମହାତାଷୀ, ବିଜୌରା, ଗାଗଡ଼,
ତା. ବୋମ୍ମାଲେନସ୍
ତେ. ଏବାପାଣ୍ଡୁ
ଗୁ. ଓବାଦୋଟ୍ଟୁ
ମ. ପାପନାଶା

ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୀଜପୂର)—
୧ । ମୋଟା ଛେପା ଥିବା ଓ ଲାଲ ରଙ୍ଗର ବୀଜଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଲେମ୍ବୁ; ଟଭା—A kind of thick-rinded orange; Citrus Decumana.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଏହା ଯବଦ୍ୱୀପର ବଟେଭିୟା ନଗରରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ବୋଲି କାହାର କାହାର ଅନୁମାନ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଏକ ପ୍ରକାରର ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଉଚ୍ଚରର ରୁଆ ଥଳା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଫୁଲ ଓ ଫଳର ରୁଆ ନାଲି । ଏ ଫଳ ଶରତ୍‌କାଳରେ ପକ୍ୱ ହୁଏ । ଏ ଗଛ ଲେମ୍ବୁ ଗଛଠାରୁ ବଡ଼ । ଏକ ପ୍ରକାରର ଶସ ମିଠା ଓ ଅନ୍ୟର ଶସ ଖଟା; ଏ ଫଳର ଛେପା ଭାରି ବହଳ ।

ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଖଟା, କଫଶୋଧକ, ଖାପକ, ରୁଚିକାରକ, ସ୍ୱାଦଷ୍ଟ ଓ ତ୍ରିଦୋଷ, ତୃଷା, କାସ, ହିକ୍କା ଦୂର କରେ ।]

୨ । ବାତାପି ଛୁରି; ଛୁରି ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଓ ଏକ ଲମ୍ବ ଓଷାରର ପତଳା ଫଳଯୁକ୍ତ ଛୁରି—2. Table knife.

ବାତାପି ଛୁରି—ଦେ. ବି—ବାତାପି ୨ (ଦେଖ)
Bātāpi chhuri Bātāpi 2 (See)

ବାତାପ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଜଳ (ହ. ଶ)—
Bātāpya Water.

ବାତାମୋଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାତ+ଆମୋଦ)—
Bātāmoda କସ୍ତୂରୀ (ହ. ଶ)—Musk.

ବାତାୟନ—ସଂ. ବି. (ଅଣ୍ଟୀ ତତ୍; ବାତ+ଅୟନ=ମାର୍ଗ)—୧ । ଗବାକ୍ଷ;
Bātāyana ଝରକା—Window; shutter; loophole.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାତ ପରି ଅୟନ ଅର୍ଥାତ୍ ଗତି ଯାହାର) ଘୋଡ଼ା; ଅଶ୍ୱ—Horse.

ବାତାୟୁ—ସଂ. ବି. (ବାତ+ଅୟ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ମୃଗ—
Bātāyu Deer.

ବାତାରି—ସଂ. ବି. (ଅଣ୍ଟୀ ତତ୍; ବାତ+ଅରି)—୧ । ବାତଘ୍ନ ଔଷଧ—
Bātāri 1. Medicine or antidote against wind disease ୨ । କଦଳୀ ଗଛ—2 Plantain tree. ୩ । ଏରଣ୍ଡ ବା ଗବଗଛ—3. Castor seed plant. ୪ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—4. Embelia. ୫ । ଶତମୂଳ; ଶତାବରୀ—5. Asparagus Racemosus. ୬ । ଶେଫାଳିକା; ଗଙ୍ଗଶିଉଳି—6. The night flower; Nictanthes Arbor Tristes; night jasmine. ୭ । ଯବାନୀ; ଜୁଆଣି—7. Ajwan; Liquisticum Ajwan. ୮ । ଭାର୍ଗୀ; ବାଉଣଝାଟିଆ—8. Celodendron Syphonanthus. ୯ । ସ୍ନୁହୀ; ସିଜୁ—9. Euphorbia Nivulia; Euphorbia Hirta. ୧୦ । ଶୂରଣ; ଓଲୁଅ—1. An esculant bulbous root. ୧୧ । ଭଲ୍ଲାତକ; ଭଲିଆ—11. The marking nut (plant and fruit). ୧୨ । ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ (ହ.ଶ.) (ଦେଖ); ବେଗୁଣିଆ—12. Nirgundi (See) ୧୩ । ଜତୁକା; ବାଦୁଡ଼ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—13. Bat (bird) —୧୪ । ଚେମଣି ଚଢ଼େଇ—14. House-bat.

ବାତାଳୀ—ସଂ. ବି. (ବାତ+ଅଳୀ=ଶ୍ରେଣୀ)—୧ । ବାତ୍ୟା—
Bātāli 1. Tempest.
୨ । ବାତାବର୍ତ୍ତ; ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—2. Whirlwind.

ବାତାଶ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ସମା. କର୍ମଧା; ବାତ ବା ବାୟୁର ଗତିବିଶିଷ୍ଟ
Bātāśwa ଅଶ୍ୱ)—ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଅଶ୍ୱ—A fleet horse; a steed.

ବାତାସନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ବାତ+ଅସନ)—ମେଘ—
Bātāsana Cloud.
ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବାତଯାନ) ମୃଗ—Deer.
କ୍ଷୀଣ ଜଳ ଯେମନ୍ତ ଜଳ ପାଟ
ବାତାସନ ଅଗମନେ ଲମ୍ବିତ । ଭଟ୍ଟ, ବୈଦେହୀଶତକାଳ ।

ବାତାହତ—ସଂ. ବିଶ. (ଅଣ୍ଟୀ ତତ୍; ବାତ+ଆହତ)—ପବନ ବା ବାୟୁ
Bātāhata ଦ୍ୱାରା ଅଘାତପ୍ରାପ୍ତ—Struck down or shaken by the wind.

ବାତ—ସଂ. ବ. (ବା ଧାତୁ=ବହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ)—୧ । ବାୟୁ—
Bāti 1. Wind. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—
The moon.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର ଓ ଅଳ) ବ.—(ଭୁଲ. ବଂ. ବାତି)—
ବତିକା—Wick.
[ଦ୍ର—ଅଳରେ ଧୋବାମାନେ ଚରକିଲୁଗାରେ ବଲା ୬।୭ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଓ ୧ ଇଞ୍ଚ ଚଉଡ଼ାର ବଳତାଲୁ ଲୁହାର ଡେଣ୍ଡା ଅଢ଼ିତ ବଣିଷ୍ଠ ବାଡ଼ିରେ ଯୋଖି ଯାଡ଼ାଦରେ ଜାଳନ୍ତି; ତାହାକୁ ବାତ ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବାତ+ଦ୍ୱୋପନାର୍ଥେ ବା ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—
Bātika ୧ । ବାତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the vitiated state of wind in the system.
୨ । ବତାସିଆ—2. Windy; stormy; (Apte)
୩ । ବାତରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—3. Gouty; rheumatic (Apte). ୪ । ବାୟୁ; ବାଉଳ—4. Mad (Apte).

ବାତିକ ବାତିକ ଦେ. ବ.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ବାତଜନିତ ରୋଗ—1. Disease due to wind; nervous-desease. ୨ । ବାଉଳତା—2. Madness. ୩ । କ୍ଷଣିକ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା; ଝୁଙ୍କ—3. Whim; caprice, a passing humour. ୪ । ବାଇ; କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରବୃତ୍ତି ବା ଅଭ୍ୟାସଗତ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା—Hobby; mania.

ବାତି(ତିଂ)ଗଣ(ମ)—ସଂ. ବ.—ବାଇଗଣ—
Bāti(tim)gaṇa(ma) The egg plant (Apte)

ବାତିଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଚରଅ) (ଅ. ବାଟିଲ୍)—୧ । ଗ୍ରହଣର
Bātil(li) ଅଯୋଗ୍ୟ; ଅଗ୍ରାହ୍ୟ—1. Unfit to be accepted;
ବାତୀଲ ବାତୀଲ unacceptable.
୨ । ଅସାର—2. Unsubstantial. ୩ । ମିଥ୍ୟା—3. False. ୪ । ଅସିଦ୍ଧ; ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଓ ନିଷ୍ଫଳ—4. Null and void; useless; fruitless. ୫ । ନାମଞ୍ଜୁର କରାଯିବା—5. Rejected.

ବାତିଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚରଅ)—ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା; ନାମଞ୍ଜୁର
Bātil karibā କରିବା—1. To reject.
ବାତିଲ କରା ୨ । ରଦ୍ କରିବା—2. To set aside; to
ବାତୀଲ କରନା annual; to nullify.
(ଯଥା—ଉପରସ୍ଥ ହାକିମ ତଳ ହାକିମଙ୍କ ହୁକୁମକୁ ବାତିଲ୍ କରି ଦେଲେ ।)

ବାତୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ବାତରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—
Bātuā ବେଟୋ, ବେତୋ 1. Suffering from rheumatism or gout.
ବାତଉ (ବାତେ[ତୋ]ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯାହାକୁ ବାତ ମାରେ—2. Epileptic.

ବାତୁ(ତୁ)ଳ—ସଂ. ବ.—(ବାତ+ଉ[ଉ]ଳ)—୧ । ବାତ୍ୟା—
Bātu(tū)la 1. Tempest. ୨ । (ପୁଂ) ପାଗଳ ଲୋକ—
(ବାତୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Mad man; a lunatic.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ; ବାୟୁ—1. Mad, crazy; insane; crack headed. ୨ । ବାତରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—
(ବାତୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2, Suffering from wind desease.

ବାତୁଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ବାତୁଳ) ପାଗଳ; ବାୟୁ—
Bātulā Mad; lunatic,
ପାଗଳ ବାଉଳା (ବାତୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାତୁଳି—ସଂ. ବ (ବାତ+ଉଳ)—ବାଦୁଡ଼ି—
Bātuli Bat.

ବାତ୍ୟା—ସଂ. ବ (ବାତ+ସମୂହାର୍ଥରେ. ଯ+ଆ; ତୁଳନା କର;
Bātyā ବନ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ଯ+ଆ=ବନ୍ୟା)—୧ । ପ୍ରବଳ ବାୟୁ; ବତାସ; ଝଡ଼—1. Tempest; gale; storm.
୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣି ବାୟୁ—2. Whirlwind.

ବାତ୍ୟା ବିଚଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାତ୍ୟା+ବିଚଳିତ)—
Bātyā bichalita ପ୍ରବଳ ବାୟୁଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ—
Displaced by the force of wind or tempest.
ବାତ୍ୟାବିଘୂର୍ଣ୍ଣିତ
ବାତ୍ୟାବିତାଡ଼ିତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାତ୍ୟାହତ

ବାତ୍ସଲ୍ୟ—ସଂ. ବ—ବାତ୍ସଲ୍ୟ (ଦେଶ)
Bātsalya Bāt-salya (See).

ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଭକ୍ତି—ଦେ. ବ—କୃଷ୍ଣଙ୍କପ୍ରତି ନନ୍ଦ ଓ ଯଶୋଦାଙ୍କର ପୁତ୍ରସ୍ନେହ-
Bātsalya bhakti ମିଶ୍ରିତ ଭକ୍ତି—The affection verging on devotion shown by Nanda and Jāsodā to Krushṇa; affectionate regard -

ବାତ୍ସଲ୍ୟ ରସ—ସଂ. ବ—ଅଳଙ୍କାରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନବରସାନ୍ତର୍ଗତ ରସବିଶେଷ
Bātsalya rasa A kind of sentiment of affection in poetry and romance.
[ଦ୍ର—ପୁତ୍ର ଜନ୍ୟା ଓ ଶିଷ୍ୟାଦିଙ୍କପ୍ରତି ପିତା ମାତା ଓ ଗୁରୁଜନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ନେହପ୍ରବଣତା ବାତ୍ସଲ୍ୟରସ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୁଏ । ବାତ୍ସଲ୍ୟରସର ଉଦାହରଣ—
ଯଶୋଦାଙ୍କର କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି—
ଉଠୁଥାଇ ଅନ୍ଧାରରୁ, ରଖିଥିବ ଗୋରୁ
ନନ୍ଦର ନନ୍ଦନ ସୁତ କାହିଁଥାଇ ଖାରୁ,
କଳାମାଣିକ ରେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦଖଣ୍ଡ ଚିନ୍ତାମଣି ।]

ବାଥୁର୍ଦ୍ଦୀ—ପ୍ରାଦେ (ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ବ—ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଓ କେନ୍ଦୁଝରବାସୀ
Bāthurdī ଅଧମଜାତିବିଶେଷ—Name of a low caste in Mayurbhanj & Keonjhar States.
[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏମାନେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ । ଏମାନେ ଗଡ଼ଜାତର ଅଧମଜାତିବାସୀ ଭୂୟାଁ ଜାତିର ସମକକ୍ଷ ଜାତି । କେତେକ ବଙ୍ଗୀୟ ପ୍ରାଚ୍ୟତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ଏମାନଙ୍କୁ ବାଉରି ବୋଲି ଯାହା କହୁଅଛନ୍ତି ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏମାନଙ୍କ ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଜଳ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଡୋଲୀ ବହନ୍ତି, ଭଙ୍ଗ ବୁହାନ୍ତି ।]
ବାଉରି ବାହକ ବେଳା ପରେ ଜଳ
ଡୋଲ କରି ମାଗ ଦେଖି ନଥା ଗୋପ
ଜଡ଼ବେରଥା ଏ ସ୍ପର୍ଶରେ ସଙ୍ଗୀତ,
ଅଛି ବେଳା ଗାଇ ଡୋଲ ଅନନ୍ତ – ବେଣିବ. ବୈତରଣୀ ।

ବାଦ୍—ବୈଦେ, ଅ (ଅ)—୧ । ଉତ୍ତରୁ; ପରେ; ଅନନ୍ତର—
Bād 1. After.
ବାଦେ **बाद** ୨ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ—2. Afterwards.
୩ । ସୀମାରୁ ବାହାରେ—3. Beyond the limit.
୪ । ବାକି; ଅବଶିଷ୍ଟ—4 Remaining.
୫ । ବହିର୍ଭୂତ—5. Excluded from; out side the scope of. ୬ । ବିୟୋଗ—Deduction.

ବାଦ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ବାଦ୍)—୧ । ଫେଡ଼ିବା—
Bād debā 1. To deduct; to subtract.
[ବାଦ୍ ପଡ଼ା(ଦେ)ଇବା; ବାଦ୍‌କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ନ
ବାଦ୍ ଦେଓୟା **बाद देना** ଗଣିବା—2. Not to count.

ବାଦ୍‌ନୁମା—ବୈଦେ. ବି—ପବନ ବହୁଥିବା ଦିଗ ଜଣାଇବା
Bād-numā ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଘୂର୍ଣ୍ଣୀ ଯନ୍ତ୍ର—
ବାଦ୍‌ନୁମା **बादनुमा** Windgauge; a contrivance for indicating the direction of the wind.

ବାଦ୍ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ବାଦ୍)—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରୁ
Bād pardibā ବହିର୍ଭୂତ ହେବା—1. To be excluded
(ବାଦ୍‌ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) from. ୨ । ଫେଡ଼ାଯିବା—2. To be
ବାଦପଡ଼ା; ବାଦଯାଓୟା **बादपडना** subtracted from.

ବାଦ୍‌ବାକି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ବାଦ୍+ଫା. ବାକି)—୧ । ବିୟୋଗ
Bād bākī ଫଳ—1. Remainder after subtraction.
ବାଦବାକୀ **बादबाकी** ୨ । ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ—2. Residue.

ବାଦ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବାଦୁଳ)—୧ । ବାଦୁଡ଼ି—
Bād-li 1. Bat. ୨ । ଚେମେଣ୍ଡି—2. Housebat.

ବାଦ୍‌ସା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଦ୍‌ଶାହ୍: ମୂଳ. ସଂ. ପଞ୍ଚଶାସକ)—
Bād-sā ପାଦ୍‌ଶାହା; ସମ୍ରାଟ; ରାଜା—Emperor; king;
ବାଦଶା; ବାଦଶାହ **बादशाह** sovereign.
(ବାଦ୍‌ଶାହା, ବାଦ୍‌ସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚରେଲ ବାଦ୍‌ସା ନୃପଚକ୍ରବର ।
ବିକସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟୋଳ ।

ବାଦ୍‌ସାଇ(ଶ୍ମ)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ବାଦ୍‌ସା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bād-sāi(hi) 1. Regal; kingly; imperial. ୨ ।
ବାଦସାହୀ ବାଦ୍‌ସାଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ—2. Becoming or befitting
बादशाही an emperor. ୩ । ରାଜଭୋଗ୍ୟ—3. Fit for an emperor.
ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପଦ—Kingly position.

ବାଦ୍‌ସା ଜାଦା—ବୈଦେ. ବି. ସଂ. (ଫା. ବାଦ୍‌ଶାହ୍‌ଜାଦା)—
Bād-sā jādā ବାଦଶାହଜାଦା ସମ୍ରାଟ ପୁତ୍ର—Prince.
बादशाहजादा (ବାଦ୍‌ଶାହାଜାଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ବାଦ୍‌ଶାଜାଦା, ବାଦ୍‌ସାହାଜାଦା—ବିଷ୍ଣୁଚରଣ)

ବାଦ୍‌ସାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ସଦ୍‌ଭବ; ଫା. ବାଦ୍+ବିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିଗମ୍ବ ଶବ୍ଦ)—
Bād-sād ୧ । ବିୟୋଗ—1. Deduction; subtraction.
ବାଦସାହ **बादसाह** ୨ । ବହୁଲୋକ ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ପୃଥକ୍‌କରଣ—
2. Separation from many. ୨ । ଅବଶେଷ—
3. Remainder; remnant.
ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ବିୟୁକ୍ତ; ଫେଡ଼ା ଯାଇଥିବା—
1. Deducted; subtracted. ୨ । ପୃଥକ୍‌ଭୂତ—
2. Separated from many. ୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ—
3. Remaining. ୪ । ବଳି ପଡ଼ିଥିବା—4. Left over. ୫ । ଯାହାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—5. Left out; omitted.

ବାଦ୍‌ସା ଭୋଗ—ଦେ. ବି. (ଫା. ବାଦ୍‌ଶାହ+ସଂ. ଭୋଗ୍ୟ; ଅର୍ଥ=
Bād-sā bhoga ରାଜଭୋଗ୍ୟ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
(ବାଦ୍‌ଶାହା ଭୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆମ୍—1. A species of
ବାଦସାହ ଭୋଗ excellent mango. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ସରୁ
बादशाह भोग ଧାନ—2 A species of fine rice. ୩ ।
ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—3. A kind of excellent sweetmeat. ୪ । ରାଜଭୋଗ—
4. Royal enjoyment.
ଦେ ବିଣ—ସମ୍ରାଟ୍ ଭୋଗ୍ୟ—Fit for being enjoyed by an emperor.

ବାଦ—ସଂ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଉକ୍ତି;
Bāda କଥନ; କହିବା—1. Speech; talk. ୨ । ବିତର୍କ;
ଯୁକ୍ତିତର୍କ—2. Argument; discussion. ୩ ।
ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବିଚାର—3. Reasoning.
[ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରରେ କଥିତ ୧୬ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ ବାଦ ଦଶମ ବସ୍ତୁ । ଯେବେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ଉକ୍ତି ବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଉତ୍ଥାପିତ କରେ ଓ ଆଉ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ଉକ୍ତିର ବିରୁଦ୍ଧ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କହେ ଓ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଉକ୍ତିର ସମର୍ଥକ ତର୍କ ବା ଯୁକ୍ତି କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରନ୍ତି, ଉକ୍ତି କଥୋପକଥନ ବା ଯୁକ୍ତି ତର୍କକୁ ବାଦ ବୋଲାଯାଏ । ବାଦରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପକ୍ଷ ଅପରପକ୍ଷ ଉକ୍ତିର ଖଣ୍ଡନକାରକ ଯୁକ୍ତି ଓ ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପିତ କରେ । ଯେବେ ଉକ୍ତ ଯୁକ୍ତି ତର୍କ 'ନିଗ୍ରହସ୍ଥାନରେ' ପହଞ୍ଚେ ତେବେ ଯାହାର ଉକ୍ତି ଖଣ୍ଡିତ ହୁଏ ସେ ହାରିଗଲା ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ—ହ. ଶ.]
୪ । ପ୍ରବାଦ—4. Proverb. ୫ । (କର୍ମ. ଯ) ବାଦ୍ୟ—
5. Music. ୬ । କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ବିରୂପିତ ବା ପ୍ରମାଣିତ ପ୍ରତିଜ୍ଞା—6. Theory; doctrine; a demonstrated conclusion.
(ଯଥା—ନାସ୍ତିକ ବାଦ; ବିବର୍ତ୍ତନ ବାଦ)
୭ । ବର୍ଣ୍ଣନା—7. Narration; account (Apte).
୮ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ବାଦାନୁବାଦ—
8. Controversy (Apte). ୯ । ଉତ୍ତର; ଜବାବ—

9, Reply (Apte). ୧୦ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା—10. Exposition; explanation (Apte), ୧୧ । ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି—11· Sound; sounding (Apte).

୧୨ । ଜନଶ୍ରୁତି—12. Report; rumour.

ଦେ. ବ—୧ । ବିବାଦ—1. Dispute; dissension.

୨ । କଳି; ଝଗଡ଼ା—2. Quarrel.

ଗୋପ ଜନକେ ବାଦ ବରକେ ଏବ ଅଉବେ ବବ ।

ଭକ୍ତ. ମଥୁରମଙ୍ଗଳ ।

୩ । ଅହନ୍ତା; ଆକ୍ରୋଶ—3. Malice; grudge.

୪ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା—4. Emulation; rivalry.

୫ । ଶତ୍ରୁତା—5. Enmity.

୬ । ଶତ୍ରୁ—6. Enemy.

ବାଦ ସରୁତ ଲଙ୍ଘନକୁ ଉଷ୍ଣ ମସବାର ଅଉକୁ ଯଥା ବାଘ ।

ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

୭ । ପଣ; ଜିତ—7. Wager

(ଯଥା—ସେ ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଅମୁକ କଥାରେ ବାଦ ପକାଇଛି ।)

ବାଦ ଅହନ୍ତା—ଦେ. ବ. (ସମାହାର)—ବିବାଦ ଓ ଆକ୍ରୋଶ—
Bāda ahantā **बाद् अहन्तेच** Grudge and dispute.

ବାଦ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବିଷୟରେ ବିବାଦ ବା
Bāda uṭhā(ṭhe)ibā କଳହର ସୂତ୍ରପାତ କରିବା—To raise
ବିବାଦ ଲାଗାନ up a quarrel; to set up a dispute.
बाद् उठाना

ବାଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍. ବାଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Bādaka ଯେ ବଜାଏ; ବାଦ୍ୟକର—Musician.
(ବାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି.—ବକ୍ତା—Speaker.

ବାଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କଳି କରିବା—
Bāda karibā 1. To quarrel.
(ବାଦ ଲଗା[ଗେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତର୍କ କରିବା; ଯୁକ୍ତି
बाद् करना କରିବା—2. To argue. ୩ । ଆକ୍ରୋଶ କରିବା-
ବିବାଦକରା 3. To envy. ୪ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବା—
4. To emulate.

ବାଦଚଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବିଣ. (ବାଦ+ଚଞ୍ଚୁ)—କୌଣସି ବିଷୟର ସରସ ଉତ୍ତର
Bāda chañchu ଦେବାରେ ପଟୁ—Clever in reparties
or witty replies (Apte).

ବାଦନ(ନା)—ସଂ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—୧ ।
Bādana(nā) ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—1. Playing music.
୨ । (+କର୍ମ ଅନ) ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର—2. Musical instrument.

ବାଦନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି.—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର; ବାଜା—
Bādana jantra Musical instrument.
(ବାଦନକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଦନା—ଧାଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ)—ବି.—(କଚରିଆ)—କଚେରିରେ ପକ୍ଷ-
Bādanā ମାନଙ୍କ ଜବାବସୁଆଲ—Argument in court.

ବାଦ ଦଣ୍ଡ—ସଂ ବି.—ସାରଙ୍ଗୀ, ବେହେଲା ଆଦି ବଜାଇବାର ଛଡ଼ି
Bāda daṇḍa (ହି. ଶ.)—The bow of a stringed
instrument.

ବାଦ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.— ୧ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରିବା—
Bāda pakā(ke)ibā 1. To emulate; to rival.
बाजी रखना ୨ । ଜିତ ମାରିବା; ପଣ କରିବା—
ବାଜୀରାଖା 2. To lay a wager.

ବାଦ ବିବାଦ—ସଂ ବି. (ସମାହାର)—୧ । ବାଦାନୁବାଦ; ଉକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି—
Bāda bibāda 1. Wrangling; discussion.

ବାଦଯୁଦ୍ଧ
ବାଦ ପ୍ରତିବାଦ } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାଦବିସ୍ତର
ବାଦବିତଣ୍ଡା

୨ । କଳିକଜିଆ; ଝଗଡ଼ା—
2. Quarrelling.
୩ । ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—3. Wordy
fighting; controversy
(Apte)

ବାଦବୁଦ୍ଧିଆ—ଦେ ବିଣ—୧। (ଦୁଇଜଣ) ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ କରୁ-
Bādabudiā ଥିବା—1. Antagonistic; disputing
बाद् विबादी with each other. ୨ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—
2. Rival; emulating one another; competing with each other.
ଦେ. ବି.—ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା—Rivalry; competition; antagonism.

ବାଦ ମେଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିବାଦ ମୀମାଂସା କରିବା—
Bāda meṇṭā(ṇṭe)ibā To settle a dispute.
ବିବାଦ ମେଣ୍ଟାନା **बाद् मिटाना**
[ବାଦ ଭୁଣ୍ଟା(ଟେ)ଇବା; ବାଦ ମିଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାଦମି(ମେ)ଟି(ଣ୍ଟି)ବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିବାଦର ମୀମାଂସା—
Bāda mi(me)ṭi(ṇṭi)bā The settlement of a
ବିବାଦ ମିଟା **बाद् मिटना** dispute.
(ବାଦ ଭୁଣ୍ଟିବା, ବାଦ ମେଣ୍ଟିଯିବା, ବାଦ ଭୁଣ୍ଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଦର—ସଂ. ବି. (ବଦ୍‌ର+ଅ)—୧ । ବରକୋଳି—
Bādara 1. Jujube plum.
୨ । ବରକୋଳି ଗଛ—2. The jujube plant.
୩ । କପା ଗଛ—3. Cotton plant. ୪ । କପାସୂତା-
4. Cotton thread. ୫ । ସୂତା ଲୁଗା (ହି. ଶ.)—
5. Cotton-cloth; cotton garment (Apte).
୬ । ବଦରିକାଶ୍ରମ (ଦେଶ)—6. Badarikāśrama.
୭ । ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ ଶଙ୍ଖ—7. A conch shell winding from left to right. (Apte)
୮ । ରେଶମ—8. Silk (Apte). ୯ । ଜଳ—
9. Water (Apte).
ସଂ. ବିଣ.—କାର୍ପାସ ନିର୍ମିତ—Made of cotton.

ବାଦରା—ସଂ. ବି. (ବାଦର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । କପାଗଛ—
Bādarā 1. Cotton plant.
୨ । କପା (ହି. ଶ.)—2. Cotton.

ବାଦରାୟଣ—ସଂ. ବି. (ବଦ୍ଧାତୁ ଛ, ବାଦର=ବଦ୍‌ରୀ+ଅୟନ=ଆଶ୍ରୟ
Bādarāyaṇa ଅମ୍ବା ବାଦର=ଋଷିବିଶେଷ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ.
ଅୟନ)—ବ୍ୟାସଦେବ; ବେଦବ୍ୟାସ—The sage Byāsa.

ବାଦରାୟଣି—ସଂ. ବି. (ବାଦରାୟଣ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଇ)—
Bādarāyaṇi ୧ । ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶୁକମୁନି—1. The sage Śuka. ୨ । (ବଦରାୟଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇ)—ବ୍ୟାସଦେବ । (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. The sage Byāsa.

ବାଦରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ବଦର=ବରକୋଳି+ଇକ.)—ବରକୋଳି
Bādarika ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the jujube berry. (ବାଦରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବରକୋଳି ବିକ୍ରେତା—1. Sellor of jujube berries.
୨ । ବରକୋଳି ସଂଗ୍ରହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. One who gathers jujube berries (Apte).

ବାଦଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବାରିଦ; ବାର୍ଦ୍ଦଳ=ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ; ଭୁଲ. ହି. ବାଦଲ୍)—ମେଘ—Cloud.
Bādal
ବାଦ୍‌ଲା
ବାଦଲା
ବାଦ୍‌ଲ

ଦେ. ବି—ଲୁଗା, ଟୋପି ଆଦିରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସୁନା ରୂପା ଆଦିର ଖୁବ ସରୁ ତାର; ଜରି—Lace.

ବାଦଲ୍ କାମ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରତିମାଙ୍କର ମେଢ଼ ରୂପରେ ବିଛାଇବା ପତ୍ର କାମ—1 Tin foil embroidery work on the frame of an image.
Bādal kāma
ବାଦ୍‌ଲ କାମ
୨ । ଲୁଗା ଓ ଟୋପି ଆଦି ଉପରେ ସୂଚି ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଜରି କାମ—2. Fret-work; lace work; embroidery.

ବାଦଲ(ଲା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାର୍ଦ୍ଦଳ=ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ; ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଦିବସ; ବାର୍ଦ୍ଦଳ=ଜଳ; ଭୁଲ. ଅ. ବାଦଲ୍=ମେଘ)—[ବାଦଲା(ଲା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ୧ । ମେଘ—1. Cloud.
Bādala(la)
ବାଦଲ
ବାଦ୍‌ଲ
୨ । ଯେଉଁ ସାଗରେ ମେଘ ଓ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ—2. Rainy and stormy weather.
୩ । ମେଘୁଆ ସାଗ; ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ; ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଦିନ—3. Cloudy weather.
୪ । ଅବିରାମ ବୃଷ୍ଟି—4. Incessant raining.
୫ । ବର୍ଷା—5. Rain.
୬ । ଝଡ଼; ତୋଫାନ—6. Tempest.
ସଂ. ବି—ଯଷ୍ଟିମଧୁ (ହି. ଶ)—Liquorice root.

ବାଦଲ(ଲା) ଉଠା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. ବି—ଅକାଶରେ ମେଘୋଦୟ ହେବା; ମେଘ ଘୋଟିବା—Overclouding; rising of clouds in the sky.
Bādala(la) uṭhā(ṭhe)ibā
ବାଦଲଧରା
ବାଦ୍‌ଲ ଉଠନା

ବାଦଲ ଫାଟିବା—ଦେ. ବି—ଉଠିଥିବା ମେଘ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଯିବା; ମେଘ ଫଟିଲା—ଫାଟିବା—The scattering of a rising cloud; the sky becoming clear by the diffusion of rising clouds.
Bādala phāṭibā
ବାଦ୍‌ଲ ଫଟନା

ବାଦଲା—ଦେ. ବି—ଲୁଗା ଓ ଟୋପି ଆଦିରେ ସୂଚି କର୍ମରେ ବ୍ୟବହୃତ ସୁନା ବା ରୂପାର ଖୁବ ସରୁ ତାର; ଜରି—Very fine gold or silver wire used in embroidery; lace.
Bādalā
ବାଦ୍‌ଲା

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର, ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବି. ବାଦଲ୍)—ଅତି ବୃଷ୍ଟି—Excessive rainfall.
ବିଣ—ମେଘୁଆ (ସାଗ)—Cloudy (weather).

ବାଦଲା ସାଗ—ଦେ. ବି—ମେଘୁଆ ସାଗ—Cloudy weather.
Bādalā pāga
(ବାଦଲଆ ସାଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଦଲା ପୋକ——ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର, ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବି. ବାଦଲା ପୋକା)—ଝଡ଼ ପୋକ—Winged ants
Bādalā poka

ବାଦଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମେଘୁଆ (ସାଗ)—Cloudy (weather).
Bādaliā

ବାଦ ସାଧନ—ସଂ. ବି—୧ । ଅପକାର କରିବା—1. Doing a mischief; mischief-making.
Bāda sādhana
୨ । ତର୍କ କରିବା—2. Wrangling.

ବାଦ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ବାଦ ସାଧନ)—
Bāda sādhibā ୧ । ଦାଉ ସାଧିବା; ପୂର୍ବର ଅଦଉଲ ସୁଝିବା; ଅଦଲା ନେବା—1. To feed fat one's old grudge; to satisfy one's grudge.
ବାଦ ସାଧା
ବାଦ୍ ସାଧନା
୨ । ଅକୋଶ କରିବା; ଅଦଲା ରଖିବା—2. To envy; to act maliciously; to have a grudge.

ବାଦାନୁବାଦ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ବାଦ+ଅନୁବାଦ; ସଂ. ବାଦାନୁବାଦୌ—ଦ୍ୱିବଚନ)—୧ । ବାଦ ପ୍ରତିବାଦ; ତର୍କବିତର୍କ; ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ—1. Hot discussion; wrangling; controversy.
Bādānubāda
୨ । ଦୌଣସି ବିଷୟରେ ଉକ୍ତି ଓ ଉକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି—2. Assertion and reply.
୩ । ମୁଦ୍ଦେଇର ଅଭିଯୋଗ ଓ ତଦୁତ୍ତରରେ ମୁଦ୍ଦାଲାର ସଫେଇ-3. Accusation and defence in court.
୪ । ବାଦୀର ଅଭିଳ ଓ ତଦୁତ୍ତରରେ ପ୍ରତିବାଦୀର ବର୍ଣ୍ଣନା—4. Plaint and the statement in reply.

ବାଦାମ—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବାଦାମ୍; ଭୁଲ. ସଂ. ବାତାଦ; ବାତାମ)—
Bādāma ୧ । ତୈଳପ୍ରଦ ଫଳ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; କାବୁଲୀ ବାଦାମ—1. Almond; Prunus Amygdalus; sweet almond.
ସଂ. ବାତାଦ, ବାତାମ୍, ବାତବୈଷ୍ଣ ନେହୋପମ ଫଳ, ବାତାମ ।
ବାଦାମ
ବାଦ୍‌ଲ
ତେ. ବେଦମ
ତା. ନଟ ବଡ଼ୁମ
ମ. ବାଦାମ
ଅ. ଲୋଜଲଦଲ୍
ଫା.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗରମର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତ ଓ ଆଫଗାନ ସ୍ଥାନର ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷର ଫଳ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ତୈଳମୟ ବୀଜ । ଏହି ଫଳ ଉପରେ କଠିଣ ଖୋସା ଥାଏ ଏହି ଭିତରେ ସୁସ୍ୱାଦୁ ମଞ୍ଜି (ଶସ୍ୟ) ଥାଏ । ଏହା କାବୁଲିମାନେ ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ବାୟୁନାଶକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ

ଓ ଗୁରୁ; ବାଦାମ ମଞ୍ଜିର ମଜ୍ଜା ବା ଶସ୍ୟ ମଧୁର ରସ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ପିତ୍ତଘ୍ନ, ବାୟୁନାଶକ ଓ କଫକାରକ । ବାଦାମ ମଞ୍ଜିର ଶସ୍ୟକୁ ସାମାନ୍ୟ ମରିଚ ସଙ୍ଗେ ବାଟି ମିଶ୍ରିପଣା ସଙ୍ଗେ ପିଇଲେ ବହୁକାଳର କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ରୋଗ ଦୂର ହୁଏ ।]

୨ । ହିଜ୍ଜଳାଦି ବର୍ଗର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଦେଶୀ ବାଦାମ—2. Indian almond; Terminalia Catapha.

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଅଣ୍ଡାମାନ ଦ୍ୱୀପରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆଣିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାର ପତ୍ର ଝଡ଼ିପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ଟୋପା ନାଲିରଙ୍ଗ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ଶାଖା ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଚାରିପାଖେ ଆବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଚାହାରେ । ଏ ଫଳ ଆମ୍ବଡ଼ାପରି ତନ୍ତୁ ଅଖାଦ୍ୟ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଉଚ୍ଚରର ପତଳା ଶସ୍ୟ ତୈଳପ୍ରଦ । ସେରେ ଶସ୍ୟକୁ ଅଧସେରେ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହାକୁ ବଲ୍ଲିତ ବା ଦେଶୀବାଦାମ ବୋଲି ସାଧାରଣ ଲୋକେ କହନ୍ତି । ଲୋକେ ଏହି ବାଦାମ ତେଲକୁ ଘିଅ ଓ ତେଲ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ବଜାରରେ ବିକନ୍ତି ।]

୩ । ବାଜାଆମ୍ବ (ଦେଶ)—3. Bājā-āmba (See).

ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ପିଜୁଳି—Guava.

ବାଦାମୀ—ଦେ. ବି—୧ । କାବୁଲି ବାଦାମଫଳ ପରି ଫଟା ଢଳଢଳିଆ ମିଶା ନାଲିରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—1. Almond coloured.

ବାଦାମୀ ୨ । କାବୁଲିବାଦାମର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—

ବାଦ୍‌ଆମୀ 2. Almond-shaped; elliptical.

Bādāmi

ବାଦାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ବାଡ଼—

Bādāla Hedge.

ବାଦାଲ—ସଂ. ବି.—ବାଲିଆ ମାଛ (ହି. ଶ)

Bādāla The Boal fish.

ବାଦି—ସଂ. ବି. (ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଇ)—୧ । ପଣ୍ଡିତ—

Bādi 1. A Pandit; a learned man. ୨ । ମୃଦଙ୍ଗର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡର ଚାପରା ଚମକୁ ବାନ୍ଧି ଟାଣି ରଖିବା ଚମଫେଣ୍ଡା ବ୍ୟବହୃତ ଚମଦଉଡ଼ି—2. Thongs of leather which tie the round strips of leather on both ends of a Mṛudaṅga drum.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସମତଳ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର—

A levelled field.

ବାଦିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବାଦ+ଇକ)—ତାର୍କିକ—

Bādika Argumentative.

ବାଦିତ—ସଂ. ବି—(ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ;—

Bādita ୧ । ବଜାଯାଉଥିବା; ଶବ୍ଦିତ; ନିନାଦିତ—1. Sounded (said of musical instrument) ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ—2. Caused to be uttered.

ବାଦିତ୍ର—ସଂ. ବି—(ବଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ଇତ୍ର)—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର;

Bāditra ବାଜା—Musical instrument.

ବାଦିତ୍ରକ—ଦେ. ବିଣ—ବାଦ୍ୟକର—

Bāditraka Musician.

ବାଦିତ୍ରକ, ବମ୍ବର ଢାଣ୍ଡିବାର ଖାଣ୍ଡ, ବାଦିତ୍ରକ ବେଳପାଶେ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ।

ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଦି—ସଂ. ବିଣ—(ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Bādi ୧ । ବକ୍ତା; ଯେ କହେ—

(ବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1, Speaking.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା—ସତ୍ୟବାଦି; ମିଥ୍ୟାବାଦି; ଶପ୍ତବାଦି ।]

୨ । ବିବାଦକାରୀ—2. Disputing. ୩ । ପ୍ରତିକୂଳ—3. Antagonistic. ୪ । ଅନିଷ୍ଟକାରୀ—4. Causing injury; injurious.

ସଂ. ବି—୧ । (ସଙ୍ଗୀତ)—ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଧାନ ସ୍ୱର—1. Homophonia. ୨ । ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରଥମପକ୍ଷ ବା ଫେରିଯାଦୀ; ମୁଦେଇ—2. Plaintiff; complainant.

[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷକୁ ଫରିଜଦାର ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦେଇ ଏବଂ ଦେଓୟାନି ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

୩ । ବିପକ୍ଷ; ଅପରପକ୍ଷ; ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ—3. Antagonist. ୪ । ଶତ୍ରୁ—4. Enemy.

ବୃକ୍ଷ ବିଷୟେ ଯେତେ ବାଦୀ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଶିଶୁପାଳ ଅବ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୫ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରସ୍ତାବକାରୀ—5. Proposer.

ବିବାଦ ବିବାଦ ଦେ. ବି—କଳି; ବିବାଦ—Dispute; quarrel.

ଦେ. ବିଣ—ସ୍ୱନଯୁକ୍ତ—Making a sound; sonorous.

ବାଦୀ ବାତ ବେଣୁଆଇ ଥାଇ ପ୍ରେମଶୀଳା—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଦୀ ଜମି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ସମତଳସ୍ଥ ଧାନଜମି—

Bādi jami Paddy field in the plain.

[ଦ୍ର—ଏ ଜମିରେ ଲଘୁଧାନ ହୁଏ ।]

ବାଦୀ ପାଲା—ଦେ. ବି—ଯାତ୍ରିଲପାଲା; ଯେଉଁ ପାଲାରେ ଏକାଧିକ ପାଲା-ବାଲା ଦଳ ଅପଣା ଅପଣାର ଯୋଗ୍ୟତା ଦେଖାନ୍ତି; କୀର୍ତ୍ତନସମ୍ମିଳନ ଲଢ଼େଇ ପାଲା—The performance by 2 or more rival parties of Pālā dancers.

ବାଦୀ ପ୍ରତିବାଦୀ—ସଂ. ବି—(ସଂ.ବାଦିନ୍+ପ୍ରତିବାଦିନ୍)—୧ । ମକଦ୍ଦମାରେ

Bādi pratibādi ୧ମ ଓ ୨ୟ ପକ୍ଷ—1. Plaintiff and

(ବାଦୀ ବିବାଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) defendant; complaint and accused. ୨ । ବିବାଦରେ ୧ମ ଓ ୨ୟ ପକ୍ଷ—2. The two opponents in a dispute

ବିବାଦ ବିବାଦ ଦେ. ବି—ବିବାଦ—Dispute.

ବାଦୀ ଭଗାରୀ—ଦେ. ବି—(ଉର୍ଦ୍ଦୁ ସହଚର)—ଶତ୍ରୁ—

Bādi bhagāri Enemy

ଦେ. ବିଣ—ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—Inimical; antagonistic.

(ଯଥା—ବର୍ଷେ ହେଲା ଗାଁଅ ବାଲା ବାଦୀ ଭଗାରୀ ହୋଇ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।)

ବାଦୀସ୍ୱର—ସଂ. ବି—(ସଙ୍ଗୀତ) ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଧାନ ସ୍ୱର—

Bādiswara (music) Homophonia.

ବାଦୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କଳହପ୍ରିୟ—1. Quarrelsome.

Bāduā ୨ । ବିବାଦ ପ୍ରିୟ—2. Fond of dispute.

[ବାଦେ(ଦୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୩ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିସହ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରେ; ଈର୍ଷୀ—Emulative; malicious.

ବାଦୁଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାଦୁଳ)—ଚାମଚିକା ବା ଚେମ୍ବେଣିଠାରୁ ବଡ଼ ଚମଡ଼ା—ଡେଣାଯୁକ୍ତ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବବିଶେଷ—Flying fox; large bat; Pteropus Medius.

Bādurdi

ବାଦୁଡ଼, ବାଦୁଡ଼ି; ବାଦୁଡ଼, ବାଦୁଡ଼ୁ, ବାଦେଡ଼ା, ବାଦେଡ଼, ବାଦଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବାଦୁଡ଼ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗୁଡ଼ିଆକ ଛଡ଼ି ଫଳ ଖାଆନ୍ତି **ବାଦୁଡ଼; ଚମଗାଦଡ଼** ଓ ଦିନଯାକ ଗଛ ଡାଳରୁ ଗୋଡ଼ର ଜଙ୍ଘରେ ଧରି ଉଲ୍ଟାରୁ ମୁହଁକର ଝୁଲୁଥାଆନ୍ତି ।]ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଲୋମ ଅଛି । ବର୍ଣ୍ଣ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ । ମୁହଁ ବିଲୁଆ ମୁହଁ ପରି । ଏହାର ନାକ ଦାନ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଠାରୁ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବରେ ୧ ଗଜଣ୍ଡ ଓ ଡେଣାର ୨ ମୁଣ୍ଡର ମାପ ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ ହେବ । ଏମାନଙ୍କ ଡେଣା ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଡେଣାପରି ପରଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ତାହା ସରଳା ଚର୍ମ ଅଟେ । ଏମାନେ ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରନ୍ତି ଓ ଛୁଆମାନେ ମାତାର ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରି ବଢ଼ନ୍ତି ।

ବାଦୁଲି—ଦ୍ରାବେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାମଡ଼ା) ବି.—ବାଦୁଡ଼ି (ଦେଖ)

Bāduli Bādurdi (See)

ବାଦ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବାଦ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ ବାଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—

Bādya

୧ । ବାଇଦ; ବାଜା—1. Musical instrument.

୨ । ବାଜଣା—2. Instrumental music.

ବିଣ.—ବାଦନୀୟ; ବାଦନଯୋଗ୍ୟ—Fit to be struck or tuned to music.

ବାଦ୍ୟକ—ସଂ. ବି. ସୁଂ (ବାଦ୍ୟ+କ)—ବାଜା ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି;

Bādyaka

ବାଜାଦାର୍—Musician.

ବାଦ୍ୟକର—ସଂ. ବି (ବାଦ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

Bādyakara

୧ । ବାଜାଦାର୍; ଯେ ବାଜା ବଜାଏ; ବାଦକ; (ବାଦ୍ୟକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଇଦକାରଅ—1. Musician.

୨ । ଯେ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରେ—2 Manufacturer of musical instruments.

ବାଦ୍ୟ ଭାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାଦ୍ୟ=ବାଦ୍+ଭାଣ୍ଡ=ପାତ୍ର)-

Bādya bhāṇḍa

୧ । ମୃଦଙ୍ଗାଦି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର—1. Musical instruments such as tabour.

୨ । ନାନାସ୍ୱର-ସମନ୍ୱିତ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ସମୂହ—2. Musical band; concert.

ବାଧ୍ (ଧାତୁ) —ସଂ.—୧ । ବାଧା ଜନ୍ମାଇବା; ବାଧାଦେବା—

Bādh (root)

1. To obstruct; to resist; to oppose.

୨ । ପୀଡ଼ା ଦେବା. —2. To give pain. ୩ । ମନରେ ପୀଡ଼ା ଦେବା —3. To vex. ୪ । ଆଘାତ କରିବା—4. To hurt; (Apte). ୫ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରିବା; ଅପକାର କରିବା—5. To injure (Apte.) ୬ । ତଡ଼ି ଦେବା—6. To drive away; to expel. (Apte).

ବାଧ—ସଂ. ବି (ବାଧ୍. ଧାତୁ+ଘଞ୍ ଭାବ. ଅ)—୧ । ବାଧା; ପ୍ରତିବନ୍ଧକ;

Bādha

ବ୍ୟାଘାତ—1. Obstacle; obstruction; impediment; clog. ୨ । ବନ୍ଧ; ରୋଧ—2. Resistance. ୩ । ଉପଦ୍ରବ—3. Ravage. ୪ । ପୀଡ଼ା 4. Pain.

ଦେ. ବି—୫ । ବିନାଶ—1. Destruction.

୬ । ଶୋଷଣ—2. Sucking.

(୧ + ୨) ବାଧ ନ କରୁ ସକଳ ପ୍ରତିଣ ଉପନ;
କରିଦେଲ ନାମ ରମ୍ୟ ସରଳ ଜୀବନ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. ବିଣ—ନିଷିଦ୍ଧ—Prohibited.

ବାଧ ବୋଲ ସ୍ତ୍ରୀସହିତା ଏଥ ନ କରିବ ଶୁଣାଇଲ ବରରତା।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାଧକ—ସଂ. ବିଣ—(ବାଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ବାଧାଜନକ;

Bādhaka

ଯେ ବାଧା ଦିଏ—1. Obstructing; impending; obstructive. ୨ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନ୍ୟକୁ ବାଧ୍ୟ କରେ—

(ବାଧକତା—ତ୍ୱ)

2. Compelling; obliging.

ବି—୧ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—1. Obstacle; hindrance.

୨ । ଗର୍ଭଧାରଣରେ ବାଧା ପ୍ରଦାୟକ ସ୍ତ୍ରୀ ରୋଗବିଶେଷ; ବନ୍ଧ୍ୟତ୍ୱ ରୋଗ; ନାରୀର ଋତୁସ୍ରାବ ଦୋଷ—

2. Barrenness; a female disease which prevents conception.

[ଦ୍ର—ଆୟୁର୍ବେଦ ମତରେ ବାଧକ ରୋଗ ୪ ପ୍ରକାର; ଯଥା—୧ । ଋତୁମାଦ୍ରୀ—ଏଥିରେ କଟି, ନାଭି, ଗୋଡ଼ଭଣ୍ଡାରେ ବେଦନା ହୁଏ, ଋତୁ ନିୟମିତ ସମୟରେ (୨୭ । ୨୮ ଦିନରେ ଥରେ) ହୁଏ ନାହିଁ । ୨ । ଯଷ୍ଠୀ—ଏଥିରେ ଋତୁକାଳରେ ଆଖି, ଲେଉ ଓ ଯୋନିରେ ଯୋଡ଼ାଜଳା ହୁଏ, ଋତୁସ୍ରାବ ଲାଲାମୟ ହୁଏ, ମାସକେ ଦୁଇ ଥର ଋତୁ ହୁଏ । ୩ । ଅଙ୍କୁର—ଏଥିରେ ଋତୁ ସମୟରେ ମାନସିକ ଉଦ୍ୱେଗ; ଶରୀରରେ ଜ୍ୱର କୋଧ ଓ ବହୁତ ରକ୍ତ ସ୍ରାବ ହୁଏ; ନାଭି ତଳେ ବେଦନା ହୁଏ ଓ ୩ । ୪ ମାସରେ ଥରେ ଋତୁ ହୁଏ; ହାତ ଗୋଡ଼ ଜଳେ । ୪ । ଜଳକୁମାର—ଏଥିରେ ଦେହ ଫୁଲିଯାଏ; ବହୁତ ଦିନ ଅନ୍ତରରେ ଋତୁ ହୁଏ, ମୂତ୍ରଗର୍ଭ ହୁଏ । ବାଧକରୋଗ ଗର୍ଭଧାରଣର ବାଧା ପ୍ରଦାୟକ—ସୁ. ଶ. ।]

୩ । ଋତୁସ୍ରାବ ସମୟରେ ବେଦନା—3. Painful menstrual discharge; dysmenorrhœa.

ଦେ. ବି—ବାଧକା (ଦେଖ)—Bādhakā (See).

ବାଧକତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି—୧ । ବାଧ୍ୟ କରିବାର ଶକ୍ତି—

Bādhakatā(twa)

1. Power of compelling.

୨ । ବାଧା ଦେବାର ଶକ୍ତି—

2. Power of obstructing.

ବାଧ(ଧି)କା—ଦେ. ବ—(ସ. ବାଧା)—୧ । କ୍ଲାନ୍ତି; ଅବସାଦ; ବାଧା—
Bādha(dhi)kā 1 Fatigue; weariness; exhaustion.
ବାଧା **बाधा** ୨ । ବେଦନା; ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା—2. Pang; pain; anguish. ୩ । ମନୋଦୁଃଖ—3. Mental pain. ୪ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—4. Dying condition.
ବିଣ—୧ । ଅବସନ୍ନ; କ୍ଲାନ୍ତ—1. Fatigued. ୨ । ବ୍ୟଥିତ-2. Pained. ୩ । ଦୁଃଖିତ—2. Sorry. ୪ । ବ୍ୟଥା-ପ୍ରଦ—4. Painful. ୫ । ମୃମୂର୍ଷୁ—5. Dying.

ବାଧ(ଧି)କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ପୀଡ଼ିତ ହେବା; ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ
Bādha(dhi)kibā ହୋଇ ମୃମୂର୍ଷୁ ହେବା; କଠିନାବସ୍ଥା ହେବା—
ବାଧକ କରି ପଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ 1. To be in a dying condition on account of protracted illness;
ବାଧକ ପଡ଼ିବା
सेजमे सटना to lie very seriously ill. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତ ହେବା—2. To be over-fatigued.

ବାଧନ—ସ. ବ—(ବାଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଉପଦ୍ରବ; ପୀଡ଼ା—
Bādhana 1. Oppression; annoyance. ୨ । କ୍ଲାନ୍ତି—(ବାଧିତ, ବାଧ, ବାଧନୀୟ—ବିଣ) 2. Fatigue. ୩ । କ୍ଲେଶ—3. Pain. ୪ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ—4. Obstruction. ୫ । ବାଧା—5. Opposition; hindrance. ୬ । ବାଧା ଦେବା—6. Hindering; restraining. ୭ । କଷ୍ଟ ଦେବା—7. Giving pain.

ବାଧା—ସ. ବ—(ବାଧ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ;
Bādhā ବିଘ୍ନ—1. Obstacle; obstruction; hindrance. ୨ । ଉପଦ୍ରବ; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—2. Oppression. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ) କାଷ୍ଠ ପାଦୁକା; ଖଡ଼ମ—3. Wooden sandal; a clog. ୪ । ଶାରୀରିକ ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା; ବେଦନା; କ୍ଲେଶ; ଦୁଃଖ—4. Pang; pain; agony. ୫ । ମନୋଦୁଃଖ—5. Mental pain. ୬ । ଭୟ; ଆଶଙ୍କା; (ହି. ଶ) – 6. Fear; apprehension.

ବାଧାଜନକ—ସ. ବିଣ—ଯାହା ବାଧା ହୁଏ—
Bādhājanaka Obstructive; preventive; hindering.
(ବାଧାପ୍ରଦ, ବାଧାକାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାଧା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନଜାତ
Bādhādebā କରିବା—1. To obstruct; to resist;
(ବାଧା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to hinder; to impede.
ବାଧାଦେଓୟା ୨ । ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop.
बाधादेना, बाधाडालना ୩ । ମନା କରିବା—3. To forbid.

ବାଧା ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବା;
Bādhā pāibā ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା—To be hindered or
ବାଧା ପାଓୟା **बाधा पाना** resisted; to be checked.

ବାଧା ବିଘ୍ନ—ସ. ବ—(ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ବାଧା—
Bādhā bighna Obstacle.

ବାଧିକା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. ବିଣ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବାଧକିବା (ଦେଶ)—
Bādhikā pardibā Bādhakibā (See).

ବାଧିକା ପଡ଼ିଛି, କଥା ବୋଲି ପାରିବ ନାହିଁ—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାଧିତ—ସ. ବିଣ—(ବାଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଦୁଃଖିତ; ବ୍ୟଥିତ-
Bādhita (ବାଧିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Pained.

ଶୋକରେ ଜୁଅର ବାଧିତ
ଶୋଧରେ ଜୁଏ ସେ ଦୁଃଖିତ – ଜଗନ୍ନାଥ: ଭଗବତ ।

୨ । ପୀଡ଼ିତ—2. Oppressed. ୩ । ନିବାରିତ—3. Stopped; prevented. ୪ । ଅନୁଗତ; ବଶୀଭୂତ-4. Obedient; subservient. ୫ । ବାଧ୍ୟ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଉପକାରପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ—5, Obliged; ୬ । ଉପକୃତ—6. Benefited. ୭ । ପ୍ରତିବନ୍ଧ; ବ୍ୟାହତ—7. Thwarted; obstructed.

ବାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ବାଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । କାଟିବା; କଷ୍ଟପ୍ରଦ
Bādhibā ହେବା—1. To affect painfully; to cut
ମନେ ଲାଗା to the quick; to hurt one's feeling
चोट लागना ୨ । କ୍ଲାନ୍ତିପ୍ରଦ ହେବା—2. To tire; to cause fatigue.

ବାଧେ ଜୁଇ । ବିଷବସ୍ତୁ ବିଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ବ୍ୟଥା ଦେବା; ପୀଡ଼ା ଦେବା—3. To be painful; to agonise.

ଜୁଇର ପବନର ବନ୍ଧୁତା ବା ଅଛି,
ଜୋହ୍ନଲେ ବପା ଜୁଇକୁ ସେ ନ ବାଧୁଛି । ବୃଷ୍ଣସିନ୍ଧୁ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୪ । ବାଧା ଦେବା—4. To obstruct; to check.

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନଳ ବୃଦ୍ଧିକ ତଥା ବଳାନ୍ଧ
ବଧିରେ ସେ ବଧ ଭାଧିବରେ—ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ବାଧିର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବ. (ବଧିର+ଭାବ. ଯ)—ବଧିରତା—
Bādhirjya Deafness.

ବାଧ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ବାଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ବାଧାଯୋଗ୍ୟ;
Bādhya ନିବାରଣଯୋଗ୍ୟ—1. Preventible. ୨ । ବଶୀ-ଭୂତ; ଅନୁଗତ—2. Obedient; subservient. ୩ । ଉପକୃତ; ଉପକାରଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ—3. Obliged.
ବାଧ୍ୟ ଦେ. ବିଣ(ସ. ବାଧିତ)—୧। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ
बाधित ଆବଦ୍ଧ—1. Obliged to do a thing; compelled to do a thing.—୨ । ଚୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ—2. Bound by contract or promise.

ବାଧ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଯଦବସ୍ତୁ କରିବା—
Bādhya karibā To oblige a person to do some-
ବାଧ୍ୟ କରା thing; to compel a person to do a thing.
बाध्य करना

ବାଧ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ.—(ବାଧ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—୧ । ବଶ୍ୟତା—
Bādhyatā(twa) 1. Subservience.

୨ । ଆଦେଶାନୁଗତ୍ୟ—2. Obedience. ୩ । ଯବରଦସ୍ତି—3. Compulsion. ୪ । ବାରଣଯୋଗ୍ୟତା—4. Preventibleness. ୫ । ନିଷିଦ୍ଧତା—5. The state of being forbidden.

ବାଧ୍ୟତା ମୂଳକ—ସଂ. ବିଶ.—ଯାହା ଯବରଦସ୍ତି ବା ଅବଶ୍ୟ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କରିବାକୁ ହେବ—
Bādhyatā mūlaka (ବିପରୀତ—ଇଚ୍ଛାମୂଳକ) Compulsory.

ବାଧ୍ୟ ବାଧକ—ଦେ. ବିଶ.—(ସଂ. ବାଧ୍ୟତ ଓ ବାଧକ)—ଅନୁଗତ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଉପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—The obliged and the obliger.
Bādhya bādhaka
ବାଧ୍ୟ ବାଧକ ବାଧ୍ୟ ବାଧକ

ବାଧ୍ୟ ବାଧକତା—ଦେ. ବି.—୧ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ଠାରେ ବାଧ୍ୟ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧ—ବାଧ୍ୟ ବାଧକତା 1.The relationship of the obligor and the obliged between two persons.
Bādhya bādhakatā
ବାଧ୍ୟ ବାଧକତା
(ବାଧ୍ୟ ବାଧକ ସମ୍ବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ଅନୁଗତ୍ୟ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧ—2. Mutual obligation.

ବାଧ୍ରୀଣ(ଣ)ସ—ସଂ. ବି.—ଖଡ୍ଗୀ; ଗଣ୍ଡା ପଶୁ—
Bādhrīna(ṇa)sa Rhinoceros.

ବାନ୍—ସଂ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) ପୁଂ (ବଚ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବଚ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟାନ୍ତ ଶବ୍ଦର ୧ମା ବିଭକ୍ତି ଏକ ବଚନାନ୍ତ—An affix denoting having.
Bān
(ବକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ବାନ—ସଂ. ବି.—୧ । (ବନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶୁଷ୍କ ଫଳ—1. Dry fruit. ୨ । (ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଘଞ୍. ଅନ)—ଗମନ; ଗତି—2. Motion. ୩ । ଉତ୍ତିଗର୍ତ୍ତ; ଜଅଁ—3. Foundation pit. ୪ । (ବନ+ସମୂହାର୍ଥେ. ଅ)—ବନ ସମୂହ—4 A number of forests. ୫ । ଜଳପ୍ରବାହ; ଜୁଆର—5. Tide; wave. ୬ । ବନ୍ୟା; ଜଳପ୍ଲାବନ—6. Flood. ୭ । ଚଟେଇ (ହି. ଶ.)—7. Mat. ୮ । ସୁଡ଼ଙ୍ଗ (ହି. ଶ.)—8. Culvert. ୯ । ବାୟୁ ଓ ଜଳ ଆଦିର ବହନ—9. Blowing of wind; flowing of water (Apte.) ୧୦ । ଭୁଟାର ମୁଦୁର—10. A mat of straw (Apte.) ୧୧ । ଲୁଗା ବୁଣା; ବୟନ—11. Weaving (Apte). ୧୨ । ଘର କାନ୍ଥରେ କଣା—12. A hole in the wall (Apte.)

ସଂ. ବିଶ.—୧ । ଶୁଷ୍କ—1. Dry. ୨ । ଜୀବିତ—2. Living; alive. ୩ । ଜଙ୍ଗମ—3. Moving. ୪ । ବନ୍ୟ—4. Wild.

ଦେ. ବି.—୧ । ତେଜସ୍; କାନ୍ତି—1. Lustre.

ବାନ ବିଚାର ଅର୍ଦ୍ଧରେ ବହି ଶିରେ ବଖାର ହେଉ ।

ଭଜ. ଦେବେନ୍ଦ୍ରସତ୍ୟାର୍ଥ ।

୨ । ବାଅନ ସଂଖ୍ୟା—2. Fifty two.

ବନେ ଚରନ୍ତି ହରିଣ-ବାନ ସବେ ବହେ ଗାଉବର ।

ଭଜ. ଦେବେନ୍ଦ୍ରସତ୍ୟାର୍ଥ

ପ୍ରା. ବି.—(ଶିଶୁ ଭାଷା) ଶିଶୁ ଶିଶ୍ନ—A term of endearment used for the penis of infants.

ବାନପ୍ରସ୍ଥ—ସଂ. ବି.—(ବାନ=ବନର ଏକଦେଶ+ପ୍ର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବନକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରେ)—
Bānaprastha
୧ । ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଚାରି ଆଶ୍ରମରୁ ତୃତୀୟ ଆଶ୍ରମ—1. The 3rd of the 4 stages of a Hindu's life (in which he goes out to the forest to pass that period of his life.) ୨ । ପଲାଶ ବୃକ୍ଷ—2. Butea Frondosa (tree).

ବିଶ—ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମାବଲମ୍ବୀ—Retiring to the wilderness in the 3rd stage of life.

ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁର ତୃତୀୟ ଆଶ୍ରମ ରୂପ ବନବାସ—
Bānaprasthāśrama The 3rd stage of a Hindu's life; sojourn in the woods.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନ ବାଲକର ଉପନୟନଠାରୁ ୨୫ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମ, ତତ୍ପରେ ୫୦ ବର୍ଷ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟାଶ୍ରମ, ତତ୍ପରେ ୨୫ ବର୍ଷ ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ, ତତ୍ପରେ ଜୀବନର ଶେଷକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭିକ୍ଷୁ ଆଶ୍ରମ; ଏହି ଚାରି ଆଶ୍ରମ, ମଧ୍ୟରୁ ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ ତୃତୀୟ ଆଶ୍ରମ । ଏ ଆଶ୍ରମବାସୀ ନଗର ଓ ଗ୍ରାମରୁ ଦୂରରେ ଅରଣ୍ୟରେ ରହିବେ; ବନ ଫଳ ମୂଳ ଖାଇବେ; ଶଯ୍ୟା, ପଲଙ୍କ, ବାହନ, ବସ୍ତ୍ରାଦିର ବ୍ୟବହାର ତ୍ୟାଗ କରିବେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସୁଖ ପାଖେ ଛାଡ଼ି ଯିବେ କିମ୍ବା ସଙ୍ଗରେ ବନକୁ ନେବେ । ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ରହି ଯଦି ମନୁଷ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈରାଗ୍ୟ ଜାତ ହୁଏ ତେବେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅବଲମ୍ବନୀୟ—ହି. ଶ]

ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—ଯେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରେ—
Bānaprasthāśramī Retiring to the woods in the 3rd stage of life.
(ବାନପ୍ରସ୍ଥାବଲମ୍ବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାନର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବନ=ଅରଣ୍ୟ+ରମ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ କିମ୍ବା ବା=ଭୁଲ୍ୟ+ନର=ମନୁଷ୍ୟ)—
Bānara
(ବାନରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କପି; ମର୍କଟ; ମାକଡ଼; ହନୁମାନ୍—Monkey.

ବାନର ରାଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁ; ବାନର+ରାଜନ୍)—
Bānara rāja
(ବାନରେନ୍ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
୧ । କପି ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Chief amongst the monkeys.
୨ । କପିରାଜ ବାଳି—2. Bāli, the monkey king of Kishkindhyā.
୩ । କପିରାଜ ସୁଗ୍ରୀବ—3. Sugrība, the brother of Bāli, the monkey king.
୪ । ହନୁମାନ୍—4. Hanumān.

ବାନରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଈ ମାକଡ଼—
Bānarī 1. A female monkey.
୨ । କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇଚଙ୍କ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Cowhage.

ବାନସ୍ଥ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାନପ୍ରସ୍ଥ)—ବାନପ୍ରସ୍ଥ (ଦେଖ)
Bānastha Bānaprastha (See)

ଶୁଣ ହେ ଧର୍ମର ନନ୍ଦନ
ବାନସ୍ଥ ବୃଦ୍ଧଗଣ ଧର୍ମ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ବାନସ୍ପତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ବନସ୍ପତି + ଭବସ୍ତ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—
Bānaspatya ୧ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କରେ ଫଳ ହୋଇ ଫଳ ହୁଏ (ଯଥା—ଆମ୍ବ) (ଅପ୍ତେ ଓ ପ୍ରଭୃତିବାଦ)—
1. Trees the fruits of which are produced from flowers (Apte).

[ଦ—ବନସ୍ପତି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ, ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଫୁଲ ଦେଖା ନ ଯାଇ ଫଳ ଦେଖାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ବାନସ୍ପତ୍ୟର ଅର୍ଥ ଏହାର ବିପରୀତ, ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ଫୁଲ ହୋଇ ଫଳ ହୁଏ ।]

୨ । (ବନସ୍ପତି+ସମୂହାର୍ଥେ. ଯ) ବନସ୍ପତି ସମୂହ (ହୁ.ଶ)—
2. A number of trees bearing fruits without flowering.

ବାନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ; କମ୍ବା ସଂ. ବାନ=ବସ୍ତ୍ରନ)—
Bānā ବାନା ଝଣ୍ଡା, ବାନା ୧ । ପତାକା—1. Flag.

୨ । ଅସ୍ତ୍ରରକ୍ଷା ଓ ଶତ୍ରୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ ମଲ୍ଲ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଲଠି—1. A thick stick used by athletes for defence and attack.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଣ—
2. (figurative) Known attribute.

ଗରଳାସନ ବାନା ମୋର
ଅମୃତ କରିବଇଁ ଖାର । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଅମୃତ ଜନ୍ମରେ) ପ୍ରସିଦ୍ଧି—
2. (figurative) Celebrity for some thing.

ଖାଳ ବସ୍ତ୍ରକ ଡୋର ବାନା
ଭକ୍ତରେ ଡୋହର କରୁଣା । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—
5. (figurative) Supreme thing or person.

ସୁନ୍ଦର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବାନା ସଂସାରରେ ସୁନ୍ଦର ଚତେ ସିହା ।
ବଳରାମ, ବଳରା ।

୬ । ବାନାମ୍ବର ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—
6. Name by which Bānāmbara is called.

ସଂ. ବି—ବର୍ତ୍ତକ ପକ୍ଷୀ (ହୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The grey quail.

ବାନା ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୟ ଲାଭ ସୂଚକ ଝାଣ୍ଡା
Bānā urdā(rde)ibā କରିବା—1. To advance with
ଝଣ୍ଡା ଫହରାନା flag flying as a sign of victory.

୨ । ପତାକାକୁ ପବନ ଦ୍ୱାରା ସଞ୍ଚାଳିତ କରାଇବା—
2. To flow a flag.

ବାନା ଉଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ପତାକା ପବନରେ ଫରଫର ହେବା—
Bānā urdibā 1. The flying of a flag.
ଝଣ୍ଡା ଫହରନା

ବଡ଼ ଦେଉଳରେ ଉଡ଼ୁଛି ବାନା—ଚଉ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯଶସ୍ୱୀ ହେବା—
2. (figurative) Being famous.

ଧନ୍ୟ ତା ଜନ୍ମର ବାସନା, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଭବରେ ଉଡ଼େ ବାନା—
ରୂପର. ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ ।

ବାନା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉଡ଼ୁଥିବା ପତାକାର ଦଣ୍ଡକୁ ହାତରେ
Bānā dharibā ଧରିବା—1. To hold up a flag.
(ବାନା ଟେକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୌଣସି ମହତ୍
ଝଣ୍ଡା ପଗଡ଼ନା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦେବତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନେବା—
2. To take shelter of a Deity or great man.

ବାନା ପଟ୍ଟା—ଦେ. (ସଂ. ବାଣ)—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ମଲ୍ଲ କ୍ରୀଡ଼ା; ଯଷ୍ଟି
Bānā paṭā କ୍ରୀଡ଼ା; ଖଣ୍ଡିଏ ଲଠି ଦ୍ୱାରା ଅସ୍ତ୍ରରକ୍ଷା ଓ ଆକ୍ରମଣ
ବାନା ରୂପ କ୍ରୀଡ଼ା—1. Stick play; an athletic exercise with a stick.

୨ । ବନୌଟି (ଦେଖ)—2. Banauṭi (See)

ବାନା ବନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦୁଝର) ବି (ନାମ)—କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟର
Bānā bandhā ଇନ୍ଦ୍ରଛତୁ ପର୍ବତର ଅନ୍ୟ ନାମ—The other name of Indrachhatu mountain in the State of Keonjhar.

ବାନା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନସ୍କାମନାର ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଦେବତାଙ୍କ
Bānā bāndhibā ମନ୍ଦିର ଉପରେ ପତାକା ବନ୍ଧାଇବା; ମାନସିକ
ମନ୍ନତମାନନା କରିବା—1. To have a flag set on the top of a temple.

ବାନା ବୈରଖ—ଦେ. ବି. (ସହଜର ଶବ୍ଦ)—ପତାକା—
Bānā bairakha ଝଣ୍ଡାପତାକା Flag.

ଆଗରେ ବାନା ବୈରଖ ଉଡ଼ୁଛି, ହର ବୋଲ ପଡ଼ୁଛି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାନିର—ସଂ. ବି. (ବନ=ଜଳ+ଈର)—ଜଳବେତସ; ବେତଗଛ—
Bānira The cane plant or creeper growing near water.

ବାନିରକ—ସଂ. ବି. (ବାନିର+କ)—୧ । ଶରତୃଣ—1. Reed.
Bāniraka ୨ । ମୁଞ୍ଜତୃଣ—2. A sort of long grass with fibres.

ବାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ)—ଉଦ୍‌ଗୀର୍ଣ୍ଣ—
Bānta Vomitted; ejected.

ବାନ୍ତାଦ—ସଂ. ବି. (ବାନ୍ତ+ଅଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ବାନ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ
Bāntāda ଖାଏ)—କୁକୁର—Dog.

ବାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବମ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ)—୧ । ବମନ; ଉଦ୍‌ଗିରଣ—
Bānti 1. Vomitting. ୨ । ବମନ କରାଯିବା ବସ୍ତୁ—
2. Vomitted matter.

ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ବଦ ଧାତୁ ଣିଚ ବାଦ ଧାତୁ; ବାଇବା
କ୍ରିୟାର ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ; ସେ, ସେମାନେ)—ବଜାନ୍ତି—
(he) Does or (they) do play on musical instruments.

ଚଉରେ ବାଜନ୍ତି ବାଣା ବାନ୍ତ । ସଙ୍ଗୀତରେ ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବହୁଗୀତ

ବାନ୍ତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବମନ କରିବା—
Bānti karibā ବାନ୍ତିକରନା To vomit.
ବମିକରା ମ ଓମାନକରେ ଜ୍ୱାଳା ଦିଅଣ ବାନ୍ତି
ଗତ ଦେଖି ଉଠିଲେ ବଳୁଅଂ ଅତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ବାନ୍ତିକୃତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ବାନ୍ତି+କୃ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—ଯାହା ବାନ୍ତି କରାଏ-
Bāntikṛut (ବାନ୍ତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Emetic (Apte).

ବାନ୍ତି ପୋଖରୀ—ଦେ. ବ—ଏକ ସମୟରେ ବମନ ଓ ମଳ ତ୍ୟାଗଜନିତ ଝାଡ଼ା ବାନ୍ତି; ହଇଜା—Cholera.
Bānti pokharī
ଝାଡ଼ାବମୀ କୈଦ୍ରସ୍ତ

ବାନ୍ତି ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—୧ । ଅଇ ଉଠିବା; ବମନୋଦ୍ରେକ ହେବା—
Bānti mārdibā 1 A tendency to vomit.
ବାନ୍ତି ଉଠା(ଟେ)ଇବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ବାନ୍ତି ଦେଖା(ଖେ)ଇବା }
ଏହି ସବାଣୁ ମୋତେ ମାଡ଼ୁଅଛି ବାନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
ବମିଦେଖାନ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘୃଣା ବୋଧ ହେବା—2. (figurative)
ତଲଟୀହୋନେ ଚାହନା A feeling of revulsion.
ଅମୃତ ବାନ୍ତି, ତତେ ଦେଖି ବଡ଼ ମାଡ଼ୁଛି ବାନ୍ତି—ତତ

ବାନ୍ତିଦା—ସଂ. ବ ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯାହା ବାନ୍ତି କରାଏ; ବମନକାରକ—
Bāntidā Causing vomitting; emetic.
ବ—କଟୁକା ଗୁଳ—Picrorrhiza Kurroa (plant).

ବାନ୍ଦ(ନ୍ଧ)ନ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ୟନ୍ଦନ)—ବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Bānda(ndha)na Bandhana (See)

ବାନ୍ଦର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାନର)—୧ । କପି; ମାକଡ଼—
Bāndara (ବାନରୀ, ବାନେରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Monkey.
ବାଁଦର ବୁହାକୁ ଡେଇଁ ହୋଇ ବାନର
ବାଂଦ୍ର; ବଂଦ୍ର ହେ ଭାଇମାନେ ! ଏଇ ପଦ୍ମବନ ଚିନ୍ତ । ଇବାସ ଗୀତ ଉତ୍ତର ।
୨ । ଯାଉ ମାକଡ଼—2. Ape.
ବିଣ—ମାକଡ଼ ମୁହଁପରି ଅସୁନ୍ଦର—
Ugly, like the face of a monkey.
ସବୁ ସୁନ୍ଦର, ବୁଢ଼ାମାକଡ଼ ବହୁ ଯାଇଛି ମୁହଁଖା ବାନର । ଚିଶୁଗୀତ ।

ବାନ୍ଦ(ନ୍ଦେ)ରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅସୁନ୍ଦର (ପୁରୁଷ)—
Bānda(ndae)rā 1. Ugly-looking (male). ୨ । ବାଁଦରମୁଖ ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ଯଥା—ଲେଖିବା)
ବାଂଦ୍ରା (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—2. Untidy (person). ୩ । ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ
ବାନ୍ଦରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ (ଯଥା—ମୋଟ ଅକ୍ଷର, ଲେଖିବା, ଲେଖାରେ ବହୁ-
ବନ୍ଦେରୀ } ସ୍ଥାନରେ ବାଳ ପକାଇବା) ଲେଖା ହୋଇଥିବା—
3. Clumsy (writing).
୪ । ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—4. Slovenly.

ବାନ୍ଦରା ପଣ—ଦେ. ବ—ଦେହ ବା ଲୁଗା ପଟା ବା ବାଗଜ ପତ୍ରରେ
Bāndarā paṇa ଚଳା ବା ମଇଳା ବା ସ୍ୱାଛ ଲଗାଇ ଅପରିଷ୍କୃତ
(ବାନରା ପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ପ୍ରଭୃତି—Untidiness;
ବାଁଦରାମି ବାଂଦ୍ରାପନ slovenliness.

ବାନ୍ଦରା ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁହଁ ଅସୁନ୍ଦର—
Bāndarā muhāṅ Having an ugly face.
(ବାନରା ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଁଦରମୁଖ ବଂଦ୍ରମୁହାଁ

ବାନ୍ଦା—ଦେ. ବ. (ଫା. ବନ୍ଦା)—୧ । କ୍ରୀତଦାସ; ଗୋଲାମ—
Bāndā 1. Slave. ୨ । ଭୃତ୍ୟ; ଚାକର—2. Servant.
(ବାନ୍ଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାଁଦା ବାଂଦା

ବାନ୍ଧ—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ବନ୍ଧ୍ୟା)—ବନ୍ଧ୍ୟା; ବାଞ୍ଝ—1. Barren.
Bāndha ୨ । (ସଂ. ବନ୍ଧନ) ବନ୍ଧନ—2. Binding. ୩ । ଗଣ୍ଠି—3. Knot; tie. ୪ । ଲୁଗାବୁଣିବା ନିମନ୍ତେ କଣ୍ଟାରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ସୂତା—4. Thread wound round a small roller of wood for weaving.

ବାନ୍ଧକିନେୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ବନ୍ଧକୀ=ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ =ନ. ଆଗମ)—୧ । ଅସତୀପୁତ୍ର—
(ବାନ୍ଧକିନେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Whoreson.

ବାନ୍ଧଣା—ଦେ. ବ—ବାନ୍ଧଣି ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Bāndhaṇā Bāndhaṇi 1 and 2 (See).
କପିଳ ହାତରେ ବନ୍ଧଣା ପାଇଲୁଁ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ବାନ୍ଧଣି—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବନ୍ଧନ)—୧ । ବନ୍ଧନ—1. Bond; tie.
Bāndhaṇi ୨ । (ସଂ. ବନ୍ଧନୀ) ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—2. A rope
ବାନ୍ଧଣି } ଅନ୍ୟରୂପ for tying. ୩ । ଡଙ୍ଗାର ଆଡ଼କାଠ
ବାନ୍ଧେଣି } ବା ଘରର ଉଲେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ମଝି
ବାଁଧନ(ନୀ) ଖୁଣ୍ଟିକୁ ସିଧା ଓ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଠିଆ କରି ରଖିବା
ବଂଧନୀ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ, ଘର ଖୁଣ୍ଟରେ ଲାଗିଥିବା କଡ଼ୁଣିଆଁ ଘର ଭର୍ଯ୍ୟକ୍ ବା ତେରଛା କାଠ—A slanting or oblique piece of wood supporting the middle post of a country-boat.

ବାନ୍ଧ ପୁଅ(ଆ)—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ବନ୍ଧ୍ୟାପୁତ୍ର)—ବନ୍ଧ୍ୟାର ପୁତ୍ର ଘର
Bāndha pua(ā) ଅସାର ବା ଅଲୀକ କଥା—
An unreal thing.

ବାନ୍ଧବ—ସଂ. ବ.—(ବନ୍ଧୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ସୁହୃଦ୍; ମିତ୍ର; ବନ୍ଧୁ—
Bāndhaba 1. Friend.
୨ । ସ୍ୱଜନ; ଆତ୍ମୀୟ—2. Relative. ୩ । ଅସଗୋତ୍ର ସ୍ୱଜନ; ବିବାହାଦିଦ୍ୱାରା ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମୀୟତା ଜାତ ହୋଇଥାଏ—2 Relations by marriage; a cognate.

[ଦ୍ର—ଲୋକ, ଭଣଜା, ମାମୁ, ମଉସା, ପିଉସା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ବାନ୍ଧବ କୁହାଯାଏ ।]

ବାନ୍ଧବ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସଂ. ବ—ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସମ୍ମାନ—
Bāndhaba marjyādā Respect due to a relative.
ଦେ. ବ—ବିବାହାଦି ସମୟରେ ବାନ୍ଧବମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ବସ୍ତ୍ରାଦି ଉପହାର—Presents of cloth etc given to one's relatives on occasions of family-ceremonies.

ବାନ୍ଧବୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବାନ୍ଧବର ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)-ସ୍ତ୍ରୀ; ପ୍ରାଣସଙ୍ଗିନୀ—
Bāndhabī ବାଁଧୁଆ Wife; beloved woman.

ଜୀବ ବାନ୍ଧବୀ ରେ ! ପ୍ରାଣ ବାନ୍ଧବୀ ରେ ! ତୋ ବିନା ମୋତେ ଅନ୍ନ ।
ବଳରାମ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବାନ୍ଧ ମାର—ଦେ. ବ—(ସହଜର ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ବନ୍ଧନ +ମାରଣ)—
Bāndha māra କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାନ୍ଧିବା ଓ ମାରିବା—
ବାଁଧମାର Binding and beating a person.

ବାନ୍ଧି—ଦେ. ବ—(ପାନବରଜୀ ଭାଷା)—ପ୍ରଥମେ ପାନ ଲଗା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପାନ ଲତା ଘୋଡାଇବା ପାଇଁ ବରଜ ମଧ୍ୟରେ ଦିଆ ଯିବା ଝୁଡ଼ା—The low ridges raised inside a betel plantation on which bitel creepers are first planted.

ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବନ୍ଧ୍. ଧାତୁ)—୧ । ରଜ୍ଜୁଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ
Bāndibā କରିବା—1. To tie; to bind with a rope.
ବାଁଧା ୨ । ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବା—2. To enchain. ୩ । ନୌକାଦିକୁ
ବାଁଧିବା କୂଳ ନିକଟସ୍ଥ ବୃକ୍ଷ ବା ଖିଲା ସହିତ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ସଂଯୋଗ
[ବନ୍ଧାଯି(ହେ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ] କରିବା; ଖଟାଇବା—
(ବନ୍ଧା[ହେ]ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ) 3. To tie up a boat to a peg or a tree. ୪ । ଗଣ୍ଠିରେ କରିବା; ବୋଚକା କରିବା; ଲୁଗାପଟା ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଗଣ୍ଠିରେ ଏକତ୍ର କରିବା—4. To tie up a thing into a packet; to pack up.

ବାନ୍ଧ ଥା, ଯାହା ପାଇଥିବୁ ବାନ୍ଧ ଥା—ଭଗ ।

୫ । ଜଟ ପାଡ଼ିବା; କେଶ ରଚନା କରିବା; ମଥାର କେଶଗୁଚ୍ଛକୁ ଫିତା ଆଦିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ କରି ସଜ୍ଜିତ କରିବା—5. To tie the hair of the head into a knot or chignon or plait.

ବହୁ ଜାଣିଲେ କଥା ଗୁଡ଼ିଲ
ବାନ୍ଧ ଜାଣିଲେ ମଥା ଗୁଡ଼ିଲ—ଭଗ ।

୬ । ଗୋରୁ ଆଦି ପଶୁକୁ ବା କୌଣସି ଜୀବକୁ ନେଇ ଖୁଣ୍ଟରେ ଖଟାଇବା—6. To tie up cows etc to a peg or post.

ବାଛୁରି ବନ୍ଧିବା ଖୁଣ୍ଟକୁ ବରିବ—ଭଗ ।

୭ । ପଦ ବା ଗୀତ ଆଦି ରଚନା କରିବା—7. To compose a song. ୮ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଦେହକୁ ଖଡ଼୍ଗ, ଢାଲ ଆଦିଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜିତ କରିବା—8. To arm one's self with (weapons).

ଢାଲ ଲଢ଼ାଇବାକୁ ବାନ୍ଧିଲେ ଢାଲ—
ବଳରାମ. ଜଗନ୍ନାଥ ।

୯ । ବନ୍ଧ ପକାଇବା; ବନ୍ଧ ପକାଇ ଜଳସ୍ରୋତ କରିବା; ସେତୁ ନିର୍ମାଣ କରିବା—9. To stop the flow of water by raising a dam; to build a dam.

ବେଗ ସଖି ! ତୋ ପାଇଁ ସମୁଦ୍ର ବାନ୍ଧିଛି—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୧୦ । ବେଜେଲା ସୀତାରଆଦି ଯନ୍ତ୍ରର ତାରକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ୱର ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ସୁନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—10. To bring an instrument to order for producing a proper tune; to tune a musical instrument. ୧୧ । ଅଟକାଇବା; ବାଧା ଦେବା—
11. To restrain.

(ଯଥା—ଯେ ଭୁଲରୁ ବାହାରିବାକୁ ବସିବ ତାକୁ ଏଏ ବାନ୍ଧି ରଖିବ ।)

୧୨ । ଧନ ଆଦି ଲୁଗାର ବାନ୍ଧରେ ସମ୍ପୁଟିତ କରିବା—
12. To collect money or grains in a cloth or bag.

(ଯଥା—ମୁଁ ୫୨୫୧ ବାନ୍ଧି ନିଲାମ ଡାକିବାକୁ ଅସିଛି ।)

୧୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରଜ୍ଜୁରେ ବାନ୍ଧିବାପରି ବଶୀଭୂତ କରିବା; ମୋହିବା—13. To bring a person under one's complete control.

ମାୟା ମୋହନ କଥା ବହୁ
ଲକ୍ଷ୍ମୀର ମନ ସେ ବାନ୍ଧିଲ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୧୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ବା ଜବରଦସ୍ତି କରିବା—14. To force or coerce a person to do a thing.

(ଯଥା—ଜମିଦାର ଧରିବାକୁ ମୋଠାରୁ ମୋଟାଏ ଅଲେଖା କାଗଜରେ ସହି କରାଇ ନେଲେ ।)

୧୫ । ଅବରୋଧ କରିବା; ବନ୍ଦ କରିବା—
15. To stop.

(ଯଥା—ମନ୍ତ୍ର ଓଷଧ କରି ତା ମୁହଁ ଏଏ ବାନ୍ଧି ଦେଲାଣି ।)

୧୬ । ଚାଲୁଥିବା ନୌକା ବା କଳ ଗାଡ଼ିର ଗତିରୋଧ କରିବା—16. To stop the motion of a moving boat, steamer, train or motor.

୧୭ । (ଅକର୍ମକ କ୍ରିୟା) ତରଳ ବସ୍ତୁ ଘନରେ ପରିଣତ ହେବା; ଗୋଟା ବାନ୍ଧିବା—
17. To turn into clots; to become stiff; to coagulate.

(ଯଥା—ଏବେ ତିନି ଖରି ଦିନ ହେଲା ରୋଗୀର ମଳ ବାନ୍ଧିଲାଣି ।)

୧୮ । ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ଆଦି ପଶୁକୁ ପୋଷିବା ବା ପାଳିବା—
18. To domesticate or maintain beasts.

ଖାଟିଏ ଝୋରି ବଳଦ ବାନ୍ଧି ନାଥେ ହେଲେ ଚରବର—ଭଗ ।

୧୯ । ପୁସ୍ତକର ଘନ ଘନ ପୃଷ୍ଠାକୁ ସୂତା ଦ୍ୱାରା ଅଟକାଇବା ବା ଗୁନ୍ଥିବା—19. To bind the pages of a book.
[ବାନ୍ଧି ଦେବା, ବାନ୍ଧି ପକା(ହେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

୨୦ । (ଗେଣ୍ଡ, ଦମ୍ଭ, ଅଣ୍ଡ, ମଣ୍ଡ) ମନରେ ସ୍ଥିର କରିବା—20. To settle; to resolve; to form in one's mind.

ବାଣ୍ଡଅଛି ମ୍ଲେଚ୍ଛ ମନେ ବଡ ଅଣ୍ଡ
ଗଡ଼ିଛି ଅକାଶେ ବଳବ ଗଡ଼ । ଜଗନ୍ନାଥ. ବ୍ରହ୍ମଭାଗ ।

୨୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରି ଗୋଳା ବାନ୍ଧିବା—
21. To roll many small things into a ball.

(ଯଥା—ଲଡ୍ଡୁ ଦାନା ବାନ୍ଧିବା ।)

୨୨ । ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କ ବିନିମୟରେ ଉଚ୍ଚତର ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରା ଘାଇବା—
22. To get coins of higher value in exchange for those of lower value.

[ଦ୍ର—ଭାଙ୍ଗିବା—ଏହାର ବିପରୀତ ।]

୨୩ । (ଦେହକୁ) ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ ରଖିବା—
23. To keep (one's body) strong by observing continence.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ) କ—ଟଙ୍କା ଦାଖଲ କରିବା—
To pay or deposit money.

(ଯଥା—ତାଙ୍କେ ଆଜ ଟ୍ରେଜରୀରେ ଦଶ ଟଙ୍କା ବାନ୍ଧିଲେ ।)

ବାନ୍ଧ ବୁନ୍ଧ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଶ (ବାନ୍ଧିବା ଓ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣରେ ଗଠିତ ଚଳିତ
Bāndhi bundhi ସହଚର ବୁନ୍ଧିବା କ୍ରିୟା ଦ୍ୱୟର ସମାପିକା
ବେଁଧେ ବୁଁଧେ ରୂପ କ୍ରି. ବିଶ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ବାଁଧବୁଁଧକର ୧ । ବହୁ ବସ୍ତୁ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧାବନ୍ଧି କର—
1. Tying up many things.

(ଯଥା—ମୁଁ ଏଠାରୁ ଲୁଗାପଟା ବାନ୍ଧବୁନ୍ଧ ବାହାରିଲିଣି ।)

୨ । ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି କର—
2. Tightly or nicely tying up.

(ଯଥା—ପୁରୋହିତ ମହାପ୍ରଭୁ ନୈବେଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀଯାକ ବାନ୍ଧ ବୁନ୍ଧି ଗୋଟିଏ ଯାଉଁଳି ଛିଆର କଲେଣି ।)

୩ । ବନ୍ଧନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ କର—
3. Finishing the act of binding.

(ଯଥା—ମୁଲୁଲା ବାଳକକ ବାନ୍ଧବୁନ୍ଧ ଗୋଟିଏ ଜଟ ପାର ଦେଲେ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶନ୍ତା ।)

[ଦ୍ର—ତୁଳନା କର :—ଖାଇଖୁଇ, ଦେଖିଦାଖି, ଘୁଞ୍ଚିଘୁଞ୍ଚି, ମାରିମୁରି ଇତ୍ୟାଦି; ଦ୍ୱିତୀୟ କ୍ରିୟାର ଏହି ଆକାର ଓ ପ୍ରୟୋଗ ଛଡ଼ା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ।]

ବାନ୍ଧ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରଥମେ ବାନ୍ଧିବା ପରେ ମାରିବା)—
Bāndhi māribā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜୀବକୁ ବନ୍ଧନ ପୂର୍ବକ
ବେଁଧେ ମାରା ପ୍ରହାର କରିବା—To beat a person or beast
ବାଂଧ ମାରନା after binding him down.

ବାନ୍ଧି ମାରିଲେ ସେ, ଧରି ମାରିଲେ ସେ—ଚଳ ।

ବାନ୍ଧି ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାନ୍ଧି ହେବା ୫ ଓ ୪ (ଦେଖ)
Bāndhi jibā Bāndhi hebā 3 & 4 (See)
ବେଁଧେ ଯାଓୟା **ବଂଧଜାନା**

ବାନ୍ଧି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଅବରୁଦ୍ଧ
Bāndhi rakhibā କରିବା ବା ବନ୍ଦ କରି ରଖିବା—
ବେଁଧେ ରାଖା 1. To shut up a thing or person.
ବାଂଧକରକେ ରଖନା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆପଣାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ତ୍ରଆରରେ ରଖିବା—2. (figurative) To keep a thing or person under one's complete control.

ବାନ୍ଧି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ହେବା; ବନ୍ଧା ହେବା—
Bāndhi hebā 1. To be bound up.
ବାଁଧା ହୋଇଯା ୨ । ଛନ୍ଦଣି ମନ୍ଦଣି ହେବା—
ବଂଧା ହୋନା 2. To be entangled.

୩ । (ତରଳ ବସ୍ତୁ) କଠିନୀଭୂତ ହେବା—3. To crystallise; to coagulate; to become solid.

୪ । ଆପଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବଶ ହେବା; ଅଶକ୍ତ ହେବା; ଅତିରିକ୍ତ ରୂପେ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ବିରକ୍ତ ବୋଧ କରିବା—
4. To become incapable of further action; to be surfeited.

(ଯଥା—ଗୁଡ଼ାଏ ମିଠାଇ ଖାଇ ମୋ ମୁହଁ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଗଲାଣି ।)

୫ । ଅନ୍ୟର ବଶୀଭୂତ ହେବା—5. To be under the full control of.

(ଯଥା—ଯାହାର ଦାନା ଖାଇବ ତା ପାଖରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବ ।)

ବାନ୍ଧୁ(ନ୍ଧେ)ଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବନ୍ଧନୀ)—୧ । ବନ୍ଧନ—
Bāndhu(ndhe)ṇī 1. Binding.

ଗୋଇ କରୁଣା ଅଛି ଶୁଣି
ତେବେ ସେ ଫେଡ଼ିବୁ ବାନ୍ଧେଣି ।
ବାଁଧନ **ବଂଧନୀ** [ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ବନ୍ଧା ହେବା ଅବସ୍ଥା—2. State of being bound. ୩ । ଗ୍ରନ୍ଥି—3. Knot. ୪ । କାରାବନ୍ଧନ—
4. Confinement; imprisonment.

୫ । ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ; ଛୋଟ ଦଉଡ଼ି—5. Small string.

୬ । ଛନ୍ଦଣି; ଛନ୍ଦ ଦଉଡ଼ି; ମେଣ୍ଢା ଓ ବାଛୁରୀ ଆଦିକୁ ବାନ୍ଧିବାର ଛୋଟ ଦଉଡ଼ି—6. Tying string.

ବାନ୍ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; କୌଧ) ବି.—(ତୁଳ. ହି. ବଡ଼ମା)—
Bānni ଶୁଷ୍କ ଶୀ ବା ଶଢ଼ିକା ମୁଠା—Broomstick.

ବାପ୍‌ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାଫ୍‌ତା)—ଏକପ୍ରକାର ରେଶମ ମିଶା
Bāp-tā କାର୍ପାସ ବସ୍ତ୍ର—A kind of mixed stuff of
ବାପ୍‌ତା **ବାଫତା** cotton and silk.
(ବାପ୍ତା; ବାଫ୍‌ତା, ବାପ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପାଟର ଟାଣି ଓ ସୂତାର ଭରଣି ଥାଏ ।]

ବାପ୍‌ରେ—ଦେ. ଅ.—(ସଂ. ବପ୍ତା+ସଂ. ଅରେ)—ବିସ୍ମୟ, ଭୟ,
Bāp-re ମନସ୍ତାପ, ଯନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରଭୃତି ସୂଚକ ଚିତ୍କାର—An
ବାପରେ **ବାପରେ** exclamation of surprize, fear, agony
(ବାପ୍, ବାପ୍‌ରେ ବାପ୍; ବାପ୍‌ଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ) etc

ବାପ—ସଂ. ବି.—(ବପ୍ ଧାତୁ+ଘଞ୍ ପ୍ର.)—୧ । ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—
Bāpa 1. Sowing seed.

୨ । ଲୁଗା ବୁଣିବା—2. Weaving. ୩ । ଜନ୍ମେଷ୍ଟି, ଗର୍ଭାଧାନ—3. The ceremony of putting

semen into the womb of the wife; impregnating. ୪ । ମୁଣ୍ଡନ; ଖୌର (ହ. ଶ.)—4. Shaving. ୫ । (+ ଅଧିକରଣ. ଅ) ଖେତ (ହ. ଶ.)—5 Agricultural field; plot of cultivated land. ୬ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବୀଜ ବୁଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି—6. A sower of seeds.

ବାପ **बाप; बाबा** ଦେ. ବ.—(ସଂ. ବପ୍ର; ବପ୍ତା=ଜନକ; ପିତା)-୧ । ପିତା; ବାପା; ବାବା—1. Father.

୨ । ପିତୃ ସ୍ଥାନୀୟ ଗୁରୁଜନ—2. One's elder who is like one's father.

[ଦ୍ର—ଆପଣାଠାରୁ ଯୋଗ୍ୟତର ବା ପୂଜନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଅଧିକ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

(ଯଥା—ଆପଣଙ୍କ ହୁକୁମ ନ ମାନିବାକୁ ମୋ ବାପର ସାଧ୍ୟ ନାହିଁ—ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ମୋ ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ମଧ୍ୟ ସାଧ୍ୟ ନାହିଁ ।]

୩ । ପ୍ରକୃତରେ ଯାହା ଔରସରୁ ମାତୃଗର୍ଭରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମେ—3. The real progenitor of a person, as opposed to the putative father.

ଚରି ଜାଣେ ପାପ, ମା ଜାଣେ ବାପ—ଚଳ ।

ବାବା **बाबा** ଦେ. ଅ.—ହେ ବତ୍ସ ! (ପୁତ୍ରସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ)—An exclamation of fondness to one's younger.

ବାବା **बाबा** ବିଶ.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଗରିଷ୍ଠ—Superior to; best of all.

ଅଛ ଯେତେ ଚାପ । ଅନଙ୍ଗ ଦେବତା ସବୁର ବାପ ।

ଚତ୍ରମଳ୍ଲ, ବଦନ୍ତ୍ୟଥଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତି

ବାପ ଅଜା—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ବପ୍ର + ଅର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ପିତୃପିତାମହ—1. Father and grandfather.

୨ । ପୂର୍ବପୁରୁଷଗଣ—2. One's ancestors.

ବାପ ଗୋସେଇଁ ବାପ
ବାପ ଦଦା, ବାପଦାଦା
ବାପ ବଡ଼ବାପ
} —ଅନ୍ୟରୂପ

ବାପ ଦାଦା **बाप दादा**

ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତା ବା ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ ଧରି ବାପତୋଳା ଗାଳି ଦେବା—To abuse one by casting slur on one's father or ancestors.

Bāpa ajāṅka nā-āṅ dharibā

बापदादाका नामलेना

(ବାପ ନାଆଁ ଧରିବା, ବାପକୁ ଝୁଲାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମନ ବା ଚରିତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ପିତୃପିତାମହଙ୍କ ସୁନାମରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଇବା—To cast a slur on one's own family reputation; to spoil the good name of one's ancestors by one's evil actions.

Bāpa ajāṅka nā-āṅ pakā(ke)ibā

बाप दादाका नाम डुबाना

ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆପଣାର ଅଯୋଗ୍ୟତାଦ୍ୱାରା [ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ଡୁବା(ବେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବଂଶଗୌରବ ଲୋପ କରିବା—To cause the disappearance of one's family reputation by one's unfitness.

Bāpa ajāṅka nā-āṅ burda(rde)ibā

ବାପଦାଦାର ନାମ ଡୁବାନ

ବାପ ଅଜାଙ୍କ ନାଆଁ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆପଣାର ଯୋଗ୍ୟତା ବା ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ବଂଶ ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା—To maintain one's family reputation by one's good conduct.

Bāpa ajāṅka nā-āṅ rakhibā

ବାପଅଜା ଚଉଦ ପୁରୁଷ—ଦେ. ବ.—ଆପଣାର ପିତୃ ପିତାମହ ପ୍ରପିତାମହ ଆଦି ସମସ୍ତ ପୂର୍ବପୁରୁଷ—One's ancestors beginning from one's father.

Bāpa ajā chauda purusha

ବାପ ଅମଳ—ଦେ. ବ.—ଆପଣା ପିତାଙ୍କ ଜୀବିତ କାଳ—Life-time of one's father.

Bāpa amala

ବାବାର ଅମଳ **बाबाका अमल** (ବାପ କାଳେ, ଗୋଡ଼ା ଶାଳେ ଭଗ)

(ବାପଙ୍କ ଅମଳ, ବାପ କାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାପକ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—(ବପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ. ବାପି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ବପନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ: ଯେ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ମଞ୍ଜି (ବୀଜ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୁଣାଏ—1. Getting seeds sown by another. ୨ । ଯେ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଲୁଗା ବୁଣାଏ—2. Getting a cloth woven by another.

Bāpaka

ବାପ କାଳିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ପିତାଙ୍କ ଅମଳର—1. Which had happened during the lifetime of one's father. ୨ । ପୁରାତନ—2. Old. ୩ । ମରହଟ୍ଟୀ—3. Archaic.

Bāpa kāliā

ବାପକାଳୀ, ବାପକେଲେ

बाबाका अमलका

ବାପ ଘର—ଦେ. ବ—ବଧୂର ପିତୃଗୃହ—The house of a bride's or woman's father.

Bāpa ghara

ବାପେର ବାଡ଼ି ଏଥ ଘରର ବାପଘର ସିନ୍ଦୁ

पीहर; नैहर ଅଛ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ମନ ନ କରୁରୁ—ଭଗ ।

ବାପ ଜନମ କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ) (ଅସମ୍ଭବ କଥା କହିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ)—(ବାପର ବଉ କଥା କହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅସମ୍ଭବ କଥା କହିବା—ବାପେର ଜନମ କଥା ବଲା To speak a thing which is impossible.

Bāpa janama kathā kahibā

बापका जनमका बात बोलना

ବାପ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବ. (ବାପ=ବୟନ + ଦଣ୍ଡ=ଯଷ୍ଟି)—ବୟନ ଦଣ୍ଡ; ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଲୁଗା ବୁଣାଯାଏ; ନଳୁଜ; ତନ୍ତୁକାଠ—The weaver's yard or beam.

Bāpa daṇḍa

ବାପଧନ—ଦେ. ବ—ପିତୃଧନ; ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି; ଯାହା ସ୍ୱୋପାର୍ଜିତ ଧନ ନୁହେଁ—Father's acquisition; ancestral property; not one's acquired property.

Bāpadhana

बपौती; बपोडा

ବାବା ବାବା—(ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନ) ହେ ବତ୍ସ—An address of fondness to one's youngers.

बाबा बाबा

ବାପନ—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍—ବାପି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Bāpana ୧ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଖେତରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣାଇବା—1. Causing to be sown. ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା କ୍ଷୌର କରାଇବା—2. Causing to be shaven. ୩ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଲୁଗା ବୁଣାଇବା—3. Causing cloth to be woven.

ବାପ ନାଆଁ ପଚାରିଲେ ଆସିବ ନାହିଁ—ଦେ. (ବାକ୍ୟ)—(ଜାରଜ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି କହା
Bāpa nāāṅ pachārile āsiba nāhiṅ
ବାପ ନାଆଁ ଆସିବ ନାହିଁ
ବାପ ନାଆଁ ପଇଷ୍ଟବ ନାହିଁ
ବାପ ନାଆଁ କରେଇ ପାରିବ ନାହିଁ
ବାପ ନାଆଁ ଜଣା ନାହିଁ
ଅନ୍ୟରୂପ ଘୃଣାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ବାକ୍ୟ—(ଅର୍ଥାତ୍ ଅମୁକ ଜାରଜ ଅଟେ)—A sentence used in rebuking a person, telling him thereby that he is a bastard.
बापका नाममी नहो बताना

ବାପ ପୁଅ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ.ବପ୍ତ+ପୁତ୍ର)—ପିତା ଓ ପୁତ୍ର—
Bāpa pua ବାପବେଟା **बापबेटा** Father and son.

ବାପ ବୟସୀ—ଦେ. ବିଶ—ବୟସରେ ପିତାଙ୍କର ସମକକ୍ଷ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Bāpa bayasī (a person) Fit to be one's father in age; of the age of one's father (and so deserving of one's respect).
(ବାପ ବୟସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
बापके उमरका

ବାପ ମା—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ବପ୍ତା+ମାତା)—ପିତା ଓ ମାତା—One's father and mother.
Bāpa mā
(ବାପ ମାଆ; ବାପ ମାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)
मा बाप
ଖେତରେ ସାତ ଖରି ଘୋଡ଼ାଇ ପଡ଼ିବ ବୁଢ଼ାକୁ ଉଷିଷ୍ଟଲେ ଅମ୍ବ ବାପ ମାଏ ।
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବାପ ମୋର—ଦେ. ଅ—ବାପଧନ (ଦେଖ)
Bāpa mora ବାବା ଆମାର **बाबा मेरा** Bāpadhana (See)

ବାପର ପୁଅ—ଦେ. ବି—୧ । ପିତାର ସୁସନ୍ତାନ—1. A good son of a father. ୨ । ଯୋଗ୍ୟ ପିତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟ ବାପେର ବେଟା ସନ୍ତାନ—2. A fit son of a fit father.
Bāpara pua
बापका लडका ୩ । ଯେ ଜାରଜ ସନ୍ତାନ ନୁହେଁ; ପିତାର ଔରସ ସନ୍ତାନ—2. The begotten son of a father (not a bastard).

(ଯଥା—ତୁ ଯେବେ ବାପର ପୁଅ ହୋଇଥିବୁ ତେବେ ବଶ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଟେକି ରଖିବୁ ।)

ବାପର ବିଭାଘର ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଗାଳି)—ଜନନୀର ମୃତ୍ୟୁ ହେବା ପରେ ପିତାର ବିଏ ଦେଖାନ
Bāpara bibhāghara dekhā(khe)ibā
ବାପେର ବିଏ ଦେଖାନ ଗାଳି—To wish a person to see his father's marriage (after the death of the person's mother).
[ବାପର ବୋମ ଘର ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାପ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—ଦେ. ବି—୧ । ପିତୃ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—1. Annual offering of oblations to one's deceased father.
Bāpa śrāddha
ପିତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ **पितृश्राध** ୨ । କୌଣସି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—2. Any unavoidable duty.

ବାପର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତୃ ପିତାମହଙ୍କ ନାମ ଧରି ଗାଳି ଦେବା—1. (figurative) To call names to a person's ancestors.
Bāpara śrāddha karibā
ବାପ ଅଜାଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା
ବାପ ଦାଦାଙ୍କ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା
ଅନ୍ୟରୂପ
ବାପେର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରା
बापका श्राध करना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ କରିବା—2. (figurative) To perform some unavoidable act.

ବାପର ସାଧ୍ୟ—ଦେ. (ବାକ୍ୟ)—ନିଜ କ୍ଷମତାର ବହିର୍ଭୂତ କର୍ମ (ଏପରି ବି, ପିତାଙ୍କ କ୍ଷମତାର ବହିର୍ଭୂତ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟବହୃତ)—An expression used to denote that a thing is beyond one's power (literally beyond even one's father's power).
Bāpara sādhya
ବାପେର ସାଧ୍ୟ
बापका सधय

(ଯଥା—ମୁଁ ତାହା ନ କରିବାକୁ ମୋ ବାପର ସାଧ୍ୟ ଅଛି ?)

ବାପ ସୁଆ(ହା)ଗିଆ—ଦେ. ବିଶ—ଅତିଶୟ ପିତୃ ସ୍ନେହୀ—
Bāpa suā(hā)giā Excessively fond of ones father
[ବାପସୁଆ(ହା)ଗୀ(ଗେଇ)—ସ୍ତ୍ରୀ] (ବାପସୁଆ(ହା)ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାପ ସୋରିଆ—ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ବପ୍ତା+ସ୍ନେହ)—
Bāpa soriā ପିତୃସ୍ନେହୀ—Loving like a son.
[ତୁ—ଏପରି ବାପ ସୋରିଆ ସ୍ତ୍ରୀଜାତିକୁ ପୋଲିସ ଖୁବ ଅଳ୍ପ ଦେଖାଯାଉ । ଦୈନିକ ସମାଜ ।]

ବାପା—ଦେ. ବି. ଓ ଅ.—(ସଂ. ବପ୍ତା)—ବାପ (ଦେଖ)
Bāpā Bāpa (See)
ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ପୁରୁଷ) ବି. (ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ)—ପିତାମହ—Paternal grand-father.
[ତୁ—ପୁରୁଷ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଜିଲ୍ଲାର ବେଶିଭାଗର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପିତାଙ୍କୁ ବାବା ଓ ପିତାମହଙ୍କୁ ବାପା, ମାତାଙ୍କୁ ବୋଉ ଓ ପିତାମହୀଙ୍କୁ ମାଆ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଦକ୍ଷିଣ ଜିଲ୍ଲାର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରଭୃତିରେ ପିତାଙ୍କୁ ବାପା ଓ ମାତାଙ୍କୁ ମା ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।]

ବାପା ବଡ଼ବାପା—ଦେ. ବି—୧ । ପିତୃପିତାମହ—1. Father and grandfather, ୨ । ପିତା ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭାଇ—2. Father and his elder brother.
Bāpā bardabāpā
(ବାପା ବଡ଼ାପା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବାପା(ପ୍ପା) ରାଓ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମେବାରର ରାଜପୁତ ରାଣାମାନଙ୍କ ଆଦି ପୁରୁଷ—Name of a Rajput king, the founder of the Rana dynasty of a Mewar.
Bāpā(ppā) rāo
[ତୁ—ରାଜପୁତାନାରେ ପ୍ରଚଳିତ କିମ୍ବଦନ୍ତି ପ୍ରକାରେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ବଳଭୀ ବଂଶର ମହାରାଜ ଗୁହାଦିତ୍ୟଙ୍କର ଏ ଅଷ୍ଟମ ବଂଶଧର ନାଗାଦିତ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଏ ଶିଶୁ ଥିବା

ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କୁ ଉଷ୍ଟ୍ରମାନେ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣର ଭାର ଏହାଙ୍କ ମାତା ଓ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁରୋହିତ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ପିଲାଦିନେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଗାଈ ଚରାଉଥିଲେ; ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ଖତ ନାମକ ଋଷିଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ଶିବମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି 'ଏକଲିଙ୍ଗ' ନାମ କଣ୍ଟିବନ୍ଧପ୍ରଦାନ୍ତଙ୍କୁ ପୂଜା କଲେ । ଏ ଚିତୋରକୁ ଆସି ସେଠାରେ ରାଜ୍ୟସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏ ମେବାର ରାଜବଂଶର ଆଦି ପୁରୁଷ ଥିଲେ । ଟଡ୍ ସାହେବ ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମକାଳ ୭୪୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଥିବାର କଳ୍ପନା କରନ୍ତି—ହି. ଶ.]

ବାପି(ପୀ)—ସଂ. ବି. (ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+ଅଧିକରଣ. ଇ; ଈ; ଯହିଁରେ ପଦାର୍ଥ ବପନ କରାଯାଏ)—୧ । ଦୀର୍ଘିକା; ପୋଖରୀ; (ବାପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୀର୍ଘୀ; ଚାରିକୋଣିଆ ଲମ୍ବ ପୋଖରୀ. ଜଳାଶୟ—1. Tank; pool; an oblong pond; ୨ । ବାଉଳି; ଚତୁଷ୍କୋଣ ପ୍ରସ୍ତର ନିର୍ମିତ ବୃହତ୍ କୂପ—2. A big square well with masonry walls.

Bāpi(pī)

ବାପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବାପ+ଇତ ବା ବପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ବାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । (ମଞ୍ଜି) ବୁଣାଯାଇ ଥିବା—1. Sown ୨ । (ଲୁଗା) ବୁଣା ଯାଇଥିବା—2. Woven. ୩ । ମୁଣ୍ଡିତ—3. Shaven.

Bāpita

ବାପୁ—ଦେ. ଅ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—1. A form of address to father. ୨ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥ ସମ୍ବୋଧନ; ହେ ବତ୍ସ ! ବାବୁ !—2. A form of address to youngers.

Bāpu

ବାପୁ

[ଦ୍ର—ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଅନୁଚର ଓ ଭକ୍ତ ଏହି ନାମରେ ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।]

ବାପୁ(ପ, ପେ)ଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସହାନୁଭୂତିସୂଚକ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଅନବେଦ୍ୟାପାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି; ବିଚାରା; ବେଚାରା; ମୂର୍ଖ; ନିର୍ବୋଧ—1. (used in pity) The poor being.

Bāpu(pa, pe)rḍā(rḍi)

ଏ ସଦାଶୁ ଭର୍ଯ୍ୟା ବଷ୍ଟରୁ ଶ୍ରେ ବାଟ
ପିଲ ବର ରହିଛ ଦୁଃଖେ ଯେ ବାପୁଡ଼ାଟ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

(ବାପୁ[ପ, ପେ]ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବେଚାରୀ **ବାପୁଡ଼ା**

୨ । ଉତ୍ତମ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A good soul.

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ରଜା ତ ଧାର୍ମିକ ବାପୁଡ଼ା
ଲେଉଟଲେ ବାସେ ଫୁଲଇ ନାସା ପୁଡ଼ା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । (ଭୁଷ୍ଟାର୍ଥକ) ନଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A man of straw.

ତତ୍ତ୍ୱ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ରହି ବଲୁଆ ବାପୁଡ଼ା
ଦେହର ପାଣିସାକ ପକାଇଲ ଝାଡ଼ି—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ବାପୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଭୁଲ. ହି. ବାପୁରା)—ବାପୁଡ଼ା (ଦେଖ)—Bāpurḍā (See).

Bāpurā

ବାପୁଦେବ ଶାସ୍ତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତ—Name of a Marhatta Brāhmaṇa Pandit.

Bāpudeba śāstrī

[ଦ୍ର—ଏ ୧୮୨୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିପୁଣ ଥିବାରୁ ବାରାଣସୀର ସଂସ୍କୃତ କଲେଜରେ ରେଖା ଗଣିତର ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ପରେ ଗଣିତ ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ସଂସ୍କୃତ ଓ ହିନ୍ଦୀଭାଷାରେ ରେଖାଗଣିତ, ତ୍ରିକୋଣମିତି ଆଦି ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ରଚନା କରିଥିଲେ । ଇଂରେଜୀ ନାବିକ ପଞ୍ଜିକା ଅବଲମ୍ବନ କରି ଏ ସଂସ୍କୃତ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏହାଙ୍କୁ ସି. ଆଇ. ଇ (C. I. E.) ଓ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ । ଏ ଇଂଲଣ୍ଡର ଓ କଲିକତାର ଆସିଆଟିକ୍ ସୋସାଇଟିର ଏବଂ ଆଲାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସଭ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମ ନୃସିଂହ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ।]

ବାପ୍ତା(ପ୍ତା)—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ବାଫ୍ତା)—୧ । ରେସମର ଝାଣୀ ଓ ସୂତାର ଉରଣୀରେ ବୁଣା ଏକପ୍ରକାର ଲୁଗା—1. A cloth woven with silken warp and cotton woof. ୨ । ବୁଟାଦାର ବା ସୂଚିକର୍ମଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ରେସମ ଲୁଗା—2. A kind of embroidered silken cloth.

Bāptā(phtā)

ବାଫ୍ତା

ବାପ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । (ବାପୀ+ଯ)—ବାଉଳିର ଜଳ (ହି. ଶ)

Bāpya 1. Water from a wide masonry well.

୨ । (ବପ୍ ଧାତୁ ଣିଜ, ବାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—ବୁଣା ଧାନ; ଯେଉଁ ଧାନ ବିହନ ବୁଣାଯାଇ ଉଠିଥାଏ (ହି. ଶ)—2. Paddy grown by sowing.

ବାପୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାପୀ) —ବାଉଳି—A big square well with masonry walls.

Bāphī

ବାଉଳି, ବାବଲି

ରତନ ଯୁତ ବନ୍ଧ ଘରଷ୍ଟ ମିଳାଇ
ଗର ଭିତରେ ବାପୀ କୂପ ଖୋଳା ଥାଇ ।
— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନ ଶାସନ ।

ବାବ—ଦେ. ବି—ବବୁର (ଦେଖ)

Bāba Babura (See)

ବାବତ୍(ତ)—ବୈଦେ. ବିଣ. (କଟରଆ) (ଆ. ବାବତ୍=ସମ୍ବନ୍ଧ)—୧ । ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to.

Bābat(ta)

ବାବଦ୍, ବାବୁଦ୍, ବାବୁଦ୍ ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଯଥାକ୍ରମ; କ୍ରମିକ—2. Successive; respective.

ବାବତ୍ ବାବତ

ବି—୧ । ସମ୍ପର୍କ; ସମ୍ବନ୍ଧ—1. Connection.

ବାବତ୍ ବାବତ୍

୨ । କୌଣସି ବିଷୟ—2. Head; item; any matter.

୩ । ହିସାବ—3. Account

[ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ବା । ବମ୍ବା । ବା, ।]

ଅ—୧ । ଅମୁକ ବିଷୟରେ—1. In respect of.

୨ । ଅମୁକ ସମ୍ପର୍କରେ—2. In connection with.

ବାବତ ବାବତ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (କଟରଆ)—୧ । ଯଥାକ୍ରମରେ; ଉଲ୍ଲ ଉଲ୍ଲ କରି; ବାବତ୍ ବାବତ୍ ଉଲ୍ଲ ଉଲ୍ଲ ହୋଇ—Respectively; separately; in separate blocks; item by item.

Bābata bābata kari

ବାବତ୍ ବାବତ୍ କରକେ

୪ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହିସାବରେ—4. Under different headings or groups.

ବାବତ ବାବତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କରିଅଛି)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବା ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରିବା—To separate into different groups, heads or items
Bābata bābata karibā
बाबत् बाबत् करना
बाबत् बाबत् करना
ବାବତ୍ ବାବତ୍ କରିବା

ବାବଦୂକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବଦ୍ ଧାତୁ ଯତ ଲୁଗନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅତିଶୟାର୍ଥେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ—ବାବଦ୍ ଧାତୁ=ଅତିଶୟ କହିବା ବା ବଦିବା +ଊକ; ଅଧିକ ବଦିବା ଯାହାର ସ୍ୱଭାବ)—୧ । ବାଚାଳ; ଗପୁଡ଼ି—1. Talkative; babbling; garrulous. ୨ । ବକ୍ତୃତ୍ୱ ସମ୍ପନ୍ନ—2. Eloquent (Apte). ୩ । ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଅଲୋଚନାକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(ପ୍ରତିବାଦ)—3. Learned in the scriptures and reasoning matters elaborately.
Bābadūka

ବାବନ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ବାମନ)—ବାମନ (ଦେଖ)
Bābana Bāmana (See)
ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ବାଅନ (ଦେଖ)—Bā—āna (See)

ବାବନା ଭୂତ—ଦେ. ବି.—୧ । ଭୂତ—
Bābanā bhūta 1. A ghost.
୨ । ଭୂତ ପରି ବୁଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A wanderer; a wandering person; a person stalking like a ghost. ୩ । ଅମୋଘ ପ୍ରେତ ପରି ଅଥୟ ଲୋକ—3. A restless person (like a spirit). ୪ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ରଥଯାତ୍ରା କେଲେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରା ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରକୁ ଯାଇ ସେହି ଦେଉଳକୁ ଜଗି ରହିବା କଳ୍ପିତ ଭୂତ—4. The imaginary spirit which guards the Gundichā house during Rath Jatra festival when Jagannāth, Balabhadra and Subhadrā resort to and occupy that place.

ବାବର୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭାରତର ପ୍ରଥମ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ—
Bābar The first Moghal Emperor of India.
ବାବର [ଦ୍—ଏ ତୈମୁରଙ୍କର ଷଷ୍ଠ ବଂଶଧର ଅଟନ୍ତି । ୧୫୨୨ ବାବର ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପଠାଣ ସମ୍ରାଟ ଇବ୍ରାହିମ ଲୋଦିଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରଥମ ପାଣିପଥ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରି ଦିଲ୍ଲୀ ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ପରେ ରାଣା ସଙ୍ଗ୍ରାମ ସିଂହ ଏହାଙ୍କୁ ଭାରତରୁ ବିତାଡ଼ିତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ସିକ୍ରୀଠାରେ ୧୫୨୭ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାବର ଓ ରାଜପୁତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା; ତହିଁରେ ସଙ୍ଗ୍ରାମ ସିଂହ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ଓ ବାବର୍ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ହେଲେ । ସେ ୧୫୩୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।]
बाबर

ବାବର୍ ନେ(ଲେ)ଟ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ବବିନେଟ୍)—ମଶାରି ଆଦି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ସରୁ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଜାଲ କପଡ଼ା-ବାବିନେଟ Bobbinet; a stuff of net cloth used for making mosquito curtains.
Bābar-ne(le)ṭ
बाबिनेट

ବାବରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଯାଯାବର)—୧ । ବାସୁଗ; ଯାଯାବର—
Bābarā 1. Wandering. ୨ । ସ୍ଥିରତାବିହୀନ—
बाउरा 2. Unsettled; out of joint.
ବାଉ ହେଇ ବାବରା—ବାଉଳି ଭାଇ ଗୁଇଳ,
ଚାହୁଣିକୁ ଜାବଡ଼ା—ଚଗ ।
୩ । (ସଂ. ବାତୁଲ) ବାତୁଲ—3. Mad.

ବାବ(ବେ)ଲ୍ ମାଣ୍ଡ(ଣ୍ଡେ)ବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ନାମ)—ଆରବ ଉପସାଗର ଓ ଲୋହିତ ସାଗର ବାବଲ ମାଣ୍ଡେବ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରଣାଳୀ—The straits of Bab-el-mandeb between the Arabian Sea and the Red Sea.
Bāba(be)l mānḍa(ṇḍe)b
बाबेल मैंडेब

ବାବଲ—ଦେ. ବି—ଶରବିଶେଷ—
Bābala Name of an arrow.
ବାବଲ ବ୍ୟାଣୋତ୍ତମ ପ୍ରୟୋଗେ କେତୁତମ
ତାରତମ କଲେ ଉପର । ଭଃ. ବୈଦେହୀଶ କଳାସ ।

ବାବା—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଭୁରଷ ଦେଶୀୟ ଭାଷା)—୧ । ବାପ (ଦେଖ)
Bābā 1. Bāpa (See) ୨ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷା) ସାହେବମାନଙ୍କ ଶିଶୁ ସନ୍ତାନ—2. A generic name for European children.
(ଯଥା—ମିସି ବାବା, ଜନ୍ ବାବା ।)
୩ । ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ନାମ ପରେ ସ୍ନେହସୂଚକ ଉପାଧି—3. An affectionate title added to the name of a recluse.
(ଯଥା—ସତ୍ୟ ମହାମାଧ୍ୟମୀ ବ୍ରହ୍ମ ଅବଧୂତ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ।)
ବାବା बाबा ଅ—୧ । ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—1. Papa. ୨ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—2. (Used in addressing elders) Father ! ୩ । ବାବାଜୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—3. Used in addressing ascetics and religious people—(similar to the Reverend). ୪ । ଅପଣାଠାରୁ ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଓ ପୁତ୍ରସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବାତ୍ସଲ୍ୟସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—4. An address of affection applied to one's youngers.

ବାବା ଆଦ(ଦି)ମୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବପ୍ତା + ଫା. ଆଦମୀ) (ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ-ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବାବା ଶବ୍ଦ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ)—
Bābā ādamī
बाबाआदमी
ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଂସାରର ସବୁ ମାୟାକୁ ଛାଡ଼ି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଅଛି; ବିଷୟ ବିରାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A person who has cut off all his worldly connections and is care-free.

ବାବାଜାନ୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଅ. ଅବ୍ବାଜାନ୍)—ଆଦରାର୍ଥ ବାତ୍ସଲ୍ୟସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—(Interjection) A term of fond address to youngers.
Bābājān

ବାବାଜୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସାଧୁ; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ; ବୈରାଗୀ; ବୈଷ୍ଣବ—
Bābājī 1. An anchorite. ୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
(ମାତାଜୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Name given to males. ୩ । (ନାମ)

ବାବାଜୀ ମରହଟ୍ଟା ଅମଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ସୁବାଦାରଙ୍କ ନାମ—
बाबाजी 3. Name of a Marhatta Governor of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏ ୧୭୭୨ ରୁ ୧୭୭୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ସୁବାଦାର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଖ୍ରୀ. ୧୭୭୭ ରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଥିଲା । ଝୋଁସ୍ଲା ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରେରିତ ମାଧୋଜୀ ହରି ନାମକ ଜଣେ ସୁବାଦାର ଏହାଙ୍କୁ କାରାରୁଦ୍ଧ କରି ଓଡ଼ିଶାର ସୁବାଦାର ହେଲେ ।]

ଅ—ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଦରାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ—
An interjection addressed to youngers in fondness.

ବାବାଜୀ ବଇଷ୍ଣବ—ଦେ. ବି. (ସହଜର ଶବ୍ଦ)—ବୈରାଗୀମାନେ—
Bābājī baishṇaba Anchorites.
(ବାବାଜୀ ବୈଷ୍ଣବ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାବାଜୀ ବୈଷମ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବାବାଜୀ ମ(ମା)ହାରାଜ—ଦେ. ବି—ମହନ୍ତ; ମଠାଧୀଶ—
Bābājī ma(mā)hārāja A mahant.

ବାବାଜୀ ମହାରାଜ ଅ—ବାବାଜୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—An
बाबाजी महाराज address made to anchorites.

ବାବା ବାଛା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତ ସମ୍ବୋଧନ—
Bābā bāchhā An endearing term of address.

ବାବା ମୋର—ଦେ. ଅ—ବାପ ଧନ (ଦେଖ)—
Bābā mora ବାବାଆମାର **बाबामेरा** Bāpa dhana (See)

ବାବା ରାମ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଉଦାସୀ ଓ ଦୟାଳୁ ବ୍ୟକ୍ତି—
Bābā rām A kind man; indifferent to worldly
बाबा राम ବାବାରାମ concerns

ବାବାରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥ ସମ୍ବୋଧନ—1. Interjection
Bābāre used in addressing one's youngers.
ବାବା ଗୋ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଆର୍ତ୍ତନାଦ—2. (Interjection)
ବାବା ଲୋ } A call of distress.
ବାପରେ } ବାପରେ **बापरे**

ବାବାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବବୁର (ଦେଖ)
Bābāl Babura (See)

ବାବାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାୟାଣୀ—
Bābāli (ବାବଲା—ଖୁଂ) Mad (woman).

ବାବିବା—ପ୍ରା. କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ବାଇବା; ବଜାଇବା—
Bābibā To play on a musical instrument.

ଗାବନ୍ତ ମାବନ୍ତ ନୃତ୍ୟନ୍ତ ବାଜା
ଭଲ୍ଲବ ମଦନ ଶରେ ବବେଳା । ଗୀତା. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

[ଦ୍ର—ବାଇବା କ୍ରିୟାର ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷ ମାନ୍ୟାର୍ଥକ ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନରେ କେବଳ 'ବାବନ୍ତି' ରୂପ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ, ଭୁଲନାକର କରନ୍ତି ସ୍ଥାନରେ କରନ୍ତି; ଗାଅନ୍ତି ସ୍ଥାନରେ ଗାବନ୍ତି ।]

ବାବିଲନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆସିଆଖଣ୍ଡର ଭୂଭାଗର ଅଧୁନିକ
Bābilan ମେସୋପୋଟାମିଆଁରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ
ବେବିଲନ ରାଜଧାନୀ—Babylon; a very ancient
बाबिल capital of an ancient kingdom.

[ଦ୍ର—ପୁରାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ସ୍ଥିର କରି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩୮୦୦ ପୂର୍ବେ ଏଠାରେ ଚଦାଲୀୟନ ସମୃଦ୍ଧ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସମ୍ରାଟଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେହି ରାଜଧାନୀର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ସ୍ତୂପମାନ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ଏହି ନଗର ଇଉଫ୍ରେଟିସ୍ ଓ ଟାଇଗ୍ରୀସ୍ ନଦୀଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା । ଏଠାରେ ବିଖ୍ୟାତ ପ୍ରାଚୀନ ସମ୍ରାଟ ନେବୁଚାଡ୍‌ରାଜର (Nebuchad Rezzar) ତାଙ୍କ ରାଣୀ ଆମିଟିସ୍‌ଙ୍କ ବିଳାସାର୍ଥ ଗୋଟିଏ ଦୋଳାୟମାନ ଉଦ୍ୟାନ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ପୃଥିବୀର ୭ ଗୋଟି ଅଦ୍ଭୁତାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଉଦ୍ୟାନଟି ଏକତମ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ବଗିଚାରେ ପାଣି ଦେବା ପାଇଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟେଣ୍ଡା କଳ (Hydraulic pumps) ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିଲା । ଖ୍ରୀ. ୧୯୦୩ ସାଲରେ ମାଟି ଖୋଳା ହୋଇ ଭୂଗର୍ଭରେ ପୋତି ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଅନେକ କୋଠା, ରାଜପ୍ରାସାଦ, ଦେଉଳ, ପୋଲ ଓ ଉଦ୍ୟାନର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଦେଖାଯାଇ ଅଛି—ଷ୍ଟେଟସ୍‌ମାନ୍ ପତ୍ରିକା ।]

ବାବୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ହିନ୍ଦୀ ବାପୁ ; ଭୁଲ. ସଂ. ବପ୍ରା)—
Bābu ୧ । ବଙ୍ଗ ଓ ଉତ୍କଳରେ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ
(ବାବୁଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୂର୍ବରେ ଲାଗିବା ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି—
ବାବୁ 1. A respectful address prefixed to the
बाबु names of gentlemen, corresponding to English Mr or Esq.

[ଦ୍ର—ବାବୁ ଶବ୍ଦର ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର ବଙ୍ଗ ଦେଶରୁ ଆମ ଦେଶକୁ ଆସିଅଛି । ଫାରସୀରେ ପିତା, ବୃଦ୍ଧ, ମାନ୍ୟ ଓ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ 'ବାବୁ' ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ମୁସଲମାନ ଯୁଗ ପୂର୍ବେ ବଙ୍ଗଳାରେ ବାପୁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ଥିଲା । ମୁସଲମାନ ଯୁଗରେ ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ 'ବାବା' ବ୍ୟବହାରରୁ 'ବାବୁ' ବ୍ୟବହାର ଚଳିଲା । 'ବାବା' ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ 'ବିବି' । ଉତ୍କଳରେ ପୂର୍ବେ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନରେ 'ବାବୁ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା ଓ ରାଜାଙ୍କ ବରାଦରମାନଙ୍କୁ 'ବାବୁ' ବୋଲାଯାଏ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ବାବୁ ଓ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ମିଆଁ ବୋଲାଯାଏ ।

ରାଜସ୍ଥ ଓ ମାରୱାଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ପିତାଙ୍କୁ 'ବାପୁ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ।]

୨ । ପ୍ରଭୁ; କର୍ତ୍ତା ; ସ୍ୱାମିନ୍; ସାଥନ୍ତ—2. Lord; master

୩ । ଗୃହକର୍ତ୍ତା—3. Master of the house; lord of the house.

୪ । ରାଜାଙ୍କ ବରାଦର—4. Kinsman of a Raja.

୫ । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷିତ ନବ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସଭ୍ୟ ଭଦ୍ର ହିନ୍ଦୁ ଯୁବକ—5. An English educated Hindu youngman.

୬ । ରସିକ ପୁରୁଷ; ନାଗର ବ୍ୟକ୍ତି; ଲମ୍ପଟ୍ୟପଟ୍ୟାବୃତ ବ୍ୟକ୍ତି; ସଜ୍ଜନଅ ଲୋକ—6. A fop; a beau.

୭ । ଅଳସୁଆ ଓ ସୁଖଭୋଗୀ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ସୁଖଭୋଗରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—7. A lazy and comfortable man of means.

୮ । ଅଫିସ୍ ଅଦର ପ୍ରଧାନ ହିନ୍ଦୁ କର୍ମଚାରୀ—1. The head Hindu ministerial officer of an office.

୯ । ପିତା; ବାପ—9. Father.

ବାବୁ ଘର ପୁଅ ସେ ଚୁଅନ୍ତେ ନଥନ
ଚୌଦ୍ଦ ବେଗଙ୍କର ହେଉ ଗୋଟ ମନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।

୧୦ । ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ପରେ ଲାଗିବା ଉପାଧି—10 A title added to the name of a rich man.

ବି—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥ ସମ୍ବୋଧନ—1. A fond address.

ଛଃଭୁରେ ବାବୁ ଉସ୍ନ ନ କର । ବହନ୍ତ ମାଏ ଗୋ —ଚଉତିଶା ।

୨ । ସାଧାରଣ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—2. A term addressed to a gentleman by another.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଓ ପତ୍ରାଦିରେ ପୁରା ନାମ ପୂର୍ବରେ ବାବୁ ଲାଗେ, ଯଥା—ବାବୁ ବିଜନ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, କିମ୍ବା କେବଳ ମୂଳ ନାମ ପରେ ବାବୁ ଶବ୍ଦ ଲାଗେ, ଯଥା—ବିଜନ ବାବୁ । ମୂଳ ନାମ ପୂର୍ବରେ ବାବୁ ଶବ୍ଦ ଲାଗିଲେ ତାହା ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ ବୁଝାଏ । ତାଙ୍କର ଗୁରୁ ସ୍ଥାନୀୟ ବା ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଉପରୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବେ 'ବାବୁ ବିଜନ ।']

୩ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—3. A word used in addressing a master.

[ଦ୍ର—ବର୍ଗୀୟମାନେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆ ଚାକରମାନେ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସାଆନ୍ତ ଓ ପ୍ରଭୁପତ୍ନୀଙ୍କୁ ସାଆନ୍ତାଣୀ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବାବୁ ଓ ପ୍ରଭୁପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଠାକୁରାଣୀ, ବାବୁଆଣୀ ବା ମାଆ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଦିହଭୂମି) ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରୁଷ ପିଲା—A male child.

[ଦ୍ର—ବାପ ମାଆ ପୁଅକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମ୍ବୋଧନରେ ଡାକନ୍ତି ।]

ବାବୁଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାବୁର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Bābuāṇī Feminine of Bābu.
ବାବୁଆନୀ ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ; ମାଲକାଣୀ—The mistress of the house.

ବାବୁଆଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଳାସିତା; ସଜ୍ଜା—
Bābuāṇī 1. Luxury; foppery.
ବାବୁଆନା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ସୁଖାସକ୍ତ-ଅଳସ୍ୟ; ଅଳସୁଆ ପଣ; ଭୋଗବିଳାସିତା—
ବାବୁଗିରି
ବାବୁଗିରି, ବାବୁୟାନା, ବାବୁୟାନୀ 2. Comfortable idleness; luxurious ease.
ବାବୁଆନା

୨ । ଧନୀଙ୍କ ଚାଲଚଳନ; ବଡ଼ଲୋକୀ—1. Acts or conduct becoming a rich man.

ବାବୁଇ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୃଣ ଘାସ—
Bābui A kind of rush or long grass.

ବାବୁଇଆ—ଦେ. ବି—ପନାସି (ଦେଖ)
Bābuiā Panāsi (See) (Haines).

ବାବୁଘର—ଦେ. ବି—୧ । ବଧୂର ବାପଘର; ପିତୃଗୃହ—
Bābughara The house of the father of a daughter-in-law.
ନୈହର; ପୀହର

ତୁ ଗର୍ଭେ ଶିଲୁ ଗୋର ମାତା ବାବୁଘର
ଯାଉଥିଲେ ସେଠାରେ ଜଳ ହେଉ ଗୋର—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ବଡ଼ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଘର—2. The house or home of a rich man.

ବାବୁଜୀ—ବୈଦେ. ଅ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ବାବୁମାନଙ୍କୁ କରାଯିବା ସମ୍ବୋଧନ—1. A term of address to a 'Bābu'. ୨ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ—2. A term of fond address.
Bābuji
ବାବୁଜୀ, ବାବାଜୀ
ବାବୁଜୀ

ବାବୁନା—ଦେ. ଅ—ପ୍ରେୟସୀର ଅପଣାର ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି ବା ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—A fond address by a woman to her beloved.
Bābunā
(ବାବୁନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାବୁନା ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ସୋମରାଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଶାକବିଶେଷ—Chamomile.
ବାବୁନା

[ଦ୍ର—ଏହା ଇଉରୋପ ଓ ପାରସ୍ୟର ଗଛ; ପଞ୍ଜାବରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ଶୁଖିଲା ଧଳା ଫୁଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଏହି ଫୁଲକୁ ତେଲରେ ପକାଇଲେ ସେ ତୈଳଦ୍ୱାରା ଶୂଳରୋଗ, ଦୁର୍ବଳତା ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏ ଫୁଲକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ପିଇଲେ ବମନ ହୁଏ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଋତୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିଲେ ତହିଁରେ ଉପକାର ଦର୍ଶେ ।]

ବାବୁ ଭ(ଭ)ୟା—ଦେ. ବି—(ସହରର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଭଦ୍ର ଓ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ—1. The rich and the noble. ୨ । ରାଜ ବରାଦର ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—2. The noblemen of a state.
Bābu bha(bhā)yā
ବାବୁ ବରାଦର } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାବୁଭୈୟା
ବାବୁଭୈୟା

ବାବୁର୍ ବୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ପିଲାର ବାପ; ପୁଅର ବାପ—The father of a male child.
Bābur buā
ବାବୁର୍ ବୁଆ

[ଦ୍ର—ଏହା ସନ୍ତାନବାନ୍ ପୁରୁଷପ୍ରତି ଅଭିବାଦନସୂଚକ ବାକ୍ୟରୂପେ ଓ ପୁତ୍ରବତୀସ୍ତ୍ରୀର ଅପଣା ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ ବାକ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାବୁର୍ ମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁଅର ମା; ଅପଣାର ସନ୍ତାନବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—Oh ! mother of my son (addressed to one's wife who has got children).
Bābur mā

। ବୁରି (ଲି) —ଦେ. ବ—ବବୁର ବାଳ (ଦେଖ)
Bāburi(li) ବାବୁରୀ **बाबरी** Babura bāla (See)

ସରଗୀର ମୃଦୁବାତେ ମନ୍ଦେ ଦୋଳ ସ୍ୱେଦାର୍ତ୍ତ ଭଲେ ବାବୁର
ବନ୍ତଳର ଲମ୍ବ ଗୁଚ୍ଛ ଉଥଲନ୍ତ ଅସନ୍ତ-ଜାତ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ—
ରଧାନାଥ, ସଗୀତ ।

ବାବୁ ସାହେ(ହା)ବ—ଦେ. ଅ—୧ । ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥ ସମ୍ବୋଧନ—
Bābu sāhe(hā) ba 1. A term of fond address.
बाबुसाहेब ୨ । ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୁଃଖୀର ସମ୍ବୋଧନ—
2. A term of address to the rich by the poor.

ବାବେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପନାସି (ଦେଖ)
Bābe (ବାବେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) Panāsi (See).

ବାଭ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ପୁଅ; ବସ୍ତ୍ର—
Bābhrā Son; child.

ବାଭିଏ—ପ୍ରା. ଅ—ଶୂଦ୍ର ଜାମାତାମାନଙ୍କର ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ପ୍ରତି ଓ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର
Bābhie ଜାମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ସମ୍ମାନସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ
ବାବିଏ(ବେ) } ବାବେ(ଭେ) } ବାବେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରାୟଶଃ ଏକ ବଚନରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ)—Expression addressed by a Sudra to his
बाप्पु father-in-law or the father-in-law to his son-in-law, used in the singular number.

ବାଭ୍ରୁ(ମ୍ଭୁ,ମ୍ଭୁ)ଣ—ପ୍ରା. ବ—(ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣ)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Bābhu(mu, mbhu)ṇa A Brāhmaṇa
ବାମୁନ, ବାମଣ **बामन**

ବାଭ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବଭ୍ରୁ—ଶିବ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଦୁର୍ଗା—
Bābhrabī Goddess Durgā.

ବାମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଳ୍ମ—
Bām ବାମ **वाम** Melissa (plant); Balm of Gilead.

वाम ଦେ. ବ—(ସଂ. ବ୍ୟାମ)—୧ । ଜାହାଜରେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳର
ଗଭୀରତାର ମାପବିଶେଷ; ପ୍ରାୟ ୬ଫୁଟ ଦୈର୍ଘ୍ୟ; ବୈଁ—
1. A nautical measure of 6 feet; fathom.

[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଦୁଇ ବାହୁକୁ ପରସ୍ପର ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଦୁଇ ସ୍ତବ୍ଧ ସହିତ ଏକ ସରଳରେଖାରେ ପ୍ରସାରିତ କଲେ ଏକ ହାତର ମଝି ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରୁ ଅନ୍ୟ ହାତର ମଝି ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୈର୍ଘ୍ୟକୁ ବାମ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ପ୍ରାୟ ୬ଫୁଟ୍ ଅଟେ ।]

୨ । ଜାହାଜ ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଗରେ ସୀସାଖଣ୍ଡ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ମାପ ଦଉଡ଼ି—2. Fathom-line of a ship; line and lead.

[ଦ୍ର—ଜାହାଜ ଚାଲୁଥିବା ବେଳେ ଜାହାଜ ପଛରେ ଜଣେ ଲୋକ ଠିଆହୋଇ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି ଜାହାଜର କଡ଼ର ପାଣିକୁ ଏ ଦଉଡ଼ାକୁ ଫିଙ୍ଗୁଥାଏ ଓ ଉଠାଉଥାଏ, ଏହି ଉକ୍ତ ଦଉଡ଼ାରେ ଯେତେହାତ ଉଚ୍ଚତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣିର ଚିହ୍ନ ରହେ ତଦନୁସାରେ ପାଣିର ଗଭୀରତା ଅନୁମିତ ହୁଏ]

୩ । ବୈଁ (ଦେଖ)—3. Beṅ (See).

ବାମ୍ଣୀ(ଣି) —ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବିଷ ସର୍ପବିଶେଷ—
Bām-ṇī(nī) A kind of venomless snake.

[ଦ୍ର—ଏହାର ବେକଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଳଦିଆ ଓ ଦେହ ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ଅଟେ ।]

ବାମ୍ ଦେଖ୍—ଦେ. ଅ—(ଯୁବକ ରାଧାଶ୍ୟାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Bām dekh ଆଦେଶ ବଚନ)—ବାମ ଦିଗକୁ ଚାହାଁ—
(a term of school drill) Left dress !

ବାମ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଭୁଲ. ହିଂ ବାଉନ୍)—ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Bām-nā (ବାମ୍ହନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) A Brāhmaṇa.

ଖେତ ଜଗାଏ ଶରବନା
ଦାଁ ଜଗାଏ ବାମନା—ଚୁଗ ।

ବାମ୍ ବାଙ୍କ୍—ଦେ. ଅ.—(ଯୁବକ ରାଧାଶ୍ୟାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍
Bām bāṅk ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଦେଶ ବଚନ)—(a term of school drill) Left Wheel !

ବାମ୍ ବୁଲ୍—ଦେ. ଅ.—(ଯୁବକ ରାଧାଶ୍ୟାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍
Bām bul ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଦେଶ ବଚନ)—(a term of school drill) Left Turn !

ବାମ—ସଂ. ବିଣ—(ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—୧ । ବାଆଁ
Bāma (ପାଖ); ଅପସବ୍ୟ; ଦକ୍ଷିଣେତର—1. Left (side).
(ବାମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିପରୀତ—2. Opposite; reverse. ୩ । ବିମୁଖ; ପ୍ରତିକୂଳ; ବିପକ୍ଷ—3. Reverse; antagonistic. ୪ । ବକ୍ର; କୁଟିଳ—4. Bent; curved. ୫ । ବାମଦିଗରେ ସ୍ଥିତ—5. Situate on the left side. ୬ । ରୁଚିର; ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର—6. Beautiful; dainty; pleasing. ୭ । ଅଧମ—7. Worthless; mean. ୮ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—8. Excellent. ୯ । ମନ୍ଦ; ଦୁଷ୍ଟ (ହି. ଶ.)—9. Bad; wicked.

ବ.—୧ । ବାଆଁ ପାଖ—1. Left side. ୨ । ମହାଦେବ—2. Śiba. ୩ । କାମଦେବ—3. Cupid personified. ୪ । ବକ୍ଷଃ—4. Breast; chest. ୫ । ଜୀବ—5. Animal ୬ । ଧନ—6. Treasure; wealth. ୭ । ସ୍ତନ; ସ୍ତନ—(ହି. ଶ.)—7. Female's breast. ୮ । ଏକ ରୁଦ୍ରଙ୍କ ନାମ (ହି.ଶ) 8. Name of a Rudra Deity. ୯ । ବରୁଣ—(ହି. ଶ.)—9. The sea-god. ୧୦ । (ନାମ) କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହି.ଶ.)—10. Name of a son of Krushṇa. ୧୧ । ୨୪ ଅକ୍ଷରର ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ, ଯାହାର ପ୍ରତି ଚରଣରେ ସାତ ଜଗଣ ଓ ଏକ ଯୁଗଣ ଥାଏ (ଏ ବୃତ୍ତର ଅନ୍ୟ ନାମ, ମଣ୍ଡଗ୍ଗ, ମଦଲନ, ମାଧଗ୍ଗ)—(ହି. ଶ.)—11. Name of a Sanscirt metre of 24 syllables.

ଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରତିକୂଳତା—1. Unfavourableness.

ଯେଉଁମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ମାରିବେ ଦେବଙ୍କ
ସେମାନେ ମଲେ ଅମ୍ବ ଅଦୃଷ୍ଟ ବାମକୁ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପାୟନ, ମହାଭାରତ ଶଲ୍ୟ

୨ । ବକ୍ରତା—2. Crookedness.

୩ । ବାମଦେବ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—

3. A name for calling 'Bāmadeba'.

ବାମ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି--କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାମ ପାଖରେ ରଖି ବସିବା

Bāma karibā To sit at the right side of another

ବାଁଆକରନା leaving the left side to him.

ବାମ କରିବ ବ କରି ଯେ ମୋ ଗ୍ରାଣେଶ୍ୱର—

ଭକ୍ତ. ବୋଷ୍ଟଚ୍ଛାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦର ।

ବାମକେଲି—ଦେ. ବି—ମୌଲମିନ (ଦେଖ)

Bāmakeli Maulamin (See).

ବାମଦେବ—ସଂ. ବି—(ବାମ=ସୁନ୍ଦର ବା ବିରୁଦ୍ଧରୂପ+ଦେବ)—

Bāmadeba ୧ । ମହାଦେବ—1. Śiba. ୨ । ଋଷିବିଶେଷ—

2. Name of a sage.

[ଦ୍ର—ଏ ଦଶରଥଙ୍କ ପୁରୋହିତ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଋଗ୍‌ବେଦର ୪ର୍ଥ ମଣ୍ଡଳର ଅଧିକାଂଶ ସୂକ୍ତର ଦ୍ରଷ୍ଟା ବାମଦେବ ନାମକ ଜଣେ ଋଷି ଥିଲେ ।]

ଦେ. ବି—ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବାମଦେବୀ—ସଂ. ବି—(ବାମ+ ଦେବୀ)—୧ । ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶ)—

Bāmadebī 1. Durgā. ୨ । ସାବିତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—

2. Sābitrī (See).

ବାମନ୍(ନା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଭୁଲ. ହି

Bāman(nā) ବାମ୍ହନ୍) – ବ୍ରାହ୍ମଣ—Brāhmaṇa.

ବୁଲିସ୍ୱା ବୁଲିଆ ନିଷ୍ଠୁର ଡେଲ

ବାମନ୍ ସାଙ୍ଗେ ମାଣ ନ ଗୁଣି—ଚିତ୍ର ।

ବାମନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବମ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ବାମି ଧାତୁ=ବିରୁଦ୍ଧ

Bāmana ଭାଷିବା+ କର୍ମ. ଅନ; ଯେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାଣିଙ୍କଠାରୁ

(ବାମନକ-ଅନ୍ୟରୂପ) ବିରୁଦ୍ଧ ବା ଖର୍ବ ଅଭିଳାଷୀ)—୧ । ଖର୍ବ;

ବାମନା } ସ୍ତ୍ରୀ ଖର୍ବକାୟ; ଗେଡ଼ା; ଦ୍ରୁମ—1. Dwarfish;

ବାମନିକା } stunted. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Small ୩ । ନୀଚ-

3. Low.

ବି—୧ । ଖର୍ବକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A dwarf. ୨ । (ବାମ=

ବିପରୀତ+ନ=ଛେଦନ)—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ୪ର୍ଥ ଅବତାର—

2. The fourth incarnation of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଏ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଗୋଟିଏ ଖର୍ବକାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପ ଧରି ବଳିରାଜାଙ୍କୁ ଦାନ ମାଗି ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଶରୀରରୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ପାତାଳପୁରକୁ ଚାପିଥିଲେ ।]

୩ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର ହସ୍ତୀ—3 The mythological elephant guarding the south. ୪ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—Bishṇu. ୫ । ଶିବ (ହି. ଶ)—

5. Śiba. ୬ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ (ଉତ୍କୃଷ୍ଟ) ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶ.)—6. A species of nag. ୭ । (ନାମ) ହନୁମାନର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—7. Name of a son of Hanumān. ୮ । (ନାମ) ଏକ ନାଗର ନାମ (ହି. ଶ)—8. Name of a mythological serpent. ୯ । (ନାମ) ଗରୁଡ଼ବଂଶୀ ଏକ ପକ୍ଷୀ (ହି.ଶ)

9. Name of a mythological bird.

୧୦ । (ନାମ) କ୍ରୌଞ୍ଚ ଦ୍ୱୀପର ଏକ ପର୍ବତ (ହି. ଶ)—

10. Name of a mythological mountain.

୧୧ । ଅଠର ପୁରାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶ.)—

11. The title of one of the 18 Hindu mythological treatises.

ଦେ. ବି—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ବାମନ ଜନ୍ମ—ସଂ. ବି—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳଦ୍ୱାଦଶୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପର୍ବ—

Bāmana janma The religious ceremoney observed

(ବାମନ ଦ୍ୱାଦଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) on the 12th day of the bright fortnight of Bhādra.

[ଦ୍ର—ବାମନ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ଏହିଦିନ ଅଦିତିଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ବାମନ(ନା)ଭୂତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାବନାଭୂତ (ଦେଖ)

Bāmana(nā)bhut Bābanābhūta (See).

ବାମନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି, ବାମ=ସୁନ୍ଦର+ନୟନ)—

Bāmanayanā ସୁନ୍ଦର ନେତ୍ରବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ); ଚାରୁନେତ୍ରା—

(ବାମଲୋଚନା—ଅନ୍ୟରୂପ) Fine-eyed (damsel).

ବାମନୀ(ଣୀ) ରାଜ୍ୟ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣୀପୁ+ରାଜ୍ୟ)—ବାହାମନୀ

Bāmanī(ṇī) rājya ରାଜ୍ୟ; ପଠାଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପତନ ସମୟରେ

(ବାହାମଣୀ(ନୀ)ରାଜ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ

ବାହାମନୀରାଜ୍ୟ ହୋଇଥିବା ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—The

ବାହାମନୀ ରାଜ୍ୟ Bohamony kingdom; a Mahomedan kingdom established in the Deccan (modern Hyderabad) on the fall of the Pathān Empire.

[ଦ୍ର—ପଠାଣ ସମ୍ରାଟ ତିଆସ୍‌ଉଦ୍‌ଦିନ୍ ଟୋଗଲକଙ୍କ ପୁତ୍ର ମହମ୍ମଦ୍ ଟୋଗଲକ୍ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଥିଲେହେଁ ଅତି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଓ ବାତୁଳ-ପ୍ରାୟ ହେବାରୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବିଦ୍ରୋହର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତାମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଘୋଷଣା କଲେ । ଖ୍ରୀ ୧୩୪୭ ସାଲରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ମୁସଲମାନ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଜାଫର୍ ଖାଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଘୋଷଣା କରି ବାହମନୀ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏ ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥାପୟିତାଙ୍କୁ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଗଙ୍ଗୁ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁତ୍ରବତ୍ ପ୍ରତିପାଳ ଥିବାରୁ ଉକ୍ତ ପାଳକଙ୍କୁ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ଥାପୟିତା ଏ ରାଜ୍ୟର ନାମ 'ବ୍ରାହ୍ମଣୀ' ବା 'ବାହମନୀ' ବା 'ବାହାମନୀ' ରଖିଲେ ଓ ନିଜର ନାମ ଆଲାଉଦ୍‌ଦିନ ହସନ ଗଙ୍ଗୁ ବାହାମନୀ ରଖିଲେ । ଏହା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଆଧୁନିକ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ରାଜ୍ୟ । ଏ ରାଜ୍ୟ ଉତ୍ତରରେ ତାପ୍ତୀ ନଦୀଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରା ଓ କୃଷ୍ଣାନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଏଥିର ରାଜଧାନୀ ଗୁଲବର୍ଗା ପରେ ବିଦରରେ ହୋଇଥିଲା । ଏ

ରାଜବଂଶ ପ୍ରାୟ ୧୫୫ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିବା ପରେ ଏହାର ପତନ ହେଲା ଓ ଏ ରାଜ୍ୟରୁ ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ ଓ ରାଜବଂଶ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା :—

୧ । ଆଦିଲ୍‌ସାହାଙ୍କ ସ୍ଥାପିତ ଆଦିଲ୍‌ସାହୀ ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୪୮୯, ରାଜଧାନୀ ବିଜାପୁର)—୨ । ନିଜାମ୍‌ସାହାଙ୍କ ସ୍ଥାପିତ ନିଜାମ୍‌ସାହୀ ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୪୯୦, ରାଜଧାନୀ ଆହାମଦନଗର —୩ । କୁତବ୍‌ସାହାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କୁତବ୍‌ସାହୀ ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୫୧୨, ରାଜଧାନୀ ଗୋଲକୁଣ୍ଡା)—୪ । ବରିଦ୍‌ସାହାଙ୍କ ବରିଦ୍‌ସାହୀ ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୫୦୪, ରାଜଧାନୀ ବିଦର)— ୫ । ଇମାଦ୍‌ସାହାଙ୍କ ଇମାଦ୍‌ସାହୀ ରାଜ୍ୟ—(ସ୍ଥାପିତ ଖ୍ରୀ ୧୪୮୪, ରାଜଧାନୀ ବେରାର)—ପରେ ଏ ରାଜ୍ୟମାନ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା—ପ୍ରୋଥେରୋ ସାହେବଙ୍କ ଇଂରାଜ ସ୍କୁଲ—ଇତିହାସ ।]

ବାମମାର୍ଗ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା, ବାମ=ପ୍ରତିକୂଳ, ଅର୍ଥାତ୍ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ+ Bāmamārga ମାର୍ଗ)—ବେଦବିହିତ (ଦକ୍ଷିଣ) ମାର୍ଗର ପ୍ରତିକୂଳ (ବାମମାର୍ଗୀ—ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷଣ) ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି, ଯାହାରେ ବେଦବିରୁଦ୍ଧ ପଞ୍ଚମକାରଆଦିର ବିଧାନ ଅଛି—The Tantrik rituals (as opposed of the Bedic rituals).

ବାମଲୂର—ସଂ. ବି. (ବାମ=ବିପରୀତ+ଲୂ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ Bāmalūra ର)—ବଲ୍ମୀକ; ଉଇଢିବା—Ant hill.

ବାମହସ୍ତ—ଦେ. ବି.—(ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ) ଆପଣାର ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଅସ୍ୱାଭାବିକ Bāmahasta ଭାବରେ କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା; (ବାମହସ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହସ୍ତମୈଥୁନ—Masturbation; **सरका कुटना** ହସ୍ତମୈଥୁନ onanism.

ବାମା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ+ଆ; ବାମର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—୧ । ପ୍ରତିକୂଳା— Bāmā 1. Antagonistic (female). ୨ । ପ୍ରତିକୂଳା-ଚାରିଣୀ—2. (a woman) Acting contrarily. ୩ । ସୁନ୍ଦରୀ—3. Beautiful; graceful

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Woman. ୨ । ଦୁର୍ଗା— 2. Durgā. ୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—3. Lakshmī. ୪ । ଦଶ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତବିଶେଷ—4. Name of a Sanscrit metre.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଏକ ତଗଣ, ଏକ ଭଗଣ ଏକ ଯୁଗଣ ଥାଏ ଓ ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ—ହ୍ର. ଶ.]

୫ । ସରସ୍ୱତୀ—5. Saraswatī (Apte).

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବାମୀ)—୧ । ଘୋଟକୀ—1. Mare.

ବାମାକାଳେ ଭନୁବାମା—ପ୍ରସବ ସୂନୁ ସୁତମା
ଲକ୍ଷିତ ଭୁଅନ୍ତା ଅଜ ଅନନ ପ୍ରଭ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବାମା ସୁନ୍ଦରୀ ବା ବାମା ପ୍ରେୟସୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—2. Name by which Bāmāsundarī or Bāmāpreyasī is called.

ବାମା କଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ଏଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାମା+କଣ୍ଠ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀକଣ୍ଠ— Bāmā kantha 1. Woman's throat. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀର କଣ୍ଠସ୍ୱର— 2. Female tone; female voice.

ବାମାକ୍ଷି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; ବାମ+ଅକ୍ଷି)—ବାଆଁ ଆଖି— Bāmākshi Left eye.

ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୁନ୍ଦର ନୈତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—1. Having fine eyes. ୨ । ଯାହାର ବାଆଁ ଆଖିଟି ଅଛି; ବାଆଁ ଆଖିଆ—2. Left eyed.

ବାମାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ+ଅକ୍ଷ+ଈ)—ବାମନୟନା; ସୁନୟନା— Bāmākshī Fine-eyed (woman).

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A graceful lady.

୨ । ଦୀର୍ଘଈକାର (ହ୍ର. ଶ.)—2. The letter long 'ī'.

ବାମାଚାର—ସଂ. ବି. (ବାମ=ଶ୍ରେଷ୍ଠ+ଆଚାର=ଧର୍ମାଚାରଣ; ତନ୍ତ୍ରମତେ Bāmāchāra ଶ୍ରେଷ୍ଠାଚାର)—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପଞ୍ଚମକାର ସାଧନ ରୀତି; ବାମମାର୍ଗ—A method of worship or rites recommended in the Tantras.

[ଦ୍ର—ମତ୍ସ୍ୟ, ମାଂସ, ମଦ୍ୟ, ମୈଥୁନ ଓ ମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା ଏ ଉପାସନା କରାଯିବାରୁ ଏ ଉପାସନାର ନାମ ପଞ୍ଚମକାର ସାଧନ । ଏହି ମତାବଲମ୍ବୀ ସାଧକମାନେ ଆପଣାକୁ ସାଧକ, ବୀର ନାମରେ ଓ ବିରୋଧୀ ମତବାଦୀ ସାଧକଙ୍କୁ 'ପଶୁକ' ନାମରେ ଅଭିହିତ କରନ୍ତି—ହ୍ର. ଶ.]

ବାମାଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବାମାଚାର ପ୍ରକ୍ରିୟାର ସାଧକ— Bāmāchārī (a devotee) Worshipping according (ବାମ ମାର୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) to 'Bāmāchāra' rites.

ବାମାବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାମ=ବାଆଁ ଦିଗରୁ ଆବର୍ତ୍ତ= Bāmābartta ଭଉଁର ଯାହାର)—୧ । ଯେଉଁ ଶଙ୍ଖର ଭଉଁର (ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ—ବିପରୀତ) ଡାହାଣଦିଗରୁ ବାଆଁ ଦିଗକୁ ଚାଲିଥାଏ— (ବାମାବର୍ତ୍ତୀ—ଦେଶଜରୂପ) 1. (a conch) Whose whorl winds spirally from right to left.

ସଂ. ବି—ବାମାବର୍ତ୍ତ ଶଙ୍ଖ—A conch shell whose spiral runs from right to left (Apte).

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଶଙ୍ଖମାନ ବାମାବର୍ତ୍ତ ଅଟନ୍ତି, ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତ ଶଙ୍ଖ କ୍ୱଚିତ୍ ମିଳେ ।]

୨ । ଯେଉଁ ପରକ୍ରମା ଡାହାଣପାଖରୁ ବାମଆଡ଼କୁ କରାଯାଏ- (a circumambulation) Which begins from the right and is directed towards the left.

ବାମା ସ୍ୱର—ସଂ. ବି. (ଏଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାମା+ସ୍ୱର)— Bāmā swara ସ୍ତ୍ରୀର କଣ୍ଠଧ୍ୱନି-Female's voice or tone.

ବାମିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—ଚଣ୍ଡିକା (ହ୍ର. ଶ)— Bāmikā The Goddess Chandī.

ବାମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ+ଈ)—୧ । ମାଈ ବିଲୁଆ (ହ୍ର. ଶ)— Bāmī 1. A she-jackal.

୨ । ଘୋଡ଼ୀ (ହ୍ର. ଶ)—2. Mare.

୩ । ମାଈ ଗଧ (ହ୍ର. ଶ)—3. She-ass.

୪ । ମାଈ ହାତୀ: ହାଉଣୀ—4. A female elephant (Apte).

ବାମୁ(ମ୍ଭୁ, ହ୍ମୁ)ଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Bāmu(mhu, hmu)ṇa (etc) Brāhmaṇa etc. (See)
ବାମୁନ, ବାମ୍ଭନ ବାମ୍ହନ

ବାମୁଣିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāmuṇiā Brāhmanic.

ବାମୁ(ମ୍ଭୁ, ହ୍ମୁ)ଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବ୍ରାହ୍ମଣୀ)—
Bāmu(mhu, hmu)ṇī (etc) ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ବାମୁଣିଆଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Brāhmaṇī etc. (See)

ବାମୁନ୍ ହତା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିକା; ବ୍ରାହ୍ମଣ
Bāmun hatā ଝାଟିଆ ଗୁଳ୍ମ—Clerodendron Sephonanthus (plant).

ବାମେତର—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ବାମଠାରୁ ଇତର=ଅନ୍ୟ)—
Bāmetara ଦକ୍ଷିଣ; ଡାହାଣ—Right (side).

ବାମୋରୁ(ରୁ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାମ=ସୁନ୍ଦର+ଉରୁ=ଜଙ୍ଘ+ଉ)—
Bāmoru(rū) ୧ । ସୁନ୍ଦର ଜଙ୍ଘଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman with charming thighs.
୨ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—2. A graceful lady.
ଅହା, ସେ ବାମୋରୁ ! ବାମ-ବୈଳସ୍ତ୍ରୁ-ଭୋଜନ-ବଳବ-ସ୍ତ୍ରୀ ।
ରଘୁନାଥ. ସମ୍ବାଦ ।

ବାମ୍ଫ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଷ୍ପ; ଇଂ. ଭେପର୍)—
Bāmpha ୧ । ବାଷ୍ପ—1. Vapour.
ଭାପ, ଭାପରା ୨ । ଉଷ୍ଣ ଜଳୀୟ ବାଷ୍ପ—2. Hot steam.
ଭାପ, ଭପରା ମ. ବାଫ, ବାଫାର୍

ବାମ୍ଫୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାପୀ)—୧ । ବଡ଼ କୂଅ—
Bāmphī 1. Big well.
ଇନ୍ଦାରା, କୁଆ ୨ । ଚୂନ୍ ବଡ଼ ଅସୃଚନ ବଣିଷ୍ଟ ପଥର ବା ଇଟାର
ବଉଲୀ, ବାଉଲୀ କୂଅ—1. A stone or masonry well.
ସେହ୍ନ ରୂପେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଖିଲି ବାମ୍ଫୀକାଏ ।
କୃଷ୍ଣକିର. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ବାମ୍ଫୁଆଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଷ୍ପ; ବାଷ୍ପାୟ ନାମ ଧାତୁଜ ବା ବାଷ୍ପସ୍ୱେଦ)—
Bāmphuāṇi ଫୁଟିବା ଜଳରୁ ବା ଔଷଧ ମିଶ୍ରିତ ଜଳରୁ ଉଠୁଥିବା
ଭାପରା ବାଷ୍ପ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ସେକ କ୍ରିୟା—
ଭାପ ଲେନା Vapour bath; steam bath,

ବାମ୍ଫୁଆଣି ଘି(ଘେ)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳ ବା ଔଷଧ ସିଝା ପାଣିରୁ
Bāmphuāṇi ghi(ghe)nibā ଉଠୁଥିବା ବାଷ୍ପକୁ ଦେହରେ
ଭାପରା ଲଓୟା ଲଗାଇବା—To have a steam bath or
ଭାପ ଲେନା vapour bath.
(ବାମ୍ଫୁଆଣି ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ବେଳେବେଳ ରୋଗରେ ଔଷଧ ମିଶ୍ରିତ ଜଳକୁ ଜଳ ଅଁରେ ଗରମ କରି ପାତ୍ରରୁ ବାମ୍ଫ ଉଠୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପାତ୍ରକୁ ଗୋଟିଏ ଚଉକି ତଳେ ରଖାଯାଏ ଓ ଚଉକି ଉପରେ ରୋଗୀ ବସି ରୋଗୀର ରୁଗ୍ଣ ଅଙ୍ଗରେ ବା ସମସ୍ତ ଶରୀରରେ ଉକ୍ତ ପାତ୍ରରୁ ଉଠୁଥିବା ବାମ୍ଫକୁ ଲଗାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବାମ୍ଫୁଆଣି ଘେନିବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାୟ—ସଂ. ବି. (ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+ଭାବେ. ଅ)—
Bāya ବୟନ; ଲୁଗା ବୁଣିବା—Weaving.
ବାୟ ବାଯ ଗ୍ରା. ବି—ବାୟୁ; ପବନ—Wind.
ବାଳକୀ ବଣ ଜଳ ଲମ୍ବେ
ପଙ୍କିଏ ନ ଉଡ଼ନ୍ତି ବାୟେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଉପବନ ।

ବାୟକ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ବାଦକ)—
Bāyaka ୧ । ବାଦ୍ୟକର; ବାଦକ—1. Musician.
(ବାୟେକ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ୨ । ଠିଆଗାଲବାଲାଙ୍କ ଦଳରେ ଯେଉଁ
ବାୟକ ନର୍ତ୍ତକ ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଏ—2. The person who
ବାୟକ plays on the drum in a Thiāpāla performance.
[ଦ୍ର—ପାଲ୍ଲ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବେ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
(ବାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବୟନକାରୀ—1. Weaving.
୨ । ବୀଜ ବପନକାରୀ—2. Sowing.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ତନ୍ତ୍ରୀ—1. Weaver.
୨ । ସମୂହ—2. Multitude; collection (Apte).

ବାୟଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବଙ୍ଗନ)—ବାଇଗଣ—
Bāyaṇa Brinjal.

ବାୟ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ବାୟ= ବୟନ+ଦଣ୍ଡ)—
Bāya daṇḍa ବୟନ ଦଣ୍ଡ; ତନ୍ତ୍ର କାଠ—Weaver's yard.

ବାୟନ—ସଂ. ବି—୧ । ଦେବ ପୂଜା ବା ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Bāyana ମିଷ୍ଟାନ୍ନ (ହି. ଶ)—1. Sweetmeats prepar-
(ବାୟନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ed on occasions of religious worship or social festivals.
୨ । ଭେଟ; ଉପହାର (ହି. ଶ)—2. Present.
୩ । ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରେରିତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ (ହି. ଶ)—3. Present of sweets sent to friends and relations on ceremonial, or festive occassions.

ବାୟବ—ସଂ. ବିଣ. (ବାୟୁ+ଅ)—୧ । ବାୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāyaba 1. Relating to wind; windy; ærial.
ବାୟବୀୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବାୟୁ କୋଣ ବା ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ
ବାୟବ୍ୟ } ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the north-western quarter of the globe.
୩ । ବାୟୁ ଚାଳିତ—3. Turned or moved by air;
୪ । ବାୟୁ ଦୈବତ; ଯାହାର ଦେବତା ବାୟୁ (ହି. ଶ)—4. Having the wind-god as its presiding Deity.
ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ (ହି. ଶ)—
1. The north western quarter.
[ଦ୍ର—ଏହି ଦିଗର ଦିକ୍‌ପାଳ ବାୟୁ ଅଟନ୍ତି ।]

୨ । ପୁରାଣବିଶେଷ; ବାୟୁ ପୁରାଣ (ହି. ଶ.)—2 Name of a Hindu mythological treatise. ୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—3. Name of an ancient weapon of offence.

ବେ. ବି—ଶରବିଶେଷ; ବାବଲ ଶର—Name of an arrow said to have been used in ancient times.

ବାୟୁ(ଇ)ବତା Bāya(i)batā—ବେ.ବି—ପବନରୁ ଘରର ଖଳକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଖଳ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ବତା—The split bamboos which are tied on the straw of a thatch to prevent the straw from being blown away by the wind.

ଅପଟଣୀ ଓଲଟଣୀ ଛଟି ବାୟୁବତା
ମନ୍ଦର ବୁଢ଼ନା ବଗେ ସେସବେକ ଛତା । ପ୍ରାଚୀ. ଦ୍ରୁହିନବୁପଣ୍ଡିତା ।

ବାୟୁଷୀ Bāyabī—ସଂ. ବି. (ବାୟୁ+ଅ+ଇ)—ବାୟୁକୋଣ; ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ କୋଣ—The north-west quarter.

ବେ. ବିଣ. (ସଂ. ବାୟୁଷ୍ୟ; ବାୟୁବ; ବାୟୁବ୍ୟ=ବାୟୁକୋଣ (ବାଏବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ)—୧ । ବିଦେଶାଗତ ଅଜ୍ଞାତନାମା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଅଜ୍ଞାତକୁଳଶୀଳ—1. (a person) Who is an utter stranger; ୨ । ନବାଗତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Newly arrived (person.)

ବାୟବୀ

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକ ଯୁଗଠାରୁ ଐତିହାସିକ ମୋଗଲ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତକୁ ଯେତେ ବିଦେଶୀ ଆସିଥିଲେ ସେମାନେ ବାୟୁ ବା ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣରୁ ଭାରତକୁ ଆସିଛନ୍ତି; ଅତଏବ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଭାଷାରେ ଚଳିଅଛି ।]

ବାୟୁବ୍ୟ କୋଣ Bāyabya koṇa—ସଂ. ବି—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ—The north-west quarter.

ବାୟୁବ୍ୟ ବାୟୁ Bāyabya bāyu—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ବାୟୁ ଭାରତ ମହାସାଗରରେ ୬ ମାସ ନୈର୍ଋତରୁ ଓ ୬ ମାସ ଈଶାନକୋଣରୁ ବହେ; ମୌସୁମୀବାୟୁ—The Monsoon; the trade wind.

ବାୟୁବ୍ୟାସ୍ତ୍ର Bāyabyāstra—ସଂ ବି—୧ । ବାୟୁ ଚାଳିତ ବନ୍ଧୁକ—1. Air gun. ୨ । ବାୟୁଚାଳିତ ଅସ୍ତ୍ର—2. A weapon propelled or worked by the air.

ବାୟୁଲୀ Bāyalī—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବାଳା)—ମାଇପି ଲୋକ; ସ୍ତ୍ରୀ—Female; woman.

(ଯଥା—ବାୟୁଲୀକେ ଡାହାଣ ଧରଛେ=ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଡାହାଣୀ ଲାଗିଛି ।)

ବାୟସ Bāyasa—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବସ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଅସୁନ୍. ଅସ)—୧ । କାକ; କୁଆ—1. The crow. ୨ । ଅଗୁରୁ—2. Agallochum; aloe-wood. ୩ । ତାର୍ପିନ (ହି. ଶ.)—3. Turpentine.

(ବାୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାୟସାରାତି Bāyasārāti—ସଂ. ବି. (ଅଶ୍ମ ଉତ୍; ବାୟସ+ଅରାତି=ଶତ୍ରୁ)—ପେଚକ; ପେଚା—The owl.

(ବାୟସାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାୟସୀ Bāyasī—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାୟସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କାକୀ—1. A female crow. ୨ । କାକଭୁଣ୍ଡୀ; କୁଆମଇତା ଲତା—2. Cephalandra Indica. ୩ । କାକମାଚୀ ଗୁଳ୍ମ—3. Solanum Nigrum (shrub). ୪ । ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା—4. A kind of phosphorescent creeper.

ବାୟସେକ୍ଷୁ Bāyasekshu—ସଂ. ବି—କାଶ ତୃଣ (ହି. ଶ.)—A kind of long reed grass (Apte).

ବାୟୁ(ଇ, ଏ, ୟୋ)ସ୍କୋପ୍ Bāya(i, e, yo)skop—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାୟୋସ୍କୋପ)—ଆଧୁନିକ ଛାୟାଚିତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶନୀ; ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର; ବାୟୋସ୍କୋପ ପରଦା ଉପରେ ଆଲୋକ ସାହାଯ୍ୟରେ ନାନାପ୍ରକାର ଚଳନ୍ତି ଜୀବ ଓ ବସ୍ତୁ ଆଦିର ଛାୟା ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବାର ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Bioscope.

ବାୟସକୋପ

ବାୟା Bāyā—ବେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ବାତୁଲ)—ବାତୁଲ; ପାଗଳ—Mad. (ବାୟାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ପାଗଳ ବି—୧ । ପାଗଳ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Mad man. ୨ । ବୌଡାହା, ବାବଲା ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—2. A term of endearment. ୩ । ବାହୁଆ (ଦେଖ)—3. Bāhiā (See) ୪ । (ସଂ. ତନ୍ତୁବାୟ ବା ବାୟକ =ବୟନକାରୀ; ବାୟ=ବୟନ; ତନ୍ତୀ ଲୁଗା ବୁଣିଲାପରି ଏମାନେ ଆପଣା ବସାକୁ ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳଆଦି ପତ୍ରର ସରୁ ତନ୍ତୁରେ ବୁଣୁ ଥିବାରୁ)—ବାୟା ଚଢ଼େଇ; ଶାଖା-ଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ୪।୫ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପକ୍ଷୀ—4. The weaver bird; Ploceus Baya.

ବାୟା ବାୟାବଧୂ ବସନ୍ତ ନିର୍ଭୟେ । ରାଧାନାଥ ରାୟ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଓ ଅନ୍ୟ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛର ଅଗ ଡାଳରେ ପତ୍ରମାନଙ୍କ ସରୁ ତନ୍ତୁଦ୍ୱାରା ଗୋଲାକାର ଘର ସରୁସୁତା ବସା ବୁଣି ଝୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତି ଓ ବସାର ତଳ ପାଖେ ବାଟ ରଖି ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଦଳ ଦଳ ଆସି ପାଚିଲା ଧାନ ଖେତକୁ ବହୁତ ଧାନ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଝାଙ୍ଗରା ବା ଲୋମଶ୍ରୀନ ।

ଆଉ ଏକ ଜାତୀୟ ବାୟା ଚଢ଼େଇକୁ 'ତାଳବାୟା' (ବ. ବାତସିଆ ବା ତାଲଚଟ୍ଟା) ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନେ ତାଳ ଗଛ ଅଗରେ ବାୟା ଚଢ଼େଇଙ୍କ ପରି ବସା ବାନ୍ଧନ୍ତି । (The palm swift; Tachornis Batasseinsis) । ଏମାନଙ୍କ ଥଣ୍ଡା ବାୟାଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଥଣ୍ଡାର ଅଗ ବଙ୍କା ଓ ଚଉଡ଼ା । ଏମାନେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ପୋକ ଧରି ଖାଆନ୍ତି ।

ଆମଦେଶରେ ବାୟା ଚଢ଼େଇଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଅନେକ ଶିଶୁଗୀତ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—

୧ । ଧୋଓରେ ବାୟା ଧୋ !
ଯେଉଁ ଦିଅରରେ ଗଦଳ ମାଣ୍ଡିଅ ସେହି ଦିଅରରେ ଶୋ ।
୨ । ବାୟାର ଦି ଯାଏ, ବାଆ ଦଳେ ବସା ଦୋହେଲୁ ଥାଏ ।
୩ । ବାୟା ମାଆ ଯେ ସରୁ ଦାଟେଣୀ, ଛିଅକୁ ପିନ୍ଧାଏ ପାଟ ପଟଣୀ,
ପୁଅକୁ ପିନ୍ଧାଏ ନେତ, ଆପେ ପିନ୍ଧିଥାଏ ଦଳା ବୋଇତ ଲୋ,
ଛଡ଼େଇ ନିଛି ଭୁତ ।

୪ । ବାୟା ଚଢ଼େଇରେ ! ବାୟା ଚଢ଼େଇ !
ଭୁ ଯାଅ ଯାଅ ବଣକୁ ।
ଭୁଣ୍ଡ ବାକର ମାଡ଼ ଆସୁଛି ତୋ ଶାଙ୍ଗରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ।]

ବୈଦେ. ବ (ଜଚରଅ) (ଆ. ବାୟେ)—ବିକ୍ରେତା—
ବାୟା **बेचनेवाला, बानियाँ** Seller; vendor.
(ମୁସ୍ତରୀ—ବିପରୀତ)

ବାୟାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବାଉଁଆଁ (ଦେଖ)
Bāyāñ 1. Bāuñāñ (See)
ବାୟାଁ ୨ । ବାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Pertaining to
बायँ the left.
(ବାଉଁଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବ—ବାୟାଁ ତବଲା (ଦେଖ)
Bāyāñ tabalā (See)
କ୍ରି. ବିଣ—ବାମ ଦିଗରୁ—To the left.

ବାୟାଁ ତ(ତା)ବଲା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ନାମ+ଆ. ତବଲ୍; ତବଲା)—
Bāyāñ ta(tā)balā ୧ । ଯେଉଁ ତବଲା ବା ଚର୍ମ ବାଦ୍ୟକୁ
ବାୟାଁ **बायाँ** ବାଆଁ ହାତରେ ବଜା ଯାଏ; ଡୁଗୀ—
ବାୟାଁ ତବଲା 1. A kettle drum which can be mani-
बायाँ तबला pulated with the left hand.
୨ । ଡୁଗୀ ଓ ତବଲା; ବାୟାଁ ଓ ତବଲା ନାମକ ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଔଜତାଳିକ ବାଦ୍ୟ—2. A musical instrument consisting of 2 pieces of drums; one struck by the left and the other by the right hand.

ବାୟା ଚଟ୍ଟେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବାୟା ୪ (ଦେଖ)
Bāyā chaṭei Bāyā 4 (See)

ବାୟା ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବ—ବାୟା ୪ (ଦେଖ)
Bāyā chardhei Bāyā 4 (See)

ବାୟା ମୁସ୍ତରୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଜଚରଅ; ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—
Bāyā mustarī ବିକ୍ରେତା ଓ କ୍ରେତା—Vendor and
ବାୟା ମୁସ୍ତରୀ vendee; seller and purchaser.
बेंचनेवाला खरिदनेवाला, बानिया और गहकी

ବାୟୁ—ସଂ. ବ. (ବା ଧାତୁ=ବହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Bāyu ୧ । ପବନ—1. Air.
[ଦ୍ର—ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ୍ ଅକ୍ସିଜେନ୍ ନାମକ ଦୁଇଟି ବାଷ୍ପର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ବାୟୁ ଜାତ ହୁଏ ।
ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମତରେ ବାୟୁ ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ ମତରେ ବାୟୁ ରୂପରହିତ, ସ୍ପର୍ଶବାନ୍ ଓ ନିତ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଟେ । ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ ମତରେ ବାୟୁ ପଞ୍ଚଭୂତ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ ଓ ଏଥିର ଗୁଣ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଏଥିରୁ ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟର ଉଦ୍ଭବ ବୋଲି ବୋଲା ଯାଇଅଛି । ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନରେ ସ୍ପର୍ଶ ଗୁଣ ଛଡ଼ା ବାୟୁର ସଂଖ୍ୟା, ପରିମାଣ, ପୃଥକ୍ତ୍ୱ, ସଂଯୋଗ, ବିଭାଗ, ପରତ୍ୱ, ଅପରତ୍ୱ ଓ ବେଗ ଗୁଣମାନ ଅଛି । ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ ବାୟୁର ଉଦ୍ଭବ ସ୍ପର୍ଶ ତନ୍ମାତ୍ରାରୁ ହୋଇଥିବାର କଥିତ । ଉପନିଷଦମାନଙ୍କରେ ଅକାଶରୁ ବାୟୁର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ବୋଲି ବୋଲା ଯାଇଅଛି ।
ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପୃଥିବୀରୁ ବାୟୁର ୨୫ ସ୍ତର ଉପର୍ଯ୍ୟପରି ବେଢ଼ିଅଛି, ଯଥା—ଆବହ, ପ୍ରବହ, ସଂବହ, ଉଦ୍‌ବହ, ବିବହ, ପରିବହ ଓ ପରିବହ ।]
୨ । ନିଃଶ୍ୱାସ ପବନ; ପ୍ରାଣ ବାୟୁ—2. The vital air; the breath of life.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ପ୍ରାଣ ବାୟୁ ୫ଟି ଯଥା—ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ ଓ ସମାନ । ତନ୍ତ୍ରାଦି ମତରେ ଶରୀରରେ ଥିବା ବାୟୁର ସଂଖ୍ୟା ୨ ଓ ଏହି ୨ଟି ଯଥାକ୍ରମେ ୨ ଭାଗ ଲେଖାଏଁ ହୋଇ ୪୯ଟିରେ ବିଭକ୍ତ ।]
୩ । ଶରୀରସ୍ଥ କୁପିତ ବାୟୁ; ବାତ—2. Morbid affectation of the windy humour; the deranged humour of wind in the system.
[ଦ୍ର—ଆୟୁର୍ବେଦ ମତରେ ଶରୀରର ତ୍ରିଧାତୁ ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ ଏକତମ । ଏହା କୁପିତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବାଉଳ ହୁଏ ଓ ପେଟ ପଖ୍ନା ମଧ୍ୟ କୁପିତ ବାୟୁର ଫଳ । ଶ୍ଳୀପଦ, ଫୁସ୍‌ଫୁସର ରୋଗ (ନିଉମୋନିଆ) ଓ ବାତ ସନ୍ନିପାତ (ଟାଇଫଏଡ୍) କୁପିତ ବାୟୁର ଫଳ ଥିବାର କଥିତ । ଆୟୁର୍ବେଦରେ କଥିତ ବାୟୁକୁ ଆଧୁନିକ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ଦେହର ସ୍ନାୟୁବିକ ଯନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳ (nervous system) ବୋଲିଯାଇ ପାରେ । ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର]
୪ । ଅଧୋବାୟୁ—4. Wind passed through the anus.
୫ । ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ—5. The north-west quarter.
୬ । ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣର ରକ୍ଷକ ଦେବ; ପବନ ଦେବ—6. The wind-God according to the Hindus; the presiding Deity of the north west quarter of the earth.

ବାତିକ ଦେ. ବ—୧ । ବାଉଳ; ଖିଆଲ—
लहर 1. Whim; humour.
୨ । ବାଉଳତା—2. Madness; mania.
୩ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ସ୍ଥାୟୀ ଝୁଙ୍କ—3. Hobby; fixed idea; monomania.

ବାୟୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତାଳ ସ କରିବା; ପଖା କରିବା—
Bāyu karibā ବାତାସ କରା **हवा करना** 1. To fan.
वाय छोडना ୨ । ଅଧୋବାୟୁ ଛାଡ଼ିବା; ପାଡ଼ିବା—2. To pass
वातकर्म करा wind through the anus.

ବାୟୁ କେତୁ—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଧୂଳି—
Bāyu ketu Dust.

ବାୟୁ କୋଣ—ସଂ. ବ—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣ—The north-
Bāyu koṇa west quarter of the globe.

ବାୟୁ କୋଷ—ସଂ. ବ—୧ । ଅନ୍ତ୍ର କୋଷ; ବାୟୁ ଜନିତ କୋଷବୃଦ୍ଧି—
Bāyu kosha 1. Hernia.

୨ । ଶରୀରସ୍ଥ ବାୟୁ ରହିବାର ଥଳି; ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—
2. Air-bladder; lungs.

ବାୟୁ ଗଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ମ. ତ. ତ୍ରୈ; ବାୟୁ ଜନିତ ଗଣ୍ଡ=ଶୀଘ୍ର)—
Bāyu gaṇḍa ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜନିତ ପେଟଫମ୍ପା—Flatulence due to indigestion (Apte).

ବାୟୁ ଗତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ବାୟୁ ପରି ଗତି ଯାହାର)—
Bāyu gati ବାୟୁର ଗତି ପରି ଶୀଘ୍ର ଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ବେଗଗାମୀ—Swift as wind; very fleet (Apte).

ବାୟୁ ଗୁଲ୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଝଡ଼; ତୋଫାନ—
Bāyu gulma 1. Hurricane; storm (Apte).
୨ । ଜଳଭ୍ରମୀ; ମଳମଳ—2. Whirlpool (Apte).
୩ । ପେଟର ଏକ ରୋଗ—3. A kind of disease in the belly.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ ଗୋଟିଏ ଗୁଲା ପରି ଜଣାଯାଏ ଓ ତାହା କମିଯାଏ ଓ ବଢ଼େ । ଏଥିରେ ମଳ ମୂତ୍ରର ଅବରୋଧ ହୁଏ, ଗଳା ଶୁଖି ଯାଏ, ହୃଦୟ, ପାର୍ଶ୍ୱ ଓ ପଞ୍ଜରା ଦରଜ ହୁଏ । ପେଟ ଖାଲି ଥିବା ବେଳେ ଏ ରୋଗର ପ୍ରକୋପ ବେଶି ହୁଏ—ହ୍ର. ଶ.]

ବାୟୁଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବାତ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ;
Bāyu grasta ବାଉଳ—1. Hypochondriac; insane.
(ବାୟୁଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବାୟୁ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—2. Suffering from disease of wind (e. g. gout.) ୩ । କୁପିତ ବାୟୁ ଯୋଗୁଁ ଫୁଲି ଥିବା—3. Flatulent (Apte).

ବାୟୁ ଚକ୍ର—ଦେ. ବି.—ବାୟୁଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ଯନ୍ତ୍ର—Wind mill;
Bāyu chakra machine prapelled by wind.
(ବାୟୁ ଘରଟ୍ଟ, ବାୟୁ ଯନ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାୟୁନା—ଦେ. ବି.—ବାଦକ; ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ଲୋକ—
Bāyunā ବାଇୟେ, ବାୟନ ବଜନୀୟା Musician.

ବାୟୁ ନିଷ୍କାସନ(କ) ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର-
Bāyu niskāsana(ka) jantra ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବାୟୁଶୂନ୍ୟ କରାଯାଏ—Air pump.

ବାୟୁ ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାୟୁ+ପୁତ୍ର)—୧ । ହନୁମାନ୍—
Bāyu putra 1. A name of Hanumān.
୨ । ଭୀମ—
ବାୟୁ ତନୟ, ବାୟୁ ଜାତ
ବାୟୁ ନନ୍ଦନ, ବାୟୁସୁତ } —ଅନ୍ୟରୂପ 2. A name of
ବାୟୁସୂନୁ Bhīma.

ବାୟୁ ପୁରାଣ—ସଂ. ବି.—ବାୟୁ ଦେବତାଙ୍କ ଜନ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ତତ୍ତ୍ୱ; ପୁରାଣ
Bāyu purāṇa ବିଶେଷ—Name of a Hindu 'mythological treatise.

ବାୟୁ ଫଳ—ସଂ. ବି.—୧ । ଲୁଅ ପଥର—
Bāyuphala 1. Hail (Apte).
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—2. Rainbow (Apte).

ବାୟୁ ବର୍ତ୍ମ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବାୟୁ+ବର୍ତ୍ମନ; ୧ମା
Bāyu bartma ୧ବ.)—ଶୂନ୍ୟ—1. The sky. ୨ ।
(ବାୟୁପଥ, ବାୟୁ ମାର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆକାଶ ମାର୍ଗ; ପଥରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାଶ—2. Airway;passage through the sky. ୩ । ପବନ ଚାଳିତ ଅସିବାର ବାଟ—4. Passage for circulation of wind or ventilation.

ବାୟୁ ବାହ—ସଂ. ବି.—(ବାୟୁ+ବାହ=ବାହନ; ବହୁବ୍ରୀହି, ଯାହାକୁ
Bāyu bāha ବାୟୁ ବହନ କରେ)—୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । ଧୂମ—2. Smoke. ୩ । ବାଷ୍ପ—3. Vapour; steam.

ବାୟୁ ବାହନ—ଦେ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୃଗ—
Bāyu bāhana Deer.

ବାୟୁ ବାହନ ତମସ୍ତ । ବନ୍ଧେ ଗର୍ଭକ ସୁନ୍ଦର ।
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶତକଲାସ ।

ବାୟୁ ବାହିକା—ସଂ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ଶିରା ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁକୁ
Bāyu bāhikā ଖେଳାଏ—(vein) Circulating the
(ବାୟୁବାହିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) wind through the system.

ବାୟୁ ବେଗ—ସଂ. ବି.—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)-ବାୟୁ ଚଳିବାର ସମୟାନୁସାରେ
Bāyu bega ଦୂରତ୍ୱ—1. Velocity of wind. ୨ । ବାୟୁ ପରି ଚଞ୍ଚଳ ଗତି—The swiftness of wind.
(ବାୟୁବେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀ ହି)—ଶୀଘ୍ରଗତି ବିଶିଷ୍ଟ—Fleet; swift.

ବାୟୁ ଭୁକ୍—ସଂ.ବିଣ.—(ବାୟୁ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଯେ ପବନ
Bāyu bhuk ଭକ୍ଷଣ କରି ବଞ୍ଚେ—Subsisting on air only.
ବାୟୁ ଭକ୍ଷ
ବାୟୁ ଭକ୍ଷଣ } —ଅନ୍ୟରୂପ ବି.—ସର୍ପ; ସାପ; ପନ୍ନଗାଶନ—
ବାୟୁ ଭକ୍ଷ୍ୟ Serpent.

ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାୟୁ+ମଣ୍ଡଳ) —ଆକାଶମଣ୍ଡଳ-
Bāyu maṇḍala The sky.

ବାୟୁମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି.—(ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ବାୟୁଚାପର
Bāyumāna jantra ପରିମାଣଜ୍ଞାପକ ଯନ୍ତ୍ର—Barometer,

ବାୟୁ ରୋଗ—ସଂ. ବି.— ୧ । ବାଉଳତା—
Bāyu roga 1. Insanity.
୨ । ବାତ ରୋଗ—2. Rheumatism; gout.
୩ । ପେଟ ଫମ୍ପା ରୋଗ—3. Tympanites; flatulence. ୪ । ବାୟୁ ଶୂଳ—4. Colic due to wind.
ବାୟୁରୋଗୀ
ବାୟୁ ରୁଗ୍‌ଣ } —ବିଣ
୫ । ଅପସ୍ମାରିକ ବାତ—5. Epileptic fit.

ବାୟୁ ଶୂଳ—ସଂ. ବି.—ବାୟୁ ଜନିତ ପେଟମରା ରୋଗ—
Bāyu śūla Colic due to wind.

ବାୟୁ ସଖ (ଖି) —ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବାୟୁ+ସଖା)—ଅଗ୍ନି—
Bāyu sakha (khi) Fire.

ବାୟୁ(ୟୁ)ଷ—ସଂ. ବି.—କଳାବାଇଁଶି ମାଛ—
Bāyu(yū)sha A kind of darkish fresh-water-fish;
କାଳବୋସ, କାଳ୍‌ବସୀ ନୈନୀ Lubeo Calbasu.

(ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, ବୃଷ୍ୟ, ସ୍ନିଗ୍ଧକର ଓ ଧାତୁବର୍ଦ୍ଧକ ଅଟେ ।)

ବାୟୁ ସଞ୍ଚାଳନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ବାୟୁ+ସଞ୍ଚାଳନ)—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରୂପେ
Bāyu sañchālana ପବନ ଚିବା ଅସିବା କରିବା— Ventilation.

ବାୟେ—ଗ୍ରା. ବି.—ବାୟୁ; ପବନ—
Bāye ବାଇ ବାହ୍ Wind.

କେତଙ୍ଗୀଗନ୍ଧ ବନ୍ଧୁ ମଧୁ ବାୟେ
ପ୍ରାଣ ଦହନ ବାମ ବାଣ ଗାଏ । ପ୍ରାଚୀ. ରସମଞ୍ଜରୀ ।

ବାୟେଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଶ.—(ସଂ. ବାମେ)—ବାମ ଦିଗରେ—
Bāyeñ ବାୟେଁ ବାୟେଁ On the left side.

ବାୟେଁ ଝଲ ମଲ ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ
ମନ୍ତ ମଧୁକର ଚୁଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ବାର୍—ସଂ. ବି.—(ବୃ ଧାତୁ ଶିଚ=ବାର ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ ବ୍ୟ)—ଜଳ—Water.
Bār

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବି.—ସୁତା ଦେହରେ ଘୁଡ଼ିର ଝିଙ୍କା ବା ଝାଙ୍କର ପରିମାଣ ବା ବଳ—The force exerted on the string by a flying kite.

(ମେଦିନୀପୁର)—ବି.—(ଭୁଲ. ବ. ବାର୍)—ବାହାର; ବହିଃ— Outside, exterior.

ବାର ବାର ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ)—୧ । ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଦଳ—A body of legal practitioners; the bar.

୨ । ଧାତୁ ବା କାଷ୍ଠ ନିର୍ମିତ ଖିଲ— 2. Wooden or iron bar.

(ଯଥା—ପାସ୍ପୋର୍ଟ୍ ବାର୍; ହୋଗ୍ଲିଜଷ୍ଟାଲ ବାର ।)

ବାର୍-ଆଟ୍ଲ(ଲା)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବାରିଷ୍ଟର୍—
Bār-āṭ la(lā ବାରଏଟଲ ବାର-ଆଟ ଲ A barrister.

ବାର୍ କଷ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଘୋଡ଼ାର ଜିନ୍‌ରୁ ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଦୃଢ଼ ସଲଗ୍ନ କରି ରଖିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଫେଟା (ବାହାର କଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ପିଟା କସି କରି ବାନ୍ଧିବାକୁ ହୁଏ—
Bār-kash
ବାରକସ୍ 1. The tape used to (fasten firmly) the saddle to the back of a horse. ୨ । କାଠର ଉଚ୍ଚ ଫନ୍ଦ ଥିବା ଡାଲି—2. A wooden tray with high walls. ୩ । ବାର୍‌କାସ୍ (ଦେଶ)—3. Bār-kās (See).
ବାରକସ

ବାରୁ କାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାର୍‌ବାଡ୍‌ସ୍—ବାର୍ବାଡୋସ୍ ଦେଶବାସୀ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଲୁଲିମାନଙ୍କର ରହିବାପାଇଁ ଦଳ ବାରକସ କାରଖାନାର ମାଲିକମାନେ ତୋଳାଇଥିବା ସାହାଲ ଘର—
Bār-kās
ବାର; ବାରୀକ 1. Barracks; the lines of houses built by capitalists for accomodating the workmen of a factory or mill.

୨ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ରହିବାପାଇଁ ନିର୍ମିତ ଗୃହଶ୍ରେଣୀ— 2. Barracks.

ବାରୁକେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଭୁଲ. ବ. ବେଇଦ୍) —ବାହାର କରି ଦେବା; ତଡ଼ିଦେବା; ନିକାଲି ଦେବା—To drive away; to oust.
Bār-keibā

ବାରୁଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ବର୍ବଣୀ)—ଝାଡ଼ୁ—
Bār-ni (ବାର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Broomstick

ବାରୁ ନିସ୍—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଶ—ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍ (ଦେଶ)
Bār-nis (ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Bārnis (See).

ବାରୁ ବରୁ ଦାରୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାର୍=ଭାର; ବର୍‌ଦାର୍=ଯେ ବହନ କରେ; ଭୁଲ. ସଂ. ଭାରବାହୀ)—ଭାର (ବାର୍‌ବର୍ଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାହକ; ବୋହିଆ—A carrier of loads; porter.
Bār-bar-dār
ବାରବର୍ଦାର ବାରବରଦାର

ବାର୍‌ବର୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଫା) —ବାର୍ ବର୍‌ଦାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bār-bar-dāri Relating to porters; payable to porters. ବି.—୧ । ବୋହିଆ ବୃତ୍ତି—
(ବାର ବର୍ଦାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବାରବର୍ଦାରୀ 1. The state or profession of a porter,
ବାରବରଦାରୀ ୨ । ବୋହିଆଙ୍କ ବୋଝ ବୋହିବା ମଜୁରୀ — 2. Porter's wages.

ବାର୍ ଲାଇବ୍ରେରୀ—ବୈଦେ. ବିଶ. (ଇଂ. ବାର୍ ଲାଇବ୍ରେରୀ) —ଅଦାଲତ ସଲଗ୍ନ ଓକିଲମାନଙ୍କ ବଇଠକ୍‌ଖାନା;
Bār-lāibrerī
ବାରଲାଇବ୍ରେରୀ ବାରଲାଇବ୍ରେରୀ ଓକାଲତଖାନା—Bar library.
[ବାରଲାଇବ(ବେ)ରୀ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନରେ ଓକିଲମାନଙ୍କର ଜଟେଇରୁ ଫୁରସତ ମିଳିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ବସନ୍ତି ଓ ଏଠାରେ ଆବଶ୍ୟକ ଆଇନ ପୁସ୍ତକାଦି ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ରହିଥାଏ; ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏଥିର ନାମ ଲାଇବ୍ରେରୀ ବା ପୁସ୍ତକାଗାର ।]

ବାର—ସଂ. ବି—(ବୃ. ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Bāra ୧ । ବାସର; ସପ୍ତାହର ଦିବସ—1. Day of the week.

[ଦ୍ର—ସପ୍ତାହର ସାତ ବାରର ନାମ, ଯଥା—୧ । ରବିବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ, ବ.) ଇଂ. ସନ୍‌ଡେ (Sunday) (ସୁସଲମାନ) ଏତ୍‌ବାର ବା ଏକ୍‌ଶୁମ୍ବା; ୨ । ସୋମବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ, ବ.) ଇଂ. ମନ୍‌ଡେ (Monday) (ମୁ.) ପୀର ବା ଦୋଶୁମ୍ବା; ୩ । ମଙ୍ଗଳବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ ବ.) ଇଂ. ଟ୍ୟୁଜ୍‌ଡେ (Tuesday) (ମୁ) ମଙ୍ଗଳ ବା ସେ-ଶୁମ୍ବା; ୪ । ବୁଧ ବା ବୁଧବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ ବ.) ଇଂ. ୱେଡ୍‌ନେସ୍‌ଡେ) (Wedenesday) (ମୁ) ବୁଧ ବା ଚାହାର ଶୁମ୍ବା; ୫ । ଗୁରୁବାର ବା ବୃହସ୍ପତି ବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ ବ.) ଇଂ. ଥର୍ସ-ଡେ (Thursday) (ମୁ.) ଜୁମାବତ୍ ବା ଜୁମେରାତ୍; ୬ । ଶୁକ୍ର ବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ. ବ.) ଇଂ. ଫ୍ରାଇଡେ (Friday) (ମୁ) ଜୁମ୍ବା; ୭ । ଶନିବାର (ସଂ. ଓଡ଼ିଆ ବ-) ଇଂ. ସାଟର୍‌ଡେ (Saturday) (ମୁ) ଶନିବାର ବା ଶୁମ୍ବାବଫ୍ତା ।]

୨ । ଥର; ଦଫା—2. Time. ୩ । ପାଳି—3. Turn ୪ । ଅବସର—4. Leisure. ୫ । ବହୁସଂଖ୍ୟା; ନିବହ; ସମୂହ—5. Collection; many. ୬ । ବହୁଲୋକ—6. Many people; multitude. ୭ । ଜଳ—7. Water. ୮ । ଦ୍ୱାର—8. Door. ୯ । (+ଭାବ. ଅ) ବାରଣ; ନିବାରଣ—9. Prevention.

୧୦ । (ଚରଣ. ଅ) ଅବରଣ; ଘୋଡ଼ଣୀ—10. Cover. ୧୧ । (+ଚର୍ମ. ଅ) ମଦ୍ୟପାତ୍ର; ମଦ ପିଅ ପାତ୍ର—11. Wine cup; drinking cup; peg. ୧୨ । (+ଭୁବ. ଅ) ଅବରୋଧ; ଅଟକ—12. Obstruction; restraint. ୧୩ । (+ଚର୍ତ୍ତୁ. ଅ) ଷଣ୍ଢ (ହ୍ର. ଶ)—13. Moment. ୧୪ । ବାଣ; ତୀର (ହ୍ର. ଶ)—14. Arrow. ୧୫ । ଶିବ—15. Śiba. ୧୬ । ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ରର କଳାସ୍ (ହ୍ର.ଶ)-16. Shore of river or sea.

ବାରଣ—୧ । ନିବାର୍ଯ୍ୟ—1. Preventible; which should be prevented. ୨ । ଅମଙ୍ଗଳଜନକ—2. Inauspicious. ୩ । ନିବାରଣୀୟ; ନିଷିଦ୍ଧ—3. Forbidden; prohibited.

ବାରହୋ ଦେ. ବି—ମୃତାହର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଭୋଜ—The rituals and feast given to relatives of the deceased on the 12th day of his death.

ବାର ବାରହ ବି ଓ ବିଣ—(ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ଦ୍ୱାଦଶ; ପ୍ରା. ବାର)—୧ । ୧୨—1. Twelve. ୨ । (ସଂ. ବାର=ବହୁ) ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ—2. Many.

(ଯଥା—ତା ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବାରହୁତ ଖାଇଗଲେ) ।

[ଦ୍ର—ବହୁ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଦ୍ୱିତ, ପାଞ୍ଚ, ଦଶ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦ, ଶହେ, ହଜାରେ, ଲକ୍ଷେ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବିଣ—ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟକ—Twelve.

ବାର ବାରୁଁବିଧିରୁ ସେଥି ଦେଇ—
ଭଗ. ବୈଦେହୀସଦନାସ ।

ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ବୁଝାଏ—1. A suffix added to an infinite verb to make it a noun.

(ଯଥା—ମୋର କାମ କରିବାର ନୋହୁଲା)

୨ । କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ବିଶେଷଣ ପଦ ହେଲ ଉକ୍ତ କ୍ରିୟାସାଧକ (ବ୍ୟକ୍ତି) କୁ ବୁଝାଏ—2. A suffix added to a verb to denote the person doing the act or thing denoted by the verb.

ଖାଇବାର ପୁଣି ଗଲା ମଥୁରା ପୁରକୁ ସେ ବୋଇଲ ।
ମାର୍କଣ୍ଡ ରାଶ. ବୋଇଲ ।

୩ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ) ପ୍ରତ୍ୟୟ (ବ୍ୟାକରଣ) ଭୂତ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ କାଳର କ୍ରିୟାରେ ଲାଗେ—3. A verbal suffix to denote the past and future tense of a verb.

[ଦ୍ର—ଯିବାର=ଯିବୁଁ; ଯାଇଥିବାର=ଯାଇଅଛୁଁ ।]

ପ୍ରା. (ଉତ୍କଳପ୍ରଭା) ବି—୧ । ବାଡ଼—1. Fence.

(ଯଥା—ଭୁଜଳା କର, ବାଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ବାର ।)

୨ । ବାଳ; କେଶ—2, Hair. (ଭୂଲ. ଚୁଡ଼ର, ନେଡ଼ର)

ବାରଂବାର—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ବାରଂବାରଂ)—

Bārambāra ୧ । ବହୁଥର; ଥରକୁ ଥର—1. Again and again; many times.

ବାରଂବାର ୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—2. Repeatedly.

(ବାରୁଂବାର, ବାରଉଁବାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାର ଅଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନିଶୁଣି; ଅଧିରୋହଣୀ—

Bāra ardā Ladder.

ବାର ଅନା—ପ୍ରା. ଅ—ଅନେକ ପ୍ରକାରେ; ବହୁତ ରୂପେ—

Bāra anā Very much; in various ways.

ଗେଲ୍ଲା ମଧ୍ୟ ବାରୁ ବାର ଅନା କରି ଗାଳି ଦେଲ ।
ବନ୍ତଳାଲ୍ଲାସ ନଥ ଭୁଣ୍ଡୀ ।

(ବାରଅନା କର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାର ଆଡ଼ର ଛୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜାରଜ ସନ୍ତାନ; ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍କର—A mongrel; a child of mixed blood.

Bāra ārdara chhuā

(ବାରଅଡ଼ଆ ପିଲା—ଦେ. ରୂପ)

ବାର ଆଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବହୁ ଦିଗରେ—

Bāra ārde 1. On many sides.

ବାର ଦିଗେ ୨ । ବହୁ ସ୍ଥାନରେ—2, At many places.

ବାରହ ବାଟ

ବାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ବାରି ଧାତୁ=ବାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—

Bāraka

(ବାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିବାରକ; ନିଷେଧକ—Preventing; prohibiting.

ବି—୧ । ଅଶ୍ୱବିଶେଷ—1. A kind of pony.

୨ । ଘୋଡ଼ାର କଦମ୍ ଚାଲି (ହ୍ର. ଶ)—2, Canter of a horse (Apte).

୩ । କଷ୍ଟର ବା ବ୍ୟଥାର ସ୍ଥାନ—3. The seat of pain (Apte).

୪ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ; ବାଳ—4. A kind of perfume (Apte).

ବାର କଥା—ଦେ. ବି. (୧୨ ସଂଖ୍ୟାର ବହୁବଚନସୂଚକ ପ୍ରୟୋଗ)—

Bāra kathā ନାନା କଥା ବା ବିଷୟ; ବହୁ ବିଷୟ—

ବାରହୋବାତ Many matters.

(ଯଥା—ବାଇ ମିଣିଷରେ ବାର କଥା; ବାର ମାଇପରେ ବାର କଥା ।)

ବାର କନା—ଦେ. ବି—ଅନେକ ଚୁଡ଼ିଏ ମୁନ ଥିବା ଶସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—

Bāra kanā A lance with several points or forks.

ବାରହ କନ୍ନା

ବାର କନ୍ୟା—ସଂ. ବି—ବେଶ୍ୟା (ହ୍ର. ଶ)—

Bāra kanyā Prostitute.

ବାର କାଉଚିଆ—ଦେ. ବିଣ—ନାନା ବସ୍ତୁ ମିଶ୍ରିତ—

Bāra kāuchiā Mingled; mixed up.

ବାରହଘଟୀ (ବାରକାଉଚି—ଅନରୂପ)

ବାର କାନ୍ତା—ଦେ. ବ. (ଭୂଲ. ବାର ଦାନକ)—ବେଶ୍ୟା—
Bāra kāntā Public woman; prostitute.
ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଲେ ବାର କାନ୍ତାଙ୍କ ଉଦାରରେ
ଏବାନ୍ତରେ ତାଙ୍କର ବାକରେ ବହୁଲେ । ଦ୍ରୁପଦ ଦ. ମହାଭାରତ ସ୍ତ୍ରୀ ।

ବାରକି—ସ. ବ. ପୁଂ. (ବାରକ=ପ୍ରତି ବନ୍ଧକ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—
Bāraki ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. Ocean.
(ବାରକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବାରୁଣୀକ;ବରଜୀ—1. A betel planter.
୩ । ତାମ୍ବୂଳ ବିକ୍ରୟୀ—3. A seller of betel leaves.
୪ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଟକ—4. An excellent steed.
୫ । ଶତ୍ରୁ—5. Enemy; adversary.
୬ । ପର୍ଣ୍ଣାଶୀ ଯତି (ହ. ଶ)—6. A sage subsisting on leaves only (Apte).
ଦେ. ବ—ପାପବୁଦ୍ଧି ବାଳକ—Guilty-minded boy.
ବାରକାର ବୁଦ୍ଧି ଯେ ତାକୁ ଗ୍ରହି । ଉଣ୍ଣ, ବୈଦେହୀସଦନାସ ।

ବାରକିର—ସ. ବ. (ବାର+କୃ ଧାତୁ=ଶ୍ରେଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Bārakira ୧ । ଦ୍ୱାର ରକ୍ଷକ—1. A porter; a gateman.
(ବାରକୀସ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ବାଡ଼ବାଗ୍ନି—2. Submarine fire.
୩ । ଯୋକ—3 Leech. ୪ । ଉକୁଣୀ—4. Louse.
୫ । ନିତ୍ୟଜିତ ବା ପୂଜିତ ଅଶ୍ୱ—5. A worshipped horse. ୬ । ଶ୍ୟାଳକ; ଶଳା—6. Wife's brother.
୭ । ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଟକ—7. War-horse, courser.
୮ । ଭାରବାହୀ; ବୋଝିଆ—8. Carrier; porter.
୯ । ଫାଳଆଁ—9. Comb (Apte).

ବାର କୋଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ବାର କୋଲ)—ଖୁବ୍ ବଡ଼ କଇଁ—
Bāra kola ବାର କୋଳ Big tortoise.

ବାର କୋଶ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ବାର୍ ବଣ୍; ଭୂଲ. ସ. ଭାର+କୋଶ =ପାତ୍ର)—କାଠର ଉଚ୍ଚ ଫନ୍ଦଥିବା ଡାଲି—
Bāra kosa ବାର କୋଷ ବାରକଶ A wooden tray with high sides.

ବାର ଖଡ଼ି—ସ. ବ. (ସ. ଦ୍ୱାଦଶ; ପ୍ରା. ବାର+ସଂ. ଖଟ୍ଟୀ; ପ୍ରା. ଖଡ଼ୀ; ଚମ୍ବା+ସଂ. ଅକ୍ଷରୀ)—
Bāra khardi ବାରହ ଖଡ଼ୀ ବର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ପିଲାଙ୍କର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଯୁକ୍ତ ହେବା ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣର ମାତ୍ରାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା—The stage when children learn to add the signs of vowels to consonants.
[ଦ୍ର—ପିଲାମାନେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅନୁସ୍ୱାର, ବିସର୍ଗର ଚିହ୍ନ ଯୋଗ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ସ୍ଥଳକୁ ବାର ଖଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ସ୍ଥଳକୁ ସତର ଫଳା ବୋଲାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବାର ଖଡ଼ିର ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରକୃତରେ ୧୨ ନୁହେଁ ବା ସତର ଫଳାର ସଂଖ୍ୟା ୧୭ ନୁହେଁ ।]

ବାର ଖିଆ—ଦେ. ବ—ଚିଲିକା ହ୍ରଦରେ ମିଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—
Bāra khiā A species of salt water fish found in the Chilka lake.

ବାର ଗଣ୍ଡା ଦି କଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସୁବିଧାଗ୍ରସ୍ତ ବା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା—
Bāra gandā di kardā
ବାର ଅଣ୍ଡା ଦିକଡ଼ା
ବାରଣ୍ଡା ଦିକଡ଼ା
ବାରେଣ୍ଡା ଦିକଡ଼ା } ପ୍ରାମ୍ୟରୂପ
Straits; distressed condition; miserable state.
[ଦ୍ର—ବାରଗଣ୍ଡା ଦିକଡ଼ା=ଫ୍ରେ କଡ଼ା (କଡ଼ୁଡ଼), ଚିନ୍ତା ଏହା ମନୁଷ୍ୟର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ନଈବଢ଼ି ଯୋଗୁଁ ମୋ ଅବସ୍ଥା 'ବାରଗଣ୍ଡା ଦିକଡ଼ା' ହୋଇଛି ।]
ଦେ. ବିଶ.—୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—1. Excessive. ୨ । ଅତି ଦୁଃଖମୟ—2. Very miserable.

ବାର ଗାଣ୍ଡିଆ ଚଢ଼େଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଘରଚଟିଆ ଠାରୁ ଛୋଟ ଏକପ୍ରକାର ଚଢ଼େଇ—
Bāra gandiā chardhei Wren; babbler.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାଲି ମିଶା କଳା ଓ ପିଠି ଘଟେ ଟେକି ହୋଇ ଥାଏ । ଏମାନେ ମଧୁର ସ୍ୱର କରନ୍ତି; ବସିବା ବେଳେ ଲାଞ୍ଜ ହଲାଉଥାଆନ୍ତି ।]

ବାର ଗାଣ୍ଡିଆ ମହୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ପୋଇଳ ପରି ଛୋଟ
Bāra gandiā mahu ଆକାରର ଜଳଟ ମହୁମାଛିମାନେ ଯେଉଁ ମହୁ ତିଆରି କରନ୍ତି—The honey preparad by a tiny species of bees.
[ଦ୍ର—ଏହି ମହୁମାଛିମାନେ ଗଛର କୋରଡ଼ରେ ବସା ତିଆରି କରନ୍ତି ।]

ବାର ଗୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଶ.—ଯେଉଁ ନାହାରେ ବାର ଗୋଟି ଭାଗ ବା
Bāra gordiā ବିଭାଗ ଥାଏ—A country-boat having 12 compartments.
ବାରହ ଖାନାକେ
ଭାର ନିଜର ଦୋଡ଼ିଏ ସରିବ ବାରଗୋଡ଼ିଆ ପନ୍ଦରଗୋଡ଼ିଆ ଭୂସଳୀ ଚବରଚବିଆ ନାଆ ଅଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ପାଞ୍ଚ ଗୋଡ଼ିଆ, ସାତଗୋଡ଼ିଆ, ଦଶଗୋଡ଼ିଆ, ପନ୍ଦର ଗୋଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ନାହା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାର ଗୋପାଳ—ଦେ. ବ.—ବାରସୁତ (ଦେଖ)
Bāra gopāla Bārasuta (See)

ବାରଗୋଲାର ତେର ବୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାର ଜାତି
Bāragolāra tera bulā ତେର ଗୋଲା (ଦେଖ)—
Bārajāti tera golā (See)

ବାର ଘର—ଦେ. ବ.—ବହୁଲୋକଙ୍କ ଗୃହ—
Bāra ghara ବାରହଘର Houses of many people.

ବାରଘର ବୁଲା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ.—ବାରଦୁଆରି (ଦେଖ)
Bara ghara bulā ବାରହ ଘରିଆ Bāra duāri (See)
(ବାରଘର ବୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାର ଘରିଆ—ଦେ. ବିଶ.—୧ । ବାରଗୋଟି ଗୃହସମନ୍ୱିତ—
Bāra gharia 1. Consisting of 12 houses or families.
ବାରହ ଘରିଆ
୨ । ବାରଦୁଆରି (ଦେଖ)—2. Bāra duāri (See)

ବାରଙ୍କ—ସଂ. ବି.—ପକ୍ଷୀ—
Bāraṅka A bird (Apte).

ବାରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି.—(ବୃ ଧାତୁ—ଆବରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅଙ୍ଗ; ଯାହାକୁ ଦେଖି ଆବୃତ କରି ଥାଏ)—ଲୌହ ଅସ୍ତ୍ର-ଶସ୍ତ୍ରର ମୂଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ କାଠ ବେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ପଶିଥାଏ-
Bāraṅga 1. The part or end of an iron weapon which is thrust into the wooden handle. (Apte). ୨ । ତରୱାର, ଛୁରୀ ବା ଖଣ୍ଡାର ବେଣ୍ଟ—2. The handle of a sword or knife (Apte).
ଦେ. ବି.—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଗ୍ରାମବିଶେଷ—The name of a village and railway station in the district of Cuttack.

[ଦ୍ର—ଏହା କଟକରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ୫ ମାଇଲ ଦୂର । ଏଠାରେ ବେଙ୍ଗଲ ନାଗପୁର ରେଲୱେର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଷ୍ଟେଶନ୍ ଅଛି । ଏଠାରେ ଅନେକ ମୋଚି ବାସ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ଖୁବ୍ ମଜ୍‌ବୁତ୍ ଚଟ ଯୋତା ତିଆରି କରି ଶସ୍ତା ଦରରେ ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତି । ୧୯୩୩ ମସିହାରେ ଏଠାରେ ଜେତେକ ମାରୁଆ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ କାଚ କାରଖାନା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହି କାଚ ଶସ୍ତା ଦରରେ ବିକ୍ରୟ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତାହା ଏବେ ଉଠିଯାଇ ଅଛି । ଏହା ନିକଟରେ ଚାହିଲର ପ୍ରାଚୀନ ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଗଡ଼ର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଓ ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦହ ହ୍ରଦ ଅଛି ।]

ବାରଙ୍ଗନା—ଗ୍ରା. ବି.—ବାରାଙ୍ଗନା (ଦେଖ)
Bāraṅganā Bārāṅganā (See)

ବାର ଚାଉଲିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପନ୍ଥା ନ ଧରି ନାନା ପନ୍ଥା ଧରେ-
Bāra chāuliā 1. Pursuing various ways for attaining one's object. ୨ । ଅସ୍ଥିର; ଅନିଶ୍ଚିତ—2. Uncertain; not fixed. ୩ । ଅସଂବଦ୍ଧ—3. Incoherent; incongruous. ୪ । ବହୁ ପ୍ରକାରର—4. Multifarious. ୫ । ଅସ୍ଥିର ପ୍ରବୃତ୍ତିର; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ—5. Fickle-minded.

ବାରଜ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବର୍ଜ୍ୟ, ବର୍ଜିତ ବା ବାର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ବର୍ଜିତ; ତ୍ୟକ୍ତ—1. Abandoned.
Bāraja (ବାରଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପୃଥକରୂପେ ଚିହ୍ନିତ—2. Distinguished. ୩ । ପୃଥକ୍ କୃତ—3. Separated. ୪ । ଏକଘରିଆ କରାଯାଇ ଥିବା; ସମାଜଚ୍ୟୁତ—4. Excommunicated; out-casted.
ବି.—(ସଂ. ବାର) ୧ । ବାରଣ—1. Prevention. ୨ । ବାଧା—2. Obstruction; obstacle. ୩ । ପ୍ରଭେଦ—3. Distinction. ୪ । ଦୁଇ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ବାଡ଼—
4. A partitioning force between two places.

ବାରଜ ବାରଜ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ହୋଇ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପେ—1. Separately. ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଗରେ—2. In separate or distinct lots.
Bāraja bāraja

ବାରଜ ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି.—୧ । (ସଂ. ବାରଣ)—ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପରେ ଚିହ୍ନ ରାଖି; ବାର ହେବା—1. To be distinguished. ୨ । (ସଂ. ବର୍ଜିତ)—ଜାତିଚ୍ୟୁତ ହେବା—
Bāraja hebā 2. To be excommunicated.

ବାର ଜାତି—ଦେ. ବି.—୧ । ବହୁ ଜାତି—
Bārajāti ବାରହ ବରନ 1. Many castes.
୨ । ଅନେକ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. People of various castes

ବାର ଜାତି ତେର ଗୋଲ
ବରଷମ ହେଲେ ଖରୁ ଗଲ । ଡ଼ଗ ।

ବିଣ.—ବାରଜାତିଆ (ଦେଖ)—Bārajātiā (See)

ବାର ଜାତିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର—1. Of several kinds and species. ୨ । ବହୁ ବାରହବରନକା ଜାତୀୟ—2. Of various castes.
Bāra jātiā

ବାର ଜାତି ତେର ଗୋଲ—ଦେ. ବି—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ଓ ଉପଜାତି—Various sects or castes and subcastes.
Bāra jāti tera golā

ବାରଜାତିରେ ମିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତିଭେଦ ନ ରଖିବା—
Bāra jātire misibā To do away with caste-distinction.
जातपात नहीं रखना

ବାରଜାତ୍ରା—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ଦ୍ୱାଦଶ+ରାତ୍ର)—ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ ଓ ସେ ଦିନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—The twelveth day of a child-birth and the acts done that day
Bārajātrā
[ବାରତ୍ରିନ(ତ୍ରି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ପ୍ରସୂତା ନଖ କାଟନ୍ତି ଓ ସ୍ନାନ କରି ଅଶୌଚରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ବାରଟିଆ—ଦେ. ବି-ଧାନ କାଟିଲାମାନେ ୧୨ ଗୋଟି ଧାନଦଳା କାଟିଲେ ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଗୋଟିଏ ଦଳା ନିଅନ୍ତି;—ଏହିଭଳି ପରିଶ୍ରମ—The labour based on contract system of taking one sheaf in every twelve sheaves cut by a reaper.
Bāraṭiā (ବାରେଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବରଟୀୟା
ବିଣ—୧ । ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering twelve. ୨ । ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟାର ସମାହାରବିଶିଷ୍ଟ—
2 Consisting of units of twelve.

ବାରଣ୍(ନ୍)—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବି—ସମାଜଚ୍ୟୁତି; ଏକଘରିଆ ହେବା—
Bāraṇ(n) Excommunication; ostracism.

ବାରଣ—ସଂ. ବି—(ବୃ. ଧାତୁ. ଣିଚ; ବାର. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅଚ)—
Bāraṇa ୧ । ନିଷେଧ; ନିବାରଣ—1. Prevention; prohibition. ୨ । ନିବୃତ୍ତି—2. Cessation. ୩ । ରୋଧ—3. Obstruction. ୪ । (+କରଣ. ଅ) ସେତୁ; ବନ୍ଧ—4. A dam. ୫ । ପ୍ରଭେଦ—5. Distinction; differentiation. ୬ । ସାଞ୍ଜୁ—6. Coat of mail; armour. ୭ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅଚ) ହସ୍ତୀ—7. Elephant. ୮ । ଅଙ୍କୁଶ—8. A

hook, ୯ । (+କରଣ. ଅନ) ହାତର ଅଙ୍କୁଶ—9. A hook or goad used to control elephants.

ଦେ. ବ—୧ । ବାଡ଼—1. Partition wall; fence. ୨ । ଭେଦ ଜ୍ଞାନ—2. Idea of distinction.

ଯେତେବେଳେ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ବାରଣ ନ ସିବେ—
ଗ୍ରାଚା. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

୩ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—3. Obstacle; impediment. ୪ । ଅମଙ୍ଗଳ—4. Evil.

ବାରଣ ଶିରେ ପଦ ଦେଇ ଅମ୍ବୁ—
ଉଷ୍ଟ. ଦୈବେଷ୍ଟଶବଳାସ ।

ବାରଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ବାରଣ)—୧ । ମନା କରିବା; Bāraṇa karibā ନିଷେଧ କରିବା; ବାରିବା—1. To forbid; **ବାରଣକରା** to prohibit. ୨ । ବାଧା ଦେବା—2. To prevent; to obstruct. ୩ । ଦୂର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ବାଡ଼ ଦେବା—3. To set up a fence or partition wall. ୪ । ଭେଦାଭେଦ କରିବା—4. To distinguish; to observe any distinction; to differentiate.

ବାରଣ କେଶର—ଦେ. ବ—ନାଗ କେଶର (ଦେଖ) Bāraṇa keśara Nāgakeśara (See).

ବାରଣ କେଶର ପୁଷ୍ପ ଚୋଟି ପଡ଼ି ଉଡ଼—
ଉଷ୍ଟ. ଦୈବେଷ୍ଟଶବଳାସ ।

ବାରଣ ବୁ(ବୂ)ଷା(ସା)—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କଦଳୀ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—Bāraṇa bu(būṣhā(sā Plantain (tree and fruit). (ବାରଣକଣ୍ଟକୀ, ବାରବୁ(ବୂ)ଷା, ବାରବୃଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରଣ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଭେଦ ରଖିବା—Bāraṇa rakhibā To differentiate; to observe any distinction.

ବାରଣ ଶିର—ଦେ. ବ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ବାରଣ+ଶିରସ୍)—ଗଣେଶ—Bāraṇaśira God Gaṇeśa.

ବାରଣସୀ—ସଂ. ବ—ବାରାଣସୀ; କାଶୀ—Bāraṇasī Benares (Apte).

ବାରଣ ହାର ମୋତି—ଦେ. ବ—ଗଜମୁକ୍ତା (ଦେଖ) Bāraṇahāra moti Gajamuktā (See).

ବାଳକା ହସ୍ତିମସ୍ତକରେ ଅଛନ୍ତି ହର ବାରଣ
ହାର ମୋତି ବରଣ ସ୍ତନ ଯେଷ୍ଟରୁ—ଉଷ୍ଟ. ଦୈବେଷ୍ଟଶବଳାସ ।

ବାରଣ ହେବା(ଯିବା)—ଦେ. କ୍ରି—ବାରି ହେବା; ପ୍ରଭେଦ ଜଣା ପଡ଼ିବା—Bāraṇ hebā(jibā) **ବାରଣହୋନା** To be distinguished.

ବାରଣା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ବରଣା)—ଦୁଇ କୂଳକୁ ଛାଡି ନଈ ବଢ଼ି—High flood.

ପ୍ରା. ବ—ବାର ଅଣା—Twelve annas.

ବାରଣାବତ—ସଂ. ବ—୧ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ହସ୍ତିନା; ହସ୍ତିନା-Bāraṇābata ପୁର (ଆଧୁନିକ ଦିଲ୍ଲୀ ନିକଟସ୍ଥ)—1. The ancient capital of India (near modern Delhi).

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଦଗ୍ଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନିଯୁକ୍ତ ପୁରୋଚନ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତି ଜତୁଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରି ତହିଁରେ ଅଗ୍ନି ଲଗାଇ ଦେଇଥିଲା]

୨ । ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ଥାପିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଗରୀ; ପ୍ରୟାଗ; ଅଲ୍ଲାହାବାଦ (ଆଲେନ୍ଦ୍ର)—2. The ancient town of Prayāga (now Allahabad).

(ବାରଣାବ୍ରତ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ବାର(ରି,ରେ)ଣୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବାରଣ)—୧ । ବ୍ୟାଘ୍ର, ଭୂତ, ପ୍ରେତାଦି Bāra(ri,re)ṇī ଓ ଶତ୍ରୁଙ୍କ ଆକ୍ରମଣରୁ ପ୍ରତିହତ କରିବାପାଇଁ **ବାରଣୀ** ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନକୁ ବା ଦେହକୁ ଘେରିବା; ବାରଣ କରିବା ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର—1. Charms used as proof against attacks of tiger, serpent, mosquito ghosts, enemy etc.

ବାରଣୀ ଜାଣିଲ ଯତ ଚୋର ପୁଣି ଚୋରଙ୍କ ଭାହାର ଚରେ
ଉଷ୍ଟ. ଦୈବେଷ୍ଟଶବଳାସ ।

୨ । (ସଂ. ବାରଣ)—ବାରଣ କରିବାର ଉପାୟ—2. Means of preventing or counteracting. ୩ । ବାରୁଣୀ; ସମୁଦ୍ର ବା ଗଙ୍ଗା ଆଦି ତୀର୍ଥ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରିବାର ଶୁଭ ଯୋଗ—3. Auspicious time for bathing in sacred rivers or ocean. ୪ । (ସଂ. ବାରଣ) ପ୍ରତିବିଧାନ ବା ପ୍ରତିକାର ଉପାୟ—4. Remedy. ୫ । ବାଡ଼—5. Hedge; partition wall. ୬ । ବାଧା; ରୋଧ—6. Obstruction; obstacle.

ବାର(ରି, ରେ)ଣୀ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୌଣସି ଶତ୍ରୁ ବା ଦୁଷ୍ଟ ଜୀବକୁ Bāra(ri, re)ṇī karibā ବାରଣ କରିବା ପାଇ ମନ୍ତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର, **ବାରଣୀ କରନା** ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To employ charms for restraining the attack of an enemy.

ବାର(ରି, ରେ)ଣୀ ସ୍ନାନ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବାରୁଣୀସ୍ନାନ)—ବାରୁଣୀ-Bāra(ri, re)ṇī snāna ସ୍ନାନ (ଦେଖ)—Bāruṇī snāna **ବାରିଣୀ ସ୍ଥାନ** ବାରିଣୀ ସ୍ନାନ (See).

[ବାର(ରି, ବୁ, ରେ)ଣୀ ବୁଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ]

ବାର(ରି, ରେ)ଣୀ ଯୋଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବାରୁଣୀ ଯୋଗ)—Bāra(ri,re) jōga ୧ । ବାରୁଣୀ ସ୍ନାନ (ଦେଖ)—1. Bāruṇī **ବାରିଣୀ ଯୋଗ** snāna (See) ୨ । ବହୁକାଳପରେ ଘଟିବା ସୁଯୋଗ—2. An opportunity presenting itself after a long interval. ୩ । ସୁଯୋଗ—ବାରିଣୀଯୋଗ 3. Opportunity.

ବାରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ବାରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ଯାହା Bāraṇīya ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ପାରେ; ନିବାର୍ଯ୍ୟ—1. Preventible. ୨ । ବାରଣ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ—2. Deserving to be prevented or prohibited. ୩ । ନିଷିଦ୍ଧ—3. Forbidden.

ବାରଣ୍ଟ—ସଂ ନ—୧ । କ୍ଷେତ୍ର—1. A field (Apte). ୨ । ଓସାରନ୍ତ ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଓସ୍ତ୍ରଣ୍ଟ୍)—ଉଆରଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Bāranta କ୍ଷେତ୍ରସମୂହ—2. A number of fields (Apte).
ବାରଣ୍ଟ Uāranta (See)

ବାରଣ୍ଟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ହଂସୀ—
Bāranta Goose (Apte).

ବାର(ରେ)ଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ବରଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Bāra(re)ṇḍā Baraṇḍā (See)
ପ୍ରା. ବ ଓ ବଣ—୧୨ ଗଣ୍ଡା ବା ୪୮ଟା—
12 gaṇḍās, i.e. 48; forty eight.

ବାରତ—ପ୍ରା (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବ (ସଂ. ବାର୍ତ୍ତା)—ବାରତା (ଦେଖ)
Bārata Bāratā (See)
ବୋଇଲ କଣ ବାରତ ବାହୁଁ ମୋ ସ୍ତୁତ ସ୍ୱେ—
ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ ଶଶିଶେଖର ।

ବାରତା—ପ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ (ସଂ. ବାର୍ତ୍ତା)—୧ । ବାର୍ତ୍ତା; ସମ୍ବାଦ—
Bāratā ବାରତା ବାରତା News.
ଗୁରୁମାନେ ବୁଝି ଶତ୍ରୁଙ୍କ ବାରତାକୁ—କୃଷ୍ଣଚଂ ହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ବାରତ୍ର—ସଂ. ବ—ଚମ ଦଉଡ଼ା—
Bāratra A leather thong (Apte).

ବାରଦାଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମ କ୍ରୀଡ଼ା—
Bāradāṇḍi A kind of athletic game.

ବାରଦାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବାରବୁଲା (ଦେଖ)—Bārabulā
Bāradāṇḍiā (ବାରଦାଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) (See)

ବାରଦ(ଦା)ରୀ—ଦେ. ବ (ପ୍ରା. ବାରହ+ସଂ. ଦ୍ୱାର)—ଯେଉଁ
Bārada(dā)rī ଗୁଡ଼ିଟୀ ବା ଚମ୍ବୁର ଚାରିଆଡ଼ି ଖୋଲାଯାଏ—
ବାରହଦ୍ରୀ ବାରଦାରୀ A tent open on all sides.

ବାର ଦୁଆର—ଦେ. ବ—ଅନେକ ଲୋକଙ୍କ ଘରର ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାରମାନ—
Bāra duāra Doors of many people.
ବାରହୁଆର ବରଦୁଆର

ବାର ଦୁଆର ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏ ଦୁଆର ସେ ଦୁଆର ବୁଲିବା—
Bāra duāra bulibā 1. To go from door to door (abegging).
ବାର ଦୁଆର ଶୁଣ୍ଢିପିଣ୍ଡା ହେବା
ବାର ଦୁଆର ହେବା
ବାର ଓଳି ଗୁଡ଼ିଥପିଣ୍ଡା ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଉଷାର୍ଥ ବା ଆଶ୍ରୟାର୍ଥ ବା ସାହାଯ୍ୟ ଲାଭାର୍ଥ
ବରଦୁଆର ଘୁମନା ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହେବା—2. To approach or visit the doors of many people for shelter or alms; to knock at the doors of various people.
ବାରହୁଆର ଘୁରା

ବାର ଦୁଆର ଶୁଣ୍ଢିପିଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଆଶ୍ରୟଲାଭାର୍ଥ
Bāra duāra śuṇḍhi piṇḍā ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରେ, ଏମନ୍ତ ବ
ବରଦୁଆର ଶୁଣ୍ଢି ପରି ମାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପିଣ୍ଡାରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟର ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—Calling at the doors of many people in a helpless condition.

ବାର ଦୁଆରି—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବାରଘର ବୁଲା; ଯେ ଆଶ୍ରୟ ବା
Bāraduāri ଉଷାଲାଭାର୍ଥ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—
ବାର ଦୁଆର ବୁଲା
ବାର ଦୁଆରଥ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Knocking at the doors of various persons for shelter or alms. ୨ । (ଭିକାରୀ-
ବାର ଦୁଆର ବୁଲୀ
ବାର ଦୁଆରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ମାନେ ଅଇଁଠା ପତ୍ର ଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ବହୁ
ବରଦୁଆରୀ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଆରକୁ ଯିବା ପରି) ଯେଉଁ ଲୋକ
ବାରହୁଆରୀ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦୁଆରେ ବୁଲୁଥାଏ—2. (a person) Visiting various houses (like a dog going to eat the leavings of dinners at the doors of many persons); loafing.

ବାରଦୁଆରୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବାର ଘର ବୁଲା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ
Bāra duārī ଆଶ୍ରୟଲାଭାର୍ଥ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଏ—
ବରଦୁଆର ଘୁମନେବାଲି 1. (woman) Visiting many houses for shelter or alms. ୨ । ଭୁଲଟା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରସ୍ଥା ହୁଏ—2. (a woman) Visiting various houses for adultery.
[ଦ୍ର—ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବାର ଘର ବୁଲା କୁଡ଼ା—ପୁଂ, ବାର ଘର ବୁଲୀ ଭୁଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ । ବାର ଦୁଆର ବୁଲା ଭୁଡ଼ା—ପୁଂ, ବାର ଦୁଆର ବୁଲୀ ଭୁଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ । ଗାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)

ବାରନାରୀ—ସଂ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(ବାର=ବହୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର+ନାରୀ=ସ୍ତ୍ରୀ)—
Bāranārī ବେଶ୍ୟା—Prostitute.
ବାରବଧୂ, ବାରବଧୂଟୀ, ବାରବନିତା, ବାରବିଳାସିନୀ, ବାରଯୋଷା, ବାରଯୋଷିତ୍, ବାରରମଣୀ, ବାରସ୍ତ୍ରୀ, ବାରଗଣନା, ବାରବାଣୀ, ବାରମୁଖ୍ୟା } ଅନ୍ୟରୂପ

ବାରନ୍ଦ(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବରଣ୍ଡ)—ଘର ଛଲର କାଠ କାମ—
Bāranda(ndā) Wood work of the thatched
ବାରନ୍ଦା ବାରାମଦା frame of a house.

ବାର ପଣ—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଷୋଳ ପଣ ମଧ୍ୟରୁ ବାର ପଣ;
Bāra paṇa ଚାରି ଭାଗରୁ ତିନି ଭାଗ; ତିନି ଚତୁର୍ଥାଂଶ; ¾—
(ବାର ଅଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ¾; three fourths of a thing.

ବାର ପଣି—ଦେ. ବ—ବାର୍ଷିକ ଖଜଣାର ଚାରି ଭାଗରୁ ତିନି ଭାଗ—
Bāra paṇi Three fourths of the annual
(ବାର ଅଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) rent.
ବଣ—ବାର ପଣିଆ (ଦେଖ)
Bāra paṇiā (See)

ବାର ପଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବଣ—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ¾ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bāra paṇiā(āṁ) 1. Relating to ¾ of a thing.
୨ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ବା ଲାଟବନ୍ଦି ବସ୍ତିରେ ପ୍ରଜାର ବାର୍ଷିକ ଦେୟ ଖଜଣାର ¾ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ବିଧି ଥାଏ—
2. (the time or revenue payment day) By which ¾ of the annual rent is to be paid by the tenants.

ବାର ପତି—ସଂ. ବ. (ବାର=ଜଳ+ପତି)—
Bāra pati ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. Ocean.
୨ । ବରୁଣ—2, Baruṇa.

M. Patnaik, Pleader.

ବାର (୧୨)ଟେ ସ୍ତମ୍ଭ ଥିବ ହେବାର ସ୍ମୃତି ଲାଗି ବର୍ଷାର ଉପରେ ଠିକ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଧ୍ୟେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ବାର ପତ୍ର—ଦେ. ବି—ମୃତାହର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସରେ ଦିଆଯିବା ଭୋଜ
Bāra patra ଓ କର୍ମ—The feast given to relatives of the deceased and the rites performed on the 12th day of one's death amongst the twice-born Hindus.
(ବାରପତର— ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାର ପେଁଚଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛଳୀ; ଫିସାଦିଆ—
Bāra peñchaliā Crafty.

ବାର ବକଲିଆ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗଛ—
Bāra bakaliā A species of tree.
(ବାରବକଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏଥିର କାଠରୁ ବହୁ ପରସ୍ତ ବକଲା ବାହାରେ, ଏହା ଜାଳ କାଠ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ବାର ବଜାରିଆ ପଣ—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଜାରି ଭଙ୍ଗ; ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଅଭଦ୍ର ଭାବ—
Bāra bajāriā paṇa Low vulgarity.

ବାର ବଫାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ବାରହ୍ ୱଫାତ୍)—
Bāra bafāt ହଜ୍‌ରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ମାରାତ୍ମକ ପୀଡ଼ାର ୧୨ଦିବସ—
ବାର ବଫାତ The twelve days of Mahommad's
ବାରହ ବଫାତ୍ mortal illness
(ବାରେ ବଫାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ପର୍ବ ରୂପେ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ପାଳନ୍ତି । ଏ ମୁସଲମାନୀ ୩ୟ ମାସ ରବିଉଲ୍ ଅଉଅଲ୍‌ରେ ପଡ଼େ । ଏହି ପୀଡ଼ାର ଫଳରେ ମହମ୍ମଦ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ !]

ବାର ବୟ(ୟା,ୟୀ)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଦ୍ୱାଦଶ ବୟସ୍କ—
Bāra baya(yā,yī) Aged 12 years.
ବାରବୟା ବା ପାଇଣା ଭଳପରେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଧ୍ୟେ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

ବାର ବରତ—ପ୍ରା. ବି. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ହେଉଥିବା
Bāra barata ଘନ ଘନ ଉପବାସ ବା ବ୍ରତ—
(ବାର ବ୍ରତ—ଦେଶଜ ରୂପ) The several religious fasts and feasts of the year.
ବାର ବରତରେ ଶାରଥର ଅଜବାର ଭର ମନ ।
ଫକିରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠ ପଣ୍ଡ ।
[ଦ୍ର—ବ୍ରତ ଭଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ବାର ବରଷିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷୀୟ)—
Bāra barashiā ୧ । ବାର ବର୍ଷ ବୟସ୍କ—1. Aged 12.
(ବାର ବରଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯାହା ୧୨ ବର୍ଷରେ ଥରେ ଘଟେ—2. Happening or taking place once in 12 years.
୩ । ବାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଘଟିଥିବା—3 Which took place 12 years ago.
ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସମୁଦ୍ର ଜାତୀୟ ଗଛ; ମୁଣ୍ଡା—
The century plant; the American Aloe; the agave; Agave Amaryllidaceæ.

ବିଲାତି ଆନାରସ, ବିଲାତି ପାତା, କୋରାନ, ମୁଗା ବାଁଶ କେଷଡ଼ା, ରକ୍ଷପାତା, କଟଲା, ବଡ଼ା କୁଁଚାର
[ଦ୍ର—ଏହାର ଛକ ଖୁବ୍ ମୋଟ ଓ ଖଣ୍ଡା ପରି ଲମ୍ବ ଓ ପତ୍ରର ଅଗରେ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ମୁନିଆ କଣ୍ଟା ଥାଏ । ଏଥିର ପତ୍ରକୁ ପାଣିରେ ସଢ଼ାଇ ଦେଲେ ବା ଛେଚିଲେ ତହିଁରୁ କୋମଳ ଅଂଶ ବାହାରି ଯାଇ ଝୋଟ ପରି ବଳୁ ବାହାରେ ଓ ତହିଁରେ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ ଧନୁର୍ଗୁଣ ହୁଏ । ୧୨ ବର୍ଷରେ ଏ ଗଛରୁ ମୋଟଏ ୧୦।୧୫ ହାତ ଲମ୍ବ ଡାଣ୍ଡ ବାହାରେ ଓ ଉକ୍ତ ଡାଣ୍ଡ ଅଗରେ ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଧରେ । ଫଳ ଧରିବା ପରେ ଏ ଗଛ ମରିଯାଏ । ଏ ଗଛକୁ ଲୋକେ ବାଡ଼ି ବା ଛଡ଼ିରେ ପୋତନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରଥମେ ଆମେରିକାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆଣିତ ହୋଇଥିଲା; ଏଥିର ତନ୍ତୁରେ ଅସମ୍ଭା, ମୋଟ ଲୁଗା, ଗାଲିଚା ଆଦି ବେନୁଝର ଜେଲରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବୁଣା ଯାଉଅଛି । ସମ୍ବଲପୁର ସହର ନିକଟରେ ଜେଶୀ ନାମକ ଜଣେ ସାହେବ ଏହି ଗଛର ମୋଟଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର କରି, ତଳରେ ତହିଁର ଝୋଟ ବାହାର କରି ଦଉଡ଼ା ବଳାଯିବା ପାଇଁ ଉକ୍ତ ଝୋଟକୁ ବିଦେଶକୁ ପଠାଉ ଅଛନ୍ତି । ଏ ଦଉଡ଼ା ଖୁବ୍ ଟାଣୁଆ ହୁଏ । ଏ ଗଛକୁ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ 'ମୁରୁଗା' (ସଂ. ମୂର୍ବା) କହନ୍ତି; ତନ୍ତୁ ମୁର୍ବା ଗଛ ଶାଳ ଜାତୀୟ ଓ ଛୋଟ; ଏହି ବାରବରଷିଆ ଗଛ ବଡ଼ ଓ ବିଦେଶରୁ ଆଣିତ ।]

ବାର ବାଟ—ଦେ. ବି—ବହୁତ ଉପାୟ; ନାନା ଯନ୍ତ୍ର—Many ways;
Bāra bāṭa ବାରହ ବାଟ various means.

ବାର ବାଟୀ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର କଟକ ନଗରୀରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତିଙ୍କ ଦୁର୍ଗ—
The name of an old fort (now in ruins) in the town of Cuttack
ବାରବାଟ ଅଜ ସାଜେ ସର୍ଜୀଭୂତ । ଦଧାନାଥ. ବରବାର ।
[ଦ୍ର—ଏହା କଟକ ସହରର ଉତ୍ତରାଂଶରେ ମହାନଦୀର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଗୋଟଏ ଦୁର୍ଗ । ଉକ୍ତ ଦୁର୍ଗର ଦୀର୍ଘ କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ବାରବାଟୀ ବା ଦୁଇଶତ ଚାଳିଶ ମାଣ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ନରପତି ଅନଙ୍ଗଭୀମଦେବ ଏହି ଦୁର୍ଗ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହାର ଚାରିପାଖେ ବେଢ଼ି ଥିବା ଗଡ଼ର ପରିଖା-ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଅଛି, ତନ୍ତୁ ପୋତି ହୋଇ ଗଲାଣି । ପରିଖା ଉପରେ ଥିବା ଏକମାତ୍ର ପୋଲରେ ଏଥିର ଫାଟକ ଥିଲା । ଏଠାରେ ଗଡ଼ା ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ନିମିତ୍ତ ପାଷାଣର ନବତଳ ପ୍ରାସାଦ ଥିଲା । ଅବୁଲ୍‌ଫାଜଲ୍ ନାମକ ମୁସଲମାନ୍ ଐତିହାସିକ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଏ ପ୍ରାସାଦର ସପ୍ତ ତଳ ମହଲରେ ହାତିଘୋଡ଼ା,ଦୋମହଲରେ ଯୁବୋପକରଣ ଓ ତହିଁର ରକ୍ଷକବର୍ଗ, ତିମହଲରେ ସୁଜାତ୍ରର ଓ ପ୍ରହରୀବର୍ଗ, ଚତୁମହଲରେ ଶିଳ୍ପିଗଣ, ପଞ୍ଚମତଳରେ ରନ୍ଧନଶାଳା, ଷଷ୍ଠତଳରେ ସୁଜସଜ୍ଜ, ସପ୍ତମରେ ଗୋପନୀୟ ସୁଜକର୍ମୀଲୟ ଓ ମନ୍ତ୍ରଣାସଜ୍ଜ, ଅଷ୍ଟମରେ ସୁଜାନ୍ତଃପୁର ଓ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନବମ ତଳରେ ସ୍ୱୟଂ ରହୁଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ନବତଳ ପ୍ରାସାଦ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହେତୁ

ନାହିଁ । ଦୁର୍ଗର ବହିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଚଉକାଖୋଦିତ ଉଚ୍ଚ ପ୍ରସ୍ତର ସ୍ତମ୍ଭ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ପ୍ରାସାଦର ଭଗ୍ନାବଶେଷରୂପେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ରସ୍ତୂପ ମାତ୍ର ଅଛି । କଳାପାହାଡ଼ ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କଲାବେଳେ ଏଠାକୁ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ରାଣୀ ଭାଗିଥିଲେ । ଆଜିକାଲି ଏହି ଦିଗ ମଧ୍ୟରେ ଲାଟଭବନ, ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କ କ୍ଲବ୍ ଅବସ୍ଥିତ । ଦୁର୍ଗର ପରିଖା ମହାନଦୀ ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତ ନାଳଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ଥିଲା ।]

ବାର ବାଣ—ସଂ. ବି-(ବାର=ବାରିତ ହୁଏ+ବାଣ=ଶର ଯାହା ଦ୍ୱାରା)—୧ । ବାଣବାରକ; ସାଞ୍ଜୁ; ବର୍ମ—
Bāra bāṇa 1. Mail coat; coat of mail. ୨ । (ବାଣ+ବାର; ପୂର୍ବନିପାତ) ବାଣ; ସମୂହ—2. A number of arrows. ୩ । ବେଶ୍ୟା ସମୂହ—3. A number of harlots (Apte).

ବାର ବାଣ ହେବ ସ୍ତନଗିରି-ବାର ବାଣକୁ ପଞ୍ଚ ବଣିଗର —
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରବାଣୀ—ସଂ. ବି—୧ । ବଂଶୀ ବଜାଇବା ଲୋକ—1. A piper;
Bārabāṇi a player on a flute (Apte). ୨ । ବାଜାଦାରୁ—2. Musician (Apte). ୩ । ବର୍ଷ—3. Year (Apte). ୪ । ବିଚାରପତି—4. A Judge (Apte).

ବାର ବାଣୀ(ଣୀ)—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ବାରବଣ୍ଣି; ବମ୍ବା ସଂ. ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରା. ବାରହ=ଦ୍ୱାଦଶାଦିତ୍ୟଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ)—
Bāra bāṇi(ṇi) ସୁନ୍ଦର ବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—**ବାରହବାନୀ** Shining; having bright colour.

ବାରବାଣୀ ସୁନା—ଦେ. ବି—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୁନା; ଖାଣ୍ଟି ସୁନା—Excellent
Bārabāṇi sunā **ବାରହବାନ** gold; pure gold.

ମନ୍ତ୍ରମୁଦ୍ରା କରି କରୁଥାଇ ବାରବାଣୀ ସୁନା ବର୍ଣ୍ଣ ତୁଲା ।
ରାଧାନାଥ. ସମ୍ବାଦ ।

ବାରବାନ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାରବଣ୍ଣି)-ବାରବାଣୀ ସୁନା (ଦେଖ)—
Bāra bāna **ବାରହବାନ** Bārabāṇi sunā (See)

ବାରବାନରୁ ଯେ ଫାଇ—ବିଧ ରତନର ମନ ଅନୁରୂପ ପାଇ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାର ବାୟୁ—ସଂ. ବି—ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପବନ; ବତାସ—
Bāra bāyu Stormy wind; gale.

ବାର ବାୟୁରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟମୂଳ ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ପ୍ରକାର ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାର ବାର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ବାରମ୍ବାର)—୧ । ଥରଥର; ବାର ବାର **ବାରବାର** ଅନେକ ବାର—
Bāra bāra 1. Several times.

ଦ୍ରୁଣଶିଷ୍ଟରେ ନାନା. ହର ଛେଦ୍ ଯାନା ବୋଲି ଯେ କହୁଥାଇ ବାରବାର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—2. Repeatedly.

ବାର ବାର ମରବାରଣକରଗଣ୍ଠି
ଉଠ ରସ ବଦନା ଉରଙ୍ଗ ଶ୍ରୀ ପଡ଼—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରଗ୍ରନ୍ଥ. ୬, ଗୀତ ।

ବାରବିଜା—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ଉପୁଜିବା ଠିକଣା ନ ଥାଏ; ଅଜ୍ଞାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଔରସରେ ଉପୁଜା ସନ୍ତାନ—Bastard;
Bārabijā of unknown parentage.

ବାରବୁଲା—ଦେ. ବିଣ. ଦୁଃ—୧ । ବାସ୍ତୁଗ; ଯେ ବାରଅଡ଼େ ବୁଲେ; ଯେ ଘରେ ନ ରହି ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲୁଥାଏ—
Bāra bulā 1. Of wandering or erratic habits.
(ବାରବୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାର ଫଟକା vagabondish. ୨ । ବାର ଦୁଆର (ଦେଖ)—
ଦୁଆରୀ Bāra duāri (See).

ବାର ବେନି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଚଉଦ; ୧୪—
Bāra beni Fourteen; 14.

ବାର ବେନି ସୁରସାର ମୋହନ ପୁଂସ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାର ବେଳା—ସଂ. ବି—(ବାର=ଅଶୁଭ ବା ନିଷିଦ୍ଧ+ବେଳା=
Bāra bela ସମୟ)—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ସପ୍ତାହର ବିଭିନ୍ନ ବାରରେ ସବୁ କର୍ମ କରିବାର ନିଷିଦ୍ଧ କାଳ—Fixed periods in different week-days which is pronounced as inauspicious(in astrology) for any undertaking.

[ଦ୍ର—ଦିନର ଗୁରୁ ପ୍ରହରକୁ ୮ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଗକୁ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ ବୋଲାଯାଏ । ସପ୍ତାହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାରର ୨ ଗୋଟି ଓ ଶନିବାରର ଆଉ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ ସମୟକୁ ବାରବେଳା ଓ କାଳବେଳା ବୋଲାଯାଏ । ବାରବେଳାରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ମୃତ୍ୟୁ, ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା ବିଧବା ଓ ଉପନୟନ କଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଧ ପାପ ହୁଏ ।

ରବିବାର—୪ର୍ଥ ଓ ୫ମ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ (୫ମଟି ବାରବେଳା)
ସୋମବାର—୨ମ ଓ ୨ୟ ,, (୨ୟଟି ,,)
ମଙ୍ଗଳବାର—୨ଷ୍ଠ ଓ ୨ୟ ,, (୨ଷ୍ଠଟି ,,)
ବୁଧବାର—୫ମ ଓ ୩ୟ ,, (୩ୟଟି ,,)
ଗୁରୁବାର—୭ମ ଓ ୮ମ ,, (୭ମଟି ,,)
ଶୁକ୍ରବାର—୩ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ,, (୪ର୍ଥଟି ,,)
ଶନିବାର—୧ମ, ୨ଷ୍ଠ ଓ ୮ମ ,, (୧ମ ଓ ୮ମ ,,)

ଏ ସମସ୍ତ ବାରବେଳା ଓ କାଳବେଳା ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି । ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ବାରବେଳା ଓ ଗୋଟିଏ କାଳବେଳା । ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ଛାଡ଼ବୁଲି ବଚନ ଅଛି, ଯଥା—ରବି ଦଶ ଘଡ଼ି, ସୋମ ଚଉଠା, ବାର ମଙ୍ଗଳ, ପଣ୍ଡିତ ଷଠା, ଗୁରୁ ଚଉଦ, ଶୁକ୍ର ଅଠ, ଉଦୟ ଅସ୍ତ ଶନିର ଘାଟ ।

ଦିନର ୧୬ ଘଡ଼ିକୁ ଅଠ ଭାଗ କଲେ ୧ ଯାମାର୍ଦ୍ଧ=୨ ଘଡ଼ି । ଏହିପରି ରାତ୍ରିର କେତେକ ଯାମାର୍ଦ୍ଧକୁ କାଳରାତ୍ରି ବୋଲାଯାଏ । ଏ ସମୟରେ ସବୁକର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ବାରବେଳା କାଳବେଳା—ସଂ. ବି (ସହଜର ଶବ୍ଦ)—ବିଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Bārabelā kālabelā ଅଶୁଭ ସମୟ— Certain inauspicious periods of different week-days.

[ଦ୍ର—ବାରବେଳା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ]

ବାର ଭାଇଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଭିନ ଭେଦିଆ; ବାରଜଣ ଭାଇ ବା ମାଲିକଙ୍କ ଅଧିକୃତ; ବହୁସ୍ୱାମିକ (ସମ୍ପତ୍ତି)—
Bāra bhāiā
(ବାରଜଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. (Property) Belonging to many coshares.
ବାରଭା(ଭେ)ୟେ
୨ । ବହୁ ଭ୍ରାତୃ ସମନ୍ୱିତ (ପରିବାର)—2. (a family) Consisting of many brothers. ୩ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବା ବିଷୟରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଥିବାରୁ ତାହା ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦାୟିତ୍ୱ ନ ଥାଏ—3. (a work) Concerning many people and in which no particular person is responsible or particularly interested.

ବାର ଭାଇଆ ଅଖଡ଼ା—ଦେ.ବି—୧ । ଯେଉଁ ଅଖଡ଼ାରେ ବା ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ—
Bāra bhāiā ākhardā
(ବାରଭାଇ ଅଖଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A place owned by many people. ୨ । ବହୁସ୍ୱାମିକ କାର୍ଯ୍ୟ—2. A work done or to be done by many people in which none is particularly responsible or interested. ୩ । ଯେଉଁଠାରେ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି—3. A rendezvous of many persons) ୪ । ଗୋଳମାଳିଆ ସ୍ଥାନ—4. A place full of confusion.

ବାରଭାଇଆ କାମ—ଦେ. ବି—ବହୁସ୍ୱାମିକ ବିଷୟ; ଭିନ୍ନଭେଦିଆ ବିଷୟ—
Bāra bhāiā kāma A matter in which many people are involved.
ବାରଜଣିଆ କାମ
ବାରଭାଇଆ କଥା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାରଭେୟେ କାଜ

ବାରଭାଇଆ ଗେଧ—ଦେ. ବି—କେବଳ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଣ୍ଡିରି ଗେଧ ମାଙ୍କଡ଼ ଥିବା ମାଙ୍କଡ଼ଦଳ—
Bārabhāiā gedha A flock of monkeys consisting of males only.
ବାରଭେୟେ ଗୋଦା

[ଦ୍ର—ମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କ ଦଳରେ ଗୋଟିଏ ଦଳପତି ଥାଏ । ତାକୁ ଗେଧ (ବି. ପାଲେର ଗୋଦା) ବୋଲାଯାଏ । ଦଳର ସମସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ଗେଧର ଏକାଧିପତ୍ୟ ଥାଏ । ଦଳରେ ପୁରୁଷ ମାଙ୍କଡ଼ ଜନ୍ମ ହେଲେ ତାକୁ ସେହି ଦଳପତି ଗେଧ ଶିଶୁକାଳରେ ମାରିପକାଇ ନିଷ୍କଣ୍ଟକ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଭୋଗକରେ । ଯେଉଁ ଅଣ୍ଡିରି ମାଙ୍କଡ଼ ସାତ ଦଳପତିର ତର୍ଜନିପାଇଁ ତାହା ପାଇଦାପାଇଁ ପିଲାଦିନୁ ଦଳ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳ ଗଠନ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଭାର ବନ୍ଧୁଆ, ଜୁରୁମା ଓ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଗ୍ରାମରେ ବିଶେଷ ଉତ୍ପାତ କରନ୍ତି ।]

ବାର ଭାତ—ଦେ. ବି—ଦୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ ଭାଇ ଭୁଇଁମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଅନ୍ନ ଭୋଜନ—The
(ବାର ଭୋଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ) social feast given to the agnates of a deceased on the 12th day of his death.

ବାର ଭୂୟାଁ—ଦେ. ବି—ପନ୍ଦରଶ ଓ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ବଙ୍ଗଦେଶର ରାଜୋପାଧି ବିଶିଷ୍ଟ ବାରଭୂଇଁ
Bāra bhūyāñ
ବାରଭୂଇଁ } ଅନ୍ୟରୂପ ୧୨ଜଣ ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ—12 Zamindars ruling in Bengal in the 15th and 16th centuries.
ବାରଭୂୟାଁ

ବାର ଭୂତ—ଦେ. ବି—ବହୁ ନିଃସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକ—
Bāra bhūta A great many outsiders.

ଦୁଇପଣ ମଦ୍ଦରମାରେ ଟଙ୍କା ବାଣ୍ଟି ଦିଆଗଲା,
ସେହି ଟଙ୍କା ବାରଭୂତ ଗୋଟାଇ ଖାଇ ଅଛନ୍ତି ।
ଫକୀର ମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ

ବାର ମାଢ଼ି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ବାରବାଣୀ)—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ)—
Bāra mārdhi Excellent (gold).

ବାର ମାସ—ଦେ. ବି—ବର୍ଷର ଦ୍ୱାଦଶ ମାସ—The 12 months
Bāra māsa ବାରମାସ ବାରହମାସ of the year.

[ଦ୍ର— ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଓ ସୌରମାନ ମାସମାନଙ୍କର କାଳ ପୃଥକ୍ । ଇଉରୋପୀୟ ଓ ମୁସଲମାନୀ ମାସମାନଙ୍କ କାଳ ମଧ୍ୟ ପୃଥକ୍ । ସାଧାରଣତଃ ମାସକ ୩୦ ଦିନ ଓ ବର୍ଷକ ୩୬୦ ଦିନ ଗଣନା କରାଯାଏ । ସୌରମାନ ବର୍ଷର ମାସମାନ, କିଏ ୨୮, କିଏ ୩୦ ଓ କିଏ ୩୧ ଦିନ ଗଣତି କରାଯାଏ ।

ଇଉରୋପୀୟ ମାସ ସୌରମାନ ଓ ମୁସଲମାନୀ ମାସ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଅଟେ ।

ଆମ ଦେଶରେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଓ ସୌରମାନ ମାସ ଗଣନାରେ ସୌରମାନ ମାସର ଗଣନାରୁ ବର୍ଷକେ ଯେଉଁ ୩୬୬ ଦିନ ବଳିପଡ଼େ ତହିଁର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାୟ ତିନି ବର୍ଷ ଅନ୍ତରରେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ଗୋଟିଏ 'ମଳମାସ' କଳ୍ପିତ ହୁଏ । ମାର୍ଗଶିରଠାରୁ ମାସ ଗଣନା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ବୋଲି ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ 'ଅଗ୍ରହାୟଣ' । ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର (ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ) ପରଦିନଠାରୁ ବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କର ଜାନୁଆରୀରୁ ପ୍ରଥମ ମାସର ଗଣନା ହୁଏ (କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବେ ମାର୍ଚ୍ଚରୁ ପ୍ରଥମ ମାସ ଗଣନା ହେଉଥିଲା) ଦେବତାମାନଙ୍କ ପୂଜା ଆଦି ସମ୍ପର୍କରେ ଜନ୍ୟ ମାସ ପ୍ରଥମ ମାସ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ମହରମ ପ୍ରଥମ ମାସ । କୃଷିବର୍ଷ ଚୈତ୍ରମାସଠାରୁ, ଓ ପାଣ୍ଡି ବୈଶାଖ ମାସରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏହିପରି ଉତ୍ତ ଉତ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ ଦେଶରେ ଉତ୍ତ ଉତ୍ତ ସମୟରୁ ମାସ ଗଣନାର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ ଅମାବାସ୍ୟା ସକାଳରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ସମାପ୍ତ ହୁଏ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଯିବା (ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା ବା ତୃତୀୟା)ର ସନ୍ଧ୍ୟାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ସୌରମାନ ମାସ ଗଣନା ସଂକ୍ରାନ୍ତିରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସମାନ :—ମାର୍ଗଶିର (ଅଗ୍ରହାୟଣ ବା ମଗୁଶିର), ପୌଷ (ପୁଷ), ମାଘ, ଫାଲ୍ଗୁନ (ଫଗୁଣ), ଚୈତ୍ର (ଚଇତ), ବୈଶାଖ (ବଇଶାଖ), ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ (ଜେଷ୍ଠ), ଆଷାଢ଼ (ଅଷାଢ଼), ଭାଦ୍ର (ଭାଦ୍ରବ, ଭାଦ୍ରୁଅ), ଆଶ୍ୱିନ (ଅଶ୍ୱିଣ), କାର୍ତ୍ତିକ ।

ସୌରମାନ ମାସ :—ମେଷ (ବୈଶାଖ) ୩୧ ଦିନ । ବୃଷ (ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ) ୩୧ ଦିନ । ମିଥୁନ (ଆଷାଢ଼) ୩୨ ଦିନ । କର୍କଟ (ଶ୍ରାବଣ) ୩୧ ଦିନ । ସିଂହ (ଭାଦ୍ର) ୩୧ ଦିନ । କନ୍ୟା (ଆଶ୍ୱିନ) ୩୧ ଦିନ । ତୁଳା (କାର୍ତ୍ତିକ) ୩୦ ଦିନ । ବୃଶ୍ଚିକ (ମାର୍ଗଶିର) ୨୯ ଦିନ । ଧନୁ (ପୌଷ) ୩୦ ଦିନ । ମକର (ମାଘ) ୨୯ ଦିନ । କୁମ୍ଭ (ଫାଲ୍ଗୁନ) ୩୦ ଦିନ । ମୀନ (ଚୈତ୍ର) ୩୦ ଦିନ ।

ଇଉରୋପୀୟ ମାସ :—ଜାନୁଆରୀ (ଜନୋରୀ) ୩୧ ଦିନ (January), ଫେବୃଆରୀ (ଫିବ୍ରେରୀ) ୨୮ ଦିନ ଓ ୪ ବର୍ଷରେ ଥରେ ୨୯ ଦିନ (February), ମାର୍ଚ୍ଚ (ମାରଚ) ୩୧ ଦିନ (March), ଏପ୍ରେଲ୍ (ଅପ୍ରେଲ) ୩୦ ଦିନ (April), ମେ (ମଇ) ୩୧ ଦିନ (May), ଜୁନ୍ ୩୦ ଦିନ (June), ଯୁଲାଇ ୩୧ ଦିନ (July), ଅଗଷ୍ଟ୍ (ଅଗସ୍ତ) ୩୧ ଦିନ (August), ସେପ୍ଟେମ୍ବର୍ (ସିତମ୍ବର) ୩୦ ଦିନ (September), ଅକ୍ଟୋବର୍ (ଅକ୍ତୁବର) ୩୧ ଦିନ (October), ନଭେମ୍ବର୍ (ନବମ୍ବର) ୩୦ ଦିନ (November), ଡିସେମ୍ବର୍ (ଦସମ୍ବର) ୩୧ ଦିନ (December) ।

ମୁସଲମାନ୍ ମାସମାନ ଚନ୍ଦ୍ରମାନ ଗଣନାକ୍ରମେ ହେଉଥିବାରୁ ଉଥିମାନଙ୍କ ଋତୁବୃଦ୍ଧି ଅନୁସାରେ ମାସମାନଙ୍କ ଦିନ ସଂଖ୍ୟାର କମି ବେଶି ହୁଏ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମାସ ଗଣନା ହେଉଥିବାରୁ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦ୍ୱିତୀୟା ବା ତୃତୀୟାଠାରୁ ସେମାନଙ୍କର ମାସ ଗଣନା ହୁଏ । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମାସ ୨୯ ଦିନ ବା ୩୦ ଦିନ ହୁଏ ଓ ପ୍ରତି ୪ ବର୍ଷ ମାସମାନଙ୍କ ଦିନ ସଂଖ୍ୟା ସମାନ ରହେ ନାହିଁ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ ପ୍ରଥମ ଚନ୍ଦ୍ର ଦର୍ଶନ ଠାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ମହରମ (ପ୍ରଥମ ଦଶଦିନ ପର୍ବ), ସଫର୍, ରବୀଉଲ୍ ଅଉଅଲ୍ (ବାରହ ବଫାତ୍ ପର୍ବ), ରବୀଉଶ୍‌ଶାନୀ, ଜମାଦିଉଲ୍ ଅଉଅଲ୍, ଜମାଦି ଉଶ୍‌ଶାନୀ, ରଜବ୍, ସାବାନ୍, ରମ୍‌ଜାନ୍ (ଉପବାସ ବା ରୋଜା କରିବା ମାସ), ସଉଅଲ୍ (ଇଦ୍‌ପର୍ବ), ଜିଲ୍‌କାଦ୍, ଜିଲ୍‌ହଜ୍ (ବକରିଦ୍ ପର୍ବ) ।]

ବାରମାସିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାରମାସୀ (ଦେଖ)—

Bāramāsiā ବାରମେସେ 1. Bāramāsī (See)

ବାରହମାସୀ ୨ । ଯାହା ଜନ୍ମିବାକୁ ୧୨ ମାସ ଲାଗେ—2. Taking 12 months for its birth. ୨ । (ଯେଉଁ ସନ୍ତାନ) ମାତୃଗର୍ଭରେ ୧୨ ମାସ ରହି ଜନ୍ମ ହୁଏ—3. (child) Born after 12 months of conception. ୪ । ବର୍ଷତମାମ ଚାଷରେ ଲାଗି ରହିଥିବା (କୃଷକ)—4. Whole year (agriculturist). ୫ । ବର୍ଷସାରା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା (ଚାକର) —5. (servant) Employed throughout the year.

ବାରମାସୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବର୍ଷର ୧୨ ମାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

Bāramāsī 1. Pertaining to the 12 months of the year. ୨ । ବର୍ଷର ୧୨ ମାସସାରା ଫଳୁଥିବା—2. Bearing fruits throughout the 12 months of the year.

ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ସଜନା (ଗଛ)—1. A species of horse radish. ୨ । ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଚଢ଼େଇ—2. A species of small bird.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦେହର ରଙ୍ଗ ବର୍ଷର ୧୨ ମାସରେ ଅନେକ ଥର ବଦଳେ ।]

୩ । ବାରବରଷିଆ (ଦେଖ)—

3. Bārabarashiā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବର୍ଷକ ପାଇଁ ମୂଲ ଲାଗିବା ଚାକର—A servant employed throughout the year.

ବାରମାସୀ ଗୀତ—ଦେ. ବି—୧ । ବାରମାସରେ ବା ବର୍ଷକର ପ୍ରତ୍ୟେକ

Bāramāsī gita ମାସରେ ବିରହିଣୀର ବିରହାନୁଭୂତିଜ୍ଞାପକ

ବାରହମାସା କବିତା ବା ଗୀତ—1. A class of songs mentioning the loving thoughts occuring to the mind of a separated lover (woman) during every month of the year. ୨ । ବର୍ଷର ପ୍ରତିମାସର ବର୍ଣ୍ଣନା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରଚିତ ଗୀତ—2. A class of songs composed in honour of a Deity mentioning every month of the year. ୩ । ବର୍ଷର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପଦ୍ୟ—3. Song describing the natural sceneries during all the months of the year.

ବାରମାସୀ ଫଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଫଳ ବରଷକସାରା ଗଛରେ ଫଳୁ

Bāramāsī phala ଥାଏ—A fruit which is borne (ବାରମାସିଆ ଫଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) on the tree throughout

ବାରମେସେ ଫଳ **ବାରହମହିନୋକା ଫଳ** the year.

ବାରମାସୀ ଯାତ୍ରା—ଦେ. ବି—ବର୍ଷକର ୧୨ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର

Bāramāsī jātrā ୧୨ ଗୋଟି ଓ ଶିବଙ୍କର ୧୪ ଗୋଟି

ଉତ୍ସବ—The twelve religious festivals of Bishṇu and fourteen of Śiba, observed during the year.

[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର (ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର) ୧୨ ଉତ୍ସବ ଯଥା—୧ । ଦମନକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବା ଦଅଣାଗ୍ନେର ଯାତ । ୨ । ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା । ୩ । ଦେବସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା ସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ୪ । ଶ୍ରୀଗୁଣ୍ଡିଚା ବା ରଥଯାତ୍ରା—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା । ୫ । ହର ଶୟନ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ । ୬ । ଦକ୍ଷିଣାୟନ—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୭ । ପାର୍ଶ୍ୱ ପରିବର୍ତ୍ତନ—ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ । ୮ ।

ଦେବୋତ୍ଥାପନ—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ । ୯ । ପ୍ରାବରଣ ଷଷ୍ଠୀ ବା ଓଢ଼ଣଷଷ୍ଠୀ ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀ । ୧୦ । ପୁଷ୍ୟାଉଷେକ—ପୌଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ୧୧ । ମକରସଂକ୍ରାନ୍ତି—ସୌରମାନ ମାଘ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ । ୧୨ । ଦୋଳଯାତ୍ରା—ଫାଲ୍‌ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ।

ଶିବଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଯାତ୍ରା (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଯାତ୍ରା)—୧ । ଦମନକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୨ । ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା । ୩ । ପରଶୁରାମାଷ୍ଟମୀ—ଅଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ । ୪ । ଶୟନଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ଅଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୫ । ପବିତ୍ରାରୋପଣ—ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୬ । ଯମଦ୍ୱିତୀୟା—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା । ୭ । ଶିବୋତ୍ଥାପନ—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୮ । ପ୍ରଥମାଷ୍ଟମୀ—ମାର୍ଗଶିର କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ । ୯ । ପ୍ରାବରଣ ଷଷ୍ଠୀ—ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ । ୧୦ । ପୁଷ୍ୟାଉଷେକ—ପୌଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ୧୧ । ମକରସଂକ୍ରାନ୍ତି—ସୌରମାନ ମାଘ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ । ୧୨ । ମାଘସପ୍ତମୀ—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ । ୧୩ । ଶିବରାତ୍ରି—ଫାଲ୍‌ଗୁନ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ । ୧୪ । ଅଶୋକାଷ୍ଟମୀ—ଚୈତ୍ରଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀ ।]

ବାର(ରା, ରୋ)ମି(ମେ)ଟ(ଟା)ର—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ. ବାରୋମେଟର୍)—Bāra(rā, ro)mi(me)ṭa(ṭā)r ବାୟୁର ଚାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ବାରମେଟାର **बारामीटर** Barometer.

ବାରମିଶା – ଦେ. ବିଣ (ପ୍ରା. ବାରହ+ସଂ. ମିଶ୍ରିତ)—ଯହିଁରେ ବହୁ Bāramiśā ବସ୍ତୁ ବା ପ୍ରକାର ଯଥାର୍ଥ ମିଶିଥାଏ—Consisting (ବାରମିଶାଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) of a mixture of many- (ବାରମିଶାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) things or kinds.

(ଯଥା—ବାରମିଶା ଧାନ, ବାରମିଶାଣି ଶାଗ ।)

ବାରମିଶାଳି(ଣି) ଶାଗ—ପ୍ରାଦେ. (ବାରେଶ୍ୱର) ବ—ପାଞ୍ଚମିଶାଳି ଶାଗ Bāramiśāli(ṇi) śāga (ଦେଶ)—Pāñchamiśāli śāga (See)

ବାରମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବ—୧ । କ୍ଷେତ୍ରର ସୀମା; ସରହଦ—1. Bāramuṇḍiā The boundary of a plot of land. **बारहपत्थर** ୨ । କ୍ଷେତ୍ର ବା ଗ୍ରାମର ସୀମାଜ୍ଞାପକ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ—2. Boundary-stone.

ବାରମୁରିଆ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବ (ମାତ ଜାଗାସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜ ସ୍ଥାନରେ Bāramuriā ର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷ)—ବାଳମୁଲିଆ (ଦେଶ)—Bālamūliā (See)

ବାରମ୍ବାର—ଦେ. ଅ (ସଂ. ବାରଂ ବାରଂ)—ବାରଂବାର (ଦେଶ) Bārambāra Bārambāra (See)

ବାରୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ବାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ· ତୃ; Bārayitā ବାରୟିତୃ, ୧ମା. ୧ବ.)—ବାରଣକାରୀ; ନିଷେଧକାରୀ; (ବାରୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିବାରକ—Forbidding.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ପତି—Husband.

ବାରରାତ୍ର(ତ୍ରି)—ଦେ. ବ. (ପ୍ରା. ବାରହ+ସଂ. ରାତ୍ରି)—ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ Bārarātra(tri) କରିବାର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିବସରେ ପ୍ରସୂତିର ସ୍ନାନାଦି କ୍ରିୟା ଓ ତଦୁପଲକ୍ଷେ କରାଯିବା ଉତ୍ସବ—The ceremony done and bath taken **बारही; बारहो** by the mother on the 12th day of a child's birth.

ବାରରାତ୍ର ଗାଧୁଆ—ଦେ. ବ—ପ୍ରସବର ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ ପ୍ରସୂତିର ଶୁଦ୍ଧି ସ୍ନାନ—Bārarātra gādhuā Purificatory bath taken by the mother on the 12th day of the child's birth.

ବାରଳା—ସଂ. ବି. (ବାର୍=ଜଳ+ଅଲ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+ Bāralā ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ରାଜହଂସୀ—1. A goose. ୨ । ବରୁଡ଼ୀ—2. Wasp. ୩ । କଦଳୀ (ହି. ଶ.)—3. Plantain

ବାରଶିଂଗା(ଘା)—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଦ୍ୱାଦଶ; ପ୍ରା. ବାରହ+ଶୃଙ୍ଗ)—Bāraśiṃgā(ghā) ୧ । ଏକପ୍ରକାର ହରଣ; ଯେଉଁ ହରଣର **बारहसिंगा** ଶିରରୁ ୧୨ ଗୋଟି ବା ବହୁଶାଖା ବାହାରି ଥାଏ—1. An antler. ୨ । ବାରଶିଙ୍ଗା (ଦେଶ)—2. Bāraśiṃgā (See)

ବାରସୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ବାସି, ବାର୍ସୀ; ବସ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ Bārasī କରିବା)—କଢ଼େଇର ଭୁସୁଡ଼ୀ—(ବାରେସୀ, ବାର୍ସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Carpenter's axe; adze.

बाईस; बासी ପ୍ରକଟ ବାରସୀ ମ ମୁଖ ଧରି କରେ
बसुला ଚାଳିଚ ବାଠମାନ ଚୋପେ ଜରଜରେ ।

କୃଷ୍ଣଦ୍ୱି. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

[ଦ୍ର—ବାରସୀର ଦାଢ଼ ବେଶୀ ସହିତ ସମକୋଣରେ ଥାଏ; ଭୁସୁଡ଼ିର ଦାଢ଼ ବେଶୀର ସମାନ୍ତର ଅଟେ ।]

ବାରସୁତ—ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହଚର ୧୨ ଜଣ ଗୋପାଳ ବାଳକ—Bārasuta The twelve cowherd boys, companions of Śrīkṛushṇa.

ମୁରୁଳ ଅଳକ ବସ୍ତ୍ର ସବନ ସ୍ୱରାମ,
ଯାଦବ ବାଳକ ମଧ୍ୟ ମଧୁର ଜନ୍ମାଳ ।
ଗୋପନ ଯେ ବ୍ରଜାଳକ ବାରସୁତ ଗୁଣ;
ଜଳନ ଗୋପାଳ ଭୁମ୍ଭେ ମୁଣ୍ଡେ ଏବ ଗୁଣ ।

ଅବ୍ଦୁଲାଳକ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ବାରସୁତୀ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବାର=ବହୁ+ସତୀ; Bārasutī ବହୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଥିବାରୁ)—ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ, ଶଚୀ—Sachī; the wife of Indra for the time being.

ବାରସତ୍ତା } ଅନ୍ୟରୂପ
ବାରସତ୍ତୀ }

ବାର ସେବା—ସଂ. ବି. (ବାର+ସେବା)—Bāra sebā ୧ । ବେଶ୍ୟା ବୃତ୍ତି—1. Prostitution (Apte) ୨ । ବେଶ୍ୟା ସମୂହ—1. A number of harlots (Apte).

ବାର ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ବାର ସ୍ତ୍ରୀ)—ବେଶ୍ୟା; ଭ୍ରଷ୍ଟା—Bāra stirī Prostitute; adulteress.

ସ୍ତ୍ରୀ ଭୋଗ ଯେବେ କରଇ ବହୁ ପତ
ତାହାକୁ ବାର ସ୍ତ୍ରୀ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱି. ମହାଭାରତ ଅନ୍ତ ।

ବାର ସ୍ପ(ସ୍ୱ)ତି—ଦେ.ବ. (ସଂ.ବାର ସ୍ପତି=ବୃହସ୍ପତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ;ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ= Bāra spa(swa)ti ବୃହସ୍ପତି ଶିଷ୍ୟ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁର—1. The city of Brahmā.

ବାର ମଧ୍ୟେ ସୁର ଶୂର ଶିଳ୍ପୀ ଯେ
ବାରୁସ୍ପତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବଲ୍ଲି ଯେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ

୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven.

ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣ ସୁରପତ
ଦେଖେ ରୁ ଛଡ଼ ବାରସ୍ପତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

୩ । ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀ; ଅମରାବତୀ—3. The capital of Indra.

ବାର ସ୍ୱତି—ପ୍ରା. ବି. ୧ । (ସଂ. ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ=ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ; ଇନ୍ଦ୍ର
Bāra swati ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ଇନ୍ଦ୍ର—
1. Indra the King of Gods.

ବାରସ୍ପତ ଭବନ ପ୍ରାସ୍ତକ ପରପାଟ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।

୨ । (ସଂ. ବାର=ବନ୍ଧୁ+ସତ୍ତା)—ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ; ଶଚୀ—
2. The wife of Indra.

ବାର ହାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ନ ରହୁ,
Bāra hāṇḍiā ବାର ଯାଗାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ହାଣ୍ଡି
କରି ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାକ କରେ—Constantly moving one's lodgings; having no settled place of residence.

ବି—ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ବାଉଣ୍ଡରି ମାପ କରିବା ଅମୀନ—
Boundary Surveyors in connection with the Revenue Settlement operation.

ବାର ହାତ—ଦେ. ବି—୧ । ବାର ହାତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ—1. A length
Bāra hāta of 12 cubits (more than 6 yards).

୨ । ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହସ୍ତ—2. Hands of many persons.

ବିଣ—ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିବା—
Handled by many persons.

(ଯଥା—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁକ୍ତା ଗୁଡ଼ିକ ବାରହାତ ହେବାରୁ ବୁଣିଗଲା ।)

ବାର ହାତ କାକୁଡ଼ିକୁ(ର) ତେର ହାତ ମଞ୍ଜି—ଦେ. ଉଗ—
Bāra hāta kākurdiku(ra) tera hāta mañji
(ବାର ହାତ ଖୋଲରୁ ତେର ହାତ ଖଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଅସମ୍ଭବ କଥା—A physically impossible thing (literally a seed measuring thirteen cubits contained in a fruit twelve cubits long).

ବାର ହାତ କାକୁଡ଼ିରୁ ତେର ହାତ ମଞ୍ଜି, କହୁ ଜାଣିଲେ ଫଳେ—ଉଗ ।

ବାର ହାତି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାର ହାତିଆ (ଦେଖ)
Bāra hāti 1. Bāra hātiā (See)

୨ । ବାର ହାତ (ଦେଖ)—2. Bāra hāta (See)

ବାର ହାତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ବାର ହାତ ଦୀର୍ଘ—
Bāra hātiā Having a length of 12 cubits.

ବାରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବରାହ; ବାରାହ)—୧ । ବାରା (ଦେଖ)
Bārā 1. Bārhā (See)

୨ । (ଜାହାଜଆ ଭାଷା) ପୋତାଶ୍ରୟ—2. Harbour.

ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାର୍) ନଈମୁହାଣରେ ଥିବା ବାଲିଚର—
Bar; a bank of sand at the mouth of a navigable river.

ସେହି ଶେଷ ଗତ ସରକ ବାଲେଶ୍ୱର ବାରରେ ପହଞ୍ଚି ଥାନ୍ତା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ବାରାଂ ନିଧି—ସଂ. ବି. [ବାରାଂ(=ଜଳମାନଙ୍କର)+ନିଧି(=ସ୍ଥାନ)]—
Bārām nidhi ସମୁଦ୍ର—Ocean.

ବାରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବାର+ଅଙ୍ଗ)—ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତିର ଯେଉଁ ଅଂଶକୁ କାଠ
Bārāṅga ବେଣ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ଭରତି କରି ଯାଇ ଥାଏ; ବାରଙ୍ଗ—
That end of a weapon thrust inside the wooden handle.

ବାରାଙ୍ଗନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଏଣ୍ଟ୍ରୀ ତତ୍ତ୍ୱ; ବାର=ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି+ଅଙ୍ଗନା=
Bārāṅganā ସ୍ତ୍ରୀ) — ବାରନାରୀ; ବେଶ୍ୟା—Prostitute.

ବାରାଣସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ) (ବାର=ଯେ ବାରଣ କରେ+ଅନସ୍
Bārāṇasī =ଜଳ; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁଠାରେ ମୃତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ପୁନର୍ଜନ୍ମ ନିବାରିତ ହୁଏ; ଭମା ବରଣା ଓ ଅସୀ ନାମ୍ନୀ ୨ଟି ନଦୀର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ; ଭମା ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ+ ଅନସ୍=ଜଳ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜଳଭାଗ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ) ବନାରସ; କାଶୀ—The holy city of Benares (town).

ବାରାଣସେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବାରାଣସୀ+ଭବାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Bārāṇaseya ୧ । ବାରାଣସୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to Benares.

୨ । ବନାରସୀ; ବାରାଣସୀଜାତ; କାଶୀରେ ନିର୍ମିତ—
2. Produced in Benares; belonging to Benares.

ବାରାନିଧି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାରାଂନିଧି)—ବାରିଧି; ସମୁଦ୍ର—
Bārānidhi Ocean.
(ବାରିଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶ୍ରୀ ବାଘନଧ ବୈଦ୍ୟନାଥ, ଗମିଲେ ସେ ଦୁର୍ଗମ ପଥ ।
ଭୁଗ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବାରାନ୍ତର—ସଂ. ବି. (ନିତ୍ୟ ବା କର୍ମଧାରୟ; ଅନ୍ୟବାର=ବାରାନ୍ତର)—
Bārāntara ସମୟାନ୍ତର; ଅନ୍ୟ ଥର—Another time.

ବାରାନ୍ତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପୁନର୍ବାର; ଆଉ ଥରେ—
Bārāntare 1. Again; once again.
ବାରାନ୍ତରେ ୨ । ସମୟାନ୍ତରରେ—2. Another time.
दुसरा दफा ୩ । ପରେ; ଭବିଷ୍ୟତରେ—3. Once again in future; again on a future occasion.

ବିଣ—ବାରାନ୍ତରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ (ଦେଖ)—4 Bārāntare prakāśya (See).

ବାରାନ୍ତରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ. (ଆଧୁନିକ ପତ୍ରିକାରେ ବ୍ୟବହୃତ
Bārāntare prakāśya ବାକ୍ୟ)—ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏ ପତ୍ରିକାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶଯୋଗ୍ୟ; ଯାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ—(a turm used in newspapers and periodicals) To be continued; which will again appear in a future issue of the paper.

ବାରବସ୍କନ୍ଦୀ—ସଂ. ବ—(ବାର=ବହ୍ନି+ଅବସ୍କନ+ଇନ୍; ଯାହା ବହ୍ନିକୁ ଅନ୍ତର୍ମଣ କରେ)—ଅଗ୍ନି (ହି. ଶ)—
Bārābaskandī Fire.

ବାରାଲିକା—ସଂ. ବ—(ବାର=ବହ୍ନି+ଆଲୀ+କ+ଆ)—ଦୁର୍ଗା
Bārālikā (ହି. ଶ)—Goddess Durgā.

ବାରାଶିଙ୍ଗା(ଙ୍ଗା)—ଦେ. ବ—(ଏହାର ଭମଣୀ ବାରଶିଂଗା ହରଣର
Bārāsingā(ṅghā) ଶିଂଗପରି ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—
ବାରସିଂଗା ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିର ବମ୍ ଗାଡ଼ିର ଅଗ୍ର ସଙ୍ଗରେ ସଂଲଗ୍ନ
ବାରହସିଂଗା ହେବାର ଏକାଧିକ ଖାଲକ ଯୁକ୍ତ ଲୁହାର ଦଣ୍ଡ
ବା ଭମଣୀ—A hinge or contrivance for fiting the beam of a carriage into the body.

ବାରାସନ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ବ) ୧ । (ବାର=ଜଳ+ଆସନ=ରହିବା
Bārāsana ସ୍ଥାନ)—ଜଳପାତ୍ର—1. Water pot. ୨ । ଦ୍ୱାର-
ପାଳ—2. Gate-keeper.

ବାରାସନ ନତ ପ୍ରାସ୍ ନଷ୍ଟେ ଅଧିପ—
ଲଙ୍କ- ବୈଦେହୀପରିତ୍ୟାଗ ।

ବାରାହ—ସଂ. ବିଣ—(ବରାହ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ବରାହ
Bārāha ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a boar. ୨ । ବରାହ
(ବାରାହୀ—ଶ୍ରୀ) ଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ—1. Got from a boar.
(ଯଥା—ବାରାହୀ ମୁକ୍ତା)
ବ—୧ । ବରାହ ପୁରାଣ; ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
1. Name of a Purāṇa; one of the eighteen chief Hindu mythological treatises.
୨ । ବାରାହୀ କନ୍ଦ (ହି. ଶ)—2. Bārāhī kanda (See). ୩ । ଜଳ ବେତସ (ହି. ଶ)—
3. A kind of ratan cane growing near water. ୪ । ବରାହ; ବନ୍ୟ ଶୂକର—4. Boar (Apte).

ବାରାହୀ—ସଂ. ବ— ୧ । ବରାହରୂପିଣୀ ଶକ୍ତି ବା ଦେବୀ; ମାତୃକାବିଶେଷ-
Bārāhī 1. A Goddess having the shape of a boar.

[ଦ୍ର—ସପ୍ତମାତୃକା ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମୀ ମାହେଶ୍ୱରୀ ଚୈବ
କୌମାରୀ ବୈଷ୍ଣବୀ ତଥା; ବାରାହୀ ଚ ତଥେନ୍ଦ୍ରାଣୀ ଚାମୁଣ୍ଡା ସପ୍ତ-
ମାତୃକାଃ ।

ଯାଜପୁରରେ ଏହି ସପ୍ତମାତୃକାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି । ଚଣ୍ଡୀ-
ପୁରାଣ (ଅଷ୍ଟମ ଅଧ୍ୟାୟ) ରେ ଏ ସପ୍ତମାତୃକାଙ୍କ ଅବତାର ବିଷୟ
ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ମାତୃକା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅଂଶ ସମ୍ଭୂତ—

ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଜମାପଡ଼ା ଥାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର
ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ଭୁଲସୀପୁର (ପ୍ରାଚୀନ ତୋଷାଳୀ) ଗ୍ରାମରେ ବାରାହୀ
ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଉକ୍ତ ମନ୍ଦିର କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ପରି
ସୂକ୍ଷ୍ମ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର
ନିର୍ମାତା ବିଶୁଦ୍ଧ ବଢ଼େଇ (କାରିଗର) ଏହି ଗ୍ରାମରେ ବସା କରି
ରହୁଥିଲେ ଓ ସେହିମାନେ ଅବସର ସମୟରେ ଏ ମନ୍ଦିରକୁ ନିର୍ମାଣ
କରିଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏ ବାରାହୀମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ନାକ ସ୍ଥଳରେ
ଖଣ୍ଡିଏ ବହୁମୂଲ୍ୟ ହୀରା ଥିଲା ଓ ତାକୁ କୌଣସି ବୈଦେଶିକ
ଅପହରଣ କରି ଖୋଳି ନେଲା ଓ କାଳକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ହୀରା
ଋଷିଅରଜା (ନାରୁ)ଙ୍କ ହସ୍ତଗତ ହେଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ
ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ନାକସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ତ୍ତ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ—
ତାରୁର ଗ୍ରନ୍ଥାବତରଣ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ।]

୨ । ପରିମାଣବିଶେଷ—2. A kind of measure.
୩ । ଶୂକରୀ—3. A sow; she-boar. ୪ । ପୃଥିବୀ—
4. The earth.

ବାରାହୀ କନ୍ଦ—ସଂ. ବ—୧ । ହାତିଖୋଜିଆ ଆଳୁ; ହାଣ୍ଡିଆ ଆଳୁ—
Bārāhī kanda 1. A kind of yam resembling the foot of an elephant.
୧ । ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଚର୍ମକାଳାଳୁକ, ବରାହୀ, ସ୍ୱାଦୁକନ୍ଦା, ସୀତା, କୋଷ୍ଠୀ, ଲକ୍ଷ୍ମଣା, ଶୀରବଲ୍ଲୀ, ଶୀରଶୁକ୍ଳା, ପୟସ୍ୱିନୀ, ବାରାହବଦନା, ଗୃଷ୍ଟି, ବଦରୀ, ବିଷ୍ଣୁସେନପ୍ରିୟା, ଦୃଷ୍ଟି, କଚ୍ଛା, ବନମାଳିନୀ, ବିଲ୍ୱମୂଳା, ଶୂକରୀ, କୋଡ଼ିକନ୍ୟା, କୌମାରୀ, ଜିନେକ୍ଷା, ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରୀ, କୋଡ଼ୀ, କନ୍ୟା, ମାଧବେଷ୍ଟା, ଶୂକର କନ୍ଦ, ବନବାସୀ, ଲୁଣ୍ଠନାଶନ, ବଲ୍ୟ; ଅମୃତ, ମହାଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ଶବର କନ୍ଦ, ବରାହକନ୍ଦ, ଖୀର, ବ୍ରାହ୍ମୀକନ୍ଦ, ମହୌଷଧ, ସ୍ୱକନ୍ଦକ, ବୃଦ୍ଧିଦ, ବ୍ୟାଧିହନ୍ତ୍ରୀ, ମାଗଧୀ—(ହି. ଶ) ଓ. ହାତିଖୋଜିଆ ବା ହାଣ୍ଡିଆଆଳୁ
ଚୁବୁଡ଼ୀଆଳୁ
ମିଠା, ମିଠୋନୀକନ୍ଦ
ମ. ବାରାହୀକନ୍ଦ, ଡୁକରକନ୍ଦ,
ତେ. ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡି ଚେଟ୍ଟୁ, ଗୁ. ସୁଅରଅ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଲତାର ମୂଳ ଅଟେ ଓ ଛିଅଣ, ଭଜା ଓ ଭରତାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଘୁଷୁରର ଦେହପରି ଫକା ଲୁଣ୍ଠବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ ଓ ଘୁଷୁର ଲୋମପରି ମୋଟା ଶିଅମାନ ଏ ଆଳୁର ଦେହରେ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ହୋଇ-ଅଛି । ଏଥିର ପତ୍ର ଓ ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ମଧୁରରସ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ପୁଷ୍ଟିକର, ସ୍ତନ୍ୟଜନକ, ଶୁକ୍ର-ବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ୱର-ବର୍ଦ୍ଧକ, ମୂତ୍ରକାରକ, ବଳକାରକ ଓଜୋବର୍ଦ୍ଧକ, ବଣ୍ଡିପ୍ରସାଦକ, ଗୁରୁ, ରସାୟନ । ଏହା ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ-ଦୋଷ, ବାୟୁ ଓ ଦାହନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

୨ । ସଂ. ନାମ—ବରାହୀ, ସ୍ୱାଦୁକନ୍ଦା କୋଷ୍ଠୀ, ସୀତା, ଲକ୍ଷ୍ମଣା, ଶୀରବଲ୍ଲୀ, ଶୀରଶୁକ୍ଳା, ପୟସ୍ୱିନୀ ।
ଓ. ଭୁଇଁକଖାରୁ
ଭୁଇକୁମଡ଼ା
ବିଲାଇକନ୍ଦ; ବିଦାରୀକନ୍ଦ
ମ. ଭୁଇଁ କୋହଳା, ବେନ୍ଦ୍ରୀ ଗୁବେଲ ।
ଗୁ. ଫଗବେଲ୍ଲନୋ କନ୍ଦ; ଗ୍ରୋକୋଲୁ ।
ତେ. ମଟ୍ଟୁମଲ୍ଲଗ, ନେଲଗୁଂବଡ଼ୁ ।

୨ । ବରାହୀ; ଭୁଇଁକଖାରୁ; ଲତା-କନ୍ଦବିଶେଷ; କରବା ଆଳୁ; ବନ୍ୟ ଆଳୁ—2. Ipomoea Digitata.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦେଖିବାରୁ ଠିକ୍ ହାଣ୍ଡିଆ ଆଳୁପରି; କିନ୍ତୁ ଆକାରରେ ତା ଅପେକ୍ଷା ସରୁ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାର ଗୁଣ ହାଣ୍ଡିଆ ଆଳୁପରି; ସ୍ୱର, ମୂତ୍ର, ବଳ, ବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ଗୁରୁପାକ । ଏହା ରକ୍ତଦୋଷ, ବାୟୁଦୋଷ ଓ ଦାହ-ନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ବାରି—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାରି ଧାତୁ; ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଇ, ଯାହା ପୃଥିବୀକୁ ଆବରଣ କରିଅଛି)—୧ । ଜଳ; ସଲିଲ—1. Water. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ଜଳପାତ୍ର; ଘଟ—2 Water vessel; water jar. ୩ । (+କର୍ମ. ଅ) ସରସ୍ୱତୀ—3. Goddess Saraswati. ୪ । (+ବୃ. ଧାତୁ. ଣିଚ୍ ବାରି ଧାତୁ ବନ୍ଧନ କରିବା+କରଣ. ଇ) ହସ୍ତୀର ବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—4. A rope for tying an elephant. ୫ । (+ଅଧିକରଣ. ଇ) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ହସ୍ତୀକୁ ବନ୍ଧନ କରାଯାଏ—5. A place where an elephant is tied. ୬ । (+କର୍ମ. ଇ) ବନ୍ଦୀ; କଇଦୀ- 6. Prisoner. ୭ । ହାତୀ ଧରିବାପାଇଁ ଫାଶ ବା ଗର୍ତ୍ତ- 7. A trap or hole for catching wild elephants (Apte). ୮ । ଗ୍ରୀବେର (ହି. ଶ) କରୁବେଲୀ—8. Pavonia Odorata (plant). ୯ । ତରଳପଦାର୍ଥ; ଜଳୀୟବସ୍ତୁ (ହି. ଶ)— 9. Liquid; fluid (Apte). ୧୦ । ବାକ୍ୟ— 10. Speech (Apte).

ଦେ. ବି—୧ । ଲୋତକ—1. Tears.

ବହଇ, ବାରି ଯା ଜନମି ଉଠୁ ସେ—ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରି ବାରୀ ୨ । (ସଂ. ବାର) ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ବୋଟ ବା ଜାହାଜ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଛାଡ଼ିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସ—2. The weekday on which a weekly service boat leaves a place. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ପାଳି—3. A turn of service. ୪ । ଯେଉଁ ବୋଟ ବା ଡଙ୍ଗା ସପ୍ତାହର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ବା ଦିନମାନଙ୍କରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନକୁ ସାତ୍ରୀ ବା ମାଲମାନ ନିଅ ଅଣା କରେ; ବାରି ବୋଟ—4. A service boat for carrying passengers and goods. ୫ । ହାଟ ବସିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାସର—5. A week day fixed for a weekly market. ୬ । ଯେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ଡାକଘର ନ ଥାଏ ସେ ଗ୍ରାମକୁ ସପ୍ତାହର ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସରେ ଡାକବାଲା ଆସେ—6. A weekday or days when the postal peon visits a village distant from a post office.

ବାରୀ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଇତର) ବି—୧ । (ସଂ. ବାଟିକା) ବାଡ଼ି; ବଗିଚା— 1. Garden. ୨ । (ସଂ. ବହିଃ) ଘରର ପଛଆଡ଼ ଭୂମି; ଘରଲାଗି ପଟ—2. Land lying to the back of a house; the backside of a house

ବାରିଆ—ଦେ. ବି—ବାଗିଆ (ଦେଖ) Bāriā Bāgiā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ) ବି—ବାରହା, ବାଡ଼ା— Wild hog; boar.

ବାରିଆ ବାଣ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ତାଳ ସୁପାରି ଭୁଜୁଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ—An incantation used in the Dhālasupāri charm.

[ଦ୍ର—ମୁଠାଏ ବରକୁ ମନ୍ତ୍ରର ବିପକ୍ଷର ନାମ ଧରି ତା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ଏଥିର ଫଳରେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିପକ୍ଷର ଉପରେ ବାଣବୃଷ୍ଟି ହେଲା ପରି ଶୂନ୍ୟରୁ ଆଘାତ ହୁଏ ।]

ବାରିକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ; ଖୁବ୍ ପତଳା (ଲୁଗା)— 1. Very fine (cloth) ୨ । ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବାରିକ (କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ)—2. Excellent (workmanship). ୩ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ସୁନ୍ଦର (ହସ୍ତାକ୍ଷର)— 3. Very small and fine (handwriting).

ବାରୀକ

୪ । (ଇଂ. ବାରିକ୍) କାରଖାନାରେ କାମ କରୁଥିବା ମୁଲିଆ-ମାନଙ୍କ ରହିବା ପାଇଁ ସେଠମାନଙ୍କ ନିର୍ମିତ ଗୃହସଂଘ— 4. Rows of houses built for labourers by the owner of a factory or mill.

ବାରିକ୍ ମିସ୍ତ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ବାରିକ୍=ସେନାନିବାସ+ମାଷ୍ଟର; ବାରିକମାଷ୍ଟର(ମିସ୍ତ୍ରୀ) ଥିବାରୁ)—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶିଳ୍ପରେ ନିପୁଣ ବ୍ୟକ୍ତି— 1. An expert in fine arts; artist. (ବାରିକ ମିସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଇଞ୍ଜିନିୟର—2. Engineer. ୩ । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ପୂର୍ତ୍ତବିଭାଗ—3. The Public Works Department of Government; Engineering Department.

[ଦ୍ର—ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପରିଚାଳିତ ସାଧାରଣ ହିତକର ନାଳ, ସଡ଼କ, ବନ୍ଧ, କୋଠା ଆଦିର ନିର୍ମାଣ ଓ ରକ୍ଷଣାଦିର ଭାର ଏହି ଇଲାକା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ଏହି ପବ୍‌ଲିକ୍ ଓ୍ୱାର୍କସ୍ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ (Public Works Department)ର ସାଙ୍କେତିକ ଡି. ପି. ଡବଲ୍‌ଇଡ୍ (D. P. W,) ବା ପି. ଡବଲ୍‌ଇଡ୍ ଡି (P. W. D,) । ଏଥିର ବଡ଼ ବଡ଼ କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଇଞ୍ଜିନିୟର ବୋଲାଯାଏ ।]

ବାରିକ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଭଣ୍ଡାରି—1. Barber. ୨ । ଶୂଦ୍ର ମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—2. A family-title of Śūdras.

Bārika

ନାପିତ ନାଇ,

ବାରିକାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ବାରିକଆଣୀ }

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗ୍ରାମ ଚଉକିଦାର— Village watchman

ବାରିକଫ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସମୁଦ୍ର (ହି. ଶ.)— The sea.

Bāri kapha

ବାରିକର୍ପୂର—ସଂ. ବି—ଇଲିଶିମାଛ— The hilsa fish (Apte).

Bārikarpūra

ବାରିକା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ବାରିକ୍)—ଚିତ୍ରକାରମାନଙ୍କର ରେଖା ଟାଣିବାର ସରୁ ତୁଲୀ—A very fine painter's brush.

Bārikā

ବାରୀକା ସରୁତୁଲୀ

ବାରି କୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ସରୋବର; କ୍ଷୁଦ୍ର ପୋଖରୀ— A small tank.

Bāri kuṇḍa

ବାରି ପୁଣି ସେ ବାଣ୍ଡ ବଣ ଥାଇ ବିଶ୍ୱ ଫାଳେକ ପଡ଼ି ଉଠିଅଛି ସେ. ବାରିକୁଣ୍ଡ—ଉଣ୍ଡ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିକୁବ୍ଜ—ସଂ. ବି—ଶୃଙ୍ଗାଟକ; ସିଂଘଡ଼ା (ହି. ଶ.)—
Bārikubja Water-chestnut (Apte).
(ବାରିକୁବ୍ଜକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରିକୋଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+କୋଳ)—କୃଷ୍ଣର୍ ବଳୟ;
Bārikola ବାରକୋଳ ବାରକୋଳ କଇଛ—Tortoise.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ କଇଛର ଖୋଳ ଉପରେ ଦାଗ ଥାଏ; ବାରିକୋଳର ଖୋଳ ଉପରେ ଦାଗ ନ ଥାଏ ।]

ବାରିଚର—ସଂ. ବିଣ. (ବାରି=ଜଳ+ଚର୍ ଧାତୁ; କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ
Bārichara ଜଳରେ ବିଚରଣ କରେ; ଜଳଚର—Frequenting the water.
ବି—୧ । ଜଳଚର ଜୀବ—1. Aquatic animal.
୨ । ମତ୍ସ୍ୟ; ମାଛ—2. Fish.
୩ । ଶଙ୍ଖ (ହି. ଶ.)—3. Conch shell.

ବାରିଜ—ସଂ. ବିଣ. (ବାରି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳଜାତ—
Bārija Born of water.
ବି—୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus. ୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conch.
୩ । ଶମ୍ବୁକ; ଶାମୁକା—3. Oyster.
୪ । ଲବଙ୍ଗ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—4 Cloves (Apte).
୫ । ଗେଣ୍ଡା (ହି. ଶ.)—5. Snail. ୬ । କଉଡ଼ି (ହି. ଶ.)—6. Small sea-shells formerly used as currency. ୭ । ଖାଟି ସୁନା (ହି. ଶ.)—7. Pure gold.

ବାରିଜବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
Bārijabandhu ବାରିଜବନ୍ଧୁ ଉଦେଇ ଏହେ ଘରପଣ—ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
(ବାରିଜବାନ୍ଧବ; ବାରିଜମିତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରିଜାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ଚକ୍ଷୁ ପଦ୍ମ ପରି ବିଶାଳ ଓ ସୁନ୍ଦର—
Bārijāksha (ବାରିଜାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Lotus-eyed.

ବାରିଜୌକଃ(କା)—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି ବାରିଜ+ଓକସ)—ଜଳୌକା;
Bārijaukah(kā) ଜୋକ—Leech (Apte).
(ବାରିଜିମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରିଝରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ବାରି+ଝର)—୧ । ଜଳଝର; ଝରଣା—
Bārijhari 1. Spring. ୨ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସୀ—2. A jar full of water.
ବଦ୍ୟାଳିତ ବାରିଝରି ଚାପରେ ସହିଁ—ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ବୃ. ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବାରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Bārita ୧ । ନିବାରିତ—1. Prohibited; prevented.
୨ । ଯହାକୁ ଅଟକ ଦିଆଯାଇଅଛି—
2. Restrained; checked.

ବାରିତର—ସଂ. ବି—ଉଶୀର; ବେଣାମୂଳ (ହି. ଶ.)—
Bāritara The fragrant root of Benā grrss.

ବାରିତସ୍କର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+ତସ୍କର)—୧ । ମେଘ—
Bāritaskara 1. Cloud (Apte).
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun (Apte).

ବାରିତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ବାରି+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ; ଯାହା ଜଳରୁ
Bāritrā ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରେ; ଛତା. ଅତପତ୍ର; ଛତାନାଳର;
ଇଂ. ୱାଟର୍ ପ୍ରୁଫ୍—water proof)—ଛତା; ଅତପତ୍ର—
Umbrella (Apte).

ବାରିଦ—ସଂ. ବି. (ବାରି=ଜଳ+ଦା. ଧାତୁ; କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bārida (ବାରିଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଳଦ; ମେଘ—Cloud.

ବାରିଧି—ସଂ. ବି. (ବାରି+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ଅଧିକରଣ.
Bāridhi ଇ)—ସମୁଦ୍ର—Ocean; sea.
(ବାରିନାଥ, ବାରିନିଧି, ବାରିଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରିଧି ଚଳୁକ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି—
Bāridhi chaluka Sage Agastya.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପିତା କୁମ୍ଭ ଋଷି କୁମ୍ଭରେ ଥିବା ଅଳ୍ପ ଜଳରେ ବୁଡ଼ି ମରିଥିବାରୁ ଏ ଋଷି ସପ୍ତସମୁଦ୍ରକୁ ଚଳୁ କରି ପିଇଦେଇଥିଲେ ।]

ବାରିଧିଜ—ସଂ. ବି. (ବାରିଧି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚନ୍ଦ୍ର—Moon.
Bāridhija ବାରିଧିଜ ଉଦେ ଅଙ୍କୁରୀଦଳ ଉଦ—
ଉଷ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ; ବାରି+ପର୍ଣ୍ଣ+ଇ)—ଦଳ; ବୋରଝାଙ୍କି;
Bāriparṇṇi ଭୂମିକା—The duck weed.
(ବାରିପୁର୍ଣ୍ଣୀ, ବାରିମୂଳୀ, ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରି ପେଞ୍ଚ—ପ୍ରାଦେ. (ବାରେଶ୍ୱର) ବି—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିବସରେ ଖେଳା
Bāri pencha ଯାଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—Games played on some fixed days.
[ଦ୍ର—ଏହି ଖେଳ ଖେଳିବା ଲାଗି ଲୋକେ ପ୍ରଭୁର ଖାଦ୍ୟୋପକରଣ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗୋଟିଏ ମେଲା ପଡ଼ିଆରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ଦିନଯାକ ସେମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ଖେଳି ଉଡ଼ାନ୍ତି ଓ ପେଞ୍ଚ (ଲୁଣ୍ଟି) ଖେଳନ୍ତି । ଏହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଦେଖଣାହାରୀ ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ଏହି ପେଞ୍ଚ ଖେଳା ଯାଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ 'ବାରି ପେଞ୍ଚ' କହନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ପ୍ରଥା କ୍ରମେ ଲୋପ ପାଇବାକୁ ବସିଲାଣି ।]

ବାରି ପ୍ରବାହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+ପ୍ରବାହ)—୧ । ଜଳ-
Bāri prabāha ପ୍ରବାହ; ଜଳସ୍ରୋତଃ—1. Water current.
୨ । ଜଳପ୍ରପାତ—2. Waterfall.
୩ । ନିର୍ଝର; ଝରଣା—3. Spring.

ବାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଦ୍ୟ) (ସଂ. ବୃ. ଧାତୁ)—୧ । ଅଟକାଇବା;
Bāribā ବାଧା ଦେବା; ରୋଧ କରିବା—
ବାରା ବାରନା 1. To obstruct; to restrain.
ଭେଟ ସମ୍ବାଦଣ ବାରିଲେ ବାରଣ ମାନେ ବି ପ୍ରେମିକ ମନ—
ବ୍ରଜନାଥ, ବେଦାରଗୌରୀ ।
୨ । ବାରଣ କରିବା—2. To prevent.
ତସ୍ମିନ ନ ହିଏ ବାରିଲ ଲଜ । ଉଷ୍ଟ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୩ । ନିଷେଧ କରିବା—3. To forbid. ୪ । ନିବାରଣ କରିବା; ଦୂର କରିବା—4. To cause to disappear; to remove.
ବହୁ ଏ ସ୍ମରାରିରା ବାରି ତା ଦେଖ । ରଘୁନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

୫ । ପ୍ରଭେଦ କରିବା; ପ୍ରଭେଦ ଜାଣିବା—5. To distinguish; to discriminate; to make distinction between; to differentiate.

ବଡ଼ଙ୍ଗେ ଉଷ୍ଣ୍ଣକେ ଭବନ୍ତ ଗତକେ ବାରଲେ ପାନ୍ତ ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ଉରକିବା; ଅଗରୁ ସାବଧାନ ହେବା—6. To be forewarned; to become vigilant. ୭ । ଜାଣିବା; ଠାଉରାଇବା—7. To know; to recognise.

ବାର ପାର ନାହିଁରେ ସ୍ୱବେଶି
ବାର ମଧ୍ୟେ ତୁ ଥିଲୁ ବଳସି । ବିବସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । ବାଡ଼ଦ୍ୱାରା ପୃଥକ୍ କରିବା—8. To separate by a fence. ୯ । ମାନିବା—9. To regard; to respect. ୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଘଟିଥିବା ଦୋଷକୁ ଦେଖାଇବା—10. To point out one's fault or defect. ୧୧ । ଦେଖିବା—11. To think over.

ବ ପ୍ରଭେଦ ଅବା ଗର୍ଣ୍ଣ ବାରବାମାଳସ୍ୱେ
ନ ପାରଇ ବାର, ହାସ୍ୟ ଦୁଦ୍ଦଳ ବୁଦ୍ଧିରେ – ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବଳିମାବତ୍ୟ ।

୧୨ । ବିଚାରପୂର୍ବକ ସ୍ଥିର କରିବା—12. To ascertain after thinking.

ବାଡ଼ବେସ୍ୱ ସ୍ତବ ଭାଖେ ସତ ଏ ଉରକ
ବାର ଏତେ ବନ୍ୟା ଯେଉଁ ନାମ ଉଠାଇବ ।
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୩ । ଶାନ୍ତ କରିବା; ଲଘବ କରିବା; ଉପଶମ କରିବା-13. To appease; to lighten.

ଜାନିଲାଏ ଏ ରୂପେ ବରହ ହ୍ରେଣ
ବାରନ୍ତ, ବାରଦ, ତୁ ଜାଣ ବଶେଷ ।
ବଥାନାଥ, ମେଘଦୂତ ।

ବାରବାସ—ସଂ. ବି—(ବାର+ବସ ଧାତୁ. ଣିଚ; ବାସି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ମଦ ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଶୁଣ୍ଡି (ହି. ଶ)—A distiller of wine; manufacturer of wine.
Bāribāsa

ବାରି ବାହ—ସଂ. ବି—(ବାରି+ବହ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମେଘ—Cloud.
Bāri bāhe
(ବାରମୁଚ, ବାରି ବାହନ – ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରି ବୋଟ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ବାରି+ଇଂ. ବୋଟ)—ଯେଉଁ ବୋଟ ବା ଡଙ୍ଗା ସପ୍ତାହର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିନରେ ବାରିବୋଟ ବା ଦିନମାନଙ୍କରେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ
ବାରୀବୋଟ କେନାଲରେ ବା ଜଳପଥରେ ଯାତ୍ରୀ ଓ ମାଲମାନ ଭଡ଼ାରେ ନିଅଣ୍ଟା କରେ—A service boat carrying passengers and goods from one place to another on fixed week days.
Bāri bota

ବାରି ବ୍ୟାଳ—ଦେ. ବି—ପାଣିଖଣ୍ଡ ସାପ—A snake living in water; water-snake, Hoemalapsidae.
Bāri byāla

ବାରି ବ୍ୟାଳ ଜାଳ ଜଳପ ମଣ୍ଡଳ ସାବେଳୀ ଅଳଶି ବହ—
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଜଳଯନ୍ତ୍ର—1. Water-mill. ୨ । ଜଳର ଉତ୍ସ ବା ଫୁଆରା—2. Artificial fountain.
Bāri jantra

ବାରିଯନ୍ତ୍ର ପରି ଗହିଁ, ଚମ୍ପକ ଉଙ୍ଗାହିଁ ବହ—
ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରିରାଶି—ସଂ. ବି—(୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+ରାଶି)—୧ । ଜଳ ସମଷ୍ଟି—1. An expanse of water. ୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The sea.
Bārirāśi

ବାରିରୁହ—ସଂ. ବି—(ବାରି+ରୁହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)-ପଦ୍ମ; ଜଳରୁହ—Lotus.
Bāriruha

ସଂ. ବିଣ—ଜଳଜାତ (ଉଦ୍ଭିଦ)—Aquatic (plant).

ବାରିଶ—ସଂ. ବି—(ବାରି+ଶୀ ଧାତୁ=ଶୋଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—(ପ୍ରଳୟ ଜଳଶାୟୀ) ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—A name of Bishnu.
Bāriśa

ବାରି ଶାସ୍ତ୍ର—କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କେଉଁ ସମୟରେ ଓ କେତେ ପରିମାଣରେ ବର୍ଷା ହେବ, ଏହା ଯେଉଁ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଗଣନା କରି ଯାଇପାରେ (ହି. ଶ)—An astrological treatise with the help of which predictions about rainfall can be deduced.
Bāri śāstra

[ଦ୍ର—ଏହା ଗର୍ଗ ମୁନିଙ୍କ ରଚିତ ।]

ବାରି(ରେ)ଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ବାରିଷ୍ଟର୍)—ବିଲାତରୁ ଆଇନ୍ ପାଠ ହାସଲ କରି ଏ ଦେଶକୁ ଆସି ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ୟବହାରଜୀବ—
ବାରିଷ୍ଟର Barrister.
Bāri(re)shtar

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବଡ଼ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓକୀଲଙ୍କୁ ବାରିଷ୍ଟର ଆଖ୍ୟା ଦିଅନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମିଶ୍ରର୍ ଦାସଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବାରିଷ୍ଟର ଆଖ୍ୟା ଏଥିର ଉଦାହରଣ ।]

ବାରିଷ୍ଟରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କ ବୃତ୍ତି ବା କାର୍ଯ୍ୟ—1 The profession of a barrister. ୨ । ବାରିଷ୍ଟର ଯୋଗ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି—2. The intelligence of a barrister.
ବାରିଷ୍ଟରୀ
Bārishṭarī

ବିଣ—୧ । ବାରିଷ୍ଟର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a barrister. ୨ । ବାରିଷ୍ଟର ଯୋଗ୍ୟ—2. Befitting a barrister.

ବାରିହା—ପ୍ରାଦେ, (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବରାହ—Boar.
Bārihā

[ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତର ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ବରାହ ପଲଇ ନେତା ଦନ୍ତା ବରାହର ଦେହରେ ଚର୍ବି ଅଧିକ ହୋଇ ତାକୁ ଚଳିତ କରନ୍ତି ।]

ବାରିହା ବଧ ବାଉଁଶ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ଏକଜାତୀୟ ସରୁ ବାଉଁଶ—A species of slender bamboo.
Bārihā badha bāuṅśa

[ଦ୍ର—ଏହା ବେଲଙ୍ଗ ବାଉଁଶ ପରି ଚୁଦାଳିଆ, ସରୁ ଓ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କୋମଳ ।]

ବାରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଣି ହେବା; ବାରଣ ପଡ଼ିବା; ପ୍ରଭେଦ ଜଣାପଡ଼ିବା—To be discriminated; to be distinguished from.
Bāri hebā

ବାରିନୋହେ ଶିବ ବର ଯଥା ବଚନର ବାରି
ପୁନଃ ପୁନଃ ଉରବାରିମାନ ପ୍ରହାରେ—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବାର ଧାତୁ+ଇ)—୧ । ବାରି; ଜଳ—1. Water. ୨ । ଭୂମି; ମାଟିଆ—2. Waterpot water jar. ୩ । ଗଜବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ (ହି. ଶ.)—3. A rope for fastening an elephant. ୪ । ଗଜଶାଳା—4. A house where elephants are kept.
Bārī

ବାରିନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବାରି+ଇନ୍ଦ୍ର)—ସମୁଦ୍ର—The sea.
Bārindra (ବାରିଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାର)—୧ । ଘୋଟକ—1. Horse. ୨ । ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଘୋଟକ—2. A steed; a swift-footed horse.
Bāru

ସଂ. ବି—୧ । ଯୁଦ୍ଧ ହସ୍ତୀ—1. War-eleplant. ୨ । ଜୟସ୍ତମ୍ଭଧର—2. Elephant-carrying the standard of a victor.

ବାରୁଆରି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ବାର=ସମୂହ)—୧ । ଗ୍ରାମରେ ସାଧାରଣଙ୍କ ଚାନ୍ଦାଦ୍ୱାରା ହେବା ଯାତ୍ରା—ବାରୋୟାରୀ 1. Dancing and festivities set up by public subscription in the village. ୨ । ଯାତ୍ରା—2. Amusements and music.
Bāruāri

ବାରୁଆଳି—ଦେ. ବି—୧ । କଳହ; ଦଳ—1. Quarrel. ୨ । ଦଳ ଜଳଅ; ବାଦାନୁବାଦ—2. Wrangling.
Bāruāli

ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବିରୋଧୀ—1. Antagonistic. ୨ । ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—2. Inimical. ୩ । କଳହପ୍ରିୟ—3. Quarerlsome.

ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ବାରୁଆରି (ଦେଖ)—Bāruāri (See)

ବାରୁଠ—ସଂ. ବି. (ବୃ ଧାତୁ ଣିଚ ବାର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଉଠ)—୧ । ଅନ୍ତିମଶଯ୍ୟା; ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟା (ହି. ଶ.)—1. Death-bed. ୨ । କୋଦେଇ; ଯେଉଁ ଯାନରେ ଶବକୁ ସତ୍ତ୍ୱରେ ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଆଯାଏ (ହି. ଶ.)—2. A stretcher or framework in which the dead body is carried to the cremation or burial ground.
Bāruṭha

ବାରୁଣ—ସଂ. ବିଣ: (ବରୁଣ+ଅ)—ବରୁଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the sea-God.
Bāruṇa

(ବାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—୧ । ବରୁଣ ଅଧିକୃତ ଦିଗ; ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ—1. The west. ୨ । ଜଳ—2. Water. ୩ । ଜଳଦ୍ୱାରା ସ୍ନାନ—3. Water-bath. ୪ । ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର—4. The 24th asterism. ୫ । ହରିତାଳ (ହି. ଶ)—5. Yellow arsenic. ୬ । ବରୁଣ ଗଛ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—6. Baruṇa tree (See)

ବାରୁଣକର୍ମ—ସଂ. ବି—ଖାତ ଖନନ; ଜଳାଶୟ ଓ କୂପାଦି ଖନନ—Sinking of a tank or well; waterworks
Bāruṇa karma

ବାରୁଣି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବରୁଣ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଇ)—୧ । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନି—1 Sage Agastya. ୨ । ବଶିଷ୍ଠ (ହି. ଶ.)—2. Sage Baśishṭa ୩ । ଦନ୍ତୀ ହାତୀ (ହି. ଶ.)—3. A tusker. ୪ । ବରୁଣ ଗଛ (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—4. Baruṇa tree (See)
Bāruṇi

ବାରୁଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବରୁଣ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ବରୁଣ କନ୍ୟା—1. The daughter of the sea God.
Bāruṇi

[ଦ୍ର—ସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନ ସମୟରେ କ୍ଷୀରୋଦ ସାଗରରୁ ଚନ୍ଦ୍ର, ସୁଧା, ସ୍ୱଧା, ଧନ୍ୱନ୍ତରି, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ, ଉଚ୍ଚୈଶ୍ରବା, କୌସ୍ତୁଭ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ସହିତ ବରୁଣ କନ୍ୟା ବାରୁଣୀ ମଧ୍ୟ ଉଠିଥିଲେ । ଏହି ବରୁଣ କନ୍ୟା ସୁରାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ । ଚନ୍ଦ୍ର ବଙ୍ଗୀୟ କବି ମାଇକେଲ ମଧୁସୂଦନ ତାଙ୍କ ମେଘନାଦ ବଧ କାବ୍ୟରେ ବରୁଣ ପତ୍ନୀ 'ବରୁଣାନୀ' ସ୍ଥଳରେ 'ବାରୁଣୀ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଏ ପ୍ରୟୋଗର ଔଚିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ କହିଛନ୍ତି ଯେ 'ବାରୁଣୀ' ଶବ୍ଦ ତାଙ୍କୁ ଶ୍ରୁତିମଧୁର ହେବାରୁ ସେ ସଂସ୍କୃତ ବୈୟାକରଣର ନିୟମକୁ ଲଙ୍ଘନ କରିଲେ; ଚନ୍ଦ୍ର ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗରରେ ଏ ଶବ୍ଦର ଏକ ଅର୍ଥ ବରୁଣ ପତ୍ନୀ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]

୨ । ସୁରା; ମଦିରା—2. Wine.

[ଦ୍ର—ସୁନନ୍ଦିନୀ ବା ସୁରଣୀସାଗରୁ, ତାଳ ବା ଖଜୁର ରସରୁ, ଖାଟିଆ ଧାନର ଚାଉଳରୁ ଓ ଜାମୁ ଫଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦକୁ ବାରୁଣୀ ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶ.]

୩ । ଦୂର୍ବା—3. The Dūrbā grass. ୪ । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ—4, The west. ୫ । ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର—5. The 24th asterism. ୬ । ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ ତ୍ରୟୋଦଶୀ—The 13th day of the dark fortnight of Chaitra when it tallies with the 24th asterism. ୭ । ବାରୁଣୀ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ ଯୋଗ—7. The auspicious time for having a bath in the Ganges on the 13th day of the dark fortnight of Chaitra. ୮ । ଗଣ୍ଡଦୂର୍ବା (ହି. ଶ.)—8. A kind of bulbous-rooted grass. ୯ । ଭୁଇଁ ଅଁଳା (ହି. ଶ.) (ଦେଖ)—9. Bhuiñ a-añlā (See) ୧୦ । ଘୋଟକର ଗତିବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—10 A kind of horse's motion. ୧୧ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ ଲତା (ହି. ଶ.)—11. The colocassia creeper. ୧୨ । ମାଈହାତୀ; ହାତୁଣୀ (ହି. ଶ.)—12. A female elephant. ୧୩ । ବରୁଣାନୀ; ବରୁଣପତ୍ନୀ (ହି. ଶ.)—13. The wife of the sea-god

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବରୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟା—(feminine) Relating to Baruṇa.

ବଧ୍ୟ ବଧ୍ୟ ଉଦ୍ଧ । ବାରୁଣୀ ଶୋଭ ସ୍ତବ ଭାବ୍ ଦେଉ ।
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରୁଣୀ ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ—ସଂ. ବି—ଗଙ୍ଗାନଦୀରେ ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନ ଘଟିବା ପ୍ରଶସ୍ତ ସ୍ନାନଯୋଗ—
Bāruṇī gangāsnāna The auspicious time to perform ablutions in the Ganges on the 13th day of the dark fortnight of Chaitra.

ବାରୁଣୀ ବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବି (ବାରୁଣୀ=ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର+ବଲ୍ଲଭ=ପ୍ରିୟ)—ବରୁଣ—The God of the sea.
Bāruṇī ballabha

ବାରୁଣୀ ସନ୍ଧ୍ୟା—ଦେ ବି—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ପଶ୍ଚିମାକାଶ—
Bāruṇī sandhyā The evening sky.

ବାରୁଣୀ ସନ୍ଧ୍ୟା ଅରୁଣୀ ପ୍ରାସ୍ତେ ଦେଇ ମାର୍ଗ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବାରୁଣୀ ସ୍ନାନ—ସଂ. ବି—ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନ ଗଙ୍ଗାରେ ଓ ସମୁଦ୍ରରେ ଘଟିବା ସ୍ନାନଯୋଗ; ସମୁଦ୍ରରେ ସ୍ନାନ (ବାରୁଣୀ ଯୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବାର ପ୍ରଶସ୍ତ ଯୋଗ—An anspicious time to perform ablutions in the sea and other sacred waters.
Bāruṇī snāna

[ଦ୍ର—ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନ ଯଦି ଶନିବାର ବା ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠମତରେ ଶୁଭଯୋଗ ପଡ଼େ ତେବେ ଏହାକୁ ବାରୁଣୀଯୋଗ ବୋଲାଯାଏ । ଯେବେ ଶନିବାର ଓ ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଉଭୟେ ସେ ଦିନ ପଡ଼ନ୍ତି ତେବେ ଏହାକୁ ମହାବାରୁଣୀ ଯୋଗ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ବାରୁଣୀ ଓ ମହାବାରୁଣୀ ଯୋଗରେ ଗଙ୍ଗାରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଶତସହସ୍ରକ ସୂର୍ଯ୍ୟୋପରାଗରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟର ପୁଣ୍ୟ ଫଳ ମିଳେ । ତୀର୍ଥରାଜ ସମୁଦ୍ରରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ସମୁଦ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଏହି ଯୋଗରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମୁଦ୍ରଗାମିନୀ ନଦୀମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷେ ବାରୁଣୀ ବୁଡ଼ି ପାରନ୍ତି ।

ପୁରୀ ସଦର ସବ୍‌ଡିଭିଜନର ବରାଲ ବାଲୁକେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଭାର୍ଗବୀ ନଦୀରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଏହି ଦିନ ବୁଡ଼ି ପଡ଼େ ।

ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀ ଉତ୍ତରବାହିନୀ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ ଗଞ୍ଜାମର ଖୋଇଡ଼ା ନିକଟସ୍ଥ ପଞ୍ଚାନନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ, ଧରାକୋଟର ଚନ୍ଦ୍ରକଲ୍ଲେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ, ଆସିକା ସୁବର୍ଣ୍ଣେଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟରେ, ପ୍ରତାପପୁର ଭୁମ୍ବେଶ୍ୱର ଓ ଗଞ୍ଜାମ ନଗରର ପଶ୍ଚିମରେ ଲୋକନାଥ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ ଲୋକେ ବାରୁଣୀ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି । ଦୈନିକ ଆଶା ।]

ବାରୁଦ—ଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ବାରୁଦ୍, ଫା. ବାରୁଦ୍)—ବିସ୍ଫୋଟକ ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ବୋଇଲା, ସୋରା ଓ ଗନ୍ଧକ ମିଶ୍ରିତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଦାରୁ, ଅଗ୍ନିଚୂର୍ଣ୍ଣ—Gun powder.
Bāruda
ବାରୁଦ ବାରୁଦ୍
(ବାରୁଦ୍, ବାର୍ଦ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣାଦ୍ୱାରା ଜଣା ଯାଇଅଛି ଯେ ବହୁକାଳ ପୂର୍ବେ ଚୀନ ଦେଶରେ ଓ ଭାରତରେ ବାରୁଦର ବ୍ୟବହାର ଥିଲା ଓ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଗ୍ନ୍ୟସ୍ତ୍ର (ବନ୍ଦୁକ, ତୋପ) ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲିପିରେ ଅନ୍ନିଶଂଧ (ସଂ. ଅଗ୍ନିସ୍କନ୍ଧ) ଆତସବାଜୀ ବା ବାଣ ଯୋଡ଼ା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି । ବାରୁଦ ଓ ବନ୍ଦୁକର ପ୍ରଚାର ଇଉରୋପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଆରବ୍ ଦେଶବାସୀ ମୁରମାନେ ପ୍ରଥମେ କରିଥିଲେ ଓ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ବନ୍ଦୁକ ପାଇଁ ବାରୁଦର ବ୍ୟବହାର ଇଉରୋପରେ ହେଉଥିଲା । ସାଧାରଣ ବାରୁଦରେ ଶତକଡ଼ା ୭୫ ଅଂଶ ସୋରା, ୧୦ ଅଂଶ ଗନ୍ଧକ ଓ ୧୫ ଅଂଶ କୋଇଲା ଚୂନା ପଡ଼େ । ଏହି ଉପକରଣମାନଙ୍କ ଭାଗମାପକୁ କମ୍ ବେଶି କରି, ଲୁହା ଚୂନା, ଭସ୍ମା ଚୂନା ଆଦି ମିଶାଇ ନାନାପ୍ରକାର ଆଲୋକ ଓ ଫୁଲଙ୍ଗ ଉତ୍ପାଦକ ବାଣ ତିଆରି କରାଯାଏ । ହ. ଶ,]

ବାରୁଦ କାମ—ଦେ. ବି.—(ଫା. ବାରୁଦ୍+ସଂ. କର୍ମ)—୧ । ବାରୁଦ ଓ ବାଣ ତିଆରି କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—1. The art of making gunpowder and fireworks; pyrotechnics.
Bāruda kāma
ବାରୁଦ କାମ
ବାରୁଦ୍ କାମ
୨ । ବାଣ; ଆତସବାଜୀ—2. Fireworks,

ବାରୁଦଖାନା—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା.—ବାରୁଦ୍+ଖାନାହ୍)—୧ । ଯେଉଁ ଘରେ ବାରୁଦ ଓ ବାଣ ତିଆରି କରାଯାଏ—1. Gunpowder factory. ୨ । ବାରୁଦ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖିବା ଘର—2. Gunpowder store; gunpowder magazine.
Bāruda khāna
ବାରୁଦ୍‌ଖାନା
(ବାରୁଦ ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବାରୁ ଲାଗି—ଦେ. ବି.—ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ିବା—Horse riding.
Bāru lāgi
ବିଣ.—ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ିଥିବା—Riding on a horse.

ବାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଥରେ; ଏକବାର—Once.
Bāre
ବାରେକ ଏକଦ୍‌ଫା (ବାରେକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଶ୍ରୀପଦ ଦର୍ଶନ ଏହି ବନେ ପୁଣି
ବାରେ ସେ ପାଇବ କି ନା । ନଚିକେତୋପ. ଶମିଷ୍ଠା ।

ବାରେ ଅ(ବ)ଫାତ୍—ବୈଦେ. ବି.—ବାରବଫାତ୍ (ଦେଖ)
Bāre a(ba)phāt Barabaphat (See)

ବାରେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ବର୍ହେଇ (ଦେଖ)
Bārei Barhei (See)

ବାରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ପରକଲମ ଓ ପେନ୍‌ସିଲକୁ) କାଟିବା—To mend (a pen or pencil).
Bāreibā

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—କ୍ରି.—ଧାନ ବିଲ ବାଛିବା; ବାଡ଼ୁଙ୍ଗା ଉପାଡ଼ିବା—To root out the weeds from a paddy field.

ବାରେଣୀ—ପ୍ରା. ବି.—ବାରୁଣୀ (ଦେଖ)
Bāreṇī Bāruṇī (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା)—ବି.—ଯଦିର; ଝାଡ଼ୁ—Broomstick.

ବାରେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି.—(ବରେନ୍ଦ୍ର+ଅ)—୧ । ଅଧିକାଂଶ ରାଜସାହି
Bārendra ବିଭାଗ; ଗୌଡ଼ ଦେଶର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଜନପଦ—
(ବାରେନ୍ଦ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) 1. The Division of Rajsahi.
୨ । ବରେନ୍ଦ୍ର ଦେଶର ଅଧିବାସୀ—2. Inhabitant of the country of Barendra.
୩ । ବରେନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. Brahmins of the Barendra class.

ବାରେନ୍ଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ—ଦେ. ବି.—ରାଜସାହି ବିଭାଗରେ ନିବାସକାରୀ
Bārendra goshṭhi ସ୍ଥାପନ କରିଥିବା ବଙ୍ଗାଳୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ
(ବାରେନ୍ଦ୍ରଶ୍ରେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଦଳ—A class of Bengalee Brāhmaṇas or Kshatriyas settled in the Rajsahi Division.

ବାରେ ବାରେ—ଦେ.ଅ.—(ସଂ.ବାରଂ ବାରଂ)—୧ । ବାର ବାର (ଦେଶ)
Bāre bāre ବାରବାର ବାରବାର 1. Bāra bāra (See)
ବାରେ ବାରେ ଶିବ ଶିବ ସେ ଯୋଷେ—ଭକ୍ତ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।
୨ । କେବେ କେବେ—2. Occasionally.

ବାରେହା ଦାଢ଼—ଦେ. ବି.—ବରାହ ଦନ୍ତ ତୁଲ୍ୟ ପୁଷ୍ପ ବିଶେଷ—
Bārehā dārdha A flower resembling the tusk of a boar.
ବାରେହା ଦାଢ଼ ଜରୁଣା ଦୋଳନଦ,ବିରୁବିକ ମୁଚୁକୁନ ।
ପ୍ରାଚୀ, ଲବସ୍ତ ମଙ୍ଗଳ ।

ବାରୋମି(ମେ)ଟ(ଟା)ର—ବୈଦେ ବି.—(ଇଂ.ବାରୋମେଟର୍)—ବାୟୁର
Bāro mi(me)ṭa(ṭā)r ଚାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—Barometer.
ବାରୋମିଟାର ବାରୋମିଟର

ବାର୍କ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ.—(ବୃକ୍ଷ+ଅ)—ବୃକ୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bārkshya Relating to a tree.
ସଂ. ବି.—ଗଛର ଛାଲରେ ତିଆରି ବସ୍ତ୍ର (ହିନ୍ଦୀ ଶ.)—Cloth made from the bark of a tree.

ବାର୍କ୍ଷୀ—ସଂ.ବି.(ନାମ)—(ବାର୍କ୍ଷ+ଈ)—ପ୍ରଚେତାଗଣଙ୍କ ନାମ୍ନୀ ଅପ୍ସରାର କନ୍ୟା,
Bārkshī ପ୍ରଚେତାଗଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ମାତା;
ମାରିଷା—Name of the mother of Daksha Prjāpati.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଚେତା ଅପ୍ସରାର ଦେହରୁ ବାହାରି ଥିବା ସ୍ୱେଦ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷରେ ପଡ଼ିବାରୁ ତହିଁରୁ ଏକନ୍ୟାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବାର୍ଣ୍ଣକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ+ଅକ)—ଲେଖକ—
Bārṇṇaka (ବାର୍ଣ୍ଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) A writer; scribe.

ବାର୍ଣ୍ଣିକ—ସଂ.ବି. ପୁ—(ବର୍ଣ୍ଣ+ଇକ; ଶିଳ୍ପୀ ଅର୍ଥରେ)—୧ । ଲେଖକ—
Bārṇṇika 1. Writer.
୨ । ଚିତ୍ରକର—2. Painter.
ବିଣ—ବର୍ଣ୍ଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to letters or colour.

ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କାଷ୍ଠାଦି ଚକ୍‌ଚକ୍ କରାଯିବା ପ୍ରଲେପ-
Bārṇṇis ବିଶେଷ—Varnish.
[ବାର୍ନିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାର୍ନିସ ବାରନିଶ
ବିଣ—ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍ ଦୋଳାଯାଇଥିବା—Varnished.

ବାର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି—(ବୃତ୍+ଅ)—୧ । ଆରୋଗ୍ୟ—1. Recovery
Bārtta or freedom from disease. ୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
2. Health. ୩ । କୁଶଳ; ମଙ୍ଗଳ—3. Bliss.
୪ । ପଟୁତା—4. Dexterity; skill.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ନିରାମୟ; ନୀରୋଗ; ସୁସ୍ଥ—1. Hale; healthy. ୨ । ମନୋହର—2 Beautiful; charming. ୩ । ପଟୁ—3. Dexterous. ୪ । ବୃତ୍ତି-ଶାଳୀ—4. Having means of livlihood; pursuing a profession. ୫ । ବୃତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
5. Professional; relating te a profession.

ବାର୍ତ୍ତକ—ସଂ. ବି—ବଟର ପକ୍ଷୀ—
Bārttaka The grey quail.

ବାର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି—(ବୃତ୍=ବୃତ୍ତାନ୍ତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଲୋକ ଚରିତ୍ର+ଅଣ୍ଟ
Bārttā ଅର୍ଥରେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବିବରଣ; ବୃତ୍ତାନ୍ତ—
1. Description. ୨ । କଥା; ବାକ୍ୟ—2. Word.
୩ । ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା—3. Livelihood. ୪ । କୃଷି ଓ ବାଣିଜ୍ୟାଦି ବିଷୟକ ଶାସ୍ତ୍ର—4. Science of agriculture and trade. ୫ । ସମ୍ବାଦ; ଖବର—
5. News; tidings; message; information.
ବାର୍ତ୍ତା ଭୀଷ୍ମ ଶ୍ରୁତ ମୁଖରେ ପଡ଼
ଦେଖେ ଚିନ୍ତା ଦ୍ରୁତ ଶିଖ ବିସ୍ମୟ—
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୬ । ଜନଶ୍ରୁତି—6. Rumour; report. ୭ । ଦୁର୍ଗା-
7. Goddess Durgā. ୮ । ବିଷୟ; ପ୍ରସଙ୍ଗ—
8. Matter; subject. ୯ । କଥୋପକଥନ (ହିନ୍ଦୀ ଶ)—9. Conversation.

ବାର୍ତ୍ତାକ(କୀ,କୁ)—ସଂ. ବି—(ବୃତ୍ ଧାତୁ+ଅକ;+ସ୍ତ୍ରୀ; ଈ;+ଆଲୁ)—
Bārttāka(kī,ku) ବଙ୍ଗଣ; ବାଇଗଣ—Eggplant and fruit; brinjal plant and fruit.

ବାର୍ତ୍ତାବହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବାର୍ତ୍ତା+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Bārttābaha ସମ୍ବାଦବାହକ—Carrying message.
(ବାର୍ତ୍ତାବହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—୧ । ଦୂତ—1. Messenger.
୨ । ଚର—2. Spy. ୩ । ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ବିଷୟ ପ୍ରଦର୍ଶକ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର—3. Political economy. ୪ । (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) ସମ୍ବାଦବାହକ ଯନ୍ତ୍ର—4. Telegraph; telephone.
(ବୈଦ୍ୟୁତ ବା ତାଡ଼ିତ ବାର୍ତ୍ତାବହ=ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରିକ୍ ଟେଲିଗ୍ରାଫ)

ବାର୍ତ୍ତାୟନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ବହୁଶ୍ରୁତ; ବାର୍ତ୍ତା+ଅୟନ)—୧ । ସମ୍ବାଦ
Bārttāyana ବାହକ; ଦୂତ—1. Messenger. ୨ । ଚର;
(ବାର୍ତ୍ତାୟନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗୁପ୍ତ ପୁରୁଷ—2. Spy. ୩ । ସମ୍ବାଦଦାତା-
3. Correspondent.

ବାର୍ତ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ—(ବାର୍ତ୍ତା+ଇକ)—ବାର୍ତ୍ତାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Bārttika Relating to message. ୨ । (ବୃତ୍+ଇକ)